DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

STEFAN HEYM - LENZ BELGELERİ

STEFAN HEYM

LENZ BELGELERİ

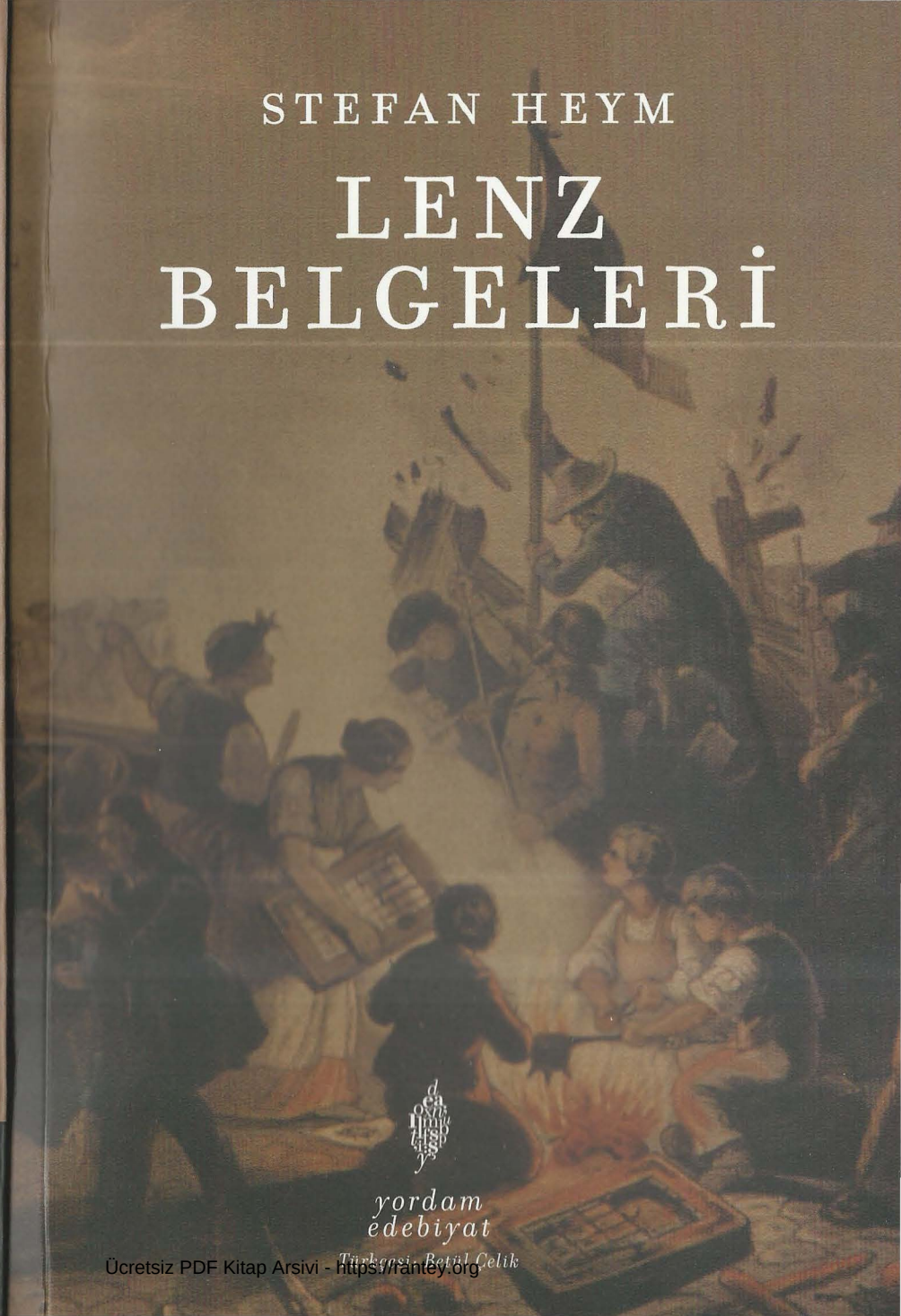

yordam edebiyat

Türkçesi: Betül Çelik

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yordam
edebiyat

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Eserin Orijinal Adı:
The Lenz Papers
Orijinali, Cassell and Company tarafından Londra'da İngilizce olarak 1964 yılında; Almancası 1963 yılında Leipzig'de (önce *Die Papiere des Andreas Lenz*, daha sonra *Lenz oder die Freiheit* adıyla) basılmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

STEFAN HEYM

LENZ BELGELERİ

ROMAN

TÜRKÇESİ
BETÜL ÇELİK

yordam
edebiyat

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yordam Edebiyat: 78 • Lenz Belgeleri • Stefan Heym
ISBN 978-605-172-362-4 • *Türkçesi:* Betül Çelik
Redaksiyon: Cem Eroğul-Hayri Erdoğan • *Düzeltme:* Gülden Kurt-Dilan Keyvan
Haritalar: Gülden Kurt • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım:* Eylül 2020
© Stefan Heym, 1964; © Yordam Kitap, 2017

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
T: 0212 412 17 77

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

LENZ BELGELERİ

ROMAN

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Gertrude'ye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

STEFAN HEYM

Asıl adı Helmut Flieg olan Alman yazar ve gazeteci Stefan Heym, 10 Nisan 1913'te, Saksonya eyaletine bağlı Chemnitz'de doğdu. Henüz lisedeyken yazdığı antimilitarist bir şiir Nazileri öfkelendirince okuldan atıldı, eğitimini Berlin'de sürdürdü. 1933 Reichstag yangınından sonra, gazetecilik okulunu yarıda bırakarak Çekoslavakya'ya kaçtı. Prag'da yayınlanan Alman gazetelerinde çalıştı. Bu süre zarfında yazdığı makaleleri, Stefan Heym de dahil olmak üzere pek çok takma adla imzaladı.

1935'te aldığı bir öğrenci bursuyla ABD'ye gitti. Alman şair Heinrich Heine üzerine yazdığı bitirme teziyle Chicago Üniversitesi'nden mezun oldu. 1937-1939 yılları arasında, Almanca ve haftalık yayınlanan, ABD Komünist Partisi'ne yakın bir dergide yazı işleri müdürlüğü yaptı. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte dergi kapanınca bağımsız yazar olarak çalışmaya başladı. 1942'de basılan ve Nazi işgali altındaki Çekoslovakya'yı anlattığı ilk romanı *Hostages* [Rehineler] ile en çok satanlar listesine girdi.

Almanya'daki aile bireylerinden pek çoğu, Yahudi kökenlerinden ötürü Auschwitz toplama kampında katledilen Heym, 1943'te ABD vatandaşlığına geçti. İkinci Dünya Savaşı yıllarında antifaşist mücadeleye psikolojik savaş biriminde görev alarak katıldı. Çalışmaları, Nazilerin komutasındaki askerleri etkilemek için tasarlanmış bildiri, broşür ve radyo metinlerinden oluşuyordu. Bu deneyimi, ileride yazacağı ve kendisine yine büyük başarı getirecek olan *The Crusaders* [Haçlılar] romanının arka planını oluşturdu.

Savaştan sonra bir müddet Münih'te, Amerikan işgal kuvvetlerinin en önemli gazetelerinden biri olan *Die Neue Zeitung*'un editörlüğünü üstlendi. Nazilerle işbirliği yapmış olan Alman elitlerine yönelik eleştirel duruşunu yumuşatmayı reddettiği için 1945'in sonlarına doğru ABD'ye geri gönderildi; komünist olduğu gerekçesiyle ordudan da atıldı.

Gerici ve antikomünist McCarthy soruşturmaları başlayınca, Charlie Chaplin, Bertolt Brecht ve Thomas Mann gibi aydınlarla birlikte ABD'yi terk eden Heym, 1952'de Prag'a, ertesi yıl da Demokratik (Doğu) Almanya'ya taşındı. Dönemin başkanı Eisenhower'a, ABD'nin faşist bir devlet ol-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

maya başladığını, bu nedenle Amerikan vatandaşlığından ayrıldığını ilan eden ünlü mektubu yazdı; Kore'ye yapılan askerî müdahaleyi protesto etti.

Doğu Almanya'daki hayatının ilk yıllarında Heym, ülkesine geri dönen sosyalist bir yazar olarak büyük itibar gördü. Almanya'da yayınlanan Sovyet gazetesi *Die Tägliche Rundschau*, ona günün siyasi meselelerini tartışabileceği bir sütun verdi. Heym'in İngilizce yazmaya devam ettiği romanları, kendisi için kurulmuş bir yayınevi (Seven Seas Publishers) tarafından yayınlandı; Almanca çevirileri de çok sayıda basıldı. Ne var ki yönetimle olan ilişkileri, bir kitabının yayınlanması politik gerekçelerle engellenince 1956'dan itibaren gerildi. Muhalif tutumu, Almanya Sosyalist Birlik Partisi (SED) konferansında Erich Honecker tarafından açıkça eleştirildi.

1969'da *Lassalle* adlı romanını Batı Almanya'da yayınlayan Stefan Heym, kambiyo kontrol rejimini ihlalden mahkûm edildi. 1976'da muhalif şair Wolf Biermann'ın sürgününü protesto eden dilekçeyi imzalayan yazarlar arasındaydı. 1979'da Yazarlar Birliği'nden de dışlandı; artık kitaplarını sadece Batı'da yayınlayabiliyordu. Heym, 1982 gibi erken bir tarihte iki Almanya'nın yeniden birleşmesi fikrini dillendirmeye başlamıştı. 3 Ekim 1990'da gerçekleşen entegrasyondan sonra, Doğu Almanlara karşı ayrımcılık olarak gördüğü uygulamaları eleştirdi; tekrar bir araya gelen Almanya'nın kapitalizmine karşı sosyalist Almanya alternatifini savundu.

Stefan Heym 1994 yılında yapılan seçimlere, o zamanki Demokratik Sosyalizm Partisi'nin açık listesinden bağımsız aday olarak katıldı ve kıdemli üye sıfatıyla Federal Meclis'in açılış konuşmasını yaptı. Ancak bir yıl kadar sonra, milletvekili ödeneklerini artıran anayasa değişikliğini protesto etmek için istifasını verdi.

16 Aralık 2001'de hayatını kaybeden Stefan Heym, Almanca ve İngilizce dillerinde kalem oynatabilen çift dilli bir yazardı. Romanlarının pek çoğu önce İngilizce yazılmış ve bazıları yine kendisi tarafından Almancaya çevrilmiştir. Üstün yazar nitelikleri ve hikâye anlatıcılığındaki becerisinden ötürü her zaman takdir gördü ve çok okundu. Tarihsel konuları kurgularken –*Lenz Belgeleri*'nde olduğu gibi– güncel olayları eleştirel bir şekilde ele aldı.

Yazarın *Haçlılar* (1948) adlı romanı da 2021 yılı içinde Yordam Edebiyat tarafından yayınlanacaktır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

LENZ BELGELERİ

1849'un Mayıs ayı. Küçük bir Alman grandükalığı olan Baden'in istihkâm şehri Rastatt, yaklaşan ayaklanmanın kargaşasıyla çalkalanıyor.

Türkenlouis meyhanesinin gürültü ve kargaşası içinde, hikâyemizde rol alacak kişiler görünüyor: bir asker ve ozan olan Andreas Lenz, güzelliği ile asker-sivil herkesi büyüleyen çekici Josepha, bankerin zarif, entelektüel ve sevdiği adamı kazanmak için taliplerini memnuniyetle geri çevirecek olan kızı Lenore, ayakta kalmaya çalışan bir sol gazetenin editörleri olan genç Karl Marx ve Friedrich Engels ile buluşmak üzere, Köln'e doğru yola çıkacak olan devrimci köylü Christoffel.

Avrupa tarihindeki en dramatik dönemlerden birinin hikâyesi, 1848-49 Devrimi'nin Almanya'nın en az bir bölümündeki sıradan insana umut olduğu o kısacık üç ay, işte böyle başlıyor.

Ağırlıklı olarak asker-ozan Andreas Lenz'in gördüklerine ve yazdıklarına dayanan yazar, muzaffer bir darbeye dönüşen devrim tohumunun, deneyimsizlik, liderler arasındaki fikir ayrılıkları ve kaynak kıtlığı yüzünden zayıflayışını, karşı konulamaz Prusya müdahalesinin kıskacı içinde sefil ve acınası bir sonla silinip gidişini gözler önüne seriyor.

Bu çöküşün arifesinde Lenz, şu düşünceyle yeni bir cesaret buluyor: Söylenecek her şey söylendiğinde ve yapılacak her şey yapıldığında, mücadeleden geriye ne kalır? Mücadelenin neden olduğu iyi ya da kötü tüm değişimler, artık, büyük insani gelişim tasarımının bir parçası haline gelmiştir...

O büyük tasarım ki, kökleri Valley Forge'a* kadar gider, Bastille baskınında hız kazanır, kısa bir süreliğine de olsa Almanya'daki küçük grandükalığa uğrar, Gettysburg'da yeni bir güç bulur, insanları Paris Komünü'ndeki barikatlara çeker ve nihai ifadesini yirminci yüzyılın devrimlerinde bulur.

---

* Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında, 1777-78 kışında, Pensilvanya'da George Washington'ın askerlerinin kamp kurduğu bölge. Bu kampta bulunan askerlerin birçoğu, soğuk ve açlık nedeniyle ölmüştür. *-çev.*

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

MUHAREBE VE ÇARPIŞMA NOKTALARI

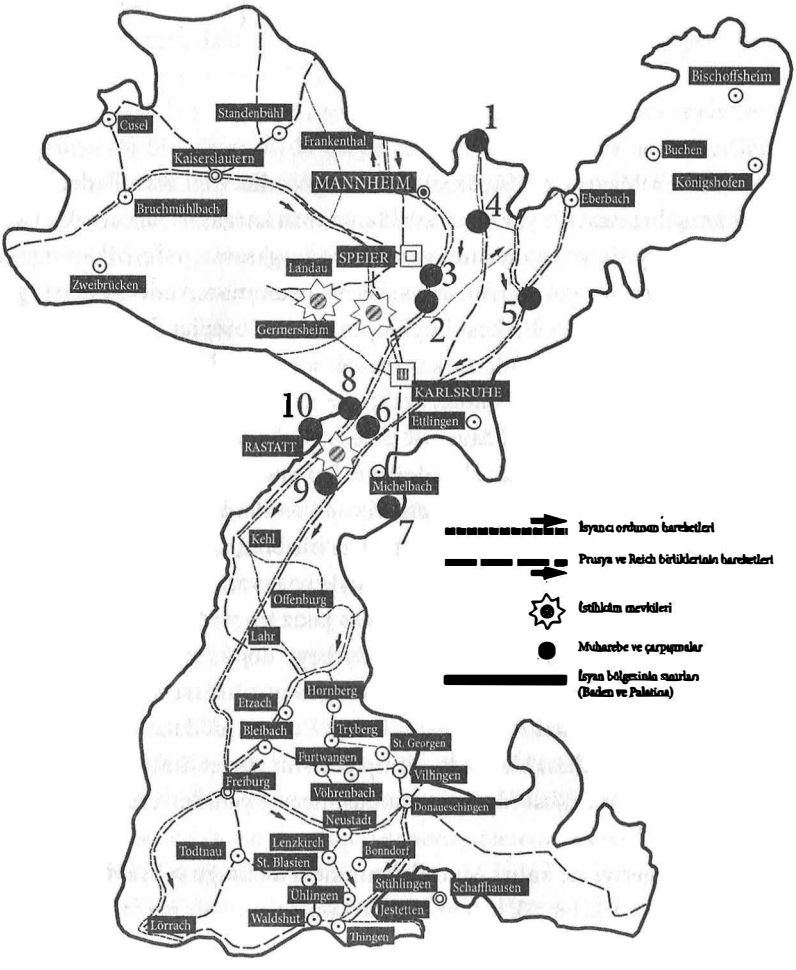

1	Laudenbach	30 Mayıs
2	Wiesenthal	20 Haziran
3	Waghäusel	21 Haziran
4	Heidelberg	21 Haziran
5	Sinshelm	23 Haziran
6	Oetigheim u. Michelbach	28 Haziran
7	Gernsbach	29 Haziran
8	Steinmauern	29 Haziran
9	Oos	30 Haziran
10	Rastatt'tan yapılan 4 hücum:	
a	Steinmauern	5 Temmuz
b	Rheinau	6 Temmuz
c	Rastatt	8 Temmuz
d	Rastatt	12 Temmuz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İLK SÖZ

"Ne saçma fikir!"

"Öyle mi? Neymiş saçma olan?"

"İşte bu!" Lenz eliyle kara çalılıkları, bir şubat öğleden sonrasının bastırmakta olan alacakaranlığındaki külrengi, ıssız araziyi, mezarları gizleyen yer yer karlı bayırları gösterdi. "Mezarlık! Kilometrelerce uzayıp giden mezarlık!"

"Eh, bir yere gömülmeleri lazımdı," dedim. "Bu yer, neden öldükleri yer olmasın ki?"

Lenz kaşlarını çattı. Kaputunun yakasını kaldırdı. "Kesin olarak biliyoruz ki bu insanlar boş yere ölmedi,"* dedi. Yaptığı alıntının yavanlığını biraz olsun azaltma amacıyla gülümsemesi pek de işe yaramamıştı. Arazi üzerine düşmüş gölgeler fazla ağırdı.

Serin hava nedeniyle sırtımdan inen hafif ürpertiye dayanmaya çalışıyordum. Eski zamanlarla ilgili bir şeyler söylemek istedim; ama biz 1944 yılında yaşıyoruz, dert edeceğimiz kendi savaşlarımız, kendi sorunlarımız var.

"Elbette bir yere gömülmeleri lazımdı," diye devam etti. İnce, hassas yüzü, alaycı bir gülüşle çarpılmıştı. "Peki biz onların gömüldüğü yerde yaşamak zorunda mıyız?"

İşte bunda haklıydı. Bu konu üzerine hiç konuşmamıştık ama bu düşünce, öyle ya da böyle, bölükteki çoğu insanı birçok defa rahatsız etmişti. Ne var ki ordudayken insan pek çok şeye alışıyor. Bu yüksek rütbelilerin kafası normalde de pek tuhaf çalışır, ama bu durumda hepsinden başka bir aptallık vardı: Sen kalk, yeni bir savaşa göndermek istediğin adamları, eski bir savaştan kalan ölülerin arasına yerleştir!

---

* Abraham Lincoln'ün 19 Kasım 1863 tarihinde Gettysburg'da yaptığı konuşmadan alıntı. *–çev.*

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ah Gettysburg! Trompet sesleri! Toynakların çamurlu arazideki boğuk sesleri... "Hücuuuum!" Ardından mermilerin acımasız patlaması, ete ve kemiğe saplanan süngülerin çatırtısı!

Vaktiyle mezarlığı temizlemek ve Büyük Bunalım* yüzünden artan işsizlik oranını aşağı çekmek için buraya gönderilen Sivil Savunma Teşkilatı'ndan** gençlerin inşa ettiği birkaç yıkık dökük barakada kalıyorduk. Artık ordu, işsizleri silah altına alıyordu (aman ne güzel!) ve Çavuş Andrew Lenz ile ben, kamburu çıkmış sırtlarımızda asılı tüfeklerimizle, mazinin savaş meydanlarında keşif devriyeciliği oynuyorduk.

"Tanrım!" diye iç çekti. "Biraz oturacağım."

Rahatlık açısından bakılacak olursa, iyi korunmuş bir ulusal anıt alanında devriye gezmenin kendine özgü getirileri vardı: özenle ekilmiş çit mazıları sayesinde rüzgârdan korunan banklar, eski ama itinayla korunmuş birkaç topun etrafındaki, yaz aylarında çok keyifli olacağı kuşkusuz olan gölgelik alanlar, üstünde isimlerin, rütbe ve birliklerin yazılı olduğu güzel, büyük bir mezar taşının üzerinden izlenen nefis bir manzara.

Lenz, bir bankın köşesindeki kiri ve ıslaklığı eliyle temizledi, yavaşça oturdu, bacaklarını uzattı. Tüfeğini dizlerinin arasına yerleştirdi, miğferini çıkarıp tüfeğin namlusuna astı. Terden ıslanmış koyu renk saçları alnına yapışmıştı. Güzel, biçimli bir alnı ve çoğu zaman düşünceli, barut grisi gözleri vardı. Şiir yazdığını veya hiç değilse bir vakitler yazmış olduğunu düşünmüştüm; meslek olarak matbaacıydı; matbaacılar entelektüelliğe yatkın olurlar. Ama böyle bir şeyin aklının ucundan bile geçmediğini kesin bir dille söyledi, hatta bu tahminimden dolayı biraz da şaşırmış göründü.

Bir anda gözleri mezar taşına kilitlendi. Kaskatı kesildiğini fark ettim. "Şuna baksana!" dedi. "İnanılır gibi değil!"

Sesinde, her zamanki konuşmasına ters, neredeyse korkuyla karışık bir telaş vardı. Mezar taşına, isimlere baktım. Gün ışığı azalıyordu ama taşın üstündeki isimleri okumak yine de mümkündü. En tepedeki isim şöyleydi:

---

* 1929 ekonomik bunalımı. *-ed.*

** *Civilian Conservation Corps* (CCC): Eski ABD başkanlarından Franklin D. Roosevelt tarafından 1933'te kurulan ve işsiz, bekâr erkeklerin istihdam edildiği destek programı. 1942'de sonlandırılmıştır. *-ed.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ANDREW LENZ
Yüzbaşı, B Bölüğü, Illinois 3. Piyade Sınıfı

Çavuş Lenz gülüyor, gözlerine inanamıyordu. Malum soruyu sormasına gerek yoktu, kendim de sorabilirdim, çünkü harekâtın çok yakında başlayacağını, kaçışımızın olmadığını herkes gibi ben de biliyordum. Belli belirsiz hissedilen bu duygu o soruyu da beraberinde getiriyordu: İsminizi bir mezar taşında görseniz ne hissedersiniz?

Güçlü bir batıl inancınızın olması şart değil. Çok eski zamanlardan bu yana kanımıza işlemiş o kadim inanışların en ufak kırıntısı bile, böyle bir durumda bir musibet kokusu almaya yeter. Elbette ona bunun hiçbir anlamı olmadığını söyledim. Lenz hiç de az rastlanır bir isim değildi, bilhassa Almanlar arasında. Andrew ismi de tüm dillerde vardı: Andrew, Andrease, André, Andryuşka... Endişelenecek ne vardı?

"Saçmalama," dedi, "o benim büyükbabam."

Tüfeği ile miğferini banka dayadı, mezarın yanına gitti. Sırtı bana dönük halde mezarı incelerken konuşmayı sürdürdü: "İç Savaş zamanında yüzbaşı olduğu ve burada öldüğü ailem tarafından biliniyordu. Sadece, büyükbabanı askerlerin arasında pek düşünmezsin ya hani... Onunla bu şekilde karşılaşacağımı beklemezdim..."

Bana doğru döndü. Hava iyiden iyiye kararmıştı.

"... yani böyle apansız," diyerek cümlesini tamamladı. Şimdi sesi daha metanetliydi. Sadece gözleri neler hissettiğini biraz ele veriyordu. "Andrew Lenz," dedi ve ekledi: "Yani bu Andrew Lenz, başına bu iş geldiğinde kırk yaşında bile değildi. Evde bir yerlerde bir fotoğrafı olacak; geniş siperlikli asker şapkasıyla sakallı bir adam, biraz sıkılgan. Herhalde poz vermekten nefret ediyordu. Ama fotoğraf çoktan sarardı."

Tüfeğiyle miğferini aldı.

"Gidelim mi?"

Lenz'e –torun olana– hakkını vermek lazım. Bu olayı içine gömdü ve, birkaç sefer dışında, konunun açılmasına hiç müsaade etme-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

di. Olayların da yardımı oldu tabii. Savaş demek değişim demek; yeni yerler, yeni insanlar, her gün yeni bir pislik, yeni bir aptallık demek... Sadece, çok nadiren, her şeyin toptan yitirilmediğini gösterecek kadar bir insani yücelik kırıntısı görmek demek! Yine de Gettysburg'da yaşanan o anı ne o unuttu ne de ben. İkimizin sırrı oldu ve aramızda bir bağ oluşmasını sağladı. Bu olay nedeniyle savaş boyunca onu hep bir tür kaygıyla izledim. Bir kere, o kasvetli şubat öğleden sonrasında, kaderin onu işaret ettiğini görmüştüm ya... Bunun gerçek olmasını hiç istemedim, buna inanmayı hiç istemedim –hâlâ da inanmıyorum– ama ne zaman ona rastlasam, kıyıya yapılan çıkarmanın ertesinde Fransa veya Almanya'da, onu ne zaman görsem kendimi rahatlamış hissettim. Bir birlik, yeni tutsaklar geldiğini bildirdiğinde sorgu için ikimizden biri giderdi, bu gibi işler yüzünden sık sık ayrı düşüyorduk. Birbirimizi günlerce, haftalarca, hatta bazen aylarca görmediğimiz olurdu. Ama sonra buluşurduk. Hiçbir yerinde bir çizik bile görmeyince güler ve "Bak sen şu işe!" derdim. İş derken kastedilen şeyin, Gettysburg'da taşa yazılmış bir isimden başka bir şey olmayan Andrew Lenz –dede Lenz– olduğunu ikimiz de bilirdik. Kesinlikle bir isimden başka bir şey değildi.

Sonra onun hakkında konuşurduk. Zorunluluk gibi bir şeydi bu. Gettysburg'daki o günden sonra, ölümün –torun– Lenz üzerinde dolanan gölgesini katlanılabilir kılmak için bunu yapmak zorundaydık. Babasının, *kendi* babası hakkında anlattıklarından parça parça bir şeyler hatırlıyor ve her görüşmemizde o eski savaş meydanındaki eski bir topun yanında ebedî istirahatine çekilen bu adam hakkında yeni bir bilgi paylaşıyordu. O kadar ki, sonunda adamı gayet net bir şekilde kafamda canlandırabildim. Gerçi büyük ihtimalle kafamda canlanan o değil yanımdaki Lenz'di, çünkü hayal gücünün sınırları genellikle kendi zamanımızın bakış açısıyla çiziliyor.

Andreas ismiyle vaftiz edilen –dede– Lenz, 1849 yılında Birleşik Devletler'e gelmiş, yanında da yine kendi gibi genç, çok zarif bir güzelliğe sahip ve belli ki evlilikteki denge unsuru olan karısını getirmiş. Evde kadının borusu ötermiş; –torun– Lenz aynen böyle demişti. Birkaç çocukları olmuş, bunlardan en küçüğü, yani benim

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tanıdığım Lenz'in babası, babasının ölümünden sonra dünyaya gelmiş. Lenz –Gettysburg'da ölen– pek çok işe el atmış ve hepsinde başarısız olmuş. Bir dönem Chicago'da, Almanca bir gazetede editörlük yapmış. Yine, sanırım 1856 yılında, yerel seçimlerde aday olmuş ve az bir farkla kaybetmiş. "Tam bir köktenci!" demişti Lenz ve tıpkı bugün sizin peygamberlere, gelecekle ilgili hayal kuran kimselere ve bu dünyanın her türlü derdine deva bulduğunu söyleyen kişilere omuz silktiğiniz gibi, o da omuz silkmişti. Lincoln'ün dediği gibi halkın, halk tarafından ve halk için yönetimi sürebilsin diye ölen Yüzbaşı Andrew Lenz'den kalan malvarlığını tespit etmeye geldiklerinde görmüşler ki Yüzbaşı, çok sayıda ufak tefek borçtan ve bir yığın belgeden başka miras bırakmamış. Bir kısmı Birleşik Devletler'e gelmesinden önceki döneme ait her türden belge; günlükler, defterler, haritalar, bildiriler, askerî emirlerin nüshaları, hatta bazı şiirler. Dul eşiyle çocuklarının hayatlarını sürdürmelerine yardımı dokunmayacak değersiz şeyler. Karısının imdadına yetişen, aşağı yukarı aynı zamanlarda Almanya'daki erkek kardeşlerinden gelen bir miktar para olmuş. Kadın parayı Chicago'daki ilk modaevlerinden birini, State Street'te bulunan Lenore's Ladies Salon'u kurmak için kullanmış ve bu modaevini, büyük Chicago yangınında kül olana kadar, başarıyla yönetmiş.

Lenz, modaevinden söz ederken belli belirsiz gülmüştü; çünkü burası, Andreas (sonraki adıyla Andrew) Lenz'in düşüncesi ve amaçları göz önünde tutulduğunda, bir hayli aykırı düşüyordu. Yine de hızla büyüyen çocuklar ve para isteyen bakkal, kasap düşünüldüğünde son derece gerçekçiydi. Lenz'in –arkadaşım olanın– çok hoş bir gülümsemesi vardı. Pensilvanya Gettysburg'dan bütün Fransa'ya ve oradan da Ren'in öte yakasına kadar her yerdeki kadınların başını döndüren o şey artık her ne ise, bu gülümsemede ondan da biraz vardı. Bana hikâyenin bu kısmından söz ettiğinde savaş neredeyse bitmiş, sadece birkaç zayıf direniş noktası kalmıştı. Barışın hoş bir koku gibi havada asılı kaldığı bir ilkbahardı ve bence hayatlarımızın en güzel ilkbaharıydı. Aramızda belli belirsiz hissedilen, nadir buluşmalarımızın üçüncü kişisi olan o adı konmamış korkuya bile gülüyorduk.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Lenz, küçük aptal bir nehrin üzerindeki küçük aptal bir köprüde, bir *Panzerfaust** ile ateş açan Hitler Gençliği'nden birkaç küçük aptal çocuk yüzünden öldü. Oğlanları yakaladık. Öyle korkmuşlardı ki, acınası bir haldeydiler.

Altı ay kadar sonra Lenz'in dul eşinden, burada aktarmak istediğim bir mektupla birlikte gelen bir paket aldım:

> ... Andrew bunları size yollamamı istemişti. İlginizi çekebileceğini düşünüyordu. Son izninde, Gettysburg yakınlarındaki karargâhtan eve geldiğinde bundan söz etmişti; belgeleri buldu ve okumaya başladı. Birkaç defa da okyanus ötesindeyken bu konuyla ilgili yazmış ve eklemişti: Eğer bana bir şey olursa...
>
> Kusura bakmayın, belgeleri düzenleyemedim; sadece oldukları gibi paketledim. Ne denli eski oldukları göz önüne alınırsa, fazladan kurcalamanın yarardan çok zarar getirebileceğini düşündüm. Hayır, size dürüst olacağım; bu belgelerle hiçbir ilişkim olsun istemedim. Onlar benim zihnimde, Andrew'un içine doğan ve son görüşmemizde boş yere aklından çıkarmaya uğraştığım ölüm önsezisi ile bağlantılı şeyler.
>
> Andrew'uma iyi bir arkadaş olduğunuz için size minnettarım. Kuşkusuz haklısınız; o mezara rastlamanız tamamen bir tesadüftü, sonradan yaşananlar açısından bir önemi de yok. Yine de bu belgelerin bana geri dönmesini istemiyorum. Ben, birlikte yaşadığım Andrew Lenz'in anılarını saklamak istiyorum; diğerinin anıları isterseniz sizin olabilir.
>
> Saygılarımla,
> Elizabeth Lenz

* Alman yapımı ve İkinci Dünya Savaşı sırasında kullanılan tanksavar silahı. Günümüzde kullanılan roketatarların atası kabul edilir. *-ed.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİRİNCİ KİTAP

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

RASTATT KALESİ'NİN PLANI

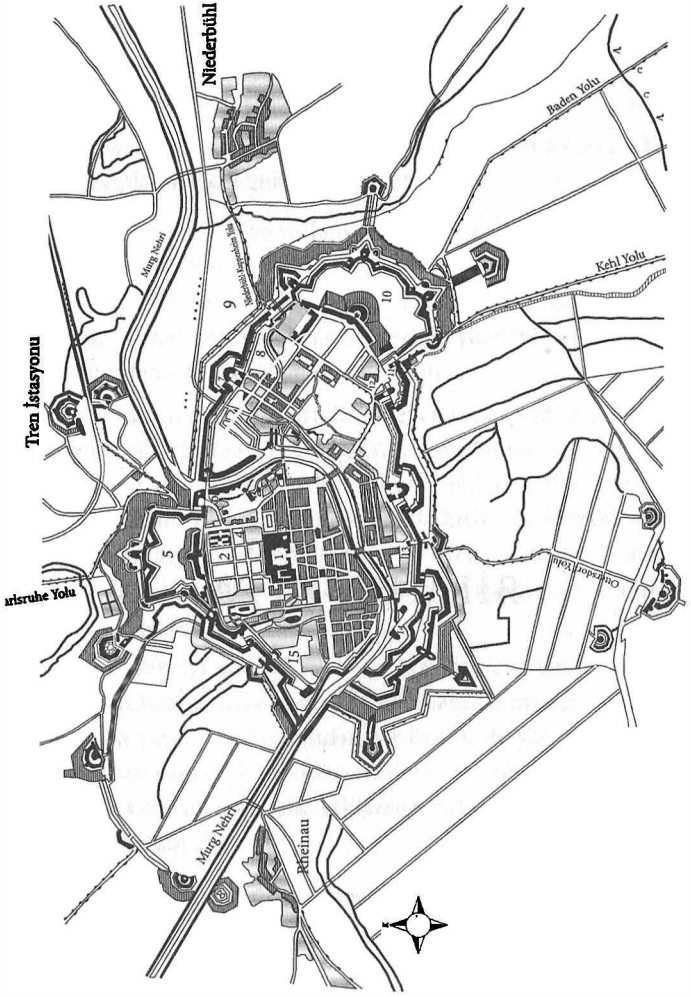

1 Sınır Kontu Sarayı
2 Saray Meydanı
3 Poststraße
4 Türkenlouis Meyhanesi
5 Ludwig Kalesi
6 Karlsruhe Kapısı
7 Otuzuncu Burç
8 Niederbühl Kapısı
9 Tatbikat Alanları
10 Leopold Kalesi
11 Kehl Kapısı
12 Gromer Bira Fabrikası ve Bira Bahçesi
13 Ottersdorf Kapısı
14 Friedrich Kalesi
15 Ren Kapısı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1. Bölüm

Matmazel Lenore Einstein 17 Nisan 1849
Rastatt

Sevgili Lenore,

Beni bu akşamki doğum günü partinize davet etmeniz çok hoş ve düşünceli bir davranış. Ancak korkarım ki gelmemin yaratacağı tek etki, öteki konuklarınızı rahatsız etmek ve sizinle beni, ikimizin de pişmanlık duyabileceği bir davranışa sürüklemek olacaktır. Size mutluluklar diliyor ve sevgilerimi sunuyorum.

Andreas Lenz'in el yazısıyla yazılmış not.

Biranın dibinde kalan tortu Sebastian Stäbchen'in canını sıktı. Cebindeki bozuklukları şöyle bir yokladı, saydı. İdareli olmak zorundaydı. Nerede bu tür bir masrafın dert olmadığı, devletin insanın hizmetine layıkıyla değer biçtiği zamanlar... *Passé*!* Nerede büyük işlerde cimri davranmayı sevmeyen Altesleri** Grandük Hükümeti! Polisinden para esirgemek her zaman yanlıştır, ama şimdi, bir devrim daha tam bitmemiş, bir diğerinin de eli kulağındayken kendi ayağına sıkmak gibi bir şeydi bu.

Stäbchen el etti:

"Bir bira daha!"

Barın arkasındaki iri, yuvarlak, ifadesiz gözler ona dikildi. Bu gözler, adamın sırık gibi vücuduna göre fazla ufak olan bir kafadaydı. Kemerli bir burun, ince dudaklarla, hatırlanması kolay, komiserlikteki dosyaya uyacak bir yüzdü bu: *Frei, Fidel; askerlerin, kale inşaatında çalışan işçilerin, hafifmeşrep kadınların takıldığı "Türkenlouis'in****

* (*Fr.*) "Geçti gitti!"

** Kral (imparator) veya kraliçe (imparatoriçe) olmayan, her dereceden hanedan mensupları için kullanılan hitap. *–ed.*

*** (*Alm.*) "Türk Louis." Baden-Baden Sınır Kontu Louis William'ın (Almanca Ludwig Wilhelm, 1655-1707) lakabı. Osmanlı ordularını pek çok kez yenilgiye uğrattığı için bu adla anılmıştır. *–ed.*

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Yeri" adlı meyhanenin sahibi; cumhuriyet yanlısı olduğundan şüphe ediliyor, vesaire vesaire...

Frei birayı getirdi, masayı sildi, bardağı Stäbchen'in önüne koydu, elini uzattı:

"Para!"

"Bana güvenmiyorsun yani?"

"Güvenmiyorum."

Birkaç asker güldü. Stäbchen irkildi ama aslında askerler ona gülmüyordu, biri bir şaka yapmıştı. 'Sinirlerime hâkim olamıyorum artık' diye geçirdi içinden. Onun konumundaki bir adam asabiyeti göze alamazdı, ama önceki yıl yaşanan olaylar, doğrusu oldukça sarsıcıydı. Baden'de iki ayaklanma olmuştu: İsyancılar, asiler, gencecik, en güzel yaşlarındaki adamlar, kraliyet yataklarındaki metresleri çekip almakla ilgili marşlar söyleyerek dağlardan inmişti. Sanki bunun bir faydası olacaktı!..

"Para, lütfen!"

Stäbchen suratını ekşitip parayı ödedi. Meyhaneci, paytak paytak bara doğru yürüdü. Adamın kızıl saçlı başının arkasından, Macaristan'da Türkleri yenen Badenli büyük Sınır Kontu Ludwig'in tırpanının önünde buğday başakları gibi devrilen yeniçerilerin, yuvarlanan sarıklı kafaların, korkunç yaralardan fışkıran koyu kırmızı kanın resmedildiği ve eskilikten kararmış duvar resimleri görünüyordu. Frei bara doğru giderken orada burada duruyor, anlamlı bir omuz silkişle bir şeyler fısıldıyordu. Askerlerse sadece masaları yumruklaya yumruklaya gülüyorlardı ve bu kez besbelli ona, Stäbchen'e gülüyorlardı. Neden? Çünkü ne Tanrı'dan, ne kanundan, ne otoriteden, ne subaylarından, ne de polisten korkuyorlardı. Geçen yıla kadar hâlâ var olan disiplin bağları parçalanıyordu. Geçen yıl ayaktakımı kuyruğunu kıstırıp kaçana kadar ateş edebilirlerdi; bu yılsa böyle bir şey yapmayı asla istemezlerdi. Tüm o özgürlük lakırdılarından, gazetelerden, toplantılardan çıka çıka bu çıktı: anayasa! Sen bunlara bir anayasa verirsen, onlar da dünyanın kendilerine beleş bira ve sosis borcu olduğunu düşünür ve büyüklere itaat de kalmaz.

Bu insanları iyi tanırdı. Orada, Rastatt'taki garnizonda en az iki hafta bulunan her adamın yüzünü bilirdi, hele akıllarından geçenle-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ri çok iyi bilirdi. Köy çocuklarını pek tanımazdı, onlarla doğrudan işi yoktu ama okuma yazması olanları, eski öğrencileri, eski köy öğretmenlerini ve İsviçre'ye, özellikle de Ren nehri üzerinden o büyük orospuya, hastalık yayan Fransa'ya gidip gelen ustaları iyi bilirdi. Üçüncü Alay'da tanımıştı onları; Dördüncüde de. Ağır Süvarilerde ve hepsinden öte topçu birliğinde tanımıştı. Eğer kendisi, Sebastian Stäbchen savaş bakanı olsaydı, topçu birliğini lağvederdi. Top dediğin makine gibi bir şeydir ve eğer bir adam makine kullanıyorsa ona güven olmaz. Çünkü böyleleri hep daha fazlasını ister ve insanlara ezelden beri yetmiş olana kuşkuyla bakar. Aralarından bazıları da, 1848'de hasbelkader başlayan şeyin 1849'da da devam etmesi, döngüsünü tamamlayıp bir nihayete ermesi gerektiğini düşünüyor. Onlara kalsa, 1849 şeytanın yılı olup çıkar!

Atıp tutarlar, vur patlasın çal oynasın eğlenirler! Paydos çalar çalmaz bir o meyhanede, bir bu meyhanede, hanlarda, barlarda, bira bahçelerinde, şarap mahzenlerinde toplaşmışlardı. Maaş diye aldıkları birkaç *kreuzer*'den* de olunca, bunlara bir içki, bir içki daha, sonra bir içki daha ısmarlayacak ve kafalarını en yeni hükümet devirme planlarıyla dolduracak bir iki yurttaş illaki bulunur. Ondan sonra da ortada kutsal namına bir şey kalmaz; ne taht, ne kilise, ne mülkiyete saygı, ne de edep!

"Grandük iyi adam!" diye hararetle konuştu biri. "Dürüst adam! Kıymetli adam! Candan biri! Neden? Kimin çıkarını düşünüyor? Elbette ki bizim çıkarımızı. Onun sadece halkı var. Başka da bir şeyi yok. Bizim için endişeleniyor. Karıncalar, beslensinler, buruş buruş kalana kadar özünü kurutsunlar, emip bitirsinler diye en körpe yapraklara kondurdukları yaprak bitlerini nasıl önemserse, o da bizi öyle önemsiyor."

"Sen yok musun sen!" Kızın biri kendini konuşan adamın kucağına atıverdi; adamın, özenle kırpılmış favorilerine kavuşan kara bıyıklarını okşadı. "Neler de anlatıyorsun öyle! Bunları düşünmek için harcadığın zamanın yarısını bana söyleyecek tatlı sözler bulmak için harcasan keşke!.."

---

* Geçmişte Avusturya ve Almanya'da kullanılan, düşük değerli madenî para. *–çev.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Uzun boylu bir topçu çavuşu koltuğundan fırladı. Asker şapkasını abartılı bir şekilde öne yatırmış halde, ders vermeye koyuldu: "Hayal kurma zamanı değil, tatlım. Bugün bir askerin yapması gerekenlere bir bak. Otuz altı farklı kralı, grandükü, dükü ve prensi olan otuz altı Alman anayurdunu, bazıları anayasalı bazıları anayasasız hükümdarlarını savunmak zorunda. Başımıza bir kayzer bulmak için paralanan, büyük Frankfurt kentindeki ulusal meclisimizi saymıyorum bile. Birbirinden farklı doksan üç düğmeyle tokayı parlatıp cilalaması, iki fişekliğini, altı keseyi, iki tozluğu temizleyip paklaması lazım. Her yanıyla bütün tüfeğin, bizim durumumuzda bir de tüm parçalarıyla birlikte topun bakımı ve temizlenmesi de cabası. Ayrıca, Altesleri Grandük ile onun sonsuz bilgelikte -büyük, orta, küçük mevkilerde- elli bin bürokrattan oluşan yönetimi var. Ama onların ödü koptuğu için, askerler de dahil Baden halkının toplantı özgürlüğünü biz, kendimiz, sağlarız. Bu nedenle bir araya gelip konuşuruz, bir şeyler düşünmeye çalışırız. Ama Almanya'da bu işler çok zordur; çünkü düşünmek otuz üç yıl, hatta daha uzun bir süre boyunca en kötü suçlardan biri olmuştur!"

Kızı diğer adamın kucağından kaldırdı ve alkışlar arasında, soluğu kesilen kız onu itinceye dek öptü. Sonra kadehini kaldırdı, "Özgürlük!" diye bağırdı ve bir sandalyeye yığılıp kaldı.

Sarkık memeli, sarışın kız adama küfürler ediyordu: Onu ne sanıyordu, kendini ne sanıyordu? Etraflarında daha fazla kız, daha fazla asker toplaşmış, tezahüratta bulunuyordu. Yalnızca bir düzine kadar kale işçisi, çiçek desenli yeleğiyle ortalarında oturan adama arada bir söyledikleri hariç, köşelerinde sessiz ve sıkıntılı kaldı.

Stäbchen dikkatini bu adama yöneltti. Komiserlikte onunla ilgili bir dosya vardı: *Comlossy, Bruno; kırk sekiz yaşında; şemsiye ve güneşlik imalatçısı*, bir de ince şeritlerden imal edilen çirkin çirkin şeyler üretir. Şu askerlerin, çoğunlukla daha zeki adamların bunların kulağına üflediği şeylerin tekrarından ibaret büyük büyük lafları yok mu! Sütten çıkma ak kaşık gibi duran, kenar mahalledeki küçük dükkânında şemsiye imal eden ve yakalanacağını bildiği yerlere gitmeyen şu Comlossy'yi al örneğin. İşte onun gibi adamlar şehrin her yerinde, grandükalığın her yerinde, Almanya'nın her yerindeydi: kendi ağları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ve bağlantıları olan, kimi bilinen ama çoğu bilinmeyen, ajanlardan, kulüplerden ve derneklerden oluşan gizli bir ağ.

Bu düşünce Stäbchen'i hırsla kıvrandırdı, eli birasına gitti. Görünen o ki bu ağ her yere sızmıştı, hatta geçen yılki isyanların beyni ve ikinci isyancı yürüyüşünün lideri Struve'yi tuttukları kaledeki Otuzuncu Burç'a, burcun kalın duvarlarının en dibindeki zindanlara kadar uzanıyordu. Stäbchen dikkatini koruyarak bir yudum aldı ve mavi elbiseli askerle işçilerin üzerinden, arka odanın meşe kapısına baktı. O odada, o kapının arkasında, tam şu anda, hapisteki liderin karısı Bayan Struve oturmuş, beyaz keten üzerinde servis edilen güzel akşam yemeğini yiyor ve garnizonun bazı genç subayları tarafından ağırlanıyordu.

Stäbchen, Bayan Struve'nin –eğer kocası gibi vejetaryen değilse– muhtemelen şu anda yemekte olduğu, Türkenlouis'in *spécialité de la maison*'u* olan dana rostoyu düşünerek yutkundu. Gerçi kadının çekici vücudu ve yakıcı koyu renk gözleri düşünülürse, vejetaryen olması pek mümkün görünmüyordu. Peki orada, Rastatt'ta ne arıyordu? Sadece kocasını ziyaret etmek mi istemişti, yoksa bundan fazlası mı vardı? Kalma izni bile yoktu; komutandan izin istemiş ama bu istemi henüz kabul edilmemişti. Zaten kendi de güç bela hapisten kurtulmuştu. Yeni bir tutuklanmaya davetiye mi çıkarıyordu? Bu kalabalığın içinde onunla görüşmek, ona bilgi aktarmak, tavsiye veya talimatlarını öğrenmek için bekleyen kimdi? Nasıl bir subay, hapisteki bir devrimcinin karısıyla arkadaşlık ederdi?

Ötedeki kızlar, Karlsruhe'deki süvari kışlalarını alay doktorunun eşliğinde dolaşarak en büyük müştemilatlı acemi erleri seçmeyi âdet edinmiş olan, Grandük'ün yeğeni Prenses Louise'ye dair bayat hikâyeleri çığlıklar atarak dinliyorlardı. Dördüncü Alay'ın bölüklerinden birinde aşçı olan solgun yüzlü veremli onbaşı, kişner gibi, "İşte adları buradan geliyor!" dedi.

"Ne adı?" diye sordu sarışın, soluk soluğa.

"Pis kokulu kuyruklar," dedi aşçı. "Süvarilere pis kokulu çizmeler denir, ama biz prensesin özel korumalarına pis kokulu kuyruklar deriz, çünkü..."

* (*Fr.*) "Lokantanın özel yemeği." –çev.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Ayrıntıya gerek yok," dedi uzun boylu topçu çavuşu, "kızlar her şeyi biliyor zaten!"

"Umurumda değil," dedi bir başka çavuş; sert, ufak tefek bir adamdı, yüzünde, sanki öfkeden ayrı ayrı seğiren parçalar oluşturan çizgiler vardı. "Bırakın istedikleri süvarileri alsınlar. Benim ülkemde, her celp döneminde gelenlerin üçte ikisini geri göndermek zorunda kalırız, çünkü ya normalden kısadırlar ya da guatr hastasıdırlar. Yine de kalanlar, bütün Almanya'daki prenseslere damızlık olmaya yeter. Ama iş paramı çalmaya gelince, orada duracaksın! O para için, Yakup'un Rahîl için hizmet ettiği gibi, on dört yıl sadakatle hizmet ettim ben."

Stäbchen kulak kesildi. Hükümetin, ek ödenek paralarını çalması orduda büyük bir skandala neden olmuştu ve kapanmayacak bir yara gibi görünüyordu.

"Nasıl oluyor da bugün, orduya girdiğim günkü kadar fakir ve bir o kadar da çulsuzum?" Çavuş, bira kupasını parçalayacakmış gibi kavradı. "Zengin oğlanlar yumuşak yataklarında uyusun, rahat bir hayatları olsun diye onların yerine ben canımı ortaya koyuyorum ve *kendi* hayatımın her üç yılına karşılık o zarif oğlanların babalarından, Baden kuru ile altı yüz florin alıyorum. Ama parayı *elime* vermezler! Yok, olmaz, ben soylu ve iyi terbiye görmüş biri değilim; bana güven olmaz. Parayı alıp kaçıveririm sonra. O zaman ordu ne yapar? Bu yüzden parayı bir hesaba yatırırlar –hükümetimin himayesinde, benim için açılan bir hesaba. Paramı hükümetime emanet ederim. Hem bir kez değil, iki kez değil, üç kez değil, tam dört kez -köyümde biraz toprak, küçük bir ev, biraz büyükbaş, bir de eş almaya yetecek kadar para..." Kendisine bakan kıza kaşlarını çattı, "Seni değil!" dedi, "bir eş! Ama artık para yok. Para gitti, kayboldu, uçtu gitti. Hükümetim diyor ki 'Artık ek ödenek yok. Herkes başının çaresine bakacak! Herkes eşit!' Benim eşitlikle bir derdim yok. Başka birinden daha iyi ya da daha kötü olmak istemem ki. Ama benim param nerede? Ben onu soruyorum. Kim aldı benim paramı? Ya da gittiyse bu para, dibine darı eken kim? Kötü yollarda kullanan kim? Çarçur eden kim? Bu eşitlik mi? Grandük'ün koruyacağım diye yeminler ettiği anayasada bu mu yazıyor?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Stäbchen'in içinde bir şeyler eridi gitti. Yüzü çizgi çizgi olan bu çavuşu tanırdı. Genelde sakin, sicili temiz, güvenilir, görev bilinci yüksek, yani iyi bir ordu için lazım olan meziyetlere sahip bir adamdı. Arka odanın meşe kapısı bir anlığına açıldı, meyhaneci elinde yeni bir şarap şişesiyle odaya girdi. Stäbchen'in gözü, odada oturan kadına ve aval aval kadına bakan genç bir subaya ilişti. Başka bir adamsa kapı açılınca gerilmişti. Bu, artan tedirginliğe aşırı duyarlı olan Stäbchen'in gözünden kaçmadı.

Adam bir kenara çekilmiş, tek başına oturuyordu. Kısa boylu, kaslı biriydi; köşeli bir çenesi ve kararlı çizgileri olan bir alnı vardı. Aslında göze batmayan bir tipti; az önceki ani hareketi olmasaydı onun farkına bile varmazdı. Stäbchen hızlı dosyalama sistemine, yani hafızasına başvurdu, ama hiçbir şey bulamadı. Yabancıyı yarı kapalı göz kapaklarının altından incelemeye başladı. Adam, yeniden, sözde etrafıyla ilgisiz tavrına büründü. Elleri masanın üzerinde, geniş başparmaklarını hafif hafif birbirine vuruyordu. Yeni biri mi? Bu garnizona başka bir yerden tayin edilmiş bir asker mi? Derken Stäbchen'in gözleri üniformanın koyu mavisine tezat oluşturan gümüş rengi düğmelere takıldı. Ordu, ucuz pirinçten sarı düğmeler kullanırdı. Bir tek, nedendir bilinmez, Freiburg'un dışındaki İkinci Alay'ın gümüş rengi düğmeleri vardı. Freiburg'dan bir adam, burada, Rastatt'ta, kalenin içinde, cumhuriyet yanlısı olduğundan şüphe edilen Fidel Frei diye bir adamın işlettiği "Türkenlouis'in Yeri" adlı meyhanede ne yapıyordu? Hem de Madam Amalia Struve ile aynı çatı altında... Derdi neydi?

Arkasından gelen ani gürültüyle yerinden sıçradı.

"Lenz!" diye bağrışıyorlardı:

"Oğlandan ne haber, Lenz!"

"*Kız*dan ne haber, Lenz?"

"Yine mi Josepha'ya döndün?"

"Gel gel! Buraya gel! Bizimle otursana!"

"Yeni şarkı var mı, Lenz?"

"Yok yok, sen ötekini söyle bize. Hani o herkesi; prensi, rahibi ve tefeciyi sırtında taşıyan askerle ilgili olanı!"

Stäbchen, gümüş rengi düğmeli askerin Lenz'e ve onunla birlikte gelen kadına göz atıp sonra çabucak gözlerini kaçırdığını gördü. 'Ne

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kötü oyunculuk,' diye düşündü. Freiburg'daki İkinci Alay'dan gelen adam bu işi hiç bilmiyordu, çünkü Lenz ve kadın öyle dikkat çekici bir çiftti ki, adam doğal bir merak sergilese daha az şüphe çekmiş olurdu.

Stäbchen sırıttı.

'Dikkat çekici bir çift,' diye düşündü. İki yakışıklı dosya birbirini bulmuştu: biri siyasi, diğeri profesyonel. Josepha, sadece yarbay ve üstü rütbedekilerin hanımlarının kıyafetlerini diktirdikleri Matmazel Laroche'da terzi olarak da çalışıyordu.

Lenz, asker şapkasını kancaya astı. Barut grisi düşünceli gözleri, Stäbchen'e takıldı. Vücudu kıvrım kıvrım Josepha, Lenz'in koluna yapışmıştı. Kız başını iki yana salladı: yumuşak bir ikaz. Kızıla çalan kahverengi saçları, yarı çıplak omuzlarının üzerinde dalgalanıyordu. Stäbchen'in ağzı kurudu.

Lenz, elini açarak, boşta kalan kolunu uzattı. Fidel Frei'ın barın altından çıkardığı gitarı ona uzattılar. Kendini kızdan kurtardı. Elinde gitarla ilerledi, sanki küçük adam orada oturmuyormuş gibi, çizmesinin ucunu Stäbchen'in sandalyesinin kenarına koydu, gitarı yavaş yavaş akort etti ve nihayet bir melodiye başladı.

"Hayır," dedi, hafifçe kaşlarını çatarak. "Şarkı söylemeyeceğim; size bir şiir okuyacağım. Benim yazdığım bir şiir değil. Uzun zaman önce Paris'te yaşamış ve hayatı çok sevmiş, Villon isimli birinin şiiri."

Kendini, Lenz ile birlikte kalabalığın ilgi odağında bulan Stäbchen kalkmaya davrandı. Ama Lenz daha hızlıydı. Tellere vuran el, güçlü bir şekilde Stäbchen'in omzuna indi; oturması için sessiz bir davetti bu.

Lenz, yumuşak, insanları derinden etkileyen ve duygusal bir atmosfer yaratan, yarı hüzünlü yarı alaycı bir sesle başladı. Sadece Villon'un şiirini aktarmıyordu; şimdi *o* Villon'un ta kendisi olmuştu: Teslimiyetine gülen, yok olup gidişiyle flört eden, herkesten af dileyen Villon'du. Keşişler, rahibeler ve dazlak rahipler, cenneti satanlar; dar, kısa kıyafetleri içindeki bâkireler; çevikliklerini kaybetmiş sarsak ihtiyarlar; hoppalar ve züppeler; çıplak memeli fahişeler; pezevenkler ve hırsızlar; hilebazlar, dolandırıcılar, düzenbazlar; katiller, eli kanlı caniler... Villon hepsinin önünde tevazuuyla eğildi, hepsinden af diledi ve aynı zamanda hepsine birden takıldı...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Lenz sesini yükseltti:

Ama polisten değil!

Sesi çınlıyordu:

...ağzımdan kuru ekmeğimi,
son içkimi alan polisten değil!
Ben ölüm döşeğimde bile
Lanet okurum onlara,
Ve hep dua ederim, ağır, demir çekiçlerle
Vuralım suratlarının orta yerine diye!..

"Hayır!"

Stäbchen paniklemiş, kontrolünü kaybetmişti. Gözleri, sırıtan yüzlerin üzerinde dolaşıp duruyordu. "Hayır!" dedi bir kez daha, sesi ona yöneltilen tehdit karşısında tizleşmişti. Derken kollarını kaldırdı, kuşatmayı körlemesine yarıp geçerek kapıya yöneldi ve tökezleyerek dışarı çıktı.

Güldüler. Tekrar yerlerine oturup bacaklarını döve döve, kızların kalçalarına şaplak ata ata, kasıkları ağrıyana kadar güldüler. İşte bu onların Lenz'iydi! İşte o, hepsinin hissettiklerini söze döken, kendisinin ya da başkasının sözleriyle bu hisleri anlatan adamdı. Bir anayasa iyiydi, özgürlük daha iyiydi ve cumhuriyet hepsinin en iyisi olabilirdi. Ama *ağır, demir çekiçlerle suratlarının orta yerine vurmak!*.. Almanya'da hep emirlere itaat ederek, hep otoritenin eteklerini öperek kaç yüzyıl beklemişlerdi? Zamanı gelmemiş miydi artık? Geçen yıl uzak Prusya'da, Berlin'de bir kral, devrimin şehitlerine şapka çıkarmaya zorlanmıştı. Prens Wilhelm de İngiltere'ye kaçmak zorunda kalmıştı. Evet, işler tekrar durulmuştu, ama bu henüz askıda bir barıştı. Reich'ın yeni parlamentosunun bulunduğu Frankfurt'taki kilisede durup dinlenmeden özgürlük üzerine bitmez tükenmez konuşmalar yapılıyordu. Ama Baden Grandükalığı'nda veya başka yerlerde yeni hareketlenmeler olabilirdi. Ren nehrinin öte tarafından, Fransa'dan çalkantı haberleri gelebilirdi. Veya dokumacıların tezgâhlarını yaktığı Silezya'dan. Ya da halkın silahlanıp başkaldırdığı ve Avusturya İmparatoru'nun birliklerini önüne kattığı Macaristan'dan. Vurun suratlarının orta yerine, bir kez ve son kez! Tanrım, bunu yapabilir miyiz? Gücümüz var mı?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Lenz'in şiir okuduğu sırada açılan meşe kapı, handan ayrılan iki subayın ardından tekrar kapandı. Ya yemekleri bitmişti ya da boylarından büyük bir işe kalkışmak istemediklerinden geri adım atmışlardı. Salonu bir baştan ötekine yürümeleri gerekti. İlgisiz görünmeye çalıştılar ama peşlerindeki sessizlik kışkırtıcıydı. Hızlandılar. 'Böyle bir kadının,' diye düşündü Yüzbaşı, 'böyle bir yerde kalmak zorunda olması ne acı.' Teğmen'se düşünmüyordu, sadece Amalia Struve'nin bıraktığı izlenimle doluydu: Onun beyaz, geniş alnı, etkileyici bakışı, zekice ve çoğu zaman anlayamadığı o konuşmaları, candanlığı... Şimdi de, ona zerre kadar benzemeyen, ancak onunla bir ilişkisi varmış gibi görünen tüm bu insanlar vardı. Yüzbaşı caddeye çıktığına memnun oldu; duyulmayacak bir sesle küfrederek kapıyı güm diye kapattı.

Gümüş rengi düğmeli asker yavaşça kalktı. Küçük, inceleyen gözleriyle Josepha'yı, onun dolgun dudaklarını, köprücük kemiğinin hoş çukurunu süzdü. Giderek açlığa dönüşen bu göz gezdiriş, kadının memelerinin arasından akan gölgeyi takip etti ve dama desenli pamuklu giysisinin yakasının görüş alanını kapadığı noktada durdu. Asker bir an için gözlerini kapadı, tekrar açtı, kararlı bir şekilde Lenz'e doğru ilerledi, elini uzattı ve "Ben, Freiburg'dan Christoffel," dedi.

Arada olup bitenler Lenz'in dikkatini çekmiş olsa bile onu rahatsız etmemişti. Yanındaki kızdan ne kadar emin olduğunu gösteren bir kayıtsızlık içinde yavaşça, incelikle hareket ediyordu. 'Pek de yakışıklı denilecek bir adam değil,' diye düşündü Christoffel. Lenz'in gözleri kaşlarının gölgesinde kalıyordu, yeni tıraşlanmış yanakları çöküktü, sert ifadeli bir ağzı vardı. 'Ama kadınlar konusundaki zevki tartışılmaz.' Bir zamanlar yılda iki kez köyüne gelip kap kacak, çatal bıçak falan satan topal bir adam vardı. Adamın gülüşü, görebileceğiniz en çarpık gülüştü; ağzında neredeyse diş yoktu, bir kulağı kesikti, saçları pis ve keçeleşmişti. Ama adam istediği kadını seçip alırdı. Kadınlar o nereye gitse peşinden gider, adamın gözünün içine bakar, neredeyse ağzının içine girerlerdi. İçlerinden birine, neden ciğerin peşinden koşan kedi gibi bu adamın peşinden koştuğunu sorsanız kızarır, kıkırdayarak "Ne bileyim" derdi, "bu adamda bir şey var..."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Lenz, Fidel Frei'a bir el etti, meyhaneci anında şarap servisine başladı. Lenz kadehini kaldırdı ve "Hoş geldin, Christoffel Kardeş!" dedi. Sonra boştaki kolunu adamın omzuna atarak güldü ve "Çalışmalar nasıl gidiyor?" diye sordu. "İsyan ve başkaldırı müjdesini yaymaya devam mı?"

Christoffel'in kafası yavaş işlerdi. Bu sözlerin gerçek anlamını ve ardındaki coşkuyu anlaması biraz zaman aldı; gerçi o zaman bile anladığından pek emin değildi. Lenz işin ciddiyetinin farkında mı değildi, yoksa Rastatt'ta bu konular böyle açık açık konuşulabiliyor muydu?

Kale işçileriyle oturmakta olan kendi halindeki adam da onlara katıldı. Lenz, "Yurttaş Comlossy de duymak istiyor," diyerek ikisini tanıştırdı.

Comlossy, başparmaklarını çiçekli yeleğinin kol oyuklarına geçirmiş vaziyette, Christoffel'i baştan ayağa süzdü. Sonunda tatmin olmuştu. Başıyla meşe kapıyı işaret edip "İçeri çekilsek mi?" diye sordu.

"Oraya mı?" diye sordu Christoffel şüpheyle.

Lenz, Josepha'ya, "Haydi sen git!" dedi. "Git, kızlarla konuş! Fidel! Ne istiyorsa ver!" Meyhaneciye bir madenî para fırlattı.

"Ama ben gitmek istemiyorum!" diye surat astı Josepha. "Üç gündür görüşmüyoruz. Şimdi yine gidiyorsun!"

'Olay çıkarabilir,' diye düşündü Christoffel. Kız çetin cevizdi.

Comlossy, meşe kapıya bir bakış fırlatarak, "Sorun ne?" diye sordu Lenz'e.

Christoffel'in kaşları çatıldı, az önce gördüklerini anımsamıştı. "Şu Madam Struve... içerideki o, değil mi? Odadan subayların çıktığını gördüm..."

"Özgürlük mağrur bir kuştur," dedi Comlossy, "istediği yere konar."

"Dikkat edelim de kuşu kafeslemesinler," dedi Christoffel, ensesini kaşıyarak. "Ama siz bilirsiniz."

"Hayır, hayır, hayır!" Josepha ciyak ciyak bağırıyordu. "Beni bırakıp gidersen, ben de..." etrafına bakındı, kendisine mahcup bir sırıtışla bakan kalın dudaklı, yuvarlak yüzlü bir çocuğu gözüne kestirdi: "... ben de *onunla* yatarım! Bu gece bir daha beni göremezsin. Asla göremezsin!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Lenz omuzlarını silkti, dirseğini Josepha'nın ellerinden kurtardı. "Bu kadar yeter! Fidel! Ona ne istiyorsa ver ama sakın kanyak verme! Kanyak onu kavgacı, çirkin ve aptal yapıyor."

"Ben kavgacı da, çirkin de, aptal da değilim!" Josepha, Lenz'e hınçla bakıyordu. "Ve senin kanyağını da, şarabını da, biranı da, başka bir şeyini de istemiyorum! Neden sürekli bana dönüp duruyorsun, bunu bilmek istiyorum! Neden kendine takılacak başka birini bulmuyorsun? Neden gidip o burnu havada, parlak zekâlı Lenore'ne serenat yapmıyorsun?"

Lenz ellerini havaya kaldırdı. "Bu tür sahnelerden öyle nefret ediyorum ki! Şunu benim başımdan alacak biri yok mu? Christoffel Kardeş, neden sen...?"

Christoffel kızardı. Comlossy güldü. Lenz meşe kapıya doğru başı çekti. Christoffel de arkasına bakmadan Lenz'i takip etti.

Lenz eğleniyordu. Christoffel'in yüzünün tüm hatlarına sinmiş olan şüphenin yerini şimdi dehşet almıştı. Amalia Struve dişiliğini asla unutturmaz, hatta gözünüze gözünüze sokardı. Ancak şu an olduğu gibi, erkeklerin onunla bir erkekle konuşur gibi konuşabilecekleri anlar da olurdu. Amalia insanı zapt ederdi. Onun garip, ışık saçan gözleri sanki insanın içini görürdü. Christoffel kadının hızlı soru yağmuru karşısında kendini küçücük hissediyor, zor durumda kalıyordu. Lenz'e göre, Amalia cazibesini zavallı Christoffel'e yöneltme zahmetine bile girmeyip kayıtsız kaldığı halde durum buydu... Onunla içen subayların halini tahmin edebiliyordu. Muhtemelen onları, etkileyici küçük elleriyle büyülemiş, beyinlerini bilmeye değer her şeyden arındırmış, hayranlıklarının ağırlığı altında ezilmiş ve bu muhteşem kadının hikâyesini yayma ihtiyacı içinde afallamış durumda geri yollamıştı.

"Struve'yi görmeye çalışacağım," diyordu. Kocasından Struve diye söz ederdi, asla Gustav ya da kocam demezdi. Sanki kendisi Bakanlar Kurulu üyesi de, derdi olan biri için Başbakan'la görüşme sözü veriyor. "Struve'yle görüşüp sorununuzu iletmeye çalışacağım. Kendi alayınızda gruplar örgütlediğinizi öğrendiğinde çok mutlu olacağına eminim. Her bölükte bir grup, çok iyi bir örgütlenme modeli. Geçen

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sonbahardaki direniş mücadelesinin kusuru tam olarak böyle bir örgütlenmenin eksikliğiydi. Struve böyle demişti. 'Askerlerin insanların üzerine ateş açmayacağını ummak yetmez' demişti, 'bundan emin olmak lazım!'..."

"Ama..." dedi Christoffel.

Madam Struve, "Biliyorum!" diyerek onun hamlesini kesti. "İnsanlarınıza anlatacağınız şeyler, onları nasıl yönlendireceğiniz ve yapacağınız yorumlar konusunda kesin talimatlar istiyorsunuz."

"O yalnızca kiminle bağlantı kuracağını bilmek istiyor," diye müdahale etti Lenz.

"O da var," dedi Madam Struve, sabırsızca.

"Belki de," diye ilave etti Comlossy, "arkadaşımız, hareketle sağlam bir bağlantı kuramadıklarını düşünüyor, şu ana kadar tabii."

Christoffel, şemsiye imalatçısının telaşsız yüzüne minnetle baktı. Bu Comlossy, temas kurma ve yapılması gerekenler konusunda tavsiyede bulunacak biri olabilirdi.

"Bir de nasıl ve kimin vasıtasıyla iletişim kurması gerekiyor?" diye ilave etti Comlossy.

Küçük ellerinin anlık bir hareketi, ışık saçan bir gülümseme, Amalia Struve'nin bu tür ayrıntılarla hiç ilgilenmediği, bu tür şeylerden sıkıldığı gerçeğini ilan ediyordu. "Mannheim'dan Yurttaş Brentano bu konuyla ilgilenecektir," dedi yardımsever bir ses tonuyla. "Kendisi, Struve'nin yokluğunda Devlet Komitesine başkanlık ediyor."

"Fakat Yurttaş Brentano her konuda çok ağır davranan biri!" dedi Comlossy.

Yine bir gülümseme; bu kez farklı, bilmiş bir gülümseme. Madam Struve, hem içinden gelen hem de bir şeyler sezdirmeyi amaçlayan bir vücut hareketiyle, "Yurttaş Brentano bu devletteki en başarılı avukattır," dedi. Lenz, aslında söylemek istediğini anlamıştı: Yurttaş Brentano, en iyi avukat olsa da, en iyi lider değildir. Ama Struve öyledir; hatta daha da derine inerseniz, Gustav Struve bile değil, Madam Amalia öyledir.

"Onun serbest kalmasını sağlayabiliriz!" diye bir öneri getirdi Lenz.

"Struve'nin mi?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Lenz, Comlossy'nin kaşlarını kaldırdığını gördü. Comlossy sürprizlerden hoşlanmazdı. Muhtemelen şu anda, Otuzuncu Burç'a bir kurban mahpus verme karşılığında Struve'nin serbest kalmasıyla vaktinden evvel ateşlenecek bir hareketin getirilerini zihninde tartıyordu. O, böyle bir konuya her açıdan yaklaşmayı ve güvenilir başka insanlarla bunu tartışmayı isterdi. Lenz, içinden, 'Madam Struve'nin abartılı duygularını akıtacağı bir yol açtığım için muhtemelen bana sövüyor' diye geçirdi.

Gamsız bir şekilde sırıttı. "Yapılabilir, biliyorsun! Karanlık bir gece, birkaç kararlı adam, duvarların dışında bekleyen atlar..."

"Struve asla at sırtında oturmamıştır," dedi Amalia soğuk bir tavırla.

Aslına bakılırsa doğruydu da. Geçen bahar yapılan isyancı yürüyüşü sırasında yaşanan, Lenz'in hafızasında iz bırakmış gülünç olan ve olmayan olaylar karmaşası içinde, Struve'nin at binmesiyle ilgili tek bir anı bile yoktu. Struve ya Madam'la ve bazı liderlerle birlikte bir arabada olurdu ya da yürürdü.

"Sen bir romantiksin, değil mi?" diye sordu Madam Struve.

Bir açıdan öyleydi. En azından geçen sene fakir ve her daim aç bir öğrenci olarak yüreği özgürlük şarkılarıyla, zihni ise üç renkli* insan hakları rüyaları ve tek bir Almanya hayaliyle dolu bir halde direnişçi gruba katıldığında öyleydi. Ama 1848'de ilk silah sesleri duyulana ve her şey darmadağın olana kadar hepsi, antika tüfekleriyle genç memurlar, tırpanlarıyla ustalar, küçük kasaba avukatları ve süslü atkılarıyla gazete editörleri, romantik değil miydi? Sonra, kafa derisi pul pul soyulan bir sorgu yargıcıyla yüz yüze gelip de hapis ile orduya yazılma arasında tercih yapmanız istendiğinde, durum artık pek romantik sayılmazdı. İçlerindeki son romantizm kırıntıları da, güçleriyle böbürlenen yarı sarhoş çavuşlarla gittikleri talim alanlarında, hele de çavuşlar kendilerini kayırsın diye rüşvet verecek bir metelikleri bile olmayınca uçup gitmişti.

"Struve," dedi Madam gururla, "halk kendini özgürleştirdiğinde özgür olacak. Onun özgürlüğü ancak genel başkaldırının bir parçası olabilir."

---

* Mavi-Beyaz-Kırmızı renkli Fransız bayrağı –*ed.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Lenz omuz silkti. Madam Struve muhtemelen kafasında bu şehirde uzunca bir süre kalacağını, kocası ile örgütler ve tehlikesiz bir şekilde seyirci kalan otoriteler arasında bağ kurarak aracılık görevi yapacağını kuruyordu. Bu kadar saf olabilir miydi?

Madam Struve açıklamalarına devam etti: Kendisinin Rastatt Kalesi'nde kalma izni bile yoktu, ama polis onun azmi karşısında yumuşamıştı. Kale komutanı General Strathmann'a yaptığı başvuru ele alınana kadar kalacaktı. Dahası, General ile bir görüşme yapacağından da emindi. Tabii tüm bunlar olurken...

"Tabii tüm bunlar olurken," dedi, adamların üçünü de kucaklayan yeni bir tarz gülümsemeyle, "devrim beklemez, değil mi? Şimdi bize anlatacaklarınızı dinleyelim, Yurttaş Christoffel!"

Arbede, her zamanki gibi, hiç yoktan başladı.

Josepha, yalnızca duyguların en keyiflisinin farkındaydı: etrafını çevreleyen erkeklerin yüzleriyle dolu bir oda, favorilerle birleşen kara bıyık, Dördüncü Alay'ın aşçısının solgun yüzü, uzun boylu topçu çavuşunun insana hüzün veren umutsuz gözleri, küçük çavuşun kırışıklıkları, çocuğun ay gibi yüzündeki kalın, hevesli dudakları. Doğal olarak kanyağını içmişti, hem de bol miktarda. Fidel Frei, Lenz'in emirlerine harfiyen bağlı kalmıştı: Josepha'ya, Lenz'in hesabından kesinlikle kanyak verilmemişti, ödeyen diğerleriydi. Josepha içiyordu, çünkü bu ona iyi geliyordu ve çünkü Lenz onun sarhoş olmasından nefret ederdi. Salyalarını her tarafa akıtıyorsun, diyordu ona. Ama bu doğru değildi. Josepha uysal, rahat, Andreas Lenz'in de dahil olduğu insanlığa karşı sevgi dolu bir halde, son derece kontrollü sarhoş olurdu. Biraz da ağlamak gelirdi içinden.

Daha ağlama nöbeti başlamamıştı ki tel tel açık sarı saçları uçuşan, serbest memeleri hoplayan bir kız, başına ekşiyivermişti. Josepha, yanağını çizen tırnakları hissediyor, saçma sapan bağırışlar duyuyordu. Sonunda, öteki kızın işini bozmakla suçlandığını anladı. Ama anlayana kadar da kız yapacağını yapmıştı; erkekler kahkahalarla gülüyorlardı. Diğer kız dengesini kaybetmiş, imdat çığlıkları atıyordu. Josepha masanın kenarına tutundu, her yer sallanıyordu. Elbisesinin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

üstü yırtılmıştı; göğsü yarı yarıya açıktı. Eh, utanacak bir şeyi yoktu. Dördüncü Alay'ın aşçısı onu çimdikledi. Josepha uzun boylu topçu çavuşunun yumruğunu indirişini gördü. Bir bira kupası uçarak geldi ve dosdoğru bıyıklı adamın böğrüne çarptı. Josepha eğilmiş, kollarıyla yüzünü ve başını koruyordu. Neden olduğunu bilmese de içinden gülmek geliyordu. Vücudu kahkahadan sarsılıyordu. Patırtıların, bağırışların ve cıyaklamaların arasında, Fidel Frei'ın kudretsiz iniltisi geldi: "Durun! Tanrı aşkına kesin şunu! Orospular! Orospu çocukları! Bak yoksa polis çağırmak zorunda kalırım!.."

Ama çağırmadı çünkü ondaki sicille polis bütün meyhaneyi büyük bir keyifle yıkar geçerdi. Josepha, Frei'ın beceriksiz adımlarını sürüye sürüye meşe kapıya doğru gittiğini gördü ve hemen ardından Lenz, peşinde Comlossy ve diğer askerle birlikte, odadan çıktı. Lenz bir sandalyenin üzerine fırladı, kollarını kaldırdı ve sanki dünyadaki bütün öfkenin yüklü olduğu bir sesle, "Kesin şunu!" diye kükredi.

Ne yakışıklıydı! Josepha'nın içindeki her şey ona doğru akıyordu. Kalbi göğüs kafesinden fırlayacak gibi oluyordu. Yüzü gözyaşlarıyla yıkandı, dudakları tekrar tekrar onun isminin şeklini aldı: "Andreas... Andreas... Andreas..."

Lenz, ona doğru bir bakış attı. Josepha'nın dağılan rujunun yüzünü soktuğu hali, titreyişini ve büzülüşünü gördü. Sandalyesinden inip uzaklaştı. Lenz'in, bu kız üzerinde güç sahibi olmak istemesine neden olan, öte taraftan bu güçten sonuna kadar istifade etmesini engelleyen şey neydi? Vicdan mı? Kadınlar vicdan gerektiren bir konu değildi. Peki ya Lenore? O başka bir boyuttaydı; uzaktaydı, erişilmezdi. O, Lenz'in duygularını şu ya da bu yönde etkilemiyordu. O zaman utanç mı? Korku mu? Ne? Hayat, Lenz'in keseceği, dilimleyeceği, şapırdatarak yiyeceği, sonra da çekirdeklerini tüküreceği bir kavundu.

Lenz birden, birinin kendisini izlediği hissine kapıldı. Christoffel ya da Comlossy değildi. Comlossy insanları yatıştırmakla meşguldü, Christoffel ise kenarda durmuş, kara kara düşünüyordu. Derken dışarıya açılan kapıyı fark etti. Yarı açık vaziyetteydi ve bir yüz içeriyi gözetliyordu. Stäbchen geri gelmişti! Hâlâ tedbirli, ama destek güçlerinin yakınlarda olduğunu hissettirecek kadar kararlı, içeri girdi. Onun geri geldiğinin farkına yeni varmış olan diğerleri, ya adamın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

cesareti karşısında şaşkındı ya da yeni bir arbede, ama bu kez kucaklarına düşmüş, kaderi çizilmiş kurban ile "hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için" cephesi arasındaki bir arbede beklentisi içindeydi.

Gergin bir sessizlik çöktü.

Derken dörtnal sesleri ve tekerleklerin parke taşları üzerinde çıkardığı tangırtılar duyuldu. Kapı itilip açıldı. Şerit ve madalyalarıyla, apolet ve sırmalarıyla, şaraptan kızarmış yüzleriyle yarım düzine subay, mahmuz ve kılıç şakırtıları içinde, uzun adımlarla içeri girdi. Birkaç adım sonra, âdeta buzdan bir duvara çarpmışçasına durdular. İçlerinden biri bir şeyler söyledi, diğerleri kıkırdadı. Aralarında bir karara varmış gibiydiler. Fidel Frei'ın Türkenlouis'inin kabul salonunu artık hangi yüksek şahsiyet onurlandırmak üzereyse o kişinin merasim kıtası olarak, kapının iki yanında duran hafiften tereddütlü insanların arasında yerlerini aldılar.

"Dikkat!"

Lenz donakaldı, ama emirden dolayı değil.

Kapının eşiğinde, uzun kirpikli gözkapakları yarı kapalı, başının tam ortasından net bir çizgiyle ikiye ayrılıp topuz yapılmış koyu renk saçlarıyla çevrelenmiş yüzü solgun, Lenore Einstein duruyordu. Bir yanında çelimsiz, görseniz asker olduğuna inanmayacağınız bir adam olan General Strathmann, diğer yanında iri kıyım, kanlı canlı Ağır Süvari Teğmeni Gramm olduğu halde, muhafızların oluşturduğu koridora adım attı.

Lenz, kanın beynine hücum ettiğini hissetti. Generalin "İşinize bakın!" deyişini bile işitmedi. O yalnızca Lenore'nin yüzündeki kışkırtıcı dinginliği, ağzının kenarındaki hafif kıvrımı, geniş, çizgisiz alnının altında belli belirsiz kalkmış kaşlarını gördü. Josepha'yı tuttu, kendine çekti, omzunu öyle sıkı kavradı ki, kızın nefesi kesildi.

Fidel Frei, şapkası elinde, eğildi: "Herr General, matmazel, baylar, emrinize amadeyim..."

Arkalardan biri, yüksek sesle, "Hepsinin canı cehenneme!" dedi.

"Madam Struve burada mı?" diye sordu General.

'Fakir semtleri hayır için dolaşmak,' diye düşündü Lenz, işte Lenore'nin yaptığı buydu. Diğer kesimin kendisini nasıl eğlendirdiğini görmek istemişti. Ona söz ettiği yeni doğum günü kıyafeti içinde in-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sanların arasına karışmak. Duygularını kamçılayan şeylere bir eğilimi var, tamam. Onu, üzerinde kesik bir baş bulunan altın tepsiyi sallayan bir Yahudi prenses olarak düşünmek için pek fazla hayal gücüne gerek yoktu. Ancak Lenore'nin şu anki ruh haline bakılırsa, altın tepsideki başın Lenz'e ait olması çok muhtemeldi.

"Geldiğimi Madam Struve'ye haber verebilir misiniz?" dedi General.

'Bu bir şaka olmalı,' diye düşündü Lenz. Tüm bunlar Lenore'nin doğum günü için ayarlanmış, koleksiyona eklenecek bir başka gariplik, koca bir şaka olmalıydı. Yoksa Amalia Struve'nin gözüne girmeye çalışmak için Türkenlouis'e gelmeye tenezzül edecek kadar tehlikede mi hissediyorlardı kendilerini?

Lenore, masa örtüsündeki, Madam Struve'nin yemeğinden kalan kırıntılara gözlerini dikmiş, afallamış halde oturuyordu. Sözcükler, sözcükler, sözcükler; çapkın gözlerini Madam'ın üzerinde gezdiren General'den taşan cömertlik. Büyük hanımefendi cilveli cilveli bir şeyler mırıldanıyor, Gramm arada bir, homurdanır gibi, "İzninizle" ya da "Biliyorsunuz" gibi sözler ediyordu. Tüm bunlar Lenore'nin üzerinden akıp gidiyordu sanki. Sohbete odaklanmak isterdi. Dikkatini, ona musallat olan ağrıdan uzaklaştırabilmek.

Aşağılanma! Acı! Her fırsatta söylenen, "Bu hiç yakışık almaz!" ikazlarına rağmen Lenz'i doğum günü partisine davet etmişti. Başta General Strathmann olmak üzere herkesi şaşırtmaya can atıyordu. Babasının, yıllarca, toplum tarafından Yahudilere yapılan tüm suçlamaları sessizce içine atarak kendisi için elde ettiği konumu kısmen tehlikeye atmaya da hazırdı. Ama Lenz partiye gelmemiş, ona cevap yazmamış, kabul ettiğini ya da reddettiğini gösteren tek bir haber bile yollamamıştı. Lenore kapıda öylece durup önde gelen yurttaşlarla onların çocukları, kalenin inşaatında görevli bazı mühendisler, subaylar ve en aristokratları da dahil başka subaylardan oluşan tüm konuklarını karşılamıştı. Gelenlerin neden geldiği konusunda yanlış bir düşünceye kapıldığı yoktu. Tüm çekici şeyler arasında en etkili ve manevi açıdan en az mide bulandırıcı olanı, yani para, babasının parası onları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

oraya çekmişti. Ama Lenz'i çekememişti. Hiçbir şey Lenz'i ona getirememişti: ne parası, ne çekiciliği, ne anlayışı, ne de kalbindeki özlem. Ah, bir gelmiş olsaydı! Onunla nasıl da hava atacaktı! Kotilyonu* onunla açacak, General'in ve at gibi karısının gözü önünde, tek tek hepsinin gözü önünde onunla gösteriş yapacaktı. Konuklarını karşılamak için, hiç kuşkusuz her zamankinden güzel görünerek, salonun kapısında beklemişti. Yirmi bir yaşında, akıllı, beğenilen biriydi ve bir kâğıt parçası üzerindeki imzası Frankfurt'tan ta Basel'e kadar her yerde saygı uyandıran bir babası vardı. Güzel evinde, elinde durmaksızın sallanan yelpazesiyle, kibar sohbetleri pek de güzel kotararak beklemişti. Nihayet son konuk de anons edilince, babası, zarif hareketlerle onu masaya doğru çekiştirerek götürdü.

"Demek bir ozan, öyle mi?" Babası omuzlarını silkti. "Hiç kredisi yok."

Ve şimdi onu bu meyhanede, şu kıza pençesini geçirirken görmek! Bir daha asla, diye kendi kendine söz verdi Lenore. Yaşadığı sürece bir daha asla. Onu kalbinden kopar at; onun gözlerini, dudaklarını, o rezil kişiliğini içinden çıkar! O alçak, yalancı ve aşağılık biriydi. Sadece Lenore'yi yerle bir etme maksadıyla ona ümit vermişti. Aslında bu doğru değildi. Lenz hiçbir söz vermemiş, asla bir vaatte bulunmamıştı. Onun taviz vermediği, özgürlüğüydü; ne bir yükümlülük, ne bir bağ istiyordu... Ya o? Kendine hâkim olmayı ve iffeti unutup onu memnun etmeye, peşinden koşturmaya çalışmış ve kendisini ona adamasını umarak onun kollarına atılmıştı... Keşke şu yer yarılsa da içine girseydi...

Ama yerin yardım etmeye niyeti yoktu ve onun da duygularını açığa vurmaması gerekiyordu. Diğer subaylar, o cafcaflı muhafız kıta'sı, kapının dışındaydı. Lenore, bakışıyla Gramm'ı ve General'i yokladı. Gramm'ın başı mutlu bir şekilde ona doğru eğilmiş, General ise Amalia'nın ilahi varlığıyla mest olmuştu. General kendi bahsini kaybetmek için en iyi yolu seçmiş görünüyordu.

"İffet konusundaki sözleriniz, efendim," Madam Struve'nin sesi heyecandan titriyordu, "inancımı tazeledi. Çok haklısınız. Serbestliğin ve ahlaksızlığın, tüm ahlaki düzenlerin temellerini sarstığı bir

* Bir dans türü. *-çev.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

zamanda, evli kadınların iffeti, otorite sahibi herkesin desteğini hak etmektedir."

General Strathmann, görüşleri böyle bir övgüyle karşılandığı için, ama aynı zamanda da bu hanımefendinin, kocası şu an bulunduğu yerde kalmaya devam ettiği sürece iffet konusunu çok uç noktalara götürmeyeceği umudunu taşıdığından, gülümsedi. Babacan bir tavırla elini kadının elinin üzerine koyarak bir değerlendirme yaptı: "Kuşkusuz, sizinkini değilse bile, en azından Herr Struve'nin sicilini göz önünde tutmalıyız..." Ve Banker Einstein'ın mükemmel kanyağı ve puroları üzerine yapılan şakaları hatırlayarak düşündü: Dikkatli ol babalık, dünya tuzaklarla dolu!

Zavallı Strathmann, hali öyle gün gibi ortadaydı ki! Lenore utançla ürperdi. Tanrı aşkına, neden bu ziyareti kabul etmiş, hatta yemek sohbetinde bu fikir ortaya atılınca kabul edilsin diye çabalamıştı? Yaşlı bir adamın kendini gülünç duruma düşürdüğünü görmek çok mu heyecan vericiydi? Peki ya Andreas Lenz'in en adi birahanelere gittiğini, en seviyesiz insanlarla vakit geçirdiğini bilmiyor muydu? Acaba tam da bu karşılaşmayı ummuş olabilir miydi?..

"Ama sizi temin ederim ki, General," dedi Madam Struve en çaresiz haliyle, "beni buraya getiren sadece bir eşin sadakatidir." Gözleri parladı. "Yalnızca bir eşin sadakati, size bütün kalbimi açarak ricamı yazmamı sağlayabilirdi..."

"Durun bakalım!" General, Madam'ın elini okşadı. Teğmen Gramm, vurdumduymazlığına rağmen ortamdaki baskın ruh halini hissetmişti. Dikkatini çekmek üzere öksürerek Lenore'ye yanaştı. Lenore ise kayıtsızca gülümsedi.

Hayır, Lenore bunu bu şekilde planlamamıştı. Doğum günü yemeğindeki konuşma budalaca bir şeydi. Aslında, boğazı hayal kırıklığıyla düğüm düğüm, doğru dürüst dinlememişti bile. Biri, muhtemelen savcı, Otuzuncu Burç'taki mahkûmdan söz etmiş ve mahkûmun avukatı olan Brentano'nun, davayı devrim yolunda bir kışkırtma unsuruna çevirmesine izin veren utanç verici tarzı üzerine öfke büyümüştü. Hükümetin ne kadar köşeye sıkıştırılmış olduğunu düşünmek korkutucuydu. Struve'nin aldığı birkaç yıllık cezayı hükümetin kabul etmek zorunda kaldığını ve Madam Amalia'yı mahkemeye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çıkarmaya cesaret edemediğini bir hayal edin! Ve şimdi bu hanım, gözaltından çıktıktan sonra, grandükalığı bir uçtan öbür uca özgürce dolaşıp sempati ve destek topluyordu. Onun orada, Rastatt'ta olduğunu biliyorlar mıydı? Evet, kalenin içinde, kötü şöhretli "Türkenlouis'in Yeri"nde olduğunu?

İşte o zaman bazı görüş ayrılıkları oldu. Adamların çoğu, bu modern Jeanne d'Arc'tan gelen tehdidi küçümsüyordu. Bunlar arasında sesi en çok çıkan da, Madam Amalia'nın başvurusunu almış olmakla ve onu istediği an susturabilecek şekilde avcunun içinde tutmakla böbürlenen General'di. Sözleri kuşkuyla karşılanmıştı. General, bir hanıma sert davranamayacak kadar centilmendi. Zaten çekici kadınlara hayır diyememesiyle ünlü sayılırdı; bir sınava tabi tutulması gerekli miydi? Nihayet biri o soruyu sorana dek, pek çok şarap servis edildi, kadehler dolup boşaldı: Acaba General, *la belle** Amalia'ya özel bir keşif görevini üstlenip kadın hakkındaki tüm o dedikoduların doğru olup olmadığı konusunda, doğum günü partisindeki konuklara hızlıca bir geri bildirimde bulunur muydu?

'Dedikodular doğru değilmiş, ama bir anlamda da doğruymuş,' diye düşündü Lenore. Amalia Struve'nin erkekler üzerinde bir gücü vardı, ama bu bilinçli bir güçtü. Çekiciydi, ama çekiciliğinin bilinçli bir şekilde kılıflanmış keskin bir yönü de vardı. Akıllıydı; hayranlık uyandıran bir akıl hatta; ama bir şey, belki de hafiften ezici sesi, arka planda bir ihtirasın varlığını hissettiriyordu.

"Sicilimden söz ettiniz, efendim," küçük elini General'in şefkatli baskısından kurtardı, "benim ve Struve'ninkinden. Ben ne cayarım, ne pişmanlık duyarım. Ama siz, onurlu bir centilmen olarak, Struve'yle benim suçlarımızın her ne olduğunu düşünüyorsanız, sizi temin ederim ki bunların hiçbiri yüz kızartıcı suçlar değil. Bu suçlar... bu tür cezaları hak etmiyor."

"Elbette; biz barbar değiliz!" Strathmann'ın yanağının parşömeninin altından sessizce soluk bir pembe duygu geçti. "Kocanıza, vejetaryen yemekler ve bilimsel çalışmalarının devamı için frenoloji** üzerine arzu ettiği kitapların verilmesini bile emrettik..."

---

* *(Fr)* "Güzel" (kadın).

** Kafatası bilimi. *-ed.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Canımsınız siz!" dedi Amalia pat diye. "Öyle mutlu olacak ki! Ama..."

Durdu. Lenore kadının zamanlamasına hayran kaldı. Strathmann bile onun ima ettiği düşünceyi anlayabilirdi: Salatalar tamam, frenoloji tamam, peki ama karısının hepsi çok nadide, hepsi çok kıymetli o ziyaretlerinin tesellisi...?

Gramın kıkırdadı. *O* anlamıştı ve bu parlak fikrini kendine saklamayacaktı. "Altesleri Grandük'ün ordusunun asıl derdi, Madam, mahkûmlarını mutlu etmek değildir!"

Üstünün takdirini ve getirilerinin yüzü suyu hürmetine, sülalesini sineye çekmeye razı geleceği kızın başıyla vereceği onayı umarak öne eğildi. Ama hiçbir onaylama gelmedi. 'Budala!'... diye düşündü Lenore. Diğer kadının kendisini savunmaya ne kadar muktedir olduğunu bilmese, itiraz edecekti.

"Bunu açıkladığınıza memnun oldum, Teğmen." İnce bir hüzün örtüsü, Madam Struve o anda başka ne hissediyorsa onu perdeledi. "Ama ben ne orduya ne de General'e başvuruyorum. Ben bir insana, o insanın göğsündeki kalbe sesleniyorum. Yalnız bir kadının ıstırabına duyarsız kalacak kadar hissiz bir yürek var mıdır? Ya onun feryadına kendisini kapatacak kadar sağır bir kulak?"

General'in âdemelması, altın kenarlı yakasının sert uçları arasında kımıldadı. Lenore, Amalia Struve'nin çizdiği portrenin yağlıboyalarını biraz kalın buldu. Ama incelik size ancak ince insanlarla birlikteyken yardımcı olurdu ve burada vurgu, *yalnız* kelimesi ve bunun getireceği olasılıklar üzerineydi. Lenore, hâlâ kendi kalp acısıyla yüklü olsa da, Amalia'dan hoşlanmaya başlamıştı: Rastatt'ı mesken tutmakla her şeyi yerinden oynatacak, kente heyecan ve cazibe katacaktı... Belki de kendisine yaşça büyük bir arkadaş olacaktı? Kaşlarını çattı. Bir arkadaşa ihtiyacı vardı, özellikle de şimdi. Zaten bu taşralıların arasında hep yalnız değil miydi; başka bir kuşağın insanı olan babası, bir de şu Lenz denen hain, kötü ve zararlı yaratık arasında?

Beklentisi farklı olsa da, General Strathmann da Amalia Struve'nin kalma süresinin uzatılmasını düşünüyormuş gibi görünüyordu. Amalia'nın bedeninin kıvrımlarından duyduğu zevki örtmeye çalışarak, çok ince ve kırılgan, çok aristokrat bir şekilde doğruldu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Madam, verilecek iznin faaliyetlerinizin en katı şekilde gözetim altında tutulması anlamına geleceğini anlıyor olmalısınız," dedi, diliyle mora çalan dudaklarını ıslatarak. "Bu kent herhangi bir yer değil. Burası Reich'ın en yeni ve en önemli kalesi..."

Lenore kımıldandı. Birdenbire, "Madam Struve'den ben sorumlu olacağım," deyiverdi.

O akşamki macera, o anda bir anlam kazandı. Aslında bu tatsız bir şaka, birkaç garnizon subayını eğlendiren bir fikirden başka bir şey değildi ve Lenore'nin de onlara eşlik etme konusundaki ısrarına, dik başlı genç bir hanımın doğum günü kaprisi olarak bakılıp hoş görülmüştü. Ama şimdi, diğer kadının temsil ettiği şeye duyduğu yakınlığı ifade etme fırsatı doğmuştu. Yakınlık mi? Lenore onların eski kafalılığa, dar görüşlü kösteklenmelere ve büyük haksızlıklara karşı, kuşaklar boyu süren önyargılara ve korkaklıklara karşı bir kızgınlığı paylaştıklarını hissetti. Bu konuda Amalia Struve ile –Andreas Lenz ile– ve daha binlerce kişi ile aynı duyguları paylaşıyordu. "Onu ziyaret edeceğim, General," dedi, "ona eşlik edeceğim. Ben..."

"Ah, hayır!" dedi General. Lenore'nin sergilediği şevk onu endişelendirmişti. Kendi koruma alanına almayı umduğu şeye herhangi bir müdahale istemiyordu. "Genç bayan, ne yazık ki bu tür bir gözetim, ancak ordunun işi olabilir... Madam! Umuyorum ki ani ziyaretimizi affedersiniz. Karargâhımdan kısa süre içinde haber alacaksınız."

Çok şey ifade eden küçük eli aldı, dudaklarına götürdü ve çekingen bir öpücük kondurdu. Sonra gösterişli bir şekilde kolunu Lenore'ye uzattı. Teğmen Gramm'a kapıyı açmasını işaret etti ve dışarıya çıkışta başı çekti.

"Dikkat!"

Lenore acısının tekrar şiddetlendiğini hissetti. Âdeta bir sis bulutu içinde, General'in küçümseyen, "Devam edin!" jesti dikkatini çekti. Çoğu düşmanca olan yorumları işitti; bazıları doğrudan kendisine yönelikti. Subayların korumaları etrafını çevirip onu, çok yakından gelen kötü niyetli bakışlardan, elbisesinin kumaşını, broşunun gerçek olup olmadığını anlamak isteyen hoyrat ellerden koruyordu. Lenore yutkundu. Her şey yanlıştı. O, yanlış adamın kolundaydı ve yanlış adamlar onu, yanlış bir tehditten koruyordu. Başını dik tut-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mak için kendini zorladı. Evet, işte oradaydı: bir tutam saçı alnına düşmüş; önce Lenore'nin bakışından kaçınan, sonra kaçınmayıp tam bir umursamazlık gösterisi içinde onu yok sayan; artık eli kızı o kadar sıkı kavramasa da kıza yakın duran Andreas Lenz. Onu tutuşunun gevşemesinin farkına varmayan kız, Andreas'ın yakınında olmasından mutluydu. Yaşadığı hayatın izlerini taşıyan anlamlı yüzüne, bütünüyle ışık vurmuştu. Lenore gözlerini kaçırdı. Zavallı şey!.. Onu da başından atacaktı. Belki de hayır. Belki onun tarzı bu insanlardı. Belki de bu kız onun düzeyindeydi, içinde debelenmekten hoşlandığı çamurdu... Sanki tören üniforması içindeki ürkmüş bir komutan ve yarım düzine subay tarafından apar topar dışarı çıkarılmak ve müstehcenlikler, şehvetli gülüşler, tam bir başarısızlık ve küçük düşme duygusuyla kovalanmak yerine, Lenz'e yapışan o kızın yerinde olmak için broşunu, güzel elbisesini, doğum günü partisini ve Tanrı bilir daha nelerini feda etmezmiş gibi...

Sonra bir de yalnızca yapışkan gülüşü ve yapışkan sesiyle, "İsmim Stäbchen, Sebastian Stäbchen... eğer matmazelin özellikle ilgilendiği biri varsa... tam bir gizlilik içinde... geçmiş, şu anki, gelecek herhangi bir faaliyetin rapor edilmesini arzu ederse... ismim Stäbchen, Sebastian Stäbchen..." diyen, yapışkan adam vardı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

2. Bölüm

Basın özgürlüğü; yanı başında da darağacı!

Andreas Lenz'in 22 Mart 1849 tarihini attığı *Neue Rheinische Zeitung* [Yeni Renanya Gazetesi] kupürü.

Uzaklardan bir tren düdüğünün sesi duyuldu.

Christoffel, Comlossy'yi de onun hızında yürümeye zorlayarak dışarı çıktı. Nisan için oldukça sıcak, parlak bir sabahtı. Comlossy, yeleği ve frakı içinde terlemeye başlamıştı.

Mavi dama desenli mendiliyle hafif hafif yüzünü silerken itiraz ediyor, "Aceleye gerek yok ki!" diye homurdanıyordu. "Trenin istasyona ulaşması en az on dakika sürer; sonra da lokomotife su ve kömür yüklenmesi lazım."

Christoffel hızını biraz düşürdü, ama çok geçmeden yeniden koşmaya başladı. Gergindi ve bu yalnızca hiç alışkın olmadığı sivil kıyafetinden, bol pantolonundan, dirsek kısmındaki kumaşı eskilikten parlamış koyu kahverengi ceketinden, siperliği yırtık siyah kasketinden, saygın ama yıpranmış boyunbağından dolayı değildi. Önünde uzun bir yolculuk vardı; tren, araba, sonra tekrar tren, kuzeye, ta Köln'e kadar; aşılacak sınırlar, geçilecek kontroller. Ve yardım edecek, tavsiyede bulunacak tek bir can dostu yok –*Neue Rheinische Zeitung*'un, onu Frankfurt'ta karşılayacak olan muhabiri hariç.

Yanında, iş arayan bir kâtip olan Felix Weinmeister adına düzenlenmiş bir pasaport vardı. Comlossy, "Seni temin ederim ki bir pasaport bundan daha gerçek görünemez," demişti. Ama ya yeterince gerçek görünmüyorsa?

Aslında, aklına takılan onca soru –Comlossy'nin dükkânının arkasında yapılan toplantıda ortaya atılan sorular– varken bir de bunu düşünmenin gereği yoktu. O, Comlossy, bazı işçiler, adı Heilig olan

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

o uzun boylu topçu çavuşu ve kafası zehir gibi çalışmak ile masanın üzerinde uyumak arasında gidip gelen şu ozan Lenz, bütün gece konuşmuşlardı. Sorular kolaydı ama yanıtları zordu: Bu ne tür bir devrim ve kimin devrimi olacaktı? Amaçları, yöntemleri neydi? Yoldaşları kimlerdi? Her şey bu soruların yanıtlarına bağlıydı: nasıl ve kiminle örgütlendiğiniz, hangi istemleri ne zaman öne sürdüğünüz, nereyi, ne koşullar altında vurduğunuz. Rastatt'taki kaleye, kendisi ve Freiburg'daki dağlarda bulunan, kafası karışmış silah arkadaşları için yanıtlar bulmak üzere gelmişti. Şimdiyse bu yanıtları bulabilmek için, düzgün bir şekilde paketlenmiş üniformasını Comlossy'nin evinin damının saçağının altına bırakmış, zaten zar zor aldığı izninin kalanını, oradaki bir gazetenin yanıtları bilebilecek olan editörlerinin yanında geçirmek üzere, Köln'e yasadışı bir yolculuk yapıyordu. Kışlasından yola koyulduğunda bunlar hesapta yoktu. Yola çıkalı ne kadar olduğunu bile hatırlamıyordu.

Şimdi artık lokomotifin pat pat sesleriyle ilerleyişi duyuluyordu; gökyüzünün çelik mavisi üzerindeki külrengi duman çok hoş görünüyordu. Küçük bir oğlan, heyecan içinde koşturarak ve karga gibi gaklayarak yanından geçti, "Bakın, kadın yanıyor! Kadın yanıyor!" Bir faytoncu atlarını kırbaçladı, "Deh, sefil hayvanlar, haddinizi bildireceğim şimdi!"

"Sana güvenimiz tam, Christoffel Kardeş," diye durumu özetledi Comlossy. Sanki nadir rastlanan, önemli bir şey arıyormuşçasına, kolunu Christoffel'in omzuna atmış, onun o inatçı yüzüne bakıyordu. "Çok kalabalık değiliz ve askerler arasındaki sayımız da pek az. Köln'deki arkadaşlarla *senin* konuşmanı bu yüzden istiyoruz. Hiçbirimiz zengin değiliz, hatta zar zor geçiniyoruz denebilir; buna rağmen seyahatin için aramızda para topladık. Ve burada, grandükalıkta veya sınırın ötesinde Hessen'de ya da daha sonra Prusya'da yakalanırsan..."

Christoffel çıkınını kavradı. Bir hayli hafifti; bir yedek gömlek, bir havlu, bir yağmurluk. "Merak etme! Hikâyeme sadık kalacağım. Kimseye ihanet etmem; ne Köln'dekilere, ne Frankfurt'ta Wolff'unkilere, ne de burada seninkilere." Çenesi ödün vermez bir şekil aldı. "Hapislerde çürümeyi tercih ederim!"

"Ağzından yel alsın! Sen hiç Prusya'da hapis yattın mı?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Christoffel alaycı bir şekilde gülümsedi. "Alman hapishanelerinin beş altısını bilirim, hepsi de birbirinden berbattır. Onlar beni orduya almadan önce ayakkabı tamircisiydim." Kaşlarını çatarak hafızasını zorladı. "Sizinkilerden bazılarını da böyle tanıdım. Komünistler Birliği..."

"Artık Birlik diye bir şey yok!" dedi Comlossy, sert bir şekilde. "En azından eski haliyle yok." Durdu. Yolun kenarındaki buğday filizleri gür ve yeşil görünüyordu. "Eğer hasat istiyorsan," diye ekledi yumuşak bir ses tonuyla, "tohumları heybende tutmamalısın."

İstasyona vardılar ve tam lokomotifi, kömür vagonu ve dört vagonuyla tren, istasyona girerken onlar da perona ilerlediler. Lokomotif, kulak tırmalayan tiz bir ses ve Christoffel'le birlikte bekleyen herkesin üzerine kıvılcımlar saçan dehşetli bir son böğürtüyle durdu. Boynundan sarkan pirinç düdüğü ve kırmızı-beyaz işaret çubuğuyla pekiştirilmiş debdebesi, hayranlık içindeki yumurcaklara merak kaynağı olan kırmızı şapkalı istasyon şefi, "Rastatt! Rastatt!" diye bağırdı. Telaş, Christoffel'i de avcuna almıştı.

"Comlossy Kardeş!" Allahaısmarladık demek için dönmüştü.

Ama Comlossy çoktan araya mesafe koymuştu. Kayıtsız, uzak, artık aralarında hiçbir bağ yokmuş gibiydi. Yüzünü kaçırarak ve neredeyse hareket etmeyen ağzıyla, "Ben artık gidiyorum," dedi.

"Hemen mi?"

"Dur orada!" dedi kısık bir sesle. "Sakın elimi falan sıkma! Trene bin!"

Christoffel, Comlossy'nin bakışlarını takip etti. Çatının gölgesinde kalan bir sütuna yaslanmış, sakin sakin bambu bastonunu döndüren adam, Lenz'in Türkenlouis meyhanesinden attığı polis ajanıydı. Christoffel ürperdi. Daha seyahat başlamadan yakalanmak! Askerî mahkeme! Yıllar boyu kapalı kalmak...!

Comlossy kalabalığa karıştı. Siperlikli şapkasını ta gözlerinin üstüne kadar indirmiş olan Christoffel de sendeleyerek en yakınındaki vagona bindi, bir köşe arandı. İçinde iki canlı tavuk olan bir sepeti kucağında tutan dev gibi bir köylü kadının hantal gövdesi ile esmer buğday ekmeğinin kalın dilimleri arasına kestiği peyniri yerleştiren heybetli bir rahibin arasına sıkıştı. Keşke bir kol saati olsaydı. İnsan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yelkovanın ilerleyişini görse, belki beklemek daha tahammül edilebilir olabilirdi. Ama çok sık işsiz kalan fakir bir usta için bir hayal olan kol saati, fakir bir asker için de hayal olarak kalmıştı. Christoffel siperliğinin altından gizli gizli bakıyordu. Toz ve parmak izleri yüzünden rengi griye dönmüş pencerelerden şüpheli yüzler geçiyordu. Belki de dışarıya bakmasa görülmezdi. Trende arama mı yapıyorlardı acaba? Neden hareket etmiyordu?

Derken, yerine takılan lokomotifin sarsıntısı geldi. Ön taraftan kesik kesik puflama sesleri duyuldu, bunu çılgınca bir hırıltı ve son olarak da dar bir delikten sızan buharın dingin tıslaması takip etti. Christoffel bir keresinde kazan patlamasından söz edildiğini duymuştu; insanların uzuvları kopmuş, kafaları bir yana, bacakları bir yana savrulmuştu. Şimdi bunun, o adamın başına gelmesini diledi. Buhar dalgasının dehşetli yükselişini ve onun da üzerinde neşeyle, fırıl fırıl dönen bambu bastonu hayal etti. Köylü kadının yumuşak etinin üzerine doğru itildi. Derken rahibin üzerine yıkıldı. Dışarıdaki binalar, sütunlar, insanlar hareket etmeye, tekerler tangırdamaya, makine öksürüp tıksırmaya başladı. Kurtulmuştu.

Kalp atışlarının normale dönmesi biraz zaman aldı. Kimse Christoffel'in korkak biri olduğunu söyleyemezdi. Yollarda geçen yalnız geceleri, kentlerin soğuğunu, dayağı, açlığı, hastalığı iyi bilirdi. Ama bu kez korkmuştu. Belki de çok şeyin kendi kurtuluşuna bağlı olmasındandı. Dışarıda ağaçlar bir o yana bir bu yana sallanıyordu. Lokomotifin düdüğü öttü; çocuklar el salladı. Vagonun tekerlekleri düzenli aralıklarla sıçrayıp insanları sarsarak hareketin uyku veren kucağına iter gibiydi. Christoffel şapkasını geriye itti ve elinin tersiyle alnının terini sildi.

Biri onu *gözlüyordu*. Böyle şeyler hissedilir, görmeye gerek yoktur. Kapalı göz kapaklarının ardından, hatta kafatasının arkasındaki sert kemiğin arasından bile hissedilebilir. Christoffel düşündü. Hareket halindeki vagondan kaçış yoktu; ne onun için, ne de diğeri için.

Bakışlarını kaldırdı.

Dosdoğru Josepha'nın şaşkın gözlerinin içine baktı. İçinde bir kan dalgasının yükselişini ve boynundaki büyük atardamardan kafasının içine yol alışını hissedebildi. Ama şapşal bir gülümsemenin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bütün yüzüne yayılmasını engellemeyi başardı. Bir iki dakika sonra, sanki Josepha onun düşündüğü kişi olmadığına karar vermiş gibiydi. Gözleri kendi içine çekildi; parmakları, kırmızı ve kaba derili işçi parmakları, suskun bir ikilem içinde birbirine bağlanıp çözülüyordu.

Christoffel kısa tıraşlı inatçı saçını kaşıdı. Josepha ya onu tanımamış, ya da en azından, onun, üniforma içinde gördüğü adam olması ihtimalini kafasından atmıştı. Bu Christoffel'i rahatlatmış, ama rahatsız da etmişti. Görünüşe bakılırsa, onun üzerinde büyük bir etki yaratmamıştı. Ya da belki, hem sivil kıyafetli olduğundan hem de gün ışığından dolayıydı. Işık bir yüzü, bu yüzün hatlarını, gölgelerini, açılarını değiştirebiliyordu. Josepha'nınkini değiştirmişti. Göz kenarlarındaki ince çizgileri, acının burun deliklerinden ağzının kenarlarına doğru çizdiği ilk hafif izleri ortaya çıkarmıştı. Düşündüğü kadar genç değildi, otomatik bir şekilde hayalinde canlandırdığı kıza da pek benzemiyordu.

Nereye gidiyordu? Lenz'i terk mi etmişti?.. Sıranın altına tıkıştırılmış büyük bohça ve kucağındaki tıkış tıkış siyah çanta bunun hiç de günlük bir gezi olmadığını gösteriyordu. Ve sadece bir gezi için, mil başına iki gümüş *groschen** verebilecek kadar zengin de görünmüyordu. O halde ne olmuştu? Neden gözleri parlıyordu? Mendil nedendi? Bir ateşin külleri mi?

Christoffel rahibe doğru savruldu, sonra köylü kadına doğru geri kaydı. "Yavaş ol delikanlı" dedi köylü kadın. "Amma da sivri dirseklerin varmış!" Rahip, Baden Devlet Demiryolları'na ait bir üçüncü sınıf vagonun, Tanrı'nın yaratım planına uygun olduğundan kuşkuya düşmüştü. Öyle olsa, herhalde insana farklı bir şekil verirdi. Tren durdu.

'Rahip pek de haksız sayılmaz,' diye düşündü Christoffel. Vagon boyunca karşılıklı uzanan iki düz tahta, uzun yolculuklarda işkence sehpasıydı. Bundan daha kötü tek bir şey vardı; o da kendini ve eşyalarını dengede tutmaya çalışarak, yere yuvarlanan komşularını destekleyerek, beyninin kafatasının içinde hopladığını ve bağırsaklarının yerinden fırladığını hissederek ayakta yolculuk etmek. Yine de ondan bekleneni anladı ve ayağa kalktı. Arkasından, rahip ve kadın, onun

* Almanların eski gümüş parası. *-çev.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

oturduğu dar alanı dolduracak şekilde yayıldılar. Christoffel sırtını kararlı bir şekilde Josepha'ya döndü.

Treni hesaba katmamıştı. Öyle bir sarstı ki, ayakları yerden kesildi; bir yarasa gibi, kolları sağa sola açılarak vagon boyunca çaprazlama uçtu; sepetlere, balyalara, küfelere çarptı, kavalkemiklerini çatlattı ve Josepha'nın dizlerinin önüne iniş yaptı.

Her yandan kahkahalar yükseldi. Tavuklar gıdakladı. Annesinin kollarındaki bir ufaklık çığlık atmaya başladı. Birisi başka insanların eşyalarını çiğneyen insanlara küfretti.

"Bir yerine bir şey oldu mu?"

İlk kez Josepha'nın sesini kendisiyle konuşurken duyuyordu ve dili damağına yapışmıştı. "Sanmıyorum," dedi ağır bir şekilde. Sonra kalktı, üzerindeki tozu silkeledi. Şapkası düşmüştü, nerede olduğunu göremiyordu. Ellerini saçının üzerinden geçirdi, gülümsedi, özür diledi, "Gerçi bu benim trenle yaptığım ilk seyahat değil ama..."

Josepha yana kaydı, yanındakileri de kaymaya zorladı ve bir el hareketiyle Christoffel'i oturmaya davet etti. Christoffel sıranın ucundan daha fazlasını talep etmeye cüret edemedi. Mutluydu. Christoffel'in ince hesaplara dayanan kararı, trenin pat pat sesleriyle içinden geçtiği ovanın enginliğinde kaybolan, lokomotifin penceresi boyunca uçuşan dumanın gittiği bir yerdeydi şimdi. 'Tanrım,' diye düşündü, 'keşke sonsuza dek sürse.'

"Yaralanmışsın," dedi Josepha. Christoffel'in elini tuttu, avcundaki sıyrıklara baktı, kirden kararmış derisinden çıkan koyu renkli kan damlalarını mendiliyle sildi.

"Önemli değil!"

Christoffel, az kaldı, "Askerim ben!" diyecekti. Ama asker değildi o; orada yaşayan amcası vasıtasıyla iş bulma umuduyla Köln'e seyahat eden Felix Weinmeister adlı bir kâtipti.

"*Sen* nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Ettlingen'e," dedi Josepha.

'Ettlingen'e daha en az iki durak var,' diye düşündü Christoffel. Peki bu kaç dakika eder ve insan bir dakikayı en fazla ne kadar uzatabilir?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Ettlingen'de evli bir kız kardeşim var," diye devam etti Josepha. "Beni misafir edecek."

Beni misafir edecek... Josepha, Rastatt'ı terk mi etmişti? Lenz'i de mi?.. Christoffel'in zihni son hız çalışıyordu. Bir kalp en kolay, kişi henüz sona ermiş bir ilişkinin üzüntüsü içindeyken fethedilebilirdi. Durumdan bu şekilde istifade etmek belki pek de dürüstçe değildi; hileli zar atmak gibi bir şeydi. Ama umurunda mıydı? O, Hans Christoffel, ahım şahım biri, bir kahraman, kimsenin hayalinin erkeği değildi. Bu yüzden durumun sağladığı fırsattan yararlanmaya ihtiyacı vardı.

"Seni neredeyse tanıyamıyordum," dedi Josepha. Christoffel, sesindeki gülümsemeyi yakaladı. "İnsanı gösteren giydiği kıyafet, değil mi?"

Christoffel'in sırtından bir ürperti geçti. Kendisini sahte güvenlik örtüsüyle sarmaladığını sanması ne aptallıktı! Belki de haber raylar boyunca dizili direklerin üzerinden geçen ve mesajları nasıl olduğunu bilmediği bir yolla iletmek için kullanılan bakır kablolarla çoktan gönderilmişti. Heidelberg'de bu hat, farklı ray açıklığındaki Ren-Neckar demiryoluyla kesişir, demişti Comlossy. "Heidelberg'de aktarma yapmalısın." Belki de şu anda Heidelberg'de onu bekliyorlardı ya da daha sonra, tam sınırı geçmeden, Weinheim'de. Düşünmeden, Josepha'nın elini sıkıca tuttu.

Josepha onun bu refleksini yanlış değerlendirmiş olabilirdi. Hafifçe güldü, onun elini gevşetti ve tekrar onun dizinin üzerine koydu. "Muhtemelen sana dikkatli bakmadım," diye ekledi. "Benim kendi dertlerim vardı."

"Nasıl dertler?" dedi Christoffel, hâlâ eklemlerinde bekleyen korkuyu silkip atmak için onun sorununa yapışarak.

Josepha ona baktı. İnsanda içini dökme isteği uyandıran bir yüzü vardı. Üstündeki o eski ceket ve sefil pantolonla Allah bilir nereye gidiyordu. Ordudan mı kaçıyordu, yoksa baş edemeyeceği kadar büyük başka bir şeyden mi? Nasıl olsa onu bir daha hiç görmeyecekti...!

"Bir sınır çizdim." Vagonun sarsılışı ve tekerleklerin toslamasıyla sallandı. "Bir dönem belli bir şekilde ve belli insanlarla yaşarsın, sonra bunun artık iyi gitmediğini görürsün ve bir sınır çizersin."

"Onu artık sevmiyor musun?" dedi Christoffel, ve sesindeki umuttan utandı.

"Sevgi..." dedi Josepha, "korkunç bir şey. İnsanı hapsediyor, insanın canını yakıyor ve hâlâ tek parça olduğundan emin olamayana kadar içini parça parça ediyor."

"Bu oluyor," diye onayladı Christoffel. Yeni bir istasyona giriyorlardı. Şimdi Ettlingen'e ne kadar kaldı? Yarım saat mi? Kırk beş dakika mı? Kırk beş dakikada pek bir şey olmazdı.

"Hayata yalnızca sevgi cephesinden bakamazsın." Josepha duraksayıp aniden ortaya çıkan felsefi yeteneğini zihninde tarttı. "Geleceğini de düşünmen gereken bir noktaya gelirsin; kendi geleceğini ve diğer insanın geleceğini. Onu tutabilir miydim?"

Raylardaki hafif bir meyil, lokomotifin soluğunun kesilip hırıldamasına neden oldu.

"Kim tutabilirdi?" Dudakları titredi. "Ben her şeye gülüp geçerdim. Hayat kolaydı. Erkeklerin değeri yoktu. Bugün var yarın yok; biraz hoşça zaman, bazen o bile değil. Bir insan başka hiçbir şey bilmediği sürece sorun yok. Ama sonra... Ah, onu o kadına bırakmak... Umarım her ikisi de, benim yaşadığım cehennemi uzunca ve güzelce yaşar."

"Peki, *kadın* onu seviyor mu?"

"Ona âşık olmak öyle kolay ki."

"Adam kadını seviyor mu?"

"Acaba o birini sevdi mi hiç?" diye Josepha da Christoffel'e sordu.

Tren durdu. Tavuklu kadın vagondan güçlükle indirildi; çokça küfür, bağırış çağırış ve iki kondüktörün yardımıyla nihayet çözülen mekanik bir sorundu bu. Karşılığında, yerel halktan devasa sepetler ve bohçalarla yüklü bir grup vagona bindi. Yığınla insan, lokomotifin ileri doğru ilk silkinişiyle boğuşan bir şaşkınlık içine atıldı. Yalnızca Christoffel, Josepha ve rahip yerlerinde oturmaya devam ediyordu.

"Matmazel Josepha?"

Josepha, "Efendim?" anlamında başını salladı.

"Peki, *kadın* kim?"

"Ah, öyle ya!" Komikti. Josepha, kendisinin tanıdığı herkesi onun da tanıdığını varsaymıştı. "Aslında görmüştün onu: Bayan Lenore.

Generalle ve tüm o subaylarla, süslenmiş püslenmiş bir halde Türkenlouis'e gelmişti."

Christoffel hatırlıyordu.

"Bir sirk atı gibi mağrur! Fakir insanların önünde hava atarak! Ama aslında Lenz'i arıyordu. O yüzden geldi!.. *O kadar* kıskanmıştı!" Josepha'nın sesini bir iftihar tınısı renklendirdi. "Bir düşün; babasının bütün o parasıyla bu zamparanın, bu kadın avcısının, bu işe yaramazın peşine düşüyor..."

Aniden sustu. Christoffel onun kızgınken mi yoksa kederliyken mi daha güzel olduğuna karar veremiyordu. Ona dokunmayı o kadar istedi ki! Ama cesaret edemedi. Bunun aptallık olduğunu biliyordu. O ne bir azize ne bir melekti. Aksine...

"Bana sarıldı!" diye devam etti Josepha. Kavis çizen vagon sarsıldı, o da vagonla birlikte sarsılıyordu. "Tanrım, bana nasıl sarıldı!" Sonra yüz ifadesi donuklaştı. "Ve o kadın dışarı çıkıp uzaklaştığında, beni bıraktı. Sanki vebalıymışım gibi. Benimle konuşmadı, bana bakmadı. Sen ve diğerleriyle çıkıp gidebildiği için memnun bile oldu..."

Christoffel kendisiyle mücadele ediyordu. 'Şimdi!' dedi iç sesi. 'Konuş be adam! Senin de var olduğunu göster ona; ona iyi davranacak, onu onurlandıracak iyi adamlar olduğunu, senin de en sağlamlarından biri olduğunu...'

"Sabaha karşı gözleri kan çanağına dönmüş bir halde, herkesi uyandırarak bana geri geldi. Kapımı çaldı, sert adımlarla içeri girdi, beni yatağa attı ve benimle sevişti. Benim hakkımda istediğini düşünebilirsin, umurumda değil. Seni bir daha hiç görmeyeceğim!.. Sanki kalbim yerinden fırladı. 'Tanrım,' diye düşündüm, 'ne harika, o benim, bana geri geldi.' Ama sonra dondum kaldım."

Tren yalpaladı. Yolcular normal konumlarına döndüler. Rahip uykuda, gürültülü şekilde horluyordu.

"Kadınlar hisseder," dedi Josepha. "Beni sevmiyordu. Ötekini düşünüyordu..."

"Ama sizinleydi!" diye itiraz etti Christoffel. "Değil mi?"

"Evet..."

"O halde?" Christoffel lafın devamını ona bıraktı. Son derece basitti! Christoffel'e acı verse de, gerçek apaçık ve aksi kanıtlanamaz

şekilde ortadaydı. Lenz'in Lenore denen o kızla ilgili duyguları ne olursa olsun, o gece, Türkenlouis'de, herkesin önünde *tercihini ortaya koymuştu.* Öyle anlaşılıyordu ki bunu özel olarak da yapmıştı. Josepha, bu ruh hali içinde şimdi ondan kaçıyor olsa bile, yakında koşa koşa ona geri dönecekti... 'Hayır,' diye düşündü Christoffel, henüz sona ermiş bir ilişkinin üzüntüsü içinde olsun ya da olmasın, kendisinin hiç şansı yoktu. İnsan sınırlarını bilmeli ve bir hayalin peşinden koşmamalıydı.

"O halde... ne?"

"Ben birini sevsem, ondan vazgeçmezdim." Çok geç; sözlerini kendisine uyguladığında ortaya çıkan ironiyi fark etti. "O kadar kolay değil!.. Rakibimin parası, güzel kıyafetleri ve beyaz elleri var diye de değil. Bu cömert geri çekilişinle kimi mutlu etmiş oluyorsun? Andreas Lenz'i mi? Şu Lenore'yi mi? Kendini mi?"

Christoffel içini çekti. Karşılıksız aşk acısını tecrübe eden birine ilk kez tavsiyede bulunuyordu ve o kadar ikna edici olabileceğini de bilmiyordu. Keşke Lenz'e değil de kendisine yarasaydı!

"Ben olsam geri dönerdim," dedi Christoffel. "Dönüş bileti için gereken parayı ödünç alır ya da dilenirdim. Hatta çalardım. Savaşırdım!"

Josepha'nın eli, eline kenetlendi. Nefes alışı hızlandı, dudaklarını ıslattı, sonra o kıvılcım yine söndü. "Savaşmak! Sanıyor musun ki denemedim? Ona yapıştım, beni çiğnemesine izin verdim, ona her şeyi verdim, para bile! Hayır, hayır. Yenik düştüğüm zaman bunu anlarım. Kendimi de biraz korumalıyım."

Christoffel ona baktı: yenilgiyle sönükleşmiş gözleri, solgun yüzünün hatları, başörtüsünün altından sıvışmış bakır rengi kâkülü. Dışarıda, sarsıla sarsıla önünden geçtikleri birkaç ev, sonra birkaç tane daha: herhalde Ettlingen'in kenar mahalleleri. Bir kağnı arabası bir geçitte duruyordu. "Matmazel Josepha," dedi Christoffel, "ben basit bir adamım ve tekrar karşılaşacağımızı sanmıyorum. Bu yüzden, eğer size güzel olduğunuzu ve sizde, aklı başında hiçbir adamın gönüllü olarak sırt çevirmeyeceği bir şey olduğunu söylersem, bana inanmamanız için hiçbir neden yok..."

"Çok hoşsun," dedi Josepha, "bana cesaret vermek istiyorsun."

"Ettlingen!" Frenler cıyakladı, tamponlar gürültüyle çarpıştı, insanlar yalpaladı ve bocaladı. Rahip irkilerek uyandı, istavroz çıkardı, dua kitabını ve çantasını kavradı ve şaşılası bir çeviklikle ayağa kalktı.

'Evet,' diye düşündü Christoffel, 'ona vermek istediğim tam da bu: cesaret.'

"Belki de bana biraz cesaret..."

Christoffel, ayağa kalkmasına yardımcı oldu. İnsanların ve döşemenin üzerinde yığılı eşyaların arasına dikkatle basarak Josepha'nın çantasını ve bohçasını karşıya, kapıya sürükledi. Birden onun elini omzunda, dudaklarını da yanağında hissetti. "Çok hoşsun," dedi Josepha. "Ve bana çok cesaret verdin."

Aşağıya indi ve eşyalarını aldı. Christoffel onun peronda ileriye, kendi hayatının dışına yürüyüşünü izledi. Arkasından seslenmek istedi. Seslense ne diyecekti, bilmiyordu; adını mı, neyi? Derken onu artık göremez oldu. Lokomotif tısladı. Bir adam gelip vagonların demir tekerlerine çekiçle vurdu. Bu vuruş, şen şakrak ve anlamlı bir ses çıkardı.

Christoffel sıcak alnını yağlı pencere camına yasladı. Aklına küfürler geldi: güzel, uzun, sunturlu, uzayıp giden asker küfürleri. Lenz'e bir küfür savurdu, sonra genel olarak hayata, en son da kendisine.

Kondüktör kapıyı kapadı. Tren hareket etti.

Köln gördüğü en büyük şeydi.

Frankfurt da büyüktü, ama kendisine etkilenmek için izin verecek zamanı olmamıştı. Onu karşılayan, bir yazar ve Ulusal Mecliste vekil olan adam tarafından, Köln'ün bir o yanına bir bu yanına koşturulmuş ve Christoffel'in yarısını hiç duymadığı ve anlamadığı olay ve sorunların içine sürüklenmişti.

Köln askerlerle doluydu: Prusyalılarla. Caddelerde, fethedilmiş bir kentin işgalcileri gibi, uygun adım yürüyorlardı. Sanki geçen yıl kasabın, fırıncının ve mum imalatçısının attığı tuğla parçaları karşısında toz olmamışlar gibi, çivili yeni miğferlerinin altında, gururla, başları dik, postal sesleri dar cepheli evlerden yankılanarak ilerliyorlardı. Christoffel, askerî aklın son başarısı olan bu çivileri, bir askerin basit

bakış açısından değerlendirme eğilimindeydi: parlatılması gereken çok fazla ilave pirinç. Tıraşı gelmiş çenesini şüpheli şüpheli kaşıdı. Bu adamları, onların duygularını anlamalı mıydı, yoksa başlarının üzerinde hoşnutsuz olmaları için ek bir neden belirdiği için mutlu mu olmalıydı?

Köln insan kaynıyordu. Birbirlerini itip kakıyor, el kol hareketleri yapıyor, bağırıyor, bir yere ulaşma telaşı içinde koşuşturuyorlardı. Ellerini uzatan dilenciler bile taleplerinde sabırsız görünüyordu. Bu, geldiği yerlerde genellikle benimsenen sakin tempo değildi. Huzur bozucuydu; ama aynı zamanda rahatlatıcıydı: Felix Weinmeister isimli kılıksız, ufak tefek memurun nereden gelip nereye gittiği burada kimsenin umurunda değildi.

Unter Hutmacher Caddesi'ni nasıl bulacağını birilerine sormak zorundaydı. Ana caddelerden çok uzak olduğu için değil, yalnızca onun küçük kent aklı, üzerine üzerine gelen hızlı, karmaşık, neredeyse çelişkili yönleri takip etmekte güçlük çektiği için. 17 Numara'ya vardığında bir kez daha duraksadı. Caddenin karşısındaki bir kemerli geçidin gölgesinde, bambu bastonlu adama benzeyen bir havaları olan iki tip oyalanıyordu. 17 Numara'nın girişinde ise bilekleri dışa dönük, elleri belinde, geniş omuzlu, sarı sakallı, insan soyundan ve özellikle de 17 Numara'yı ziyarete kararlı kişilerden kuşku duyar görünen bir dev duruyordu.

Christoffel, nihayet, "Editörlerin yeri burası mı?" diye sordu.

Adam bir şeyler homurdandı.

"Yani burası mı, değil mi?"

"Ne istiyorsun?" dedi adam.

"Editörlere bir şey soracaktım."

"Ah..." Sarı sakal, alaycı bir şekilde kımıldadı. "Peki, sen kimsin acaba?"

"Kendilerine bir mektup getirdim."

Dev, pençesini uzattı.

Christoffel, başını yana eğerek, kemerli geçidin gölgesindeki iki tipi işaret etti.

"Burada olmaz. Bu şekilde de olmaz."

Diğeri burnundan soludu. Sonra kolunu kaldırıp Christoffel'in koltukaltından geçmesine izin verdi. Kapı boşluğunun yarı karanlığında Christoffel ayakkabısını çıkardı, ayakkabı keçesini yerinden aldı ve katlanmış bir kâğıt parçasını çıkardı. Dev hafifçe ıslık çaldı. Yetişkinler için bir matbaacı önlüğü giyen bir oğlan, önlüğe takılıp sendeleyerek görüntüye girdi.

"İşte!" dedi dev. "Ona ver!"

Christoffel ayakkabısını yeniden giydi. Ayak sargılarının* yıkanmaya ihtiyacı olduğunu kafasına yazdı. Aslında her yerinin yıkanmaya ihtiyacı vardı; yıkanmaya, tıraş olmaya, saçını kestirmeye. Gel gör ki kahvaltı parası bile yoktu. Seyahati sırasında bir keşiş gibi yaşamıştı, ama bu kentler parayı yiyip yutuyordu. Yutkundu. Buraya geliş nedeni tavsiye almaktı, sadaka almak değil.

Çocuk geri geldi. "Gelin, yoldaş!" dedi.

Kırmızımsı bir sakalı ve yüksek bir alnı olan genç adam, miyop gözlerini kırpıştırarak bir prova sayfasına bakıyordu. "Hey Allahım, hey Allahım," diye mırıldandı öfkeyle, "hâlâ değişiklik istiyor!" Ve açık bir kapıdan içeri doğru, tükürükler saçarak konuştu: "Size daha kaç kere söyleyeceğim? Biz gazete çıkarıyoruz!"

Bitişik odadan yanıt gelmedi.

"Al şunu!" diye el etti önlüklü çocuğa. "Söyle, yeniden dizsinler." Christoffel'i fark etti, gözlüğünü taktı, ziyaretçiye dikkatle baktı ve sonra ışıl ışıl konuştu: "Ben Engels."

Christoffel uzatılan eli sıktı. Engels'in ilerisinde, bir duvar askısına düzgünce yerleştirilmiş, namluları parıldayan, süngüleri takılı sekiz tüfek dikkatini çekti.

"Bazen insanlar merak ediyor," Christoffel'in baktığı yön, genç adamın dikkatinden kaçmamıştı, "burada, bir Prusya kalesinin ortasında, söylediğimiz her şeyi nasıl yayınlayabiliyoruz diye." Bir el hareketiyle "Eh," dedi, "biz de bir kaleyiz!" Güldü. "Marx!" diye bağırdı, "o yoldaş burada!"

"İçeri getir!"

---

* Eskiden çorap yerine kullanılan, ayağa sarılan bez. *-çev.*

Christoffel kısmen yönlendirildi, kısmen sürüklendi ve kendini, vahşi bir şekilde dağınık saçları olan, yanık tenli bir adamın karşısında buldu. Engels, onları tanıştırmak için, "Bu bizim genel yayın yönetmenimiz," dedi ve az önceki şikâyetine geri döndü. "Söylesene Marx, bu sonu gelmez düzeltmelerinle teslim tarihlerini nasıl tutturacağız? Prusya Kraliyet Postası senin kılı kırk yarmanı bekler mi sanıyorsun?"

Marx kül tablasından bir puro izmaritini aldı, yeniden yaktı ve sakalının karalığıyla tam bir tezat teşkil eden kıpkırmızı dudaklarının arasına soktu. "Biliyorum," dedi, dumanı Engels'e üfleyerek, "haklıyım. Ama ben kendimden hoşnut olmazsam kime ne faydam dokunur? Bu kılı kırk yarmak değil ki!" Christoffel'e döndü, "Pek çok şey, bir sözü nasıl söylediğine bağlı olabilir..." Kaş çatışı, kısa burnunun üzerinde derin bir çizgi oluşturdu. "Ve devrimin şakası yoktur, anlıyor musun?"

Christoffel anlıyordu. Belki garip ama her iki adamı da anlıyordu: hem dürtükleyen, baskı yapan ve sabırsız zihni, dilinin izin verdiğinden daha hızlı konuşmak isteyen adamı, hem de her kelimenin insanın kaderi üzerinde yapabileceği etkiyi gören diğer adamı.

Marx, Comlossy'nin imzaladığı kâğıt parçasını inceledi: Christoffel'e referans olan kısmı, niyet ve hedeflerin açıklamasını, özenli ve kararlı olduğu açık olan bu grubun tanıtımını. "Asker, öyle mi?" dedi. "Yolculuk nasıldı? Frankfurt'ta Wolff sana iyi baktı mı? Kalacak yerin var mı? Kahvaltı yaptın mı?"

Christoffel'in kalın başparmağı, kendiliğinden, tıraşı gelmiş koyu çenesine gitti.

Marx ayağa fırladı. Yaylanır gibi birkaç adımla ayakta çalıştığı masasına ulaşıp oradan Christoffel'e dayatacağı bir yığın sandviçi çekip aldı. Christoffel onun çok daha uzun boylu olduğunu düşünmüştü. Marx, başı, omuzları ve göğsüyle heybetli duran o tıknaz adamlardandı.

Christoffel acele acele çiğnedi, yuttu, öksürdü. Utangaçlığından sıyrılmaya başlamıştı. Kuşkusuz Madam Struve kadar zeki ve eğitimli olan bu iki adam, bir şekilde ona daha çok güven verdi. Onlara her şeyi anlatabileceğini, her şeyi köküne inerek farklı farklı şekillerde de

anlatabileceğini biliyordu. Onlara anlatma ihtiyacı neredeyse elle tutulur hale gelmişti.

Engels soruyordu: "Delege olarak mı seçildin? Ne zaman? Kim tarafından? Bu nasıl oldu? Kaç kişisiniz?"

Christoffel düşündü. O başka bir şekilde; kendisiyle, kendi hayatıyla ve vergi borcunu, evsahibine ve tefeciye olan borçlarını ödeyebilmek için iş ararken bir gün ormanda açlıktan ölmüş halde bulunan babasıyla başlamak istemişti. Ya da daha geriye giderek, köyünün kutsal günü olan, içkiyle dansın muhteşem arbedelere yol açtığı o St. Valentine eğlencesinde annesinin aldığı değerli flört hediyelerinden; o tafta önlükten, şarap rengi ipek başörtüsünden ve kırmızı-beyaz çoraplardan da başlayabilirdi. Ve annesinin, akrabaları ağabeyi evlenip çiftliğe çalıştırmak için başka bir kadın getirene kadar onun evden ayrılmasına itiraz ettikleri için kendisinin, Hans Christoffel'in nasıl piç olarak doğduğundan da söz edebilirdi... Ama bunların, subayları kaygılandıran ve öfke nöbetlerine düşüren huzursuzlukla veya cevap bulmak için geldiği sorularla hiç ilgisi yoktu.

"Aslında seçilmedim," dedi. "İznim vardı, bu yüzden askerlerden bazıları dedi ki, 'Christoffel, git de bir dinle bakalım. Şu yeni şeyleri, demokrasiyi, cumhuriyeti, anayasayı öğrenmeye çalış. Nasıl yol alacağımız konusunda biraz tavsiye al. Yalnız mı, yoksa sivillerle mi veya ne tür sivillerle birlikte hareket etmeli? Ve subaylarla ne yapmalı? Burada, Baden Grandükalığı'nda ve bütün Almanya'da saldırıya geçersek ne olur?' Kendilerini en iyi böyle ifade edebildiler. Ben de daha iyisini söyleyemem."

Kendisini dinleyenleri sarmalayan heyecanı gördü.

"Biz kaç kişi miyiz? Bunu söylemek güç. Bizimki, bir başkanı, sekreteri, düzenli üyeleri olan bir kültür derneği veya Baden'in her kentinde ve kasabasında gizli toplantılar yapan o halk kulüplerinden biri değil ki! Biz, düzenli olmasa da, kışlanın bir köşesinde ya da bir birahanede toplanırız. Bir subay veya güvenmediğimiz bir çavuş geldiğinde bizi uyaran gözcülerimiz vardır. Şundan bundan konuşuruz, ama en çok da özgürlükten ve özgürlüğün ne olduğundan. Kendi subaylarımızı seçmeyi ve dayağa, hapsedilmeye, cezaya son verilmesini istediğimizden. Prenslere ya da en azından şu andaki kadar çok sayıda

olmalarına gerek olmadığından. Halka karşı olmayı ve bizden nefret edilip bize katil ve gaddar diyen broşürler dağıtılmasını istemediğimizden..."

Bu ikisinin, verebildiği pek az ayrıntıyla durumu görüp göremediğini merak ediyordu. Bu öyle muazzam bir durumdu ki, Madam Struve'nin kullanmış olduğu terimleri, tahmininçe daha doğru ve uygun olan o terimleri gerektiriyordu. Zalim ellerinde dört kış zar zor eğitim gördüğü, ordudaki eski onbaşılık görevinden köy öğretmenliğine dönmüş kişi, kendisine yalnızca her harfi ağır ağır heceleyerek okumayı öğretmeyi başarmıştı ve yazmak bir işkenceydi.

"Marx," dedi Engels, "sence bu yoldaşı sahiplenmemiz gerekmiyor mu?"

Marx purosunun kalan kısmını kül tablasına bıraktı, dudaklarından bir tütün yaprağı kalıntısını temizledi, "Ayrıca uyuması için de ona bir yatak ayarlamalıyız," dedi. Sonra Christoffel'e, "Sınıflar hakkında bir şey biliyor musun?" diye sordu.

Christoffel kaşlarını çattı.

"İnsan sınıfları!" Marx vazgeçmiyordu.

"Fakirler var..." Christoffel bir an düşündü "...ve zenginler!"

"Meselenin özünü anlamış!" dedi Engels neşeyle. "Her şey bundan kaynaklanıyor!"

"Fakirler çalışıyor mu?" Marx'ın işaret parmağı Christoffel'e hafifçe dokundu.

"Çoğu çalışıyor... Çalışmak zorundalar!"

"Peki ya zenginler... Onlar çalışıyor mu?"

Christoffel başta bu soru-cevap oyununa şaşırmıştı, bunun yöntemini anlamaya başladı. "Zenginlerin çoğu çalışmaz," diye yanıtladı, "hiç değilse, hiçbir şekilde, bizim iş diyebileceğimiz bir şeyi yapmaz."

"Tamam o halde, Yurttaş Christoffel, çalışanların fakir kalmasını ve çalışmayanların zengin olmasını nasıl açıklıyorsun?"

"Bu hep böyle olmadı mı?"

"Bunun doğanın kanunu olduğunu mu söylemek istiyorsun?" diye sordu Marx.

Christoffel güldü. Bu doğanın kanunu olamazdı. Ama o halde neydi? İnsanın kanunu mu?

"Çalışmayıp zengin olanların," dedi Marx, "belli ki çalışıp fakir kalanlardan bir şey alma gücü var, değil mi?"

"Çalıyorlar mı?" diye bir fikir attı ortaya Christoffel.

"El koyuyorlar," diye düzeltti Marx, sakalının örttüğü gülümsemesiyle. "Buna el koyuyorlar."

"Ama bu adil değil!" diye itiraz etti Christoffel.

Marx, "Bu, bütün adaletsizliğin temelidir," diyerek onayladı. "Kışlanızın bir köşesinde yoldaşlarınızla buluştuğunuzda, değiştirmek istediğiniz temel de bu. Sizi kızdıran her adaletsizlik –dayak, hapis, ceza, kendi yurttaşlarınıza ateş etmek zorunda bırakılmanız– bu büyük adaletsizliğin bir parçası ve onu sürdürmeye katkıda bulunuyor... Beni anlıyor musun?"

Christoffel anlıyordu.

"Şimdi, senin asker arkadaşların ne yapacaklarını bilmek istiyor," diye devam etti Marx. "Ben bunu sana askerî açıdan anlatamam. Arkadaşım Engels muhtemelen anlatabilir. Kendisi, Prusya ordusunun eski bir topçu subayıdır ve general olma hırsı var."

"Neden olmasın?" diye karşılık verdi Engels. "Generallere ihtiyacımız yok mu?"

Marx bakışlarını yukarıya yöneltti. Dimdik duran ve miyopluğuna rağmen, havalı mavi gözleriyle yukarıdan bakan Engels gülümsüyordu. Marx, bir anda ciddileşerek, "O konuda şans ayağına gelebilir..." dedi. Sonra Christoffel'e dönerek, "Köylüler prenslere karşı ayaklandığından beri Almanya'da iç savaş olmadı. Bu da üç yüz yıldan uzun bir zaman önceydi. Belki yine bir iç savaşa doğru gidiyoruz."

Bu kadar uzun zaman önce köylülerin savaşmak zorunda kalmış olması Christoffel için yeni bir haberdi... Geçen yıl Viyana ve Berlin'deki kargaşa, imparator ve kralı anayasadan söz etmek zorunda bırakmıştı. Baden Grandükü apar topar birkaç ödün verince, grandükalıktaki bazı köylerde insanların bir kısmı toplanıp malikânelere doğru yürümüş ve tesadüfen karşılarına çıkan kâhyaları yakalayıp dövmüşlerdi. Bazıları da ilçe yönetimine gidip, korkuttukları memurlardan tapu ve ipoteklerin, kira listelerinin, borç senetlerinin, yüzyıllardır insan bedenini ve ruhunu toprak sahiplerine bağlamış tüm o belgelerin kendilerine verilmesini istemişti. Belgeleri yakmış, ateşin

önünde durup ağlamış, gülmüş, sevinmişlerdi. Ama sonra, o yıl aşar ve vergi ödemek zorunda olmadıkları için memnun, eve dönmelerinin ardından, direnişçiler kendilerine katılmaları için onlara çağrıda bulununca, "Üzgünüz, toprak artık bizim ve biz de toprağı işlemek zorundayız," demişlerdi.

"İç savaş..." dedi Christoffel. "Peki kim kiminle savaşacak?"

"Sana bunu askerî açıdan açıklayacağım," dedi Engels, "ama önce Marx'ın sana sınıflar hakkında söylediği şeyin öyle basit bir şey olmadığını anlamalısın. Fakirlerin fakirlik düzeyi aynı olmadığı gibi fakirliklerinin nedenleri de farklıdır: bazıları toprakta çalışır, bazıları makinelerle. Zenginlerin servet miktarları de birbirinden az veya çoktur ve farklı kaynaklardan gelir. Bazıları zenginliğini sahip olduğu topraklara, bazılarıysa makinelere borçludur. Sonra, bu ikisinin arasında olan insanlar da vardır: hancılar, fırıncılar, dükkân sahipleri, hukukçular, memurlar, vaizler vs. Ve herkes, çalışan ama fakir kalan bu emekçilerin, kendilerine proleter denenlerin yaptıklarından, alabildiği kadar büyük bir dilim almaya çalışır."

Engels'in aceleci sözlerinin tuttuğu ışığın sürekli değişen menzili biraz kafa karıştırıcıydı. Proletaryanın dipte olduğu hariç, kimin nerede durduğunu artık pek anlayamıyordunuz. Ama Engels el kol hareketleri yaparak ve kendi hedefine doğru ilerleme tutkusuyla kekeleyerek, hızla devam ediyordu: "Yani açık seçik cepheler, kesin çizgiler yok. Bugün birbirleriyle savaşan kuvvetler yarın uzlaşabilir. Başkaları, bir durumda birleşecek, koşullar değişir değişmez araları açılacak. Hepsinin üzerinde de, insanların zayıflıklarını göz önüne almalısın: korkaklıklarını, kendini beğenmişliklerini, gelenekçiliklerini ve büyük konuşup küçük davranma eğilimlerini."

Christoffel, içtenlikli bir çaresizlik içinde, "Peki benim ne yapmam gerekiyor?" diye sordu.

"Manevra!" diye haykırdı Engels. "Senden çok daha kuvvetli ama bölünmüş, amaç ve taktik açısından farklılıklar gösteren güçlerle karşı karşıya geldiğinde bir asker olarak ne yaparsın?"

"Manevra," dedi Christoffel.

"Manevra!" diye tekrarladı Engels, uzun adımlarla gidip gelerek. "Daima, senin yolundan gidecek müttefikler bulmaya çalış, onları

destekle, mümkünse yol göster, ama kendi çıkarlarını ve kim –yani bir proleter– olduğunu asla unutma. Ve asıl ateşi esas düşmanına yöneltmeyi asla unutma. Senin rehberin budur!"

Christoffel'e dikkatle bakmayı kesti. Belirli bir bilgi düzeyindeki veya hiç değilse siyasi terimlere aşina dinleyicilere alışkındı. Fikrini ortaya koymakta başarılı olup olamadığını merak etti. "Marx ve ben," dedi sanki açıklarmış gibi, "komünistiz. Bir yıldan fazladır, şu anda seni ve Freiburg'da bulunan kışlanızdaki yoldaşlarını düşündüren soruyla yüzleşmek zorunda kaldık..." Duraksadı. "Marx ve ben bu konuda küçük bir kitap yazdık; bir tür manifesto. Okuman ve arkadaşlarına da göstermen için sana bu kitabı vereceğiz."

"Teşekkür ederim," dedi Christoffel; armağan için minnettardı, ama tümüyle mutlu da sayılmazdı. "Kitabı okuyacağım ve anlamaya çalışacağım."

Marx, "Engels'in dediği gibi, o ve ben komünistiz," deyip bir kez daha tartışmaya dahil oldu. "Pek çok insan kendini böyle tanımlar ama pek azı gerçekten böyledir. Komünistlerin proletaryanın bütününden ayrı hiçbir menfaati yoktur. Biz daima proletaryanın ortak çıkarlarını vurgularız; işçiler arasındaki diğer siyasi gruplaşmalardan farkımız budur. Proletaryanın ortak çıkarları, örneğin Baden Grandükalığı'nın veya Prusya Krallığı'nın, hatta bütün Almanya'nın sınırlarını aşar ve biz, proletarya ile diğer sınıflar arasındaki mücadelenin çeşitli safhalarında, daima, bütün hareketin çıkarı için savaşırız."

Christoffel başıyla onayladı. Marx'ın dingin, derin sesi ve kesin ifadeleri hoşuna gitmişti. Bu, ona bir güvenlik hissi veriyordu.

"Biz komünistler," diye devam etti ses, "kendimizi hayatın akışından, insanların mücadelelerinden, emellerinden, umutlarından kopararak bir tarikat gibi davrandığımız ya da insanlar her konuda bizim gibi düşünmediğinde gocunduğumuz sürece hiçbir yere varamayız. Nasıl davranmamız gerektiğini sana anlatayım: Bir insan –bu insan bir işçi, asker ya da köylüyse kesinlikle, ama bir subay, hukukçu, memur ya da işadamı olsa bile– senin karşı olduğun şeyle, hepsinden önemlisi senin gerici hükümetinle savaştığı sürece, sen onu destekle. Duraksamaya başladığı zaman, ki bu pekâlâ olabilir, sen onun sırtını doğrult, onu çizgide tutmaya çalış ve asker yoldaşlarını, proleter yol-

daşlarını uyar. Ve senin karşı olduğun şeye karşı olmaktan vazgeçtiği, sana ve davaya ihanet etmeye başladığı zaman, ki bu da olabilir, acımadan onu teşhir edip onunla savaş."

Christoffel ayağa kalktı. Kendisini neredeyse, ölmüş babasının ona bol gelen siyah takımını giydiği ilk komünyon gününde dayısı ona bir kadeh şarap ile ilk purosunu verdiğindeki kadar vakur hissetti.

"Basit, değil mi?" dedi Marx.

"Evet," diye onayladı Christoffel.

"O halde bunu yapamaman için hiçbir neden yok."

3. Bölüm

Bu yılın şubatından beri her şeyimi özgürlük davasına verdim. Bu yılın şubatından beri işimden tek bir kuruş bile kazanmadım, kendimi bütünüyle zulme uğramış cumhuriyetçileri mahkemede savunmaya adadım. Yardım istemeye gelen herkese yardım etmeye daima hazırdım. Bu çaba için kendi cebimden harcadığım yüzlerce guldenin bir kuruşunu bana geri ödediğini söyleyebilecek biri varsa ortaya çıksın!

Lorenz Brentano'nun "Baden Halkına Çağrı"sından, Lenz tarafından yapılan alıntı.

Beyaz, dantelli perdeler sabah esintisiyle havalandı. Simon Einstein otel süitinin penceresine doğru yürüdü, derin nefes aldı ve kısık gözlerinin arasından, gecenin yağmuruyla yıkanıp temizlenmiş caddeye baktı. Cadde, kepenkleri birbiri ardına kaldırılan bakımlı dükkânlarla, kafaları örümceğimsi bedenlerine büyük gelen sıska tezgâhtarlarla ya da çıraklarla doluydu.

"Mannheim," diye geveledi ağzında, "bu şehir gelecek vaat ediyor." Ve eğer –kendinden emin bir şekilde umduğu gibi– bugünkü konuşması iyi giderse, bağlantılarını kullanarak burada işini güçlendirmeye kesin karar verdi. Döndü: "Lenore!"

Lenore, temiz ve güne hazır bir şekilde, banyodan çıktı. Enerjik bir hali vardı. Einstein, sararmış yüzünün derin çizgilerine hayat veren bir memnuniyet ifadesiyle kızına baktı. Lenore annesinin zarif hatlarına sahipti, ama onda annesinin, Einstein'ın ona olan aşkına rağmen ilgisini kaybetmesine yol açan acizliğinden eser yoktu. Lenore, tüm işaretlerin gösterdiği gibi, *Einstein'ın* kızıydı. Einstein, bazen, iyi, zeki, gayretli, uyanık –ama bir erkeği üstün bir işadamı yapan o özel duyarlıktan yoksun, vasat– dört oğlu yerine, Lenore'nin ailenin erkeği olmasını arzu ederdi.

"Aç mısın?" diye sordu.

"Çok!"

Yemesine izin verilmeyen şeyleri ve yutmak zorunda olduğu ilaçları düşünerek güldü. Karaciğer, demişti doktorlar, karaciğer, Herr *Bankier*! Ve onu, yaşayacağı acılarla ve hiç arzu etmeyeceği bir ölüm şekliyle korkutmuşlardı.

"Eh," dedi Einstein, "herhalde garsonu çağıracaksın!"

Lenore, kapıya asılı kırmızı bir ipek şeridin ucuna bağlı beyaz seramik eli iki kez çekti. Dışarılarda bir yerlerde bir zil çıngırdadı.

"Baba?"

"Evet, tatlım?"

Lenore masaya yerleşti. "Neden seninle Mannheim'a gelmemi istedin?"

"Evde özlediğin bir şeyler mi var?"

"Hayır."

"Partiler filan? Etkinlikler? Genç erkekler?"

Lenore, babasının kalın göz kapaklarını, yaşla daha da genişlemiş etli burnunun üstünde birleşen koyu, kalın kaşlarını inceledi ve kafasını iki yana salladı.

"Peki, o halde," dedi Einstein, "sana ihtiyaç duyduğum için senden yararlanabileceğimi düşündüm..." Bir el hareketiyle dur dedi. Sağlığı bu haldeyken yalnız seyahat etmekten korktuğunu düşünmemeliydi. "...senin muhakemene, görüşüne, tavsiyene ihtiyacım var!"

Mavi-beyaz çizgili bir önlük giymiş genç bir garson, sessiz bir titizlikle masayı donatıp çekildi. Lenore ağır bir gümüş çaydanlıktan kahveyi döktü.

"Krema?"

"Azıcık."

Lenore, krema sürahisini uzattı. "Ama benim işle ilgili pek bilgim yok."

"Sen insanları tanıyorsun."

Lenore kahvesinden bir yudum aldı, kruvasanına tereyağı sürdü, yedi. İnsanları tanıyan, babasıydı. Onları, düşük, yüksek ve orta olarak tanıyordu. Onları tanımayı hayat yolculuğunun başında öğrenmişti. Kırsal kesimi bir uçtan bir uca dolaşıp sığır alıp sattığı, eli sıkı köylülerden ve küstah toprak sahiplerinden belli bir kâr payını

sıkıp çıkardığı için ona Sığırcı Yahudi derlerdi. Rastatt'a yerleşerek, zamanla büyüyüp bir bankaya dönüşen küçük bakkal dükkânını açtığında, onları daha da iyi tanıdı. Onları tanımayı o kadar iyi öğrendi ki, bu dükkânı işi için bir paravan olarak korudu. Müşterilerinin en asil olanlarını bile alçak tavandan sarkan tütsülenmiş ringa balıklarının altından eğilerek geçmeye, bu şekilde ödünç para almaya, mülklerini ipotek etmeye ya da Frankfurt ve Basel arasında Grandük'ün kendi maliye bakanının imzaladıklarından daha sağlam olan kıymetli kâğıtlardan birini almaya geldiklerinde, onları zorunlu bir saygıya zorluyordu.

"Benim tanımadığım," diye devam etti, "yeni tür insanlar var. Önemli hale gelebilirler gerçi."

"Ne tür insanlar?" diye sordu Lenore. "Ve benim onları senden iyi anlamamın nedeni ne?"

"Çünkü sen de bir asisin."

Lenore kaşlarını çattı.

"Birkaç bin yıl boyunca ezilmiş, dövülmüş, yüzüne tükürülmüş bir Yahudi için," diye gülümsedi Einstein, "yalnızca iki yol vardır: zengin olmak ya da asi olmak."

"Ben asiyim, çünkü bir kadınım!" Lenz'i düşünüp tırnaklarını avuç içlerine batırdı.

Einstein omuz silkti. "Öyle olsun bakalım!"

Kapının çalınmasıyla tartışma yarıda kaldı. Bir yere gönderdiği yaşı belirsiz sefil ulak, başını odaya uzattı, içeri girdi, bir mektup verdi, bozuk paraları cebine attı ve sert adımlarla yürüyüp gitti.

Einstein mektubu açtı. Yemeğini kenara itti ve kâğıdı düzleştirdi. Satırlara göz gezdirdi, sonra durdu. Sözleri tartar gibiydi. Yavaşça devam etti. "Bu iyi," dedi başını kaldırmadan. "Dinle: *...ve yazıhanem, hizmetim, hangi sınıftan ya da inançtan olursa olsun, ister zengin ister fakir, kendini mağdur hisseden herkese açıktır. Saatlerim...* vesaire vesaire... İmza: okunaksız... Sonra unvan; onların bile unvanları olmalı: *Obergerichtsadvokat**..." Einstein, kızgın, "Demedi deme," dedi, "henüz iktidarda değil, ama daha şimdiden bir Robespierre!"

* (*Alm.*) Yüksek Mahkeme Avukatı. *-çev.*

Lenore ayağa kalktı, masanın etrafından dolaşarak babasının yanına geldi, onun ağaran, kıvırcık saçlarını karıştırdı. Her biri kendi düşünce ve endişelerine kendini kaptırmış bir halde, aynı çatı altında haftalar, bazen de aylar geçirir, sonra babasının Lenore'ye son derece önemli geldiği, bunun gibi bir saat geçirilirdi. Babası sıkıntıya düşmüş fakir bir krala hiç benzemese de, kendisinin hiç kız kardeşi olmasa da, aralarında bir Cordelia-Lear* ilişkisi görürdü.

"Şimdi mesai saati" dedi Einstein. "Haydi, gidip Sayın Yüksek Mahkeme Avukatı'nı ziyaret edelim."

Bekleme odası temizlik yüzü görmemiş gibi kokuyordu. Bir yerlerden duvara nem sızmış ve kahverengimsi çizgiler, garip, bulanık lekeler bırakmıştı. Odadaki düzgün tek şey, özenle çerçevelenmiş ve tümü, dikkat çekecek şekilde, *Lorenz Brentano* ismini sergileyen diplomalar ve atama belgeleriydi. Üç duvarın önündeki sıralar insanlarla doluydu. Dördüncüde bir masa ile, burnunu silmediği zamanlarda hızla not alan bir kâtibin çöktüğü bir iskemle duruyordu.

İnsanlar fakirdi; saygılı bir sessizlik içinde oturan, kent dışından gelmiş kadınlarla çocuklar, hayatın belini büktüğü yaşlı adamlar, ağzı acıyla kilitlenmiş genç adamlar –çoğu, bürokratların zorbalıklarına çoktandır boyun eğen, yine de yüzlerini, mahkemedeki konuşmaları hükümete kamçı etkisi yapan bu adama, Brentano'ya umutla dönmüş sessiz insanlar.

Lenore kalbinde onlara karşı bir sıcaklık hissetti. Kısık sesli konuşmalardan ve bir çocuğun ara sıra fısıldadığı sorulardan, bu insanların davalarının hemen hemen aynı olduğu sonucunu çıkardı. Bunlar, tutuklu adamların, davasının görülmesini bekleyen adamların, davası görülmüş ve temyize gitmiş adamların, hüküm giymiş ve af için Altesleri Grandük'e dilekçe sunmuş adamların karıları, çocukları, babaları, kardeşleriydi. Günün erken saatlerinden itibaren, burnunu çekip duran kâtibin mürekkep lekeli kalemiyle kendilerini işaret ederek "Siz, sıradaki!" demesi için bekliyorlardı. Lenore, saatinin altın

* William Shakespeare'in *Kral Lear* oyununda Cordelia, Kral'ın üç kızının en gencidir ve en sevdiği kızıdır. *–çev.*

zinciri yeleğinin bir ucundan diğerine uzanan, sakin bir şekilde oturan babasına baktı ve babasının daha ne kadar sabredeceğini, sabrının ne zaman tükeneceğini merak etti.

Evin içinde bir kapı çarparak açıldı. Önce ayak sesleri duyuldu, sonra bir sessizlik oldu. Kâtip, iskemlesinden sürünerek indi; kısa, sakar adımlarla ilerleyerek diğer müvekkilleri geçti; bankerin önünde durup başıyla selam verdi ve "Buyurun lütfen!" dedi. Sonra yol göstererek, bir kapıdan bir koridora geçirdi. Lenore, babasının, kâtibin tesadüfmüşçesine uygun bir şekilde yakın tuttuğu eline gizlice madenî bir para bıraktığını gördü. Sıralardaki insanları düşününce, adalet duygusu incindi. Aynı zamanda işlerin yürüyüş şekli onu hayrete düşürdü: Ünlü avukat ayrım yapmama konusunda tavrını açıkça ortaya koymuştu; yine de, babasıyla kâtip arasında geçen bir bakışma, Brentano'nun yanına götürülmelerine yetmişti.

Brentano ayağa kalktı. Lenore'yi görünce bir an için kaşları kalktı; sonra, renksizlikten neredeyse külrengine dönmüş, solgun, dünya nimetlerinden uzak duran yüzü, yeniden belirsiz ifadesine büründü.

Lenore, soğuk dudakların eline dokunuşunu hissetti. Brentano ona bir sandalye gösterdi.

"Kızım," dedi Einstein, "iş ortağım sayılır."

"Çok sıra dışı," dedi Brentano ve süzülür gibi masanın arkasındaki koltuğuna oturdu. "Ama aynı zamanda, zamanımızı çok iyi simgeleyen bir şey!"

Lenore, adamın otuz beş yaş civarında olduğunu düşündü. Ama sağlıklı bir adam değildi. Dar göğüs kafesi ve omuzlarıyla, ince, seyrek sakalıyla yaşından büyük gösteriyordu. Ancak gözleri dikkat çekiciydi. Gözbebekleri altın kahverengi, bazı ışıklarda sarı ve çarpıcı bir şekilde canlıydı.

"İnanıyorum ki kadınlar hayatımızda giderek daha büyük rol oynayacak," dedi, çenesini başparmağıyla destekleyip iki parmağını elmacık kemiğine dayayarak devam etti: "Kamusal hayatta ve özel hayatta; her ikisinde de. İnsanlığın yarısını, demokrasinin gelişiminin dışında tutamazsınız..." Gülümsedi. "...en azından tutmamalısınız."

Einstein bu konu üzerinde düşündü. "Evli misiniz?" diye sordu.

"Hayır." Brentano kısaca güldü. "Belki," dedi, bekleme odası yönünü başıyla işaret ederek, "onların işi bittiğinde, özel hayatım için de zaman bulurum."

Lenore, adamın samimiyetini sorguladı. "Bir kadın," dedi, "kendine ne anlam yüklüyorsa ve erkeklerin kendisine ne anlam yüklemesine izin veriyorsa odur."

Brentano kaşlarını çattı, "*Siz*, babanızın korunaklı evinden böyle söyleyebilirsiniz. Bir de köylerdeki sefalet ve hurafeler içinde yaşayanlara, ya da kentlerimizin, sanayinin fakirliğinde doğmuş kız kardeşlerinize bir sorun!.. Eh, ben kadın olsaydım, bu dünyanın altını üstüne getirmeye çalışırdım!"

Brentano'nun gözlerinin sarı ışıltıları Lenore'yi araştırdı. Lenore'nin doğru olduğunu bildiği, kendisinin de hissettiği şeyleri söylüyordu. Peki, bu sözler Lenore'ye neden ters gelmişti? Sırf o söyledi diye mi? Neden onun sözleri sinirine dokunuyordu?

Brentano babasına döndü, "Ama eminim ki, Herr Einstein, Rastatt'tan buraya onca yolu kadın konusunu tartışmak için gelmediniz, öyle değil mi?"

Simon Einstein öne doğru eğildi ve külrengi, silindir şapkasındaki hayali tozu üfledi. "Benim dışarıdakilerden hiçbir farkım yok. Adaletsizliğe karşı yardımınızı istemeye geldim."

"Ah," Brentano uzun ellerini birbirine kavuşturdu.

"Rastatt, bildiğiniz gibi, bir kale haline getirildi."

Brentano hiçbir şey söylemiyordu. Bu sözüm ona adaletsizlik her neyse, bankerin bu adaletsizliğin giderilmesinde ona ihtiyacı yoktu.

"Duvarlar, kaleler, tabyalar, tahkimli mevziler, siperler, hendekler, ıskarpalar, ters ıskarpalar, topların konuşlandırıldığı yerler ve kim bilir daha neler... Bunların hepsi alan gerektiriyor, hepsi mülkleri, onlarca dönüm araziyi yiyip bitiriyor."

"Kuşkusuz," dedi Brentano.

"Bu yerlerin satın alınması ve bedellerinin ödenmesi gerekti."

"Anlıyorum," dedi Brentano. "Onlara ne kadar arazi sattınız?"

Einstein suratını astı. "Ne kadar olduğu önemli değil. Önemli olan üzerinde ne olduğu! Başka değerler de var!" Eliyle Lenore'yi işaret etti. "Çocukluk anıları! Mutlu zamanlar! Gençlik sevinçleri! En de-

ğerlisinden yirmi beş dönüme yakın arazi, mükemmel bir mevkide, kent kapısının tam dışında, iki yolun kesişme noktasında. Terasları, iki yanı canlı bitkilerle çitlenmiş iki kapısı, meyve ağaçları, bahçesi, çiçek tarhları, sıcak seraları, kuşkonmazları ve asmaları, çardakları ve bankları, bir artezyen kuyusu olan, sağlam inşa edilmiş bahçeli bir ev..." Duraksadı. Yatırım bir yana, bu yeri sevmişti. Babasının ne toprağı vardı ki? Ya babasının babasının? Fransız İmparatoru Napolyon, küçük siyah şapkası, el bombası atan askerleri ve yasalarıyla gelene kadar bir Yahudi, ölünce yatmak için ihtiyacı olan, altı ayak boyunda ve iki ayak genişliğinde bir topraktan fazlasına sahip olamazdı.

Brentano tek kulağıyla dinliyordu. Einstein'ın ziyaret nedenleriyle ve kızıyla çok daha ilgiliydi. Bankerin işi ve işiyle ilgili güçlükler konusunda anlattığı her şey numaraydı. Matmazel Lenore da bir tanık, bir bellek desteği, ses tonundaki bir değişikliği, insanın sözlerinin satır aralarında ve arkasında yatan, gerçek anlamını belli eden ayırtıları kaydedecek ikinci bir çift kulak olarak buradaydı. Lenore'nin oval alnı, ırkının kadim bilgeliğiyle dolu ama her an ateş saçabilecek gözleri, soylu elleri –bankere kızından dolayı imrendi, içindeki kıpırtıyı, düşünceyi tanıdı: akıl artı güzellik. Kariyer basamaklarını füze hızıyla tırmanan bir erkeğin, hem çalışanların gecekondularında hem de diplomasi arenasında ihtiyaç duyacağı bir can yoldaşı.

Brentano başını salladı. Hayır, kadınlar sadece kendilerini düşünürdü. Erkeklerini düşündükleri zaman bile kendilerini düşünürlerdi. Bir erkek, bir devrimci –kendisi gibi gerçekçi bir devrimci– olarak yalnız kalması, kendi kendine yetmesi daha iyiydi.

"On yedi bin gulden!" diye haykırdığını duydu bankerin. "Bir rezalet!"

"Rezalet mi?"

"Araziye biçilen değer buydu, dinlemiyor muydunuz? İnşaat projeleri, askerler, işçilerle beklenmedik bir şekilde ilerleyen bir kentteki gelişmeleri ve değerlerdeki doğal yükselişi hesaba katarsak, getirmesi gereken paranın yarısı bile değil... Peki neden kabul ettim?.. Kimim ben? Hükümet mi? Bir güç mü?.. Bana baskı yaptılar. Tıpkı dışarıdaki müşterilerinize yaptıkları gibi, beni tehdit ettiler. Baskı, *Herr Obergerichtsadvokat*, baskı!"

Kızın dudaklarındaki hafif büzülme Brentano'nun dikkatini çekti. Kendisi gibi o da, babasının gösterisini incelikten yoksun bulmuştu. Acaba Einstein böyle mi planlamıştı?

"Ben emlak davalarında uzman değilim," dedi Brentano. "Ama size iyi birilerini tavsiye edebilirim..."

"Bay Brentano! Mahkemelerimizle ilgili hayalleriniz olduğunu ima etmek istemiyorsunuz, değil mi?"

"Ne!"

"Uzmanlar! Uzmanlar!" Einstein'ın sesi öfkeliydi. "Teknik bilgi ucuza alınabilir... Ben bir avukata yatırım yaptığım zaman, ağırlığını ortaya koymasını isterim!"

"Ben zayıf bir insanım, bayım."

"Ağırlık kazanabilirsiniz!"

Brentano'nun yüzünün külrengi renklenmeye başladı.

"Hem de bir hayli ağırlık kazanabilirsiniz!"

"Keşke bilmece gibi konuşmaktan vazgeçseniz!"

"Açık konuşuyorum. Davamı, yalnızca ismi bile hâkimde olumlu bir yaklaşıma neden olacak birine emanet etmek istiyorum."

Lenore'nin uzun kirpikli göz kapakları aşağı indi. Brentano dudağını ısırdı. Einstein oyunu kuralına göre oynamıyordu. Kendi eli kolu, kızın oradaki varlığı nedeniyle bağlanmışken, Einstein istediğini söyleyebiliyordu.

"Avukatın isminin gücüne dayanarak karar verenin, Tanrı'ya şükür ki nadir rastlanan bir hâkim olduğunu bir kenara bıraksak bile, benim adımın şu sıralar lehte bir tepkiden başka her şeye neden olacağı bilgisini size vermeliyim."

"Şu sıralar!" Einstein sözlerinin sindirilmesi için zaman bıraktı. Sonra ekledi: "Ancak, Brentano Hükümeti tüm mahkemelerin ve tüm mülklerin defterini düreceği için davaya başlamanın bir yararı olmayacağını anlamamı istiyorsanız..."

Brentano doğruldu. Brentano Hükümeti... İlk düşüncesi, bunun bir provokasyon olduğuydu. Bir anlamda doğruydu; bunun yanı sıra çok küstahçaydı. Neden kovmuyordu bu adamı? Sessiz, kibar Matmazel Lenore'den dolayı mı? Yoksa Einstein ülkenin, Grandük'ten sonra muhtemelen en zengin adamı olduğundan mı?

"Mektubunuzun demokrasi konusunda bana verdiği küçük ders çok faydalı oldu," diye devam etti Einstein. "Bekleme odanızda müvekkillerinizi gözlemleyerek zaman geçirdim. Siz halkın sözcüsüsünüz, *Herr Obergerichtsadvokat*. Bir sonraki adımınız nedir?"

"Bunu öğrenmeye mi geldiniz?"

"Biraz değişiklik Almanya'ya iyi gelebilir," dedi Einstein. "Demiryolları, sanayiler, ticarethaneler inşa ediyoruz. Ama buna uygun devlet donanımımız yok. Ellerimiz ve cüzdanlarımızla modern çağda yaşıyoruz, kafalarımız ise ortaçağda!"

"Sözleriniz kulağa bir hayli köktenci geliyor!"

Einstein durumu değerlendirdi. O hasta bir adamdı. Hasta adamların tahammülsüz olmaya hakları vardı. "Bana hayret ettiğinizi görüyorum." Sorusuna kızını ve Brentano'yu dahil etmişti. "Ben bir işadamıyım, politikacı değil. Benim düşünceme göre, iş dünyasına faydalı olan, Almanya'ya da faydalı olur. Yalnızca Baden Grandükalığı'na değil, bütün Almanya'ya! Soru şu: ne kadar değişiklik? Ve hangi yönde?"

Brentano, Lenore'nin bakışını yakaladı. Babasının fikirleri ve duyguları ne olursa olsun, Lenore'nin bakışı, kendisinin fikirlerinin farklı, daha az maddiyatçı olduğunu anlatıyordu. Bu Brentano'ya rotasını gösterdi.

"Ne kadar değişiklik?" diye tekrarladı Einstein'ın ardından. "Ve hangi yönde? Buna ben karar veremem, halk karar verir! Ben yalnızca onların icra gücü olabilirim."

Einstein başını eğdi. Kolalı yakasının uçları gıdığına battı. "Yani Grandük'ün değil de halkın başbakanı olmak istediğinizi mi söylüyorsunuz?"

Brentano nefesini tuttu. Diğer zamanlarda cesur bakan gözleri sıkıntılıydı. Ne soru ama! Brentano, o baş ağrılarından birinin, her zaman olduğu gibi kafatasının altından başlayıp şakaklarına doğru yayılarak gelmekte olduğunu hissetti. Bu kendine bile sormadığı bir soruydu. Onu bekleyen sevimsiz güne, konferanslara ve dertlere, konuşmalara ve kararlara, yoğunluğunu yitirmeyen Yurttaş Brentano şu ve Yurttaş Brentano bu baskısına göğüs germek yerine, gidip yatabilmeyi dilerdi.

"Matmazel Lenore!" dedi anlayış dileyerek. "Babanız bir politikacı değil, işadamı olduğunu söyledi. Bense işadamı değilim, sadece ihtiyaçtan dolayı politikacıyım. Başbakanlık!.. Böyle bir hırsım yok. Ama kalbimi mazlumların çığlıklarına kapatabilir miyim? Demokrasinin birkaç ürkek filizi birer birer koparılırken seyirci mi kalmalıyım? Bir avukat insan haklarını yalnızca mahkemede mi savunmalı? Mutlak tiranlığın başkalarının haklarına tecavüzüne karşı direnişe destek olmamalı mıyım?.. Bir kadın olarak *siz* söyleyin bana!"

Lenore, onun tarafından bir karara yöneltilmiş jürilerin ve ona karşı çıkmaktan aciz yargıçların halini anlayabiliyordu. Babasının patavatsız yaklaşımına da sıcak bakmıyordu: Brentano denen adam basit bir "evet" ya da "hayır"dan ibaret değildi. Ve bütün o tantanasına rağmen, acaba söylediklerinde ne kadarı samimiydi?..

Lenore, "İçiniz size ne söylüyorsa onu yapmalısınız," diye başladı, duraksayarak. Sonra daha güvenli bir şekilde sürdürdü: "Ama tek başınıza yürüyemezsiniz. Bunu kimse yapamaz!.. Siz bir kadının görüşünü mü sordunuz? Pekâlâ: Bir kadın, eğer seçim yapmakta özgürse, hayattan ne beklediğine bağlı olarak, sırtını yaslayabileceği bir adamı seçer. Bu yüzden siz de kime yaslanmak istediğinizi seçmelisiniz; hangi insanlara, hangi gruplara. Ve kadının sırtını yasladığı adamın nasıl ki birtakım talepleri olacaksa, sizin yaslanmayı planladıklarınızın da olacaktır..."

Lenore durdu. Kadının bakış açısından konuşmaya özen göstermişti, ama bir kadın gibi, kesinlikle bu adamın tanıdığı bir kadın gibi konuşmamıştı. Babasıyla, bazen de Lenz ile konuşurken yaptığı gibi, akıl yürütmüştü. Bir keresinde Lenz'in ona, mantığın bir kadının yüzünde sert çizgiler oluşturduğunu söylemiş olmasına rağmen... Brentano'nun gözlerinde güçlü pırıltılar saptadı. Belki o da yüzünde böyle çizgiler görüyordu –ya da bunların alacağı şekli tahmin ediyordu. Tüyleri diken diken oldu, ama duygularını gizledi. Başını kaldırıp bekledi, ta ki Brentano zoraki bir şekilde, hafifçe gülümseyene kadar.

"Matmazel, kazandığımı hissettiğim sempatinin birazını kaybetme tehlikesine rağmen bir noktaya dikkatinizi çekeceğim..." Onun sempatisi, kahretsin, onun için önemliydi; ama aynı şekilde Einstein'ın çok fazla demokrasiden duyduğu korku da. Brentano için Einste-

in'i, kendisini tümüyle bağlamaksızın, müttefik olarak kazanmak da önemliydi. "Bir kadın, matmazel, tek bir adama sırtını yaslayacaktır. Ama biz, kusursuz olmadığımız, yeni bir yolda ilk adımlarımızı attığımız, el yordamıyla ilerlediğimiz için, kimisi uyumsuz, hatta karşıt birçok güce yaslanmak zorundayız..."

Oturdu ve alnını sildi. Günün bitmesine daha epey zaman olsa da kendini tükenmiş hissediyordu. Lenore onu çok konuşturuyordu; babası ise parçalardan yola çıkıp bütün bir resmi görebilecek türde biriydi. Brentano kendisini saat kösteğine parmaklarıyla dokunurken yakaladı: En iyisi, o saati cepte bırakmak; en iyisi, bütün Devlet Komitesini yukarıda, sefil *salonunda* beklettiğini açık etmemek. Uyumsuz, hatta karşıt güçlerin...

"İnanın bana, matmazel," dedi, dağılmış zihninin izin verdiği ölçüde bir kararlılıkla, "bir erkeğin neye yaslandığından daha önemlisi, onun hedefi, onun Çobanyıldızı diyelim isterseniz, ve takip ettiği çizgidir." Gözleri kısıldı. "Bir erkeğin iradesi!"

Yalnızca Baden Grandükalığı değil, bu Yahudi banker de aynısını söylemişti: bütün Almanya! Tanrım, evet, yeni bir çağın zamanı gelmişti, yeni bir çağı oluşturan yeni insanların, iradesi olan insanların zamanıydı bu!.. Yukarıda onu bekleyen adamlar –Thiebaut, Rotteck, Hoff, Goegg, Mördes, adları her neyse– neyi temsil ediyorlardı? Her biri bir kenti, gruplardan oluşan bir ağı, Halk Kulüplerini, devrim hücrelerini –evet bunu da, tümünü... Ama her şeyden önce örgütlenme gerekliydi... Örgütlenme, bu yeni çağın yeni kavramıydı; örgütlenme bir erkeğin iradesiydi, ancak örgütlenmenin düzgün bir yapısı, tepeden doğru dürüst bir denetimi, kendi iletişimiyle, kendi yasaları ve tüzükleri, tabii ki demokratik yasaları ve tüzükleriyle bir piramidi olması koşuluyla. Ama çok zor beğenen biri olamazdınız. İktidar savaşının kendi yasaları vardı ve öncelik bunlardaydı. Halk Kulüpleri örgütlenmesi onun çalışması, onun tasarımı, onun aklının ürünüydü: en uzak köye kadar dal budak salan, her adamın kendi hücresine yerleştiği, her türlü beklenmedik duruma hazırlıklı. Struve'nin geçen yılki direnişçi yürüyüşleri gibi gelişigüzel, romantik bir plan değildi!

"Bir erkeğin iradesi mi?" diye sorduğunu işitti Lenore'nin. "Peki ya halkın iradesi?"

"Bir erkeğin halkın iradesine hizmet etmekten daha yüksek ne amacı olabilir ki?" diye anında sorusunu yapıştırdı Brentano. "Ve özgürlüğün özü de bu değil midir, matmazel?"

Einstein güldü.

Bu, Brentano'yu rahatsız etti. Ağrıyan başına rağmen, örgütlenme yoluyla, imkânsızı başarmanın eşiğine gelmişti! Örgütlenme yoluyla bir erkeğin iradesini halkın iradesi haline getirebilir, bu şekilde de babanızın endişe edecek tek bir şeyi bile olmayacağı, o hakikaten ulvi demokrasiye ulaşabilirdiniz, Matmazel Einstein!.. Brentano'nun kaşları çatıldı. Ettlingen'den Taht Danışma Kurulu üyesi şişman Thiebaut'nun kanepede oturup soluduğu her ağır nefesle dudaklarını puflatışını; katil Cassius kadar cılız bir adam olan Freiburglu Avukat Rotteck'i; sattığı mallar kadar tatsız, Mannheimli kitap satıcısı Hoff'u; ateşli genç, ama kontrol edilebilir türden köktenci Amand Goegg'i; alaycı bir şekilde kalkmış kaşlarıyla bazılarının "Mefisto" olarak adlandırdığı Mördes'i gözünün önüne getirdi. Ve her biri kararlı uygulayıcılar olan, özgürlük adı verilen bu girişimde somut kişisel çıkarları olan diğerlerini...

"Somut konuşursak..." diyordu Einstein.

Brentano dinliyordu. Başının ağrısı şiddetlenmişti. 'Lenore, acı çektiğimi görmüyor mu?' diye düşündü. Sonra da, demokrasinin ulviliği! Brentano Hükümeti. Nerede? Baden Grandükalığı'nda mı? Almanya'da mı? Lenore Einstein, aykırı güçlere yaslanmak. Bu aykırı güçlerin, Altesleri Grandük'e doğru miktarda baskı yapacak önergeyi onaylamasını sağlamak zorundaydı. Brentano, karar tasarısındaki ifade tarzını gördüklerinde, şişman Thiebaut ile cılız Rotteck'in ağızlarının açık kalacağını görebiliyordu, ama baş ağrısına rağmen bunu kabul ettirecekti. Metni önceki gece yazmıştı, sözcükler hâlâ kulaklarında çınlıyordu: ...*Silahlara çağrı! Her yurttaşın, değer verdiğimiz her şeyi savunmak üzere kendini hazır tutması için bir çağrı...*

"O halde, *Herr Obergerichtsadvokat*," diye açıklık getirdi Einstein, "sizden bu hizmeti alabileceğimi umabilir miyim?"

Brentano, Lenore'ye baktı; onun gözleri duygularını yansıtmıyordu. Sonra babasına döndü: "Davanızı üstleneceğim, efendim. Ve adaletin yerini bulmasını sağlayacağım."

4. Bölüm

Çağrı haberi Rastatt'ta duyulunca, bölge garnizonundan, çoğunluğu topçu sınıfından yaklaşık üç yüz askerin katılmasıyla, ...Grandük'ün şimdi vermek zorunda olduğu ödünlerden... kralların ve prenslerin garezlerini ve kötü niyetlerini açık bir şekilde sergilemiş olduklarından... bu nedenle de, bundan böyle askerlerin, onlara değil halka sadık kalması gerektiğinden söz edilen, demokratların ve yurttaşların alkışladığı öfkeli konuşmalarla geçen devrimci bir açık hava toplantısı yapıldı. Ve askerler tarafından olduğu kadar orada bulunan Sivil Muhafızların üyeleri tarafından da, arkadaşlarına ve kardeşlerine ateş etmemeye oybirliğiyle karar verildi.

Prusya Kraliyet Ordusundan Yarbay Staroste tarafından yazılmış *Baden'deki Olaylar, 1849* adlı eserden, Andreas Lenz tarafından yapılan alıntı.

Geri dönmüştü.

Gururunu ayaklar altına almış, onu küçük görmüş adamın ayaklarına kapanmak için geri dönmüştü. Onu geri getiren, asker Christoffel'in tavsiye ettiği cesaret ya da savaşma kararlılığı değildi. Arzu, ıstırap ve yalnızlıktı.

Kışlanın, külrenginin tekdüzeliği içindeki kasvetli duvarı, cadde boyunca uzanıyordu. Herkes bana gülüyor, diye düşündü: Bak bak! Şuna bak hele! Tüyleri yolunmuş tavuk! Uyuz bir kedi gibi... Hatırlıyor musun, tüyleri nasıl da kabarık, nasıl da gösterişliydi? Sen ben yanına yanaşamazdık. Görüyor musun, kışlanın kapısında, kıçını ve kalçalarını sallaya sallaya, nasıl bir aşağı bir yukarı gidip geliyor; kendini pazarlamak için mi yoksa?..

Josepha çantasından aynasını çıkardı, yüzüne tuttu, gevşemiş bir lüleyi hafifçe yerine soktu. Belki de o hiç dışarı çıkmayacaktı. Belki görevdeydi, ya da gün boyu yaptığı askerlik görevinin ardından yorgundu ve kendini o pis kokulu odasındaki portatif yatağına atmış,

ağzı açık, alnı terden yapış yapış uyuyordu. Ya da belki de çıkacak ama onu görmeyecek veya görecek ama yanından geçip gitmeyi seçecekti? Peki, o ne yapacaktı? Ona koşup koluna yapışıp, kendini onun kollarına mı atacaktı? Ya da dudaklarının titremesini engellemeye çalışarak, duygularını saklayarak orada öyleçe mi duracaktı?

Paydos borusu durgun havayı kesti. Nöbetçi, tüfeği tangırdayarak, Josepha'ya köy panayırlarında satılan naneli çubukları hatırlatan çizgili gözcü kulübesinden çıktı; nöbeti devralacak olan askerle yüz yüze geldi. Ağır kapı, Albay'ın levazımı için itilerek açıldı. Nöbetçinin tüfeğinin dipçiği yere vurdu, asker hazır ola durdu, atlar tangırtıyla geçti, Albay Pierron elini gelişigüzel kaldırarak selam verdi. Bir kestane çiçekler içinde, beyaz ve narin, açtı.

"Andreas!"

Andreas, onu olduğundan uzun gösteren asker şapkasıyla yerin altından çıkmış gibiydi.

"Ah, Andreas!.."

Andreas'ın gözlerinde ne şaşkınlıktan ne de Josepha'nın korktuğu alaydan eser vardı. Belli ki Josepha'nın oradaki varlığını doğal buluyordu; onun hakkı olan, hoş ama zorunlu olmayan bir şey olarak. Kışladan uzağa, şimdi ortaya çıkıp kapının önünde mavi üzüm salkımları gibi toplaşan askerlerden uzağa yürümeye başladı. Josepha da, nihayet onun koluna dokunmaya cesaret ederek, yanında yürüyordu. Üniformanın ucuz, kaba kumaşı Josepha'nın parmaklarına hoş geldi. Lenz yeni tıraş olmuştu; deri ve güneş kokuyordu.

"Benden utanıyor musun, Andreas?"

"Hayır."

"Bana ayıracak zamanın var mı?"

"Biraz."

"Bunca zaman neler yaptın?"

Lenz düşündü. Soru, kadınların, memelerinin tomurcuklanmaya başladığı günden ağızlarında tek bir dişleri bile kalmayan kocakarılar haline geldikleri güne kadar taşıdıkları, kadınlara özgü o korkunç sahiplenme isteğinden kaynaklanmıştı. Josepha ondan ciddi bir yanıt bekleyemezdi. Yine de, Comlossy, Madam Struve gibi insanların örgütlediği ve şu anda gitmek üzere yola koyulduğu mitingde birkaç

saate kadar konuşma yapacak olduğu bu özel günde, ona ne olmuş olduğu ve neler *yaptığı* sorulmuştu... İçinde bir şey kasıldı. "Ne mi yaptım? Pek bir şey değil."

"Yeni şiirler yazdın mı?"

"Birkaç tane."

"Onları dinleyebilecek miyim?"

"Elbette. Ama daha sonra. Başka bir zaman."

"Tabii."

Halk Kulübü adı verilen şeyin gizli toplantıları yapılmıştı. Christoffel, Köln'den Freiburg'a geri dönerken Rastatt'tan geçmiş ve rapor vermişti. Ve insanı küllerin içinden dilini uzatan alevler gibi iliklerine kadar heyecanlandıran, Almanya'nın bu köşesindeki ve Breslau'daki, Dresden'deki, Iserlohn'daki ayaklanmalar, kentlerde barikat kurup kralların ordularıyla savaşan insanlar, büyük mücadelelerle oluşturulan ama tekrar yıkılan devrimci hükümetler hakkında haberler gelmişti. Macaristan'dan, imparatora karşı yeni bir mücadele haberi gelmişti. Şemsiye imalatçısı Comlossy de Fransa'dan, Fransız işçilerinden, yeni bir devrime, insanlığı etkileyecek bir devrime, bir dünya devrimine hazırlanan büyük şehir Paris'ten söz etmişti...

"*Onu* gördün mü?"

"Kimi gördüm mü?"

Josepha kolunu onun kolunun arasına kaydırdı. "Üzgünüm. Sormamalıydım." Samimi bir şekilde, kendisinden midesi bulanmıştı. İşler istediği gibi gitmiyor muydu? Neden aklına getirmişti ki? Onun üstüne neden varmıştı? Neden önemsediğini göstermişti?

Ama Lenz güldü. Josepha'nın çenesini kaldırdı, onun kendisine bakmasını sağladı ve "Ah evet, onu bir kez Madam Struve'nin orada, Türkenlouis'in arka odasında gördüm. Bize çok ilginç bir adamla yaptığı çok ilginç bir konuşmayı anlattı..." Konuşmasını kesti. Lenore'yle sonradan yaptıkları kavgayı, ilkönce Lenore'nin tutku yeteneğini gözler önüne seren kucaklaşmalarını, ona nasıl sarıldığını, dudaklarını ısırdığını, sınıf, din, yetişme tarzının dayattığı çekingenliklerin nasıl bir an için yerle bir olduğunu -arkasından gelen kavgayı, Josepha'ya anlatmak için bir neden görmedi. Ya da kavga içinde birbirlerine fırlattıkları nitelemeleri: kibirli kaz, bilgiç kadın, ikiyüzlü, yabani, cana-

var, alçak. Lenore'nin nefes nefese bağırdığı o anı: "Sen... sen... sen... kerhane ozanı!" Tanrım, nasıl bir öfkeydi bu.

Josepha içini çekti. Lenz'in Lenore Einstein'ı görmüş olmasının, hangi sıklıkta gördüğünün ve başka kaç kadın daha gördüğünün bir önemi yoktu. Şimdi, şu an, mayısın bu gününde, kadife gibi yumuşak ve tatlı, şarap gibi baş döndürücü şu havada önemli olan, Lenz'in yanında başkasının değil onun, yani Josepha'nın yürüyor olmasıydı. Lenz nereye gitmek istiyorsa, Josepha'nın umurunda değildi, Josepha'yı o yönlendiriyordu. "Seni özledim," dedi Josepha. "Geceler öyle uzundu ki! Orada, kız kardeşimin evinde, uzanıp saatleri sayıyor, saatin çalmasını bekliyordum. Sonra düşündüm: Benim burada ne işim var? Neden buradayım? Biliyorum, bunu sana anlatmak aptallık. Biliyorum, bunu benden faydalanmak için kullanacaksın. Ama artık gururum kalmadı. Sana hizmet edeceğim. Çamaşırlarını yıkayacağım. Sadece senin yanında olmama izin ver. Andreas, ben..."

Andreas dinliyor muydu? Tek kelime etmemişti: ne "evet, Josepha" ne de "hayır, Josepha." Sadece yürümeye devam ediyordu. Ne düşünüyordu? Ne hayal ediyordu? Yeni bir şiirin kafiyelerini mi oluşturuyordu?

Şehir kapısını geçmişlerdi. Duvarların dışında, varoşlardaydılar; orada burada bir ev, bahçeler, kendi işleriyle meşgul, gelip geçen birkaç insan, hatta çocuklar.

"Andreas!" Lenz'in kolunu kavradı. Şimdi o Lenz'i yönlendiriyordu. Nerede olduklarını fark etti: sağa kıvrılan, bayıra çıkan dar patika, ileride koruluk, güneşin son ışıklarıyla parlayan ağaç tepeleri, altlarında gölge, yosun, fundalık, sessizlik. Josepha, Lenz'in ayaklarının geri geri gidişini hissetti. Durdu ve gözlerini ona dikti. "Andreas! Bir terslik mi var? Biraz, şey, korkmuş görünüyorsun!"

"Tabii ki korkuyorum!" dedi Lenz kızgın bir sesle, yine de onu takip etti.

"Ama neden korkuyorsun? Kimden?.. Andreas!"

Lenz eliyle dur işareti yaptı. Onun korkudan tir tir titrediğini Josepha bile tahmin edebiliyordu...! Geçen yılın mermileri direnişçi saflarını parçalarken hiç korku duymamıştı. Daha çok bir merak, bir inanmama hissi yaşamıştı. Aşağıdan yükselen kof çatırtının, başının

üstündeki ince, keskin ıslığın ölüm demek olması imkânsız görünmüştü. Beyaz dumanları ve süngülerin parıltısını görmüştü. Ama bunlar minyatür, oyuncağımsı, gerçek dışıydı. Mavi gökyüzünde süzülen bulutlar, yapraklardaki rüzgâr, dağ yamaçlarına tırmanan koyu renkli çamlar; bunlar onu hayata ilişkin, gerçek, ilgi uyandıracak şeyler olarak etkilemişti. İşte bu yüzden koşmaya çok geç, tesadüfen başlamış ve yakalanmış, bilekleri Ağır Süvari Teğmeni Gramm'ın üzengisine bağlandığında dahi çok korkmayı başaramamıştı. Teğmenin de biçimsel bir tanışmayı başlatma gibi bir derdi yoktu. Sadece saçma ve acıklı olan bu manzaranın kendisi, teğmenin, zafer heyecanıyla dolu etli yüzü ve düğmemsi gözlerindeki haince bakış aklında kalmıştı... Kahrolası, bu geçen yıldı. Şimdiyse farklıydı. Şimdi, güvertenin üzerindeki kalasta gözleri bağlı yürümeye mecbur bırakılmış ilk adam olmak gibiydi; bütün köpekbalıklarının dişlerinin çekilmiş olduğu konusunda verilen teminatların nasıl bir faydası olurdu ki? Gerçi biri ayağa kalkıp ilk sözü söylemek *zorundaydı*. Ve sözler onun uzmanlık alanıydı. Bu da doğru. Onları birbirine bağlayıp bir çiçek demeti de oluşturabilirdi, bir darağacı ilmiği de; artık ne isteniyorsa. Yalnız şimdi ordudaki bütün albayları ve generalleri, üstüne üstlük bir de Grandük'ü içine alacak kadar büyük ve güçlü bir ilmik örmesi gerekiyordu. Ancak, ne kendisinin ne de tanıdığı herhangi bir kişinin bilgisine göre, burada, Baden Grandükalığı'nda bulunan Rastatt kalesindeki bu ordunun askerlerinden beklenenleri, hiçbir Alman ordusunun rütbesiz askerleri hiçbir zaman yapmamıştı; aynı şekilde Almanya'da, hiçbir zaman, kendisi gibi, silah arkadaşlarını isyana çağıran bir asker olmamıştı. Yarım şişe kanyak olsaydı, kalbini sıkıştıran mengene köpük gibi dağılır giderdi. Ama her cümlesinin, her sözünün, her tonlamasının etkisini ölçebilmek için kafasının yerinde olması gerekliydi. İşte bu yüzden yoldaşlarından kaçmıştı, kışlasından kaçmıştı; gidip korkularını gömmek için. Belki de Josepha'nın onu yakalamış olması o kadar da kötü olmamıştı...

"Andreas!"

"Evet?"

"Hatırlamıyor musun?"

"Hayır."

"Bak!"

Sürekli kıpırdanan yaprakların arasından görünen güneş her şeyin üzerine benek benek ışıklarını salıyordu; onun palaskasına ve düğmelerine, Josepha'nınsa giysisine, boğazına, saçına dokunuyordu. Josepha'nın gözleri yeşildi, içlerinde minik altın hareler vardı. Ensesindeki saç çizgisi ince tüylerle kaplıydı. Çenesinde hafif bir gamze vardı. Lenz kendi farkındalığına hayret etti. Bu ayrıntıları hep bilinçsizce gözlemlemiş miydi? Peki, neden şimdi her şey bu acı verici netlikle kaydoluyordu?.. Lanet olsun, çok diken üstündeydi.

"Biz buraya daha önce geldik," dedi Josepha. "Ama sanki kış gibiydi. Yer yer kar vardı, dallarda birkaç tomurcuk... Toprak oturulmayacak kadar soğuktu."

Bu kadında nasıl bir bellek vardı! Belki de Lenz'i gerçekten sevdiği, ikisiyle ilgili her şeyi daha yoğun yaşadığı içindi.

"Şimdi kendini daha iyi hissediyor musun?" diye sordu Lenz'e. "Hissediyorsun, değil mi?" Asker şapkasını çıkardı, parmak uçlarıyla alnını, şakaklarını, kulaklarının arkasını yumuşacık ovdu.

"Sanırım şimdi yer yeterince kurudur," dedi Lenz, mevsim üzerine bir yorumla.

Josepha, eteğini bacaklarını örtmesi için ayakkabılarına kadar çekerek oturdu. Lenz kararsızca bir süre bekledi; sonra bir iç çekişle onun yanı sıra, otların üzerine uzandı. Elleri başının altında, ağaçların arasından görünen yoğun mavi gökyüzü parçasına gözlerini dikti. Ne kadar da yüksek! diye düşündü.

"Küçük bir çocukken," dedi, "gökyüzüne dokunabileceğimi düşünürdüm. Yalnızca üç kilise kulesini üst üste koyup en tepeye çıkabilsem yeterdi."

"Neden gökyüzüne dokunmak isterdin?"

"Büyüdükçe hesabım değişiyordu. Belki on kilise kulesi, ya da yüz. Giderek tam bir mühendislik problemine dönüştü. Neden mi gökyüzüne dokunmak istedim? Herkes istemez mi? Yani adam gibi adam olan herkes?"

Gökyüzü parçası gözden kaybolmuştu. Josepha hafifçe ona yaslanıyordu. "Sakıncası yoksa seni öpebilir miyim?"

Yüz kilise kulesi, diye düşündü Lenz. Dudaklarını araladı. Josepha'nın bir tutam saçı yüzüne düşüp gıdıkladı. Eli Lenz'in bedeninde boylu boyunca gezindi. Kilise kuleleri gökyüzü güneşini örtüyor, diye düşündü Lenz; Allah için Josepha deneyimliydi, elleri deneyimliydi, ağzı, her şeyi.

"Sakın yırtma," dedi Josepha. "Kopçalı. Kolay." Güldü.

Kolay, diye düşündü Lenz, kopçalı, evet kolay, her şey kolay, neden korkacakmışım ki, korkum nereye kaçtı? Ormandan yeni toplanmış kızılcıklar gibi kokuyor; dilinle onları damağına yapıştırdın mı, damağında patlar, güneşten gelen ılık tatlı ekşi bir tat bırakırlar.

"Beni seviyorsun," dedi Josepha. "Ah, beni seviyorsun, seni sevdalı, sen beni hep sevdin, değil mi, söyle bana, bilmeliyim, bilmeli..."

"Josepha?"

Lenz kadının başını bir elinin üzerine koydu, diğeriyle de Josepha'nın göz kapaklarını okşadı.

"Evet, Andreas?"

"Sence gökyüzüne dokunmak için kaç kilise kulesini birbirinin üzerine koymak gerekir?"

Josepha gökyüzündeki maviliğe baktı. Gülümsedi.

***

Duru hava, akşam çanlarının seslerini getirdi. Lenz dalgın bir şekilde dinledi. Sanki çanlar Rastatt'ın, bildirdikleri zamansa Lenz'in zamanı değilmiş gibiydi.

Sonra sıçrayıp kalktı.

"Gitmek zorunda mısın?"

"Çoktan orada olmalıydım!" Telaşla tokalarını, kemerini kontrol etti, asker şapkasının üstüne vurdu, ceketinin ucundaki tozu silkeledi. Elini Josepha'ya uzattı.

Josepha tek bir hareketle toparlanıp kalktı ve Lenz'in karşısında durdu; aralarında olup bitenlerin son izleri olan dağılmış saç tutamlarını, hafif hafif dokunarak düzeltti. Sonra parmak uçlarından ikisini öptü ve Lenz'in dudaklarına kondurdu, onu dirseğinden tutarak döndürdü ve "Pekâlâ...!" dedi.

Koruluk, tepenin üstünde sona eriyordu. Açık alana çıkınca farkında olmadan durdular. Aşağılarında surlar ve kale; kıyılarında

ağaçlarla, kıvrılan dönüşleri çayırların yeşilini kesen Murg nehri; patikalar, yollar ve uzaklarda rayların kusursuz gümüş rengi, günün son ışıklarında, sanki her çizgisi elle çizilmişçesine, her rengi bir ressamın özeniyle vurulmuşçasına, ayrı ayrı her parıltısı ve ışıltısıyla uzanıyordu. Lenz, bir parça daha yakında, ama yine de minyatür görünen, Gromer'in bira fabrikasını ve bira bahçesini tanıdı. İşte oradan başlayıp nehre doğru uzanan kırlık alanda can alıcı miting yapılacaktı. Belki de her şeyin herkesin rahatlıkla görebileceği bir yerde olması iyi, diye düşündü. Bundan sonra gizlilik, fısıldaşma ya da bir yabancı yaklaştığında aniden susuverme olmayacaktı. O alanda her ne olacaksa, onun bakış açısını teyit edermişçesine, surlar ve kale burçlarındaki minik figürlerin yerlerine koşuşturduğu mazgallardan izlenebilecekti. Vay be! Polis ve ajanları, subaylar ve dalkavukları, hepsi gelip dinleyebilecekti –muhtemelen de böyle olacaktı!

"Şimdi biraz geride kalsan daha iyi olacak," dedi Lenz ve boğazını temizlemek için öksürdü.

Josepha, itaatkâr bir şekilde başını salladı. Aşağıdaki alanda insanlar gruplar halinde toplaşmaya başlamıştı; ağır ağır, bile bile ve kasten yavaş hareket eden, duran, sonra yola devam eden, hedefine ulaşıp duran karıncalar.

Lenz, kısık bir sesle, "Seni tekrar ne zaman görürüm bilmiyorum," dedi.

Josepha ona baktı. Hayır bu, o gece, Türkenlouis'de onu itip kendisinden uzaklaştıran yüz değildi. Lenz'in gözleri hâlâ yumuşaktı; biraz endişeli, içine kapanık. Yüzündeki gölgeler onu gergin ve yorgun gösteriyordu. Josepha'dan kurtulmak istiyormuş gibi değildi. Sadece yalnız kalmaya ihtiyacı varmış gibiydi.

"İyi şanslar!" dedi Josepha.

Lenz, çoktan, kollarını sallaya sallaya, dizlerini yerin engebelerini dengeleyecek şekilde kırarak, uzun adımlarla tepeden aşağı iniyordu.

Alandaki figürlerin boyutları büyüyordu. Çok geçmeden ayrıntıları ayırt edebilir oldu: Sivil Muhafız üniformalarının parlak yeşili, sivil kıyafetlerin değişik tonları, taşocağı işçilerinin toz grisi. Comlossy büyük bir kalabalık sözü vermemişti. Onun ve arkadaşlarının ayaklarına kara sular inmiş, konuşmaktan dilleri damakları kurumuş

olmalıydı. Veya belki o kadar zor olmamıştı. Havada değişim kokusunun hissedildiği ve insanların heyecan içinde olduğu zamanlar vardır.

Yeni bir hareketlenme Lenz'in dikkatini çekti: biraz daha solda, şehir kapısının karanlık bir şekilde esneyerek açıldığı hafif eğimli yüzeyin başladığı yerde. Bu kapıdan dışarı, bir oyuncak dakikliğiyle, bir kol asker yürüyordu. Bir-ki, bir-ki diye hareket eden beyaz bacakları, omuzlarına astıkları ve adımlarının her vuruşunda parıldayan süvari kılıçları vardı. Lenz durduğu yere mıhlanmıştı. Sıranın önünde, kendini esintiye vermiş siyah, kırmızı ve altın renkli bayrak yumuşakça dalgalanıyordu. Davulcu çocuk tuhaf bir tat-tara-tat-tara-tat ritmini çok hızlı, çok heyecanlı çalıyor, bu mesafeden bile insanın kanını coşturuyordu. Lenz'in zihninde bir müzik oluştu. Kelimeler buraya akın etti. Kâğıt kalem için apar topar ceplerini karıştırırken sözleri mırıldanıyor, yinelenen melodileri çalışıp duruyordu: *Yetti artık! Yetti artık!..*

Araya araya eski bir broşür buldu. Kırıntıların, düğmelerin, kirli bir mendilin arasından, dibi kalmış bir kurşunkalem çıktı. Sonra yere çöktü ve dizlerinden birini zemin olarak kullanıp hararetle yazdı: *Yürüyoruz şimdi, şimdi yürüyoruz...*

Asker kıtası geniş bir yay çizip nehrin kıvrımı boyunca yürüyordu. Adımlarında, önceki geçit törenlerinde hiç görülmeyen, yeni bir şey vardı. Lenz bunu görebiliyor, duyumsayabiliyordu: hiçbir subay emrinin, hiçbir çavuş böğürtüsünün yaratamayacağı bir ruh, bir şevk, bir meydan okuma. *Öyleyse davulcu, vur davula, vur bir daha...*

Kaç kişilerdi? Topçu sınıfı, piyade sınıfı, davulcu çocuk ve bayrak! Mutabık kalındığı gibi, kışlalarından, Leopold Hisarı'ndan, Friedrich Hisarı'ndan ve Ludwig Hisarı'ndan, şehrin dar, yankı yapan sokaklarından geçerek toplanıyor, tek bir kol oluşturup bu kapıdan dışarı yürüyorlardı. Ve tüm bunlar, başlarında tek bir subay olmadan, yukarıdan tek bir emir bile gelmeden, kendi kararlarıyla ve kendi iradeleriyle olmuştu... *çünkü gelen Özgürlük Ordusu'ydu!*

Bir kere bile baştan sona okumadan yeni şiiri cebine attı, kalemi bir yere sıkıştırdı ve koştu. Sıcaklamış, nefes nefese kalmış, yakası bağrı açık, asker şapkası kaymış vaziyette, tam da yürüyüş kolu, sıralarında hiçbir bozulma olmaksızın, mangaların dış tarafında onbaşı-

larla, şurada burada, çalınmış yılları kendisini isyana teşvik etmiş kır saçlı bir çavuşla Murg'den yukarı yürüyüp gelirken, Lenz alana vardı.

"Kıt'a, dur!"

Yürüyüş kolu durdu.

"Rahat!"

Bir süre hiçbir hareket olmadı. Askerler alanın bir yanında, Sivil Muhafızlar diğer yanda, halk yakınlarda bir yerde, her grup kendi kuşku denizi içinde, kendi başına bir ada. Derken biri, Comlossy, diye düşündü Lenz, haykırdı: "Askerlerimiz, hurra!" ve engel kalktı. Genellikle orta yaşlarda, sağlam adamlar olan Sivil Muhafızlar, alanın askerler tarafına doğru koştu. Aniden tüm bu yeşil üniformalı, ateşli kasabalılar tarafından çevrelenip alkışlanan askerler, olayların merkezinde olma konusunda çekingen, kendilerini mahcup hissettiler. Ardından sade yurttaşlar ve işçiler, iki grubun da etrafını çeviren ikinci bir çember oluşturdu. Askerlerin ellerini sıkmak ve bu yeni tür orduyla ilgili duygularını ifade etmek istiyorlardı, ama kendilerinden üstün durumdakilerin çemberini yarıp geçme konusunda tereddüt ettiler. Yalnızca oraya işin eğlencesi için gelmiş okul çocukları birbirleriyle bağırarak konuşuyor, dış çevrede duran kızlar sevgililerine el sallayıp "Hey!" diye sesleniyorlardı.

Bugün, terden ıslanmış bir kasket ve mavi bir işçi gömleğiyle takılan Sebastian Stäbchen, kendini Lenz'den güvenli bir mesafede tutuyor ve genelde, hızlı bir kaçış olanağı sunmayacak her yerden uzak duruyordu. Kendisi gibi birkaç adamı gözlemci olarak kalabalığın içine yollayan, dürbünlerle donanımlı subayları ise kale surlarının üzerinde konuşlandıran üstlerinin kararının mantığından kuşku duyuyordu. Neden? Bu insanlar artık izlenmekten korkmuyordu ki! Asıl güvenceleri sayılarıydı ve kimin kimi koruduğu, kimin kime cesaret verdiği belli değildi. Ama büyük ihtimalle, Sivil Muhafızlara, daha ilk silah sesinde hepsi korkudan altını kirletecek o tatil askerlerine, resmigeçit kahramanlarına (asker kılığına girmiş ve muteber adam havalarında birbirlerini selamlayan lise öğretmenlerine, şarap tüccarlarına ve gömlek satıcılarına!..) cesaret veren, isyancı düzenli ordu birlikleriydi... Süvari kılıçları! Gerekli olan işte buydu: arazide dörtnala giden

süvari birliklerinin savurduğu kılıçların keskin yüzeyi. Yalnızca kılıçlar bütün bu isyankâr çeteyi çil yavrusu gibi dağıtabilirdi! Ama yok; gözle, bekle, rapor et. Rapor iki nüsha olacak; bir nüsha yerel dosyalara, bir nüsha da gözleri çapaklı memurların okuyup alıntı yapması ve tavşan yürekli bakanlık danışmanlarının arpacı kumrusu gibi üzerinde düşünmeleri için Karlsruhe'deki bakanlığa verilecek... Biri bu yangınla mücadele kararı verene dek, alevler bütün yapıyı kül eder ve çatı tepenize yıkılır! Bir yolunu bulabilirse, onun kafasına, Sebastian Stäbchen'in kafasına değil ama! Onun yalnızca bir postu vardı ve bu post böyle bir ateşe atılamayacak kadar kıymetliydi.

O esnada Stäbchen'in gözü, kalabalığın ortasındaki bir hareketlenmeye takıldı. O uzun boylu topçu çavuşu, Konrad Heilig, elini sallayıp bağırıyordu: "Kardeşler! Yurttaşlar! Yoldaşlar!" Bir homurtuyla ikiye ayrılan kalabalığın arasından iki fıçı yuvarlanarak getirildi, ayağa dikildi ve üzerlerine yerleştirilen bir kalasla hemen oracıkta bir platform oluşturuldu. Tabii Heilig'in buna ihtiyacı olduğundan değil. Onun başı ve omuzları zaten kalabalığın üzerinde yükseliyordu. Ordudaki en uzun adam olarak askerî geçit törenlerinde, önemli mevkideki yabancılarla tatillerde muhakkak yer alırdı. Platform, onun peşinden konuşacak daha kısa boylu diğer konuşmacılar içindi. Çavuş Heilig alnını siliyordu. "Kardeşler!.. Gelin, halkın ve Rastatt askerlerinin toplantısını başlatalım! Özellikle Sivil Muhafız arkadaşlarımızı selamlamak isterim..." Alkışladı ve herkes ona hararetle katıldı. "Onların arasından komutanları, arkadaşımız Binbaşı Thomé'yi, komutan yardımcılarını ve idare amirlerini, Türkenlouis'in sahibi, baskı altındaki ordu mensuplarının dostu, Fidel Frei'ı selamlıyorum!"

Fidel Frei platforma çıktı, kasketini kızıl saçlarının üstünden sıyırdı, eğildi ve seslendi, "Selam herkese! *Hurra*!" ve bunu takip eden kahkahalar karşısında kaşlarını çatarak hemen aşağı atladı.

"Şimdi de birçoğunuzun tanıdığı birini davet etmek istiyorum!" Heilig heyecan ortamında devam etti. "Orduda biz onu iyi bir asker, geçen yılki direnişte savaşmasının ardından bizim saflarımıza katılmaya mecbur kalmış ve ona verilen tüm cezaları bir adım bile gerilemeden, sızlanmadan, kendisinden nefret eden subayların yü-

züne karşı gülerek, hepimizin kalbini coşturan şarkılar söyleyerek ve zihinlerimizi ateşleyerek kabul etmiş bir adam olarak tanıyoruz. Siz yurttaşlar da onu iyi tanırsınız, çünkü o bu kentte büyüdü, sonrasında üniversiteye gidip hukukçu olabilmek için liseye burada devam etti. Ama fakir bir çocuktu. Okulu bırakmak zorunda kaldı ve hukukçu olmak yerine bir ozan ve bir savaşçı oldu..."

Kalabalık sessizleşmişti; Stäbchen'e göre fazla sessiz ve umutlu. Bir halk kahramanı haline gelmiş bu fakir çocuğu tanıyordu. Bu tehlikeli kışkırtıcıyı Rastatt'taki zindanların en derinine gömmek yerine kandırılmaya hazır acemi erlerin arasına yerleştirmek; yirmi beş kere bağlayıp bir yere kapatmak yerine tekerlemelerini, bozguncu şarkılarını söylemesine izin vermek... Ne büyük hata! İşte yine orada; utanmaz, küstah, inatçı bir şekilde dinleyicilerine göz gezdirerek platformun üstünde bekliyor. Sanki burası artık Baden Grandükalığı değil de Sodom ve Gomore Cumhuriyeti! Belki de, diye düşündü Stäbchen, ani bir korku titremesiyle, belki de gerçekten öyle.

Lenz yüzler görüyordu; birkaçını tanıdığı ama çoğunu tanımadığı. Heilig ona umutla bakıyor, Comlossy gülümsemesiyle cesaret veriyordu. Kalabalığın küçük gruplar ve tek tük insanlar halinde olduğu uzaklarda, Josepha, ellerini çırparak ona mesajını iletiyordu. Lenz, Josepha'nın yerinde neden diğeri olsun isterdi, bilmiyordu. Oradaki Lenore olsaydı, kendini daha emin, daha rahat hissetmeyeceği kesindi. Hatta tam tersi, Lenore'nin varlığı, başarısızlığı fecaate dönüştürürdü. Lenz öksürdü. Zamanlama algısı iyiydi. İnsanların heyecanının dorukta olduğunu ve daha fazla beklemenin hayal kırıklığı demek olacağını biliyordu. Kâğıdı arandı, bulamadı; ama bulamadığına memnundu. Koltuk değneğine tutunarak ne kadar yükselebilirsin ki?

Konuşması daha çok şarkı söylemeye benziyordu; kendini söylediklerinin ritmine teslim etti:

"Yetti artık, artık yetti
Dünün yasakları,
Kırbaçlar, zincirler,
Açlık acısı,
Zulüm ve keder...

Haydi, herkes katılsın, herkes söylesin:

Zulüm ve keder!"

Birkaç kişi mısrayı yakaladı. Bir başlangıç. Askerlerden halka sıçrayan ve geri gelen ilk kıvılcımlar:

"Yürüyoruz şimdi, şimdi yürüyoruz
Kendiliğinden, davetsiz
Sıradan insan
Ve piyade eri
Özgürlüğün saflarında birleşmiş!

Kardeşler! Askerler! Şimdi birlikte:

Sıradan insan
Ve piyade eri
Özgürlüğün saflarında birleşmiş!"

Bu kez katılım daha, çok daha fazlaydı. Özgürlükleri kadar rahatlarına düşkün olan yeşil giysiler içindeki Sivil Muhafızlardan bazıları bile bu dalgaya katıldı. Bu, başkaldırının, meydan okumanın sesiydi ve uzaktaki duvarların üzerinde duran minik figürler harekete geçti.

"Öyleyse davulcu vur davula, vur bir daha!
Yeni bir şeyler çalmalı, yeni zamanların davulu
Yeni bir bayrak,
Adil bir yasa–
Çünkü geliyor Özgürlük Ordusu!

Şimdi hep beraber, haydi..."

Lenz yumruklarını havaya kaldırdı, ritmi verdi, söylemeye başladı. İnsanlar da onunla birlikte söylüyordu:

"Öyleyse davulcu vur davula, vur bir daha!
Yeni bir şeyler çalmalı, yeni zamanların davulu..."

Harika bir duyguydu. Kendini alçalıp yükselen bir dalgaya kaptırmak gibiydi. Hiç çabalamadan hep onun tepesindeydiniz; arkanızda, altınızda okyanusun bütün gücü:

"Yeni bir bayrak,
Adil bir yasa..."

Daha önce duvarların üzerinde olan minyatür figürlerden bazıları kent kapısından döküldü. Minik kollarıyla havayı yumruklarken komik derecede küçük, önemsiz görünüyorlardı:

"Çünkü geliyor Özgürlük Ordusu!"

Lenz koronun son yankısının kaybolmasını bekledi. Güneş batmaya hazırlanıyor, kalenin surlarını ve burçlarını bir siluete dönüştürüp, nehre ve kırlara altın rengi bir parıltı yayıyordu. *Özgürlük Ordusu...* diye düşündü. Etrafındaki insanlar, sadece sözlerin etkisini hissedip tetikte bekleyen acı gerçekleri göremiyor olsalar da, içi boş bir laf değildi bu. Bir ordunun, her ordunun kaderinde savaş vardı ve savaş, acı, kirli, uzun ve çetin bir şeydi. Orada güneşin altın parıltılı batışı, tozların ve dumanın külrengine; havadaki bahar kokusu, yaralıların ve can çekişenlerin berbat kokusuna dönüşecekti. Ama bundan söz edemezdi; en azından o anda değil, ve belki de hiçbir zaman. İnsan ruhu, ne kadar yumuşak bir tonla söylense de, yanlış bir notaya derhal tepki veren hassas bir aletti.

"Kardeşler! Yurttaşlar! Askerler!.." diye seslendi. O sırada, el kol hareketleri yapan Comlossy'yi fark etti. Comlossy, tereddütlü Thomé'yi platforma doğru yönlendiriyordu. Comlossy, Binbaşı Thomé'yi, onlar için memnuniyetle yolu açan kitlenin arasından ilerlemesi için sabırla teşvik ediyor, iriyarı, korseli, kırmızı suratlı Binbaşı ise geride durmaya çalışıyordu. Sonunda Lenz, Comlossy'nin tartışan sesini işitebildi, "Ama efendim, yapmanız lazım...! Eğer birinin bunu okumaya hakkı varsa, o kişi sizsiniz! Bu, sizin örgütünüzün çağrısı! Siz komutansınız! Ne demek Grandük'ten söz etmiyor? İyi de sizi kim seçti? Grandük mü yoksa Sivil Muhafızlar mı? Hayır, hayır, hayır: Sorumlu tutulacak kişi siz olmazsınız. Tek yapacağınız şey metni toplantıya sunmak. Kararı onlar verecek..."

Comlossy terlemişti. Ne zaman ki Heilig Binbaşı'yı iterek, Lenz de çekerek platforma çıkardılar, o da daha rahat nefes almaya başladı. Kalas tehlikeli bir şekilde eğildi, ama dayandı. Binbaşı, bir eliyle Hei-

Ilg'in omzuna tutunup dengede durmaya çalışarak, diğer eliyle de bir kâğıdı tutarak konuşmaya başladı.

Tereddüdün balgamıyla yarı yarıya boğulmuş sesinin söyledikleri yeterince çarpıcıydı. Devletin başkenti olan Karlsruhe'deki Sivil Muhafızlar, Halk Kulüpleri'nin Devlet Komitesi ile birlikte, yeni ve emsalsiz bir eylem başlatmak üzere grandükalığın her yanındaki tüm Sivil Muhafız üyelerine bir çağrı yollamıştı. Lenz, Binbaşı'nın gönülsüzlüğünü anlayabiliyordu: Thomé eski bir ordu komutanıydı. Emekli maaşı onun tek gelir kaynağı, Sivil Muhafızlardaki laf olsun kabilinden görevi ve komutanlık görevi ise, sert amiri oynamayı sürdürme hevesinin sonucuydu. Şimdiyse, Frankfurt'ta oluşturulmuş, hükümdarları Grandük'ün mutlak hakları ile otuz altı Alman devletinin otuz altı hükümdarının mutlak haklarını sınırlayan yeni anayasayı kabul etmeleri ve desteklemeleri için hükümetlerine baskı yapmak üzere, yeşil üniformalı, kırmızı apoletli amatör askerlere sesleniyordu! Dahası, ilgili ilgisiz herkese, uzaktaki hükümdarları, Bavyera Kralı'na karşı ayaklanan komşuları Palatina devletinin halkına karşı gelmek üzere inatçı hükümdarlar tarafından yollanan, Baden'e ait topraklara girecek tüm müdahaleci birliklere, gerekirse silahla engel olmalarını söylüyordu. Thomé'nin kendini sallantıda hissetmesine şaşmamak gerekti. Dün, Ren nehrinin karşı kıyısındaki küçük Palatina'da olanlar, bugün, nehrin bu yanındaki Baden'de de olabilirdi. Ve Karlsruhe'deki Grandük, Meksikalı dansçı Lola Montez'in âşığı olan Münih kralı kuzeninden çok daha aile adamı olsa da, düşen bir hükümdar bir diğerini de sürükleyebilirdi.

Lenz kalabalıktaki tereddüdü hissetti. İnsanlar, halka yeni açıklanan haber karşısında heyecanlanmıştı, ama çağrının kuru, hukuka sıkı sıkıya bağlı dili ve Thomé'nin okuyuşundaki gönülsüz tavır karşısında kafaları karışmıştı. Lenz, Comlossy'nin başını sallayışını gördü. Bunun anlamı açıktı: Gerçekleri gördün, bakalım şimdi ne yapacaksın! Ama bu, aynı zamanda, mitingin başarısının ya da başarısızlığının ve buna bağlı her şeyin sorumluluğunu da onun omuzlarına yüklüyordu. Tanrım, diye düşündü, şarkının, *Davulcu vur davula, vur bir daha*'nın havasını keşke yeniden yakalayabilsem.

Thomé platformdan indi.

Lenz yutkundu. Gerçekler... Neydi gerçekler? Yaklaşımı nasıl olmalıydı? Yine o sessizlik çöktü, o bekleyiş...

"İnsan," dedi, ona dönük yüzlerden çok kendi kendine konuşur gibi, "her şeyin başlangıcı ve sonudur. Başka her şey; krallar ve bakanlar, generaller ve subaylar ve polis, papazlar, toprak sahipleri, vergi tahsildarları uzun, çok uzun bir tarihin akışı içinde insana zorla kabul ettirilmiştir. Ama Tanrı, Âdem'i özgür bir insan olarak yarattı ve Âdem'in soyundan gelen herkesin çalışmak için yine iki eli, düşünmek için de yine bir beyni var. Doğal hiçbir yasa, bir insanın diğerine hizmet etmek zorunda olduğunu söylemez; hiçbir doğal yasa, bir insanın kendi adına düşünmesini ve konuşmasını yasaklamaz."

Bu ağır konular, ilkeler neden...? Dinleyicilerini büyük ahlaki sorunlarla kaygılandıranlar, genellikle sıkıcı olurdu. Doğru tonu yakalamalıydı: Çökmekte olan akşam karanlığı, kızıl ufuk, kalenin koyu lekesi Lenz'in sözlerini ağırlaştırıyordu. Özetlemek istediği şikâyet ve sıkıntılar, yapılmış olan büyük kötülükle kıyaslanınca önemini yitirmişti.

"Geçen sene, herkes için özgürlük ve bir cumhuriyet hayaliyle dağlardan inerken, otuz üç yıllık zulmü şarkılarla anmıştık. Bu zulüm ta 1815'te, Fransız İmparatoru Napolyon yenilip devrimin son kıvılcımı sönünce, Almanya'nın kralları, prens ve dükleri her zamankinden de zayıf ve korkak bir şekilde geri dönüp tahtlarına oturduğunda başlayan zulümdü. Bugün, sanırım, yalnızca otuz üç yıl değil, asırlar sona eriyor ve insanlık için yeni bir çağın, yeni bir umudun başlaması bize, sıradan askerlere, sıradan işçilere, sıradan yurttaşlara bağlı."

Lenz'i anlamışlar mıydı? Kavrıyorlar mıydı? Sessizliğin tadını çıkardı. Bu sessizlik ona farklı geldi; bunda, kendisine geri dönen, uyarıcı, yaratıcı bir şey, bir enerji vardı. Sanki şimdiye kadar yazdığı tüm şiirlerden daha büyük, daha fırtınalı, sözleri, geçmiş ve gelecek orduların ayak vuruşlarının yankısı olan başka bir şiir yazıyormuş gibiydi.

"Geçen sene bizler dağlardan inerken, askerler, subaylarının emirlerine uyarak bize ateş açtı. Asker nedir? Asker, halktır. Halkın bir kısmı, diğer kısmının üzerine ateş açıyor!.. Gelin, hemen şimdi, bunun bir daha asla, asla, asla tekrarlanmayacağına bütün varlığımızla yemin edelim. Asker, subaylarına ve hükümdarına itaat edeceğine

yemin eder. Ama hükümdarların hükümdarı sizlersiniz, yani halk; ve itaat, her şeyden öte, halka itaattir."

Evet, Lenz'i anlıyorlardı. Alana meşaleler getirilmişti ve Lenz, ateşlerin titrek ışığında, yüzlerini, yüz ifadelerini görüyordu; gözlerini, gözlerdeki parıltıları. Ordu ile halk arasındaki uçurumun, yönetenlerin hâkimiyetini ebedileştiren büyük, tarihî bölünmenin üzerinde bir köprü kurmayı başarmıştı.

"Tıpkı halk gibi, asker de sömürülüyor, eziliyor, kanı emiliyor. Bu orduda, zengin bir adamın oğlu yerine görev yapmayan tek bir çavuş yoktur. Bu orduda, bu görevin karşılığı hükümet tarafından çalınmamış tek bir çavuş yoktur. Bu orduda, gaddar bir talim, kırbaçlanma, tartaklanma, kelepçelenme ve küflü ekmek ve acı sudan başka hiçbir şey verilmeksizin bir hücreye kapatılma korkusuyla, kıt ödeneğinden bir üstüne rüşvet vermeyen tek bir onbaşı veya er yoktur."

Lenz yakındakilerin derin derin nefes alışlarını duyabiliyordu. "Evet efendim, gerçek bu!" dedi biri, sanki İncil'den sözler dinliyormuşçasına.

"Peki, bu orduyla neyi sürdürmeye yardımcı oluyoruz?" diye devam etti Lenz. "Çocukların ağzından ekmeğin kabuğunu alıp yerine pul ve evrak veren bir bürokrasiyi! İnsanların düşüncelerine burnunu sokan, dolaplarını karıştıran, yataklarının altına bakan ve karşılığında onlara taş kırdıran bir polisi! Ülkenin en iyi zihinleriyle, en büyük demokratlarla, en cesur devrimcilerle dolu hapishaneleri! Yoksulluk, açlık, zafiyet, verem! Tefecilik, cebrî satış, gasp, kölelik!"

Duraksadı. Hemen oracıkta kuruluvermiş platforma doğru genişleyen kalabalığın dış kenarından tezahürat, duyguyla boğuklaşmış, nefret dolu sesler geliyordu. Sivil Muhafızlardan bazılarının kendilerini korku dolu bir sessizliğe kapatıp devrimin ilk coşku anı bu ise, fırtına koptuğunda neler olacak, diye düşünmelerinin pek bir önemi yoktu.

Lenz derin bir nefes aldı. "Burada haklarımızı talep etmek için toplandık. Yurttaş, yaşadığı devlette söz sahibi olsun diye; işçi, emeğinin getirisinden adil bir pay alsın diye; köylü, teriyle ıslattığı toprak için; asker, insan haysiyeti için. Burada talep etmek, daha doğrusu eyleme geçmek için toplandık. İlk adımı atmaya yardımcı olmak için

toplandık. Bu adımı tek başımıza atamayız; bugün bu alanda toplanmış birkaç yüz kişiyle olmaz. Ama dört gün sonra, pazar günü, Mayıs'ın 13'ünde, Offenburg kentinde, zenginiyle fakiriyle Baden yurttaşları, Halk Kulüpleri tarafından örgütlenen dev bir halk mitingi yapacak. Hepiniz Halk Kulüpleri'ni duydunuz. Onlar halkın umudu, haklarımızın savunucusudur. Bazılarınız için yeni bir şey, ama bazılarınız yıllardır bu kulüplerin gizli üyesi. Ve şimdi Halk Kulüpleri örgütlenmesi gün yüzüne çıktı ve kendi temsilcilerinin toplantısıyla birlikte, gerçek eylemi tartışmak ve bu alanda nasıl yol alınacağına karar vermek üzere büyük bir demokratik kongre çağrısı yayınladı. Sizlere, Rastatt halkına, oraya mümkün olduğunca kalabalık gitmeniz ve seçtiğiniz delegeleri oraya yollamanız için çağrıda bulunuyorum. Ayrıca bu garnizondaki askerlerin de, Offenburg'daki halk mitingi için temsilci seçmesini teklif ediyorum. Askerlere kendilerini kimin temsil etmesini istedikleri sorulduktan sonra, kışlamızda her bölük için bir temsilci, aday gösterilip oylanabilir!"

Düşündü. Daha ne söyleyebilirdi? Aklına başka bir şey gelmedi. Acı sınırına dayanmış bir tükenmişlik her yanına yayılıyordu. Son bir gayretle seslendi, "Yaşasın halk! Yaşasın Sivil Muhafızlar! Yaşasın Ordu!"

Sonrası, rüya gibi bir şeydi: Kalabalıktan bir yankı, seslerin kıyameti, ona uzanan ellerin arbedesi. İşte Comlossy onu kucaklıyor, kule gibi Heilig en kötü izdihamı savuşturuyor, askerler bağırıyor ve gülüyordu. Binbaşı Thomé'nin ağzı, yüzünün şişko pembeliği içinde, acı bir kara çizgiydi. Lenz, fıçıların üzerine konmuş kalasın üzerinde birbiri ardına çıkan başka konuşmacıların, 'susamış olmalısın dostum'larla sunulan köpüklü bira dolu maşrapaların, kalabalığın Gromer'in bira fabrikasına ve bira bahçesine doğru eriyip giden bölümünün, oradan gelen kahkahaların, böbürlenmelerin, "Öyleyse davulcu vur davula, vur bir daha..." şarkısının oluşturduğu ses kargaşasının belli belirsiz farkındaydı.

Ve sonra gecenin içinden trompet duyuldu; ince, parlak ve net. Işıkları kapat işareti. Miting, savaştan sonra ölülerin gömüldüğü ve canlılara her gün uyuma emrinin verildiği, uzayıp giden, hüzünlü seslenişle son buldu. Askerler sıraya girmeye başladı. Aceleyle bira

bahçesine gönderilen bazı adamlar gruptan kopup gitmiş, sendeleyen insanları yakalayıp getirdiler. Bütün yapıyı tek bir güçlü yumrukla yerle bir etmek istediğinizde, ufak tefek disiplinsizliklerin önemi yoktur. Meşalelerin titreşerek ilerlemesi, gölgeleri koyulaştırıyordu. Nehri saran ince pus, bütün hatları bulandırıyordu. Yalnızca yıldızlar yürüyenlerin üzerinde net ve sert bir şekilde parlıyordu. Lenz bir an için Josepha'nın yakınlarda olduğunu hissettiğini düşündü. Vücudunun kıvrak biçimi, askerlerin yanı sıra aceleyle giden insanların arasında belli belirsiz şekilleniyordu. Hafifçe onun adını seslendi, ama yanıt gelmedi. Omuzlarını silkti, ayak değiştirdi. Onbaşılar sayıyordu. "*Bir*, ki-üç-dört! *Bir*, ki-üç-dört!" ve yerlerin ıslaklığıyla boğuklaşan topuk sesleri işitiliyordu.

O sırada şehirde, parke taşlarının üzerinde saymaya gerek yoktu. Geç kalmış yürüyüşçüler geçerken pencereler açıldı; subaylar durup baktılar. Ve topçuların piyadelerden ayrıldığı Schlossplatz'da, bir sokak lambasının ışığında, uzattığı parmağıyla bir grup jandarmaya bir şeyleri işaret eden, nefes nefese kalmış, mavi gömlekli Stäbchen'i gördü Lenz.

Aldırış edemeyecek kadar yorgundu. Enerji dolu gösterisinin ardı sıra gelen duygusal çöküş yüzünden, kışla kapılarının çarparak kapanmasına tek tepkisi omuz silkmek oldu. Odanın pis havası, portatif karyolalarında uyuyanların horultusu ve sefil rüyalarının iniltileri onu karşılarken, sanki özgürlüğün kanadı ona hiç dokunmamış, isyanın sesi kalbini coşturmamış gibi başı düşmüş halde, ayaklarına bakarak döşeğinin üzerine çöktü.

"Onbaşı Lenz!"

Kapı sertçe açılmıştı. Bir fener yukarıda tutuluyor, ışığı karyolaların, dolapların, pılı pırtının arasında dolanıyordu.

"Lenz!" diye tekrarladı ses; kulak tırmalayıcı, rom sarhoşu, hiddetliydi.

Lenz ayağa kalktı. Uyuyanlar uyanmış, yataklarının üzerinde oturuyordu. Mitingde bulunan birkaç adam karanlığa saklanıyordu.

"Seni çağırdığım zaman daha yüksek sesle konuş!" dedi ses.

"Evet, çavuşum."

Lenz doğruldu. Ağır ağır fenere doğru yürüdü. O basık alnı, o ısıran, kötücül, küçük gözleri, içinde kara lekeler olan çarpık ağzı tanımıştı. Kendisinden genel olarak "Hayvan" diye söz edilen Çavuş Rinckleff'ti bu.

"Ben seninle konuşurken dik dur!"

Lenz omuzlarını geri çekmeye fırsat bulamadan Rinckleff'in yumruğu midesine indi. Lenz, soluksuz, iki büklüm oldu. Dosdoğru çenesine gelen ikinci bir yumruksa onu doğrulttu. Ağzının kenarından kan damlıyordu.

"Eller!"

Lenz titreyerek ellerini uzattı. Rinckleff'in arkasındaki adam öne çıktı, Lenz'in bileklerine kelepçeyi geçirdi. Aniden, Lenz'in beynine dayanılmaz bir acı saplandı. Şimdi her şey açık seçikti. Hayvan, diye düşündü. Pis, rezil hayvan. Mahsus küçük kelepçe getirmiş.

5. Bölüm

Yükseklere kaldırıldım, kendimi bazı adamların omuzlarında oturur buldum, tehlikeli bir şekilde savruldum, ama uzanan bir düzine el beni tuttu. Aniden gelen gün ışığı gözlerimi köreltti, gözlerim yaşardı. İnsanlar benimle konuşuyor, bana gülüyor, bağırıyordu, ama ben Hurra'ların ve Çok Yaşa Özgürlük'lerin dışında tek kelime anlayamıyordum! Konuşamıyordum da. Kalbim boğazımda atıyordu. Saniyeler içinde zindanların karanlık umutsuzluğundan devrimin görkemli kabarışına geçiş! Bu sevinç için, yaşadığım sürece yıldızlarıma teşekkür edeceğim. Bu, şiirin en yüce hali...

Andreas Lenz'in günlüğünden, 12 Mayıs 1849 tarihli sayfa.

Lenz irkilerek uyandı.

Ürperdi, acıyan bileklerini ovuşturdu. İlk gece onu, küflü saman yığını üzerinde, elleri kelepçeli, yorgunluktan kendinden geçinceye kadar acıyla inler bir halde bırakmışlardı. Ama bu gece, soğuk, rutubetli duvarlardan sızan nemin onu arada bir uyandırdığı hafif bir uykuyla biraz kestirmişti.

Dinledi. Hayır, rüya değildi. Onu uyandıran şey anahtarların şıngırtısıydı. Yine kabaralı çizmelerin sesi geliyordu. Bu tarafa mı geliyorlardı? Burada gecelerin gerçek bir cehennem olduğunu, adamların bağlanıp kırbaçlandığını, kalın, taş duvarların feryatları bastırdığını, hapse girip çıkmış askerlerden biliyordu. Böyle dayaklara nasıl göğüs gerecekti? Kamçı darbelerinin korkusuyla derisi büzüştü.

Yüzünü gözetleme penceresinin çubuklarına bastırarak kapıya dayandı. Geçidin karşı duvarına, bir yerlerden gelen bir ışığın sarı yansıması vuruyordu. Işık daha da parlaklaştı. Birden fazla ışık vardı. Adamların bulanık gölgeleri, duvara onun görebileceği şekilde vuruyordu.

Onun hücresinde durmadılar. Başlarında iriyarı, geniş omuzlu bir subay olan Teğmen Gramm'la (Lenz tam önünden geçerlerken tanımıştı onu), topluca geçip gittiler. Gramm'ın arkasında Rinckleff, homurdanarak, küfrederek, diğerlerini acele etmeye zorlayarak yürüyordu.

Birkaç metre ötedeki yoğun anahtar şıngırtısı, gece birliğinin hedefe ulaşmış olduğunun işaretiydi. Lenz konuşulanları anlamıyordu. Tek anladığı, o hücredeki mahkûmun çekilip dışarı çıkarıldığıydı. Lenz, şaşırtıcı derecede tiz bir sesin karşı çıkışını ve tabii yine Rinckleff'ten gelen sert emirleri duydu. Mahkûm, Lenz'in hücresinin önünden geçirilerek götürülüyordu. Adam, bir tanığın varlığını hissetmişçesine, tam da Lenz'in hücre kapısının önünde durup itiraz etti.

"Beni nereye götürdüğünüzü bilmek istiyorum!" diye bağırdı. "Beni kaçırmaya hakkınız yok!" Rinckleff adamın üzerine yürürken de, "Sakın bana dokunma!" dedi, "Halkın adaleti..." Bundan sonrası iniltilere boğuldu.

"Üzgünüm, Herr Struve," dedi Gramm. "Umarım şimdi sorun çıkarmadan bizimle gelirsiniz."

Lenz, yüksek tutulan bir fenerin ışığında, çıkık elmacık kemiklerini, kalın dudakları, geniş burnu, muazzam bir kafatasını çevreleyen kızılımsı saçları gördü. Evet, Struve'ydi bu. Nefesini tuttu. Struve'nin çıkık alnının üzerinde koca koca ter damlaları vardı. Normalde küçük, keskin, iğneleyici olan gözleri şimdi bulanıktı, yuvalarından fırlamış gibiydi.

Struve zorlukla soluyor, sendeliyordu. Grup uzaklaştı, yankılar yavaş yavaş kayboldu. İnanılmaz bir şekilde bir an için beliren bütün o şey bir anda silinip gitmişti.

Lenz saman yığınının üzerine çöktü. Öylesine zarif, öylesine vakur ve dengeli olan Amalia Struve'yi ve bu adamın acıdan ürkütücü bir hal almış olan çirkinliğini düşündü. Neden gecenin bir yarısı götürüyorlardı onu? Neyin işaretiydi bu? Korktuklarının mı? Karar saatinin yaklaştığının mı?.. Yoksa istedikleri zaman işkence edecek kadar kendilerinden emin olduklarının mı?.. Şu sefil karanlık! Sessizlik. Köşelerden hışırtısı gelen bir sıçan bile yok: Kahrolası kale öylesine yeniydi ki, sıçanlar duvarlarında oyuklar açmaya vakit bulamamışlardı.

Keyifli bir şeyler düşünmeye çalıştı. Çayırlar, ağaçlar, gökyüzü, uysal Josepha. Görüntüler, daha onları tam olarak canlandıramadan silinip gidiyordu. Puslu menzillerden yalnızca Lenore çıkıyordu, ama o bile uzak, çok sert, çok iffetli duruyor, pek dost canlısı görünmüyordu.

Kıyamet, birkaç somun ekmek yüzünden koptu.

Ekmekler küflüydü. Üçüncü Alay'a komuta eden Albay Pierron eli sıkı biriydi. Erzakın, adamlarını beslemesindense çürümesini tercih ederdi. Ekmeklerdeki küf, beslenme düzeninde sık rastlanan bir durumdu. Ama bu sabah ekmek, karavana çavuşuna geri atıldı. Çavuş kaçmaya çalıştı, ama yakalandı. Ağzı zorla açılıp küflü ekmekle dolduruldu. Sonra tekmelenip kışla merdivenlerinden aşağı atıldı.

Ardından askerler oturup bekledi. Kendi cesaretlerinden korkan bazıları feci bir ceza bekliyordu. Ama diğerleri süngülerini bileyip cezayı kimin vereceğini göreceklerini söylediler. On dakika sonra birkaç sepet dolusu taze ekmek geldi. Bu esnada çorba soğumuştu ve talep geldi: "Sıcak çorba! Sıcak çorba!" Korkmuş aşçılar mutfağa geri koştular. Ateşlere yeni odunlar atıldı. Kazanlarda kalanlara yeni un, tuz, yağ eklendi. Askerler sıcak çorbalarını aldılar. İçtima düdüğü duyulduğunda hâlâ yemek yiyorlardı. Bazıları kaşıklarını bıraktı. Çoğunluksa anlamlı şekilde birkaç saniye duraksadı, ama bazıları meydan okuyarak bağırdı: "Devam edin! Yiyin!"

Subaylar gelip veryansın ettiğinde askerler hâlâ oturuyordu. Subayların tehditleri son bulduğunda, ortalık, teneke tabakları sıyıran kaşık sesleri hariç, sessizliğe gömüldü. Bu hareketlerin hiçbiri önceden kararlaştırılmamıştı. Adamlar içlerinden geldiği gibi davranmışlardı. Bu da subayların içine korku salmıştı. Dönüp gittiler, ortadan kayboldular. Asker aşevi biraz alay, biraz rahatlama, biraz da zafer anlamına gelen hurra sesleriyle gümbürdedi. Pek azı bunun tam olarak ne anlama geldiğini ve neyin işareti olduğunu ifade edebilse de, herkesin takdir ettiği gibi, muazzam bir şey olmuştu. O andan itibaren, Üçüncü Alay asla eskisi gibi olmayacaktı.

Bu önemli anda, yüzü heyecandan kıpkırmızı, üniforması dağılmış, gözleri parlayan bir asker salona daldı. "Kardeşler!" diye bağırdı, "Başladı!"

Saniyeler içinde etrafı çevrilmişti. "Ne başladı?" "Konuşsana!" "Haydi!"

Asker nefesini kontrol etmekte güçlük çekiyordu. Sözleri soluk soluğa çıkıyordu: Freiburg'dan sabah treniyle gelen yolcular, İkinci Alay'ın ayaklandığı, anayasayı ve özgürlükleri desteklediklerini beyan ettikleri ve albaylarını kovdukları haberini getirmişti.

Bu haber, hıçkırıklara, kahkahalara, kucaklaşmalara yol açtı. Yılların sertleştirdiği askerler birbirlerini öpüyor, sevinç çığlıkları atıyordu. Tabaklar tavana atıldı, asker şapkaları yükseklere uçtu. Aşırı şevkli gençler, elbiselerini bile pencerelerden dışarı savurup sıraları parçalamaya başladılar. Biri masanın üzerine çıktı ve mutfaktan aldığı bir parça kömürle, Baden Grandükü Leopold'un elle boyanmış portresindeki pembe, ablak yüzünü kararttı.

Peki, şimdi ne yapılacaktı? Tavan yapmış şevk, somut bir hedefin yokluğunda, tavsamaya başlamıştı. O anın duygusunu sürdürmeye çalışarak, boş çorba kâsesiyle sonsuza kadar oturamazsın ki... Tabii, askerlerden bazıları birtakım fikirlerle ortaya çıktılar: şuraya buraya yürümek, şu ya da bu subaydan, şu ya da bu çavuştan intikam almak gibi. En büyük alkış, alayın tozluklarını yakmak üzere dev bir ateş yakılmasını öneren askere gitti. Nefret edilen o tozlukların hep bembeyaz olması ve Allah esirgesin, üzerlerinde tek bir toz tanesi bile olmaması gerekirdi!

"Üçüncü Alay'ın askerleri!"

Döndüler. Kendilerine seslenen adam, neredeyse kimsenin dikkatini çekmeden girmişti odaya. Pek çoğu onu boyundan dolayı tanıyordu. Ordudaki en uzun adam, Çavuş Heilig'di bu.

"Ben Topçu Birliği'nden geliyorum. Size şunu sormaya geldim: Şimdi ne yapmak istiyorsunuz?"

Kimse yanıtlamadı.

"Şu iki şeyden birisi olabilirsiniz: çekiç ya da örs. Vurabilirsiniz ya da vurulabilirsiniz. Hangisi?"

Sessizlik. Ama yanıt zaten ortadaydı.

"Seçtiğiniz delegeler nerede? Liderleriniz?"

Solgun ve sivilceli yüzlü, ufak tefek bir adam ayağa kalktı. Ayırt edilebilecek tek özelliği, mevzuata tamamen aykırı olarak bıraktığı sarı, dalgalı sakalıydı.

"Onbaşı Haas?" dedi Heilig.

Haas başını salladı. "Ben de tam arkadaşlara diyecektim ki, onların... Demokrasi ilkelerinin ve eşitçilik kurallarının gerektirdiği şey..." Gözleri donuklaştı. Haas bir kız okulunda öğretmenlik yapmıştı. Tartışmalarda tekdüze bir ses tonuyla uzun, her biri kulağa bir yasal düzenleme gibi gelen karmaşık sözler söyleyebildiği için ondan korkulurdu. Ama şimdi eylem gerektiği için, derinliklerinden dışarı çıkmış görünüyordu. "Özgürlük!" diye bağırdı ani bir anımsamayla. "Gelin yeni subaylarımızı seçelim!"

"Önce eskilerini başınızdan atmanız gerekmiyor mu?" diye sordu Heilig. "Ve bunu kendi başınıza mı yapmak istiyorsunuz?"

Heilig'in kendisi de ne yapılması gerektiğinden pek emin değildi. Makineler söz konusu olduğunda bir dâhiydi. Bir topa yanaşınca, onu nasıl sökeceğini, nasıl tekrar kuracağını, ondan en iyi verimin nasıl alınacağını iyi bilirdi. Kafaların üzerinden ıslık çalarak geçen bir mermi kovanını dinleyip yüz metrelik mesafe içerisinde onu ateşleyen topun konuşlandığı yeri bilirdi. Ama herhangi bir eğitim almamıştı ve Haas gibi kuramcılar, kendisini daha aşağı bir düzeyde hissetmesine yol açıyordu.

Haas kendi yolunda devam ediyordu. Konuşması, yalnızca birlikte hareket etmeyi bildiklerinden Romalıları yenen Germen aşiretlerine kadar gitmişti. Heilig'in tarih bilgisi neredeyse sıfırdı. Ama Haas'ın günümüze kadar gelmesi için en az iki, iki buçuk saat geçmesi gerektiğini tahmin edebiliyordu. İki saat içinde, Albay Pierron ile General von Strathmann garnizonun geri kalanını ve Karlsruhe'den yola çıkmış olan Ağır Süvarileri onlara karşı bir araya getirebilirdi.

"Yurttaş Haas!" diye sözünü kesti. "Dördüncü Alay konusunda ne diyorsunuz? Dördüncü Alay hâlâ devriye nöbetinde. Saat 8'de görevi onlardan devralacaksınız. Subayların Dördüncü Alay'ı size karşı yönlendirmelerini ister misiniz? Dışarı yürüyüp Dördüncü Alay'daki kardeşlerimizi karşılayarak onlarla birleşmek daha iyi olmaz mı?"

Somut önerilerle karşı atak yapılan somut tehlikeler her şeye çekidüzen verdi. Heilig kıvılcımın yeniden alevlendiğini hissetti. Şu devrim işini hızlıca öğrenerek, dedi kendi kendine, yola devam. Bu, bir topu dik bir bayırdan çıkarmak gibi bir şeydi; durmak, geri kaymak anlamına geliyordu.

"Dördüncü Alay'la birleşin!" diye tekrarladı. "Halkla birleşin!"

Peki... Sonra ne olacak? Heilig askerlerin istekli olduğunu gördü. Kapıya doğru davrandılar, ama hâlâ sorgulayan gözlerle bekliyorlardı. Neydi liderlik? Bir liderden o ne beklerdi?.. Büyük büyük laflar mı? Sloganlar mı?.. Hayır. Basit, kesin, hemen ulaşılabilir bir şey!.. Düşün be adam! Düşüncenin kolayca geldiği insanlar vardı. Comlossy örneğin, ya da Lenz. İmreniyordu onlara. Geçen geceyi, Türkenlouis'in arka odasını, Amalia Struve ile diğerlerinin söylediklerini hatırlamaya çalıştı. Devlet gücünü nereden vurmalısın... Devletin en baskıcı olduğu, en çok nefret edildiği nokta nedir?.. Neresine vurulacak bir darbe en çok sayıda zihinde bir kıvılcım yaratabilir?

"Mahkûmları özgür bırakın!"

Birden her şey netleşti. Heilig'in hafif mahzun, üzgün görünen tazı yüzü, içsel bir enerjiyle parladı ve bakanlara, dev adamlığının bütün haşmetiyle göründü.

"Rastatt'ın da *Bastille*'i var! Orayı ele geçirelim! Otuzuncu Burç'a yürüyelim!"

"Otuzuncu Burç'a!"

Bu yankıydı. Kulağa hoş geliyordu. Heilig yumruğunu kaldırdı. "En iyi arkadaşlarımızdan bazıları zindanlarda çürüyor. Struve, Lenz, daha birçokları. Birimizin özgürlüğü, hepimizin özgürlüğüdür! Otuzuncu Burç'a!"

Uzun adımlarla kapıdan çıkıp yola koyuldu. Arkasında çizmelerin yere sürtünüşünü, aceleyle kavranıp omza atılan tüfeklerin şakırtısını duydu. "Birimizin özgürlüğü, hepimizin özgürlüğüdür!" Haykırış, kışlanın tozlu avlusunda yankılandı.

Kolları beceriksizce açık bir subay ona doğru koşuyordu. Nöbetçi kulübesindeki asker, dilini yutmuş bir şekilde gözlerini ona dikti.

Sonra caddeye çıktılar.

Bu sabahın işaretleri çok belirgindi: İçeri ekmek, çorba ve mucizevî bir şekilde kalın bir dilim sosis getiren zindancının solgun yüzü; daha sonra bir şeye ihtiyacı olup olmadığını soran ve ayrılırken, Lenz'e iyi muamele edildiğinden söz eden Rinckleff. Hayır mı? Sorarlarsa böyle diyecekti, değil mi? Ve son olarak da yankılar... Pencerenin minik karesinden içeri dolan, şiddeti artıp tekrar azalan, sonra bir kez daha yükselip bu kez sürekli hale gelen garip bir gürültü: sesler, pek çok ses.

Lenz, kalbinin kaburga kemiklerine çarptığını hissediyordu. Hücrenin havasızlığına rağmen terlemişti. Terli avuçlarını üç günlük sakalına sürdü. Gözetleme penceresinden gelen ışık huzmesi, duvara çimento ile tutturulmuş ağır, demir halkaya düştü. Belki de ona iyi davranıldığından söz eden Rinckleff pek de haksız sayılmazdı. Bir mahkûmu, bir hayvan gibi o halkaya zincirleyip kendi pisliği içinde çürümeye bırakmak da vardı.

Dışarıdaki sesler çoğaldı; sürekli, ritmik bir kükreyiş halinde yoğunlaştı. Lenz kulaklarını zorladı. Kendisini pencereye doğru çekmeye çalıştı, ama eğimli pervaza tutunmanın imkânı yoktu. Kendisine ne bir sıra, ne tabure, ne de portatif karyola veren askere lanet okudu. Ve lanetler arasında birden onların dışarıda bağırdıklarını anladı: "Aç! Aç! Mahkûmlarımızı istiyoruz! Mahkûmlarımızı istiyoruz!"

Boğazındaki yumru onu boğacak denli şişmişti. Kaburga kemiklerini genişletmek ve havayı ciğerlerine girmeye zorlamak için kollarını açtı. Yalnız olsa da ağlamaktan utanıyordu. Kıyafetinin koluyla burnunu sildi ve neden yaptığını bilmeden, bir avuç dolusu samanla çizmelerini temizlemeye başladı. Yine de daha ötesini düşünmeye cesaret edemiyordu: kilidin içinde dönen anahtar, itilerek açılan hücre kapısı, yüzler... Kimlerin yüzleri? Uzatılan eller, birbirine karışan sözler, kahkahalar, selamlamalar...

"Açın! Açın!"

Sonra sessizlik. Biri konuşmaya çalışıyordu. Orada yalnızca ciyak ciyak, kulak tırmalayan ses vardı. Sonra emredici, telaşlı, duygu yüklü başka bir ses.

Ve yenilenmiş bir kükreme; öfkeli, şiddeti gittikçe artan bir "Hurra!"

Lenz doğruldu, kapıya doğru yürüdü.

Ama onu azat edecek Rinckleff'ti; panik içinde, hırıltıyla soluyan bir Rinckleff. "Çabuk!" diye fısıldadı. "Gel, çabuk!"

"Struve gibi..."

Rinckleff aceleyle sözünü kesti. "Struve'ye hiçbir şey olmadı! Brucksal Hapishanesi'ne götürüldü. General, Struve'nin kadınını da sınır dışı etti!"

"Neden? Bu neden yapıldı?"

Rinckleff ürperdi, ellerini kaldırdı. "Onların istediği Struve değil. Onların istediği *sen*sin. Dışarıda, özgür olmanı istiyorlar! Hemen gelmezsen hepimizi öldürecekler!"

"O halde *benim* korumamı istiyorsun!" Lenz gülmek istedi. Değişim çok ani, çok komik olmuştu. Ama duvarlar, loşluk, küf kokulu hava kahkahaya izin vermiyordu.

Rinckleff ürkekçe onun giysisinin koluna dokundu. Dehlizin sonunda bir ışık karmaşası, yaklaşan sesler, "Özgürlük!" diye yankılanan bir haykırış vardı.

"Hayır, Çavuşum!" dedi Lenz. "Ben birlik komutanımın emriyle koyuldum buraya ve yalnızca onun emriyle serbest bırakılabilirim!"

Rinckleff öfkeyle baktı. Lenz değişimi görmüştü: öfkeye dönüşmüş korku, kızarmış gözler, çarpıklaşmış ağız. Rinckleff üzerine yürüdü; kaldırdığı yumruğundaki büyük anahtarlar korkunç bir silahtı. Daha da yaklaştı. Nefesi leş gibi kokuyordu.

Lenz bir çığlık kopardı.

Anahtarlar şangırtıyla yere çarptı. Kapıdan yarım düzine adam coşkuyla bağırarak, topluca giriyordu. Lenz'i yakaladılar, döndürdüler. Köşede korkudan sinmiş, parmakları yüzünün önünde açılmış Rinckleff, "Hayır! Yapmayın! Hayır!" diye inliyordu.

Lenz anahtarları aldı, ağzı açık kalmış bir askere fırlattı. "Struve artık burada değil! Diğer hücreleri aç! Acele et!"

Dehliz tam bir kargaşa yeriydi. İnsanlar, gruplar halinde, her iki yöne doğru ilerliyor, el fenerleri sönecekmiş gibi titreşiyor, mahkûmlar zindanlarından sendeleyerek çıkıyor, sesler birbirini çağırıyordu.

Lenz kendini birilerinin önüne katılmış, merdivenlerden aşağı, açık bir kapıya, gün ışığına doğru yürür buldu.

"İşte orada!" diye bağırdı biri. "Hurra!"

"Hurra!"

Lenz ağlamak istedi, ama sesi çıkmadı.

"Bir kadeh şarap daha ister misin?"

Bu Comlossy'ydi. Sanki hasta yatağından yeni kalkmış biriyle konuşur gibiydi.

"Hayır, teşekkürler!"

Lenz avcunu bardağın üzerine kapadı. "Zihnimin açık olmasını istiyorum." Güldü, Fidel Frei'ın meşhur dana rostosundan kalanların olduğu tabağı itti, rahat bir şekilde arkasına yaslandı ve gözlerini kapadı. 'Uyku,' diye düşündü. Uyumak iyi olurdu. Ama Türkenlouis'in müşteri salonu hareketliydi. İnsanlar sert adımlarla bir içeri bir dışarı gidip geliyor, bağırıyor, bilgi alıyor, gülüyor, kendilerini ve birbirlerini tebrik ediyordu; herkes Lenz'e bir şeyler söyleyip onun yanıt vermesini bekliyordu.

Berber onun üzerinde çalışıyordu. Ama ne keyif! Nazik eller yanaklarını ve çenesini ılık suyla yıkıyor, leğen boğazına tutuluyor, fırça, içine daldığı köpüğü sağa sola saçıyordu. Seslerin curcunasının üstünde, Fidel Frei sevinç çığlıkları atıyordu, "Kutsal Meryem Ana! Ne mükemmeldi! Lenz'i duymalıydınız!"

Bu, Fidel Frei'ın muhteşem hikâyesiydi. Onu, ilk defa karşılama sırasında, ikinci defa da rosto servisi sırasında büyük bir hazla anlatmıştı. Ustura çenesini kazırken, Lenz, bunu bir kez daha sonuna kadar dinlemek zorunda kalacağını fark etti.

"İşte Lenz askerlerin omuzlarındaydı ve biz de ona el sallıyorduk. O da bize el sallıyordu. Onun mutlu ve memnun olacağını düşündüm."

Kendinden geçmiş insanlar, Sivil Muhafız üniforması içinde pek havalı duran meyhanecinin etrafında toplandı.

"Ama o değildi," diye sürdürdü Frei, "Lenz mutlu değildi! Hayır, dedi, bu resmî olmalı! Ben bir mahkûmum, dedi ve özgür bırakılana dek hepimiz mahkûmuz! Yüzbaşıyı getirin, dedi, binbaşıyı getirin, al-

bayı getirin! Bizler asi değiliz, dedi, peşinde olduğumuz şey dürüst ve hakkımız olan bir şey..."

Lenz, berberin parmaklarının, köpüğü, çenesinin ve ağzının üzerine ustaca yayışını hissetti. Rahat bir şekilde içini çekti; zihninde hoş bir boşluk vardı.

"Bak sen," diye kendi kendine güldü Frei, "biz o subayların hepsini yakalayamazdık! Size bir şey diyeyim mi, toz olmuşlardı; ama biz denedik. Kimi bulduysak onu aldık: Otuzuncu Burç'ta görevde olacağı tutmuş bir üsteğmen ve Lenz'in bölük komutanı olduğu ortaya çıkan bir yüzbaşı. Ele geçirdiklerimiz oldukça perişandı. Onları biraz itip kaktık ve onlar Lenz'in önünde iki günahkâr gibi durdular..."

Ustura, meyhanecinin tiz sesine karşılık vererek, deriyi kazıdı.

"Lenz'in onlara ne söylediğini bilmiyorum, ama işe yaradı. Belki, salladığımız süngüler de yardım etti. Süngüler güzel görünüyordu, güneşte parlayan gümüş gibi. Biz yüzbaşıyı ya da teğmeni anlayamadık. Lenz onlara sevecen bir şekilde seslerini yükseltmelerini söyleyene kadar hiç sesleri çıkmıyordu. Sonra onları duyabildik. "O mahkûmlar haksız yere hapse atıldı, dedi yüzbaşı, üzgünüz, biz askerlik onuruna ve anayasaya aykırı hareket ettik." Ah, bir toplu iğnenin yere düşüşünü bile duyabilirdiniz. Ve teğmen, "Mahkûmların özgür bırakılmasını emrediyorum," dedi.

Lenz burnunun ucunun berberin işaret parmağıyla başparmağı arasında kaldırıldığını hissetti. Onu böyle hareket etmeye neyin ittiğini hâlâ bilmiyordu. Ama Rinckleff'e söylediği *Hayır*'ın, stratejinin tohumunu attığını biliyordu.

"Sonra sürünerek uzaklaştılar," diye bitirdi Frei, göbeğini hoplata hoplata gülerek. "Hiç yüzleri kalmamıştı, hiç."

Ustura üst dudaktaki son kılları da aldı. Berber bir havluyu ıslattı ve sıcak sıcak Lenz'in yüzüne yaydı. Lenz zorlanarak nefes alabiliyordu. Hayır, bu yüzü kalmamaktan fazlasıydı. Orada simgelenen şey, iktidarın el değiştirmesiydi ve o insanlardan bazıları bunu hissetmiş olmalıydı. Ayrılırken düşünceliydiler. Davulcu çocuk yürüyüş ritmini çalarak geldiğinde ve çalmayı kesmediğinde, o zavallı budala çocuğu dövmediler. Yalnızca davulunu alıp parçaladılar.

Kolonya, derisini yakmıştı. Lenz gözlerini açtı. Müşteri salonunda bir düzen oluşturulmuştu; masalar birleştirilmiş, sandalyeler yerleştirilmiş, kalabalığın bir kısmı dışarı yönlendirilmişti. İçeride kalan sivil ve askerler, işin sorumluluğunu aldıkları izlenimini veriyorlardı. Berber para almayı reddetti. Leğenini ve aletlerini küçük bir paket yaptı; kendiliğinden oluşan idare heyetinde Comlossy, Frei ve uzun Çavuş Heilig'e katılmak üzere ince, kısa bacaklarının üzerinde hafif adımlarla ilerledi.

"Davet mi bekliyorsun, Yurttaş Lenz?" diye sordu Comlossy. "Çok zamanımız yok."

Lenz kalktı, odayı boylu boyunca yürüdü. Takatsizliğini hissetti. Dizleri titriyordu, ama zihni aşırı duyarlıydı, aşina ayrıntıların her birini kaydediyordu. Josepha'yı düşündü. Bir an için saçlarının bakırımsı pırıltısını, göğüslerinin ana hatlarını, kıvrak belini hayalinde canlandırdı... ve zindanda geçirdiği zamanın yetilerinden hiçbirini öldürmediğini memnuniyetle kaydetti.

Comlossy konuşuyordu. Başparmakları çiçekli yeleğinin kol oyuklarına çengellenmiş, frakının kuyruğuna puro külleri saçılmış, yuvarlak göbeği fırlamış, görüntüsü gülünçlük sınırındaydı, ta ki kendisine kulak verilene kadar. Esinliydi. Cin gibi gözleri, örgütlenmeyle veya rastlantı ürünü olarak bir tür yerel devrimci kadroya dönüşmüş adamların birinden diğerine bakarken parıldıyordu. Bir yandan onları ölçüp biçmeye çalışıyor, bir yandan da sözlerinin etkisini tartıyordu. Lenz'in ikinci konuda şüphesi yoktu. Comlossy kendini dinletmeyi bilirdi, çünkü büyük konuşmalara yaraşır ifadelerin hiçbirini kullanmaz, sadece masadaki konuya odaklanırdı: *Şimdi ne yapmalı?*

Şüphesiz, en önemli konu buydu. Yüz çığın doksan dokuzu oluşmaya başlarken ölür, yüz devrimin doksan dokuzu asla yapılmaz; bir taş yuvarlanmaya başlar, tepeden aşağı birkaç metre seker, durur, sonra hareketsiz yatar. Hareketi yaratmak için pek çok an birleşmeli, pek çok manivela o kayayı ve bütün o tiranlığın temelini, yani ataleti devirmek için hareket etmelidir. Bir adım atılmıştı. Ama poponuzun üstünde oturup serüvenlerinizle övünecek olursanız, eski alışkanlıklar, yapılagelişler yeniden ağırlığını koyar, geçmişin korkuları ve ket vurmaları geri döner, eski iktidar çarkı gıcırdayarak tekrar işlemeye

başlar, birkaç tutuklama ve askerî mahkemeyle kendini yeniden kurarak insanın umudunu gömerdi.

Comlossy, bazılarının belli belirsiz hissettiği, bazılarınınsa açık bir şekilde gördüğü bu tehdide karşı yöneldi. "Devam etmeliyiz," dedi, "şimdi! Bir saat içinde değil, bir gün içinde değil, gelecek hafta değil, şimdi! Ama nasıl? Lenz kardeşimiz burada bize yolu gösterdi."

Lenz, Comlossy'e baktı. Yolu mu göstermişti? "Lenz, serbest bırakılınca, anlık özgürlüğe dalmadı. Orada durdu ve özgürlüğünü subaylardan talep etti. Bunu neden yaptı? Neden, Lenz kardeş?"

Lenz başını salladı. Bunu kısmen idrak etmişti, ama açıklayamazdı.

"Eh, ben anlatayım!" Comlossy başparmaklarını kol oyuklarından çıkardı, her iki yumruğu masada, öne doğru eğildi. "Lenz, o subayların şahsında otoriteyi, kendi boğazını kesmeye zorladı. Otoriteye ne olduğunu, içinin boşluğunu, bizim hoşgörümüz olmadığında yokluğunu gösterdi. Lenz istedi ve istemi karşılandı. İstemeyi sürdürmeliyiz. Daha, daha, daha!"

"Peki, ya reddedilirsek?" diye sordu biri.

"İki türlü de kazanırız!" Comlossy'nin zeki gözleri kısıldı. "Karşılanan her talep otoritelerinin zayıflaması demektir, insanların cesaretlenmesi demektir. Reddedilen her talep halkı öfkelendirir ve onları daha yakınımıza toplar. Hepsinden öte, halkın sıkıntılarından ve özlemlerinden doğan her talep, uğrunda savaşılacak somut bir hedeftir...!"

Lenz adama hayran kaldı. Çekingen, küçük, tekdüze hayatını yaşayan, işini yapan, ailesine bakan küçük bir kasaba sakini, bir anda, anın gereklerini bir general gibi çözümlüyordu. Hayır, bir generalden bile iyiydi, çünkü generallerin kendilerini yöneten kuralları, başvuracak örnekleri, ayrıntılarla ilgilenecek yardımcıları vardır. Fırsat verildiğinde, Comlossy gibi, bunları içinde yeşertecek kaç kişi var? Ve kaçı yeteneklerini, hayalleri dışında asla gösteremeden hayatlarını yaşadı?

"Somut hedefler... Hâlâ caddelerde kasılarak yürüyen, gururlu ve sanırım biraz tereddütlü bu askerlerin ihtiyacı olan da bu. Bir saat sonra kışlalarına geri dönecekler. Yemek yiyecekler. Subaylarının etrafına, alıştıkları ortama, türlü türlü dalkavuğun ve korkağın fısıldaş-

malarına yatkın bir gündelik yaşama geri dönecekler. Ama biz de, bir kez daha, onları birlikte bulacağız..."

Cebinden bir puro aldı, ucunu ısırıp kopardı.

"Sanırım ne yapacağımızı biliyoruz," dedi sakin bir şekilde. "Şimdiden sonrası bize bağlı."

Saat birde çavuşlar son emirleri getirdi: General'in emriyle tüm birlikler kendi bölükleri, taburları ve alayları içinde toplanacak, düzenli bir şekilde Schlossplatz'a yürüyüp Sınır Kontu Ludwig Wilhelm'in sarayına yüzlerini dönerek duracaklar.

Derhal, sabahın intikamı olarak, büyük bir karşı darbe dedikodusu yayıldı: İçtimada, her onuncu askere öldürülmesi için öne çıkma emri verilecekti. Bu usule, onda bir temizlik deniyordu ve harika sonuç verdiği söyleniyordu. Sesler yükseldi: Gitmiyoruz! Biz değil! Bizi ancak sürükleyerek götürürler! Ama diğerleri, yeterli sayıda askerin emre uyacağını ve geride kalanları kolay av durumunda bırakacaklarını savundu. En doğru yol dayanışmayla tek bir cephe oluşturmaktı.

Bu gruplardan birinin merkezinde olan Lenz kendini mutlu hissetti. Bitkinliğini üzerinden atmıştı; heyecanlıydı, tetikteydi. Mısralar zihninde dolaşıp duruyordu. Bölük pörçük birkaç mısra yazdı. Bunlar bir şiir oluşturmayacaktı. Ne aptallar, diye düşündü; şu subaylar, şu general... Kıtaları dağıtıp onları iki düzine ayrı yerde iki düzine ayrı işle meşgul tutmak yerine, böyle bir hesaplaşmaya zorlamak! Alaylar sıraya girdiğinde bir şey patlamak zorundaydı. Şu ya da bu taraf havlu atacaktı. Ve nispeten küçük bir meydanda binlerce adam; yalnızca rakamların gücü herhangi bir sözün tetikleyebileceği bir patlayıcı olarak hizmet edecekti.

Derken düdük sesi, çavuşların çağrısı: "Sıraya, sıraya!" Koridorlar boyunca, merdiven boşluğundan aşağıya, parke taşlı avlu boyunca davullar gümbürdedi. Takım komutanları adamlarına sağdan saydırıp kıdemli başçavuşa tekmil verdiler. Kıdemli başçavuş geriye dönüp bölük komutanına "Bölük emir ve görüşlerinize hazırdır Komutanım!" diye bağırdı. Yüzbaşı alacalı atına bindi. Bölük sola dönüp yürüdü, kışla kapısından çıktı, sağa, tanıdık caddeden yukarı ilerledi.

Ama bugün cadde farklı görünüyordu. Aynı evleri günde dört kez geçiyorsunuz; sağdan sola iki kez, soldan sağa iki kez yürüyorsunuz. Ama bugün ilk kez, evin melek kabartmalı duvarından yukarı doğru yükselen çatlak ya da caddenin karşısındaki ikinci katın pencere pervazlarındaki çiçek kutularının zehirli yeşili dikkatinizi çekiyor. Fırının üzerinde sallanan kraker ve kiremitli damların üzerinde gökyüzünün solgun mavisi dikkatinizi çekiyor. Bakışlarınızı kaçırıyorsunuz, çünkü her şey içinizi çalkalandırıyor ve siz çalkalanmak istemiyorsunuz. Önünüzde yürüyen adamın terli ensesini, adım attıkça hareket eden omuzlarını, dengede tutmaya uğraştıkça hafif hafif savrulan tüfeğini görüyorsunuz ve belki de *doğru*, diyorsunuz. Ve aritmetikte hızlı bir hamleyle önünüzde yürüyen sıraları saymaya başlıyorsunuz: *o* mu onuncu adam olacak, yoksa siz mi?

Kıtalar yaklaşıp meydanın üç kenarına, saray dördüncü kenarı oluşturacak şekilde yerleşirken kilise çanları Schlossplatz'ın üzerinde saat üçü çalıyordu. Daha yazın gelmesine haftalar olduğu halde, sıcaklık neredeyse elle tutulacak gibiydi. Tüfek namluları soluk soluk parlıyordu. Hazırolda bekleyen ayaklar şişmeye başlamıştı. Sinirler hafiften kaynama noktasına ulaşmaktaydı. Lenz, kendi takımının en ucundan bu oluşumu gayet net bir şekilde görebiliyordu. Şapkasının siperliğinin altından bakarak Ağır Süvarilerin orada olmadığı gerçeğini kayda geçirdi ve Sırf tören için yapılan şu hazırlıklara bak, diye düşündü. General yakında gelmese bile tören başlayacak ve kendi akışını sürdürecek.

Sonunda, saray tarafında bir hareketlenme oldu. Büyük ana kapı açıldı. Geniş kanatlı binanın yanında küçücük kalan General von Strathmann dışarı çıktı. Arkasında yüksek rütbeli subaylar belirdi. Atlar getirildi. General siyah, hantal bir hayvana bindi ve beraberindekilerin önüne geçerek atını kıtalara doğru sürdü. Sağ kanadın sonunu –Dördüncü Alay– teftiş etmeye başladı ve yavaşça kale mühendislerini, topçu erlerini geçerek Üçüncü Alay'ın sıralarında Lenz'in durduğu yere geldi.

Tuhaf bir teftişti. Genç subayların başlattığı, âdet yerini bulsun alkışı söndü. Strathmann, Üçüncü Alay'a ulaştığında, o ve onun küçük süvari birliği âdeta dünyadan kopuk hareket ediyordu. Strathmann,

Lenz'in durduğu noktaya yakın bir yerde durdu. Eyerin üzerinde kafası meşgul, eğreti, kambur oturuyordu. Üçüncü Alay'ın albayı Pierron ise suratı asık görünüyordu. Dördüncü Alay'a kumanda eden Albay Hoffmann, ifadesiz bakışlarını ötelere dikmişti. Diğer kurmay subaylar da üstlerinden daha fazla sevinç göstermiyorlardı. Bu gerilim, sadece, kısrağının dizginini çekiştirip duran Teğmen Gramm'ın umurunda değildi, yüzüne bir sırıtış yayılmıştı.

"Askerler!"

General bir karara varmış görünüyordu. Öksürdü ve kendisini toparladı.

"...Tatsız durumlar!.. Sorumsuz hareketler!.. Birtakım kişiler!.."

Sözleri geniş meydanda sürükleniyordu. Lenz, General'in sözlerini tamamlamasının ne kadar gayret gerektirdiğini net bir şekilde gözlemledi.

"... Disiplin kurallarını çiğnemek!.. Müsamaha edilemez!.. Memnuniyetsizlik!.. Konunun köküne inmeli!.."

Ne şimdi bu, diye geçirdi içinden Lenz. *Memnuniyetsizliğin mi köküne inmeli?* Hayır, bu olamazdı. Hiç kimse, Badenli bir general bile, şikâyete konu olan durumların sayılması için genel bir çağrıda bulunacak kadar aptal olamazdı!

"Erkek erkeğe!.. Güven olmalı!.. Disiplinin temeli!.. Bekleyin!.. Dinlemeye istekli!.."

Sıralar, sıcağa karşı zorlanarak hareketsiz duruyordu. İşitmemişler miydi? Lenz endişeyle bekledi. Kimse konuşmayacak mıydı? Ah, tabii... Belki de bu General o kadar da budala değildi. Belki de tam olarak her askerin korktuğu şeyi hesaplıyordu: benden tek söz ve tatlı günışığına sonsuza kadar güle güle. Ama o anda sessizlik, teslim olma anlamına geliyordu.

Atların üzerindeki grup aynı şekilde sessiz kaldı. İradeye karşı irade, nefes bile alınmazken giderek daha korkunç hale gelen bir mücadele yaşanıyordu.

"Ekmek."

Bir yerlerde biri söylemişti bunu. "Ekmek." Yüksek sesle söylememişti, ama herkes duymuştu ve söz havada asılı kalmıştı; ağır, neredeyse elle tutulur, neredeyse silinemez bir şekilde. General irkildi.

Ekmeğin bazen küflü çıktığını biliyordu. Önemsiz bir şey. Olmamalıydı, ama oluyordu işte. Söylemesi gereken tek şey şuydu: Pekâlâ, kabul ediyorum. Ama bunu söylemedi. Birden hatasını, konumunun ne kadar zayıf olduğunu gördü. Bir ödün, bir diğerine yol açacaktı. Bunu sınırlamanın yolu yoktu ve sonu, teslim olmaya kadar varacaktı.

"Ekmek!" Kulak tırmalayan bir sesle, bu kez talepkâr.

"Tozluklar!"

"Artık tozluk yok!"

"Talim." "Kahrolsun insanlık dışı talim!" "Bedenî cezaya son!" "Çavuşlara rüşvete son!"

Sıralar dalgalandı, bozuldu. Askerler, ilk adımda ayrı ayrı, sonra gruplar halinde, elleri sessiz dilekçeler gibi uzatılmış, ileri atıldı. Birliklerini sırada tutmaya çalışan subaylar sürüklendi.

"Özgürlük!" "Kendi subaylarımızı seçmek istiyoruz!"

Lenz de, General ve kadrosunun etrafında bir girdap oluşturan arbedenin içine atılmıştı. Kendi ayaklarının üzerinde durabildiğinde, kendini General ile yüz yüze buldu. Yıkılmış bir dünyanın içinde, mekanik bir şekilde atının ensesini okşayan bir adam, Strathmann, kaskatı oturuyordu.

Lenz yumruğunu kaldırdı. "General!"

Strathmann dikkat kesildi.

Lenz'in haykırışı sessizliğe neden olmuştu. Yakınındaki askerler döndüler. At üzerindeki subaylar daha yakına gelip dayandılar.

"General! Askerler, sizden ve subaylarınızdan, halkın anayasasına, bölünmez, demokratik Almanya'ya bağlılık yemini etmenizi talep ediyor!"

"Şu adamı tutuklayın!" diye tısladı Strathmann.

Albay Pierron, öfkeden kıpkırmızı, atından atladı ve kılıcını çekti. Ama Lenz çoktan kalabalık tarafından sarılmıştı; şimdi birçok kişinin arasında, meçhul, erişilemez biriydi. Albay delirmiş gibi debeleniyordu. Belki o anda gerçekten de delirmişti; hüsrandan, ya da savunucusu olduğu her şeyin çöküşünü görmekten delirmişti. Kılıcından kaçınmak için geri adım atan askerler gülüyordu; önceleri alaycı, sonra öfkeyle gülüyorlardı. Pierron sövüyor, tükürükler saçarak konuşuyor,

tehdit ediyordu. Birden tek başına kaldığını fark etti. Yenilgiye uğramış General, atını sürüp maiyetiyle birlikte gitmişti.

Pierron'un benzi sarardı. Atını arandı. Atı, diğer atlıların peşinden gitmişti.

"Albay!" diye dalga geçti biri. "Halka bağlılık yemini etmeye ne dersiniz!"

Pierron koşmaya başladı.

"Yakalayın şunu!" diye bastırdı aynı ses. "Bize yeterince pislik yapmadı mı?"

Birkaçı peşinden gitti. Aşağı yukarı aynı birliklerden, kimi küçük, kimi daha büyük gruplar oluştu. Etrafta hiç subay kalmamış, birçok çavuş da ortadan kaybolmuştu.

"Şimdi ne yapacağız?" diye sordu vahşi bıyıklı bir asker, Lenz'e.

"Şimdi mi?" Lenz gözlerini adama dikti. Hiç subay olmaksızın askerlerle dolu bu meydanın önemi kafasına dank etmeye başlamıştı. "Şimdi," dedi, "iktidar bizde!"

Sarayın demir parmaklıklarına koştu, taş kaideye tırmandı, bir eliyle demirlerden birine sıkıca tutunup diğer eliyle asker şapkasını salladı.

"Kardeşler!" diye haykırdı. "Beni dinleyin! İktidarı ele geçirdik! Biz, sıradan askerler; biz, halk! Gelin bu güce sahip çıkalım! Gelin onu canımız pahasına koruyalım!"

Caddelerde dolaştılar.

Poststrasse'de çoğu mağazanın kepenkleri inmiş, çoğu ev kapısını kilitlemişti. Kapalı pencerelerin ardından endişeli yüzler, caddelere akın eden güruhu ve etrafta kol gezen silahlı asker gruplarını pür dikkat izliyordu. En iyisi evden dışarı adım atmamaktı! Kimin kim olduğunu, kimin ne istediğini ve kontrolün kimde olduğunu nereden bileceksin? Dakikalar geçmeden aynı caddeden bir Ağır Süvari kıtasının başında General geçecek ve siz, Tanrı'ya şükür, yine yasa ve düzen var, diye düşünecektiniz! Sonra asker şapkasına kırmızı bir kurdele bağlı, genç bir onbaşı kumandasında bir piyade müfrezesi geçecekti ve siz, Tanrı'ya şükür, sonunda özgürlük gelecek, diye düşünecektiniz.

Sonra da ihtiyatla yürüyen ve parmaklarını tüfeklerinin tetiğinden dikkatlice uzak tutan, yeşil kıyafetli Sivil Muhafızlar geçecekti ve siz, Tanrı'ya şükür ki karım beni şu kıyafete girmekten vazgeçirdi, diye düşünecektiniz.

Meyhaneler açık kalmıştı. Meyhanelerin dışında sarhoş adamlar yerlere yuvarlanıyordu. Bazıları kaldırım kenarlarındaki suyollarında o günkü zaferden dolayı mutluluk içinde uyuyor, diğerleri *"Hayır diyoruz, dünün yasaklarına hayır diyoruz..."* diye kükrüyor ve sendeleye sendeleye subay avına çıkıyordu. Josepha bebek yüzlü genç bir askerle mücadele halindeydi. Asker onu kavramış, kafasını geriye eğmeye çalışıyordu. Ucuz şarap kokuyordu ve sürekli, "Başardım! Başardım! Başardım!" deyip duruyordu. Ama Josepha, gülerek elinden kurtulup da koşarak uzaklaşana dek, başardığı şeyin ne olduğunu hatırlayamamıştı. O esnada birden anladı. *Ekmek!* Diğer herkes korku dolu bir sessizlik içindeyken "Ekmek!" diye bağıran oydu. Her şeyi başlatan oydu. Günün gerçek kahramanı oydu. Lenz değil, Josepha'nın peşinde koştuğu diğerlerinden hiçbiri değil... Meyhaneye geri döndü, oturdu ve yüzünü ellerine gömdü.

Josepha kalabalığın içindeydi. Ter, elbisesinin çizgili pamuklu kumaşının üzerinde koyu lekeler bırakmıştı. Dudakları çatlamış, boğazından çatallanmış sesler çıkıyor, gözlerinin etrafı güneş ve tozdan kızarmış, saçları dağılmıştı. Lenz'i arıyordu. Onu bulacağını biliyordu. Bu kendi tarzı olan bir gün olduğu kadar Lenz'in de tarzıydı. Gün, heyecan ve ihtişam doluydu; ayakların baş olduğu, onun gibi bir kadının bütün bir güruhun önünde, bağırarak ve şarkı söyleyerek yürüyebildiği, kimsenin ona ait olduğu yere dönmesini emretmediği bir gündü.

Poststrasse'de kalabalık artıyordu. Çavuş Heilig, bir uca, caddeyi baştan sona kontrol etmek amacıyla hafif bir sahra topu yerleştirmişti. Yüz metre ötede, kalabalık bir kitle koro halinde bağırıyordu: "Pi-er-ron!-Pi-er-ron! Pi-er-ron!" Albay'ın evine kaçtığı görülmüştü, ama arama ekibi onu orada bulamamıştı. Albay'ın şişman ev sahibi, ikinci kat penceresinde durmuş, titrek bir sesle Albay'ın orada olmadığına yeminler etmiş ve Güzel insanlar, burayı terk edebilir misiniz, demişti. Bir asker onu pencereden içeri itmiş ve büyük düşesin, Üçüncü Alay için elleriyle nakışladığı bayrağı dışarı atmıştı.

"Hurra!" diye bağırdı Josepha.

Biri, Grandük'e ait kartal başlı, aslan gövdeli pirinç ejderha simgesini bayrak direğinden sökmüştü. "Hurra!" diye haykırdı halk.

Ama bu uğultunun içine, çelik nallı toynakların tangırtısı karıştı. Caddenin en ucunda, atlar eşkin yürüyüşle yaklaşırken, alçalıp yükselen ilk miğferler göründü.

"Ağır Süvariler!"

Kitle geri çekilmeye çalıştı ama Heilig'in topu ve cephane arabası geri çekilmeyi engelledi. Atlar hızlarını düşürdü. Josepha ağır, kara hayvanının dizginini çekip durduran baştaki adamı gördü. Küçük, yaşlı yüzü ve omuzlarında pek çok kordonu olan bu ufak adam, General'di. Bütün Ağır Süvari kıtası durdu.

Teğmen Gramın, devasa görüntüsüyle atını sürdü. "Yolu açın!" diye gümbürdedi. "Açılın!"

Josepha alay etti, "Kokmuşlar!"

"Kokmuşlar!" diye avazı çıktığı kadar bağırdı insanlar. Arkalardan, topun bulunduğu yerden, bir düzine kadar asker koşarak geldi. Josepha'nın kalbi yerinden fırlayacaktı. Önlerinde, asker şapkasına kırmızı bir kurdele bağlı, heyecanlı haliyle son derece genç görünen Lenz koşuyordu.

Lenz, Josepha'yı görmedi. İğne atsan yere düşmeyecek kalabalığın içinden zorlukla ilerliyordu. Subaylarla General'in arkasında sıralanmış Ağır Süvarilere seslendi, "Askerler! Kardeşler! Siz de halkın bir parçasısınız! Siz de bizimlesiniz!"

Josepha, General'in Ağır Süvari yüzbaşısına yaptığı hareketi gördü. Yüzbaşı atını ileri sürdü. General, Heilig'in topunu işaret etti. Neden ateş etmiyor, diye merak etti Josepha. Bir arada duran tüm o Ağır Süvariler, hayalinde, Aziz Michael yortusunda, atış poligonundaki resimler gibi atlarından döküldüler. Ama sonra ateş açarsa topun insanları vuracağını fark etti. Bu da Ağır Süvarilerin ilk emirde onları çiğneyeceği, nallarının yüzleri, karınları ezip geçeceği, kaçamayan herkesi vuracağı, ilk sırada durup "Kardeşler! Ağır Süvariler!" diye seslenen Lenz'i vuracağı anlamına geliyordu.

General kasketini düzeltti. "Yüzbaşı!" Yüzünü Ağır Süvari komutanına döndü. "Şimdi!"

Yüzbaşı, üzengilerin üzerinde yükseldi. "Kılıçlar!" diye bağırdı. Ve kendi kılıcıyla işaret ederek: "İleri!"

Ama kılıçlar kınlarında kaldı. Atlar gergin bir şekilde hoplayıp ilerlemek yerine geriledi. Yalnızca arkasında olanlara aldırmayan Teğmen Gramm kır atını mahmuzladı. At yükseldi, burun delikleri acıyla açılmıştı, ön ayakları tam Lenz'in kafasının üstündeydi.

"Andreas!"

Keskin, ümitsiz bir ses.

Lenz tehlikeyi çok geç fark etti. Sonra uçuşan bakır rengi saçları, yuları tutup Gramm'ın atını kenara çeken, çalışmaktan kızarmış elleri gördü. Ve hedefini ıskalamış olan Gramm'ın, atını vahşi bir şekilde dosdoğru halkın arasına sürüp kırbacını sağa sola savururken kopan çığlıkları işitti, ta ki Gramm güvenli bir ara sokağa girip gözden kaybolana dek.

"Josepha!" dedi Lenz.

Josepha güldü, başını sallayarak saçlarını omzuna düşürdü.

Şimdi onlar ayrıydı, çünkü caddenin bastırılmış öfkesi Strathmann'ın üzerine boşaltılıyordu. Bir tuğla General'in çenesine isabet etti. General sallandı; dizginler ellerinden kaydı.

"Katil!" diye bağırıyordu halk.

"İndirin şunu aşağıya!"

Taşlar havada uçuşuyordu.

"Öldürün onu!"

Ağır Süvari yüzbaşısı devrilen bedeni yakalamıştı. Bir eliyle General'i destekleyerek, diğeriyle her iki atın da dizginlerini kavrayarak, ardında tehditler ve küfürlerle, tırısa kalkıp uzaklaştı.

Kapının dikmesine yaslanan adamın vücut şekli ve duruşu tanıdık geldi. Üzerinde Sivil Muhafızların yeşil ceketi ve kırmızı apoletleri vardı. Ama tüfeği evin duvarına dayanmışken lakayt bir tavırla tırnaklarını temizlemesi, bir profesyonel olduğunun göstergesiydi.

Lenz gerginleşti. Tüfeğini doğrultarak ve yoldaşlarına işaret vererek adama doğru yürüdü.

Sivil Muhafız üniforması içindeki adam, tırnaklarını törpülemeyi bıraktı ve çakısını cebine attı. Sonra, sakin bir teslimiyet içinde, ellerini havaya kaldırdı. Silahlı olduğu ve kendisini savunabileceği aklına gelmiş gibi görünmüyordu.

"General Strathmann'ın nerede saklandığını bilmek ister misiniz?" diye sordu, Lenz'e ve yanındaki üç adama kurnazca göz atarak.

"Şu ellerini yukarıda tut," diye uyardı Lenz. "Zamanın doldu, Yurttaş Stäbchen. O iş halloldu. Senin vereceğin bilgiler bizi ilgilendirmiyor."

Stäbchen başını iki yana salladı. "Yanlışın var, Yurttaş Lenz," dedi, ama ellerini yukarıda tutma konusunda dikkatliydi. "Sence ben, şehri terk edip kendimi pek çok nahoş durumdan koruyamaz mıydım?"

Lenz kaşlarını çattı. İşte bu konuda haklıydı.

"Bunu neden yapmadım?" Stäbchen yavaşça ellerini indirdi. "Haydi, iyi bir tahminde bulun."

"Çünkü bir iki gün içinde, senin gibi insanların saklanacağı hiçbir yer kalmayacak!" diye övündü Lenz. Bu harika bir düşünce, muhteşem bir öngörüydü: polisin ve polis ajanlarının olmadığı bir dünya.

Ama Stäbchen sadece güldü: "Ha-ha-ha, ne yanlış bir düşünce! Neden saklanacakmışım ki? Sizin de bana ihtiyacınız olmayacak mı sanki?"

"Sana mı? Ne için?"

"Her hükümet neden ihtiyaç duyarsa onun için... Bildiklerim için!"

"Senin bildiklerini ben istemiyorum!"

"Dinle beni, Yurttaş Lenz!" Stäbchen, Lenz'in yüzündeki tereddüdü izledi. Sinsice, o gün Türkenlouis'de yediği tekmelerin intikamını alıyordu. "Diyelim ki bir süreliğine başarılı oldunuz, ki öyle de görünüyor. Bu durumda Yurttaş Lenz, Yurttaş Struve ve Yurttaş Brentano, sizin de düşmanlarınız olmayacak mı? Onlarla ilgili..." sesi gizli bir fısıltıya dönüştü "...ve birbirinizle ilgili bilgi istemeyecek misiniz?"

"Kapa çeneni!"

Stäbchen hızlıca başını eğerek darbeyi savuşturdu ve sırıtarak, "Ben o kadar kötü bir insan değilim! Bunu ispat edeceğim: Sadece size özel bir promosyon, hem de bedava! General von Strathmann, iki bina

aşağıda, Banker Einstein'ın evinde saklanıyor." Döndü. "Görüşürüz!" Tüfeğini aldı ve gözden kayboldu.

Lenz, bir kâbustan uyanır gibi irkildi. "Gidelim!" diye emir verdi kısık bir sesle. Einstein'ın evine kadar başı çekti ve pirinç zincir üzerinde beyaz porselen zil kolu orada yeterince kullanıma açık bir şekilde asılı olduğu halde, tüfeğinin dipçiğiyle kapıya vurdu. İçinden Stäbchen'e ve Strathmann'a lanetler okuyordu. General, her yer bir yana, burasını *tercih ederdi*, ama bu doğal değil miydi ve onlar aynı resmin parçaları değil miydi? *Sonradan görme* Yahudi sığır tüccarı ve aile ağacının gidebildiği kadar gerilere dek ataları subay ve kan emici olmuş Prusyalı asilzade?

Yine tüfeğinin dipçiğiyle kapıya vurdu. "Açın!" diye bağırdı, "Yoksa silahımla kilidi parçalarım!"

Aniden, sessizce açıldı kapı.

Safi burun, çenesiz bir kâtip defalarca eğilerek selamladı ve aceleyle özürler geveledi.

"Arama ekibi!" diye belirtti Lenz, yaratığı kenara iterek. "Arka kapı nerede?"

Adamlarından birini oraya yolladı. Dükkân turşu, baharat ve küflenmiş torba kokuyordu. Lenz'in asker şapkası tavandan sarkan ahşap bir tertibatta askıda duran tütsülenmiş ringa balığının kuyruğuna takılmıştı. Antika bir terazi loş ışıkta donukça parlıyordu. Lenz, Lenore kadar parlak, zarif ve incelikli birisinin nasıl böyle bir yerde yetişmiş olabildiğine anlam veremiyordu.

Tökezleye tökezleye birkaç basamakta koridora vardılar. Başka bir kapı. Bu, aralık. Birbirine bağlı bir dizi çalışma odası; üç, dört, beş. Ev derinlemesine uzayıp gidiyor. Her odaya, kâtiplerin ayakta durup son model, güzel, çelik kalemlerle dev hesap defterlerinin sayfalarına bir şeyler karaladığı göğüs hizasında masalar konmuş. Dışarıda kontrolden çıkmış bir dünya var, ama onlar burada işlerini yapmaya devam ediyorlar, görünüşe göre de çalışmayı hiç bırakmamışlar. Akıl alır şey değil!

"Buraya bir asker geldi mi? Bir subay? Yüksek rütbeli bir subay?"

Başlar kâğıtların içine daha da gömüldü, kalemler karalamaya devam etti.

Lenz tüfeğinin dipçiğini yere vurdu. Bu gümbürtüyle irkildiler.

"Cevap verin!"

Mağazanın kapısını açan kâtip geri gelmişti. "Herr Einstein sizi kabul etmekten memnun olacak."

"Tamam," dedi Lenz, "Anlıyorum." Yelkenlerinde biraz daha fazla rüzgâr isterdi. Bu çalışma odaları, bu süreğenlik, bu ağır hava ölümcüldü. "Siz burayı arayın!" dedi iki adamına. Bunlardan biri, çilli, düğme burunlu, çürük dişli ve pek de zeki olmayan bir köy çocuğuydu. Diğeri inceydi, yabani ot gibi bir bıyığı vardı, gözleri tetikte ve dışarıdaydı. "Bu alttaki çalışma odalarını arayın, sonra da üst katı, her odayı. Hiçbir şeyi atlamayın. En kısa sürede size katılacağım."

Başlarını salladılar. Lenz, kâtibi merdivenlerden bir üst kata takip etti, birkaç kapıyı geçti, bir görüşmenin başlamasını bekleyen büyük bir masa ile sandalyelerin bulunduğu koca bir kabul odasının içinden başka bir odaya geçti.

Birinin, "İyi günler, bayım!" dediğini işitti.

Davetsiz misafiri bekliyorlardı. Baba çok sert ve dimdik bir koltukta, âdeta tahtına çıkmış, haklı bir içerlemeyi açıkça sergiliyordu, solunda duran kızının eli de omzuna hafifçe dayanmıştı. O da kızgındı. Ama bu tablo hızla bozuldu. Lenore, yüzünün, duygularını açık etmemesi için savaşıyordu. Sonra eğilip babasına birkaç söz fısıldadı.

Einstein rahatladı. O ana kadar düşmanca bakan gözleri, şimdi kuşkulu bakıyordu. "Demek siz Herr Lenz'siniz!"

Sesi sanki *demek çift başlı sığır sizsiniz* der gibiydi!

"Kızım bana sizden söz etti. Evimizi farklı bir zamanda ziyaret edebilirdiniz. Farklı koşullar altında!"

"Belki bu şekilde daha uygundur!" diye yapıştırdı Lenz.

"Andreas!"keskin bir şekilde sitemliydi Lenore'nin sesi.

Lenz ona, sonra onun bir parçası olduğu odaya baktı. Odadaki her şey gerçekten de çok zevkliydi; duvar kâğıtları, seccadeler, mobilyalar, duvar lambaları, ölü keklik ve üzümlerle natürmort.

"Biliyorsun, Lenore," dedi Lenz, "bir devrim oluyor!"

"Ah, biliyor!" İnce bir gülümseme, Lenore'nin bu özelliği nereden aldığını gösterecek şekilde, bankerin dudaklarını kıvırdı. "İcap ettiği için biraz önce beni bu konuda bilgilendirdi."

"O halde General von Strathmann'ı neden ve nerede sakladığınızı sorabilir miyim?"

"Onun mu peşindesiniz?" Einstein bacak bacak üstüne attı ve saatinin ağır zincirini elinde evirip çevirdi. "Onun nerelerde olduğu konusunda en ufak bir fikrimiz yok... Değil mi, Lenore?"

Hafif bir gül pembesi Lenore'nin yanaklarına yayıldı. Gözleriyle Lenz'e yalvarıyordu.

'Kahrolası aptal kız,' diye düşündü Lenz babasına doğru adım atarken. Bankerin kılı bile kıpırdamadı. Lenore'nin elini nazikçe omzundan indirdi ve "Bana neyi gösterdiğini biliyorum, genç adam: tüfeğin namlusunu," dedi.

"Bakımı yapılmış ve ateş etmeye hazır bir tüfek; mermisi, kapsülü ve her şeyiyle."

"Artık yeter!" Lenore namluyu yana itti.

"Generalin nerede olduğunu söyle bana!"

"Söylemeyeceğim!"

"Neden peki?"

"Neden?" diye tekrarladı Lenore. Ve sonra hafif bir hareketle, "Çünkü istemiyorum. Çünkü bundan iyi bir şey çıkmayacak. Senin hapiste olduğunu duyduğumda, ben..." Durdu. "Özgür kaldığın için çok mutluyum, çok rahatladım, sevinç doluyum, Andreas! Silahını çevirip durmak zorunda mısın? Hep şiddet olmak zorunda mı? Birisi hep Otuzuncu Burç'ta yatmak zorunda mı; sen ya da General von Strathmann?"

Lenz tüfeğini barok bir konsola yasladı. Sonra bileklerini görünecek şekilde uzattı.

Lenore'nin ağzı açık kaldı, gözleri doldu.

"Ağlama!" Lenz giysisinin kollarını tekrar solgun, kabuk tutmuş etinin üzerine örttü. Onun acı dolu ifadesi Lenz'i etkilemişti. Bunun kendisini etkilemesini istemiyordu. "Bana General'i nerede bulabileceğimi söyle!"

Babasının tatsız sorusu olmasaydı Lenz'e söyleyecekti, "Bileklerinize bunu General von Strathmann mı yaptı?"

Lenz tüfeğini aldı ve kolunun altında kıstırdı. "Şahsen değil," dedi soğuk bir sesle. "General bunu yapan sistemin bir parçası sadece ve

dahası..." Lenore'ye döndü, "...işte bundan dolayı ikimizden biri, ya o ya da ben, Otuzuncu Burç'ta yatmak zorunda ve ben onun yatmasını tercih ediyorum."

Açılıp çarpılan kapıların, devrilen şeylerin, sert adımlar atan çizmelerin sesleri onlara kadar ulaştı. Lenore irkildi; Einstein dimdik oturuyordu. Ruh hali pek değişmemiş, biri ince, diğeri bolca terleyen, düğme burunlu iki asker odaya girdi.

"İşler iyi gitmedi mi?" diye sordu Lenz.

"İşler iyi gitmedi," dedi ince olan ve bekledi.

"Pekâlâ," dedi Lenz, "bundan böyle birlikte devam edeceğiz." Ve Einstein'a, "Bunu yapmak zorunda kaldığımız için üzgünüm. Her ne zarar verildiyse, bundan Devrim Gücü sorumlu tutulamaz."

"Devrim Gücü mü?" diye burun büktü banker, "Bu sizsiniz tahminimce?"

Lenz artık dinlemiyordu. Odadan çıkmış, kendi yöntemleriyle işe koyulmuştu; iki adamına tavsiyelerde bulunup yönlendiriyor, en ağır işleri de kendisi yapıyordu. Dolapları yerinden çekmekte, köşeleri, perdelerin arkasını, yatakların altını araştırmakta, yüklükleri ve tavan aralarını kontrol etmekte, kasaları ve sandıkları açmakta, duvarları ve kapıları yoklamakta sıkıcı bir tatmin duygusu vardı. Ancak hiçbir faydası olmadı. Lenz onları bir gölge gibi takip eden, tahribatın değerlendirmesini yapan, muhtemelen de gümüş eşyaları sayan Lenore'nin fazlasıyla farkındaydı.

Sonra Lenore'nin odasına geldiler. Belirgin bir şekilde onun odasıydı; kadınsı ama kızlara özgü değil, süslü olmaktan çok sade. Küçük bir masa, tuvalet masası, dar bir yatak, eflatun-gri çizgili duvar kâğıtları. Oval bir çerçeve içinde, Lenz, şapka giymiş bir askerin siluetini buldu. Hafif gagamsı bir burun, çene, ağız hemen tanınıyordu. Farkında olmadan onu ne zaman yakalamış, profilini çizmiş, resmi çerçeveletmişti?

Arkasından gelen adımlarla arkasını döndü. Bir kırılma sesi. Tüfeğinin dipçiği seramik bir heykelciği yere düşürmüştü: parçalar, kırıklar, beyaz toz. İnce asker orada duruyordu, somurtkan yüzü birden aydınlanmıştı. "Tanrım," dedi, "hepsini parçalamak istiyorum!"

Lenz'in kaşları çatıldı. "Sakın yapma!" Sonra düşündü, belki de adam haklıydı. Herkesin eşit olduğu, beyaz bir sayfa açabilmek için belki de hepsini –Dresden porselenini, resimleri, muhteşem ahşapları– paramparça etmeliydi.

"Endişe etme, ben toplarım!"

Kapıda duran Lenore'ydi bu. Savunma yaparken sesine alçakgönüllü bir tını karışmıştı, "Ben seni anlıyorum, Andreas. Lütfen, sen de beni anlamaya çalışır mısın?"

"Lütfen, sen de beni anlamaya çalışır mısın?" diye taklidini yaptı asker.

Lenz döndü ve buna son verdi.

Duvarda, eflatunun griden ayrı olduğu bölüm hareket etmeye başladı. Gizlenmiş gardıroptan dışarı, ipek ve taftaların hışırtıları arasından General dışarı adım attı. Kılıcının kınının takıldığı dantel, çirkin bir sesle yırtıldı.

"Ben... özür dilerim..."

General'in yüzü külrengi olmuştu. Ağır Süvarileri toz olduğundan beri geçen birkaç saat içinde gözle görülür biçimde pörsümüştü. Elleri titriyordu, gözleri kararsız bakıyordu; sesi, titrek, yaşlı bir adamın tiz sesiydi.

"Gittiler," dedi Lenore.

Strathmann başını salladı.

"Lütfen oturun, General!"

"Teşekkür ederim, matmazel. Çok naziksiniz." Şaşkın bir halde Lenore'ye baktı. Sanki Lenore'nin kim olduğunu bilmiyordu. Lenore'nin tuvalet masasının önündeki küçük, yuvarlak taburenin üzerine tedbirli bir şekilde oturdu. Sonra aynada kendi görüntüsünü keşfetti.

Gülmeye başladı.

"Babamı çağırayım mı?" diye sordu Lenore.

General aynadaki görüntüsüne doğru parmağını kaldırdı ve onaylamayarak parmağını salladı. "Ayıp sana, Ernst Leonhard Hugo von Strathmann! Ayıp, ayıp!" Yüzünde topaklanmış kana dokundu. "Yine başını belaya soktun. Anlıyorum. Kaçtın, ha? Kaçtın ve bir kadının

eteğinin arkasına sığındın. Bir Yahudi'nin evinde, bir Yahudi eteğinin arkasına, ha? Ah, sen! Tüh!" Birkaç tükürük damlası aynaya çarptı.

"General!"

Yukarı, korku dolu haykırışa doğru baktı. Kaşları çatıldı.

"Ah, matmazel," dedi, "beni görmek istediniz, değil mi?" Başını salladı. "Gelmemeliydiniz. Ne istediğinizi biliyorum. Kan fışkırdığı ve kemik çatırdadığı için, kelepçeleyen askeri şikâyet etmek istiyorsunuz. Ah, matmazel, bu bir şey değil! Bir de kollarını geriye büküp bileklerini ayak bileklerine bağlayıp onları insandan halkalara çevirdiğimiz zaman görmeliydiniz."

Lenore'nin elleri yüzüne gitti.

"Ne yapabilirim, matmazel!" Ayağını yere vurdu. "Disiplin! Bir ordu disiplinle yaşar! Bu her devletin, her hükümetin temelidir! Neyi tercih edersiniz? Devrimi mi?"

"Benimle gelseniz iyi olur, General..." Bu, Simon Einstein'ın sakin, kalın sesiydi. "Biraz dinlenmeye ihtiyacınız var."

"Ah, baba!" Lenore titrek bir sesle konuşuyordu. "Baba, bu dayanılmaz bir şey!"

Babasının ne kadarını duyduğunu bilmiyordu ve yüz ifadesi ona bir şey anlatmıyordu.

6. Bölüm

Güney Almanyalı küçük burjuvalar bir devrimin, kendi burjuva-cumhuriyetçi bayrakları altında yapılmış bile olsa, o çok sevdikleri sakin cennetlerini çok daha büyük çelişkilerin girdabına, gerçek sınıf çatışmalarına sürükleyebileceğini birden fazla kez deneyimlemişti. İşte bu yüzden küçük burjuvazi, sadece herhangi bir devrimci sarsıntıdan değil, aslında kendi idealleri olan Federal Tütün ve Bira Cumhuriyeti'nden de korkar. ... Baden ordusu onlara, beklenmedik ve umulmadık bir şekilde, hazır durumdaki bir ayaklanmayı hediye ettiğinde işte bu yüzden şaşırdılar; bu ayaklanmayı Baden sınırlarının ötesine taşımaktan işte bu yüzden korktular...

F. Engels'in *Die Deutsche Reichsverfassungskampagne* [Reich Anayasası İçin Kampanya] kitabından Lenz tarafından yapılan alıntı.

"Peki, Brentano nerede?"

Soruyu soran zayıf genç adam, gidip hızla pencereyi açtı. Odadaki yoğun tütün dumanı yükseldi. Genç adam gece havasını içine çekti, hafifçe titredi ve yüzünü tekrar odaya döndü.

"Birkaç saat içinde," diye seslendi, "kongreyi başlatacağız. Peki elimizde ne var? Hiçbir şey! Ne bir strateji, ne bir öneri, ne de bir karar... Bir de idare komitesi olacağız. Ben daha neyi idare etmek durumunda olduğumuzu bile bilmiyorum!"

"Sevgili Goegg!" Bu konuşmanın çoğunun yöneltildiği adam, önünde duran maden suyundan büyük bir yudum aldı. "Tabii ki dostumuz Brentano'nun bu sonucu belirleyici toplantıda olamadığı için ne hissettiğini takdir edersiniz. Bozulan sağlığı yüzünden Baden-Baden'de kalmak zorunda olmasaydı, Yurttaş Brentano bu büyük Halk Kulüpleri Kongresi'ni hayatta kaçırmazdı."

Florian Mördes durdu ve pencere önündeki genç adamı süzdü. Goegg ne kuşkularını ne de Yurttaş Mördes'e duyduğu antipatiyi gizli-

yordu. Mördes'in de umurunda değildi. Kibirli ifadesi, soğuk gözleri, uçlarında küçük koyu kıl tutamları olan keçimsi kulakları sempati uyandırmıyordu, o da bunu biliyordu.

Mördes işine bakıyordu. Durumu idare etmek, anında çözümler bulmak, deli fişeklerin Devlet Komitesi'nin geri alınamaz eylemlere kalkışacağı kararlar almasını önlemek zorundaydı. Son toplandıklarında Brentano, özenli bir şekilde "bunun üstesinden geleceğinize inanıyorum" demişti. Pek çok kez birbirlerine, pek az söze ihtiyaç duyulacak şekilde mahkeme salonu bariyerlerinin zıt taraflarından bakmışlardı. Brentano, halk baskısı Grandük'ü, mührü ve başbakanlık makamını kendisine teslim etmeye zorlayıncaya kadar beklemek istiyordu ve bu ulvi amaç nedeniyle, cumhuriyetçilik gevezeliği kesinlikle gündem dışındaydı.

Mördes, tekrar genellemelerle konuşmaya başladı.

"Artık yeter!" diye müdahale etti Goegg, kasten kabalaşarak. "Tabii ki Brentano olmaksızın –bir de ilave edeyim, sütanneler olmaksızın– doğru bir hareket tarzı geliştireceğiz. Ama bunu şimdi yapmalıyız. Yoksa, sizi uyarıyorum, yarın Offenburg'a gelecek insanlar bunu bizim yerimize yapacak."

"Halk..." dedi Ettlingen'den Taht Danışma Kurulu üyesi Thiebaut, "...halk, Tanrı onları korusun, bu tür olaylara çoğunlukla hoşça vakit geçirmek için gelir."

"Ve," Goegg devam etti, "biz programımızın, daha birkaç ay öncesine kadar demokrasinin en sevilen liderlerinden bazıları hakkında kovuşturma açan insanlar tarafından belirlenmesine izin veremeyiz."

"Yurttaş Goegg!" Mördes ayağa kalkmıştı. "Nasıl ki siz Mannheim'ın delegesisiniz, ben de Karlsruhe Halk Kulübü'nün seçilmiş bir delegesiyim. Benim Baden'in eski Başsavcısı olduğum herkesçe bilinen bir şey. Ama siz, genç adam, hâlâ hükümetin maaş bordrosunda görünen bir gümrük memuru iken, ben görevimden ayrıldım. İnançlarıma gelince, Hıristiyanlığa geçtikten sonra Pavlus adını alan Saul, herhalde önemsiz bir havari değildi!"

"Duyun! Duyun!" dedi şişman Danışma Kurulu üyesi Thiebaut.

Duman yine yoğunlaşmış, avizeye kadar yükselmişti. Bir garson, idare komitesinin toplantı halindeki beyefendilerine, müessesenin

ikramı olarak, iki düzine taze bira getirdi. Mannheim'lı kitapçı Hoff çağrıda bulundu: "Birlik, yurttaşlar, birlik! Birlik olmadan bir yere varamayız!"

"Birlik" diye tekrarladı Thiebaut, "ve ilerleme! Tek anayasa! Tek devlet! Tek imparator! Ve her yanında serbest ticaret."

Mördes gülümsedi. Bu adamları nasıl da iyi tanıyordu! Yurttaş Thiebaut'nun bir oteli ve başka birkaç otelde de hissesi vardı. Toplantılarını, bunların içinden Offenburg'daki Hotel Zum Salmen'in dük süitinde yapıyorlardı. Yurttaş Thiebaut işini büyütmek istiyordu. Onu dar yasalar ve türlü kısıtlamalar sıkıyor, otuz altı ortaçağ prensliğinin sınırları, elini kolunu bağlıyordu. Birkaç bin soylu beyinsizin, çalışkan ve başarılı bir işadamı olan kendisinin hariç tutulduğu yasal ve mali ayrıcalıklara neden sahip olduğunu anlayamıyordu. İşte yapılmasını istediği değişikliğin konusu buydu ve kapsamı da bununla sınırlıydı.

Ama dünden beri büyük buluşma ve toplantı için bu kente yığılmaya başlamış, bütün gece ve yarın saat ikideki açılış çanlarına dek gelmeye devam edecek olan insanlara bunu anlatamazdınız. Hatta bunu, kendi aralarında okkalı laflar eden ve içten içe emekçi kuzunun burjuva aslanıyla kardeşçe yaşadığı ve polisin zengin ve fakirin çocuklarına eşit şekilde çubuk şeker dağıttığı büyük cumhuriyetçi düşler ülkesini isteyen şu sabırsız Amand Goegg'in de bulunduğu bu odadaki adamların birkaçına da itiraf edemezdiniz.

"Evet!" diyordu Goegg, "Evet, yine evet! Programımıza mazlumların tüm taleplerini dahil etmeliyiz. Anayasal konularla yetinmeyi göze alamayız. Özgürlük, sıradan insanın iki eliyle tutmak isteyeceği bir şeydir!"

"Ben de, elmaların havada pişip herkesin ağzına düşmesi talebini dahil etmek istiyorum!" diye ilave etti Mördes.

Kahkaha. Bira. Daha çok kahkaha.

Yine de Mördes, Brentano'nun, onu tüm bunlara tek başına göğüs germek üzere yalnız bırakmamış olmasını tercih ederdi. Rastatt, Freiburg ve daha küçük başka yerlerden gelen ve henüz doğrulanmamış haberler kaygı vericiydi. Brentano onunla konuştuğunda, ikisi de inisiyatifin kendi ellerinden alınacağı bir durumu tahmin etmemişti. Ya

olayların kontrolü bu gece ya da yarın burada, Offenburg'da, ertesi gün de bütün ülkede ellerinden kayıp giderse?

Bir ürpermeyi baskıladı. "Yurttaşlar! Delegeler! İdare komitesinin üyeleri!" Sesindeki panik uyuklayanları uyandırdı ve köşedeki bir gruplaşmanın fısıltılarına son verdi. "Bir bebek bile, ilk adımdan önce ikincisini atmaya kalkarsa burnunun üzerine düşeceğini bilir. Gelin bir adım atmadan önce düşünelim..."

Değişken, anlamlı yüzü düşüncesini dışa vuruyordu: Kaşları kalktı, gözleri keskinleşti, dudakları bir eşkenar dörtgen biçimini aldı. Bazı düşmanlarının ve birkaç arkadaşının, ondan Mephisto Mördes diye söz etmesi boşuna değildi.

"Burada bir program şeklinde tasarladığımız her şeyin duruma bağlı olması gerektiğini anlayalım. Karlsruhe'deki hükümete gönderdiğimiz heyetten alacağımız cevaba bağlı olduğunu..."

"Politikamızı kim belirliyor?" diye sordu Goegg derhal. "Biz mi, yoksa o müflis bürokrasi makinesi mi?"

"Bizim politikamız *belirlenmiş* bulunuyor! Gönderdiğimiz heyetin hükümetin önüne koyacağı dört talep konusunda hemfikiriz." Mördes etkili konuşmaya başlamıştı: "İki meclisin de dağıtılması! Hükümetin çekilmesi! Bir kurucu meclisin seçilmesi! Tüm siyasi sürgünlerin geri çağrılması, tüm siyasi tutuklulara özgürlük ve tüm siyasi davaların iptali!.. Ve eğer hükümet bunları reddederse, tüm Halk Kulüpleri Devlet Kongresi olarak biz, doğabilecek her türlü sonuçtan mesul tutulmayı reddediyoruz!"

Bunlar, uzak Karlsruhe'deki hükümetin, hayalî kafasına dayanmış hayalî bir tabancayla söylenmişti. Meclis üyesi Thiebaut, bu sözleri takip eden alkış şovunu başlatan kişi oldu. Kitapçı Hoff, "Eh," dedi, "artık bu da dostlarımız arasındaki en köktenciler için bile yeterince köktenci değilse...!"

Fakat Mördes, taleplerinin bu katı ödünsüzlüğünün içinde bir yalvarışın gizlendiğini biliyor ve Karlsruhe'deki hükümetin bu çıkarımı kavrayacağını umuyordu: Tanrı aşkına, beyler, lütfen işbirliği yapar mısınız? Bir deprem dalgası bize doğru geliyor. Gelin, barajın geri kalanını korumak için sel kapaklarını açalım...!

Peki ya hükümet buna razı gelmezse? Ya temelini korumak için bir orta yol bulmak zorunda olduğunu görmezse veya görmeyi reddederse? Ya, bir söylentiye göre, yüksek mevkilerdeki önemli kişilerin, Prusya Prensi'ni yardıma çağırmak, Prusyalı Hafif Süvari erlerinin ve Pomeranyalı el bombası atan askerlerin, yalnızca kızıl cumhuriyetçiliği ve sosyalist demokrasiyi değil, liberal düşüncenin son zerresini dahi tek kalemde ezip geçmelerini sağlamak umuduyla katılığı tercih ettikleri doğru idiyse?

"Yurttaşlar!" diye bağırdı Mördes, "Rica ediyorum, ılımlılık... Yoksa devrimin kargaşasını, kontrolsüz ayaktakımının idaresini, düzenin ve mal mülkün yıkılmasını mı istersiniz? İç savaş mı istersiniz?"

"Ben, yalnızca, ne için bir araya geldiğimizin tartışmasız bir biçimde ifade edilmesini istiyorum," dedi Goegg, sakin bir sesle.

Danışma Kurulu üyesi Thiebaut, mora çalan dudaklarının arasından homurdanır gibi, "Başladığımız yere geri döndük," dedi. "Gördüğüm kadarıyla gece çok uzun olacak; herkese bir bira daha istenmesini teklif ediyorum."

"Benimki maden suyu olsun," dedi Mördes.

Goegg yine pencereye gitti, yine camı açtı ve dışarı uzandı. Gökyüzü soluklaşmıştı. Soldaki kilisenin çan kulesi, şafağın gümüş rengine karşı hâlâ kapkara duruyor, şehir meydanını çevreleyen ağaçların yaprakları sabah esintisinin beklentisi içinde kımıldanıyordu. Belki de gece, bu durumda, o kadar da uzun olmayacaktı.

Offenburg!..

Bu ad pek bir anlam ifade etmiyor. Baden Grandükalığı'nın coğrafi olarak hemen hemen ortasında, hem kuzeyden hem de güneyden karayolu ve yeni demiryoluyla oldukça rahat ulaşılan küçük bir kasaba. Hiçbir olağanüstü yönü yok.

Ama o gün, Offenburg, umut anlamına geliyordu. Özgürlük anlamına geliyordu. Birlik ve bununla gelen güç anlamına geliyordu. İnsanların sözlerle ifade edemeyecekleri, ama hissettikleri şeyler anlamına geliyordu. Ve halk örgütlenmesinin gücü anlamına geliyordu. Grandükalığın her yerinde ve sınırlarının ötesindeki yerlerde, gizlilikten ve küçük yeraltı

toplantılarından vücut bulan Halk Kulüpleri, bu binlerce ve binlerce kişiyi, oraya gidip özgürlük talep etmek üzere harekete geçirmişti.

Onların duygularını paylaşıyordum. Kuşkusuz, benim ve benimle birlikte bu yük vagonunda yol alan insanların önceden koşullanmış olduğu söylenebilir. Rastatt'tan geçen ilk treni bayrak sallayarak durdurduk, kendi vagonumuzu ekledik ve yol boyu şarkılar söyledik. Tren nerede durduysa, çiçekler. Bizimle olan askerlerden biri, topçu birliğinden genç bir çocuk, bana şunu sordu: "Devrim –baharın gelmesi gibi bir şey, değil mi?"

İçinde Freiburg'dan asker delegeler bulunan, güneyden gelen tren istasyona girerken, biz de Offenburg istasyonuna ulaşmıştık. Christoffel, her zamanki gibi tıknaz ve sağlam, oradaydı. Kucaklaştık. Christoffel, Türkenlouis'de yaşadığımız olaylardan söz etti ve kendimi boğazımda bir hıçkırıkla buldum. Sonra herkes güldü, içti. İnsanlar neredeyse ceketlerimizin düğmelerini hatıra olarak çekip koparacaklardı. Herkes bize dokunmak, elimizi sıkmak, bizi kucaklamak istiyordu. Sanki tüm bunların doğruluğundan, bizim generali ve çoğu subayı gerçekten de cehennemin dibine kadar kovaladığımızdan, Freiburg'un gerçekten özgür, zorbalığın kalesi ve zulmün sığınağı olan Rastatt'ın da gerçekten bizim olduğundan fiziksel olarak da emin olmak istiyorlardı.

Offenburg!..

Benim için Offenburg renktir: serpiştirilmiş kırmızı, ama aynı zamanda Tanrı'nın paletindeki her türlü renk. Hanau köylülerini hâlâ görüyorum: kırmızı yelekler, beyaz ceketler, siyah pantolonlar, bu mevsimde bile kürklü kepler. Atlarının başlarına kırmızı çiçek buketleri bağlıydı. Kırmızı çelenkler at arabalarının kenarlarına asılmıştı. Kara Orman halkı, o inanılması güç hasır şapkalarını giymişti. Beyazlar içindeki beden eğitimi örgütleri, sarı trompetlerin arkasında sıraya girmişti. Mavi gömlekler ve siyah, geniş kenarlı şapkalar giymiş Mannheim İşçi Taburu; başlarında yürüyen ve kırmızı bir bayrak taşıyan, dalgalı kırmızı sakalıyla şanlı bir tip, başında kıpkırmızı bir kep, omuzlarında sağlam bir tüfek. Ve kızlar! Mavi, yeşil, turuncu, mor önlükler, koyu renk etekler, beyaz çoraplar, parlak eşarplar, beyaz bluzlar, göğüslerini gergin tutan vücutlar.

Benim için Offenburg sestir: alıp başını giden çanlar, bangır bangır öten trompetler, coşkuyla eğlenen insanlar. Bu siyasi bir gün, ama aynı zamanda, hem şenlik hem de panayır günü. Telleri gıcırdatan kemancıları ve talihinizi belirleyen papağanları; iki atış poligonunda çatırdayan atışları ve kaşık, kurdele, düğme ve tava gibi mallarını gürültüyle tanıtan işportacıları; dönüp duran piyango tekerleri, atlıkarıncanın yanında gıcırdayan bir laterna ve şarkı söyleyen sokak şarkıcılarıyla.

Bir yandan bunlar olup biterken, Halk Kulüpleri Kongresi'nden delegelerin toplantı halinde olduğu Belediye Sarayının önünde kurulan kaba saba platformun üstünde konuşmacılar birbiri ardına konuşuyor. Halk konuşmacıları dinliyor. Halk bir şeylerin olmasını, Kongre'nin harekete geçmesini bekliyor. Görünüşe göre, halk sabır küpü...

Andreas Lenz'in günlüğünden, 13 Mayıs 1849.

İdare amirlerinden biri kapıdan, başkanlık divanının oturduğu yükseltilmiş platforma koşturdu. Başkanlık koltuğundaki Taht Danışma Kurulu üyesi Thiebaut, elini kulağının arkasına götürdü. Adam aceleyle fısıldanmış mesajını tekrar etti. Thiebaut başını salladı. Bir anlık kaş çatışı, renk vermeyen yüzünü kararttı. Fakat çıngırağa uzanırken toplantının başından beri olduğu kadar telaşsız ve sakindi.

Kürsüde konuşan ufak tefek delege durdu ve yukarı baktı. Ne söylemişti ki başkan çıngırağı çalmıştı? Gelecekteki bağlılık yemini meselesi en önemli şey değil miydi? Grandük'ün emrine itaat etmiş bir resmî görevlinin vicdanı, anayasaya yemin etmeyi kabul edebilir miydi? Bir çelişki durumunda, hangi yemin öncelikli olacaktı?

"Yurttaşlar!" Thiebaut ağır ağır doğruldu. "Halk Kulüpleri Kongresi'nin saygıdeğer delegeleri!" Thiebaut, Hotel Zum Salmen'in yemek salonundaki avizelere ve salonun duvarları boyunca asılı siyah, kırmızı ve altın renkli bayraklara gözlerini dikti. Modern, son moda konforuyla birinci sınıf bir otel. Parasının bir kısmını buraya yatırmakla iyi yapmıştı. "Offenburg'a varmış bulunan ve kongremize katılmak üzere olan asker delegelerin onuruna ayağa kalkmanızı rica ediyorum..."

Sabahın erken saatlerinden itibaren yüksek pencerelerin dışında istikrarlı giden curcuna, bir gümbürtüye dönüşüyordu. Derken, aniden bir sessizlik ve "Biz, iktidarı ele geçirdik! Biz, rütbesiz askerler! Biz, halk!"

Thiebaut'nun kalın parmaklı eli, dışarıdaki "Hurra!" seslerini yatıştırmak için havayı kesti. "Bazıları Freiburg Garnizonu'ndan, güneyden," diye anons etti, "bazıları da Rastatt Kalesi'nden. Sanırım onlara, gönülden bir hoş geldiniz dememiz gerek!"

Büyük, altın yaldızlı kapı açıldı. Asker şapkaları meşe yapraklarıyla süslenmiş, kırmızı rozetler göğüslerine iğnelenmiş bir grup üniformalı adam eşikte tereddüt içindeydi.

"İçeri girin! Gelin!" diye el etti Thiebaut.

Delegeler ayağa kalktı.

"Üniformalı kahraman yurttaşlarımıza hoş geldiniz diyoruz!" diye seslendi Thiebaut. "Kendileri, bize müzakerelerimizde yardımcı olmak üzere birlikleri tarafından seçildiler."

İdare amiri, grubu, bir kanattan geçirerek onlar için alelacele boşaltılmış olan ön sıralara götürdü. Kongre üyeleri yerlerine oturdu. Askerler silahlarıyla ne yapacaklarını bilmezken bir tereddüt anı yaşandı. Thiebaut bile ne yapacağını bilemez gibiydi. Silahlar, o ana kadar ne mutlu ki barış içinde geçen müzakerelere, rahatsız edici bir hava getirmişti.

Goegg elini kaldırdı.

"Yurttaş Goegg!" diye söz verdi Thiebaut.

"Tüm diğer işlerimize bir ara verip, askerlerin sözcüsünü dinlemeyi öneriyorum," dedi Goegg.

Mördes yavaşça doğruldu. Goegg salonun karşı ucundan ona baktı. Mördes askerleri konuşmaktan alıkoymak isterdi. İşleri köktencileştirme eğiliminde olabilecek her türlü şeyden korkardı.

Ama Mördes, "Eminim ki üniformalı yurttaşlarımızın söyleyeceği her şey yapıcı olacaktır. Delege Goegg'in önerisini destekliyorum," dedi.

Öneri oybirliğiyle kabul edildi.

Askerler hazırlıksız yakalanmıştı. Nihayet yerlerine yerleşmiş, tüfeklerini dizlerinin arasına koymuş, şapkalarını da tüfeklerinin namlusuna asmışlardı. Aralarından bir sözcü... İyi de, kimdi sözcüleri? Freiburg'dan bir asker mi? Yoksa Rastatt'tan mı? İki heyet istasyonda güç birliği yapmıştı, çünkü zıt yönlerden gelen trenleri tesadüfen aynı zamanda oraya varmıştı. O andan itibaren selamlaşmalar, el sıkışmalar, çiçekler, sevgi gösterileri, kadeh tokuşturmalar ve müzikten, sözcü gibi bir şeyi düşünmeye vakit olmamıştı.

Christoffel, Lenz'i hafifçe dürttü.

Lenz duraksadı. Bu insanlara ne anlatmalıydı? Dışarıda durum farklıydı. Dışarıdaki coşku dolu hava insanı alıp götürüyordu. Lenz de bütün kalbiyle rahat rahat konuşmuştu. Ama burada? Başkanlık divanına baktı: ortada öylesine mağrur, kendinden emin ve kararlı haliyle şişman, ciddi bir adam; sağında ve solunda, her birinin yüzünden rehavet, halinden memnuniyet taşan birtakım adamlar. Onları sarsmak, güvenlik içindeki saygınlıklarından uyandırmak, onlara kan, cehennem azabı dolu şarkılar söylemek isterdi. Ama belki de yanılıyordu. İlk izlenim çok zaman yanıltıcı olurdu. Bunlar, kendi tarafında, devrimin liderleri olan insanlardı.

O hâlâ bunları düşünürken, Onbaşı Haas sarı sakalını sıvazlayarak ve alnında saygı uyandıran çizgiler oluşturarak doğruldu. Onbaşı Haas'ın hiç kuşkusu yoktu. O, güçlü bir konuşmacıydı. Alayındaki herkes böyle söylerdi. Ve hem de devrimci iradesini ve enerjisini, bütün mevzuata aykırı olarak, üstlerinin tüm itiraz ve tehditlerine rağmen sakal ve bıyık bırakarak kanıtlamamış mıydı?

Thiebaut, sakallı askeri, eliyle zarif bir şekilde kürsüye yönlendirdi. "Onbaşı Haas, Rastatt Garnizonu'nun delegesi!"

Haas alkışlara teşekkür mahiyetinde elini kaldırdı.

"Rastatt Kalesi'ni," diye başladı, sesini mümkün olduğu kadar uzaklara ulaşacak şekilde güçlendirerek, "tüm yapıları, donanımı ve ağır silahlarıyla bir bütün olarak, yoldaşlarım ve silah arkadaşlarım adına, bu Kongre'nin emrine vermekten onur duyuyorum!"

Lenz ayağa kalktı. Herkes doğrulmuştu. Biri marş söylemeye başladı; bütün Kongre katıldı:

*Allons, enfants de la patrie!**

Lenz, dostlukla kavramak için Christoffel'in elini aradı. Şişman başkan, marşı göbeği inip kalkarak söylüyordu. Başkanlık divanındaki herkesin ağzı, *Marseillaise*'in ritmiyle açılıp kapanıyordu. Lenz artık platformdaki kimsede, o tedirgin edici kendini beğenmişliği ve küçük hesapları görmüyordu. Uygun adım yürüyen, karşı konulamaz devrimci kıtaları, geri çekilen karşı kuvvetleri görüyordu:

* Fransız milli marşı *La Marseillaise*'in ilk dizesi: "Kalkın, vatanın evlatları." *–ed.*

*Le jour de gloire est arrivé**

Lenz'in gözleri doldu. Onbaşı Haas'ı, sonu gelmeyen laf kalabalığını affetti. Ne müthiş bir hareketti bu: Rastatt'ı devrime armağan etmek! Haas, tek bir hareketle, bu salonu ve salondaki herkesi, ortak duyguları, ortak düşünceleri paylaşan ve bunları birlikte ifade eden bir topluluğa dönüştürmüştü... Doğrusu Lenz, daha iyi bir fikir, daha iyi sözler bulamazdı. Christoffel'e döndü ve kaşlarını çattı.

Bu adamın nesi vardı? Christoffel'in yüzü buz gibi, gözleri kupkuruydu. Âdeta bir yabancı gibi mesafeli duruyordu. Sanki bu salondaki adamlar ve onların tepkileri umurunda değilmiş gibiydi. Bu, Lenz'in moralini bozdu. 'Belki de Christoffel Fransızca bilmiyordur,' diye düşündü.

*Aux armes, citoyens! Formez vos bataillons! Marchons! Marchons!***

Marşın son nakaratını izleyen vakur sessizlikte Christoffel, Lenz'e fısıldayarak, "Rastatt'ı armağan etmenin Haas'ın elinde olduğundan pek emin değilim. Öyle bile olsa, onu bu insanlara vermesi gerektiğinden de..." dedi.

"Başka kime verecekti?" diye sordu Lenz, kabalığıyla hissettiği şüphe dürtüsünü örtme girişimiyle.

Christoffel omuzlarını silkti, "Bekleyelim görelim..."

Şimdi kürsü Haas'a kalmıştı. Önemine işaret etmek istediklerini, okkalı hareketler ve kayda değer duraksamalarla vurguladı. Lenz, onun askerlerden söz edeceğini ummuştu. Nasıl oluyordu da, özgürlük sloganı atan herkesi bundan yalnızca bir yıl önce duraksamadan vurup öldürenler, şu anda özgürlük sloganları atıyordu? Nasıl oluyordu da, daha sadece bir yıl önce askerî disiplinin en kötü tacizlerini sorgulamaya cesaret edemeyenler, şimdi üstlerini defedip kendi komutanlarını seçme hakkını talep ediyordu? Bu yalnızca, başkasının yerine görev yapan bazı çavuşların paralarını almaları engellendiği için miydi? Bu yalnızca, asker olmaya zorlanan kendisi gibi bazı insanlar, etraflarındaki başka askerleri etkilemiş olduğu için miydi? Yoksa bunların hepsi ve başka bir şeyler daha mıydı: askerlerin zihni-

* (*Fr.*) "Zafer günü geldi."

** (*Fr.*) "Silah başına, yurttaşlar! Kıtalarınızı oluşturun! Yürüyelim! Yürüyelim!"

ni ele geçirip yüreklerine işleyen ve en kasvetli kışla duvarlarının bile dizginleyemeyeceği ileri doğru bir akış, bir çalkalanma, yükselen bir ateş mi? Peki, şimdi bunu bu devletteki ve bütün Almanya'daki son askere ulaşana ve son bilince nüfuz edene kadar yaymak üzere konuşmaları gerekmez miydi?

Bunun yerine Haas, Baron von Stein'ın reform yasalarından ve Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi*'nden alıntılar yapıyordu. Schiller'in epik *Çan Türküsü* şiirinde takdirle andığı küçük zanaatkârların yurttaşlık erdemlerini övüyordu. Yavaş yavaş, komşu İsviçre'de uygulanan federal sistemin, hem zenginlere hem de fakirlere yararına doğru, bilgiççe bir geçiş yapıyordu. Konuşmasının başında yaptığı duyurunun yarattığı elektrikli heyecan hızla sönüp gidiyordu. Gecenin mücadelelerinden yorgun düşmüş Danışma Kurulu üyesi Thiebaut, koltuğuna oturmuş, gözleri kapalı, hafifçe horluyordu. Pek çok delege kendi aralarında sakin sakin ya da hararetle konuşuyordu. Kaşlarını çapraz kaldıran Florian Mördes, boşluğa diktiği gözleriyle kaskatı duran, hayal kırıklığının içini ağır ağır yakışını kontrol eden Goegg'e hoş bir şekilde gülümsedi. Her şey uzayıp gidiyordu; saniyeler, dakikalar, sözler, düşünceler –hal böyleyken orada bulunan herkes zamanın, karar zamanının uçup gittiğini, hiçliğin, boşa giden fırsatın bu perde arasının, büyük "Evet" ya da "Hayır"ın daha fazla ertelenemeyeceği saati yalnızca daha yakınlaştırdığını hissediyordu.

Haas sonunda çuvalladığını anlamıştı. Kekeledi, öksürdü ve zar zor duyulan birkaç manasız söz ederek kürsüyü terk etti. Konuşmasını bitirdiğini fark etmek insanların birkaç saniyesini aldı. Derken birkaç delege, nezaket icabı, alkışlamayı başardı. Ne de olsa Haas devrimci askerlerin sözcüsüydü.

Lenz'in parmakları silahının namlusunu kavradı. Utanç duymuyordu. Utanılacak ne vardı ki? Ama büyük bir şansın kaybedildiğini görmek moral bozucuydu. Bir açıdan da bu kendi hatasıydı. Konuşabilirdi. Başarısız olsa bile, saçma sapan konuşmaktan dolayı olmazdı.

"Usul hakkında bir önerge!" diye bir ses geldi salondan.

Thiebaut kafasını kaldırdı. "Usul hakkında Mannheim delegesi Yurttaş Hoff'a söz veriyorum. Onu kürsüye davet etmeden önce, Halk Kulüplerimizin yeni Devlet Komitesi için bir aday listesi konusunda

anlaşma sürecine girmemiz gerektiğini hatırlatmak isterim. Bu meseleyi akılda tutmanızı diliyorum, lütfen."

Kitapçı Hoff, kutudan çıkan yaylı kukla gibi aniden fırladı. "Tam da bunu belirtmek istiyordum, Yurttaş Thiebaut ve delege arkadaşlarım!" dedi önemle. "Askerlerimizin demokratik ruhu onuruna ve özverili kahramanlıklarına minnet borcu olarak, adaylarımızın arasına ordudan bir ya da iki temsilci dahil etmemizi teklif etmek istiyorum. Onlar halkın davasına hizmette tam liyakatlerini kanıtladılar."

Hoff yukarıya zıplayışı kadar hızla oturdu. Onbaşı Haas'ın yüzüne yeniden renk geldi, sakalını sıvazladı. Birkaç delege öneriyi onayladıklarını mırıldandı. Hoff'u, ılımlı politik görüşleri olan biri, önerileri genellikle köktencilerin olduğu kadar ılımlı ilericilerin de çıkarlarını dikkate alan, sağlam bir yurttaş olarak tanırlardı. Fakat Mördes, bu değerli önergeyi desteklediğini açıklayarak işleri fiilen yürüten grubun onayını daha veremeden, salondaki mıymıntı uğultu bir kez daha idare amirlerinin ivedi koşuşturmalarıyla kesildi.

Thiebaut'yu bilgilendirecek zaman kalmamıştı. İdare amirlerinin hemen ardından, bir deri bir kemik kalmış, kasvetli görünen bir tip, ardında aynı şekilde asık suratlı iki adamla birlikte, uzun adımlarla salona girdi.

"Rotteck!" dedi Lenz'in arkasında oturan delege, dehşet içinde.

Lenz soru soran gözlerle kafasını döndürdü.

"Temsilciler Heyeti!" dedi delege. "Hükümete gönderilen Temsilciler Heyeti! Şu sarı çantayı görüyor musun? Rotteck'in kolunun altındaki? İşte onun içinde o dört talep var!.."

Terli yüzü hâlâ trenin isiyle kaplı Rotteck platforma çıktı. Üç adamın Karlsruhe'den getirmiş olduğu mesajı tahmin etmesi için Mördes'in falcı olması gerekmiyordu. Thiebaut'ya eliyle işaret ediyordu, ama başkan, işaretin farkında olsa da, olayları engellemenin bir yolunu bulamıyordu.

Thiebaut doğruldu. "Freiburg Delegesi Yurttaş Rotteck'i dinlemek için," dedi, boğazındaki balgamı temizleyerek, "müzakereye ara vermeyi uygun buluyorum. Yurttaş Rotteck, bize, Karlsruhe'deki hükümete gönderdiğimiz Temsilciler Heyeti'nin görevinin sonuç raporunu verecek."

Rotteck sarı çantayı masanın üzerine, Thiebaut'nun önüne koydu. Bu her şeyi izah eden bir hareketti. Bu şekilde o, ulaştırmak üzere görevli kılındığı dört talebi Kongre'ye geri getirmişti. Ardından kürsüye çıktı, gömleğinin manşetlerini buruş buruş frakının kollarından içeri soktu ve yorgun gözlerini dinleyicilere dikti.

Salondaki insanlar, delegeler, basın, dinleyiciler kıpırtısız oturuyordu. Dışarıdaki şen, güvenli, gürültülü hayhuy pencerelerden içeri sızarken sessizlik bunaltıcı hale geliyordu. Lenz gerildi. "İşte o an geldi çattı," diye fısıldadı Christoffel'e. "Şimdi biraz hareket görme zamanı."

Christoffel kalın başparmağıyla burnunu sildi, ama hiçbir şey demedi. Lenz'in canı sıkılmıştı ve merak içindeydi. Bu adamın kalın köylü kafasının içinde neler dönüyordu? Ya da bir şey dönüyor muydu?

"Yurttaşlar! Bu sabah, şafak vakti, Altesleri Grandük'ün hükümetinin başbakanı tarafından kabul edildik..."

'Biraz tatsız bir gününde olan terbiyeli bir ses,' diye düşündü Lenz. 'Özenle seçilmiş, soğukkanlı sözler. Muhtemelen yine bir avukat.'

"Başbakan Herr Bekk, Bakanlar Kurulunu acil toplantıya çağıracağı ve Altesleri Grandük'ü taleplerimizle ilgili bilgilendireceği konusunda bizi temin etti. Herr Bekk'e onun hatırı için bütün gece beklediğimizi ve artık dönüp Kongre'ye rapor vermek için sadece birkaç saatimiz kaldığını söyledik. Başbakan'a kendi kişisel fikrini sorduk."

"Artık konuya gel!" diye bağırdı biri salondan. "Evet mi, hayır mı, onu söyle bize! Halk bekliyor!"

Thiebaut çıngırağı çaldı. Rotteck onaylamayarak yukarı baktı. Lenz, adamın hikâyesini ya kendi bildiği gibi anlatacağı ya da hiç anlatmayacağı konusunda kararlı olduğunu gördü.

"Herr Bekk, kendi fikrince, hükümetin anayasal sınırlar dahilinde yapabileceği her şeyi yaptığı yanıtını verdi. Bütçe müzakerelerinin kapanışının ardından, program uyarınca birkaç hafta içinde meclisler dağılacaktı. Çok sayıda siyasi mahkûm afla serbest bırakılmıştı. Serbest bırakılmayanlar, kişilik gelişiminin en küçük bir işaretini dahi gösterememişlerdi."

Gülüşmeler oldu. Lenz, Rotteck'in hükümete karşı kanıtları toparlamak için anlatımında hakikati tam olarak aktardığını görmeye başladı.

"Biz ülkedeki genel memnuniyetsizlikten söz ettik. Herr Bekk genel istek adıyla bilinen her şeyin halktan kaynaklanmadığını ve her halükârda hükümetin bu bağlamda, arzuya göre toplanan her gelişigüzel topluluğu değil, halkın anayasal olarak seçilmiş temsilcilerini dinlemek zorunda olduğunu belirtti."

"İşte bu biziz!" diye seslendi Goegg. "Duyun, duyun!"

"Kahrolsun hükümet!" diye bir ses geldi salonun arka taraflarından.

"Hepsini kapı dışarı edelim! Bakanları, prensleri, dükleri, ne varsa!"

Thiebaut'nun çıngırağı acı acı çaldı. Dışarıdaki kalabalık, bir şekilde, olanı biteni sezmiş görünüyordu. Sakinleşmiş, neşelerini kaybetmişlerdi.

"Mördes'e bak!" dedi Lenz'in arkasındaki delege. "Neler çeviriyor orada?" Lenz ilk defa geçen yılın isyancılarını kovuşturan ve o sıralarda Rastatt'ta bir öğrenci olan Andreas Lenz'e açılan davanın altındaki imzasıyla onun ordu kariyerini başlatan adamı gördü. Yakası solmuş, beyazlayan saçları darmadağınık Mördes, rahatsız görünen Thiebaut ile alelacele bir şeyler konuşuyordu.

"Biz Rastatt ile ilgili haberden söz edince," dedi Rotteck, "Başbakan, bizim gerçekten hükümetin ve Altesleri Grandük'ün, Offenburg'da toplanan güruh ile onlarla ittifak halindeki isyancıların her türlü eylemine yasal onay vermesini beklediğimizi mi sordu."

"Ayıp!"–"Kepazelik!"–Yuhalamalar ve ıslıklar.

Rotteck, kürsünün kenarını kavrayarak, dimdik duruyordu. Kışkırtıcı biri değildi, bunu herkes görebiliyordu. Bilakis, diye düşündü Lenz, bu adam muhafazakâr eğilimliydi. Ama şimdi o, duyguları gerçekten de *ateşliyordu*. Boşu boşuna bekledikleri gece, şafakta yaptıkları verimsiz konuşma ve muhtemelen kabullenme hevesinde olmadığı başka bir şey, yaklaşımını değiştirmiş olmalıydı. Eğer Mördes, Thiebaut'nun onun sözünü kesmesini öneriyor idiyse, Rotteck direnirdi.

Diğer delegelerin de oynanmakta olan oyunun bilincinde oldukları görülüyordu. Hoşnutsuzlukla kaş çatışı Rotteck'in çizgili yüzüne birkaç çizgi daha eklerken, sessizlik geri döndü.

"Ve sonra, yurttaşlar, Herr Bekk bir süreliğine bu hükümeti devirip Baden'de veya güney Almanya'nın azıcık daha büyük bir parçasında oyuncak bir cumhuriyet kurmayı başarabileceğimizi söyleyerek sözlerini tamamladı. Ama, dedi, iki farklı sisteme bölünmüş bir Almanya, kısmen cumhuriyet kısmen monarşi olan bir Almanya, uzun vadede var olamayacağından, kendisinden ya da Altesleri Grandük'ün hükümetinden herhangi bir girişim gelmese dahi, altmış bin ya da daha fazla Reich askerinin ve öteki devlet kıtalarının buraya, yasa ve düzeni yeniden kurmak için yürümesi işin doğasının gereğiydi."

Rotteck durdu. Titreyen parmaklarıyla göğüs cebinden bir mendil çıkarıp alnını sildi. Kongre topluca nefesini tutmuştu. Korkunç tercih ortaya konmuştu.

Mördes doğruldu.

Ama daha yeni uzlaşma planını dile getiremeden, birisi sade bir şekilde, "O halde savaşacağız!" dedi.

Lenz irkildi.

"Savaş!" Bu ses her yerden geliyordu. "Artık ödün yok!" "Devrim yapalım!" "Kahrolsun hükümet!" "Bekk'i devirelim!" "Grandük'ü devirelim!" "Brentano iktidara!" "Brentano'yu istiyoruz!" "Cumhuriyet istiyoruz!" "Yaşasın Baden Cumhuriyeti!" "Yaşasın Almanya Cumhuriyeti!"

Lenz'in işin farkına varması birkaç saniye aldı: Ayaklanmayı başlatan birkaç basit sözü söyleyen, Christoffel'di. Christoffel, delegelerin çoğu ayakta, yaygara koparır, ellerini sallar, bağırır haldeyken, elleri tüfeğine kenetlenmiş durumda, sandalyesinde kalmıştı. Istakoz gibi kızarmış Thiebaut, çıngırağını sallayıp duruyordu. Rotteck kürsüden inmişti. Onun yerinde Mördes, şu anda muhtemelen dünyadan ve dünya üzerindeki herkesten nefret ediyor olsa da, çarpık gülüşüyle gülümsüyordu. "Devrim!" diye bağırdı Lenz. "Köhnemiş çeteyi yerlerinden edelim!" Sandalyesinin üstüne atladı ve ellerini ağzının etrafında çanak gibi açtı, "Yeni bir devir istiyoruz!" diye haykırdı. Ve bu, hemen anlaşılamayacak kadar geniş kapsamlı bir şey olduğundan, ilavè etti, "Bütün güç halkın olsun!"

Christoffel lakayt duruyor, silahını bırakmıyordu: tetikte bir asker!

Lenz aşağı indi. "Bir şey söyleyemez misin?" diye sordu yüzünü ekşiterek.

Christoffel bir şey söyledi.

"Ne?" diye haykırdı Lenz.

Christoffel sesini yükseltti, "Söylenecek ne var ki!"

Nihayet Mördes, bütün bu velvele içinde sesini duyurabildi. "Yeni bir durum!" diye ilan etti. "Yeni bir durum doğdu! Yeni bir düşünce tarzı gerektiriyor! Yarım saatlik ara öneriyorum!"

Goegg itiraz anlamında ellerini sallayarak aceleyle platforma gitti. Lenz, Mördes'in taktiğini anlıyordu. Yarım saatlik bir yatışma süresi, yeni kuruntular ve tereddütler, sulandırılmış bir program ve içinde her türlü fırsatçı tutucunun yer aldığı bir Devlet Komitesi anlamına geliyordu.

Ama Goegg çok geç kalmıştı. Taht Danışma Kurulu üyesi Thiebaut, ağır bir şekilde doğrulmuştu. "Ara veriyorum!"

Oylama yapılmamıştı. Delegeler koltuklarını terk ettiler. Bazıları hole çıktı. Çoğunluk gruplar halinde toplaşmıştı. En büyük grup, Mördes'in çevresindeydi. Pipolar, purolar yakıldı. Garsonlar etrafta biralarıyla acele acele dolaşıyordu.

"Şimdi ne olacak?" dedi Lenz, düşünceli bir halde.

Christoffel tüfeğini omzuna attı ve şapkasının üzerine vurdu: "Karnım aç!"

Onlar, Dünyanın Sekizinci Harikası'ydı.

O gün Offenburg'da olan herkes, Rastatt veya Freiburg'dan gelen her asker öyleydi. Küçük çocuklar, yansıtılan zaferin birazını yakalamak için büyüklerin arasına karıştı. Christoffel'in veya Lenz'in söylediği bir söz onları havalara uçuruyordu. El sıkışmayı başaran bir çocuk, hayranlık ve kıskançlık odağı haline geliyordu.

"Teşekkür ederim! Teşekkür ederim!" Lenz kendisini savunmaya çalıştı.

Biri, bir şarap testisi sundu, başka biri domuz pastırması dilimi uzattı, dilimleyip dilimlememek onlara kalmıştı. Yaşlı bir adam Lenz'i iki yanağından öptü, ağladı: "Bunu da gördüm ya! Bugünü de

gördüm ya!" Ve sonra Napolyon, *Grande Armée** ve Ren nehrinin öte tarafından gelmiş öbür devrim hakkında konuşup durdu; ama şimdi tam burada, kendi halkları tarafından yapılmış bir devrim vardı. Kızlar ayakta kıkırdayarak, birbirlerini dürterek, Lenz'i tepeden tırnağa süzüyorlardı. Bir yerlerde biri keman çalıyordu. Lenz tüfeğini Christoffel'e fırlattı ve sarışın, balık etli bir kızı, sonra da gözleri parlayan, sıkı memeli, müzik sona erdikten sonra bir an için Lenz'in onu kucaklamasına izin verip nefes nefese, hafifçe titreyerek Lenz'e gülümseyen esmer bir kızı yakalayıp döndürdü.

"Onlar bizim askerlerimiz!" dedi halk ve bu gerçekten de yeni bir zamandı. Çünkü o güne değin halk, askerin, hangi bayrak altında olursa olsun, düşman olduğunu hissetmiş, anneler kızlarını "iki renkli kumaş"tan uzak durmaları konusunda uyarmıştı; çünkü asker ceketleri hep iki renkli olurdu.

Christoffel, Lenz'in tüfeğini neredeyse onunla Lenz'i dürterek geri verdi. "O kız nasıl?" diye sordu boğuk bir sesle.

"Hangi kız? Sarışın olan mı, esmer olan mı?"

Christoffel yutkundu. Kendi kendine öfke duyuyordu. Bunu bu adama asla sormamalıydı; her şeyin ayağına geldiği ve insan değerleriyle ilgili hiçbir algısı olmayan bu adama. "Sana geri gönderdiğim kız!" dedi bir anda.

Lenz onu dirseğinden kavradı, kalabalıktan uzağa, bir kestane ağacının gölgesine götürdü. "*Senin...*" diye tekrarladı, "*bana* geri gönderdiğin mi?"

"Josepha!" dedi Christoffel ve sanki bu söyleyeceği son sözmüşçesine çenesini sımsıkı kilitledi.

Yavaş yavaş Türkenlouis'deki sahne Lenz'in gözünde canlandı. Demek ki Josepha, yine silinmez etkilerinden birini, kolay etkilenen bir adamın zihnine kazımıştı! Zavallı Christoffel...

"Onunla trende karşılaştım. Senden kaçıyordu. Seni seviyor. Ona dedim ki..."

"Ona ne dedin?" diye sordu Lenz, gizli alayını bastırarak.

"Hiçbir şey!"

---

* *(Fr.)* "Büyük Ordu". Napolyon'un ordusu. *-ed.*

Christoffel çekip gitti. Lenz de gitmesine izin verdi. Ona içerlemişti. Christoffel sadece işine burnunu soktuğu için değil. Bu nasıl bir şakaydı! Sanki kız her halükârda ona geri gelmeyecekmiş gibi! O, Josepha'nın kanına işlemişti ve bu böyle olduğu sürece Josepha onundu, bütünüyle onun, daima onun! İçerlemişti, çünkü bu herif, hem de böyle bir günde, belirsiz, net olmayan, bütünüyle karmakarışık kişisel ilişkilerinin durumunu ona hatırlatmıştı.

"Julia!" diye eliyle çağırdı esmeri.

"Benim adım Maria," dedi kız.

"Demek öyle," dedi. "Maria. Ben seni sevmiş olsaydım, Maria, bu seni mutlu eder miydi?"

Maria güldü.

"Ben bir ozanım," dedi Lenz. "Sevgiye ihtiyacım var. Çok çok sevgiye."

"Sen bir askersin," dedi Maria. "Çok da hoşsun. Benim askerimsin."

"Hayır," diye diretti Lenz, "Ben gerçekten de bir ozanım!"

"Benim askerim bir ozan!" diye güldü Maria. "Kafiye dizer!"

İnsanlar toplandı.

"Sana ispat edeceğim!" dedi Lenz, tanımlayamadığı bir şeye öfke içinde. "Gitarı olan var mı?"

"Gitarı olan var mı?" diye seslendi halk.

Kimsede gitar yoktu, ama kemancı, bir iş imkânı doğduğunu anlayıp öne çıktı. Dış görünüş açısından itibar edilmeyecek, tek gözü kör, darmadağınık saçlı ve boynunda pul pul kirler olan bir adamdı.

"Gel, kardeş!" Lenz kolunu kemancının omzuna doladı ve şehir meydanının diğer yanındaki, kabaca kurulmuş platforma doğru harekete geçti. "İkimiz, sen ve ben, bir gösteri yapacağız!.."

Yolda kendisine uzatılan bir testi şarabı kabul etti ve kemancıya verdi. "Benim askerim bir ozan!" diye tekrar etti Maria. "Askerim bize şarkı söyleyecek!"

Platformda, Mannheim İşçi Tugayının bayrakları olan kızıl sakallı asker, kalabalığa sesleniyordu. Kırmızı kepini kaybetmişti, ama bir eliyle tüfeğine sıkıca sarılmış, diğeriyle de ileri geri hareketler yapıyordu.

"Ah, bu beyler ve allame insanlar," diyordu, "onların halkın iyiliği ve refahıyla ilgili lakırdılarını bir dinleyin! Bir anda tozlu kitaplarının arkasından sürünerek çıkıp hatamızın ne olduğunu bize hemen söylerler. Ve şişman, boş oturan zenginler çelik kasalarından paytak paytak yürüyerek gelip bize, neye ihtiyacımız olduğunu söylemeye kalkarlar. Eh, *onlara* ihtiyacımız olmadığını söyleyebilirim!"

Geniş bir alanı gösteren el hareketi, delegelerin hâlâ toplantı yaptığı Hotel Zum Salmen'i de kapsıyor gibiydi. Lenz'i gördü ve ona seslendi, "Haklı mıyım, asker? Sizin de savaştığınız şey bu mu?"

"Benim askerim bir ozan!" diye övündü Maria. "Bize şiir yazdı!" Ve kemancı, onun bu sözünün ardına, yayı ve dört teliyle birden bir ünlem koydu.

"Gel buraya, asker!" dedi kırmızı sakallı adam. "Sen de bizdensin!"

Lenz platforma tırmandı ve konuşmacıyı kucakladı. Adam alkışın bitmesini bekledi ve devam etti:

"Bizim bu asker gibi insanlara ihtiyacımız var; cesur ve halkın davasına sadık! Ama bu iyi gün dostlarına, bu bürokratlara ve durup dururken bizi selamlayıp bizim için endişelenen polis memurlarıyla jandarmalara değil. O profesörlere ve bizi, Yehuda'nın İsa'yı sattığından daha az gümüş paraya satacak o tiplere de ihtiyacımız yok. Haklı mıyım, asker?"

Lenz, otelin üst kat pencerelerinden aşağıya, çatık kaşlarla bakan endişeli yüzler gördü. Ara çoktan bitmiş olmalıydı. Yukarıda yapılan toplantıdaki delegeler, muhtemelen, halkın arasına karışmak için kendilerini hazırlıyorlardı.

Kırmızı sakallı adam hâlâ bekliyordu. "Çok haklısın!" diye onayladı Lenz ve platformun yakınındaki dinleyiciler alkışladı.

"Bizim bir parlamento seçmemizi istiyorlar!" Adam yine kalabalığa hitap ediyordu. "Ama aynı zamanda gırtlağımıza çöken otuz altı derebeyimizin de olmasını istiyorlar. Soruyorum size, söyleyecek bir sözü olmayan bir parlamento ne işe yarar? Ordularıyla hükümdarlarımız ve onların yığınla bürokratı bize yılda dört yüz milyon guldene mal oluyor..." Ellerini kaldırdı ve parmaklarıyla saydı, "Yani bir-iki-üç-dört... Almanya'daki her adam, kadın ve çocuğa yılda on gulden düşüyor!"

Kemancı platforma tırmanmış, bir bacağını tırabzana dayayarak oturmuş, kemanını çenesinin altına sıkıştırmıştı. Maria gülüyor ve haykırıyordu, "Askerim bize şarkı söylemek istiyor!"

İri sarışın yeniden ortaya çıkmıştı. "*Senin* askerin mi?" Lenz'e hülyalı gözlerle bakıyordu.

Kırmızı sakallı adam kollarını açtı. "Şimdi size soruyorum millet; kimin çoğu zaman dişleyecek kuru bir ekmek kabuğu bile olmuyor? Taçlılar ve asası olan kan emiciler çetesinin, orospularına, şampanyalarına ve fakir, mutsuz askerlerinin açlıktan ölen halka ateş edip öldürmeyi daha iyi öğrenmesi için talimlere saçıp savuracağı parayı ödemek için mi bütün gün alnınızın teriyle çalışıyorsunuz?"

"Hayır!" diye bağırdı halk. "Hayır! Hayır!"

Hotel Zum Salmen'in kapısından dışarı ilk delegeler adımlarını attı. Platforma doğru kalabalığı yara yara, yavaş yavaş ilerlemeden önce bir grup haline gelmeyi beklediler.

"O halde biz ne istiyoruz?" diye seslendi adam. "Bazılarının söylediği gibi, bir kayzer mi? Otuz altı küçük zorbanın tepesinde oturacak muazzam bir süper zorba hükümdar mı? Hayır, kardeşler. Biz yeni bir devlet istiyoruz, özgür bir devlet. Adına *Cum-hu-ri-yet* denecek bir devlet."

Birisi konuşmacıya kırmızı bayrağını uzatmıştı. Bayrağı meydan okurcasına yüksekte tutuyordu.

"İçinde yaşayan sizin, benim gibi insanların kral, dük, sıradan emekçinin kayzer olacağı; şu anda sıska kemiklerinin üzerine paçavralar giyen çocukların, ülkenin etrafta özgürlük ve sevinç içinde yürüyen prensleri ve prensesleri olacağı bir cumhuriyet!"

Delege grubu yakınlaşmıştı.

"Şimdi, asker," dedi adam, "bize bir şarkı söyle!"

Kemancı yayını kaldırdı ve tellerden deneme mahiyetinde birkaç ses çıkardı. Lenz gözlerini kapadı. Fikir ve nakaratın sloganı epeydir zihnindeydi. Kesin konuşmak gerekirse, Christoffel'in şüpheci tavrı onu sarstığından bu yana. Ve kongredekilerin konuşmalarındaki satır aralarını daha dikkatli dinlemeye başladığından bu yana. Şu anda tamamlanıp tamamlanmadığını o da bilmiyordu. Belki de yol aldıkça, olan şeye bir şeyler ilave edecek, değiştirecek ya da keskinleştirecekti.

Tek bir korkusu vardı: Tam ortasında durmak zorunda kalır mıydı acaba? Otelden buraya doğru ilerleyen o küçük adamlar, keyif için gezintiye çıkmamışlardı. Offenburg'un büyük halk mitinginin resmî müzakeresini başlatmak için geliyorlardı.

Küçük bir adam vardı, büyük bir zamanda yaşadı.
Trala, trala, tra-hopsassa!

Kemancı melodiyi yakalamıştı. Bayağı iyi bir kemancıydı. Lenz'in şarkısı önemli bir noktaya parmak bastığında, kemancı, insanların kahkahalarını yönlendirecek bir kıvraklık yaratmak için kemanını çekiştiriyordu.

Küçük adam, diyordu Lenz şarkısında, büyük konuşuyordu, ama yalnızca küçük şeylerle ilgili olarak, trala, trala, tra-hopsassa, ama insanlar onun büyük sözlerinden etkileniyordu ve bu yüzden ona başlarında yürümesini söylediler. Ve ardından, yaptığı ve konuştuğu her şeyi, yaptığı ve konuştuğu her şeyi,

Donunun içindeki kalbiyle!

yapıyordu, nakaratı geldi.

Keman tiz bir çığlık attı, insanlar güldü ve şarkıya eşlik etmeye başladı:

Trala, trala, tra-hopsassa,
Donunun içindeki kalbiyle!

Ve küçük adam halkın önünde yürüdü ve bir dereye geldiklerinde, kendini büyük bir general gibi hissetti. Ama bacakları dereyi geçemeyecek kadar kısaydı; içine düştü. Sonra halka dedi ki, o öyle büyük bir generaldi ki büyük bir atı olmalıydı. Ve onlara büyük bir konuşma yaptı:

Donunun içindeki kalbiyle!

Sonra halk ona büyük bir at verdi ve onu atın üzerine koydular. O halkın önünde atını sürdü ve kendini Napolyon gibi hissetti. Bir kayaya geldiklerinde, at şaha kalkti ve o düştü. Sonra halka dedi ki, o öyle büyük bir liderdi ki dört atlı bir arabası olmalıydı onun. Ve onlara büyük bir konuşma yaptı:

Donunun içindeki kalbiyle!
Ve halk ona dört atlı bir araba verdi, şimdi onların önünde rahat bir şekilde arabayla götürülüyordu; ta ki düşmanla karşılaşana kadar. Sonra, büyük bir zamanda yaşamış olan küçük adam bir anda büyük bir general, Napolyon ya da büyük bir lider olmadığını, yalnızca küçük bir adam olduğunu hatırladı ve hızlıca arabasından atlayıp kaçtı–
Donunun içindeki kalbiyle!

Delege grubu platforma varmıştı ve Danışma Kurulu üyesi Thiebaut, nefes nefese merdiveni çıkıyordu. Lenz yakınlarda birinin kendisini dikkatle incelediğini hissetti: Christoffel. Paldır küldür nereye gittiyse, belli ki dönmüştü.

Lenz elini kaldırdı. Kemancı çılgın bir kadans* çaldı.

Burada halk için büyük bir ders vardır ve bu ders gerçeklerden doğmuştur: Bir adamın büyük sözleri bir şeydir, ama bir de nasıl davrandığına bakın!
Küçük adamınıza iyi bakın ve önceden emin olun,
Kalbi doğru yerde mi, yoksa–
Trala, trala, tra–hopsassa,
Donunun içinde mi?

Christoffel çılgınca alkışlıyordu. İriyarı sarışının yüzünde yeniden hülyalı bakışlar belirdi. Maria öpücük gönderiyordu. Halk gülüyor ve kırmızı sakallı adam büyük bir hazla eşlik ediyordu:

Donunun içinde mi?

Lenz dünyanın zirvesindeydi. Tek gözlü kemancıyı kucakladı; adamın kokusu burnuna geldi. Halk, kestane ağacı, meydanı çevreleyen dar cepheli evler, kendisini içine atmak istediği, hareketli bir çiçek dürbünü gösterisiydi. Ama Goegg onun yanına çıktı, kendini tanıttı ve "Hayır, hayır!" dedi, "Sen burada dur, bizimle!" Kırmızı sakallı adam ve kemancı sahneden çekilirken, Goegg, yeni, muzaffer bir özgüven sergileyerek, Lenz'i platformda toplanan kodamanlara teker teker tanıttı.

* Müzikte bir ya da yarım cümlenin, bir cümle parçacığının ya da bütün bir bestenin sonunu gösteren düzen. *–çev.*

Lenz için şu kadarı netti ki, Goegg'in kendisine kardeşçe davranmasının nedeni şarkısı karşısında duyduğu coşku değildi. Goegg, dünyaya halkla ve popüler her şeyle yakın bağlarını sergiliyordu. Goegg belli ki şimdi artık olayların ön planındaydı. Bu da, Hotel Zum Salmen'in şölen salonunda, son bir saat içinde belirli değişimlerin yaşanmış olduğunun göstergesiydi. Mördes neredeydi? Teslim mi olmuştu?

Thiebaut mitingi açıyordu. Lenz, bu dağ gibi et yığınının geçici bir heves yüzünden ya da kazara önünde durmadığını fark etti. Hem hâkim hem de babacan olan sesi, şu anda yoğun bir şekilde kalabalık olan şehir meydanının her yerine net bir şekilde ulaşıyordu. Bu adam insanlarda, düşüncelerinin kendilerine ait olduğu yanılsamasını yaratan o demokrasi ve otorite alaşımına sahipti. Tutku uyandırmıyor, sadece insanları sırdaşı yapıyordu. Onun ehil elinin rehberliğinde, yüksek politikanın dolambaçlı yollarında onun peşinden gidiyorlardı. Ve o, kaşla göz arasında, insanları istediği yere çekiyordu. Öyle ki artık insanlar sağı solu, eğriyi doğruyu ayıramaz oluyordu. Hükümetin işbirliği yapmayı reddederek ılımlılara karşı önlem aldığından söz etmedi. Bunun yerine, özgürlük güçlerinin karşı konulamaz gücünden söz etti. Halkın büyük sabrını ve herkesi tatmin edecek bir program sunmak için çalışmış liderlerine karşı güvenini göklere çıkardı. Şimdi de bu program, onlara, kendini özgürlüğe adamış savaşçı, Baden halkının o sadık evladı, ne yazık ki hafif bir hastalıktan dolayı bu büyük ve ilham veren mitinge katılamayan sevgili Lorenz Brentano'nun yakın dostu ve silah arkadaşı, Mannheim'lı yetenekli ve genç delege Amand Goegg tarafından okunacaktı.

Goegg elinde birkaç büyük dosya kâğıdıyla yaklaştı. Gençliğin ve devrimin eksiksiz bir simgesiydi âdeta. Lenz'in anlaşmazlık yüzünden çarpılmış olarak gördüğü yüzü, şimdi sakin ve kararlıydı. Alnının şekli, burnu, çenesi, serbest bıraktığı uzun saçı, yüzünün solgun rengi onu, hikâye kitaplarının ve romantizmin bütün kahramanlarının bir bileşimi haline getirmişti.

"Duyuru!" diye ilan etti Goegg ve bunu takip eden sessizlikten sonra tekrar etti, "Duyuru!"

Sesi parlak, duru, meydan okuyucu bir edayla çınladı. "Burada, Offenburg'da, devlet çapındaki mitingde bir araya gelen Baden hal-

kı, Halk Kulüpleri'nin Devlet Temsilcileri Kongresi'ne sunulan geçerli önerilerin tartışılması bittikten hemen sonra ve devletin tüm kesimlerinden gelen delegelerin huzurunda, ek olarak yapılan kamuya açık müzakerelerin ardından resmî bir şekilde varılan karar..."

Önerilen karar, görece daha köktenci kanat için belirgin bir zaferdi. Goegg'in taslağı okuması, diye düşündü Lenz, bir göstergeydi. Hal böyleyken... Platformda şimdi Mördes de vardı! Tanrı bilir ne zaman tırmanmıştı. Bu güzel günde rahat ve dünyayla barışık, tırabzanın arka kısmına yaslandı. Gözleri tam bir umursamazlık örneği, ağzında bir politikacının daimi gülümsemesi. Bu durum, kararın içeriğiyle nasıl bağdaşıyordu? Böylesine bir rehavet, krallarına isyan eden Palatina halkına askerî destek verilmesi, şu anki Baden hükümetinin görevine derhal son verilip yerine Brentano'nun başkanlık edeceği bir hükümetin kurulması, her iki Baden meclisinin derhal dağıtılıp yerlerine özgür bir şekilde seçilmiş bir kurucu meclisin getirilmesi için yapılan, açık bir şekilde beyan edilmiş taleple nasıl örtüşüyordu? Mördes, kararın yürekliliği karşısında ilk etapta solukların kesilmesinin ardından halktan gürül gürül gelen alkışların önemini fark etmiş olmalıydı: Karar halkın silahlanmasını, tüm siyasi sığınmacıların geri çağrılmasını, siyasi mahkûmların özgür bırakılmasını, askerî mahkemelerin tasfiyesini, subayların özgürce seçilmesini ve sürekli ordunun örgütlenecek olan silahlı halk birlikleriyle en kısa zamanda birleşmesini kamuya ilan ediyordu.

Bu, dönüşü olmayan noktaydı. Ve Mördes hâlâ gülümsüyordu...

"Tüm toprak vergilerinin ve feodal vergi aşarın kaldırılması!" Goegg okumaya devam ediyordu. "Eski, adil olmayan seçim yasasının iptali! Yargılamanın jüri tarafından yapılması! Eski bürokrasinin kaldırılması! El sanatlarını, ticareti ve tarımı büyük kapitalistlere karşı korumak için bir Ulusal Banka! Eski vergi sisteminin tasfiyesi, artan oranlı gelir vergisinin tahakkuk ettirilmesi! Yaşlılık ya da hastalık nedeniyle aciz kalan tüm yurttaşlar için devlet emeklilik fonu!"

Bu sanki bir hayal demeti gibiydi. Halk alkışlamayı unuttu. Orada, yeni bin yıla bir anlık bakışla, gözleri fal taşı gibi açık, duruyorlardı. Herkes için bir şey vardı; hiçbir şey unutulmamış, tüm istekler dikkate alınmış, her dilek kayda geçirilmişti. Özgürlük! Devrim! Ah,

bu harikaydı. Bu güneş, bu renk ve onlara bu muhteşem bakış açısını veren bu genç adam.

Danışma Kurulu üyesi Thiebaut, Goegg'in yanına gelmişti; "Okunan bu kararın ve içindeki hususların lehinde olanlar, kanaatlerini 'Evet' diyerek belirtsinler!"

Evet, bir gürleme halinde geldi. Eller uzamış buğday tarlası gibi dalgalanıyordu. Mördes'in eli de diğerleriyle birlikte havadaydı, tıpkı Thiebaut'nun, Hoff'un ve başkanlık divanının diğer üyelerininki gibi. Başka ne yapabilirlerdi? Yine de bu Lenz'i rahatsız etti, tıpkı erişemediğin bir kaşıntı gibi. Ve sonra, bir anda, gerçeği sezdi; Mördes'in halinden hoşnut kayıtsızlığını, Thiebaut'nun iyiliksever işbirliğini: Bu program ve içerdikleri artık onlar için sorun değildi. Bunu ciddiye almamaya karar vermişlerdi. Gerçekte, program ne kadar köktenci olursa, ne kadar çok vaatte bulunursa, bu o kadar hoşlarına gidiyordu. Bunun gerçekleşmesinin imkânsızlığı köktencileri tehlikeye atacak ve iktidar, onu nasıl kullanacağını bilenlere hızla geri dönecekti.

Aslında, Mördes cephesi bu güçten asla feragat etmemişti. Bunu anlamak için, sadece, o anda kitapçı Hoff'un okumakta olduğu, Halk Kulüpleri'nin yeni Devlet Komitesi için önerilen adaylar listesini dinleseniz yeterdi. Brentano'nun buna başkanlık edeceği, Lenz için ve en küçük bir siyasi anlayışı olan herkes için açıktı. Brentano atanmış başbakan olacaktı. Sorun, burada toplanmış, en ufak bir kuşku duymayan halka sunulan bu gölge kabinede başka kimlerin olacağıydı. Mördes mi? Struve mi?.. Lenz dinledi. Hayır, Mördes'i önermeye cesaret etmemişlerdi. Bu meydanda olan bazı insanların devlet başsavcılığının her türlü hilesiyle özdeşleşmiş bir isme itiraz edeceğinden korkmuşlardı. Fakat Struve'nin de adı geçmemişti. Tek bir noktaya odaklı biri olan Struve, bu orta yolcu eşrafın huzurunu kaçırır, uyumunu bozardı.

Mannheim'lı Hoff böbürlenerek yayıldı. "Ve üniformalı yurttaşlarımızın bir temsilcisi olarak, Kongre halka şu kişiyi öneriyor: Rastatt'lı Haas!"

Bu anı beklemekte olan Onbaşı Haas, önemli biri havasında dirseğiyle kendisine yol açtı ve platforma çıktı. Hoff'un yanına yerleştirildi ve kendisini halka göstermesine izin verildi. Bilgeliğini ifade etmek için ağzını açtı, ama bir kelime bile edemeden, neşeli bir ses, pek de

saklayamadığı kahkahasıyla nefesi kesilerek seslendi, "Peki, ya orada duran?"

Lenz etrafına bakındı.

"Evet, sen, asker!"

İriyarı sarışın, kıpkırmızı olmuş, kendini gizleyen arkadaşı Maria'yı çılgın gibi dürtüyordu. Kısık sesli bir adam şarkı söylüyordu:

> Küçük adamınıza iyi bakın ve önceden emin olun,
> Kalbi doğru yerde mi...

"İyi bir öneri!" diye seslendi Goegg. "Listemizin yedek üyeler kısmında hâlâ birkaç boşluğumuz var. Aday olarak öneriyorum..." Sesini alçaltarak sordu, "Tam isminizi söyleyebilir misiniz, lütfen? Hata yapmak istemiyorum... Ah, evet..." Ve olanca sesiyle, bir kez daha: "Rastatt'tan Onbaşı Andreas Lenz'i aday gösteriyorum!"

Alkışlar. Bir yerlerde kemancı çalmaya başladı, ama birkaç notadan sonra durdu. Lenz'in ilk düşüncesi şuydu: Bu saçmalık! Ben politikacı değilim ki! İkincisi: Neden olmasın? En azından bana güvenen insanlara ihanet etmem. Üçüncüsü ve kendini bile şaşırtanı: Christoffel! Christoffel'i seçmeliler! Bütün bu sallantılı kardeşliğin ortasında kaya gibi sağlam, kolay etkilenmeyen, derinlere kök salmış birisine ihtiyaç vardı.

Ama Christoffel ortalarda yoktu.

Sonra Lenz düşündü: Böylesi daha iyi; zavallı çocuk o okkalı laf cambazları arasında kaybolurdu; her şeyden önce ilkeler diyerek, onu alaya alarak toplantılardan kaçırırlardı...

"Rastatt'tan Onbaşı Andreas Lenz!" diye seslendi kitapçı Hoff ve yorgun bir şekilde meydana baktı. "İtiraz var mı?.. Yok mu?.. O halde kabul edildi!"

Lenz, başına bu işi saran esmeri arandı. Ama belki de o yapmamıştı. Belki de bu, Lenore'nin General Strathmann'ın kolunda Türkenlouis'e geldiği akşamdan, pekâlâ yeni hükümet olabilecek bir şeye seçildiği bu ana kadar, insanlar ile olayların, olaylar ile insanların uygun bir buluşmasıydı. Hâlâ arandığından, platformda şehir meydanının öteki ucundaki kargaşayı fark eden ilk kişi de o oldu. İstasyondan gelen yolun meydana ulaştığı yerde bir adam, kalabalığın içinden ilerlemeye

çalışıyordu. Elinde bir kâğıt sallıyor ve nefes nefese, insanların yolu açmasını sağlayacak bir şeyler söylüyordu. "Haber!.." Adam yaklaşırken artık bu söz anlaşılabiliyordu. Üzerindeki istasyon şefi üniformasının yakası açıktı, kepi de yoktu. "Haber! Başkanlık divanına özel...!"

Mördes, otomatik bir refleksle, adamın uzanan elinden telgrafı almak için öne çıktı. Ama Goegg daha hızlıydı. Kâğıdı kaptı, mührü kırdı, mesajı okudu ve Thiebaut'ya uzattı.

Thiebaut, mesaja şöyle bir göz attıktan sonra, mendiline uzandı ve alnında aniden boncuk boncuk beliren teri sildi. Hoff'tan kenara çekilmesini istedi.

Kısık bir sesle, "Baden Halkı!" diye başladı. "Yurttaşlar! Sizi bilgilendirmek bizim görevimiz. Altesleri..." sonra kendi kendini düzeltti, "Grandük kaçmış."

Solgun, ve geri dönülemez olanın şokuyla bitkin, geri çekildi. Kalabalığın üzerine bir sessizlik çöktü. Sanki dev kestane ağaçlarının üzerinde tek bir yaprak bile kıpırdamıyordu.

Derken bir kep havaya atıldı. Biri haykırdı, "Yaşasın halk!"

Sonrası, kızılca kıyamet.

İKİNCİ KİTAP

7. Bölüm

Devrim yapıldıktan sonra, 14 Mayıs Pazartesi sabahı, Brentano Rastatt'a geldi. Struve ve diğerleri tarafından çağrılmış, tereddütlerine rağmen halkın emrine itaat etmişti... Politikası nasıl bir zafer kazanmıştı ki, Struve bile, Baden devletinin kral naipliğini üstlenmesi için ona yalvarmıştı!.. Brentano derhal hareketi kontrol altına alma çabalarına girişti. Rastatt askerlerine Reich Anayasasına bağlılık yemini ettirdi. "Yaşasın Cumhuriyet!" çağrıları boğazlarda kaldı... Brentano, Rastatt Belediye Sarayının balkonundan, hayretler içindeki askerlere, kendisinin ve Devlet Komitesi üyelerinin Anarşi ve Komünizm ikiz tehlikesinin önüne geçmek için artık başkent Karlsruhe'de çalışmaya devam edeceklerini duyurdu. Şaşkınlık içindeki askerler, devrimin önderinin, tıpkı halkın bütün düşmanları gibi, önceki hükümetlerin de gerici önlemlerini mazur göstermek için hep kullandıkları lakırdıları tekrarladığını işittiler...

Johann Philipp Becker'in *Güney Almanya Mayıs Devriminin Tarihi* (Cenevre, 1849) kitabından Andreas Lenz tarafından yapılan alıntı.

"Ya, Lenore..." diyerek fincanını uzattı, "devriminizi beğendin mi?"

Lenore çayı koydu. Babasının her zamankinden daha sarı görünen benzi onu korkutuyordu. Yüz kasları gevşemiş, gözlerinin altındaki torbalar neredeyse siyaha dönmüştü. Pazar günkü abluka, askerlerin cadde ve meydanlarda kamp kurması, kale kapılarının kilitlenmesi, savunma noktalarına görevliler yerleştirilmesi onu etkilemiş görünüyordu.

"Ben hâlâ biraz dışarı çıkman gerektiğini düşünüyorum," dedi Lenore. "Hava almak sana iyi gelebilir."

"Hava! Hava!"

"Kimse sana zarar vermez! Çok disiplinliler."

"Taşkınlığın en disiplinlisi bile karaciğeri hasta olan bir adama iyi gelmez," diye yanıtladı babası.

"Her ne yaptılarsa, onları buna itecek yeterince şey yaşandı!"

Babası bir süre konuşmadı, şeker maşasıyla oynayıp durdu.

Dışarıdan, boğuk sesli komutları aksettiren çizmeleriyle başka bir kıta geçti. Yan odadaki saat ağır ağır, yankılanarak gece yarısı olduğunu haber verdi. Bir mum cızırdadı ve daha parlaklaştı.

Einstein, sonunda, "Yani bunun iyi bir şey olduğunu mu düşünüyorsun?" diye kaldığı yerden devam etti.

"İyi mi, kötü mü?" diye tekrarladı Lenore. Bu, insanın nerede durduğuna ve kendisinin de bunun neresinde olduğuna göre değişirdi. "Her halükârda bir ilerlemedir!" dedi Lenore inatla.

"İlerleme mi?" Einstein başparmağının üzerine biraz enfiye koyup burun deliklerine götürdü. "Demiryolu ilerlemedir! İş dünyası ilerlemedir! Sanayi, makineler!.. Sana söylüyorum, canım..." Lenore'nin alnının zeki biçimine, gözlerindeki, yaşıtı sıradan genç hanımlarınkine hiç benzemeyen ifadeye baktı: "Anlayacağına eminim; birinin yeni buhar kazanını finanse ettiğim her defasında, genç arkadaşın Lenz'den ve onun tarzı insanların alayından çok daha fazla ilerleme kaydediyorum!"

Lenore, Lenz'i gördü, General'i gördü. Belki de babası haklıydı. Çoğu zaman haklıydı gerçi, ama bunun Lenore'ye bir faydası yoktu.

"Saçma!" diye devam etti Einstein. "Bütün kaleyi tecrit etmek! Hiç kimseyi içeri veya dışarı bırakmamak!"

"Bazıları Prusyalıların gelmekte olduğunu söylüyor." Lenore kendini, subaysız, neredeyse lidersiz, her dedikoduya inanıp her hayalî tehlikeye karşı yollara düşen o zavallı, ahmak, beceriksiz adamları yine savunur bulduğu için kaşlarını çattı.

"Prusyalılar!" diye homurdandı Einstein. "Coğrafya devrimin güçlü yanlarından biri değil... Peki, o genç adam nerede?" diye lafı değiştirdi. "Sanırım dışarıya onu aramak için çıktın. Başka bir evi aramış mı? Ya da soymuş mu?"

Einstein'ın derdi karaciğeriydi. Karaciğer, safrakesesi, asabiyet, hepsi bir arada... Ve ayaklanma, isyan ve devrim, harap olmuş sinirlere hiç iyi gelmezdi.

"Prusyalılar!" diye konuya geri döndü. "Eğer gelirlerse, geldiklerinde..."

"Niye geliyorlar ki?" diye araya girdi Lenore, korku doluydu. Yine Lenz'i, sonra da her ikisinin üzerine yuvarlanan kocaman ve ezici bir şeyi, sürü sürü mızraklı Alman süvariyle el bombası atan Pomeranyalı askeri, aptal ve konuşamayan eğitilmiş otomatları düşündü.

"Eğer gelirlerse, geldiklerinde," diye ısrarla sürdürdü Einstein, "bu kalenin duvarlarının Eriha'nın surlarından farkı kalmayacak..."

"Bana bunları neden anlatıyorsun, baba?"

Einstein düşündü. Evet, neden anlatıyordu? Neden bu gece uyuyamayıp homurdanmaları ve şikâyetleriyle onu da ayakta tutuyordu? Parasını güvenli bir yere koyup ilişkilerini kendisine en faydalı olacak şekilde kurmamış mıydı? Onu huzursuz eden bu gürültü, bu yürüyüş müydü? Acaba bu, değişim ne yönde olursa olsun yenilen hep Yahudiler olur, diye kendisini uyaran çok eski bir içgüdü müydü?

"Çünkü seni seviyorum," dedi sonunda. "Çünkü kalbini buna bağlamanı istemiyorum."

Lenore'nin içindeki sızı depreşti. Aralarında yaptıkları Tanrı, dünya, iş üzerine konuşmalarda genellikle duygusallıktan kaçınırlardı. Ancak Lenore, babasının kendisine en yakın bulduğu çocuğu olduğunu biliyordu. Einstein oğullarını, dediğine göre ticareti öğrensinler, zihinlerini geliştirsinler diye Frankfurt'ta, Basel'de, Paris'te, Londra'da konuşlandırmıştı. Aslında oğulları Einstein'ın şubeleri gibiydi; işleri açısından hayati önemde insanlardı, ama duygu bakımından değil. Lenore olmasa, Einstein yalnız bir adamdı.

"Kalbini buna bağlamanı istemiyorum," diyerek ilmiğini tekrar yakaladı, "çünkü Almanya'da hiçbir zaman başarılı bir devrim olmamıştır ve olacağından da şüphe ederim."

Lenore bakakaldı. Bu, kendi evlerinin içine kadar girmiş bir devrim için tuhaf bir yorumdu.

Einstein bitkin bir halde Lenore'ye gitmesi için işaret etti. "Ve kalbini o çocuğa bağlamanı da istemiyorum."

Lenore itiraz etmek istedi.

"Şu anda," diye devam etti Einstein, "devrimin hepimizi eşit kıldığını, kendini onun kollarına atmanda bir sakınca olmadığını düşünüyor olabilirsin..."

Durdu. Kapı zili ısrarla çalıyordu. Einstein'ın bir an için yüzü değirdi.

"Ben aşağıya iniyorum," dedi Lenore.

Einstein'ın kolu kalktı ve Lenore'yi tuttu.

Zil yine sessizliği deldi.

"Ben burnu havada biri değilim," dedi Einstein zorlama bir dinginlikle, "riyakâr da değilim. Fakir bir adamı seviyorsun. İyi hoş, ona bir iş kurarım ve başarılı olması için elimden geleni yaparım. Ama o, bu tür bir adam değil ki..."

"Acaba..." Lenore, gergin, pencereye gitti. Cadde karanlık ve boştu. Uzaklardan kamp ateşlerinin yansıyan parıltısı geliyordu. "Acaba Andreas Lenz'i başka bir zaman tartışamaz mıyız?"

"Lenore!"

"Efendim baba?"

"Beni almaya geldilerse, senin Frankfurt'a gitmeni istiyorum..."

"Seni bırakmam! Ve onlar da..."

Zil. Çılgıncasına. Derken kapı gıcırtıyla açıldı.

"Sana söylediğimi yap!" Einstein, elleriyle, oturduğu koltuğun kolçaklarına yapıştı.

Gelen kâtipti. "Bir bey sizi görmek istiyor!" dedi.

"Bir *bey* mi?" Einstein kelimenin üstüne basarak söylemişti.

"Adını veremeyeceğini söyledi." Kâtip ucuz gömleğinin kollarını düğmeledi. "Ona ne söyleyeyim, efendim?"

"İçeri yolla."

Kâtip ayaklarını sürüyerek çıktı. Kısa bir süre sonra, ziyaretçiye ışık tutmuş halde geri geldi. Siyah bir takım, siyah palto, siyah gölgeler içindeki ziyaretçi iri görünüyordu.

Einstein doğruldu. "Bak sen, Teğmen Gramm!"

Gramm başıyla selamladı, Lenore'ye doğru gitti ve kızın elini dudağına götürdü.

Einstein, eliyle işaret edip kâtibi savdıktan sonra, "Ziyaretinizi neye borçluyum?" diye sordu.

Teğmen dikkatle oturdu. Eyere güvenirdi, ama bu narin mobilyalara değil. Lenore'nin ikram ettiği bir fincan çayı aldı, ama onu masanın üzerine koydu.

"Ben gidiyorum," dedi birden.

"Ah," dedi Einstein. Bu yeni müdahaleye içerlemişti. Askeriye şu son birkaç günde canına yetmişti. "Sonra?"

"Hangi dürüst subay burada kalmaya devam edebilir ki!" diye düşünmeden konuştu Gramın. "Vahşi bir hayvan gibi avlanan! Hayır, karşı koyabileceğim bir yere gideceğim." Yumruğunu dizine vurdu. "Ayaktakımı!"

Yüzü al al olmuş, mum ışığında parlıyordu. O, basit tepkileri olan, at sırtında dolaşan basit bir adamdı.

"Peki, bize bunu haber vermeye mi geldiniz?" diye sordu Einstein.

"Düşündüm ki..." Gramın durdu. Yalvarır gibi bakan fersiz gözleriyle yüzünü Lenore'ye döndü. Sonra, kelimeleri ağzının içinde geveleyerek, "Size General'in iyi olduğunu söylemeyi düşündüm. Şimdi evinde, rahatı yerinde, istirahat ediyor. Canını sıkan biri olmadı."

"Bilgimiz var," dedi Einstein, soğuk bir sesle.

Gramm hüzünle dizlerine vurdu.

"Rastatt'tan nasıl ayrılacaksınız anlayamadım!" dedi Lenore. "Kilitli, nöbetçili kapılardan nasıl çıkacaksınız?"

"Beni tanımıyorsunuz, Matmazel Lenore!" Gramın canlanmıştı. Güvenli bir konu bulmuştu. "Ben her şeyi düşünürüm. Askerî kafa, anlıyorsunuz ya..." Kendinden hoşnut bir şekilde güldü. "Bir arka kapı var. Çoğu kişi bilmez, ama ben biliyorum. Benim yardımcılarımın bir kısmı, anlayacağınız, plan ve komplolarla ilgili bilgi sahibi olmak üzere çalışır. Tanrı'ya şükür ben de birkaç güvenilir adam tanıyorum. Bütün askerler şeytanın tarafına geçmedi ya!.. Yani...!" Yumruğunu bir kez daha dizine vurdu. "Dışarıda atlar da olacak, hızlı atlar..."

Einstein ilgisini kaybetti. Adam para istiyordu. Mesele buydu. Düzenin bozulduğu bir ülkede, bilinmeyene doğru yola çıkıyordu ve ayın on üçüydü. Parası bitmişti, arkadaşları da saklanıyordu.

"At binmeyi biliyorsunuz, değil mi Matmazel Lenore?"

Einstein'ın kaşları kalktı. Bu da nereden çıkmıştı?

"Ben..." Teğmenin dili tutuldu. Derin bir nefes aldı. Koca, kıllı elleri kalçalarının üzerinde dümdüz duruyordu. "Ben, Matmazel Lenore, benimle gelmenizi isteyecektim..." Einstein'ın irkilişi ve Lenore'nin hayreti karşısında, hızlı hızlı konuşmasını sürdürdü, "Bu söylediklerimi ilk kez düşünmüyorum, anlıyorsunuz değil mi?.."

"İlk kez değil mi?" dedi Einstein.

"Eh," dedi Gramm, "biliyorsunuz, çok köklü bir aileden geliyorum. Anne tarafım Burgundy krallarının bir mareşaline kadar gidiyor."

"Bizimki de," dedi Einstein, "Mısır firavunlarının bir bankerine kadar gidiyor." Ve enfiyesinden bir tutam daha alarak, "Üstelik her iki taraftan," dedi.

Teğmen yutkundu, güldü. "Ne derler bilirsiniz, Yahudi Yahudi'dir! Ama Matmazel Lenore'yi Rastatt'a atandığımdan bu yana arada sırada görme fırsatım oldu. Sonuncusu kendisinin muhteşem doğum günü partisiydi. Ve ona hayranlık duymaya başladım; anlıyorsunuz, değil mi efendim? Daha uzun bir süre bekleyebilirdim. Bir erkek, Majesteleri Grandük'ün ordusundaki bir subay, düşünmeden hareket etmez. Özellikle böyle... böyle bir..."

"Böyle bir dünürlüğü mü?" diye fikir verdi Einstein.

"Aynen öyle!" Gramın paltosunu açtı ve sandalyesinin arkasına attı. "Aynen öyle! Dünürlük, doğru kelime bu! Ama şimdi yaşadığımız bu... bu..."

"Terslik?"

"Bu terslik, doğru! Şimdi düşüncelerimi açma zamanının geldiğini hissediyorum..." Bir sivil olarak at sürme alışkanlığını işaret etti, "... özellikle yapılan hazırlıkları ve bekleyen atları düşününce..."

'Gerçekten gülünç,' diye düşündü Einstein. İşi icabı parasal destek vermek zorunda kaldığı Rastatt Amatör Tiyatro Derneği tarafından sahneye konmuş bir oyunu seyreder gibiydi. Tabii Lenore'nin kasılmış yüzü dışında.

Gramın sandalyesinden yarı yarıya doğruldu. "Matmazel Lenore gibi genç bir hanım bu ipini koparmış alçakların arasında kalamaz! Evinizde bir kere arama yapıldı. Onları tekrar gelmekten alıkoyacak ne var ve bu kez ya..."

Einstein artık dinlemiyordu. Bu münasebetsiz teklif onu bir soruyla karşı karşıya bırakmıştı: Kızıyla ne yapacaktı? Kızının başına *neler* gelecekti? Aşk! Aşk o şeylerden biriydi. Başına geldiğinde hoş bir şeydir aşk, ama bunun üzerine bir hayat bina edilemez. Özellikle de bir eve zorla giren o serseri dâhiyle. Eh, kiminle o zaman? İş dünyasından tanıdığı birinin evliliğe uygun oğlu örneğin? Paranın parayı çekmesi? Ya da bu Gramm gibi bir dangalak, ailesindeki boş kafataslarına biraz beyin, boş kasalara da biraz para girsin diye Yahudi kanını kullanacak, üst düzey bağlantıları olan toprak sahibi bir soylu mu?

"Efendim!"

Einstein başını kaldırdı.

"Kızınızla evlenmek istiyorum!" Ve daha Einstein bir şey söylemeden, "Zaman daralıyor! Adamlar bekliyor!" dedi.

"Teklifinizden onur duydum, Teğmen Gramm." Einstein derin bir nefes aldı. Altın saat zinciri göğsü boyunca gerildi. "Ama izin verin de birkaç soru sorayım."

"*Benimle* evlenmek istedi," diye araya girdi Lenore, "izin ver de *ben* birkaç soru sorayım."

"Tam da oraya geliyordum," dedi Einstein. "Görüyorsunuz Teğmen, ben Lenore'yi oldukça bağımsız yetiştirdim. Bununla birlikte..." Lenore'ye dönerek, "başlık konusu genellikle kızın anne babasıyla konuşulur..." Ve tekrar Gramm'a dönerek, en efendi haliyle, "Eminim, askerî zekânızla bu konuyu da düşünmüşsünüzdür."

"Düşündüm!" diye onayladı Gramm; bu oldukça hassas konuya rahat bir giriş yapıldığı için mutluydu. "Belirli şeyler göz önüne alındığında... belirli..."

"Koşullar?"

"Evet efendim, koşullar. Belirli koşullar göz önüne alındığında, düşündüm ki..."

"Sizinle evlenmeyeceğim, Teğmen Gramm!"

"Matmazel?"

"Sizinle evlenmeyeceğim dedim!"

"Ama neden, matmazel?" Dev, kollarını çaresizce kaldırarak ayaklarının üzerinde doğrulmuştu.

Lenore yorgun bir şekilde güldü. "Sadece evlenmeyeceğim işte. Düşüncelerinizi, atlarınızı ve mali konudaki tartışmalarınızı kendinize saklayabilirsiniz."

"Bir açıklama talep ediyorum!" Gramın bunu, karşısında bir erkek varmış ve meydan okumak üzere elli adım ötedeki tabancalara gitmek için kanıtları topluyormuş gibi söylemişti.

Lenore omuz silkti.

Gramm düşünmek için başını eğdi. Bir süre sonra, mümkün olan tek sonuca vardı: Lenore huysuz, ters, zor bir kadındı. Bunu, Lenore frakının kuyruğuna asılmadan önce keşfetmiş olduğu için şanslıydı. Ama sonra gerçekçi yönü yeniden uyandı ve hafif kederli bir şekilde, "Ama benim hâlâ paraya ihtiyacım var," dedi.

"Evet, elbette!" dedi Einstein. "Ne kadar?"

Gramm kaşlarını çattı. Zihninde neyin öncelik taşıdığından artık emin değildi: çelebi kalbinin soylu teklifi mi, yoksa acil para ihtiyacı mı?

"Ne kadar?" diye tekrarladı Einstein. "Ve teminatınız nedir?"

"Teminat mı?" diye sordu Gramın.

"Baba, ona para *vermeyeceksin*!"

"Matmazel Lenore!" dedi Gramm, "Benimle evlenmeyi reddettiniz. Bu yeterli bir ceza... Bu kindarlık neden?"

"Ah, sen!" Lenore'nin gözleri doldu. Babası onu Lenz yüzünden, ona karşı duyguları yüzünden, her şey yüzünden cezalandırıyordu! Tefeciyi oynayarak onu bu konuma düşürüyordu!

"Üç yüz guldene ihtiyacım var!" diye açıkladı Gramm. "Kaçmalıyım!"

"Neden kaçmalısınız?" diye sordu Lenore, kendisini bile şaşırtan bir düşmanlıkla. "Sizi en yakındaki devriyeye teslim etmem gerek."

"Görüyorsunuz Teğmen Gramın," dedi Einstein, "beni şaşırtan şu ki, kızım o kontrolsüz alçaklara sempati duyuyor." Gramm'ın al yanakları daha da koyulaştı.

"Eğer karınız olmaya rıza göstermiş olsaydı," diye devam etti Einstein, ifadesiz bir suratla, "teminat söz konusu olmayacaktı. Ama şu durumda sizden senet almam gerekecek."

"Baba!" Babasının gizli alayı katlanılmazdı. "Bu adam para için geldi ve pazarlığa beni dahil ettiği takdirde parayı daha çabuk alacağını düşündü..."

"Matmazel!" diye tükürükler saçarak konuştu Gramm. "Beni rencide ediyorsunuz!"

"Burjuva zihinlerinizle," diye isyan etti Lenore, "ikiniz de midemi bulandırıyorsunuz!"

"Lenore!" dedi Einstein; sesinde biraz uyarı biraz da sükunete çağrı vardı. "Tatlım, bir banker tıpkı bir doktor gibidir. Koşullar tamam olduğu takdirde yardımı reddedemez..."

"Dışarıda sade, sıradan insanlar birazcık özgürlük için kendilerini feda ediyor. Ya siz? Üç yüz gulden... Teminat almam gerek... Yüzde kaç? Altı mı? Bunlar beni çileden çıkarıyor!"

"Lenore! Canım benim!" Einstein şimdi içinden konuşuyordu. Neden böyle yapıyoruz, demek istiyordu. Neden birbirimizi üzüyoruz? Karşısına çıkacak her eksik etek için seni bırakacak o işe yaramaz hayalperestin peşinden koşmayı neden istiyorsun? Onun hakkında bilgi topladım, ben senin babanım, yalnızca senin için en iyi olanı istiyorum, ait olduğun yerde benimle kal, zaten kaç yılım kaldı ki, bir mi, iki mi, iki buçuk mu? Ama dili başka bir şey söyledi: "Senet Teğmen Gramm, üç ay vadeli, aylık yüzde altı faizli. Faiz önceden ödenir. Anlaştık mı?"

"Anlaştık efendim."

Einstein doğruldu ve duvarın yanındaki küçük masaya dimdik yürüdü. Bir kâğıt çıkardı, kalemini mürekkebe daldırdı ve yazmaya başladı: "Ödeme Senedi..."

Lenore, ince dudaklarıyla, mumlardan birisini ona getirdi. "Neden üç ay?" diye sordu ekşi bir suratla.

Einstein, başıyla pencereyi işaret ederek, "Çünkü," dedi, "dışarıdaki bu şey üç ay sürmez ve Teğmen Gramm o zamana kadar geri dönmüş olur. Subay maaşını çekip borcunu gayet güzel ödeyebilir." Kâğıt üzerinde son gösterişli hareketini yaptı. "Teğmen! İmzalayın lütfen!"

Gramm kocaman, biçimsiz harflerle adını yazdı.

Einstein dar bir çelik kutunun kilidini açtı ve hem kâğıt hem madenî para olmak üzere 246 guldeni saydı. Teğmen eliyle parayı kendi-

ne doğru çekti ve cebine attı. Lenore'ye kaba bir selam, tereddütlü bir "Emrinizdeyim, matmazel" ile paltosunu alıp ayrıldı.

Einstein pencereyi açtı. Gecenin içinden, bir yerlerdeki kurşun yağmurunun çatır çatır sesleri geliyordu. "Gergin," dedi Einstein, "herkes gergin."

Lenore duvara yaslandı, ellerini arkasında kavuşturdu. Başını hafifçe kaldırdı. Hayır, o artık gergin değildi. Teğmen Gramm'ın gelmesi iyi olmuştu. Onun gelişi sürekli değişip duran şeyleri belirginleştirmişti.

"Biraz sert konuştum," diye kabul etti, "üzgünüm. Öfkeye kapıldım."

Einstein ona bir an kuşkuyla baktı. "Önemli değil," diye yanıtladı. "Sanırım ben de pek hoş davranmadım. Şu salak!" Gülmek için kendini zorladı.

"Benimle evlenecekti," dedi Lenore.

"Sanıyor musun ki buna izin verirdim?"

"Senin izninin benim için bir önemi olacağını sanmıyorum, öyle ya da böyle."

"Anlıyorum."

"Yine de bana evlenmenin hayatımın hedeflerinden biri olduğunu hatırlattı."

"Bu senin yaşındaki her kız için geçerli."

"Bugün Lenz'i bulamadım. Ama nerede olduğunu öğrendim."

"Lenore?"

"Evet baba?"

"Bu yanlış yöne gidiyor. Bütün bu konuşma."

"Sanırım gerekli."

"Ah."

"Lenz, bölüğündeki askerler tarafından Offenburg'a gönderilmiş."

"Sonra?"

"Onun liderlerinden biri olduğunu söylüyorlar."

"Ne olursa olsun, seninle hiçbir zaman evlenmeyecek."

"Bunun bir önemi yok."

Einstein masasına geri döndü. Küçük bir gözden bir hap şişesi aldı, bir tane yuttu. "Benden neden bu kadar nefret ediyorsun?" diye sordu.

Lenore gözlerini kapadı. Bir anda damarlarında akan kanın farkına varmıştı. "Senden nefret etmiyorum," dedi boğuk bir sesle. "Ama onu seviyorum."

"Baden'deki belden aşağı her asker şakasının konusu olacaksın." Alnının damarları şişmişti. "Seni evlatlıktan reddederim! Seni..." Durdu, içini çekti. "Hayır, hayır, hayır... Bu anlamsız. Bu konuyu makul bir şekilde konuşamaz mıyız? Ben adil davranmıyorum. Seni geleneklere uygun yetiştirmedim, şimdi ise herkes gibi davranmanı talep ediyorum. Kendi yarattığım bir çelişkiye dolandım. Bana yardım et!"

Lenore babasının yanına gitti. Einstein onun elini aldı, kendi kalbine bastırdı. Bu hareket, Lenore'nin içine işledi.

"Kendi iyiliğin için," diye yalvardı Einstein, "burada kalır mısın?"

Gözyaşlarının pusu arasından, babasının yüzünde kendini ele veren kurnaz hesapları algıladı. Kendi iyiliği için mi...? Evet, kuşkusuz, babası buna samimiyetle inanıyordu. Ama o, genellikle, işlerini karşı tarafın iyiliğine olanı kendi iyiliğine olanla örtüşecek şekilde idare ederdi; iş hayatındaki başarısının sırrı buydu.

"Kendi iyiliğim için mi?" diye tekrarladı. "Mutluluğumu garanti edecek bir senet imzalayabilir misin?"

"Eğer bu çılgınlıkta ısrar edersen ıstırap, yürek acısı, değersiz bir yaşam elde edeceğine kalıbımı basabilirim."

"Peki, benim için iffetimi koruyacak ne tür bir mutluluk diliyorsun?"

Mumlar sönüyordu. Şafakla birlikte gölgeler keskinliklerini kaybediyordu. İlk ışıkla Einstein kızının dudaklarının gizli bir alayla kıvrıldığını gördü; gözleri meydan okuyordu. Yenilgiye uğramış bir şekilde omuz silkti. Özünde bir çapulcu olan kendisi, kızına, kendini beğenmiş, sakin burjuva varlığının değerlerini nasıl tavsiye edebilirdi? Kızı ona asla inanmazdı. Maalesef onu kendi dünyalarındaki ikiyüzlü dindarları tanıyıp, onlara gülüp geçmek üzere eğitmişti...

Düşünceler içinde öylesine kaybolmuştu ki, doğan günün gürültüleri onu sollayıp geçti. Sabah rüzgârı, uzaklarda çalınan borazan ve davul seslerini getiriyordu. Yalnızca çizmelerin kaldırım taşlarının üzerinde giderek artan patırtıları, koşan insanların gürültüsü pence-

relerine ulaştığında, Einstein tarihin o anda, kapısının dışında yazılmakta olduğunu fark etti. Kâtibinin zilini çaldı.

"Neler olup bittiğini öğrenin," diye emir verdi.

Kâtip, surlardaki kapılardan birinin hükümeti kabul etmek üzere açıldığı bilgisiyle geri döndü.

"Yani kimi?"

"Mali makamlara karşı hukuk davalarınızda sizi temsil etmek üzere görevlendirdiğiniz beyi."

"Ben Herr Brentano'nun hasta olduğunu sanıyordum."

"Halk, onun Baden-Baden'deki tedavisini yarım bırakıp bütün gece yolculuk ettiğini, Offenburg'dan dönen delegeler ile Devlet Komitesinin bazı üyeleriyle toplantı yaptığını, şimdi de halka hitap etmek için Belediye Sarayına doğru gittiğini söylüyor."

Lenore kapıdaydı.

"*Sen* nereye gidiyorsun?" diye sordu Einstein.

"Şal almaya," diye yanıtladı Lenore. "Dışarısı serin."

"Çok teşekkürler," deyip kâtibi gönderdi Einstein. Ve sonra, paltosunu ilikleyip, "Sakıncası yoksa birlikte gidelim Lenore," dedi. "Ve yeni yönetimin ilk resmî açıklamalarını dinleyelim."

Lenore başıyla onayladı. Babasına, Lenz'le karşılaşmayı umduğunu söylemesine gerek yoktu. Babası bunu zaten biliyordu.

8. Bölüm

Yurttaşlar! Devlet çapındaki büyük Offenburg halk mitinginde verdiğimiz kutsal yemini gerçekleştirmiş olarak ve bu başkentin belediye meclisinin resmî talebinin ardından, cesur askerlerimizin başında buraya geldik. Halka ait bir hükümet şekli oluştururken kişi özgürlüğünün ve özel mülkiyetin korunmasını temin etmek için her türlü gayreti göstereceğiz. İdari işleyişi korumak için her şeyi yapacağız. Halkın kendisi ne tür bir hükümetin olması gerektiğine karar verene dek, görev duygumuzun ve halkın çağrısının bizi tayin ettiği görevlerde kalacağız.

Yurttaşlar! Görevimiz zor. Bununla birlikte, içimizde bu görevin üstesinden gelmek için gerekli güç ve iradeyi hissediyoruz. Her yerde ve girişimimizin her adımında desteğiniz oldukça, özgürlük ülküsünün muzaffer olacağına hiç şüphe yoktur.

14 Mayıs 1849'da Karlsruhe'de yayınlanan Devlet Komitesi beyannamesinden Lenz tarafından alıntılanan bölüm.

Brentano, Struve'nin arz ettiği tehlikeyi o kadar önemsiz görüyordu ki, onun Devlet Komitesinde yer almasına izin verdi, onu gözetim altında tuttu ve gözden düşürmeye uğraştı; ve bunda da tümüyle başarılı oldu.

F. Engels'in *Reich Anayasası İçin Kampanya* kitabından Lenz tarafından yapılan alıntı.

Komite oturum halindeydi.

Komite odasının cilalı dev kapısı, Karlsruhe Sivil Muhafızlarının, üniforması ve teçhizatıyla göz kamaştıran ve görevinin önemini uzak duruşuyla belli eden, iri yapılı bir üyesi tarafından korunuyordu.

Lenore ona ricacı gözlerle baktı. Askerin gözleri onu tarayıp geçti. Lenore iç çekti, oturacak bir yer bulduğu alçak pencere eşiğine tekrar yerleşti ve eteğinin kıvrımlarını düzeltti. Muhafız onu göz ardı etmekte haklıydı. Ona bir kez Yurttaş Lenz'in toplantıda olduğunu ve rahatsız edilemeyeceğini söylemişti ve bu yeterliydi. Lenore aranın öğleden önce verilmeyeceğini, orada beklemenin saçma olduğunu

biliyordu. Yine de erken geldiği için üzgün değildi. Dışarıdan, aşağıdaki lobiden, geniş merdivenin basamaklarından insanlar, müzakereleri bir an için olsun görme ya da bir temsilcinin kafasını ütüleyerek onu etkileme umuduyla, sürekli olarak ve kalabalıklar halinde yukarı çıkarak koridora girmeye çalışıyordu. Lenore binanın bu bölümüne girişin yasaklanacağı anı önceden sezinledi. Evet, burada, o anla kendisi arasında, yalnızca şu dev, cilalı kapıyla birlikte beklemekten memnundu; ama endişeliydi de.

Bir yığın kâğıt taşıyan bir görevli, kalabalığı yararak komite odasına doğru ilerledi. Muhafız onun için kapıyı ardına kadar açtı. Lenore'nin kulağına bağlam dışı, anlamsız, tumturaklı sözler çalındı. O anda, hacimli bir pelerin ve tüylü bir şapka giymiş bir kadın koridora daldı. Yanındaki genç adam, insanlara çekilmelerini söylüyordu. Kadın, muhafız kapıyı kapayamadan oraya ulaştı ve içeri girmeyi talep etti.

Bu ses... Kesin, otoriter... Amalia Struve! Lenore hızlıca doğruldu ve ona ulaşmaya çalıştı. Belki güçlü Amalia'nın arkasından bir kişi komite odasına dalabilirdi.

Ama muhafız tüfeğini eğdi. "Hayır, girmeyin!" diyerek topuğuyla vurup kapıyı kapattı.

"Benim kim olduğumu bilmiyor musunuz?"

Bu ses tonu meraklı, eleştirel insanların toplanmasına neden oldu. Muhafız serseme dönmüştü. Üniforma giymeden önce, Majesteleri Grandük'ün atadığı bir Hanımlar ve Beyler İçin Gömlek ve İç Çamaşırları İmalatçısı'ydı; el pençe divan durmaya alışkın bir adamdı.

"Ben Madam Struve'yim!"

"Olabilir Madam," dedi muhafız tereddütle. Kalabalığın içinde meraklı fısıldaşmalar yayılıyordu.

"Yanımda General Sigel ile geldim!"

Lenore dahil, insanların çoğu genç adama döndü. Koyu renk, tel tel saçları vardı; gözleri kafasında öyle garip bir şekilde yerleşikti ki, farklı yönlere eğimliydi ve yüzüne tuhaf bir ifade veriyordu. Halkın ilgisinin farkında olan general kollarını kavuşturdu ve Amalia'ya, "Gelin şimdilik bundan vazgeçelim!" diye öneride bulundu.

Amalia onu dikkate almadı ve muhafızla tartışmaya devam etti:

"Ama arkadaşım, anlamıyor musun? Struve içeride ve General'in geldiğinden ve devrim için burada olduğundan haberi olmalı!"

Muhafız, yıpranmış paltonun içindeki genç adamı şöyle bir tarttı. Benzi sararmış ve ateşli bir görüntüsü olan bu adam, son aylarda pek iyi beslenememiş gibi görünüyordu... Ama Majesteleri Grandük'ün atadığı Hanımlar ve Beyler İçin Gömlek ve İç Çamaşırları İmalatçısı, Devlet Komitesinin iktidarı devralmasından bu yana geçen üç gün içinde artık bir şeylere hayret etmeyi bırakmıştı. Devletin her yerinden, hatta diğer Alman devletlerinden ve yabancı ülkelerden en garip yaratıklar, hizmetlerini sunmak veya dava uğrundaki mücadele sicillerine dayanarak yüksek makamlar talep etmek için Karlsruhe'ye akın ediyordu.

"Madam," dedi sonunda, "artık eşitlik var. Bu yüzden herkes beklemek zorunda."

Koridorun her iki tarafından da "Doğru!" sesleri yükseldi. "Artık ayrıcalık yok!" "Biz de bekliyoruz!" "Zenginler ve fakirler eşittir!"

Amalia bir gülümseme pozu takınıp ısrarından vazgeçti. Kalabalığın ilgisi başka yönlere dağıldı. Amalia genç General'in koluna girdi ve oturacak bir yer bakındı. Gözleri Lenore'ye takıldı.

"Bak sen, Lenore Einstein!"

Kollarını açarak yaklaştı, Lenore'yi kucakladı ve himayesindeki kişiyi tanıttı: "General Franz Sigel; İsviçre sürgününden yeni döndü!"

Sigel başıyla kısa bir selam verdi.

"Zavallı çocuk!" Amalia sesini alçalttı. "General hasta. Ama burada olanları haber alınca ne ateş, ne ağrı, ne de doktor onu saklandığı yerde tutabilirdi..."

"Ben general değilim," diye itiraz etti Sigel. "Baden Ordusu'nun eski bir teğmeniyim."

"General değil misin, Franz?" dedi Amalia. "Olacaksın!" Ve Lenore'ye dönerek, "Geçen sonbaharda Struve'nin kampanyasının komutanlığını yapan birine bu baharda her zamankinden çok ihtiyaç var."

Lenore, Amalia Struve'nin güvenine gıpta etti. Kendi güven stoku, babasıyla yollarını ayırmak için gereken çaba yüzünden neredeyse tükenmişti.

"Madam Struve?"

"Evet, yavrum?"

Yaşça büyük olan kadın daha genç olanın kararsızlığını sanki hissetmiş gibiydi. Pencere eşiğinde boş bir yeri işaret etti. "Ya sen, canım," diye sordu, Lenore ile otururken, "seni buraya getiren ne?"

Müstakbel generalin başı, sıkıntılı havada öne eğilmişti. Kendi düşüncelerine dalıp gitmiş görünüyordu.

"Dün," dedi Lenore, "evden ayrıldım."

Amalia'nın gözleri parladı. Lenore'nin kolunun üzerine şefkatli bir el koydu. "Politika mı?" dedi, Türkenlouis'in arka odasını ve genç kızın, babasının Lorenz Brentano ile müzakeresini sakin, özlü bir şekilde rapor edişini hatırlayarak.

"Politika mı?" dedi Lenore ve düşündü: Evet, herhalde biraz da politika.

"Yoksa bir erkek yüzünden mi?"

"Ben Andreas Lenz'i bekliyorum." Lenore'nin sesi tekdüze çıkmıştı.

Amalia, düşünceli, "Andreas Lenz..." dedi. Geçen yılki direniş kampanyasında yürüyen ozan, Türkenlouis'in arka oda toplantılarından bazılarına katılmış bir asker. Kesinlikle kendi sınıfından çoğu akranı kadar toy olmasa da, bu kız muhtemelen boyundan büyük bir işe kalkışmıştı.

"Onunla karşılaştınız!" dedi Lenore şevkle.

"Ona çok mu âşıksın?" Amalia'nın sesi şefkat doluydu.

"Onun peşinden dünyanın öbür ucuna giderim!" Lenore bu kadar klişe bir ifade seçtiği için hemen utandı. Ayrıca acaba gerçekten gider miydi? Peki gururu? "Onunla okuldan tanışıyoruz," diye bilgilendirdi aceleyle. "Sonra ikimiz de kendi yolumuza gittik."

"Evet?" diye teşvik etti Amalia.

Canı sıkılan Sigel koridoru arşınlıyordu. Sağ elinin parmakları, ceketinin düğmelerinin arasına demir atmıştı. Birisine çarptığı her defasında alnında iki derin, dikey çizgi oluşuyor, bir özür mırıldanıyordu.

"Birbirimizi incitecek pek çok şey yaptık," diyordu Lenore.

"O çok farklı bir insan, değil mi?" diye düşüncesini söyledi Amalia.

Lenore irkildi.

"Şuna bak!'" Amalia, Lenore'yi dürttü. "Şu anda kendini bir İskender, bir Wallenstein, bir Napolyon gibi görüyor... Ama biliyor musun, onun içinden böyle biri çıkabilir de!"

Lenore kendi içine dönmüştü.

"Sen bana aldırma canım." Amalia, ruh halindeki değişimleri hemen fark ederdi. "Bir bakıma, onu doğru yola sevk edecek desteğe ihtiyaç duyan zavallı bir çocuk. Küçük fırsatlar ile dünyayı değiştirme dürtüsü arasında kalmış... Ne diyordun, birbirinizi incitiyordunuz, sen ve o, Lenz denen çocuk... Ama bu da aşkın işareti canım, iki ayaklıların çiftleşme işine girişmeden önce oynadıkları oyunun bir parçası!"

"Başka kadınları var," dedi Lenore, sefil bir halde.

"O bir asker. Bir ozan. Bir erkek! Hayatı boyunca başka kadınları olabilir. Duygusuz biri olduğumu sanma. Ama sen yavrum, Andreas Lenz'i kendine bağlamak için sen ona ne verdin?"

Amalia kızaran Lenore'ye baktı. Sigel, soğuk bakışlarıyla yanlarından geçti.

"Ben onları hâlâ heyecan içinde olduklarında seviyorum," diye devam etti Amalia. "Her şeyi altüst etmek istediklerinde; o zaman içlerinde bir büyüklük olur. Daha sonra, heyecanlarını kaybettikten sonra..." Lenore'nin kendisini takip etme çabası içinde kaşlarını çattığını gördü. Yumuşakça güldü. "Franz hakkında konuşuyordum. General Sigel!.. Senin Lenz'in başka kadınları olduğunu söyledin. Bu daha çok sana bağlı değil mi, güzelim? Senin onun için ne anlam ifade ettiğine, onu idare etme şekline? Onu daha tavlamadın ve şikâyet ediyorsun! Anlamıyor musun, bizler on dokuzuncu yüzyılda yaşayan modern kadınlarız, romantik bir çağda değil!"

Lenore hemfikir olmaya meyilliydi. Bu çok kuvvetli kişilikteki bir şey, onun içinde bir etki yaratmıştı. O da modern bir kadındı. Bir erkekten, babasından bağımsızlığını, başka birinin malı olmak için ilan etmemişti.

Amalia, önünde dikilen Sigel'e hızlı bir bakış attı. "Sabırlı olmalısınız General!"

"Ben general değilim!"

"Yine de sabırlı olmalısınız."

"Sevgili Amalia, asıl *siz* general olmalıydınız!"

"Ben generalleri yaratmayı tercih ederim!" dedi Amalia.

Sigel başını salladı. Amalia'nın yorumundan hiç de alınmadığı belli oluyordu. Tekrar yürümeye başladı. Amalia da Lenore'ye döndü. "Her şey, senin bir adamın gözünde ne anlam taşıdığına bağlı. Ve senin ona ne anlam yüklediğine! Neden hepsinin arkasında bir kadın vardır? Tarih o kadından söz etmeyebilir, onu tanımayabilir bile; ama *o* bilir, merak etme, *o* bilir! Struve'yi al örneğin!" Amalia bir el hareketiyle kapıyı ve onu içeri sokmayan güçlü muhafızı işaret etti. "Sence Struve'nin elinden tutmamış, bu devrimin hayrı için bu sabah erkenden onu fiilen buraya sürüklememiş ve ona, her şeyi bu kararsız amatörlere bırakmak mı istiyorsun, dememiş olsaydım, Struve burada olur muydu? Tanrım, onu Offenburg'da seçmediklerinde!.. Öyle gücenmişti ki, değeri bilinmemiş peygamberi oynamaya dünden hazırdı. Hapisten çıktıktan sonra frenolojisine ve kumpasına geri dönmek, yine küçük dergisi *Spectator* [Seyirci] ile uğraşmaya başlamak..."

Koridordaki sessizlik onu susturdu. İnsanlar konuşmayı ve dolaşmayı kesmişlerdi. Muhafız, hazır ola geçip selamlama hazırlığı içinde gergin bir şekilde, tüfeğini tuttu. Ateşi yüzünden, aniden ter içinde kalan Sigel alnını kuruluyordu. Binanın dışından boğuk bir "Hurra!" sesi geldi. Öyle anlaşılıyordu ki komitenin önde gelen bazı üyeleri, kendilerini göstermek ve devrimin afiyette olduğuna, işlerin olabilecek en iyi ellerde bulunduğuna kitleleri inandırmak için balkona çıkmıştı.

Kapı aniden açıldı. Muhafızın tüfeği, o kadar hazırlıktan sonra selamını engelledi. Brentano yorgun argın, seyrek sakalının süslediği ince bir gülümsemeyle çıktı. Kitapçı Hoff onunla konuşuyor, el kol hareketleriyle bir şeyler anlatıyordu. Fakat bir kalabalık tarafından kuşatılan Brentano hareket edemez haldeydi. Erkekler belirli bir problem için onun kulağına erişmeye çabalıyor, kadınlarsa elini sıkmak veya ona dokunmak istiyordu. Brentano gözle görülür bir dehşete kapılmıştı. Etrafına bakınıp bir çıkış yolu arandı, Lenore'yi gördü ve elini kaldırarak "Ah, Matmazel Einstein!" deyip ona doğru yöneldi. Onun birisine hitap ederek konuştuğunu gören insanlar yolu

açtılar ve Brentano kendini Lenore ile yüz yüze buldu. Kendisini içten içe ürküten gösterişli sözlerle "Ne güzel!" dedi, "Sizi Karlsruhe'de gördüğüme memnun oldum. Biraz değişiklik var, ha? Sevgili babanız nasıllar?"

Lenore cevaplayamadan, Amalia Struve araya girdi, "Bu da General Sigel. İsviçre sürgününden yeni döndü. Franz Sigel'i hatırlarsınız. Kendisi Mannheim İşçi Taburu'nu örgütleyen kişidir ve geçen sonbaharda Struve'nin isyan harekâtının askerî lideriydi."

Brentano pek de dikkatini vermeden başını salladı. Onu küçümseyerek selam veren bu genç adamı hatırlayıp hatırlamadığı belli değildi. İnsanlar onu yine çekiştirmeye başlamıştı. Kitapçı Hoff tarafından alarma geçirilen birkaç resmî görevli, kalabalığı yarıp önderlerinin yanına gelerek onu kuşatmadan kurtardı. Brentano bir kez daha Lenore'ye döndü. Şimdi durumun kontrolünü elinde tutarak, "Sevgili matmazel," dedi, "herhangi bir şeye ihtiyacınız olursa bana gelmenizi isterim, ne zaman size yardımım dokunacağını düşünürseniz..." Bir an için gözlerine bir sıcaklık yayıldı. Sonra, iki kadını da başıyla selamlayarak, korumaları eşliğinde ve arkasında kalabalığın Goegg veya sakallı, sıkıcı Onbaşı Haas ya da komitenin toplantıdan ayrılan daha çarpıcı diğer bazı üyelerinin etrafına toplaşmayı seçmeyen kısmıyla uzaklaştı.

Koridor yavaş yavaş boşalırken Lenore'nin gerginliği de artıyordu. Amalia Struve'nin, "Vay vay vay, öyle görünüyor ki Brentano seni çok seviyor!" sözlerine yanıt vermedi. Brentano'nun kendisini hiçe saması karşısında besbelli içerleyen, hasta görünüşlü genç askerî dehaya da hiç acımadı. Lenz neden gelmemişti?

Kapı, son derece dağınık haldeki konferans masasına, darmadağın duran sandalyelere ve pencerenin bir bölümüne göz atmaya yetecek kadar aralıktı. Selam durma meselesinde yaşadığı fiyasko nedeniyle gururu kırılan muhafız, artık içeri kimin girip çıktığını da umursamıyordu. Lenore kapıya doğru birkaç adım attı.

O anda tıknaz bir adam, alı al moru mor, kızıl perçemi karman çorman, toplantı odasından fırladı. Lenore son anda kenara çekilebildi.

"Amalia!"

"Struve!"

Kucaklaştılar. Boyları hemen hemen aynı olmasına rağmen, Amalia, Struve'nin seğiren kürekkemiğini yatıştıracak şekilde sıvazladığı için daha uzun görünüyordu.

"Zafer!" dedi Struve, sonra nazik bir hareketle kucaklaşmaya ara vererek, "Her noktada zafer!" diye ekledi. Nemlenmiş gözlüğünü çıkarıp sildi. "Tam yetkili üyeyim! Daha önce seçilmişlerin oyuyla seçilmiş bir üye! Ve yalnızca Devlet Komitesinin değil, yeni seçilen yürütme kurulunun da üyesi. Amalia! Amalia!" Yüzü ışıl ışıldı. "Zaten başka *ne yapabilirlerdi?* Onlara her şeyi, en basit, en sıradan tedbiri bile hatırlatmak zorunda kaldım! Ben böyle bir topluluk görmedim..."

Kendi sözünü kesti. "Sigel! Eski dostum ve yoldaşım!" Sigel'in ellerini kendi ellerinin içine alıp sıktı. "Geldin! Bizimlesin! Bir kez daha birlikte!"

Tekrar gözlüğünü sildi.

"Ah, keşke bilseydim! Seni neler yapmazdım!" Başını iki yana salladı. "Her neyse!.. Bilsen sana nasıl ihtiyacımız var!"

Gözleri Lenore'ye takıldı ve afallamış gibi durdu. "Bu kim?" Ve karısının yanıtını dinlemeden Lenore'ye yöneldi, gözlerini dikti, bir bacağı ileride, gözkapakları, tamamlanmış bir heykelin hatlarını modelde gören bir sanatçı gibi kısılmış, "Olağanüstü!.. Bu nasıl bir kafatası! Ne mükemmel, ne uyumlu!" dedi.

"Struve! Kız kıpkırmızı oldu!"

Struve özür mahiyetinde gülümsedi. Gülümsediği zaman biraz daha az çirkin görünüyordu.

"Sevgili genç bayan!" dedi. "Kendimi böyle kaptırdığım için özür dilerim. Ben frenoloji üzerine araştırma yaptım. Bu sıradan bir bilim değil, inanın bana! Ne matematiğe, ne kimyaya, ne de tıbba benziyor. Bu, insan karakterini algılama bilimi. Sorarım size, nedir karakter? Gözle görülemeyen, elle tutulamayan, ama yine de hayatlarımızda belirleyici olan bu şey? Doğadaki herhangi başka bir somut olgudaki gibi, kendisini kavrayabileceğimiz" –elleri yine kumpas şeklini aldı– "ve bize bir ölçüm çubuğu, bir kavrama yolu veren bazı fiziksel özelliklerde dışa vurmasını beklememeli miyiz?"

Lenore'nin bakışlarının kendisinden uzaklaşmış olduğunu fark etti. Zorla gülümsemeye çalışıyordu.

Struve, başını onun baktığı yere çevirdi. "Ah, Yurttaş Lenz!" dedi, "Bu genç hanımı tanıyor musunuz?"

Lenz'in ağzı gevşedi. "Tanıyorum," dedi.

"Muhteşem!" dedi Struve. "Harika! Şimdi size bir şey göstereceğim!" Lenore'yi, profili Lenz'e doğru duracak şekilde çevirdi. "Şunu görüyor musunuz?" İki parmağı Lenore'nin yüksek alnının biçimini izleyerek oval saç çizgisine ve ötesine geçti.

"Struve, lütfen!" diye uyardı Amalia.

"Bu genç hanımın kendine özgü iradesi, ama aynı zamanda kalbi de var."

"Struve, gerçekten!"

"Çok güçlü bir kalbi!.." Struve ellerini kendi sırtında birleştirdi. "Bizim gitmemiz gerek." Ve herkesin önünde omuzları dik, ayak parmakları içerlek yürürken, yüksek sesle, "Bugün öğle yemeği için özel bir randevunuz var mı, Yurttaş Lenz?" diye sordu. "Hayır mı? O halde neden siz ve bu genç hanım, Madam Struve, Sigel ve bendenize katılmıyorsunuz? Tabii eğer beni sebzelerimle meyvelerimi katır kutur yerken izlemek size sıkıntı vermezse."

Arkasında müstakbel generali dirseğinden tutup yönlendiren Amalia, neşeyle geniş merdivenlerden hoplaya zıplaya indi. Lenore grubu gözlemliyordu. Struve'nin açık sözlülüğü, bir şekilde, ona karısının özenle düşünülmüş tavsiyesinden daha fazla cesaret vermişti.

Lenz'in bileğine dokundu. "Doğru mu yaptım?"

Lenz, onun merdivenlerden kendisiyle uygun adım inişine baktı; bir-ki, bir-ki, tümüyle uyumlu, sanki onunla sonsuza kadar bu şekilde, bir-ki, bir-ki yürümeye niyetliymişçesine. Bu Lenz'in hoşuna gitti, bir-ki, bir-ki, ama ürküttü de: özeline el atma gibi bir şey.

"Sen içinden geleni mi yaptın?" dedi Lenz. "O halde doğru olmalı."

Dul Steeg homurdanarak, fazladan konuklar için masa kuruyordu: boynuz saplı gümüş çatal bıçaklar; bazılarının kenarları çentiklenmiş, ikinci kalite düzgün porselenler; eksilmiş takımdan koyu yeşil bar-

daklar. Yemek takımlarının daha iyileri, yakında tekrar kavuşacağını umduğu daha iyi zamanlar için kaldırılıp kilitlenmişti; ona, sürekli müşterisini, geçen yılki isyancıları yenmiş ve şimdi majesteleri ile gitmiş olan Birinci Ağır Süvari birliğinin ünlü Albay Hinkeldey'ini geri getireceğini umduğu günler. Hâlâ her yerde Albay'ın hatıraları vardı. Özellikle şimdi onun yerine yerleştirilmiş bu tür insanlar için onları kullanmaktansa, diye düşündü dul hanım, ölse daha iyiydi.

Gerçi kaderi daha da kötü olabilirdi. Yediklerine, söylediklerine bakılırsa şu adam, Struve bir çılgındı, ama en azından adamda sofra adabı vardı. Madam ise kesinlikle bir hanımefendiydi. Ama o gürültü! Yanlarında getirdikleri insanlar! Bütün gece süren o konuşmalar! Albay Hinkeldey de sessiz biri değildi, ama onun çıkardığı sesler farklıydı: erkeksi, anlaşılır, hatta sevilesi. Sarhoşluk neşesi içindeyken kükremeleri, ayağını yere vurmaları, yanında hanımlar olduğunda cıyaklamaları ve kıkırdamaları. Dul Steeg içini çekti.

"Ah, Madam Steeg!"

Bu, Amalia Struve'ydi. Bir şey istiyordu: kocasının beslenme listesinde yeni bir değişiklik veya ilave yastıklar veya sıcak su ya da mobilyaların yerinin değiştirilmesi. Dul hanım, Amalia Struve onunla, "Ah, Madam Steeg!" diye konuşmaya başladığında, ardından ne geleceğini biliyordu.

Ama Amalia Struve ellerini çırpmış ve "Masa ne güzel görünüyor! Mükemmel!" demişti. Ve yanında getirdiği o kıza, "Bundan daha hoş bir düğün yemeği olamazdı herhalde, değil mi Lenore?" dedi.

Dul Steeg, Amalia Struve'nin bir düğün masası ile kendisine sunulan ikinci sınıf ağırlama arasındaki farkı bilmediğine inanamasa da, birazcık yumuşadı.

"Madam Steeg!" dedi Amalia neşeyle, "Sizi, Rastatt'tan gelen Matmazel Einstein ile tanıştırmak istiyorum. Matmazel Einstein ülkenin en iyi ailelerinden birine mensup ve bir süre Karlsruhe'de kalacak."

Dul hanım gülümsedi ve Lenore'yi ihtiyatlı bir biçimde inceledi. En iyi ailelerden biri...! Bu isimle mi? Bu hatlarla mı? Mal meydandaydı! Ama Allah için ortada para vardı, kesinlikle para: en güzel kumaşlardan, mükemmel bir zevkle ve birinci sınıf terzilikle yapılmış kıyafetler.

Lenore hiçbir şey söylemedi. Lenz nerede kalıyordu, acaba kendisi Lenz ile aynı yerde kalabilir miydi ve hayatı nasıl şekil alacaktı; kendi hayatı, Lenz'inki, olma imkânı varsa ikisininki?

Amalia güvenle gülümsedi. "Şimdi, Madam Steeg, yardımınıza ihtiyacımız var!"

'Anlamadım mı sanki', diye düşündü dul, tedbiri elden bıraktığı için kendisine kızgın. Bir talep daha! Bu insanların kişisel ağırlıkları ne kadar azsa, talepleri o kadar çok.

"Ne söyleyeceğinizi biliyorum!" Amalia tahmin ettiği itirazları eliyle savdı. "Şehir çok kalabalık. Yeni bir hükümet, yeni insanlar demek. Herkes başkente akın ediyor. Hepsi mevkilerine ya da kendi algıladıkları mevkilerine uygun odalar, daireler istiyor. Haklı mıyım?"

Dul Steeg asık suratla başını salladı.

"Ama bu farklı! Bu bir gönül meselesi!"

Lenore hoşnutsuzluğunu gizlemeye çalıştı. Buna neden sinirleniyordu ki? Amalia Struve'ye kalbini açınca, Amalia'nın işe el atacağını bilmesi gerekirdi... Görünüşe göre, kendi adına yapamadığı şeyi Amalia yaptığı için ona minnettar olmalıydı.

"Ne kadar zamandır Karlsruhe'de yaşıyorsunuz, Madam Steeg?" diye sordu Amalia, neredeyse samimi bir ilgiyle.

"Ah," diye eteğinin eski moda plilerini okşayarak, "uzun süredir, Madam Struve. Rahmetli Herr Steeg, genç bir erkek olarak, emlak vergisi tahakkuk memuru yardımcısı görevine atandığından bu yana."

"Eh, o halde buradaki herkesi tanıyor olmalısınız!"

"Bir değeri olan herkesi," diye onayladı dul hanım.

"O halde Matmazel Einstein için bir odası olabilecek birini tanıyor olabilir misiniz? Küçük de olabilir, Madam Steeg, uygun kiralı bir yer?" Entrikacı bir gülümseme bir an için yüzünden hızlıca geçti. "Çok fazla bir şey istemezsin Lenore, değil mi? Bir yatak, bir lavabo, bir dolap yeter, öyle değil mi?"

Dul hanım, alnını kırıştırdı. "Yeni hükümetle ilgili bir şey var ki, her iyi yer yarım gün içinde kapıldı!"

"Madam Steeg..." Amalia elini dulun kolunun üzerine koydu. "Lütfen! Parası önemli değil."

"Para mı? Paradan söz eden kim?" dedi dul, ama gözlerindeki açgözlülüğü pek de saklayamıyordu. "Belki... bende bir oda olabilir..." Başını iki yana salladı. "Hayır. O olmaz. İyi bir aileden gelen bir genç hanıma uygun düşmez!"

"Kaç para!" diye sordu Amalia. Sesi keskin, iş kadını gibiydi.

"Beş gulden."

"Ayda mı?

"Haftada!"

"Peki, bu para karşılığında nasıl bir oda vereceksiniz?"

"Tavan arası odası..." Amalia'nın yüz ifadesini gören dul aceleyle ekledi, "Odayı temizleyeceğiz tabii. Ve tek kişilik bir yatak, lavabo, bir de dolap koyacağız."

"Bu düpedüz soygun!" dedi Amalia soğuk bir tavırla.

"Zavallı majestelerini *ben* mi uzaklaştırdım?" diye yanıtladı dul. "Daha bir hafta bile olmadı, önceden bu parayla bütün bir ay kalabileceğiniz bir yer, her türlü konforu olan geniş bir oda kiralayabilirdiniz. Eğer yeni otoritelerce, sizi Albay Hinkeldey'in ödemiş olduğu kiradan ağırlamamız bana emredilmiş olmasaydı, Tanrı bilir sizin daireniz bana ne kadar kazandırırdı. Adalet bunun neresinde, sorarım size, özellikle herkesin eşit haklara sahip olması ve özel mülkiyetin korunması gerektiği söylendiğinde?.."

"Tartışmayın lütfen!" dedi Lenore. "Tavan arasını tutacağım."

"Tamam genç bayan," diye uzlaştı dul. "Mutluluk size en küçük yerde gelir. Ve siz de çok genç ve... ve... heveslisiniz!"

"Beş gulden..." dedi Amalia, "ama kahvaltı dahil!"

"Kahve mi, çay mı?"

Lenore, hafifçe Amalia'nın omzuna vurdu. "Erkekler geliyor...!"

"Kahve ekstra!" dedi dul, kapıya doğru giderken de, "Çorbayı yolluyorum," diye ekledi.

Struve, karşısına çıkan Dul Steeg diz kırarak selam verirken başıyla selamladı ve ellerini ovuşturdu. Bakışları güzelce hazırlanmış masayı, onu bekleyen karısını ve muhteşem kafatası olan genç hanımı markaja aldı. "Burasının hapishaneden ne kadar iyi olduğunu ve sizi görmenin karşımda Çavuş Rinckleff'i görmekle nasıl kıyaslanamayacak kadar memnuniyet verici olduğunu size anlatamam, Madam

Steeg," dedi. Ve hâlâ kapıda duran Lenz'e, "Onu siz de tanıyordunuz, değil mi?" diye sordu.

'Hapishane kuşları' diye düşündü dul, 'suçlular ve edebiyatçılar çetesi'. Albay geri dönmeden önce, bu yeri tütsületse iyi olacaktı. Tavan arası için beş değil yedi gulden almalıydı.

Söylene söylene gözden kayboldu.

Nihayet Sigel de geldi ve Amalia'nın yanına oturdu. Amalia ona saçlarını taramasını söylemişti; şimdi daha derli toplu görünüyordu. Fakat Lenz adamdan hoşlanmamıştı. Sigel'in aceleci konuşma tarzı ona ters geliyordu; bir söz sağanağı, sonra da sözünü bitirdi mi bitirmedi mi diye insanı ikilemde bırakan uzun boşluklar...

Madam Steeg'in gözetimindeki zavallı, kimsesiz bir çocuk çorbayı servis ediyordu.

"Andreas!"

Bir fısıltıdan öte değildi, ama Lenz yine de içindeki bastırılmış kahkahayı duyumsadı. Onun da güleceği gelmişti. Bu öylesine tutarsız şeylerin bir toplamıydı ki! Küçük burjuva tutuculuğu, çevresindeki vakur toplulukla yuvarlak geniş masa, pek mühim insan Sigel, her şeye hâkim Amalia, içinde biriktirdiği büyük hikâyeyi anlatmaya hazırlanan Struve.

"Sevgili Amalia," diye lafa girdi Struve, "öncelikle sana teşekkür etmek istiyorum." Esasında hiç de sıcak olmayan çorbasını karıştırdı. "Ya da belki devrim sana teşekkür etmeli!"

"Struve!" dedi Amalia. "Abartıyorsun ve bunu biliyorsun!"

Struve koca başını yavaş yavaş iki yana salladı. "Hayır, hayır! Orada dururken –çünkü toplantının ilk iki saati boyunca beni ayakta diktiler– tarihin kendilerine verdiği görevlere bu kadar hazırlıksız bir insan topluluğu görmedim... Öyle değil mi, Lenz?"

Lenz başıyla onayladı. Toplantı uzayıp gitmişti; entipüften şikâyetler, çapsız öneriler, ufuksuz ufuklar... Ve aklına takılan sorudan kurtulamıyordu: Yönetmek dedikleri şey bu muydu? Devlet işleri, üstelik de devrimci bir devletin işleri, gerçekten de böyle adamlarla, bu şekilde mi yürütülecekti?

Struve tabağını eliyle itti. "Senin doğru hüküm verdiğini ve bana ihtiyaç duyulduğunu gördüğümde bu kolaydı, Amalia. İşler dibe vur-

duğunda konuşmaya ve asıl ihtiyaç duyduklarının bir sistem olduğunu onlara anlatmaya karar verdim..." Ekmeğinden bir parça koparıp yuttu. "Aynı anda hem müzakere etmeleri, hem karar vermeleri, hem yönetmeleri, hem de komut vermeleri mümkün değildi. Bir yasama, bir yürütme olmalıydı; vekiller ve bakanlar; içişleri olsun dışişleri olsun, mali işler olsun, savaş olsun, her bakanın, çerçevesi özgül olarak çizilmiş ve sınırları belirlenmiş yetkileri olmalı ve bakanlara yol göstermek ve onları desteklemek ve denetlemek için vekillerden komisyonlar kurulmalıydı."

'Ne garip,' diye düşündü Lenz. Saatler süren saçma sapan konuşmalardan sonra o komite odasındaki adamlar –ki çoğunda sıradan siyaset tecrübesinden çok daha fazlası vardı– bu basit açıklamaları sanki İncil kelamı dinler gibi oturup dinlemişlerdi. Ve girişte zar zor selamladıkları Struve'ye, çirkin el kol hareketleri ve salyalı dudaklarıyla yaptığı konuşmayı bitirdiğinde, nezaketle aralarında bir koltuk teklif etmişlerdi.

"Hayır, dedim, ben ayakta kalacağım!" Struve, Dul Steeg'in kaşığını çorbadan çıkarıp, öfkesini yeniden yaşar gibi, kafası başka yerlerde, büküverdi. "Ben komitenizin bir üyesi değilim, dedim. Sizinle nasıl oturabilirim?"

Lenz o anda Brentano'ya baktığını hatırladı. Struve'nin eleştirisi kesinlikle kendisine yönelik olduğu halde, Brentano'nun kılı bile kıpırdamamıştı.

"Peki, dedim, para işini ne yapacaksınız?" Struve kaşığa ne yaptığını fark etmiş, suçluluk içinde öksürerek düzeltmeye çalışıyordu. "Askerlerinizin, memurlarınızın maaşlarını, günlük harcamalarınızı karşılamak için parayı nereden bulacaksınız? Silahlardan, cephaneden, atlardan, uzmanlardan, bir hükümetin kendisini savunmak için sahip olması gereken bin bir türlü şeyden söz etmiyorum bile."

Lenz bu soruyu takip eden sessizliği düşündü. O anda devrim yapmanın bir şey, devrimci bir devleti yönetmenin gizli tuzaklarla dolu başka bir şey olduğunu fark etmişti. O kimdi ki, cebindeki birkaç kuruşla, müşfik bir çavuşun inayetiyle Muhafız Alayı'nın kışlasında yiyip uyuyabiliyorken, bütün devletin mali durumuna kafa yorsun?

Struve kıkırdadı. "Brentano, sonraki müzakerelerde kendilerine yardımcı olurken oturabileyim diye Devlet Komitesine atanmam için bizzat harekete geçti ve sırf yeni hükümetin maliye politikası için özel bir toplantı günü belirlenecekti. Acaba bu arada, kendisinin önerdiği Askerî İşler Komisyonu'na başkanlık etmek ister miydim?" Struve durakladı. Bükülmüş kaşığı düzeltme işinde başarısız olmuştu, kaşığı peçetesinin altına saklamaya çalıştı. "Söylediğim gibi," Amalia'ya döndü, "her noktada zafer!"

İçti.

Lenz'in dudakları gerilmişti. Gösteriş düşkünü biri olan Struve'nin söylediği her şey aslında doğruydu, ama bir şekilde bütün gerçeği aktarmakta başarısızdı. Hatta gerçeğin farkında bile olmayabilirdi. Önergelerle tekliflerin ve önergelerle tekliflerde değişiklik önerilerinin ötesinde, başka, daha sert bir gerçeklik söz konusuydu. Grandük zamanında art arda seçilen iki ya da üç mecliste muhalefet lideri olarak bulunan Brentano, temel yönetim ilkelerini bilmiyor olabilir miydi? Bunlar için Struve'nin açıklamasını mı beklemek zorundaydı? Peki, Struve'nin kendini zorla Devlet Komitesine kabul ettirmesine neden izin verdi? Yoksa, tıpkı arkadaşı Mördes gibi, o da, alınan kararların ya da komitedeki müzakerelerin aslında bir önemi olmadığını mı düşünüyordu?

Sigel elinde kadehle doğruldu. "Halkın büyük liderine!" diyerek ve tel tel saçlarını geriye savurarak kadeh kaldırdı. "Ve onun cesur, üstün yetenekli ve çekici silah arkadaşı Madam Amalia'ya!"

Lenz, Lenore'yle kadeh tokuşturdu. Ona, babasının şu Brentano ile ilgili ne düşündüğünü sorabilmeyi isterdi. Acaba babasının o adamla yaptığı konuşmayı anlattığı Türkenlouis'in arka odasında söylediklerinden başka bir şey biliyor muydu?.. Lenz, gözleri Lenore'nin gözlerini arayarak, içti. Hayır, o gizli buluşmanın konusunu açamazdı. Böyle yaparak, ikisinin de zihninde, buluşmayı izleyen o münasebetsiz sahnenin anısını canlandırmış olurdu: utangaç bir şekilde, aptalcasına orta yerde birden biten heyecan; dikenli bir huysuzluk ve nefrete dönüşen hayal kırıklığı, çekingenlikler ve tatminsizlik...

Kimsesiz çocuk çorba kâselerini götürdü ve ana yemekle geri döndü: hamur köfteli sığır eti güveci, Struve içinse haşlanmış sebze.

Lenz göz ucuyla Lenore'yi izliyordu. Lenore, çatal bıçağı imrenilecek bir zarafetle kullanarak resmî bir şekilde oturuyordu. Lenz'i hem çeken hem de ondan uzak durmasına neden olan o incelikli ve kendine özgü haliyle, her anlamda güzeldi.

"Struve!" dedi Amalia, "Seninle gurur duyuyorum!" Sonra devam etti: "Başardığın şeylerden sonra yerinde sayamazsın. Devrimde kararlı olmasaydın, geriye giderdin." Sigel hararetli bir şekilde görüşlerini söylüyordu. Struve resme ayrıntılar eklemiş, Amalia renk katmış ve çok geçmeden batıya doğru, Ren nehri boyunca yelpaze gibi açılan, diktatör Louis Bonaparte'a karşı çıkan demokratlara yeni bir itici güç veren devrimi yapmışlardı. Sigel, küçük bir prenslik olan Hohenzollern'de cumhuriyeti ilan etmek, oradan Vürtemberg'e yürümek, Bavyera'ya ilerlemek istiyordu. Bu esnada başka bir kol Viyana barikatlarının hatırasının hâlâ taze olduğu ve devrimin Kossuth'un Macar isyancılarıyla birleşebileceği Avusturya'ya doğru ilerleyecekti.

Lenz'in zihninde, Sigel'in stratejik oklarının harika yayılışı, Devlet Komitesinin fiilî işleyişiyle ve yönetimden sorumlu üyelerinin gözler önüne serdiği olasılıklarla çelişiyordu. Bu çelişki gülünç boyutlara varmamış olsaydı, kendisini çaresiz hissedecekti. Gerçeklik neredeydi? Yanıt neredeydi?

Sonra birdenbire yaşama arzusu geri geldi. Geçen yıl ya da şimdi bu işlere stratejik, ekonomik, felsefi ya da başka kuramlar uğruna katılmamıştı. Bu işin içindeydi, çünkü aşağılık zulümler hayatı katlanılmaz hale getirmişti. Bir kere de olsa omuzlarını germek, bir kere de olsa avazı çıktığı kadar bağırmak, bir kere de olsa dibine kadar yaşamak istiyordu!

"Lenore!" dedi, alçak bir sesle. Sürahiye uzandı; hem onun kadehine hem de kendininkine şarap koydu. "Evde olup bitenleri anlatmak zorunda değilsin. Tahmin edebiliyorum..." Gülmeye çalıştı; yaklaşımı fazla ciddi görünüyordu. "Yaptığın şeye saygı duyuyorum; kendi göbeğini kendin kesmene... Ve o heykelcik kırıldığı için de üzgünüm. Çok hoştu."

Lenore'nin eline dokundu ve ilave bir kalp atışıyla, kızın elini çekmediğini hissetti. Lenore, diye düşündü ve sonra Josepha ve sonra, hayır, hayır, hayır. Bunlar yaşamın tümüyle farklı katmanları, farklı

gezegenlerdi. Lenore'ye baktı; ensesinin pürüzsüz tenine, dökülmüş perçemlerine. Kalbi yeniden düzenli, ama bu sefer çok daha gürültülü atmaya başladı. Herkes duyuyor olmalı, diye düşündü.

Lenz, fısıltıyla, "Biraz kafam bulanmış gibi görünüyor, değil mi?" diye sordu. "Balık kadar ayığım, seni temin ederim. Sebebi şarap değil."

"Yurttaş Lenz?"

Amalia, Lenz'e gülümsüyordu.

"Askerî İşler Komisyonu başkanı olarak Struve'nin Sigel'i başkomutan olarak önermesini onaylayıp onaylamadığınızı merak ediyordum."

"Neden olmasın?.." dedi Lenz dalgın bir biçimde. Arka tarafında, Dul Steeg'in zavallı, kimsesiz çocuğa emir yağdırdığını duydu. Lenore ile kendisinin omzu arasından acemi bir el uzandı. Lenz'in, içinde birazcık sos kalmış olan tabağı tehlikeli bir şekilde eğildi ve döküldü. Gümüş takımdan bir iki parça yere düştü. Derken tokatlar, ağlamalar ve sonra kimsesiz çocuğun hıçkırıklar içinde, sefil bir şekilde özür dilemesi.

"Hiç önemli değil!" dedi Lenz kızgın bir şekilde. "Çocuğu rahat bırakın! Bu pantolon bana verildiğinde eski ve lekeliydi zaten!"

Kimsesiz çocuk dışarı koştu ve bir kâse sıcak suyla geri döndü. Lenz peçetesini ıslattı ve temizlemeye başladı, ama çok geçmeden usanmıştı.

"Ben deneyebilir miyim?" dedi Lenore. Lenz'e doğru dönmüştü, çok yakındı, eli peçeteye uzandı.

"Hayır," dedi, "yapma!"

İkisi de kıpırdamıyordu. İkisi de birbirlerinin son derece farkındaydı. Lenore'nin dudakları açıldı, gözleri parladı. Josepha'nın bir gölge gibi Lenz'in zihnine girmesiyle çıkması bir oldu. Lenore, diye düşündü Lenz, kör olmalıyım! Lenore'nin dudaklarının şeklini gördü, gerdanının hatlarını ve onun ötesine geçip omuzlarını, göğüslerini. Kızı gözleriyle soydu; Lenore'nin yüzüne kıpkırmızı bir rengin yayılışını gördü. Ama Lenore geri çekilmedi, hatta uzun, heyecan verici kirpiklerini kızarmış yanaklarına doğru indirmedi bile. Yalnızca orada oturdu, ona izin verdi, ona izin verdi, ona izin verdi.

Lenz'in dikkatini çekti, Amalia olan bitenin farkında olan tek kişiydi. Güneşlenen bir kedi gibi rahat, memnundu. Ah, bu güzel kadın yalnızca birilerine bir şeyleri ayarlayınca mutlu oluyordu. Kahve içerlerken Amalia, Lenore'nin onlarla kalacağını, Dul Steeg'in tavan arası odasına taşınacağını ve Struve ile kendisinin planladığı Devrimci Kadınlar Birliği'nin örgütlenmesinde paha biçilmez bir katkısı olacağını duyurdu. Ve Dul Steeg ile ev yapımı kurabiyelerin olduğu bir tabağı tutan zavallı kimsesiz çocuğun şaşkın kulaklarının dibinde, Struve'nin yazmış olduğu yemini söyledi, "Elleri yurttaşlarımıza yaptığı zulümle kanlanmış olan biriyle mukaddes izdivacı kabul etmeyeceğimize yemin ederiz! Hiçbir zaman, düşman kollarıyla üzüntü ve ıstırap taşıyan birine..."

Birisi kapıya vuruyordu.

"...sadakatli bir sevgiyle yaklaşmayacağımıza..."

Kapı azıcık aralandı ve elle tutulur sevimliliği çelik grisi askerî favoriler ve aynı renkte yavuz bıyığıyla dengelenmiş bir yüz içeri uzandı. Kalın kara kaşlar sorgulayıcı biçimde kalktı, "Büyük Gustav Struve burada mı yaşıyor?"

"Becker!" Struve şaşkınlık içinde ellerini birbirine vurdu.

İçeri giren adam bir heybe, kalın, siyah bir şemsiye ve bir seyahat paltosu taşıyordu. Lenz, kendi kendine, kaç yaşında olabileceğini sordu. Favorilerinin ve şakağının grisi, gençlik dolu askerî duruşu, kaslı bedeni, parlak gözleriyle uyuşmuyordu.

"Becker!" Struve ayaktaydı; bir sandalye getiriyor, adamın elinden çantayı, paltoyu ve şemsiyeyi zorla alıyor ve onu masaya sürüklüyordu. "Amalia! Sana ne kadar çok söz ettim Becker'den! Geçen yıl ve bu yıl sana kaç kez, Keşke *o da* aramıza olsaydı, dedim!.."

Amalia elinin öpülmesine müsaade etti.

"Johann Philipp Becker!" Struve onu masanın etrafında yönlendirerek Sigel, Lenore ve Lenz'le tanıştırdı. "O amatör biri değil! Profesyonel süpürge imalatçısı, profesyonel devrimci ve profesyonel asker! İsviçre milis kuvvetlerinde subay! Avrupa'daki tüm gerici hükümetlerin arananlar listesinde!"

Sonra, Becker nihayet o günün etli güvecinden kalanların aceleyle hazırlandığı tabağın başına otururken, Struve, "Eh, nasıl oldu da burada karşımıza çıktın? Sana haber göndermeye çalıştım! Planların ne? Nereden geliyorsun?" diye sordu.

"Dosdoğru Marsilya'dan."

"Marsilya mı?" dedi Struve.

"Marsilya," dedi Becker. "İşlerin kızışmaya başladığını düşündüğümüz Roma için gönüllü bir tugay oluşturuyorduk. Sonra Palatina'daki ayaklanmanın haberi geldi. Orası benim doğduğum yer. İnsanları ikna etmek için her şeyin çeviri gerektirdiği bir ülkede olmaktansa, kendi anayurdumda devrime yardımcı olmayı tercih ederim..."

Durdu. Lenz onun yemeği küreyip ağzına dolduruşunu, çiğneyip aç bir şekilde yutuşunu gördü. Görünüşe bakılırsa, bu göçebe ateş ulağının hayatı, hiç de güllük gülistanlık değildi.

"Burada çevirmene ihtiyaç yok," dedi Struve.

Becker başını kaldırdı. Gözleri Lenz'in gözleriyle karşılaştı ve Lenz o gözlerin kendisini, yüzünü, giydiği üniformayı, ellerini incelediğini hissetti. 'Benden ne istiyor,' diye düşündü Lenz ve bir anda bu sabah canını sıkan çoğu şeyin bu adam buralarda olduğu takdirde daha katlanılabilir hale geleceğini anladı.

"Ama onun yurduna gitmesini neden istemiyorsun?" diye soruyordu Amalia. "Palatina'da, Ren nehri boyunca onun deneyimine ve liderliğine ihtiyaç yok mu? Bizim, burada devrimin yeteneğine ve sadakatine güvenebileceği birkaç adamımız var."

Struve irkildi. Öyle görünüyordu ki Amalia onun Becker'i Sigel'e tercih ettiğini düşünüyordu. Sigel'in askerî liderliği önceki yıl üç günden fazla sürmemiş, yanlış anlaşılmalar ve yenilgiyle sona ermiş olmasına rağmen, Struve, Sigel'e arka çıkmaya her zamanki kadar istekliydi. Becker ve Sigel birbirlerini yalnızca Amalia'nın zihninde dışlıyordu.

"Ben burada kalmak istemiyorum," dedi Becker. "Teşekkür ederim."

"Ama kalmalısınız!"

Bu Lenore'den gelmişti. Herkes şaşkın bir şekilde ona döndü.

"Neden?" Amalia, hem afallamış hem kızgın, durdu.

"Bilmiyorum...!" Lenore bocaladı. Teğmen Gramm'ın devrimin çöküşüne karşılık imzaladığı üç aylık senetle bağlantılı korkusundan kaynaklanan bir dürtüyle konuşmuştu. Lenz! Ona ne olacaktı, ona *ve* kendisine ne olacaktı, eğer... "Yani," dedi çaresizliğin ani netliğiyle, "o ilk günlerde Rastatt'ı gördüm. Buraya geldim ve devrimin başşehri Karlsruhe'yi gördüm. Belediye Sarayındaydım, onun sözde merkezinde..." Lenz neden ona yardım etmiyordu! Neden suratını asmış, orada öyle oturuyordu! "Kendimi dümensiz bir gemide hissettim!"

"Ah, gerçekten mi, Lenore!" diye itiraz etti Amalia. "Dümensiz! Devlet Komitesi'ne seçilmiş Struve ve seçilecek Franz Sigel'e rağmen mi?"

"Amalia!" dedi Struve, saç perçemini oynatarak. "Bu kızın da görüşlerini belirtmeye hakkı var! Ve seni temin ederim..."

Becker ağzını sildi ve ılımlı, yansız bir sesle, "Korkarım ki Matmazel Einstein haklı," dedi. Yeni tıraş olmuş, sıkı çenesini kaşıdı. "Madam Struve, kocanız size benim bir profesyonel olduğumu söyledi. Olan biteni profesyonel bir gözle değerlendirirsem, kusuruma bakmayın. Küçük Palatina bir yana, Baden Grandükalığı şu anda bütün Almanya'daki tek devrimci devlet. Buraya gelmek için ülkeyi baştan sona geçtim. Pek çok kutlama gördüm, ama tek bir devrimci önlem görmedim. Sarhoş askerler gördüm, ama hiç *levée en masse** görmedim. Gericilerin özgür bir şekilde etrafta dolandığını gördüm, ama tek bir mülklerine, servetlerinin tek bir guldenine el konulduğunu göremedim. Daha çok erken, daha buna zaman bulamadık mı diyeceksiniz? Ama bunu şimdi yapmazsanız, ne zaman yapmaya başlamayı isteyeceksiniz?"

"Ben Devlet Komitesinin bir üyesiyim," dedi Lenz. "Ne yapmamızı önerirsiniz?"

"Örgütlenin!"

"Örgütlenmek mi? Nasıl?"

Becker, sanki eylem için alana ihtiyacı varmış gibi, tabağını iterek uzaklaştırdı. "Ordunuzdan ne kaldıysa kurtarın. Devrimci zihniyete sahip her yurttaşı bir halk milisi olarak seferber edin ve silahlandırın. Her ikisini, devlet içindeki devrim karşıtlığını bastırabilecek ve

* (*Fr.*) "Genel seferberlik."

devrimi sınırların dışına taşıyacak şekilde tek bir silahlandırılmış ve eğitilmiş devrimci güç olarak birleştirin."

"Ben yalnızca Devlet Komitesinin bir üyesi değilim," dedi Lenz, "gördüğünüz gibi, aynı zamanda bir askerim. Devrimin başarısı ya da başarısızlığı sizin küçük Palatina'nızda değil burada, biraz silahlı kuvvetimizin, askerî teçhizatımızın ve elde edebileceğimiz kaynakların olduğu yerde kararlaştırılacaktır..."

Birden durdu. O hafif sıklet, şair ve ozandı, orada burada küçük bir ateş yakmak için ihtiyaç duyacakları kıvılcımdı ve böyle olmasından da hoşlanmıştı. Ne değişmişti ki, tavrında bu yeni ciddiyet oluşmuştu? Bu sabahki gidişattaki çifte dibe vuruş mu? Algılamaya başladığı genel durum mu? Yoksa Lenore mi?

Becker düşünceye dalmıştı. Şimdi de ayağa kalkıp odayı adımlamaya başladı.

"Şu silahlı devrimci gücü," dedi Lenz, "birlikte inşa edemez miyiz?"

Becker bir şeyler homurdandı, ama kulağa bir taahhüt gibi gelmedi.

"Size söyledim!" dedi Struve, Lenore'ye gözlerini dikerek. "Fevkalade bir kafatası! Amalia, sana Matmazel Einstein gibi dostları seçtiren içgüdüne hayranlık duyuyorum."

Tatmin olmuş bir şekilde, ellerini arkasında bağladı.

"Şimdi Yurttaş Brentano'nun yanına gideceğim," dedi, "ve Yurttaş Becker ile Sigel'i devrimin çıkarları için en iyi hizmet edebilecekleri yerlerde görevlendirmesini isteyeceğim."

9. Bölüm

Birkaç gün, İkinci Alay'daki bizler eski subaylara itaat etmeyi reddettiysek de, onlar üzerimizde, bizi Freiburg dışına yürütecek kadar otorite kurdular... Birkaç gün sonra döneceğimize söz verdiler, ama bizi Freiburg'un ve Allah bilir başka nerelerin ötesine götürmek istediler. Nereye gideceğimizi subaylardan bazıları da bilmiyordu. Bu yüzden askerler arasında bölün4meyle sonuçlanan büyük tartışmalar oldu. Daha ilerici fikirli olanlar ile birkaç çavuş ve onbaşı, subayları olmaksızın Freiburg'a döndüler. Ne idüğü belirsiz olan çoğunluk gerici subaylarıyla Cehennem Vadisi'ne* yürüdü, ama Kara Orman köylüleri tarafından geri püskürtüldüler...

Badenli Bir Askerin 1849 Ayaklanması Sırasında Bruchsal Hapishanesi'ndeyken Yazdığı Hayat Hikâyesi'nden alıntı. Yazarı bilinmiyor. 1862'de Prof. K. Roeder tarafından Heidelberg'de düzenlendi ve bastırıldı. Lenz'in belgeleri arasında bulunan kitapçığın üzerine, "Yüzbaşı Andreas Lenz'e, eski günlerin anısına. H. Christoffel" notu düşülmüştü.

Açtılar.

Sonuncusu ya önceki gece ya da bu sabah yenen peksimet de bitmişti. Bazı askerlerin ağzına yirmi dört saattir hiçbir şey girmemişti. Ağır Süvariler yem torbalarının dibini kazıyor ve kendi atlarının yiyeceğini çalıyorlardı.

Ve yağmur yağıyordu. Gerçek damlalarla yağıp geçecek edepli bir yağmur değildi bu, daimi bir ahmak ıslatandı. Puslu bir şekilde ağaçların dallarında asılı duruyor ve bayırların ötesinde gri, ağır, hareketsiz bulutlara dönüşüyordu. Kalın, beyaz paltoları, oradan içeri girip üniformaların sefil kumaşını, titreyen deriyi koruyacak tek bir iplik bırakmamacasına, sırılsıklam etti. Kamp ateşlerini, sıcaklık vermeksizin burnu ve boğazı yakan rezil kokulu bir dumana çevirdi.

"Keşke Freiburg'a geri dönmüş olsaydım!" dedi sarı bıyıkları henüz tam terlememiş olan genç bir asker. "Onların sıcak, kuru bir oda-

* Baden'de bulunan çok derin bir vadi. *-çev.*

da oturduklarını," -dişleri yine takırdamaya başladı- "ve yemek yediklerini bir hayal edin. Diyelim ki içinde belki de iri parça bir yağ, azıcık bir et olan, üzerinde yağ yüzen bir mercimek çorbası, kıvamlı bir mercimek çorbası içiyorlar..." Teneke bir su kupasını bir dala astı ve mücadele eden ateşin üzerinde asılı bıraktı.

"Çeneni kısmazsan," dedi yanındaki, "dişlerini kırarım. Bütün bunları dinlemek zorunda kalmadan da berbat durumdayım zaten!"

"Suyum ısınana kadar bekle," diye yanıtladı genç asker sakince. "Sanırım onu içince kendimi daha iyi hissedeceğim. Midede sıcak su olması sıcak hiçbir şey olmamasından daha iyidir, değil mi?"

"Peki, neden gitmedin?" diye sordu Christoffel, dizlerini kucaklayıp göğsüne çekerek.

Şaşı bir onbaşı üzgün bir şekilde çizmelerinin ayrılan tabanlarını inceliyordu. "Bu günlerde deri yerine ne kullanıyorlar, merak ediyorum," diye yakındı.

"Mukavva," dedi Christoffel. "Daha ucuz ve askerler aradaki farkı anlamaz."

"Yoksa senin mesleğin ayakkabı tamirciliği miydi?" dedi onbaşı.

"Eh, *ben* aradaki farkı biliyorum," diye yapıştırdı Christoffel. "Yalnızca ayakkabı derisinde de değil."

Genç asker biraz ısınmış olan suyu içmişti, ama dişleri hâlâ takırdıyordu. "Bir hayal edin!" dedi güçlükle, "Bu gece onlar kışladan ayrılacaklar ve bazıları gidip sıcacık, hoş bir meyhanede güzel bir kadeh şarap içecek. Başkaları da sıcacık bir örtünün altına sevgilileriyle girecek ve güzel, sıcak bir zaman geçirecekler..."

"Lanet olsun onlara!" O ana kadar kızgın bir suskunluk içinde kalmış beyaz saçlı bir çavuş patladı. "Hepsine lanet olsun! Taşakları yanar, kabak kadar büyür, kuyrukları çürüyüp düşer inşallah. Güzel, sıcak bir zaman..."

"Senden daha akıllılar diye adamlara neden lanet okuyorsun?" diye sorguladı Christoffel. "Canın lanet okumak istiyorsa, yukarıdakilere lanet oku."

Başparmağı çavuşun omzunda, yukarıda subayların oturduğu kilometreler boyunca yer alan tek çatının, bir kömür ocağı kulübesinin çatısının olduğu bayırı işaret etti.

"Öyleyse, *sen* burada ne yapıyorsun, Christoffel kardeş, bu kadar zekiysen?" diye karşılık verdi Çavuş. Asker şapkasını çıkardı ve üzerindeki suları Christoffel'in yüzüne çırpacak şekilde bir fiske vurdu. "Öyle zekisin ki biz seni Offenburg delegesi olarak seçtik. O halde neden buradasın da, Freiburg'daki zeki köktenci adamlarla beraber değilsin?"

Christoffel çenesini kalın başparmaklarının üstüne koyup düşündü. Soru mantıklıydı. O, garnizonlarına hemen geri dönüşün esas destekçilerinden biri olmuştu. İki türlü disiplin olduğunu ileri sürüyordu. Birisi eski, kırbaçlarla, sicimle bağlamalarla ve soylu bir orospunun her oğlunun feodal ayrıcalıklarıyla birlikte gelen disiplin; diğeriyse, her askerin omuzlarının üzerinde bir kafa taşımasını ve onu kullanmasını gerektiren yeni disiplin. Ve tüm bunlardan sonra, o diğerleriyle gitmemişti. Subaylarının komutuna itaat etmiş, Cehennem Vadisi'ne, ormanın içindeki, cinlerin cirit attığı, dünyanın sonundan birkaç adım önceki bu açık alana yürümüştü... Eğer bu yaşlı çavuş bunu fark edip bununla ilgili soru sorabiliyorsa, yukarı kulübedeki bir subay da fark edip merak etmeyecek miydi?

Christoffel doğruldu. Islaktı, soğuğu iliğine kadar hissediyordu ve açlıktan karnı sırtına yapışmıştı. "Neden mi buradayım?" dedi Çavuş'a. "Çünkü iyi adamların cehenneme gittiğini görmekten hoşlanmıyorum. Çünkü..."

Yukarıdaki yük treni hattından açık alana doğru, bir Ağır Süvari kıtası, eyerlerinin üzerinde çökmüş, atları yorgunluktan sendeleyerek geliyordu. Yalnızca baştaki subay, elindeki kırbacını kâh çizmesinin gövdesine kâh kısrağının böğrüne hafifçe vurarak kendisini dik tutuyordu. Birden onu kırbaçladı. Hayvan acıyla kişnedi, doğruldu ve sonra birkaç ateşin üzerinden atlayarak, adamların üzerine çamur sıçratarak, pılı pırtılarını saçıp savurarak açık alandan karşıya hızla koştu.

"Bu Glaubitz," dedi Çavuş, ifadesiz bir yüzle. "Bir insanı bir at kadar rahatlıkla öldürür."

"Bu Glaubitz!" diye taklit etti şaşı Onbaşı. "Peki, o kim? İsa mı? Bize yiyecek verdi mi?" Atlarından inen ve hayvanlara bukağı vuran pejmürde atlılara odaklanmaya çalıştı. "Yiyecek arıyor! Bahse girerim bunu hiç dert etmediler. Bir araba görüyor musun? Un, domuz pas-

tırması, sığır gövdesine benzer herhangi bir şey görüyor musun? Ya o kokmuş herifler? Onlar yalnızca gidip kendileri tıkındılar ve bizi unuttular!"

"Ne tıkındılar?" Genç askerin umudu körelmiş görünüyordu. "Hiç buradaki köylüleri gördün mü? Hiç ellerinde silahlarıyla, silah olmasa bile seni öldürmek üzere hazır duran bir tırpan ya da en azından yabalarıyla orada durduklarını gördün mü? Kendi ülkemizde değil âdeta bir düşman ülkede ilerliyoruz. İşte durum bu, düşman ülke..."

Christoffel oradan ayrılmak üzere döndü.

"Nereye gidiyorsun, Christoffel kardeş?"

Çavuş şüphelenmiş görünüyordu. Christoffel durdu, ateşin oraya geri geldi, omuzlarını silkti.

"Orman karanlık," dedi Çavuş. Yanaklarındaki tıraşı gelmiş, ak düşmüş sakalını kaşıdı. "Bu son yirmi dört saat içinde sayımız giderek azaldı. Freiburg'da bin iki yüz kişiden daha çoktuk. Sonra bölündük ve Glaubitz'in süvari bölüğü dahil, dokuz yüz civarında kaldık. Şimdi altı yüz elli kişiyiz, tabii o kadar kaldıysak. Kendini de mi kaybetmek istiyorsun?"

"Kapanlarıma bakmak istiyorum," dedi Christoffel.

"Bir tavşan olsa iyi olurdu," diye iç çekti şaşı Onbaşı. "Açıkta ateş üzerinde pişmiş, güzel, semiz bir tavşan..."

Christoffel gözcülerin ikaz düdükleriyle irkildi. Kamp her şeyi kuşatan belirsizliğin adı konmayan tehdidiyle gergindi. Vagon hattında siyah, sivil kıyafetler içinde iki atlıya eşlik ediliyordu. Yukarıdaki kömür ocağı kulübesinden bir subay gözüktü. Christoffel burnunun üzerinden yağmuru sildi. Ulaklar mı, diye düşündü, tutsaklar mı?..

Christoffel uzaklaştı. Bir iki saniye boyunca çizmelerinin altında ince dallar kırıldı, çamurlar etrafa sıçradı. Derken bunların sesi de yumuşak yağmur ve ağaçların, dağların ihtişamını perdeleyen sisle boğuldu.

Kömür yakıcının kulübesinin kapısında Gramm durdu, geniş kenarlı şapkasını çıkardı, topuklarını vurdu ve yarı karanlığa doğru selam verdi.

"Sen de kimsin!" dedi sarhoş bir ses.

Gramm eşiği geçti.

"Olduğun yerde kal!" Sanki bir tabanca doğrultulmuş gibi bir tıklama sesi geldi.

Odanın şekli belirmeye başladı. Gramm kabaca yontulmuş masanın ve ötedeki ocağın etrafında gruplaşmış adamları seçebiliyordu. Rütbeleri albay ve daha aşağısı olan yaklaşık on beş subay vardı. Arada bir, yağlı kâğıtla kaplı pencerenin yırtıklarından gelen hava akımı, ateşin yüzlere, üniformalara, silahlara, teçhizata ve şişelere düşen ışığını titreştiriyordu.

"Sen kimsin acaba?"

Gramın kendisini o tabancanın ağzına bakar buldu. "Kıdemli Teğmen Gramm!" diye tekmil verdi sertçe. "Rastatt'da General von Strathmann'ın karargâhından." Ve arkasındaki kafası sarılı adamı işaret ederek, "Bu da yine oradan Çavuş Rinckleff."

"Güzel, güzel," dedi tabancanın ardındaki ses, "Rastatt'tan. Yolunuz nereye?"

"Aslında Frankfurt'u hedefliyorduk."

"Bir ajan," dedi sarhoş ses. "Dünya onlarla dolu... Ajanlar, hainler, avukatlar, anarşistler."

Tabancalı subay, "Burası Cehennem Vadisi, Teğmen," dedi. "Frankfurt için çok dolambaçlı bir yol seçmişsiniz, değil mi?"

Ateşin etrafındakilerden bazıları ilgilenmeye başladı, yakına geldiler. Gramm şimdi korlaşmış ateşin orada, büyük kütüğün üzerindeki adamı seçebiliyordu. Üzerini örten tek şey donuydu ve çıplak, kıllı göğsü ateşin parıltısıyla kızarmıştı.

"Frankfurt'la ilgili fikrimizi değiştirdik," dedi Gramm. "Sizi temin ederim, efendim..." Kendisini giderek daha rahatsız hissediyordu. O bir hoşgeldinle birlikte yoldaşlık, birlik ruhu beklemişti. Bunun yerine şu anda sanki bir haydut çetesinin içine düşmüş gibiydi.

"Demek fikrinizi değiştirdiniz?" dedi sorgucu. "Frankfurt kuzeydeyken siz güneye döndünüz ve bizi bulmak için at üzerinde bu sefil vadiye kadar onca yolu geldiniz..."

"Öyle yaptık."

"İtiraf etti," dedi sarhoş. "Bir ajan. Bir entelektüel."

"Kahretsin!" Gramm'ın yılgınlığı patlak vermişti. "Beni neden duymuyorsunuz! Biz hâlâ bazı sadık birlikler olduğunu öğrendik, bu... bu... şeyle savaşmak isteyen..."

"Devrimle mi?" diye ortaya attı tabancanın arkasındaki subay.

Ateşin oradaki yarı çıplak adamın kendisini incelediği, Gramm'ın dikkatini çekti. "Devrim," diye onayladı gergin bir şekilde. "Bu yüzden köylülerden sora sora sizin geldiğiniz yolu izledik ve işte buradayız..."

"İşte buradasınız!" Sarhoş, gülmeye başladı. "Hoş geldiniz! Hoş geldiniz," dedi, "boyuna geçirilmiş sicim; sizi yeterince sıkı sarabiliyor muyum?"

Ateşin oradaki adam doğruldu. Çarpık bacaklı, sırım gibi, sert ve düz karınlıydı. "Tamam, bu Gramın," dedi. "Onu tanıyorum."

Gramm, adamın haşat edilmiş burnu, saman sarısı bıyığıyla yüzünü şimdi görmüştü. "Glaubitz!" diye haykırdı ve kollarını açtı.

"Yüzbaşı von Glaubitz!" dedi Albay. "Bu arkadaşı tanıyor musunuz?"

"Teğmen Gramm, General von Strathmann'a bağlanmadan önce benim astım olarak hizmet ediyordu," dedi Glaubitz ve ateşin oradaki birisine, "Benim eşyalar kuruyor mu?" diye sordu.

Tabanca ortadan yok oldu, sarhoş, elinde bir şişeyle sallanarak öne çıktı ve onu zorla Gramm'a verdi. Gramm bir yudum aldı ve alkolün sıcaklığının midesine yayılışını hissetti. Sonra arkasında hâlâ dimdik duran Rinckleff'i hatırladı. Bu adam Rastatt surlarının dışında bekleyen atları ayarlamış, yol boyunca insanlarla konuşmuş, neredeyse bütün seyahati örgütlemişti. İyi bir çavuşun yapabileceği her şeyi yapmıştı. Gramm ona döndü, omzuna vurdu, "Eh, Rinckleff, işte geldik!" dedi ve sonra kendi boyunu olabildiğince yükselterek emretti, "Geriye dön! Rahat!"

"İşte yolu bu!" dedi Albay. "Askerlere kendi mevkiinizdekiler gibi davranmak kadar kötü bir şey yok. Beyler!" Etrafa baktı ve sarhoşa kaşlarını çattı. "Teğmen gönüllü olarak bize katıldığı ve kimliği onaylandığı için, onu içimizden biri gibi karşılamayı ve yola devam etmeyi öneriyorum. Gelin, durumu tekrar gözden geçirelim." Sarhoşa ve şişeyi paylaştığı görülen üç ya da dört kişiye daha döndü. "Artık gereksiz

ciddiyetsizliklere son verelim, lütfen! Herhangi birinizin elinde o şeyden daha kaldıysa, onu cenaze sonrasına saklayalım!"

Tabancanın arkasındaki kurmay yüzbaşı alaycı bir şiveyle konuşmaya başladı. Askerler ya da atlar için hiç erzak yoktu ve hiç kimse kesinlikle gönüllü olarak Cehennem Vadisi denilen bu çukurda tutulamazdı. Askerler aksi ve sinirliydi. Bazıları hastaydı. Ormansa bırakıp gitmek için açık bir davetiyeydi. Vürtemberg sınırının ötesindeki yol ve özgürlük buradan itibaren giderek daha dağlık ve zorlu oluyordu. İşte harita, buyurun; isteyen bunu kendisi görebilirdi. Freiburg'a dönmek mi? Kışlalarına döner dönmez, askerler başka yerlerdeki gibi subaylarını seçmeye başlayacaktı. Mevcut beyefendiler, hödüklerin inayetiyle, hangilerinin, hangi koşullar altında ve kimin tarafında hâkimiyetlerini sürdürme izinleri olabileceğini hesaplayabilirdi. Bunlar gerçeklerdi. Mevcut beyefendilerin düşüncelerini açıklamaları istendi.

Gramm'ın dizlerinde derman kalmamıştı: at üstünde uzun yolculuğun gerilimi, boğazından o yakıcı kanyak yudumu dışında hiçbir şey geçmemiş olması... Cenaze, demişti Albay...

"On iki saat erzak peşinde koştum," diye homurdandı Glaubitz. "Bir yere varıyorsun, o yer boş, son inek de dün ölmüş... Buradan gitmek zorundayız. Bu vadi, bu dağlar amansız."

"Buradan gitmek zorundayız!" diye kıkırdadı sarhoş. "Peki ama nasıl hayatım?"

"Sıkıntımızın ne olduğunu biliyor musunuz?" Glaubitz, Albay'a döndü. "Biz kaçıyoruz. Eratın içindeki kışkırtıcı kişilerden, gözü dönmüş sivillerden korktuk ve sırtımız duvara yaslanana dek geri çekildik..." Hâlâ nemli olan gömleğini giydi ve elleri arkasında kilitlenmiş, hem gülünç hem de öfkeli görünerek durdu. "Ben geri dönün diyorum, efendim! Ben savaşın diyorum, efendim! Ben saldırın diyorum, efendim. Bir asker sürekli geri çekilemez!"

"Bizler tam da geri dönüp tekrar saldırmak için geri çekiliyoruz!" dedi Kurmay Yüzbaşı buz gibi bir sesle. "Ama saldıracağımız zaman, bu orduyla birlikte olmalı."

"Peki, bu arada?"

"Avukatlar!" Sarhoş, Glaubitz'in üzerinde oturmuş olduğu kütüğü ateşe doğru tekmeledi. Kıvılcımlar yükseldi. "Yazarlar! Bankerler! Esnaflar! Ayaktakımı!"

"Sorarım size, birkaç yüz adamla yapılan bir saldırının başarı şansı nedir?" dedi Kurmay Yüzbaşı. "Onları kendi halklarına karşı yönlendirdiğiniz ilk seferde darmadağın olacaklar."

"Disiplin, bayım!" diye yapıştırdı Glaubitz. "Bu yalnızca bize bağlı tek şey. Benim süvari bölüğümdeki hiçbir asker, bir emirden kaytarmaya cesaret edemez. Bilirler ki bunu yapan ilk askerin beynine benim tarafımdan bir kurşun sıkılacaktır."

Sarhoş, Glaubitz'e doğru sendeleyerek yürüdü. "Tam benim kafa dengim birisin, tatlım! Al, sonuncuyu da sen iç!" Glaubitz içkiyi boğazından aşağı gönderirken, sarhoş, Glaubitz'in gömleğinin eteğini kaldırdı, yüzünü buruşturdu ve "Kuku!" diye bağırdı.

Glaubitz sarhoşu itti ve şişeyi köşeye fırlattı. "Ama kışkırtıcılardan bazılarının aramızda olduğunu duyuyorum. Offenburg'daki o rezalet için delege seçilmiş bir asker var içimizde; ipe vurulmamış, özgür, konuşuyor, kışkırtıyor..."

"Yüzbaşı von Glaubitz!"

"Evet, Gramm?" Glaubitz pantolonunun içine girmiş, tek bir ayak üzerinde durup apış arasını düzeltiyordu.

"Benim Çavuş Rinckleff'i tavsiye ederim, Yüzbaşım. Kışkırtıcılarla, isyancılarla, asker kaçaklarıyla falan nasıl başa çıkılacağını bilir. O onları Rastatt'ta bizim Otuzuncu Burç'ta tutmuştu."

"Bir mahsuru yoksa, beyler," dedi Albay, "temel sorun üzerine görüşlerinizi dinlemek isterim."

"Eğer Glaubitz bu kadar iş bilirse," dedi Kurmay Yüzbaşı, kızgın bir şekilde, "neden erzak bulamadı?"

"Eğer izin verilmiş olsaydı," diye sızlandı Glaubitz çizmelerini ayağına geçirirken, "birkaç köylüyü ayaklarından asardım. Bunu gören diğerleri gelip ineklerini, domuzlarını, ekmeklerini ve şaraplarını kabul etmemiz için yalvarırdı... Temel soruna gelince," Glaubitz çizmelerinin tam oturmuş olduğundan emin olmak için topuklarını yere vurdu, "ben Freiburg'a yürüyüp orayı alalım, oraya yerleşmiş ayaktakımını defedelim, sonra Karlsruhe'ye yürüyüp orayı da alalım ve

oradaki ayaktakımını da defedelim ve Majesteleri Grandük'ü geri çağıralım, derim, efendim!"

"Bravo!" dedi Gramm, bu hayaller silsilesiyle büyülenmiş bir halde.

"Tam böyle mi?" dedi Kurmay Yüzbaşı.

"Tam böyle!" dedi Glaubitz, ceketini ilikleyerek.

"Başka konuşmak isteyen?" dedi Albay.

Kimi masada, kimisi ocak etrafında olan subaylarla tablo dondu. Sarhoşun ateşe attığı kütükten duman tütüyordu; kütük yaştı.

"Eh, o zaman," dedi Albay, saatini çekip çıkararak, "sanırım bir saat içerisinde yola çıkacağız. Çoğumuz Vürtemberg'e girmeyi başaracağız; tahminimce, askerlerden bazıları da bunu başaracak. Teğmen Gramm bize katılabilir... Glaubitz de."

Glaubitz kemerini tokalıyordu.

Albay, haşat olmuş burnu ve saman sarısı bıyığın altındaki ince ağzı inceledi. "Glaubitz, sana on dokuzuncu yüzyılın ortasında yaşadığımızı söylemeliyim. Artık sanayi, demiryolları, halk var. Savaşırsak, modern bir savaş yapmamız lazım, süvari macerası değil. Üzgünüm."

"Üzgünüm, efendim."

"Ve şu kışkırtıcıyla ilgilen, lütfen!"

Yabani tavşanı kafasına açık elle vurduğu darbeyle öldürdü. Hayvan bir kez titreyip yere serildi. Biraz önce panikle büyümüş olan gözleri donuklaştı. Christoffel bedeni, hâlâ yumuşak ve sıcak olan kulaklarından tutup aldı ve içi hüzün dolu bir şekilde güçlükle yürüdü.

Nedeni hayvan değildi. Duygusal biri değildi. Önceki gece kurmuş olduğu diğer kapanlara daha fazlasının yakalanacağını umuyordu. O bir köylü çocuğuydu ve öldürmek yaşamın bir parçasıydı. Çok uzun bir arada semiz bir domuzunuz olduğunda, onun şişe geçirilişini izler, sıcak kanının toplanmasına yardımcı olurdunuz. Onun dış dünyada ve daha sonra orduda gördükleri de, hiç de narin ruhlara göre değildi.

Yine de ruh hali böyleydi. Elinde tuttuğu ölü, ıslak, ağır hayvan bu ruh halini derinleştirdi. Kendisini ölü tavşanın cephesinden görmeyi reddediyordu. Ama biliyordu ki, o subayların biraz olsun cesaretleri kalmışsa, onu öldürmekte bir an bile tereddüt etmeyecekler, onu

tavşanı öldürürken düşündüğünden daha az düşüneceklerdi. Ve onu öldürmeleri kimin umurunda olacaktı? Şunu ya da bunu satın almak veya tefecileri memnun etmek için sürekli kendilerinden emeğinin karşılığının hiç değilse bir bölümünü isteyen, evden ve araziden pay talep edebilecek piç kardeşten kurtulmaktan memnun olacak ailesinin mi? Onu hiç de umursamayan başka bir adama dönmesini söylemiş olduğu Josepha'nın mı? Christoffel içini çekti. Josepha, büyük yükleri kaldıracak kadar güçlü omuzlarıyla kendisine ihtiyaç duyabilirdi, ama o nerede ise oradaydı ve Josepha bambaşka bir yerdeydi. Böylece bu hikâye de elindeki hayvan gibi son bulmuştu; ölü, ıslak ve ağır.

Silkindi.

Saçmalıktı hepsi. Kendine dikkat etmeli, soğukkanlı olmalıydı; hepsi buydu. Freiburg'a döndüklerinde bu subaylardan korkmamıştı. Şimdi bunlar kaçarken, askerlerin bir kısmı onları terk etmiş ve geri kalanı da onlardan şüphe ederken neden bu kadar gergindi?

İkinci ve üçüncü tuzaklar boştu.

Tuzağı kontrol etmeyi bitirip doğrulurken kömür yakıcıyla yüz yüze geldi. Yırtık bir çuvala sarınmış adam sanki topraktan fırlamıştı. Adam beyaz, düzgün dişlerini göstererek sırıttı.

"İşler kesat galiba?"

Christoffel başını salladı.

"Aç bir asker," dedi kömür yakıcı, "düşüncelere dalar."

"Umudumuz var," dedi Christoffel.

Kömür yakıcı onu bayıra, çıkıntılı bir kaya tabakasının altında, oldukça kuru bir toprağın üzerinde oturabilecekleri bir yere götürdü.

"İşler nasıl?" diye sordu kömür yakıcı.

"Erzak aramaya çıkan birlik elleri boş geri geldi. Subaylar senin kulübede bir tür müzakere yapıyorlar. Erler buradan başka her yerde olmayı diliyorlar."

Kömür yakıcı iri bir dilim ekmek çıkardı ve Christoffel'e uzattı. Christoffel ekmeği hapır hupur yemeye başladı.

"Peki, ya sen?" dedi kömür yakıcı.

Christoffel omuzlarını silkti. "Sana dün gece kendimi çok rahat hissetmediğimi söyledim. Eğer arkadaşların varsa onları seferber etmeni söyledim. Kaç kişiye ulaştın?"

"Elli, çok çok elli beş..." Kömür yakıcı tavşanı aldı ve inceledi. "Köylüleri bilirsin. Onları harekete geçirmek zordur. Ama ikna ettiklerim ne gerekiyorsa yapacaklar."

"Elli çok değil."

"Bu dağlarda elli bayağı çok," dedi kömür yakıcı. Elinde tüfekle iri bir kayanın arkasına gizlenmiş tek bir adam, bir bölüğü durdurabilir." Kömür yakıcı, ölü hayvanı yere bıraktı ve elini Christoffel'in dizine koydu. "Dün gece, seni o tuzakları yerleştirirken bulduğumda... bana güvenmeni sağlayan neydi?"

"Birisine güvenmek zorundaydım." Christoffel düşünceye daldı. "Ve sen elleriyle çalışan fakir bir adamsın..." Aklına birden Köln'deki puro içen genel yayın yönetmeninin kendisine sorduğu soru geldi: *Sınıflar hakkında bir şey biliyor musun?* Tabii ki biliyordu. Şu kömür yakıcı da biliyordu. Ve beyinlerinin bir köşesinde, askerler de biliyordu.

"Birisine güvenmek zorundaydın," diye tekrarladı kömür yakıcı. "Peki, neden şimdi değil?"

"Pekâlâ, pekâlâ!" Christoffel geriye yaslandı ve gözlerini kapadı. Şu anda midesinde bir şey olduğundan, kendisini yorgun hissediyordu. Birden kömür yakıcının adını bile bilmediği kafasına dank etti. "Senin anlayacağın, günlerdir yürüyoruz, bir o yana bir bu yana, bir bayır aşağı bir bayır yukarı. Subaylar önce tatbikat dediler. Arkadaşlarım ve ben, askerleri şehrin dışında, halktan ve devrimden uzak tutmak istiyorlar diye düşündük. Sonra subaylar, geri yürüyoruz, dediler. Arkadaşlarım ve ben, belki de derslerini aldılar, diye düşündük. Freiburg'un kuleleri görününce, subaylar, Freiburg'u geçip gitmemiz için emir aldık, dediler. Arkadaşlarım ve ben, kim emir verdi, diye düşündük. Sonra arkadaşlarım dinlemek isteyen her askerle konuştular, subaylara cehenneme kadar yolları olduğunu söylediler ve Freiburg'a geri yürüdüler; üç yüz kadarı."

"Ama sen kaldın mı?" dedi kömür yakıcı.

"Birisinin erlerin geri kalanının dönmesi için rehberlik etmesi gerekiyordu, değil mi?"

Kömür yakıcı sessizdi. Bir parça toprak aldı ve parmaklarının arasında ezdi.

"Peki, şimdi subaylar ne diyor?" diye sordu sonunda.

"Hiçbir şey."

Kömür yakıcı pofurdadı. "Bu vadide, bir askerî birliğin gidebileceği iki yön vardır: ileri ya da geri. İleri zordur; ama seni sınırın ötesine geçirir."

"İleri tutulabilir mi?"

"Büyük kayaların ardındaki elli adamla –evet."

Christoffel kömür yakıcının profilini inceledi: çökük yanaklar, sıska âdemelması. Âdemelması... Adam göründüğü kadar yaşlı değildi, yalnızca eline yiyecek pek bir şey geçmiyordu. Herkes; çocuklar, erkekler, kadınlar, yaşlılar midelerini doyurabildiği zaman, ne güzel bir zaman olacaktı.

Christoffel doğruldu. "Bugün yapılsa iyi olur!"

"Bugün," diye onayladı kömür yakıcı, "karanlık çökmeye başladığında. Biraz ışığa ihtiyacımız var ama çok değil. Ve her gölgeyi bir hayalete çeviren sis de var..."

Başını ağır ağır salladı. Bunca yalnızlık içinde çalışırken belli ki hayaletler hakkında her şeyi öğrenmişti: çocuklara musallat olanlar, gulyabaniler, insan sesine sahip baykuşlar ve sisten hortlayıp göğsünüze oturan hayaletler.

"İşte bu kadar!" dedi kömür yakıcı, ama yerinden kıpırdamadı.

Christoffel duraksadı, sonra dönüp uzaklaştı.

"Hey!" Tavşan uçarak ona geldi. "Bunu unuttun!"

Kampta bir şeyler değişmişti. Christoffel bunun işaretlerini görüyordu. Erler pılı pırtılarını, çavuşlar erlerini topluyordu. Kamp bitiyordu.

Kendi küçük grubunu buldu. Şaşı Onbaşı, üzerine basarak ateşi söndürmek üzereydi. Birden hareketsiz kaldı. Bir gözü Christoffel'e diğeri boşluğa bakıyor, çizmesinin tabanıysa kızarmaya başlıyordu. 'Tavşan olsa gerek,' diye düşündü Christoffel; ama ne çavuş ne de genç asker tavşanı fark etmiş görünüyordu. Diğer gruplardan erler de göz gezdirmeye başladılar. Bazıları yerlerinden kalkıp sanki bir şey bekliyormuş gibi yakınlarda dolanmaya başladılar.

"Neden..." dedi Onbaşı, "neden geri geldin?"

Christoffel artık katılaşmış ve soğumuş olan tavşanı onun eline tutuşturdu ve "Haydi, hızlıca derisini yüzelim. Ateşi söndürme. Harekete geçmeden bir şeyler yemeliyiz," dedi.

"Neden geri geldin?" Bu sefer sorgulayan Çavuş'tu. Her zamankinden daha bet suratlı görünüyordu. Dudakları sinirli bir şekilde oynadı. "Seni sordular."

Christoffel bir an için bir o yana bir bu yana sallandı. Sonra ayaklarını biraz daha açık koydu ve tırnaklarını avuç içlerine geçirdi. "Kim sordu?" dedi.

"Bir subay," dedi Onbaşı.

"Glaubitz," dedi Çavuş.

Onbaşı, bir el hareketiyle tavşanın içini boşalttı. Genç asker mavimsi, parıldayan, kıvıl kıvıl şeye bakıyordu. "Onlar tekrar gelmeden," dedi, "neden kaçmıyorsun!"

Glaubitz, diye derin düşünceye daldı Christoffel. Glaubitz bir adamı gözünü kırpmadan, bir atı öldürmenin rahatlığıyla öldürürdü. Ama üstlerin astlarını hiç yoktan öldürebildiği zamanlar geride kalmıştı. Ya da en azından o, Christoffel, bu tür zamanların kesin olarak son bulması için savaşıyordu. Sonra iri kayaların ardında bekleyen elli adam ve bir kömür yakıcı vardı. O bunu ve ne olacağını görmek istiyordu. Hâlâ bir miktar ışık olacaktı, ama çok değil.

"Kaç!" dedi Çavuş. "Kime yardım ediyorsun?"

Onbaşı tavşanın derisini yüzüyordu. Hızlı ve verimli çalışıyordu. Şaşı gözleri gayretle zorlanıyordu. Alnında yağmur ve ter vardı ve elinin tersiyle alnını kurulamaya çalışırken alnını kana buladı.

Christoffel, "Ben bu hayvanı getirdim. Onu ben de yemek istiyorum," dedi.

Onbaşı bir tüfek temizleme çubuğu istedi, aldı ve onu tavşanın derisi yüzülmüş bedeninin içinden geçirdi. Sonra uydurma şişi ateşin üzerine yerleştirdi. Ateşin üzerindeki etin keskin, çarpıcı kokusu ağızları sulandırdı ve daha çok eri oraya getirdi. Şişi çeviren Çavuş dudakların yalandığını, gözlerin pişen ete sabitlendiğini gördü ve ani bir kızgınlıkla bağırdı, "Kaçın!" ve Christoffel'e, "Sen de!" dedi.

Erlerden bazıları buna uydular ama Çavuş'tan korktuklarından değil. Birisi içlerine girdi, bir subaydı. Çavuş ayağa sıçradı, ama Glau-

bltz kaygısız bir el işaretiyle onu durdurdu: "Devam et!" Çavuş kımıltısız durdu.

"İyi o zaman!" Glaubitz çömeldi ve şişi çevirdi, "bu güzel etin yanmasını istemiyorsunuz, değil mi? Bunu nereden buldunuz?"

"Christoffel getirdi," dedi genç asker.

"Christoffel mi?" Yüzbaşı doğruldu. "İyi avcı, iyi adam! Hanginiz Christoffel?"

Genç asker hatasını anladı ve benzi attı. Yüzbaşı, saman sarısı bıyığını sıvazlayarak ve çarpık bacaklarını hafifçe ileri geri hareket ettirerek etrafa bakındı. "Hey, sen!" dedi sonunda.

Bu vadide, diye düşündü Christoffel, yalnızca iki yön vardır: ileri ve geri. Elli adam ve bir kömür yakıcı; artı burada kaç er varsa: iki, yirmi, iki yüz?

İhmal edilen et yanmaya başladı. "İzninizle, efendim!" Onbaşı tavşanı çevirmek için çömeldi. "Bu iyi bir et. Küçük bir tavşan, efendim, ama iyi bir et. Biraz tadına bakmak ister misiniz, efendim?"

"Hey, sen!" dedi Glaubitz. "Onu buraya sen mi getirdin?"

"Ben getirdim, efendim."

"Güzel." Yüzbaşı hâlâ ayaklarının üzerinde sallanıyordu. "Sen şimdi benimle gel bakalım. Biraz konuşalım; sen ve ben."

Onbaşı gözlerini tavşandan Christoffel'e çevirdi. Çavuş da ona baktı, tıpkı diğer herkes gibi. Christoffel yerinden kıpırdamadı.

"Şimdi sen bu erlere neden kötü örnek oluşturmak istiyorsun?" dedi Glaubitz. "Yoksa korkuyor musun?"

Birisi güldü.

"Buraya yalnız geldim," dedi Yüzbaşı, "bu kadar çok kişinin arasına. Benimle yalnız kalmaktan korkuyor musun, Christoffel?"

'O bir adamı bir at kadar rahatlıkla öldürür,' diye düşündü Christoffel. 'Ben de öldürebilirim.'

"Gelin gidelim, efendim!" dedi.

Yüzbaşı başını hızla sallayarak onayladı. "Aşırı yemeyin!" diye uyardı ayrılırken.

Birkaç er, Christoffel'in arkasından endişeyle baktı; diğerleri, bir lokma et umuduyla ağızlarının suyunu akıtıyordu. Bir borazan sesi geldi. Yağmur devam ediyordu.

Christoffel, Yüzbaşı'nın yanında yorgun adımlarla yürüyordu. Tepeye, kömür yakıcının kulübesine doğru çıkıyorlardı. 'Herkesin görüş alanı içinde olduğumuz müddetçe güvendeyim,' diye düşündü Christoffel. Glaubitz, başı dik, ona bakıyordu. Christoffel bu bakışı tanıyordu. İşte kasap, satın almayı düşündüğü danayı veya asker alımında görevli çavuş, önüne getirilen asker adayını gözüyle böyle tartardı: geniş omuzlar, kalın kafa derisi, güçlü kaslar – iyi bir dana, iyi bir asker.

"Çok zamanımız yok," dedi Glaubitz. "Nasıl bir dolap çeviriyorsun?"

Açık alanın daha üst kısmındaydılar. Solda dumanları bacasından yükselmeye çabalayan kulübe vardı.

Christoffel durdu.

"Sana bir soru sordum!" dedi Yüzbaşı.

"Dolap yok."

Glaubitz, elleri kalçasında, yüzü kızarmış bir halde onu süzdü. Yalnızca haşat olmuş burnu beyaz kalmıştı. Yüzü bir palyaçonun yüzüne benzer bir şekilde boyanmış görünüyordu. "Sen," dedi fısıltıyla, "ordunun kuyusunu kazan o iğrenç kışkırtıcılardan birisin. Diğerleri gitti, sense geride kaldın..." sesi yükseldi, "neden?"

'Hâlâ görülüyor olabiliriz,' diye düşündü Christoffel. Yüzlerce göz üzerlerinde olmalıydı.

"Oraya daha önce geldiğimde," Yüzbaşı topuklarının üzerinde yaylandı, "sen gitmiştin. Neredeydin?"

'Bu çok aptalca,' diye düşündü Christoffel. Yalnızca geriye dönüp şu alçağı orada durup hiç nedensiz bağırırken bırakması gerekiyordu.

"Sen aklına eseni yapmayacak kadar mantıklısın," diye devam etti Glaubitz, burnu her zamankinden daha beyaz. "Bir planın var. Nedir o?"

Christoffel silkindi. Birden yaptığı hatayı anlamıştı. Gözler onun üzerindeydi, ama kulaklar değildi. Onun bütün etkisi kulaklarda olacaktı, kulaklara ulaşan sözlerde ve kulaklar yoluyla beyinlere ve kalplere ulaşacaktı. Kendisinin diğer askerlerle irtibatının kesilmesine izin vermişti.

Gitmek üzere harekete geçti.

Tanıdık bir klik sesi. "Orada kalsan iyi olur, asker!"

Christoffel, kamptaki askerlerin görüş alanının dışında, kulübenin arka duvarına yaslanmış Kurmay Yüzbaşı'yı gördü. Kendisine doğrultulmuş tabancayı gördü. Bir an için kaçmayı denemeyi düşündü. Hızlı bir adamdı, ama bir mermi kadar hızlı değil.

"Gel," dedi Glaubitz, "yürüyüşümüze devam edelim, sen ve ben."

Uzağa gitmediler. Küçük bir çukur, dosdoğru yukarıya doğru büyümüş, kökleri yaşlı bir adamın damarları gibi dışarı fırlamış bir küme çam ağacı vardı. Orada kampa gelmiş iki sivil duruyordu: birisi siyah paltosunun içinde kara ve iri kıyım, koca bir adam topağı; diğerinin bir zamanlar beyaz olan sargısı tamamen ıslanmış, altında pıhtılaşmış kanın kahverengi rengini gösteriyordu.

"Gramm," dedi Glaubitz, "bana yardımcı olur musun?"

Christoffel yaklaşan adamı gördü. Onunla ilgili korkunç olan şey, iriliği değil de pembe teni ve masum toparlaklığıyla neredeyse çocuk gibi olan yüzüydü.

"Hayır!" Christoffel kendini geriye attı ama yere çakıldı: bir köke veya belki de Yüzbaşı Glaubitz'in hızlı çarpık bacağına takılmıştı. Her iki adam da onun üzerindeydi; onu bileklerinden vahşice çekip kaldırarak kollarını arkasında bağlıyorlardı.

"Onu soy!" dedi Glaubitz.

Christoffel mücadele etti. Kendisini tutmaya çalışan iki adamın sızlandığını duydu. Sonra üçüncü adamın çizmelerini gördü, küt ve ağır bir şey kafatasının arkasına vurdu.

Kara çukurlarla ayrılmış koyu kahve alanlara gözleri dikili halde kendine geldi. Üzerinde tuhaf, grimsi yeşil bitki örtüsü olan bu alanların üzerinde dağlar yükseliyor; parıldayan nehirler vadiye doğru akıyor ve bir küf ve çürüme kokusu bütün dünyanın üzerinde asılı duruyordu. Titredi. Başı ağrıyordu. Sert bir şey göğsüne saplanmıştı. Kolları acı içinde gerilmişti. Sesler dalgalanarak ona geliyordu ve sonra aniden durumunu gördü. O çamlardan birini kucaklıyordu; bağlanmıştı, hareket edemiyordu, güçlükle nefes alıyordu ve yağmur çıplak omuzlarına düşüyor, dev damlalar dallara çarpıp geliyordu.

"Çavuş Rinckleff!"

'Bu, sargılı adam', diye düşündü Christoffel ve Çavuş Rinckleff'i kimin ve nerede pataklamış olduğunu belli belirsiz merak etti.

"Onu uyandır!"

Yer sarsıldı sonra. Bir şey ıslık çaldı ve yer sarsıldı; sonra derisi titreşti ve sıcaklaştı. Yakıcı sıcak; keskin, acıtan, yakıcı sıcak; dayanılmaz, neyse ki patlayıncaya kadar ve sonra acı, hâlâ keskin olsa da, istikrarlı hale geldi. Ağaçlardan damlalar omuzlarına düşüyor, derisinden aşağı yuvarlanıyor, sırtı boyunca olan kesikte toplanıyor ve dışarı sızdığını bildiği kanla karışıyordu.

İnledi.

"Christoffel," dedi Glaubitz, "ben bir insana böyle bir şey yapılmasından hoşlanmıyorum."

Yanıt bekler gibiydi.

"Ama sana çok zamanımız olmadığını söyledim," diye devam etti. "Yani bize anlatsan iyi olur: Nasıl bir dolap çeviriyorsun?"

'Elli adam ve bir kömür yakıcı,' diye düşündü Christoffel. 'Biraz ışığa ihtiyacımız var, ama çok fazla değil... Gün bitiyor.'

Glaubitz yakına geldi. Christoffel başının çenesinden kaldırıldığını, gözkapaklarının uzman parmaklarla açılmaya zorlandığını hissetti. "Orospu çocuğu," diye bağırdığını duydu Glaubitz'in, "şuna bak, numara yapıyor!"

İkinci bir yumruk –bu kez bilinci tam yerindeyken, tamamen uyanıkken, her duyumu çığlık çığlığayken geldi. Tanrı şu ağaçtan razı olsun; orada sakin ve güçlü durduğu için razı olsun; yüzünü bastırmak için orada olan kabuğundan razı olsun; gözyaşlarını üzerine döken yükseklerdeki dallarından razı olsun. Christoffel'in göğsünden bir yumru fırladı ve nefes borusunu tıkamak istedi.

"Christoffel!" dedi Glaubitz. "Diğerleri gitti, sen geride kaldın. Neden?"

Josepha'yı düşündü Christoffel: dolgun, yumuşak, sıcak dudaklar bir defalık, yarım saniye kadar yanağını okşadı. Josepha'da aklı başında hiçbir adamın gönüllü olarak arkasını dönmeyeceği bir şey vardı. Ama o, gönüllü olarak, Josepha'yı kollarına almayı hiç denememişti. Neydi o? İyi niyetli bir adam mı, kahrolası bir aziz mi, yoksa düpedüz bir salak mı?

"Düzgün bir şekilde!" dedi adı Gramın olan. "Düzgün bir şekilde vurmalısın, Çavuş Rinckleff. Bayılmasını istemezsin, değil mi?"

Christoffel'in sırtının derisi, yoklayan elin değişiyle irkildi. Christoffel gözkapaklarını açmayı başardı ve yan tarafa bakınca içinden kıllar çıkan geniş burun deliklerini, küçük, kurnaz gözlerin üzerinde çıkıntı yapan kara kaşları, iri gözenekli, soluk teni gördü.

"Bayılmayacak!" dedi Rinckleff. "O bayılmaz!"

Sonra yüz gözden kayboldu. Sonra kırbaç darbesinin kısa, keskin ıslığı ve bir alev dili gibi sırtına dolanan derisi.

Christoffel çığlık atan kendi sesini duydu. Çığlık yüksek, doğal olmayan, insanlık dışı bir seviyeye yükseldi.

Glaubitz yine soruyordu. "Uzun bir süre orada değildin. Çok uzun. Neredeydin?"

Christoffel inledi.

"Cevap ver! Cevap ver! Çavuş Rinckleff!"

Christoffel bekledi. Şimdi geliyordu... Islık, derken çırpınan kalbine saklanacak bir yer bırakmadan tam içini dağlayan yeni bir darbe... Kulağı sese doğru gerildi...

Adımlar, ayak altında çatırdayan ince dallar; yuvarlanan bir taş; "Devam edeyim mi, efendim?" diyen birisi, muhtemelen Rinckleff.

"Ne istiyorsun?" diye homurdandı Gramm. "Haydi yürü! Defol!"

"Biz düşündük ki..." Bu genç askerdi. Dehşetten boğuk çıksa da Christoffel sesi tanımıştı. Oğlan sırtını görmüş olmalıydı. Tavşan hazırlanırken de oğlanın midesi bulanmıştı.

"Ona etten bir parça getirmiş," dedi Onbaşı keyifsiz bir şekilde. "İşte burada."

Bir an her şey durdu. Su, demeye çalıştı Christoffel. Biri bana su versin. Ama hiç ses çıkmadı. Şişmiş, ısırılıp kanlar içinde kalmış dili ağzından dışarı sarkıyor, ağaç kabuğunun nemini soğurmaya çalışıyordu.

Birisi boğazını temizliyordu. "Neden?" dedi yaşlı Çavuş, "bu neden, efendim?"

"Bırakın baksınlar!" dedi Glaubitz sertçe. "Onların hayrına olacak!" Ama sesindeki çatlaklık yalnızca aniden ona gelen güvensizlik duygusunu maskeledi, çünkü o bu sorgulamaya kızgın bir yanıt vermeyi gerekli görmüştü: "Çünkü o bir vatan haini ve dönek... Burada vatan hainleri ve döneklere böyle davranılır, anlıyor musunuz?"

"Evet, efendim. Ama..."

"Ama?"

Su, demeye çalıştı Christoffel. Biri bana su versin... Beni çözün, neden çözmüyorsunuz...? Size kimin hain olduğunu, kimin rütbesiz askerlere ihanet ettiğini göstereceğim, yeni zaman...

Bütün çıkarabildiği boğuk, gargaramsı bir sesti. Ağaç kabuğuna tırnaklarıyla tutundu. Bedeni mücadele çabasıyla kasılırken, acı, kafatasını patlatmak istiyordu. Derken, nefes nefese, gevşek bir şekilde asılı kaldı.

"Kana bak," dedi Onbaşı, dehşet içinde. "Kendini öldürecek!"

Borazan çalıyor, çağırıyordu.

"Hay lanet!" dedi Glaubitz. Öyle görünüyordu ki itiraf ettirmek için gerekebilecek zamana karşı, yola çıkmanın gerekliliğini zihninde tartıyordu. Sonra karar verdi, "Çözün onu!" Ve herkesin duyması için ilave etti, "Bu yalnızca bir ertelemedir. Ona her şeyi enine boyuna düşünmesi için bir şans vereceğiz."

Christoffel ağacın gövdesi boyunca yavaşça kayarak yığıldı. Bütün o karalar, bayırları ve nehirleriyle bulanık gözlerinin önünden kayarak geçti. Bu sanki bir gezegenden, yükseklerden uzayın sonsuzluğuna düşmesi gibiydi.

Yol istikrarlı bir şekilde yukarı, bazen de kayalık yatağına çarpıp sıçrayan suyun soluna doğru gidiyordu. Bazen de sağına. İlkel bir kütük köprü olabilir ya da hiç olmayabilirdi. O zaman siz de elinizden gelen en iyi şekilde sığ yerlerden yürürdünüz. Piyadeler dengede kalarak bir kaygan kayadan diğerine atlar, ayak basacak yerleri kaçırır, kalça yüksekliğinde suya ya da kabarık suda daha da derine düşer, iliklerine kadar ıslanır, son kuru barutlarını da ıslatırlardı. Tren vagonları nehrin dibine saplanır, her biri bir düzine lanet okuyan, bütün güçleriyle gayret eden, iflahı kesilmiş er tarafından çekilmek zorunda kalırdı. Yorgun ve ürkek süvari atları kayalar arasında tökezler, şaha kalkarak sürücülerini ve yüklerini atarlardı. Ve tüm bunlar yarı bulutlu yarı yağmurlu, on adım ötedeki adamların gölgelere dönüştüğü ve ilerideki şelalelerin uğultusunun boğulup âdeta öte dünyadan gelen sesler haline geldiği bir ortamda olurdu.

Christoffel Ağır Süvari kolunun sonunda, sargılı Rinckleff ile mırıldanarak şarkı söyleyen Gramm'ın arasında at sürüyordu.

Sana mavi ve ho-o-oş kurdeleli,
Gelin tacı giydiririz...

Christoffel irkildi. Belli ki birden çok konuda uzman olan Rinckleff onun ayak bileklerini bir halatla atın göbeğinin altına, el bileklerini ise eyere bağlamıştı. Böylece Christoffel atla bir olmuştu. Atın her adımı etine saplanan bir bıçaktı; her tökezlemesi ise yaralarını tekrar açıyordu. Sırtına dikkatsizce atılmış gömleği kanla ıslanmış bir halde yaralarına yapışmış, buruşmuş ve eprimiş ceketiyle paltosu, yara bereli omuzlarına atılmıştı. Ateşi olduğunu biliyordu. Gözyuvarlarının arkasındaki kör ağrı hiçbir şüpheye yer bırakmıyordu. Ve hâlâ sesi çıkmıyordu. Kırbacın vurulmasıyla gelen çığlık, boğazında bir şeyi patlatmış gibiydi. Bundan neredeyse memnuniyet duyuyordu. Sesi çıkmayan bir adam zorla konuşturulamazdı.

Gramm'ın mükemmel bir ruh hali içinde olduğu belliydi. Rinckleff'e, Rastatt'tan başarılı kaçışları, isyancı kırsal bölgelerden karşılarına bir engel çıkmadan at üstünde geçişleri ve sonunda, kendi deyimiyle, adam gibi adamların olduğu yerlere varışları konusunda böbürlenmek için şarkı mırıldanmayı bıraktı. Onun konuşması ve şarkı mırıldanması, Rinckleff'in tek hecelik yanıtları, atların sessiz adımları, ağrı hücumları. Bunların hepsi Christoffel'in zihninde, tek gerçek yanı alacakaranlığın basmasıyla yoğunlaşan sis olan, karman çorman bir hayal halini alıyordu.

Bu hayal, sis gibi ansızın bitti. Üzerinde hiçbir ağaç yetişmeyen, rüzgârlarla süpürülmüş birkaç çalı çırpı demetinin tek tük yamalar yaptığı, kayalık bir yere vardılar. Arkalarında ve aşağılarında beyazımsı bir okyanus dalgalanıyordu, yukarılarındaysa güneşin cesurca delmeye çabaladığı külrengi bir gökyüzü vardı. Önlerinde ve yanlarında çıplak taş, kara yarıklar, pembe tepeli kocaman kayalar yükseliyordu. Sanki dev bir el, ilkel maddeyi, bu boşluğu yaratmak için parmaklarının arasından toprağa düşen parçalara aldırmaksızın, kepçelemiş gibiydi.

Artık yol bitmişti. Önlerinde, boşluğun bittiği yerde, geçidin habercisi olup olmadığı belli olmayan sırtları zar zor seçebiliyorlardı. Hiç kimseden bir emir gelmeksizin yürüyüş durdu. Derin ve kalbi daraltan sessizlik yalnızca başların üzerinde daireler çizen kuş sürüsünün çığlıklarıyla kesintiye uğruyordu.

Saatler süren sisten sonra, şimdi her şey ayrıntılı bir şekilde net görünüyor, her ayrıntı gözün ağtabakasında izini bırakıyordu. Emir subayının öndeki Albay ile Ağır Süvari kolunun başındaki Yüzbaşı Glaubitz arasında dörtnala gidip gelişini görüyordunuz. Sonra Glaubitz'in, bekleyen piyadeleri geçerek, at sırtında kambur oturan küçük subay grubuna doğru atını sürüşünü. Derken, birisinin sıska kolu dağı ve geçidi işaret etti.

Bir kurşun düştü. Kurşunun düştüğü subay grubunun yanında, yerden çakıl taşları dağıldı.

Bir an için bütün birlik donup kaldı.

Sonra bir kurşun yağmuru çatırdadı, yankılandı, yine yankılandı. Subaylar dağıldı. Saniyeler içinde, her er korunmak için koştuğundan, piyadeler birlik uyumunu kaybettiler. Ağır Süvarilerin atları kişneyerek şaha kalktılar. Birkaçı ürküp lanet okuyan, çığlık atan sürücüleriyle ok gibi fırladı. Çavuşlar böğürdü, subaylar çelişkili emirler haykırdı. Borazanlar öttü, "Hücum!" Ama kayalar sayılmazsa ortada saldırabileceğiniz kimse yoktu. Hayır! Hiç kimse!

İri bir kayanın üzerinde, gökyüzünün içine oyulmuş bir halde kömür yakıcı duruyordu. Tüfeği omzuna asılı, ellerini ağzının etrafında çanak gibi tuttu. "Etrafınız çevrildi!"

"...evrildi... rildi...di..." dedi yankı.

"Ateş!" Glaubitz'in sesi boşluğun öte yanına ulaştı. "Öldürün şu orospu çocuğunu!"

Çok fazla olmasa da tek tük silah sesleri geldi. Yağmur ve sığ su geçitleri cephaneye zarar vermişti.

Kömür yakıcı, elleri ağzının etrafında bükülmüş, orada duruyordu. "Yol kapatıldı!"

"...patıldı... tıldı...dı..."

Christoffel kalan gücünü topladı. Topuklarını atın karnına sapladı ve yelesine yapıştı. Ateşten gerginleşmiş hayvan ani saldırı karşısında

doğruldu, dizginlerini Rinckleff'in zapt eden elinden koparıp ileri, kayaların arasına, hâlâ mevzilenmeye çalışan piyadelerin içine doğru fırladı.

Askerler! diye seslenmek istedi onlara. Yoldaşlar!

Ama sesi çıkmıyordu! Paniğe kapılmış dizginsiz at, delirmiş gibi koşuyor, her hareketinde Christoffel'i zıplatıyordu.

"Askerler!"

Ses çıkmıştı! Boğuk, cızırtılı, ama belirgin bir ses... Arkasından dörtnala koşan at sesleri duydu. Başını çevirdi: Peşinden, kara pelerinlerini uçurarak, Gramın ve Rinckleff geliyordu. Öne eğildi, parmakları atın yelesinden ne kadarını yakalayabildiyse yakaladı. Sırtı yarılıyordu.

Kendi haykırışını duydu. Yaşamının tüm acıları, sineye çektiği ve göğüs gerdiği her şey tek bir haykırış halinde çıktı.

At aniden durdu.

"Askerler!" diye inledi.

Askerler çalıların ve taşların arkasında uzanıyor, çömeliyor ya da diz üstünde duruyorlardı.

"Yoldaşlar!"

Gırtlağından gelen derin ses, bir ses karmaşası "...Freiburg'a dönün, hepiniz..."

Sanki bir duaydı.

"...subaylarınızı tutuklayın..."

Kömür yakıcı gitmişti. Gökyüzü barut grisine dönmüştü. Rinckleff ve Gramm neredeyse Christoffel'in başına çökmek üzereydi.

Ve derken yer sarsıldı. Büyük kayalar dağlardan gürültüyle düşüyor, ağırlığı olmayan korkbol* topları gibi, bir kaya çıkıntısından diğerine sıçrayarak bazıları havada parçalanıyor, başkalarıysa heyelanlar yaratarak, dehşete kapılmış piyadelerin üzerine doğru yuvarlanıyordu. Piyadeler darmadağın oldu. Silahlarını ve teçhizatlarını bırakarak kendilerine açık olan tek yöne, vadiye, gerisin geri, içinden çıkmış oldukları sisin içine doğru koştular. Ağır Süvariler duruyordu. Onlar kayaların kendilerine vuracağı yüksekliklere çıkmamışlardı. Atları korku içinde kenetlenmişti ve önlerinde Glaubitz, tabancası onlara doğrultulmuş şekilde kendisini mevzilendirmişti.

"Askerler!" diye seslendi onlara Christoffel.

* Topunun ağırlığı 45 gram olan bir tür mini beyzbol oyunu. –*ed.*

Sonunda konuşmuştu. Ama sesi düşen kayaların gümbürtüsüyle bastırılmıştı. Şimdi de Rinckleff ve Gramm onunla uğraşıyordu. Bir yumruk çenesine indi, diğeri açık yaralarına vurdu, üçüncüsü midesine isabet etti. Christoffel yığıldı ve onu tutmamış olsalardı devrilip düşecekti. Belli belirsiz, atının bir yere yönlendirildiğini hissetti, derken etrafındaki dünya yumuşak bir hiçliğe dönüştü. Daha sonra, o hiçliğin içinden, pek çok nal sesi geldi, hem önünden hem arkasından. Atların güçlükle nefes aldığını fark etti. Burunlarından soluyor ve sendeliyorlardı. Sanki tırmanıyorlar gibiydi.

"Orospu çocukları!"

Bu, Glaubitz'in sesiydi. Christoffel onu her yerde tanırdı.

"Bizi böyle tuzağa düşürmek ha!" Glaubitz hüsran dolu kızgınlıkla homurdanıyordu. "Biliyor musun, Gramm, öyle hissediyorum ki şu orospu çocuğu bunu başından beri biliyordu!"

'Bununla,' diye düşündü Christoffel bir gayretle, 'beni kastediyor.'

"Yani bu kez onu sıkı tutsan iyi olur, Gramm!" Konuşan yine Glaubitz'di. "Çünkü boş vaktim olduğunda onu ağır ateşte pişirmek istiyorum."

Acılar içinde kıvranan bedenini ele geçiren uyuşma, zihnini de esir almıştı. Christoffel hiçbir duygu hissedemiyordu.

"Neredeyse bütün süvari bölüğüne sahibiz," diye devam etti Glaubitz. "Şu lanet olası salak Albay'a söylediğim gibi: Emrime itaatsizlik eden ilk er beynine bir kurşun yiyecek benden."

Christoffel kendisinin yavaş yavaş yumuşak hiçliğe doğru uzaklaşışını hissetti.

"Hayır, Gramın," diye açıkladığını işitti Glaubitz'in, âdeta kalın bir yün yumağının arasından, "bu yol bizi asla sınırın ötesine geçirmeyecek. Bu yolu orospu çocukları kesmişler. Biz kuzeye yöneliyoruz!"

'Kuzey,' diye düşündü Christoffel. 'Bunu hatırlamalıyım. Kuzey.'

"O lanet olası salak Albay'a dediğim gibi," diye kısaca güldü Glaubitz, "Karlsruhe'ye yürüyeceğiz ve oradaki ayaktakımını oradan süreceğiz..."

Christoffel gözlerini açmaya çalıştı. Açamadı. Sonra yumuşak hiçlik onu içine çekti.

10. Bölüm

Genel olarak, daha iyi eğitim görmüş genç erkekler uzak duruyordu. Birçoğu askerlikten kurtulmak için ülkeyi terk edince, diğerleri, "özgürlük davası"na hizmet etmeye zorla mecbur bırakıldı... Halkın milis kuvvetleri ve gönüllüler arasında, hareketin ilk günlerinde birkaç sağlıklı, istekli genç bulunabiliyordu; Kara Orman'ın, Hanau bölgesinin, Ren Vadisi'nin, içten şevkleri devrimin kirli işleriyle bozulamayacak güçlü, neşeli oğulları... Ama tehlikeli olanlar, bir sosyal cumhuriyeti cinayet işleyerek ve kan dökerek kurmakta kararlı olan kaba ve gaddarlaştırılmış ustalar ya da ipten kazıktan kurtulmuş entrikacı komünistlerdi. "Alman Reich Anayasası" için savaşan bu kişiler, çok zaman, çeşitli ceza infaz kurumlarında karşılaştıkları uygulamaları, evlerinde konakladıkları ev sahiplerinin huzurunda tartışacak kadar utanmazlardı...

Heidelberg'de tarih profesörü olan Ludwig Häusser tarafından yazılmış *Denkwürdigkeiten zur Geschichte der Badischen Revolution* [Baden Devrimi Hatıraları] kitabından (Heidelberg, 1851), Andreas Lenz tarafından yapılan alıntı.

Karlsruhe Belediye Sarayının sol kanadında, ikinci katın koridorunda bir taşınma günü havası vardı. Zamanın toz tabakalarını dosya kutularının ve dolapların üzerine bıraktığı ciddi bürolar, didik didik ediliyordu. Üzerindeki mürekkebin uzun zaman önce griye döndüğü deste deste kâğıtlar, zaten ağzına kadar dolu dolapların içine tıkıştırılıyordu. Kısmen üniformalara ya da mavi, pamuklu gömleklere bürünmüş adamlar ter içinde, şarkılar söyleyerek, küfürler ederek, tartışarak, yerleri kovalar dolusu suyla çamura bulayarak masaları, sıraları, sandalyeleri bir odadan diğerine ya da salona taşıyor, mobilyaları bir öyle bir böyle yerleştiriyorlardı. Yıllar boyu sakince yaptıkları yazı çizi işlerinden mahrum bırakılan mutsuz memurlar, burunlarının dibinde dosyaları arıyor ve bir deri bir kemik popolarının altından çekilen minderlerinin yasını tutuyorlardı.

Bir odanın kapısı açıldı. Yaldızlı çerçeveli bir resim uçarak dışarı geldi. Memurlar başlarını eğerek kendilerini kurtardılar. Altesleri Grandük duvara çarpıp paramparça oldu. Mobilyaları taşıyanlar döküntüleri süpürüp temizledi.

Yaşlı bir adam kargaşa içinden dikkatle ilerledi. Beyaz saçları, bir askerinki kadar dik tuttuğu omuzlarına ulaşıyordu neredeyse. Beyaz sakalı tüttürdüğü purodan sararmıştı. Göğsünü çaprazlama saran siyah, kırmızı ve altın renkli fuların üzerine dökülen külleri temizlerken gözleri gülüyordu. Attığı her adımda uzun, kavisli süvari kılıcı kalçasına çarpıyordu.

Açık kapıdan, tartışan iki adamın cırlak sesleri geldi.

"...binlerce adam... askere alınanlar eve gönderildi... düpedüz aptallık..."

Yaşlı adam olduğu yerde kaldı. Mobilyaları taşıyanlar çalışmayı durdurdu. Memurlar sızlanmayı kesti.

"...maliyetler, erzak, karargâh... Brentano ile kontrol edildi..."

Salonun daha uzak bir yerinde birisi çekiç vuruyordu. Başka birisi onu susturdu.

"...sınırda düşmanla... bu bir orduydu... ne tür bir siyaset..."

Parça parça sözler. Kızgın bir homurtu. Sonra, kapıdan uzun adımlarla çıkan Florian Mördes. Küçük, pırıltılı gözleri her yönden kendisine bakan soğuk bakışları yakaladı. Kolalı gömlek yakasını yukarı çekti, bastonunu daha sıkı kavradı ve yürüyerek uzaklaştı. Hemen ardından, kapı eşiğinde bir elinde bir parça mukavva, diğerindeyse bir kap tutkalla Becker göründü. Çekişme onun suratını asmıştı. Tutkal damlalarını mukavvanın bir yüzüne serpip bunu geçici bir tabela olarak kapının üzerine yapıştırırken elleri hafiften titriyordu.

Yaşlı adam, üzerindeki büyük harflerle yazılmış kargacık burgacık yazıyı okudu: *Halk Milisi, Becker, Komutan.*

"İçeri gel, Böning," dedi Becker yaşlı adama ve koridordan aşağı bağırdı, "Tiedemann, Lenz, Dortu, Walcher –toplantı!" Ve Mördes ile ağız dalaşının sesleri kendilerine ulaştığından beri işi durdurmuş adamlara, "Lütfen, işinize devam edin! Bu yerde biraz düzene ihtiyacımız var!" dedi.

Çeşit çeşit sandalyelerin geniş bir masanın etrafında yer aldığı odasına çekildi. Duvara asılı haritanın önünde durakladı. "Tanrım!" dedi Böning'e ve açık elini *Karlsruhe*'yi işaret eden noktanın üzerine vurdu, "Onları keşmekeşleri ve yozlaşmalarıyla baş başa bırakmalıydım."

Böning siyah, geniş kenarlıklı şapkasını masanın üzerine attı ve oturdu. "Devrimin budalalıkları konusunda insanı teselli edecek bir şey varsa," dedi bilgece bir tavırla, "o da karşıdevrimin budalalıklarının en az o kadar büyük olmasıdır."

Becker'in çağırdığı adamlar içeri giriyordu: kemerli, çizmeli, düğmeleri iliklenmiş üniformasının her bir santimetrekaresi tiril tiril Tiedemann; Prusyalı bir memurun titizliğine sahip genç bir Yunan tanrısı olan Dortu; güven verici yüzü, şefkatli gözleriyle Doktor Theophrast Walcher; ve son olarak, yöneticisi olacağı askere alma dairesi için gerekli gereksiz her şeyi taşımaktan her yanı kir içinde kalan Lenz.

"Oturun, dostlar!" dedi Becker, kapıya göz atarak. Ama Lenz kapıyı kapamıştı. Mördes ile kavgaya Karlsruhe'nin yarısının kulak misafiri olmasına izin vermiş olmak bir hataydı. "Hükümet sonunda bize bir şey yolladı!"

"Erzak mı?" dedi Tiedemann. "Silah mı?" Heyecan, onun alışıldık mesafeli tavrına renk katmıştı. Adamın her şeyi kırpıktı: bıyığı, saçı, duyguları.

"Hayır," dedi Becker, "bunu!"

Masanın üzerinde ikiye katlanmış bir kâğıt duruyordu. Becker onu elden ele dolaştırdı. En uzun süre, yine sona kalan Lenz'in elinde kaldı. Hiçbir yanılsamaya kapılmadan bakıldığında, bu, Struve'nin ne tür bir nüfuz kullandığına ve Brentano'nun ne tür bir adam olduğuna –bir eliyle verdiğini öteki eliyle geri alan bir adam olduğuna– tanıklık eden bir belgeydi. Bu, Becker'e verilmiş bir görev emriydi. Onu, var olmayan bir askerî gücün başına getiriyordu. Bir şaka; ne var ki tam da bu belirsizlik, görevlendirilen adamın –ve etrafına toplayabildiği herkesin– elini alabildiğine serbest bırakıyordu.

"Dört bin!" diye çıktı ağzından Becker'in. "Biz asla bir daha dört bin gönüllüyü bir araya getiremeyiz!"

Lenz başını kaldırıp baktı. Koridorun onun bulunduğu ucunda, Becker'in Mördes ile tartışması anlaşılmaz bağırtılara indirgenmişti.

"Mördes, Aşağı Ren Bölgesi'nin Sivil Yüksek Komiseri olmuş." Becker koluyla haritayı sıvazladı. "Mannheim, Heidelberg, Neckar vadisi. Ve o dört bin adam ve genç buluyor. Bazıları silahlandırılmış, akın akın Mannheim'a geliyorlar. Bunlar örgütlenmeye, eğitilmeye, savaşa sürülmeye istekli: askere alınan ilk yurttaş müfrezeleri, halk müfrezeleri ve bölgedeki belediye başkanlarıyla köy muhtarlarının o anda toparlayabildikleri..." Becker'in yüzü hareket halindeydi. "... ve Mördes ne yapıyor? Onları evlerine yolluyor."

"Sebep?" Tiedemann'ın kırpık sorusu profesyonel askerin özelliğiydi.

Becker favorilerini tersine ovuşturdu. "Tanrı bilir! Belki onları, tuzu kuru Mannheim tüccarlarının ve Heidelberg'in vaiz ve profesörlerinin evlerine yerleştirmekten korktu."

Sustu. Pot kırmıştı. Tiedemann'ın babası, Heidelberg Üniversitesi'nde profesör, tanınmış bir muhafazakâr dalkavuktu.

Ama Tiedemann kısaca güldü.

"Veya tek bir noktada toplanmış, böylesine şevkle dolu devrimci bir kitlenin haddinden fazla devrimci enerji oluşturacağından endişe etmiş olabilir," diye tahminde bulundu Becker ve "Her halükârda, Mördes, Brentano'nun talimatlarıyla hareket ettiğini iddia ediyor..."

"Onlar *bilmiyorlar* mı?" diye sordu Doktor Walcher.

Becker ona baktı. "Neyi bilmiyorlar mı?"

"Bu kavgada askerlerin bir yere yerleştirilmediğini?" Walcher'in yüzündeki şefkat kısmen kaybolmuştu. Gözlerinin etrafına bir gölge yayıldı. "Dresden'deki barikatlar bombalandığından bu yana iki hafta ancak geçti, bizimkilerin üzerine çullandılar ve onları lime lime doğradılar... Ben hepsini gördüm... Ve bizim yaralı ve ölmekte olan insanlarımızdan bana getirilenleri gördüm... Süngülenmiş gençleri, kötürüm edilmiş kadınları..."

"Bana sorarsanız, bu düpedüz ihanet." Böning puro yaprağının bir parçasını tükürdü. "Prusyalı toprak sahibi aristokratlardan Frankfurtlu bankerlere kadar, şer ittifakı onların üzerine cehennem azabı

gibi çökmeden örgütleme, donatma, silahlandırma, eğitim için ne kadar zamanları kaldığını düşünüyorlar acaba?"

Boş hayallere kapılmadıklarını gördü Lenz; kesinlikle, kendisininkilerden fazla bir hayalleri yoktu. Gereken yerlerde bulunmuş, devrim mücadelelerine yardımcı olmuşlardı: Böning ve Tiedemann Yunanistan'da, Walcher Dresden'de, Dortu, bu kadar genç olmasına rağmen Berlin'de. Yarım düzine Avrupalı devletin polisini atlatmışlardı. Peki, Baden'deki bu olay onlar için ne anlama geliyordu? Yeni bir umut mu? Son bir mücadele mi? Ya da muhtemelen asırlar önce başlamış ve bundan asırlar sonra sona erebilecek uzun vadeli bir oluşun sıradan bir aşaması mı?

Dortu konuştu. Yunan burnu ve zarif kavisli kaşıyla, Lenz'in İtalyan Rönesans meleklerinin röprodüksiyonlarında görmüş olduğu – küçük ama dolgun– dudakları hareket etti: Verdiği izlenim, genç adamın soğukkanlı, neredeyse istatiksel konuşma tarzıyla tuhaf bir şekilde çelişiyordu. "Madde Bir: ihanet," diyordu. "Bundan şüpheliyim. Yalnızca kendinizi bağlı hissettiğiniz bir şeye ihanet edebilirsiniz. Madde İki: zaman. Frankfurt bankerleri savaşmaz; Prusyalı toprak sahibi aristokratlar ise yavaştır. İlave: Prusya'nın askerî gücü, özellikle de İç Güvenlik Kuvvetlerininki güvenilmezdir; adam başına ateş gücünü önemli oranda artıran yeni, atım yatağından doldurulan tüfekler hariç, teçhizatlarının kalitesi kötüdür. İlave: Elberfeld, Düsseldorf, Hagen, Solingen'deki yerel ayaklanmaların ortaya koyduğu gibi, Prusya'nın içindeki, özellikle Ren vilayetindeki iç sorunlar. İlave: olası Orta Avrupa güç birliğinin gelecekteki şekli olan şer ittifakının liderliği konusunda Avusturya ile alttan alta yürüyen çekişme. Sonuç: fiili müdahaleye kadar bir iki ay arasında bir zaman var."

Tiedemann alkışladı. Becker'in bıyığı atik bir sırıtışla seğirdi. Lenz başını kaldırıp baktı: kendi yaşında, belki de daha genç olan Dortu bir askerî dehaydı. Hayır, daha da fazlası... Zihnine dosyalayıp kaldırdığı binlerce gerçeğin içinden hangilerinden belirli bir durumda yararlanması gerektiğini bir anlık duraksama olmaksızın biliyordu! Prusya memur sınıfının doruğundaydı. Öyle bir dehaydı ki bürokrasi onu kontrol altına alamazdı. Onu delip geçerdi. Ya hükümete hukuk

danışmanlığı yaptığı Potsdam'ın* yönetimini ele geçirecek ya da onu yok edecekti.

"Pekâlâ," dedi Becker, canlı, zeki gözleri kadrosundakilerin birinden ötekine kayarak, "Max Dortu'nun değerlendirmesini kabule hazır mısınız?"

Lenz, sunacak daha iyi bir görüşü olmamasından mı bilinmez ama, buna hazırdı. Böning purosunun izmaritini yere atıp topuğuyla çiğnedi, "evet," dedi. Lenz onun saçının altında bir yere erişip, kulak olması gereken ama olmayan bir noktanın arkasını kaşıdığını gördü. Böning kendisine dikilen gözü fark etti ve ürkütücü alışkanlığını engelledi. Kendisini çok muhterem gösteren saçları tekrar olması gereken yere gelmişti. "Türkleri biliyorsunuz!" diye açıkladı. "Onlar bedeninizin parçalarını kesip ayırma konusunda harikadır..." Ve diğerlerine dönerek, "Diyeceğim şu ki, fazladan her güne Tanrı'dan bir armağan olarak bakıp bunu bu şekilde kullanalım..."

"Öyleyse, hemen çalışmaya başlayalım!" diye lafa girdi Becker.

Fikirlerini açıkladı: yalnızca askerî bir kurum olmakla kalmayıp aynı zamanda siyasi bir kurum olan yeni bir tür ordunun oluşturulması. Bu tür ordular, dedi, daha önce de var oldu. Lenz'in daha önce pek haberdar olmadığı Cromwell'den, George Washington'ın komutasındaki birliklerden ve Fransız Devrimi'nin ilk ordularından söz etti. Ne kadar kalıcı bir güçleri olmuştu! O *terreur* yanlısıydı; bunu derken, Fransızca terimi kullandı. Tabii, tüm Alman cahilleri buna karşıydı ve karşısında titriyorlardı – tam da işte bu yüzden bunu kullanmak zorundaydınız! Dar görüşlü *terreur*'e ve devrimi frenlemek isteyen herkesin entrikalarına karşı *terreur* kullan! Her biri ötekinden daha aptal ve baskıcı olan otuz altı Alman hükümet yapısının büyük, her yeri saran, boğan idari terörüne karşı *terreur* kullan! Ve bu devrimci *terreur*'ün vasıtası ordunuz olmayacaksa ne olacaktır?

"Ama ya özgürlük?"

Lenz, Becker'in sözünü kesmesiyle gelen bakışlar karşısında, kararlılığını çenesini öne doğru kasarak gösterdi. Biraz da utanmıştı. Belki de sorusu, pek çok daha acil sorunun bu adamları zorladığı bir zamanda gereksizdi. Ya da belki onlar kendileri adına bunu çözmüş-

* Eski Prusya'nın başkenti. *–çev.*

lerdi. Ama, üç şeytan adına, bu devrim özgürlük için yapılmıyor muydu? Özgürlük onun tek büyük vaadiydi. Lenz için özgürlük, sözlerine ve mısralarına ilham veren nefesti.

"Ne olmuş özgürlüğe?" diye sordu Becker soğuk bir şekilde.

"O sizin *terreur*'ünüzün tam tersi!"

"Bu yadsınamaz," dedi Becker.

"Ben bir ozanım," dedi Lenz. "Yazdığım bazı şeyler elle kopyalanıp elden ele dolaştı. Onları yüksek sesle okudunuz diye geceyi hapishanede geçirirdiniz, bazen de daha fazlasını. Şimdi ben insanlara ne diyeceğim: Bir zorba yönetim altına girmek için başka bir zorba yönetimle savaştığımızı mı?"

"Onlara hiçbir şey söylemeyin," dedi Dortu. "Yalnızca onların hayrına olan şeyleri yapın."

"Onun kendisi, görmüyor musunuz," dedi Doktor Walcher. "Onun bunu kendisine anlatması lazım!"

Böning bir puro daha yakmış, dikkatle Lenz'i inceliyordu. "Ben Napolyon'a karşı savaştım," dedi derin, boğuk bir sesle, "Türklere karşı savaştım, Hessen-Nassau* hükümetine karşı savaştım. Hayatım boyunca özgürlük peşinde koştum. Özgürlük elde etmesi zor bir sevgili gibi. Şimdi, altmış bir yaşımda, sadece bir anlığına bile olsa ona dokunabilmeyi umuyorum."

"Bu savaşta hepimizin bir sicili var!" Tiedemann dosdoğru ve dikkatle Lenz'e bakıyordu. "İçimizden herhangi biri sizin gözünüze potansiyel bir zorba gibi görünüyor mu?"

Hiçbirinin öyle görünmediğini kabul etti Lenz. Ama içinde bir şey, açıkladığı görüşe tutunmak istiyordu. "Çizgi Danton'dan Robespierre'e, oradan Napolyon'a gidiyor..." dedi ve ekledi, "Kuşkusuz, Almanya'da her şey görece çok daha küçük oranlarda olacaktır."

Becker doğruldu. Uzun bir adam olmasa da göze cüsseli göründü; meydan okuma karşısında çetin, sarsılmazdı. "Bilmiyorum, Yurttaş Lenz," dedi yavaşça, "Özgürlüğü müdafaa etmek için onu kısıtlamaktan başka herhangi bir yol göremiyorum. Özgürlüğün yanlış insanlarca veya yanlış alanlarda ya da yanlış zamanda kısıtlanmasına izin verirsek eğer, tarihin laneti üzerimize olsun."

* Prusya Krallığı ile Hür Prusya Devleti'nin vilayetlerinden biriydi. *-çev.*

Andreas Lenz'in günlüğünden, 19 Mayıs 1849

Hızlı öğreniyorum. Sadece katılaştım, aklım başıma geldi ve yaşlandım. Zindandan koparılıp özgür gün ışığına çıkarıldığımdan bu yana geçen sekiz günü pek çok yıl gibi hissediyorum.

Acaba bunun nedeni, büyük girdabın içinde, bu devrimin seçkinlerinin ve seçkinimsi olanlarının yakınına savrulmuş olmam ve böylelikle onları tahtlarından indiklerinde de görmem mi? Veya dışarıdan görkemli, tarihî bir hareket olarak görünen şeyin sarsak, gıcırtılı işleyişinin içyüzünü mü anlıyorum? Yoksa bir duygu dalgasının, bir devrimin ya da başka bir kalkışmanın arkasından hayal kırıklığının gelmesi, insanların her zaman oldukları gibi olmaları, her zaman yaptıklarını yapmaları basit gerçeği mi? Öyleyse, kısa bir gün, bir saat, bir dakika için bir defalığına kendi gölgelerinin üzerinden sıçramış olmaları, inanılmaz görünüyor.

Belki de gerçek büyüklük, yalnızca sel durulduktan ve siz, sürüklenmek yerine, kendi kaslarınızın ve cesaretinizin gücünü kullanarak, ağır adımlarla yola devam etmek zorunda kaldığınızda kendini göstermeye başlıyor.

Halk da değişti. Offenburg'da bir keyif yürüyüşü –hoplama, zıplama ve dans– büyük siyasi bir gösteriyle zenginleşmiş bir kır festivali gibi görünen şey, ciddiyeti halkın bilinçlerini değilse de duygularını etkileyen bir işe dönüştü. Karlsruhe sarayının yaltakçı kuyumcularının, terzilerinin ve pastacılarının dahi, kuyruğun sonunda yürüyen ben dahil olmak üzere, devrimci hükümetin girişini selamlayışlarındaki o güzel gönül birliği yok oldu. Bu sabah tellallar caddelere çıktı ve çağrılarımız okundu. Öğleyin afişlerimiz asıldı: On sekiz ve otuz beş yaşları arasındaki erkeklerin yeni halk milisinde görev almak üzere gelmeleri isteniyordu. Cumhuriyetin tehlikede olduğunu söyleme iznimiz yoktu. Biz bir cumhuriyet değiliz. Öyle görünüyordu ki biz ortalarda bir yerdeyiz: Hiçbir resmî sıfatı olmayan bir toplantıda tesadüfen seçilmiş bir temsilciler kurulu tarafından yönetilen, grandükü olmayan bir grandükalık!

Bütün öğleden sonra ve akşama kadar, resmî statüsü olmayan bu hükümeti, ismi olmayan bu cumhuriyeti, havada asılı kalmış bu devrimi savunmak için gönüllü olanlar önümden geçti. Perişan kılıklılar geldi, bazıları çıplak ayaklıydı. Kıyafetleri yırtık pırtık, ama acı verecek kadar temiz olanlar da vardı. Kaburgaları, size, günde üç öğün yemeğin nadir yaşanan bir şey olduğunu anlatan adamlar geldi. Ateşler içindeki insanların parlayan gözlerini gördüm, veremlilerin öksürüşlerini duydum ve burnum

kışlanın kokusuna alışık olsa da, evsizlik ve serseriliğin pis kokusuyla yandı. Doktor Walcher'in gözleri, muayene için ona astığımız perdenin ardından her çıkışında, daha da üzgün görünüyordu: Askere alamayacağımız kadar kötü durumda öyle çok ciğer ve kalp vardı ki. Yetersiz beslenmişleri, zengin insanların yanına yerleştirerek beslemeye çalışacağız.

Bu devletin başkentinden görüldüğü kadarıyla, bu devrim alt sınıfların davası haline gelmiş durumda. Ve bu, devrimden bugüne kadar hiçbir şey elde etmiş olmamalarına rağmen böyle. Askere aldıklarımıza, birliklerimizde ne kadar ücret alacaklarını dahi söyleyemiyoruz. Bazıları şapkalarına kırmızı bir arma takıp takamayacaklarını sordu. Ben de, evet, dedim.

Onlarla konuştukça, nereden geldiklerini işittikçe umudum arttı. Bazıları Breslau, Berlin, Besançon ve Basel kadar uzak yerlerden gelmişti. Aynı zamanda, onların beklentilerini boşa çıkarmanın ne kadar korkunç bir şey olacağını düşünüp durdum...

Sigel'e refakat eden Amalia onu bir izleyici olarak yanında götürüyordu. Lenore bunu biliyordu. Bu muhteşem kadın birçok açıdan oldukça şeffaftı. Yine de Lenore onlara katıldı, çünkü Lenz, Becker'in karargâhında olacaktı.

"Tanrım!" Amalia, Belediye Sarayında yaşanan değişim karşısında hayrete düşmüş bir halde haykırdı.

Binanın sağ kanadıyla solu arasında bir fark oluşmuştu. Sağdaki insanlar, hiyerarşideki eski ya da yeni konumlarıyla ve toplumdaki konumlarına uygun bir vakarla, sakin bir biçimde girip çıkıyorlardı. Soldaki kanat, tuhaf bir birliğin kışlası ile yersiz yurtsuzlar için bir sığınak arası bir yerdi. Oradaki adamlar bu devrimle birlikte gelen yeni kıyafetleri giyiyordu. Tüylü ya da tüysüz, armalı ya da armasız geniş kenarlıklı şapkalar; koca koca apoletler veya geniş atkılar; her dönemden, farklı şekil ve imalatta kılıçlar kuşanıyorlardı. Ya da işçilerin bol, süssüz, solmuş mavi gömleklerini veya bir zamanlar beyaz olan jimnastik çamaşırlarını ya da Orta Avrupa'nın yarısının ve ötesindeki bazı ülkelerin üniforma parçalarını giyiyorlardı. Ama esas olarak fakirlerin üniformalarını, yani yamalı gömleklerle eski püskü pantolonlar giyiyorlardı. Islıkların ve şakalaşmaların patırtısı her yere yayılıyordu. Arada bir, bir grup adam sol kanattan çıkıyor, mutsuz

bir burjuvanın evindeki konaklama yerlerine yöneliyordu. Temiz ve düzgün caddelerin alışık olmadığı şekilde, grup halinde yürüyorlardı.

Amalia, Sigel ve Lenore'yi kalabalığın arasından sol kanada doğru yönlendirdi. Merdivenlerdeki yorgun adamlar, o gelirken yana çekildi. Getirisi belirgin bir şekilde görülse bile, böyle zamanlarda Amalia'nın büründüğü amirane hava Lenore'yi sinir ediyordu.

Koridor loştu. Lenore, etrafını ağır ve pislik kokan hava sarınca kusacak gibi oldu. Az sayıdaki pencereden gelen ışık, loşluğun içinde, adamlardan ve eşyalardan oluşan tek tük, belirgin, üç boyutlu yamaları andıran renkli kareler oluşturuyordu. Geri kalan her şey, yaşamın pek de elle tutulur bir delili sayılmayacak şekilde, gölgedeydi.

Işıklı alanların birinde, Lenz bir masada oturmuş, yazıyordu.

Gözleri, bitkin yüzünde fazlasıyla büyük görünüyordu. Asker şapkası dirseğinin yanında yatıyordu. Asker ceketinin yakasını açmıştı. Zayıf ve beyaz duran çıplak boynu, Lenore'nin kalbini acımayla doldurdu. Lenz yazarken bir tutam saç alnına düştü.

Lenz'in önünde bir sıra adam ağır ağır hareket ediyordu. Adamlardan her biri Lenz'in önünde duruyor, Lenz onu ölçüp biçiyor, ona sorular soruyor ve yanıtları önce bir kâğıda, sonra da büyük bir deftere yazıyordu. Lenz'i geçen adamlar ilerleyerek bir perdenin arkasında gözden kayboluyordu.

"Lenore!" Amalia Struve anlayışlı bir gülümseme için kendini zorladı. Lenore'yi, üzerinde *Halk Milisi, Becker, Komutan* yazan kapıya yönlendirdi. "Şu adamların gözlerini görmüyor musun?" diye sordu. "Burada kalamazsın, kuzum!"

Koridordan sonra, oda çok sessiz geldi. Becker uzun bir masanın ucunda oturuyordu. Yanında oturan beyaz saçlı adamdan gelen puro dumanının arasından hanımlara gülümsedi ve adamı tanıştırdı: "Georg Böning, Albay Böning, oluşturmak üzere olduğumuz uluslararası gönüllüler birliğinin komutanı."

Böning doğruldu ve purodan lekelenmiş sakalını Amalia'nın sağ elinin üstüne bastırdı. Lenore'ye başıyla selam verirken gözlerinde neşeli bir pırıltı vardı. Sigel ve Böning, belli ki birbirlerini tanıyorlardı. El sıkışırken, geçen bahardaki isyancı yürüyüşünden söz ettiler. Fakat

Sigel'in el sıkışı mesafeliydi ve Böning, çok azı kalmış olsa da, purosundan kızgın bir şekilde nefes çekip durdu.

"Struve affınızı rica ediyor," dedi Amalia, birçok sandalye içinde en temiz görünenine yerleşerek. "Onu bilirsiniz; ihtiyaç olan yerde tereddüt etmeden kendini feda eder. Şimdi, diğer görevlerine ek olarak, Devlet Komitesinin propaganda çalışmasını da üstlendi. Aslında bu işi o yarattı. O olmasa, diğerleri hiçbir zaman işlerin yürümesi için kaç resmî bildiri, çağrı, manifesto, duyuru, açıklama, ilan ve demeç yayınlanması gerektiğini düşünemezlerdi."

Amalia durakladı. Becker etkilenmiş görünüyordu. Böning'in ne düşündüğü belli değildi.

"Güzel, o halde," diye devam etti Amalia hararetli bir şekilde, "izin verirseniz, arkadaşımız Sigel'in önümüzdeki birkaç gün içinde Savaş Bakanı olarak atanacağının haberini size ilk veren ben olayım. Struve'nin önerisi üzerine ve Brentano'nun onayıyla. Devlet Komitesinin de aynı şekilde davranacağına şüphe yok."

"Tebrikler!" diye homurdandı Becker, bunun sadece onu hoşnut etmek için söylendiğini bilerek. Devlet Komitesi Paris'e, sürgündeki Polonyalı Mieroslawsky'ye en üst görevi, devrim ordularının başkomutanlık görevini teklif eden acil bir mektup yollamıştı.

Böning, dudaklarının arasında puro izmaritiyle yorum yaptı: "İnsanın yüksek mevkilerde arkadaşlarının olması her zaman iyidir."

Sigel parmaklarını tel tel saçlarının arasından geçirdi ve rahatsız bir şekilde öksürdü. 'Amalia dikkatli olmazsa,' diye düşündü Lenore, 'Sigel sonunda ondan nefret edecek.' Onu bu yüksek mevkiiye maharetle yönlendirmiş olsa da, bu gerçeği insanlar arasında ısrarla anlatması ihtiraslı her erkeği bezdirirdi. Ve Sigel ihtiras dolu biriydi.

Sigel oturdu ve bacaklarını uzattı. "Bunun açıklanması, daha hoş bir kaynaktan gelemezdi." Bakışları sertleşmişti. "Hepimiz Madam Struve'nin bu davaya adanmışlığını biliyoruz. Bu onun erdeminin başka bir kanıtı..."

Açık seçik! diye düşündü Lenore. Tek bir darbeyle Sigel, Amalia'nın bütün çabasını kişisellikten soymuş ve kendisine saygınlık kazandırmıştı. Amalia'ya teşekkür borçlu olan o değildi, devrimdi. Çünkü Amalia onu, yeteneklerinin davaya en iyi hizmet edeceği bir

mevkiiye yerleştirmeye yardımcı olmuştu. Lenore, Böning'in gözlerinin yine ışıl ışıl olduğunu gördü. Yaşlı, tecrübeli asker eğleniyordu.

Amalia pelerininin kurdelesiyle oynuyordu. Biraz ince ve mayhoş gülümsemesi anaç bir gülümsemeye dönüştü, "Franz, Yurttaş Becker ile eşgüdüme başlasan iyi olmaz mı?" Ve Sigel'in yüz ifadesi değişirken ilave etti: "Lenore ve ben, siz beyleri baş başa bırakacağız. Eminim ki planlamanızın ayrıntılarına bizim katkımız olamaz."

Oradan hızla çıktı. Lenore kapıyı kapadı. Amalia çantasından bir yelpaze çıkardı, çat diye açtı, yüzünü hızlı, kızgın hareketlerle yelpazeledi. "Hep aynı," dedi, "kadınlar ikinci plana itiliyor. Biz, erkeklerden daha azimli, daha zeki, daha cesur ve çok daha sebatlıyız. Yalnızca bunu kabul etmek istemiyorlar."

Lenore'nin gözleri Lenz'i aradı, buldu ve bırakmadı. "Haklısınız," dedi, ama Amalia'nın ondan beklediği canlılıkla değil.

"Struve buna canını sıkmayan tek kişi," diye devam etti Amalia. "Ancak bunun her zaman farkında olup olmadığını bilmiyorum. Çoğu zaman bulutlarda."

"Eminim ki sizi herkes takdir ediyor," dedi Lenore. "Struve, Sigel, Lenz!"

Yelpaze durdu.

"Lenz sizin hayranlık uyandıran bir kişi olduğunuzu söyledi..." Lenore, Amalia'yı incitmeyecek bir neden bulmaya çalıştı. "Yalnızca kadın devrimciler çok yeni ve nadir rastlanan bir şey olduğundan..."

"Bu doğru değil!" Amalia güldü. "Havva ilkiydi. Tembel, tutucu kocasını otoriteye karşı durmaya zorladı!" Amalia beynini zorluyordu. Tekrar konuştuğunda, ses tonu tamamıyla değişmişti. "Nefret uyandıran biri olduğumu biliyorum," dedi. "Kancığın teki, huzursuz, asla tatmin olmayan..."

Lenore onun elini tuttu. "Siz sıradan bir insan değilsiniz," dedi. "İşi zorlaştıran bu..."

Amalia omuzlarını silkti. "Sana söyleyeyim," -kendine güveni geri gelmişti- "biz kadınlar eğer bir yere ulaşmak istiyorsak, devrim içinde devrim yapmak zorunda kalacağız... Genç erkeğine gitmek istemiyor musun?"

Lenore yaklaşırken yaşanan kıpırdanma, Lenz'in ona doğru dönmesine neden olmuştu. Ayağa kalktı. Elleri, bilinçsiz bir şekilde, kapatmak üzere yakasına gitti. Sonra hareketini denetledi ve kalın bir sesle sordu: "Seni buraya getiren ne, Lenore?"

Lenore bu soruyu bekler gibiydi. Savaş erkeklerin işiydi. Bu da savaş hazırlığının bir parçasıydı. Bu yüzden bu da erkeklerin işiydi. Lenz pek bu şekilde hissetmese de, zihninde Matmazel Einstein hâlâ kirlilikten, pis kokudan ve insan kabalığından korunması gerekli bir kişiydi.

"Sana yardım etmeye geldim," dedi Lenore.

Uzayan bir an, Lenz'in dilinin ucunda şu sözler bekledi: Gülünç olma. Masanın önündeki kuyrukta duran adamlar Lenore'ye bakıyordu; kimisi samimi bir merakla, başkaları bariz bir sırıtışla, birkaçı da kıyafetinin örtmekten çok açığa vurduğu şeylere duydukları açlıkla. Lenore aceleyle atkısını omuzlarına sardı.

Ama görünüşe göre Lenz fikrini değiştirmişti. Gözlerinin barut rengi koyulaştı. Mürekkep lekeli parmaklarını bir paçavraya sildikten sonra her iki elini Lenore'ye uzattı ve "Biri, lütfen, yurttaşa bir sandalye getirebilir mi?" dedi.

Sandalye getirilmiş ve Lenz'in yanına yerleştirilmişti. Kısa bir hareketle Lenore'yi oturmaya davet etti. Bir yığın büyük dosya kâğıdını, mürekkep ve bir kalemi Lenore'nin önüne itti ve ona yanıtların hangi başlıkların altında gruplanıp listeleneceğini gösterdi. Öyle basitti ki, bunu bir okul çocuğu bile yapabilirdi. Ama Lenore, onun açıklamalarını sürdürmesine izin verdi. Bir yandan ensesindeki saçların nasıl uzadığını inceliyordu. Tıpkı küçük bir çocuğunki gibiydi. Lenore o saçlara parmaklarının ucuyla, yumuşakça dokunmak istedi.

Sonunda Lenz, Lenore'nin kendisini dinlemediğini fark etti. Ansızın konuşmayı kesti.

"Lütfen, yazmaya başla!"

Lenore yazıyordu: Adı, baba adı, vaftiz adı, yaşı, doğum yeri, mesleği, geçmişi, katılma nedeni, özgül gözlemler. Başlangıçta soru ve cevapları takip etmek güç oldu. Lenz kendisine bu kadar yakın olun-

ca Lenore'nin kanı kalbine hücum ediyordu. Zihnini önünden geçen adamların yaşamlarına odakladı, verdikleri yanıtları kâğıda geçirdi, tozlu yollarda yarı aç bir şekilde dolandıklarını veya taşlı tarlalarda canları çıkana kadar çalıştıklarını ya da küf kokulu dükkânlarda ter içinde bez dokuduklarını öğrendi. Arada bir Lenz'in başka bir konuya geçtiğini fark ediyor ve telaş içinde kayıt işinde arayı kapatmaya çalışıyordu. Biçare yaşamlarında ilk kez ne hissettiklerini, ne düşündüklerini ve neden öyle düşündüklerini öğrenmek isteyecek kadar ilgili birini bulmuş olan adamların duraksamalı, dolambaçlı konuşmalarından gerekli şeyleri nasıl seçip alacağını öğrenmek zaman aldı. Ama bir süre sonra bu işte becerisini geliştirdi. Artık hem kayıtları tutabiliyor hem de zihninin bir kısmını insanları, Lenz'i ve kendisini gözlemlemek için serbest bırakabiliyordu.

Adamların yanıtlarından, bazı örüntüler ve bakış açıları ortaya çıkmaya başladı. Bu adamlar birtakım hakları olduğuna inanıyorlardı. Bu hakların ne olduğu konusunda kafaları pek açık değildi, ama bunların uğruna savaşmak zorunda olduklarıyla ilgili kanaatleri kesindi. Herkesin payını aldığı genel adaletsizlikten dolayı dünyaya karşı kin doluydular. Bir şeylerin nasıl değiştirilmesi gerektiği konusunda kafalarında oturmuş düşünceler yoktu. Ama değişikliği şart görüyorlardı. Mücadelelerini taçlandıracak son derece alçakgönüllü bir mutluluk düzeninin geleceğine inanıyorlardı: kimseye ayrıcalık tanımayacak, insanların barış ve adalet içinde emeklerinin karşılığının keyfini sürmesine izin verecek bir düzen. Bazıları cumhuriyetin anlamının bu olduğunu düşünüyordu. Başkaları bunun adına Özgür Devlet veya Komünizm ya da Sosyal Demokrasi diyor ve insanların hem özgür hem de eşit oldukları Amerika'ya benzetiyordu. Tabii bir farkla: Almanya'yı belki bir imparatorun yönetmesi gerekecekti. Ama tüm diğer hükümdarlar gibi sahtekâr olan şu zamane imparatorları değil de, dağın derinlerinde, uzun, kızıl sakalı, üzerinde uyuyakaldığı üstü mermer masa boyunca uzamış, yüzyıllardır daha iyi ve daha düzgün bir Reich'ın gelmesini bekleyen İmparator Barbarossa gibi biri olmalıydı.

Adamların söyledikleri duygulandırıcı ve yüreklendiriciydi. Lenore arkasında babasının durduğunu, bu acemi er kuyruğunun, onun

gözkapakları düşük gözlerinin önünden geçtiğini hayal etti ve onun yüzünün, Teğmen Gramm'ın senedinin temerrüde düşme ihtimali karşısında dalgınlaştığını gördü. Tekrar değerlendirince, Lenore, babasının olduğu yerde kalmasının daha iyi olacağına karar verdi. Muhtemelen karşı çıkılması güç iğneli sözlerinden biriyle Lenore'nin iradesini kırmaya çalışırdı. Andreas Lenz ile dirsek dirseğe olması, babasının karaciğerinin teklemesine ve tersliğinin artmasına neden olurdu.

'Andreas Lenz,' diye düşündü Lenore, ve yine kalp atışını duydu, uzuvlarına tatlı bir duygunun yayılışını ve gözlerini kapayışını hissetti. Lenz tekrar tekrar aynı soruları soruyor olsa da, adamları sorgularken sesindeki sıcaklığı dinledi. Lenz'in sesine yeni anlamların yüklendiğini, çok uzun zamandır beklediği, bu gece, yarın, gelecek hafta, hayır bu gece hayatına girecek, yalnızca kendisine yönelik sevecenliği hayal etti. Lenz de değişmişti. Kendisine, onun ve Tanrı bilir başka kimlerin kalbinin yolunu açan romantikliğinden, gamsızlığından, şairane çalımından geriye neredeyse hiçbir şey kalmamıştı. Yüzü gergin ve tasalıydı; tesadüfî bakışlarında sanki bir soru vardı: Halimiz ne olacak?

Yorgunluk gitgide etkisini gösteriyordu. Ağır hava başını mengene gibi sıkıştırıyordu. El çantasında kolonya vardı, ama onu kullanırsa belki de züppe olduğunu düşüneceklerdi. İnatla çalışmaya devam etti; terden gözlerinin etrafı yanıyordu. Yepyeni, temiz iç çamaşırları bedenine yapışmış, elbisesi gevşemişti. O kadar özenle düzeltilip taranmış saçları sürekli geriye atılmaktan düzgünlüğünü kaybetmişti. Kaydettiği adamlar birbirine karışıyordu: adı, baba adı, vaftiz adı, bulanıklık, ona doğru eğilen, kokan, ayak sürüyen, sıradaki. Mumlar getirilmiş ve hava için mücadele içinde, titreşerek yanıyorlardı. Lenore'nin parmakları acıyor, bilekleri acıyor ve gözlerinin önünde beyaz noktalar uçuşuyordu.

"Sıradaki!"

Kimse yanıt vermedi.

"Sıradaki!" diye tekrarladı hiç düşünmeden. Sonra başını kaldırıp baktı. Kimsecikler yoktu; yalnızca ona doğru açılan koridor, karanlığın içinde noktalar gibi duran mumların sarı ışıkları. Ufak ve ince yapılı bir adam perdenin arkasından çıkmış, Lenore'ye doğru yaklaşıyordu.

Lenz kendi büyük defterini kapatıp Lenore'nin doldurduğu kâğıt yığınını toparladı. Gülümseyerek "Yorgun musun?" diye sordu. Ve adam onlara yaklaşırken, "Doktor Walcher, sizi Matmazel Lenore Einstein ile tanıştırayım," dedi.

Lenore, kendisini inceleyen nazik gözleri hissetti. Onun "İki gözüm," deyişini duydu, sesi âdeta pamuklar içindeydi, "acilen bir şeye ihtiyacınız var, hemen!"

Doktor Walcher küçük çantasını masanın üzerine koydu, içinden küçük bir şişe aldı ve bir ilaç bardağına bir sıvıdan biraz koydu. "Bunu için, lütfen!"

Lenore sıvıyı cesaretle yuttu. Sıcaklık içine yayılmaya başladı. Baş6 dönmesi yerini başka, daha hoş bir duyguya bıraktı. Ayağa kalktı, biraz sendeledi ve Lenz'in koluna yaslandı.

"Hasta değil, değil mi?" Lenz'in sesi endişeliydi. "Ona ne verdiniz?"

"Kanyak!" dedi Doktor Walcher. İri ve anlayış dolu gözleri hâlâ Lenore'nin üzerindeydi. Rahatlatıcı bir şekilde gülümsedi. "Olan biteni izliyordum, Yurttaş Lenz. Matmazel Einstein'ı, dört-dört buçuk saat boyunca, ara vermeksizin, bu havada ve onun alışık olmadığı bir işte çalıştırdınız..."

"Ben kendim istedim!" dedi Lenore. Dizlerindeki dermansızlık onu zorluyordu. Elleri, Lenz'in ellerini aradı.

"Yurttaş Lenz," dedi Doktor Walcher, "belki de hemen dışarı çıksanız ve Matmazel Einstein'ı yemeğe götürseniz iyi olur... O kâğıtları bana verebilirsiniz. Ben teslim ederim."

Lenore'nin teşekkürlerine başını eğdi. Lenz'in asker şapkasını başına geçirişini ve kızın elini tutuşunu izledi. Adımları boş koridorda yankılanarak ağır ağır yürüdüler. Doktor Walcher içini çekti. Sonra başparmağı ile işaret parmağını ıslatarak masanın üzerindeki son mumu söndürdü.

"Galiba sana bir teşekkür borçluyum," dedi Lenz.

"Hayır," dedi Lenore. "Seninle çalışmak hoşuma gitti."

Ay, iki sıra yumuşacık bulutu aydınlattı. Gökyüzünde birkaç da yıldız vardı.

"Ne sevimli adam, değil mi?" dedi Lenore.

"Doktor Walcher mi?"

"Evet," diye yanıtladı Lenore. "Ne koca yürekli biri olduğu görür görmez anlaşılıyor." Güldü. Başı artık dönmüyordu. "Keşke kanyaktan biraz daha içseydim." Başını geriye attı. "Andreas, beni öpmek ister misin?"

"Belediye Sarayının önünde mi?"

Bunu biraz şaka yollu söylemişti.

Lenore, "Evet, Belediye Sarayının önünde!" diye üsteledi ve sesinde bir meydan okumayla "üstelik sebebi de kanyak değil," dedi.

Lenz'in dudaklarını hissetti, önce sert ve sıcak; sonra yumuşayan ve açılan. Onu kucakladı, bütün bedeni onunla buluşmak üzere uzandı.

Geri çekildi, ama Lenz'in koluna girdi.

Sessizce yürüdüler; nereye, bilmiyordu. Koku ve sesleriyle loş caddeler, evlerden ve ara sokaklardan gelen sesler, meyhane ışıkları, arada bir geçen bir nöbetçi erin ayak sesleri, gece bekçisinin düdüğü; bütün bunlar oradaydı, Lenore bunu hissediyordu. Ancak gerçeklik, kalbinin çarpıntısı, uzuvlarına hücum eden kan ve yanındaki adamdı.

"Beni nereye götürüyorsun?" diye sordu bir süre sonra.

Lenz, sorusuna, "Çok aç mısın?" diye bir soruyla karşılık verdi.

"Şu anda yiyemem," diyerek başını iki yana salladı Lenore.

"Seni Dul Steeg'in yerine götürüyorum."

Lenore başıyla onayladı. Onun, kendisiyle birlikte çatı katındaki odasına gelmek isteyeceğini ve kendisinin de buna izin vereceğini biliyordu. Bu korkunç bir şeydi. Bu, ahlaki ilkeleri ve duruşu olmayanların yapacağı türden bir şeydi. Ardından, geri kalan yaşamınız boyunca kirlenmiş olurdunuz. Bu, hayatın en güçlü *sakın ha!* anlarından biriydi... Lenore, onun ellerinde koparılmak üzere olan bir elma kadar acizdi.

"Utanıyor ya da korkuyor olmam gerekmez miydi?" dedi Lenore, başka bir sessizliğin ardından.

Lenz, âdeta onu özgürleştiriyorcasına, elini kolundan çekti. Lenore durdu. Yakınlardaki sokak lambası hafif rüzgârda sallandı, gölgeler hareket etti.

Lenz yüzünü ona döndü. "Lenore..." gözleri yalvarıyordu. "Sana sahip olmak için yanıp tutuşuyorum. Bunun sonucunda ne olacak, bilmiyorum. Belki ikimize de büyük bir mutsuzluk getirecek. Lütfen iyi düşün. Çünkü senden faydalandığımı ya da seni, sana utanç verecek bir şeye zorladığımı hissetmeni asla istemem..."

"Bu hiç adil değil," dedi Lenore. "Bütün sorumluluğu benim üzerime yıkmak... Bunu başkalarına da yaptın mı?"

Lenz, sert bir sesle, "Bu tür incelikler başkalarının derdi değildi," dedi.

Lenore yutkundu. Elma? Aciz? Yalandı bu. Lenz'i bırakabilirdi, Lenz de onun gitmesine izin verirdi. Başını geriye attı. "Ben de diğerleri kadar iyiyim –ya da kötü."

Lenz güldü. Kolunu Lenore'nin beline doladı. Lenore'nin gidebildiği kadar hızlı bir şekilde yürüdüler. Lenore korkuyu aşmıştı. Şimdi karı koca olarak birlikte yatabilirlerdi ve Lenore bunu güzelleştirmek için elinden gelenin en iyisini yapacaktı. Başından beri istediği buydu. Bu yüzden devrimin içindeki bir kadın olarak burada, Karlsruhe'deydi. Elma Lenz'in elindeydi, evet, ama onun elinin verdiği duygu sonsuz derecede cazipti.

Lenore ona evin anahtarını verdi. Girişteki holde ayakkabılarını çıkardılar ve merdivenleri parmak uçlarının üzerinde çıktılar. Yaramazlık peşindeki çocuklar gibi hissediyor ya da öyle hissediyormuş gibi davranıyorlardı. Ancak tavan arasında güvende olup kapı arkalarından kapandıktan sonra, numarayı kesip kupkuru ağızlarla birbirlerine bakarak durdular.

"Perdeyi çekeyim mi?" diye sordu Lenz bir dakika sonra.

Lenore başını hayır anlamında salladı. Ayın beyaz ışığı odanın içine süzülüyordu. Lenore bu ışığı Lenz'in teninin ve kaburgalarının üzerinde hayal etti.

Lenz acemice öksürdü. İlk adımı atmaya korkuyormuş gibiydi.

"Arkanı dön," dedi Lenore nazikçe. "Ve sana söyleyene kadar bakma."

Lenz pencereye yürüdü. Lenore uçuşan parmaklarıyla soyunurken ışığa karşı duran Lenz'in siluetini gördü. Lenz gözlerini dışarıdaki çatılara, bacalara ve onların üzerindeki yumuşacık bulutlara dikmişti.

Lenore ayaklarının dibine yığılan kıyafetinin dışına adım attı.

"Andreas!"

Lenz döndü. Lenore onun hayranlıkla bakan gözlerini gördü, ellerini hissetti ve içi titredi.

"Andreas!"

"Efendim?"

"Ben güzel miyim?"

"Güzeller güzeli," diye fısıldadı Lenz.

Ceketini, giysilerini aceleyle çıkardı. Lenore'nin dudakları onun omzunun, uyuyan bir çocuğunkine benzer, yumuşak ve sıcak derisine hafifçe değdi. Lenz'in arzusunu algıladı ve içindeki her sinir ona karşılık vermek için acı duyarak harekete geçti.

"Acıtacak," diye uyardı Lenz.

"Andreas!" diye seslendi Lenore ona ve onu kendine çekti.

Lenz onun titrediğini hissetti. Lenore ona sıkıca sarıldı ve Lenz ona karşı hissettiği, diğer her şeye üstün gelen bir şefkatle tanıştı.

Sonradan, Lenz bir dirseğinin üzerine yaslanıp uzandığında ve Lenore'nin çıplaklığının pürüzsüzlüğünü dikkatle incelerken, onunla eğlendi. "Bilgiç kadın!" Onu öpmek için durdu. "Kibirli kaz!.. Hatırlıyor musun?"

"Yabani!" diyerek oyunu sürdürdü Lenore. Ağız dalaşlarının her kelimesi Lenore'ye geri geliyordu. "Canavar! Kerhane ozanı..."

Lenore birdenbire durdu. İkisinin de aynı şeyi, aynı karmaşayı, aynı kişiyi düşünmekte olduğunu Lenz kadar ani bir şekilde fark etti: Josepha!

"Andreas!"

Lenz'in eli onu okşamaya devam etti.

"Umurumda değil, Andreas, anlıyor musun? Yalnızca tek bir gerçek var: biz ve şu an."

"Biz!" diye tekrarladı Lenz. "Şu an!"

Lenore gözlerini kapadı.

11. BÖLÜM

HESAP ÖZETİ
26 Mayıs 1849 dahil
Kime: Bay S. Einstein, Rastatt

Bir bayan seyahat sepeti ve küçük bir bavul (Matmazel Josepha Wundt'un kullanımı için)	Fl. 3,10 Kr.
Baden Devlet Demiryollarından, Rastatt-Karlsruhe Arası için 1. Mevki iki Bilet	Fl. 4,60 Kr.
Rastatt'ta At Arabası	65 Kr.
Karlsruhe'de At Arabası (muhtelif)	Fl. 7,48 Kr.
Rastatt'ta Bahşişler, Hamallar vs.	25 Kr.
Karlsruhe'de Bahşişler, Hamallar vs.	Fl. 2,35 Kr.
Konaklama, Karlsruhe, Pariser Hof (iki oda, bir gece)	Fl. 3,10 Kr.
Matmazel J. W. için elbiseler, şapkalar, ayakkabılar, çeşitli iç giyim, çeşitli tuvalet malzemeleri (ekte belirtilen)	Fl. 560, 44 Kr.
Kontes de Holtzheim'ın (mülteci) tesisinde ikamet için, peşin ödenecek bir aylık kira, yatak takımı dahil	Fl. 55,45 Kr.
Matmazel J. W.'nun hanesi için erzak, şarap, likör vs. (ekte belirtilen)	Fl. 48,27 Kr.
Matmazel J. W. için Otellerde, Restoranlarda, Tavernalarda Yemek (ekte belirtilen)	Fl. 103,18 Kr.
Hanımın hizmetçisi için bir haftalık peşin ücret	Fl. 3,10 Kr.
Orta hizmetçisi için bir haftalık peşin ücret	Fl. 1,90 Kr.
Matmazel J. W. için Nakit Harçlık	Fl. 14,00 Kr.
Aşağıda imzası bulunan için Fl. 5,00 Kr. gündelik	Fl. 35,00 Kr.
Aşağıda imzası bulunan için, yemek ve sair giderler dahil, Fl. 8,00 Kr. cep harçlığı	Fl. 56,00 Kr.
Toplam: *İmza*: Sebattan Stäbchen	Fl. 898,87 Kr.

... sevgili kardeşim, acaba sevgili merhum babamızın özel eşyalarının arasında, kasanın içinde bulunan ilişikteki belge ilgini çeker mi? Tabii ki bunu sevgili kocana göstermek isteyip istemeyeceğinin takdirini sana bırakmalıyım. Ama bu, sevgili merhum babamızın hesap defterlerindeki borç kayıtlarından dolayı senin terekeden alacağın hisseyi etkiler. Her halükârda, bunu takip etmesi gereken ve anlaşıldığı kadarıyla sevgili merhum babamız tarafından yok edilen daha sonraki faturalar göz önünde bulundurulursa, senin de ikna olabileceğin gibi, bu hanıma hatırı sayılır miktarda bir para harcanmış olmalı. Erkek kardeşlerin ve ben sana ve sevdiklerine sağlık ve Yeni Dünya'da başarılar diliyoruz.

Seni sevgiyle kucaklayan Ağabeyin
Bernhard Einstein

Rastatt, 24 Temmuz 1851

Not: Küçük oğlum Heinrich, Kızılderili Baltası denen bir şeyi çok istiyor. Böyle bir şeyi Chicago'da satın almak mümkün mü?

Lenz'in belgeleri arasında herhangi bir açıklaması olmaksızın bulunan, Madam Lenore Lenz'e hitaben yazılmış mektup ve eki.

"Kederli, hep kederli!"

Josepha kadehine boş boş bakmayı sürdürdü. Hüzünlü düşüncelerinin arka planındaki gürültüyü oluşturan gülüşmeler, müstehcen şakalar, tartışmalar ve bağırtılar, etrafından akıp gidiyordu.

Genç asker kaba etinin bir tarafıyla Josepha'nın masasının köşesine oturdu. "Senin gibi bir kız!" diye azarladı onu yumuşak bir sesle. "Bu hüznün sana ne yararı olacak?" Kalın dudakları geniş, dostça bir sırıtışla açıldı. "Haydi, bana şöyle güzel bir gülümse!"

Josepha yorgun bir şekilde onun isteğini yerine getirdi. Çocuğun niyeti iyiydi. Hepsinin niyeti iyiydi, kendisininki dahil; hiçbir sonuca ulaştırmayan bir iyi niyet.

Genç asker Josepha'ya doğru eğildi. "Biliyorsun," dedi Josepha'ya gizlice, "ben olmasam bunların hiçbiri olmayacaktı!"

Dördüncü Alay'da aşçı olan solgun yüzlü onbaşı alaycı bir şekilde güldü.

"Kim *Ekmek* dedi?" diye sordu genç asker, kızgın. "General sorarken ve hepiniz Schlossplatz'da saksı gibi öylece dururken kim sesini yükseltti?"

"O halde *Ekmek* diyen sendin!" diye taklidini yaptı, kapkara bıyıklı ve favorili asker. Josepha'nın yanındaki sandalyeye kaydı ve onu yoklamaya başladı. "Peki, bu bize ne kazandırdı?"

Josepha onun eline pek de kuvvetli olmayan bir şaplak indirdi.

"Özgürlük," dedi genç asker, "ve günde dört kreuzer zam!"

"Özgürlük!" dedi, artık omuzlarında yüzbaşı apoletleri takılı, uzun boylu Konrad Heilig. "Bir de artık kırbaçlanmaktan ya da belkemiğin çatlayacak ve eklemlerin kopacak şekilde el bileklerinin ayak bileklerine bağlanmasından korkmak yok!"

"Ah, sen," dedi Onbaşı, "sen başarılı oldun! Hâlâ bu iğrenç kokulu meyhaneye gelmen şaşılası bir şey!"

"İğrenç kokulu meyhane mi? Hey, hey!" diye itiraz etti Fidel Frei bardan. Önlüğünü çıkarıp Rastatt Sivil Muhafızlarının yeni komutanı olarak, üniformasının saltanatından duyduğu gururla üzerlerine yürüdü.

Heilig gevşek bir şekilde dikilmiş apoletlerini söküp masanın üzerine attı. "İster misin?" diye zorladı Onbaşıyı. "Al onları! Askerler benim yüzbaşı olmam için oy verdiler. Benim bu görevden alınmam için de oy kullanabilirler. Ben onlardan biriyim!.."

Bıyıklı asker elini Josepha'nın göğsünün üzerine koydu. Genç askerin ağzı sulandı. "Ona bir kanyak daha getir, tamam mı, Fidel?" diye kekeledi, Sivil Muhafızlar komutanına gereken bozuklukları verirken. Frei bir an için duraksadı. Bu çocuktan çok daha yüksek bir rütbesi vardı. Ama müşterinin her zaman haklı, paranın da en yüksek rütbeli komutan olduğuna karar vererek, havuç sarısı dağınık saçlarının yeşil asker ceketine çiğ tezadıyla ağır ağır uzaklaştı.

Heilig apoletlerini topladı. Alıcı bulamamışlardı. Masanın yanına çöktü ve Josepha ile yüz yüze geldi. "Keşke Lenz burada olsaydı," dedi şaşı şaşı bakarak. "Hiç ruh yok. Bir devrim oldu, ama hemen her şey aynı."

Josepha suratını buruşturdu. Onun yaşamı, görebildiği herhangi bir açıdan değişmemişti. Gündüz yine Madam Laroche'un yerinde, akşamlarıysa Türkenlouis'te, yarı yarıya veya dörtte üçüyle ya da tam olarak kadehlerin içindeydi. Yanındaki genç asker uyluğunu Josepha'nınkine bastırıyor, bıyıklı adamsa onu öpmeye çalışıyordu.

"Lanet olsun!" Heilig masanın karşı tarafına uzandı. "Onu neden rahat bırakmıyorsunuz!"

Bıyıklı asker bir yanıt homurdandı ve Josepha'yı bıraktı. Genç askerse aceleyle uzaklaştı. Josepha, Heilig'e göz attı. Kıskandın mı?

Solgun yüzlü aşçı uzun uzun ve yüksek sesle öksürdü, yere tükürdü ve sonra kin dolu bir sesle, "Yüzbaşı başkasının artıklarını topluyor. Başka hiç kimse onlara dokunmasın!"

Fidel Frei, Josepha'nın önüne yeni bir kanyak koyuyordu.

"Hiç ruh yok!" diye tekrarladı Heilig donuk bir şekilde. "Devrim oldu ve artık kimsenin bir şeye aldırdığı yok!"

"Hiç ruh yok mu?!" diye kınadı Fidel Frei, meyhanesinin salonunu kolunun gevşek bir hareketiyle tarayarak. "Herkes mutlu görünüyor! Herkes özgürlüğün tadını çıkarıyor!"

Josepha kanyağını midesine indirdi ve boş kadehi uzattı. "Ah, sen!" dedi barmene. "Zehrini sattığın sürece... Şu zavallı herifler dört kreuzer'lik ek kazançlarını senin cebine bıraktıkları sürece... Şişko meze tacirleri ve hırıltılı profesörler öğleden sonra sıcakta yapılacak talimden paçayı kurtarmak için senin içkilerini satın aldıkları sürece..."

Bıyıklı asker bir kahkaha patlattı. Aşçı, Fidel Frei'ın sırtına bir şaplak attı. "Şu dile bak!" diye haykırdı. "İşte, aldın cevabını, albay kardeş!" Heilig bile kıs kıs güldü.

"Bana bir içki daha ısmarlayacak kimse yok mu?" dedi Josepha. "Bu gece benim gecem..." Parmağını Heilig'e doğrulttu. "Keşke Lenz burada olsaydı... Kimin için?.." Hâlâ boş kadehi tutmakta olan eli açıldı. Kadeh, Fidel Frei onu tutamadan, yarım düzine kırığa ayrıldı. Josepha elleriyle yüzünü sakladı. Salonun diğer tarafında bir sarhoş car car şarkı söylüyordu:

> Yetti artık, artık yetti
> Dünün yasakları...

Bu Lenz'in şarkısıydı ve bu sanki kendi başına bir parodiydi. "Kimse bana bir içki ısmarlamıyor mu!" dedi Josepha.

"*Ben* ısmarlıyorum!"

Ses tanıdıktı; ezik, biraz fazla nazik, ama aynı zamanda kışkırtıcı. Sesin sahibi zehir yeşili bir yelek üzerine hırpani bir siyah frak, damalı pantolon giymiş ve üzerinde büyük, belirgin bir şekilde sahte bir inci bulunan bir kravat bağlamıştı. Siyah bir silindir şapka ile eski püskü, kahverengi bir şemsiye kıyafetini tamamlıyordu.

"Ban bak, Stäbchen!" Görkemli üniformasıyla Frei kapıyı işaret ediyordu. "Dışarı!"

"Adam bana bir içki ısmarlamak istiyor!" Josepha yarı doğrulurken sendeledi. "İçkimi istiyorum!"

Josepha'nın itirazını takip eden genel sessizlikte, musluktan damlayan biranın sesini duyabilirdiniz. Fidel Frei'ın kafasına bir şeyler dank etmeye başladı. Barına yürüdü, kanyağı doldurdu ve Josepha'ya getirdi.

Josepha kadehi kaptı, kararsız gözleriyle kadehe arzuyla baktı. Sonra gergin, kısık sesiyle, "Al sana!" dedi ve kadehi savurdu. Kanyak Stäbchen'in yüzünün ortasına çarptı.

"Hurra!" diye bağırdı genç asker. "Öldürün onu!"

Bir saniye bile geçmeden, bağırtılar içinde bir dalga Stäbchen'i masanın üstüne kaldırmış görünüyordu. Stäbchen bir ayağının üzerinde kendini dengeleyip diğeriyle saldıranlarla savaşıp uzaklaştırmaya çalışıyor ve elinde resmî görünen bir kâğıdı sallıyordu. "Yurttaşlar!" diye bağırdı ciğerlerinin izin verdiği en yüksek sesle, "Yoldaş askerler! Ben sizlerden biriyim! Hata yapmayın! Vurmadan önce okuyun!"

"Bir dakika bekleyin, askerler!" Heilig uzun boyunu tam olarak gösterdi. Stäbchen'in damalı pantolonunu çekiştiren genç askeri yana itti. "Şu kâğıdı bir görelim!"

Kâğıdı Stäbchen'in elinden alıp gözden geçirdi. Kâğıdın başında *Sivil Komiserlik Bürosu, Rastatt* yazılıydı. Onu Fidel Frei'a verdi.

Hâlâ masanın üzerinde ayakta duran Stäbchen elini pantolonunun cebine sokup birkaç madenî parayı şıngırdattı. "İmza sahici," dedi, "mühür de öyle. Ben eskiden Belediye Başkanı, şimdi de bu şehrin Sivil Komiseri olan Yurttaş Sallinger tarafından atanmış özel ajanım." Masadan aşağı atladı ve yaylanarak yere kondu. "Görüyorsunuz, ben bir uzmanım. Her hükümetin uzmanlara ihtiyacı vardır." Barmene

bir madenî para attı. "Matmazel Josepha'ya ısmarlamayı teklif ettiğim içki için. Acaba, Yurttaş Frei, belgenin altında ne yazıldığınız okuyabilir misiniz?"

Frei boğuk bir sesle okudu, "Sivil ya da askerî, devrimci bütün yetkili mercilerin bu belgenin hamiline bütün desteklerini vermeleri rica olunur."

Stäbchen kâğıdı geri aldı. "Teşekkür ederim. Ve şimdi, izin verirseniz, Matmazel Josepha'nın gelip beni sessizce takip etmesini istiyorum..." Başındaki silindir şapkanın tepesine eliyle vurdu, şemsiyesini bir koluna astı ve Josepha'ya diğer kolunu uzattı.

Josepha süratle ayılıyordu. Kontrolsüzce içen, patırtıcı, oyunbaz bir kadın ve onların hukuk kitaplarında başka her ne diyorlarsa o olmuş olsa da, eskiden onu tutuklamaya asla kimse cesaret etmemişti. Peki, ya şimdi?

Öfkesi gözlerini yaşlarla doldurdu. Ağır Süvarilerin saldırdığı gün kendisini halkın ön saflarında, uçuşan saçlarıyla, göğsünden yırtılmış elbisesiyle, ayakları Lenz'in yüzüne inmek üzere olan atı kenara çekmek için uzanırken gördü... Bunun ne yararı olmuştu... Lenz neredeydi, hayat neredeydi, o günün havası neredeydi...

"Buna müsaade etmeyeceğiz, arkadaşlar, değil mi?" Kalın dudakları titreyen genç asker başka bir kahramanlık anına doğru yol alıyordu. "Onların Josepha'yı alıp gitmelerine...!" Durakladı. Silindir şapkalı adamın elinde yeni otoriteler tarafından imzalanmış bir belge vardı...

Stäbchen bu andan faydalandı. "Bu patırtı niye?" diye sordu. "Ben Matmazel Josepha'yı tutuklamak istediğimi söyledim mi? Biz onu, devrimci mercilere daha ziyade faydası dokunabilmesi için istiyor olamaz mıyız?"

Bu düşünce öyle yeni ve beklenmedik bir şeydi ki, herhangi birisi bunda bir sakatlık bulamadan, Stäbchen Josepha'nın elini tutup caddeye çıkmıştı bile.

Gece havası Josepha'nın içini ürpertti. Şimdi tamamıyla ayıktı ve korkuyordu. Fiziksel herhangi bir şeyden değildi bu korku. Ona şu ana kadar olmamış ne olabilirdi ki? Ama kaderden korkuyordu. Ka-

ranlık ve açıklanamaz bir şekilde, ona acele ettiren yüksek şapkalı ve eski püskü fraklı küçük adam, kaderdi. Onun kuru, sevimsiz eli onu akıbetine sürükleyen kaderin eliydi.

Ama birkaç blok sonra direngenliği geri döndü. Stäbchen'in elinden kurtuldu ve asık bir suratla sordu, "Beni hangi cehenneme götürüyorsun?"

Stäbchen pis pis güldü. "Çünkü kuşlar öter. En aptal köylüler en büyük patatesleri yetiştirir. Bazı insanlar çok şanslıdır. Seni kıskanıyorum, Matmazel Josepha!"

"Bana bak!" Josepha yürümeyi kesti. "Ne zamandan beri pezevenklik yapıyorsun?"

"Yanlış tahmin!" dedi Stäbchen, belli ki eğlenerek. "Ama düşünmeye değer. Bu işin bir geleceği olabilir."

"Vay, seni pislik! Seni sinek boku! Hayatımla oynamana izin vermektense boğazını keserim! O kadar!" Döndü ve dönerken fırıl fırıl dönen eteğini kaldırdı. Yakındaki bir sokak lambasının loş ışığında Stäbchen'in kendi kalçasının beyaz, cazip etine kısa bir bakış atmasına izin verdi. "İşte! Bu da sana!"

"Gel, gel, şimdi!" Stäbchen onun elini tuttu. Bu kez bir polis kelepçesi gibi öyle bir kavramıştı ki kurtulmak imkânsızdı. "Senin minnet dediğin bu mu? Şimdi ben seni kibar, yaşlı bir beyefendiye götürüyorum..."

"Biliyordum!" Josepha'nın öfkesi yeniden kabardı. "Bırak beni! Yoksa imdat diye bağırırım! Bu semtteki herkesi uyandırırım! Muhafızları çağırırım!"

Stäbchen güldü.

"Ben o tür biri değilim!" diye itiraz etti Josepha.

"Ah, evet, öylesin! Seninle ilgili şöyle kalın bir dosyamız var. Bu işi ilk kez ne zaman, hangi arka avluda, kaç para için yaptığından beri."

"O kadar iyi biliyorsan," sesi tizleşmişti, "o halde senin o yaşlı moruğuna hiç uygun olmadığımı da bilmen gerekir. Ben bir asker kadınıyım. Erkek gibi erkek isterim..." Elini kurtarmayı başardı ve bir erkekle ilgili fikrini sergiledi. "Şimdiyse tek bir erkeği istiyorum. Kibar, yaşlı beyefendine söyle, kirli parasını alsın, bir yerine soksun...!"

"Neden bunu kendin söylemiyorsun?" Stäbchen hafifçe omuzlarını silkti. "Dinleyecektir!"

"Söyleyeceğim! Merak etme!" Ancak Stäbchen'in soğukkanlı yaklaşımı etkisini göstermişti. Josepha kararsızlık göstermeye başlamış ve bir sonraki sokak lambasının orada durup çantasından minik bir ayna çıkarmış ve yüzünü, saçlarını düzeltmeye koyulmuştu.

Stäbchen sabırla bekledi. Josepha gibi samimi birine profesyonel olarak duyduğu küçümseme hariç, onun lehine ya da aleyhine hiçbir duygu taşımıyordu. Böyle insanlar parça parça edilmek içindi ve bunu hak ediyorlardı. "Artık çok uzak değil," dedi Stäbchen. "Köşeyi döner dönmez."

Köşeyi dönünce Poststrasse vardı. Sonra da küçük mağazası olan bildiği o ev; özel girişinin yanında pirinç tabelasına oyulmuş o bildik isim. Kafasının içinde çılgın düşünceler fırıl fırıl dönmeye başladı. Bu şehirdeki bunca yer varken niye burası! Burada ondan ne istiyorlardı ki? İyi bir şey olmadığından emindi. Lenz'e bir şey mi olmuştu?

Stäbchen zilin ipini çekti.

Kapının kilidi hemen açıldı. Hizmetçi onları bekler gibiydi. Josepha aşağılandığını hissetti ve yürüyerek onun yanından hışımla geçti. Onu iyi, kötü ya da sıradan her ne bekliyor idiyse, Einstein'lar caka satacak insanlar mıydı?

Josepha'nın odaya girişiyle doğrulan beyefendi, pek de Stäbchen'in ona düşündürdüğü kadar yaşlı değildi. Beyefendinin gözlerinin onun üzerinde tepeden tırnağa ve tekrar tepeye geziş şeklinden, küllerin altında dikkate değer bir ateşin için için yandığı sonucuna vardı.

"Siz Matmazel Josepha'sınız," diye belirtti düşünceli bir şekilde. Nazik bir hareketle ona bir koltuk gösterdi. Hizmetçi bir sürahi şeri ile iki kadeh getirdi. Belli ki Josepha ve ev sahibi içindi. Kapıda durup tavana gözlerini diken Stäbchen dışta bırakılmıştı.

Einstein içkiyi koydu.

Josepha hanımefendice küçük bir yudum alıp kadehini edepli bir şekilde bıraktı. Mütevazı bir şekilde oturmaya özen gösteriyordu. Dizleri birbirine kenetlenmiş, elleriyse kucağındaki el çantasını tutuyordu.

Einstein gülümsedi. "Tıpkı hayal ettiğim gibisiniz."

"Yani beni biliyor muydunuz?" Koca bankerin onun için zaman, düşünce ya da hayal gücü harcamış olması Josepha için haber niteliğindeydi. Şüphesi tekrar kabardı.

"Stäbchen'den sizi çok metheden bilgiler aldım."

Josepha kapı yönüne pis bir bakış fırlattı.

"Sizin çok hoş bir genç hanım olduğunuzu söyledi; belki biraz başına buyruk, ama esas olarak çok aklı başında."

Josepha yüzünü buruşturdu.

"Hayır!" dedi. "Herr Stäbchen'den daha iyi bir dost bulamazdınız." Josepha birden, "Kızınız nerede?" diye patladı. "Eğer beni buraya Andreas Lenz'den vazgeçmeye zorlamak için sürüklediyseniz, kızınız arkanıza gizlenmekten vazgeçip bunu benden kendisi isteyebilir!"

Einstein çenesinin altındaki gevşek derisini ovaladı. "Peki, eğer bunu sizden isteseydi, yanıtınız ne olurdu?"

Josepha dolaşık buklelerini geriye attı. Buklelerin bakır pırıltısı yeşil başlıklı lambanın ışığında ışıldadı.

"İşlerinize burnunu sokan biri gibi görünmek istemem," dedi Einstein. "İstemiyorsanız bir şey söylemeyin. Affedersiniz."

"Yanıt, hayır!" diye ilan etti Josepha saldırgan bir biçimde.

"Ah, bu iyi!" diye haykırdı Einstein. "Çok iyi!"

Josepha kaşlarını kaldırdı. Nasıl bir kedi fare oyunu oynadığını düşünüyordu bu adam? Her zaman beklediğinin tam tersini söylüyordu! Sandalyesinin yanındaki çıtkırıldım sehpanın üzerindeki şerisine uzandı ve onu mideye indirdi.

Einstein, Josepha'nın içkisini tazeledi. "Görüyorsunuz yavrum, kızım burada değil ki size şu ya da bu soruyu sorsun. Maalesef o da kesinlikle kafasının dikine giden bir insan. Babasının tavsiyesini dinlememeyi tercih etti. Andreas Lenz'in peşinden Karlsruhe'ye gitti."

"Bu şeri hiç de fena değil," dedi Josepha.

"Lütfen için!" Düşük göz kapaklı gözleri Josepha'yla birlikte acı çekiyor gibi görünüyordu. "Çekinmeyin."

"İnsan kendi sınıfına bağlı kalmalı," dedi Josepha kavgacı bir edayla. "Onunla işi ne!"

"Bu benim de zaman zaman kendime sorduğum bir şey!"

Josepha ona baktı. Gözleri buluştu. Einstein'ın gözlerinde belli belirsiz bir göz kırpma hali vardı. İkisi müttefik miydi? Onda, Einstein'ın başka bir yerden daha az sorunla elde edemeyeceği ne vardı?

"Biraz gururu olmalıydı!" Josepha şeriyi dilinin üzerinde tuttu. "Kendini o kadın avcısının kucağına atmak! Size söylüyorum, efendim, Lenz çok rezil biridir. Güzel görünen her eksik etek onu kızınızın elinden alacaktır. Onu beni ettiği kadar mutsuz edecektir!"

"Ama, korkarım, farklı bir şekilde!"

"Ah?"

"Size açıklayacağım..."

Josepha memnuniyet duydu. Einstein ona anlattı... anlattı. Şimdiye kadar kim onu bu kadar düşünmüş, ona bu kadar güven duymuştu? Lenz mi? Kuşkusuz, o şaşaalı beyaz gömleği ve sırmalı ipek kumaştan robdöşambrı içindeki bu adam, onu bir şey için kullanma peşindeydi. Zenginler her zaman fakirleri kullanırdı. Ama bunu çok hoş bir şekilde yapıyordu.

"Her zamanki gibi, bu işin kökünde para var."

"Para," diye hemfikir oldu Josepha, "bütün kötülüklerin anasıdır."

Einstein, onun felsefi tarzına hafifçe şaşırarak, başıyla onayladı. "Kızım Lenore büyük bir paraya konabilir."

"Onu evlatlıktan reddedebilirsiniz," diye önerdi Josepha kurnazca.

"Yapabilirim, şüphesiz..." Einstein duraksadı. "Bunu yapacak bir adam gibi görünüyor muyum?"

"Hayır!" dedi Josepha düşünmeden.

"İşte!" dedi Einstein memnun bir şekilde. "Genç Lenz'in tahmini de bu olmuştur. Ben, çocuğunu, gönlü bir hata yaptı diye dışlayacak bir baba değilim. Ve nihayetinde *paraya konacağını* hissettiği sürece, Lenz o büyük günün beklentisi içinde sabırla sıkı duracak..."

Einstein Josepha'yı, onun dolgun, erotik hisler uyandıran dudaklarını büzüşünü izliyordu. "Ne düşündüğünüzü biliyorum, Matmazel Josepha," diye özenle lafını sürdürdü. "Genç Lenz'in her türlü hainliği yapabileceğini düşünüyorsunuz. Sizin durumunuzda, onun bariz sadakatsizliği bunun bir işareti. Ama o plan yapmıyor. Ve kızımın gelecekteki serveti üzerine uzun vadeli bir hesap onun karakterine aykırı... Sizin aklınızdaki düşünce buydu, değil mi?"

"Öyle bir şey," diye kabul etti Josepha. "Ama çok net anlattınız. Görüyorsunuz, efendim," dedi. Artık kaskatı bir şekilde dik oturmuyordu. Değişen tavrı, bedeninin duruşunda ifadesini buldu. "Görüyorsunuz, Lenz gerçekten kötü biri değildir. Yalnızca iş kadınlara geldiğinde pek vicdanı yoktur."

Einstein bakışlarını hızlıca kaldırdı. Bu kadar gülünç olmasaydı, dokunaklı olabilirdi: Onu ortada bırakmış âşığın, karakterini savunan bu fahişenin azizeliği. Gülümsedi. "Para benim işim. Bu nedenle, Matmazel Josepha, paranın gücüne inandığım için beni affedin. Lenz kadar gözü pek bir genç adam söz konusu olunca bile bu böyle."

Josepha'nın lamba ışığında minik, dans eden, altın renkli benekleri olan şaşırtacak kadar güzel yeşil gözlerindeki ifadeyi tarttı. Gözler düşünceli görünüyordu. Josepha'ya ikna edici bir koz sunmuştu. Para, âşığının kendisini terk etmesinin yarattığı aşağılanma duygusunu hafifletecek bir gerekçeydi. "Matmazel Josepha..." Einstein sandalyesini Josepha'nınkinin yakınına çekti ve onun elini tuttu. "Bana yardımcı olur musunuz?"

Josepha elinin onun elinin içinde kalmasına izin verdi. "Eğer olabilirsem..."

"Kızımı sizin çektiğiniz yürek acısından korumak istiyorum. Onun bunu kendi başına öğreneceği gün nasılsa gelecektir. Ben o günü çabuklaştırmak istiyorum. O günün, zararın tamir edilemez olmasından önce gelmesini istiyorum..." Josepha'nın dizine vurdu. "Şu genç Lenz bir aptal. Eminim sizinle çok daha mutlu olabilirdi."

Josepha onun elini nazikçe kendi dizinden uzaklaştırdı. Güzel, yaşlı bir beyefendi, diye düşündü, birazcık duygu hissetmiyor da sayılmazdı. Ama bu da gayet iyiydi. Josepha'yı neredeyse bir dakikalığına kendine çekmişti. Şimdi Josepha son derece ayık ve tetikteydi. Einstein teklifini çekici hale getirse iyi olurdu. Josepha ve ona yardım etmek, cidden!

Einstein elini sabahlığının cebine soktu.

"Bir taşla iki kuş vurabiliriz, Matmazel Josepha: Ben kızımı geri alabilirin, siz de erkeğinizi."

Josepha'nın gözleri kısılmış, yanlarında minik kaz ayakları belirmişti. Pazarlığı bağlamanın, kendilerini mümkün olan en yüksek değerden satmaya çalışmanın peşinde olan gözlerdi bunlar.

Bu, Einstein'ın daha çok hoşuna gitmişti; onun çizgisine daha yakındı. "Ben gereken parayı, siz de cazibenizi koyacaksınız ortaya, Matmazel Josepha. Stäbchen sizinle Karlsruhe'ye gelecek, sizi güzel bir daireye yerleştirecek, uygun kıyafet ihtiyacınızı karşılayacak, sizi kötülüklerden koruyacak ve size her açıdan yardımcı olacak. Geri kalanı ise size bağlı olacak. Yeteneklerinize güvenim tam."

Daire dendiğini duydu. Kıyafetler... Yine başı dönmeye başladı. "Sınırı ne?" diye sormayı başardı.

"Sınır mı?"

"Ah... evet! Ne tür bir daire? Ne kadar kıyafet?"

Einstein güldü.

"Bir gündüz kıyafeti?.. Etekleri farbala ile süslenmiş bir gece elbisesi?"

"Evet, neden olmasın?"

"Ve bir tane de ipekten, yanında korsesiyle?"

"Evet."

"Bir de kurdeleler ve başka süsler? Ve bir pelerin? Bir de kürklü manto? Bir de ev kıyafeti ve iç çamaşırı? Bir de gece için?"

"Size söyledim, evet!"

"Kaç şapka?"

"Kaç taneye ihtiyacınız var?"

"Ayakkabılar? Aksesuarlar?"

"Her şey!"

Josepha derin bir nefes aldı. Sonra kadehini uzattı. "Lütfen!"

Einstein bir şeri daha verdi. "Devrimin en iyi çevrelerine kabul edilmeniz için ihtiyaç duyacağınız her şeye sahip olacaksınız. Elbette, kendinizi bazı açılardan geliştirmeniz gerekecek. Güzel saçlarınız var, ama yıkanmalı ve yapılmalı. Elleriniz sert ve kırmızı; kremlenmeli, masaj yapılmalı ve yumuşatılmalı. Tırnaklarınız, affınıza sığınarak söylüyorum, çatlak ve etrafları kirli; manikür yapılmalı. Bu kadar çok pudra kullanmayın ve günde bir, gerekirse iki kez banyo yapın. Unut-

mayın yavrum, çok yönlü ve iyi yetişmiş genç bir hanımla rekabet etmek zorunda kalacaksınız."

Josepha içti. "Rekabet!" Doğruldu. "Siz sanıyor musunuz ki, efendim, bir kadın kullandığı sıcak suyun miktarıyla bir erkeği elde edebilir!" Aşağı yukarı gidip gelerek, vücudunu sergiledi. "Bakın bana! Daha yakından bakın! Yalnızca ona ulaşmayı başarabilirsem, bana neden geri geleceğini şimdi görüyor musunuz?" Tam Einstein'ın önünde durdu ve onun eline yapıştı. "İşte, hissedin bunu... ve bunu! Ve şunu! Şimdi, ne kadar banyosu, görgüsü ve güzel konuşması olsa da, kızınız gibi bir fasulye sapının hiç şansı olmadığına inandınız mı? Yalnızca beni bir kez daha görmesini, hissetmesini ve kollarında tutmasını sağlayabilsem..."

Yanaklarına kan hücum etti, gözleri kıvılcımlar saçtı. 'Zavallı Lenore,' diye düşündü Einstein ve Stäbchen'i bir iki saatliğine gönderse neler olabileceğini merak etti. Düşüncesini susturdu. İşle zevki karıştırmak hep kötü bir politika olmuştur.

"Yarın gidiyor musunuz o halde?" dedi olağan bir şekilde. "Stäbchen her şeyle ilgilenecek." Ve Stäbchen kızı dışarı yönlendirirken elini kaldırdı, "Bir dakika daha, lütfen!" Masasına yürüdü, oturdu ve bir kâğıt aldı. "Bu, bir arkadaşıma götürmenizi istediğim küçük bir not..."

Büyük, cüretli harflerle yazdı. Son satırı yazarken kalem, kâğıdı kazıdı, *Ekselansları, Lorenz Brentano, Devlet Komitesi eliyle, Karlsruhe.*

"Genç bir arkadaşım, Matmazel Josepha Wundt ile," diye yazdı, "şahsen ilgilenmenizi rica etmeme izin verin. Kendisinin bu dünyada kimsesi yok ve ona sağlayabileceğiniz her türlü yardımı takdirle karşılayacağımdan emin olabilirsiniz..."

12. Bölüm

"O halde onlara ne istiyorsan ver, ama Grandük döndüğünde en azından stoklarını kimin çarçur ettiğini bilecek!"

Friedrich Engels tarafından alıntılandığı şekliyle Lorenz Brentano. Friedrich Engels'in *Reich Anayasası İçin Kampanya*'sından Lenz tarafından yapılan alıntı.

"Şimdi size tüfeğinizi nasıl dolduracağınızı göstereceğim."

Grup, Lenz'in daha yakınına toplaştı; geridekiler boyunlarını uzattı. Lenz onların zayıf, terli, istekli yüzlerini, yamalı gömleklerini, çoğunlukla kemer niyetine kullandıkları ip parçalarını gördü.

"Tüfeğinizi benim tuttuğum gibi tutmaya çalışın!"

Tüfeğini kundağından tutup kolayca dengeledi. "Şimdi sağ elinizle," düzeltti, "sol elinizle! Solunuzla tutup sağınızla doldurun!"

Onun talimatlarına özenle uyup süpürgelerini sol ellerinde tuttular. Talim meydanını yakıp kavuran güneşe karşı gözlerini kırpıştırarak Lenz'in bir sonraki hareketini beklediler.

"Hey, Herr General!" Üniformalı aylaklar yakınlarda durup şovu izliyordu. "Herr General!" Kendi şakalarına güldüler.

"Şu küçük çekici görüyor musunuz?" dedi Lenz bölüğüne. "Buna horoz denir. Bunu başparmağınızla, şöyle, sonuna kadar geriye çekin."

Hayali tüfeklerinin hayali horozlarını geriye doğru çektiler. Lenz en sonuncularının da bu hareketi tamamlamasını bekledi ve sonra numaradan bir memnuniyetle başını salladı.

"Herr General!" Sözünü kesip duranlar daha da yakına gelmişlerdi. "Ayaktakımı ordunla kimi mağlup edeceksin?"

"Fırlamaları dikkate almayın!" dedi Lenz. "Dikkatinizi bana verin. Şimdi, bu şeyi görüyorsunuz... Bu bir tüfek kapsülü ya da fünyedir. Bu barut hakkını tutuşturacak, o da sonuçta merminizi nam-

lunuzdan dışarı çıkarıp dosdoğru düşmanın kalbine atacaktır; tabii düzgün bir şekilde nişan aldıysanız. Kendi hayatınız, devrimin kaderi, özgürlük, bu küçük tüfek kapsülüne bağlı olabilir. Bunu alın, ateşleme tertibatının içine yerleştirin ve sıkıca aşağı itin. Ondan sonra, horozu orta konuma getirin, işte böyle... Pekâlâ, şimdi siz yapın, ben göreyim!"

Hayalî kapsülleri hayalî tüfeklerin hayalî ateşleme tertibatlarına koydular. Hareketleri bir bir yaptılar; hiçbiri gülmemiş olsa da öfke Lenz'in içini kemirmeye başlamıştı.

"Hey, Herr General!" Üç kişiydiler; kepleri çarpık, ceketleri düğmelenmemiş, çizmeleri leş gibiydi. "O süpürgelerinizin üzerinde uçacak mısınız, yoksa onlarla sevgililerinizi mi döveceksiniz?"

"Şimdi, kabzası aşağıya, soluma gelecek şekilde, tüfeğimi doğrultuyorum," dedi Lenz, gergin bir sesle.

"Sağ elimle bu kartuşu alıyorum," dedi, hepsinin görmesi için yukarıda tutarak, "İşte böyle, başparmak ve işaret parmağı arasında, fişeğin içinde mermi olan ucu serçe parmağa bakıyor... Fişeğe bakın!" diye homurdandı, "o salaklara değil! Silahınızı tanımak zorundasınız, onu nasıl dolduracağınızı bilmek zorundasınız!.. Fişeğin tam barutun üzerindeki, katlı uçtaki kâğıdını ısırıp koparın..."

"Herr General!" dedi ilk asker. "Onların fişekleri yok!"

"Isırıp koparacak hiçbir şeyleri yok!" dedi ikincisi.

"Parmakları var!" diye önerdi üçüncüsü. "Parmaklarını ısırıp koparsınlar!"

Böğüre böğüre güldüler. Lenz'in eğitim verdiği halk milis bölüğünden kıkırdamaların yankısı geldi.

Lenz tüfeğini kaldırıp o üçlüyü hedefledi, "Hey, siz, defolun buradan!" Başparmağı horozu geri çekti. "Onların fişekleri yok. Şimdilik! Ama benim var!"

Üçlü bir adım geri çekildi. Uzaklarda, başka halk milis birliklerine ve birkaç düzenli birliğe yer yer takımlar halinde talim yaptırılıyordu. Lenz bu görüntüye gözlerini kapadı. Hepsi amaçsız, uyuşuk ve moral bozucu görünüyordu. Bu sanki iki düzine yetişkine bir süpürgenin karmaşık mekanizmasını öğretmek gibiydi. Bir şey olmak zorundaydı, hem de yakında.

Tekrar adamlarına döndü. Hayal kırıklığını onlardan çıkarmaya gerek yoktu. Yeterince zor zamanlar geçiriyorlardı. Kıyafetleri, ayakkabıları, silahları yoktu ve arada bir şans eseri besleniyorlardı. Lenz'in onlara sunabileceği her şeye hakları vardı.

"Şu üç ayyaşa aldırmayın," dedi onlara. "Merhametli olalım ve diyelim ki özgürlük başlarına vurdu... Kartuşlarınızı hatırlıyorsunuz, değil mi?"

Başlarıyla onayladılar.

"Kâğıdını koparıp attıktan sonra, içindeki barutu tüfeğinizin namlusuna boşaltın. Siz yapın, ben bakayım; evet, işte tam olarak böyle! Şimdi mermiyi onun tam arkasına itin, işaret parmağınızla..."

Bu konuda gerçekten iyiydiler. Hayalî tüfek namlularına, ciddi bir şekilde, hayalî barutu, ardından hayalî mermilerini tıkıyorlardı. Bu maskaralığı tamamladıktan sonra da tam bir güven ve bekleyişle Lenz'e bakıyorlardı.

"Şimdi, tüfeğinize iliştirilmiş tüfek temizleme çubuklarınızı bulacaksınız..."

"Süpürgenize iliştirilmiş süpürge sopalarınızı bulacaksınız!" Alaya alan ses Lenz'in sağından geldi.

"Tüfek temizleme çubuğunu çekin," Lenz'in sesi titriyordu, "çevirin ve barutu bastırıp sıkıştırmak için hızlıca, iki kez, güçlü bir şekilde namlunuzun içine bastırın..."

Hayalî tüfek temizleme çubuklarıyla hayalî barutlarını sıkıştırdılar. Tanrım, diye düşündü Lenz, hani Prusyalıların şu arkadan dolma tüfekleri vardı ya; bir fişek, bir hareket, bir çıt sesi ve siz ateş etmeye hazırsınız. Üstelik bunların hepsi de gerçek tüfekler!

"Sonra tüfek temizleme çubuğunuzu namlunuzun altına yerleştirin," diye tamamladı. "Şimdi nişan almaya hazırsınız."

"Sonra süpürge sopalarınızı süpürgelerinizin altına yerleştirin," diye kıkırdadı diğer sarhoş. "Şimdi bozkırları süpürmeye hazırsınız."

"Sopalar... omza!" diye haykırdı ikinci.

Üçüncü emretti, "İleri marş!" ve üçlü, hayalî süpürgeleri omuzlarının üzerinde tutarak ve şarkılarını söylerken sesleri kısılarak geçit törenine paytak adımlarıyla başladılar.

Sopalarımızla geçit töreni yapan
Süpürge tugayıyız...

Lenz tüfeğini bıraktı. Bir hamlede ilk askere ulaştı. Midesine okkalı bir darbe yiyen adam devrildi. Nefes almak için mücadele ediyordu. Bir anlık şaşkınlıktan sonra diğer ikisi Lenz'in üzerine atladı. Lenz dövüştü, tekmeledi, ısırdı, paraladı. Yumruklarına özgürlük tanımak, kendini hiçbir şekilde frenlemeden, istediğin gibi yumruklamak insanı coşturan, harika bir şeydi.

Onlar kırsal kesimden gelmiş, üç tane güçlü kuvvetli adamdı; yumrukları tokmak, ayakları tuğla gibiydi. Ancak sancı bile amaca, onun birikmiş öfkesini salmasına hizmet etti. Tarafların eşit olmadığı bir kavgayı sürdüremeyeceğini biliyordu. İki kere çenesine yumruk yemiş, ağır bir tekme tam olarak kalp bölgesini bulmuş, güçlükle nefes alır olmuş ve etrafındaki dünya dönmeye başlamıştı.

Birden, saldırının ağırlığı üzerinden alındı. Artık altı ayak değil düzinelercesi kıvrılıyor, tekmeliyor, dönüyor, hızla vuruyordu. İçgüdüsel olarak, Lenz kafatasının arkasını korumaya çalıştı. Sonra dövüşün yön değiştirdiğini gördü. Artık merkezinde o yoktu. Gökyüzü ile talim meydanının bir o yana bir bu yana sallanmasını durdurmaya çalışarak, haşatı çıkmış olarak, yırtılmış ceketiyle, elleri ve yüzünde kanla altlardan sürünerek çıkabildi. Havayı kokladı. Gırtlağından akan şeyin tuzlu bir tadı vardı –kan. Burnunu ve ağzını sildi; pislikle kaplı ellerinin sırtına boş boş baktı. Kendini dört ayak üzerinde dengeleyip sallantılı bir şekilde doğruldu. Derken ayaktaydı; bulanık görüşü giderek netleşiyordu.

İlk gördüğü şey yanında yatan tüfeğiydi. Çabalayarak onu yerden aldı, kontrol etti. Temiz ve doluydu. Tüfeğini, dipçiği aşağıda tutup bir koltuk değneği gibi kullanarak kargaşaya doğru yürümeye başladı. Tanrım, diye düşündü, Lenore'nin burada olmaması, beni bu halde görmemesi ne şans; midesi bulanırdı. Derken dikkati kavgaya yöneldi. İş bayağı büyümüştü. Yalnızca kendi milis grubu değil hemen hemen sahadaki bütün milis erleri buna katılmıştı. Yalnızca üç sarhoş asker değil, hemen hemen bütün düzenli birlikler kavganın içine girmişti; yumruklar savruluyor, bağırılıyor, küfürler ediliyor, burunlar kan

içinde kalıyordu. Lenz'in görüşüyle birlikte düşünceleri de netleşti. Onların düşman yerine birbirleriyle savaştıklarını gördü.

"Durdurun şunu!" diye bağırdı.

Onu kimse işitmedi. Etrafta bir davulcu ya da borazancı arandı, hiçbiri yoktu. İnsanların kendi nefretlerini ve hayal kırıklıklarını boşalttıkları o arbedeleri biliyordu. Kavga her iki taraf da tükenip gerçek bir zarar yaşanana kadar sürebilirdi. Ve bu kavgada kontrol elden gitmişti. Devrimi ateşlemiş muharip birlikler artık neredeyse lidersiz, kırgın, içlerinde kalan bütün bağlılık ve disiplini kaybetmekte, ayrıcalıklarının ellerinden alınmasından endişe duymaktaydılar. Gelecekteki mücadeleler için gönüllü olmuş milis erleri kendilerini suiistimale uğramış, engellenmiş, açlık içinde bulmuşlar; iyi niyetlerine tepeden bakıldığını, şevklerinin engellendiğini görmüşlerdi. Bütün bunların nedenini hisseden, gerginlikle dolu düzenli birlikler ve milisler, birbirlerini yalnızca hayal kırıklıklarının sebebi olarak görüyordu.

"Kesin şunu, lanet olası!" Lenz yine bağırdı.

Derken elindeki tüfeğini; namlusuna barut ve mermi sürülmüş, kapsülü düzgün bir şekilde takılmış, temiz, dolu tüfeğini hatırladı. Ani bir kararla onu yukarı kaldırdı, omzuna yükseltti, gökyüzündeki bir bulutu hedefleyip tetiği çekti.

Ateşin kuru çatırtısı havayı yarıp geçti.

Adamlar dövüşü kestiler.

"Deli misiniz?" Lenz kükredi. "Askerler! Milis erleri! Yurttaşlar! Sizin ortak bir düşmanınız var!.."

Soluklanmak için durdu. Yerdekiler kendilerini toparlayıp kıyafetlerini elleriyle süpürdüler. Diğerleri sıkıntılı bir şekilde kıpırdandılar.

Lenz dimdik durdu. "Herkes..." diye emir verdi, "birlikler halinde, sıraya gir!"

Kitle çözüldü; düzenli birlikler buraya, milis oraya. Süklüm püklüm birliklerinin kumandasını üstlenen çavuşlar ve subaya dönüşmüş eski çavuşlar onları yürüyüşe geçirdi.

Lenz yüzünü, kendi grubuna karmaşık duygularla döndü. Onlar olmasaydı, şu üç dalgacı onu parça parça edecekti. Adamları çok takdire şayan bir birlik ruhu göstermişti; ve ne muhakeme ne de ayrım

olmaksızın, aptal gibi davranmışlardı. Kendisi ise, bu kıyameti başlatmış ve şimdi ortalarda görünmeyen üçlüyle birlikte, en büyük, en mantıksız, en lanet olası aptallığı yapmıştı.

Bu hoş bir düşünce değildi. Bir kez daha ağırkanlı yürüyüşleriyle ilerleyen mangalara ve takımlara şöyle bir baktı, sonra da göklerdeki güneşe bir bakış fırlattı. Canı cehenneme!.. "Sanırım bu sabah yeterince çalıştık," diye duyurdu. Adamların bariz fikir birliği karşısında, "Dikkat!.." diye haykırdı. "Silahlar omza!.. Sola dön!.. İleri marş!"

Ümitsiz bir yüzle, onların gidişini izledi. Boğuşmanın heyecanı içinde süpürgelerden bazıları kaybolmuştu. Yürüyüşü dinledi; *bir*, iki, üç, dört – *bir*, iki, üç, dört. İşte, hayalî çizmeleriyle, hayalî silahlar taşıyan hayalî bir ordu, hayalî hedeflere doğru ilerliyordu.

Lenz en yakındaki sandalyeye tedbirli bir şekilde çöktü. Becker bakışlarını kâğıtlarından kaldırdı. Bu, Becker'in organizasyon yeteneğinin bir parçası, diye düşündü Lenz. Görevlerinin muazzam çeşitliliğine rağmen hem kendisine hem de başka insanlara zaman ayırmayı başarıyordu.

"Sanki yıkanmaya ihtiyacın var senin," dedi Becker. "Nasıl bir dalaşa girdin?"

"O kadar berbat mı görünüyorum?"

Becker ona bir cep aynası uzattı. Lenz kendini inceledi. Bir gözü mor bir şişliğin içine gömülmüştü. Sıyrıklar yanaklarının kirini ve kanını zikzaklar şeklinde çizmişti. Lenz temizlenmek için Ağır Süvari kışlasında durmamıştı. Zamanını yemek bulmak için harcamıştı. Sonunda merhametli bir mutfak çavuşu adamlarına yemek vermeye razı olmuştu.

"Sana biraz su getirmelerini söyleyeceğim." Becker ayağa kalktı, kapıya yürüdü ve dışarıda bekleyen emir erini çağırdı.

"Teşekkürler," dedi Lenz.

"Bir şeyler atıştırmak ister misin?"

Lenz başıyla evet dedi. Becker yarım somun ekmeğini bir raftaki kitapların arkasından aldı, bir çakı çıkarıp iki dilim kesti. Lenz ekmeği aç kurtlar gibi yiyip bitirene kadar bekledi. "Eee?" dedi.

Lenz, kendini ayrı tutmaksızın, arbedeyi nakletti. Olan bitenin tam bir tanımlamasını yaparken, öfkesi yine içinde kaynadı. "Daha ne kadar şevk kaybetmeyi göze alabilirsiniz?" diye sordu, sesini yükselterek. "Hiçbir şeyin yapılmadığını gören, Grandük'ün cephanelikleri ve ambarlarına el sürülmezken hâlâ çıplak ayakla ve paçavralar içinde ortalıkta gezen erleri daha ne kadar tutabileceğimizi düşünüyorsun?"

"Suyun," dedi Becker.

Emir eri elinde ibrik, leğen ve havluyla geldi.

Lenz beline kadar soyundu, avcuna su doldurup yüzünü dikkatlice yıkadı. Su şakırtılarının ötesinden Becker'in, "Bu arada, ben hikâyeyi biliyordum," dediğini işitti.

Durdu.

"Savaş Bakanlığında bu konu bayağı heyecan yarattı. Binbaşı Thomé diye biri geldi ve senin adının özellikle altını çizerek, bize ayaktakımı ve başka kötüleyici isimler taktı. Onu tanıyor musun?"

Lenz başını salladı. Kirli suyu pencereden dışarı döküp leğeni yeniden doldurdu ve göğsünü, gövdesini yıkadı.

"Rastatt Sivil Muhafızlarının eski komutanı mıydı?" dedi Becker. Lenz evet anlamında homurdandı. "Yeniden devreye sokuldu."

"Salağın teki; muhtemelen tehlikeli." Becker frakının astarından bir iğne aldı ve Lenz'e verdi. "Ceketindeki şu yırtığı iğnele! Seninle bir ziyarete gidiyoruz!"

"Struve'ye mi?"

"Hayır. Daha üste."

"Yeni bakan Sigel'e mi?"

"Hayır. Daha üste."

"Ah," dedi Lenz, "o halde bir tarağa da ihtiyacım var."

Becker güldü. Hoş, sıcak bir gülüştü. Yüzünü aydınlattı. "Acele etsen iyi olur. Şövalyeler arasında akşam yemeğini yemek için Pariser Hof'a gitmeden önce büyük adamı yakalamak istiyorum... Tüfeğini bırakabilirsin."

Belediye Sarayında yaşanan, artık bir sağ kanat sol kanat meselesi değildi. Coşkulu kalabalıkların devrimin şampiyonunun kendisini

Belediye Sarayının balkonunda göstermesi için bağrıştığı gürültülü günler geride kalmıştı. Ne de artık Halk Kulüpleri üyeleri ülkenin dört köşesinden, liderlerini sorgulamak, yardım istemek ya da öneriler sunmak için geliyordu. Halk Kulüpleri, devrim zafere ulaşıp amaçları gerçekleştikten sonra, ilgisizlikten dağılıp gitmişti. Şimdi Brentano alkış ve hurra sesleri olmadan etrafta dolaşabiliyordu. Parlamento binasının mahremiyeti ona daha çok uyuyor ve Alt Meclisteki muhalefet konuşmaları yıllarından aşina olduğu ortam, şimdi ona daha yakın geliyordu.

Becker kendisi ile Lenz'in geldiği haberini iletti. Bekleme odasıyla içerideki bürolar arasında iletişimi sağlayan ve suya sabuna dokunmaz görünen memura, "Yurttaş Brentano'ya meselenin acil olduğunu söyleyin," diye ekledi.

Lenz süvari kılıcını parke döşemeye hafif hafif vurarak dakikaları sayıyordu. Yüzü ona dönük oturan Becker, yeleğinin cebine konduğunda hacimli bir şişkinlik yapan devasa bir saatten zamanı kontrol ediyordu.

Memur geri geldi ve başıyla selamladı. "Yurttaş Brentano sizi kabul edemeyeceğini üzülerek bildirdi," dedi yavan bir sesle. "Bugünden dört gün sonra, mayısın yirmi beşinde, öğleden sonra saat üçte gelmenizi öneriyor. Bu sizin için de uygun mudur?"

"Hayır," dedi Becker.

"O halde bir hafta sonra, pazartesi? Yurttaş Brentano'nun çok yoğun bir programı var."

"Mümkün değil," dedi Becker.

"O halde acaba sizin için uygun bir tarihi siz önerebilir misiniz?"

"Evet," dedi Becker. "Bugün. Şu an."

"Ama size söyledim..."

Becker adamı yana itti ve başıyla Lenz'e kendisini takip etmesini işaret etti. Sade bir şekilde döşenmiş iki odayı geçtiler. İkincisinde başını şaşkın bir şekilde kaldırıp bakan ama onları durdurmayı başaramayan bir muhafız oturuyordu. Üçüncüsünün kapı arasından güçlü, azap veren bir öksürük geldi.

Becker kapıya vurdu ve beklemeden girdi. Brentano patiska bir mendille dudaklarını siliyordu. Lenz onun gözlerindeki kızgın, sarı

kıvılcımı gördü. "Size haber yolladığımı düşünüyordum, Yurttaş Becker..."

"Yolladınız," dedi Becker ve oturdu. "Yolladınız."

"Ve?"

"Bu bekletilecek bir mesele değil."

Brentano düşünceli görünüyordu. Bakışları Lenz'e kaydı. "Siz Devlet Komitesinin üyesi misiniz?"

"Evet, efendim."

"Evet, evet, biliyorum. Rastatt'tan bir asker ...? Bu sabahki dövüşte siz de mi vardınız...? Neden? Enerjinizi koruyun."

Hiç yoktan Lenz'in aklına kendi dizesi geldi, *Küçük bir adam vardı ve büyük bir zamanda yaşadı...* Ama şimdi solgun, seyrek sakallı, hasta görünümlü adamla yüz yüze olduğu, o yanan gözleri toplantı salonunun dayattığı mesafe yerine yakın plandan gördüğü için, Lenz, Brentano'nun şarkısındaki küçük adam olmadığını fark etti. Aksine, Brentano'nun nabzı çeşitli olasılıkların hırsıyla atıyordu ve hakikaten kendisine ait, özel bir cazibe onu özel kılıyordu.

"Pekâlâ," diye iç çekti Brentano. "Bir sonraki randevuma geç kalacak olsam da."

Becker doğrudan meselenin özüne daldı. Ara sıra Lenz'i bir ayrıntıyı vermeye davet ederek, bu sabahki kargaşanın nedeninin daha derinlerine indi. Sebebin ortadan kaldırılmasını talep etti. Onay için Lenz'e dönerek ihtiyaçları listeledi. Bu ihtiyaçların karşılanmasını talep etti. Lenz'den kesin gerekliliğine tanıklık etmesini isteyerek, asgari hedefleri betimledi. En yüksekleri dahil, sivil ve askerî, tüm otoritelerin işbirliğini talep etti.

Brentano, başı biraz eğik, yüz ifadesi ihtiyatlı, dinledi. Bu durum hiç değişmedi, Becker sözlerine son verirken bile. "Devrimin stratejik durumunu biliyorsunuz. Başarı konusundaki zayıf umutlarımızın neye bağlı olduğunu biliyorsunuz. Ve Yurttaş Brentano, şimdi vereceğiniz kararla yargılanacaksınız."

Becker sözlerini bitirdiği halde, Brentano küçük, aydınlık, rahat odanın öğle vakti sükûnetini dinliyor gibiydi. "Benim konumumdaki insanlar," dedi sonunda, "verdikleri her kararla yargılanır." Sonra

sanki istemediği kadar zamanı varmışçasına, sanki bahane ettiği bir sonraki randevusu bütün aciliyetini yitirmişçesine tekrar durdu.

Benim konumumdaki insanlar... Lenz kendisini Brentano'nun konumuna koymayı denedi. Brentano olan bitenleri planlamış mıydı? Grandük'ün bir topçu birliği cephane arabasının sert koltuğunda kaçışını hesaba katmış mıydı? Yasallığı birkaç tabur askerin isyankâr eyleminden kaynaklanmış, iğreti karakteri her dikişi ve düğme deliğinin içinden parlayan bir rejimin başında olmayı istemiş miydi? Rotasını hangi yıldıza doğru çizmişti? İnandığı bir yıldız var mıydı? Bir rota belirleyebiliyor muydu? Yoksa yoluna çıkan gündelik kayalık ve sığlıklardan uzak durabilmeyi şans mı sayıyordu?..

Brentano doğruldu. Frakının düğmelerini açtı, ellerini kaldırdı ve "Üzerimi arayın, Dostum Becker! Herhangi bir tüfek, tabanca veya çakı gibi bir şey görüyor musunuz? Size onu, memnuniyetle, milisiniz için veririm!" Ellerini indirdi, cebine uzandı ve birkaç kâğıt gulden ve bir miktar bozuk parayı çıkardı. "Alın bunları, Dostum Becker! Sahip olduğum son şey bu!" Somurtkan bir şekilde güldü. "Sözüme güvenebilirsiniz: Bu hükümetin başı bir yoksul! Bu yılın şubat ayından bu yana yalnızca dava için çalıştım. Tek bir ücretli davaya bakamadım. Üstüne üstlük müvekkillerimden çoğunun parasını ve örgütün masraflarından payıma düşeninin fazlasını cebimden ödedim. Ve şimdiye dek üst düzey idarecilerin ne kadar maaş ve yevmiye alacaklarının oylamasını yapmaya hiç zaman olmadı. Eğer arkadaşım Yurttaş Thiebaut'nun bu şehirdeki Hotel Pariser Hof'ta hissesi olmamış olsaydı, benim ne yiyecek yemeğim ne de başımın üstünde bir dam olurdu."

"Halk milisinin donanımını ve silahlandırılmasını cebinizden yapmanızı beklemiyorum," diye homurdandı Becker.

"O halde aynı fikirde olduğumuzu söylemekten mutluyum!"

Becker, Brentano'ya şüpheyle baktı. "Öyle miyiz?"

"Ah, evet! Yanlış kişiye talepte bulunduğunuz konusunda evet! Sizin Amand Goegg'i görmeniz gerek. Mali konulardan o sorumludur. Sizin silaha, çizmelere, kıyafetlere, erzaka, maaş bordrosuna, diğer bir deyişle büyük miktarda paraya ihtiyacınız var. Bunları yalnızca Goegg tedarik edebilir..."

Bu düz, tartışma götürmez bir mantıktı. Durum böyle olsa da, diye düşündü Lenz, bir yerinde bir sakatlık vardı; ama nerede? Becker'e göz attı. Tatsız akıl yürütmenin mantığını çökertecek bir tezin nafile arayışı içinde alt dudağını ısırıyordu.

"Ve şimdi," diye gülümsedi Brentano, "gerçekten gitmem gerekecek. Beni sonraki gelişmelerle ilgili olarak bilgilendirirsiniz, dostum Becker, olur mu?"

***

Becker, Maliye Bakanlığı'na giden yolun ilk bölümü boyunca küfretmeyi sürdürdü. Elinin altında, bir insanın büyük-büyük-büyükannesine, en uzak cetlerine kadar uzanan bir küfür dağarcığı vardı. Bu dağarcığı, Brentano ile kendisi arasında oldukça eşit bir şekilde bölüştürdü. Brentano'ya onu kurnazlığıyla alt ettiği için küfretti; kendisine de bu kadar ucuz bir şekilde alt edilmesine izin verdiği için.

"Lenz, oğlum," dedi küfürlerinin arasında, "bu işten şunu öğrensen iyi olur: Bir politikacıya asla güvenme. Esas olarak sen ve ben askeriz, devrimciyiz, sıradan insanlarız. Karşımızdaki kişinin de her nedense aynı şekilde davranmasını bekliyoruz. Ama öyle olmuyor. Bizim için kırmızı veya mavi ya da yeşil olan onun için bütünüyle farklı bir renk olabiliyor. Anlıyor musun?"

Lenz başıyla onayladı. Brentano'dan uzaklaşır uzaklaşmaz, o ve Becker, ceplerini tersyüz eden zavallı yoksulun kendisiyle kararı arasına bir başka görevliyi koymuş olduğunu, belirli bir tavır almaktan kaçınmak için demokrasi ve ortak sorumluluk bahanelerini kullanmış olduğunu fark ettiler. *Parayı yalnızca Goegg tedarik edebilir!* Goegg, Brentano'nun rızası olmaksızın tek bir gulden bile vermeyecektir. Hatta bir miktar para gelecek olsa dahi, yığınla askeri teçhiz edecek silah ve cephane, devlet cephaneliği dışında nereden satın alınabilirdi ki? Üstelik bunların satılması için de yine Brentano'nun onayı gerekirdi.

"Yurttaş Becker!" Lenz sesini alçaltmıştı. "Sizce iki tarafı birden mi idare ediyor?"

Sıcak güneş, âdeta terk edilmiş caddeyi kavuruyordu. Birisi suyoluna çöp atmıştı. Pis koku sıcakta yükseliyordu.

"Vatan hainliği çirkin bir kelime," dedi Becker. "Dürüst bir fikir ayrılığı diye bir şey var, biliyorsun!"

"Bir politikacıya asla güvenme!.." Lenz alaycı bir şekilde onun söylediğini tekrarladı. "Öğreniyorum, görüyorsunuz!"

Becker hiçbir yorum yapmadı.

"Peki, ne istiyor?" diye ısrarcı oldu Lenz en nihayet.

"Bunu söylemek güç." Becker ellerini ceplerine koyup temposunu yükseltti. "Belki de yalnızca hayatta kalmak istiyor!"

"Hayatta kalmanın en garanti yolu sanırım zaferdir!"

"Peki, ama eğer o konuda pek bir ihtimal görmüyorsan? Eğer buna asla inanmadıysan? Eğer, gerçekte, bundan biraz da korkuyorsan?"

O halde Becker'in muhakemesi kendisininkine benziyordu!.. Bu Lenz'i şaşırttı ve rahatsız etti.

"Onun bir avukat olduğunu aklından çıkarma," diye devam etti Becker. "Yasayı ihlal edecek ne yaptı? Baden devletinin yüksek yasal otoritesi olan Grandük kaçtı. Grandük'ün hükümeti, düzeni temin etmek yerine dağıldı. O, Lorenz Brentano, yalnızca anarşizm ve başka şeylere olan eğilimlere karşı düzeni korumak için hükümetin gevşemiş dizginlerini eline aldı. Aslında orijinal Devlet Komitesi duyurusunda o bunları anlattı, Andreas Lenz, hani altında diğerlerinin yanı sıra senin de imzan olan duyuruda... Eğer devrim hükümetinin başkanı olarak eylemlerini savunması istenirse, kendi lehine ne kadar harika bir dava ortaya çıkarabileceğini görebiliyor musun? O hiçbir yasayı ihlal etmedi. Onları korudu. O sadece bizim milisimize Grandük'ün parası, silahları ya da levazımından verecek olsaydı, yasayı ihlal etmeye başlardı."

"Ama bu *hainlik*!" Lenz elini saçlarının arasından geçirdi. "O, Grandük'ün yerine geçici olarak geçmiş biri değil ki! O, devrimin başı!"

"Kimin devrimi?" Becker soruyla karşılık verdi. "Askerlerin mi? Köylülerin mi? Hukukçuların, öğretmenlerin ve entelektüellerin mi? Kasapların ve fırıncıların, mum imalatçılarının mı? İşçilerin mi? Thiebaut'nun, Goegg'in, Struve'nin, senin mi?"

"Halkın!" dedi Lenz, inançla.

"Halkın!" dedi Becker kızgınlıkla. "Grandük'ünüze ve onun çeşit çeşit bürokratlardan oluşmuş hükümetine sahip olduğunuz sürece, hepiniz ona karşı olabilirdiniz. Ama şimdi bir şeyden *yana* olmak

zorundasınız. Neden yanasınız? Özgürlükten mi? Ne tür özgürlük? Kimin özgürlüğü? Anayasal monarşi mi? Ama zaten sahip olduğunuz da aşağı yukarı bu değil miydi? Bir cumhuriyet mi? Ne tür bir cumhuriyet? Onun içinde kimin iktidarı olacak?"

Sorular Lenz'in üstüne yağdırılmıştı. "*Siz* söyleyin bana," diye itiraz etti.

"Söyleyemem."

"Bir fikriniz olmalı!"

"Var!" Becker'in yüzündeki hatlar düzelmiş, bakışları yumuşamıştı. "Fikirlerim olmasaydı, hayatım boyunca bu devrim için nasıl savaşabilirdim! Fikirlerim çok heyecan verici, muhtemelen de ütopik."

Ütopik mi? Becker fikirlerinin, en azından kendi yaşam süresi içinde gerçekleştirilebileceğine inanmıyor muydu?.. Ama Lenz'in kendi fikirleri de ütopik değil miydi? Becker'inkilerle kıyaslanınca, Becker'inkiler en makul bir gerçekçilik türü olarak görünmeyecek miydi? Ve olması gereken de bu değil miydi? Hayal gücü, hayatın, değiştirme iradesinin, mücadelenin ana kaynağı değil miydi?

Lenz gülümsedi.

"Daha iyi hissediyor musun?" diye sordu Becker.

"Bir ölçüde," diye kabullendi Lenz ve karşılık olarak sordu: "Ama bana söyler misiniz, neden Goegg ile vakit kaybediyoruz? Geriye dönmek, Pariser Hof'a gitmek, Brentano'nun yakasına yapışıp onu, tarafını açık etmesini sağlayana kadar bırakmamak zaman kazandırmaz mı?"

Maliye Bakanlığı'nın binası olan, devetüyü rengi, oturaklı, iki katlı, gösterişli binaya ulaşmışlardı. Koca göbeğinin üzerinde kırmızı-beyaz çizgili bir önlüğü olan, yaşlıca bir hademe arka avluya açılan koridoru sakin sakin süpürüyordu. Etrafta başka ne bir muhafız ne de kapı görevlisi vardı. Bir avuç dolusu kararlı adam bütün hazineyle çıkıp gidebilirdi.

"Benim fikirlerim ütopik olabilir," dedi Becker, hademenin yanından geçip cam panelli bir kapıdan içeri girerken, "ama somut sorunlarda ben elde edebileceklerime bakarım. Bu süreci adım adım geçireceğiz. Belki Goegg bir şey *yapacak*..." Şimdi, iyice yıpranmış kumtaşından merdivenleri çıkıyorlardı. "Her durumda, onun bizim tarafımızda olması daha iyi olur."

Koridorun sonundaki kapının şatafatlı altın yaldızı, arkasındaki resmî yetkilinin önemini vurguluyordu. Becker kapıyı iterek açtı ve girdi, Lenz peşinden izledi. Önlerinde muazzam, ışık dolu bir oda uzanıyordu. İçine giren her insanı cüceleştiren bir odaydı bu. En uzaktaki pencerenin yanındaki bir rokoko masada bakan oturmuş, bir şey okuyordu.

Goegg doğruldu ve ellerini açıp odanın ortasına kadar geldi. Bakanlığının durumu için özür diledi. Döşemenin cilalanmaya ihtiyacı vardı; pencerelerse, devrimin hemen sonraki sabah kaçıp giden önceki bakandan bu yana temizlenmemişti. Bakanlık personeli fena halde yetersizdi. Daire başkanlarından temizlikçi kadınlara kadar, memurların yarısından fazlası işten atılmak zorunda kalınmıştı. Çünkü Goegg onların Devlet Komitesine ve Baden halkının hükümetine bağlılık yemini etmeleri konusunda ısrar etmişti. Onlarsa yeminleri, "daha önceki yeminlere halel gelmeksizin" ibaresini dahil etmediği takdirde yemin etmeyi reddetmişlerdi.

Goegg kısık bir kahkaha attı. "Bir düşünün, Alteslerine bağlılıklarından vazgeçmeksizin bize bağlılık yemini etmek! Hayır, hayır, ben o lanet olası ikiyüzlülüğe izin vermektense kendi kendimin sekreteri, tahakkuk memuru, muhasebecisi ve temizlikçisi olurum!.."

Bunu söyleyerek diğer devlet dairelerinin buna izin vermiş olduğuna işaret etmiş oluyordu. 'Hayır, Goegg hiçbir surette en kötüsü değil,' diye düşündü Lenz. O, devrimciliğin somut örneği olarak kalmıştı; ince, genç, siyah, sivil frakının üzerindeki üç renkli atkısı, sol kalçasının üzerinden sallanan hafif, ince işlenmiş kılıcıyla. Bununla birlikte, Offenburg'dan bu yana değişmişti. Bitkinlik ya da karmaşık işinin yükü, yüz hatlarını silikleştirmişti. Gözlerindeki alev arada bir ortaya çıkan bir kıvılcıma dönüşmüştü.

"Biz Yurttaş Brentano'nun önerisi üzerine geldik..." Becker bir girizgâh yapmadan doğruca söze başlamıştı. "Binlerce acemiyi günler, taş çatlasa haftalar içinde savaşan bir orduya katmakla ilgili sorunları size anlatmama gerek yok. Zorunlu ilk şey kaynaklar. Her şeye ihtiyacımız var: ayakkabı tabanından şapkaya, battaniyeden fişeğe..." Becker, beyaz ve altın renkli sandalyeyi çevirip ata biner gibi üzerine oturunca ve dirseklerini işlemeli arkalığına yaslayınca sandalye gıcırdadı.

"Adamlarımızın çoğunluğunun sahip olduğu bir şey varsa, o da sırtlarındaki giysilerden ibaret," dedi Lenz.

"Biliyorum." Goegg mutsuz görünüyordu. "Ama ne yapabilirim?" Ellerini çevirip sıktı. "İlk aşamada en azından işleri bir düzen içinde bulacağımızı umuyorduk: mevcut nakit, banknotlar, krediler, borç hesabı, daha bilmem neler..." Başını iki yana salladı. "Geçen bunca günün ardından, Grandük'ün mali işlerini nasıl idare ettiğini daha anlayamadım."

"Burada bunu bilen herhangi biri var mı?" diye sordu Becker.

Goegg uzun adımlarla daha küçük kapılardan birine doğru ilerledi, kapıyı açtı ve seslendi, "Bana Müsteşar Lommel'i yollayın!" Geri dönerek devam etti, "Herkes avcunu açıp bana geliyor: Ver! Ver! Devlet Komitesi, bakanlıklar, sivil komiserler, idareler, diğer Alman devletlerindeki gerici terörden dolayı hak sahibi olduğunu düşünen her yabancı ve sığınmacı. Haklılıklarından ve ihtiyaçlarından şüphem yok. Lütfen, beni anlayın! Ama ben bu parayı nereden bulacağım? Yalnızca gelirden bulabilirim! Lakin sizi temin ederim, iş vergi ödemeye gelince devletten talepleri bitmeyen aynı yurttaş söylenip duruyor: Devrim bu mu demek? Özgürlük bu mu? Ayrıca benim vergi tahsildarım yok. Olsaydı bile tahsilatı zorlama imkânım da yok. Birazcık oradan, birazcık buradan, her nerede yerel kasalarda bir şey bulduysak oradan güçlükle bir şeyler topladık. Ama askerlerin maaşlarını yükseltmek zorundaydık! Tecrübeli çavuşlara devrimin vaadini yerine getirmek ve Grandük hükümetinin, askerlik hizmetini başkalarının yerine yapanlara borçlarını ödemek zorundaydık. Ve ben, biliyorsunuz, bize silah satın almaları için Belçika'ya, Fransa'ya satın alıcılar yolladım..."

Konuşmaktan Goegg'in nefesi kesilmişti. Serinletici bir esintinin girmesi için bir pencereyi açtı ve yarım sesle, "Bu sabah Prusyalıların Köln'de bizim sevkiyatımızı alıkoydukları haberi geldi. Ve Fransa'daki adamlarımız iki kasa altınla Louis Bonaparte tarafından alıkonuluyor..."

Durdu. Elinde bir kâğıtla Müsteşar Lommel içeri girmişti. İyi eğitilmiş bir hizmetçininki gibi mesafeli bir tavrı vardı.

Goegg yüzünü tekrar odanın içine, ziyaretçilerine doğru çevirdi. "İşte bu durumdayım. Ben para basmıyorum, biliyorsunuz, değil mi?"

"Ama yapabilirsiniz," dedi Becker sakin bir şekilde.

Goegg'in yanaklarına hafif bir pembelik yayıldı. "Struve de böyle söylüyor! Ama bankacılık, ödeme gücü ve finans konularında, Struve de dâhi karısı kadar az şey biliyor!"

Lenz gülümsemeden edemedi. Goegg'in, Amalia Struve'nin Baden'in mali selameti konusunda uzun, tumturaklı konuşmalarıyla saldırıya uğradığını gözünde canlandırmak güç değildi.

"Eğer para basarsam," dedi Goegg kızgın bir şekilde, "kılıf olarak ne kullanacağım?"

"Bize karşı bir müdahale savaşı biçimleniyor." Becker'in gözleri ince bir alayla kısılmıştı. "Eğer bu savaşı kaybedersek, hiçbir parasal konuya kılıf uydurmaya gerek kalmayacak. Eğer kazanırsak, bütün Almanya'nın değerli varlıkları bizim paramıza destek olacak."

Lenz, Goegg'in yüzünün aydınlandığını gördü. Amalia'nın muhakemesi belli ki böyle kuvvetli bir tezi içermemişti.

Fakat Lommel derhal kanca attı. "Devlet ve halkın refahı," diye lafa girdi Lommel yumuşakça, "paramızın sağlamlığına bağlıdır." Sonra sağlam bir paranın dayanaklarının ayrıntılarına indi: altın, menkul değerler, uluslararası bankalar tarafından kabul edilebilirlik... 14. Louis'nin maliye bakanı Necker'in teorilerinden söz etti, Fransız Devrimi'nin *assignat*'ları* için genel kabul sağlamadaki başarısızlığına değindi ve halkın Baden guldenine güveniyle oynanmasındansa istifa etmeyi yeğleyeceği tehdidinde bulundu.

Goegg, müsteşarının istifa tehdidi karşısında gözle görülür şekilde irkildi.

Becker daha az etkilenmiş görünüyordu. "Halkın güveninden söz ettiniz, Sayın Müsteşar. Bir devletin parasına olan güven sadece o devletin sağlamlığına olan güven anlamına gelir. Bizim durumumuzda, o sağlamlık şimdi süngülerle temin edilmek zorunda. Süngüler de sonuçta paraya mal oluyor ki bu da kısır döngüyü tamamlıyor. Sayın Müsteşar..." Becker kararlı bir şekilde doğruldu ve sandalyesini uzaklaştırdı, "bu kısır döngüyü kırabileceğimiz tek bir nokta görüyorum ki bu da paradır! Siz bize parayı sağlayın, biz de süngüleri ve süngüler yoluyla o paranın güvenliğini sağlayalım."

* Fransız Devrimi sırasında Fransız parasının yerini alan değerli kâğıt. *-çev.*

Bu, Lommel'i telaşlandırdı. Solgun yüzünde hafif bir ter tabakası oluştu. Mürekkep lekeli parmağı onu çok sıkmaya başlamış yakasını açmaya çalıştı. Lommel, resmî daire koltuklarıyla ve bürokratik unvanlar merdiveninden ağır ağır çıkmakla uyuşan, bu çıkış sırasında alınan kiloların her gramı yarım kilo karakter kaybıyla karşılanan yumuşak, biçimsiz türden bir şişmanlamaya eğilimliydi.

Kalın ensesini havalandıran Lommel yanıtı buldu. "Efendim," dedi sabırla, soluk, biraz pörtlek gözleri esas muhalifi olan Becker'e sabitlenerek, "hayalî parayla yalnızca hayalî süngüler alabilirsiniz!"

"Gerçekten mi?" Becker belliydi ki sabrını kaybediyordu. "Dikkat edin, Sayın Müsteşar, devrim davasına sadakat yemini ederken arka planda çekinceleriniz olduğunu söylemiyorum. Yalnızca parayı amaca ulaşmayı sağlayan bir araç, bir kâğıt parçası olarak göremiyorsunuz..."

"Para paradır!" diye ısrar etti Lommel, ama kesin ifadesinin gerisinde korku seziliyordu.

"Yurttaş Lenz!" diye talepte bulundu Becker. "Bir tahmin yapmanı istiyorum. Eğer sen ve ben, bir bölük askerle yalnız başımıza Karlsruhe'nin caddelerinde kapı kapı dolaşıp bulunan bütün tüfeklere, Sivil Muhafız tüfeklerine, av tüfeklerine, yadigâr silahlara, artı olarak çeşitli cephane ve donanıma el koysaydık, kaç askeri silahlandırabilirdik?"

"İki taburu," dedi Lenz, hızla hesaplayarak, "belki de üç."

"Ama bu yasadışı olurdu," dedi Lommel.

"Devrim," Becker'in çenesi dışarı uzanmıştı, "kendi yasallığını yaratır. O silahlar da güvenilmez unsurların ellerinde olmamalı zaten... Ve siz cevap verin Yurttaş Goegg, eğer bir bölük askerimiz diyelim ki ayda seksen guldenden fazla kazanan herkesin malvarlığının yüzde onunu, özel bir yurtseverlik acil durum katkısı olarak talep etseydi, tahmininizce yalnızca Karlsruhe'de ne kadar para toplayabilirdik?"

"Bu yalnızca yasal olmamakla kalmaz...!" diye homurdandı Goegg, "üst sınıftan bütün insanları bize karşı kışkırtır!"

"Ne yani" diye omuz silkti Becker, "Onlar hiç bizim *için* savaşırlar mı? Ya da, her zamanki gibi, savaşacak olan hep fakirler mi olacak?"

Goegg'in yüzü allak bullak olmuştu. "Ben sorumlu bir hükümetin bakanıyım," dedi. "Önerdiğiniz son çare tedbirlerinin bir kişinin

hevesiyle alınmasını düşünemem bile..." Lenz'e döndü. "Siz Devlet Komitesinin seçilmiş bir üyesisiniz! Bunu siz önerebilirsiniz, biz de müzakere edip demokratik bir oylamayla karar veririz!"

"Peki, böyle bir önerinin çoğunluğu sağlayabileceğini düşünüyor musunuz?" diye sordu Lenz. Durakladı, sonra da devam etti, "Daha da açık olmak gerekirse, Brentano'nun bunu destekleyeceğini düşünür müsünüz?"

Soru, Goegg'in hiçbir şey yapmamayı makul gösterme girişimini uygun bir şekilde bertaraf etti. Bununla birlikte birkaç sözle Goegg'i silahsızlandırmış olmak Lenz'e hiçbir kıvanç vermedi. Hiç kimseye haksızlık etmeden işlerini doğru dürüst yapmak isteyen ve kendi iyi niyetiyle ne yazık ki elini kolunu bağlayıp kendisini yenilgiye uğratan Goegg'i tuzağa düşüren çelişkileri duyumsadı.

Goegg kendi açmazının anlaşılmasını kolaylaştıramadığı ve kendisine ricada bulunanları Brentano'ya geri gönderemeyecek kadar dürüst olduğu için kendisine bırakılan tek yolu seçti: Becker'in peşinde olabileceği önemsiz bir ödün. "Müsteşar Lommel," diye sordu, "ne kadar paramız var? Günlük hesap raporuna bir bakalım..."

Lommel katlı kâğıdı kolunun altından çıkardı, açtı ve masanın üstüne, Goegg'in önüne koydu.

Goegg kâğıdı inceledi. Sonra bir kâğıt üzerine birkaç kelime yazdı, emri imzaladı ve Lommel'e verdi. Becker'e dönerek, "Bu pek yeterli değil. Ama şu anda sizin için yapabileceğim bu."

"Peki, ne zaman daha fazlasını alabilirim?" diye sordu Becker.

"Devlet Komitesi bir mali politikayı, vergi yasalarını, kaynaklarının kıymet takdirini hayata geçirdiği zaman..."

Ama Becker dinlemiyordu. Müsteşar Lommel'in etli sırtına bir şaplak attı ve "Gidelim, hayale dönüşmeden bu parayı tahsil edelim bari," dedi.

Bir defalığına, kısa bir an için, Lommel'in solgun yüzünde bir ifade belirdi. Bu nefretti.

13. Bölüm

Karlsruhe'de işler çok daha resmîydi. Pariser Hof Oteli'nde *table d'hôte* (tabldot) saati bir olarak duyurulmuştu, ama 'Devlet Komitesindeki Beyefendiler' teşrif etmeden yemek servisi yapılmazdı. Bu türden küçük ayrıcalıklar harekete bürokratik bir parıltı katıyordu.

F. Engels'in *Reich Anayasası İçin Kampanya* kitabından Andreas Lenz tarafından yapılan alıntı.

Tekrar tekrar Pariser Hof'a giden yolu soran iki genç adamın, aralarında pek konuşmadan da anlaşabildikleri belli oluyordu. Daha uzun olanı kendilerine verilen tarifi tekrarladı: "Dosdoğru gidin, sonra ikinci sol, sonra tekrar sağ. Kulağa sanki bu devrimin politikası tarif edilmiş gibi geliyor."

Diğeri bir şey söylemek üzereyken, bunun yerine purosundan bir nefes çekti. İstasyondan bir arabaya binmeleri gerekirdi, ama son derece sınırlı olan paraları onları araba ile puroları arasında tercih yapmaya zorlamış ve arkadaşı Engels sormadan puroları almıştı.

Devrimin başkentinde bir yürüyüş yapmak aydınlatıcı oluyordu. Caddenin karşı tarafında sarhoşluktan sendeleyen birkaç asker dışında, etraf sakin görünüyordu. Bir gönüllü subayın aşırı uzun mahmuzlarının tıngırtısı sessizliği bozdu. Engels çantasını yere bıraktı ve gözlerini şatafatlı apoletler ile üç renkli fulara, cilalı çizmelerinin ilerlemesini engelleyen kılıca dikti.

"Sen de böyle yakışıklı görünebilirdin," diye bir yorumda bulundu yoldaşı. "Bu omuzlar ve bu göğüsle bu kıyafet tam senlik."

"Sırası gelmişken, Marx," diye karşılık verdi Engels, "o tüfeklere ne oldu?"

"Onlar güvende. Jandarmalar gelmeden onlarla ilgilendim. Devam edelim mi?"

Engels çantasını aldı. "Haydi!"

Marx göz ucuyla arkadaşını izliyordu. Engels göstermese de içi hâlâ yaralıydı. Bu son günlerde her şey her ikisi için, özellikle de Engels için, biraz ağır geçmişti. Engels'in içini acıtan şey, Prusya birliklerinin Prusya Ren bölgesindeki ayaklanma merkezlerini çabucak ezmesi ve Elberfeld kentinin planlanmasına ve inşa edilmesine yardımcı olduğu güzel barikatlarını dümdüz etmiş olması değildi. Bundan çok daha kötüsü, isyanı yöneten burjuvaların işin ortasında onu devre dışı bırakmış olmasıydı. Çünkü *Neue Rheinische Zeitung*'un editörü Friedrich Engels'in onların gönülsüz isyanlarını kızıl bir proleter devrime dönüştüreceğine dair korkuları, kraliyet toplarından duydukları korkudan daha büyüktü. Engels'in içini ezen şey, yerel ayaklanmadan kendilerini bir kez kurtardıktan sonra, Prusya otoritelerinin sorunun kaynağı gözüyle baktıkları gazeteyi kapatmış olmaları da değildi. Onu asıl üzen, editörlük bürosunun duvarına asılmış sekiz güzel tüfeği kullanma şansının artık kalmamış olmasıydı. Onu yaralayan, uzun vadeli bir savaştaki bu geri çekiliş değildi. En acısı, Almanya'da demokrasi için kalan şanslarını kullanma konusunda ya çok cesaretsiz ya da çok sınırlı yetenekleri olan adamlara, en basit siyasi taktikleri anlatabilmek için, kapı kapı dolaşan seyyar satıcılar gibi çalışma zorunda kalmış olmalarıydı.

"Bir meslek değişimi düşünüyorum," diye başladı Engels tekrar.

"Askerlik mi?"

"Sonuçta, kalan son savunma hattındaki birliklere katılma dışında pek bir şans olmayabilir... Ama kastettiğim bu değildi. Ben kendimi her zaman bir tarih, siyaset, felsefe yazarı olarak düşündüm. Ama o yüzleri betimlemek için hiciv yazarı olmak gerek..."

Kimi kastettiği Marx için açık olduğundan sormasına gerek duymadığı o yüzler, dün Frankfurt'ta konuştukları milletvekillerine aitti.

Engels'in sözleri düşüncelerine yetişmeye çalışıyordu. "Sen her yerde silah altına çağrı için bir bildiri yayınlamaları ve halk egemenliğine karşı çıkmaya cesaret eden bütün hükümdarları, bütün bakan ve bütün memurları suçlu ilan etmeleri gerektiğini söylediğinde, genzine şehriye çorbası kaçan adamı gördün mü? Ve ben, bütün Millet Meclisinin onların koruması altına girebilmesi için devrimci Baden kıtalarının Frankfurt'a resmen davet edilmesini önerdiğim zaman nasıl ür-

perdiklerini gördün mü? Bunun düşüncesi bile yetti!.. Böyle bir adım, devrimi bütün Güney Almanya'ya yayabilirdi. Bu, ayaklanmayı hâlâ içten içe kaynamakta olan Saksonya ve Prusya'ya geri getirebilirdi..."

Marx elini sakinleştirici bir edayla uzattı. "Belki burada şansımız yaver gider. Karlsruhe'deki bu adamlar güçsüz bir parlamento oluşturmuyor. Bunların bir ordusu, paraları ve bir tür hükümet aygıtı var. Bunları yetkilerini genişletmek için kullanmadıkları takdirde, hepsini kaybedeceklerini fark etmek zorundalar."

Yolu yürüyüp sola dönmüşler ve şimdi sağa, büyük kapıları ile zemin kat pencereleri otel olduğunu gösteren, koca, yeni binanın bulunduğu caddeye dönüyorlardı.

"Ve unutma: Bizim onlara sunacak bir şeyimiz var..." Marx durdu, kendisini ve yoldaşını mevcut durumun desteklemediği bir iyimserliğe ikna etmeye çalıştığının bilincinde, sustu.

Engels bunu çabucak fark etti. "Bu yer, Almanya'nın her köşesinden gelmiş, maaş bordrolu bir iş ya da havalı bir üniforması olan subaylık görevi karşılığında, kendilerini ve aşikâr çözümlerini sunan, iflas etmiş köktenci yandaşlar ve yenilgiye uğramış demokrat politikacılarla dolu..."

Girdikleri cadde biraz daha hareketliydi. Yanlarından birkaç araba tangırtıyla geçmişti. Kerliferli fraklar içindeki, başları silindir şapkalı adamlar, adımlarını otelin girişine yönlendiriyordu. Birkaç sokak çocuğu nöbetteki dağınık saçlı askerin etrafında toplanmıştı.

"Yalnızca sen ve ben değiliz..." Marx önlerinde açılan manzarayı inceledi. Otele ulaşan birkaç adam belli ki önemli kişilerdi. "Bizim hiçbir gücümüz yok, bu doğru. Ama nasıl oldu da senden Elberfeld'de bu kadar korktular, Engels? Avrupa'da bir heyula kol geziyor!.." Kıkırdadı. "Ve hafif çantalarımızla burada yürüyen sen ve ben, o hayalet bedenin parçalarıyız." Dudaklarının arasından purosunun izmaritini alıp üzülerek attı. "Sadece Brentano ile arkadaşlarının izlemeyi planladığı politikayı görmek zorundayız. Sonra, bunun umut vaat edecek ve resmî katkı sağlamaya yetecek kadar etkilenip etkilenemeyeceğine karar vereceğiz..." Durdu. Yoldaşının dikkatinin başka bir yerde olduğunu fark etti.

"Dinliyorum!" diye karşı çıktı Engels.

Ancak Marx devam etmek istemedi. Engels'in dikkatini neyin dağıttığını görmek için döndü. Yanıt, Pariser Hof'un önünde biri siyah, biri beyaz iki güçlü atın çektiği açık bir faytonun arka koltuğunda oturuyordu. Arkadaşının kadınlara özel düşkünlüğünü her zaman onaylamayan Marx, bu kez anlayış gösterir gibiydi. Arabadaki kadın çok dikkat çekiciydi. Güzelliğinde yalnızca birazcık *hafiflik*, devrimin belli ki gideremediği grandükalığın bu rüküş hükümet merkezindeki sıkıntısını hafifleten, büyük kent dünyasından bir esinti vardı. Bir moda uzmanı olmasa da, Marx, genç kadının giydiği elbiseyle vurgulanan ten renginin ve beden hatlarının hassas yoldaşı üzerinde yaptığı etkiyi kestirebiliyordu.

Sokak çocuklarına şimdi, faytona, kadına ve onun solunda oturan adama bön bön bakmak üzere bir anda toplanmış bir aylaklar çetesi eklenmişti. Kadının karşısında oturan kişi, ne idüğü belirsiz külrengi kıyafetiyle uyumlu ne idüğü belirsiz yüzüyle, önemsiz bir kişilikti. Muhtemelen bir hizmetçiydi ve yorum konusu değildi. Otelden, kepleri ellerinde bir kapı görevlileri ve hamallar topluluğu, taşıtın kapısını açıp başlarıyla selamlamak için kaldırım kenarına aceleyle geldiler.

Hanımın solundaki adam doğruldu, kaldırıma indi, şapkasını çıkararak kadının parmak uçlarını öptü. "Stäbchen benimle temas halinde olacak," dedi kadına ve veda etti. Kalabalığa karşı alaycı gülümsemesi, halkın içinden ayrılırkenki umursamazlığı onun izleyicilere alışkın bir adam olduğunu gösteriyordu. Kadınla arasındaki yakınlık, kadının tahrik eden cazibesi ile adamın göze batan çirkinliği, çarpık ağzı, içinden kıllar taşan sivri kulakları, pırıltılı gözleri arasındaki tezadı vurgulayan bir his uyandırıyordu.

Adam otele girerken nöbetçi ilgisizce selamladı. Marx arkadaşının kolunu çekti, "Haydi!" Ama Engels olduğu yerde duruyordu. Kadın onu fark etmişti. İri, yeşil, birbirinden uzak gözleri Engels'in gözlerine takılı kaldı; ta ki kadın gözkapaklarını indirip dudaklarına hafif bir gülümseme oturtana kadar. Engels kızıl sakalını sıvazladı. Engels'in çarpıcı bir endamı var, diye düşündü Marx. Ve hanımların dilinden de anlıyordu... O anda külrengi şahıs faytoncuya işaret verdi ve fayton uzaklaştı.

"Sevgili dostum!" diye kapı görevlisine yaklaştı Engels. "Kimdi bunlar?"

"O iki kişi mi?" Kapı görevlisinin kaşları kalktı. "Ha, o Mösyö Mördes; Altesleri Grandük zamanında devlet başsavcısı ve Herr Brentano'nun en iyi arkadaşı olana dek, yakalayabildiği bütün kızıl devrimcileri hapse atan kişi. Şu anda da Aşağı Ren Bölgesinin Yüksek Komiseri..."

"Peki, o hanım?"

Kapı görevlisi ellerini açtı. "Bunun cevabını veremeyeceğim, efendim. O hanım buralarda yeni."

Görevlinin açık avcuna bir madenî para düştü.

Görevli, paraya bir göz attı. Sonra, "Şimdi her tür insan oradan oraya savruluyor. Matmazel Josepha diye tanınıyor..." Engels'i başıyla selamladı ve kapıyı onun için açık tuttu.

Engels uzun adımlarla lobiye girdi. Arkasından gelen Marx muhafız tarafından durduruldu ve diğer beyefendiyle birlikte geldiğini açıklamak zorunda kaldı. Sonunda, ona da geçiş izni verildi. Belli ki, diye düşündü Marx, diğer beyefendiyle birlikte olmak işe yaramıştı. Her zaman böyle değildi ama. Paris'te, polisin bir namus meselesini Engels'i sınır dışı etmek için bahane olarak kullandığı o zamandaki gibi, karışıklıklara da neden olabiliyordu. Bir diğer örnek de, önceki yıl, Brüksel İşçi Kulübü'ndeki Yılbaşı partisinde, Bayan Marx'ın, hanımlardan birisiyle ilişkisinden dolayı Engels'i selamlamayı reddetmesiydi...

Resepsiyon görevlisi direniyordu. Pariser Hof'ta tek bir yatak bile kalmamıştı. Karlsruhe seçkin yabancılarla dolup taşıyor ve herkes Pariser Hof'ta kalmak istiyordu. Herr Engels seçkin biri miydi? Herr Doktor da mı? Onlar yazar mıydı? Editör mü? Karlsruhe yazar ve editörlerle dolup taşıyordu...

"Herr Engels?" Pek de itici olmayan, tumturaklı bir ses lobinin öbür yanından geldi. Faytondan inen çirkin adam yanlarına geldi ve Engels'e müşfik bir ilgiyle baktı. "*Neue Rheinische Zeitung*'dan, değil mi?" diye sordu.

"Kapanmış *Neue Rheinische Zeitung*'dan."

"Oh!" Mördes gülümsemelerinden birini sundu. "Ne üzücü!"

"Mösyö Mördes mi?" Engels sakin bir şekilde devam etti. "Sizinle arkadaşım Doktor Marx'ı tanıştırmama izin verin."

Mördes başıyla selamladı. Marx nezaket sözlerini kendi sakalının içine mırıldandı.

"Bu arada, Herr Engels," dedi Mördes, "benim kim olduğumu nereden biliyorsunuz?"

"Bizler oldukça bilgili insanlarız..."

"Hayli," dedi Mördes. "Hayli." Sonra görevliyle alçak sesle bir konuşma yaptı ve Engels'e dönerek, "Eğer arkadaşınızla paylaşmakta bir sakınca yoksa bir odanız olacak. Eşyalarınızla ilgilenilecek," dedi onların kişisel eşyalarını başıyla işaret ederek. "Doğrudan Köln'den mi geldiniz?"

"Bir gece Frankfurt'ta kaldık," dedi Marx.

"Orada durum sizce nasıl?"

Marx bir puro yakıyordu. Sonunda Engels, "Eminim ki, Mösyö Mördes, siz de en azından bizim kadar bilgilisiniz," dedi.

"Yine de," Mördes cana yakınlıkla doluydu, "daha fazla bilgiye her zaman yer vardır. Belki de biraz dinlendikten sonra, Devlet Komitesinden bazı beyefendilerle yiyeceğimiz öğle yemeğine katılmak isteyebilirsiniz?" Şöminenin oradaki sütunlu saate bir göz attı. "Yaklaşık on dakika içinde o halde? Yurttaş Brentano'yu da bekliyoruz..."

İkisi için ayarlanan odada ancak yatacak kadar yer vardı ve arka avludaki çöp yığını manzaralıydı. Kapının yanına raptiyeyle tutturulmuş fiyatsa fahişti. Bu iş birilerini süratle kalkındırmaktaydı anlaşılan. Marx kendini yataklardan birine attı, dumandan halkalar üfledi ve köşedeki pirinç leğende özenle yıkanan Engels'i izledi.

"Bu ilgi neden?" diye sordu Marx bir süre sonra.

Engels yüzünü aynaya yaklaştırıp inceledi.

"Kızın değil!" diye belirtti Marx. "Mördes'in!"

"Seni anlıyorum!" Engels kirli suyu döktü, leğeni maşrapayla tekrar doldurdu ve Marx'ı yıkanmaya davet etti. Ruhsal yakınlıklarını sürekli teşvik eden şeyin kesintiye uğradığı anlar vardı: Marx'ın egosunun rahatını çok tercih ettiği zamanlar ya da Jenny Marx'ın aşırı

erdemliliğinin onu kendini beğenmiş yaptığı zamanlar. Böyle zamanlarda Engels, dilinden fırlayan sert ve keskin sözleri yutuyordu. Marx deha sahibiydi ve herkes o zekânın işleyişine tabi olmalıydı.

Yanlış anlaşılma olasılığı Marx'ın gözünden kaçmış görünüyordu. Purosunu özenle bir kül tablasına yerleştirdi ve düşünceli bir sessizlik içinde yıkandı. Sonunda, ıslak sakalını kurularken, "Altesleri Grandük'ün eski başsavcısı, senin askerî kahramanlığının bir şahadetnamesini ve varlığının onların hareketlerinin karakterinin yanlış anlaşılmasına yol açacağı beyanını eline vererek seni kapı dışarı eden Elberfeld'deki delikanlılardan daha zeki görünüyor..." Çantasını açtı, içini araştırdı, iç çekti, "Hiç temiz gömlek yok!" ve tekrar aynı konuya döndü. "Burada bize her bakımdan destek, iş, onur teklif edecekler ve somut hiçbir şey gerçekleşmeyecek. Onlar *konuşacak*," diye vurguladı, "başka bir şey olmayacak. Biz de kendimizi yüz tane anlamsız etkinlik içinde harcayacağız... Hayır, biz bütün olası bağlantılarıyla asıl soruna odaklanmalı ve en azından bölgedeki ağır toplardan bazılarının, işin çapını, devrimin hâlâ getirebileceği muazzam olanakları görmesini ummalıyız..."

Boyunbağını düzeltti ve karısının, fakir Yahudi hukuk öğrencisine olan aşkıyla ailesini şoka uğratan Jenny von Westphalen iken ona hediye etmiş olduğu, küçük incisi olan iğneyle sıkıca tutturdu.

"Hazır mıyız?"

İki adam kol kola girip merdivenlerden indi.

Mördes onları lobide bekliyordu. Ya o ya da resepsiyon görevlisi onların gelişini haber vermişti. Bütün gözler merakla, kuşkuyla, muhalif bir şekilde, nadiren içten bir hoş geldiniz ile onlara dikilmişti. Bu tepkileri tartan Engels bunları *Neue Rheinische Zeitung*'a iğneli bir iltifat olarak aldı. Şu anda Prusya çizmeleri gazeteyi ezmiş olduğu halde, etkisi hâlâ hissedilebiliyordu. Bir yıldan uzun süredir alçaklıkları kınamanın, uzlaşmacıları yerle bir etmenin, dalkavuklara savaş açmanın etkisi... O ve Marx, Alman orta sınıfının çok önem verdiği her türlü yanılsamaya karşı acımasız olmuşlardı. Bu bağışlanamazdı! Eşit ölçüde bağışlanamaz olan, bu adamları dehşetli bir korkuyla dolduran tek gücü, ezilmişlerin, proletaryanın gücünü desteklemeleriydi...

Yemek salonunda, Mördes, konuklarını diğerlerinden biraz uzağa yerleştirilmiş geniş bir masaya yönlendirdi ve onları sağına ve soluna oturttu. Engels'in servis masasındaki, üzerinden buharlar tüten çorba kâselerine aç bakışı dikkatini çekti. Havadan sudan konuşmasını sürdürdü: Yolculukları yorucu olmuş muydu? Hangi güzergâhtan gelmişlerdi? Karlsruhe'de ne kadar kalmayı planlıyorlardı? Baden'de bir süre kalsalar, yeni koşulları kendi gözleriyle görseler iyi olmaz mıydı? Baden demokrasisinin şüphesiz en kışkırtıcı zihni, kesinlikle karşılaşmaya değer Struve'yi tanıyorlar mıydı? Struve kendi tarafında, Madam ile birlikte yemek yemeyi tercih ediyordu... Ah, işte Devlet Komitesi üyesi, Taht Danışma Kurulu üyesi Bay Thiebaut... Yurttaş Thiebaut, Herr Doktor Marx ve ünlü sol gazete, sabık *Neue Rheinische Zeitung*'tan Herr Engels ile tanışın. Malum, geleneksel kaba kuvvetleriyle aklın gücüne karşı duran Prusyalılar... İnsan gerçekten protesto etmeli... Kurul üyesi Thiebaut, Pariser Hof'ta hisse sahibi. Akıllıca bir yatırım, sizce de öyle değil mi? Özellikle şimdi, onu maddi yönden destekleyen neredeyse bütün Devlet Komitesiyle! Becker mi? Johann Philipp Becker? Ah, Herr Becker'in muhteşem organizasyon yeteneğini devrimin emrine sunmuş olduğunu mu duymuşlar? Becker akşam yemeği için uğrayabilir. Nadiren de olsa, bazen gelir. O kendi Halk Milis kuvvetleriyle çok meşgul. Soylu bir girişim, çok yararlı... Kuşkusuz, hiçbir zaman düzenli bir ordunun yerini alamaz, ama onun yurttaşların haklarını savunmak için payına düşeni yaptığını bilmek yurttaşların moralini yükseltiyor... Bakın, bakın, işte Mannheim'dan Herr Hoff geliyor. Sizinle tanışmaktan mutlu olacak. Mannheim'daki en büyük kitapçı dükkânını yönetiyor. Yurttaş Hoff... Doktor Marx ve Herr Engels, tanınmış yazar ve yayıncılar. Herr Engels'in yayınladığı –tam ismi neydi?– ah, evet, *İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu*. Mannheim'da tek bir tane satmadınız mı, Yurttaş Hoff? Kitap oraya hiç ulaşmadı mı? Size söylüyorum, Yurttaş Hoff, biz küçük Baden'imizde hâlâ çok taşralıyız. Buradaki halka İngiltere'nin nerede olduğunu sorsanız, ayda sanabilir. Ama bu değişecek! Demokrasi ticaret ve endüstriyi getirir; ticaret ve endüstri ise insanların zihnini açar. Siz bu konuda bize yardım eder misiniz, Herr Engels? Ve siz, Doktor Marx? Yurttaş

Thiebaut ve Yurttaş Hoffbeni destekleyecektir: Burada sizin çapınızdaki insanlar için fırsatlar sınırsız...

"Size kendim için en iyi tavsiyeyi sunabilirim," dedi Engels.

"Ah! Gerçekten mi?" Mördes hoş bir şaşkınlık içindeydi.

Engels ceplerini karıştırdı, bir duvardan yırtılıp alındığı aşikâr olan bir kâğıt çıkardı ve onu Mördes'e uzattı.

Bir an için Mördes'in yüzü karardı. Derken yeniden umursamazlığına döndü. "Bunu sesli okuyayım mı?" diye sordu.

"Nasıl arzu ederseniz," diye gülümsedi Engels.

Mördes kâğıdı düzleştirdi. "Aranıyor!" diye okudu. "Kraliyet Sulh Yargıcı tarafından verilmiş tutuklama emri gereğince, bütün sivil ve askerî otoritelerden, Barmen'de doğmuş, son olarak Köln'de ikamet eden, *Neue Rheinische Zeitung* gazetesinin editörü Friedrich Engels'in, adli kovuşturmadan kaçmış bulunduğundan, Ceza Kanunu'nun doksan altıncı maddesi uyarınca yakalanıp huzuruma getirilmesini rica ediyorum. Anılan şahsın..."

Mördes, sanki yanındaki kişi yeni ve daha büyük bir saygıyı hak ediyormuşçasına, dönüp bir göz atmak için durdu. Prusya Kraliyet Savcısının bu *afişini* Baden Grandükü'nün eski başsavcısına vermek yadsınamaz bir darbeydi... Mördes aleni hakaretin üzerinde durmamaya karar verdi.

"...özellikleri şunlar," diyerek metni okumaya tekrar başladı. "Yaş: Yirmi altı–yirmi sekiz arası; boy: bir metre altmış yedi santim; saç: sarışın; alın: yüksek; kaşlar: sarışın; gözler: mavi; burun: ahenkli; ağız: aynen; sakal: kızılımsı; çene: oval; yüz: oval; ten rengi: sağlıklı; vücut yapısı: ne şişman ne de zayıf; diğer özellikler: hızlı konuşur, miyoptur. Elberfeld Başsavcılığı tarafından verilmiştir. İmza, Eichhorn, Başsavcı."

"Sadık bir betimleme," dedi Danışma Kurulu üyesi Thiebaut.

"Bazı bilgiler beni olduğumdan iyi gösteriyor," dedi Engels tevazuuyla.

"Ama bütününe bakılınca güvenilir bir tanım." Mördesin sesi ağırbaşlıydı.

"Peki, Elberfeld başsavcısının bütün bu sıkıntıya girmesine yol açacak ne yaptınız?"

"Gerçekten çok bir şey değil," diye söze daldı Marx.

Mördes gözünü Marx'a, onun esmer yüzündeki koyu renk gözlere dikti. Bu ikisinden hangisi daha tehlikeliydi? Büyük ölçüde sessiz kalmış Herr Doktor mu, yoksa tatsız sürprizleri olan diğeri mi?

Marx onun bakışlarına sakin bir şekilde karşılık verdi. "Prusya Kraliyet Cephanesine hücum etmenin, silahları işçilere dağıtmanın, barikatlar kurmanın, top platformları kurmanın, gösteri ve başkaldırı örgütlemenin ötesinde fazla bir şey değil."

"Tam da bizim ihtiyaç duyduğumuz şey," dedi Mördes.

Yurttaş Hoff, rahatsız bir şekilde, görüş açısı yanaklarının yağıyla sınırlanmış Yurttaş Thiebaut'ya göz attı. Thiebaut'nun nefesi kısa hırıltılar halini almıştı.

"Fakat..." dedi Hoff.

Thiebaut uyanıyor gibiydi. "Çorba soğuyor," dedi. "Garson!"

Başgarson aceleyle geldi. Engels umutlu görünüyordu.

"Bunları tekrar mutfağa götürsünler," diye emretti Thiebaut. "Çorba, üzerinde dumanlar tüterek servis edilmeli!" Durdu. Diğer masalardaki insanlar doğruluyor, gözleri içeri yalnız başına girmiş, aceleyle yürüyen ve mahcup görünen narin, solgun adamı takip ediyordu. Hiç gösterişi yoktu. Bütünüyle demokratikti. Ne büyüklenme vardı, ne de bir el hareketiyle selamlama. Ancak tam da bu nedenle, bu gösterişsizlik Engels'e planlanmış gibi geldi.

"Herr Engels! Doktor Marx!" Mördes işaret etti. "Yurttaş Brentano."

Narin el önce birisinin, sonra diğerinin avuç içine dokundu: "Karlsruhe'ye hoş geldiniz!" Ardından da, "Buraya böylesine tatsız gelişmeler ardından gelmenize üzgünüm."

Brentano oturdu. Her yerden sandalyelerin çekilme sesi geliyordu. Garsonlar masalara koşturdu, kepçelerle çorbayı dağıtıp çekildiler.

"Bununla birlikte," diye devam etti Brentano, "burada barış ve huzur bulacaksınız. Kendinizi evinizde gibi hissetmeniz için hiçbir çabadan sakınmayacağız. Halkımız iyi yürekli ve dost canlısıdır. Kırsal bölgelerimiz, herhalde dikkatinizi çekmiş olacağı gibi, Neckar nehrinin sevimli vadisinden, Kara Orman'ın karanlık güzelliğinden dağlara kadar, çeşitlilik arz eder ve çekicidir."

Engels'in yüzünde alaycı bir gülüş belirdi.

Marx ekmeğini küçük parçalara ayırdı. Mördes en azından çalışmaktan söz etmişti. Bu adam tatil teklif ediyordu!

"Kırsal cennetinizin mükemmel olduğundan kuşkum yok," diye lafa girdi Engels. "Ama tam da vadilerinin sevimliliği ve dağlarının güzelliği Prusyalıların asker postallarıyla bozulmadan kalsın diye, Marx ve ben her türlü tatil planını ertelememiz gerektiğini hissediyoruz."

Marx'ın öfkesi artıyordu. "Burada barış ve huzur bulduk... Evet, Yurttaş Brentano, sınırdan *sizin* tarafınıza geçince! Frankfurt'tan gelip dün sınırınızı geçtik. Heppenheim'e kadar bütün tren hattı Hessen ve Vürtemberg askerleriyle doluydu. Frankfurt'un kendisi ve Darmstadt ise askerî birliklerle. Askerî müfrezesi olmayan hiçbir istasyon, hiçbir köy yok. Bütün sınırlara düzenli öncü birlikler yerleştirilmiş. Ama sınırın sizin tarafınızda, sizin ilk kasabanız Weinheim'a kadar tek bir silahlı asker yok, Weinheim'da da yok..."

Brentano yemeyi kesmiş, külrengi yüzü ifadesiz bir halde dinliyordu.

"Tam biz oraya ulaştığımızda," dedi Engels, "bir kıta oraya vardı. Özlük Muhafız Alayı'ndan yirmi beş asker."

"Onlardan sonra yine bir şey yoktu!" Marx kızgın bir şekilde bakışlarını birinden ötekine çevirdi. "Ta Mannheim'a kadar," diye devam etti, "en yoğun barış ortamı! Arada bir, kafası iyi bir milis eri ya da bir Sivil Muhafız –gerçek anlamıyla, kafası iyi. Sınır kontrolü mü? Bundan eser bile yok. En garip kişiler hiç engellenmeden her iki yöne doğru sınırınızı geçiyor..."

"Ama bu korkunç! Derhal Sigel'e haber vermeliyiz! Birlikleri görevlendirmeli..."

Bu yeni bir sesti.

"Ah, Yurttaş Goegg!" Brentano sesin sahibini donuk bir şekilde selamladı.

"Bütün sınır kontrol karakollarına tam kapasite adam yerleştirilmeli. Demiryolu rayları mutlaka..."

"Bu bizim gördüğümüz tek önlem," dedi Marx. "Raylar kısa bir mesafe için koparılıp açılmıştı."

"Oturun, Yurttaş Goegg!" dedi Thiebaut samimiyetle. "Tavuk suyuna çorbayı kaçırmak istemezsiniz. Doktor Marx ve Herr Engels'i tanıştırabilir miyim? Bize yolculuklarından söz ediyorlar. Çok ilginç. Babam, Allah rahmet etsin, hep derdi: Seyahate çık, anlatacak hikâyen olsun."

"Benim bölgem Doktor Marx ile Herr Engels'in çok hazırlıksız bulduğu bir yer olduğundan," diye belirtti Mördes, "ben ilgileneceğim. Ama yapabileceğimiz en kötü şey paniklemektir."

Engels çorba kaşığını bıraktı. "Sizce bu birlikler neden sınırın öte yanında yoğunlaşmış durumda?"

"Korkudan!" Mördes'in kaşları keskin açılarla kalktı. "Gericiler bizden korkuyor. Doğal haklarını savunmak için ayaklanan bir halk, güç kaynaklarına sahiptir..."

"O halde kullanın bunları!" dedi Marx keskin bir şekilde.

"Balık," dedi Thiebaut. "Pariser Hof neredeyse bütün yıl boyu taze balık sunmaktan gurur duyuyor. Ve bu şarabı şiddetle tavsiye ederim."

"Biz yalnız değiliz," dedi Brentano. "Almanya'nın en iyi zihinlerinden bazıları bizimle; ayrıca deneyimli subaylar; gerçek bir demokratik güç yığınağı. Büyük bir stratejist olan General Mieroslawsky ile silahlı kuvvetlerimize komuta etmesi için hizmet sözleşmesi yaptık." Kadehini kaldırdı ve intizamsız sakalının içinden gülümseyerek "Ve inanıyorum ki Doktor Marx, sizin için de bir yer bulacağız, sizin için ve Herr Engels için."

"Biz buraya bir mevki arayışıyla gelmedik," dedi Marx.

Brentano'nun kadehi kaldırılmış halde duruyordu. "Bunu kastetmedim. Ama bize yardımcı olacak mısınız?"

"Eğer size hâlâ yardım edilebilirse..."

Bütün gözler Marx'a çevrilmişti.

"Ve eğer bizim yapabileceğimiz türde bir yardımı istiyorsanız," diye sözünü tamamladı Marx.

Brentano içti. "Biraz ayrıntıya girer misiniz?"

Marx parmaklarıyla kadehinin sapına dokundu. "Kendi kırsal cennetinizde sonuna kadar oturmayı umamazsınız," dedi. "Bu başkaldırınız ya yayılacak ya da bastırılacak. Askerlerin sizi iktidara taşıyan ayaklanması en büyük şansınızdı. Bu, benim önereceğim önlem-

ler için doğru zamandı. Artık onlar için geç kalındı. Ama bu önlemler olmaksızın, Engels ve benim," burada duraksadı, "Alman işçi sınıfının size nasıl etken bir şekilde yardımcı olabileceğini bilemiyorum."

Goegg dikkatle dinliyordu. Dudakları incelmiş Mördes boşluğa bakıyordu. Tereyağı sosu içerisinde bir patatesi ezen Thiebaut bilmiş bir sesle açıkladı, "İşçi sınıfı!.. İyi bir işçiye kim ne diyebilir ki? Ama demokrasi herkesin meselesi ve herkes bundan kazanç sağlar."

Brentano baş ağrılarından birinin daha gelmekte olduğunu hissetti. Sanki bedeni yaklaşmakta olan nahoş durumu önemle vurgulamak için işbaşındaydı. "Hangi önlemleri önermek istiyorsunuz, Doktor Marx?" diye sordu.

"Bir direnişin liderliği ne zaman emre amade, devrim yapmış, hazır durumda bir orduyu bulma gibi inanılmaz bir şansa sahip oldu?" diye bir soruyla karşılık verdi Marx.

Dinleyicilerin aklına hiçbir örnek gelmedi.

"Demiryollarınızla, sekiz ila on bin muvazzaf birliği iki gün içinde toparlayabilirsiniz." Marx balığına hafifçe dokundu. Sonra göğüs cebine uzandı, Engels'in ona satın aldığı purolardan sonuncusunu çıkardı ve yaktı. "Bunları Frankfurt'a yöneltirdiniz..."

Brentano'nun kaşları çatıldı.

"Oradaki Millet Meclisinin Prusyalılar tarafından tehdit edildiğini ve bu nedenle onu kendi devrimci korumanız altına aldığınızı beyan ederdiniz."

Engels keyifle yemeğini yemeye başladı. Marx iyi gidiyordu; Frankfurt'taki o alçaklara yapmış olduğu teklifin karşılığını geliştiriyordu. Yurttaş Thiebaut'nun aşçıları da gerçekten mükemmeldi.

"Tek bir darbeyle, kendi yerel başkaldırınızı Almanya'nın bu köşesinden alıp ulusal bir mesele haline getirerek, ülkenin her yanında ayaklanmanın ateşini yeniden alevlendirirdiniz. Avusturya imparatorunun Viyana kapılarındaki birlikleriyle savaşan devrimci Macarlara yardımcı olurdunuz. Louis Bonaparte'ın gasplarıyla mücadele etmeye çalışan Fransız solculara cesaret verirdiniz. Silahlı kuvvetlerin desteğiyle, Frankfurt'taki Millet Meclisini gevezelikle vakit geçiren bir topluluktan demokratik bir güce bile dönüştürebilirdiniz. Budapeşte'den Paris'e ulaşan devrimci merkezler zincirinin halkası olurdu-

nuz. Prusya kralı ile Viyana Sarayını Avrupa jandarmasının, yani Rus çarının müdahalesine el açmaya zorlardınız. Almanya'nın tümü bir ulusal özgürlük savaşında, kralları, prensleri ve hak edilmemiş her türlü ayrıcalığı tek vuruşta süpürüp atacak büyük bir devrimci dalgayla birleşirdi..."

Bir an için büyük vizyonun yarattığı etki sürdü.

Konuşan ilk kişi Mördes oldu. "Siyasette böylesine bir şiirselliğin olabileceğini hiç bilmezdim," dedi. "Prusya'da sizin gazetenizden hoşlanmamalarına şaşmamak lazım, Doktor Marx."

Goegg itiraz etti, "Ama bunlar fantezi değil! Ben de kendimizi içeri kilitlediğimizi hissediyorum ve Doktor Marx gerçek bir program öneriyor..."

"Avuçtaki serçe," diye homurdandı Thiebaut, "çatıdaki güvercinden yeğdir." Başgarsona başıyla işaret etti. "Rostoyu getirebilirsiniz!" Ve Marx'a dönerek, "Biz kendi Baden özgürlüğümüze sahibiz, Herr Doktor. Başka yerlerdeki herkese saadet getiremeyiz. Ve Rus çarının da canını bizimle sıkacağını sanmıyorum."

"Bu doğru!" Hoff kendisine rostodan cömertçe servis yaptı. "Fikirlerinizin bir etkisi olacağını inkâr etmiyorum, Doktor Marx. Ama başka halkların birlikleriyle saldırılar planlamak kolaydır."

Engels, Marx'ın gözlerindeki öfke kıvılcımlarını gördü. Balığı kaçırmış olan Marx şimdi de sığır etine olan iştahını kaybediyordu.

Mördes uzlaştırıcıydı. "Önerdiğinize benzer bir operasyonun cazibesini kabul ediyorum, Doktor Marx. Peki ya bizim askerî imkânlarımız?.. Sınırımızdaki durumla ilgili bazı gerçekleri siz kendiniz anlattınız. Belki de sadece hiç birliğimiz olmadığı için orada birliklerimiz yoktur? Askerlerimiz özgürlük için ayaklandılar. Şimdi de birçoğu, özgürlüğü evlerine dönmek için kullandı. Peki ya sizin söylediğiniz, sınırın öte yanında ta Frankfurt'a kadar mevzilenmiş Hessen ve Vürtemberg alayları?.."

"Pekâlâ!" Engels kızmıştı. "Onlar mevzilenene kadar oyalanan sizler değil miydiniz?.. Ama Almanya'nın geçen yıldan bu yana devrimci bir hareket içinde olduğunu unutuyorsunuz. Siz kararlı bir taarruza kalkıştığınızda o Hessen ve Vürtemberg birlikleri arasında da taraftarlar bulacaksınız. Devrimin bir askerî zaferinin etkisini hayal edin..."

"Düşman yerle bir olacaktır!" diye haykırdı Goegg, bunun içinde kendi maddi sorunlarının tek çözümünü görerek. "Frankfurt olgunlaşmış erik gibi düşecektir. Birazcık onuru olan her Alman, bayrağımızın altında toplanacaktır. Devrim yeniden her yerde, Berlin'de bile başlayacak ve bu kez kral, şapkasından daha fazlasını çıkarmak zorunda kalacaktır. Belki tacını da... Belki de bütün kafasını!"... Heyecan içinde güldü. "Bizim ordumuzun desteklediği özgürlük..."

"Sos almaz mıydınız?" dedi Thiebaut, kâseyi Marx'a uzatırken.

"Herhangi bir garantisi var mı?" diye sordu Hoff.

"Evet," dedi Engels.

"Gerçekten mi?" Mördes'in ilgisini çekmişti.

"Evet." Engels'in sesi heyecandan uzaktı. "Hiçbir şey yapmadığınız ya da yarım yamalak önlemler aldığınız takdirde yenilgi kaçınılmazdır."

"Zafer umudu yok mu?" dedi Mördes. "Varsayalım ki en iyi birliklerimizi riske attık. Varsayalım ki en iyilerimiz yeterli değil. O zaman düşman bize saldırdığında savunma için elimizde ne kalır?"

"Doktor Marx! Herr Engels!" Brentano dudaklarını sildi. Yemeğin baş ağrısını kısmen gidereceğini ve iki misafire karşı tırmanan karşıtlığını azaltacağını umarak birazcık yemek yemişti, ama bu hiçbir işe yaramamıştı... Onlara hadlerini bildirmeyi ertelediği takdirde, bunu hiç yapamayacaktı. "Bakın," diye açıkladı, "bir projenin cüretkârlığının, bunu otomatik olarak devre dışı bırakmayı gerektirdiğini düşünmüyorum. Bilakis, sizin adlandırdığınız şekliyle, bizim yerel ayaklanmamızın başarısı cesaret konusundaki yeteneğimizin ispatı değil mi? Biz de Danton'un sonsuz inancına sahibiz, *De l'audace, de l'audace, encore de l'audace!*"*

"Bravo!" Goegg bir zamanlar bildiği Brentano'yu, gizli toplantıların konuşmacısını, artık dağılmış olan Halk Kulüpleri gizli ağının önderini yeniden gördüğüne inandı. Thiebaut dudaklarındaki bir kırıntıyı diliyle aldı. Mördes elinde bir kürdanla rahatlamış görünüyordu. Engels, Marx'a kısa bir bakış attı: Marx da şeytanın kulağını ne zaman göstereceğinin bekleyişi içindeydi.

* *(Fr.)* "Cesaret, cesaret, daha fazla cesaret!"

"Eğer gerekli olsaydı," diye devam etti Brentano, arkasında acının gizlendiği ince kaşlarını ovuşturarak, "her türlü riski alır ve elimizde kalan bütün askerleri tehlikeye atardım. Ama izin verirseniz size sorayım, Doktor Marx ve size, Herr Engels. Frankfurt'taki Millet Meclisi bizim korumamız altına girme isteğini ifade etti mi?"

"Hayır," dedi Marx ve kendisini rostoya adamaya koyuldu.

"Bakın işte, görüyor musunuz?" Brentano kendisine birazcık zafer hissini layık gördü.

'Şans Marx'tan yana değil,' diye düşündü Engels. Brentano gayet iyi biliyordu ki Frankfurt, Baden ordusunun herhangi bir yere girmesini istemeyecek ve de kapanmış *Neue Rheinische Zeitung*'un editörlerini, meclisin Karlsruhe ile işlerini yürütmek üzere görevlendirmeyecekti.

Marx buz gibiydi. "Siz hep sizden istenmesini mi beklersiniz, Yurttaş Brentano? Grandük'ün başbakanı olmak için davet mi beklediniz, yoksa devrimci gücü almak için bir fırsat mı yarattınız?"

"Ne demek istiyorsunuz?" Brentano'nun tepkisi anında geldi ve şiddetliydi. "Sizin ima ettiğiniz, Doktor Marx..." Durdu. Mördes'in ağzındaki alaycı gülümsemeyi yakalamıştı. Engels merak etti: Brentano tam olarak bu daveti beklemiş ve olaylar ona oyun mu oynamıştı?.. "Doktor Marx," Brentano yine sakindi, "biraz önce vurguladığınız noktaya geri dönmek istiyorum. Buradaki arkadaşlarım ve ben ülkenin bu ucundaki devrimci gücün başına geçtik. Bu nedenle sizin güzel tavsiyenizi kabul edip etmemeye karar verme hakkını bize bağışlarsanız seviniriz. Siz de bir yerde başarılı bir devrim yaparsanız, ki umuyorum bu olacak, politikayı belirlemek sizin hakkınız olacaktır... Kahve alır mısınız?"

Marx başını iki yana salladı. "Korkarım, öğrenmemiz gereken her şeyi öğrendik. Senin başka sorun var mıydı, Engels?"

"Hayır," dedi Engels.

"Beyler!" Goegg arabuluculuk yapmayı denedi. "Taktikle ilgili bir uyuşmazlık, meselenin farklı yanlarında durduğumuz anlamına gelmiyor..."

"Tabii ki değil!" diye söze karıştı Mördes.

"Kahvesiz yemek olur mu?" diye sitem etti Thiebaut. "Garson!" diyerek ellerini birbirine vurdu. "Kahve ve kanyak!"

Goegg, Engels'e döndü. "...ve bizim herkesin yardımına ihtiyacımız var, inanın bana! O koşullar olmaksızın bizi destekleyebilmenizin bir yolu yok mu?"

Engels miyop gözlerle genç adama göz kırptı. Ricası ve endişesi kulağa samimi geliyordu. "Sizi yapabileceğim tek şekilde destekleyeceğim," dedi kısaca. "Ateş başladığında bir tüfek alıp sizin saflarınıza katılacağım."

"Ah, minnet duyarız," dedi Mördes.

Thiebaut masaya yayılan rahatsızlığın üstünü örtmek için güldü.

Andreas Lenz'in günlüğünden, 21 Mayıs 1849

...olabilecek en kötü zamanda gelen iki ziyaretçi. Becker, Tiedemann ve ben, Goegg'den zorla aldığımız parayı en gerekli işlere paylaştırmaya çalışıyorduk. Her şeyin önceliği var gibiydi.

Bu iki adamın, Comlossy'nin Christoffel'i yönlendirmiş olduğu adamlar olduğu ortaya çıktı. Ama aceleci davranmayıp olanları sırasıyla anlatmalıyım. Bu insanlar içeri geldiler, kendilerini *Neue Rheinische Zeitung*'dan Karl Marx ve Friedrich Engels olarak tanıttılar ve onları tanımayan ancak haklarında çok şey bilen Becker tarafından buyur edildiler. İkisi arasında Engels, daha dışa dönük olanı; ama her ikisinin de bir mizah anlayışı ve insanların onlara kanlarının kaynamasını sağlayan bir yetenekleri var. Mesafeli durma eğiliminde olan Becker, canlandı. Belki de onların politikası ile Becker'inki pek çok açıdan uyuştuğu içindi.

Bu kişiler Brentano, Mördes, Thiebaut ve Hoff ile bir görüşmeden yeni gelmişlerdi. Moralleri bozulmuştu, ama zaten pek de farklı bir şey ummamış olduklarını söylüyorlardı. Onlara birtakım konular hakkında bilgi verdik. Karşılık olarak onlar da bize sınırın kuzeyindeki kıtaların gücünü ve konumunu anlattılar. Prusya Kraliyet Muhafızları Topçu Alayı'nda sıradan bir topçu rütbesinin ötesine hiç geçemediğini iddia etse de, Engels bir kurmay subay gibi konuşuyor. Marx ise büyük stratejiyi geliştiriyor. Görünüşe bakılırsa, tüfeğin namlusu ile dipçiği arasındaki farkı bildiğinden şüphe ederim. Becker ona bizim sık sık Frankfurt üzerine yürümeyi tartıştığımızı söyledi. Biz bunun taraftarıyız. Engels, Prusya liderliğinin ve birliklerin moralinin kötü olduğuna inandığını, Prusya'nın gerçek gücünün, vatana ihanet sınırına gelmiş bizim Brentano'muz ile çevresindekilerin tereddütleri ve amatörce uğraşılarında yattığını söyledi. Gözlerim Becker'in gözleriyle karşılaştı. Karşımızda, bu şehirde yalnızca birkaç saat

geçirdikten sonra, bizim kabul etmeye cesaret edemediğimiz duyguları ifade eden bir adam vardı!

Bu iki adamın sahip olduğu şöhretin nedenini anlamaya başladım. Bunun nedeni, yalnızca söyledikleri değil; sözlerinin arkasında yattığını hissettiğiniz şey: durumu kavrama, çözümleme gücü, olan biteni gözlemlemek için dayanabilecekleri sağlam bir bakış açısı. Bunun yanı sıra, bunlar tam birer insan; Struve tarzında, misyonlarına kilitlenip kalmış peygamberler değil. Engels, Becker'e Christoffel'i önerdi. Christoffel Köln'deki *Neue Rheinische Zeitung* bürosuna gitmişti. Christoffel milisimizi örgütlemede bize yardımcı olacak adamdı. Cesur, alçakgönüllü, asker ve sınıf bilinci olan bir örgütleyiciydi. Hem Marx hem de Engels bu sınıf açısını sürekli vurguluyorlar. Onlara göre, insanların zihnini ve tarihî gelişmeleri belirleyen bu...

Lenz elini içgüdüsel olarak cebine soktu. Muhafız kâğıdı ona getirdiğinde, o kâğıdı yırtıp atmak istemişti. Kâğıdı kimin getirdiğini sorduğunda, muhafız omuzlarını silkmişti: çıplak ayaklı bir çocuk. Becker, sözünün kesilmesine kızgın, başını kaldırıp bakmış ve masaya hafifçe vurmuştu: Üniforma kumaşı... Kaç gulden demiştin, Lenz?

Tanıdığı bir el yazısı değildi, ama ifade biçimi, imza ve sevgi sözleri hiç şüphesiz Josepha'ya aitti. Adresini vermişti. Onu bekliyordu. Gece gündüz, ne zaman isterse... Diğer kadınla yaşadığını biliyordu. Hiçbir şey talep etmiyordu. Kendisi Lenz'e aitti, tamamen Lenz'indi.

Ve şimdi, Lenore, Doktor Walcher ile içeri girerken –Doktor Walcher Lenore'nin bir hayranı haline mi geliyordu?– kâğıdı parmaklarının arasında buruşturdu. Ama yırtıp atmadı; parçalarını Marx'ın ve Böning'in puro küllerinin altına gömülmek üzere en yakınındaki kül tablasına bırakmadı. Samimi göründüğünü umduğu bir gülümseme takındı, Lenore için kendi yanına bir sandalye çekti ve Engels'in söylediklerine odaklanmaya çalıştı.

"...Elberfeld'de ve başka yerlerde liderlik, tıpkı burada olduğu gibi, küçük burjuva unsurların elinde, ama sanayi işçileri ilk silah kuşananlardı. Prusya birliklerine karşı savaşın en ağır yükünü onlar taşıdı..."

Lenz, Engels'in Lenore'ye bakışının kendisine nazik bir ilgiden başka bir şey getirmediğini fark etti. Lenz bir anlığına Lenore'nin elini aldı, tuttu, sonra vicdanının sızlamasıyla bıraktı.

Tiedemann, Engels'i harekâtın ayrıntıları üzerine sorguladı. Dortu, silah deposundan yağmalanmış tüfeklerle ilgiliydi, "Umarım, arkadan dolan o silahlardan bir kısmı bize gelir!.." Böning beyaz yelesini salladı. "Onları kullanan işçilerle birlikte!.. Birkaç grubun birlikte kaldığını ve hattı yarıp bize doğru gelmeye çalıştıklarını duydum. Onları alayıma seve seve kabul ederim..."

Doktor Walcher sandalyesinden kalkıyordu. "Daha uygun bir zamanda tekrar gelebilirim. Eminim, Matmazel Lenore de öyle."

"Hayır, lütfen kalın..." Becker diğerlerine özür mahiyetinde gülümsedi. "Doktordan milis kuvvetleri için bir merkez sahra hastanesi kurulması, maliyeti vesaire üzerine rapor vermesini istedim. Seçkin misafirlerimiz olduğunu bilmiyordu."

"Lütfen!" diye araya girdi Marx. "Bu konu kesinlikle önemli!" O ve Engels tekrar oturdular.

Walcher konuşurken Lenz yarım kulakla dinliyordu. Lenore gergindi. Doktorun sözlerinde bir şey, özel bir bilgi, bir fikir bekler gibiydi. Lenz'in zihni cebindeki not, Engels, Marx'ın Brentano ve Mördes ile ilgili raporu arasında gidip geliyordu. Rapor onun bugünkü ve Offenburg'a kadar geriye giden deneyimlerini teyit ediyordu... İki yüz yaralıya bakabilecek, çarpışmaların gerektirdiği yerlerde tıbbi yardım istasyonları kuracak bir sahra hastanesi dediğini duydu doktorun... Ne çarpışması? Frankfurt'a taarruz gündem dışına çıkmıştı. Brentano'yu Marx ile Engels ikna edememişse, kim edebilirdi? Sınıflar... Baden, köylüler, küçük ölçekli üretim, guguklu saatler demekti. O hangi sınıfa dahildi? Christoffel başka bir şeydi. Ama Devlet Komitesi delegeliğine seçilen *kendisiydi*, Christoffel değil. Christoffel ayağa kalkıp, tartışıp, adına Brentano denen renksizliği dalgalandırabilir miydi? Halk Brentano'ya inanıyordu. Becker neden bir şey yapmadı? Becker hiçbir şey yapmamıştı; kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış, lanet okumuş, Goegg'e koşmuş ve para dilenmişti... Aynı anda iki yüz hasta ve yaralıya bakacak bir sahra hastanesi için para. Şimdi, Doktor Walcher yüzdelerle konuşuyordu. Askerlerin yüzde şu kadarı bir tıbbi yardım istasyonuna gidemeden, yüzde şu kadarı cerrahı beklerken, yüzde şu kadarı bıçak altında, ilave bir yüzde daha sonra kanama, ateş, kangrenden ölüyordu. Lenore'nin yüzünün solgun, sabit bir gö-

rünüşü vardı. Bir kerede iki yüz yaralı, diye düşündü Lenz: 'Tanrım, bir savaş bekliyorlar, gerçek bir savaş. O da bekliyordu bunu, ama daha kuramsal bir biçimde... Ama para olduğu, diye sözünü tamamladı Doktor Walcher, teçhizat olduğu, yardım olduğu ve hemşireler için acil durum kursları olduğu takdirde, çok büyük olmasa da belirli bir yüzdeyle atlatabilirsiniz. Ve kurtarılmış her savaşçı geleceğin, davanın, özgürlük, demokrasi ve sosyal adaletin savaşçısı olacaktır...

Doktorun ılımlı gözleri dinleyicilerinin üzerinde gezindi ve sonunda Lenore'nin gergin yüzünde durdu. Lenore elbisesinin kolunun içinden bir mendili alıp sinirli bir şekilde avuç içlerini kuruladı.

"Geri kalanını anlatmak ister misiniz, Matmazel Einstein?" diye önerdi nazikçe.

"Şimdi mi?" Seçkin ziyaretçileri işaret etti.

Walcher, cesaret verecek bir şekilde, ona başıyla onay veriyordu.

"Düşündüm ki..." Lenore duraksadı. Önceden belirlenmiş günleri ve yıllarıyla korunmuş varlığından yola çıkıp, çok kısa bir zamanda büyük bir mesafe kat etmişti. "Andreas..." dedi.

Yüzünü Lenz'e doğru eğip koyu gözleri sevgi ve güvence isterken, Lenz'e son derece güzel geldi.

"Devam et," diye fısıldadı Lenz. "Her neyse, seni destekleyeceğim."

Bu Lenore'yi rahatlattı. Lenore gülümsedi, herkese bir canlılık geldi.

"Bu son derece basit," dedi Lenore. "Ben kadınları seferber etmeyi öneriyorum. Bunu ilk olarak Madam Struve düşündü, ama bu çerçevede değil. Kadınların hemşire olarak kullanılmasını öneriyorum. Bu, erkeklere, diğer görevleri için serbestlik sağlayacaktır. Kadınlara da mücadelede bir pay verecektir. Sonra bizim ellerimiz..."

Bilinçsizce ellerini masanın kenarına koydu. Hepsi onun ellerine, inceliklerine, bir kanaviçe iğnesini ya da çok çok bir kalemi kullanmak için yaratılmış narin parmaklarına baktı. Lenz o ellerin kendisini okşadığını gördü; sonra da onları yaralıların kanı, irini ve pisliğine bulanmış halde gördü ve isyan etti.

"...yaralıları hareket ettirmek ve yaralarını sarmak için daha yumuşaktır," diyordu, "ateşli alınlarında daha hafif, daha serin..." Alnını serinletmeyi düşündüğünün Lenz olduğunu, üzerinde ellerinin

nazikçe hareket edip yaralarını sardığının o olduğunu fark edince rengi attı. Tanrım, ah Tanrım, diye geldi acil, sessiz duası. Lütfen hayır, sevgili Tanrım... Onu bu öneriyle Doktor Walcher'e gönderen ve doktoru ikna edecek etkili konuşma gücünü veren, Lenz için duyduğu endişeydi. Bunda hiçbir kötülük yoktu.

Anlaşıldığı kadarıyla, Becker epeyce uzun bir zaman onunla konuşmuştu. Evet mi, yoksa hayır mı, demişti. Lenore, Becker'in yanıtının en önemli noktasını kaçırmış mıydı? Aceleyle Lenz'e baktı. Lenz oturmuş, düşünceli gözlerle dinliyordu. Becker pis bir iş olan savaşın zorluklarını birer birer sayıyordu. Doktor Walcher'i Goegg'e götürecek, sahra hastanesi için parayı bakanlıktan almaya çalışacaklardı. Bu kolay olmayacaktı. Lenz bunun taşı sıkıp su çıkarmaya benzer bir şey olduğuna tanıklık edebilirdi.

"Evet," diye doğruladı Lenz, "Ben buna tanıklık ederim."

Dortu ilk kez konuştu. "Başlangıçta on iki bin gulden..." Hesaplayıp kalem kalem sıraladığı listeyi okumaya başladı. Takip edilemeyecek kadar uzundu.

Derken her şey Lenz için aniden aydınlandı: süpürge sapı tüfekler, çıplak ayaklı adamlar, heba edilmiş iyi niyet, plansızlık, Lenore Einstein kadar genç bir hanımın kendisini olası yaralılar için hemşire olarak sunması –*Anlamadı* mı? diye düşünmüştü Lenore– ve Yurttaş Marx ve Engels'e yapılan muamele. Bütün bunlar birbirine denk gelmiş, tek bir resim olarak ortaya çıkmıştı. Bu kaza değildi, amatörce bir davranış da değildi. Bu politikaydı!

"Politika!" dedi Böning. Çakmaktaşıyla uğraştı, bir alev çıkardı ve onu Marx'a verdi. "O halde bu politikayı değiştirelim. Prusyalılar, büyük günahkârlar da olsak, küçük günahkârlar da olsak bizi vuracak. Bari işe yarayacak bir biçimde günah işleyelim!"

Tiedemann ceketinin yakasını açtı, öksürdü. "Biz bir milis kuvveti mi örgütlüyoruz, yoksa siyasi bir komplo mu?"

Becker ayağa kalkmıştı. Dortu haykırdı, "Yazıklar olsun!" Herkes bir anda konuşmak istedi. Marx ve Engels sessiz, gözlemci halde kaldılar; birisi, çok az etki edebileceği bir duruma duygusal olarak dahil olmayı reddettiği için, özünde tarihçi olan diğeriyse, bu grubun olanaklarını tartmaya odaklandığı için.

"Yüzbaşı Tiedemann!" Becker'in sesi baskın çıktı. "Sorunuz tam olarak ne anlama geliyor?"

"Çoğunuz bu ülkenin dışındansınız..." Tiedemann çok ileri gittiğini fark etti. Yalnızca politikayı değiştirmekle ilgili bir konuşma olmuştu, başka bir şey değildi. "Ben yurtdışında, Yunanistan'da hizmet ettim, ama bir süredir buradayım. Buradaki insanları tanıyorum! Onlar Brentano'ya inanıyorlar. O yıllar boyu Grandük'ün Alt Meclisinde onların sesi oldu. Aksi halde, onu Devlet Komitesine başkanlık etsin diye hasta yatağından kaldırmazlardı..."

"O babamın avukatlığını üstlendi," dedi Lenore. "Onu ben de tanıyorum..."

Tiedemann yutkundu. Kendi hemcinslerini savaş için seferber etmek isteyen, heyecanlı ve tartışmaya yatkın bu genç hanımla kavga etmeye hiç niyeti yoktu. "Ben bir subayım," dedi, "bir subay ve bir devrimci. Devrimin de disipline ihtiyacı vardır. Ve halk Brentano'nun peşinden gittiği sürece..."

Marx katkıda bulundu, "Kesinlikle disiplin! Devrime hizmet ettiği sürece!"

"Peki, devrime hizmet edip etmediğine kim karar veriyor?" diye geldi Tiedemann'ın kestirmeden yanıtı. Bu yeterince dürüst bir soruydu.

"A, siz veriyorsunuz," dedi Marx, "Lenz, Yurttaş Becker ve buradaki herkes; Engels ile kendimi de hariç tutmuyorum, tabii burada kalırsak."

"Burada kalacak mısınız?" dedi Becker, umutla.

"Hayır."

Engels, Marx'a göz attı. Bu kısa ve öz *Hayır* Marx'ın Karlsruhe'nin durumuyla ilgili nihai fikrini içeriyordu. Engels, Brentano'nun küçük oyunlarıyla ve en nihayetinde kuzeyin ezici gücüyle karşı karşıya bırakılmış bu insanlar için içten bir sızı hissetti.

"Bir politikayı değiştirmenin iki yolu vardır," diyordu Marx, koyu, keskin gözleri dikkatleri üzerinde toplayarak. "Birisi yönetimi değiştirmektir, diğeriyse yönetimi politikasını değiştirmeye zorlamaktır."

'Peki, ya bu insanlar ikisini de başaramazsa?' diye düşündü Engels. O zaman, nihai zafere kadar daha kaç savaşın kaybedilmesi gerekecekti...

Toplantı küçük gruplara bölündü. Doktor Walcher, Lenz ile Lenore'ye katıldı. "Size yaralıların bakımını öğreteceğim," dedi Lenore'ye, "eğer hâlâ cesaretiniz varsa."

"Keşke öğretmeseniz, doktor," dedi Lenz.

"Ama neden?" diye sordu Lenore.

Lenz, Lenore'ye hitap eden Engels sayesinde açıklama yapmaktan kurtuldu. "Fikrinizin geleceği var, Miss Einstein. Kadınların pek çok işi üstleneceğini görebiliyorum. Bunu yapmamaları için hiçbir neden yok, bizim ve onların önyargıları hariç." Sonra, Lenz'in omzuna hafifçe vurarak, "Sizinle biraz özel olarak konuşabilir miyim?"

"Tabii ki."

Lenore ve Doktor Walcher'e gülümseyen bir "Lütfen, bizi affedin!" ile Engels, Lenz'i kenara çekti. Sesini alçalttı. "Siz buralardansınız, değil mi?"

"Ben Badenliyim, eğer kastettiğiniz buysa."

"Mördes'i tanıyor musunuz?"

"Geçen yıl beni mahkûm ettiren savcıydı," dedi Lenz. "Bu da tanışıklığı başlatmanın bir yolu."

"Ve?"

"O zamandan bu yana onun Offenburg'da etkin hale geldiğini gördüm."

"Beyin kim? O mu yoksa Brentano mu?"

Lenz omuzlarını silkti. "Devlet Komitesinde Brentano yalnız başına çalışıyor. Mördes seçilmedi."

"Mördes'in düşüp kalktığı kadın kim? Matmazel Josepha diye biri galiba?"

"Josepha mı?" Birden, Lenz'i cebindeki kâğıt parçası yaktı. Mördes!.. İmkânsız. Josepha merdivenin o basamağına nasıl çıkabilirdi!

"Harika bir şekilde giyinmiş," diye tanımladı Engels, "harika bir şekilde bakımlı, endamlı vesaire..."

"Korkarım, en ufak bir fikrim yok," dedi Lenz.

"Çok kötü!" diye yanıtladı Engels. Ve sonra, başıyla Lenore'yi işaret ederek, "Siz çok şanslı bir genç adamsınız!" dedi.

14. Bölüm

Kalbim kırık. Tanrı beni affetsin. İnsan yenilgiye katlanmayı öğrenmeli.

Andreas Lenz'in günlüğünden, 24 Mayıs 1849

Kıvılcımlar. Kül. Rüzgâr.

Lokomotif Lenz'i attan da beter sarsıyordu. İki eliyle sıkıca tutundu. Bir sağa bir sola koşuşan gölgeler, karanlık zemin üzerindeki karanlık lekeler. Ağaçlar, çalılıklar nerede bitiyor, bulutlar nerede başlıyor, belli değildi. Heidelberg'den yola çıktıklarından beri gökte hiç ayışığı görmediler. Yağmur yağmayacak diye umuyordu. Bir de yağarsa, al sana perişanlığın dik âlâsı! Gecenin içine doğru yol alan bir lokomotifin platformunda mahsur kalmış Lenz ve yağmur... Şu lokomotife, yağmur ve rüzgârdan korunmak için bir tavan yapmak gelmemiş mi kimsenin aklına?

Kapağı açık ocaktan yayılan sarılık, makinistle ateşçinin yüzlerini aydınlattı. Kambur, kolları kaslı, ince bir delikanlı olan ateşçi, ocağa kömür atıyordu. Sürekli gözlerini kısarak bakmaktan yüzü kırış kırış olmuş makinist de valfı sonuna kadar açmıştı. Makine inliyor, gıcırdıyor, bacadan çıkan kıvılcımlar fırıl fırıl dönerek yükseliyor, karanlık göğe yeni yıldızlar ekliyordu.

Makinist bir şeyler söyledi.

"Ne?"

İnsanın, çınlayan çeliğin ve tıslayan buharın arasında sesini duyurmak için bağırması lazımdı.

"Hızlı ha?"

"Hızlı ya!" diye onayladı Lenz. Bu onay makinisti memnun etmişti. Kendisini düşmekten koruyan korkuluğa, binicisini sadakatle taşıyan iyi bir atı tıpışlar gibi, hafif hafif vurdu. Bu hareket Lenz'in

aklına iki saat boyunca hiç durmadan, inişli çıkışlı yollardan ve bastıran karanlığın içinden geçerek onu Heidelberg'e ulaştıran külrengi kısrağı getirdi. Hayvanın büyük kara lekeler halini almış terini ve nihayet Lenz üzerinden inince gelen seyisle giderken titrek titrek nefes alışını hatırladı. Sırtını bir sıvazlamadım bile, diye düşündü. Zavallı hayvan. Üstelik de zor bir gün geçirmişti; ateş altında kalmış, binicisi olan Ağır Süvari vurulmuş ve kayarak, bir ayağı hâlâ üzengide, hantal bir bebek gibi üzerinde asılı kalmıştı. Külrengi kısrak durmuş, burnundan soluyarak beklemiş, Lenz ölmüş adamın ayağındaki çizmeyi kıvrılmış üzengiden çıkarırken başını yana çevirmişti.

Lenz'in kafasında tüm bu hatıralar canlandı: halk (köylüler, askerler, çığlık çığlığa bağıran kadınlar ve ağlaşan, annelerinin eteklerine yapışan çocuklar), silindir şapkasını deli gibi sallayıp askerleri bir arada tutmak için bağırıp duran Doktor Walcher, gayet nizami bir şekilde üstlerine doğru gelen Hessenliler, merasim alanındaki gibi tuttukları süvari kılıçlarıyla ön saflardaki subaylar... Aşağı Laudenbach'taki Büyük Halk Mitingi böyle mi bitecekti?!

Makinist yüzlerine vuran rüzgârı içine çekti, sonra kıvılcımların uçuştuğu açıya bakışlarını kaldırdı. "Rahat rahat," dedi, "yirmi iki mil. Belki yirmi üç. Sizi Karlsruhe'ye vaktinde yetiştiririz, yurttaş. Havadisiniz önemli olmalı, öyle mi?"

Lenz yanıt vermekten kaçındı. "Bu hızı koruyabilir misiniz?" diye sordu. Ama niye sır gibi saklıyordu sanki? Nasılsa yarına kalmadan öğrenecekler. Herkes öğrenecek.

Ateşçi başıyla onayladı. Lenz'in gözleri karanlığa alışmıştı artık. Ateşçinin gözünün beyazını, yüzüne yayılan sırıtışı, araları boşluklu kısa dişlerini görebiliyordu. "İyi bir haber mi?" diye sordu ateşçi.

"Ne?"

"İyi bir haber mi?" diye bağırdı adam.

"Lanet olsun!" diye bağırdı Lenz. "Söyleyecek olsaydım çoktan söylerdim, değil mi?"

Adam sessizce kancasını alıp tekrar ocağı açtı. Lenz, adamın kirli alnındaki boncuk boncuk teri gördü. Ben niye böyleyim, diye sordu kendi kendine. Bunu hak etmiyorlar. Onlar korlaşan, sarsılan ve sanki her an yüzlerine patlama noktasındaymış gibi gürleyen bir buhar

kazanının karşısındaki o günkü işlerini; on saat, on iki, belki de daha fazla çalışmayı bitirmişlerdi. Lenz, kısrak üzerindeki uzun yolculuğundan dolayı dizleri titreyerek, beraberindeki istasyon şefiyle birlikte yanlarına geldiğinde, tam da lokomotiflerini Heidelberg'deki hangara geri geri sürüyorlardı.

"Pantolonunuzda kan var," demişti ona ateşçi, özlü bir konuşmanın ilk sözleri olarak.

O Ağır Süvarinin kanıydı. Lenz o zaman gördü bunu. "Karlsruhe'ye gitmeliyim," demişti.

"Sınırdan geliyor," diye açıkladı istasyon şefi, "Aşağı Laudenbach'tan."

Lenz, bu adın, bu iki adam için bir şey ifade edip etmediğini bilmiyordu. Sınırı aşıp Hessen'e sıçraması ve diğer taraftaki halkı ve orduyu da galeyana getirmesi planlanmış, itici gücün onu götüreceği yere kadar devrimi yayması planlanmış büyük halk mitinginden haberdar olup olmadıklarını bilmiyordu. Yine de ateşçi hiç yorum yapmadan dönmüş, motoru ısıtmak için lokomotife tekrar tırmanmıştı. İstasyon şefi alçak bir sesle makinistle konuşmuştu. Karlsruhe'nin dışına, kuzeye artık tren yoktu. Raylar hiçbir vagon bağlanmamış lokomotiflerine kalmıştı.

Lenz titredi. Bacakları ve karnı kavrulurken, göğsü ve başı rüzgâra hedefti. Karlsruhe'ye geri koşturmak için ne Becker tarafından mitingin yerel örgütleyicilerine göz kulak olmak üzere seçilmiş Doktor Walcher'den, ne de etkinlikler sırasında çeşitli defalar yüzünü göstermiş ama günün sonuna doğru dikkat çekecek şekilde ortalıktan yok olmuş Sigel'den herhangi bir emir almıştı.

Olayları siyasi bakımdan enine boyuna düşünmemiş, içgüdülerine göre davranmıştı. Daha sonra, külrengi kısrağın geniş boynu benek benek ter olurken, Lenz'in topukları onun böğrüne vururken, sesi kâh ona lanet okuyup kâh onu okşarken, bunu haberi getiren ilk kişi olmak ve bu haberi doğru insanlara götürmek için yaptığını hissetmişti. Oysa bir lokomotifle bile, kabloları rayların yanı sıra ilerleyen demiryolu telgrafını geçebileceğini umamazdı. Aşağı Laudenbach'taki kargaşadan kaçan insanlar akın akın sınıra geri gelirken, Weinheim'dan ya da daha sonra Mördes veya Brentano'nun (ya da her ikisinin bir-

den) gözlemcilerin konuşlandırılmasını garanti altına aldıkları Heidelberg'den birisi telgrafı kullanmayı düşünmüş olabilirdi.

"Dinle, asker!" Lenz, makinistin elini omzunda hissetti. "Biz *aynı* taraftayız!"

"Yenildik," dedi Lenz. "Aslında, daha harekete geçmeden yenilmiştik."

Bunu sesini yükseltmeden söylemiş olsa da, adamların ikisi de onu anlamış gibiydi.

"Neden?" dedi makinist.

'Evet, neden?' diye düşündü Lenz. Tarih içinde eski yöntemleri tekrarlayamayacağın için mi? Plana, zamanlamasına, asıl çıkışın yönüne ilişkin bilgiler sızdırılmış olduğu için mi? Yoksa bu her şeyden önce Doktor Marx ve arkadaşı Engels'in önerdiği, son derece akla yatkın gelen o planın gülünç, sulandırılmış bir sürümü olarak, olanaksız olduğu için mi?

"Neden?" diye tekrarladı. "Keşke bilseydim."

Birazını biliyordu. Devlet Komitesinin bir üyesi ve Halk Milisinin bir örgütleyicisi olarak bunca günü, hükümet adı verilen şeyin işleyişinin içyüzünü biraz olsun anlamaksızın geçiremezdiniz. Bir şekilde, aşikâr ve aklın gereği olanın yönü, hep içinde yenilginin tohumunu taşıyan bir ödüne doğru çevrilmişti. Yeterli olmayan tedbirler hiç tedbir olmaması kadar kötüydü –birkaç vicdanın acısına merhem olma güçleri dışında. Ordunun mevcut seyyar kısmının tümünü kuzeye, tek bir kararlı hücumla Frankfurt'a gönderme talebinden geriye ne kalmıştı? Hayal edilen birleşik, demokratik Almanya'nın kalbine ve öngörülen başkentine bu ilerleyiş ne hale gelmişti?.. Gösteri yapan birkaç bin kişilik yerel halk kitlesi içinde tek bir piyade bölüğü... Onlar sınırın ötesine, Yukarı Laudenbach'a böyle gitmişti; ortalarında, kadınlar için üzerinde yan oturulan bir eyerle ata binmiş, belinde iki tabanca olan, yeşil kadife ceketinin kesimi göğsünü vurgulayan, modern Amazon, eşsiz Amalia Struve'ye refakat eden, seçilmiş bir atlı grubuyla birlikte. Bütün bu gösteri muhtemelen Amalia'nın fikriydi. Struve tarafından önerilip Sigel tarafından geliştirilmiş, Brentano tarafından da onaylanmıştı. Peki, neden olmasındı ki? Brentano neden

hiçbir şeye mal olmayan bir gösteriye rıza gösterip köktencilerin eylem için hiç bitmeyen yaygarasını susturmasındı?

"Halkın üzerine ateş açtılar," dedi Lenz.

Sarı ışık, küreğini kavrayan ateşçinin ellerini gösterdi, ama ateşçi onunla çalışmayı unuttu. "Kim yaptı bunu?" diye sordu.

"Hessenliler..."

Lenz tepeden aşağı ilerleyen, duraksayan, ilk sırası diz çöken, ikincisi ayakta durup tüfeklerini doğrultan Hessenlileri yine görebiliyordu. O kadar kesindi ki gerçek dışı görünüyordu. İnsanlar hareket etmemişti. Gözlerini dikip bakmışlardı. Bu, onlara muhtemelen bütünüyle gerçek dışı görünmüştü. Birkaçı sarhoş olan Badenli askerlerden bazıları kendilerini halkın içinden kurtarmaya çalışmıştı. Ama kalabalığın içinde umutsuz bir şekilde bir ağla sarılmış gibiydiler. Gözleri vahşice bakan bir adam atıl kalabalığı yararak çıkmaya çalıştı. Bir ikincisi, tıpkı boğulmak üzere olan birinin bir tahta parçasına tutunması gibi tüfeğini başının üstünde tuttu. Uzun bacaklı bir süvari atının üzerindeki Sigel kalabalığın dışında, verimsiz bir şekilde işaretler yaparak ve anlaşılmaz emirler vererek tırıs gidiyordu. Hessenlilerin sol kanadındaki atlı bir subay alışılmış bir biçimde elini kaldırdı. İşte tam o anda kitle sesine kavuştu. Hararetli bir biçimde onlara katılan Lenz ile "Ateş etmeyin... Kardeşler... Ateş etmeyin!" diye bağırmışlardı.

"Ölü? Yaralı?" diye soruyordu ateşçi.

Bir makasın üzerinden tam hız geçen lokomotif tehlikeli bir şekilde sarsıldı. Lenz adamın üzerine savruldu, dengesini tekrar kurdu. Derken demir iskeletli bir köprü geldi; tekerleklerin boşluktan gelen tok sesi, lokomotif ile kömür vagonu arasında kıvılcımlar saçan kara derinlik.

"Kırk ölü," dedi Lenz, "ya da elli." Yüzü rüzgâra rağmen terliydi. Sonra, "Olan bitenin orta yerinde olduğunuz zaman, tam olarak görmek güç..." diye ilave etti, sanki bir özür gerekiyormuş gibi. "Yaralı? Çok sayıda yaralı vardı..."

Devrimin Baden'deki bu ilk ölüleri... Güzel vadileri, inişli yokuşlu tarlaları, yüksek düzlükleri olan tepeler boyunca uzanan üzüm bağlarıyla sakin bir memleket. Şimdiyse yarılmış yüzleri, toprağa saplan-

mış parmaklarıyla öylece yatan, çirkin ölüler... Otların üzerine uzanmış, beyaz yüzüyle hıçkırarak ağlayan, küçük eli iç organlarını tutan bir çocuk. Ve yere serili bedenlerin arasında dolanan, içinde pek az cerrahi alet bulunan çantasını taşıyan Doktor Walcher, usta elleriyle huzur getiriyor, nazik parmaklarıyla gözleri kapatıyor. Onun önerdiği şu sahra hastanesini kullanabilirlerdi. Yoksa bunu isteyen Lenore miydi?.. Hayır, hayır: Lenore'nin orada olmaması daha iyiydi, bunu asla bilmemesi daha iyiydi. Lenore hiçbir şekilde buna dahil değildi; o başka bir düzeydeydi.

Lenz inledi. Kadınların farklı düzeylerde olduğunu ne zaman düşünmeye başlasa, zihni bir şeyi akla uygun hale getirmenin yolunu arıyordu. Lenz kendini iyi tanıyordu. Ah, Lenore, ben Karlsruhe'de kalıp milis acemi erlerine talim yaptırmalı, onları bölükler ve taburlar halinde örgütlemeliydim. Tek derdim tüfek, mermi, çizme ve kemerler olmalıydı...

"Biri bundan çıkar sağlayacak."

Bunu kim söylemişti. Belli ki o söylemişti. Kırk ölü, ya da elli... Onlar yalnızca kendi açılarından birer ölüydü, ama sorun olarak canlıydılar. Günümüze musallat olmak için mezarlarından kalkacak ve bu devrimin ince sıvanmış çatlaklarını, çatışmalarını ve çelişkilerini gün gibi ortaya çıkaracaklardı. Brentano'ya karşı Struve, Struve'ye karşı Becker. Bunlar birer simgeydi; bunların arkasında ne güçler, ne eğilimler, ne arzular vardı?

Lokomotif yavaşlıyordu.

"Bir sorun mu var?" diye sordu Lenz.

Makinist başını iki yana salladı. "Sulama!" dedi makine dururken. Rayların yan tarafındaki siyah, turnaya benzeyen tulumbayı işaret etti. Ateşçi aşağı atladı ve tulumbayı uygun pozisyona getirmek için kolunu çekti. Lenz de tutunarak lokomotiften aşağı indi.

"Yorgun musun, asker?"

Soruyu soran makinistti. Cebinden bir şişe çıkardı ve ona ikram etti. Lenz şişenin tıpasını çıkarıp içti. Bu, ılık ve hoş bir şekilde midesinin dibine çökerken gırtlağında kaçınılmaz bir hıçkırık yaratan, evde damıtılmış türden, sert bir kanyaktı. Ateşçi çalışmayı kesmişti. Lenz şişeyi ona uzattı. Hepsi bir tur daha içtiler.

"Asker kardeşim," dedi makinist, "belki olup bitenleri, neler hissettiğini anlamadığımızı düşünüyorsun."

Lenz şişeye uzandı. Bir yudum daha aldı. Böyle zamanlarda iki hafta insana iki yıl gibi gelir... Durdu, başı hafif hafif dönüyordu. Kanyak kanına karışıyor, kalbinin içine, uzuvlarına, beynine yayılıyordu. Yiyecek bir şey yoksa içmemeliydin. Midesine giren son şey öğlen yediği bir dilim ekmekti. "İki hafta..." diye mırıldandı, "iki yıl..." Düşününce, Offenburg'dan beri, muzaffer asker delegeler, bahar yeşili meşe yaprakları asker şapkalarına tutturulmuş bir halde kongreye yürüdüklerinden bu yana iki hafta bile olmamıştı. Bu on bir günde, Offenburg'da çok güzel bir şekilde işleyen şeyi, Aşağı Laudenbach'ta yenilgiye uğratacak bir şey olmuştu. Yapraklar mı daha az parlaktı? Halk mı daha az halktı? Yoksa bir kez kazanılan devrim her gün kazanılmaya devam edilmediği takdirde paslanıyor muydu?

"Yurttaşlar!" diye anons etti, iki dinleyicisinin arasında sallanarak, "Aşağı Laudenbach bir fiyaskoydu, çünkü düşman öğrenmişti!"

Lokomotifin bacasından bir kıvılcım sağanağı yükseldi ve gecenin içinde yok oldu.

"Ya da belki..." Öfkelenmeye başlıyordu. "...yüzlerce neden var. Tanrım, biz onları coşturmuştuk. Her yerden insanları: küçük kasabalardan, Odenwald ormanının köylerinden, sınırın bizim tarafımızdan ve Hessen tarafından. Artık sınır bile kalmamıştı aslında. Bütün kitle şarkılar söyleyerek, bayrakları sallayarak dışarı, Yukarı Laudenbach'a doğru akıyordu; kadınlar, çocuklar, at arabaları ve atlar, ortaya çıktıkları takdirde Hessenlilere kardeşlik kurmaya hazır askerlerimiz. Sanki bütün Hessen-Darmstadt Dükalığı ve Hessen-Nassau Dükalığı içinden Frankfurt'a kadar dans ederek yol alabilecektik. Sesler Hessen'de demokrasi için, bir devrimci hükümet ilan edilmesi için yükselmeye, bu 1849 devrim yılının 24 Mayıs'ında, Yukarı Laudenbach'tan Hessen ordusuna bir çağrıda bulunmaya başladı..."

Makinist ve ateşçi bekledi. Ama kanyağın etkisi yavaş yavaş azalıyordu. Lenz dumanını buram buram tüttürerek, kazanında sınırsız güçle, hıza uygun düzgün kenarlı tekerleri, parlak çeliğiyle önünde bütün haşmetiyle duran lokomotifi gördü. Birden, yaklaşık bir saat içinde, Karlsruhe'de, Belediye Sarayının sol kanadında bu hikâyeyi

tekrarlamak onu korkuttu. Ürperdi, ellerini ceplerine soktu, Josepha'nın ona gönderdiği ve atamadığı kâğıdı hissetti; buruşturdu, sonra tekrar düzeltti... Bu kâğıdı son günlerde pek, bugünse bir kez bile düşünmemişti. Bir saat kadar sonra Karlsruhe, diye geçti zihninden, kimse beni beklemiyor, kimse oraya gideceğimi bilmiyor...

Makinist sessizliği bozdu. "Gidelim mi?" diye sordu.

Tekrar lokomotife bindiler. Lokomotif titredi, öksürdü, gecenin içine tükürdü, çalıştı. Bir sinyal lambasının yeşil ışığı etraflarında zikzaklar çizdi, ay bir bulut sürüsüyle tek başına savaştı. Lenz bunun, bu gecenin, bu sürüşün sonsuza dek sürmesini diledi: hiçbir sorumluluk yok, ne geçmiş ne gelecek, yalnızca tekerler, rüzgâr ve gölgeler.

"Peki sonra?" diye sordu ateşçi, belini doğrultarak. Sarı ışık gözden kaybolmuştu. "Sonra ne oldu?"

Lenz elini açtı. Şişe eline kondu. O şişeyi dudaklarına koydu, kafasını geri attı, pek bir şey kalmamıştı ve içinde kalan fena kokuyordu, ama hiçbir şey olmamasından iyiydi.

"Sonra bir mermi düştü."

"Kimin mermisi?" dedi makinist.

Lenz gözlerini kapadı. O vakte kadar, belki de daha önce, Hessenlilerin miğferlerinin ve süngülerinin uçları ilerideki boğazda görünmeye başlamıştı.

"Hessenlilerin" dedi.

Hessenliler halkın üzerine ateş etmişti. Tüfeklerini kendi subaylarına çevirmeyi düşünmemişlerdi bile. Çünkü devrimden bu yana geçen, iki hafta bile olmayan sürede, kendi dahil herkes, insanın üzerine üzerine yürüyen askerlere slogan atmanın yeterli olmadığını unutmuştu. Askerlerin düşünüp tüfeklerini subaylarına çevirmesini istiyorsanız, onları örgütlemeli, aralarına kışkırtıcılar yerleştirmeli, onların içinden devrimci gruplar oluşturmalısınız. Yani Hessenliler yalnızca, hiç düşünmeden emirlere itaat etmişlerdi. Makine gibi yürüyor, makine gibi ateş ediyor, makine gibi öldürüyorlardı. Baden'in kartal başlı ejderhasının olduğu işaretlere ulaştıklarında, durup dehşete kapılmış halktan kalanların, yaralılarla dolu gıcırdayan vagonların, panik halindeki köylülerin, ağlayan kadınların, cesareti kırılmış askerlerin sınırın ötesine akın akın geçmesine izin verdiler. Muhafızlarından

yoksun kalmış Amalia Struve'nin ve onun General Sigel'inin karşılıklı suçlamalar için ihtiyaç duydukları nefes arasına izin verdiler.

"Bunu biz kendimize yaptık," dedi Lenz. "En kötüsü de bu."

"Biliyorsun, asker kardeşim," diye Lenz'e doğru eğilip onun kulağına konuştu makinist, "yakında iki kat hıza sahip, iki kat daha fazla vagonu çeken, daha büyük makinelere sahip olacaklarını söylüyorlar. O zaman sevk edilmek üzere dört kat fazla üretim yapmak zorunda kalacaksın ve yalnızca boş yerleri doldurmak için dört kat fazla insan taşımak zorunda kalacaksın. Bu durum, dünyada, her yerde işleri değiştirecek, çünkü üretimi kim yapacak, makineleri kim üretecek, trenleri kim işletecek?" Eli lokomotifi tam gaza itti. "Bunun sıradan insanlara verdiği gücü görüyor musun, asker kardeşim?"

Lenz zihnini böyle uzun vadeli bakış açılarına yöneltebilmeyi ya da morali yükseltmek için rahatça anlatılan kehanet ve felsefelerden kaynak sağlayabilmeyi diledi. Sıradan adamsendeciliğin birazcığı bile günün görüntülerini örtmeye yardımcı olacaktı... Ama görüntüler, bir keresinde bir panayırda görmüş olduğu projeksiyon makinesinin yansıttığı resimler gibi, birbirini kovaladı ve kenarları belli belirsiz olsa da keskin renklerini korudu: Ağır Süvarinin üzengiye takılmış ayağı; çocuğun parıldayan iç organları, atının üzerinde otururken Amalia Struve'nin yeşil kadife göğsü, artık ışık dolu olmayan gözlerden yavaşça dökülen gözyaşları ve sinirli sinirli uzaklaşan Sigel, rüya gibi bir sevdanın sonu... Ve sonra lokomotifin tekerleklerinin her tangırtısıyla kafasına çekiç gibi vuran, şeytanca sorular: Şimdi ne olacak? Devrim, devrimin kaderi ne olacak? Bu, onun ilk yenilgisi, onun kötü kaderini önceden gösteren bir kehanet miydi? Eğer böyleyse, o zaman ne olacaktı? İki katı hız yapan daha büyük makineler çıkana kadar bekleyecek miydik? O zaman insanlar dört kat hızlı öğrenecek, askerler ve liderleri de öğrenecekler miydi? Yoksa amatörce hırs ve benmerkezci yobazlık, en soylu amaçları daima en aptalca maceralara mı sürükleyecekti? Peki, görünen ve görünmeyen yıldızların ve gezegenlerin sonsuzluğu içinde en kısa anda, yani şimdi yaşayacağı yalnızca tek bir kısa yaşamı olan ona, Andreas Lenz adlı kişiye ne olacaktı?

Pek çok soru, pek az yanıt... Ayaklarının üzerinde sarı ışıkla, mırıldanmayı sürdürdü. Ateşçi ocağa kömür attı, makinist ölçü aletlerini izledi, Durlach'ın ışıkları uzakta belli belirsiz görüldü.

Karlsruhe'ye yaklaşıyorlardı.

Karlsruhe istasyonundaki saat, on biri birkaç dakika geçtiğini gösteriyordu. Lenz lokomotifin uzaklaşan yankılarını dinledi, bacadan yükselen hafif pembe buhara baktı. Yalnızdı.

Ardından gelen sessizlik eziciydi. O işitemese de bir yerlerde devriyeler dolanıyor olmalıydı. Becker bununla ilgilenmişti. Becker memurların, saray dalkavuklarının ve ortadan yok olmuş Altesleri Grandük'ün idari mekanizmasına geçmişte bağlı olmuş bin bir çeşit farklı türün olduğu bu şehirde, barışa pek inanmıyordu. Lenz güldü. İstasyon duvarına yaslanmış haldeyken loş binaları olan loş caddenin kendi sarsak ayaklarının altından uzaklaştığının hayalini görmüştü. Bunun nedeni, çok uzun bir zamandır her şeyin, hayal meyal siluetlerin, aralıksız bir geçit töreni halinde gözlerine doğru akmasıydı.

Kendini zorladı, kendi kendine alaycı bir şekilde sırıtarak yürümeye başladı: Cebindeki o adrese doğru yola koyulmuştu Andreas Lenz. Bir şiirin kafiyesiz, garip bir dizesi zihninden geçti:

...çok erken devrilmiş ölünün,
harcanan fırsatların yasını tut...

Benim hakkımda diyecekler? Ne *diyecekler*? Ne *diyebilirler* ki? Ne fark eder? Bir saat, en çok bir buçuk saat. Bir kadına gidip yalnızca, iyi akşamlar, ben geldim, şu bacaklarını bir aç lütfen deyip sonra da çekip gidemezsin ki. Konuşmalısın, bir fincan bir şey içmelisin, biraz daha konuşmalısın, sonra yine konuşmalısın. Bizler medeni insanlarız. O öyle bir kız değil. Bazen onun için üzülüyorum. İhtiyacı olan her şeye sahip, dertsiz tasasız olduğunu bilmek isterdim. Bunu bir sorun haline getirmem aptallık. Bir kâğıt parçası, imza onun, tamam, ifade tarzı da... Lenz onu tanıyordu. Midesindeki o gülünesi duygu: ümit, beklenti, şu bacaklarını aç lütfen, ama bu en azıydı. Pek çok şey bekliyordu. Josepha neyse oydu; Lenz'in buna ihtiyacı vardı; onun alçak, adi, pis yanıydı bu.

Neden inkâr etsindi ki? Lenore, o başka bir sayfada, başka bir düzeydeydi. Kahretsin. Düzeyleri düşünmekten hoşlanmıyordu. O yalnızca Yukarı Laudenbach ile Aşağı Laudenbach arasındaki o çimenliği geride bırakmak istiyordu; o yüzleri, o elleri. Bir bakışta ölümü, ayrıntısız ölümü, bir insanı bir anda değiştiren ölümü görmek garipti. Ölü katılığı değildi bu, o sonra gelirdi. Ruh, o ruh denen her neyse, ruh, puf, dışarı; sahneye nazik parmaklı Doktor Walcher girdi. Zavallı Walcher, Lenore'ye ihtiyatlı bir şekilde, çok ihtiyatla ağzı sulanan zavallı Doktor. Bunu görmekte zorlanırdınız. Walcher'in hiç şansı yok. Doktorun hiç şansı yok. Lenore onundu. Ona aitti. Bir tek ona. Onundu, onundu, onundu! Onu seviyorum! Peki, Josepha'yı sevmiyor muydu? Başka bir düzeyde, kahretsin, ayrıca başka bir sayfada. Bu ölümdü, esas olarak ölüm. Bu, ölümü ilk görüşü değildi, ama her defasında insan onunla yeniden başa çıkmak zorundaydı. Josepha evet, Lenore hayır. İyi ki Josepha buradaydı, göğüsler, kalçalar, parmaklar, dil. Buraya nasıl geldi, kim ödedi? Her şey para; oda, yatak, yiyecek içecek. Sonra?.. Hayatta olduğunu hissetmeliydi, bu önemliydi. O görüntüleri yok et, yere at, sil onları, üzerlerini boya -Josepha! Josepha, hayatta olduğumu bana göster, hayatta, hayatta, bana yardım et, bunu yapabilirsin... Öyleyse bekleyecekler... Burada olduğumu bilmiyorlar bile. Kimse bilmiyor. Telgraf. Telgraf anlatamaz ki. Yalnızca ben anlatabilirim... Bizim bir ordumuz var. O ne yapıyordu, sahip olduğumuz ordu? Sahip olduğumuz ordu, neden sahip olduğumuz orduya ihtiyacımız olan yerde değildi?

Küçük bir adam vardı ve o büyük bir zamanda yaşadı...

İtham ediyorum. Trala, trala! Dava açacağım. Trala, trala! Harcanan fırsatlar, yere çok erken devrilmiş ölüler, içine edilmiş devrim. Bir şiir. Tra-hopsasa! Hepsini bitirecek bir şiir.

Josepha, işte geliyorum; ben, hiçbir işe yaramayan Andreas Lenz...

Tökezledi, toparlandı, tüfeğini silip temizledi, yorgun argın yürüdü.

Mumun titreşen ışığında bile, bütün o görünüşe inanılmaz bir şekilde orta sınıf havası veren beyaz örgü berenin altındaki aşırı yap-

macık yüz buruşturma, çok belirgindi. Lenz cebindeki kâğıdı arandı, kapının üzerindeki numarayla adreste verileni karşılaştırdı.

"Sizi bekliyorduk, Yurttaş Lenz," dedi Stäbchen. "İçeri buyurun."

Lenz, Stäbchen'in sabahlığının üzerindeki hoş, küçük noktalara gözlerini dikti. Bu da o görüntülerden bir diğeri, kâbusun bir parçası mıydı? "Beni mi bekliyordun? Sen mi?" Tüfeğini arandı. Dipçik oradaydı, elinde sağlam, düzgün, sakin. "Burada ne yapıyorsun? Hem de bu kıyafetle?"

Stäbchen sabahlığının boğaz kısmını kapadı ve öksürdü. "İçeri gelin!" diye tekrarladı. "Burası esiyor."

Lenz denileni yaptı. Kendini sürüklenmeye bırakmaya başlarsan, nehrin ortasında duramazsın. Boğulmadan atlayıp kurtulabileceğin hiçbir yer yoktur. Senin tasarlamadığın eksenler boyunca, bilmediğin yasaların akıntısıyla ilerlersin. Stäbchen'in terliklerinin merdivenlere yumuşak basışlarını dinledi. Bunun dışında ev sessizdi. Zengin bir evdi. Merdivenler güzel cilalanmıştı, duvarlar kâğıt kaplıydı. Mum üst katta titreşirken el yapımı bir dizi resmi aydınlatıyordu.

"Beni takip edin lütfen!" Stäbchen'in sesi yukarılardan boğuk bir şekilde geldi. "Bu kadar gürültü yapmamaya çalışın!"

Lenz baskıyı başından atmak için başını iki yana salladı. Tüfeği kesesindeki pirince çarpıp tangırdıyordu. Kılıcının ucu merdivenin kenarına çarptı, çizmeleri gıcırdadı, kendisi kaydı, küfretti, küfrünü bastırdı. Bir asker sessizce ilerleyemez. Asker bu, polis ajanı değil. Nereye götürülüyordu? Neydi bu, bir tuzak mı?

"Dinle beni!" Stäbchen'e yetişmiş, sabahlığının yakasına yapışmış, onu sarsıyor, günün endişesiyle dolu pis kokulu nefesini onun yüzüne salıyordu. "Konuşmazsan kafanı patlatırım!"

Stäbchen'in elindeki mum sönecekmiş gibi titreşti.

"Josepha burada mı? Ona ne yaptın? Haydi!"

"Sessiz!" Stäbchen endişesini göstermeye başladı. "Bu bir..."

"Evet, bu bir ne? Üst düzey bir genelev mi? Canım ne kadar isterse o kadar bağırırım! Burayı yerle bir ederim!.."

Stäbchen bir kapıyı işaret etmeyi başardı. Lenz onu kenara itti, kapıya doğru atıldı, kapıya vurup açtı ve kendini mavi ve beyaz küçük

bir salonda buldu. Her şey mavi ve beyazdı: döşeme, duvarlar, lambalar, hatta masanın üzerindeki albümün cildi bile.

Kanepenin üzerine yığıldı ve bacaklarını uzattı. Kendi kendine uyanık kalması gerektiğini söyledi, ama hafif leylak kokulu odanın hoş sıcaklığı bir an için baskın geldi. Gözleri kapandı, tüfeği tangırtıyla parkeye düştü. Saniyeler, belki de bir dakika geçti. Sıçrayarak oturdu.

Yalnızdı. Albüme uzandı. Parmaklarının cildin üzerinde lekeler bıraktığını algıladı. Ellerini pantolonuna sildi, albümü açtı. İlk sayfada altın ve kırmızı renklerde zarif, küçük bir taç çizilmişti ve etrafında dikkatli bir şekilde *Babette Comtesse de Holtzheim* ismi yazılmıştı. Lenz hafif bir halkçı tepki hissederek, albümü yaprak yaprak açtı. Özenle yapıştırılmış kuru çiçekler, siluet profiller, süslü kıvrımlar, duygusal dizeler, tatlı Babette'imiz, sevgili *Komtesschen* için yazılmış, hem Baden eşrafının bazı en soylu isimleri ve hem de grandükalığın dışından bazı isimler tarafından imzalanmış sevgi dolu yazılar. Albümün sahibinin belli ki pek çok arkadaşı vardı. Hepsi de kendini ona adamıştı ve hepsi erkekti.

Lenz şakaklarını ovuşturdu. Susamıştı. Midesi bir boşluğun etrafında büzüşmüş olsa da aç değildi. Ağzında, keskin ve sert bir şeyle yıkayabilmeyi dilediği iğrenç bir tat vardı. Kontes de Holtzheim, Stäbchen, Josepha –kesinlikle uyuşmuyordu. Ayak sesleri... Ayak sesleri ve başka sesler geliyordu. Lenz nazikçe albümü yerine koydu, ordu çizmelerinin üzerinde yapabildiğince iyi bir şekilde kapıya kadar parmaklarının ucunda gitti, kapıyı sessizce açtı ve koridorun karanlığına adım attı. Merdiven başında, aşağıya inmek üzere olan iki adam vardı. Yüzleri sarsak bir mum ışığında ana hatlarıyla belliydi. Örgü bere Stäbchen'i işaret ediyordu. Diğeri, orta boyun altında, dar omuzlu...

Tek ayağı merdivende olan diğer adam, küçük salonun kapısından gelen ince ışığa şüpheyle baktı. Bir an için mum o yüzü, ince sakalı, kısılmış gözlerinin sarı yansımasını aydınlattı: Brentano! Lenz şaşkınlıkla hareket etti. Brentano'nun onun ne kadarını gördüğü belli değildi. Muhtemelen yalnızca apoletleri, düğmeleri, kemeri, kılıcı, parlak şeyleri... Kontes de Holtzheim, diye geçti Lenz'in aklından, Stäbchen, Brentano. Peki, Josepha tarafından imzalanmış, bu adresi veren not bu hikâyenin neresine oturuyordu? Derken olaylar belleğine hücum

etti: o gün, ölüler, sarsılarak ilerleyen tren. Çatlak bir sesle şarkı söylemeye başladı:

Küçük bir adam vardı ve büyük bir zamanda yaşadı...

Durdu. Brentano, solgun, tehdidi hissedip gözlerini dikti.

"Efendim," bu Stäbchen'di, sesinde panik vardı, "talihsiz bir hata, bu adamı tanımıyorum, lütfen, gelin..."

"Hey, sen!" diye seslendi Lenz boğuk bir sesle.

Brentano merdivenden aşağı, ev kapısından dışarı kaçtı. Bir esinti Stäbchen'in mumunu söndürdü. Karanlık. Lenz'in eli tüfeğini aradı. Tüfek, sonra hatırladı, mavi beyaz salonun parke zemininde, üzerinde sevgili kontesimize verilmiş mavi beyaz albüm olan masanın yanında yatıyordu. Onlar Aşağı Laudenbach ile Yukarı Laudenbach arasındayken, devrimin lideri şıllık kontesle birlikte...

Lenz, ağır adımlarla, tüfeği almak için döndü. Odanın mavi ve beyazının önünde, süslü püslü, kırmızı dudaklı, nemli gözlü Josepha duruyordu. "Geldin..." dedi yarım sesle ve ona doğru kontrollü bir hareket yaptı. "Oh, Andreas, seni nasıl bekledim bilemezsin."

Lenz kapıyı kapattı.

Josepha oturdu ve yüzünü kapadı; omuzları sarsıldı. Sonra kendini kontrol etti, başını kaldırıp baktı, gülümsemeyi başardı. "Şimdi her şey yoluna girecek –sen, ben..." Gözlerinin kenarını küçük, dantel bir mendille kuruladı, uçuşan parmakları saçlarına hafifçe dokunarak düzeltti. Giydiği fırfırlı şey, saklamayı başardığından fazlasını meydana çıkarıyordu.

"Kontes de Holtzheim nerede?" diye sordu.

"Kim?"

Lenz albümü aldı, açtı, kir kaplı parmağıyla tacı işaret ederek, "Kontes-de-Holtzheim!" dedi.

Josepha rahatlamış bir şekilde güldü. "Ondan sana ne? Gitti o. Grandük'ün gittiği gece, ya da ertesi gün kaçtı. Ben yalnızca onun evini kiralıyorum..." Sesi canlılığını yitirmişti.

"Anladım."

"Albümün kalmasını istedim. Çok hoş. Benim hiç böyle bir şeyim olmadı..."

"Anlıyorum."

"Hayır!" Bu bir feryattı. "Hiçbir şey anlamıyorsun. Anlamıyorsun. Hiçbir zaman da anlamayacaksın." Doğruldu. "Neden geldin buraya? Sen Lenore ile yaşıyorsun. Neden onun yanında değilsin? Neden elindekiyle yetinmiyorsun?" Onun yakınına geldi. "Sana yazdım. Tabii ki sana yazdım! Sana hep yazarım, seni çağırırım, önünde diz çökerek sana yalvarırım. Senden nefret ediyorum!" Lenz'in göğsünü dövdü, fişekliğine vurarak kendi ellerini acıttı, elleri acıdığı için kendini iyi hissetti, kanamalarını diledi.

"Josepha?"

Lenz'in gözlerinin barut rengi Josepha'nın başının üzerinden uzaktaki, bu odanın duvarlarının ötesindeki, bu evin ötesindeki, çok ötedeki şeylere yönelirken siyaha doğru değişti. Josepha bakışlarını onun tıraşı gelmiş yüzüne, çukur yanaklarına, ince burnuna, derisinin çizgilerinde ve çatlaklarında kabuklaşmış toza yükseltti. Elleri farkına varmadan omuzlarına yaklaştı, onun ince, terli boynunu okşamaya koyuldu, Lenz'in başını ellerinin arasında tutup onu kalkık yüzüne, açılmış dudaklarına çevirmeye zorladı. Bütün bedeninden onu sarsan bir titreme geçti. Bedenini Lenz'in bedenine bastırdı; kemer tokasını, fişekliğini hissetti; pirinç düğmeleri etine battı. Lenz ter, at, kan ve lokomotifin yağ kokularıyla doluydu. "Gel!" diye fısıldadı Josepha. "Gel!"

Diğer odadaki yatak büyük ve yumuşaktı. Mavi ışıklı lambanın ışığında bembeyaz parıldayan çarşaf, davul derisi gibi sımsıkı gerilmişti. Lenz, sırt üstü ve kolları açık vaziyette kendini yatağa attı. 'Kontes de Holtzheim işini biliyormuş,' diye düşündü. Palaskasını, fişekliğini, yakasını açıp derin bir nefes aldı. Hayatta, ah Tanrım, bana yardım et, ben hayatta kalmak istiyorum.

"Josepha?"

"Efendim?"

Josepha kendi saf muslin elbisesini yırttığının, uyluklarının derisini sıyırdığının farkında bile olmadan Lenz'in çizmelerini çekip çıkarıyordu.

"Ben işe yaramaz biriyim Josepha. Bunun hiçbir faydası yok."

Josepha, Lenz'in ayaklarını saran bezleri açtı. 'Leş gibi kokuyorum,' diye düşündü Lenz. 'Kahrolası, işe yaramaz biriyim ve leş gibi

kokuyorum.' Başını çevirdi. Kendisini belli ki başka bir aynaya bakan bir aynada Kontes de Holtzheim'ın hoş, büyük, beyaz yatağında yüz milyon kere mide bulandıracak şekilde iki seksen uzanmış gördü.

"Sen yeterince acı çekmedin mi Josepha?"

Josepha onun ceketinin, gömleğinin düğmelerini çözüyordu. Yüz milyon bakır rengi lüle sonsuzluğun içine girip çıkarken yüz milyon lekeli, yer yer yırtılmış, boğazı ve göğsü açık şeffaf giysi yüz milyon omzu, kaba eti, kalçayı, uyluğu ortaya çıkardı.

"Josepha!" diye inledi Lenz.

Josepha yüzünü onun boynuna sakladı. Ölüler, diye düşündü Lenz. Külrengi kısrağın benekli boynu. İleri doğru son sürat giden lokomotif. Sevgili *kontesimize.*

"Josepha!"

Yalnızca Josepha'nın omuzları ve sert, kırmızı uçlarıyla memeleri kalana dek fırfırlarını yoldu. Parmaklarını onun etine batırdı, dudaklarını ısırdı.

"Josepha..." dedi usul usul.

"Evet..." Josepha'nın nefesi kesik kesik ve hızlıydı. "Evet, oh, evet, oh, evet!"

Lenz yüz milyon kez sonsuzluğun içine gömüldü.

"Oh, evet!" diye tekrarladı Josepha, kalbinin ta derinlerinden güldü, Lenz'in üzerine uzandı ve iki gözünü öptü. Lenz onun saçlarının yüzünü gıdıklayışını hissetti. Josepha'nın yataktan kalktığını hissetti ve seccadeyi geçip parkeye değen çıplak ayaklarının pat pat sesini duydu. Sonra kendini bıraktı.

Josepha, üzerinde bir kupa sıcak kakao ile biraz tereyağlı ekmek olan bir tepsiyle geri döndüğünde, Lenz çoktan derin bir uykuya dalmıştı. Öyle derin bir uykuydu ki bu, ne dışarıdaki kurşun seslerini ne de caddenin taşlarını döven nalları duydu. Josepha, bedeni onunkine yakın, gözleri onun yüzünün, dudaklarının, kaşının şeklinin tadını çıkararak, uyanık bir şekilde uzandı; ta ki külrengi şafak, mavi ışıklı lambanın ışığını yok edene kadar.

15. Bölüm

Kimden: Joh. Phil. Becker

Kime: Yurttaş Lorenz Brentano

24 Mayıs 1849, saat 18.00

1. Bu başkentte belirli güçler tarafından devrim karşıtı bir teşebbüsün hazırlanmakta olabileceği konusunda giderek artan emareleri, rivayetleri, vb.;

Grandük Ağır Süvari Birliği'nin unsurlarından, hâlâ haber alınamadığını ve bu dolaylarda olduklarının bildirildiğini;

Aşağı Laudenbach'taki eylemin sonuçları konusundaki şu anki belirsizliği;

Bu başkentte saflarında güvenilir düzenli birliklerin azlığını ve bölgedeki Sivil Muhafız kıtasının şüpheli tutumunu göz önüne alarak;

2. Grandük'ün mühimmat deposunun komutam altındaki Halk Milisine açılması için acil emrinizi talep ediyorum.

3. Aksi takdirde, bu başkentte yasa ve düzeni ya da sizin şahsi güvenliğiniz ile Devlet Komitesinin üyelerinin güvenliğini temin edemeyeceğim.

Karlsruhe, Belediye Sarayı

İmza: Becker

Sureti dosyalanacaktır –*gizli*

İmza: Dortu

Andreas Lenz'in belgeleri arasında bulunan karargâh iletişiminin bir kopyası.

"Dur!"

Eyerde tehlikeli bir şekilde sallanan sürücü, hantal hantal yürüyen hayvanı idare etmeyi becerdi. Ona çevrilmiş namlular, kararsız bir şekilde duraksadı. Karlsruhe caddelerinde devriye gezen bu iki adam, silahlarından pek de emin değillerdi.

"Sen kimsin?"

Alışkanlıkla öğrenilmiş olsa da, soru iki adam için de bildik anlamından çok daha fazlasını taşıyordu. İnce, mavi pamuklu gömleklerinin içinde donan, ayakları sadece isimleri ayakkabı olan bir şeyin içine tıkılmış adamlar, ilk ciddi askerî görevlerinden, süpürge sapları yerine kendilerine verilmiş tüfeklerden heyecan duyuyordu. Atlı da yeterince garip görünüyordu: bitkin, kirli yüzü, hummalı gözleri, giymiş olduğu, eskiden bir üniformanın bir parçası olan paçavralar.

"Yurttaşlar..." bir kelimeden çok bir inilti.

"Tanrım!" daha genç olanı daha yaşlı olanını hafifçe dürttü, "bileklerine bak!"

Açık yaralı bilekleri birbirine zincirlenmişti.

"Yurttaşlar... beni komutanınıza götürün. Hemen!"

Daha yaşlı olanı tüfeğini omzuna aldı. "Kimsin sen? Ne oldu?"

Atlı ağır ağır öne doğru düştü. Dizginler ellerinden kaydı. At sinirli sinirli hareket ediyordu.

Daha yaşlı olanı, genç olana, "Adama yardım etsene, ne bekliyorsun!" diye bağırdı ve atlıyı düşmekten korumak için atın yakınına atladı. Genç olanı dizginleri yakaladı. Bu şekilde, biri atı yönlendirerek, diğeri sürücüyü destekleyerek adamı karargâha getirdiler.

Christoffel kendine geldi; hâlâ etrafında dönen yüzler, duvarlar, haritalarla dolu bir dünyada, tek sağlam zemin olan büyük, rahat bir sandalyede oturuyordu. Onunla ilgili değişen bir şey olmuştu; Christoffel duygusal olarak değişmişti. Keşke neyin değiştiğini anlayabilseydi. Kaşlarını çattı, gözlerini acıyla kıstı, sonra ellerini gördü. Bilekleri sargılıydı, elleri ayrı duruyordu, her biri koltuğun kolluklarının birindeydi. Demek ki ayrılmışlardı. Nihayet dostlar arasındaydı, ya da en azından artık düşmanlar arasında değildi. Kurtulmuştu, özgürdü; artık Rinckleff, Glaubitz, Gramm yoktu. Artık ülkeyi arka yollardan, sapa yollardan çaprazlama gidip gelerek arşınlamak yoktu. Artık itilip kakılmak, yumruklanmak yoktu...

"O şeyden bir nefes daha alsın!" diyordu biri, sakin, otoriter sesiyle.

Serin, acı bir keskinlik beynine girdi. Dünya dönmeyi durdurdu. Her şey, kafatasının içinde yerli yerine oturdu: Bir yerlerden çalın-

mış fıçıları şahsen açan Glaubitz, şnaps'ı* azar azar dağıtan subaylar, yüzbaşının etrafındaki halka, her biri atının yanında duran askerler, boğuk sesli, sert, muzaffer Glaubitz... Size öncülük etmedim mi, sağ salim, zamanından önce, ışıklar yandığında, bu Karlsruhe, size söz verdiğim gibi, bu gece Karlsruhe'de, Kızılları önüne katıp kovala, köktencileri, mikropları, onları sokak lambalarına as, her sokak lambasına iki kişi, çok yaşa Altesleri Grandük, yaşasın, yaşasın, yaşasın!.. Bu ne zaman olmuştu?

"Konuşabilecek durumda mısın?" Sakin ses, yetkeli, ama aynı zamanda endişeli, onu o ana çekti. "Haydi, bir kaşık verin!"

Dilinin üzerinde bir acılık. Dudaklarını yaladı. Elini kaldırmak, çenesini silmek istedi, onu neyle besliyorlarsa, bu iyiydi. Onun bir damlasını bile ziyan etmek günahtı. Ama elini kaldıramadı, çok güçsüzdü.

"Asker!" Suratına vuruluyordu. "Asker! Uyan! Konuşabilecek durumda mısın? Nereden geliyorsun? Adın ne?"

"Christoffel..." diye fısıldadı; sonra daha yüksek sesle, "Christoffel!" dedi.

"Christoffel," diye yankılandı birinin sesinde. Bir duraksama. Sonra heyecan yüklü bir sesle: "Freiburg'dan mı? İkinci Alay'dan mı? Bir süre önce Köln'de bulundun mu?"

Christoffel gözlerini açtı. Doğru dürüst odaklanıp her şeyi birbiri ardına gördü: masa, sandalyeler, duvara yaslanmış tüfekler, asker kepleri, şapkalar, etrafında toplaşmış adamlar. Sorgulayan, tepesinde dikilmişti. Neredeyse ona dokunacak, aklaşan favorilerle çerçevelenmiş güçlü bir yüz. Köln, diye düşündü Christoffel çabayla, pek çok insan kendine komünist diyor, ama gerçekten komünist ya da o tarz bir şey olan çok fazla değil.

"Sen Köln'deydin... Peki o halde, şimdi nereden geliyorsun? Sana bunu kim yaptı? Bileklerin, sırtın..."

Sorgulayanın gözleri sempati dolu görünüyordu.

"Glaubitz," dedi Christoffel. "Onun Ağır Süvarileri. Kaçtım."

Diğerleri yakınlaştı: kılıcı tangırdayan, çizmeleri gıcırdayan, tertemiz koyu mavi ceketi içindeki kısa tıraşlı adam; sönmüş puronun

* (*Alm.*) *Schnapps*: Patatesten yapılan bir tür damıtık Alman içkisi. *–çev.*

çevresinde sararmış beyaz sakal; Christoffel'in ustalık günlerinde, efendisinin elindeki garip kitapta gördüğü o kâfir tanrıya benzer yüz hatlarına sahip, genç bir üçüncü yüz.

"Kaç tane Ağır Süvari?"

"Yüz yetmiş kadar."

"Subaylar?"

"Yüzbaşı Glaubitz, Teğmen Gramm, diğerleri. On ya da on iki kişi."

Genç adam özenle not tutuyordu. "Peki, seni kim dövdü?" diye sordu. "Glaubitz mi?"

Christoffel başını hafifçe iki yana salladı, "Çavuş Rinckleff."

"Bunun hesabı ondan sorulacak!" dedi genç adam.

"Kaçmama izin verdi!" dedi Christoffel.

"Neden? İnanmadı mı ki..."

"Sonra, sonra!" diye araya girdi baş sorgulayıcı. "Bunlar daha sonra da sorulabilir... Önce Glaubitz'in Ağır Süvarilerinin sen kaçtığın zamandaki tam yerini öğrenelim."

Christoffel terli alnını kırıştırdı. Karlsruhe'nin uzakta göz kırpan ışıklarını kafasında canlandırmaya çalıştı. Geceleyin mesafeler aldatıcı oluyordu. Ne kadar zamandır at sürüyordu? Kuzey Yıldızı neredeydi? Her düşünce ayrı bir çaba gerektiriyordu.

"Yurttaş Becker!" Koyu mavi ceketli adam baş sorgulayıcıya sesleniyordu. "Genel bir alarm durumu için emir vereceğim!"

"Hayır, efendim!" diye parladı Becker. "Olmaz, Yüzbaşı Tiedemann! Genel alarm mı...! Sivil Muhafızlar etrafta dolanacak, kim bilir kime ateş edecek, herkesi paniğe boğacak? Bununla kendimiz başa çıkabiliriz, yalnızca bizim Halk Milisimiz!" Christoffel'e döndü. "Düşün, asker! Zeminle ilgili bir özellik, gördüğün bir köy, evler, onların söylediğini duyduğun bir şey, bir Ağır Süvarinin, bir subayın..."

Christoffel gözlerini sıkıca kapadı. Kuzey, diye hatırladı, Cehennem Vadisi'nde, uzun at sürüşün başlangıcında, kuzeye, Karlsruhe'ye diye haykırmıştı Glaubitz.

Derken başka bir düşünce, bağlarından kurtuldu. "Ettlingen!.." Biri o fıçıların Ettlingen'den geldiğinden söz etmişti. Glaubitz tarafından küçük bir birlik, sıvı cesaret kaynağını aramak için oraya gönderilmişti. "Ettlingen yakınında olmalı..."

"Ah, iyi!" Becker araya girdi. "Atını buraya sürerken, bir demiryolu hattı dikkatini çekti mi? Demiryolunu geçtin mi?"

"Hayır. Demiryolu yoktu... Ama ben kaçmadan önce, alacakaranlıkta, batıya giden bir trenin düdük sesi geldi."

"Pekâlâ!" Becker saatine baktı. "Farz edelim ki arkadaşımız Christoffel'i aramak için hiç zaman kaybetmediler. Öyle bile olsa, o kadar çabuk ilerleyemezler. Bu Yüzbaşı Glaubitz keşif devriyeleri göndermek, kanatları korumak, rapor beklemek zorunda. Her durumda, bizim yataklarımızda olduğumuzdan iyice emin olana kadar Karlsruhe'ye girmek istemeyecektir... Bu da bize gece yarısına kadar zaman tanıyor."

Christoffel koltukta kımıldandı. Istırabı bir yana, düşünceleri durgun bir havuzun içindeki hava kabarcıkları gibi, bir orada bir burada patlıyordu. Telaşlı bir habercinin çizme sesleri, dağınık düşüncelerinin içine daldı. Becker'e bir mesajın iletildiğini gördü. Becker mesaja göz gezdirdi. Sonra cebine attı ve ulağa çıkmasını işaret etti.

"Bizim aynı anda her yerde olacak kuvvetimiz yok," diyerek şehrin haritasını masanın üzerine yaydı Becker ve kurmaylarını daha yakına çağırdı. "Glaubitz ve onun Ağır Süvarilerinin güneydoğuda bir yerde, şehre oldukça yakın olduklarını sanıyorum ve tahminimce, şamata başladığında adamlarının ruh halinin mümkün olduğunca iyi ve atlarının mümkün olduğunca dinlenmiş olmalarını isteyeceği için, onu buraya doğrudan getirecek bir güzergâh seçecektir. Nasıl olsa Cehennem Vadisi'ndeki ilerleyişlerinin ardından pek de öyle dinç olmayacaklar... Evet, Dortu?"

Kâfir tanrı suratlı genç adam elini uzattı. "Şu mesaj, Yurttaş Becker!.. Onu alabilir miyim? Dosyalamak için..."

"Daha sonra!"

Kafatasının içindeki uçuşmalar arasında Christoffel, Becker'in cebindeki mesajı merak etti. Sonra sivil ve askerî kıyafetlerin çeşitliliği dikkatini çekti. Nasıl garip bir örgütlenmenin içine düşmüştü? Tutsak tutulduğu günleri saymayı unutmuştu. Acı ve ateşler içinde, geceleri at üstünde, attan düşme tehdidi olduğu ya da muhafız onu yarılmış, yanan omzundan kabaca çekip doğrulttuğu zaman ancak içinden çıkabildiği, uyku ve uyanıklık arası sisli bir yumuşaklığın içine ka-

yış... O günler boyunca pek çok şey olmuş olabilirdi. Devrim devam etti. Tanıdığı insanlar, Grandük'ün kaçtığı haberi geldiğinde Offenburg'da karşılaştığı insanlar neredeydi?

"Albay Böning!" Becker hazırlıklarını yapıyordu. "Siz ve birliğiniz güneydeki girişlere yerleşeceksiniz, ama Glaubitz ile çatışmaktan kaçınacaksınız. Karlsruhe'ye girmesine izin verecek, onu arkadan kuşatacak ve kanatlarını kontrol altında tutacaksınız. Siz, tabiri caizse, onu ve Ağır Süvarilerini şehir meydanına doğru, onun kesinlikle işgal etmek isteyeceği Belediye Sarayına yönlendireceksiniz."

Böning ünlü geniş kenarlı fötr şapkasını kaptı, onu kendi peygamber yelesine bir şaplakla oturttu, kılıç kayışını bağladı ve yarım yamalak selamladı.

"Dortu!"

Genç adam sıçradı.

"Sen Mannheim İşçi Bölüğü'nü alıyorsun ve demiryolu istasyonunu, postaneyi, Pariser Hof'u," Becker'in parmağı haritaya saplandı, "ve Yurttaş Brentano'nun ofisleriyle parlamento binasını işgal ediyorsun. Brentano'nun kendi güvenliği için dersin! –eğer birisi sorarsa."

Dortu gidip duvardaki bir kancadan uzun bir süvari kılıcını aldı ve onu gümüş rengi frakının üzerine kuşandığı kılıç kayışına taktı.

"Yüzbaşı Tiedemann," diye devam etti Becker, "geri kalan askerlerden bir kısmını Belediye Sarayının etrafında, bir kısmını da yedek olarak binanın içinde görevlendirecek. Ben şimdilik bu karargâhta olacağım. Dortu ve Albay Böning yaya haberciler yoluyla benimle irtibatta kalacaklar. Hepsi bu... Bir de adamlarınıza, ateş emri verildiğinde subayları hedeflemeleri talimatını vermeyi unutmayın. Ve öldürmek için ateş etsinler!"

"Yurttaş Becker!"

"Evet, Dortu?"

"Madde Bir: Görevimizin başarısı için bütün bilgiye sahip olma gereği..." Dortu, Prusyalı geçmişinin bürokratik diline sığınıyordu. "Madde İki: Sormak istedim, mevcut durumla ilgisi olduğu açık olan o mesaj," duraksadı, "onu bilme hakkımız yok mu?"

Hâlâ üzerinde olan hissizliğe rağmen, Christoffel odadaki gerginliği fark etti. Bir anda Becker boyun eğiyormuş gibi göründü. "Madem

ısrar ediyorsun!.." Kâğıdı cebinden çıkardı, haritanın üzerine yaydı. "Heidelberg'den, Doktor Walcher'den, demiryolu telgrafı yoluyla geldi." Kurumuş dudaklarını yaladı. "Aşağı Laudenbach'taki operasyon tahmin ettiğimiz gibi sonuçlandı: başarısızlıkla!"

Böning sakalının içine yeni bir puroyu soktu ve konuştu: "Şanslı değil miyiz?"

"Şanslı mı?" Tiedemann şüpheyle sordu.

"Şu Yüzbaşı Glaubitz'in bu gece geliyor oluşu!.. Yarın, kötü haber herkesin kulağına ulaşınca, o çok daha büyük bir sorun olurdu." Böning, Christoffel'in oturduğu yere ayağını kuvvetle vurdu, ona başını salladı ve homurdandı, "Şimdi Christoffel kardeşin güzel, yumuşak bir yatağa yattığını görelim!"

Gramm atını Glaubitz'inkine daha da yaklaştırdı.

Arkalarından bütün süvari bölüğü gürültü çıkararak, tartışarak, Karlsruhe'yi bir alsalar ne yapacakları hakkında böbürlenerek atlarıyla geliyordu. İçtikleri şnaps ve Glaubitz'in cesaretlendirici konuşmasıyla tetiklenmiş hayal güçleri, esas olarak iki yönde çalışıyordu: Kızıllarla köktenci liderleri asmak ve kadınlar. Zil zurna sarhoş olduklarından değildi. İki fıçı, bu kadar askeri sarhoş etmeye yetmezdi. Fakat sürekli kaçış halinde, olsa olsa ıssız bir çiftliğe, ormanın içinde kaybolmuş ufak bir köye uğrayarak geçen, bitmek bilmeyen günlerin, at sırtındaki Gezgin Yahudiler çetesi gibi kırsal bölgelerde döne döne ve yön değiştirerek geçen gecelerin ardından, ilerleyişin sonuna yaklaştıkları için mutluydular: Önlerinde uzanan şehirde, yatak, sıcak yemek, başlarının üstünde bir dam, atları için ahır, ismi lazım olmayan bir şey için kızlar onları bekliyordu. Gözünüzün önünde bu manzara ve içinizde yarım litre sert ve kalitesiz içki olunca, geri kalan her şey önemini yitiriyordu. Belki bir çatışma, birkaç mermi, birkaç çizik. Zaten ordusu da dahil bütün ülke paramparça olmamış mıydı? Disiplinli, silahları parlatılmış ve kontrol edilmiş, Yüzbaşı Glaubitz komutasında yüz yetmiş askeri kim durdurabilirdi?.. Onları kimin işitebileceğine ve nalların yankılanan seslerini ne kadar uzağa taşıdığına aldırmadan tırıs gidiyorlardı.

Glaubitz'in de itiraz ettiği yoktu. Bu geceye kadar, asıl sorunu, hareketlerini kamufle etmek olmuştu. Çoğu durumda, insanlar ondan ve askerlerinden kuşkulanmamışlardı bile. Grandükalık, tek başına ya da gruplar halinde, silahlı ya da silahsız, emirle ya da başıboş, oraya buraya yürüyen askerlerle doluydu. Ele geçirdiği samana, kestiği domuzlara, pişirdiği ekmeğe para ödeme zahmetine katlanmadı: Yaz hükümetin hesabına! Köylüler gitsin ve Yurttaş Struve ile Yurttaş Brentano'larına şikâyet etsindi, kahrolasıcalar! Yurttaş Brentano ile Yurttaş Struve, asılacakları Karlsruhe sokak lambası direklerinin tepelerinden öderdi artık!.. Bu gece, hayır; nal seslerini susturmaya hayır; sessizliğe artık son! Bu gece şehre, Hey, Hurra ve Yaşasın Grandük naralarıyla fırtına gibi gireceklerdi. Loş caddelerde, evlerin arasında, bir atın sesi on at gibi gelecek, gaspçıların kalplerine dehşet salacak; şu demokratlar tarafından baskılanmış hakiki yurttaşları, ayaktakımının hâkimiyetinden nefret eden dürüst subayları, yabancı güruhun akını yüzünden öfkeli Badenli yurtseverleri ortaya çıkaracaklardı. Birliği kent merkezine ya da hükümetin olduğu yer neresiyse oraya ulaşana kadar, Karlsruhe'nin yarısı kurtarıcıları selamlamak için sokaklara dökülmüş olacaktı. Ve o, Ağır Süvarilerinin yanı sıra yürüyecek Sivil Muhafızların mert, seçkin her üyesini, artı şu üçkâğıtçılardan, entelektüellerden ve sosyalistlerden tiksinen başka kim varsa, onları yanına alacaktı.

"Eh, Yüzbaşı!" Gramm neşeliydi. "Bu gece bizim gecemiz!"

Glaubitz homurdandı. O koca şebeğin neden gözüne girmeye çalıştığını biliyordu. Rinckleff... Çavuş Rinckleff, Gramm'ın adamıydı!

"Bir kız var..." dedi Gramm, "hayatının sürprizini yaşayacak bir kız."

Glaubitz'in atı ilerideki bir gölgeye homurdandı. Yüzbaşı, "Şşş, şş..." diyerek atını sakinleştirdi, dizginleri sıkılaştırdı. Sonra, "Bu kız... Güzel mi? Karlsruhe'de mi?"

"Hayır, Rastatt'ta."

"Biz Rastatt'a gitmiyoruz." Ardından fısıltıyla, "Aptal..."

"Biliyorum, biliyorum!" Gramm sakar başını iki yana salladı. "Ama çok geçmeden o bunu duyacak. Bir Yahudi orospusu, Yüzbaşı. Ama, ah, o vücudu yok mu..."

"Parası?"

"Babasına borcum var. Üç yüz Baden guldeni. Üç aylık bir senet imzalandı. Şimdi onu ödeyeceğim. Daha iki hafta bile geçmedi. İyi, değil mi?"

"Bu borcu niye aldın?"

"Rastatt'tan çıkmak için... Dışarıda bekleyen atlar paraya mal oluyor; yiyecek, içecek, kalacak yer... Öğrendiğim bir şeyi size söyleyeyim mi, kaçmak çok masraflı iş. Rinckleff'in de istediği bir..."

Gramm birden durdu. Bir başın hızla dönüşü dikkatini çekmişti. İri bir adamdı, Glaubitz'den daha iri, ancak şimdi kalbi çökmüş gibi olmuştu. Daha önce de hızlı bir baş dönüşü olmuştu, ardından da bir tabanca tıklaması, pek yüksek değil. Rinckleff'e karşı hiç sevgi duymamıştı –vahşi biri, yalnızca vahşiler arasında faydalı. Ama vahşinin, sessizce, son bir nefes bile almadan çöküşünü görmek sarsıcı olmuştu.

"Peki, sence Rinckleff o puştun kaçmasına neden göz yumdu?" diye sordu Glaubitz.

Gramın bir yanıt arandı. Onun da sorunu buydu: ne zaman tam da doğru şeyi söylemek önemli olsa, beyni bulanıyordu. "Belki de..." boynunu kaşıdı, "...belki de uyuyakaldı..."

"Nöbette uyuyakalan bir asker, hem de savaş koşullarında...!"

"Onu öldürmekte çok haklıydınız!" Gramm, Yüzbaşı'yı rahatlatmak konusunda aceleci davrandı. "Yani şunu demek istemiyorum..."

"Uyuyakaldığı falan yok," dedi Glaubitz soğuk bir sesle. "Adamın kaçmasına göz yumdu."

"Nereden biliyorsunuz?"

"Çünkü onu vurmadan önce," –Gramm tekerlek izleriyle dolu yola bakıyor olsa da Glaubitz'in boncuk gibi gözlerini üzerinde hissetti– "ona bakıyordum. *Biliyor muydun*?"

"Neyi?"

"Adamın Rinckleff'in o orospu çocuğunun kaçmasına izin vereceğini?"

"Efendim...! Yüzbaşım...!" Gramm'ın kekelemesi giderek umutsuz bir hal alıyordu. Sonunda, subaylık onurundan bahis ve hain çavuş ile kendisi arasında kişisel bir ilişkiyi ret konusunda yeterince tutarlı bir söz söylemeyi başardı.

Ancak Glaubitz, Gramm'a ve onun bilip bilmediğine ilgisini kaybetmişti. Uzun aralarla, o mıntıkaya, ilerideki kentin pek az sayıda zayıf ışığına, dönüşümlü olarak saklanan bulutlara ve ortaya çıkan yıldızlara dikkatle bakarak konuşmayı sürdürüyor olsa da, artık Gramm'la konuşmuyordu. Bu konu, kendi planlarına bir tehdit, ama daha çok, olağanüstü bir olay olarak kafasını kurcalıyordu. Rinckleff mahkûmu kırbaçlarken onun yanında durmuştu. Ustalıklı kesinliğine, duyarsızlığına hayranlık duymuştu: iyi yetiştirilmiş bir vahşi. Böyle bir yaratığın dönekliği onda kötü bir alamet izlenimi bırakmıştı. Bir açıklama arıyordu: ölü Rinckleff'in eyleminin uğursuz imasının en azından bir kısmını silmek için doğal bir neden.

"İri kıyım vahşi..." diye mırıldandı. "Bir korkak!" Belki de bu noktada doğru iz üzerindeydi. En dayanıklılar ufak tefek adamlardı. İriyarı sersemler, havaları en çabuk sönenler ve baskı altında çözülenler oluyordu. "Hah!" Glaubitz kum rengi bıyığını kızgın bir şekilde sıvazladı, "Baskıyı kaldıramadı. Halk! Bir devrim denizi...!" Bu, anlayabildiği bir duyguydu. Kendisi de nadir anlarda bunu yaşamış, ama var gücüyle baskılamıştı. Ama Rinckleff gibi bir hayvanın herhangi bir duyguyla işi olmazdı... "Gramın! Senin Rinckleff'ine Rastatt'ta ne oldu? Siz ikiniz geldiğinizde neden o yumruklanmış ve dövülmüştü?.." Gramm'ın hikâyeyi anlatmasını beklemedi. "Bir anlaşma!" dedi, uyluklarını atın kaburgasına bastırarak, bunun üzerine hayvan inledi ve kafasını yukarı attı, "Bir anlaşma, tabii, olan buydu! Diğer tarafta da bir dostun olsun diye herifin kaçmasına göz yum..." Glaubitz güldü, "Olur a, belki bir şeyler ters gider!"

Durdu.

Onun arkasında, bütün kıta durdu. Kısık sesler yerini sessizliğe bıraktı. Gramm, bir siluet halinde Glaubitz'in profilini gördü; ezilmiş burnunu, bıyığını, düşük kaşlarını, sivri tepeli kepini. Ağır Süvarilerin yol boyunca dizilmiş miğferlerini, gecenin karanlığına karşı o kara lekeleri gördü. Bir atın pofurtusunu, bir toynağın yeri kazıyışını, bir silahın tangırtısını duydu. Kentte önce bir saat, sonra bir diğeri, sonra bir diğeri gece yarısını vurdu.

"Hayır!" dedi Glaubitz aniden. "Bunu yapamayacak kadar aptaldı!"

Gramm, Glaubitz'in kendisiyle aynı doğrultuda düşünmesi ve aynı zamanda, aynı sonuçlara ulaşması karşısında hayretler içinde, hiçbir şey demedi.

"Böyle bir anlaşmayı *sen* yapabilirsin..." Glaubitz, Gramm'a kaşlarını çattı. Gramm yine kalbinin ezildiğini hissetti. "Ama Rinckleff gibi bir şebek değil. Sana nedenini söyleyeyim. Onların kafataslarının içinde her ne varsa, senin benim beynimiz gibi çalışmıyor. Bu fark var, Tanrı'ya şükür. Aksi takdirde dünyanın hali ne olurdu?"

Gramın, deli gibi, ne olacağını tahmin etmeye çalıştı.

"Bu arada, sen bunu yaptın mı?"

"Neyi yaptım mı?" dedi Gramm boğuk bir sesle, elleri dizginlerde titreyerek.

"Bir anlaşma yaptın mı?" dedi Glaubitz. Sonra gülmeye başladı. Gramm'ın sırtına şaplak atarak, çılgın gibi güldü. "Korktun mu? İyi! Bir askeri hizaya sokmanın yolu, içine Tanrı korkusu salmaktır. Bunu hiç unutma. Çünkü sen bir subaysın. Bir asker, düşmandan çok senden korkmalı. O zaman sana sonuna kadar itaat eder! Şu Rinckleff, sanırım, o düşmandan, senden korktuğundan daha çok korkuyordu. İşte yanıt bu..."

Mutlu görünüyordu, sanki halihazırda Karlsruhe'yi ele geçirmiş gibi. Gramın sarsılmıştı. Glaubitz'de, besbelli ki, bir delilik damarı vardı. Tüm bunlar delilikti. Bunu ancak şimdi görüyor ve neden uzun zaman önce Rinckleff'in görmüş olması gerektiği gibi görmediğini merak ediyordu: Hiç top gücü olmayan, yalnızca keselerinde taşıdıkları cephaneleriyle bir devletin başkentini almaya çalışan yüz yetmiş, yorgun, Ağır Süvari...

"Gramın!"

"Evet Yüzbaşım?"

"Sen benim emir subayım olacaksın, Gramm. Yol boyunca benim yanımda olacak ve benim yanımda kalacaksın, anladın mı?"

"Evet, Yüzbaşım."

Glaubitz, üzengilerinin üzerinde doğruldu, süvari kılıcını çekti ve havaya kaldırdı.

"Askerler!"

Bir saniye için bulutlardan yükselen ayın beyazı, kendisini kılıcın parıltısında yansıttı.

"Vakit geldi!"

Hayır, diye düşündü Gramm, bu delilik değildi. Yüzbaşı, bu yüz yetmiş Ağır Süvariyi bir askerî kuvvete dönüştürmüş, onları bu isyankâr ülkenin içinden zarar görmeden ve bir kayıp yaşanmadan geçirmiş bir adam, bir asker, bir komutandı. Şimdi de önlerine düşüp onları nifakın yüreğine darbe indirmek için yürütüyordu.

"Düşman uyuyor! Uyumuyor olsalar da, çıktıkları sıçan deliklerine sürüne sürüne geri dönmelerini sağlayacağız... Ağır Süvariler! Vatan için! Altesleri Grandük için! İleri! Dörtnala, marş!"

İki yanlarında devriyelerle yolu takip ettiler. Atların hızlı ayak sesleri, Gramm'ın kanına giren ve kalp atışlarıyla uyumlulaşan bir ritme dönüştü. Fakat binek hayvanları ve kıtalarıyla bir olma duygusu kente girişte kayboldu. Yavaşlamaları gerekiyordu. Asıl kuvvet at üstünde ilerlerken, ara sokakların emniyet altına alınması gerekiyordu. Yönünüzü bulmak için durup düşünmeniz gerekiyordu. Bir kent gece başka, gündüz başka olurdu. Karlsruhe kadar geometrik bir şekilde inşa edilmiş bir kent bile, insanı yanıltabilirdi. Ve sonra gölgeler vardı; ara sokaklarda, köşelerde, neredeyse elle tutulur –siz yaklaşırken geri çekilen, zayıflayan sesler; uzaklaşan silah tangırtıları; kaybolan metal pırıltıları.

Gramm ister istemez Glaubitz'e doğru uzandı, Yüzbaşı'nın yenini çekiştirdi, "Dikkatinizi çekti mi?"

Glaubitz kılıcını sallayarak, "Ağır Süvariler! Karlsruhe'nin iyi yurttaşlarını selamlayalım!.." dedi. "Altesleri Grandük çok yaşa! Hurra!"

"Hurra! Hurra! Hurra!"

Sonra yalnızca atların nal sesleri.

"Orospu çocukları!" Glaubitz en sevdiği küfrüne tekrar dönmüştü. "Bunların hepsi pis, namussuz, içten pazarlıklı, ikiyüzlü orospu çocukları! Esnaflar, yalakalar! Geçimlerini kimden sağlıyorlar, fiyatlarını, maaşlarını kim ödüyor? Acaba cılız bir tezahürat için bile olsa, tüy yataklarından kalkarlar mıydı?" Ezilmiş burnu beyazdı. "Kahretsin, hayır! Gramm, bahse girerim, bunların tümü şimdi yataklarının altında geceliklerine işiyor, yarın sabah Belediye Sarayında kimin otu-

racağını görmeyi bekliyordur. Hah!" Atı, mahmuzların dürtmesiyle şaha kalktı.

"Ağır Süvariler!"

"Evet, efendim!"

"Unutmayın; bu bir savaş! Acımak yok! Karşı koyanı gebertin!.. Ve şimdi dostlarımız, müttefiklerimiz, Karlsruhe'nin iyi yurttaşları için – Hurra!"

"Hurra!"

Atlarını daha hızlı bir tempoda sürdüler. Gölgeler oradaydı –sağda, solda, önünüzden iki yana ayrılan, tıpkı geminin pruvasındaki sular gibi yol veren ve arkadan kuşatan. Gramm, bir yaz gecesi, daha küçücük bir çocukken, Ren üzerinde bir gemiye binmişti. Çığlık atmak istemişti; üzerine üzerine gelen karanlık sular tarafından esir edilmiş bir gemi; uzak bir sahil, safi kayalık; ne hızla ve nereye olduğunu bilmeden insanı sürükleyip götüren o akıntı...

"Teğmen Gramm!"

Gramm birden uyandı. "Evet, Yüzbaşım?"

"Sana bir soru sordum: Karlsruhe'yi biliyor musun?"

"Evet, Yüzbaşım."

"Orada, az sağdaki şu bina, düz çatısı ve yarım sütunları olan... Orası cephanelik mi?"

"Evet, Yüzbaşım!"

Silah deposunda gölgeler kesin boyutlar kazandı. Gramm, bir düzine kadar silahlı ama kötü mevzilendirilmiş asker saydı. Onları muhtemelen bir yaylım ateşiyle vurabilir, askerî kuvvetinizin yalnızca bir kısmıyla cehenneme kadar kovalayabilirdiniz. Silah deposu önemli bir yerdi...

"Yüzbaşım?"

Glaubitz homurdandı.

"Saldırıyor muyuz?"

"Hayır!"

Gramm anlamıştı; risk alamazlardı. Yüz yetmiş askerleri vardı ve yol boyu çarpışmalarla zaman ve güçlerini çarçur etme lüksleri yoktu. Glaubitz haklıydı. Ve Glaubitz onları –çok büyük olasılıkla ne olduğunu tam anlamamış– muhafızların çok yakınından, silah deposunun

ötesine yönlendirerek yeterince büyük bir riske girmişti. Bir süvari kıtası geçiyordu; karanlıkta bütün kediler külrengidir... Ama arkanızda düşmanınızın bütün olası mukavemet noktalarını olduğu gibi bırakmak zorunda olduğunuz takdirde, nasıl bir başarı şansınız olurdu? Yoksa yaptıkları o bütün kır koşusu bir hiç uğruna mıydı? Karlsruhe'nin içine atlarını bu arsız sürüş, Glaubitz'in Altesleri Grandük için sevgi gösterileri kendi adamlarının hurraları dışında hiçbir yankı bulmadığı andan itibaren kaybedilmiş bir dava mıydı?

Gramın, bir üstünün eylem ve kararlarıyla ilgili bu kadar çok düşünce ürettiğini hiç hatırlamıyordu. Gramın hazır kalıbı tercih ederdi: emir verilir, sen emri yerine getirirsin, başka her şey de buna uyum sağlardı. Ama şu Yahudi bankerin evindeki o akşamdan beri, şu Madam Struve'ye yaptığı aptalca ziyaretinden beri yaşamının çivisi çıkmıştı. İşlerin bu gece yoluna gireceğini ummuş ve buna gerçekten inanmıştı. Ama şimdi o kadar emin değildi ve beynindeki bu alışılmadık kıpırtı rahatsızlığını şiddetlendiriyordu.

Kıta büyük meydana yaklaşıyordu. Glaubitz eyerinin üzerinde doğruldu, çok uzun süren o "Böööö-lüüük! Pee-şiiiim-deeeen! Hüüü-cuuuuuum!"unu haykırdı ve dörtnala, atının nallarının altından kıvılcımlar saçarak meydana doğru atıldı. Peşi sıra gelen yüz yetmiş atın taş zeminde çıkardığı nal sesleri ve yüz yetmiş gırtlaktan çıkan boğuk "Hurra-a-a!"lar evlerin pencerelerini titretiyordu.

Glaubitz, Belediye Sarayının önünde atını dizginledi. Bina karanlık duruyordu; sağ ya da sol kanatları boyunca tek bir ışık bile yoktu. Hemen yanındaki Gramm, yalnızca arkalarına yaklaşıp duran atların yorgun soluklarını, bir Ağır Süvarinin atını sakinleştirirken çıkardığı "hoo!" sesini ve çok uzakta koşan bir adamın ayak seslerini duyuyordu. Meydana hücum muhteşem olmuştu. Yayılma dahil, yarım dakika sürdü. Ama bu, bir hiçliğe saldırıydı. Binaların içine, savaşta talihsiz piyadelerin ya da bir sokak kavgasında insan kalabalığının üstüne sürdüğünüz gibi at süremezdiniz. Belediye Sarayını işgal etmek istiyorsanız, attan inip sıradan bir yaya gibi kapıdan girmek zorundaydınız.

Glaubitz eyerinde kaldı. "Dikkat!" diye seslendi, sesindeki öfkeyi pek de maskelemeden. "Siz, binanın içindekiler! Altesleri Grandük

adına, teslim olun! Ellerinizi başınızın üzerine koyun, birer birer dışarı gelin!.. Beni işitiyor musunuz? Altesleri adına..."

Üst kattan bir pencere açılıyordu, ama hiç ışık yoktu. Alçak sesli bir kıkırdama duyabiliyordunuz. Biri durumu gülünç bulmuştu. Gerçekten de durumda gülünç bir şey var, diye düşündü Gramm, hem gülünç hem de korkunç: o büyük kahramanca çaba ve şimdi, burada durup bir duvarla konuşmak.

"Yüzbaşı Glaubitz!"

Gramm irkildi. Duvar konuşmuştu.

"İzin verirseniz kendimi tanıtayım," diye devam etti duvar. "Ben Yüzbaşı Tiedemann, Halk Milisi'nden."

Gramm başını kaldırıp pencereye baktı. Ama ses oradan gelmemişti. Tam önlerinden, Belediye Sarayının merdivenlerinden gelmişti. Gramın tabancasının horozunu kaldırdı –Yüzbaşı, Halk Milisi, öyle mi!.. Aynı anda, önceki gölgeler biçim kazanmaya başladı. Meydanın her yerinde, yaklaşmakta olan küçük siyah figürler ve Belediye Sarayının önünde, tüfekleri hazır, uzanmış ya da diz çökmüş bekleyen daha fazlası.

"Etrafınızın sarılmış olduğunu belirtmeme izin verin!"

Çabuk ve özlü konuşan sese ait figür öne çıktı; bakımlı koyu renkli figürün üzerindeki tek ışık noktası, bir yıldızın pırıltısının göğsünde yansımasıydı. Glaubitz dilini mi yitirdi,' diye düşündü Gramm, yoksa kafasını da mı?

"Halk Milisi Komutanlığı, kardeşin kardeşi vurduğu bir çatışmadan kaçınmak arzusundadır!" Tiedemann, mahmuzları çın çın öterek en üst basamağa geldi: mükemmel bir hedef.

Gramın yıldızı hedefledi. Yakıcı öfkesini gırtlağına takılan bir şey gibi hissetti. Eli titriyordu. Rastatt, her yanını çeviren bütün o ayaktakımıyla yeterince kötü olmuştu. Ama şimdi bu ayaktakımı örgütlenmişti, subaylar edinmişti ve bir ordu gibi hareket ediyordu!

"Halk Milisi Komutanlığı'nın size teklifi..."

Gramm ateş etti –çok geç.

Hedef ortadan kaybolmuştu. Ama ses özlü, kesin emirler vermeyi ve ateşin, bir anda, bütün meydanı içine attığı kargaşayı önleme çabasını sürdürdü. Mermiler düşse de gerçek bir çatışma yoktu; ka-

ranlıkta hiçbir yer görülemediğinden, Ağır Süvarilerin artık buna yüreği olmadığından ve atlarla askerlerin, düşüncelerin ve arzuların kargaşasından; Grandük için Hurra, sonra da Halk Milisi Komutanlığının teklifleri yüzünden. Glaubitz ortalarda dörtnala dolanıyor, Ağır Süvarilerine bağırıp onları bir araya toparlıyordu. Gramm da öyle. Diğer bazı teğmenler de öyle. Ama adamları toplandıkları kadar hızla dağılıyordu. Atlar gerginlikten kıpır kıpırdı. Hiç kimse hangi yöne döneceğini ya da hareket edeceğini bilmiyordu. Nereye dönseler, hangi girişimde bulunsalar, karşı taraftakilerin sayısı kendilerininkini umutsuzca aşıyordu. Kimse yardımlarına gelmemişti. Glaubitz'in çılgınlığı gününü doldurmuştu.

Şimdi onlarla başka bir adam konuşuyordu. Adamın sesi üst kattaki açık pencereden, rahat bir şekilde, sanki bir komşu sizinle dedikodu yaparmışçasına geliyordu. Size basit sözlerle bütün bu süreç boyunca neler hissettiğinizi ve özellikle bu gece ne hissetmiş olduğunuzu anlatıyordu. Sizin kendinize özgü bir derdinizin, bir hedefinizin bulunmadığını, basit bir Ağır Süvari olduğunuzu, bu yüzden kimsenin size karşı herhangi bir garezi olmadığını, basit insanların birbirlerine bağlı olduğunu, o halde onlarla savaşmak için bir neden bulunmadığını, sizin savunmak için geldiğiniz Grandük'ün bu kenti terk ettiğini, bu durumda geçmişteki hataların üzerinde amaçsızca durmanın bir anlamı olmadığını söylüyordu. "Benim mesleğim süpürge imalatçılığı ve ben bu devlette Halk Milisi'nin başkanıyım," dedi. Her asker için Karlsruhe kışlasında bir yatak, yiyecek ve ahırlarda atlar için bol saman vaat edildi. Ve içinde kızlar olan, keyifli bir meyhane, diye ilave etti, Ağır Süvarilerin basit zihni. Zaten, Yüzbaşı'nın, Freiburg'dan başlayıp Cehennem Vadisinden geçen ve kent meydanına gelene dek Baden Grandükalığı'ndaki tüm yol boyunca vaadi tam olarak bu değil miydi?

Gramm, çok sade bir dille aktarılan bu basit sözlerin, bu basit adamlar üzerindeki sinsi etkisini gördü. Glaubitz'in güçsüz olduğunu ve kurmak istediği düzenin şimdi başka bir şekilde, başka bir komuta altında kurulduğunu gördü; o, ateş ettiği ama ıskaladığı, göğsünde yıldız olan kara subayın komutası altında. Glaubitz'in yüzü çökmüştü; yüz yaşındaymış gibi, hasta gibi görünüyor, haşat olmuş burnu bir

kurukafaya benzerliğini vurguluyordu. Gramm'ı yine bir korku sardı, ama Glaubitz'in korkutucu tehditlerinin peşini bırakmadığı zamanın öncesinden farklı türde bir korku. Üç yüz gulden, diye düşündü, sonra kendini gözleri bağlı ve cesedinin içinde bir düzine mermiyle hayal etti. Sonunda bunun tek tatmin edici noktasının, Yahudi bankerin parasının üzerine bir bardak su içmesi ihtimali olduğuna karar verdi.

Karlsruhe parlamento binasının ikinci katındaki odalarda, Brentano'nun ofislerinde ışıklar yandığında şafak ufukta bir vaatten fazlası değildi. Dakikalar içinde, orada Devlet Komitesi üyelerinden, bakanlardan, hükümetteki kişilerden kaçı bu saatte ve bu kadar aceleyle toplanabilirse toplanmıştı: Mördes, Goegg, omuzlarındaki eski pelerini sandalyeye düşen Ettlingenli şişman Danışma Kurulu üyesi Thiebaut. Grandük için hurra'lar, onları Pariser Hof'taki yataklarından söküp almıştı. Değişen ölçüde dağınık kıyafetler içinde koridorlarda çarpışmış ve süvari kılıcını çekmiş Goegg başta olmak üzere, aceleyle merdivenlerden inmişlerdi –yalnızca Dortu tarafından lobide karşılanıp sakinleştirilmek ve aydınlatılmak için. Madde Bir, adamları dışarıda görevlendirilmişti; Madde İki, durum kontrol altındaydı.

Ve şimdi bekliyorlardı. Brentano masasındaydı, göz altlarındaki gölgeler masa lambasının beyaz ışığıyla derinleşmişti. Bir saat bile uyumamıştı; ona da uyku denirse. Günün endişelerinden onu rahatlatacak genç hanımın arkadaşlığı tam bir hayal kırıklığı olmuştu; bir ölçüye kadar kendi hatasıydı bu. Muhtemelen Banker Einstein'ın tavsiye notundaki satır aralarını, gereğinden fazla okumuştu. Ve erkeklerin belli başarıları konusunda, her erkeğinki gibi, Mördes'in tavsiyeleri de kabul edilmeden önce tartılmalıydı. Brentano içini çekti. Becker'e minnet duymak! Ve siyasi minnet –bu bir deneyim meselesiydi–, siyasi taleplere yol açardı.

Becker, arkasında kesik kulaklı Böning ve Pariser Hof'ta çıplak ayaklı ayaktakımıyla Baden devriminin en büyük koruyucusu rolüne bürünen Prusyalı kendini beğenmiş, içeri girdi. Brentano kalktı ve Becker'i yarı yolda karşıladı. Becker'in elini tuttu ve onun eline kendi elini bastırdı. İyice düşündükten sonra, dudakları Becker'in kıllı ya-

nağını öperek onu kucakladı. Becker gözlerini kırptı, Brentano'nun sözlerinin seli altında kaldı: "...adamlarınızın sunduğu büyük hizmet..." "asla unutmayacağım..." "fevkalade bir örgütlenme..." "bu başkentin savunması..." "mükemmel eşgüdüm..." "demokrasi..."

Böning, Brentano'nun yüzüne bir duman bulutu üfledi, bu onun tükürükler saçarak öksürmesine yol açtı. Bu da Becker'e, "Pekâlâ, ama şimdi Yüzbaşı Glaubitz ile subayları hakkında bir karar vermelisiniz," deme fırsatı verdi.

Vermelisiniz demişti Becker; *biz* değil, *ben* değil, *siz*... Brentano aceleyle Mördes'e bir göz attı. Mördes'in de Becker'in *siz*'inin önemini yakalamış olduğunu gördü. Glaubitz'in devrim karşıtı girişiminin tartışmasız galibi, bu sözüyle, bütün gücü Devlet Komitesine geri vermişti; bu gece, onunkinin başkentte işlev gören tek askerî örgütlenme olduğu gerçeğine rağmen!.. Becker'in gerekçesi neydi? Sadakat mi? Neredeyse sıfıra yakın bir olasılık. Aptallık mı? Brentano bu fikri reddetti. Onu, Halk Milisi'ne, belki de kişisel olarak Becker'e minnettar kılmak için yapılmış, ustaca planlanmış, zekice bir hareket mi? Brentano parmak uçlarını şakaklarına bastırdı. O kelimelerle anlatılmayacak kadar korkunç Sigel tarafından düzenlenmiş silahlı kuvvetlerle getirildiği durum bu olmuştu! Bir daha asla!..

"Ne?" Becker'in bir şey söylediğini fark etti.

Becker ona garip garip bakıyordu. "Acilen askerî mahkeme öneriyorum," diye tekrar etti. "Ve en sert cezayı... Ülke belirsiz unsurlarla dolu... Devrimin şakası olmadığını anlamaları gerek."

"Ben de mümkün olan en sert tedbirlerden yanayım," dedi Brentano. "Öte yandan, onlar tutsak olarak değil de, geçiş izniyle geliyorlar..."

Becker dudağını çiğnedi. O bu tedbirleri alabilirdi. Bütün çetenin etrafını kuşatmış ve adamları kışlaya hapsetmişti. Fakat Dortu, Brentano'nun önerisiyle gelmişti ve subayları erlerden ayırmak şarttı. "Geçiş izni," diye istemeden onayladı Becker, "bu odaya kadar, ötesine değil!"

Dışarıda kuvvetli adımlarla yere basan çizmeler vardı. "Bu hükümet," dedi Brentano soğuk bir şekilde, "sözünü tutmaya devam edecektir."

Becker kanın beynine sıçradığını hissetti. Fakat Tiedemann içeri girerken cevabını bastırdı. Tiedemann'ın arkasından, abartılı bir şekilde kasılarak Ağır Süvari subayları geldi. Başlarındaki adaleli ve ince, çarpık bacaklı kişi belli ki Yüzbaşı Glaubitz'di. Yanında kılıcı tangırdayan Glaubitz odanın ortasına sanki kendi mülküymüş gibi geldi. "Teğmen Gramm!" Siyah sivil binici pantolonunun üzerine tavus kuşu mavisi Ağır Süvari ceketini giymiş, uzun, iri kıyım subaya horoz gibi bir sesle sordu: "Bunların hangisinin hükümet olduğunu bana söyleyebilir misin?"

"Yüzbaşı Tiedemann!" dedi Becker, "Kılıçlarını taşımalarına neden izin verdiniz?"

Tiedemann'ın gözleri donuklaştı. Bu açık bir şekilde adaletsizlikti. Bir kez tanındıktan sonra, subayların kılıçlarını muhafaza etmelerini öngören geçiş izni kanun hükmünü kendisi uydurmamıştı.

"Sanıyor musunuz ki, Yüzbaşı Tiedemann," diye devam etti Becker, "siz onların eline düşmüş olsaydınız, onlar sizin kılıcınızı tutmanıza izin verirdi?"

Tiedemann bunun Glaubitz ile Glaubitz'in subaylarının, muhtemelen odadaki diğer bazı kişilerin de duyması için söylendiğini anlamaya başladı. Yine de içerlemişti. Meydanda Ağır Süvarileri bastıran operasyonu o yönetmişti, onları kışlaya o götürmüş, binayı bir farenin bile kaçamayacağı şekilde bir kordonla o kuşatmıştı. Övgü hak ediyordu, şamar değil.

"Hükümet bu arkadaş mı?" Glaubitz başparmağıyla Becker'i işaret etti. "Yoksa o mu?" Bu kez bir baş işaretiyle sandalyenin üzerindeki, Thiebaut adındaki kahverengi kütleyi işaret ediyordu.

Onun aşağılaması Brentano'yu sinirlendirdi. "Hükümet mi?" dedi. "Hepimiz hükümetiz." Sesi birden keskinleşerek, "Biz *sizin* de hükümetiniziz ve siz bize bağlılık yemini edeceksiniz!"

Elleri başına gitti. Kendi bağırışı ona acı vermişti. Mördes'in yüzündeki, diğerlerinin yüzündeki şaşkınlığı gördü. Kendisi de şaşkındı; bu yepyeni bir fikirdi. Bu fikir kendiliğinden gelmiş, onun doğaçlama yoluyla devam etmesine olanak vermişti.

Glaubitz topuklarının üzerinde yaylandı. Kum rengi bıyığının altından alaycı gülümsüyordu. "Bağlılık mı?" diye sordu. "Size mi?"

"Ben, Grandük'ün yokluğunda ve halkın özel isteğiyle şimdi bu ülkede yasal otorite olan Devlet Komitesinin başkanıyım." Söz konusu anayasa olduğunda, Brentano yeterince oturaklı olabiliyordu. "Bütün ordu, Frankfurt'ta Millet Meclisi tarafından kabul edilen demokratik Alman Anayasasını onaylamak ve bu hükümete sadık kalmak için yemin etti. Gereksiz yere tehlikeli bir maceraya attığınız Ağır Süvarileriniz bugün sabahleyin yemin edecekler ve ben sizin de bunu şimdi yapmanızı talep ediyorum. Şimdi!"

O alçak Ağır Süvariler de, diye düşündü Gramm, dün geceki fiyaskodan sonra, kıymetli postlarını kurtarmak için şeytanın anneannesine bile bağlılık yemini ederlerdi.

"Pekâlâ, beyler," Brentano masanın arkasındaki koltuğuna döndü, "sağ ellerinizi kaldırıp Albay Becker'in..." Eliyle işaret etti. "...size okuyacağı yemini tekrar eder misiniz!"

"Evet?" dedi Glaubitz, deforme olmuş burnu yüzünü daha da hırçınlaştırarak. "Sonra n'olacak?"

Brentano kaşlarını çattı. "Sonra Yüzbaşı Tiedemann'dan, sonraki emirleri bekleyeceğiniz kışlanıza kadar size eşlik etmesini rica edeceğiz."

Glaubitz kılıcının kabzasına hafifçe vurdu. "Peki, ya bunu yapmazsak?"

Herkes Brentano'ya bakıyordu. Brentano etrafı kızarmış gözlerini ovuşturdu. Bu sorudan kaçınmayı ummuştu. Neden şu yemini etmiyorlardı ki? Bakanlıklardaki, devlet yönetimindeki, mahkemelerdeki, ordudaki herkes, ya da hemen hemen herkes etmişti. Üstelik yemin metni gerçekten de olabilecek en zararsız ifadelerle yazılmıştı.

"Peki, ya yapmazsak?" diye tekrarladı Glaubitz, yüzünü çarpıtarak.

Becker, pat diye, "Bu durumda serkeşlik suçuyla yargılanırsınız," dedi.

Glaubitz, Brentano'ya doğru dövüşçü çenesini kaldırdı. "Bu *doğru* mu?"

Brentano belirgin biçimde rahatsızdı. Kararlı bir "Evet" ile hemfikir olmaktan başka şansı yoktu.

Glaubitz, çarpık bacaklarını iki yana açarak yumuşak adımlarla bir aşağı bir yukarı gidip geliyor, gözlemliyor ve bu odadaki adamları,

bir mıntıkaya saldırıdan önce yapılacağı gibi ölçüp biçiyordu. Fiziksel olarak ayrı olmasalar da, iki grup belirgindi. Birinin sözcüsüne, kalitesiz sivil kıyafetine rağmen, Albay Becker diye hitap ediliyordu. Diğerine de, kendisini Devlet Komitesinin başkanı olarak adlandıran şu hastalıklı yaratık tarafından fikir babalığı yapılıyordu. Fakat ikisi arasındaki fark onun için önemsizdi. Serkeşlik! Gözlerini kıstı. Gün gelecek bugün ona bakan tüm haydutlar sıraya dizilecekti ve bu konuda onun söyleyecek bir şeyi olursa, ondan yalnızca üç kelime duyacaklardı: *Hazır! Nişan al! Ateş!*

"Korkarım bunu subay dostlarımla tartışmak zorunda kalacağım," dedi Glaubitz saf saf.

Becker itiraz fırsatı bulamadan, Thiebaut sandalyesinden güçlü, hırıltılı bir şekilde doğruluyordu. "Ne bu yaygara böyle!" diye homurdandı. Şişkin bir kütle Glaubitz'e doğru paytak paytak yürüdü ve kan çanağı gözlerini üzerine dikti. Öfkesi çok geç geldiği için herkesi şaşırtmıştı. "Gece uyku zamanı atlarınızı buraya sürdünüz, dürüst yurttaşların ödünü patlattınız, şimdi de tartışmak mı istiyorsunuz? Daha önce tartışacak zamanınız olmadı mı?" Thiebaut burnundan soluyordu. "Biz ilgilenecek ciddi işleri olan, yetişkin insanlarız! Sanıyor musunuz ki büyük bir devleti yönetmek bir şakadır? Sabahın köründen gece geç saatlere kadar herkesin refah düzeyini nasıl yükseltiriz diye düşünmekten başka bir şey yapmıyoruz. Sizin bozgunculuğunuza ihtiyacımız yok, Yüzbaşı; bizim paramızla güzel bir hayat süren sizin de, arkadaşlarınızın da! Ben otel işindeyim. Hiç sırıtmayın öyle, dürüst bir iştir. İşimde, çalışanlarımın bana sadık olmasını beklerim; çünkü ücretlerini ben ödüyorum. Hükümette de aynı şey geçerli. Biz her şey için para ödüyoruz, dürüst yurttaş bunu yapıyor. Ordunun, subaylarının ve bütün devlet personelinin de ekmeğini yediği makama sadık bir şekilde hizmet etmesini istemeye hakkımız var..."

"Yurttaş Thiebaut," dedi Brentano, "Yüzbaşı Glaubitz gibi askerlerin farklı düşünecek şekilde yetiştirildiklerini unutmamalısınız. Onlara birkaç dakika vermelisiniz... Evet, Yurttaş Goegg?"

"Bizimle dalga geçtiklerini görmüyor musunuz?" Goegg barut gibiydi. Brentano, hükümet ile daha birkaç saat önce hükümeti kurtarmış Halk Milisi askerlerinin arasını açması için bu maceraperestlere

izin veriyordu. "Ellerinden gelse bizi öldüreceklerdi. Yüce gönüllülüğümüzün suiistimaline hoşgörü göstermemiz gerektiğini düşünmüyorum."

Brentano yorgun bir şekilde gülümsedi. Bir devrimde, öyle görünüyordu ki, her türlü karar o insanın felsefesini yansıtıyordu. "Sizce, Yurttaş Goegg," dedi yumuşak bir sesle, "devrimimizin hem içeriği hem de ruhu bu beylere kafalarını toplamak üzere birkaç dakika verecek kadar yüce değil mi?" Glaubitz'e döndü. "Dilerseniz, oraya gidebilirsiniz."

Glaubitz, odanın Brentano'nun işaret ettiği ucuna paldır küldür yürüdü. Gramm ve diğer subaylar, miğferleri kollarının altında, kılıçları sallanarak, düşmandan birkaç metre uzakta tuhaf bir savaş meclisi gibi onun etrafında toplandılar.

"Pekâlâ?" dedi Glaubitz, yumuşakça ve kaşlarını çattı.

Bir teğmen kıkırdamaya başladı. Şu son birkaç saatte yaşanan iniş çıkışların ardından, hepsi bir sinir krizinin eşiğindeydi. Sanki bütün hayatını diplomatik hizmette geçirmişçesine bu sivillerle müzakere eden Glaubitz'e hayranlıkla doluydular.

Glaubitz bıyığını burup duruyordu. "Çok zamanımız yok. Ne düşünüyorsunuz?"

"Kahretsin," dedi bir diğer teğmen, "ne tür bir yemin etmemizi istiyorlar ki?"

"Ben her türlü yemini ederim," dedi kıkırdayan teğmen. "Grandükalığın her köşesinde şu ya da bu yemini ettiğim kızlar var. Yalnızca parmaklarını nasıl tuttuğun önemli. Onları birazcık çapraz tutarsan, hiçbir yemin geçerli olmaz."

"Ben onların elinden bir kez kaçtım" dedi Gramm. "Şimdi yakalandım. Şimdi de –neyin altındayım denirdi?"

"Tehdit mi?" dedi Glaubitz.

"Tehdit, tabii, evet, tehdit altındayım." Gramm kaybolmuş gibiydi.

"Yani yemin edecek misin, etmeyecek misin?"

"Bilmiyorum..." Gramm allak bullak olmuştu. "Sadece bilmiyorum."

"Tehdit altında edilen yemin yasal olarak geçerli değildir."

"Ama ben bir subayım. Bir subayın sözü..."

"Bu ayaktakımına ettiğin yeminin hiçbir değeri yok."

"Tam da bu yüzden yemin edemezsin!"

Glaubitz ayağını yere vurdu. "Bu kadar yeter! Ben papaz değilim ve burada ahlak tartışması yapmıyoruz." Sesini alçalttı. "Ne kadar zayıf olduklarını görmüyor musunuz? Güçlü olsalar bizden bağlılık isterler miydi? Biz buraya onları ipe çekmek için geldik, değil mi?" Nefes almak için durdu. Nefret hep soluğunu kesiyordu. "Aptalca yeminler etmek için on gün boyunca at sürüp kıçımızı yara etmedik."

Bu konuşmayı, kıkırdayanın, "Ya *bizi* asarlarsa?" sorusu izledi.

Gramın, Teğmen'in omzuna vurdu. "Bana bak –kuşlara yem olacak gibi miyim, ha?" Ve destek için Glaubitz'e baktı. Ama Glaubitz o anda, hükümetin beklediği yere doğru uzun adımlarla geri gidiyordu.

İşler şimdi ciddi bir hal almıştı. Ağır Süvari subayları, önlerinde tek başına Glaubitz ile sıraya girdiler. Brentano, Becker'e başıyla işaret etti. Becker öne çıktı, toparlandı, ortalığın sessizleşmesini bekledi. Her şeyin bir an önce bitmesini diledi. Bugünlerde Baden'de yapılan yeminlerin çoğu onda pek güven duygusu uyandırmamıştı ve şu anda icra edeceği yemine de kesinlikle hiçbir güven duymuyordu. "Ellerinizi kaldırın," dedi, "ve benden sonra tekrar edin..."

Hiçbir el kalkmadı.

Becker'in yanakları kızardı; genelde sıcak külrengi olan gözleri katılaştı. Kural gereği kaldırılmış kendi eli bir yumruk şeklinde kapandı.

"Yemin etmeyeceğiz!" diye bildirdi Glaubitz, topuklarının üzerinde yaylanarak.

"Dortu!" dedi Becker, yumruğunu indirerek. "Muhafızları çağır!" Ve Tiedemann'a, "Rica etsem mahkûmların kılıçlarını toplayabilir misiniz?"

"Fakat beyler!" Brentano yerinden sıçramış ve masasının üzerinden, solgun, uzanıyordu. "Büyük bir hata yapıyorsunuz, beyler!"

Dortu'nun milis müfrezesi kapıda göründü ve tüfeklerini subayların sırtlarına doğrultarak odanın içinde yayıldılar.

"Protesto ediyorum!" diye haykırdı Glaubitz.

"Kılıcınız!" dedi Tiedemann. "Yoksa kendim mi almalıyım?"

Glaubitz lanet okuyarak kılıcının kemerini çözdü ve onu Tiedemann'ın ayaklarına attı. Sonra, suçlayan bir parmak Brentano'yu işaret ederek küçümsemeyle güldü: "Bize söz verdiğiniz geçiş izni bu mu?"

Brentano, Becker'in yorumunu hatırladı. "Siz geçiş izninizi bu odaya ve bu hükümetin huzuruna kadar aldınız..."

Glaubitz tükürdü. İki milis eri onu yakalayıp subaylarının ardından ite kaka dışarı çıkardı. Bu esnada Brentano iğrenerek, yerdeki lekeye kaşlarını çatarak bakıyordu. "Hepsini Rastatt'ın kazamatlarına götürün!" diye emir verdi, "Mevcutlu olarak!" Tekrar sandalyesine çöktü ve morumsu gözkapakları gözlerinin üzerine inmiş bir halde, terli yüzünü kırmızı dama desenli bir mendille yelpazeledi. "Teşekkür ederim Yurttaşlar," dedi. Ses tonu ıstırap çektiğini gösteriyordu. Becker bunu hissetti ve ilk ayrılan o oldu. Odayı terk eden son kişi, Kurul üyesi Thiebaut oldu. Homurdanıyor, söyleniyordu, çünkü tekrar uyumak için çok geç, kahvaltı içinse çok erkendi. Yalnızca bütün o anlaşmazlık boyunca hiçbir şey söyleyememiş olan Mördes geride kalıp kimsenin anlamadığı ya da tekrar ettirecek kadar ilgi göstermediği bir özür geveledi.

Mördes yumuşak tabanlarının üzerinde ileri geri yürüdü. Derken ihmalkârlıkla bir sandalyenin üzerine atılmış, sahiplerinden alındığı anda unutulmuş kılıçların orada durduğunu gözlemledi. En sonunda öksürdü.

"Evet?" dedi Brentano.

"Bana bir şey söyleyebilir misiniz," diye sordu Mördes, kaşları dik bir açıyla kalkmış halde. "Bu şarlatanlığa neden izin verdiniz?"

"Demokrasi," dedi Brentano, "şarlatanlık değildir."

Mördes bunu içinde tarttı. Doğruydu: sağ, orta ya da soldan hiç kimse Brentano'yu hesapsızca ya da kendi başına eyleme geçtiği için kınayamayacaktı.

"Biliyor musunuz," Brentano burnunun ince kemerine masaj yapıyordu, "tehlike içinde yaşamaktan bıktım. Bir bakıyorsunuz, bir süper köktenci manyak tehdit ediyor; bir bakıyorsunuz, taşkınlık yapan bir Ağır Süvari çetesi..."

Mördes omuzlarını silkti. "Zirveye çıkmak isteyen sizdiniz!"

"Evet, tabii, tabii! Ama ben devrim bir kez yapılınca işleri normal, düzenli bir şekilde hale yola koyulabileceğimi düşünmüştüm."

"Devrim bir kez yapılınca!" Mördes gülmeye başladı. "Devrimin asla yapılmayacağını bilmiyor muydunuz? Onu yapanlar kadar kendisine karşı yapılanların da burgacında fırıl fırıl dönerek devam edip gideceğini?"

"Bunu anlamaya başladım..." Brentano bir çekmeceyi açtı, bir mesaj çıkardı ve onu masanın öbür ucundaki Mördes'e doğru itti. "Şuna bir göz atın isterseniz."

Mesaj demiryolu telgrafıyla Heidelberg'de bulunan Sigel'den gelmişti. Mördes okudu: *Başlangıçtaki başarılı gelişmelere karşılık, Laudenbach Halk Mitingi, Hessen ordusu tarafından dağıtıldı. Kırk ölü, yüzün üzerinde yaralı. Dönüşte şahsen rapor verilecek.*

"Aptal!" diye yorum yaptı Mördes. "Bunların hepsi aptal. O Struve, şu Amalia denen kadın..." Yüzünün çizgileri sevinçten kıvrılmıştı. "Bu nedenle mi Glaubitz ile bölüğünü kazamatlarda tutuyorsunuz?"

Brentano yanıt vermedi. Belli bir amaçla hareket etmemişti. Sadece içgüdüleriyle hareket ettiği zamanlar oluyordu.

16. Bölüm

Yurttaş Amand Goegg: Muhterem milletvekilinin Maliye Bakanı'na sorduğu soruya yanıt olarak, Grandük hükümetine son Rothschild kredisinden 900.000 guldenin, banknotlar halinde, Hazine'de saklanmış olduğunun o dönemde tarafımdan bilinmediğini belirtmek isterim.

Yurttaş Rotteck: Bu nasıl mümkün olabildi?

Yurttaş Amand Goegg: Bize bilgi verilmedi.

Yurttaş Lorenz Brentano: Muhterem milletvekilleri, ne bu hükümetin ne de Baden halkının olumsuz bir yaklaşımdan kazanç sağlamayacağını akıllarında tutmalılar. Bizim yapıcı eleştiriye, olumlu önerilere ihtiyacımız var...

> Lenz'in belgeleri arasında bulunmuş, Baden Kurucu Meclisi'nin 12 Haziran 1849 tarihli toplantı tutanağının bir kopyasını içeren defterinden koparılmış sayfa.

Hiçbir kapı görevlisi, Pariser Hof'a yaklaşıp önünde duran ucuz kiralık at arabasını karşılama gereği duymadı. Ücret konusunda tartışmış bir yolcudan azıcık bir bahşiş beklentisi içinde homurdanan sürücü, yavaşça koltuğundan indi. Yolcunun kendi kapısını kendisinin açmasına izin verdi ve hiç de gösterişli olmayan yıpranmış çantaya doğru hiçbir harekette bulunmadı. Avcu açık, öylece, hareketsiz durdu.

Einstein tam tutarı adamın avcuna saydı. Sonra, hafiften eğlenen gözlerle, tam olarak adamın beklediği tutarda bozukluğu da ilave etti. İnsanları şımartmakta ya da değerlerinin üzerinde ödeme yapmakta bir yarar görmezdi. Hayat, tüm o zorluklarıyla, abartılı özel harcamalar olmadan da yeterince maliyetliydi.

Lobide, dünyanın ona karşı yaklaşımı değişti. Beyaz yakası ve gömleğinin manşetleri hariç bütünüyle siyahlar içinde olan Stäbchen bunu başlattı. Ayağa fırladı, koşturarak yanına geldi, elinden çantayı neredeyse koparark aldı, en yakındaki kapı görevlisine verdi, önün-

de eğildi ve güven verdi. "Odanız ayrıldı efendim... Geldiğinizi fark edemedik, efendim... Beni takip ederseniz, efendim..." Oraya çok sade bir şekilde gelmiş büyük adamın yanında önceliğini koruyarak baş garsonu, baş hizmetkârı ve resepsiyon görevlisini yana kışkışladı.

Einstein'ın önünde gidiyor, onu, otelin en iyi odalarından birine götürüyordu. Bununla özel olarak ilgilenmiş ve her şeyi şahsen kontrol etmişti.

Einstein adamına dikkatle baktı. Serpilmişti, ya da belki damatlık ile cenaze müdürü üniforması karması kıyafeti yüzünden böyle dolgun görünüyordu. Saygınlık kazanmış bir polis, orta sınıfa yükselmiş bir pezevenk.

"Bir haber var mı?" dedi Einstein ve geleneksel desenli yeleği boyunca iki altın kavis çizen ağır saat zinciriyle birlikte bir sandalyeye yerleşti.

"Ruh halinden anlayışınız konusunda," Stäbchen nemli ellerini ovuşturuyordu, "sizi tebrik etmeliyim efendim. Önceki görevimde işin bu yönüne bu kadar önem verilmezdi. Çoğu zaman, işimizi sıradan yöntemlerle halletmek zorunda kalıyorduk. Ama zaman olduğunda ve durum bunu gerektirdiğinde, ben insanlarla hep teke tek muhatap olmayı tercih ettim. Sonuç da çoğu kez şaşırtacak denli tatminkâr oldu."

"Yani yanıt verdi mi?" diye sordu Einstein. "Tatminkâr şekilde mi?"

Stäbchen sırıttı ve gözlerini kapayarak, zevkten kendinden geçme hali olarak kafasında canlandırdığı şeyin taklidini yaptı.

"Kızım biliyor mu?"

Stäbchen omuzlarını kaldırdı. "Çok ani oldu," dedi. Olayı mümkün olduğunca dramatik hale getirmeye çalıştı: "Dün gece. Neredeyse bir ağız dalaşı oluyordu..."

"Kiminle?"

"Başka bir müşteriyle," diye karşılık verdi Stäbchen. Belirli bir konuyla ilgili bir iş için kendisine para ödeniyordu. Bunun haricinde her türlü bilgi kendisine aitti, ancak o uygun gördüğünde ve bir ücret karşılığında kullanılabilirdi. "Başka bir müşteriyle," diye tekrarladı ve yapmacık bir şekilde gülümsedi.

'Zavallı Lenore,' diye düşündü Einstein, artık Stäbchen'i dinlemiyordu. Tüm bunlar mide bulandırıcıydı. Şu düzgün giyimli kara canavar, işportacılığını yaptığı kızıl saçlı fahişe, entelektüel havalardaki şu onbaşı... Lenore bunu kabullenmekte zorlanacaktı. Ama Einstein başka bir imkân göremiyordu. Lenore'nin bu ilişkiyi yıllarca sürdürmesine izin vermektense, onun yanılsamalarını tek kalemde yerle bir etmek daha iyi olacaktı. Şu adam ne demişti? Ruh halinden anlayışınız... Bu sözü nereden duymuştu?

"...ben evden ayrıldığımda, efendim, hâlâ yataktalardı; büyük ihtimalle uyuyorlardı. Uyumuyorlarsa bile, malum eğlencelerle meşgullerdi. Şimdi size masraflarla ilgili hesabımı sunmamı ister miydiniz?"

Einstein tek kelime etmeden elini uzattı. Listeye, tertipli sütunlara göz attı, ama okumadı. Kızının bağımsızlığını ilan ettiği o geceki halini düşünüyordu: düzgün alnı, dudağının hafif büküklüğü, meydan okuyan gözleri. Hepsi bir anda değişecekti. Kendi iyiliği için, diye kendine moral verdi Einstein, kendi iyiliği için.

"Herhangi bir sorunuz yok mu efendim?" Belli belirsiz bir endişe Stäbchen'in başarı duygusunu gölgeliyor gibiydi.

"Ne sorsam, bilmiyorum," dedi Einstein, Stäbchen'i sallantıda bırakarak.

Fakat Stäbchen ekmeği söz konusu olduğunda kolay kolay pes etmezdi. "Diyorum ki efendim," Stäbchen samimi olmuştu, "işi bitti diye bu zavallı genç hanımı yüzüstü bırakmayız, değil mi?"

"Ah, onu kendi haline bırakmanızı önermiyorum!" Einstein eski polis ajanı kadar endişeliydi. "Kızın kendi başının çaresine bakabileceğini düşünüyorsanız ayrı tabii..."

Stäbchen, içinden, sen minnetten ne anlarsın zaten, diye geçirdi. Alçak Yahudi! Fakir, zengin için canla başla çalışsın, onun kirli çamaşırını yıkasın, pis işlerini yapsın; peki, tüm bu zahmeti karşılığında ne alacak? Anatomisine bir tekme.

Doğrudan bir yaklaşımın daha iyi olacağına karar verdi. "Peki ya ben, Herr Einstein? Benim için başka işler olacak mı?"

Einstein köle ruhlu adama düşük gözkapaklarıyla bir bakış attı. Hafifçe kamburlaştırdığı sırtına, bir an içinde arzulanan herhangi

bir ifadeye dönüşmeye hazır yarım ağız gülümseyişine. Sonra masanın üzerindeki mürekkep şişesine döndü, bir kalem ile bir kâğıt aldı.

"Öyle anlaşılıyor ki büyük devrimciler dün Hessenliler tarafından hezimete uğratılmış," diye atıldı Stäbchen. Böyle bir bilgiyi pazarlamanın işverenini olumlu bir ruh haline sokacağını umarak.

"Bütün tren yolculuğu boyunca bu hikâye konuşuluyordu zaten," dedi Einstein, "teşekkür ederim."

"Büyük âşık oradaydı," Stäbchen umutsuzca devam ediyordu. "Alelacele döndüğünde belirgin bir şekilde sarsılmıştı..."

Kalemin karalama sesi, dinlenmediğini ortaya koyuyordu. Einstein kâğıda ince kum serpti, üzerine üfledi, mumu yaktı ve yeşil mühür mumunu ısıttı. "İş mi istiyorsunuz?" dedi ilgisiz bir şekilde. "Bu mektubu kızıma götürebilirsiniz. Ona nasıl ulaşacağınızı bildiğinizi tahmin ediyorum." Mumun üzerine yüzüğüyle bastırdı. "Bir de alt kattakilere söyleyin, Matmazel Einstein ve kendim için öğle yemeği istiyorum. Ayrıca, lütfen on dakika içinde otelin önüne eli yüzü düzgün bir araba getirin."

Goegg, bankeri ofisine davet etti ve ona en rahat koltuğu gösterdi.

"Sigara içiyor musunuz?"

"Ben hasta bir adamım."

"Belki bir bardak içki? Şarap örneğin? Kırmızı şarabın kimseye zararı dokunmaz."

"O halde bir fincan çay alayım," dedi Einstein, kibar olmaya bunca istekli ve bunun için iyi bir nedeni olan genç adamı memnun etmek için. İflas etmiş bir hükümet yalnızca küçük insanlara büyük konuşabilir.

Goegg kapıya gitti, çay istedi ve sonra gelen çayı fincana koydu. Einstein çayını yudumlarken karşısındakini dikkatle inceliyordu: ince göğse çaprazlama oturtulmuş siyah, kırmızı ve altın renkli kuşak; romantik bir şekilde uzun saçlar; karşılıksız aşktan kaynaklanabilecek, ama muhtemelen onu hazımsız yapan görev kaygılarının tetiklediği solgun bir ten. Bunların hepsi hayalperest! Einstein ani bir hareketle

fincanı tabağına koydu. İşte böyle bir hayalperest şimdi kendi ailesine musallat olmuştu, Allah kahretsin.

"Size minnettarım," Goegg nezaketini sürdürüyordu, "davetimize böyle hızlı icabet ettiğiniz için. Demiryoluyla seyahat, tabii, eski yöntemden çok daha hızlı..."

"Zaten Karlsruhe'de bir işim vardı."

"Ah!" Goegg, sözü esas konuya getirmek için uygun bir yol aradı. En azından başlarda fazla anlayış görmeyeceğinden korkuyordu. Aşağı Laudenbach'tan gelen haberler de özgüvenini pek yükseltmemişti. "Umarım, işleriniz yolunda gidiyordur."

"Bundan eminim." Einstein'ın aklına, daha devrim olmadan önce Brentano ile yaptığı konuşma geldi. Bu Goegg sempatik biriydi, başı da gerçekten dertteydi. Belli ki suyun başına, yani iktidara erişmek için insanlığın büyük fikirlerini kullanan adamlardan biri değildi. Ancak bu, Goegg'i, duygularıyla hareket eden ve bu yüzden de ne yapacakları kestirilemeyen Lenzgillerden biri yapıyordu. Goegg'in biri, malvarlıklarına el koymaya, krediyi dizginlemeye, kamu atölyeleri kurmaya karar verebilirdi. Böyle bir şeyi, geçen yıl Paris'teki köktenciler başlatmıştı. Bu hayalperestlerin demokratik hayalleri de olabiliyor ve kanunları putlaştırabiliyorlardı. Tanrım, ne karmaşık yaratıklar! Çekirge istilası kadar vicdandan yoksun Prusyalılar karşısında direnişi nasıl örgütleyeceklerdi?

"Peki, siz beni hangi konuyla ilgili olarak görmek istediniz, Yurttaş Goegg?"

"Para," dedi Goegg, buzların çözülmesine memnun, ama bir sonraki adımdan endişeliydi.

"Para," dedi Einstein. "Dünyanın en çetrefilli konusu."

"Bunu öğreniyorum," diye kabul etti Goegg safça. Bir duraksamadan sonra, Einstein'ın gülümsemesinin içyüzünü anlamaya çalışırken, "Özellikle de ona sahip olmadığınızda çetrefilli."

Genç adamın kendisini sevdiren bir özelliği vardı. İnsan, onun bu dairede yaşlı kurtlara yem olmak üzere olduğunu düşününce, ona yardım etme isteği duyuyordu. Brentano'nun onu meşgul etmek ve yaramazlıktan uzak tutmak için buraya kasten yerleştirmiş olabileceği düşüncesinin mizahi bir yönü olduğu da muhakkaktı.

"Paranın çetrefilliği," diye açıklamaya girişti Einstein, "ondan yoksun olmanızın neden olduğu zorluktan çok, onun bütünüyle hayali karakterinde yatar. Tıpkı din gibi, para da güvene dayalıdır. Belki de bir gün, çıkardığı madenî parada, Tanrı'ya olan güven ile para birimine olan güvenin özdeşliğini ilan edecek kadar cesur ve dürüst bir hükümet çıkacaktır. Bakın Yurttaş Goegg –size Yurttaş diye hitap etmem gerekiyor, değil mi?–, sizin devrimci iktidarınız da dahil dünyadaki hiçbir iktidar, bir köylüyü, ziyadesiyle şüpheli bir gümüş parçası için domuzunu elden çıkarmaya ya da bir ayakkabıcıyı, bilinmedik birinin imzasını taşıyan bir kâğıt parçası için bir çift çizme vermeye zorlayamaz. Köylünüzün, ayakkabıcınızın inancı olmalıdır. Sizin o gümüş parçalarınız, kâğıt paralarınız karşılığında, en azından yetiştirdikleri domuza, imal ettikleri çizmeye yatırdıkları emeği karşılayacak kadar mal alacaklarına inanmaları gerek. Bu inancı sarsarsanız, paranızın inanmadığınız bir tanrıdan daha fazla bir yardımı olmayacaktır. Köylünüz, ayakkabıcınız gümüşünün, kâğıt parasının ona domuzunun ya da çizmelerinin maliyetinin yalnızca dörtte birini satın aldığını bir defa görürse, kredinizin dörtte üçünü kaybedersiniz. Tabii siyasi kredinizi de. Böyle bir kaybı telafi etmek için üç katı terör kullanma gücünüz var mı?"

Einstein fincanını uzattı. Goegg yeniden çay doldurdu.

"Dipsiz bir uçurum, değil mi, Yurttaş Goegg?"

Goegg başıyla onayladı. Mannheim'da gümrük memurluğundan Maliye Bakanlığı'na o dev adımı attığında, hükümeti ve Grandük'ü süpürüp atmış devrimin itici gücünün, bir şekilde, borçları ve yükümlülükleri, rica ve talepleri de bertaraf edeceğini hayal etmişti. Küçük gümrük dairesindeki bürokrasinin aptallıklarına alışkın biri olarak, tavşan kadar aklı olan herkesin idarecilik yapabileceğine inanmıştı. Ancak, bir tavşan beyninin, yerleşik bir işleyişi olan yerleşik bir hükümet için yeterliyken, bütünüyle yeni bir örgütlenme olmasa da yeni ve farklı amaçları, yeni ve farklı yöntemleri gerektiren devrimci bir hükümet için kesinlikle yeterli olmadığını düşünememişti. Az çok başarılı bir faaliyeti devraldığını farz etmiş, ama bir hafta sonra Hazinenin içi boş çıkmış ve müsteşarı Lommel, ona kınayan gözlerle bakmaya başlamıştı. Anlaşılmıştı ki, devrim dalgası maliye bakanlı-

ğının kapısında durmuş, o büyük dalgaların hiçbiri, savunucusu olduğu davaya şu ya da bu nedenle hep karşı çıkmış maliye ilkelerine, hiç dokunamamıştı.

"Ben hep sizin gibi insanların, Herr Einstein," Goegg'in kendi kararsızlığını saklamakta başarılı olduğu söylenebilirdi, "krediyi –bir kişinin, bir firmanın veya hatta bir devletin kredisini– yönettiği ve ustalıkla idare edebildiği görüşündeydim."

"Bunların kaynağını size açıklamaya çalıştım, ama siz hâlâ bizim sınırlarımızı pek göremiyorsunuz; bankerler ve işadamları olarak kontrolümüzün dışında olan sınırları..." Einstein büyükbaş hayvanlarını güttüğü tozlu yolları, dükkânının tavanından sallanan tütsülenmiş ringa balıklarını, hasta karaciğerini, baştan çıkmış kızını düşündü. "Kaldı ki, kredi söz konusu olunca, ben ancak yerel önem taşıyan küçük bir adamım."

Goegg bir aşağı bir yukarı volta atmaya başlamıştı, ama gözleri ziyaretçisinin üzerindeydi. "Bizim durumumuzda, Herr Einstein, küçük bir kredi çok büyük bir katkıdır."

"Korkarım ki kimse size en küçük krediyi bile vermez."

"Neden?" diye sordu Goegg; yarı kızgın, yarı umutsuzdu. "Güvenceler sunabiliriz! Hazineye ait toprakları, ormanları, binaları, sarayları, bütün bir demiryolunu..."

"Peki ya risk, Yurttaş Goegg? Sağlıklı bankacılığın kurallarından biri, risk oranının faiz oranından yüksek olmaması gerektiğidir. Ben verilecek bir borcun içerdiği riski güvenceye bağlayacak faiz miktarını muhtemelen hükümetinize yükleyemem." Genç adamın soysuz olmayan gözlerindeki acılı ifadeye bakarken düşündü: Konuyu hızlıca kapatan doğrudan bir "hayır", herhalde daha şefkatli olurdu. "Ve Aşağı Laudenbach'taki olay," diye bitirdi, "hiç de teşvik edici değil."

Goegg'in yüzü gerginleşti. Kendisinin bakan, karşısındakinin de parası kanun ve eşitlik ilkesi önünde hiçbir değeri olmayan sıradan bir yurttaş olduğunu hatırladı. "Bu meseleyi tartışmanın iki yolu var," dedi, istediğine sahip olması gereken kızgın bir çocuk sesiyle. "Biri, görünen o ki, bizi hiçbir yere götürmüyor!"

"Diğeri nedir?" dedi Einstein, çayından kalana gözünü dikerek.

"Devletin, ihtiyacı olanı alma yolları vardır!"

"Kanun var," dedi Einstein. "Kendi kanunlarını ihlal edip de yurttaşın malını mülkünü koruyamazsa devletin devletliği mi kalır? Üstelik Yurttaş Brentano'nun kendisi bir hukukçu."

"Acil durumlar söz konusu olduğunda, devlet hukukunun özel hukuka üstünlüğü vardır."

"Yurttaş Brentano'nun böyle bir acil durumun ortaya çıkmasına izin vereceğinden pek emin değilim." Ayağa kalktı: "Ayrıca, Almanya'nın, nüfusun çoğunluğunun, belirsiz bir fikir uğruna malvarlığını gözden çıkarmak yerine onu çoğaltmaya can attığı bir bölgesinde ve bir zamanda, bunun hükümetinizin maksadına faydası da olmayacaktır... Şimdi, gidebilir miyim?"

Goegg, kendini fevkalade beceriksiz hissediyordu. "Hayır lütfen," dedi, "daha değil. Desteğinizi alabileceğim hiçbir temel, herhangi bir anlamı olan hiçbir ideal yok mu? Önemli olan yalnızca risk, güvence, çıkar mı? Yahudi ırkına ve cemaatine mensup biri olarak siz de bu devrimin devamlılığından ve yayılmasından yarar görmeyecek misiniz? Demokrasi sizin için hiçbir anlam ifade etmiyor mu? Vatanseverlik ya da insanların uğrunda savaştığı ve öldüğü ve yine savaşıp yine ölecekleri soylu düşüncelerin hiçbiri bir anlam ifade etmiyor mu?"

"Pekâlâ," dedi Einstein kısa bir duraksamadan sonra ve tekrar oturdu. "Yalnız benden tek bir kuruş alacağınızı düşünmeyin. Devletin, tüm devletlerin yasaları benim için önemsizdir. Ama dükler ya da krallar, imparatorlar ya da başkanlar yönetiminde geçerliliğini koruyan maliye yasalarına karşı iş göremem. Yine de, küçük pratik bir tavsiyeyle size yardımcı olabilirim."

"Başka bir yerden para bulmamıza yardımcı olabilir misiniz?"

"Nereden?"

"Örneğin Rothschild?"

Einstein pofurdadı. "Ama Rothschild daha yeni Baden Grandükalığı'na para verdi! Frankfurt temsilciliklerinde ödenecek banknotlar, medeni her ülkede kabul edilen, geçerli banknotlar halinde!.."

Goegg bakakaldı.

Einstein onun hayretini gördü. "Bilmiyor muydunuz, Yurttaş Goegg? Bunu bir kontrol etseniz iyi olur. Verilen miktarın, banknotların

çıkarılmasından itibaren geçen bu kadar kısa bir sürede bütünüyle harcanmış olabileceğine pek ihtimal vermiyorum!"

Goegg masasının üzerindeki çanı kapmış, öfkeyle çalıyordu. Bir memur koşarak geldi. "Lommel!" diye böğürdü Goegg. "Bana Lommel'i gönder! Çabuk!" Ve Einstein'a, "Bu ne kadarlık bir borçtu? Ne zaman verildi?" diye sordu.

"Bir düşüneyim..." Einstein dudaklarını şapırdattı. "Konuşmalar geçen ağustos ya da eylülde başladı. Rothschild'ler pek istekli değillerdi. Hatırlarsınız o dönem, arkadaşınız Struve, küçük ayaklanmasını yapıyordu. Tepelerde ateş ediliyordu. Ve bankerler, eğer silahları finanse etmiyorlarsa, ateş edilmesinden pek hoşlanmazlar... Derken Yurttaş Brentano'nun Grandük hükümetinin iç zayıflığını ortaya çıkardığı davalar başladı. Böylece görüşmeler Rothschild müessesesinin birtakım güvenceler elde etmesine kadar uzadı..."

"Ne gibi güvenceler? Nereden?"

"Avrupa'da kim herhangi bir şeyi, özellikle de statükoyu [var olan durumun devamını] garanti edebilir? Ya Berlin ya da St. Petersburg."

Goegg'in ağzı açık kaldı. Şimdi kendisinin, bakanlığının ve bu küçük Güney Alman devletinin muazzam bir yapılanmayla bağlantısını görüyordu. Tarihin soğuk nefesi tüylerini diken diken etti. Zihninin içinde, üzerinden çok da uzun süre geçmemiş olan, benzer düşüncelerin ifade edildiği ve Avrupa'nın büyük sinir merkezlerini Karlsruhe'deki kararlara ve olaylara bağlayan benzer bir ağın örüldüğü başka bir anın hatırasını araştırdı. Evet, şu Doktor Karl Marx ve arkadaşı Engels, son zamanların *Neue Rheinische Zeitung*'u yoluyla bunu söylemişlerdi. Banker olmuş bu sığırcı Yahudi'nin, karşı cepheden de olsa, olan biteni şu Kızıllarla, köktenci editörlerle ve proletaryanın kendinden menkul liderleriyle aynı bağlamda görebilmesi garipti.

Lommel, solgun gözleri dışarı fırlamış halde, sessiz tabanları üzerinde içeri geldi. "Şu borç verilen para!" diye sözleriyle yumrukladı Goegg onu, "şu Rothschild kredisi! Ben bunu neden bilmiyorum? Para nerede? Banknotlar?" Ve ince saçları kelleşen kafasının üzerine yapıştırılmış Lommel nefes almak için mücadele ederken, Goegg sanki banknotları maliye müsteşarının göbeğinin peltesinden çıkarabilirmiş gibi onu sarsıyordu.

"Fakat efendim! Efendim!" Lommel kendisine tehlikeli bir şekilde yakın duran siyah, kırmızı ve altın renkli kuşaktan uzak durmak için gayret ediyordu. "Hepsi burada! Altesleri Grandük zamanında dolaşıma çıkmamış ne varsa Hazinenin mahzeninde, kasaların içinde duruyor. Hepsi paketli, her biri hesaba kaydedilmiş, dokuz yüz bin Baden guldeni!"

Goegg, elleri yanlarında ölü elleri gibi sallanarak durdu. "Üzgünüm, Sayın Müsteşar," dedi. "Öfkemi yaşıma verin. Bunu dizginlemeye çalışacağım, ileride."

Lommel yüzünü sildi ve başıyla selamladı.

"Fakat Müsteşar Bey," Goegg'in alnı yine kararmıştı, "neden bunu bana hiç söylemediniz? Para konusunda ne kadar çaresiz olduğumu görüyordunuz. Yurttaş Becker gibi insanların, devrimimizi savunan askerlere yiyecek giyecek almak üzere birkaç gulden için yalvardığını işittiniz. O dokuz yüz bin, yaşamla ölüm, zaferle yenilgi arasındaki fark anlamına gelebilirdi. Hayatı boyunca hesap kitapla uğraşmış biri olarak herhalde bu kadar para aklınızdan uçup gitmedi! Hangi akla hizmet bundan söz etmediniz?"

"Çünkü Rothschild müessesesi parayı Altesleri Grandük'e ödünç vermişti!"

"Arkadaş! Lommel!" Goegg gülsün mü, ağlasın mı bilemiyordu. "Bunca hafta aklın neredeydi senin? Devrim yapıldığını fark etmedin mi? Benim bakan olduğumun, şimdi bizim devlet olduğumuzun farkında mısın?"

"Farkındayım," dedi Lommel. Donuk gözlerine, hafif bir meydan okuyan bir saldırganlık sızmış, içlerindeki korkuyla karışmıştı. Einstein bunu gördü ve aşikâr olanı tahmin etti.

"Yurttaş Goegg!"

"Evet, Herr Einstein?"

"Müsteşar Lommel'e defterlerin nerede olduğunu sorun."

"Ne defterleri?"

"Banknotların numaralarının yazılı olduğu defterler."

Goegg, Müsteşar'a döndü. "Defterler nerede Lommel?"

Lommel'in korkusu şimdi panik sınırına gelmiş olsa da, meydan okuyan saldırganlık ayan beyan ortadaydı. "O defterler Rothschild'e

lade edildi. Altesleri Grandük'ün kaçtığı tespit edildikten sonra, defterleri bakanlığın ulağıyla gönderdim."

Goegg şimdi gerçeği görüyordu. "Demek gönderdin. Neden?" İstediği kadar soru sorsun, istediği kadar mücadele etsin, içinde saklı olan anlam çok korkunçtu. Ve Lommel, şişman yüzünü kaplayan soğuk terle inatçı sessizliğine yapışıp kalırken, "Ne amaçla? Lütfen bana cevap ver!" diye ısrar etti.

"Çok açık," dedi Einstein ve çayın sonunu fincanına döktü, "Rothschild banknotların numaralarını resmen duyurma yoluyla henüz dolaşımda olmayanları iptal edebilsin diye. Yurttaş Goegg, Hazinenin mahzenindeki banknotların hiçbir değeri yok. Ben size paranın çetrefilli doğasından, soyut varlığından, inanç unsurundan söz etmedim mi? Müsteşarınız Lommel'in yardım ettiği ve suç ortağı olduğu Frankfurt'taki yüce önder bir yasak koyar, hokus pokus, kanuni paranın en iyisi, otuz altı Alman devletinin bastığı her türlü paradan daha iyi olan bir para, yalnızca kâğıt olur."

"Şaka kaldıracak halde değilim." Goegg bembeyaz bir yüzle masasına oturdu. Ama şakanın konusu kendisiydi; ve binlerce insanın umutlarını yerle bir ettiği için çok zalimceydi. Onların güvenini sarsmıştı. Ama kendisinin güveni de en soğuk, en içten pazarlıklı şekilde sarsılmıştı. Lommel! Lommel bir ast, caddede karşılaşsanız ikinci kez bakmayacağınız bir adam olarak orada duruyordu –özgürlüğün kaburgasına hançeri kendi eliyle saplamış kadar kesin şekilde bir cani. Goegg çanı çaldı. Nihayet görünen hizmetliye, "En yakındaki muhafızı çağır," dedi, "bu adam tutuklandı!"

"Bir dakika!" Einstein elini kaldırdı. Hizmetli duraksadı. Einstein boğazını temizledi. "Müsteşar Lommel'in zindana gönderilecek kişi olduğundan emin misiniz?"

"Çok eminim, Herr Einstein."

"Müsteşar herhangi bir şekilde suçlanabilir mi, bilmiyorum."

"Suçlu kim o zaman?" diye hırçın bir şekilde sordu.

"Eski tulumda yeni şarap yapamayacağınızı ya da eski bir bürokrasinin üzerine yeni bir devlet kuramayacağınızı unutanlar, Yurttaş Goegg."

"Muhafızı çağır!" diye tekrarladı Goegg boğuk bir sesle.

"Herhalde bana ihtiyacınız kalmadı..." dedi Einstein.

Goegg başını iki yana salladı. Sonra misafirine kapıya kadar eşlik etmesi gerektiğini hatırladı ve sanki yumruk yemeyi beklermiş gibi başı önünde duran Lommel'in yanından geçerek Einstein'ı uğurladı.

Lenore, görünüşte sakin bir şekilde, Pariser Hof'un lobisinde oturuyordu. Babası onun bire çeyrek kala orada olmasını istemişti. Eldivenli elinde kısmen ezilmiş bir şekilde tuttuğu mektuba bir kez daha baktı. Salondaki saate göre daha yarım bile değildi.

Dul Steeg'in hizmetçisi, birinin ona mesaj getirdiğini söylediğinde yüreği sanki ağzına gelmişti. Ama mesaj Lenz'den değildi. Ciddi, siyah kıyafeti içindeki şu komik, küçük adam ona babasından haber getirmişti. Bu da, bir parça neşelenmek için bir sebep olmalıydı. İtiraf etmek gerekirse Lenore'nin babasını, onun iğneli sözlerini, alaycılığını, nezaketini özlediği zamanlar olmuştu... Yine de ilk aklına gelen bunun bir tesadüf olmadığıydı: Andreas Lenz açıklanamayacak kadar uzun bir süre ortadan kayboluyor ve babası aniden geliyor. Sonra hızlı bir muhakeme, ona, bu ikisi arasında hiçbir bağ olamayacağını söyledi. Tepeden sarkan ringa balıklarının olduğu dükkânın gerisindeki sakin günün rutini, Aşağı Laudenbach sınır köyündeki zalimce olaylardan dünyalar kadar uzaktı...

Peki Andreas Lenz neredeydi?.. Berbat bir geceydi, dedi kendi kendine. Kocasına düşkün sıradan bir eş gibi davranma sakın; hayalinde bile. Sen öyle bir insan değilsin. Aksi halde, o ya kaçacak ya da sana gülecektir. O sırada cadde nal sesleriyle ve başta anlaşılmaz gelen, ama sonra ortada hiçbir kuşku bırakmayan bağrışmalarla âdeta yıkılıyordu: *Çok yaşa Grandük, hurra!* Çatı katındaki odasından, çiçek saksıları, sardunyalar ve diğer çatılar hariç hiçbir şey görülemiyordu. Kaç at? Kaç asker? Merdivenlerden yukarı, küflü hali, yıkanmamış, hoplayan göğüsleri, küçük, heyecanlı gözleriyle ona doğru koşan Dul Steeg... Oturma odasında Amalia'nın dönüşünü beklerken frenoloji kitaplarından birine gömülmüş olan ve başını kaldırıp yardım ve teselli için kendisine koşan Lenore'ye bakan Struve. Elini Lenore'nin elinin üzerine koymuş, kaşlarını çatmış ve şöyle demişti: "Sevgili Lenore, şimdi

aklıma geldi. Senin kafatasının yapısıyla ilgili bütün o heyecanımdan sonra tam bir ölçüsünü hiç almadım." Ve kumpasını çıkarmış, ondan oturmasını ve rahatlamasını istemişti. Rahatlamak! Lenore kafa derisine kumpasın ucunun hafif batışını hissetti, Struve'nin mırıldandığını duydu. Sonunda Struve kalemini bıraktı ve gözlerini dikip baktı. Kumpas orada unutuldu. Struve, Lenore'yi gönderdi; hiçbir şey karara bağlanmamıştı...

Sabah altıda Lenore giyinmiş ve Belediye Sarayına doğru yola çıkmıştı. Ne parlak bir gündü! Geceki atlılardan ve kargaşadan hiç iz yoktu; Becker'in karargâhındaki sayıları iki katına çıkarılmış nöbetçiler hariç. Herkes kontrol ediliyordu, ama Lenore'yi tanıdıkları için geçmesine izin verdiler. Dumanlar içindeki Böning'i buldu. Aşağı Laudenbach ile ilgili haberler gelmeye devam ediyordu: kayıplarla ilgili ayrıntılar, gelişmelerin aşamaları, isimler, Doktor Walcher'in, Sigel'in, Amalia Struve'nin isimleri. Lenore kendisi için önemli olan o tek ismi sormadı. Onların kendisine genç dullara davrandıkları gibi davrandığını düşündü –düşünceli, nazik, söz etmediğiniz ya da söz etseniz bile bunu dolambaçlı yollarla yaptığınız kimi şeyler... Kendi ayaklarına dolanarak, elinde doktor çantasıyla beklenmedik bir şekilde içeri giren bitkin Doktor Walcher'in kollarına, hıçkıra hıçkıra ağlayarak, neredeyse attı kendisini. Ona bir şey olmadı, o iyi, o iyi, ona bir şey olmadı... Doktor Walcher onu tutmuştu; ani bir baş dönmesi. Şalını omuzlarına koymuş, birinin arabasını ödünç alıp onu Dul Steeg'in evine götürmüştü. Orada sessizce, Amalia'nın onu ilgiyle karşıladığı kucaklamaya, Amalia'nın yanaklarından akan gözyaşlarına çok yakından tanık olmamaya çalışarak durdu...

Saatin zili çaldı: Bire çeyrek vardı. Lenore'nin babası uzun, kendinden emin, âdeta yaylanır gibi adımlar atarak içeri girdi. Duruşu, yüzünün hafif sarısı ve derin çizgileriyle çelişiyordu.

"Canım...!" dedi, Lenore'yi omuzlarından tutup ona gözünü dikerek, "daha da güzelleşmişsin!"

İnsanlar yine gözlerini dikmiş, bakıyordu.

"Hakkında çok hoş şeyler duydum!" diye devam etti. "Yaptığın sosyal hizmet işi. Herkes sana büyük değer veriyor...!"

Lenore'nin yaptığını sosyal hizmet işi olarak adlandırıyordu. Kendisine has espri duygusunu korumuştu ya da en azından korumuş gibi davranıyordu.

"Sen de iyi görünüyorsun," dedi Lenore. "Seninle ilgileniyorlar mı?" Babasının Andreas Lenz'i sormasını beklemişti. Şimdi sıra bu sorudaydı.

Ama babası sormadı. Kolunu uzatarak, Lenore'yi, yemek salonunun dibinde, pencerenin kenarındaki bir masaya götürdü. Hem görülmek hem de gizlenmek istiyordu. Oraya yemek yemeye gelen tüm o yüksek mevki sahibi insanlarla eşitti. Ama *à la carte* [mönüden kendisi seçerek] ve kendi hesabından yediğini de gösterecekti.

Şam işi kumaş ve parıltılı porselenlerin öbür yanından babasına bakan Lenore, bir an için kendini eskisi gibi güvende hissetti: Poststrasse'deki ev, rahat mobilyalar, müşterilerin içinden geçerek eve girmek zorunda kaldıkları karanlık dükkân. Zeki kaşların üzerindeki beyaz dalgalar, gözlemci gözler. Tüm bunlar zekânın ve güvenilirliğin bir resmiydi. Ama sıradan olsa da babasının ilk sorusu, ona işkence eden ve kafasını bulandıran her şeyi büyük bir hızla geri getirdi:

"E, nasıl gidiyor bakalım?"

"İyi, teşekkürler," diyebilirdi. Yalan söylemiş de olmazdı. Fakat bir grup insanın girişi onu cevap vermekten kurtardı. Brentano maiyetiyle gelmişti; ileri gelenler için hazırlanmış masanın olduğu platforma giderken yarı yolda birden sola döndü ve yanlarına geldi.

"Matmazel!" Soğuk dudakları Lenore'nin eline dokundu. "Herr Einstein!" Sanki orada bulunmaları, onun rejimine şahsi bir iltifatmışçasına, çok memnun görünüyordu. "Mannheim'da o sabah sizinle yaptığımız konuşma sık sık aklıma geliyor..." Bankerin halen bir karara bağlanmamış gayrimenkul davasından mı, yoksa Lenore ile konuşmasından mı söz ettiğini havada bıraktı. Gözleri koyulaştı, "O zamandan bu zamana çok şey oldu. Hiçbirimizin öngöremediği olaylar..."

"Gerçekten mi?" dedi Einstein. "O zaman ben sizin öngörünüze çok büyük saygıyla ayrılmıştım ve benim cephemde bu fikir zamanla güçlendi."

Çıkmakta olan zayıf sakal Brentano'nun gülümsemesini saklayamadı. "Keşke burada biraz kalsanız, Herr Einstein. Sizinle ve çekici kızınızla bir akşam, çok ilham verirdi..." Bankerin üzüntülü omuz silkişini gördü. "Bizi bu kadar erken mi bırakıyorsunuz? Çok kötü... Goegg sizinle görüştü mü?"

"Evet."

Kısa bir bakış, bir anlık sessizlik, ardından "Anlıyorum..." Sonra "Afiyet olsun, Matmazel. Hizmetinizdeyim beyefendi."

Lenore, Brentano'nun topuklarının üzerinde dönüşünü izledi; zayıf göğüslü, küçük omuzlu, ama ağırbaşlı ve hastalıklı adam.

Yemek geldi. Lenore mekanik bir şekilde yiyor, garsonlar bir sonraki yemeği servis ederken bir öncekinin çoğu tabağında kalmış oluyordu. Sorular, kurudu kuruyacak bir çeşmeden düşen ağır damlalar gibi geliyordu. Bekliyordunuz, sonra yine bekliyordunuz. Hiçbir şey düzenli değildi, ama devamlıydı.

Nasıl yaşıyordu? Yeterli parası var mıydı? İyi besleniyor muydu? Arkadaşları var mıydı? Zamanını nasıl geçiriyordu? Çalışıyor muydu? Nasıl bir işte çalışıyordu? İşinden memnun muydu? İşten sonra neler yapıyordu? Yorgunluğunu atıyor muydu? Nasıl? Nerede? Bir çatı katında mı? Böyle bir yaşama alışmak zor olmuş muydu? Struve frenolojiyle mi uğraşıyordu? O ve Madam Amalia, ciddiye alınacak insanlar mıydı?

Lenore babasının sorularını elinden geldiğince özenle yanıtladı. Einstein bazı yanıtları tam olarak anlayamamış, sorusunu başka şekillerde yinelemişti. Her zaman başaramasa da derinlemesine anlamaya çalışmıştı. Babasını terk ettiğinden beri yeni insanlarla tanışmış ve onun aklının alamayacağı deneyimler yaşamıştı. Geri planda sürekli olarak birtakım sesler; şapırdayan dudaklar, gümüş yemek takımlarının şıngırtısı, tokuşturulan kadehler duyuluyordu. Bir de Einstein'ın soruları, Lenore'nin tahmin etmesine izin veremeyeceği düşünceler, paylaşmasına izin vermeyeceği görüntülerle yaratılan düşünce ve imajların oluşturduğu kesintisiz loşluk. Peki, Einstein neden zihninde en ön planda olması gereken sorudan uzak duruyordu?

Lenore gelişmelerle ilgili ne düşünüyordu? Umduğunu bulmuş muydu? İnsanlar daha mı mutluydu? Dün gece çok korkmuş muydu?

Peki ya bu, başka bir caniler çetesiyle tekrarlayacak olsaydı? Aşağı Laudenbach'la ilgili haberi duymuş muydu? Tabii ki duymuştu, Struve'lerle aynı çatı altında yaşıyordu! Ama bunun sonu nereye varacaktı? Lenore'nin bakış açısı neydi?..

Lenore özenle, madde madde yanıtladı. Babasına artık gerçeği, ya da bütün gerçeği anlatmıyor oluşu kendi hatası değildi. Babasının sorgulama şekline, soruları seçimine, onu bu şekilde sorguya çekişine içerlemesi büyürken, Lenore giderek gerçekler yerine konuşma üslubunun, mantık yerine hayallerin, doğası itibariyle gerçeklikten yoksun oluşunun onu kıvrandırdığı somurtkan bir afra tafranın, propaganda amaçlı bir gevezeliğin içine düşmüştü.

Peki ya özel hayatı? Mutlu muydu? Ya da mutluluğun göreli olduğu düşünülürse, feda ettiklerinden fazlasına sahip olduğunu hissediyor muydu? Yeni bir çevre, yeni bir iş, yeni insanlar çoğu zaman insanı doğru bir değerlendirmeden alıkoyduğu için, belki de, sormak için çok erken miydi?

Lenore çatal bıçağını bıraktı. Bu bir işaretti: Artık yeter!

"Ne oldu?"

"Neden geldin, baba?"

"Bir işim vardı. Brentano'yu duydun. Onun Maliye Bakanı ile görüştüm."

"Bunu kastetmiyorum. *Beni* neden çağırttın?"

"Sen benim kızımsın. Seni özledim. Bunu anlamak bu kadar zor mu?.. Ayrıca, sana bir şey anlatmak istedim."

Bir anlığına baş dönmesi geri gelmişti. Biraz su içti; su iyi geldi. Bir şey mi biliyordu? Ne biliyordu? Lenz hakkında mı?

"Anlat," dedi Lenore, "lütfen!"

Gözleri, diye düşündü Einstein, derin, koyu, tıpkı annesininkiler gibi. Birbirimizi ne kadar tanıyoruz? Bir insanla yıllarca bir arada yaşıyorsun, ama sonunda bir yabancı olup çıkıyor. İnsan yalnızca kendini mi gerçekten tanır?.. Keşke ona anlatabilseydi. Andreas Lenz'in sarhoş uykusunu nerede, kiminle uyuduğunu. Bunu ona anlatmayı istemişti; Stäbchen raporunu verdiğinden beri neler söyleyeceğini, Lenore'nin nasıl tepki vereceğini ve yaşayacağı ayrılık acısını nasıl teselli edeceğini düşünüyordu. Her şey yolunda gitmiş, Josepha adındaki

kızla şu polis yaratık tarafından başarıyla icra edilmişti. Yalnızca bir kusuru vardı: Bunu *o* planlamıştı. Anlattığı anda Lenore da bunu bilecek ve ondan, leş kokulu bir şeymiş gibi, yüz çevirecekti.

"Sana, ne olursa olsun, siyasette veya özel yaşamında ne olursa olsun, geri dönecek bir evin ve seni kabul etmeye hazır bir kalbin olduğunu söylemek istedim."

Lenore'nin gözleri bir anlığına doldu. Fakat gözkapakları ıslaklığı yeniden emdi. "Bir sürü soru," dedi "ve hiçbiri Andreas Lenz ile ilgili değil, öyle mi?"

Einstein uysal bir şekilde başıyla onayladı. "İçinden gelirse sen kendin anlatırsın diye düşündüm."

"Biz birlikte yaşıyoruz," dedi, "karıkoca olarak."

Einstein'ın çenesi kasıldı. Derin bir nefes aldı ve saatinin altın zincirini sıkıca parmaklarına doladı.

"İkimiz de geleneklere önem vermiyoruz. Hepsi geçmişe ait şeyler. Biz bir devrimin içinde yaşıyoruz." Lenore onu yaralıyordu. Yaralamaya da devam etti. "Buna neden karşı olasın ki? Sen de geleneklere önem vermeyen birisin. Dahası, ben onu seviyorum ve şimdi onu sevmenin ne demek olduğunu biliyor, onu her zamankinden daha çok seviyorum. Benim bedenimdeki her kemiği kırabilirler, kalbimi kırabilirler, ama ben, o buna değse de değmese de, Lenz'i sevmeye devam edeceğim!.."

Garson şaraplarını yeniden doldurdu. Einstein bütün kadehi tek yudumda içti. Sonra peçetesiyle ağzını kuruladı. "Son defasında birbirimize kızgın ayrılmıştık. Bu sefer öyle olmasın. Bunu yapmamamız gereken korkunç zamanlarda yaşıyoruz. Ne olursa olsun, tekrar ediyorum, istediğin zaman geri gelebilirsin..."

"Dondurma, efendim?" dedi garson.

Einstein adama baktı.

"Dondurma, efendim?"

"Ah! Hayır, teşekkürler. Ama belki kızım biraz ister. İster misin Lenore?"

17. Bölüm

... Ben neysem oyum. Tanrı biliyor, bunun bu şekilde olmasını arzu etmezdim. Ama ben çizmenin altındaki, en yakındaki paspasta sıyırıp atabileceğin bir pislik değilim. Parasını ödeyen sıradan herhangi bir arkadaşım bana senden çok saygı gösteriyor, gördüğü değeri takdir ediyor. Beni en azından dövecek kadar umursayan bir adamla gidiyorum...

Andreas Lenz'in elindeki, Josepha Wundt imzalı, tarihsiz bir mektuptan.

Sinirler.

Christoffel anlamaya çalışıyordu. İstirahat gerektiren, iflasın eşiğinde olan ve Christoffel'i iş yapamaz hale getiren şu sinirler de neydi? Doktor Walcher bunu ona açıklamıştı. Sinir, kafatasının içindeki beyinden bütün bedene, parmak uçlarına, ayak parmaklarına yayılan bir tür ince lifti. Eğer ayak parmağını oynatabiliyorsan, bu, bir sinir sayesindeydi. Eğer parmağınla tetiği çekebiliyorsan, bu da başka bir sinir sayesindeydi. Ama sinirler gerektiği gibi çalışmadığında tetiği çekmek yerine ayak parmağını oynatırdın. O zaman da bir asker olarak işe yaramaz hale gelirdin.

Christoffel iki elini de gerdi, parmaklarını dümdüz tuttu ve ağır ağır yürüdü. Elleri titriyordu. Titremeyi kontrol etmeye çabaladı, ama daha da kötüleşti. İnsanlar gözlerini dikmiş ona bakıyordu. İki sokak çocuğu koşarak geldi ve kolları kaskatı öne uzanmış, heyecanla cır cır konuşarak yanında geçit töreni yaptılar. Yeni bir oyun keşfetmişlerdi. Christoffel çocukların ellerinin titremediğini gördü ve içi ezildi.

Ellerini ceplerine soktu, oğlanlara bağırarak yaylanmalarını söyledi ve yürüyüp gitti. Sinirler. Doktor sinirlerinin zarar gördüğünü söyleyene kadar sinirleri olduğunu bile bilmiyordu. Eski hikâye: Öksürmekten ciğerleriniz sökülürdü, işte o zaman bir ciğeriniz olduğunu fark ederdiniz. Köyünde birisinin safra kesesinde taş varmış

ve o onları düşürdüğü gece öyle avazı çıktığı kadar bağırdı ki bütün köy onu duydu. Bir asker, kendi şeyi iltihap içinde şişip içinden sıvı geçirmeyecek hale gelene dek, çiş yapmakla ilgili hiç özel bir şey düşünür müydü?

Sessiz, tatlı dilli, en acılı yerlere hissettirmeden merhem olan usta elleriyle hoş bir küçük adamdı bu Doktor Walcher. Her pazar kurulduğunda, fiyatı ne kadar yüksekse o kadar da keskin olan ilaçlarını satmak için ortaya çıkan ve siğil kesmekten, diş çekmekten tutun da hasta domuz ve ineklere uzun iğneler batırmaya kadar her şeyi yapan gezici çığırtkanlara hiç benzemiyordu. Bu Walcher, daha çok papaz ve jandarma bir nedenden onlara karşı olduğundan gizlice gelip hasta yere elini koyarak veya sorunlu uzva üfleyerek ve kimsenin anlamayacağı kadar eski sözler mırıldanarak şifa veren inanç şifacıları gibiydi. Doktor Walcher küçük bir çekiç alıp dizine vurmuş, tebeşirle Belediye Sarayının zeminine bir çizgi çizip, gözkapaklarını sıkıca kapayıp bir ayağını diğerinin önüne koyarak yürütmüştü. Sonra doktor dimdik bir parmağı sağa sola hareket ettirmişti. Aptalca bir oyun. O parmağa bakmak, onu takip etmek zorundaydın. Ama hiçbir şey olmadı; ne tedavi, ne de bir mucize.

Sinirlermiş!.. Doktora inanmak zorunda mıydı sanki? Şu sinir dediğin şeyden bana bir tane gösterebilir misin doktor? diye sormuş, Walcher gülmüştü. Mesele sırtım, doktor. Acı içindeyim, derimdeki açık yarayı hissedebiliyorum. Ama şu sinirler niye kötüledi? Peki, sizde bunun için bir hap, şifa veren bir içecek veya bir merhem falan yok mu? Dinlen, demişti Walcher. Nasıl olsa yaralı sırtının iyileşmesi için dinlenmeye ihtiyacın var. Başka bir komplikasyon olmadığına dua et. Dinlen, dinlen, dinlen.

Nasıl dinlenebilirdi ki? Kıpırdamadan durmaya, oturmaya, kendi başına kalmaya cesaret edemiyordu. Yalnızca elleri titrese neyse, sanki içindeki her şey titreşiyordu. Gözleri kapalıyken bile bir şeyler görüyordu: vagondaki tavuklu kadın, üzerinden aşağı akan yağmur sularıyla o ağaç kabuğu, Rinckleff'in yaralı yüzü, görüntüler, görüntüler. Bazıları sisli, bazıları can acıtacak kadar berrak. Tavşan, kömür yakıcı, Josepha, Köln'deki o gazete yazıhanesindeki tüfekler. Neler yaşadığını bir düşün, diyordu Doktor Walcher, o zaman neden biraz gevşemen

gerektiğini anlayacaksın. Ben öküz gibiyimdir doktor, demişti, o kırbaçlara kimse dayanamazdı. Kimse at üstünde o kadar yolu gelip, tam zamanında Karlsruhe'ye varıp, Glaubitz'in önünü kesmeleri için milis kuvvetlerine haber ulaştıramazdı. Ödül falan beklediğim yok, ama bir şeyler yapmama izin verin, Doktor! Hiç çatışma yok mu? Yüzbaşı Glaubitz'in, Teğmen Gramm'ın, onların bütün çetesinin başında nöbet tutmama izin verin. Onlara hiçbir şey yapmayacağıma söz veriyorum. Sinirlermiş. Bende sinir falan yok. Ne demek herkeste sinir var? O zaman, parmağınızı gözümün önünde sallayacağınıza, bana neden bir tane sinir göstermiyorsunuz, Doktor?

Christoffel'in ceketinin –doğrudan Grandük'ün deposundan gelmiş, yeni dikilmiş, eskisi gibi kuyruklu olmayan yepyeni ceketinin– cepleri içinde seğiren elleri, paranın, çok paranın, hak ettiği tüm ödemelerle birlikte alayından uzakta olduğu her gün için verilen yemek ve konaklama harcırahının etrafına dolanmıştı. Bu paraya ilave olarak da Doktor Walcher tarafından imzalanmış ve Dortu adındaki o genç adam tarafından mühürlenmiş bir izin, hastalık izni. İzin nedeni: Sinirler.

Tamam, dinleneyim de doktor, nerede dinleneyim? Sen asker değilsin, Doktor, bunu görebiliyorum. Burada, Karlsruhe'deki ya da benim alayımın bulunduğu Freiburg'daki ya da başka bir yerdeki bir kışlada kaldın mı sen hiç? Tabii bir evim var. Ben köyden geliyorum... Ama Doktor, ev dediğin sadece annenin, kardeşlerinin yaşadığı yer değildir. Nedir o halde? Ben de bilmiyorum. Bir insanın dinlenmek isteyeceği bir yerdir, sanırım. Deneyemez miyim? Tabii ki deneyebilirim. Benimki gibi vakalarla başa çıkamayacağınızı anlıyorum. Bir sahra hastaneniz bile yok. Savaştayız. Ya da savaş gibi bir şeyin içindeyiz. Biliyorum. İşte bunun için neden dinlenmem gerektiğini anlamıyorum; dinlen, dinlen, dinlen.

Christoffel yürümeye devam etti. Sırtı, kasları ağrıyordu; Doktor Walcher ateşi olmadığını, sinirlerle ilgili olduğunu söylemiş olsa da ateşi varmış gibi hissediyordu. Ölesiye yorgun, aynı zamanda da çığlık atabilecek kadar uyanıktı. Bir askerin dileyebileceği her şeye sahipti: yeni bir ceket, para, izin kâğıdı; özgürdü. Ama, hiçbir şey yokmuş gibi köyüne dönüp çiftliğe yerleşmeyi ve "Sinirler!" diye açıklamayı düşü-

nemiyordu. Christoffel'in ekmekten fazlası için geldiğini düşüneceklerdi: sefil bir toprak parçasından, sefil bir kulübeden pay almak için... Annesi de onlarla bir ağız olacak ve hemen şöyle diyeceklerdi: Sen, baban daha annenle evlenmeye vakit bulamadan doğmuş bir piçsin, hiçbir şey üzerinde hak iddia edemezsin. Her zamanki kavgalar yaşanacaktı. Hep birlikte ona karşı cephe almasalar, bu sefer birbirleriyle kavga edeceklerdi –dinlenmek için mükemmel bir yer. Parmağını kaldırdı, gözlerinin önünden bir o yana, bir bu yana geçirdi. Sokak çocukları tekrar gelmiş, ciyak ciyak bağrışarak parmaklarını yüzlerinin önünde sallıyorlardı. Kısa ve kalın, boğum boğum parmağı, bir ayakkabı imalatçısının parmağı gibi belirli sınırlar içinde hareket ediyordu, sağ, sol. Christoffel gözlerini dikti: Hiç sinir yoktu. Hiçbir şey görmüyordu. Tek gördüğü bir tabela, imkânsız bir yeşile boyanmış bir salkım üzüm, gölgesi el eden, yarı açık bir kapı. Parmağı havada durdu. 'Sinirler,' diye düşündü ve kendisini, kadehin kenarında incecik bir altın renkli ışığın parıldadığı, kahverengi gölgeler içinde, en uzak köşede oturmuş, gördü.

Pis kokan bir yerdi. Çok az kişi vardı: arabacılar, bir esnaf, bir iki köylü –bir de ter, tütün, şarap, mutfak ve sidik kokularının bir karışımı olan bir koku. Önceki gün, önceki hafta, önceki ay orada olanlara, dışarıdaki havayı kendi düşünceleri için rahatsız edici bir şey gibi hissettiren yıllanmış bir koku. Ucuz, kasvetli bir yerdi. İnsan duvarlardan dökülen boyaları, yerdeki pisliği, mekân sahibinin yıkanmamış yüzünü görmemek için içmek zorunda kalırdı.

Christoffel zihninde canlandırmış olduğu köşeye yöneldi.

"Şarap? Bira? Şnaps?"

Christoffel masanın üzerine para koydu. "Şnaps nasıl?"

Adam, göğsündeki beyaz kılların bazıları açık gömleğinden fırlamış bir halde ona doğru eğildi. "Tam doktorun sana tavsiye ettiği türden, asker," diyerek göz kırptı. "Bir kadeh neşelendirir, iki kadeh yaşama sevinci verir, üç kadeh yere serer."

"Üç kadeh."

"Üç!" Mekân sahibi omuzlarını silkti. "Gün daha yeni başlıyor!"

"İşine bak," Christoffel'in eli titriyordu, "Allah cezanı versin!"

Adam gitti. Sonra yağlı, kalaylı bir tepsinin üzerinde, ağzına kadar dolu üç kadehle geri döndü. Tepsiyi Christoffel'in önüne koydu, para tomarının içinden alması gereken kadarını aldı. Christoffel bir kadehi havaya kaldırıp ışığa tuttu, donuk renkli sıvıya göz kırptı, yuvarladı ve silkelendi. Başka bir köşede, omuz yüksekliğinde bir bölmenin arkasında görünmeyen biri, şarkı söylüyordu:

Üç serçe, üç serçe,
Çatıdan pisliyor,
Ah, ah,
Çatıdan pisliyor...
Ben çok üzgün ve yalnızım.

Christoffel'in ilgisini çekmeye başladı. Şarkı ruh haline uygundu. Bölmenin üzerindeki bir çengelden sallanan asker şapkası, şarkı söyleyen yalnız adamın bir silah arkadaşı olduğunu işaret ediyordu. Christoffel güçlükle doğruldu, parasıyla tepsisini aldı ve o tarafa doğru yürüdü.

Üç bakire, üç bakire,
Dudaklarıma öpücük kondurur,
Ah, ah...

Şarkı söyleyen, sulanmış gözlerle bakışlarını kaldırdı. Sonra kollarını Christoffel'e doğru uzattı, seslendi: "Christoffel kardeş!" Kolları düştü. "Kalbime ferahlık verdin, gözlerim bayram etti. Seni hiç unutmadım! Kimsenin, seni unuttuğumu söylemesine izin verme, sevgili kardeşim. Pis bir yalan olurdu bu. Offenburg! Hey gidi günler. Devrim! Kızları hatırlıyor musun? Politikacıları hatırlıyor musun? Havada bir şey vardı, hayat, umut, gelecek, bilmiyorum, ama bayağı insanların yaydığı şu küflü, aşağılık, sefil koku değil. Bu devrim neden bayağı insanların eline düştü, kardeşim? Bu her devrimde böyle mi olur? Bu bir kanun mudur? Dinle..." Derin bir nefes alıp yine şarkı söylemeye başladı:

Üç balık, üç balık,
Nefes almak için
Suyun üstüne çıkıp duruyor,

Ah, ah,
Nefes almak için...
Çok üzgün ve yalnızım.

Tepsiye uzandı, Christoffel'in şnapslarından birini alıp içti. Christoffel'e de diğerini kafaya dikmesi için işaret etti. Sonra sordu: "Nerelerdeydin? Korkunç görünüyorsun! Sorun ne?"

"Sinirler," dedi Christoffel ve oturdu.

"Sinirler mi? Sen mi?"

"Evet."

"Kardeşim!" Lenz içini çekti. "Ah kardeşim!" Christoffel'i yanına, sıranın üzerine çekip bağırdı: "Servis! Bu yerde hiç servis yok mu?" Ağzını Christoffel'in kulağına yanaştırıp "Paran var mı?" diye sordu, "Ben tam anlamıyla iflas etmiş durumdayım." Pantolonunun ceplerini tersyüz etti. "Tam anlamıyla! Sende var demek? İyi iyi!" Meyhaneciye, "Üç şnaps! Duydun mu?" diye bağırdı. Yine şarkı söylemeye başladı:

Üç şnaps, üç şnaps
Boğazımdan aşağı lıkır lıkır akıyor...

Birden durdu, yüzünü ellerinin arasına alıp derin, ağlamaklı bir sesle konuştu. "Kardeşim, çok üzgün ve yalnızım..." Birkaç saniyelik sessizlikten sonra, parmaklarını arasından bakabilecek kadar açıp sordu: "Sinir mi dedin sen? İnanmam! Sen o tür biri değilsin ki! Beni al örneğin..." Christoffel'i dirseğiyle hafifçe dürttü, "Ben entelektüelim, komik şiirler yazarım, derim incedir, sinirlerimin bozulması doğaldır. Olan biteni görüyorum, ölüleri, küçük mavi iç organları tutan bir çocuk elini, at sürerim, lokomotif, kâbuslarım vardır. Ama sen...!"

Adam şnapsları getirmiş, parasını almıştı. Christoffel içti, kadeh elinde öyle şiddetli sarsılıyordu ki, neredeyse içkisi dökülecekti. Midesine yuvarladığı zehri emecek bir şeyler yemesi gerektiğini biliyordu; domuz pastırması, bir dilim ekmek. Lenz'e Josepha'yı sormak istedi. Belki biraz daha içerse buna cesaret edebilirdi.

"Sinirler!" diye homurdandı Lenz. "Nasıl oluyor da sinirlerinde bir sorun oluyor?" Ani bir ilgi gösterdi, kolunu Christoffel'in omzuna attı, onu sarstı ve "Endişe etme! dedi. Bir şey düşüneceğim. Sen Lenz kardeşine güven. Comlossy'yi hatırlıyor musun? Adam gibi adamdı!

Ya da şu Doktor Marx ile arkadaşı Engels; onlar zeki adamlar, her şey için bir cevapları var. Evet doğru ya, onlarla tanıştığını unutmuşum. Oraya gitmiştin sen, onlar tavsiye etti seni, bunu bilmiyordun, değil mi? Çok olumlu bir şekilde! Sinirler!" Güldü. "Cesaret! Bu çok farklı bir şey, cesaret. Dün geceden beri ne yapıyorum biliyor musun, Christoffel kardeş?"

"Hayır."

"Cesaretimi toplamaya çalışıyorum. Olan bitenle yüzleşmek için cesaret. İnsanlar ve vaziyetler. Ha, ne dedin?"

"Bir şey demedim."

"Diyecek bir şey yok zaten. Sinirler! Yani sanki bin parmak içini kazıyormuş, damarlarının içinde bin solucan kaynıyormuş, beynine bin iğne birden batıyormuş gibi mi hissediyorsun? Evet!.. Bu bir şey değil. Lenz kardeşine güven sen. Onun senin için bir ilacı var."

"Doktor hiçbir ilacı, hapı, iksiri, merhemi olmadığını söyledi."

"Hangi doktor?"

"Doktor Walcher."

Lenz yine güldü. "Zavallı Doktor Walcher... Benimki özel bir ilaç... *O* bunu nereden bilsin?"

Christoffel başparmağını çenesine bastırdı ve kaşlarını çattı. Köyüne git, demişti doktor, dinlen, rahatla. Köy yaşantısını da bilmiyordu belli ki.

"Paran kaldı mı?" diye fısıldayarak sordu Lenz, güvence aldıktan sonra da bağırdı, "Servis! Birer tane daha!"

Meyhaneci istediklerini getirdi. Lenz içti. Christoffel boş kadehini bırakırken, Lenz de cebinden büyük bir ciddiyetle buruş buruş bir kâğıt çıkarıyordu. Christoffel gördü, bir mektuptu bu. Lenz alt kısmı yırtıp aldı. "İşte, al!"

Bu bir adresti. İsim yoktu, yalnızca sokak adı ve kapı numarası. Lenz sarhoştu.

"Dinle kardeşim," dedi Christoffel, peltekleşmiş bir dille, "senin kafan karışmış. Bu ilaç değil!"

"İlaç, ilaç! İlacın kralı!"

Christoffel kâğıt parçasını Lenz'e doğru iteledi. "*Sen* de oku."

Lenz okudu. Harfler gözlerinin önünde uçuşuyordu. Dudakları her bir hecede oynuyordu. "Bu doğru. Tastamam doğru... Doğru cadde, doğru numara... Sinirler için, her şey için dünyadaki en iyi ilaç. Oraya git, o sana istediğini verecek. Ah Tanrım, hem de nasıl verecek, dünyadaki en cici şifacı..."

Gözleri doldu.

Üç gül, üç gül
Mezarımın üzerinde çiçek açıyor,
Ah, ah,
Mezarımın üzerinde çiçek açıyor...
Çok üzgün ve yalnızım.

Christoffel adrese gözlerini dikti. Lenz sarhoştu. Kendisi de öyle. Lenz onun arkadaşıydı, sahip olduğu en iyi arkadaş, tek arkadaş. "Neden gidiyorsun, kardeş? Gitme!" Lenz masayı iterek kalkıyor, boş kadehler tangırdıyordu. "Gitme..." diye yalvardı, sarsak bir şekilde doğruldu. Hiçbir şey üzerinde bir hak talep edemeyecek zavallı bir piç, parmağıyla tetiği çekecekken ayak parmağı seğiren bir sinir vakasından başka bir şey değildi. Yalnız kalmaktan korkuyordu, hayatı boyunca hiç gerçekten yalnız kalmamıştı; ne çıplak ayaklı bir köylü çocuğuyken, ne ustayken, ne de asker olarak. "Hâlâ param var..." diye teklif etti, kanıt olarak da madenî paralarla dolu titrek elini uzattı.

Lenz aptal aptal gülümseyerek elini Christoffel'in omzuna koydu, sonra da adresi cebine sokuşturdu. "Hayır kardeşim, artık bahane yok, anlıyor musun? Yüzleşmek zorundayım, hepsiyle yüzleşmek..." Hazırola geçip selam vermeye çalıştı: "Teğmen Lenz döndü, tekmil veriyor..."

Döşeme boyunca ve kapının dışına tökezleyerek gitti. Christoffel de peşinden. Caddede kol kola, parlak gün ışığı karşısında gözlerini kırpıştırarak, sallana sallana, insanların, lamba direklerinin, arabaların arasından geçerek ilerlediler; ta ki Lenz, az kalsın, atlara su vermek için kullanılan, taştan bir yalağın içine düşene kadar. Saman karışmış suyun üzerinde yüzen bulanık görüntüsüne baktı. Sonra, ani bir enerji atağıyla şapkasını, ceketini ve atletini çıkarıp bulanık suyu yüzüne ve çıplak göğsüne çarpmaya başladı. Bu arada da arkadaşlık ve

kardeşlik hatırına ve sinirlere iyi geleceği için Christoffel'i de aynısını yapmaya zorluyordu.

Christoffel kendini ceketinden kurtarma konusunda sanki güçlük çekiyordu. "Ah, sen...!" diye söylendi Lenz yumuşak bir sesle. "Birkaç kadeh şnaps bile içemiyorsun! Ne içersin sen?" Ve ıslak, beceriksiz parmaklarla arkadaşının yepyeni ceketinin düğmelerini açmaya başladı. Christoffel titriyordu. "Yavaş ol! Yavaş ol!" diye sakinleştirdi Lenz, ceketini kollarından çekerek. Nihayet ceket çıktı.

Lenz sertçe içini çekti.

Christoffel ellerini ve yüzünü yıkadı. "Bu bir şey değil!" dedi burnundan soluyarak. "Birkaç gün önce görmeliydin!"

Lenz yalağın kenarına oturdu. Suda yüzmüştü. Geri dönüp tekrar meyhanenin o kokuları ve loşluğu içine dalmak isterdi. Ama bunun artık imkânsız olduğunu biliyordu. Çok nazikçe, ceketi tekrar Christoffel'in omuzlarına yerleştirdi. Kendisininkinin içine girerek, "Ah kardeşim, kardeşim, sana ne yaptılar!" dedi.

Christoffel sırıttı. Köşeli çenesi, geniş burnu hâlâ ıslaklıktan parlıyordu. Şnaps, yüzündeki serinlik, ama esas olarak yoldaşlık sayesinde şimdi kendini biraz daha iyi hissetmeye başladığını düşündü. Arkadaşlık harika bir şeydi. "Şu ilaç..." dedi.

"Ne ilacı?" diye kaşlarını çattı Lenz.

"Hani var ya? Senin tavsiye ettiğin..." Christoffel cebinin üzerine vurdu. "Sanırım benim için doğru doktorsun, Lenz kardeş ve ben bunu deneyeceğim."

Lenz ansızın döndü ve yürüyüp gitti.

Christoffel, kafası karışmış bir halde, kararsız durdu. Fakat Lenz ona hep garip, pek kendi sınıfından olmayan bir ozan olarak gelmişti. "Güle güle, kardeşim!" diye seslendi arkasından. "Seni nerede bulabilirim?"

Hafiften sallanan Lenz, işitemeyecek kadar uzaktaydı artık.

Öğleden sonranın sükûneti kapı çıngırağının sesiyle bozuldu. Christoffel bekledi. Sonra, hiçbir hareket olmayınca, zilin ipini tekrar

çekti ve işitildiğinden emin olmak için yumruğunu kapının aynasına vurdu.

Komşular başlarını uzattılar. Biri kıkırdadı. Bir kadın şikâyet etti. "Ayıp ayıp! Bütün mahalle rezil oluyor!" Başka biri, aynı ölçüde kulak tırmalayan bir sesle karşılık verdi: "Zavallı kontes, evinde neler döndüğünü bilse ne derdi acaba?"

Christoffel ensesini kaşıdı. Belki de ilacı yürüyüşe çıkmıştı. Veya belki ilacın verilme saati bu değildi. Ya da şu anda başka bir hastaya veriliyordu.

"Gece gündüz her saat arabalarla gelmeleri yetmezmiş gibi" diye ilan etti üçüncü bir komşu, "şimdi de askerin biri..."

Christoffel kapının kolunu tuttu, sarstı. Kapı açılıverdi. Christoffel'i serin bir koridor karşılamıştı. Oldukça tiz bir erkek sesi, vakur bir öfkeyle, "Bu gürültü de ne? Sen de kimsin? Ne istiyorsun?" diye sorular soruyordu.

Merdivenlerden inen, gitgide yaklaşan adımlar.

Christoffel kendini aptal gibi hissetti. Loş koridor, etrafında ağır ağır dönmeye başladı. Ben sarhoşum, diye düşündü. Ya da benim sinirler.

Bir kadın, yukarıdan, "Kapı neden kilitli değildi?" diye sordu. Adam yanıt vermedi.

"Affedersiniz," dedi Christoffel tereddüt içinde. "Umarım yanlış yere gelmemişimdir. Bir arkadaşım bana bu adresi verdi..." Duraksadı. Karalar içindeki kasvetli adam merdiven sahanlığında göründü. "Bir arkadaş..." diye kekeledi Christoffel. "Andreas Lenz..."

Adam durdu.

"Ah, lütfen, yukarı gel!" dedi kadın yukarıdan. Sesi değişmişti, şimdi daha iştahlı geliyordu.

"Beni takip edin!" dedi adam ve Christoffel'e yolu göstermek için arkasını döndü.

Christoffel tırabzanlara tutuna tutuna yukarı çıktı. Neticede doğru yerdeyim, diye düşündü ve karın boşluğu büzüştü. Bâkir değildi, Tanrı'ya şükür. O bir askerdi ve ustalık yapmıştı. İlk kez zamparalık yapmayacaktı. Ama her seferinde, sanki sokak köpeklerinin, gübre yığını üzerindeki horozların yaptığı türden bir çiftleşme değil de, onu

kalbinin derinliklerine kadar sarsacak muazzam bir şey yaşanacakmış gibi, içine böyle bir beklenti duygusu yayılırdı.

Işık maviydi.

Her şey maviydi: duvarlar, kilim, masanın üzerindeki kitap, perdeler, kız. Yalnızca adam karaydı; kara frak, kara pantolon, kara kravat, boncuk gibi kara gözler ve polis ajanının kaypak gülümsemesi. 'Sinirler,' diye düşündü Christoffel, hayalî görüntüler. Doktor Walcher, hastasının zihninin, geçmişten insanlar kapıp bunları aynı tabloda yan yana getirme konusundaki çılgın yöntemlerini duysa, kesinlikle hayretler içinde kalırdı.

Josepha bir karşılama girişimi olarak gülümsedi. Sonra gülümsemesi soldu, zayıfladı. "Seni Andreas Lenz mi yolladı?" dedi kuşku içinde.

"Beni Andreas Lenz yolladı," diye tekrarladı Christoffel ahmakça. "İlaç, dedi Lenz, en iyi ilacın sende olduğunu söyledi." Titreyen ellerini ceplerinin içine sakladı. Para vardı, üzerinde adres olan kâğıt parçası vardı. Ateş yüzünden hayal görmüyordu. Bu gerçekti; içinde kızın ve karalar giymiş polis ajanının durduğu mavi *salon*.

"İlaç mı?" dedi Josepha.

"İlaç," diye tekrarladı Christoffel. Gözleri ona kilitlenmişti. Josepha'nın ne giydiğini ve onun hangi moda olduğunu bilmiyordu. Kıyafeti onun memelerini, kalçalarını, uyluklarını ortaya çıkarıyordu. Çıplak olsa daha iyiydi.

"Hepsi bu mu?" dedi Josepha. "Anlamadım. Sana benim hakkımda başka hiçbir şey söylemedi mi?"

"Hepsi bu," dedi

Stäbchen kıkırdadı.

Belli ki Josepha hayal kırıklığına uğramıştı. Beni görmüyor bile, diye düşündü Christoffel, yani beni görüyor, ama bende ne görüyor; beni tanıdı, ama bende neyi tanıdı? "Bu sabah," diyordu Josepha, "çok ani bir şekilde ayrıldı. Ben de sanmıştım ki..." Kaşlarını çattı. "Ama benim sana verecek ilacım yok. Hasta mısın? Ne tür bir ilaç..."

Stäbchen sessiz bir kahkahayla iki büklüm olmuştu. Sonunda, "Ah evet, sende ilaç var!" diyerek kıkırdadı. "Ah evet, kesinlikle var..."

Josepha'nın yüzünden, aniden gelen bir kavrayışın gölgesi geçti.

"Endişelenmeyi bırakın, matmazel!" diye bayram etti Stäbchen. "Sizinle ilgileniyor işte! Sizi gözetiyor! Size müşteri yolluyor!.."

Christoffel üzerine yürümeye başladı. Stäbchen kaçmaya çalıştı, ama arkasında yalnızca duvar, çizgili, pastel tonları olan, amansız mavi duvar kâğıdı vardı. Silah için davrandı, bir vazoyu kaptı, ama Christoffel onu bileğinden yakalamıştı. Vazo parçalandı. Sinirler, diye düşündü Christoffel, onları serbest bırakabildiği için neredeyse mutluydu. Kaslarını zorladıkça, parmaklarını Stäbchen'in boğazında mengene gibi sıktıkça, kaliteli beyaz yakasına bastırdıkça, kıkırdaklarının bel verdiğini hissettikçe, sırtındaki yarı açık yaralar da acıyla çığlık atıyordu. Stäbchen'in gözleri yuvalarından fırladı, ağzı açıldı, çenesi düştü, dili sarktı. Sonra Christoffel'in ellerinde asılı kaldı, kukla gibi uzuvları, ölü ağırlığıyla.

Christoffel salıverdi.

Josepha, elleri ağzında, korkuyla gözlerini ona dikmişti.

"Benim sinirlerim," dedi Christoffel. Zihninin içinde olan bitenin bağlantısını kurmaya çalıştı: Josepha, bu salon, duvarın dibine çökmüş ve hafifçe inleyen şu polis yaratık. Dokunaklı bir şekilde berrak olan tek nokta Lenz'in ilacıydı. "Benim sinirlerim," dedi yine ve sonra, neden özür diliyorum ki, diye düşündü, burada yapılması gereken şeye başlamadım. Ayağını kaldırdı, en yakındaki sandalyeyi tekmeleyerek odanın ta karşı tarafına kadar gönderdi. "Giyin!" dedi.

Josepha kıpırdamadı. Ona bakıyordu; tıknaz bedenine, kare omuzlarına, büyük ellerine, kısılmış, kızgın gözlerine. Stäbchen hâlâ yerde, seğiren, kara bir yığın olarak yatıyordu.

"Yapma!" dedi, Christoffel'den kaçarak.

Christoffel masada durdu, albümü aldı, sayfalarını çevirdi, geri koydu. "Kontes de Holtzheim..." diye derin derin düşündü, mobilyalara, resimlere, rokoko heykelcikleri olan porselen saate baktı. Ve Josepha'ya, "Haydi giyin, duymadın mı beni?" dedi.

"Neden?" diye sordu Josepha. "Ben zaten giyiniğim. Giyinmek istediğim gibi giyindim. Bundan sana ne? Seni buraya Lenz gönderdi. Sen onun yanına git. Arkadaşına dön! Ne güzel arkadaşsınız!.. İlaçmış!.." Mendilini buldu ve onu ısırdı.

Christoffel ona doğru geliyordu.

"Defol!" diye bağırdı Josepha. "Beni yalnız bırak!"

Christoffel ona doğru uzandı. Elbisesini ya da bu giydiği, onu edepsizce çok güzel gösteren şey neyse onu tuttu. Kaba parmaklarına hiç de uygun olmayan kumaş yırtıldı. Josepha öfke içinde, elbisesi lime lime, bir memesi açıkta, saçları bozulmuş bir halde duruyordu. "Şimdi giyinecek misin?" diye üsteledi.

Josepha, Christoffel'in yüzünü tırmalamaya başladı.

Christoffel onu iki kez, sert bir şekilde tokatladı; tokatların şiddetinden Josepha'nın başı bir sağa, bir sola çevrildi. "Şimdi giyin," dedi. "Benimle geliyorsun. Usturuplu bir şeyler giy. Çantanı topla, yalnızca kendi eşyalarını al, süslü şeyleri alma."

Josepha elbisesinden kalanlarla kendini örtmeye çalıştı, aynı zamanda da burnunu çekiyordu. "Senden nefret ediyorum," dedi, sonra da, "sen-beni-almak mı istiyorsun?"

"Evet," dedi Christoffel. Josepha'yı omuzlarından tuttu, geriye döndürdü ve açık yatak odası kapısına doğru hafifçe itti. Stäbchen nihayet toparlanmayı başarmıştı. Sırtını duvara yaslanmış, yerde oturuyordu. Başı dönüyordu. "Sinirler," dedi Christoffel onun olduğu yöne acımasızca bakarak, "benim kötü durumdaki sinirlerim, anlıyorsun...!"

Stäbchen irkildi. Korkmuş bir karafatma gibi sürünerek dışarı çıktı. Ancak sağ salim merdivenlerden indikten sonra çığlık atıp yardım isteyebildi.

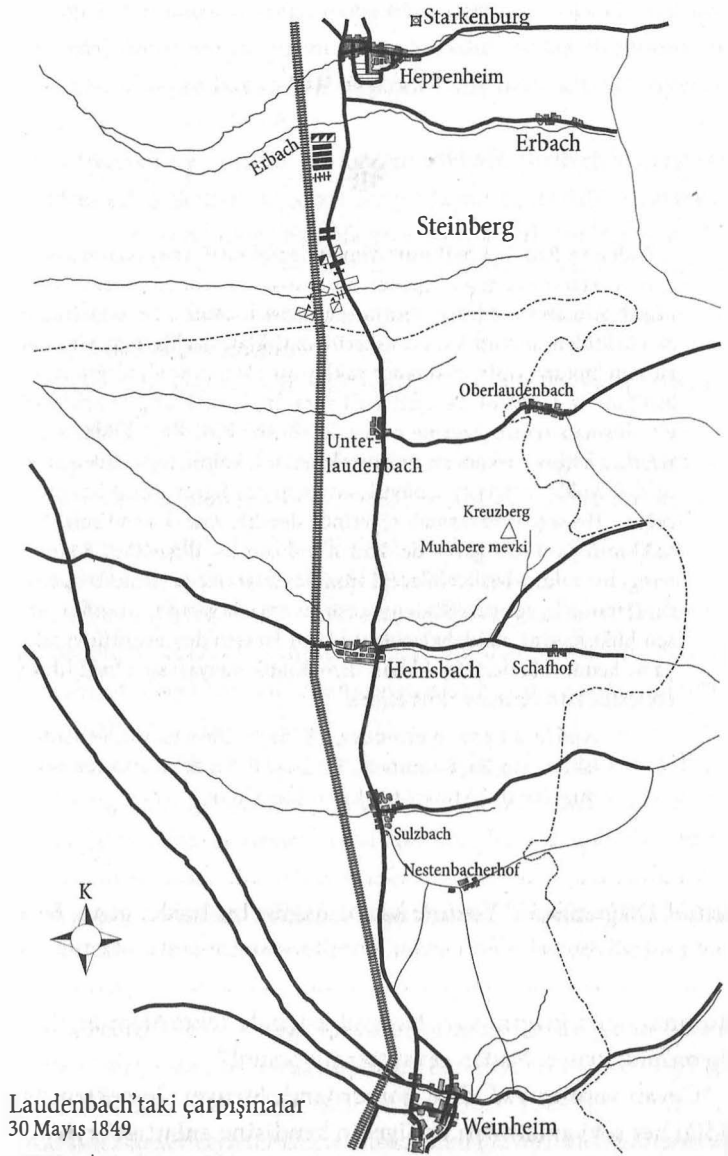

Laudenbach'taki çarpışmalar
30 Mayıs 1849

İsyancıların mevzileri
Hessenlilerin mevzileri
Ülke sınırı
Frankfurt-Heidelberg demiryolu

18. Bölüm

... Baden ve Palatina halkının Alman demokratik anayasasını savunmak için ayaklanması, doğası gereği, bütünüyle bir Alman hareketidir ve iki küçük Alman devletinin sınırlarına hapsedilemez... Bu sınırlar boyunca yürütülen devrim karşıtı askerî hazırlıklar, özellikle de Grandük'ün Hessen hükümetinin düşmanca yaklaşımı göz önüne alındığında, Alman birliğine ve özgürlük savaşçılarına yaraşan, korkaklar gibi beklemek değil, düşmanlarının üzerine cesaretle yürümektir. Bu şekilde, bize karşı seferber edilmiş askerlerle uzlaşarak, onlara, kalplerinin Baden ve Palatina'daki yoldaşlarıyla aynı büyük dava için yandığını görme fırsatını vereceğiz... Hessen'de savaşmak niyetinde değiliz. Ancak kendimizi koruma hakkının yanı sıra görev de, Baden ordusunun, düşmanın Baden'e herhangi bir saldırı başlatabileceği tüm noktaları ele geçirmesini gerektirir. Biz, Hessen'in egemenlik alanına tek bir amaçla gireriz: Grandük'ün Hessen hükümetini, müdahaleci birliklerin Hessen'den geçişini yasaklamaya ve kendi askerlerinin Alman demokratik anayasasına bağlılık yemini etmesine izin vermeye ikna etmek...

Andreas Lenz'in elindeki, 28 Mayıs 1849 tarihli ve Baden Birliklerinin Başkomutanı, Binbaşı F. Sigel tarafından imzalanmış, basılı "Alman Halkına Çağrı"dan.

Amalia Struve heyecanını gizleyemiyordu. Onun generali! Onun Franz'ı! Olağanüstü!.. Yüzüne kan üşüşmüş bir halde, geniş Belediye Sarayı merdivenlerinden Devlet Komitesinin toplantı odasına aceleyle çıkan Struve'ye yetişmeye çalışıyordu. Struve'nin dirseğine sımsıkı tutunmuş, yarı kızgın, yarı hayranlık içinde tekrarlıyordu, "Demek biliyordun! Struve! Neden cevap vermiyorsun?"

"Cevap verdim ya," diye homurdandı Struve. Gerçekten de ona bildiği her şeyi anlatmıştı ve Sigel'in kendisine anlattığı şeyler de zaten bundan ibaretti. Sigel, Aşağı Laudenbach faciasını telafi etmek amacıyla Hessen'e, tamamen askerî olan, küçük bir vurucu kuvvetle bir hücum planlamıştı. Bunu gizli tutmuş, Devlet Komitesinin Har-

biye Komisyonu'nun üçüncü üyesi olan Brentano'ya dahi tek kelime etmemişti. Brentano'ya güvenmiyor muydu? Yoksa Brentano, *geçici olarak* kendi savaş bakanı ve başkomutanı olan kişinin operasyon planlarını, veto mu edecekti?

Merdivenler ve koridor arı kovanı gibiydi. Birileriyle çarpışmaktan nefret eden Struve, kılıçları tangırdayan gösterişli subaylar akın ederken, resmî görevliler tartışma grupları halinde toplaşırken, Devlet Komitesi üyeleri olağanüstü toplantıya yetişmek için kalabalığı yara yara ilerlerken, tekrar tekrar durmaya zorlanıyordu. "Amalia," dedi, "ben o çocuğa hep inandım."

"Ben de," diyerek inandırmaya çalıştı onu Amalia ve Struve'nin sakin gülümsemesinden kaçındı.

"Hayır, hayır, hayır!" diyordu Struve. "Sen Aşağı Laudenbach'tan döndüğünde ona olan inancını kaybetmiştin. Ben bunu gördüm!" Elini her türlü tartışmaya karşı kaldırdı. "Fakat Aşağı Laudenbach, içine düştüğümüz bir tuzaktı. Bu kez inisiyatif bizde!"

"Bundan şüphem yok!" Amalia'nın gözleri, yüzüne coşku ve inanç veren parıltısını tekrar kazanmıştı. "Özellikle o günün dehşetini yaşadığım ve Franz Sigel'i kaçışımızdan sonra görüp onunla konuştuğum için çok sevinçliyim..." Amalia başını iki yana salladı. O günün hayal kırıklığı katlanılamaz bir şeydi. Sigel tek kelimeyle gülünç duruma düşmüş, yenilgiye uğramış bir general gibi değil, anlam veremediği bir ceza karşısında ağzına geleni söyleyen huysuz bir küçük çocuk gibi davranmıştı.

Struve yine Amalia'yı geri çekilmeye zorlayarak yana çekildi. "Telgraf!" diyordu insanlar, etkilenmiş bir halde, "Sigel'den!" Amalia'nın gözleri, elinde evrak çantası olan genç subaya takıldı. Abartılı apoletler, gümüş püsküller ve üzerinde, neredeyse bir fincan tabağı büyüklüğünde siyah, kırmızı ve altın rengi bir rozet bulunan büyük, geniş kenarlıklı bir şapka. Sarı, ince tüyleri olan pembe yüzü öyle bir mutlulukla kaplıydı ki, koridordaki herkes "Yaşasın! Bu bir zafer!" demeye başladı; Devlet Komitesinde askerlerin temsilcisi olarak Lenz'le birlikte bulunan sakallı Onbaşı Haas hazırola geçti ve tumturaklı bir "Hurra!" nidası attı.

Struve, Lenz'i fark etmişti; tokalaştılar. Lenz de toplantıya gidiyordu, ama genel sevinci paylaşıyormuş gibi görünmüyordu. Struve'nin

iyi niyetli sorusuna, kısaca, "Çok fazla iş," dedi ve kabalığının uygunsuzluğunu hissedip "Zaman daralıyor, biliyorsunuz!" diye ekledi.

"Sevgili dostum!" Amalia elini öpülmek üzere uzattı. "Çünkü siz kendinizi bu devrimin her doğal güçlüğünün size özel bir etkiyle çarptığı bir konumda buluyorsunuz..."

Tanrım, evet, diye düşündü, bezgin bir halde... Rastatt'ta ona huşu ve hayranlıkla baktığını ve o zaman hatalı olduğunu düşündü –muhtemelen şimdi de hatalıydı, Amalia haklı olduğunda bile onu sinir ediyordu.

"Dışarıda her şey değişirken ve zihniniz tüm olasılıkların etrafında dönüp dururken şu bekleyiş," diye devam etti Amalia, "şu zorunlu hareketsizlik."

Yine, hem de şaşırtıcı derecede haklıydı. Ne biliyordu ki? Becker'in karargâhındaki, düşmanla ilgili tüm haberlerin kaydedildiği ve devrime karşı olan güçlerin korkutucu birikimiyle ilgili iyi kötü bir fikir veren çok gizli haritayı görmüş olamazdı. Tam tamına üç kolordu – Hessenliler, Vürtembergliler, Mecklenburglular– ama hepsinden öte Prusyalılar, Prusyalılar, Prusyalılar; devrimin umabileceği tek takviye, hâlâ gelememiş olan Mieroslawsky adında bir Polonyalı general iken.

"Eh," diyordu Amalia, "Sigel bu büyüyü bozdu. Bu çok iyi bir şey!"

Artık onu sinirlendirmiyordu. Dün gece kuzeyde yaşananlarla ilgili ilk haberlere Lenz'in ilk tepkisi de tam olarak bu olmuştu. Sigel büyüyü *bozmuştu.* Sigel sayesinde devrim tekrar harekete geçiyordu. Toplantı odasına girmekte olan Devlet Komitesi üyeleri dahil herkes memnun görünüyordu. O halde şüpheleri nedendi?

"Yurttaşlar! Yurttaşlar!" Önemsiz bir memur, çıngırağı çalarak koridorda bir aşağı bir yukarı aceleyle gidip geliyordu. "Toplantı resmî olarak başlatılıyor!"

Lenz, Amalia'nın elini tekrar dudaklarına götürdü. Amalia Lenore konusunu açmadığı için memnundu. Muhtemelen Lenore'yi ondan fazla görüyordu. Her şeyi yüzüne gözüne bulaştırmıştı. Başka birini yargılamaya yüzü var mıydı ki?.. "Hoşça kalın," dedi, "bize şans dileyin."

Dönüp kırmızı kenarlı şapkasıyla başı dimdik, adımları canlı, mutlu bir savaşçı olarak toplantı odasına doğru yürüyen Struve'yi takip etti.

Lenore bir dakika geç vardı.

Hayal kırıklığı içinde etrafa bakındı ve sonunda Amalia'yı buldu. Gayet açık olsa da, yine de "Toplantı başladı mı?" diye sordu.

Amalia başıyla onayladı ve onu nöbetçi askere ve büyük aynalı kapıya bakan alçak pencere eşiğine götürdü. Burada bir kere daha oturmuştuk, diye düşündü Lenore, ikimiz. Franz Sigel de solgun yüzü, Napolyon gibi kavuşturulmuş kollarıyla koridoru boylu boyunca adımlamıştı. Amalia hayranlık uyandıran bir peygamberlik sergilemişti. Eski günlerin hasta görünümlü genç teğmeni, artık devrimci kuvvetlerin başındaydı ve onları ilk seferlerine götürüyordu.

"Harika, değil mi?" dedi Lenore. "Sadece kısa bir süreliğine geldim. Karşılaşırız diye umuyordum." Durdu. "Hastanede haber aldık. Doktor Walcher yatağa ihtiyacımız olacağını söyledi ve hastane görevlilerini çalıştırdı. Ama benim gitmeme izin verdi..."

Kalın kapının arasından alkışlar, tezahürat, masalara inen yumrukların sesleri geliyordu.

"Bu bir zafer mi?" dedi Lenore. "O çok mutlu olacak."

"Lenz mi?"

"Tabii!"

"Son zamanlarda Lenz'i bizim evde görmedim." Amalia bekledi. "Artık uğramıyor mu?"

Bu doğrudan soru Lenore'yi gafil avlamıştı. "Bilmiyorum," dedi, neşeli maskesi düşmüştü. "Son günlerde çok meşgul." Durdu. "Son gecelerde de..." Sonra, sesi bir kez daha kendinden emin, "Fırsat buldukça görüşüyoruz," dedi.

Amalia bir şey söylemedi. Çok küçük görünen elleri kucağında duruyordu. Kapının arkasından bir alkış tufanı daha geldi.

"*Siz* mutlu musunuz?" diye sordu Lenore.

"Neden sordun?"

"Siz modern bir kadınsınız, bir devrimci. Bazı insanlar, aptallar, arkanızdan konuşuyor. Kadınlar açısından bunun nedeni kıskançlık, erkekler açısındansa tereddüt. Ama ben sizin mutlu olup olmadığınızı bilmek istiyorum."

"Eğer bir kadının kafasına mutluluk konusu takılıyorsa," gülümsedi, "genellikle bir rakibin varlığından endişe ediliyor demektir."

"Ama sorumu hâlâ yanıtlamadınız."

"Tabii ki mutluyum."

"Struve'yi seviyor musunuz?"

"Struve beni seviyor."

"Ah!"

Küçük el Lenore'ninkini okşadı. "Mutluluk yavrum, hayatını düzenleme şekline bağlıdır."

"Ya peki kalbiniz? Hiç sızlamaz mı? Hiçbir zaman?

Kapı açılıyordu. Struve'nin sesi parlak, heyecanlı, "...bu devam eden tereddüt hali, her davanın sonunu getirir... Hatırlamanızı rica ediyorum..."

Kapıda, siluet halinde, Lenz. Kapı arkasından kapandı. Lenz iki kadını gördü, bir an için durdu, sonra yönünü onlara çevirdi. Lenore kalkıp onu şen şakrak karşılamak istedi: Buraya geldim, görüyorsun, bu anı seninle paylaşmak istedim. Ama içinde her şey ağırlaşmıştı, kanı, sinirleri, kasları. Daha ayağa kalkmaya bile fırsat bulamadan, Lenz oraya ulaşmış, bilgi veriyordu, "Sınırı tam kuvvetle geçtik. Son telgrafa göre, ileri unsurlar kayda değer herhangi bir direnişle karşılaşmaksızın Hessen'deki Heppenheim'e ulaştılar."

Lenore boğazında bir yumru hissetti. Lenz kalkmasına yardım etti. "Andreas..." dedi, parmak uçları onun çenesini, çökük yanaklarını ararken. Kelime arıyordu, her şeyi, olayların gidişatından ve onunla birlikte olmaktan duyduğu mutluluğu ve başka hiçbir şeyin önemli olmadığını ifade edecek en harika kelimeleri arıyordu. "Sen cepheye gittiğinde," diye başladı, "ben de gideceğim..." Lenz'in sıkıntılı gözlerini fark etti ve birden durdu.

"Sen nereye gidersen, ben de geleceğim..." Lenz gülümsemeye çalıştı. Kültürlü, yumuşak, arzu duyulan Yahudi prenses, işte yine oradaydı. Ama bu kez tepsisinin üzerinde bir erkeğin başı değil kalbi, bütün kalbi duruyordu. "Bu çok güzel ve romantik, Lenore," dedi, "ama uygulanması güç. Ayrıca benim de bir yere gittiğim yok. Sadece binanın öteki tarafına geçiyorum, Becker'e!"

"Yurttaş Lenz!" Amalia kızgın bir şekilde araya girdi. "Sahip olduklarınızı hak etmiyorsunuz!"

Lenore'nin yüzü külrengiydi. "Lütfen, Amalia!"

Lenz büzüldü. İnsanlar gözlerini dikmiş onlara bakıyordu. "Gerginlik yaratmayalım," diye rica etti Lenz. "Burası bunun yeri değil ve zamanımız da yok."

Sonra omuzları çökmüş bir halde yanlarından ayrıldı.

Becker başını kâğıtlarından kaldırıp baktı, Dortu ona el sallıyordu. "Bir dakikacık!" Becker selamladı.

Lenz bir sandalye aldı, sırtını yasladı. Tanrım, diye düşündü, onu incitmek istememiştim. Mesele, Lenore'nin de en az onun kadar gergin olmasıydı. Aşağı Laudenbach ve sonrasındaki olaylardan bu yana onun karşısına çıkmaya cesaret edememişti.

"Pekâlâ," diyordu Becker, "son haberler nedir?"

Lenz ayağa kalktı. Heppenheim'e doğru ilerlemeyi anlattı. Brentano toplantı halindeki Devlet Komitesinde bunu ölüm haberi verir gibi okumuş olsa da, Sigel'in telgrafı iyimserdi. "Belli ki hiçbiri Brentano'nun hoşuna gitmemiş," diye sözlerini tamamladı Lenz.

"Ona ne şüphe!" Ak düşmüş bıyıklar hırçın bir şekilde dikleşti. "Sigel'in ona hiçbir şey anlatmadığı söyleniyor."

Böning, ağzından eksik etmediği purosuyla içeri girdi. "Tiedemann, Mannheim'dan haber yollamış!" Bir kâğıdı, masada oturmuş bir harita üzerinde mesafe ölçen Dortu'ya doğru itti.

Dortu kâğıttan okudu, "Her biri bir taburdan oluşan güçler, Üçüncü ve Dördüncü Piyade Alaylarından; bir süvari bölüğü, İkinci Ağır Süvarilerden; bir atlı topçu taburu, Halk Milisi'nin Offenburg ve Lahr birlikleri..."

"Sigel'in elinde yalnızca bunlar mı var?" dedi Becker.

"Hepsi bu," diye onayladı Dortu.

Becker duraksadı. Sonra Dortu'nun haritasına şöyle bir baktı. Sonunda, "Kahrolası budala!" dedi. Yine bir duraklamadan sonra: "Kahrolası hırslı budala!"

Ondan kaçış içinde geçen bunca günden sonra, diye düşündü Lenz, Lenore'nin kafasının karışması çok normaldi.

"Lenz!"

"Efendim?" Lenz irkilmişti.

"Devlet Komitesindeki ruh hali nasıldı?"

Lenz oturup dirseklerini masanın üzerine koydu. Tatsız duygular içindeydi, sıcaklamıştı. Dortu'nun sakin kusursuzluğuna imreniyordu. "Ben ayrıldığımda," dedi Lenz, "Struve konuşuyordu. Struve her söz aldığında en azından yarım saat konuşur."

"Yani?" dedi Becker ısrarlı bir şekilde. "Bana olan biteni anlat!"

"Herkes coşkuluydu. Thiebaut bir domuz gibi terleyip hurra diye bağırdı. Brentano, Sigel'in bahsi her geçtiğinde alkışladı. Hoff, Sigel'i binbaşılıktan albaylığa terfi ettirmeyi önerdi. Sakalı, sivilceleri dahil her şeyiyle Haas ise ayağa fırlayıp onu general yapmak için bir değişiklik önerdi, bu da alkışlarla kabul edildi. Mördes..."

"Mördes mi? O üye değil ki!"

Lenz omuzlarını silkti. "Oradaydı. Ama konuşmadı." Lenz gözlerini kapadı. Lenore'nin görüntüsü, koyu, uzun kirpikli gözleri, öptüğü dudakları, aristokratik boynu zorla görüntüye girip duruyordu. O Lenz'indi, ama bir o kadar da değildi. O nereye giderse onunla gelmeye hazır oluşundaki bilinçli gayret, gereğinden fazlaydı. Keşke Josepha'nın, onun sinir sistemini gevşeten her hareketinin arkasındaki içgüdünün hiç değilse yarısı, onda olsaydı!

"Keşke biraz dikkatini verebilsen!" Becker onu göreve davet ediyordu. "Pek çok şey, bizim Devlet Komitesindeki çeşitli grupların nasıl davranacaklarıyla ilgili bir fikir edinmemize bağlı!"

"Birinci olasılık," dedi Dortu, "olur da Sigel kazanırsa."

"Sigel kazanırsa mı?" Lenz kaşlarını çattı. "Zafer sarhoşluğuyla öyle bir kabarırlar ki, yeleklerinin düğmeleri fırlar. Struve büyük adam olur. Biz de kendi milisimiz için bir miktar gerçek para bile alabiliriz."

"İkinci olasılık," dedi Dortu, "olur da Sigel kaybederse."

"Bunu düşünmek bile istemiyorum," dedi Lenz.

"Lütfen düşün," diye ısrar etti Böning. "O zaman Brentano ne yapar?"

"Ben nereden bileyim?"

Böning ak saçlarının altına uzandı ve bir zamanlar kulağının olduğu yeri kaşıdı. "Baskı altında Devlet Komitesi üyelerinden kaçı ayakta kalır?"

"Beş altı kişi," dedi Lenz. "En fazla on."

Becker, "Ben asıl Mördes'in neden orada olduğunu merak ediyorum," dedi.

"Umalım da Sigel kaybetmesin." Lenz, Dortu'ya döndü. "Tiedemann yedek kuvvetlerle ilgili bir şey söyledi mi?"

"Hayır. Yine de..." Dortu yardımcı olmak istiyordu, "bu, hiç olmadığı anlamına gelmez. Tiedemann'ın topladığı bilgi eksiksiz olmayabilir. Heidelberg ve Mannheim da birliklerle dolu..." Haritasını kontrol etti. "Birinci ve Beşinci Piyade Birlikleri, İkinci Ağır Süvarilerin asıl kuvveti ve bizim milisimizin bir kısmı. Aptal!" Dortu'nun soğukkanlılığı birden kayboldu. "Bu işi bizimle eşgüdümleyeceğine!"

Lenore... Kişisel gelecek üzerine kafa yormak pek de uygun bir zaman; Lenore, ahlak... Peki, Josepha nereye kaybolmuştu? Lenz silkinip hayal dünyasından çıktı: Diğerleri Sigel'in güdülerini çözümlemeye çalışıyordu... Böning'in görüşüne göre, Sigel, henüz fırsat varken bunu kullanmak istemişti: General Mieroslawsky Paris'ten gelene kadar geçici komutandı. Daha sonra ödül, eğer varsa, yeni kişiye gidecekti... Dortu onun kadar küçümseyici değildi. Sigel, yalnız bırakılmış kahraman havası bir yana, Badenlilerin bir kolunun kendini göstermesiyle, düşman saflarından kendilerine önemli ölçüde katılma olacağına samimiyetle inanıyordu. Brentano, hukukçu olmanın verdiği kuralcılıkla ve tereddütleri yüzünden, Sigel'i bir komşu devletin topraklarına girmekten alıkoyardı. Bu nedenle Sigel bu konuyu Brentano'dan gizli tutmuştu... Becker, Sigel'in iyi niyetli olduğunu varsayıyordu. Kuzeye yapılan saldırı, olası düşman yığınaklarına darbe, özünde, hem kendi planlarının ilk aşamasıydı, hem de Yurttaş Marx ile Engels tarafından ortaya atılmış olan görüştü –ancak bütün bunlar, çok geç ve çok küçük çapta yapılmıştı. Bu haliyle, ilk planın bir karikatürü, boş bir gövde gösterisiydi. Bu yalnızca, eğer düşman, herhangi birinin beklemeye hakkı olduğundan daha aptal ve daha dağınık olmuş olsa başarılı olabilirdi. Lenz'in bir görüşü var mıydı?

"Hayır."

"Ama sen Aşağı Laudenbach'taydın!"

Lenz bakışlarını kaldırdı. Becker, Böning'den bir puro ödünç almış, onu yakıyordu. Çatık kaşlarının altındaki gözler söylenenden fazlasını ima eder gibiydi: Lenz, Aşağı Laudenbach'ta ve devamında yaşanan olayları tam olarak rapor etmiş değildi.

"Evet Aşağı Laudenbach'taydım," diye teyit etti Lenz. "Sonra?"

"Sigel de oradaydı!"

"Yani tüm bunları, orada yaşananları telafi etmek için mi yapıyor sizce?"

"Bu mümkün olamaz mı?" diye araya girdi Böning. "Daha büyük aptallar, çok daha küçük nedenler yüzünden daha büyük hatalar yaptılar."

"Bu adamı neden tartışıyoruz ki?" Lenz içerlemeye başlıyordu. Sigel'i Aşağı Laudenbach'ta görmüştü, evet, onlara anlatabilirdi de. Ama anlatmalı mıydı? Bu adam kaçıştaydı. Bazı insanlar mahir bir kadının kucağına kaçmıştı, başkaları ise ileri doğru, daha büyük daha aptalca bir gözü peklikle kaçmıştı. Ama kaçış kaçıştı; kendi içinizde ve dışarıda, hükmedemeyeceğiniz bir durumdan kaçıştı. Ama bunu bu insanlara anlatmanın imkânı yoktu: karısı ve çok sayıda çocuğu İsviçre'nin bir yerlerinde açlıktan ölmekte olan Becker'e; bu kez kulakları yerine kafasının kesilme ihtimali olan Böning'e; kendi bürokratik soğukkanlılığının altında bir umut ve korku tımarhanesi gizleyen Dortu'ya...

"Bir kişinin hatasının bedelini herkes ödüyor," dedi Becker. "Bu nedenle bunların menşeini bilmek önemli olabilir."

"Aşağı Laudenbach'ta hiçbir şey olmadı," Lenz'in sesi gergindi, "buna askerî operasyon bile denemez."

Biri kapıya vurdu.

"Gel!" diye seslendi Becker.

Amalia, yüzünde bir pastanın kreması kadar tatlı ve sabit bir neşeyle, içeri girdi. Arkasından, muazzam alnını silerek ve pencereden giren ani ışık karşısında gözlerini kırpıştırarak Struve geldi. Herkes ayağa kalktı.

"Yurttaş hanıma neden sormuyorsunuz?!" Lenz sonunda töreni kesti.

Amalia, başını şapkasının en güzel şekilde çerçeveleyeceği biçimde eğerek, "Ne soracaklarmış bana?" diye sordu.

"Aşağı Laudenbach'ı! Sigel'i!" dedi Lenz soğuk bir şekilde.

Kremanın bir kısmında çatlak oluştu. "Unutmadan, sevgili Lenz..." Amalia duraksadı, "Lenore sana üzüntülerini yolladı. Hastanedeki işine geri dönmek zorundaydı. Aşağı Laudenbach'a gelince..." Sesi boğucu hale gelmişti. "O bir trajediydi. Franz Sigel, onu tanıyan bizlerin beklediği gibi, kahramanca davrandı. Ama aciz kadınlara ve çocuklara, merhametsizce davranan askerlere karşı liderlik edemezsiniz."

"Tam bizim düşündüğümüz gibi," dedi Lenz, "değil mi?"

Becker, bezgin, eliyle sus işareti yaptı ve Amalia'ya tek saygın sandalyeyi sundu. Struve, Amalia'nın tepesine dikilmiş, ama aynı zamanda kendisini koruyarak onun arkasında ayakta duruyordu.

"Komitede konuşma yaptığınızı duyduk, Yurttaş Struve!" dedi Dortu.

"Çok başarılı bir konuşma," diye ilave etti Böning, sulanmış gözleri kısılmış halde.

"Şahane bir konuşmaydı!" Amalia *şahane* sözünü vurgulandı. "Brentano bile –onun yüzünü bilirsiniz, hiçbir duygusunu göstermez– toplantıdan çıktığında duygulanmış görünüyordu."

"Ah, toplantı bitti mi?" Böning purosunu kılıcının kabzasında söndürdü.

"Ertelendi," dedi Struve.

"Anlıyorum," dedi Becker.

Struve elini karısının omzuna koydu. "Bu kaçınılmazdı. Bir demokraside çoğunluk karar verir."

"Ve ben diyorum ki, Struve, bu senin önerilerini geçersiz kılmak için başvurulan bir hile!" Artık kremadan eser kalmamıştı.

"Ertelendi, geçersiz kılınmadı!" Struve'nin alnındaki çizgiler derinleşti. "Bu kısa bir erteleme... Sigel'den yeni bir haber gelene kadar."

"Struve'nin önerileri kabul edilecekti!" diye itiraz etti Amalia. "Sigel'in devrimin canlılığını ve gücünü kanıtlayan ilerlemesini göre göre, Struve'nin teklifleri aleyhinde oy kullanmaya, bu teklifleri engellemeye cesaret edemezlerdi."

"Yine de aleyhte oy kullanmaya, engellemeye cesaret edemezler!" diye ısrar etti Struve.

"Mevcut tüm askerî güçler kullanılarak acilen büyük bir saldırı başlatılmasını istedim. On sekiz ila kırk beş yaş arası bütün insan gücünün tümüyle seferber edilmesini, Halk Milisi için düzenli ödeme, bir halk

topçu sınıfı oluşturulması, tüm gelir ve servetler üzerinden artan oranlı bir vergilendirme, Avrupa'nın tüm ilerici güçleriyle sıkı bağlar kurma, aktif bir dış politika ve Palatina ile örgütsel bir birlik talep ettim."

"Bütün program!" dedi Böning takdir ederek. "Sözlerinden dönmelerine şaşmamalı!"

"Sigel'den yeni bir telgraf gelmesi ne kadar sürer?" diye mantık yürüttü Struve. "Üç saat mi? Altı mı? O zaman toplantıya geri çağırmaları gerekecek!"

"Peki, o zaman çoğunluğunuz olacak mı?" dedi Dortu. "Brentano'nun aniden bir Danton'a dönüşmesini mi bekliyorsunuz?"

"Bu gece bir çoğunluk sağlanabilir." Struve daha az iyimser hale gelmişti. "Büyük oranda Sigel'in ilerlemesine bağlı. Eğer kazanırsa..."

"Peki, ya kaybederse?"

Bu, yine, sakin ve kendine hâkim Dortu idi. Struve hafifçe kıvrandı. Tuhaf bir düello, diye düşündü Lenz: Sakin bir bilgeyi oynayan Dortu ile adalet, eşitlik ve hakka inanan pervasız gençliğin tarafındaki Struve arasında.

"Madde Bir:" diyordu Dortu, "Eğer Sigel kaybederse sizin programınıza duyulan ihtiyaç azalacak mı? Madde İki: Bu durumda çoğunluğun sizi desteklemesi konusundaki şansınız nedir?"

Struve doğruldu. Karnı, yuvarlak omuzları ve saçma sapan kâkülüyle hiç de bir peygamber gibi görünmüyordu; bunu biliyordu. Ama şu soruyu sorduğunda üstünde böyle bir hava vardı: "Bir anayasa uğruna savaşılan bir devrimde, tüm anayasal ilkelere karşı mı davranacaksınız? Böyle bir durumda kendi hedeflerinizi kendiniz bozguna uğratmış olmaz mısınız?"

"Peki, eğer devrim kaybedilirse sizin ilkelerinize ne olacak?" diye karşılık verdi Dortu.

"Bu durumda sizin öneriniz nedir, Yurttaş Dortu?" dedi Amalia düz bir sesle.

Dortu omuzlarını silkti. Böning kılıcını yere vurdu, "Biz askeriz, Madam. Koçanız ise siyasi bir şahsiyet!"

Gerginlik kendini Struve'de gösterdi. Her zaman hafifçe dışarıda olan gözleri şimdi pörtlemiş gibiydi. "Eğer Devlet Komitesinin, acil bir durum karşısında eyleme geçemeyecek kadar hantal ya da aciz olduğu ortaya çıkarsa, diktatörlüğe gitmemiz gerekir."

"Ama kimin diktatörlüğü?" dedi Becker. "Ve bunu kim gerçekleştirecek?"

"Ne demek! Devletin ilerici güçleri! En istikrarlı devrimciler! Siz, ben, pek çok kişiyiz; yapmamız gereken tek şey örgütlenmek, birlikte düşünmek, birlikte hareket etmek, bir hizip, bir hücre, bir kulüp oluşturmak. Sadece Devlet Komitesinin değil halkın da çoğunluğunu önümüze katarız!" Ona şimdi kesinlikle ilham gelmişti. Becker'in elini tuttu. "Dostum, sizi, bizimle burada Karlsruhe'de kalıp bu nankör konumu kabul etmeye ikna etmiş olduğum için zaman zaman pişmanlık duydum. Ancak siz olmasaydınız, sizin işbirliği içinde olduklarınız ve oluşturduğunuz halk milisi olmasaydı, bu devrimin kaderi ne olurdu bilmiyorum..."

Struve pişkin bir kışkırtıcıydı! Lenz nostaljik bir şekilde gülümsedi. Bu, Struve'nin geçen yıl Lörrach Belediye Sarayının ikinci kat penceresinden kalabalığa seslenirken kullanmış olduğu duyguydu. Kafasını pencerenin alçak çerçevesine çarpmış ve herkes kahkahaya boğulmuş olsa da, dağlardan inmiş o mankafaları, yabalarını ve eski moda alaybozan tüfeklerini alıp düzenli birliklerin ateşinin içine kadar onu takip etmeye ikna etmişti.

Fakat Becker yutmuyordu. "Gustav Struve!" dedi, "Bildiğiniz ama bize söylemediğiniz bir şey var mı?"

"Hayır," dedi Struve.

Amalia ona şüpheyle baktı.

Struve kaşlarını çattı. "Tabii benim bir varsayımım ilginizi çekerse, o zaman başka..."

"Çeker," dedi Becker.

"Mördes, erteleme kararı alınmadan önce, başkanlık divanının yanına gidip bir ulaktan aldığı bir kâğıdı Brentano'ya verdi."

"Yani siz," dedi Becker, "Brentano'nun, Sigel'in taarruzunun sonucunu çoktan öğrendiğinden mi endişe ediyorsunuz?"

Dortu ellerini kaldırdı.

"Dortu!" dedi Becker, çok sakin bir sesle. "Mümkünse tren istasyonuna gidip, telgrafçıdan Tiedemann ile bağlantıya geçmesini isteyebilir misin?" Struve'ye dönerek "Belki de," dedi, "Brentano'nun diktatörlüğünü nasıl önleyeceğimizi düşünmeye başlasak iyi olur!"

Çanlar gece yarısı biri çaldı.

Yıldızlı bir geceydi. Biri, içeriye hava girsin diye pencereyi açmıştı. En yakın banka yaslanmış olan Lenz, Samanyolu'nun dışarıda ördüğü örümcek ağına baktı. Seslerin sürekli uğultusu lambri kaplamalı odadaki gerilimi artırıyordu. Dışarıda meydan neredeyse boştu. Savaş olsa da olmasa da, özel toplantılar olsa da olmasa da, Karlsruhe sakinleri uyuyordu. İkili gezen devriyeler kaldırım taşlarını arşınlıyordu. İki tür devriye vardı: Becker tarafından oluşturulmuş Halk Milisi ve kimin emirleriyle hareket ettiğini tahmin edebileceğiniz Sivil Muhafızlar.

Biri ona doğru yaklaşıyordu. Lenz, başını çevirince, Goegg'in solgun profilini ve acı bir şeyi yutmaya çalışıyormuş gibi ısırdığı ince dudaklarını gördü. Bir süre sonra dudaklar gevşedi. Goegg elini Lenz'in omzuna koydu: "Bu yıldızların milyonlarca yıllık yaşamları boyunca yukarıdan nelere baktıklarını düşünecek olursanız endişeleriniz azalır, kalbinize huzur gelir."

Lenz kanaat belirtmeden başını salladı. Bu düşünce yeterince basmakalıptı.

"Bazen yukarıdan, buz gibi uzaylarından, tarafsız, soğukça nesnel bir biçimde," diye devam etti Goegg, "bizimle ve hatalarımızla ilgili hüküm verdiklerini hayal ediyorum. Suç ile zayıf bir irade arasındaki çizgiyi nereye çizeceklerini merak ediyorum."

'Muhtemelen şu anda bize ihanet ediyor,' diye düşündü Lenz. Goegg'in göğsünün tam kalp bölgesine hafifçe vurarak, "Gerçek yargıç tam burada, Yurttaş Goegg!" dedi.

Goegg dönüp etrafına bakındı. İşitme mesafesinde hiç kimse yoktu. Yine de sesini alçalttı. "Yurttaş Lenz, bizim halimiz ne olacak?"

"Siz, devletin bir bakanı, bunu bana mı soruyorsunuz?"

"Siz bir askersiniz!"

Lenz dışarıda yavaş adımlarla ilerleyen devriyeye bir göz attı. "Eğer askere sorarsanız, asker size 'Savaşacağız!' diyecektir."

"Peki, ya Devlet Komitesinin seçilmiş üyesine sorarsam?"

"Yanıt aynı!"

"Ah, iyi!" Goegg arkasındaki uzun saçlarını sıvazladı. "Çünkü samimi olmak gerekirse, bazı üyeler arasında konuşulanların pek taraf-

tarı değilim. Sigel'in bozgunu..." Omuzlarını silkti. "Bir sınır çarpışması kaybedildi ve bu adamlar sanki devrim mağlup olmuş gibi davranıyor. Cornwallis, Washington'a teslim olana kadar Amerikalılar kaç savaş kaybetti? Müdahaleci ordular, Cumhuriyet onları tarumar edene dek Fransa topraklarında ne kadar ilerlediler?"

Lenz, "Bu örnekleri müzakereler sırasında verebilirsiniz!" diye bir öneride bulunarak odaya geri döndü.

Tütün dumanı, büyük şamdan ve avizelerin ışığında, pencerelere doğru sürükleniyordu. Onun altında tek ya da gruplar halinde, bazıları kel diğerleri özenle taranmış, ikiye ayrılmış, diğerlerininse Onbaşı Haas'ınki gibi bütünüyle darmadağın saçlarıyla Devlet Komitesi üyelerinin kafaları hareket halindeydi. Hazır ve nazır Mördes, üyeler arasında geziniyor ve her dedikoduyu, sanki bastırmak istiyormuş görüntüsüyle, ustaca büyütüyordu: Hayır, hayır, hayır, paniğe gerek yok. Düşmanın Heidelberg'den Neckar'ın karşısına geçtiği raporları asılsız. Mannheim-Heidelberg demiryolunun Prusyalı Hafif Süvari erleri tarafından kesildiği de. Neden Sigel'in raporunu beklemiyoruz? Yurttaş Brentano sınırdan kötü haber gelince onu tekrar aradı. Devlet Komitesine en güvenilir bilgiler verilecekti. Struve, elleri arkasında bağlı, kütük gibi burnu ciddi bir şeyin kokusunu almışçasına havayı koklayarak, aşağı yukarı volta atıyordu. Arada bir, bir üyeye kısa bir sıkıntılı veya cesaret verici söz söylemek için duruyordu. Yukarıda, Başkanlık divanında, Danışma Kurulu üyesi Thiebaut sandalyesinden Brentano'ya doğru eğilmeye çalışıyordu. Yağlı çenesini çevirmek Thiebaut'ya zor geliyordu. Fakat Brentano, Thiebaut'yu eğilip bükülmeleriyle baş başa bırakarak, hareketsiz, sakin bir şekilde oturuyordu.

Huzursuzluk tırmandı. Herkes aşırı yorgundu. Günün erken saatlerinden beri faal durumdaydılar, sabah bir toplantı, çelişkili haberler içeri sızdıkça umutların alçalıp yükselmesi, zirve yapan heyecanlar. Her türlü şeye zemin olabilecek bir atmosfer, diye düşündü Lenz. Kulağı, dışarıdan bir arabanın ve atların sesini kaydetti. Belli ki diğerleri de işitmişti. Konuşmalar kesildi. Gözler kapıya döndü.

Pencereden, dehşet içindeki Goegg'in sesi geldi. "Yaralanmış!" Brentano doğruldu. Thiebaut da midesini yasladığı masanın kenarından destek alarak doğrulmuştu.

Kapıda Binbaşı Thomé göründü. Rastatt Sivil Muhafızlarının gösterişli yeşilinden ordunun alçakgönüllü mavisine geçmiş olan başkanını tanımak bir saniyesini aldı. Thomé selam verdi ve heybetli bir vakarla Thiebaut'ya doğru yürüdü. Hemen duyuru yapıldı: "Yurttaşlar ve beyefendiler, Başkomutan, raporunu burada toplanmış bulunan üyelere sunmak için Devlet Komitesinden izin ister."

Hayranlık uyandıran bir hareketti. Lenz, Sigel'de böyle bir yetenek olduğunu tahmin etmemişti. Adam devrim ordusunun bir yumrukta yerle bir olacak bir geveze sürüsü gibi görünmesine neden olmuş, ama böyle bir gösteri sahnelemeyi akıl etmişti. Etkileyiciydi de! Amalia'nın bunu görmemesi ne kötü: Görseydi herhalde gururdan göğsü kabarırdı.

Thiebaut oyunun gereğini yerine getirmeye hazırdı. "Binbaşı Thomé!" diye ilan etti. "Lütfen Başkomutan'a Devlet Komitesinin onu dinlemeye hazır olduğunu bildirin."

Thomé selam verip geri döndü. Ama bilgiyi Sigel'e ulaştırma fırsatı olmadı. Bir şekilde başlama işareti kaçırıldı. Sigel birkaç saniye erken geldi. Her şeye rağmen etkileyici: başının etrafında kirli bir sargı, sivri burnuna ve garip bir şekilde asimetrik gözlerine neredeyse şeytani bir nitelik kazandıran iki günlük sakal. Sigel, hemen kendisini karşılamaya gelen iriyarı Thomé'den destek alarak ağır ağır kürsüye yürüdü. Selam vermedi. Duygusuz bir suratla orada durdu, trajedi sanki ete kemiğe bürünmüştü. Daha duyarlı olan üyelerin içini ürperten donuk bir sesle, "Emrinizdeyim, Yurttaşlar," dedi.

"Yurttaş Başkomutan, yaralanmışsınız!" Thiebaut'nun sesi endişeliydi. "Sizin için konuşmak çok zor olmayacak mı?"

"Önemli bir şey değil efendim." Sigel yarım ağız gülümsemeyi başardı. "Bir Hessen mermisi şapkamı başımdan düşürdü..."

Bazı üyelerin ağzı açık kaldı.

"...ve kafa derimi sıyırdı. Cesur adamlarımızdan bazıları çok daha ciddi yaralar aldı. Ve maalesef, hayatlarını kaybedenler için yasımız da var."

Brentano, hızlıca, "İlk çatışmamızda hayatlarını kaybedenlerin onuruna sizi bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum," dedi.

Thiebaut oylama formalitesini es geçti. Çenesini yağ katmanlarının içine gömdü ve yaklaşık bir dakika olduğunu hissettiği süre boyunca,

saygıyla, ayakta durdu. Lenz, gözleri yaşlı, duygularını bastıran Struve'yi gördü. Struve bu doğaçlama törene kendini kaptıracak türden biriydi. Lenz'e gelince, o, böyle bir saldırıyı düşman kuvvetlerini toplayana dek sürüncemede bırakıp erteleyenlere ve şimdi, herhangi bir harekâtın özenli bir hazırlık gerektirdiği bu zamanda, bir avuç adamla harekâta kalkışan şu sargılı numaracıya karşı buz gibi bir öfke duyuyordu.

"Teşekkürler, Yurttaşlar!" Thiebaut içini çekti, tekrar koltuğuna yığıldı ve çıngırağının rastgele çalışından sonra, "Toplantıyı başlatıyoruz. Yurttaş Sigel'in sınırlarımızdaki çatışmayla ilgili raporunu dinlemek ve ne tür önlemler alacağımızı tartışmak için toplandık."

Lenz bacaklarını uzattı. Thiebaut'nun sözleriyle gündeme gelen toplantı rutininin yatıştırıcı bir etkisi vardı. Hayatın gerginlikleri, onları bir gündem maddesi, bir önerge, bir değişiklik önerisi haline getirdiğiniz ve teknik ayrıntılara boğduğunuz zaman hafifliyordu. Bu bir oyundu. Bu oyunu oynamaya eğilimli olmalıydınız, ama çok da ciddiye almamalıydınız. Derken, aniden, siz farkında olmadan, uzmanların kan ya da şanslıysanız ter ve ıstırapla uygulanacak başka bir kararı geçirmiş olduklarını keşfederdiniz.

"Sözü Yurttaş Başkomutan'a bırakmadan önce gündemle ilgili konuşmak isteyen var mı?"

Thiebaut bekledi.

"Kimse yok mu? O halde sözü General Sigel'e bırakıyorum."

Hâlâ binbaşı apoletlerini takan Sigel kürsüye çıktı. Bir görevli, Thiebaut'nun bir baş işaretiyle, bardağa su doldurdu.

"Yurttaşlar!" Sigel suyu yutuverdi. "Sizlere, kazanmak üzere yola çıktığımız bir zaferin raporunu verebilmek isterdim; askerlerimizin yiğitliğiyle eşdeğer bir zaferin, bizim olması gereken ve ellerimizden hileyle alınmış bir zaferin."

"Dinleyin! Dinleyin!" dedi Struve; onun bu çağrısı yankılandı.

"Düşman için de bir zafer değildi. Aksine, Hessenliler de geri çekildi ve aldığımız son habere göre kendi sınırlarından içeri çekilmişler."

"Yaşasın!" dedi Onbaşı Haas ve Sigel'in attığı, utandıran bir bakış üzerine, çenesini kapadı.

"Eylem Hessen mıntıkasının birkaç mil içine doğru, Başkomutanın önderliğinde keşif yapan bir subay devriye kolu tarafından başla-

tıldı. Askerî devriye, düşmanın başkentleri Darmstadt'a giden anayolu ve demiryolu hattını kapatmayı amaçladığı aşikâr olan görevine, Heppenheim'in diğer tarafında üstün bir güçle yoğunlaştığını keşfetti. Sayısal olarak daha küçük bir güçle zafer, ancak kararlı bir saldırıyla elde edilebileceği için saldırıyı başlatmaya karar verildi."

Sigel durdu. Belki de, diye düşündü Lenz, kasten kullandığı askerî dilin etkisini ölçmek istiyor.

"Saldırımızın ilk safhası ümit vericiydi," diye devam etti Sigel. "Sınırlı sayımıza rağmen, birliklerimizi iyi yerleştirme ve hem subayların hem de askerlerin büyük cesaretiyle, bir tek mermi dahi ateşlemeden düşmanın öncü kolunu asıl kuvvetin üzerine, geri püskürtmeyi başardık. Böylece içinde ve yakınında iki düşman piyade alayının konuşlandırılmış olduğunu bildiğimiz Heppenheim'e ulaştık."

Hikâyesi heyecan verîciydi: Sağında ormanlık tepeler, solunda kapkara ve neredeyse hareketsiz uzanan durgun sularıyla bir dere ve sulak otlakların gür yeşilliği içinde sessizliğe doğru ilerleyen küçük devrimci birlik. Sessizlik öylesine ürkütücüydü ki, birisi alay bandosunu kullanmayı önerdi. Ardından Başkomutan bandonun öne çıkması emrini verdi. Şimdi önde bando, boruları üfleyerek, davullara vurarak, arkalarında at sırtında Başkomutan, onun yanında bazı gönüllü subaylar olduğu halde ilerliyordu. Böyleçe Heppenheim'in evleri ve düşman piyade yığınları görülene kadar ilerlediler.

"Düşman hâlâ ateş etmemişti," dedi Sigel. "Derken aniden el sallayıp hurra diye bağırmaya başladılar. Biz de Hessenli Alman kardeşlerimizin bizimle kesinlikle dava arkadaşlığı yapmak üzere olduğunu düşündük. Bu tahminin yanlış olduğu ortaya çıktı. Biz marşlar söyleyerek, bandomuz eşliğinde onlara yaklaşırken Hessen piyade safları ayrıldı ve top bataryası ile misketlerine açık bir alan bıraktı."

"Yazıklar olsun!"

Bu, heyecana kapılan Goegg'di. Bütün bir koro onu takip etti: *Yazık yazık! Yuh! Ayıp!* Ancak Lenz, bu samimi öfkenin yarattığı gürültünün, altta yatan korkuyu örtmeye yetmediğini hissediyordu. Eğer seçtiğiniz generaller ve sahip olduğunuz birlikler sıradan tuzaklara düşüyorsa, bütün devrim ne kadar güvendeydi, bu Devlet Komitesinin üyeleri ne kadar güvendeydi?

"Batarya ateş etti," dedi Sigel.

"Peki ya siz, Yurttaş Sigel," dedi Mördes, "siz ne yaptınız?" Soruyu soran eski bir savcı olmasaydı, kimse onun bu soruyu sormakla yardımcı olmaya çalıştığından şüphe duyamazdı.

Sigel de bu şekilde görmeye karar verdi. "Öndeki Ağır Süvari bölüğünün başına geçtim ve düşman topuna karşı saldırılarını yönettim."

"Bravo!" diyerek seyrek bir alkışa yol açtı Struve.

Sigel'in yüzünde tek bir kas bile oynamıyordu. O, askerî görevin kişiselleşmiş haliyle, alkışın da, kınamanın da ötesindeydi. Evet, toplar tabii ki ele geçirilecekti; geri çekilmeleri olanaksızdı ve piyadeler bunları yalnızca dolduruyordu. Fakat savaşın talihsizliklerinden biri... O, Başkomutan, komitenin kendisini anlamasını istirham ediyordu. Ağır Süvarilerin yiğitliğine asla dil uzatmıyordu. Ancak, toplardan biri ateş etmeyi, misketleri yakın mesafeden atmayı başarmıştı. Birkaç Ağır Süvari çığlık atıp düştü; sürücüsüz kalmış, korkudan vahşileşmiş atları... korkunç bir tabloydu bu. Çılgınca kaçışmaya neyin neden olduğunu kimse bilemez –ama oldu. Ağır Süvariler kaçış halinde atlarını sürüp uzaklaştılar. Kontrolden çıkmışlardı. Daha da kötüsü, Weinheim'a dönen yolda hızla dörtnala giderken, saldırıyı desteklemeye gelen piyade taburumuzun dosdoğru içine daldılar; birliğin düzenini bozup paniği yaydılar. Ağır Süvariler kaçmaya devam etti, kimi Weinheim'a ve ötesine, Heidelberg'e gece karanlığında varıp en berbat dedikodulara yol açtılar.

"Peki, siz, Yurttaş Sigel," dedi Mördes, "siz ne yaptınız?"

Aynı sorunun sorulmuş olmasında rahatsız edici bir yan vardı. Sigel gözlerini kırpıştırdı. "Toparlamaya çalıştık," dedi boğuk bir sesle. "Piyade erlerimizin kalanıyla, yaklaşık sekiz yüz asker ve Ağır Süvarilerin yedek bölüğüyle üç saatten fazla, hava kararana kadar, topçu birliğinin hem yoldan hem de tepelerden sürekli çaprazlama yaylım ateşi altında, bizden kuvvetli düşmanla mücadele ettik."

"Bravo!" dedi Struve, ama yalnızca Lenz alkışladı.

"Sizin toplarınız yok muydu?" diye sordu Mördes.

"Sol kanadımızda bir atlı batarya," dedi Sigel.

"O batarya devreye girmedi mi?"

Sigel gönülsüz bir şekilde sargısına dokundu. Ne kadar yorgun olduğu şimdi apaçık görülüyordu. "Geri çekilme merkezde başladıktan

sonra," dedi tereddütlü bir şekilde, "solumuzdaki Hessen Hafif Süvarilerinin bir bölüğü bizim dört sahra topumuzu imha etmeye çalıştı. Ben de topçu birliğine geri çekilme emri verdim. Ne yazık ki Weinheim'a kadar gerilediler. Ana hattımızın arkasından tekrar ilerlemelerini emredebileceğimiz zaman geldiğinde artık çok geçti."

"Neden çok geçti?" dedi Mördes tekrar, kendisinden pervasızca hoşnut bir şekilde.

'İğrenç,' diye düşündü Lenz. Mördes'in sorgulaması toplantının bütün duygu tonunu değiştiriyordu: Bir kahramanın hikâyesi, bir sanığın ıstırap dolu itirafına dönüşüyordu. Toplantı başkanı olarak Başkomutan'ı koruması gereken Thiebaut da gözleri kapalı, aldığı her nefesle yanaklarını şişirerek, koltuğuna yaslanmıştı.

"Açıklamaya gayret edeceğim..." Sigel sahipsiz ve üzgün görünüyordu. "Karanlık basıyordu," dedi. "Birlikler –düzenli piyade, halk milisleri– büyük zorluklara rağmen, mücadeleyi bırakmadan, saatlerdir savaşıyordu. Biz bir karşı saldırıya hazırlanıyorduk. Aniden sağdaki tepelerden ateş başladı. Gergin, yorgun, Heppenheim'da birden karşılarına çıkan tuzak hâlâ akıllarından çıkmayan askerler, ihanete uğradık, mahsur kaldık, etrafımız kuşatıldı, diye bağırmaya başladı. Eğer ben geri çekilme emri vermemiş olsaydım, zaten bensiz de bunu yapacaklardı."

"Yurttaş Sigel!" Bu, avının üzerine atlayan Mördes'ti.

Ama Struve ayağa kalkmıştı. "Yurttaş Başkan! İtiraz ediyorum! Hiçbirimiz, Yurttaş Mördes'in, saldırının başladığı bölgenin komiseri sıfatıyla müzakerelerimizde hazır bulunmasına itiraz etmedik. Fakat konuşmacıyı sıkıştırmaya hakkı yok. Konuşmacının sözünü bitirmesine izin verelim! Sonra da bırakalım ne sorulacaksa sorulsun!"

Thiebaut çıngırağını şöyle bir salladı. "İtirazınız kabul edilmiştir, Yurttaş Struve." Düşünceli bir şekilde hırıltıyla soludu. "Ancak, eğer Yurttaş Başkomutan zaman kaybetmeden raporunun gerçekleriyle ilgili noktalarda ayrıntılı bilgi verebilirse meclisin zamanı alınmamış olacak. Bir itirazınız olmadığını sanıyorum Yurttaş Sigel?"

Sigel kibar bir şekilde sessiz kaldı.

"Peki o halde, Yurttaş Mördes sorusunu bana yöneltsin, ben de soruyu Yurttaş Başkomutan'a soracağım."

Struve yeni bir itiraza yeltendi, ama sonra fikir değiştirip yerine oturdu. Mördes, sırtı kavisli, kulakları dikilmiş, her zamankinden

kurnaz görünüyordu. Yumuşak bir sesle, "Rica etsem, Yurttaş Sigel'e sağdaki tepelerden ateş edenin kim olduğunu sorabilir misiniz?" dedi.

Thiebaut yanaklarını şişirdi. "Soruyu anladınız mı, Yurttaş Başkomutan?"

"Bize işaret vermeye çalışan kendi nişancılarımız ateş ediyordu."

"Yurttaş Thiebaut'nun Yurttaş General Sigel'e arz etmesi için," dedi Mördes, "bir soru daha. Kendisinin bu komitenin askerî kurulunu bilgilendirmeksizin Baden'in sınırları ötesinde bu askerî harekâta giriştiği doğru mu?"

"Yurttaş Struve bilgilendirildi."

"Ama kurulun diğer üyeleri bilgilendirilmedi değil mi? Yurttaş Brentano bilgilendirildi mi?"

"Hayır," dedi Sigel. "Ama..."

"Teşekkür ederim Yurttaş Sigel." Mördes hafifçe eğilerek selamladı.

Struve ayaktaydı, tükürükler saçarak bir şeyler söylüyor ve kürsüye doğru ilerliyordu. "Ben de Yurttaş Başkomutan'a teşekkür etmek istiyorum!"

"Daha sonra lütfen!" dedi Thiebaut soğukkanlı bir şekilde. "Size söz verilmedi Yurttaş Struve."

Struve yumruğunu salladı. "Mördes teşekkürlerini sunabiliyorsa, ben de yapabilirim! Raporunun samimiyeti ve dürüstlüğü için Yurttaş Sigel'e teşekkür etmek istiyorum! Başka, daha önemsiz biri bu eylemin talihsiz sonucunun suçunu astlarına, belirli birimlerin başarısızlığına, düşmanın üstün gücüne, kendisi dışında herkese ve her şeye atma girişiminde bulunurdu. General Sigel'imiz bunu yapmadı. Yaralı, kendisini kavganın ortasına atmaktan çekinmediği bir savaşa önderlik etmekten bitkin, geldi..."

Thiebaut'nun çıngırağı hatırı sayılır bir süre boyunca çalmayı sürdürdü. Şimdi, Struve nefes almak için durduğunda, Thiebaut, "Sizce Yurttaş Başkomutan'a teşekkürlerimizi sunmadan önce raporunu bitirmesine fırsat vermek daha makul olmaz mı, Yurttaş Struve?"

"Ah!" Kızgın bir el hareketi, fakat Struve bir saniye sonra çok tiz bir sesle cevap veriyordu: "Sayın Başkan, hak eden bir insana teşekkür için hiçbir zaman çok erken olmaz!" Ve koltuğuna döndü.

Struve'nin müdahalesi Sigel'e toparlanmak için zaman vermişti. Sorgu altındaki davalı ağırbaşlı bir şekilde beyanda bulunurken, yine

bir tür kıdemsiz Napolyon'a döndü, "Makamımı, Devlet Komitesinin Yurttaş üyeleri, ellerinize geri bırakıyorum. Fakat şu kadarını söyleyeceğim: Dünkü çarpışma, sadece birliklerimizin cesaret ve dayanıklılık sınavıydı. Cesur askerlerimiz savaşabileceklerini gösterdi." Bakışları ağır ağır meclisi ezip geçerek Mördes'in üzerinde durdu. "Bu günler, bizim dünyaya, büyük güçlerin kaba kuvvetine karşı mücadele etmeden teslim olmayacağımızı göstermek için son fırsatımızdı. Şimdi bile, çok şey ihmal edilmiş olsa da, kendimizi cılız taktik tedbirlerle sınırlamazsak zafer için iyi bir şansa sahibiz. Büyük ölçekli bir saldırı stratejisi, düşmanın planlarını ve kuvvetlerinin toplanmasını altüst edecek ve bozguna uğratacaktır. Bize karşı olan ezici sayıları biliyoruz, fakat..." zorlanan ses tellerini son bir çaba için zorladı, "Alman ulusuna devrimini örgütlemesi için ihtiyaç duyduğu zamanı vermeliyiz!"

"Bravo!" diye haykırdı Struve.

Sigel dik duruma geçti. Orantısız gözlerinde ateş vardı, elleri titriyordu. 'Sigel elbette rol yapıyor ama bunun, korkmuş burjuvalar karşısında ona bir faydası olmayacak,' diye düşündü Lenz. Ancak rol, samimi duygularla oynanıyordu.

"Bugün yenilmiş olabilirim," dedi Sigel, alçak bir sesle. Üyeler boyunlarını uzattılar. "Fakat ne olursa olsun, Avrupa'nın gericiliğine karşı koymuş olmaktan pişmanlık duymayacağım."

Kürsüden indi.

Lenz biliyordu ki kahverengi lambri kaplı odada güzel, demokratik bir anayasa istemenin suç olmadığına, Tanrı'nın verdiği bu sözüm ona meşru monarşiyi indirme oyununun yalnızca para için oynandığına inanmış herkes, başına neyi sardığını aniden fark etmişti. Yurttaş kasabın, fırıncının ve mum imalatçısının kafa rahatlığı ve konfor içinde demokratik biralarını içebilmeleri için ölmeye istekli cesur askerlerin geniş, mavi sırtları tarafından korunduğunu ummuş herkes için de aynı şey geçerliydi. Bu umut, Hessenlilerin misketlerine karşı koyamayan bir avuç Ağır Süvari ve garip bir dağ yamacının karanlığından gelen birkaç kurşun sesi karşısında panikleyen piyadeler tarafından yerle bir edilmişti.

Bir saniyelik bir uyuşukluktan sonra, toplanmış üyeler, tam olarak Lenz'in tahmin ettiği şeyi yaptılar. Bazıları Mördes'in çizdiği yolu izleyip Sigel'den kuşku duydu; bazıları kahramanlıktan başlayıp ülkenin Baş Koruyucusunun, yani kutsal Alman Reich'ının iflas duyu-

rusunun muhatabı durumunda olan Frankfurt'taki bunak Avusturyalı Arşidük'ün aracılığını talep etmeye kadar uzanan her derde deva ilaçları teklif ettiler. Ve bütün bunların üstünde her yana sinen şey, tartışmayı hep belirli yönlere çeken ve dayanamayan Struve nihayet ayağa fırlayıp bir ilke sorunu için söz isteyene dek, iyi niyetli köktencilere sürekli tuzak kuran, küçük bir azınlığın soğukkanlı sinsiliğiydi.

"İhtiyacımız olan şey" diye başladı Struve, kafasındaki terler avizelerin altında parıldayarak, "devrimin başını çeken en iyi beyinlerden, devrimin en sadık, en yürekli, en ileri temsilcilerden oluşan ve bu devletin sınırları içinde devrimci başarılarımızı sağlama almak ve kapsamlı, başarılı bir hücumla bu devrimi sınırlarımızın dışına taşımak için gerekli her türlü önlemi almak için bütün güçleriyle çalışacak güçlü bir idare..."

Kitapçı Hoff elini kaldırdı ve Thiebaut'nun başıyla onaylamasının ardından, sanki vücudunun içinde yaylar varmışçasına pat diye fırladı. "Yurttaş Struve'yi doğru mu anlıyorum? Bu şiddetli kriz ortamında Devlet Komitesinin yetkilerini güçlü, merkezî bir yönetimin ellerine bırakmayı mı istiyor?"

Struve, isteksizce, "Aşağı yukarı öyle bir şey," diyerek durumu kabul etti. Kendi ayağına çelme taktığını biliyordu –güçlü bir idare, evet, ama yalnızca doğru insanların içinde olduğundan eminsen.

Bir tartışma velvelesi, onun, halkın seçilmiş temsilcileri tarafından idare üzerinde yeterli bir kontrol uygulanması gerektiğiyle ilgili itirazını boğdu. Herkes aynı anda konuşuyordu. Bu baskılar altında, anayasa tartışması saniyeler içinde anlamsız bağırışlara dönüştü. Thiebaut çanını çalıyordu. Sonunda Brentano doğruldu.

"Yurttaşlar!"

Brentano sanki komitenin onun zavallı başını bağışlamasını rica edermişçesine parmaklarını şakaklarına bastırdı ve ortalığın sessizleşmesini bekledi.

"Devlet Komitesinin üyeleri!" Brentano'nun elleri şimdi masanın üzerinde dümdüz duruyordu. "Gecenin geç saati ve olayların gidişatı içinde de geç bir zaman. Bazı sonuçlara varmalıyız..." Sesi yüksek olmasa da ikna ediciydi. "General Sigel'in raporunu kabul etmemizi öneriyorum. Bu ilk denemede savaşın akışı bize karşıydı; devrimci ayaklanmaları yaşayan bir ordunun ilk çarpışmalarında neredeyse

her zaman olduğu gibi. Tabii ki Yurttaş Başkomutan'ın planlanmış girişimi konusunda bana danışılmadığı için üzüntü duyuyorum..."

Lenz, Brentano'nun anlaşmazlıkları anında tatlıya bağlaması, kurbanı öpmesi ve onu arkadan vurmasıyla sergilenen ikiyüzlülüğe hayranlık duymadan edemedi. Sigel sandalyesine yığılırken Brentano, gelecek günlerin onlara devrimci çarpışmaların kahramanı, Prusya gericiliğinin baş belası, deneyimli Polonyalı general ve asker Louis Mieroslawsky'yi getireceğini duyurarak komiteyi teselli etti. O zaman General Mieroslawsky sahada komutayı ele alacaktı. İnanıyordu ki Yurttaş Sigel, yeteneklerini büyük davaya adamaya Savaş Bakanı olan eski konumuyla devam edecekti. Ve şimdi hükümetin, belli ki komitenin dört bir tarafından arzu edilen, yeniden örgütlenmesine gelince...

Brentano yumuşak bir şekilde öksürdü, sürahiye uzandı, bir bardak su doldurdu. Pencerenin dışında yıldızlar soluyor, bir ağaçta bir kuş şakıyor, şafağın ilk zayıf külrengi Lenz'in yorgun sinirlerinde hafif bir ürpertiye yol açıyordu. Yine de kulakları, her türlü yarım tona ve sesin yükselip alçalmasına karşı duyarlığını koruyordu. Brentano, son derece arsızca, Devlet Komitesinin acil intiharının yolunu yapıyordu. Komitenin dağılması gerektiğini ima etti; gelecek bir zamanda değil, yeni kurucu meclis toplandığında değil, şimdi, bu yenilgi ve kavga gecesini takip eden bu sabah...

"Gerçekte bizim yetkimiz nedir?" diye sorguladı Brentano. "Hepimiz rastgele seçilmiş bir kasabada, rastgele bir mitingde, rastgele bir kalabalık tarafından rastgele seçildik. Buna rağmen, bu Devlet Komitesinin üyeleri, hükümetin bütün yükünü akıllıca ve cesaretle taşıdı. Fakat benim görüşüm şu ki, böylesine ciddi bir kriz zamanında, böyle bir sorumluluk, yalnızca herkesin güvenine sahip, bütün Baden halkının özgür, eşit ve gizli oylarıyla seçilmiş insanlar tarafından yüklenilebilir."

Lenz hızlı bir hesap yaptı. Seçim gelecek pazar yapılacaktı. Yeni meclis 10 Haziran'dan önce toplanmayacaktı. Brentano neredeyse iki haftalık bir ara dönem istiyordu.

"Biz devletin gücünü, bu şekilde seçilmiş insanların eline teslim edinceye kadar," diye özenle ayrıntılandırdı Brentano, "devletin, iç ve dış, mecbur bırakılırsak da savaşla ilgili tüm işlerini yürütecek, tam yetkili bir geçici hükümet kurulmasını öneriyorum..."

"Bir Brentano hükümeti!" diye bağırdı Hoff, iki eli de havada. "Bu hükümette hizmet etmek üzere Lorenz Brentano'yu öneriyorum!"

"Goegg!" diye seslendi bir diğeri.

"Mördes!"

"Sigel," dedi Brentano ve gülümsedi. "Savaş Bakanımızı unutmayalım!"

"General Sigel için hurra!" diye haykırdı Onbaşı Haas.

Thiebaut çıngırağını sallıyordu.

"Ben Struve'yi aday gösteriyorum!" diye bağırdı Lenz, çabasının boşa olduğunu bile bile.

Thiebaut durmadan çalıyordu. "Yurttaşlar!" sonunda kendisini ifade etmeyi başardı. "Her şey sırayla! Önce bu meclisi feshetmek ve güçlerini devretmek için oylama yapalım!"

"İtiraz ediyorum!" Struve, gözleri pörtlemiş, öfkeden bembeyaz olmuş bir halde kürsüye yaklaştı. "Müzakere talep ediyorum."

"Fakat güçlü bir idareyi öneren sizdiniz, Yurttaş Struve!" diye dizginledi Thiebaut.

"Artık müzakere yok!"

"Müzakereleri sonlandırmayı teklif ediyorum!"

Çıngırak. Thiebaut doğruldu ve büyük heyecan dalgası karşısında kayıtsız bir şekilde ayakta durdu. "Müzakereleri sonlandırma önerisini oyluyoruz. Lehte olanlar ellerini kaldırsın!"

Yağa gömülmüş küçük gözlerden bir bakış yetti Çoğunluk lehte oy vermişti.

"Aleyhte olanlar?"

Lenz elini kaldırdı.

"Dört. Çekimser oy yok."

Lenz, Goegg'e doğru yürüdü. "Konuşmayacak mısınız?"

Goegg elini saçlarının içinden geçirdi. Bitkin görünerek alçak sesle, "İşlerin ne hal aldığını görüyorsunuz. Ve böyle olması daha iyi. Bu komite... zaten artık bir işe yaramayacaktı..."

"Meclisi feshetme ve yetkilerini geçici bir hükümete devretme önerisi... Kabul edenler?"

Makine çalışıyordu. Brentano oturmuş, tırnaklarını inceliyordu.

"Aleyhte olanlar? İki. Çekimser? Çekimser yok." Thiebaut bu işi otellerinin birinde mutfağı idare edermiş gibi yürütüyordu; güzel hazırlan-

mış, aynı şekilde düzgünce ve zamanında servis edilmiş yemekler gibi. "Şimdi sıra geçici hükümetin seçimine geldi. Her üyenin bir kâğıda dışişleri, içişleri, maliye ve savaş kabine görevleri için dört isim yazması ve en çok oy alanların seçilmiş sayılmasıyla ilgili bir öneri aldık. Dört kişiden en çok oyu alan başbakan olacak. Meclis bu öneriyi onaylıyor mu?"

Alkışlar. Makine çalışıyordu. Görevliler pusulaları dağıttı. Gökyüzünde yalnızca bir yıldız kalmıştı. Avizedeki mumların ışığı, çevrelerini saran balmumundan koca gözyaşları üzerinde titreşiyordu.

Lenz doğruldu, yan koridordan aşağı yürüdü ve sonra sola, ağır kapıya doğru döndü. Sabahın sert, kurşuni ışığında her şey salaş ve gelip geçici görünüyordu; oda, mobilyalar, insanlar. Kalın bir perdenin gerisinden geliyormuş gibi, Thiebaut'nun kazananların isimlerini okuduğunu duydu: "Lorenz Brentano, Florian Mördes, Amand Goegg, Franz Sigel..."

Aşağı Laudenbach'taki anlamsız katliamdan sonra hissettiği kendine acıma duygusunu hissetmedi. Şimdi diğerleri için üzülüyordu: iki düzine korkmuş –üzgün, bıkkın ve son derece yorgun– kasaba politikacısı tarafından haklarına, hayal ve arzularına, sevgi ve sadakatlerine ihanet edilmiş pek çok insan için.

Belediye Sarayının boş geçitlerinde adımları yüksek sesle yankılanıyordu. Gözleri yanıyor, zihni hararetli bir şekilde çalışıyordu: komplolar, planlar, biri diğerinden daha maceracı olan ve her birinden hızlıca vazgeçilen tasarılar. O kimdi ki: tek başına bir adam? Binanın sol kanadına doğru sahanlığı geçti. Her şeyin bir sırası vardı: Önce rapor ver, sonra uyu.

Fakat *Halk Milisi, Becker, Komutan* tabelalı kapının arkasında yalnızca, Becker'in beklemesi için ona mesaj bırakmış olduğunu söyleyen, uykulu, sakallı bir öğrenci olan nöbetçi subaydan başka kimseyi bulamadı. Lenz başını salladı ve koridorun aşağısındaki kendi ofisine gitti.

Kapıyı itip açtı.

Bazen, gece geç saatlere kadar çalıştığında üzerinde uyuduğu portatif yatak hazırdı: beyaz bir yastık kılıfı, düzeltilip bir köşesi kıvrılmış battaniyeler. Tek yapması gereken yatağa girmekti. Lenore onun masasında oturuyordu. Okumakta olduğu kitabı kapattı ve sönmek üzere olan gaz lambasını kenara itti.

"Beni mi bekledin?" dedi Lenz. "Keşke beklemeseydin..."

"Ben beklemeseydim," diye yanıtladı Lenore, "kim bekleyecekti?"

Lenz ona baktı, yüzündeki gölgelere, pencerenin ardında doğmakta olan güne karşı karanlıkta kalan başına.

"Konuşmak ister misin?" diye sordu Lenore.

Lenz başını iki yana salladı. Portatif karyolaya oturdu ve çizmelerini çekerek çıkardı. Ayakları şişmişti.

Lenore onun ayak sargılarına baktı. Pek temiz değillerdi. Lenz bir mazeret mırıldandı.

"Çamaşırınla çoktandır ilgilenmeliydim," dedi Lenore.

Lenz'in ceketinin düğmelerini açtı ve çıkarmasına yardım etti. Lenz kollarını gerdi ve esnedi.

"Andreas!"

"Efendim?"

"Çok mu kötüydü?"

"Bir hayli."

"Çok yorgun olmalısın."

"Öyleyim."

Başını yastığa koydu. Lenore battaniyeyi onun üstüne çekti ve omuzlarının altında sıkıştırdı.

"Ben kollarımın serbest olmasını isterim," diye itiraz etti Lenz.

Lenore'nin elleri hafifçe onunkilere değdi; belki de Lenore bunu kasıtlı yapmıştı. Lenz, aniden, iki elini de sımsıkı tutarak Lenore'yi karyolanın kenarına oturmaya zorladı. "Bir şeyi bilmeni istiyorum," dedi, "burada olduğuna memnunum. Beni beklediğine memnunum. Böyle bir insan olduğuna, yanımda olduğuna memnunum Lenore. Ne demek istediğimi anlıyor musun?"

Lenore başını salladı. "Bunu söylediğine memnunum."

Lenz rahatlamış bir şekilde içini çekti. "O halde sanıyorum ki her şey yoluna girecek."

Lenore ellerini çekti, Lenz'in üzerine eğildi, dudakları hafifçe onunkilere değdi. "İyi geceler. İyi uykular, sevgilim."

"Beni Becker döner dönmez uyandır." Gözleri kapandı. "Söz ver."

Lenore söz verdi, ama Lenz artık onu duymuyordu. Uyumuştu.

19. Bölüm

...ve en kavrayışsız insan bile, durumun şu son birkaç günde nasıl netleştiğini görebilir. Artık şu güçsüz Devlet Komitesi tarafından bile kontrol edilmeyen Brentano, ordumuzun sınır ötesine geçmesini kati surette yasaklayan talimatlar yayınladı. Bu da Hessen'deki ya da Palatina'ya girişler boyunca Ren'in karşı kıyısında olan düşman birliklerinin yığınaklarına karşı hiçbir şey yapılamayacağı anlamına geliyor. Mieroslawsky henüz gelmedi. Sigel, kuzey sınır birliklerine katılmak üzere tiksinerek ayrıldı. Halk Milisi'ne yapılacak tüm ödeme ve ödenekler iptal edildi. Becker öğle yemeğini, Heidelberg profesörü olan babasından para alan Tiedemann'dan ödünç para alarak satın alıyor. Zavallı Böning son purosunu içiyor. Lenore, Struve'lere beni davet ettirdiği ve *Karlsruher Zeitung*'a "Küçük Adam" şiirimi sattığım için, ben yemek yiyebiliyorum. Şiiri bastığı için Brentano'nun editöre yapmadığı kalmadı. Brentano, söylediğine göre, basın özgürlüğünden yanaydı, fakat devrimin önde gelen, önemli şahsiyetlerine halkın güvenini sarstığı için, özellikle şu sıralar, bunun kötü bir politika olduğunu düşünüyordu. Ertesi gün, Altesleri Grandük'ün tayiniyle Karlsruhe Saray Tiyatrosu'nda aktör olan Herr Hock, editöre, Cicero'nun iyi yönlerini yücelten bir şiir getirdi. Cicero da kukulu ilkeleri olan bir hukukçuydu...

...Rastatt'tan aniden, çiçekli yeleği ve tatminkâr göbeğiyle her zamanki sıradanlığı içinde Comlossy geliyor. Fakat o ne enerji, ne hareketlilik! Comlossy'nin sarsıcı hikâyeleri var: Grandükalığın, işlerinden asla atılmamış yaşlı bürokratları yeni bir günün kokusunu alıyor; halka karşı o keyfî hareketleri, devrimci olan her şeyi alenen baltalamaları... Üstüne üstlük bir de geçici hükümetin garip askerî politikası, Comlossy'nin çözümlemesi olasılık kazanıyor: Brentano dümeni devrimin tasfiyesine doğru, kendisi anayasal başbakan olmak kaydıyla Grandük'ün geri çağrılmasına doğru kırıyor. Bu durumda insan onun, devrimin Rastatt ve Offenburg günlerindeki en civcivli zamanlarında bile, neden bir cumhuriyeti asla ilan etmediğini anlıyor...

...herkes hemfikir: Bir araya gelmeli, örgütlenmeli, ilericiler bir güç haline gelmeli. Ama neye karşı? Brentano'ya baskı yapmak için mi? Yoksa Baden'i, Almanya'daki ilk sosyal demokrat cumhuriyet yapmak ve her yerdeki yoksullarla ezilmişleri Baden'i desteklemek için ayaklanmaya çağırmak üzere, iktidarı almak için mi?

...Struve havalara uçuyor. Goegg'i yokluyor. Goegg de demokratik liderlerin küçük, özel bir toplantısına razı oluyor. Onun da çekinceleri var.

Goegg'e göre, Brentano burjuvazinin desteği olmaksızın iktidarda kalamayacağını hissediyor; burjuvazi ise köktenci önlemlere karşı. Brentano, çok geniş ölçüde Mördes'in etkisi altında kalıyor, kimse de Mördes'in gerçekte kimin adamı olduğunu bilmiyor.

...keşke Goegg'in kimin adamı olduğunu bilseydim...

...Dortu, bize, Karlsruhe Sivil Muhafızlarına hakiki mermi dağıtıldığını haber veriyor. Zamanında saray kuyumcusu olarak atanmış olan Herr Seigewasser'in hizmetçisiyle yatan bir milis eri, hizmetçinin Herr S.'nin yeşil üniformasının tozunu aldığını bana anlatıyor. Bruchsal'dan Birinci Piyade Alayı birliklerinin Karlsruhe'ye yürümeye hazırlıklı olmalarıyla ilgili emirler aldıkları haberini aldık. Dortu ve ben, Karlsruhe içindeki ve civarındaki tüm Halk Milisi gruplarını ziyaret edip onları sessizce uyarıyoruz. Bazı askerlerin hâlâ ayakkabısı yok...

... Becker, Comlossy'nin tanıdığı bir seyyar tenekeciden nihayet düşman güçlerinin genel durumunu öğrendi. Kuzey sınırımızda: Prusyalı General von Peucker'in komutası altında yaklaşık 18.000 asker ve 24 top ile Hessen, Bavyera, Nassau, Mecklenburg, Hohenzollern ve Frankfurt Kenti –hatta bir de Liechtenstein keskin nişancılarının bir müfrezesi!– birliklerinden oluşturulmuş iki tümenli Neckar Kolordusu. Ah Almanya, oğulların türlü türlü üniformalar giyiyor, hepsi de berbat... Kuzey Palatina: Korgeneral von Hirschfeldt'in komutası altındaki Birinci Prusya Kolordusu, dört tümene bölünmüş 20.000'den az askeri ve 50 topu var. Şu anda yedek kuvvet olarak hazırlanmakta olan, von der Gröben komutasındaki İkinci Prusya Kolordusu, en aşağı iki tümen ve topçu birlikleri var, tam rakamlar henüz bilinmiyor... Kahrolası seyyar tenekeci... Başımıza gelecekleri bu kadar net bir şekilde bilmemeyi tercih ederdim...

...Becker'in, Struve-Goegg toplantısından kimi milis erlerimize, özellikle de hepsi işçi ve mekanisyen olan yeni Halk Topçu Müfrezemize söz etmiş olduğundan kuşkulanıyorum. Topluca geldiler. Böning kendi Gönüllülerinden birkaçını getirdi. Toplantı, Goegg ve Struve'nin tasavvur ettiği cinsten hoş, sessiz bir şey olmadı. Yarı protesto toplantısı, yarı siyasi grup toplantısı, düzensiz, şekilsiz, çatışmalı bir şey oldu. Belediye Sarayının bir arka odası, ortada bir masa; masada oturanlar: oylamayla başkan seçilen Struve'nin iki tarafında başka köktenciler. Onların karşısında huzursuz ve rahatsız Goegg. Geri kalanımız ayakta duruyor; yerinde duramayan, gürültülü, dövüşecek ve gereğinde ölecek olan bir insan kalabalığı. Birkaçı ordu üniforması içinde; çoğu, işçinin şekilsiz mavi gömleğini giymiş; ya da üzerine siyah, kırmızı ve altın renkte gönüllü nişanı iğnelenmiş sivil ceketleri ve geniş kenarlı şapkalarının üzerinde büyük armaları ya da kırmızı tüyleri var. Karlsruhe burjuvalarına korku salacak bir görüntü...

...her yandan talepler: gerici devlet memurları ile ordu subaylarının işten

atılması ve cezalandırılması; özellikle Palatina'ya yardım için acil taarruzlar, devrimin savunmasını ve sınırların ötesindeki devrimci etkinlikleri finanse etmek için büyük ölçekli müsadereler, zenginlere ağır vergilendirme; sıkıyönetim ilanı... Comlossy Brentano'ya sunulmak üzere, talepleri on bir noktada özetliyor...

...Dortu'muz! Artık Madde Bir, İki, Üç yok-her yerinden ateş saçıyor. Çağrısı: Toplayabileceğimiz bütün süngülerle hemen şimdi harekete geçelim! Hükümetin üzerine yürüyelim! Politikasını değiştirmeye zorlayalım! Gücümüz süngülerimizde! Bunu gösterelim!.. Alkış, Bravo, Hurra! Birkaç haykırış: Silah başına! Struve solgun, kızgın. Goegg ayakta. Becker, ifadesiz bir biçimde yanımda duruyor. Dortu'ya bu çıkışı yapması talimatını o mu verdi?.. Fakat Becker'in böyle bir hükümet darbesinin başarılı olamayacağını bilmesi gerek. Brentano ilericiler arasında saygınlığını yitirdi, ama büyük halk yığını arasında henüz değil...

...Goegg'in net, kesin sesine rağmen üzerindeki gergin baskı aşikâr: ...halk sesini duyurduğu ve Hükümeti ileri adım atmaya teşvik etmeye hazır olduğu için mutlu. Hükümetin bu toplantının görüşlerini ve önerilerini dikkate alacağından emin. Hükümetin, halkın uzun süre sessiz kalmasından hoşlanmadığını söylüyor; bunun ülkedeki devrimci gelişmelerle uyuşmadığını hissediyor. Ama özgürlük ve devrim için hayatlarını ve servetlerini feda etmiş insanların üzerine süngülerle yürümek? İnsanca hatalara eğilimli; ama kesinlikle en iyi niyetlerle hareket eden insanların üzerine? Sanki onlar düşman, hain prenslermiş gibi! Böyle bir fikri enerjik bir şekilde reddediyor...

Goegg'in konuşması görüşleri etkiliyor. Dortu'nun çağrısı, aleyhinde oy kullanılarak engelleniyor. Goegg hiç kendine halkın neden sessizleştiğini sordu mu? Halk Kulüpleri'nin atıl duruma gelmesine neden izin verildiğini? Devlet Komitesinin neden feshedildiğini?.. Bunda kimin çıkarı olduğunu?

...bu toplantının kalıcı bir siyasi örgüte, bir kulübe dönüştürülmesi, Comlossy'nin on bir noktasının kulüpten bir delegasyon tarafından Brentano'ya sunulması için bir önerge. Kulüp fikri herkesin hoşuna gidiyor: bir kulüp, Hükümeti süngülerden daha çok etkileyecek. Bu kulüp devrimin ruhu ve siyasi merkezi olacak... Ad üzerine uzun bir mücadele. Struve'nin tercihi sonuçta galip geliyor –bazılarının önerdiği gibi Devrimci Kulüp değil, Kararlı İlerleme Kulübü. İdeologlar terminoloji üzerine tartışırken, ilgi zayıflıyor. Becker'in canı giderek daha çok sıkılıyor. Şimdi Baden'de, diyor bana, açıkça görülüyor ki iki siyasi taraf var: Brentano'nun etrafındaki takım ve şatafatlı ismiyle bu Kulüp. Ama bunlar geleceğin kontrolünü ellerine almak için mücadele eden iki dev değil. Kimin daha yükseğe ulaşacağını görmek için ayak parmaklarının üzerinde yaylanan iki cüce. Arkadaşımız Becker hayli acı konuşabiliyor...

...Brentano'yu görmek için kalabalık bir delegasyon toplandı; Struve, Becker, Tiedemann, Comlossy, ben dahil on kişi. Süngü yok. Ama ben, Dul Steeg'in duvarından yürüttüğüm Albay Hinkeldey'in kakma kılıçlarından biri karşılığında, gönüllü bir subaydan satın aldığım yeni tabancamı alıyorum... Tarih tekerrürden mi ibaret? Devrim, Hükümete giden bir delegasyonla başladı; bu şekilde mi bitecek, yoksa yeni bir aşamaya mı geçilecek?

Andreas Lenz'in el yazısıyla yazdığı, ilki 2 Haziran, sonuncusu 5 Haziran 1849 tarihli notlardan.

"Siz de!" dedi Brentano. "Dört tarafım neyle sarılı?.." Parmağıyla önünde duran kâğıtta yazılı satırı takip etti: "*Halktan insanların, seslerinin işitilmesinin gerekliliğini gördükleri için mutluyum...* Söylediğiniz her söz, Yurttaş Goegg, kaydedildi! *Hükümet üyelerinin bu toplantının görüş ve önerilerini dikkate almaktan mutlu olacağına eminim...* Öyle mi? Gerçekten mi?" Brentano'nun gözbebeklerindeki sarı noktalar büyümüştü sanki. "*Hükümet halk cephesinde uzun süren sessizlikten hoşlanmadı...* Sizi şimdi bu kadar sessiz yapan şey nedir, Yurttaş Goegg?"

Goegg, sanki üzerine bir kova pis su boşaltılmış gibi hissetti kendini. Öngörülemez siyasi bir ikilem halini almış toplantıda, bir şekilde doğru ve uygun dengeyi tutturduğunu sanmıştı. Omuzlarını kaldırdı ve buz gibi bir sesle, "Hataları ne olursa olsun, bu insanlar devrimin kaderi konusundaki endişelerinde dürüstler. Ben de öyle. İstifamı istiyorsanız Yurttaş Brentano, söyleyin yeter," dedi.

Arı sokması gibi ani bir baş ağrısı, bu kez Brentano'nun gözlerinin arasına oturmuştu. Burun kemiğine hafif hafif masaj yaparak, "Beni bağışlayın. Her şey çok fazla geldi, dostum Goegg. Herkesin tepeme üşüşmesinin üzerine bir de öğrendim ki siz de..."

Goegg'un ayakları, bu Getsemani'deki İsa ile sırtından bıçaklanan Sezar karışımı hikâyeden fazla etkilenmeyecek kadar yere basıyordu. Fakat Brentano onu kuşkuya düşürmeyi başarmıştı. Brentano'nun ona aktardıkları kısmen yanlış yorumlamaya açıktı.

"Oturun, Goegg, oturun. Siz söyleyin bana, kime güveneceğim ben şimdi? Bunların hepsi benim arkadaşımdı... Struve –onun için neler yapmadım ki! Olabilecek en kötü davada, ücret bile almadan sa-

vundum onu! Ya şimdi?.. Sigel -planlarını benden sakladı! Peki kuşkuya kuşkuyla mı karşılık verdim? Hayır, onu bakanlıktan almadım. Sonunda benim de kendime şunu sormam şaşılacak bir şey mi: Bu adama veya şuna, hatta size, Goegg, size güvenebilir miyim? Ancak güveni kaybetmenin, tek başına kararlar almanın, arkadaşlarına karşı olmanın bir hata olduğunu biliyorum."

Goegg konuşmak istedi.

"Hayır, lütfen, izin verin bitireyim! Bu mevkiiye ben talip olmadım. Offenburg'dan hizmet etmem için çağrı geldiğinde hastaydım. Devlet Komitesi feshedildiğinde ben de mi gitseydim yani? Devrimin sürüklenip gitmesine izin mi verseydim? Bundan benim kazancım ne? Para mı?"

Güldü.

"İktidar mı? Ah, Tanrım..."

Eliyle bir hareket...

"Nefret... bütün kazancım bu. Yalnızlık. Ağrılar; başımda, kalbimde. Size bir şey söyleyeyim mi Goegg, öyle zamanlar oluyor ki güvenebileceğim birinin hasretini çekiyorum."

"Yurttaş Brentano!"

Brentano eliyle onu durdurdu. "Devrimin kaderi konusunda endişe ediyorlar, diyorsunuz. Sizce ben etmiyor muyum? Üstelik hikâyenin yarısını bile bilmiyorlar. Fransa bize sırtını dönmüş, Macarlar Avusturya orduları tarafından engellenmiş, Prusya çığı büyümeye devam ediyor, diğer Güney Alman devletlerindeki arkadaşlarımızı bir araya getiremiyoruz, bir de içerideki edilgin ve etkin muhalefet... Şimdi de hareketi bölmeye geliyorlar. Söyleyin bana Goegg, ne yapayım ben? Devrimi, halkı, sizi ve kendimi nasıl koruyayım?.."

Goegg'in bir yanıtı yoktu. İkilem inkâr edilemezdi. Struve ve diğerleriyle birlikteyken onların hislerini paylaşıyordu; Brentano'yu dinlediğinde Brentano'nun haklı olduğunu biliyordu. İki gerçek olabilir miydi? İki tür devrim?

"Ben elimi kolumu bağlayıp oturayım mı?" diye sordu Brentano. "Kesin bir şekilde, kararlılıkla eyleme geçmemeli miyim? Ah, evet..." Acı bir gülümseme ince dudaklarını ayırdı. "Benim için, tam bir Makyavel diyenler var. Önce bir gruptan destek alıp diğerini saf dışı bırakıyor, eli rahatlayınca da kendisine yardım edenlerle uğraşmaya başlıyor..."

Goegg gergin bir şekilde elini saçlarının arasından geçirdi. Kuşkusuz bu düşünce onun da aklından geçmişti: Goegg, Struve'yi ezmek için yardımcı olur, sonra Goegg'in saf dışı edilme sırası gelir.

"Fakat bu şekilde düşünmeyi kaldıramayız." Brentano, neredeyse felsefi denebilecek bir dinginlikle konuşuyordu. "İlkeli olmalıyız. Devrim, önündeki engeller ne olursa olsun, büyük ve soylu bir şeydir. Devrimi temsil edenler de, farklılıkları ne olursa olsun, feodal memurlar, rahipler veya sığır tüccarları gibi entrika çeviremezler."

"Evet," dedi Goegg.

Brentano'nun kulağı keskindi. O "evet"in içindeki bir nebze kuşku dikkatinden kaçmadı. Ama ellerini açtı ve neşeli görünmeye çalışarak, "O halde size güvenebilir miyim?" diye sordu.

"Yurttaş Brentano!" dendi kapıdan.

Brentano derhal döndü.

"Bir delegasyon," dedi sekreter. "*O* delegasyon. Onları içeri alayım mı?"

"Alalım mı?" Brentano, Goegg'e gülümsedi. "Pekâlâ, alalım!.."

Sekreter başıyla selam verip ayrıldı. Kapı açık kaldı. Brentano burun kemiğine tekrar masaj yaptı. Becker, arkasında Kararlı İlerleme Kulübü'nün diğer delegeleriyle birlikte içeri girdiğinde, Brentano hâlâ burnuna masaj yapıyordu. Sonunda durdu, önünde yarım ay şeklinde sıralanmış insanlara baktı ve doğruldu.

"Hepiniz hoş geldiniz," dedi. "Sanırım çoğunuzu ismen veya şahsen ya da iki türlü de tanıyorum..." Anlamlı bir el hareketi, "ortak çıkarlar ve ortak çalışma yoluyla." Zorlanma kendini gösterdi; her zamankinden daha halsiz görünüyordu ve konuklar için getirilen sandalyelere onları davet ederken sesi titriyordu.

Lenz tuhaf bir tarafsızlık hissetti. Birazdan şekillenecek olan güç denemesinin içinde yer alıyordu, ama yine de orada, delege grubunun en solunda oturup ayrıntıları not ederken sanki sadece bir gözlemciydi: Becker'in kılıcı ile dizinde salladığı eski silindir şapka arasındaki tezat; Tiedemann'ın muntazam koyu mavi ceketi ile yüzünün keskin kemikleri üzerine iyice gerilmiş derisinin mükemmel uyumu; Struve'nin Sokratik alnı ve burnu; Comlossy'nin rakibini soğuk bir şekilde izleyen kurnaz gözleri; köşeye sıkışmış, beklemede olan Brentano, ve

burada da, kendini en az ilericilerin toplantısında olduğu kadar rahatsız hisseden Goegg.

Lenz ilk kez zihnindeki bu ayırma yeteneğinin bilincine vardı. Hep böyle mi işlemişti? Öyle olmalıydı. Devrimci eylemlerin başlangıcından beri binbir görüntü, binbir izlenim depolamıştı; kalbi ve duyguları en olmayacak umutlara sarılırken, zihni, aklı başında bir şekilde ve sebatla iş görmüştü. Pek terk edilmemiş olsalar da, şimdi o umutlar büzüşmüştü. Aşağı Laudenbach'taki kendi kişisel krizi ve Devlet Komitesinin kendi kendini hadım etmesi, yenilgi ihtimalini su götürmez hale getirmişti. Eh, o halde kanatları kırılmış ozanın, artık olayları etkileyemeyen yazarın elinden ne gelir ki? Vakanüvislik* rolü... Arada bir karaladığı gelişigüzel notları ve rastgele tuttuğu günlüğünü geliştirmeli, sistemli hale getirmeli, belgeler, kâğıtlar, elinde ne varsa onlarla desteklemeliydi. İnsan sadece kendi zamanı için yaşamaz. Bizler, sonsuza uzanan bir zincirin halkalarıyız. Yükümlülüklerimiz var...

Becker konuşuyordu. Tam bir görüş birliğiyle delegasyon sözcüsü seçilmişti. O, Brentano'nun saygı duyması muhtemel tek gücü temsil ediyordu: silahları olan askerleri, Halk Milisini. Ve Becker'in siyasi konularda kendine hâkim olma özelliği vardı. Askerlik tecrübesinden dolayı, rakibe, geri çekilirken itibarını korumak için izin verilmesi gereken durumlar olduğunu biliyordu. "Hayır, Kararlı İlerleme Kulübü, geçici hükümete karşı oluşturulmamıştır," diye açıkladı. "Aksine, Kulüp, hükümete güvenilir bir destek sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu, Yurttaş Brentano'nun ve diğer bakanların, gerici kamuoyundan ya da iç düşmanlar tarafından başlatılan tepkilerden korkmadan, gerekli devrimci önlemleri almalarını mümkün kılacaktır. Delegasyon, hükümete bu önlemlerden bazılarını yazılı olarak önermek için yetkilendirilmiştir..."

Becker durdu, şöyle bir boyunbağına dokundu, sonra ceketinin iç cebinden özenle katlanmış bir kâğıt çıkardı. "Bu on bir nokta, bir ültimatom olarak yorumlanmamalıdır. Ancak hükümetin bunlara yanıtını, makul bir süre içinde ve kesin bir taahhütle birlikte almak isteriz."

"Bakabilir miyim?" Brentano'nun yüzüne sağlıksız, griye çalan bir renk gelmişti. Kâğıdı açtı, şöyle bir göz gezdirdi, ardından bir kere de ağır ağır okudu. Elinde tuttuğu şeyin uyumlu bir görüş ürünü olma-

* Osmanlılarda olayları kaydetmekle görevli devlet tarihçisi –*ed.*

dığı onun için aşikâr olmalıydı. Lenz belgenin yamalı bohça özelliğini biliyor ve korkuyordu: izlenen siyasette değişiklikler, mali reformlar, pratik idari tedbirler ve isimleri özellikle belirtilmiş, nefret edilen devlet memurlarının değiştirilmesiyle ilgili taleplerin yanında neredeyse metafizik nitelikte genel talepler. Lenz belgenin yamalı bohça niteliğinin kaçınılmaz olduğunu biliyordu –Belediye Sarayının o arka odasında kızgın adamlar vardı. Bazıları, Neckar hattı boyunca dizilen birliklerin dağınıklığına ve kargaşasına, çelişkili emirlere, birlik taşıyan vagonların birleştirilip trenler oluşturulmasında yaşanan karışıklığa tanık olmuştu.

"Bundan ne çıkaracağımı pek bilmiyorum," diye söze başladı Brentano. "Yurttaş Becker bu belgenin bir ültimatom olarak yorumlanmaması gerektiğini söylüyor. O halde bu belge nedir? Bir gensoru önergesi mi? Yoksa hükümeti istifaya davet mektubu mu?"

Etrafına bakındı, gözleri Tiedemann'ın üzerinde durdu. Bir devlet başkanındaki yüksek komutanı görmezden gelemeyecek kadar profesyonel bir asker olan Tiedemann, şahsen kınandığını hissetti. "Sizden niyetlerimizi yanlış anlamamanızı rica ediyorum Yurttaş Brentano!" Dimdik, bir koluyla dizinden destek alarak öne eğildi. "Bunun neden bir gensoru önergesi olması gerekiyor?.."

"Eh, güvenoyu değil, orası kesin," diye karşılık verdi Brentano. Manifestoya göz gezdirdi. "Örneğin şu son madde: *tüm siyasi tedbirlere, Avrupa halklarının büyük mücadelesinin bakış açısından yaklaşmak...*"

Lenz, Struve'nin irkildiğini fark etti. Brentano'nun kesin bir içgüdüyle seçtiği, Struve'nin ifadesiydi. Struve, İsviçreli köylü ve işçilerin gönüllü yazılmak için gelmiş oğullarını sınırdan döndüren, halihazırda Baden'de bulunan yabancı devrimcilere karşı, Alman olsalar da ayrımcılık yapan ve hiçbir Badenli, grandükalığın dışındaki işlere karışmadığı takdirde hiç kimsenin de Baden'in huzurunu bozmayacağı gibi bir yanılsama yayan 'küçük devlet Baden' dar kafalılığını kıyasıya eleştirmek istemişti.

Brentano, Struve'ye açıklama yapma fırsatı vermedi. "Bu hükümetin," diye söze başladı, gösterişli bir şekilde, "gerek Devlet Komitesi zamanında gerek şu anda, Avrupa'daki tüm demokratik hareketler-

le işbirliği yapmak, alabileceği tüm dış yardımları almak ve görevini mümkün olan en geniş anlamıyla görmek için elinden geleni yaptığını kimse inkâr edemez. Yahut Dördüncü Konu: *Sıkıyönetim...*" Sesi sertleşmişti. "Siz, sıkıyönetim ilanı talep ediyorsunuz. İsteğinizin yerine getirildiği, sıkıyönetimin dün gece yarısından itibaren başladığı ve bunun herkes için olduğu kadar sizin için de geçerli olduğu dikkatinizi çekmedi mi, yurttaşlar?"

Bu, âdeta, düelloya davet için yere atılan bir eldivendi. Comlossy eldiveni yerden aldı. Öksürdü, çiçekli yeleğini düzeltti, sordu: "Yurttaş Brentano, sıkıyönetiminizin kapsamına yaptığınız gönderme, acaba bizim 'On Bir Madde'mize vereceğiniz yanıtın bir parçası mıdır?"

Brentano ayaklarının üzerindeydi. Sert bir sesle, "Benim yerime konuşulmasına müsaade edemem!" dedi. "Henüz hiçbir yanıt vermiş değilim. Bunu bir ültimatom olarak kabul ediyorum. Tüm bakanlarımla ve değindiğiniz konularda ehil olan danışmanlarla konuşana kadar da hiçbir yanıt veremem."

"Konuşana kadar," dedi Struve, küt burunlu yüzü hırçındı, "oldukça belirsiz görünüyor."

Brentano, Goegg'e döndü. "Yarın saat on?" diye sordu.

Goegg sorunun, sadece, karar sanki ortak alınmış havası vermek için sorulduğunu biliyordu. Brentano yarın saat ona kadar neyi değiştirebilirdi ki? Yine de "Yarın saat onda," diye onayladı ve ayrılırken delegasyon üyelerinden hiç değilse bazılarının onunla tokalaşmasını diledi.

Ama hiçbiri bunu yapmadı.

Restleşmenin ertelenmesinden başka hiçbir şey başarılmamıştı ve Lenz bunun onların mı, yoksa Brentano'nun mu lehine işleyeceğinden emin değildi.

Delegasyon parlamento binasından çıkarken, Böning'in Gönüllüler birliğinin çift devriyesi tarafından selamlandı. Lenz, kaşlarını kaldırarak, Becker'e baktı. Becker favorilerini düzeltti ve selama karşılık elini, askerî bir dikkatle, silindir şapkasının kenarlığına götürdü. Böning onların yokluğunda harekete geçmişti. Şu andan itibaren Brentano penceresinden dışarıya, tüfekleri omuzlarda, kısmen askerî,

kısmen sivil, kısmen fantezi olan tesadüfi üniformaları içinde, dikkat çekmeden yürüyüş yapan adamlara bakabilirdi.

Lenz bunun ayaklarınızın altındaki yerin kaydığını, güçlerin hareket halinde olduğunu, kararların oluştuğunu hissettiğiniz o uykusuz gecelerden biri olacağını biliyordu. Parlamento binasının etrafına muhafız yerleştiren Böning, ayrıca postaneye, tren istasyonuna, Belediye Sarayına, cephaneliğe ve kışlaya, özellikle de hükümet üyelerinin ve Brentano dahil devlet erkânının konakladığı Pariser Hof oteline asker yerleştirecekti. Bu bir *meydan okumaydı.* Brentano için, bu, karman çorman on bir maddesiyle delegasyondan daha tehlikeliydi ve kabul edilemezdi. Brentano harekete geçmek zorunda kalacaktı. Peki, sonra? İç savaşın ortasında bir iç savaş daha mı? Struve buna razı olacak miydi, yoksa kritik bir anda havlu mu atacaktı? Yoksa başıyla işaret etmeden Böning'in asla eyleme geçmeyeceği Becker, yalnızca Brentano'nun değil Struve'nin de mi elini zorlamaya, cücelerin çekişmesini daha kapsamlı bir mücadeleye mi çevirmeye çalışıyordu? Bu, Dortu'nun on bir talebi bir süngünün ucunda sunma yolundaki reddedilmiş önergesinin hayata geçirilmesi mi, meşru müdafaa mı, yoksa bunların hepsi miydi?

"Yurttaş Becker!" Lenz ona döndü. "Bana şimdi ihtiyacınız olacak mı, yoksa birkaç saat özgür olacak mıyım?"

"Ne için?"

"Kendim için," dedi Lenz kızgın bir şekilde ve iyice düşündükten sonra ekledi, "Lenore için."

Becker kararan gökyüzüne baktı, sanki gecenin boğucu havasının ağırlığı onun düşünceleriyle orantılı olması gerekiyormuşçasına havayı kokladı ve sonunda homurdandı, "Bu gece onda hazır bulun! Sakın geç kalma!"

Lenz uzun adımlarla hızlıca uzaklaştı.

Dul Steeg'in tek mirası ve malvarlığı olan evin bildik görüntüsü, alacakaranlıkta net bir şekilde fark edilebiliyordu. O anda evden çıkmakta olan, alışkanlıkla sağı solu kolaçan edip sıvışmaya çalışan adamın, Stäbchen'in silueti de aynı şekilde fark edilebiliyordu.

Lenz birkaç adımda onu ensesinden yakaladı. Stäbchen büzüldü. Yarı korku yarı küstahlıkla yan yan baktı: "Elbisemi yırtacaksın Yurttaş Lenz! Ben yoksul bir adamım, başkasını almaya gücüm yetmez."

Doğruydu. Stäbchen eski püskü, boyun kısmı yıpranmış, kahverengi kadife yakalı, kolları çok kısa ve koltukaltları da çok dar kalan sarı bir frak giymişti. Lenz homurdandı, "Ne arıyorsun sen burada?"

"Hiçbir şey!"

Lenz daha da sıkı kavradı.

"Struve'lerle ilgili casusluk yapıyorsun! Haydi, konuş! Kim gönderdi seni? Patronun kim?"

"Casusluk yapıyor olsam daha iyi bir görüntüm olmaz mıydı?"

"Bu şart değil!"

Stäbchen gülme teşebbüsünde bulundu.

"Küstahlığa gerek yok!" diye uyardı Lenz. "Bunu yapacak bir durumda değilsin!"

"Değil miyim?" Stäbchen serbest kalmak için kıvrandı. "Belki de benden daha çok bilgin vardır..." Ve tekrarladı, "Değil miyim?"

Lenz beynine kan sıçradığını hissetti. Kadife yakayı kıvırdı. Yıpranmış kısımdaki birkaç dikiş attı.

"Seni anlıyorum," dedi Stäbchen. "Ama neden hırsını benden ve ceketimden çıkarıyorsun? Ben kendi yolumda, faydalı bir adamım. Sadece hayatımı kazanmaya çalışıyorum..."

"Dinle," Lenz yırtılmak üzere olan frakıyla onu yerden hafifçe kaldırdı, "senin şahsi sorunlarınla ve tahminlerinle kaybedecek vaktim yok. Ama sana yemin ederim ki eğer hemen ağzını açmazsan şimdi, şurada yumruğu suratına gömer, sonra da seni milis kuvvetlerindeki askerlerime veririm! Ha?"

"Bırak beni!" diye yalvardı Stäbchen.

"Ben bunu hemen öğrenirim! Struve'ler miydi?"

"Hayır!" hâlâ yakasından sallanan Stäbchen bacaklarını sağa sola savurup inledi.

"Hayır mı?"

"Hayır."

Lenz tereddütte kaldı, derin bir nefes aldı. Sonra, dişlerinin arasından, "O halde kim?"

"Matmazel Lenore..."

Lenz onu hem tutup hem de yumruklayamazdı. Ya da bu başka bir şok muydu? Her ne idiyse, adamın yakasını bıraktı; o anda Stäbchen başını eğip kendini kurtardı ve frakı uçuşarak, şapkası elinde, "İmdat! Adam öldürüyorlar! İmdat!" diye feryat ederek uzaklaşmaya başladı.

"Nerede?" İnsanlar başlarını pencerelerden uzatmışlardı. "Kim?" "Ne oluyor?" Dul Steeg, eşikten sarkarak karanlık caddeye dikkatle baktı. "Ah şu Kızıllar! Yönetimi ele geçirmek istiyorlar. Katliam olacak, yağma olacak. Kapıları kilitleyin, gümüşleri de saklayın. Albay Hinkeldey zamanında hiç böyle bir şey görmedik..."

Lenz lafın sonunu dinlememişti. Kapılar kilitlenmeden, Struve gelmeden önce evde olmak istiyordu. Tırabzana tutuna tutuna, düşüne düşüne, ağır ağır çatı katına çıktı. Belki de Stäbchen yalan söylemişti. Pek de öyle görünmüyordu gerçi. Matmazel Lenore... Lenore'nin, öğrenmek için birilerinin para ödemesine değecek ne gibi sırları olabilirdi? Durdu. Kalbi sanki kulaklarında atıyordu. Stäbchen bir sırrı keşfetmek için değil, ifşa etmek için gelmişti; tabii bir ücret karşılığında...

Lenore toplanıyordu. Eşyaları düzgün bir şekilde yatağın üzerine, üst üste dizilmişti. Bavulun üçte biri doluydu. Gözünde yaş yoktu, ne de ağlamış gibi görünüyordu.

"İyi akşamlar," dedi Lenz, içindeki acıyı bastırmaya çalışarak.

Lenore işine devam etti.

Lenz sandalyeye oturdu. "Stäbchen'e rastladım," dedi.

Lenore bir korseyi katlamakla meşguldü. Lenz onun narin, ehil ellerini seyretti. İçinde garip bir öfke kabarmaya başladı. Stäbchen'e karşı, kendine ve Lenore'ye karşı garip bir öfke.

"Ona ne kadar ödedin?" diye sordu.

"Beş gulden."

"Çok fazla!" dedi Lenz.

"Ama buna değdi." İşine ara verdi ve dudakları bükülmüş bir halde Lenz'e baktı. "Bariz bir şekilde."

Bir ağlayabilse, diye düşündü Lenz, ağlasa, şamata çıkarsa, tehdit edip hiddetlense ve öfkesini içinden atsa! Böyle olunca, zehir onun içini yakıyordu. Stäbchen'i kötülemeyi düşündü önce: ne kadar para ödesen de vereceği bilgiye güvenemeyeceğin bir adam. Sonra bu fi-

kirden vazgeçti. Aslında yalan söyleme konusunda çok iyiydi, ama şu anda işi zordu. Yalan söylemek istediğinden de emin değildi.

"Şimdi ne olacak?" dedi. "Nereye gitmek istiyorsun?"

"Nereye gidebilirim?" Lenore'nin sesi titrekti. "Tabii ki eve."

"Belki de en iyisi bu," dedi Lenz. "Belki de böyle bir zamanda senin için en güvenli yer orası."

"Benim derdimin en güvenli yeri bulmak olmadığını biliyorsun!" dedi sıkıntılı bir sesle. "Onurumu bu kadar zedelememelisin."

"Onur..." Lenz orada duran, hayatının yenilgisini yaşayan Yahudi prensese baktı. "Onurun canı cehenneme! Ben yerlerde sürünüyorum, görüyorsun! Bir şeyi çok fazla istediğimde yerlerde sürünürüm, tıpkı bir yılan gibi, tıpkı bir solucan gibi, bok yerim... Anlamıyor musun, Lenore, ben sensiz yaşayamam!"

Lenore bir an için kontrolünü kaybetti. Yatağa oturdu, yüzünü elleriyle kapadı ve donuk bir sesle, "Bunu bana neden yaptın?" diye sordu.

"Neden mi?" Neden yapmıştı? Böyle bir şey nasıl açıklanırdı? O neyse oydu. Lenore kendisini ona verdiğinde bunu biliyordu. Ondan önce de biliyordu, şimdi de biliyor. Ve eğer yarın –ya da bir hafta, bir ay, bir yıl, on yıl sonra– aynı ruh haline tekrar bürünürse, yine, kızışmış dişi köpeğin peşine düşen erkek köpek gibi dili dışarıda Josepha'ya koşmayacağından da emin değildi. Eğer her defasında böyle sahneler yaşanacaksa ve Lenore'yle hayatındaki bütün iyi, harika, güzel şeyler, düzenli ya da düzensiz aralıklarla, tehlikeye girecekse, bu nasıl bir hayat olurdu?

"Bunu sana neden mi yaptım?" diye tekrar etti Lenz. "Tahminimce ilkesiz, vicdansız, güvenilmez biri olduğum için. Baban sana bunu söylemedi mi? Ben beline bağlayıp sağa sola götürebileceğin biri değilim. Fakat senin hayatını, benim hayatımı ve devrimin kaderini etkileyecek kararların alınacağı böyle bir gecede, güç için, anlayış, yoldaşlık ve sevgi için, başka birçok şey için, ama en önemlisi sevgi için senin yanına geldim..."

Lenore, kollarının ona açılmasını önlemek için biri diğerini tutan ellerini kucağına koydu. "İki yolu birden yürüyemezsin," dedi. Kararını vermen lazım! diye eklemek istedi, ama onu geri dönüşsüz bir tercihe zorlamaktan, onu tümüyle kaybetmekten korkup sustu.

Lenz, kaşlarını çatmış, oturuyordu.

'Somurtkan bir çocuk gibi,' diye düşündü Lenore. Bu düşünce ve kendi tepkisi karşısında kızgınlığı daha da arttı. Sonuçta kararsızlık yaşayan kendisiydi, Lenz değil. Tercih yapmak zorunda olan da kendisiydi... Kadının yaradılıştan, doğuştan gelen, aşılanmış bu berbat zayıflığı... *Karıkoca gibi yaşıyoruz* demişti babasına. Bir de *Benim bedenimdeki her kemiği kırabilirler, kalbimi kırabilirler; ama ben, o buna değse de değmese de, onu sevmeye devam edeceğim!..* Bunu ne kadar da kolay söylemişti; kendi yarattığı yeni konumundan gurur duyarak, her türlü şüpheyi baskılayarak, bu ihtişamlı cümlenin gün gelip sınanabileceğine hiç ihtimal vermeyerek! Üstelik Rastatt'a dönmek... Ne acınası bir tercih; yenilgiyi kabullenmek, büyük bir badireyi ucuz atlatmış genç bir hanımın hayatına razı olmak. Ya da sevdiği adamı affetmek –tekrar affetmek, tekrar affetmek, sadece bu defalık değil hep affetmek– ve sonunda, tüm çabalarına rağmen, aşkının solduğunu görmek. Çünkü aşk öyle bir bitki ki, onun sonsuza kadar kanını akıtamazsın. Ve bir gün onun üzerinde, dolayısıyla da kendi üzerinde, Bir Numaralı Josepha'dan daha büyük bir etkisi olacak başka bir Josepha'nın gelmeyeceğini kim garanti edebilirdi?

Lenz'in gülüşünü duyduğunu sandı ve duyarsızlığı karşısında irkildi. "Gülünecek ne var şimdi?" diye sordu, kendi sorusuna sinirlenerek.

"Biz, Lenore!" Sesinde pişmanlık vardı. "Sen ve ben."

"Açıkçası," dedi Lenore, "ben bu durumda gülünç bir yan göremiyorum."

Nefesini tuttu. Kendi sesinin tonunu yakalamıştı. Böyle konuşmaya başladığında yüzünün de ne kadar ekşidiğini, ne kadar donuklaştığını biliyordu. 'Tanrım,' diye dua etti, 'eli maşalı biri olmayayım, bana bunu yapmasın. Yoksa elden giderim.'

"Gülünç değil," dedi Lenz, "çelişkili. Burada birbirimizin yüzüne bakıp gelecek yıllar için alternatifler istiyor ve bütün bir hayat için garanti talep ediyoruz. Oysa üç günlük ömrümüz kalmış olabilir. Pekâlâ, şimdi savunmaya geçmişti, "ne diyeceğini biliyorum: zaman ister kısa olsun ister uzun güven şart, dürüstlük şart..." Doğruldu. "Evet şart, aynı fikirdeyim." Ellerini çaresizlik ifadesiyle iki yana açtı, "Ama ben

sadece şu anda, bu akşam önünde duran adam adına konuşabilirim. Ve bu adam senden bir ricada bulunmaya geldi..."

Lenz, Lenore'nin iri, koyu, sorgulayan gözlerinin yumuşamaya başladığını fark etti. Aniden ona karşı, karşı konulamaz bir arzu, hatıraların işkencesini hissetti. Sesini kontrol altına alıp devam edebilmesi biraz zaman aldı.

"Keşke açıklamak zorunda kalmasaydım!" dedi sonra. "Keşke sen anlasaydın!" Ve kendisine, ona aykırı olan her şeye karşı yeni bir öfkeyle, "Josepha hiçbir zaman talepte bulunmadı! Josepha hiçbir zaman şart koşmadı!.."

Lenore uzun uzun baktı. Gözlerine dolan yaşlar bir saniye orada durdu, sonra bir damla yanaklarından aşağı yuvarlandı. "Doğru," dedi Lenore güçlükle, "ben kendimi harcadım. Ama bu artık olmuş bitmiş bir şey."

Ne yaptın sen?! Panik içinde koşturup hiçbir yere ulaşamayan, değirmendeki bir fare gibiydi Lenz'in zihni. Ona sevdiğinin gururunu kırdıran, istediği şeyi yerle bir ettiren, kalbinde sığınacağı yeri tarumar ettiren neydi?.. Delişmen merakı mıydı? Tek yastıkta, kanaatkâr, horlayarak yaşamaya bırakmayan tatminsizliği miydi? Ölçüsüz egosu mu? Ya da düpedüz hafifmeşrep ahlakı mı?

Lenore, komiklik derecesinde ufak bir mendille gözyaşlarını kuruladı. Ardından, toparlanmaya devam etmek için ayağa kalktı. Lenz bir an dizlerinin üzerine çökmeyi düşündü. Bu, gerçekten içinden gelen bir şey olsa da gösteriş kokacaktı. Elini tutmak için Lenore'ye doğru bir adım attı, ama ondan da vazgeçti. Lenore işine devam ediyordu. Duvardan baskı resimleri, masanın üzerinden nakışlı örtüyü, pencere pervazından vazoyu alıyor, bu küçük çatı katı odasını, bir günden uzun kaldığı her yere yaptığı gibi özellikle onun kılan ne varsa hepsini yok ediyordu.

"Yirmi dört saat..." dedi Lenz. "Lenore lütfen! Kendine yirmi dört saat ver. Bize yirmi dört saat ver..."

Ensesindeki yumuşak saçları, geniş, oval alnı ve çektiği acının birazını hâlâ gösteren gururlu ağzıyla harika güzeldi, lanet olsun. Yokluğunun Lenz için katlanılmaz olacağını, Lenz'in hayatının vazgeçilmez bir parçası haline geldiğini ve zihnindeki kaç ipin her ikisinin arasını ve etrafını örmüş olduğunu şimdi fark ettiği masum bir güzellik...

"Burjuva gözüyle beş para etmediğimi biliyorum," dedi, "belki de kimsenin gözüyle, diyebilirsin. Ama sen beni böyle sevdin, beni böyle aldın. Ben seni aldatmadım. Sana hiçbir vaatte bulunmadım. Senden yirmi dört saat istiyorum. Kararını ondan sonra verirsin."

Lenore çalışmayı kesti.

"Yirmi dört saat!" diye yalvardı Lenz.

"Pekâlâ," dedi Lenore. "Ama şimdi beni yalnız bırak."

Lenz merdivenlerde Dul Steeg'e rastladı. Steeg, evine kabul etmek zorunda bırakıldığı insanlar üzerine bir şeyler homurdanarak yana çekildi. Ama bunlardan birisi zaten sepetleniyordu...

Dul Steeg'in tuttuğu lamba, kadının boncuk gözlerine hain bir parıltı veriyordu. "Öyle sanıyorum ki şimdi kapının kilidini açmam gerekiyor," dedi. "Matmazel Einstein rahatsız edilmemeli, değil mi?"

"Hayır, edilmemeli," dedi Lenz. Sonra birden bağırdı: "Çekil şuradan, orospu! Bütün gecemi seninle harcayamam!"

Altesleri Grandük'ün atamasıyla Saray Tiyatrosu'nda aktör olan Herr Hock, profesyonel açıdan "genç âşık" kategorisine giren, bir deri bir kemik bir adamdı; ama pek o kadar çekici olmayan rollere razı olmasına artık ramak kalmıştı. Normalde, göğsünden yayılan, fazlasıyla hareketli gırtlağından geçen ve kayda değer bir etki bırakarak dudaklarından dökülen soylu bir sesle konuşurdu. Ama korktuğu zaman, tıpkı şimdi olduğu gibi, o bariton ses incecik, tiz bir sese dönüşürdü.

"Protesto ediyorum!" dedi, zayıf çıkan tiz sesiyle ve var gücüyle tekrarladı: "Şahsımın bu şekilde yasadışı olarak tutuklanmasını protesto ediyorum ve derhal serbest bırakılmamı talep ediyorum!"

Saray aktörünün el koyduğu purolarından birini utanmazca içen Böning, dumanını adamın yüzüne yüzüne üfledi ve Lenz'e, "Yurttaş Teğmen, şu listeye tekrar bakabilir miyim?" dedi.

Masanın diğer ucunda oturan Lenz, tuttuğu sorgulama notlarından başını kaldırdı ve kâğıdı, karşısında duran Böning'e doğru itti.

"Bu listenin cebinizde bulunduğunu inkâr etmiyorsunuz, değil mi?"

"Buna hakkınız yok!"

"Yani inkâr etmiyorsunuz? O halde size bu listeyi kimin verdiğini öğrenmemiz lazım, öyle değil mi?"

Hock kendisini yukarı çekip boyunu uzatabildiği kadar uzatarak, "Sizi uyarıyorum!" dedi. Gırtlağı dışarı fırlamıştı. "Ben, Yurttaş Brentano'nun dostuyum!"

"Listeyi size Brentano mu verdi?"

"Hayır, tabii ki hayır!"

"O halde kim?"

Hock'un gözleri sinirli sinirli hareket etti.

"Ne tür bir liste o?"

Masanın kenarındaki boş sandalyeye hasretle baktı. Bu gece çok yürümüştü ve tutuklanmanın, şu beyaz saçlı, beyaz sakallı eşkıyanın kendisine ne yapacağının korkusu yüzünden dizleri titriyordu.

"Bu bir adres listesi, değil mi?"

"Belli ki öyle," diye kabul etti Hock. "Oturabilir miyim?"

"Hayır! Kimlerin adresleri bunlar?"

"Orada isimleri var!" Hock, elini sandalyeye attı.

"Muhafız!"

Çuval gibi bol gömleği, yamalı pantolonu, yırtık ayakkabılarıyla muhafız içeri girdi. Aktörden çok daha kısaydı, ama tüfeğinin süngüsü Hock'un çenesine gayet rahat ulaşıyordu.

"Muhafız!" dedi Böning, "Herr Hofschauspieler'in bir yere kıpırdamadığından emin ol."

"Peki efendim!"

"Protesto ediyorum!" diye ciyakladı Hock.

"Liste," dedi Lenz, "Karlsruhe Sivil Muhafızlarının birinci bölüğünün üyelerini veriyor."

"Madem biliyorsunuz, niye bana soruyorsunuz!" dedi Hock, süngünün ucunu gözleyerek.

Böning burnundan soluyarak konuştu. "Biz çok şey biliyoruz. Kulağımız kesiktir!" Eliyle, farkında olmadan, başının yan tarafındaki saçları geriye doğru taradı, kulağının bulunması gereken yerdeki iz göründü. Hock irkildi. "Muhafız!" dedi Böning, "Herr Hofschauspieler'i nerede tutukladınız?"

Küçük adam kirli sakalının arasından sırıttı. "Biz devriye geziyorduk, arkadaşım ve ben, yakasını yukarı kaldırmış, şapkasını aşağı çekmiş, size açıklamama lüzum olmayan bir şeyi yapmak için karısının yanından tüyen bir adam gibi her on adımda bir etrafına bakan bu arkadaşı gördük. Ve arkadaşıma, gel bunu takip edelim, ilginç görünüyor, dedim. Arkadaşım da, evet, haydi, dedi. Böylece onu takip ettik ve etrafına biraz daha sıklıkla baktığını, sonunda hoş, derli toplu bir evin içine daldığını gördük. Ve ben arkadaşıma dedim ki, gördün mü, şimdi ismi lazım olmayan bir şey için başkentte böyle evlerin olduğuna inanacak mısın? Ama bu ahbap evin içinde pek de bu işe yetecek kadar uzun kalmadı. Yakası kalkık, şapkası aşağı çekilmiş bir halde dışarı geldi. Ben de arkadaşıma, sence dışarı mı atıldı, dedim, yoksa hiç parası mı yoktu? Arkadaşım da, hayır, dedi, bu adam sana bana benzemiyor, paralıya benziyor, yani dışarı atılmış olamaz. O zaman durum ilginç hale geldi ve bu arkadaşı biraz daha takip ettik. Aynı şey başka saygın, eli yüzü düzgün bir evde tekrar oldu. Sonunda arkadaşıma, sence bu adamı enselesek mi, dedim. Arkadaşım da, evet, dedi, bence enseleyelim. İşte biz de kapıda büyük bir tabelası olan, Saray Kuyumcusu Seigewasser'in evinden çıktığında bunu yaptık ve onu buraya getirdik. Hepsi bu."

"Teşekkürler," dedi Böning gözleri parlayarak, ve yine talihsiz Hock'a döndü. "Fark ettim ki, Herr Hofschauspieler, listenizdeki isimlerin çoğunun karşısında onay işareti var. Bunları siz koydunuz, değil mi?"

Hock'un çökük yanakları seğiriyordu.

"İşaretlenmiş son isim," diye devam etti Böning, "Saray KuyumcusuSeigewasser. Şimdi, Karlsruhe Sivil Muhafızlarının birinci bölüğünün tüm bu üyelerine ne söylediniz?"

Lenz kalemini mürekkep hokkasına batırdı ve bekledi.

"Evet?"

Hock'un, en ufak bir itirafın bile doğuracağı sonuçları gayet iyi bildiği belliydi. Sivil Muhafızlar gizlice alarma geçiriliyordu. Lenz, Brentano ile arkasındaki ve etrafındaki adamlarının asgari ölçüde güvenilir bir politika güdebileceğine inanmış herkes uyansa iyi olur, diye düşündü. Bir an için düşünceleri tekrar Lenore'ye kaydı; ondan yana biraz daha umutlanabilmeyi dilerdi. Ama artık üstünde hafiflik

kalmamıştı; olaylar onu ağırlaştırmıştı. Bu onun insanlarla ilişkilerinde, özellikle de Leonore'yle ilişkisinde kendini gösteriyordu.

Böning purosunu bir kenara bıraktı. "Yurttaş Hock," dedi, "listenizde işaretli isimlere ne gibi emirler ilettiğinizi bilmek istiyorum. Ve bunları hemen şimdi öğrenmek istiyorum; yarım saat ya da on dakika sonra değil, hemen şimdi."

Hock mutsuz görünüyordu. İtirafta bulunmak için geçerli bir mazeret aranmaya başladı. Ama bu işten galip çıkan Brentano olursa, en mükemmel mazeretin bile bir anlamı olmayacaktı ve sorun da buydu.

"Bunu görüyor musunuz?" Böning bu kez, olmayan kulağını kamufle eden uzun, beyaz saçlarını kasten kaldırdı. "Kaçma, Hock. Gel de bak! Bunu bana Türkler yaptı. Yunanların bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olmaya çalışırken onlara karşı savaştım. Eh, eğer biriyle savaşıyorsan onun tarzını da öğreniyorsun. Türkler de özeldir, çok; sözüme güven." Saçlarını bıraktı. "Muhafız!"

Küçük adam gururla hazırola geçti.

"Süngün!"

Muhafız süngüyü tüfekten ayırdı ve Böning'e uzattı. Böning parmak ucunu süngünün keskin kenarı boyunca gezdirdi.

"Bilenmiştir," dedi muhafız. "Kendim biledim!"

"Eh, biraz daha keskin olabilirdi," dedi Böning ve doğruldu.

Hock, gözleri korkudan fal taşı gibi açılmış bir halde, duvara doğru geriledi.

"Türkler," dedi Böning, "sol kulakla başlıyor, sonra sağ, sonra burun, sonra da..."

"Hayır!" diye çığlığı bastı Hock.

Böning kolunu uzattı, iki parmağıyla Hock'un kulağını tuttu, süngüyü kaldırdı. Lenz gülmemek için kendini zor tutuyordu. Birazdan Tamirci Snout* kendisinin bir duvar, bunun da yarık olduğunu açıklayacaktı...

"Pekâlâ," dedi Böning, "neydi o emirler?"

"Schlossplatz'da toplanılacak," diye inledi Hock.

"Ne zaman?"

"Yarın sabah dokuzda."

* Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası* adlı eserinde geçen bir karakter. –*çev.*

"Silahlı mı?"

"Silahlı."

"Yalnızca birinci birlik mi?"

"Bilmiyorum. Benim görevim birinciye bildirmekti. Ama tek bir birlikle yapılabileceğini sanmam..."

Böning purosunu masadan aldı ama hâlâ süngüyü tehdit operasyonu için hazır tutuyordu. "Bir birlik neden yetmez?"

"Struve'nin planladıklarından dolayı!"

"Struve ne planlıyor?"

Hock gergin bir şekilde güldü. "Biliyor olmalısınız!"

"Ben senden de duymak istiyorum!" Puronun ucu parıldadı, süngü kulağa yaklaştı.

"Brentano'ya suikast yapmak için! Geçici hükümeti devirmek için! Gönüllülere ve Halk Milisi'ne şehri yağmalamak üzere üç saatlik izin vermek için! Kızıl köktenci hâkimiyetini ilan etmek, paralara ve herkesin mülküne el koymak için! Otuz beş yaş altındaki tüm kadınları almak için..."

"Kırk beş," diye düzeltti Böning.

"Kırk beş," diye tekrarladı Hock "ve onları paylaşmak için..."

"Teşekkür ederim," dedi Böning, "bu kadarı yeterli." Süngüyü muhafıza iade etti. "Ve sen Karlsruhe Sivil Muhafızlarının birinci bölüğünün üyelerini bu feci perspektifler konusunda mı bilgilendirdin?"

"Zaman elverdiği ölçüde, evet." Hock'un sesi tekrar o eski, tumturaklı, odayı dolduran ayarına dönmüştü. "Bizler özgürlük yanlısıyız, efendim, sefahat yanlısı değil!"

"Bunun da kayda geçmesini istiyor musunuz?" dedi Lenz.

"Hayır!" dedi Böning, aktörden uzaklaşarak. "Sanırım yeterince şey öğrendik."

Hock bu ânı kendini bir sandalyeye atmak için kullandı. Gözle görülür bir şekilde sarsılıyordu. Yüzündeki çukurlar terle dolmuştu. "Şimdi gidebilir miyim?" diye sordu.

Böning açıklamasını yaparken düşünceliydi, "Belediye Sarayının kulesinde birkaç oda var. Pek rahat olmasalar da, gayet güvenlidirler. Sizi orada misafir edeceğiz Herr Hofschauspieler; masrafları bize ait olmak üzere..."

Hock itiraz etmek üzere dikleşti, fakat Böning ona eşlik etmesi için muhafıza işaret etti. Mutsuz Hock, kapıda Becker ve Dortu'yla çarpıştı. Hock bir özür kekelemeye başladı; sabırsız muhafız onu dışarı doğru iteledi.

Dortu kapıyı kapattı. Becker, kaşlarını çatarak Böning'e, "Haber var mı?" diye sordu.

Böning başıyla onayladı. Lenz, not aldığı kâğıdı Becker'e doğru itti. Becker okudu: *Hofschauspieler Hock'un Sorgusu.* Son sayfadan gözlerini kaldırarak, bunalmış bir ses tonuyla, "Bizde de haberler var..." dedi. Dortu'ya dönerek, "O mesajı okuyalım!"

Lenz, mesajın aceleyle karalanmış birkaç satırdan ibaret olduğunu gördü. "Düşman saldırı harekâtına başladı. General Peucker komutasındaki Reich kıtalarının Hessen ve Mecklenburg birlikleri, kuzey sınırımızı geçtiler ve Weinheim şehrine doğru hareket halindeler..." Bakışları donuk ve yorgundu. Eliyle saçlarını karıştırdı ve ekledi, "Bizim orada yalnızca birkaç milisimiz var. Sanırım şimdiye kadar Weinheim düşmanın eline geçmiştir."

"Ve burada, başkentte..." Lenz düşüncesini tamamlayamadı.

Dortu'dan tiz bir "Süngüler!" sesi geldi. "Bizim hiç tereddüt etmememiz gerekirdi. Buradaki bütün o pisliği temizlerdik!"

"Sivil Muhafızlar saat dokuzda Schlossplatz'da toplanacak." Becker yüksek sesle düşünüyordu. "Delegasyonumuz Brentano ile saat onda, Belediye Sarayının toplantı odasında buluşacak. Çok güzel denk geliyor..." Büyük, eski saatini yelek cebinden çıkardı. "Şu anda saat, gece üç on beş," dedi kararlılıkla. "Adamlarımıza kahvaltı vermek ve Schlossplatz'daki randevuya hazırlanmak için yeterince zamanımız var. Sizden bir bölük gönüllü, bir bölük de halk milisi alacağız Böning."

Dortu'nun gözleri beklentiyle ışıklandı.

"Bütün yedeğimiz bu!" diye uyardı Böning.

Becker başıyla onayladı. "İki bölüğün komutası Teğmen Lenz'de; yardımcısı da Dortu. Sanırım görevinizi biliyorsunuz, değil mi Lenz?"

Sessizlik.

"Lenz!"

Lenz beklemekte olan Becker'i, çatılmış kalın kaşlarını, ısrarcı, kurnaz, ehil gözlerini gördü. Dikkatini vermeye çalıştı. Sonra düm-

düz bir sesle, "Görevim hareket özgürlüğümüzü güvence altına almak, silahlı bir çatışmayı önlemek ve devrimi korumaktır."

Davullar.

Önce birkaçı duyuldu. Sonra yakınlaştıkça tempoları arttı, başka bir yankı, derken başka bir tane. Sonunda kolları hızla hareket eden, tokmakları fırıl fırıl dönen davulcu çocuk meydanda göründü -genel yürüyüş havası.

Saraya bakan evlerdeki panjurlar takırtıyla indi. Caddenin yukarısında pencereler çarpılarak kapatıldı. Bir kadın çığlık attı. Bir tarafta, tüfeklerini tutarak ceketlerini düğmelemeye çalışan birkaç adam acemice meydana koşuyordu; bir an için, karşı tarafta sıralanmış Lenz'in kıtasını görüp tereddüt ettiler. Fakat davullar cesaretlendirme çabasını sürdürüyordu; kılıksız milis de pek umursuyor görünmüyordu. Böylece Sivil Muhafızlar, istenmeyen birçok kişinin varlığı şevklerini kırsa da, düğmelerini iliklemeyi başarıp emredildiği üzere toplandılar.

Hâlâ davulunu çalan davulcu çocuk, meydanın ortasına varmıştı. Etrafta dolanan milislerden biri, bir anda onu ensesinden tutup oradan atmaya kalkarsa olacaklar hakkında hiçbir fikri olmadığı belli olan bodur, küçük bir adam, bir burjuva sıpasıydı.

Lenz adamlarına baktı. Davulun üzerlerinde görünür bir etkisi yoktu. Yine biraz önceki gibi dikiliyor ya da oturuyorlardı. Onları meydanın doğusuna yerleştirip Sivil Muhafızlara güneşe bakan batı yönünü bıraktıkları için rahatlamış bir şekilde, mangalar ya da takımlar halinde kümelenmişlerdi. Ter içinde kalmış bir grup Sivil Muhafız, iki küçük topu yukarı çekip ağzı milise bakacak şekilde mevzilendiriyorlardı. Lenz, yeşil fraklı burjuvaların, toplarından kendisinin korktuğundan çok korktuklarından ve taşınmakta olan cephanenin pek az zarar vereceğinden emindi.

"Başlayalım mı?"

Soruyu soran, sanki erkek giysileri satan bir mağazadan henüz çıkmış gibi görünen, kılıcı da kendisine ilave bir gösteriş katmış, salına salına dolaşan Dortu'ydu.

"Başlayalım da, neye?" dedi Lenz.

"Meydanın karşı tarafına hızlı bir hücumla şu topları kazanabiliriz," dedi Dortu, "ayrıca Sivil Muhafızların tüfeklerinin çoğunu da. Ya da istersen, vicdanını rahatlatmak için, bunu şöyle de yapabilirim: Senin haberin olmadan bir avuç askeri arkalarından dolaştırıp üzerlerine gönderirim."

Lenz sırıttı, karşı tarafa baktı. Davulcu kahvaltısını meydanın bu yanındaki herkesten çok daha iyi yapmıştı; yorulmak bilmiyordu. Dortu kuşkusuz haklıydı. Toplar küçüktü, kolayca alınabilirdi. Bir de koca bir araba dolusu cephane! Artık daha fazla beklenemezdi. Saat dokuza geliyordu ve geçen her dakika, karşı safları daha da kalabalıklaştırıyordu.

Dortu'ya birkaç subay ya da adı subay olarak geçenler ve bazıları askerden çok kanun kaçağına benzeyen Milis ile Gönüllülerden askerler katıldı. Pek çok lehçe ve konuşma şekliyle ifade edilse de, genel duygunun ortak olduğu görülüyordu. Bu onların şansıydı. Bunun küçük bir zaferi çantada keklik olarak gören her asker için ne yapacağına bir baksanıza; üstelik sabahın bu erken saatinde. Ve Karlsruhe'deki ve başka her yerdeki iyi yurttaşlar için nasıl bir ders olacağına!

Diğer tarafta, aralarındaki mesafeyi ölçüp saflarının bir soru işareti gibi kıvrılma eğilimiyle savaşırken asker gibi görünme çabası içinde, çoğu sağlam adamlar olan Sivil Muhafızlar saf alıyorlardı. İlk saldırıda tavşanlar, karafatmalar gibi kaçışacaklardı! Lenz bir anda Brentano'nun Sivil Muhafızları çağırmakla ne kadar şeytani bir zekâ gösterdiğini gördü. Karşı gelinmediğinde, her düşmana korku salacak kadar güçlülerdi. Onlara yapılacak bir saldırı ise Milis ve Gönüllülere karşı orduyu göndermek için bahane olacaktı.

Davulcu birden durdu; kısa, şişman bacaklarının etrafında savrulan davuluyla geriye, Sivil Muhafızlara doğru yürüdü. Kilisenin kulelerindeki çanlar, farklı perdelerden saat dokuzu vuruyordu. Son çan sesi de geldiğinde, karşı tarafın böğürtüler halindeki emirleri duyuldu. Sarayın karşısında bir kalabalık belirdi. Mahalle çocukları, kadınlar, kızlar, memurlar ve Sivil Muhafız kahramanlarının hizmetkârları, hepsi savaşı seyredip cesaret vermek için toplanmıştı.

Lenz askerlerine dönerek, herkesin aklında olduğunu bildiği o soruyu yanıtladı. "Evet, savaşacağız!" dedi, her heceyi vurgulayarak. "Prusyalılarla savaşacağız, belki de çok yakında."

Orta yaşlı, koca elleri ve kaba bıyığının üzerinde haşat olmuş bir burnu olan bir milis askeri, "Peki ya şuradakiler..." dedi, "onlar eğlence olsun diye mi buradalar?"

"Yerlerinize dönün!" diye böğürdü Lenz. "Saflarınızı oluşturun! Tüfeklerinizi doldurun!"

Emre itaat ettiler. Ateş etmeye hazır, ilerlemeye hazır, göreve hazır birliklerini oluşturdular. Yanlardaki gürültü yatıştı. Lenz tabancasının kabzasını parmağıyla tuttu. Burada, onun bilgisi dahilinde ilk kez, tanımlanması güç, yeni bir cephe oluşmuştu –bir diğerine karşı olan bir tür devrim, burjuvaziye karşı köktenciler, varlıklı olanlara karşı yoksul olanlar. Ve bu, sınırda hepsini ezmeye çalışan daha büyük bir düşman hareket halindeyken oluyordu... Veya belki de *hepsini* değil. Günü geldiğinde, karşılarındaki yeşil ceketlilerin büyük kısmı yüz seksen derece dönüp, sadece onu ve sabırlı, pejmürde kılıklı kıtasını ezmek için düşmanla anlaşma yapacaktı...

Yine davul, ama bu kez farklı; başka bir ritim. Sivil Muhafızların birkaç subayı, dördü, hayır hayır, beşi davulcunun arkasından yürüyor, ayaklarına dolaşan kılıçlarına, şapkalara, tozluklara ve teçhizata rağmen uygun adım ilerlemeye çalışıyorlardı. Milis hattından otuz-otuz beş metre kadar uzakta durup bir anlaşmazlıkla ilgili el kol hareketleri yaparak tartışıyorlar. Canı sıkkın milis askerleri sözlerini kesmeye başladı: "Kurbağalar!", "Koca götlüler!", "Tatil generalleri!"

Davulcu çocuk, arkasındaki en genç ve en sağlam görünen subayla tekrar gümbürtüsüne başladı. Subay tam Lenz'in önünde durdu, davulcuya patırtıyı kesmesini söyledi, elini şapkasının siperliğine kaldırıp sordu: "Burada komutan siz misiniz, Teğmen?"

"Hı-hı."

Adamın pembe yüzü daha da pembeleşti. Gözlerini kırptı. "Biz elçiyiz."

"Hı-hı."

"Görüşme yapmak istiyoruz."

Lenz omuzlarını silkti. "O halde görüşün!"

"Ama adamlarınız ateş edecek!"

"Onlara emir vermezsem etmezler."

"Namusunuz üzerine yemin eder misiniz?"

Lenz öne doğru eğildi. Bu kadar yakından, karşısındakinin burnunun üzerindeki siyah noktaları bile görebiliyordu. Bağırdı, "Canın cehenneme!"

Adam bir an için ağzı açık bakakaldı. Sonra dönüp, davulcuyu geride bırakarak koştu. Lenz'in adamlarından bir kahkaha tufanı yükseldi. Bu kahkahaların içine Sivil Muhafızların subayları, karamsar yüzlerinde onurlarına bu hakaret karşısında yalnızca görevin onları katılaştıracağı ifadesiyle yürüyerek geldiler. Sözcüleri, saray kuyumcusu, bugünkü Yüzbaşı Seigewasser idi. Yüzbaşı konuşurken kâh muntazam tıraşlı koyu sakalını sıvazlıyor, kâh yerli yerinde duran kemerine gergin bir şekilde hafifçe vuruyordu. Lenz'le yanındakilere, ne kendisinin ne de hemşerilerinin devrimi savunmak için onca yolu, bu dava için ailelerini, evlerini, kazançlı işlerini geride bırakarak Karlsruhe'ye gelmiş askerlerle çatışmaya girmek istemediklerini açıkladı. Ancak...

Doğru kelimeleri aramak için durdu.

"Ancak?" diye teşvik etti Lenz, en yakınında bulunan adamların duyabileceği kadar yüksek bir sesle.

"Bu *bizim* kentimiz!" diye haykırdı kuyumcu, diplomasi gayretine hızlı bir nokta koyarak, "*bizim* kentimiz ve *biz* onu savunacağız!"

"Kime karşı?" dedi Lenz.

Yurttaş Seigewasser soruyu göz ardı etmeyi tercih etti. "Her ne pahasına olursa olsun," dedi sabırsızca, "Schlossplatz'ı işgal emri aldık. Bu yüzden, Teğmen, lütfen siz ve adamlarınız burayı terk edin!"

Lenz arkasındakilere hafifçe döndü. "Yurttaşı duydunuz mu? Burayı terk etmemizi istiyor."

Kahkahalar ve yuhalamalar yeniden başladı, "Burjuvalar!", "Rezil işportacılar!", "Para babaları!"

"Teğmen!" dedi Seigewasser tükürükler saçarak. "Ümit ederdim ki..."

Lenz başını iki yana salladı. "Korkarım, yurttaş, askerlerim buna uygun yetişmemişler. Ama sizi temin ederim ki onlar kendi tarafınızda olmasını dileyebileceğiniz en iyi, en sadık devrimcilerdir. İşte bu yüzden biz burada, bu meydandayız ve kentinizi savunmada size yardımcı olmak için burada kalacağız!"

"Züppeler!", "Boşboğazlar!", "Osuruklar!"

Yurttaş Seigewasser ve arkadaşları şişman davulcuyla birlikte geri çekildiler. Lenz'in sinirlerin gerginliğini adamlarının yeniden başlayan kahkahalarına boşaltmak istedi, ama bu komik opera savaşındaki gizli tehlikeyi fark etti. Kendi tarafındaki veya karşıdaki bir asker kontrolünü kaybederse, kendi tarafından veya karşıdan tek bir kurşuna izin verirsen ...

Kurşun patladı.

Kenarlarda, herkes çığlık atıyor ve etekleri uçuşarak, şemsiyeleri sallanarak, güvenli bir yere koşuyordu. Meydan ve sıra sütunlardaki tüm gözlemciler saniyeler içinde ortadan kayboldu. Sivil Muhafızlar cephesindeki yeşil ceketli burjuvalar bir tereddütten sonra toparlandılar ve topları hazırlama telaşına düştüler. Derken fırtına öncesinin o garip, ağır sessizliği başladı.

Külüstür bir açık fayton, sarsıla sarsıla, bu durgunluğun arasına daldı. Ön tarafında uykulu bir sürücü oturuyordu, arka koltukta da bir adamla bir kadın vardı. Lenz, Schlossplatz'ın o geniş açısında bile, o küpeçiçekli başlığı tanıdı. Ama derin bir sohbete dalmış olan Amalia da, Struve de faytonun onları muhtemel bir savaş alanının ortasına götürdüğünü fark etmemiş gibiydi. O esnada Lenz, Amalia'nın kendisini işaret ettiğini gördü. Struve faytoncunun kolunu çekiştirdi, fayton, Lenz'in kıtasının bulunduğu yerin tam önünde durdu.

Lenz konuşma fırsatı bulamadan, Dortu, kibar bir şekilde başıyla selamlayarak, "Rica etsek, Yurttaş Struve, askerlerimizin ateş hattının önünden çekilebilir misiniz?" dedi.

"Ne oluyor?" Amalia yarı yarıya doğrulmuştu.

Dortu, meydanın diğer yanındaki topları işaret etti. "Madde Bir!"

"Her an ateş başlayabilir," dedi Lenz rahatsız bir şekilde. Ve Dortu'ya dönerek: "Askerler yerlerine geçsin! Herkese söyle, ben emir vermedikçe ateş etmek yok!"

Faytoncu bir anda işin farkına vardı. "Deh!" diye bağırdı ve fayton bir anda öne fırladı.

"Dur!" diye bağırdı Struve. "Atları durdur!"

Faytoncu küfrederek kırbacını kaldırdı. Atlar şahlandı, fayton yalpaladı. Lenz'in milis askerlerinden bazıları fırladı, dizginleri yakalayıp, faytoncunun tehditlerine ve yalvarmalarına rağmen, atları sımsıkı tuttu.

Struve faytondan inmiş, telaşla ve var gücüyle meydanın öteki yanına gidiyor, sonra frakının kuyruklarını uçurarak koşuyor, Sivil Muhafızlara el sallayarak bağırıyordu.

"Tanrı aşkına; Lenz!" Amalia ellerini kavuşturdu. "Onu yalnız bırakmayın orada!"

"Bunu kesinlikle yapmalıyım!" diye mırıldandı Lenz.

"Ondan nefret ediyorlar!" diye yalvardı Amalia. "Onu öldürecekler!"

"Bir burada olduğumuz sürece yapamazlar!" diye itiraz etti Lenz, fakat Amalia'nın korkusunun yersiz olmadığını da içten içe kabul ediyordu. Oradakiler korkaktı; bu da demekti ki birbirlerinin önünde gösteriş yapmak zorundalardı. Ve yalnız bir adam, özellikle de bu adam, uygun bir kurban olabilirdi.

"Acele edin!" diye yalvardı Amalia.

Lenz içini çekti. Küçük bir ihtimaldi ama yine de Dortu'ya talimatını verdi: Sivil Muhafızlar onu ya da Struve'yi tutuklamaya kalkarsa, hep birlikte kurtarmaya geleceklerdi. Sonra oldukça sakin bir tempoyla Schlossplatz'ın karşı tarafına yürüdü. Güzel bir gün, diye düşündü, aydınlık ve mavi: Ailece kentin yakınındaki ormana gitmek için güzel bir gün. Birden kendini, Lenore'yi ve çoluk çocuğu piknik yaparken hayal etti ve kendisi gibi bir asinin ehlileşmiş ve evcilleşmiş görüntüsü karşısında irkilmek mi yoksa kaçınılmazı kabul etmek mi gerektiğini bilemedi. Güzel bir gün, diye düşündü yine ve bu meydandaki itiş kakış oyununun ne kadar adice, ne kadar kısır olduğunu düşündü. İki bölüğünün tek bir coşkulu akınına önderlik etmeyi ve yeşil ceketli bütün yurttaşları dağıtmayı gönülden istedi. *Benim görevim bir silahlı çatışmayı önlemek...* Her zaman kaygı dolu olup saygı gösterdiğin takdirde nasıl bir yere varabilirdin ve acaba düşman bu kadar dokunaklı bir saygı gösterir miydi?

Struve'nin etkili konuşma sanatını, Kuyumcu Seigewasser ile yanındakiler üzerinde kullandığını gördü. Görüş farklılıklarının gerekçeleri olduğunu söylüyordu Struve. Bu elbette demokrasinin özelliklerinden biriydi. Fakat bu tür farklılıklar kurşunlarla ve misketlerle çözülemezdi. Kardeş katili olup da devrimin başarılarını, sırf Prusyalı müdahalecilerin ve tüm Avrupalı gericilerin gönlü olsun diye, tehlikeye mi atmak istiyorlardı?

"Devrimin başarıları mı?" Herkes bağrışmaya başladı. Para kaybediyorlardı. Sahip oldukları her şey tehdit altındaydı. Ne kanun, ne düzen, ne güvenlik vardı. Tüm o yabancılar oraya yönetimi ele geçirmek için gelmişti. Devrimi bunun için yapmamışlardı.

Devrimi *onlar* mı yapmıştı? Lenz yüzlerine haykırmak istedi: Ne zaman? Nerede?.. Struve onları sessizliğe davet etmek için kollarını kaldırıyordu. Nihayet sesini duyurmayı başardığında, artık uzlaştırıcı değildi. Çenesi dövüşken, dışarı fırlayan gözleri kızgın, "Yurttaşlar, artık yeter!" dedi. "Kavgaya bu kadar hevesliyseniz, Teğmen Lenz ve adamları size yardımcı olmaktan memnun olacaklardır. Öyle değil mi, Yurttaş Lenz?"

Lenz başını eğerek selamladı. "Memnuniyetle!"

Bu sözden sonra tam bir sessizlik oldu.

"Ancak," diye devam etti Struve, "ben hükümetten bir haber alana kadar eylemi ertelemeyi öneriyorum. Bildiğiniz gibi, Kararlı İlerleme Kulübü'nden bir delegasyon bu sabah Başbakan'la görüşecek. Ben de bu görüşmeye katılmaya gidiyorum. Tartışmalardan sonra bir çözüm bulunacak..."

Sivil Muhafızların subayları isteksiz göründüler, ama ertelemeye razı oldular. Lenz, onurlu ateşkes karşısında rahatladıklarını fark etti. Vuruşmak hiçbirinin uzmanlık alanıymış gibi görünmüyordu, çoğu da muhtemelen öğle yemeğinde evde olacağına söz vermişti.

Lenz, Schlossplatz'ın diğer tarafına kadar sessizce Struve'ye eşlik etti ve onu faytonuna bindirdi. Amalia'nın coşkulu teşekkür faslını fazla uzatmadı ve ikisinin faytonla uzaklaşmalarını karışık duygular içinde izledi. Hataları ne olursa olsun, alışkanlıkları ve davranışları ne kadar olağandışı olursa olsun, Struve de Amalia da cesur insanlardı ve çok insancıldılar. Fakat Struve artık geçen yılın direnişçi yürüyüşünün büyük otoritesi, Amalia da Türkenlouis'in arka odasının tartışmasız kuramcısı gibi görünmüyordu. Liderlerin prestiji onları tanıdıkça azalıyor, diye düşündü Lenz. Ve bilgeliklerini tekrar tekrar dinlediğinizde bütün yaptıklarının geviş getirmek olduğundan şüphe ediyorsunuz.

Lenz, zamanı askerlerinin bir grubundan diğerine dolaşmak, onları dinlemek, hiçbir şey yapmayarak Karlsruhe Sivil Muhafızlarının elini kolunu bağladıklarını açıklamak için kullanarak beklemeye

koyuldu. Ama adamlarına yaptığı açıklamalar Lenz'e, Brentano'nun seferberliğini şu yeşil ceketli amatör savaşçılarla sınırlayacak kadar aptal olacağı inancını veremedi.

Yine de, Struve'nin faytonunun hızla geri gelmesi tam bir şok etkisi yaptı. Sürücü atlarını kırbaçlıyor, Amalia bir eliyle zıplayan koltuğu, diğeriyle de başlığını tutuyordu. Korkmuş faytoncuyu geri dönmeye ikna etmek, herhalde Amalia'ya birkaç guldenden çok daha fazlasına mal olmuştu.

Frenler tiz bir ses çıkardı, atlar sarsılarak durdu. Amalia'nın allak bullak olmuş yüzüne bir bakış atan Lenz şimdi onun yanındaydı.

"Andreas!"

"Yalvarıyorum, sakin olun. Sesinizi de alçaltın!"

Amalia nefesini tutarken Dortu koşarak geldi. Kendisini eldiveniyle yelpazeleyen Amalia yarı fısıltıyla konuşmayı başararak, "Hepsi tutuklandı," dedi. "Toplantı odasına girerlerken... En son Struve'yi tutukladılar."

Lenz, askerlerinin kulak kabarttıklarını gördü. Aptal değillerdi. Ters giden bir şeyler olduğunu anlamışlardı. İnsanların kötü haberler konusunda bir içgüdüleri vardır.

"Belediye Sarayının yakınında asker var mıydı?" diye sordu Lenz aceleyle. "Kaç kıta? Düzenli ordu mu? Sivil Muhafızlar mı? Bizimkiler mi? Tam nerede?"

Amalia başını iki yana salladı. Zihni buna odaklanmamıştı. Ama bir kıta silahlı asker görseydi, herhalde dikkatini çekerdi.

Lenz, Dortu'ya baktı. Böning'in muhafızlarına ne olmuştu? Herhangi bir bahaneyle oradan sürülmüşler miydi? Yoksa baskına uğramış, tutsak mı edilmişlerdi? Ve kim tarafından?.. Ama bunlar önemsiz sorulardı. Birinci derecede önemli olan, belki de şu anda devrimin tek güvenilir kuvveti olan, onun iki bölüğüydü. Dortu başını kısaca salladı. Düşünceleri aynı hat üzerinde koşuşturuyor olmalıydı.

Lenz, Amalia'ya döndü. "Arabacı sizi eve götürsün." Amalia, kısmen Valkür* kısmense anaç tavuk pozunda, hararetle karşı çıktı, ama Lenz omuz silkip "Pekâlâ, nasıl isterseniz... Bunu tartışacak zamanım yok..." deyince birden boyun eğdi.

* İskandinav mitolojisinde Odin'in yardımcıları olan, miğfer ve mızrakla silahlandırılmış genç ve güzel bakireler. *–çev.*

Dortu bas bas bağırıyordu, "Bölük, dikkat!"

Askerler sıraya girdi. Meydanın diğer ucundaki yeşil ceketliler kuşkulanmaya başlamıştı. Lenz bunu da görmezden geldi. Bu konuda yapılacak bir şey yoktu. Dortu'dan, herkesin hazır olduğu bilgisini aldı.

"Askerler! Gönüllüler! Milisler!" Lenz'in sesi binaların duvarlarına çarpıp geri dönüyordu. "Hükümete gönderdiğimiz delegasyon geri dönmedi. En iyi liderlerimizden bazıları tehlikede. Hızlıca, etkili ve sakin bir şekilde onların yardımına koşmak bizim görevimiz... Devrim için! Sola dön! Marş marş!"

Korku dolu faytoncuya, faytonun içinde uzaklaşan küpeçiçekli başlığa bir bakış, sonra arkasında tangırdayan metaller, bastırılmış sesler, harekete geçen askerlerin hızlı nefesleriyle yönünü yandaki caddeye yöneltti. Her şey, kayda değer herhangi bir düzenli kıtadan önce Belediye Sarayına varmalarına bağlıydı. Schlossplatz'da bıraktıkları Sivil Muhafızlar Lenz'i endişelendirmiyordu. Tempoyu bozmadı, kapısı acele acele kilitlenen evleri geçti, sokak aralarına kaçışan burjuvaları geçti.

Derken, Belediye Sarayının tanıdık çizgileri, sütunlu giriş, sütunlar, geniş merdivenler, binanın önündeki alan. Lenz askerlerine etrafı sarmalarını işaret etti. Tam binanın bütün cephelerini kontrol altına almışlardı ki, istasyon yönünden düzenli ordunun ilk mavisi âdeta resmigeçitte yürüyormuş gibi göründü; bando bangır bangır çalıyordu: *"Allons enfants de la patrie..."**

Asker kolu durdu. Bando müziği kesti. Bir an için bir asker düdüğü duyuldu, sonra o da sustu. At üstündeki üç subay, belli ki yetkili birilerinin arayışı içinde, destek kolunun sonundan dışarı doğru atlarını sürdü. Bunlar orta yaşlı adamlardı. Üçü de eyer üzerinde rahatsız duruyordu. Lenz'in yaklaştığını görünce memnuniyetle attan indiler.

Lenz, otoriter olmaya ama çok sert olmamaya, herkesçe sevilen biri olmaya, ama fazla samimi olmamaya özen göstererek kendini tanıttı. Tahmini doğru çıktı; bu adamlar, askerleri tarafından komuta kademelerine seçilmiş eski çavuşlardı. Bruchsal'da konuşlanmış Birinci Alay'ın İkinci Taburu'ndan geliyorlardı. Hükümetin özel emrinde olmak üzere, demiryoluyla hemen Karlsruhe'ye gitme emri almışlardı.

* *(Fr.)* "Kalkın, vatanın evlatları..."

"Mükemmel!" diye bağırdı Lenz. "Benim adamlarımın burada bulunma nedeni de tam olarak bu."

Üç adam Lenz'e tereddütle bakıyordu, ama onun soğukkanlılığı inandırıcıydı. Kendi tedbirlerini açıkladı: Belediye Sarayını hükümet ve içindekilerle birlikte abluka altına almaktaydı. İzinsiz kuş bile uçmayacaktı. Zaten gözcüleri meydana girişi çoktan engellemişti. Üçüne, yeni bir emir alana kadar askerlerini oldukları yerde tutmalarını önerdi. "Ben şimdi gidip emirleri soracağım," diye ilave etti Belediye Sarayına doğru bir hareketle. Ve adamlara düşünme şansı bile vermeden, "Döner dönmez sizi de bilgilendireceğim," diye söz verdi.

Selam verdi, geriye döndü, uzun adımlarla girişin geniş merdivenlerine yürüdü ve kapıda duran kendi perişan kılıklı, sırıtkan nöbetçilerini geçti.

İçeriye girer girmez durdu. Şapkasını çıkardı ve alnını en yakındaki duvara dayadı. O noktaya kadar sadece endişenin getirdiği enerjiyle yol almıştı. Verdiği tüm tepkiler içgüdüsel olarak ortaya çıkmış ve ettiği her söz, gerçek ya da pişkince bir yalan olsun fark etmez, sezgilerinden kaynaklanmıştı. Derin bir nefes almalı, sakinleşmeli, yay gibi gerilmiş şu sinirlere bir rahatlama fırsatı vermeliydi.

Memurlar ve üniformalı ya da üniformasız resmî kişiler ve kalburüstü yurttaşlar, şikâyetleri, lanetleri, sorularıyla etrafı gürültüye boğuyor, salonları büyük bir heyecan kaplıyordu: Neler oluyordu? Kim hangi tarafta duruyordu? Hangi taraf üstün gelmişti? Onları kim tutuklamıştı?

Lenz kendini sarstı. Merdivenleri ikişer ikişer çıktı. Toplantı odasının önünde bekleyen iki muhafız tüfeklerini çatarak girişi kapatmıştı.

"Aptallar!" diye gürledi Lenz. "Yurttaş Brentano'ya bir mesaj getirdim!"

Her iki namluyu da itti, kapıyı tekmeleyip açtı. Odaya girmişti, ama daha ileri gitmedi. Comlossy ve Tiedemann'ın, yüzleri en dipteki duvara dönük, süngü zoruyla, elleri havada tutulduğunu görünce donakaldı. Odanın ortasında, resmî görevliler, Sivil Muhafızların subayları ile başlarında göbekli Yarbay Thomé bulunan Ordu, henüz etkisiz hale getirilememiş delegelerle gürültülü bir itiş kakış halindeydi. Bunların arasında en göze çarpanı, tekme ve yumruk savurarak, ne Al-

lah'ın cezası Türklerin kendisini öldürebildiğini, ne de şu Karlsruhe alçaklarının bunu yapabileceklerini haykıran Böning'di. Struve, kendisini çekiştiren iki muhafıza rağmen, bir sandalyenin üzerine çıkmış, Brentano'ya sesleniyordu. Genel gürültü içinde Struve'nin sözleri işitilmedi. Brentano ise kendini kürsü arkasında korumaya almıştı. Kemerindeki kının içinden kılıcını çekiştirerek Becker'e söyleniyordu: "Burada hükümet kim, siz mi yoksa ben mi?"

Becker'in elleri bağlıydı, yeşil ceketli muhafızlar görevlerini dikkatle yapıyorlardı, ama yine de onun yakın mesafe muamelede çok tehlikeli olarak algılandığı görülüyordu. Favorileri karışmış, gözleri kan çanağına dönmüş, güçlü omuzlarıyla bağlarını zorlayan Becker, hiç altta kalmıyordu: "Hükümet!" Sesi gürültüyü delip geçti. "Benim bir ihtirasım yok! Ben sadece devrimi korumaya çalışıyorum!"

"Milis kuvvetlerini alarma geçirip şehri işgal etme emrini size kim verdi?" diye bağırdı Brentano. "Size bu yetkiyi kim verdi?"

"Bunlar benim emirlerimdi! Bu emirleri ben verdim! Gerici Karlsruhe burjuvazisini biliyorsunuz! Ve elimizde raporlar var..."

"Raporlar! Sahte rapor hazırlamaktan kolay ne var!"

Boğuşma ve bağırışlar kesildi; dikkatler Brentano ile Becker'e verildi. Lenz, kalabalığın dışında duran Mördes'i ve yüzünde kederli bir ifade olan Goegg'i gördü.

"Sergilenmekte olan bir komplo var!" diye açıkladı Becker. "Bu, sınırlarımıza yapılan büyük ölçekli bir saldırıyla rastlaştı. Sakın bunu bilmediğinizi söylemeyin, Yurttaş Brentano!"

Brentano'nun soğukkanlılığının son zerresi de uçup gitmişti. "Komplo!" diye bağırdı tiz bir sesle. "*Siz*! Komplo sizsiniz! Siz, Struve, şu Böning denen adam, Comlossy ve meydandaki silahlı *ayaktakımı*!"

Goegg, Brentano'ya doğru atıldı, onu zapt etme çabası içinde dirseğini tuttu.

Brentano silkinip ondan kurtuldu. "İşte bu nedenle sizi gözaltına alıyorum, Becker! Baden'in geçici hükümeti adına ve sizin talep ettiğiniz sıkıyönetime dayanarak gözaltındasınız: siz, Struve, Böning ve bütün delegasyonunuz...!" Nefesi kesildi, tekrar nefes almaya başladı, "Gözaltındasınız...!"

Adam öfkeden kudurmuştu. Güya bu, asla sesini yükseltmeyen ve ima yoluyla, yumuşakça, eldivenli dokunuşlarla hükümet eden Brentano, diye düşündü Lenz... Sezinlediği tehdit ezici olmalıydı.

Brentano öfke patlaması yaşarken, Becker buz gibi soğuktu. "Hükümetin, sizin bu kararınızla hemfikir olacağına inanmam mümkün değil, Yurttaş Brentano. Bunun adaletsiz, sorumsuzca ve devrime zararlı olduğu ortada."

"Sorumsuzca! Zararlı!" Brentano, kürsünün sağladığı korumadan vazgeçip platformda bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. Tekrar konuştuğunda, sözlerinin tutarlılığı vardı. "Yurttaş Becker, Belediye Sarayının kulesinde, sizin ve arkadaşlarınızın, kimin sorumsuz ve neyin devrime zararlı olduğunu düşünmek için bol bol vaktiniz olacak!"

"Bir kere daha söyleyeceğim: Yurttaş Brentano, siz, bizim niyetlerimizi yanlış değerlendiriyorsunuz!"

Brentano kulak tırmalayıcı bir sesle güldü. "Sizler hep benim yeterince enerjik olmadığımdan şikâyet ederdiniz. Şimdi ne kadar enerjik olabileceğimi göstereceğim size!"

"Enerjik mi?" Becker kelepçeli ellerini kaldırdı, "Evet, ama devrime karşı!"

Brentano havadaki elleri gördü ve onların kendisini tehdit ettiğini varsaydı. "Uzak durun!" diye tehdit etti ve nihayet kılıcını çekmeyi başardı. Süngüleri inmiş muhafızlar Becker'e doğru ilerlediler.

"Pekâlâ!"

Lenz, kapı eşiğinden, normal ses tonuyla konuşuyordu. Odanın ortalarına doğru ilerlerken doğrulttuğu tabancanın hedefi Brentano'ydu. Belki de başaracaktı. Ya da onlar, yeşil üniformalı burjuvalar, subaylar, memurlar, Mördes, şişko suratlı Yarbay Thomé onun üstüne yürüyecek, tabancayı elinden alacak, onu yere sereceklerdi.

Sakince, "Bildiğiniz gibi Yurttaşlar," dedi, "Belediye Sarayını birkaç yüz milis askeri ve gönüllüyle kuşattım."

Bunun yeni bir haber olmadığını anlamıştı. Bu durum, muhtemelen, Brentano'nun öfkesinin şiddetini de açıklıyordu.

"I-ıh, Yurttaş Mördes!" Lenz tabancanın namlusunu döndürüverdi: "O pencereden uzak durun!"

Mördes sivri kulağını kaşıdı. Becker bıyık altından gülüyordu. Böning bir eliyle beyaz yelesini tarıyor, diğer eliyle de ceplerinde puro arıyordu.

"Bakın, Yurttaş Mördes, Bruchsal'dan gelen taburdaki askerler bu devrimi yapan bizler gibi insanlar. Onlarla konuşmanıza izin versem bile, kaçının sizin saflarınıza geçeceğini bilmiyorsunuz. En iyi ihtimalle, ki size bunun garantisini verebilirim, hükümetinizin kapı eşiğinde bir savaş yaşayacaktınız ve bu savaşı bizim kazanma ihtimalimiz de var..."

Brentano, çatallanan sesiyle, "Vatana ihanet bu!" dedi.

"Sözlerimize dikkat edelim," diye karşı atak yaptı Lenz. "Neyin ihanet olduğuna, daima, kazananlar karar verir."

"Herkesin bir anlaşmaya varması daha iyi olmaz mıydı?" Goegg, Brentano'ya hitap ediyordu.

"Duyun işte! Duyun!" Struve sandalyenin tepesinden indi. "Biz devrim saflarını bölmek istemiyoruz, anlaşmaya varmak istiyoruz..."

Brentano elindeki kılıcın uygunsuz olduğunu anlayıp kınına soktu. Sonra, feshedilmiş Devlet Komitesi günlerinde Yurttaş Thiebaut'nun heybetli gövdesinin ağırlığını çekmiş başkanlık koltuğuna oturdu. "Devrimin yararına," dedi Brentano alaycı bir sesle, "Hükümet, yurttaşların da, sınır dışından gelen demokratların da disiplinli olmasını bekler. Hükümet kimseyle baskı altında müzakereye girmez."

"Ne bir yurttaş," diye yanıtladı Struve, "ne de dışarıdan bir demokrat, devrimci hükümete, kuleye kapatılma tehdidi altında muhatap olamaz..."

"O silahı indirin, Yurttaş Lenz!" Becker'in sesi gizli bir alayla keskinleşmişti.

Goegg, Brentano'nun barut gibi yüzüne bir bakış attıktan sonra, Becker'in ellerinin çözülmesi ve duvarın dibine sıralanmış delegelerin serbest bırakılması için Thomé'ye talimat verdi. Tiedemann'ın talebi üzerine kılıçlar da iade edildi.

Tabancasını tekrar kılıfına sokan Lenz, Becker'in ani uysallığına şaşırdı. Orada tabancanın Brentano'yu hedefleyişi kadar uzun ve kendi adamlarının Belediye Sarayını kuşatışı kadar uzun bir an için, sanki dengeler değişiyor gibi görünmüştü. Ama sonradan anladı. Becker

bir ateşkes ve devrimi koruma fırsatı karşılığında, son derece geçici bir üstünlüğün takasını yapıyordu: Ayak parmakları üzerinde uzanan iki cüce arasındaki büyük yarış berabere bitmişti. Hareket alanı, heyecanlı burjuvalarla dolu bu boğucu odanın dışına taşınacaktı. Kararlar daha geniş bir sahnede verilecekti.

Brentano eline bir belge almış ve o sabah Belediye Sarayına girmiş delegasyon statüsüne geri dönen eski tutuklular yeniden toplaşırken, Goegg ve Mördes'le bir konu üzerinde tartışıyordu. Lenz orada kendisine ihtiyaç olmadığını hissetti. Aşağıya inip askerlerinin sorumluluğunu üstlenmeli ve Bruchsal taburunun subaydan teğmen olmuş o üç talihsiz kişisine piyade kışlasına gidip askerlerini doyurmalarını söylemeliydi. Ama sonucu duymak istedi; iki sonucu da... Hem hükümeti devrimcileştirme çabasının, hem de hükümetin kendi güçlerini karşıdevrimcileştirme girişiminin.

Brentano'nun etrafında kendiliğinden toplanan kalabalık dağıldı.

Konuşan, Brentano değil Goegg'du. Sözünün kesilmesini bekliyormuşçasına duraksayarak konuşuyordu. Derken, böyle bir girişim olmadığından, sesi güçlendi. "Kararlı İlerleme Kulübü üyeleri tarafından geçici hükümete sunulan on bir maddeye hükümetin yanıtı şöyledir: Mevcut tüm kuvvetlerin mümkün olduğunca çabuk ve enerjik bir şekilde çatışmaya gönderilmesini içeren Madde Bir'le ilgili olarak, Hükümet milis kuvvetlerinin ve gönüllülerin savaşa yönlendirilme arzusu karşısında mutluluğunu ifade ediyor. Dünden bu yana, Hessen sınırı boyunca bir askerî harekât başlatılmıştır. Bütün Neckar ordumuz ilerleyecek ve savaşa hazır tüm kuvvetler acil destek olarak sevk edilecek. Gerekli emirler bugün tebliğ edilecektir..."

Lenz fark ettirmeden odadan çıktı. Havanın sıcaklığına rağmen elleri ve ayakları buz gibiydi. Haberi, dışarıda bekleyen askerlerine vermek zorundaydı. Bunu da, düşmanla karşı karşıya gelmeye sürüklenirlerken durumun bütün dehşetini ortaya koymaksızın yapmak zorunda kalacaktı.

Lenore da asla bilmemeliydi; hem kendi iyiliği için hem de Lenz'in iyiliği için.

20. Bölüm

Gönüllüler uzaklaştıktan sonra, Belediye Sarayında aşağıdaki sahne yaşandı... Struve bir yandan tutulurken, bir yandan da... cesur Karlsruhe burjuvaları tarafından tekrar tekrar tehdit edilmişti: Onun kanını istiyoruz! Onu balkondan atın! Bu yüzden, tutuklanmasının iptali üzerine, Struve Brentano'ya, "Bu duyguları siz tahrik ettiniz; bunları yatıştırmak da sizin göreviniz," dedi. Brentano, mahcup bir halde, Struve'ye gitmekte özgür olduğu konusunda defalarca teminat verdi. Struve ise hayatının tehlikede olduğu yanıtını verip durdu... Brentano, Struve'nin başında nöbet tutmakla görevlendirilmiş Sivil Muhafız üyelerini gönderdi. Bunlar, gönülsüzce, eski tutsaklarına tehditler homurdanarak gittiler. Struve, Brentano onun güvenliğini garanti edene kadar, kendisini Yurttaş Başbakan'ın şahsi tutuklusu sayacağını ifade etti. Şaşkına dönmüş ve kızgın... Brentano'nun ne Struve'yi kurtların pençesine atacak, ne de yurttaşlarına karşı çıkacak cesareti vardı... Struve'ye, "İstediğinizi yapabilirsiniz," dedi. "Özgür olduğunuzu bir kez daha söylüyorum. Bana gelince, ben Belediye Sarayını terk ediyorum." Struve, Brentano'nun yanından ayrılmayacağına yemin etti. Brentano, tereddütlerini ve karaktersizliğini yüce gönüllülük kisvesi altında saklamaya karar verdi. "Pekâlâ," diye yanıtladı, "o halde düşmanlarınıza karşı kendimi siper edeceğim." Brentano ve Struve, görünüşte en iyi arkadaşlar olarak, kalabalık Belediye Sarayı Meydanı'ndan ve Pariser Hof'a giden caddelerden geçerken, Sivil Muhafızların şaşkınlığı öfkelerine üstün geldi. Gericiler, kendi iftiralarının ve entrikalarının meyvelerinin ellerinden alındığını gördüler ve burjuvazinin hayal kırıklığı, bütün devrimi o sınıfın arzularına feda etmiş olan adama yöneldi. Kendisine sülük gibi yapışan Struve'yle birlikte otele varana kadar, Brentano'nun, tam anlamıyla rezil olduğundan ve itibarının yerle bir olduğundan en ufak bir şüphesi kalmamıştı...

> Andreas Lenz'in el yazısı ile yazılmış "İki bölüğümü götürmek üzere Belediye Sarayından ayrıldığımdan, bu kahramanca perde arası gösterisini kaçırdım" notuyla, Johann Philipp Becker'in *Güney Almanya Mayıs Devriminin Tarihi* kitabından alıntı.

"Ama sen beni görmedin mi?" diye sordu Amalia.

Struve dikkati dağınık bir şekilde karısına baktı. Dul Steeg'in çay getirmiş hizmetçisi kapıyı arkasından kapıyordu. Demlik, parıltılı,

cam düğme gözleri olan bir kakadu papağanı* biçimindeki bir muhafazanın altındaydı.

"Seni faytonda bekledim," diye sitem etti Amalia. "Hayatımda hiç bu kadar gerilmemiştim! Kimse bana tek bir şey söylemedi!"

"Maalesef size orada yardımcı olma imkânım yoktu," dedi Lenz. "Elimde Ordu taburundan ve Sivil Muhafızlardan kurtarmak zorunda olduğum birkaç yüz adam vardı."

"Sizi suçlamıyorum!" Amalia'nın gözleri kara bir ışıkla parladı. "Yalnızca kendi kocam tarafından işlerin dışında tutulmaktan nefret ediyorum." Ve soğuk bir suratla oturan Lenore'ye, "Bizimkisi modern bir evlilik. Eğer bunca yıl sonra Struve kadının da bir *kişi* olduğunu öğrenemediyse...!" Cümlenin sonunu dinleyenlerine bıraktı.

"Çay ister misiniz?" diye sordu Lenore.

"Teşekkür ederim, ben alırım." Kakaduyu kaldırdı ve Lenz'in yanına koydu. 'Belli bir açıdan bakınca,' diye düşündü Lenz, Amalia ile kuş arasında bir benzerlik var... Ama bunlar, hayatının böyle bir dönemecinde, bir insanın düşüneceği şeyler miydi? Birkaç saat içinde, o ve Becker'in bütün kadrosu, ve ayrıca, Karlsruhe'de ne kadar Milis eri ve Gönüllü kaldıysa, hepsi kuzeye, Neckar nehri boyunca ve Odenwald tepelerinde oluşmakta olan cepheye doğru trenle gidiyor olacaklardı...

"Lenore..." diye lafa girdi. Lenore ona baktı; gözleri sakin, uzaktı. Keşke Struve'lerin, çay, krema, şeker, tereyağlı kruvasan ve portakal reçelinin arkasına saklanmak yerine, baş başa konuşma şansı verseydi ona. Kullanacakları ne kadar zamanları kalmıştı, kahretsin!

"Tabii, canım, seni gördüm!" Struve kruvasandan bir lokma aldı ve kalanı bir parça reçelle tatlandırdı. "Ama yürümem önemliydi..." Kendi kendine gülümsedi.

Lenz ona hayranlık duydu. Güçlüklerin üstünden gelme gücü hayret vericiydi. İlericilerin bütün planı suya düşmüş, liderleri ancak pejmürde Milis kıtası tarafından kurtarılabilmiş, adamın kendisi kalabalık tarafından boğulmaktan kıl payı kurtulmuştu. Devrim, sınırda üstün bir düşmanla karşı karşıyaydı. Yine de Struve rahat, zıpkın gibi, projelerle doluydu.

---

*Avustralya taçlı papağanı –*ed.*

"Sana bir şey söyleyeyim mi, ben memnunum." Struve kruvasanın sonunu afiyetle yedi. "Devlet Komitesi kendisini feshettiği ve artık resmî bir görevim kalmadığı için memnunum. Gerçek bir demokrat asla devlet memuru olmamalı: Bir koltuğa oturduğun ve maaşa bağlandığın an, bağımsızlığın elden gider. Düşünmen gereken konular başlar, önüne bakmak yerine arkandakilere ve senden yukarıdakilere bakarsın ve bir zamanlar dürüst olan bir insan, kaşla göz arasında yalnızca astlarına, hizmetkârlarına ve karısına büyük büyük laflar eden bir ödleğe dönüşür. Söylesene, Lenore, sence baban dergim *The Spectator*'ın tekrar çıkarılabilmesi için kredi vermeye razı olur mu? Elinde hiçbir şey yokken bu tür bir girişimi başlatamazsın. Amalia ile ben, sahip olduğumuz tüm olanakları bu davaya harcadık ve geçen seneki isyan kampanyasıyla kaybettik..."

"Struve!" diye azarladı Amalia.

"Babamı gördüğümde kendisine sorarım," dedi Lenore fazla düşünmeden.

'Babasını gördüğünde,' diye düşündü Lenz ani bir panik içinde. Demek Lenore gitmeye karar vermiş. Her şey bitti. Kalbinde kör bir ağrı hissetti. Acının Lenore için mi, yoksa kendisi için mi, biten bir hikâye için mi, yoksa kaybedilen bir gelecek için mi olduğunu o da bilmiyordu. Sonra, savaş arifesinde terk edilmeye karşı bir isyan kabardı içinde. Kendisini kısık bir sesle "Bu ne zaman olacak?" diye sorarken buldu.

"...ne ne zaman olacak?"

"Babanı ne zaman göreceksin?"

Lenore garip garip baktı. Parmağı masa örtüsünün kenarını sıvazladı, göğsü iç çekmek ya da söylemek istediği bir şey için kalktı, ama Amalia konuşuyordu, "...Struve, bu söz konusu bile olamaz. Bizimki gibi fikirleri temsil eden bir derginin varlığını bir adamın lütfuna bağlayamayız; hele hele düşünce tarzı yayın çizgisine tümüyle aykırı bir adamın lütfuna." Başını sallarken gevşeyen bir lüle, şakağında dans ediyordu.

"Fakat Amalia, sevgilim, gerçekçi ol!" Başka bir kruvasan, seçilme sürecindeydi. "Biliyorsun ki paranın hiçbir ilkesi yoktur, olamaz da. Para, çoğalma şansını nerede görürse oraya gider. Öyle değil mi, Lenore?"

Lenore çayını yudumladı. "Galiba öyle."

"İlkeli olmamız için bundan daha iyi bir neden olabilir mi?" dedi Amalia. Amalia'nın el kol işaretleriyle süslü, duyarlı konuşma tarzı, Lenz'e Türkenlouis'in arka odasını hatırlattı. "Kaynaklarımız, küçük miktarlarda da olsa, halktan, adlarına konuştuğumuz sıradan insanlardan gelmeli. Sen toplantılarda konuşma yapacaksın, Struve, her zaman yaptığın gibi; sonunda da para toplayacaksın. Abone listelerini dolaştıracağız. Yayın faaliyetlerini siyasi örgütlenme ile birleştirecek, büyüyecek ve halktan başka kimseye borçlu olmadan bir kamu gücü haline geleceğiz. Yoksa Devlet Komitesinde ve Harbiye Komisyonunda geçen birkaç hafta seni miskinleştirdi mi?"

Struve güldü. "Karım bir harika, değil mi Lenz? Kırbaç gibi keskin, yorulmak nedir bilmez... Evet biliyorum, bazen insanın canını da sıkabiliyor, ama insan her şeye yeniden başlamak zorunda kaldığı zaman, tıpkı şimdi olduğu gibi, o tam bir can suyudur..."

Sessizleşti; sesinde birazcık belirsizlik vardı. Lenz fincanında kalan çayı içti, çay tatsızdı ve soğumuştu. Struve'lerin, kendileri için öngörüde bulundukları yoğun faaliyetlere, sanki hiçbir şey olmamış gibi yeni bir başlangıca gerçekten inanıp inanmadıklarını sordu kendine; sanki devrim batağa saplanmamış, müdahale kapıya dayanmamış gibi; sanki hâlâ aylardan mayısmış, yeşillikler çok körpe, gökler çok parlakmış ve Neckar nehrine ilerleyiş sırasında hiç kan dökülmemiş gibi...

Amalia yine konuşuyor, strateji geliştiriyordu: kuvvetli noktaları, hayal dünyasında inşa edilmiş kalelerdi; en ağır silahları, birer düştü; cephanesi, ise, patlayıp duran baloncuklarıyla, bir köpük. Ama bu hep böyle oldu zaten, diye düşündü Lenz. Geçen yıl dağlardan inerlerken, kafası karışmış köylülere ve isteksiz küçük burjuvalara Ütopya'yı yutturmaya çalışan bir masumlar çetesi. Bu yıl da, yine, ama bu sefer buna, daha büyük bir şeyin, kof gürültüsüyle yeri göğü inleten, kimsenin nasıl başa çıkacağını pek bilmediği bir şeyin eklenmesiyle. Ve Brentano gibi adamların, herkes için kabul edilebilir, çelişkiler arasından parmak uçlarında yürüyerek, uyuyan köpekleri uyandırmamayı uman, yumuşak bir ilerleme konusunda haklı olmuş olması mümkün değil miydi? Bir ülke, ne zaman büyük çaplı değişimlere hazır hale gelirdi? Struve, Brentano ya da Andreas Lenz olsun fark etmez, tek tek insanlar olayları nereye kadar etkileyebilirdi?

"Halk Kulüplerinde sorun neydi?" diyordu Amalia. "Başta, siyasi belirsizlikleri; belirgin hiçbir amaçları, yöntemleri, politikaları yoktu. Herkesin katılmasına, üye olduktan sonra da istediği gibi düşünmeye ve davranmaya devam etmesine izin verdiler." Başını onaylamayarak kaldırdı. Gerdanı beyaz, kadınsıydı. "İkincisi, Yurttaş Brentano Karlsruhe'ye yerleşir yerleşmez biz bu kulüplerin sararıp solmasına izin verdik. Oysa bunları, halk arasındaki devrimci unsurları seferber etmek ve Devlet Komitesi ile hükümeti sürekli baskı altında tutmak için kullanmalıydık. Şimdi yeni kulüplerimizi her kent ve kasabada, her yerleşim yerinde kuracağız, Kararlı İlerleme Kulüplerinin hepsi bir program, bir ortak disiplin, ortak fikirler ve merkezî liderlik dahilinde hareket edecek. Yeni *The Spectator* projesiyle birlikte bunu planlayacağız, değil mi Struve?"

"Hı-hı," diye homurdandı Struve ve bıçağını düzgün bir şekilde tabağının çaprazına koydu. "Sonra, sevgilim, Frankfurt'ta yeniden bir Anayasa Meclisi oluşturulabilmesi için bütün Güney Almanya'yı da içine alacak şekilde işi sınırlarımızın ötesine kadar genişleteceğiz. Oradan da saygın, insani ve huzur dolu bir Avrupa'nın onsuz düşünülemeyeceği Almanya'nın, devrimci demokratik birliğini inşa etmek için Prusya'ya doğru ilerleyeceğiz..."

"Avrupa..." dedi Amalia nazikçe, "Ne güzel!"

Struve onun elini tutmak için elini çaydanlığın ötesine uzattı ve elini elinin içine aldı. Lenz'e dönerken derinden duygulanmıştı: "Rastatt zindanında yattığım sıralarda kendime sık sık bu eli tekrar tutup tutamayacağımı sorardım..." dedi.

Lenz, Türkenlouis'de Amalia'nın gözünün içine bakan erkek kafilesini düşündü, bir şey söylemedi.

"Siz de," dedi Struve, Lenz'den Lenore'ye bir baş hareketiyle, "birbirinizi sevmelisiniz." Kıkır kıkır güldü. "Fazla uçtuğumu düşünüyorsunuz, belki de. Bazen uçuyorum hakikaten de. Ama insan dünyayı yukarıdan da seyredebilir; hatta belki her şeyi daha net görür. Aşağıda fırtına gibi görünen şey yukarıdan bakınca küçük bir sorun, yolunuzu tıkayan koca bir kaya ise küçük bir çakıltaşı gibi görünür. Lenore, ölçümlerinizden yola çıkarak hazırladığım frenolojik grafiği göstermiş miydim size? Olağanüstü! Ne kadar çok yetenek, o nasıl bir

kararlılık. Grafikleri yazılarımın arasından bulayım da, siz ayrılmadan vereyim..." Parmaklarını, kızıl perçeminin içinden geçirip yarı tövbekâr, yarı komplocu arkadaş gibi gülümsedi. "Siz ikiniz şimdi dokuz doğuruyorsunuzdur, yalnız kalıp konuşmak istersiniz. Lütfen, gidin. Konuşun. Ya da konuşmayın. İçinizden nasıl geliyorsa..."

Lenz hemen doğruldu. Lenore'nin başka çaresi kalmamıştı. Merdivenlerden sessizce çıktılar. Lenore, tavan arasındaki odanın kapısında Lenz'i içeri buyur etti.

Lenz her şeyin paketlenmiş, tokalanmış, bağlanmış, yola çıkmaya hazır olduğunu gördü. Sanki gerçeği teyit edercesine başını salladı ve yatağın kenarına oturdu. Ya da konuşmayın, demişti Struve. Struve'nin sezgilerinin güçlü olduğu anlar oluyordu böyle. Lenz döşemenin çizmeleriyle çerçevelenmiş kısmına baktı. Hiçbir şey söylenmediği sürece hiçbir şey onarılamaz hale gelmezdi. Sonra kendine kızmaya başladı. Böylesine olağan bir sorun için bu gereksiz telaş niyeydi! Güle güle tatlım, sana iyi şanslar, birlikte olmak güzeldi ama ne yaparsın, *c'est la vie**, yarın yeni bir gün, yeni insanlar, yeni aşklar. Peki o zaman niye sıkışıyordu kalbi? Savaşa gittiği ve yeni aşklara ömrünün yetip yetmeyeceğini bilmediği için mi? Dudağa kondurulan bir öpücükle ve sırtı sıvazlanarak uğurlanmak varken, reddedilmiş olduğu için mi? Yoksa bu yeni bir şey, insanı varlığının özüne kadar, derinden yaralayan yeni bir deneyim olduğu için mi?

Lenore komodinin üzerinde duran, valizine en son koyacağı küçük çalar saate baktı. "Keşke Amalia bu kadar çok zamanımızı almış olmasaydı."

"Belki de iyi oldu," dedi Lenz başını kaldırmadan. "Elveda, çok çabuk söylenen bir sözcüktür, söylendikten sonra fazladan bir ya da yarım saatin varsa, o süreyi ancak gevezelikle doldurabilirsin..."

Lenore bir sandalye çekti ve elleriyle gergin bir şekilde eteğini düzelterek Lenz'in karşısına oturdu. "Sana itici gelmiyorum, değil mi?" Bunu alçak sesle söylemişti.

Lenz irkildi. "Tanrı aşkına! Bunu da nereden çıkardın?"

"Gözlerini benden kaçırıyorsun. Ama senden yüzüne bir kez daha bakmama izin vermeni isteyeceğim, doğrudan yüzüne. Diğer kadın-

* *(Fr.)* "Hayat bu."

lar minyatür taşır. Bizim seninkini yaptıracak zamanımız olmadı veya aklımıza yaptırmak gelmedi. Dur... Bir saniye daha, lütfen... Teşekkür ederim."

"Seni anlamıyorum, Lenore."

"Neden?"

"Benim bu hatıramla ne yapmayı planlıyorsun? İçine şiş batırmak için mi? Beni, yüzümdeki her bir çizgiyi ve gölgeyi, bende hoşlandığın şey her neyse onu unutman daha iyi değil mi?"

"Bunu uzun zaman önce, sana gelmeden önce de denemiştim."

Lenz gururlansın mı, duygulansın mı, öfkelensin mi, bilemedi. Lenore bunu ona neden söylemişti? "O halde bir daha dene," dedi. "Daha fazla çabala. Zamanın yardımı olacaktır. Zamanın ve senin Matmazel Einstein olmanın. Eve tekrar döndüğünde bu önemli olur."

"Ben eve gitmiyorum!"

Lenz ayağa kalktı. "Peki ya bunlar?" Çanta ve bohçalara doğru bir el hareketi yaptı.

"Birazdan fayton gelecek," dedi Lenore, asıl konuya gelme konusunda sabırsız. Eteğinin kıvrımlarının düzeninden belli ki tatmin olmuş elleri, hareketsizdi. "Andreas," dedi, "bunu kendim çözmeliyim. Bunu tekrar bağımlı hale geleceğim o evde yapamam. Sana da ne istediğine karar verme fırsatı vermeliyim. Hayır, hayır..." Başını iki yana salladı, "sakın bir şey söyleme. Gerçekten içinden gelse bile söyleme. Savaş arifesinde insan duygu yüklü olur; hiçbir şeyi, özellikle de geleceğini mantık çerçevesinde düşünemeyecek kadar hem de."

"Mantık çerçevesinde! Mantık çerçevesinde! Sen ve senin Yahudi tarzı akıl yürütme çabaların!"

Lenore irkildi. "Bu akıl yürütme değil, hayatta kalma çabası. Seni seviyorum. Seninle birlikte yaşamak istiyorum. Seninle yaşayarak, seninle bütünleşmiş bir insan olarak, hayatta kalmak istiyorum. Aşk dilenen gözü yaşlı bir kadın ya da attığın her adımı izleyen, uzakta olduğunda saatleri, dakikaları sayan ve bakışlarının sağa sola kaydığı her defasında ceketinin eteğinden seni çekiştiren şirret bir kadın haline gelmek istemiyorum..."

Konuşurken öfkelenmişti. Lenz, Lenore'nin gözlerindeki öfke pırıltısına, oval alnındaki iki çizgiye, kızaran yanaklarına, hatta o nem-

li dudaklarının arasından görünen dişlerine baktı... O ışıkta harika güzeldi: bir adamın, *kendi* erkeğinin kellesini isteyen Prenses Salome. Neden olmasın?

"Şu fayton," dedi. "Kimin faytonu bu?"

"Doktor Walcher'in. Cepheye gitmek onun isteği. Ben de onunla çalışacağım."

"Çalışmayacaksın!" Bu söz, Lenz'in ağzından bir anda çıkmıştı.

"Çalışmayacak mıyım?" diye sordu Lenore. "Benimle gurur duyacağını düşünmüştüm!"

"Eve gitmeni tercih ederim! Hatta eve *gideceksin*! Eve gidip beni bekleyeceksin!"

Lenore o amirane gülümsemesini takındı, dudakları kıvrıldı.

"Beni bekleyeceksin!" diye tekrarladı Lenz. "Beni sevdiğini söyledin. Benimle yaşamak istiyorsun. O halde sözümü dinle!"

Lenore etkilenmemişti.

"Lenore, savaşın nasıl bir şey olduğuyla ilgili en ufak bir fikrin bile yok! Sen hiç, bir insanı, uzuvları kopmuş, bağırsakları dışarıda ölürken gördün mü? Kendi pisliği, kan kokusu, korkunun soğuk teri içinde yatan, sıra sıra adamlar olduğunu hayal et. Bir doktorun elinden ne gelecek? Senin elinden ne gelecek? Hiç bilincini kaybetmiş bir insanın sesini duydun mu sen? Bir asker asla şirin değildir, vurulduğu ansa şirinlikten en uzak olduğu andır. Savaş pis iştir ve en pisi de iç savaştır. Yakalarlarsa bize işkence edecekler, asacaklar bizi ve biz de aynısını onlara yapacağız, ki umarım öyle olur, canları cehenneme. Sen bu işe kesinlikle karışma! Süngü, dikiş iğnesine benzemez, çok çirkin bir delik açar. Oradan ne bekliyorsun, Lenore, sana yalvarıyorum!"

"Ben senin olduğun yerde olmak istiyorum."

Oyunsuz, sade; hem bir talep, hem de sadakat. Lenz diz çöktü, başını Lenore'nin dizlerine koydu ve kızın hafif parmaklarının ensesini okşadığını hissetti.

"Sence bunu atlatabilecek miyiz, Andreas?"

Lenz başını kaldırdı. Lenore'nin ellerini aldı ve avuç içlerini, bileklerini öptü. "Tanrım, umuyorum," dedi. "Kesinlikle öyle olmasını umuyorum."

ÜÇÜNCÜ KİTAP

21. Bölüm

Yalnızca erkekler ve gençler değil, kadınlar, genç kızlar ve çok sayıda çocuk da "kokmuş patates"* bağımlısıdır. Bazı anneler, daha okul çağında olmasa da, çocuklarının tıpkı bir yetişkin gibi adi şnaps içmesiyle böbürlenecek kadar budaladır... İçki içmek, tütün içmek, tütün çiğnemek ve iskambil oynamak benim köyümde çok değer verilen şeylerdir. Oralarda sık sık deneyimlenen başka bir erdem de, izinsiz avlanmadır. İzinsiz avlananlar on iki ila yirmi kişilik gruplar halinde Kont von Leiningen'in ormanlarında avlanırlar. Kontun korucularından onları huzursuz etme cesareti göstermiş birisi, bir "günaydın" yüzünden vuruldu, o gün de öldü... Köylüler için, çalınmış malları yarı fiyatına almak da günah sayılmaz. Herkesin saygı duyduğu köylüler çalınmış kumaşlardan yapılmış pantolonlarla etrafta dolaşır. Pazar günleri kızlar, çalınmış ipek mendilleri, önlükleri ve benzeri eşyalarıyla kendilerini süsler...

> Lenz'in belgeleri arasında bulunan *Badenli Bir Askerin 1849 Ayaklanması Sırasında Bruchsal Hapishanesi'ndeyken Yazdığı Hayat Hikâyesi* kitapçığından alıntı (yazarı bilinmiyor). Üzerinde "Yüzbaşı Andreas Lenz'e, eski günlerin anısına. H. Christoffel" yazılı.

Uzaklardaki toz bulutu büyüyordu.

Christoffel'in keskin kulakları sinek vızıltılarının, tavuk gıdaklamalarının, meyhanenin içinde ve açık kısmında içenlerin seslerinin arasından, oldukça hızlı tırıs giden at nallarının ve çukurlara girip çıkan, taşlara çarpan tekerleklerin tangır tungur seslerini seçti. Toz bulutunun içinden önce birkaç sürücü göründü, sonra arkalarındaki cephane arabası ve atla çekilen bir top arabası belirdi.

Köye bir canlılık gelmişti sanki. Meyhaneden yalpalayan sarhoşlar çıktı. Aralarında köyün ileri gelenleri de vardı; muhtar, bakkal, öğretmen ve elinde bir şişe, genel olarak 'kokmuş' diye bilinen yerel şnapsını sıkıca tutan meyhaneci.

---

* Almanya'da köylülerin patatesten yapılan şnaps içkisine yakıştırdıkları ad. İngilizcesi "potato stinker". *-ed.*

Küçük topçu kıtası yaklaşırken Christoffel kalbinde ani bir ağrı hissetti. Asker pantolonunun ve çizmelerinin üzerine bir köylü gömleği giymişti. Tanrı bilir adamlar onun hakkında ne düşüneceklerdi! Gerçi belgeleri tamamdı, her şey kuralına göreydi... Hayır, hiçbir şey kuralına göre değildi!

Kıtadan sorumlu çavuş elini kaldırdı.

Her yanlarından boncuk boncuk terler akan atlar durdu. Meyhaneci, elinde şişesi, paytak paytak yürüyerek dışarı çıktı. Muhtar, kıtanın köyde konaklama, et, ekmek, içecek, atlar için saman isteyebilir diye endişeli, başıyla selam verdi. Ama çavuş atından inmedi bile. Yorgun, asık suratlı askerleri de, atlarının ya da topun üzerinde ve cephane arabasında kaldılar.

Çavuş kızgın bir şekilde elini sallayarak iki adamı uzaklaştırdı ve sokakta kalabalık eden çocuklarla köpeklere bağırdı. Yüzü, sakalı tozdan külrengine dönmüştü. Etrafına bakındı, kızarmış gözleri, Christoffel'in üzerinde durdu.

"Hey, sen!"

Christoffel ona doğru gitti.

"Sen asker misin?"

Christoffel başını salladı.

"Bu tarafları iyi bilir misin?"

"Evet," dedi Christoffel.

"Bu yol nereye gidiyor?"

Christoffel söyledi.

"Bu yerin adı ne?"

Christoffel adını verdi.

Çavuş cebinden bir harita çıkardı ve haritayı incelerken kaşınıp durdu. Nihayet tatmin olmuş gibiydi. "Pekâlâ," dedi top ekibinin sürücüsüne, "haydi, devam edelim."

Muhtar, rahatlamış bir halde geriledi. Meyhaneci, şişesini mantarla tıpaladı.

"En azından atlarınıza su vermez misiniz?" dedi Christoffel.

"Karanlık basmadan gideceğimiz yere varmalıyız."

"Nereye gidiyorsunuz?"

Teğmen kaşlarını çattı; bıyığının altında dudaklarını sıkmıştı.

"Aceleniz ne?" dedi Christoffel.

"Nasıl olsa öğrenirsin!" Çavuş elini kaldırdı. "İleri –marş!"

Atlar koşum takımları yüzünden zorlanıyordu; dingiller gıcırdadı; çocuklar bağrışarak kaçıştı, köpekler havladı, tavuklar toynakların ve tekerlerin önünden kaçıştı. Bir toz bulutu yükseldi, azaldı ve dağıldı. Muhtar kırmızı yüzünü sildi, sırıttı, meyhaneciyi dürttü ve sundurmaya doğru başı çekti.

Christoffel'in keyfi kaçtı. Bir an için o topçu kıtasıyla birlikte olmuş, askerlerin hissettiklerini, bitkinliklerini, yola devam etmelerini sağlayan o telaşı onlarla paylaşmıştı. Aynı yoldan, oturduğu sıraya yavaşça geri döndü. Doldursunlar diye bardağını uzattı, içkisini aldı, kokladı; suratı ekşidi, içkiyi kenara koydu. Zihni boş bir şekilde oturdu. Bir süre sonra, sırtını esnetmeye başladı.

Evde dokunmuş kumaştan yapılan kaba gömleğinin içinde bu hareket eskiden tam bir işkenceydi: Şimdi, sağlığı bir hayli düzelmiş olduğundan, hafif bir rahatsızlık veren kaşınmanın ötesinde bir şey hissetmiyordu.

Yine de ruh hali düzelmemekte inat ediyordu. Arkadan gelen sarhoş saçmalamalarını, tozlu köy yolundan eve götürülen ineklerin böğürtülerini, seyyar satıcının araba tekerlerinin gıcırtılarını dinledi. Güneş, birkaç kavağın arkasından batmaya hazırlanıyordu. Günah işlemek için artık fazla yaşlı olan Rahip Tuller, pelerininin altında bir şişe, önünde istavroz çıkaran kadınların huşu ile dolmalarına neden olan o dindar gülümsemesi ve çiğnenmiş kâğıt yüzüyle papaz evine doğru gidiyordu. Arkasında köyün delisi, pörtlek gözlü, kalın dudağı yarık, kendi kendine mutlu bir şekilde çağıldayan Casper, topallayarak yürüyordu. Casper papazın en iyi müşterisiydi. Kiliseye her zaman ilk o girer, en son o çıkardı. Papaz da, karşılığında, bu Casper aptalının sokaktan topladığı inek dışkısını satın alırdı. Papazın kendi ineği yoktu ve bahçesi için dışkıya ihtiyacı vardı. Öğretmen, meyhanenin sundurmasında bir grup köylüye dünya işleriyle ilgili ağır bir dille bir şey anlatıyordu. Onun abartılı, beceriksiz hareketleri, yabani yüzü –aslında etrafındaki tüm yüzler yabaniydi–, Christoffel'e ümitsizce bunaltıcı geliyordu.

Kaşlarını çattı. Çoktan evde olması gerekirdi, oysa oradaoturmuş, yüzleri inceliyordu; çocukluğunun artık yaşlanmış ve kabalaşmış,

şişkin, kuruntulu yüzlerini... İşte oradalardı, birbirinin içine geçmiş çocukluğu ve şu an: Ailesinin sahip olduğu tek ineğin kendi çayırlarında otlamasına izin verme karşılığında Christoffel'i çoban olarak yanına alan muhtar; çocukluğunda, rüşvet olarak elma yahut para getiremediği için onu sopayla döven öğretmen; aç kaldığında onu dükkânından tekme tokat kovan bakkal. Bu adamların ona yönelttikleri sinsi bakışları görüyordu. Akıllarındaki soruları da biliyordu: Ne halt ediyordu köyde? O getirdiği kadınla birlikte onların sırtından mı geçinecekti? Askerden mi kaçmıştı? Yoksa, artık Kont von Leiningen'e ve diğer toprak sahiplerine ödenmeyen vergi ve aşarın kaç paradan tahakkuk ettirilebileceğini öğrenmek için yeni hükümet tarafından yollanan bir casus muydu?

Eve gitmeliydi. Ev, diye düşündü Christoffel: bir çatının altındaki dört duvar, kırıldı kırılacak bir karyola, her hareketini takip eden meraklı, şüpheci gözler, her sözcüğünü, kalbinden geçen ve Josepha'ya söylemek istediği şeyleri, en mahrem olanlarını bile yakalamaya çalışan kulaklar... Bir an onunla umutsuzca sevişen ve hemen ardından ona olan nefretini haykıran Josepha. Kontes de Holtzheim'ın mavi odasındaki gösterişli kadın, birkaç gün içinde, nefret dolu, tembel, pasaklı bir kadına dönüşmüştü ve Christoffel elinin altındaki en uygun hedef olduğu için, acısını ondan çıkarıyordu.

Yine de seviyordu onu. Sevgi neydi? Her şeyi görerek büyümüştü: sarhoş danslarını, çalılıkların arkasından gelen ahlamaları, hizmetçilerin pencerelerine tırmanan gündelikçileri, kadınları altlarına alan, onları döven adamları, gebelik, doğum, kan, sefalet. Aşk konusunda büyük hayalleri yoktu. Ancak şimdi aşka tutulmuş olduğundan, aşk onu bir köpeğin bir kilim parçasını silkelediği gibi silkeliyordu. İçkisini bitirdi. İçtiği şey midesini ağzına getirmişti; öksürdü, dudaklarını sildi. Gözlerini tekrar açtığında, bakışı seyyar satıcının arabasındaki, canlı canlı renklerde kurdele yumaklarına takıldı. Adam, kaburgaları çıkmış atını yalakta suluyor, aynı zamanda da, müşteri bulmak niyetiyle girdiği meyhaneden satın aldığı, bulanık şnapsını içiyordu.

"Kurdelelerim var!" diye bağırdı, Christoffel'in ilgisinin farkına vararak. "Kurdeleler, başörtüleri, düğmeler, iplikler! Renk renk, çeşit çeşit! Broşlar, yüzükler, madalyonlar, iğneler, hem de en iyileri, karı-

nız için, kızınız için, elde etmek istediğiniz için! Tencereler, tavalar, kaşıklar, tabaklar! Eviniz için, duvarınız için saatler, ister küçük ister büyük saatler! Bayanlar, baylar! Ya da, şimdilerde dedikleri gibi, Yurttaşlar! Gelin de kendi gözlerinizle görün! İyi Hıristiyanlar, fiyatlarımız Yahudilerin fiyatlarıyla yarışır. Nasıl olur diye sormayın bana ama gerçek bu; nasıl mal alınacağını iyi bilirim ben, pek bir maliyetim de yok. Bir benim masrafım, bir de şu gördüğünüz atımın masrafı. Şimdi, sen, oradaki asker, askersin değil mi? Pantolonundan ve çizmelerinden anladım. Uzaktan bakma, yakına gel. Gel de sevdiğin kadın için ne istediğini gör. Erteleme! Hemen satın al! Prusyalılar gelmeden, fiyatlar yükselmeden al. Askerler savaşa gitmeye mecbur, kadınlarsa bu işten yakasını sıyıracak kadar zeki erkeklere canlarını bile verir. Rengin attı asker, yüzünü çevirme. Hâlâ geç değil! Kurdele, dantel, güzel bir madalyon, belki de taşlı bir yüzük? Bu yeşil taşı al, cam değildir, hakikidir ha! Şans getirir. Bu taşı ona ver ki seni hep hatırlasın, hiç aklından çıkaramasın, rakiplerin de perişan olsun. Prusyalılar Palatina'da, evet asker, sınırı geçtiler. İyi insanlar ise her yerde onlarla savaşıyor. Yani özgürlüğün kahrolası düşmanları için de işler güllük gülistanlık değil, ama sayıları çok fazla, atları ve silahları var. O yüzden paranı saklama, çok yakında hiçbir değeri kalmayabilir, şimdi al, fırsatın varken. Belki bir broş? Veya aşkının kalbini ısıtacak, zarif gerdanıyla beyaz bağrını soğuk rüzgârlardan ve etrafında akbabalar gibi dolanan kart zamparaların pis bakışlarından koruyacak bir atkı? Çünkü sen, asker..."

"Nereden biliyorsun?" dedi Christoffel, boğuk bir sesle.

"Prusyalıları mı?" Satıcı kadehini meyhaneciye geri götürüyordu. "Ee, gezip duruyorum, haliyle..."

Yalaktaki atı suya doymuştu, nemli burnundan pofurdadı. Christoffel topu ve acele içindeki kıtayı düşündü. Bir anda herkesin kendisini izlediğini fark etti; şamatacı sarhoşların bile sesi kesilmişti.

"Gezip duruyorsun da..." dedi Christoffel, "doğruyu söylediğini nereden bilelim?"

Satıcı, bozuk dişleri ve koyu renk, kısık gözleri olan ince bir adamdı. "O zaman inanma!" Şimdi o kısık gözler ardına kadar açılmıştı. "Prusyalıların top seslerini duyana kadar bekle o zaman..." Satıcı he-

men laf kalabalığına tekrar başladı: "Kurdelelerim var; başörtüleri, düğmeler, iplikler... Renk renk, çeşit çeşit..."

"Dur bir dakika!" Christoffel biteviye konuşmayı kesti. "Prusyalılar ne zaman harekete geçti?"

"Bak sen, şimdi doğruyu mu söyler oldum?"

Christoffel adamın yanına geldi. "Oyunu bırak! Bu işin şakası olmaz. Tam olarak ne biliyorsun?"

"Sana söylediğimi biliyorum!" dedi adam. "Palatina'ya girdiler. Hessen sınırı boyunca, kuzeye doğru savaş var. Silah sesleri Heidelberg'den bile duyuluyor..."

"Pekâlâ, Christoffel!" dedi muhtar. "Öyle görünüyor ki memleketine tam zamanında gelmişsin. Burası ücra yer, bizim yanımızda güvendesin, biz senin dostunuz. Şu pantolonu ve çizmeleri çıkar artık... Kimseye bir şey söylemeyiz."

Öğretmen pişmiş kelle gibi sırıttı. "Aaa! Bizim Christoffel'imiz öyle şey yapmaz! O asla kaçmaz! Çocukken de böyle dik başlıydı; yanlış hatırlamıyorsam hemen gelir ve cezasını mertçe çekerdi, öyle değil mi?" Meyhaneden çıkan bir sarhoş sundurmadan aşağı sendeledi ve saray yataklarındaki metresleri çekip almak üzerine bir şarkı söylemeye başladı. Satıcı, yeşil-sarı kenarlı bir kurdeleyi Christoffel'in gözüne sokacakmış gibi tutuyor, "Hemen al!" diye dil döküyordu.

"Kaç para?" dedi Christoffel.

"Yardayla mı?"

Christoffel kurdele yumağını kapıp arabaya attı. Sonra kalabalığa döndü. "Prusyalıların gelmesine izin verirseniz," dedi, "elveda özgürlük, elveda toprak dersiniz. Prusya ökçesi eski zamanları geri getirir. Tabii istediğiniz buysa..." Bir anda aklına Cehennem Vadisi'ndeki kömür yakıcı, kayanın üzerindeki küçük, kara yüz ve taş çığı geldi. "Yarın gün doğmadan buradan ayrılıyorum. Ayakta kalıp savaşmaya yetecek cesareti olan güçlü kuvvetli tüm erkekleri yanımda götüreceğim..."

Köylünün biri "Kötü zamana denk geldi," dedi. "Tarlalar ne olacak? Hasat zamanı yaklaşıyor. Kışın ne yeriz?"

"Özgürlük o şeylerden biri." Bakkal, şişkin gözkapaklarının arasından Christoffel'i süzdü. "Belki senin gibi hiçbir şeyi olmayan insanlar için daha önemli."

Muhtar okkalı çenesini ovuşturuyordu: İnsan işlerin ne şekil alacağından emin olmadığı sürece, her sözünü tartarak konuşmalıydı. "Topraklara gelince," dedi, "onları bizden kimse alamaz. Biz onlar için para ödüyoruz, hangi hükümet gelirse gelsin yasaldır. Elveda toprak'mış! Hayır, topraklarımız için savaşırız. Ama Prusyalılar bile..."

Bunlar dağlardaki adamlar değil, diye düşündü Christoffel. Bunlar yalnızca kendilerini, ayaklarının altındaki toprak parçasını, avuçlarının içindeki tahılı, ahırın içindeki domuzu gören farklı bir tür. Yoksa, bu insanlar Kont von Leiningen'in adamlarından asırlık borç, ipotek vb. belgelerini zorla alıp bunları malikânenin avlusunda yaktıklarından bu yana geçen şu kısacık yıl içinde bir şey ters mi gitmişti?

"Şu yeni hükümet bizim için ne yaptı?" diye sordu kırış kırış, küçük bir adam ve geğirdi. "Köylü için ne yaptı?"

Belki de haklı oldukları bir nokta var, diye düşündü Christoffel. Belki de devrimci hükümet, köylülerin umutlarını ve beslenen umutların nasıl hızla söneceğini unutmamalıydı; ilk adımdan sonra ikincisinin atılması gerektiğini, çok sayıda köylünün hâlâ hayvanlar gibi veya onlardan bir parça daha iyi şartlarda yaşadığını.'

Sonra içini öfke kapladı. Bu hükümet ezilip de Grandük, Prusyalıların kuyruğunda ve peşindeki tüm o soyluları ve uşaklarıyla döndüğünde, umutlarının en küçüğünün bile artık gerçekleşemeyeceğini neden görmek istemiyorlardı? Dinleyicilerine lanet okumaya başladı. Aciz değillerdi ki, çoğunun silahı vardı! İş tilki, yaban domuzu ve karaca vurmaya geldi mi elleri çabuktu ama! Ne jandarmadan ne korucudan korkarlardı!

"Peki ya geleceğiniz? Sizin için biz savaşalım istiyorsunuz, öyle değil mi? Ocak başında kalmak, güvende olmak, sonra şapkanız elinizde sırıtarak ve kıçınızı kaşıyarak kazananın saflarına geçmek istiyorsunuz! Askerlerin kanlarını dökmesini, devrimcilerin ölmesini istiyorsunuz ki hiçbir borç ve yükümlülük olmadan toprağınızı, çalışmak için ihtiyaç duyduğunuz kredileri, zenginden vergileri, fakirlere desteği alasınız diye..."

Kimi duyarsız, kimi sarhoş, kimiyse yalnızca kalın kafalı olan yüzler görüyordu; ama bir anlayış belirtisi ve düşünme arzusu yeşeren başka yüzler de gördü.

Muhtar bunu sezinliyormuş gibiydi. Küçük gözleri hesaplar yaparken büyüdü. "Sen bizden değilsin, Christoffel! Buraya başka bir yerden geldin ve yine gideceksin." Cümlelerin arasında ağzında bir şeyler çiğnedi ve sarı tütün suyunu tükürdü. "Ama bizim öyle ya da böyle, şu ya da bu yönetim altında, burada kalıp çalışmamız gerek. Toprağa bağlı adam iki kez düşünecek! Biz hükümeti reddetmiyoruz ki..." Güdük, kirli parmaklarını açtı. "Ama hükümet bir emir vermiş değil ve sen de hükümet değilsin..."

Azalan ışıkta Christoffel kendisine doğru açılan yüzlerin tekrar kapandığını gördü. Onda böyle bir yetenek yoktu. Kitleleri etkileyebilen Lenz ya da Karlsruhe'de o gece onunla ilgilenmiş olan adamlar gibi değildi o. Kafasını karıştıran bazı konuları ona açıklamaya çalışan Köln'deki o iki editör gibi hiç değildi. Askerleri idare etmeyi bilirdi; o zaman bile, konuşmaktan ziyade davranışıyla örnek olarak yapardı bunu. Yoksa özellikle bu köyde, özellikle bu insanlarla, özellikle bu muhtarın, bakkalın, meyhanecinin, öğretmenin önünde geçmişine mi dönüyordu? Yine o çıplak ayaklı, perişan kılıklı, dövülmüş, tekmelenmiş, sömürülmüş, nefret dolu, ama kök salmışların ve durmuş oturmuşların karşısında güçsüz bir çocuk mu oluyordu? Muhtarın dediği gibi, onlardan biri değil de, ayaklarının altındaki kir, bir serseri, bir piç, bir kimsesiz miydi?

Cebinde kalan son parayı arandı ve satıcının arabasına atar gibi bıraktı. "Bana şu kurdeleden biraz ver!" dedi. "Bir de atkı."

En yaşlıları olarak şükran duasını etti. Christoffel'in Tanrı'yla tanımlanmış bir ilişkisi yoktu. Dünya, insanda daha yüce bir varlığa inanma isteği doğuracak kadar mükemmel bir yer değildi. Adalete gelince, insanın, eğer adalet istiyorsa bunun için savaşması gerektiğini öğrenecek kadar darbe yemişti. Ama Rahip Tuller'in çocukken kafasına kazıdığı bazı duaları hatırlıyordu ve onu dini bütünmüş gibi gösteren mırıltılarla hafızasındaki boşlukları doldurdu.

Onun âmin deyişiyle birlikte herkes başını kaldırdı ve azıcık yağsız sütle ıslatılmış patatesten yapılan yemeğe uzandı. Masanın ortasındaki büyük kâse anında boşalmıştı. Ortadaki yemekten kendi payını

almak istiyorsan hızlı olmalıydın. Bir süre, höpürdetme, şapırdatma ve çiğneme seslerinden başka bir şey duyulmadı. Annesinin neredeyse dişsiz ağzı ezmenin bir kısmının masaya damlamasına yol açan öğütücü hareketi sergilerken, tahta kaşıklar, düzenli hareketlerle, tabak ile ağız arasındaki kısa mesafede gidip geliyordu.

Josepha kaşığını bıraktı.

Christoffel'in kız kardeşi Tina, hırs dolu donuk gözlerini, Josepha'nın tabağında kalan yemeğe dikmişti. Beklentiyle yutkunurken kalın boynundaki kaslar hareket halindeydi. "Bana ver," dedi. Josepha'ya musallat olmuş, dokunup duruyordu: "Bana versene, olmaz mı?"

"Bırak Josepha yesin," dedi Christoffel.

"O yemeğini sevmiyor," dedi Niklas, başını kaldırmadan.

"Şımarığın biri." Jobst parmaklarını yaladı. "O, tereyağı, beyaz ekmek ve rosto yemek istiyor."

"Bırak Josepha yesin!" diye bağırdı Christoffel.

"Ben daha ne yapayım bilmiyorum!" dedi annesi. Sesi, Christoffel'in yıllarca işittiği ve kulağında kalan o sıcak, endişeli sesten çok farklıydı; keskin, cırtlak bir sesti. "Onu memnun etmek mümkün değil. Yok bu çok tatsız, yok bu çok kalitesiz, yok kahve iyi değil!.. Bizler fakir köylüleriz!"

Erkek kardeşleri gülüyordu.

"Üstelik eşek gibi de çalışıyorum!" Yaşlı kadın elini kaldırdı. Oda, parmaklarının iltihaplı eklemleri görünmeyecek kadar karanlıktı, ama Christoffel bunları gözünde canlandırabiliyordu. Annesini tekrar gördüğünde ellerinin hali korkutmuştu onu: Annesi yaşlanmıştı; içi nasır bağlamış, sert, kıskanç bir insan haline gelmişti. Christoffel'in ahmak erkek kardeşleri ve daha çocuk sayılan kız kardeşi üzerinde dilinin kırbacıyla hâkimiyet kurmuştu. Hem Niklas'ın hem de Jobst'un kurnaz düşünceleri olduğunu biliyordu. Fakat anneleri neyi, nasıl ve ne zaman yapacaklarını söylemezse, çoğunlukla ortalıkta kaybolmuş gibi dolaşıyorlardı.

"Bu onun hatası demiyorum," diye devam etti annesi üstüne basa basa. "Tanrı insanları çeşit çeşit yaratmış ve elbet her insan bir işte iyidir."

Niklas, Jobst'u dürtüp kıs kıs güldü. Nemli, koyu gözleri, Josepha'nın donyağı içindeki fitilin açığa vurduğu kadarını görmeye çalışıyordu. Tina sersemce kaşığını yaladı. Christoffel, alçak tavanlı odanın ağır, bozuk havasında terlemeye başladı.

"Senden," diye kaldığı yerden devam etti anne, "eve biraz işe yarayacak bir kadın getirmeni beklerdim. Kim ki bu? Prenses mi? O halde çeyizi nerede? Saçından samanları tarayıp çıkaracak hizmetçileri mi var?"

Christoffel gayrı ihtiyari Josepha'ya baktı. Gelişigüzel lülelenmiş kızılımsı parıltının içinde beyaz bir yansıma, bir saman parçası vardı.

Josepha, Christoffel'in bakışını hissetti. "Sıkıldım," dedi asık bir suratla.

"Sıkılmış!" Annenin sesi öfkeyle yükseldi.

Niklas sanki sıkılma fikri yeni, duyulmamış bir keşifmişçesine kendi kalçasına bir şaplak attı. Jobst koca dişli kara ağzını açıp sessizce güldü. Tina iki dizini birbirine sürttü ve onlarla ilgili düşüncelerin içinde kaybolmuş halde bakışlarını bir Josepha'ya bir Christoffel'e çevirip durdu.

"Sıkılmış!" Yaşlı kadın, bunu içine sindiremiyordu. "Onu besliyoruz, el yok ağız var ama o sıkılmış! Niklas! Jobst! Tina! Neden onun için dans etmiyorsunuz?"

Söyleneni en hızlı kavrayan Jobst doğruldu ve eğri büğrü zemin üzerine adımını yavaşça atıp hantal bir hayvan gibi ileri geri kıvrılmaya başladı. Sonra, yine sessizce gülerek, sıranın üzerine çöktü. Niklas, Josepha'yı avuçlayarak tutmak için üzerine eğildi. Tina'nın dili kalın dudaklarının arasından çıktı.

Christoffel'in yumruğu masaya indi. Tabaklar, kaşıklar tangırdadı. Erkek kardeşleri kalakaldı. Annenin gözleri ise anlık bir korkuyla kırpıştı, sonra sabitlendi.

"Ben sana para gönderdim," dedi. "Para nerede? Usta olarak kazancımdan, ordu maaşımdan sana para gönderdim. Sen bana hastalıkla, inekle, tohumla, borçlarla ilgili yazıp durdun. Niklas'a bir ceket, Jobst'a ayakkabı, Tina için kumaş... Bitmek bilmiyordu!"

"Biz senin aileniz!" dedi anne. "En büyükleri sensin!"

"Ha, öyle mi?"

Anne kırdığı potun farkına vardı. En büyükleri oydu, ama ne kendisi ne de yasa ona herhangi bir hak tanımamıştı. Ve o evden gitmişti, kendisi için yoktu. Christoffel'in işgücü, hayatlarını kazandıkları tarlaya akmıyordu.

"En büyüklerisin," dedi, "ne de olsa:.."

"Anne!" dedi Christoffel.

Annenin elleri yüzünü sakladı. Christoffel de –istenmemiş, evlilik dışı doğmuş olsa da– onun oğluydu ve oğlunun küçük, kimsesiz, köyün ve akrabaların üzerinde bir yük olarak oradan oraya itilip kakıldığı günlerde yaşadığı eski ıstırap yine kalbine saplandı.

"Ben gidiyorum," dedi Christoffel, "yarın erkenden."

Erkek kardeşleri kafalarını kaldırdılar. Donyağı Josepha'nın büyük yeşil gözlerini aydınlattı. Christoffel yutkundu.

"Ben mülkünüzde hak iddia etmek için gelmedim."

"Zaten hakkın yok," dedi anne çarçabuk, ellerini indirerek.

"Olsun ya da olmasın, ben bir şey istemiyorum."

"Ne istiyorsun?" dedi Niklas ağır bir şekilde.

"İkinizi istiyorum."

Niklas yanağındaki kirli sakalı kaşıdı. Jobst olup bitenleri komik buluyormuş gibi görünüyordu.

"Prusyalılar geliyor. Ben tekrar savaşmaya gidiyorum. Askere ihtiyacımız var."

"*Onları* götüremezsin," dedi anne. "Onlar benim!"

"Anlamıyor musunuz?" dedi Christoffel. "Jobst, Niklas, eğer siz gelmezseniz diğerlerinden hiçbiri gelmeyecek. Siz örnek olmalısınız!"

Anne, "Peki, bana kimi bırakıyorsun?" diye bağırdı tiz bir sesle. "Tina'yı mı? Yoksa *onu* mu?"

"En fazla birkaç ay sürer," diye savundu Christoffel. "Onları yeneceğiz. Niklas, Jobst, silahın nasıl doldurulacağını, nasıl nişan alınacağını, nasıl ateş edileceğini biliyorsunuz. Siz kaçan yaban domuzunu tek kurşunla avlarsınız. Bir Prusyalı çok daha kolay bir hedeftir."

Jobst ellerini ateş etme pozisyonunda tuttu ve hayali tetiği çekti. "Bum!" dedi. "Öldü!"

"Peki, Prusyalıların eli armut mu toplayacak?" diye sordu Niklas.

"Bum!" dedi Jobst. "Öldü!" Güldü. Harika bir espriydi. Tina'nın ağzı açık kaldı.

"İlk siz ateş edersiniz!" Christoffel onları ikna etmeye çalışıyordu. "Nasıl yapacağınızı öğreteceğim size. Döndüğünüzde de büyük şehir görmüş, özgürlüğü ve devrimi savunmuş insanlar olarak saygı göreceksiniz."

"Onların işi askerlik değil!" dedi anne. "Onların toprakları var."

"Toprak mı?" Christoffel o tepelik yerdeki kıraç, taşlı tarlayı düşündü. Ama böyle bir tarla bile buraya kazık çakmaları için yeterliydi. Yaşlı kadın ölmek için çatı arasına sürünerek çıktığında, Niklas'ın tarla için davranacak açgözlü ellerini görebiliyordu. Jobst'un güçlü, eğri tırnaklarıyla ona tutunmaya çalışışını da gördü. Annesi onlara böyle hükmediyordu işte; bir parça toprak için beslenen sefil bir umutla. İşte herkesin ayağı böyle bağlanmıştı! Mülk! Para! Eldeki serçe, çatıdaki güvercinden iyidir! İşte devrime halkın kendisi böyle ihanet etmişti: Kaybedecek bir şeyleri olduğu an, büyük *biz* bin tane küçük *ben*'e bölünüyordu.

"Evet, toprak!" dedi anne. "Babanız onun uğrunda öldü. Biz onun için açlık çektik, ama direndik. Patatesi böcek vurduktan sonraki yıl..."

Christoffel onun cılızlığını gördü ve bir kez daha yenildiğini anladı.

"*Onu* götür!" dedi anne küçümseyerek, zaferini hissederek. "Prusyalıların başını öyle bir döndürür ki, hepsi ters yöne gider..."

Erkek kardeşleri makaraları koyuverdi. Tina gözlerinde donuk bir bakışla Josepha'ya baktı.

"O burada kalacak!" dedi Christoffel.

"Kalmayacağım!"

Christoffel bir el işaretiyle Josepha'yı susturdu. Sonra tekrar annesine bakarak, "Sana para gönderdim ben," dedi, "en az birkaç yüz gulden." Yaşlı kadın itiraz edecek oldu ama Christoffel baskın çıktı: "Josepha'nın yemek masraflarını ödemek ve ben dönene kadar onu burada barındırmak için yeter de artar bile..."

"Ne zaman döneceksin?" dedi Josepha.

"İlk fırsatta," dedi Christoffel. Sonra, onun sessizliğinin ısrarı karşısında, isteksizce kabul etti, "Aslında tam bilemiyorum..." Birden patladı, "Savaş bu, kim bilir!"

Josepha doğruldu.

"Nereye gidiyorsun?"

"Eşyalarımı almaya."

Christoffel onu bileğinden kavradı ve elini bükerek yerine oturmaya zorladı.

"Kalmayacağım," dedi Josepha, sesi kararlıydı.

"Konuşuruz, daha sonra," diye ona önerdi Christoffel.

"Dert etme," diye teselli etti Niklas, ensesini kaşıyarak, "senin için ona göz kulak oluruz!"

"Ya onlar beni öldürür," dedi Josepha, "ya da ben onları."

Ses tonundaki bir şey erkek kardeşleri kıpırtısız bıraktı. Annenin ciyak ciyak sesi duyuldu: "Öldürürsün öyle mi? O kem gözlerini ailemden uzak tut..." Aniden batıl inançlar ortaya çıkıp korku ve içerlemelere karıştı. Hastalık her yerden vurabilirdi... Evde bir yabancı... İnek ateşlenmişti... Savaş, askerler, ateş...

Josepha onu reddetti.

Fakat sonra, dar karyolada, ay ışığı eski, yamalı battaniyede şekiller oluştururken, Christoffel'in kendisine dayanmış çıplak, titreşen bedenini hissetti. Ona yalvarmamak için kendini tutarken omuzları sarsılıyordu, elleri yumruk halinde sıkılmıştı.

Böylece teslim oldu, onun başını ve yara izli sırtını okşayarak, ona bastıran göğsünü ve belinin gücünü hissederek, içinde yükselen ve onu patlamakla tehdit eden arzunun dinginleşeceğini ve saatlerce huzursuz, uyanık, o diğer adamı, ağır, tatlı bir zehir gibi kanının içinde akan Lenz'i düşünmemeye çalışarak yatmayacağını umarak.

"Josepha!" diye fısıldadı Christoffel.

Josepha onun sırtını hafifçe vurdu.

"Nasıldı, Josepha?"

"Nasıl olsun ki?"

"Bilmek istiyorum!"

Josepha dinledi. Hasır çatırdadı. Ev seslerle doluydu. Ahşap her zaman canlıdır ve kurtlar, hamam böcekleri, fareler vardır.

"Lütfen söyle bana!" diye yalvardı.

"Neyini söyleyeyim ki? Bunu yapıyorsun ve yapılmış oluyor."

"Seni çok seviyorum," diye fısıldadı, başı onun göğsüne yaslı. "Bana güzel olduğunu söyle. Beni ara sıra da olsa düşüneceğini söyle."

"Tabii." Josepha pozisyonunu değiştirdi. Christoffel ağırdı ve bu yatak yüzünden Josepha'nın her yeri ağrıyordu. "Seni düşünmemem için bir sebep var mı?"

Christoffel iç geçirdi. "Bu son gece," ve ekledi, "ne kadar olacağını bilmediğim bir süre..." Bir diğer duraksamadan sonra, aceleyle, "Beni bekleyeceksin! Söz ver bana! Söyle, Josepha..."

Josepha onu sakinleştirmek istedi. Christoffel'in niyeti iyiydi. Ve onu sevdiğini söylerken gerçeği söylüyordu. Pek az kadın bu kadarını yaşar; hayatı biliyordu. Ve kim oluyordu da taleplerde bulunacaktı? Elinden geldiği kadar sık Christoffel'i düşünecek ve onun sağ salim dönmesi için dua edecekti.

"Aklının nerede olduğunu biliyorum," diye başladı Christoffel tekrar. "*Onu* düşünüyorsun!"

"Hayır. Hayır, hayır!"

"Bana yalan söyleme. Bunu anlarım. Senin canını acıtmayacağım, seni dövmeyeceğim, sana hiçbir şey yapmayacağım. Tıpkı bir köpek gibi, bana ne verirsen onu alacağım ve bunun karşılığında elini yalayacağım."

"Birlikte olduğumuzda neden hep böyle konuşmak zorundasın? Başka zaman hiç böyle konuşkan değilsin!" Kendi duygularını veya başka birininkini böyle incelemeye çalışmak onu rahatsız ediyordu. "Sen konuşuyorsun ve sonra bir şeyler uçup gidiyor."

"Tamam, sustum."

"İyi olur."

Ona açıkça yaptığı kimi adaletsizliği telafi etmek onu için mekanik bir şekilde okşamaya başladı. Christoffel onun okşamalarına karşılık verirken bedeninin üzerinde onun kaba elini hissetti. Bu onu rahatlattı. "Ah, sen!" diye fısıldadı, dilinin ucu Christoffel'in kulağını arayarak. "Aptalın tekisin."

"Evet." Christoffel'in eli durdu. "Sanırım öyle. Neden yarın, döndüğümde burada olacağını bilerek, gönül rahatlığıyla gidemiyorum?"

"Burada olmayacağım!"

"Saçmalama! Nereye gideceksin? Karnını kim doyuracak? Sana kim bakacak? Eski hayatına tekrar başlamak istemiyorsun, değil mi?"

"İstediğim yere gidebilirim," dedi Josepha, eli onu avutarak. "Çalışabilirim."

Christoffel onun elini itti. Dirseğinin üzerine dayandı, yüzünü kaldırdı, yarı ışıkta onun gözlerini incelemeye çalıştı ve sordu: "Peki seni tekrar nasıl bulacağım?"

"Beni bir kez buldun, öyle değil mi?"

Josepha dudaklarını sıktı. Onun kendisini nerede ve hangi koşullar altında bulduğunu düşünmek istemiyordu.

"Evet," dedi, "buldum."

Josepha gülmeye çalıştı. Christoffel'in yüzünü ellerinin arasında tuttu, onu kendisine çekti ve öptü.

"Söz ver," dedi Christoffel.

Josepha onu öpmeye devam etti. Parmak uçlarını onun ensesinde ve bedeninin yanlarında gezdirdi.

"Söz ver!" dedi Christoffel. "Burada beni bekleyeceğine söz ver!"

"Veremem." Josepha başını iki yana salladı. "Katlanılır gibi değil. Sizinkiler..." Durdu. "Hele bir de sen yokken..."

"Korkmana gerek yok." Christoffel burnundan soludu. Tanrım, nerelerden gelmişti, çok daha kötü müşterileri nasıl idare etmişti. Rastatt'taki Türkenlouis, Christoffel'e pek de genç hanımlar için bir okul gibi gelmemişti. "Annemi... onun neler yaşadığını anlamalısın. Aslında kötü insan değildir. Kardeşlerimle de başa çıkılabilir." Çok da ikna edici olmadığını hissedip ekledi: "Onlar birbirlerini kontrol altında tutarlar." Bir duraksamadan sonra, "Sen de minik, aciz biri değilsin."

"Günlerimi azarlanarak, kavga ederek, o berbat yemeklerin her lokması için savaşarak, pençe yiyerek ve can havliyle kendimi kurtarmaya uğraşarak geçirmek istemiyorum."

"Biraz iş yapsaydın..." diye önerdi tereddütle. "İhtiyara yardımcı olmaya çalışsaydın..."

"Evin hizmetçisi! Irgat, ama para ödenmeyen biri! Beni buraya, bu pisliğin içine bunun için mi getirdin?"

"Bağırma! Duyacaklar."

"Duysunlar. İstediğim kadar bağırırım! Pislik! Pislik! Pislik! Aptal, zampara köylü damızlıklar! Adi, dişsiz yaşlı orospu! Hepsinin canı cehenneme!"

Christoffel elini onun ağzına kapadı. O ise dişlerini Christoffel'in eline geçirdi. Christoffel irkildi, ama elini çekmedi. Josepha'nın dişleri keskindi. Josepha kan damlasının tuzunun tadını aldı. Gevşedi, başı geriye yaslandı, bedeni seğiriyordu.

"Josepha..." Christoffel'in sesi boğuktu. "Anlamıyor musun? Gidersen seni kaybedeceğim."

"Niyeymiş o? Tabii ki öyle olmayacak!"

"Öyle olacak," diye ısrar etti yumuşakça. Yatağın yanındaki sarsak masaya uzandı ve küçük bir paketi aldı. "Sana bunu sabah verecektim" dedi, kâğıdı açıp satın aldığı atkıyı ve yeşil-sarı kenarlı kurdeleyi battaniyenin üstüne koyarak.

Josepha ipeği hissetti. Gözleri doldu. Christoffel üzerine eğilirken sanki bir tülün arkasından onun kendisine fısıldayan kare yüzünü gördü. "Söz ver! Söz verecek misin?"

"Bu senin için çok mu önemli?"

"Bu benim hayatım demek."

Neden söylemeyeyim ki, diye düşündü. Söz vermek ne ki! Madem onu mutlu edecek...

"Harika bir kurdele," dedi, onu bir ışık huzmesine tutarak. "Bunu takacağım..."

"Josepha!" Bastırıyordu.

"Bir de atkı! Bu kadar para harcamamalıydın!"

"Josepha!.."

"Peki, ben evet desem, bana inanacak mısın? Ben kendime inanmazdım."

"Pekâlâ!" Oturdu. "İstediğini yap, yapmayı her zaman istediğini! Yine bir fahişe ol! Umurunda bile olmadığın Lenz'in peşinde koş..." Josepha'nın kaskatı kesildiğini, yüzünün solduğunu, gözlerinden anlamın gittiğini gördü. Christoffel'in omuzları düştü.

"Kalacağım," dedi Josepha ölü bir sesle. "Burada kalıp seni beklemeye çalışacağım."

Christoffel başıyla mekanik bir şekilde onayladı.

"Bu seni tatmin eder mi?" diye sordu ruhsuzca.

Christoffel uzandı. Döşekteki hasırlar vücuduna battı. Şimdi eline ne geçmişti? Josepha bir eliyle verdiğini öteki eliyle geri almıştı. Ya da ona hiçbir zaman hiçbir şey vermemişti. İşkence içinde yan tarafına döndü. Onu yanında hissetti, kalçasının sıcaklığını, teninin pürüzsüzlüğünü, etinin dayanıklılığını. Josepha geri çekilmedi. Christoffel bir an için onun uyuyakaldığını düşündü, ama Josepha'nın gözleri ardına kadar açıktı, içlerindeki solgun ışıltı solgun gecenin bir yansımasıydı. Christoffel hantalca onu okşamaya başladı, her okşayış bir özür. Sonra öfkelendi: O kimdi ki ona bu kadar tepeden bakıyordu? Josepha'nın canını acıtmak maksadıyla onu kabaca tuttu. Josepha dişlerini sıktı. Bir süre sonra, Christoffel'le savaşmayı kesti.

Christoffel onun göğsünün üzerine çöktü.

Josepha onun omzuna hafifçe vurdu. "Ağırsın!"

Christoffel ağırlığını kendi dirseğine verdi. "Josepha?"

"Yine ne var?"

İstediği için kendisinden nefret etti, ama istedi. Bu bir sabit fikirdi.

"Ah, Tanrım," diye iç geçirdi, "yine mi başlıyorsun!"

Christoffel'in yüzüne gölge düştü. Göğsünden sanki hıçkırık gibi bir ses geldi.

"Harikaydı," dedi Josepha o zaman. "Seni asla unutmayacağım. Kendine iyi bak, olur mu?"

Christoffel kendini zorluyor, altta yatan anlamları, gerçek ve yalanın sırrını, yaşamı ve içindeki anlamı duymaya çalışıyordu. Yavaşça, parmakları düğümlenmiş tutamları özenle ayırarak, onun saçlarını okşadı. Sonra ağzından hafifçe öptü ve "Teşekkür ederim," dedi.

"Bir şey değil," dedi Josepha ve gülümseyerek, "Keşke devam etseydi."

Uzaklarda bir yerde bir horoz ötmeye başladı, ama sanki zamanı yanlış hesaplamış olmaktan utanç duyarak, hemen sustu.

Christoffel doğruldu. Bir an çıplak ayaklarının üzerinde karyolanın yanında durarak onun çıplak bedenine, pembe uçlu yuvarlak göğüslerine, beyaz, sıkı göbeğine baktı. Sonra onu battaniyeyle örttü, pantolonunu giydi, avludaki tulumbadan incecik akan soğuk suyu düşünerek titrerken bir havlu aldı.

22. Bölüm

1) General Mieroslawsky, iki ayrı devlet olmakla birlikte, askerî açıdan tek bir birleşik mıntıka kabul edilen Baden ve Palatina Halk Hükümetlerinin hizmetine, Başkomutan olarak atanmıştır.

2) Askerî harekâtın komutası, sevk ve idaresi atanmış Başkomutana aittir.

3) Bu amaçla, yukarıda isimleri belirtilen devletlerin Hazine güvencesini taşıyan makbuzlar mukabilinde, Geçici Hükümet tarafından ismi verilmiş üç sivil komiserin muvafakatinin alınması şartıyla, askerî ihtiyaçlar ve savaş için gerekli her şeye el koyma yetkisine sahiptir.

4) Başkomutan, kendi emrinde hizmet etmek üzere görevlendirilecek subayları önerme hakkına sahiptir. Bu subayların yeterlikleri, üyeleri iki devletin hükümetleri tarafından belirlenecek bir komisyonca tetkik edilecektir.

5) Bütün askerî teşebbüsler Başkomutanın kontrolüne tabidir.

6) Başkomutan, mevcut yasalar doğrultusunda ve sivil komiserlerle mutabık kalarak Halk Milisini teşkilatlandıracaktır.

7) Baden ve Palatina Hükümetleri, Başkomutanı görevden alma, Başkomutan da görevden çekilme hakkını saklı tutmaktadır.

Karlsruhe, 15 Haziran 1849

Baden Kurucu Meclisi Adına:
İmza: Ganter, Birinci Başkan Yardımcısı

Geçici Hükümet Adına:
İmza: L. Brentano
Werner

Sekreterler:
İmza: C. Rotteck
Florian Mördes
Pellisier.

General Mieroslawsky ile Baden Kurucu Meclisi arasındaki anlaşma. Lenz'in elindeki kopyada şu ibare yer alıyor: "Bilgi için, Albay Joh. Phil. Becker'e".

...siyaseten sakat doğmuş bir devrimi yeniden canlandırmak imkânsız olsa da, destansı bir cenaze törenini yönetmek için doğru zamanda geldim.

Jenni & Son Yayınevi tarafından 1849'da Bern'de yayınlanmış "Baden Seferi üzerine General Mieroslawsky'nin Raporları"nın Lenz'deki nüshasında altı çizilmiş satırlar.

Leş kokusu, etrafa yayılan dev, biçimsiz bir taşkın gibiydi. Ona alışmanız mümkün değildi. Her düşüncenize sızıyor, her hareketinize yapışıyor, bir parçanız haline geliyor, öyle ki, sürekli olarak kendinizden bir şey koparıp atma ihtiyacı doğuruyordu.

Lenore bir pencere daha açtı. Çatlamış pencere pervazına biri, muhtemelen bir öğrenci, ilkel bir yazıyla bir söz karalamıştı, *Barbara ist dumm!** Koğuşun ön duvarındaki karatahtada, ayakta tedavi edilen bir hastanın, kendisinin ve acı çeken hasta arkadaşlarının gönüllerini eğlendirmek için tebeşirle çizmiş olduğu açık saçık bir resmin altında, Latince cümle parçacıkları hâlâ duruyordu.

Dışarıda güneş parlıyordu. Cadde askeriyenin rengi ve hareketiyle doluydu. Yolun karşısındaki evin pencereleri ışık saçıyordu. Çiçekler, kiremitler, gökyüzü, bütün dünya tertemiz yıkanmış gibi görünüyordu.

Lenore koğuşa geri döndü. Birkaç gün önce öğrenci sıralarının olduğu yere her türden portatif karyola yerleştirilmişti, ama yeterli sayıda değildi ve Doktor Walcher hasır yığınlarının üzerine serilmek üzere battaniye getirtmişti. Burada, gözleri derin çukurlarına gömülmüş, külrengi derilerinin üzerinde kirli sakalları uzamış yaralılar yatıyordu. Öksürüyor, inliyor, lanet okuyorlardı. Ama her türlü feryattan daha kötüsü, düzenli olarak aralarına çöken ani sessizliklerdi. Her askerin başının üzerindeki duvara, askerin adını, rütbesini, birliğini belirten bilgiler ile Doktor Walcher'in kötü el yazısıyla yazılmış, yaralının durumuyla ilgili birkaç sözcük yazılı bir kâğıt asılmıştı. Lenore doktorun yazdıklarının hepsini anlamıyordu, ama askerlerin yüzlerini okuyor ve nabızlarını ölçmek, alınlarındaki teri silmek, sargılarını değiştirmek, dışkılarını almak için yataklarının yanına gittiğinde, her

* (*Alm.*) "Barbara aptalın biri."

nasılsa, kendisine anlattıklarından fazlasını bildiklerinden şüpheleniyordu. Biliyorlardı. Ateşler içinde, huzursuz, nefes darlığı çektikleri gecelerde yaşamla ölüm arasındaki kapıyı, Doktor Walcher'in ameliyathane yaptığı yan odanın kapısını izleyip duruyorlardı. O kapı her açılıp kapandığında, tüm başlar oraya dönüyor, Lenore da, farkında olmadan, bu genel harekete katılıyordu. Sonra bekliyorlardı. İçinde her biriyle ilgili bir tehlike taşıyan amansız bir oyun, kalın ahşaba rağmen içeri sızan kargaşada sonuca bağlanan bir bahisti. Çünkü odanın iki kapısı vardı ve yalnızca biri oraya, tekrar hayata döndürüyordu.

O kapı.

Lenore ona bakmamaya çalıştı. En yakındaki karyolaya gitti, askerin yastık olarak kullandığı sırt çantasını düzeltti ve dikkatini, askerin terden benek benek olmuş solgun yüzüne vermeye çalıştı.

"Kendini nasıl hissediyorsun?"

"Sıcak," dedi asker. "Sıcak, Matmazel Lenore." Sonra, dişlerini göstererek, "Başaramadı o arkadaş, değil mi?"

Lenore rol yapmayı bıraktı. Kapının ardında Walcher'in iki hademesi, boş sedyeyi dürüp bir köşeye kaldırıyordu. Hademelerden biri hafiften kusacak gibi oldu; daha duyarsız, kas yığını olan diğeri ise kayıtsızca puro tüttürüyordu.

"Bacakları ezilmişti," dedi asker karyolasından, "iki bacağı da. Daha yolda ölmemiş olması bir mucize." Sesindeki cesaret gösterisi kaybolmuştu. "Matmazel Lenore?"

"Evet?"

"Ama biz kazandık!"

"Evet, kazandık!" diye onayladı, sesinin tonuyla onun yalnızca Neckar nehrinin kuzeyindeki tepelerde yapılmış o savaşın zaferini değil aynı zamanda kendisinin ameliyat odasının şiddetli ıstırabı ve bu koğuşun pis kokusu içinde kazanmış olduğu kişisel zaferi de hissetmesine çabalayarak. "Bu gece pencereden havai fişekleri göreceksin."

Bu gece... Becker'in tümeniyle savaşta olan Lenz'i düşündü. Bu gece, bütün Heidelberg kutlamalar içinde ışıklandırılmış olacaktı. Şarap su gibi akacak ve tepelerdeki dev ateşler işgalcilerin geri çekilişini Hessen topraklarının içlerine kadar ilan ederken, yurttaş ile asker birbirini kucaklayacaktı.

"Ben de şu doktora ulaşmakla," dedi asker, "şanslı değil miydim? Altın gibi elleri var. Vücudumdaki kurşunu çıkardı. İşte, gördünüz mü onu, Matmazel Lenore..."

Erkeklerin acı çekip öldüğü, erkek işi olan bir yerde bir kadına duyulan ilk güvensizliği aştıktan sonra, ona Matmazel Lenore dediler. Bir hareketi, bir sözü, elinin bir dokunuşuyla güvenlerini kazandıktan sonra da Lenore'yi erkek hemşirelere tercih eder oldular.

Asker ince boynunun etrafındaki bir ipe asılı küçük, yağlı bir torbaya uzandı. İçinden, yassılmış bir kurşunu alıp ona doğru uzattı. "Şu kurşun, başka hiçbir şeye benzemiyor, değil mi? Bu gece havai fişekleri izleyeceğim, yarın da ayağa kalkacağım. Yalnızca çok kan kaybettiğim ve çoğunlukla çok ateşim olduğu için bedenim sanki benden uzaklaşıyormuş gibi. Komik; derideki küçük bir delik insanı ne hale getiriyor. Doktorun mermiyi çıkarışını fark edemedim bile... altın eller diyorum size, ama çok içtim, güzel içkiydi, hayatımda daha iyisini içmemiştim, en güzel tarafı da buydu Matmazel Lenore..."

Gözleri kapandı. Başı yastığa düştü. Lenore içini çekti. Yaralı adamın alnında, sivri burnunda, çenesinde Lenore'nin artık tanımaya başladığı ciddi gölgeler oluşuyordu. Bu savaşta, onun kaçmak istediği, böylesi bir zorluğa hazır olmadığını düşündüğü, kanlar içinde bir uzuv kalıntısının, iltihap dolu bir yaranın, ağrıdan kıvranan bir bedenin, onun içindeki zayıf irade gücünü çökertmekle tehdit ettiği anlar olmuştu.

"Şu kız burada ne yapıyor!"

Herkesin, en çok da Lenore'nin kendi hayrına, genizden gelen keskin bir sesle söylenen Fransızca sözcükler, yusyuvarlak, elma yanaklı, yuvarlak gözlü, yanındaki uzun boylu, gösterişli yüzlü, bir miktar teatral şahsiyetin Sancho Panza'sı gibi görünen subay tarafından çevriliyordu.

"Buranın bir askerî hastane olduğunu sanıyordum!" Fransızcasında hafif bir aksan vardı. "Savaş ve kadınlar pek bağdaşmaz!"

Yavaşça Lenore'ye doğru ilerleyen Don Kişot, kaliteli dana derisinden yumuşak, yüksek çizmelerle, kısmen Sardinya'nın, kısmen Polonya'nın, kısmen de tanımlanamayan bir yerin üniformasını giymiş ve şakaklarındaki beyazlaşmış açık sarı saçının üstüne şu anda Fransız

ordu modası haline gelmiş olan kırmızı kenarlı, silindir biçimli, mavi bir başlık yerleştirmişti.

Lenore doğruldu. Elinin tersiyle, alnına düşmüş bir tutam saçı itti ve soylu görünmeye çalıştı. Elbiselerine, tenine, burun deliklerine, ağzına yapışmış ekşi-tatlı, yapış yapış ve uğursuz leş kokusu yüzünden bunda pek başarılı olamayacağından korktu.

"General! Ah, General!"

Bu, karyoladaki askerden gelmişti. Fransızca kelimeleri, metalik tıngırtıyı duyunca gözleri açılmış ve âdeta bir baş melek görmüşçesine hürmet ve sevinçle gözlerini dikmiş, bakıyordu.

"General –burada!"

Sancho Panza sesleneni keşfetmeye çalıştı, ama Lenore görüntüsünü kestiği için keşfedemedi. Lenore, dudakları hafifçe bükük, Don Kişot'un bakışlarındaki şaşkınlık mahcubiyete dönüşene kadar hareketsiz bekledi.

"General..." Daha zayıf.

Don Kişot'un topukları kavuştu, eli başlığının siperine yükseldi. "Matmazel..."

O anda, hademelerin haber verdiği, kan sıçramış önlüğüyle bir kasabı andıran Doktor Walcher koridordan aşağı geldi. "Bu ne beklenmedik bir mutluluk!" dedi nefes nefese. "Bu ne sürpriz!" Sonra Lenore'ye dönerek, "General Mieroslawsky! Onu resimlerden tanımadınız mı?"

"*Le Capitaine** Küchelbecker," dedi Mieroslawsky Sancho Panza'sına yönelen bir el hareketiyle, "*mon aide-de-camp.*"**

"General!" Sabırsız.

"Biri *bana* sesleniyor!" dedi Mieroslawsky.

"Şu yaralı asker, efendim..." Lenore sırt çantasının üzerindeki yüzü işaret etti. Adam gülümsemeye yelteniyordu, ama elmacık kemiği ve çenesinin üzerindeki deri daha şimdiden çok gergin görünüyordu.

"Lütfen tercüme edin," dedi Mieroslawsky, Küchelbecker'e. "Yaralıları ziyaret etmek General'in görevlerinden biri olduğundan, habersiz gelişimiz ve Matmazel'in buradaki varlığını yanlış anladığımız için Matmazel'in ve Doktor'un affını rica ediyorum..."

---

* *(Fr.)* "Yüzbaşı."

** *(Fr.)* "Emir subayım."

"Yurttaş Einstein hemşirelik yapmaya gönüllü oldu," dedi Doktor Walcher. "Bir deneyim, ama işe yarıyor. Bu da devrimin bir parçası..."

"General...!" Israrcı. "Beni tanımadınız mı?"

"İzninizle!" Mieroslawsky, Lenore'ye başıyla hafifçe selam verip karyolaya gitti ve bir başkomutanın dahi yaralı bir kahramanın nazını çektiğini gösteren bir yüz ifadesiyle askeri inceledi. "Çıkaramadım..." dedi.

Asker başını salladı, "Belki de ben değiştim." Elini açtı ve General'in göreceği şekilde mermiyi tuttu. "İşte bir askeri değiştiren şey bu. Ben sizin gardiyanınızdım, General. Berlin'de, Moabit Hapishanesi'nde..."

"*Mon Dieu*..."* Dizleri kılıcıyla sakarca birbirine giren Mieroslawsky, bir cep bıçağı gibi katlanıp alçak karyolanın kenarına dikkatlice oturdu. Eski gardiyanını omuzlarından kaldırıp onu, o kaybedilmiş kardeşi üç kez öptü. Diğer yaralılar, asker ve Başkomutanın kucaklaşmasını görünce neşeyle tezahüratta bulundu.

Derken neredeyse Küchelbecker'in tercüme edemeyeceği kadar hızlı bir Fransızca seli geldi. "Buraya nasıl geldin? Seni son kez gördüğümde hüküm giymek üzereydim: İdam mangasının ateşiyle ölüm!" Güldü. "Bak, ikimiz de hayattayız!" Ve bütün koğuşa, "Bugüne kadar sahip olduğum en iyi gardiyan! Kalbi olan bir adam! Bir insan! Hayatımı kurtardı!.."

Sonunda Mieroslawsky, gözlerini parfümlü bir mendille kurulayarak doğruldu. "Doktor, onun yaşayacağına söz verin, olur mu? Ve siz, Matmazel, arkadaşım için elinizden gelenin en iyisini yapın..."

Tezahürat ona esin vermiş görünüyordu.

"Hepiniz arkadaşlarımsınız!" diye haykırdı, leş kokulu odayı uzun kollarıyla kucaklayarak. "Yoldaşlar! Kardeşler! Şu yaralı askere, muzaffer savaşın şu kahramanına bakın! Bir zamanlar o, Alman ulusunun jandarması şu kutsanmış küçük adama, *ce pédéraste de Berlin*,** Prusya Kralına hizmet etmişti. Fakat sonra bizi dinledi, bizden öğrendi; zincirlenmiş mahkûmlar olsak da, biz ona özgürlük mesajını getirdik ve o kahrolası tiranı bırakıp mücadelemize katıldı..."

---

* (Fr.) Ulu Tanrım –*çev.*

** *(Fr.)* "Berlin'deki şu oğlancı."

Tekrar yaralı askere döndü, eğildi ve onu yanağından öptü. "*Au revoir, camarade! Bonne chance!*"* Doğruldu ve peşinde Küchelbecker ve yürüyebilen tüm hastalarla birlikte koridordan aşağı doğru yürüdü.

Lenore yaralı adamın yüzündeki gölgelerin derinleştiğini gördü. Walcher'i hafifçe dürttü. Doktor bir baktı ve askerin nabzını duymak için eğildi. Birkaç saniye sonra bileği bırakıp Lenore'ye fısıldadı, "İç kanama. Hademeleri çağırın. Burada ölmesini istemiyorum..." Ve kulak tırmalayan, meydan okuyan Fransızcası odanın öteki ucundan duyulan General'in peşinden aceleyle gitti.

Lenore ölmekte olan adamın sedyeye konmasına yardımcı oldu. Artık konuşamıyordu, ama gözleri parlıyordu. Lenore askerin elini sıktı ve onun hızla solmakta olan yüzünde büyük bir mutluluğun yansıdığını hayretle gördü. Onun o ölümcül yan kapıya götürülüşünü izledi. Askerin zihnini böylesine coşturan neydi, diye düşündü yürek sızısıyla. Bu kıvılcıma neden olan neydi? Efsane mi? Kişilik mi? Orduya komuta etmek üzere işe alınmış ve devrimin umutlarını bağladığı bu General Mieroslawsky kimdi? Bir paralı asker komutanı mı? Bir özgürlük kahramanı mı? Gözünü budaktan sakınmayan bir macera-perest mi? Yoksa şövalye geçmişinden buhar kazanlarının, demiryolu hisselerinin ve faiz oranlarının zamanına sıçramış bir Don Kişot mu?

Birinin kendisini izlediğini hissedip başını kaldırdı.

Koridorun kapısında bitkin ve kirli yüzü, yorgunluktan küçülmüş gözleriyle Lenz duruyordu. Lenore'nin dudakları onun ismiyle şekil aldı. Pis koku onu terk etmiş gibiydi; koğuştaki yaralılar ve Doktor Walcher'in kanla çizgi çizgi olmuş önlüğü uzaklaştı; Mieroslawsky'nin tiz sesi belirsizleşti.

Ağır ağır Lenz'e doğru yürümeye başladı. Onu karşılamak için ellerini açmak istiyor, ama elleri ona itaat etmiyordu.

Lenz'in koluna sıkıca sarıldı.

Işık dolu gece daha yeni başlıyordu; hava tatlıydı; o hayattaydı, Lenz hayattaydı... Konuşmalar kesik kesik sürüklenip coşkuyla ona geliyordu. İsimler: Ladenburg, Käfertal, Schriesheim... İnsanlar bu

* *(Fr.)* "Hoşça kal, yoldaş! İyi şanslar..."

orman köylerinden, sanki yabancı ülkelerin ele geçirilmiş başkentleriymişçesine heyecanla söz ediyordu. Birahanelerde bandolar bangır bangır devrim şarkıları çalıyordu. Ucuz şarap kokan meyhanelerde sarhoşlar birbirlerinin kollarına düşüp sevinçle ağlıyor ya da Berlin'e yürümekle tehdit ediyordu. Askerler, sokaklarda, meydanlarda ve toprak setler boyunca, konak yeri bulamamış halk milis birliklerinin yanında kamp kurmuştu. Devrimin muzaffer koruyucuları memnuniyetle sunulan çok miktarda tavuk, sosis, rosto ve bumbarı [kokoreç] tüketirken, yurtsever yurttaşlar ve onların iffetli eşleri ve kızları, ateşlerden parlayan yüzlerle, mutluluk içinde onları seyrediyordu. Köprülerin öbür yanından Sigel'in ve Becker'in savaş yorgunu taburlarının ilerleyişini desteklemek için gümbürdeyen topların ve trenlerin sesi geliyordu. Ağaç ve çalı, köşe, kapı eşiği ve sokak aralarının koruması altında, genç kızlar gülüyor ve genç erkekler, kadim yöntemlerle, taleplerini dile getiriyordu: Yarın gitmiş olacaklardı...

"Sana nasıl anlatsam, Lenore..." dedi. "Korktum mu? Tabii ki korktum."

"Kendine kızma!"

"Kızgın değilim!" Lenz konuşmayı kesti.

Vahşi bir takırtıyla ilk havai fişekler tepedeki kalenin sarmaşıklara bürünmüş kalıntılarının üzerinde yükseldi. Boş pencereler görkemli sarılığın içinde siyah kalmıştı. Ve sonra altın bir yağmur, süzülerek ağaç tepelerine doğru alçaldı.

"Nasıl anlatsam..." diye devam etti Lenz. "Sana koğuşta acı çeken, ölen askerlerle ilgili duygularını sorsaydım, anlatabilir miydin?"

"Peki o halde," dedi Lenore, "konuyu değiştirelim." Lenz'in bileğini okşadı. "Başka şeylerden söz edelim. Ne istersen..."

"Anlamıyorsun! Ben bu konuda konuşmak *istiyorum*! Biz kazandık! Onları yendik!"

"Buradasın," dedi Lenore. "Birkaç saatin var. Benimlesin. Önemli olan tek şey bu."

"Bu, Aşağı Laudenbach'taki gibi değildi..." dedi Lenz aceleyle. Atından aşağı sarkan Ağır Süvari. Çocuk, mavi bağırsakları tutan beyaz eller. Ağlayan Amalia...

Gece gökyüzüne yeni bir güzellik fışkırdı; ağır ağır dönen bir tekerin mor, pembe, yeşil, sarı parmakları.

"Bütünüyle farklı," dedi. "Bu bütünüyle farklıydı."

Ani, sert bir hareketle Lenore'yi kendisine çekip kabaca öptü.

"Bravo!" diye haykırdı biri. "Ona göster, asker!"

Lenz utanmış bir şekilde güldü ve Lenore'yi çekerek götürdü. Nehirde beyaz ışınlar çaprazlama gidip geliyor, kırmızı küreler patlayıp suya yıldız yağmuru olarak yağıyordu. Ötelerden kükreyen bir tezahürat yankılandı: "Hurra! *Victoria*!"

"Ne olduğunu sana anlatabilirim," dedi Lenz. "Bu zor değil. Ama dış yüzü."

Lenore adımlarını Lenz'inkine uydurdu. Dudakları hâlâ onun ağzını hissediyordu. Dağ tepelerindeki haleler, harabelerin pürüzlü çizgileri, evlerin çatıları, ağaçların tepeleri onun etrafında yavaşça, tatlılıkla dönen bir atlıkarınca gibiydi.

"Yaptığımı yaptıktan sonra, şu Mecklenburgluların koştuğunu görüp bir anda düşman kanadını yararak ilerlediğimi fark edince, kendi kendime hareketlerimin ne kadarının planlı, bilinçli, düşünülmüş olduğunu sordum..." Başını iki yana salladı. "Bir köpeğin fırsat bulduğunda bir diğerinin boğazına atlamasında ne kadar planlama var?.. Dakikalar içinde oldu. Ya da dakika gibi görünen saatler içinde. O kadar çok bağırdım ki sonunda hiç sesim kalmadı. Ne bağırdığımı hatırlamıyorum, ne de verdiğim emirlerden bir tekini..."

Lenore başını kaldırıp ona baktı. Yüzü hareket halinde, gözlerinin külrengi ise neredeyse siyahtı.

"Hayır, bu kahramanlık değildi. Yapabileceğin başka bir şey yoktu. Ben alçakgönüllü bir insan değilim. Takdir edilmekten hoşlanırım, neden hoşlanmayayım?.. Bak, Schriesheim'ın batısında, çoğu Karlsruhe'den askerlerim olan kuvvetle, halk milisinin bir bölüğüyle dizilmişim. Rossmayr'ın tümeninin soluma katılması gerekiyor, ama onlardan tek bir iz yok. Küçük dürbünümle Ladenburg'da, Rossmayr'ın harekât merkezindeki çatışmaları gözlemleyebiliyorum. Orada onlar Neckar geçidini ve demiryolu köprüsünü savunmaya çalışıyor. Köprünün üstünde düşmana karşı iki top ateşe hazır; ateş ettiklerinde küçük siyah dumanlar görüyorsun, sonra da patlama sesi geliyor. Düş-

man dalgalar halinde saldırıyor, miğferlerine bakılırsa Hessenliler. İlerliyorlar, birkaç ölü ya da yaralı veriyorlar, geri çekiliyor, yeniden toplaşıp tekrar ilerliyorlar. Bu esnada, benim olduğum küçük tepede, otlar arasında kuşlar ötüyor, arılar vızıldıyor, tekerlek izleriyle dolu bir yoldan bir köylünün at arabası gıcırtılı seslerle geliyor –barış; en olmayacak şey. Kendini şekerleme yapıyormuş gibi hissediyorsun..."

"Peki, sonra?" dedi Lenore. İçini döküp boşalmaya çalışan birçok yaralıyı dinlemişti. Ne kadar ilgi göstermek gerektiğini biliyordu, zorlamak yoktu, yalnızca şu: Ben buradayım, bekliyorum.

"Sonra işler çılgın bir hal almaya başladı. Kıtalar yaklaşıyor, ama bunlar bizimkiler; piyadeler, Ağır Süvariler, topçu birlikleri. Ladenburg'dan gelmişler. Rossmayr onlara bizim mevkiimize yanaşmalarını emretmiş. Ama bu gerçek olamaz! Ladenburg'da şu iki top hâlâ köprünün üzerinde duruyor; ama artık korumasız. Hessenliler de bastırıp duruyor. On, çok çok yirmi dakika içinde köprü düşecek; düşman Neckar'ı geçip cepheyi yaracak... İşte ben o zaman bağırmaya başladım."

Güldü. Patlamaların, ıslıkların doruğu ve renklerin zaferiyle havai fişek gösterisi sona erdi. Toprak set ile nehrin suyu bir anda kapkara kaldı. Lenz korkuluğa yaslandı. Aşağıdan sesler geliyordu; bir kız şarkı söylemeye başlamıştı, kürekler suya çarpıyordu.

"Var mısın?" dedi Lenz. "Tekneyle açılalım mı?"

"Bir tekne bulabilirsek..."

Bir hedefleri olunca, toprak set boyunca daha hızlı yürüdüler. Lenore şalını çıkardı ve başlığını koluna asarak saçını yumuşak esintiye açtı.

"Gerisini," dedi Lenz, "anlık görüntüler olarak hatırlıyorum. Rossmayr'ın karşı atağımızı desteklemek için dönen Ağır Süvarileri. Koşma, tökezleme, ayağa kalkma. Garip bir şekilde gelişigüzel ateş, ama izlenimim yanlış olabilir. Siperlerin arkasındaki nişancılar bizi durdurmaya çalışıyor: Mecklenburglularmış, sonradan öğrendim. Ben sürekli haykırıyorum, Hücum! Süngü tak! İleri –aklıma ne gelirse. Ağzı açık yıkılan biri, çığlık atıyor. Derken bir at, şimdi bir atım var; biz köprünün kuzeyindeki demiryolu setine ve düşman saldırısının başlatıldığı yola ulaşırken at üstündeyim. Bir adam gülüyor, bana

Hessenlilerin yolunu kestiğimizi ve tam bir ricat içinde olduklarını anlatıyor. Ilık suyun tadına varıyorum, suyun ceketimden aşağı aktığını görüyorum, içiyor, içiyorum. Ancak çok daha sonraları her şey netleşiyor. Kilise kulesinin dibinde birkaç düşman subayının çan kulesindeki gözetleme yerlerinden aşağı inmesini bekliyorum. Sonunda şu Prusyalı görünüyor, ben mavi gömlekli, terli, silahlı denemeyecek işçiye kılıcını istemesini emrederken, inanılmaz derecede aptallaşmış görünüyor. Meğer bu Prusyalı, General Peucker'in genelkurmay başkanı olan Binbaşı Hindersin'miş..."

Toprak set, eğlence düşkünlerinin oluşturduğu küçük gruplarla, horlayan askerlerle ve kucaklaşan çiftlerle beneklenmiş, çimli bir meyil haline dönüşmüştü. Su seviyesinin yakınındaki bir fener, sarı ışıklarını, birkaç kayığa ve iskele görevi gören ilkel bir tahtaya tutuyordu. İnsanlar tartışıyordu –görünüşe bakılırsa tartışanlar, tekne sahibi ile gözden düşmüş bir vaize benzeyen ve yanında, dağınık saç yumağının tepesine rastgele oturtulmuş büyük şapkasıyla çakırkeyif bir kadın bulunan bir adamdı.

Kadın Lenore'yi fark etti. "Canım," diye uyardı, "sakın *bunlardan* birini alma! Arkanda kaya gibi sert, pirinç kadar soğuk duruyor ve şu sahtekâr, kutsal mayasız ekmek* kadar ince ve seni genç erkeğinden daha hızlı kaşındıracak bir minder için fazladan on Kreutzer** istiyor..."

Yanındaki adam ellerini yalvarırcasına kaldırdı.

"Ağzımı kapamayacağım!" Adamı şemsiyesiyle itip iskelenin kıyısında tehlikeli bir şekilde sendelemesine neden oldu. Sonra tekrar Lenore'ye döndü. "Güya bu da kültürlü bir insan!.. Canım! Sakın bunların hiçbirine inanma! Bütün istedikleri etrafında kara sular olan dar bir teknede sana sahip olmak; seni o şehvet düşkünlerinin zamparalıklarından yalnızca iffetin korur..." Ve şemsiyesiyle bir kere daha iterek, "Profesör! Hah! Demokrat! Hah! Ozan! Hah! Böyle bir gecede bir kızı baştan çıkarmak için söylemeyecekleri şey yok!"

"Biz bu tekneyi kiralayalım," dedi Lenz ve tavsiyeyi göz önüne alarak, "mindersiz, lütfen!"

---

* Katoliklerin Aşai Rabbani ayininde kullandıkları mayasız ince ekmek. *–çev.*

** Eskiden Almanya ve Avusturya'da kullanılan gümüş veya bakır para. *–çev.*

Akıntı yönünde sürüklenirlerken, Lenz gülmeye başladı, durup durup gülüyordu, ta ki gerginliği geçip sinirleri gevşeyene kadar. "Ne kadar doğru!" diye güldü, "Ne kadar doğru! Orada beni görmedin mi, Lenore, şu andan iki düzine yıl sonrasını, bitirmemiş olduğu eğitimi, sıradan görüşleri, bir türlü yayınlanamamış şiirleriyle önemli görünmeye çalışan yaşlı bir sahtekârın, boyalı saçlı ve yukarı kaldırılmış göğüsleriyle bir cadalozu etkilemeye çalışmasını?"

"Andreas," dedi Lenore, "buraya gel."

Lenz yerinden kalktı, kayığın dibine boylu boyunca yatıp başını Lenore'nin dizlerine koydu. Sahiller sessizce kayar gibi geçiyordu, evlerin çoğu hâlâ aydınlıktı ve kuzeye doğru dağlardaki ateşler, yeryüzüne yerleşmeye karar vermiş yıldızlar gibi görünüyordu. Bir eliyle tekneyi yönlendiren Lenore, diğer eliyle de Lenz'in alnını okşuyordu.

"Seninle gurur duyuyorum," dedi.

Lenz alaycı bir şekilde gülümsedi.

"Seni ve şu diğer kızı düşündüm," dedi Lenore.

"Ne sonuca vardın?"

"*Bizi* düşündüm..."

"Bırak düşünmeyi!" dedi Lenz. "Entelektüel olmayı bırak!"

"Pekâlâ," dedi Lenore, sesinde hafif bir yarayla, "Nasıl istiyorsan öyle olacağım."

"Bu şekilde olmasını da istemiyorum..."

Lenz durdu. Nasıl olmasını istiyordu? Ne istiyordu?

Sahilden gelen bir melodi üzerlerinden yüzerek geçti. Işıklarıyla kent arkalarında, suyun üzerinde bir hale olarak kalmıştı. Nehir, yavaşça, alçak, yuvarlak tepelerin arasından akıyordu. Uzaklardan bir nöbetçinin sesi geldi; minik dalgalar tekneye çarpıyordu; bir balık sıçradı, sahildeki çalılıkların altında birkaç kurbağa vırakladı.

Birden, "Profesör, ha!" dedi Lenz.

Lenore irkildi.

"Demokrat, ha! Ozan, ha!"

Bütün hava bozulmuştu. Lenz onu kucaklamak için uzandı. Dudakları onunkine yakın, fısıldadı "Seni o şehvet düşkünlerinin zamparalıklarından yalnızca iffetin korur."

Lenore onu öperken eli dümen yekesinden kaydı. Tekne bir koya doğru ağır ağır sürüklendi. Bir süre sonra burnu toprağa değdi.

Gece yarısı tam vaktinde, geçici hükümeti temsil eden Goegg, yeni başkomutana görevi resmen devretmek için yapılan subaylar toplantısını açtı. Çok sayıda mumun açık pencerelerden gelen esintiyle titreşen alevleri, ciddi bir şekilde hareketsiz duran yüzlere, Mieroslawsky'nin kuşak ve madalyalarına, Sigel'in tel tel, dağınık saçlarına, Goegg'in beyaz alnına ve şimdi, bu büyük Polonyalıyı tanıtırken, cesurca coşku uyandırmaya çalışan endişeli gözlerine huzursuz bir görüntü veriyordu.

"Louis Mieroslawsky ile," diye haykırdı Goegg, "devrim, büyük bir askerî lideri, halkın gerçek ve sınanmış bir askerini, birçok savaşta şimdi karşımızda olan aynı düşmanla savaşmış bir insanı kazandı..."

Lenore'nin okşayışını hâlâ yaşayan Lenz, yarım kulak dinliyordu. Tekneyi sahibine iade edip Lenore'yi de hastanesine bıraktıktan sonra –son bir bitmek bilmeyen kucaklaşma, parmak uçlarının son bir dokunuşu, geriye son bir bakış ve son bir el sallama– tam zamanında gelmişti. Bir daha ne zaman olacaktı? Nerede olacaktı? Kim bilebilirdi...

"Napolyon'un Mareşal Davout'unun anne tarafından akrabası... Babası Polonyalı bir albay... Kalisch'te harp okulu..."

Goegg, Mieroslawsky'nin hikâyesini aktarıyordu. Lenz dikkatini verdi. Birkaç ayrıntı biliniyordu, fakat resmi toparladıkça, adam ortaya çıktı; inanmak isteyebileceğiniz, Vistül'den Neckar'a, Seine'e ulaşan devrimin büyük kardeşliğinin simgesi olmuş bir adam. On yedi yaşında, 1830'lar Polonya'sında, ilk direnişçi savaşını vermiş. O zamandan bu yana bir asinin hayatının bilinen safhaları: sürgün, yasadışı seyahatler, komplolar, zindanlar, ayaklanmalar... Üç Tiran arasında paylaşılmış bir ulus ve boyun eğmeyi reddeden bir gençlik. Mieroslawsky, Paris'te Demokratik Polonya Merkez Komitesi'ne katılmış.

"Ancak," Goegg'in anlatım gücü anlattığı konuya uygun olarak artmaya başlamıştı, "böyle bir adam arka planın güvenliğinde kalmaz. Onu hep cephede, savaşın en şiddetli yerinde bulursunuz... Şubat 1846

ayaklanmasının hazırlanmasına yardımcı olmak üzere Polonya'ya döner. Prusyalılar tarafından üç yüz yoldaşıyla birlikte tutuklanır. Zincire vurularak Berlin'e götürülür, yargılanır, ölüme mahkûm edilir. Fakat kötü şöhretli Moabit Hapishanesi'nin ölüm hücresinde bile..."

Lenz gözlerini kapadı. Büyük sözler Goegg'in dudaklarından güzel bir şekilde dökülüyordu. Fakat halkın gelip başka bir Bastille'i basarak ona zafer içinde geniş, özgür caddeleri açtığında, bir insanın duygularını tanımlamayı Goegg nerede öğrenmişti... Hikâye, Mart 1848 Berlin'ine vardı: Prusya Kralı'nın kraliyet vaatlerini yerine getirmesini talep eden Mieroslawsky, Prusya'nın Polonya'ya ait topraklarının özgürleşmesini, ulusal yeniden örgütlenmeyi...

"Ve bu taleple," dedi Goegg, "General Mieroslawsky yeniden harekete geçti, ama bu kez onun Polonya devrimci ordusuna komuta ettiği Wreschen savaşında, kılıcının ucunda..."

"Ve kaybetti," diye mırıldandı biri, Lenz'in rahatlıkla duyabileceği şekilde. Lenz, şaşkın, bakışlarını kaldırdı. Kendini beğenmiş şişman yüzüyle Thomé, Lenz'in bakışını serinkanlılıkla karşıladı. "Evet, genç adam," diye teyit etti, sesini gizlilik içinde alçaltarak, "kahramanımız hep kaybetti; daha sonra Sicilya'da da."

"O halde neden onun komutasında hizmet ediyorsunuz?"

Thomé omuzlarını silkti.

"Şimdi," diye anons etti Goegg, "yeni başkomutanımızı, dostumuzu, silah arkadaşımızı, General'imizi, Louis Mieroslawsky'yi davet etmekten onur duyuyorum!"

Mieroslawsky uzun bacaklarını çözüp doğruldu. Goegg'in konuşması boyunca oturanlar hürmetle ayağa kalkarken sandalyeler çekildi, çizmeler gıcırtıyla yere süründü. Mieroslawsky hiçbir şey söylemeden Goegg'in elini sıktı. Sonra dönüp selefini, kendisine verilen üç öpücükten kaçmaya çalışan Sigel'i kucakladı. İriyarı ve sadık Küchelbecker öne çıktı.

"Sizlerin arasında bir yabancı olarak," diye başladı General, her düşünceden sonra Küchelbecker'in tercümesini bekleyerek, "tek yurttaşlık hakkım, onsuz kendi vatanımın özgürleşmeyeceğini gördüğüm Alman özgürlüğüne olan sevgimden güç alan ben –siz olmadan ya da size karşı güçsüzüm."

Lenz'in kaşları kalktı. Kendini geri plana çekmenin nedeni neydi?

"Bunu size itiraf ediyorum silah arkadaşlarım, çünkü askerî ruh, yapmış olduğunuz devrimin ruhunun seviyesine yükselmelidir. Sizler benim emirlerimi içtenlikle karşılamalı, yerine getirmeli ve gönüllü itaatiniz yoluyla bir yabancı için gerçekleştirmesi imkânsız olan bir görevden –aynı zamanda hem düşmanla hem de disiplinsizlikle savaşma görevinden– beni esirgemelisiniz."

Bu hiç de kendini geri plana çekmek değildi!.. Lenz şimdi anlamıştı: Bu, iç içe geçmiş ihanet, zorbalık ve korkaklıkla beslenen, hem ordunun hem de devrimin saflarını parçalayan, iç savaş içinde iç savaş tehdidine karşı doğrudan bir hücumdu. Vicdanlara başvurmanın yardımcı olacağına yalnızca bir yabancı, hem de bir idealist inanabilirdi.

"Yüzbaşı Küchelbecker," Mieroslawsky yaverinin omzuna hafifçe vurdu, "bunun tam olarak tercüme edilmesini istiyorum!.. Eğer, sevgili silah arkadaşlarım, bu sizin sarsılmaz ve üzerinde oybirliğine vardığınız iradeniz değilse ya da askerleriniz ve kendiniz üzerindeki kontrolünüzden kendinizi yeterince emin hissetmiyorsanız ve benim emirlerime şevk dolu, koşulsuz ve kesintisiz itaati garanti edemiyorsanız, lütfen, bunu şimdi söyleyin ki, sizin bahtınızı ve benim onurumu yalnızca tehlikeye atacak göstermelik bir yetkiden vaktinde feragat edebileyim."

Durdu ve dinleyicilerini hızla taradı, yüzünün, özenle tıraşlanmış sarı sakalının üzerinde kalan kısmı kırmızıydı. Subayların çoğu önce şaşkın, sonra sersemlemiş göründü. Onlar bu gece, zaferden sonra büyük, heyecan verici, duygusal bir şeye hazırlanmışlardı. Şimdi çok pahalı, Paris terzisi işi altın nakışlı, gök mavisi ceketi ve sımsıkı oturan koyu kırmızı golf pantolonunun içindeki uzun adamın, sözlerinde ciddi olup olmadığının merakı içinde sallantıda kalmışlardı. Ne kadar isteseler de, Mieroslawsky'nin koşul olarak öne sürdüğü disiplini garanti edemezlerdi. Eski disiplin devrimle yerle bir olmuştu ve yenisi de var sayılmazdı. Her şey düzinelerce kontrol dışı etmene bağlıydı. Demokrasi... Bir askeri tatlı sözlerle mi kandıracağınızı yoksa dişlerinin üzerine mi vuracağınızı asla bilemezdiniz. Peki, sorumluluğun bütün yükünü onların omuzlarına yükleyecekse bu şatafatlı yaratık neden işe alınmıştı, hem de otuz bin gibi bir ücretle –bazıları

da yüz kırk bin gulden olduğunu söylüyordu! Dünkü gibi birkaç zafer kazanmış olsaydı, disiplin üzerine bu kadar endişe etmek zorunda kalmazdı! Ne istiyordu? Daha gerçekten başlamadan sözleşmesinden kaytarmak mı?

"*Mon Général!*"*

Yeni adamla kıyaslanınca küçük ve kılıksız görünen Sigel, kılıcını kınından çekti. Duygusal anlamda gevşemeye başlarken sesi tiz çıktı:

"Dün ve öncesinde, *mon Général*, bütün Neckar cepheniz boyunca, askerlerimizin ve onların subaylarının, biz hepimizin, sizin komutanızda olmaya değer olduğumuzu ispatlamadık mı?"

'İşte bu gerçek anlamda kendini geri plana alma,' diye düşündü Lenz. Bu harekâtı Mieroslawsky üstlenmişti, fakat Reich General Peucker'in emrindeki birlikler karışımını geri püskürtmede, Sigel'in de payı vardı ve o gururunu bir yana bırakıyordu.

"Devrimci şeref sözümüzdür," Sigel'in asimetrik gözleri kılıcını kaldırırken parladı, "Başkomutanımız olarak zafere doğru bize önderlik ettiğiniz yolda sizi takip edeceğiz!"

Kılıçlar kaldırıldı ve bir an süren saygı duruşunda yukarıda tutuldu. Kılıçların ağızları sanki kimyevi bir işlemle mumların alevleri çelikle karışmışçasına parıldıyordu. Birkaç asker seslendi, "Ant içeriz!" Başkaları da bir "Hurra!" deme girişiminde bulundu. Genel etki kısmen ciddiyet, kısmen de Mieroslawsky'nin konuşmasının havada kalmış sonucunun bir şekilde tatlıya bağlanmasıyla gelen rahatlama duygusuydu.

Şimdi kılıçlar yine kınlarındaydı; subaylar dizilmiş ve Başkomutan'la el sıkışmaya başlamışlardı. Bu, rütbe ve kıdeme göre yapılıyordu. Sırasını beklemek zorunda olan Lenz, tören için öne çıkıp Mieroslawsky ile birkaç kelime eden her askeri gözlemlemenin tadını çıkarıyordu. Önce tümen komutanları geldi. Mannheim'daki cephenin sol kanadını tutan, Üçüncü Tümen'den Mersy, dün kötü bir şekilde yaralanmış olan Tobian'dan Dördüncü Tümen'i devralmış Polonyalı Oborski, Birinci Tümen'e komuta eden şişman Thomé, Mieroslawsky onu Ladenburg'daki savunmasından dolayı tebrik ederken hiç kızarmayan, İkinci Tümen'den Rossmayr, milis kuvveti, birkaç ila-

* (Fr.) Generalim –*çev.*

ve birlikle dağlarda operasyon yapan Beşinci Tümen'den Becker. Alt rütbelilerle birlikte sıra ona geldiğinde, Lenz, Mieroslawsky'nin el sıkışlarının mekanik hale geldiğini, sözlerininse subayın kendisini tanıtmasının tekrarından başka bir şey olmadığını gördü. Küchelbecker artık tercüme etmeye bile tenezzül etmiyordu.

"Lenz, efendim," dedi Lenz. "Onbaşı, piyade, seçilmiş Teğmen, Halk Milisi."

Vakit almadan gitmek istedi.

"Teğmen Lenz!" Bu, Küchelbecker'di. Genizden çıkan sesiyle Mieroslawsky soruyordu, "Sizi ben dün görmedim mi, Teğmen?"

"Evet, efendim," dedi Lenz, "hastanede." 'Amma da dikkatliymiş,' diye düşündü.

"Birini mi ziyaret ediyordunuz?"

"Evet, efendim."

Lenz etraflarında dinleyicilerin oluşmakta olduğunu fark etti ve Mieroslawsky'nin de bunun farkına vardığını gördü. "Ah, çok iyi!" Mieroslawsky horoz gibi eşindi. "O halde siz de yaralıların ruh haliyle ilgileniyorsunuz."

"Dolaylı olarak, efendim," dedi Lenz. "Dolaylı olarak."

Devrim ile seviyeli yaşamın birbiriyle çeliştiğine inanmayan Mieroslawsky, ayakta yenilen bir akşam yemeğine katıldı. Bolca şarap, kanyak ve puro, eksik kalan ruh halini yaratmaya yardımcı oldu; kadehler birbiri ardına şerefe kaldırıldı. Bu arada, telgraflar birbiri ardına geliyor ve onları okuyan, emirler verip kâğıtları imzalayan ve kiminle sohbet ediyorsa, bir an olsun onu hayran bırakmayı ihmal etmeyen Mieroslawsky'ye getiriliyordu.

Ama bir süre sonra, Lenz onun izin isteyip kadrosunun bir kısmıyla birlikte ayrıldığını gördü. Küchelbecker, Başkomutan'ın acil bir işi olduğunu ama herkesin yemeklerine devam etmesini rica ettiğini duyurdu. Yüzler kızarıyor, bacaklar titriyordu. Thomé kahrolası Polonyalının hiç de fena olmadığını ilan ederek etrafta paytak dolandı. Mersy bir iskambil oyunu örgütlemiş, tıpkı devrimden önce üsteğmen olarak Rastatt'ta alay emir subayı olarak hizmet ettiği zamanlarda

yaptığı gibi, herkesi dolandırıyordu. Enfiyeyle ceketi lekelenmiş Rossmayr, Lenz'in yanına gelmiş, hiç alakası olmayan askerlerin komutasını üstlendiği için ona küfrediyor ve onu tehdit ediyordu; ta ki Thomé burnundan soluyan adamı alelacele oradan uzaklaştırana kadar. Bu sahne neler olup bittiğini merak eden Goegg'i oraya çekti. Lenz omuzlarını silkti: Kendi mıntıkasının cephesini, saldıran düşmana açma konusunda Rossmayr'ın gerekçelerinden kuşku duymuş olsa bile, elinde ne kanıt vardı ki?

Goegg içini çekti ve kolunu Lenz'in omzuna koydu. "Siz ozanlar şanslısınız!"

Lenz kaşlarını çattı. Goegg sarhoş muydu?

"Offenburg'u hatırlıyor musunuz?" dedi Goegg hülyalı bir şekilde. "İlkbahar! Büyük meydan, ağaçlar çiçeğe durmuş! O platform ve 'Küçük Adam'ı söyleyen siz?"

"Offenburg..." dedi Lenz. Göğüslerini Lenz'e bastıran o kız... İsmi neydi: Maria? Julia? Ona "benim askerim" diye seslenen, gülen, Lenz'i Devlet Komitesine aday göstermesi için Goegg'i zorlayan. "Ozanlar neden şanslı?"

"Çünkü bir insanın derinlerinde olanları ifade edebilirler..."

'Sarhoş değil,' diye düşündü Lenz. Goegg burada, kara kuvvetleri karargâhında ne yapıyordu? Brentano ile birlikte ait olduğu yere, Karlsruhe'ye neden dönmemişti? "Siz artık Küçük Adam'ı sevmiyor musunuz?"

Goegg donuklaştı. "Kara kuvvetleri karargâhına katıldım, çünkü Yurttaş Brentano ve hükümet üyeleri tarafından, sorumlu bir bakanın mülki idare, insan gücü, para ve levazımla ilgili meselelerde General Mieroslawsky'ye yardımcı olması gerekliliği hissedildi..."

"Affedersiniz!.." Lenz ayrılmak üzere döndü.

Ama Goegg onu tuttu. Resmî tavrını sürdüremeyerek sitem etti, "Dün Kurucu Meclis toplantısında Brentano'yu duymalıydınız!"

"Duymalı mıydım?" Lenz küçük bir sehpanın üzerine bırakmış olduğu kadehini alıp kalanı içti. Kısa parlamento deneyimi geçmişinin en bulanık anları gibi görünüyordu. Onun yeni gerçekliği, yürüyen, manevra yapan, kamp kuran, bağıran, terleyen, ölen askerlerdi. Böyle bir zamanda, halkın bir seçim yapmış olduğunu ve Karlsruhe'de Be-

lediye Sarayındaki aynı toplantı salonunda bir diğer milletvekili grubunun, bu kez kendilerini Kurucu Meclis olarak adlandırarak toplantı yaptıklarını hayal etmek güçtü.

"Brentano'nun Paris'te Louis Bonaparte'a karşı başlatılan isyanı duyurmasını işitmeliydiniz. Strasbourg Milli Muhafızları'nın kaleye hücumlarını anlatırken yüzünün canlılığını görmeliydiniz. Yaşasın Özgürlük! Zorbalara ölüm! diye haykırdığında hepimize yolladığı kudret dalgasını, fikir birliğini hissetmeliydiniz! İnanın bana, o anda, Meclis tezahürat yapar ve Fransa'yla, bizi destekleyen büyük Fransa'yla ilgili bir şans kendisini gösterirken, en çok kuşku duyan kişi bile, Brentano'nun kalbinin derinliklerinde devrim yanlısı, cumhuriyet yanlısı olduğunu kabul etmek zorunda kalırdı..."

"İsyan eden Paris..." Lenz boş kadehini kavradı. Prusyalı istila kolordusunun yeni, üstün bir rakiple karşı karşıya gelmek üzere aniden döndüğünü gördü. Büyük kardeş cumhuriyetten paranın ve silahların gelişini gördü ve insanların, devrimci insanların, zanaatkârların ve ustaların, geçen yıl Kral Louis Philippe'i cehenneme gönderen ve Cumhuriyetin sancağını dumanlar tüten barikatların üzerine diken insanların gelişini... "İsyan eden Paris..."

"Başaramadı."

"Anlıyorum."

Goegg terli yüzünü sildi. Yüzündeki gölgeler ona kasvetli bir görüntü veriyordu. "Gerçekleri birkaç saat sonra öğrendik," diyordu. "Bunu kimseye anlatmayın. Size niye anlattığımı ben de bilmiyorum."

"Peki, Brentano'nun devrimcilik hevesi," dedi Lenz, "o devam etti mi?"

İkisi, fark ettirmeden yanlarına gelen Becker'e bakmak için döndüler. Becker'in, gür kaşlarının altındaki gözleri ilgiyle parlıyordu.

Goegg isteksizleşti. "Sonuç, meclisin Baden'i bir tür *Direktuvar*, bir yerine üç diktatör tarafından yönetilen bir Özgür Devlet ilan etmesi oldu..." Kendini zorlayarak güldü. Sonra omuzlarını gerip tasalı bir sesle, "Tanıştırayım, İki Numaralı Diktatör!" dedi

"Pekâlâ, pekâlâ!" Becker'in sesi güven vericiydi. "Burada, orduyla olmanız daha iyi."

"Böyle mi düşünüyorsunuz?"

Lenz, Goegg'in güven duymaya ne kadar ihtiyacı olduğunu hissedebiliyordu.

"Tanrım, evet!" Becker kaşlarını çattı. "Kararlar artık Karlsruhe'de verilmiyor. Bu devrim silahlı bir mücadele olarak başladı, şimdi de başlangıçtaki haline geri dönüyor. Biz bunu kazanırsak, ne tür bir hükümet olacağına da karar vereceğiz. Kazanamazsak," omuzlarını silkti, "bu durumda anayasayla ilgili her türlü tartışma boş sözdür, Yurttaş Diktatör!"

Goegg gözlerini dikip baktı. Becker, bir savaş meclisi ve beklemekte olan Mieroslawsky ile ilgili bir şeyler mırıldanarak Lenz'i dirseğinden tutup uzaklaşırken, peşlerinden gitmek üzere harekete de geçmedi.

General'in odasına girdiklerinde, Küchelbecker'in, "Biraz geç kalmadınız mı, beyler?" sözleriyle karşılandılar. Ama ortaya çıktı ki müzakereyi geciktiren onlar değil de Mieroslawsky'nin kendi Polonyalılarından birisiymiş. "Mniewski nerede?" diye soruyordu Küchelbecker. "Ona gelmesi söylenmedi mi?.. Albay Mersy!"

Şimdi albay olan Teğmen Mersy kumardan kazancını hesap ederken irkildi.

"Bilginiz yok mu, Albay?"

Mersy iskambil oyununda kazandığı madeni paraları ve banknotları üniformasının ceplerine tıktı. Son cebini düğmelerken, Mieroslawsky'ye, "Sizin talimatlarınıza uydum efendim," dedi. "Kendi tümenimden ayırabildiğim her kuvveti Mniewski'nin gözetleme müfrezesine verdim ve ona Ren geçitlerini kontrol etmesini söyledim. O zamandan bu zamana da kendisinden haber almadım."

Yeşil renkli bir gazyağı lambasıyla aydınlanmış masanın ortasında Mieroslawsky'nin savaş haritası duruyordu. Boynunu Becker'in omzunun üzerinden uzatan Lenz cepheyi gördü: Neckar nehrinin kıvrımlarının her iki yanında benek benek duran, canlı renkli, küçük kareler. Mersy'nin üç milis taburu ve on bir ağır kale topuyla konuşlandığı Mannheim'da Ren, Neckar'a neredeyse dik açı oluşturuyordu. Ve orada cephe bir anda son buluyordu. Sonrasında, güneye doğru varisli bir damar gibi kıvrılan Ren boyunca, yalnızca birkaç dağınık birliğin işareti vardı: Mniewski'nin yarım düzine milis bölüğü ve dört hafif sahra topuyla desteklenen Polonya Gönüllü Birliği. Mannheim

ve Karlsruhre'nin arasındaki tek Ren Köprüsüne girişlerde, esas olarak Philippsburg kenti yakınındaki ince bir bölme.

Köprünün diğer tarafında Palatina vardı.

Tümen komutanlarından bazılarının düşüncesi, Lenz'le aynı kulvarda koşturuyordu. Sandalyesinde rahat, deri kaplı Ağır Süvari golf pantolonunun içindeki bacaklarını ayrık olarak uzatmış olan Rossmayr, önemle altını çizerek sordu: "Peki, Palatina'da işler *nasıl*?"

Küchelbecker, Mieroslawsky'ye fısıldadı. Mieroslawsky ayağa kalktı. "*Messieurs*!"* Uzun, aristokrat parmaklarını masadan kaldırdı ve Küchelbecker tercüme etti, "Binbaşı Mniewski'siz başlamamız gerekiyor. Albay Rossmayr'ın sorusuna gelince: Palatina'daki yiğit silah arkadaşlarımız savunma operasyonlarına başladılar."

Mersy cebindeki bozuk paraları şıngırdattı. "Mannheim'da Homburg ve Kaiserslautern'in düştüğünü duyduk. Palatina'daki komutanlıkla hiçbir bağlantımız yok mu?"

"General Sznaida muhtemelen karargâhını taşıyor," dedi Küchelbecker.

"Bir Polonyalı daha," diye mırıldandı Thomé. Sarkık yanaklarını sıvazlayarak, yüksek sesle, "Biz Prusyalıları kendi cephemizde yenersek ve akabinde korunmasız kanadımızda başka bir Prusya ordusu belirirse bu nahoş bir durum olur..."

"*Messieurs*!" diye sesini yükseltti Mieroslawsky. Yüzü kararmıştı. Lenz, Sigel'in Thomé'ye hararetle iç iletişim hatlarına sahip olduklarını açıklayışını dinliyordu. Demiryollarıyla, kıtaları saatler içinde ihtiyaç duyulan her noktaya taşıyabilirlerdi. "Başkomutan dikkatinizi rica ediyor!" diye duyurdu Küchelbecker.

Konuşmaya gönülsüz bir şekilde ara verildi.

"*Messieurs*," dedi Mieroslawsky, "endişenizi anlıyorum. Ancak Palatina'daki dostlarımızın üzerinden baskıyı almanın en hızlı yolu, kazandığımız zaferi kullanmaktı; bunun için sizi ve kıtalarınızı tebrik etmek isterim. Değneğim nerede?"

Küchelbecker'in söylediklerini tercüme etmesini ve ince bir bambu çubuk çıkarmasını bekledi.

---

* *(Fr.)* "Beyler!"

"*Messieurs*!" Bambu havada şakladı. "Yenilmiş düşmanın peşine düşmeyi geciktirmek bir hataydı. Albay Rossmayr! Mıntıkanızda eylemi ağırdan alma nedeni neydi? Hızlı, kararlı hareketleri için Teğmen Lenz'e teşekkür edebilirsiniz. Fakat öte yandan, sizin Ağır Süvarileriniz neredeydi? Neden bir süvari hücumuyla peşlerinden gitmediniz? Ve siz, Albay Thomé, çarpışma boyunca kıtalarınızın yarısı Heidelberg'de durdu. General Sigel size hiçbir talimat vermedi mi? Siz hep talimat mı beklersiniz? Sizin devrimci komutanlar olmanız gerekiyor. Devrimde hücum esastır. Palatina'daki General Sznaida'yla kafa yormayın. Müdahalecileri gördüğünüz yerde yok etmeye kafa yorun! Sizin göreviniz budur!"

Bambu, Rossmayr'ın kekelemesini ve Thomé'nin savunma girişimini kesti.

"Şimdi –Bambunun ucu haritaya indi ve Becker'in atandığı dağlık bölgenin üzerinde durdu– Peucker'in Prusyalılarını, Hessenlileri, Mecklenburgluları ve elinde her ne varsa onu yok edeceğimiz yer işte burası... Ne?"

İçeri bir yaver girmiş, Küchelbecker'e bir şeyler fısıldıyordu.

"Daha sonra, lütfen!" Mieroslawsky kızgın bir şekilde eliyle uzaklaştırdı. Lenz, Küchelbecker'in konuşmak istediğini gördü ama Mieroslawsky dinlemiyordu. "*Messieurs!*" Boşta olan elinin bir hareketi üzerine herkes haritanın üzerine eğildi. "Peucker kolordusunu yeniden örgütlemeyi tamamlamış olamaz. Bu yüzden, sabah altıdan başlamak üzere, şu şekilde hareket edeceksiniz: Albay Rossmayr..." Bambunun ucu kuzey ve sonra doğuda kısa bir yay çizdi. "Albay Thomé..." Başka bir yay... "...yedek askerleriyle Albay Oborski..." Destekleyici bir yay... "Peucker'in düzeni bozulmuş kuvvetlerini Odenwald Ormanı'nın zorlu arazisine ve Albay Becker'in tümeninin ateşine sürme."

Lenz manevranın güzelliğini, basitliğini, Peucker için ölümcüllüğünü gördü. Kritik Ren-Neckar kesişmesini bırakamayan Mersy hariç, bütün cephe bir eksen etrafına yerleştirilecek, düşman dev bir kuşatma hamlesiyle sarılıp Rossmayr'ın, Thomé'nin ve Oborski'nin tümenlerinden oluşan çekiç ile Becker'in örsü arasında telef olacaktı. Dünün zaferi bu tamamlama olmaksızın bir saman aleviydi. Ama bununla, istilacıların üç kolordusundan birini yarın geceye kadar

bozguna uğratmak, düşmanın bütün harekât planını engellemek, Frankfurt'a giden yolu açmak ve devrimin kaderini tersine çevirmek mümkün olabilirdi.

Bu fikir, haritanın üzerine eğilmiş yüzlerde, kendine has bir gerginlik belirmesine neden oldu. Lenz, Thomé ve Rossmayr'ın pek de mutlu görünmediğini fark etti. Rossmayr parmaklarını çıtlatıp Thomé'ye bakışlar fırlatıp duruyordu.

"*Messieurs!*"

General'in boru gibi sesinde bir şey değişmiş, Lenz'i ona bakmaya zorlamıştı. Altın rengi yakanın boğaz kısmı açılmış, genellikle kırmızı olan yüz solgunlaşmış, şimdi hem bambu değneği hem de telgrafı tutan el hafifçe sallanmaya başlamıştı.

"*Messieurs*, korkarım görev emirlerini değiştirmek zorunda kalacağız."

"Ah!" Rossmayr hafiflemiş bir şekilde sandalyesine çöktü. "Bu çok kötü!"

Mieroslawsky'nin Fransızcası kesik kesik ama kuvvetli gelmeye başlamıştı. Küchelbecker cümlelerin sadece bir kısmını çevirebiliyordu: "...Germersheim'daki Ren Köprüsü... Prusyalıların aniden ortaya çıkışı... maalesef direniş gösterilemeden diğer tarafa geçmiş... köprübaşını Philippsburg'a doğru genişletmeye başlamış..."

Büyük eksenli bir hamle; çekiç ve örs... Lenz gözlerini ovuşturdu: Rüya bitmişti! Geriye kalan, açık bir kanat, ordunun kendi merkeziyle, Karlsruhe'yle ve ülkenin bütün orta ve güney kısmıyla irtibatını kesmekle tehdit eden, hızla genişleyen bir köprübaşı. "Peki ya General Sznaida?" Thomé kendisine birazcık iğneleme izni verdi. "Peki ya oradaki yiğit silah arkadaşlarımız?"

"Peki ya sizin diğer hemşeriniz?" dedi Rossmayr sakin bir şekilde, "Binbaşı Mniewski?"

Bambu değnek aşağı vurup haritada bir delik açtı. "Binbaşı Mniewski askerî mahkemede yargılanacaktır!" Mieroslawsky öfkeyle Rossmayr'a döndü: "Bu harekâtı, gözdelerimle yürüttüğümü mü sanıyorsunuz? Ya da bir subayın doğum yerine göre?.. Cesaretinizi ispatlama fırsatınız olacak, Albay Rossmayr!"

Rossmayr buz gibi gülümsedi. O, hizmet etmek için görevde kalmış nadir Ağır Süvari subaylarından biriydi; işe alınmış bir yabancıdan daha çok dayanırdı.

"*Messieurs!*"

Bu küçük çıkışma Mieroslawsky'yi rahatlatmış görünüyordu. Sesi kontrollüydü, bambu değneği onun meydan okumaktan neredeyse memnun olduğunu gösterircesine haritanın üzerinde dans etti.

"Albay Rossmayr! Tümeniniz Neckar hattından derhal çekilip güneybatıya, Schwetzingen üzerinden Wiesenthal'e giden yoldan köprübaşının karşısına hareket edecek. Thomé ve Oborski'nin tümenlerinin tüm süvari ve topçuları size katılacak, piyadeleri de trenle arkanızdan gelecek. Bütün kol General Sigel'in komutasına verilecek. Görevi: Düşman köprübaşının ötesine gidemeden yolunu kesmek ve onu Ren üzerinden geri püskürtmek."

Mieroslawsky'nin hamlelerinin mantığı ve ana çizgileriyle verilişindeki sakin hassasiyet Lenz'i yine etkilemişti. Tercüme ediliyor olsa da, o ses, yine bir haritanın, askerin yorgun ayaklarına yapışmış, ağır toprak; kâğıt üzerindeki bir okun, terleyen, lanet okuyan ve kanayan bin birey; ve bir kırmızı ya da mavi kareciğin, her biri kendi iradesi, hayalleri ve zayıflıklarıyla gelmiş bir kalabalık olmadığını, unutmayı istemenize yol açıyordu.

"Albay Mersy!"

Mersy, sır gibi duran tırmık dudaklı keskin yüzüyle homurdandı.

"Mannheim'da kalıp orayı savunacaksınız. Siz, Yurttaş Becker..." Mieroslawsky, biraz önce askerî değil de devrimci rütbesiyle hitap ettiği Becker'e, Lenz'e ve daha gerilerdeki Tiedemann'a gözünü dikti. "... siz ve tümeniniz ince, korkarım çok ince bir hat halinde yayılıp Neckar cephesini savunacaksınız. Zayıflığınızı kuzeye ve doğuya sürekli akınlarla perdeleyecek ve Peucker'i ardı ardına hücumlarla yoracaksınız. Sadece mutlak surette gerekli olduğu zamanlarda nehrin öte tarafına çekilecek ve köprüleri yalnızca son çare olarak uçuracaksınız. Çünkü..." Sesi bir kez daha boru gibi çıkıyordu, gözlerindeyse inatçı bir ışık vardı. "...o köprüleri tekrar kullanmak niyetindeyim!"

Lenz sırtından aşağı bir ürpertinin indiğini hissetti. İşte o anda Mieroslawsky'ye inandı.

23. Bölüm

...Otuzuncu Piyade Alayı'nın İkinci Bölüğüyle olan Prens yaşlı bir yurttaşın kendisine bir dilim ekmek vermesini istedi ve onu açık bir iştahla yedi. Sonra kalanı koparıp bir parçasını İkinci Bölükten bir tüfekçiye verip, "Al, Arkadaş, sen de ye!" dedi. Bunun ardından atıyla yoluna devam etti. İyi insanların tezahüratı kolaylıkla hayal edilebilir. Tüfekçinin etrafında toplaştılar. Herkes hatıra olarak o ekmekten bir parça istedi ve bir parça alabilen herkes onu göğüs cebine sakladı. Bu küçük, görünüşte önemsiz olay, Prens'in geleceğindeki en mutluluk verici yönleri hayal etmemize olanak sağlıyor.

Prusya Kraliyet Ordusundan Yarbay Staroste tarafından yazılmış *Baden'deki Olaylar, 1849*'dan Andreas Lenz tarafından yapılmış alıntı.

Çanlar çaldı; pazar günlerinin, cenazelerin ve düğünlerin ağırbaşlı çan sesi değil, ürkütücü bir velveleydi bu. Yangın! diye çınladılar. Yangın! Neredeydi yangın? Çanların çalmasını kim emretmişti?

Tarlalarda erkekler doğruldu, kaşlarını ovuşturup gözlerini diktiler. Evlerde kadınlar pencerelere koşuştu, kafalarını dışarı uzatıp yolun bir aşağısına bir yukarısına şaşkın şaşkın baktılar. Çocuklar kapılardan fırladı ve itfaiyeci tulumbasını karşılamak için koşarken, hakkı olduğu üzere, satmak için inek dışkısı toplayan köyün delisi topal Casper'a tosladılar. Fakat itfaiyeci tulumbası yerine, caddeden aşağı yalpalayarak bir top ve cephane arabası, bağıran ve öfkeli atları kırbaçlayan bir müfreze ve en önde at süren, karanlık yüzlü ve kızgın bir çavuş geliyordu. Delinin el arabasının üzerine sürdüler ve onu ezip geçtiler. Derken, arkalarında toz, çan sesleri ve uğursuz bir heyecan kefeni bırakarak gittiler.

Erkekler tarlalardan koşarak geldi. Domuzların ve ineklerin ormanlık alanın içine doğru güdülüşüne muazzam bağrışmalar ve lanet okumalar eşlik etti. Sandıklar taşınıp saklandı, para ve aile yadigârı

değerli şeyler gömüldü, kızların yüzü karartıldı, saçları dağıtıldı. Köyün ileri gelenleri farklı yollar izledi: Bakkal kepenklerini açtı, ama kasasını gübre yığınının derinlerine iteledi. Meyhaneci kapısını kapattı, ama ihtiyaç olur diye yeni bir kokmuş patates fıçısına musluk taktı. Öğretmen durumdan dolayı kafaları karıştığı için öğrencilerinden üçünü acımasızca dövdü. Çocuklar metresleri kraliyet yataklarından söküp almak ve giyotinleri papazların yağı ile yağlamakla ilgili bir şarkı söylüyorlardı. Oysa onun yerine şu şarkıyı söylemeleri gerekiyordu:

Selam sana, ah Leopold,
Soylu kandan gelen çocuk...

Onları dövdükten sonra, paydos edip bütün sınıfı göndermeye karar verdi. Fatihi ağırlamaya hazırlanırken muhtar, ekmek ve şarap koydu ama karısına, kendisine bir şey olursa kız kardeşine gitmesini tembihledi. Basit bir köylü tek yönlü düşünmeye ihtiyaç duyardı. Daha iyi durumdakiler ise farklı olasılıkları düşünür ve saldırıya mı yoksa kutlamaya mı, yağmaya mı yoksa iş imkânına mı hazırlanacaklarını ölçüp tartarlardı. Hazırlık için zaman da yoktu; çok yakından gelen hafif silah sesleri, kargaşanın yayılmasına neden oluyordu.

Kilise çanı çılgınca çalmaya başladı. Saçları uçuşan kadınlar çocukları için çığlıklar atıyor ve onları evlerin içine çekiyorlardı. Köyün delisi bir barakanın içine daldı. Güneş içindeki sokak, saniyeler içinde boşalmıştı; tavuklar bile kümeslerinin içine kışkışlanmış görünüyordu.

Yoldan yukarı doğru birkaç milis askeri koşturuyor, ilerledikçe ağır tempoları daha da yavaşlıyordu. Dar pencereden dışarıyı izleyen Josepha, milislerin arada bir durduğunu ve bir ağacın arkasından ya da bir çitin kenarından, görünmeyen takipçilerine ateş ettiklerini görüyordu.

"Giyinmişsin!" diye Josepha'ya söylendi yaşlı kadın. "Bunca zaman paçavralarını bize yeterli gördün. Misafir mi bekliyorsun?"

"Prusya bölüğünü!" dedi Niklas, elbiseye ve onun dışa vurduğu kıvrımlara aç gözlerle bakarak.

Jobst güldü.

Ocağın yanına çöken Tina şaşkın şaşkın bakıyordu. Onun çekiciliğini gizlemek için hiçbir özel gayrete ihtiyaç olmamıştı. Donuk gözlü düz yüzü, dağınık saçları, büyük ayakları ile elleri yeterliydi.

Milis askerleri daha da ileriye çekiliyordu. Askerin biri çok fazla kan kaybediyordu. İki yoldaşının omuzlarına asılmış, topallayarak gidiyordu. Hâlâ seyretmekte olan Josepha beyaz dudakları, sarkan ağzı gördü. Adam bir şey söylüyordu.

Diğer ikisi durdu, kafalarını iki yana salladılar, desteklerini değiştirip onu daha sıkı tuttular.

Birkaç adım sonra adam onlara tekrar yakardı. Bu kez dinliyorlarmış izlenimi uyandırdılar. Onu birkaç ot yığınının biraz rahatlık vaat ettiği yol kenarına indirdiler. İçlerinden biri taşıdığı bir mataradan su ikram etti; diğeri eve doğru geldi.

Kapıyı çaldı.

Anne iltihaplı ellerini kucağına koymuş, oturuyordu. Niklas kapı dikmesine dayandı ve sakalını kaşıdı.

"Açın! Tanrı aşkına! Yaralı bir asker var!"

Jobst sürgüye baktı. Yerindeydi.

Kapı tekrar çalındı; bu kez görünüşe göre tüfeğin dipçiğiyle. Kilise çanı Josepha'nın beyninde çınladı; dışarılardan bir yerden yaylım ateşi sesi geliyordu.

Kapıya gitti.

Niklas onun elini sürgüden çekti. Josepha mücadele etti.

"Delirdin mi?" diye haykırdı yaşlı kadın. "Üzerimize felaket mi getirmek istiyorsun?"

Niklas, Josepha'nın kollarını iki yanında tutmuş, onu kendisine doğru bastırıyordu.

"Ölecek!" dedi Josepha, güçlükle nefes alarak.

"Her türlü ölecek!" Anne kollarını kavuşturdu. "Yoksa onunla birlikte ölmemizi mi istiyorsun?"

"Bizden nefret ediyor," dedi Jobst. "Bak, bizden nasıl nefret ediyor. Biz onun karnını doyuruyoruz, o ise başımızı belaya sokmak istiyor." Her zamanki gibi sessizce güldü, dişlerini göstererek.

Josepha, Niklas'la mücadele ederken Tina yutkundu ve kalın, ağır diliyle dudaklarını yaladı.

Kapının çalınması durdu. Niklas'ın sımsıkı yapışan elleri, bir saniye için gevşemişti.

Josepha kendini kurtardı. "Aşağılık birisin," dedi tekrar pencereye giderken. "Hepiniz aşağılıksınız!"

"Eminim, Christoffel ailesinden söz ediş biçiminden hoşlanırdı!" Anne onay için oğullarına döndü.

"Christoffel..." Josepha pencereden dışarı baktı. Yaralı adam şimdi tek başına yatıyordu, gözkapakları, arasından gözyuvarlarının siyahının hafifçe parladığı solgun bir şeffaflıktaydı. "Aile!.. Christoffel olsa sizin hakkınızdan gelirdi!"

Josepha büzüldü.

"Ne o?" Niklas, gözlerinde korkuyla, hızlıca sordu. "Prusyalılar mı?"

Jobst ayaklarını sürüyerek yaklaştı. Tina yarı doğruldu, ama sonra, kaba saba eteği yukarı sıyrılıp kırmızı, yumrulu dizlerini ortaya çıkardığında, tekrar ocağın kenarındaki sedire çöktü.

Josepha hiçbir şey söylemedi. İlk miğferleri, sivri, sarı uçların parıltısını görmüştü. Bir görünüverme, sonra yine gözden kaybolma. Çanlar önce yavaşladı, sonra durdu. Derin sessizlikte bir kuş yüksek sesle ötüyordu. Anne haç çıkardı.

"Çekil bakayım!"

Jobst pencereye gelirken Niklas dirseğiyle Josepha'yı pencereden uzaklaştırdı. Kısa bir didişme... Ardından ikisi de burunlarını küçük pencere camına dayamayı başardı.

"Şunlara bak!" Niklas etkilenmişti. "Ne kadar kalabalıklar!"

"Ne kadar kalabalıklar!" Jobst kıkırdadı. "Ve ne kadar dikkatli!"

"Ya!" Sanki yumurta üzerinde yürüyorlarmış gibi yolun kenarında parmak ucunda kayıyorlar! Her çalının arkasına bakıyorlar!"

"Durdular."

"Belki de hiç gelmeyecekler," dedi Jobst.

"Mankafa!" Niklas ondan akıllıydı. "Gelmez olurlar mı? Bundan başka yol mu var?"

"Ormandan gidebilirlerdi."

"Sen gidebilirdin. Ben gidebilirdim. Ama bunlar yabancı! Yabancılar hep yoldan gider. İşte! Şuradakine baksana!"

"Hayır!" Jobst kendinden geçmişti. "Bunu yapamaz! Onu şu ağacın üstüne kaldırıyorlar. Çizmelere bak sen! Başında da siyah bir atın bütün kuyruğu var. Şimdi uzun bir borudan bakıyor..." Gülmeye başladı.

"Bu bir dürbün," dedi Josepha.

"Mankafa!" dedi Niklas. "İşte duydun. Bu bir dürbün." Aniden fırladı. "Çekil şu kapıdan, hey sen!"

Tina, "Dışarıda biri var," dedi.

"Dışarıda biri var!" diye taklidini yaptı Jobst. "Bak, Tina bile fark etti."

"Dışarıda bir sürü adam var," dedi anne. "Ve biz onların hiçbirine bulaşmak istemiyoruz!"

Tina kaşlarını çatarak tekrar tembel tembel sedire yürüdü. Josepha çenesi yumruk yaptığı ellerinin üzerinde, gözleri sanki kenarında ot yığınları olan, ölümcül bir şekilde kan kaybeden adamın yattığı yolu görebilirmiş gibi kapıya sabitlenmişti. 'O benim için ne anlama geliyor,' diye düşündü. 'Onu daha önce hiç görmedim. Onların herhangi birinin benim için önemi var mı? Hepsi beni terk etti, Lenz, Christoffel... Lenz!' İçine bir korku düştü. Gitmişti! Onun için zaten ölüydü. Ne demişti yaşlı orospu? Dışarıda bir sürü adam var... Tüm erkeklerin canı cehenneme, bırak öldürsünler birbirlerini.

"Yeniden harekete geçiyorlar," dedi Niklas. "Bu tarafa geliyorlar."

"Kutsal Meryem," yaşlı kadının dişsiz ağzı duayla kıpırdıyordu, "doğurduğun, çarmıha gerildiğini gördüğün ve Yüce Tanrı'nın sağında oturmak üzere göklere yükselmiş oğlunun yüzü suyu hürmetine, bize acı..."

"Onu gördüler," dedi Jobst.

"Onu böyle atmaları yeterince kötü," dedi Niklas. "Ama neden buraya?"

"O onları görmüyor," dedi Jobst. "Gözleri kapalı. Belki de öldü."

"Eğer ölü olsaydı," diye dudak büktü Niklas, "gözleri açık olurdu!"

"Üç kişiler," dedi Jobst, "bak, süngülerle... Sanki yumurta üstünde yürüyorlar. Şimdi de bizim eve bakıyorlar. Şu adam neden bizi işaret ediyor?.."

"Mankafa!" dedi Niklas, pek de emin olmadan. "*Adamı* işaret ediyor! Adam evin önünde yatıyor ya, onun için..."

"Tanrım!" dedi Jobst, dehşet içinde.

Josepha ayağa fırladı.

"Onun tam üstünden geçtiler!"

"Kutsal Meryem," yaşlı kadının sesi yükseliyordu, "bizim günahlarımız yüzünden ölen oğlunun yüzü suyu hürmetine, bize merhamet et..."

"...tam üstünden!" dedi Jobst ve ilave etti: "Gözleri açıktı..."

Niklas, elinin tersiyle alnını silerek odaya döndü. Fakat sandalyeye ulaşamadan, kapı tüfek kabzalarının darbeleriyle sallandı.

"Kapıda biri var," dedi Tina ve sanki bir telle yukarı çekilmiş gibi doğruldu. Jobst gülmeye başladı.

Gülüşü dondu kaldı.

Josepha sürgüyü çekmişti. Kapı uçarak açıldı. Kanlı bir süngü içeri uzandı. Bunu, sivri bir miğferin altındaki çilli yüz, yuvarlak bulut mavisi gözler takip etti. Tiz bir ses sordu, "Diğerleri nerede?"

"Tina!" diye çığlık attı yaşlı kadın.

Tina, bir dağ gelinciği gibi çevik, Prusyalının yanından geçip dışarı çıktı. Hazırlıksız yakalanmış Prusyalı aptal aptal kızın arkasından baktı ve tekrarladı: "Diğerleri nerede?"

"Diğerleri kim?" diye sordu anne, kendisini açık kollarla oğullarının önüne yerleştirerek.

İlkinin ardında iki asker daha göründü. Bu ona cesaret verdi. "Diğer haydutlar," dedi.

"N'olacak, bunlar onlar!" dedi, iyi bir aile babasının yumuşak yüzüne sahip olan solundaki. "Bunların hepsi haydut! Binbaşının ne dediğini işitmedin mi?"

"Binbaşının bunların sağ omuzlarına bakmamızı söylediğini işitmediniz mi?" dedi üçüncü. "O omuz belli eder, Binbaşının söylediği bu!"

"Biz köylüyüz!" diye inledi anne. "Basit köylüleriz! Biz asla..."

"Sen!"

Kanlı süngü Niklas'ı işaret ediyordu.

"Ve diğeri! Gömleklerinizi çıkarın!"

Anne dizlerinin üzerine düştü. Nedense onun zihninde bir gömleği çıkarmakla bir süngünün içinize saplanması, aynı şeye denk geli-

yordu. En yakınındaki Prusyalıyı pantolonunun paçasından yakaladı. "Biz zavallı köylüleriz!" diye feryat etti. "Tek bir can acıtmışlığımız yoktur! Ne istiyorsanız alın. *Onu* alın..." Bir eli, Prusyalıyı bırakıp açık kapının arkasında saklanır gibi duran Josepha'yı işaret ediyordu, "ama onları bana bağışlayın..."

"Nedir bu? Nedir bu gürültü?"

Askerler, tüfeklerinin kabzası yere çarparak hazırola geçti. Aile babası yüzlü olan asker bağırdı: "İzninizle tekmil vereyim, efendim. Tüfekçi Liedtke ve arama ekibi..." Bacağını kurtarmaya çalıştı. "Lanet olası kadın..."

Subayın miğferinin siyah tüyü, onaylamayarak sallandı. "Bu adamlar... Kim bunlar?"

"Omuzlarını kontrol ediyoruz, Binbaşım, efendim! Bize söylediğiniz gibi, Binbaşım, efendim!"

"Omuzlarını mı? Saçmalamayın!" Binbaşı Weltzien, dar golf pantolonunun sıkıştırdığı apış arasını rahatlatmak için kaba etini hareket ettirdi. "Asiler! Tüm erkekler asi! Hepsi tutuklu! Çıkarın onları!"

Anneden inilti geldi; Binbaşı'nın cilalı çizmelerine erişmeye çalışırken ağzının kenarından salyalar akıyordu. Binbaşı bir tekmeyle onu uçurdu, çığlık atan kadını döşemenin öteki ucuna, ocağın yanındaki sedire gönderdi.

"Çıkarın dışarı!" dedi Binbaşı karga gibi bir sesle. "Çukur kazsınlar. Dışarıdaki ceset!"

"Evet, efendim!" diye bağırdı Tüfekçi Liedtke.

"Daha hızlı, hadi, Tüfekçi! Köyü temizlemek zorundayız! Emniyet altına almak! Altesleri Prens'in şahsen gelmesini bekleyin!"

"Derhal, efendim!" Tüfekçi Liedtke selamladı, geriye döndü, iki arkadaşına el etti, Niklas'ın çıplak kaburgalarını süngüsüyle itti ve homurdandı, "Haydi sallanmayın, çabuk çıkın, sizi orospu çocukları!"

"Peki, siz kimsiniz?" Şimdi kafası, hayattaki daha güzel şeyler için serbest kalan Binbaşı Weltzien, Josepha'yı inceledi. Üç tüfekçi avlarıyla ayrıldıkları, yaşlı kadınsa köşede morluklarıyla ilgilendiği için hiçbir yanıt almadı. Kalçasından yukarısı dimdik, gövdesi ve omuzları gergin, merakını yüksek sesle ifade etti, "Gerçekten de çok hoş! Köylü güruhu içinde göz kamaştırıcı bir manzara! Adınız?"

Josepha sert sert baktı.

"Matmazel!" Sol elinin parmakları kılıcının kabzasına girişimci bir ruhla hafifçe vurarak. "Savaş savaştır, Matmazel! Ganimet," iki adım ilerledi, göğsün kıymetini takdir ederek tekrar baktı, "galibindir, ha?"

"Siz..." Josepha, şehvetle parıldayan birbirine yakın gözlere, adi küçük ağzı süsleyen küçük bıyığa gülsün mü, yoksa pişmiş kelle gibi sırıtışındaki örtülü tehditten korksun mu, bilemedi.

Binbaşı sağ eliyle miğferine dokundu, belden hafifçe eğildi ve "Binbaşı Friedrich von Weltzien! Dostlarım bana Fritzchen der, Matmazel!" dedi, galip olanın ayrıcalığı yönünde küçük bir ön ödeme talep ederek, dudaklarını büzdü ve Josepha'yı omuzlarından tutmak üzere uzandı.

Josepha onun madalyalı göğsünü itti. Dengesini kaybeden Binbaşı, kılıcı çizmelerine dolanarak arkaya devrildi.

"Bana bak..." Josepha, Türkenlouis kelime dağarcığını kısmen hatırlayıp onu Niklas ve Jobst'dan edindiklerinin içinden tercih ettikleriyle birleştirdi. "... seni örümcek bacaklı, içi kof aşağılık cüce, seni Prusyalı domuz götü, seni rahibe osuruğu, seni anasının rezil puştu..."

"Matmazel!" Weltzien pancar gibi kızarmıştı. "Matmazel!" dedi, yapmacık bir sesle. "Birbirimizi anladığımıza kesinlikle memnunum." Bıyığına hafifçe dokundu. "Arkadaşlığın hayırlı başlangıcını, son derece üzgünüm, sürdürmek şu anda artık mümkün değil. Alteslerine eşlik etmem gerekiyor. Ancak, Matmazel, bu gece... yoksa meşgul müsünüz?"

"Seni sivilce!" diye bağırdı Binbaşı'ya. "Kuş beyinli! Sevimsiz şey! Sen beni ne sandın?"

"Kesinlikle, Matmazel!" Mahmuzlu çizmelerini birbirine vurdu. "Bunu bir randevu olarak düşünün –bu gece."

Ardından kapıyı kapama zahmetine girmeden ayrıldı. Josepha, dışarıda tiz, keskin sesiyle emirler yağdırdığını duyuyordu. İçi ezildi. Köyün içinde sivri miğferler cirit atıyordu. Köylüler ve tarım işçileri, durmadan konuşan muhtar, öğretmen, meyhaneci ve bakkal dahil eli iş tutabilecek erkekler bir yerlere götürülmüştü. Yalnızca yaşlı erkekler kalmıştı; bir de çocuklar ve korku dolu yumaklar halinde toplaş-

mış, kimi suskun, kimi ağlayan, kimi en vahşi tahminlerde bulunan kadınlar.

Anne köşeden sürünerek çıktı. Josepha'ya bakarken gözleri tuhaf bir şekilde titreşiyordu. Sonra yaygaraya başladı: "Niklas! Jobst!" ve bir duraksamadan sonra, "Tina! Nerede bu kız?.. Tina! Tina!.." Çarpık çurpuk bir yumruğu Josepha'ya kaldırdı, "Senin hatan, seni şırfıntı..."

"Kapa çeneni," dedi Josepha.

"Bu günahkârlığınla başımıza bunu sen getirdin."

"Sana kapa çeneni dedim!"

"Oğullarım nerede? Tina nerede..." Çılgına dönmüş gibiydi, tekrar seslendi, "Tina! Tina! Buraya gel, yoksa eşek sudan gelinceye kadar döverim seni!.." Dışarı koştu, "Tina! Tina!"

Josepha da peşinden gitti.

Çitlerin orada, komşu kadınlar toplaşmış, ellerini kederle ovuşturuyorlardı. Yaşlı kadın yarı deli bir şekilde, "Tina! Tina!" Sanki bütün bedbahtlığı tek bir kayıpta toplanmıştı, "Tina!.."

Onu ilk Josepha gördü. Tina ahırın arkasından tuhaf bir şekilde ayak sürüyerek geldi. Her zaman düzensiz olan saçları çılgınca darmadağınıktı, düz yüzü kirlenmişti. Kemikli omzundan sarkan basma elbisesini düzeltmeye çalışıyordu, ama öyle kötü yırtılmıştı ki bir türlü düzeltemiyordu.

"Tina...!" diye haykırdı anne.

Tina burnunu çekti.

"Ne oldu sana?" Derken yaşlı kadından bir acı feryat. "Tanrım! Ona bunu yaptılar! İsa, Meryem ve Yusuf!.."

Tina'nın gözlerindeki donukluk biraz olsun gitmişti. Rahatsızca hareket etti ve mırıldanarak kaşındı. "Bu muymuş yani..."

Yaşlı kadın onun üzerine titriyor, onu okşuyordu ve sonra, sanki şiddetli hareket, olmuş bitmiş bir şeyi tersine çevirebilecekmiş gibi onu sarsıyordu. "Kimdi o? Neye benziyordu? Onu bana göster, köpek, diri diri gömülür inşallah! Tina! Söyle bana, annene söyle..."

Tina ona, sonra kapıdaki diğer kadınlara baktı. "Peki bu muymuş yani?"

"Hepsi bu muymuş?"

"Onun yaptığı!" Tina, anlama gayreti içinde kaşlarını çattı. Kadınlar bir anlığına endişelerini unutarak birbirlerini hafifçe dürttüler. İçlerinden genç, dik memeli olan biri kıs kıs gülmeye başladı, ama anında susturuldu.

Tina bacakları birbirinden ayrı, ayak parmakları pisliğin içine doğru bükülerek durdu. "Yani hepsi bu kadar mı?" diye sordu ortaya.

Josepha, kızın omuzlarının ani bir kahkahayla sarsıldığını gördü. Sonra donukluk Tina'nın gözlerine geri döndü. Omuzlarını silkti ve yine o tuhaf biçimde, ayaklarını sürüye sürüye eve döndü.

Erkeklerin muhtarın ağılında tutulduğu ortaya çıktı. Balık istifi gibi doluşmuş, sıcaktan bunalmış, su ve yemek isteyip duruyorlardı. Arada bir, velvele çok yükseldiğinde, iki nöbetçi er dış kilidi açıp içeri giriyor ve tüfeklerinin dipçiğiyle kapıya en yakın olanlara vurmak suretiyle sessizliği sağlıyordu. Bu da, ağılın dışında bekleyen kadınların gürültülü feryatlarına yol açıyor, bunun üzerine nöbetçi erler onları hemen oradan uzaklaştırıyordu. Fakat kadınlar çok geçmeden, önce tek tek, sonra gruplar halinde tekrar geliyordu.

Josepha tüm bunları etrafta başıboş dolanırken ve köyü istila etmiş, etrafına bir kordon çevirmiş, kimseyi ne içeri ne dışarı bırakan ve meyhanecinin şnaps ikramını son yudumuna kadar içen Hafif Süvari erlerinin, el bombası atan askerlerin ve tüfekçilerin kendisine yönelen kaba dikkatlerini savuştururken gözlemledi. Josepha bir an için ihbar edilmekten korktu. O buraya Christoffel ile gelmişti. Biri, bizzat yaşlı kadının kendisi, bunu Prusyalıların gözüne girmenin bir yolu olarak görebilirdi.

Fakat sonradan umursamazlığı korkusuna baskın geldi – ihbar edilmek için bile, ihbarcının dünyasından olmalıydınız. Oysa o, bu dünyanın bütünüyle dışındaydı. O, Prusyalıların hapsetme zahmetine bile katlanmadığı ve ezilmiş küçük el arabasıyla, sokakta paytak paytak yürüyüp askerlerin ayakları altında dolaşan, itilip kakılan, karşılığında da sırıtan ya da mutlu bir şekilde lıkırdayan köyün delisi Casper'la aynı sınıftaydı. Dahası, Binbaşı Weltzien'in yaşamına girmesi onun yalnızca bu köy yaşamının dışında olduğunu değil, her

yerdeki yaşamın dışında olduğunu bir şokla idrak etmesini sağlamıştı. Buraya atılmış, hiçbir yardım olmaksızın çürümeye ya da başının çaresine bakmaya terk edilmişti. Yaşayan herhangi bir insanla, herhangi bir insan topluluğuyla ne bağı vardı ki? Kimseye bir borcu ya da kimseden bir alacağı var mıydı? Kimi kendine dert etmeliydi ve kim onu kendine dert ederdi?

Borazanların sesi düşüncelerini kesti.

Josepha bir sıra Prusyalı piyade erinin, korkmuş bir kadın kalabalığını, uluyan çocukları, donuklaşmış yaşlı insanları ve vahşice havlayan köpekleri önlerine katarak ilerlediğini gördü. Bu kafile ilerlerken, başka köylüler, küfreden askerler ve terleyen subaylar tarafından evlerinden çıkarılıyordu. En yakındaki askere onların nereye götürüldüğünü sormak istedi; ama kimse sormaya cesaret etmemişti. O da bir şey söylemedi.

Sokağın, meyhanenin önünde genişlediği yerde, sıkışıklık biraz azalıyordu. Josepha, Tina ile Christoffel'in annesinin, şimdi dükkâna sırtlarını vererek yarım daire şekli almakta olan kalabalığın diğer ucunda olduğunu fark etti. Köyün delisi Casper gelip Josepha'nın yanında durdu. İnek pisliği kokuyor ve sanki bir şeyi bilip anlatmak istemiyormuşçasına, ona kıkırdıyordu.

Derken Josepha Weltzien'i gördü. Weltzien benekli, ağır bir atı sürerek geldi ve insanların etrafını kuşatmış sivri miğferliler sırasının tam önünde durdu. Binbaşı da Josepha'yı görmüştü; çünkü eğilip çavuşun birine emir verdi ve aniden kalabalığın içinde bir yol açıldı. Bir asker onu dışarı çekti. Josepha kendisini, yanında onu takip etmiş köyün delisi ve papaz evinden getirilmiş, titreyen yaşlı ellerinde küçük bir somun ekmek ile bir şişe şarap tutan Rahip Tuller ile birlikte sivri miğferlerin diğer tarafında buldu.

"Şuna bak," diye çıktı annenin kulak tırmalayıcı sesi. "Orospu!"

Köyün dışından, yeniden, borazan sesleri geliyordu. Bazı kadınlar güldü. Yaşlı bir adam uzun uzun boğazını temizleyip tükürdü.

"Pekâlâ!" Weltzien'in miğferindeki at kılından yapılmış tuğ hafifçe oynadı. "Dikkat!"

Josepha bekledi. Sahnenin bir parçası olmama duygusu derinleşmişti. Weltzien'in kadınlara ve yaşlılara karga sesiyle bağıra bağıra

verdiği talimatlar onun bilincine parça parça ulaştı, "...talihli... köyünüz seçildi... Alteslerini selamlayın... işaret gelince... tezahürat... yaşasın..." Rahip Tuller kaç yaşındaydı? Yetmiş? Yetmiş beş? Çiğnenmiş kâğıttan yüzü, ince bir ter tabakasıyla kaplıydı. Deli, iştahla ekmeğe bakıyordu. Josepha sabahtan beri bir şey yememiş olduğunu, sabah da yaşlı kadının döverek hazırladığı tatsız tuzsuz bulamaçtan küçük bir parça yediğini hatırladı.

Weltzien işini bitirmişti. Köyün sonundan hızlı tırısla yaklaşan atlı bir kıtanın sesi duyuldu. Davullar. Bir kez daha borazanlar, sonra yankılanan, tekrar yankılanan komutlar. Atlıları karşılamak üzere atını sürerken Weltzien'in sağ omzunun üstünde tuttuğu kılıcının ağzı parıldıyordu.

Askerler hazırola geçti. Kadınlar bakakaldı, yaşlılar fısıldaştı, çocuklar keşmekeşin içinden sürünerek çıktı, askerlerin arasından sıkışarak geçti, çıplak ayakları mini toz anaforları oluşturarak yol boyunca koştu.

Atının dizginlerini tutan Altesleri sahneye göz gezdirdi. Eyerinin üstünde uzun boylu, iyi beslenmiş, sağlıklı görünüyordu. Favorileri, yüzünün kibirli kesimini ve tekmil veren Weltzien'i dinlerken ve kalabalığa, papaza, köyün delisine ve bir saniye kadar daha uzunca Josepha'ya bakarken gözlerindeki küçümseyici ifadeyi daha da vurguluyordu. Kendinden emin bu atlının, Lenz'in Türkenlouis'de hakkında şarkı söylediği, geçen yıl Berlin halkından kaçıp, takma bir isimle, geceleyin ve sisin içinde, Londra'ya kadar bütün o yolu koşmuş Prens Wilhelm'le aynı kişi olduğunu hayal etmek güçtü. Ya da belki yalnızca böyle kişiler onlara ateşlenen ilk mermiyle en hızlı koşanlardır, diye düşündü Josepha.

"Hirschfeldt!.." Arkasında duran General'e iki parmağıyla küçümseyen bir hareket, yüzdeki gergin seğirme. "Dokunaklı, değil mi?"

"Evet Altesleri, çok."

"Kızıl ayaktakımının bu zavallı halk üzerinde bıraktığı izi görüyor musun?"

"Evet Altesleri, çok net olarak."

"Hirschfeldt, çok duygulandım! Kıtalara günlük bir emir çıkarmanı istiyorum."

"Baş üstüne Altesleri, nasıl isterseniz."

Prens'in yüzü yine öyle garip garip seğirdi. "Kudurganlığın alıp başını gittiği, zorbalığın hüküm sürdüğü ve dürüst insanların haklarıyla özgürlüklerinin her gün ayaklar altına alındığı bu topraklarda, Majesteleri Kral'ın emriyle, onlara liderlik etmekle ilgili bir şey. Ve Prusya'nın şanlı gücünün bu topraklara kanun ve nizamı, barışı, özgürlüğü getirmek için geldiği vesaire vesaire. Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi Hirschfeldt."

"Evet, Altesleri, anlıyorum."

Hayır, diye düşündü Josepha, ona ateş edilmesi ihtimali yoktu. Köyün erkekleri hapsedilmemiş olsaydı bile, içlerinden herhangi birinin bunu yapacak cesareti olsaydı bile, Alteslerinin etrafında nüfuz edilmesi imkânsız bir perde vardı. Evet, Christoffel burada olsaydı, ya da Lenz... Josepha görüntünün insanı kendinden alan ihtişamından onları korumak istercesine gözlerini kapadı –saldırıda başı çekerek dörtnala gelen Lenz, sıra sıra askerler, dalgalanan bayraklar, şahlanan atlar, ateşlenen silahlar, gümbürdeyen toplar ve sonra binlerce sesle, boğuk, dehşet verecek kadar yakın Hurra!..

"Hurra!"

Çabalarıyla komik duruma düşen Weltzien kordon altına alınmış halka, sobalarının yanından kaldırılıp getirilmiş sarsak ihtiyar adamlara, tavan aralarından sürüklenip getirilmiş dişsiz, yaşlı kocakarılara eliyle işaret ediyordu. Onlar da "Hurra!" diye bağırıyorlardı; onun teşvikiyle bir kez daha "Hurra!" Ta ki subayların telaşlı üstelemesiyle koroya katılan kıtalar, seyrek sesleri Prens için oldukça saygın bir karşılamaya dönüştürene kadar.

Kanun ve nizam güçlerinin yüksek askerî şefi olan Prens, şimdi kardeşi Prusya Kralının temsilcisi olarak ek görevlerini hatırlamış görünüyordu. Atından eğilip Rahip Tuller'in olayın başlangıcından beri kendisine sunmakta olduğu ekmek ve şarabı zarif bir şekilde kabul etti. Bir yaver kasılarak Prens'in kupasını getirdi, şişeyi alıp içine döktü. Prens içti, öksürdü, yüzünü buruşturdu ve sordu, "Burada sirke mi yapıyorlar?.."

Alteslerinin azarını izleyen arada, köyün delisi Casper lıkırdamaya ve keyifle sallanmaya başladı. Weltzien hareket etmeye cesaret

edemedi. Prens seğirdi ve kararsızca dik dik baktı -aptal yerine mi konuyordu? Sonra alelacele ekmekten bir parça koparıp çabucak çiğnedi, yuttu; somunun geri kalanı elinde kalmıştı. "Pekâlâ," dedi kızgın bir şekilde, çünkü dizginler için ellerine ihtiyacı vardı, "pekâlâ!" Ve sonra, çaresiz, "Hirschfeldt!"

General Hirschfeldt ona doğru eğildi ve kulağına fısıldadı.

"Ah, evet! Mükemmel, Hirschfeldt!" Uygun bir yüz için etrafına bakındı ve yeterince güvene değer bir tane buldu. "Buraya!" diye başını salladı, "Tüfekçi!"

Asker, Başkomutan'ına aptal aptal baktı.

"Evet, sen, buraya gel!"

Asker aşama aşama anladı. İleri yürüdü, Prens'in üzengisinde durdu ve bağırdı, "Müsaadenizle arz edeyim, efendim -Tüfekçi Liedtke, İkinci Bölük, Otuzuncu Piyade Alayı!"

"Çok iyi!" Prens tatmin olmuş bir şekilde başını salladı. Ve ekmeği Tüfekçi Liedtke'ye vererek, askerlerin ve halkın duyabileceği kadar yüksek bir sesle, "Al, arkadaş, sen de ye!" dedi.

"Hurra!" diye bağırdı köyün delisi. Rahip Tuller ince bir şekilde gülümsedi. Josepha, Weltzien'e baktı: Yüzü sadakat ve şevkle parlıyordu. Tanrım, diye düşündü, şu insanlara bak! Ve sonra: Ne kadar aptallarsa o kadar iyi para alıyorlar.

Yarı kulakla Prens'in General Hirschfeldt'e karanlık çökmeden karargâhta olmak istediğini söylediğini duydu; yarı zihniyle, süvari alayının dönüp mavi, kırmızı ve altın renkli üniformalarla miğferleri tozun içinde kaybolarak yolun aşağısında ortadan yok oluşlarını izledi. Kordon çözüldü, halk yollara döküldü. "İnanılmaz!" diyordu Tüfekçi Liedtke. "Bizim memlekette insana bir kırıntı bile vermezler!" Ve bağırmaya başladı, "Hey, sen!.."

Ama çok geçti. Köyün delisi Casper ekmeği kapmış, kaçmaya çalışıyordu. Çocuklar bağırarak onun etrafını sarmış, onunla mücadele ediyor, dizlerine vuruyorlardı. Düştü. Ekmek ellerinden yuvarlanıp gitti. Bir çocuk onu kaptı, ama vazgeçmek zorunda kaldı. Şimdi iki düzine küçük el ekmeği kapmaya, ondan bir parça koparmaya çalışıyordu. Parçalar yere düştü, ayaklar altında çiğnendi, sonunda birkaç kirli topaktan başka hiçbir şey kalmadı.

Askerler dalaşmayı izleyip güldüler. Meyhanede başka bir fıçı şnaps bulunup açıldı. Hayır, diye birbirlerini temin etti askerler, bu gece yürüyüş olmayacaktı. Bu gece ateş yakıp kampta kalacaklardı. Subaylar gecenin riskini pek sevmiyordu. Karanlıkta darbenin nereden geldiğini asla bilemezdiniz. Çalılıklar ve orman, pusuya yatmış asilerle dolu olabilirdi.

Niklas ve Jobst geri gelmişti. Alacakaranlıkta serbest bırakılmışlardı. Erkekler serbest bırakılmış ve kendilerine evlerinde kalmaları tembih edilmişti. Karanlık bastırdıktan sonra sokakta herhangi biri görülür görülmez ateş edilecekti. Köyün dışı, nöbetçilerin gergin bir şekilde birbirlerine seslendikleri, arada bir ateş edilen sahipsiz topraklardı: her baykuş ötüşü olası bir işaret, otlardaki her hışırtı olası bir isyancı casus.

Niklas ve Jobst masada oturmuş, yaşlı kadının homurtularına karşılık, gürültülü bir şekilde yemek yiyorlardı. Başlarına gelen her şey –Tina, onların alıkonulması, Prusyalı baş belaları ve Tanrı bilir daha neler neler–, hepsi Josepha'nın suçuydu. Olan biten her şeyin suçunu Josepha'ya yükleyen mantık pek tutarlı değildi. Kâh şu işe yaramaz, din ve mülkiyet düşmanı kızıl cumhuriyetçilere sempatisinden dolayı kabahatli oluyordu; kâh bedenini ve ruhunu Prusyalılara satmakla suçlanıyordu. Üstelik, tüm pılını pırtısını bohçalayıp gitmeye hazırlanan, kendisine cömertçe yemek ve yatacak yer verenlere, sevgi ve şefkat gösterenlere sırtını dönen kimdi?.. Tabii ki Matmazel Josepha!

Niklas ve Jobst çiğnerken, homurdanırken ve dişlerini karıştırırken arada bir ona bakıyorlardı. Josepha da onlara bakışlarıyla karşılık veriyordu. Eşyalarını topladığı ve gitmeye hazır olduğu doğruydu ve sabah ilk iş, Prusyalılar yolu açar açmaz gidecekti. Koşullar değişmişti ve kimse onun için gelmeyecekti, ne Lenz, ne Christoffel, ne de şu aptal Prusyalı Binbaşı. Ama hayat devam ediyordu ve siz elinizden geleni yapmalıydınız.

"Prusyalılar," Niklas sakalını kaşıyordu, "onun çok iyi arkadaşları, ha?"

Anne başıyla onayladı.

Niklas'ın kalın kafasının gerisinde bir düşünce zinciri oluşuyor gibiydi. "Burada kaldıkları sürece gelip onu ziyaret etmek isteyebilirler, ha?"

Jobst fikri kavramaya başladı. Ağzı o kendine has gülüşü için açıldı. "Burada kaldıkları sürece ve o da burada kaldığı sürece."

"Kalacak, merak etme." Niklas dirseklerini masaya dayadı ve boş tabağına gözlerini dikti. "Onun bize borcu var."

Bu çok saçmaydı! Josepha ister istemez dinliyordu. Onun burada kalışı her neye mal olduysa, ki bu olsa olsa bozuk parayla ödenecek bir miktardı, bu zaten Christoffel tarafından çok önceden ödenmişti: Yüzlerce gulden, demişti Christoffel, onlara yüzlerce gulden göndermişti!

"Bize ne kadar borcu var, anne?" dedi Jobst ve parmaklarıyla saydı: "Yatak, yemek, hasır, ışık, vergiler, aşar vergisi, hizmetler, aşınma payı..."

Yaşlı kadın şaşırtıcı bir çeviklikle sıçradı, ocağın kenarından bir parça kömür getirip kapıya gitti ve hesaplamaya koyuldu. Rakam yazamıyordu, ama sürekli bir şeyler mırıldanarak ve dişsizliğe açılan dudaklarını oynatarak, hesabını, yatay ve dikey çizgilere büyük bir hızla çizdiği çarpılarla yapıyordu.

Josepha itiraz edecek oldu, ama her şey öyle gerçek dışıydı ki! Kendisi hakkında sanki bir sığırmış gibi konuşan iki köylü, kapıya çarpılar çizen yaşlı kadın, sedirin üzerine yayılmış Tina, donyağının içinde yüzen bir fitilin donuk ışığıyla aydınlanmış bütün bu sahne...

Niklas öne doğru uzanıp kardeşiyle konuştu: "Belki de o, Christoffel'in onun masraflarını ödediğini düşünüyor."

"Christoffel ödedi, yıllar önce, bu doğru."

"Yüz guldenden fazla ödedi," diye hemfikir oldu Niklas. "Ama bize hâlâ borcu var. O burada yaşamadı mı? Büyük maliyetlerle burada yedirilip, giydirilip okula yollanmadı mı? Oysa onun hiçbir hakkı yoktu. Piçti o. Ödemek zorundaydı ve hâlâ ödemek zorunda. Gerçi bu parayı göreceğimizden şüphe ediyorum ama!"

"Eğer adalet varsa," diye önerdi Jobst, "o, onun parasını ödemeli. O onun kadını."

"Parası yoksa bize borcunu nasıl ödeyecek?"

"Çalışarak ödeyebilir."

"Biliyorsun, çalışamaz." Niklas düşünceli göründü. "Biliyorsun, onun önünde el pençe divan durulmalı. Yaa, şu Prusyalılar gelene kadar kendini yıkamaya bile tenezzül etmedi..."

"Eh, bu durumda tek bir yol kalıyor." Jobst kalktı ve dişlerini geniş, dostça bir gülümsemeyle göstererek Josepha'nın önüne yerleşti. "Bize borçlusun, bunu ödeyemiyorsun, paran yok. Ama askerlerin parası var, askerlerin her zaman parası vardır. Sen parayı onlardan alacaksın. Bunu burada, evin içinde, üst katta yapmana izin vereceğiz. Ve sonra sen parayı bize vereceksin."

"Siz beni ne sanıyorsunuz?" Josepha, Jobst'a ve sonra Niklas'a ters ters bakarak doğruldu.

"Acaba kaçabileceğini mi düşünüyor?" diye sordu Niklas Jobst'a, koyu gözleri düşünceli. "Ama Prusyalılar burada olduğu için bizim yine kanun ve nizamımız var. Ve muhtar hiç kimsenin bize olan borcunu ödemeden gidemeyeceğini ve bizim onu tutmamız ve mesele halledilene kadar kilit altında kalması gerektiğini söyleyecek."

Josepha, Jobst'un yüzünü dağıtmak için yumruklarını kaldırdı, fakat o, sessiz gülüşüyle güldü. Josepha'nın yumrukları indi. Yorgun, zavallı ve çaresizdi. Bütün dünyayla savaşamazdı.

"Hepsi kaç para etti anne?" diye sordu Niklas.

"Hemen söylüyorum," dedi anne. "Bitirmek üzereyim."

Ama bitiremedi. Dışarıdan biri, onun köylü aritmetiğinin öbür yanını hızlı hızlı tıklattı. "Açın kapıyı!"

"Aç," dedi Niklas. "Korkma, anne. Ne istediklerini biliyorsun. Çarpıların geçerli olacak."

Anne söz dinledi. Karanlıkta Tüfekçi Liedtke seçiliyordu. Yanında, şişman, neşeli görünen, saman sarısı saçlarının üzerine bir Prusya ordu kışla kepi geçirmiş, çok kısa bir ceket ile güçlü baldırlarını kısmen açıkta bırakan bir pantolon giymiş birini getirmişti. Adam alçak tavanlı odaya şöyle bir göz gezdirdi. Kurnaz gözleriyle odada bulunan herkesi ışığın izin verdiği ölçüde tartıyordu.

Sonra Josepha'ya döndü. "Sanırım siz Herr Binbaşı'nın söz ettiği matmazelsiniz. Ben August, onun emir eriyim. Herr Binbaşı, bir kadeh şarap içmek üzere kendisini onurlandırmanızı rica ettiğini

size iletmemi emretti. Çok iyi bir şarap," diye de ilave etti. "Bizzat denedim."

"Hiçbir yere gidemez," dedi Niklas. Weltzien'in emir erinden bir baş kadar uzun ve neredeyse iki katı enliydi. "Ondan herhangi bir şey isteyen herkes onu burada alabilir."

"Herr Binbaşı bundan hoşlanmayacak," dedi emir eri. "Hem de hiç."

"Onun bize borcu var," dedi Jobst. "Onu bize ödediğinde istediği yere gidebilir."

Emir eri, Tüfekçi Liedtke'ye baktı. Ne tüfekçi ne de kendisi, kavga edecek tipler değildi ve Binbaşı demişti ki, August! Sağduyu! Anlıyor musun?

"Size ne kadar borcu var?" diye sordu.

Niklas'ın koyu, nemli, inek gözüne benzeyen gözlerinde bir pırıltı belirdi. "Biz de tam onu hesaplıyorduk. İşte burada, kapıda. Anne, toplam ne kadar?"

Yaşlı kadın ışık onun işaretlediklerinin üzerinde parıldasın diye fitili oynattı. Sonra tekrar mırıldanmaya başladı. Tina, Tüfekçi Liedtke'ye sürünerek geçti, onu soluk gözleriyle süzerken dudaklarını yalıyordu.

"Yüz kırk iki gulden," diye belirtti yaşlı kadın sonunda, ter damlalarını silerken yüzünü kömür karası eliyle kirleterek.

"Yüz kırk iki gulden mi?" dedi emir eri, sanki kadının çarpıları Prusya Ticaret Bankası'nın bir hesabıymışçasına kapıya doğru başını sallayarak. "Ben de bir şey sandım... Bu küçük meseleyi şimdi halledeceğiz." Tüfekçi Liedtke'nin aile babası suratında aşikâr olan hayretin münasebetsiz bir soruya dönüşmesini beklemeksizin, masaya oturdu. Cebinden bir defterle bir kurşun kalem kalıntısını çıkardı. Jobst'a ışığı daha yakına getirmesi için işaret edip büyük bir gayretle yazmaya, yazarken de mırıldanmaya başladı, "Majesteleri Prusya Kralı'na verilen hizmetler karşılığında yüz kırk iki Baden guldeni tutarında... hamiline ödeme... İşte!" Başını yana yatırdı, belgeyi gururla inceledi. "Şimdi de imza; August Kroll, Emir Eri."

Jobst'un ağzı açık kaldı, kara bir ağız. Niklas şişman adama sanki bir mucize yaratmış gibi baktı. Anne, "İsa, Meryem ve Yusuf," diyerek haç çıkarıp durdu.

"Pekâlâ," emir eri defterinden o sayfayı yırtıp yüzünde ciddi bir ifadeyle Niklas'a verdi: "Bu, matmazelin size olan bütün borcunu öder. Yarın sabah bunu köyün muhtarına götür. Onunla ne yapılacağını o bilir." Doğruldu ve nasırlı kısa elinin gösterişli bir hareketiyle, "Matmazel, hazırsanız..." dedi.

Bir saniye sonra Josepha dışarıdaydı. Dışarıda, emir eri ile süngüsü ay ışığında parlayan Tüfekçi Liedtke arasında yürürken temiz gece havasını soluyordu. Jobst arkalarından bağırıyordu: "Onun ödeyeceğini nereden bileceğiz?" Ve Niklas seslendi: "Hey siz, durun! Geri gelin!" Fakat ikisi de, sokağa çıkma yasağı korkusuyla, gidenleri takip etmeye cesaret edemedi.

"Biliyorsun," diye kıkırdadı Tüfekçi Liedtke, "paralarını alabilirler, bu durumda!"

"Sanmam. Böyle bir yerin muhtarının daha da beter bir eşkıya olduğu kesindir. Kâğıdı alıp ödemeyi kendi adına tahsil etmeye çalışacaktır. Ve böylece kâğıt, Berlin'deki Prusya Kraliyet Ordu Muhasebesine ulaşana kadar çeşitli kanallardan geçecek, sonra da Muhasebeci, Tanrı onu korusun, kâğıdı Tahsili Mümkün Olmayan Savaş Borçları altında dosyalayıp arşive kaldıracak." Josepha'nın kalçasına bir şaplak indirdi. "Bu namussuzların arasına düşmeyi nasıl başardın? Sen iyi, dürüst bir kıza benziyorsun."

"Uzun hikâye," diye iç geçirdi Josepha. Temiz hava iyi gelmişti. Ezici korkusunun bir kısmı, yol açtığı bezginlikle birlikte dağılıyordu. "Belki zamanı gelirse anlatırım. Tüm bunlar, bir zamanlar âşık olduğum bir adam yüzünden..."

"Yoksulların," dedi emir eri, "aşka gücü yetmez. Bunu bilmen gerekirdi."

"Doğru." Tüfekçi Liedtke başını bilgece salladı. "Zengin tavuk yer, fakirse fiske."

Josepha adamın zeki yüzüne, kimse için kötü niyet taşımayan gözlerine baktı. Çilli genç asker süngüsünü yaralı milis askerine batırırken seyirci kalmıştı. Şimdi ise zenginlerle fakirlerden söz ediyordu; hepsi eşkıyaydı bunların. Bir zalim sürüsünün elinden, başka bir zalim sürüsü tarafından sömürülmek üzere alınmıştı. Ama hava temizdi ve tebdili mekânda ferahlık vardı.

Papaz evinin önünde durdular. Ötedeki kiliseyle kulesi, karaltı gibi görünüyordu, günün olayları boyunca çalmış olan çan, sessiz ve dinlenmedeydi.

Emir eri August nöbetçi askeri dürttü: "Herr Binbaşı'nın sorgulamak istediği mahkûmu getirdik."

Nöbetçi asker kenara çekildi. Görevini tamamlamış olan Tüfekçi Liedtke gecenin karanlığında kayboldu. Kapı gıcırtıyla açıldı ve Josepha, fare pisliği ile mezarlık kokusu karışımı olan papaz evinin küflü, soğuk kokusunun içine yönlendirildi. Bir an için, gözlüğü parıldayan Rahip Tuller'in külrengi yüzü köşede hayal meyal göründü. Sonra zemin kattaki odadan koridora dolmaya başlayan ışık gözlerini aldı.

Biraz sonra gözleri ışığa alışmıştı. İçinden papazın çıkarıldığı oda Binbaşının bavulu, silahları, çizmeleri, miğferiyle darmadağındı. Binbaşı terlikleri ve gömleğiyle papazın kanepesinde, ayakları yukarıda, sırtı kolluğa yaslı, elinde açık bir şişeyle oturuyordu.

"Matmazel," dedi ağır bir sesle, "yaklaşın."

Ayaklarını yere indirdi, doğrulmaya çalıştı, ama gerisin geri kanepeye düştü.

"Matmazel, ben mutlu değilim."

August'a el edip masanın üstündeki kadehi işaret etti. Emir eri onun elinden şişeyi alıp kadehi doldurdu.

"Matmazel, *à la vôtre!**"

Josepha'nın içkiyi içişini izledi ve August'a yeniden doldurmasını işaret etti. "İsminiz, Matmazel?"

"Josepha."

"Ah! Bana Fritzchen deyin."

"Fritzchen."

"Oturun!" diye kükredi. "Hayır oraya değil, buraya! Teşekkür ederim. Daha yakına. Ben mutlu değilim."

"Neden mutlu değilsiniz?"

"August!"

"Evet, efendim!"

"Matmazel'e anlat!"

---

* *(Fr.)* "Sağlığınıza, şerefe."

Emir eri ilerledi, kanepenin önünde hazırola geçti. "İzninizle rapor edeyim, efendim, Herr Binbaşı mutlu değil çünkü Brandenburg ilindeki en kuru kütükle evli!"

"Yanlış, August; bütün Prusya'daki!"

"Bütün Prusya'daki. İzninizle rapor edeyim, efendim, karısı öyle kuru ki yatakta bir erkeğin payına ancak kıymıklar düşüyor."

"İşte gerçek bu. Duydun mu, Josepha? Kıymıklar. Rahat, August, rahat. Bir tane daha doldur. Yeni bir şişe aç. Yeterince içkimiz var mı? İyi. Ganimet galibindir, ha, Matmazel Josepha?" Keskin, küçük gözleri meydan okuyarak, parmağıyla Josepha'nın göğsünü dürttü. "Hoş," dedi, "hoş bir sertlik. Neden bir şey söylemiyorsun? Biz Prusyalıyız, barbar değiliz. Sohbet ediyoruz."

"Ne söylemeliyim?"

"Bu sabah," gülüşü gıcık ediciydi, "yeterince hızlı konuşuyordun! August, sana anlatmadım mı?"

"Evet efendim, anlattınız."

"Haydi, çekinmeden konuş, Josepha!" Eli Josepha'nın baldırlarını, dizlerini, kalçalarını keşfetti. Hırıltıyla soludu, "Ben bir subayım; Majestelerinin, Prusya Kralı'nın Ordusunda! Sana emrediyorum..."

Josepha onun yüzünü inceledi. Burnu terliyordu. "Seni ciğeri beş para etmez adam," dedi, kendisine karşı yapılmış yanlışlar ve bunu yapanlara karşı içinde birikmiş isyanı bir anda bu adama karşı nefrete dönüşerek, "seni pis, rezil, çürümüş pislik, seni köpek boku, seni kokuşmuş, seni koca burunlu canavar, seni..."

"Ah," diye içini çekti Binbaşı, "bu iyi. İçten bir mesaj gibi. Daha!" onu mıncıkladı. "Daha!"

"Hayır!" Josepha debelendi. "Seni domuz! Seni korkunç domuz! Sen gerçek bir domuzsun!"

"Prusyalı domuz!" diye onayladı Binbaşı. "August!"

"Evet, efendim!"

"August, ışıkları kapa!.. Geriye dön!.. Çıkabilirsin!"

Josepha'nın elbiselerini yırttı. Elleri Josepha'yı acıtıyordu. Josepha gözlerini yumdu, düşünce, duygu, ne varsa kapamaya çalıştı. Başardı da, işlemeye devam eden koku alma duyusu dışında. Domuz Fritzchen şarap ve çok tuhaf bir şekilde talaş gibi bir şey kokuyordu.

Sonunda Josepha'nın üzerinden nefes nefese yuvarlandı. "Kahretsin, Josepha. Kahretsin. Kahretsin," deyip duruyordu.

Josepha gözlerini açmayı reddetti. Aniden Lenz'i düşündü ve inleyerek tırnaklarını kafa derisine geçirdi.

"Neyin var?" diye sordu Binbaşı.

"Hiçbir şey, Fritzchen," dedi Josepha, "hiçbir şey!" Ardından zihni tekrar boşaldı, Tanrı'ya şükür.

24. Bölüm

İnsan çabaları deniz gibi yükselir bir ara,
Sular alır götürür o zaman bizi mutluluğa;
Bir kaçırdık mı o fırsatı, ömür yolculuğu
Sığlıklar, terslikler içinde bocalar. *

Savaşın çeşitli evrelerinde muhalif güçlerin konumlarının gösterildiği Philippsburg-Waghäusel-Wiesenthal bölgesinin haritası, önceki sayfada basılı olduğu haliyle, Lenz'in belgeleri arasındaydı. Yukarıdaki Shakespeare'in 'Julius Caesar'ından mısralar, haritanın arka tarafına onun el yazısıyla yazılmıştır.

Mutsuz sonucuna rağmen, Waghäusel'deki olaylar, devrimdeki harika karakter sağlamlığını kanıtlıyor. Zaferi garanti edebilecek her şey ihmal edilmişti; Devrimin manevra yapacak başka bir alanı kalmamıştı ve gücünün çoğu tükenmişti. Ancak tesadüfî olarak ortaya çıkan bir vatan hainliği olmasaydı, Waghäusel'de düşmanı yenecek ve yok edecekti. Tesadüf tarihsel bir kategori değildir, ayrıca, Rossmayr'ın ihaneti devrimin korkak ve ilkesiz önderliğinin sonucu olduğundan, burada aslında tesadüf sözcüğü uygun düşmüyor, denebilir. Fakat insan, Almanya'nın bir köşesiyle sınırlı kalmış bu küçük devrimin, gücünün dörtte üçünü kaybetse de, içinde hâlâ zafere uzanabilecek kadar müthiş bir ivme taşıdığı gerçeğine gözlerini kapayamaz... İşte bundan dolayıdır ki, davanın en büyük umutları Waghäusel'in kanla sulanmış topraklarında yeşeriyor.

Johann Philipp Becker'in "Güney Alman Mayıs Devrimi"nden Andreas Lenz tarafından yapılan alıntı.

Devrim ordusu gece yarısında ve yine sabahın erken saatlerinden itibaren yürümüştü. Şafakta Christoffel, topçu bataryalarının, sıcaktan terletici bir gün vaat eden pembe gökyüzünün altında, birbiri ardına anayoldan getirilmekte olduğunu görmüştü. Topların ardından, bölükler halinde sıralanmış, hızlı bir koşu halinde ilerleyen, paltola-

* William Shakespeare, *Julius Caesar*, çev. Sabahattin Eyüboğlu, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999, 6. basım) s. 116.

rı dalga dalga kabaran ve miğferleri parıldayan Ağır Süvariler geldi. Piyade erleri Neulussheim'dan Waghäusel'e giden yolun iki tarafında uzanan buğday tarlalarının içinden güç bela yürüyorlardı. Omuzlarınıza kadar ve daha da yukarılara güzelce uzamış buğday başakları, sabah rüzgârıyla dalgalanıyordu. Köylü damarı kabaran Christoffel, içinden, "İnsan bunları asker çizmesiyle çiğnemeye nasıl kıysın," diye geçiriyordu. Derken, ezilmiş başakların görüntüsü aklına ölenleri getirdi. Öfkeyle homurdandı. Birkaç başak toplamak daha iyiydi. Tanelerini avcunda sıktı, ağzına attı ve çiğnemeye başladı. Sağ kalanlar için iyi bir yıl olacaktı.

Saat sekiz olduğunda, inananların ta Fransa'dan ve başka uzak yerlerden ruhlarının kurtuluşu ve hastaların şifa bulması için dua etmeye geldikleri kilisenin değişik kulesi, onun ötesinde de şeker fabrikasının sıradan çatısı çıplak gözle görülebiliyordu. Yaklaşık aynı zamanda Prusyalıların topları ateşlendi, şeker fabrikasının sağına ve soluna doğru uzanan bir yay şeklinde küçük bulut kabarcıkları, derken açılan ateşin uğultusu, sonra da yere düşen top mermisinin gürültüyle patlayışı. Askerler farkında olmadan kafalarını alçalttılar. Biri güldü ve "Canları cehenneme, bizi görmüyorlar bile," dedi. Şu ana kadar, diye düşündü Christoffel, savaş şimdiye kadar olduğu gibi devam edip gidecek diye kendini kandırabilirdin. Yürürsün, demiryoluyla ya da el koyulan köylü arabalarıyla ilerlersin, sahipsiz bir domuz ya da, olur ya, bir şarap mahzeni falan bulmak için gözünü dört açarsın, şurada burada tüfeklerle ateş açıldığını işitirsin. Artık durum değişmişti. Birden kendi topunuzun gümbürtüsü, başların üzerinden uçan top mermisinin ıslığı, huzursuz olan kuşların kanat çırpışı ve "Ayağım acıyor" diyen birisi vardı.

Durma emri geldi. "Gözcüleri salın ve durun." Askerler tükenmiş, sessiz, yere yığıldılar. Biri, bir yetişkinden ziyade bir çocuk, sakalsız yüzü bitkin, çizmelerini çıkarırken ağlamak üzereydi. Ayak sargıları kanlanmıştı.

Christoffel sürünerek yanına vardı.

"Kötü görünüyor," dedi. "Bırak da çözeyim..."

Christoffel çocuğun ayak sargılarını dikkatlice çözdü. Hiç tanımıyordu onu. Bu bölükteki askerlerin hemen hiçbirini tanımıyordu.

Waghäusel Muharebesi, 21 Haziran 1849

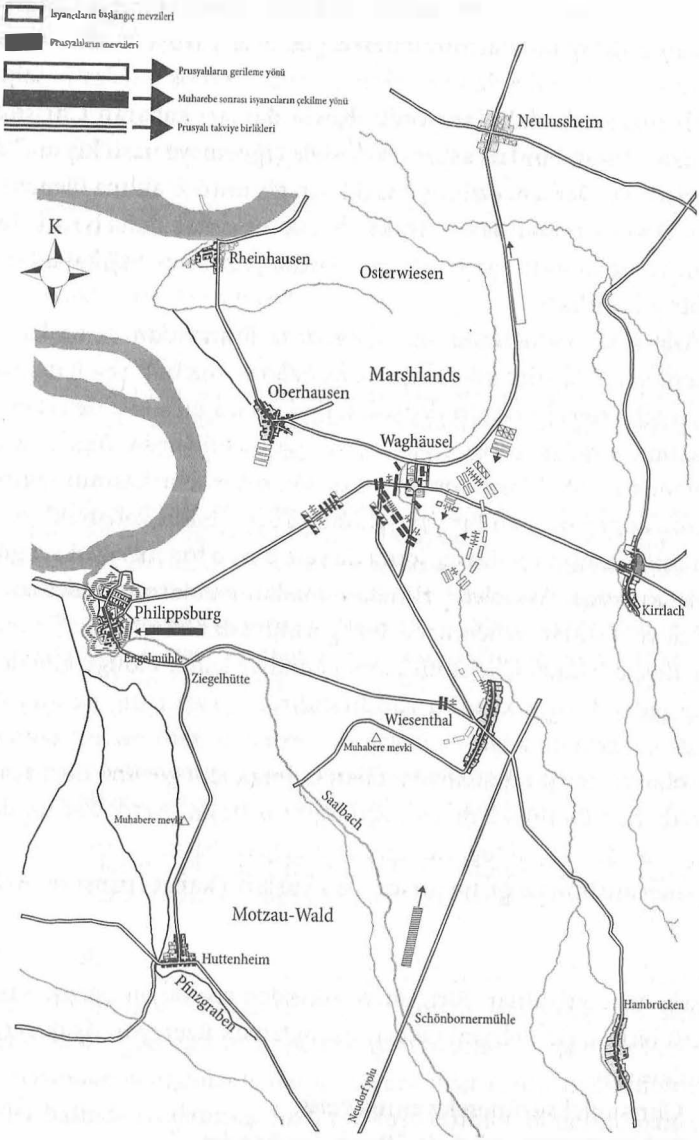

Kendi alayını da, sinirlerinin yatışması ve sırtındaki yaraların iyileşmesi için onu göndermiş halk milisi kadrosunu da bulamamıştı. Ama hangi örgüt veya hangi birlik olduğunun bugünlerde pek bir önemi yoktu. Her kıta, eli silah tutan herkesi kabul etmekten mutlu oluyordu. Christoffel'in bölüğü, belli ki –ve çok şükür– işini bilen ve dalkavuk olmayan, aileden bir prense hıyarın teki olduğunu söylediği için Grandük döneminde emekli aylığı bağlanarak işten çıkarılmış Binbaşı Biedenfeld komutasındaki Üçüncü Alay'a bağlıydı.

"Tanrım!"

Bu istemeden söylenmişti. Çocuğun ayakları feci durumdaydı. İri beyaz kabarcıkların bazıları çok miktarda su toplamıştı; diğerleriyse açılmıştı ve içinden kan sızıyordu.

"Devam edemeyeceğim," diye sızlandı çocuk. "Bırakın burada kalayım."

"O devam edemez!" diye taklidini yaptı biri. "Şimdi ateş başlıyor ya, o devam edemeyecek!"

Christoffel çakısını çıkardı, keskin yüzünü pantolonuna sildi ve şişmiş kabarcıkları kesip açtı. Çocuğun soluğu kesilmişti. Christoffel kısık gözlerle ayaklara baktı. Keşke yıkayabilseydi ama yakınlarda hiç su yoktu ve mataralardaki suya da gün içinde ihtiyaçları olacaktı.

"Temiz ayak sargın var mı?"

Çocuk başını iki yana salladı.

Christoffel "Nasıl askersin sen?" diye bağırdı çocuğa.

Çocuk suçlu gibi bakıyordu. "Bırakın burada kalayım," dedi tekrar, sesi bu kez biraz da saldırgancaydı. "Umurumda değil."

Christoffel kendi çıkınına uzandı ve hep yanında taşıdığı yedek ayak sargılarını çıkardı. Onları ustaca sararken birinin kendisini seyrettiğini fark etti. Döndü.

"Devam et!" Gözleri çelik çerçeveli gözlüğünün arkasında belli belirsiz görünen, tüttürdüğü kavisli piposuyla Binbaşı Biedenfeld, heybetli bacaklarının üzerinde durmuş, onlara bakıyordu. "Bir asker," diye homurdandı, "ayaklarının da kafası kadar değerli olduğunu öğrenmeli." Aniden durdu. İlerideki gözcülerden bir ses geliyordu. Askerin biri koşarak Binbaşı'nın yanına geldi. Prusyalıların top ateşini işaret ederek, Christoffel'in sadece, durmadan tekrarlanan "Hafif Sü-

vari erleri... Hafif Süvari erleri..." sözlerini anladığı bir raporu nefes almadan aktardı.

Biedenfeld pipoyu ağzından aldı. "Pekâlâ," dedi, etraftaki herkesin duyabileceği bir sesle, "bir Hafif Süvari eri herhangi bir atlı kadar iyi bir hedeftir." Sonra emirlerini verdi; sağdaki ve soldaki sık, yüksek buğday başaklarını işaret edip adamlarını, anlaşıldığı üzere Hafif Süvari erlerinin ilerlemeyi planladığı toprak yolun iki yanına dağıttı.

Christoffel çocuğun sol ayağındaki işinin dörtte üçünü bitirmişti, diğer ayak çıplak, tamamen korunmasızdı.

"Gidelim!" Biedenfeld piposuyla işaret etti. "Tüfeğini al!"

Çocuk kalkmaya çabaladı ama ağırlığı açık yaralı tabanlarına vurur vurmaz nefesi kesildi. Biedenfeld, Christoffel'e el etti. Her biri çocuğun kollarından birini omuzlarına dolayıp onu ve tüfeğini buğdayın korunmalı alanına doğru taşıdılar. Yolun yaklaşık otuz metre uzağında durup onu tekrar ayaklarının üzerinde durması için bıraktılar. Çocuk acıyla yüzünü buruşturdu, fakat dudakları titreyerek ayakta durdu.

"Emri iletin," dedi Biedenfeld. "Göğüslerindeki sırmalı şeritleri sayabilene kadar ateş etmek yok."

"Göğüslerindeki sırmalı şeritleri sayabilene kadar ateş etmek yok." Christoffel emri bir sonraki askere iletti ve saha boyunca yayılan fısıldaşmaları dinledi.

"Çizmelerim nerede?" diye sordu çocuk birden. Aceleden ve acıdan çizmelerini unutmuştu ve ne Binbaşı ne de Christoffel onları almayı akıl etmişti. Binbaşı çocuğa, çizmelerine ve yolun ortasında çizmeleri görecek olan Hafif Süvari erlerine küfürler savurdu. Katlanabilir dürbünüyle ilerideki koruluğu incelerken söylenip durdu.

Christoffel topların, hem kendilerinin hem de Prusyalılarınkilerin, belirli bir rutine girdiğini fark etti. Ağızlarını doldurmak ve nişan düzeneklerini ayarlamak için ihtiyaç duyulan zamanı hesaplamak mümkündü. Ardından topçu ateşleri geliyordu, önce Prusyalılarınki, sonra da devrimcilerinki. Fakat aralarda, çekirgelerin seslerini ve kalp atışlarınızı işitebiliyordunuz. Midenizin büzüştüğünü hissediyordunuz. Gözleriniz yanıyor, boynunuz kaşınıyordu. Korkuyordunuz, bas-

bayağı korkuydu bu. Glaubitz ve Gramm sizi o ağaca bağladığı zamankinden daha çok korkuyordunuz.

Christoffel dudağının üzerindeki teri sildi. Ölümü düşündü. Elbette ölümü daha önce de düşünmüştü, fakat uzak bir şey, genel bir deneyim, kendisini ilgilendirmeyen bir şey olarak. Şimdi neden farklı hissettiğini bilmiyordu. Belki de Josepha yüzünden. Ölümün nasıl bir şey olduğunu hayal etmeye çalıştı: göğsünün üstüne baskı yapan toprağı, karanlığı, soğuğu, sonsuza kadar süreceğini. Ve hafifçe kıpırdanan bitki saplarının, yaz günü kokusunun, güneşin sıcaklığının içinde güçlükle soludu. Kendi kendine ölümün herhangi bir askeri vurabileceğini söyleyen eski asker kurallarını tekrarladı ve bunların ikna edici olmadığını gördü. Devrimcisin sen, dedi burnundan öfkeyle soluyarak. Sözüm ona iyi bir devrimcisin! Düşünmeden hayatını tehlikeye attığı zamanları saymaya çalıştı. Anladı ki sadece bu defa tehlikenin gerçekten farkındaydı. Unutmaya çalışmalıydı; güzel, soğuk bir bira içtiğini, güzel, temiz bir yatakta uyuduğunu, güzel, tatlı rüyalar gördüğünü düşünmeliydi. Ya da işi düşünmeliydi: ağzında tuttuğu çivileri, enli başıyla tam gerektiği yeri döven ve tabanı ayakkabıya tutturan çekicini. Bir asker çalışmaz, sorun budur. Dünyadaki tüm askerlerin evlerine döneceği bir gün olacak mıdır, muhtemelen asla. Ölüm... Kötü olan ölmek değil. Doğmayı başardıysan ölmeyi de başarırsın. Mühim olan sonrası...

"Geliyorlar!"

Christoffel doğruldu.

Biedenfeld dürbününü katlayıp cebine attı. "Tatsız görünüyorsun, asker," dedi. "Kahvaltı ettin mi?"

"Hayır, efendim!"

Biedenfeld piposunu topuğuna vurarak boşalttı ve külleri ayağıyla yavaşça ezip toprağa karıştırdı. "Aslında, asker, boş mideyle savaşmak daha iyidir. Daha çabuk sinirlenirsin ve Hafif Süvari erleriyle savaşırken, asker, öfke dolu olmak istersin!"

"Evet, efendim!"

"Sen, genç adam!" Biedenfeld gözlüğünü yine burnunun üstüne yerleştirip çocuğun çıplak ayaklarına baktı. "Ayakta durup ateş edebilecek misin? Savaşabilecek misin?"

"Evet, efendim!"

"Ayakta duramayacak olursan dizlerinin üzerine çökersin, dizlerinin üzerinde duramayacak olursan da yüz üstü yatarsın. Ama ateş etmeye ve savaşmaya devam et."

"Evet, efendim."

Şimdi atların, yumuşak toprağı boğuk bir sesle döven nallarının sesi geliyordu. Görüşü engelleyen birkaç bitki sapını kenara ittiğinizde, hayvanlar sık ekinler tarafından saklansalar da, sürücüleri görebiliyordunuz. Hafif Süvari erleri dura dura, şüpheli gözlerle etrafı kolaçan ede ede, sonra bir miktar daha eşkin süre süre, yavaş yavaş yaklaşıyorlardı. Omuzlarından kibirli bir şekilde dökülen mavi kürk süslemeli kırmızı kaftanları, atların yürüyüşüyle alçalıp yükselen gümüş kurukafa armalı kürk asker başlıklarıyla, eyerde dimdik, harika bir biçimde dizilmiş halde gelen bir bölükten daha fazlası.

"Sakın unutmayın!" Biedenfeld sesini alçak tutuyordu. "Göğüslerindeki sırmalı şeritleri sayabilene kadar ateş etmek yok."

"Saymak zor olacak," dedi çocuk, "yakından bile!"

"Hiç merak etme..." Biedenfeld kılıcını kınından çıkardı. "Hepsini sayacaksın!"

Hafif süvari erlerinin tekrar durduklarını gördüler. Biri atından indi. Bir subaya bir şey veriyordu.

"Çizmelerim!" dedi çocuk.

"İyi," dedi Biedenfeld, "haydi gidip çizmelerini alalım." Kılıcını kaldırdı, arazinin sarılığı içinde çeliğin tuhaf parıltısı. "Özgürlük için!" diye bağırdı: "Dikkat! Ateş!"

Silah sesleri düzensiz bir şekilde havada çınladı. Biedenfeld'in toprak yolun karşı tarafına yerleştirdiği askerler dağınık ama etkili bir destek yaylım ateşi açtılar. Christoffel, Hafif Süvari birliğinin dağıldığını gördü. Bazıları, heybetli kürk şapkaları devrilerek, kolları biçimsiz açılarda, kukla gibi düştü. Yaralıların feryatları, subayların bağırışlarına ve atların vahşi kişnemelerine karıştı. Birkaç hayvan, binicisini üzerinden atarak veya onu tozun içinde sürükleyerek kaçıp kurtuldu. Fakat ilk şokun ardından karışıklık kontrol altına alındı, birlikler yeniden oluşturuldu. Süvari kılıçları parlayarak, Hafif Süvari erleri, atlarını, pusunun kurulmuş olduğu yere doğru, buğdayların içine sürdüler.

Christoffel'in içinde, düşünceden daha hızlı, tepki gösteren, kaydeden bir şey yönetimi ele geçirdi. Bir buğday başağını yana yatıran ince saçlar, tabancasını hazırlarken Biedenfeld'in çenesinin altındaki gevşek deri kıvrımları, çimenleri kavrayan çocuğun kemikli ayak parmakları, bir atın iri, kırmızı damarlı gözleri, Hafif Süvari erinin korkuyla çarpılmış yüzü, ateş eden Biedenfeld'in tek camlı gözlüğüne vuran ışıltı, bir süvari kılıcının inişini, Biedenfeld'in kopan, havada uçup giden omuz askısını, yüzünün yarısı gitmiş çocuğun, yavaşça düşerken rahatlayan ayak parmakları, ileri fırlayan kendisi, kan, figan, yeri döven nallar, bir yerlerde haykıran biri, belki de kendisi, "İii-le-riii!"

Derken, işaret borusunun sesi ve ayaklar altında çiğnenmiş tarlada, bir tek, belki de uzaktaki topun hiç durmamış gürültüsüyle kesilen büyük sessizlik. Bazı atlar binicisiz, buğday tarlasında başakları dişleyerek duruyordu. Toprak yolun üstünde Hafif Süvari erlerinden geriye kalanlar hızlı bir eşkin gidişle Waghäusel'e doğru çekiliyorlardı. Bir ses, sakin bir şekilde, *Çizmelerine ihtiyacı kalmadı artık* dedi.

Christoffel çıplak, kabarmış, çamurlu, acınacak kadar ince ve genç ayaklara gözlerini dikti. Sonra, kızgın bir şekilde mırıldanarak diğerlerinin halihazırda toplanmakta olduğu yola doğru döndü. Biedenfeld piposuyla işaret ediyor ve arada bir apoletinin gerçekten ortadan yok olduğuna hayret edermişçesine ceketinin yırtık omzuna dokunuyordu.

Christoffel hızla onlara doğru gitti. Hava ısınmıştı; terliyordu. Kan ve dışkı kokusu her şeyin üzerine sinmişti. Birkaç davulcu davullarını çalmaya başladı; boş, anlamsız bir sesti. Biedenfeld bazı subaylara öfkeyle bağırdı. Sonunda alay tereddütle, şeker pekmezi gibi yayılmaya ve Hafif Süvari erlerinin geri çekildiği yönde ilerlemeye başladı.

Kesik kesik ve kuvvetli çalınan davullar. Topun gümbürtüsü.

Şimdi çamurlu, çayıra dönüşmüş tarlalar ileriye doğru uzanıyordu. Adım atmak bile büyük çaba gerektiriyordu. Christoffel'in daha tam iyileşmemiş sırtında taşıdığı çıkını ağırdı. Sanki her şey onu aşağı çekmek için gizli bir ittifak halindeydi: tüfek, keseler, fişeklik. Asker başlığı kafatasının üzerinde âdeta demir bir halka gibi baskı yapıyordu.

Yine top, Prusyalılar. Davulun gergin derisinin üzerinde uçuşan tokmaklar.

Ötedeki koruluk, ağaçları, yaprakları, gölgesiyle onları çağırıyordu. Hafif Süvari erleri oradan yola koyulmuştu; şu Prusyalılar amma aptal, böyle basit bir tuzağın içine düşmek, bizim yalnızca ayaktakımı olduğumuza inanmak. Ama biz onların hakkından geldik.

Gümbür gümbür çalan davullar. Etrafa çamur sıçratan çizmeler. Biedenfeld, üç dalga halinde ilerleyen alayın önünde, siperlikli kasketi alnından geriye itilmiş, ilgisizce piposunu içiyor.

Belki de şu Hafif Süvari erleri koruluğun içinde durmuş bizi bekliyor, belki de onları gizlendikleri yerden zorla çıkarmamız gerekecek. Üstelik de boş bir mideyle. 'Mide, aksi şeytan,' diye düşündü Christoffel. "Ordu midesiyle yürür" demiş Napolyon, ya da işte kim demişse... Peki, devrim neyle yürür? Hiç şüphesiz daha önemli, daha soylu bir şeyle: sınıflar. *Sınıflar hakkında ne biliyorsun?* Köln'deki editör böyle sormuştu işte. General olmak isteyen diğerine ne oldu acaba? O ikisi, Almanya'da yeni bir iç savaş çıkacağını bilmişti. İkisi de peygamberdi...

Şimdi daha yakın olan top. Ve artık davul yok –sadece sesler. Ağaçların altından, yaprakların altından, koruluğun gölgesinden gelen sesler. Gözlerinin önündekinin ne olduğunu Christoffel bir anda kavradı –dallardan sarkan üç şey, ayak parmakları yere bakan asılı ayaklar, upuzun uzanmış boyunlar ve ölü olsa da sanki dinlemeye çalışıyormuş gibi yana meyletmiş kafalar. Bunlar mavi gömlekleri ve bol, yırtık pırtık pantolonlarıyla milis askerleriydi. Birinin gözleri keskin bir aletle, bıçakla ya da belki kılıcın ucuyla oyulmuştu.

"İpleri kesin, indirin onları!" diyordu bir çavuş. "Tanrı aşkına!"

Diğerleri bastırılmış seslerle konuşuyordu. Ağaçtaki üç kişi öldürüleli çok olmamıştı. Herhalde Hafif Süvarilerin elinde tutsaktılar.

Christoffel'in zihninden bir melodi geçti. Belki de Lenz'indi; evet evet Lenz'indi. Lenz'i bu şarkıyı söylerken dinlemişti. Comlossy'nin yerindeydi...

> Ve gelip sana sorarlarsa,
> Absalom* nerede, ah, nerede?
> Onlara rahat olmalarını söyle,
> Çünkü o çoktandır orada asılı–

* Kral Davud'un üçüncü oğlu. Savaşta yenilip kaçmaya çalışırken uzun saçları bir ağaca takılmış ve düşmanları tarafından öldürülmüştür. *–çev.*

İple asılı değil ve
Ağaçta asılı değil;
Alman özgürlüğünün
Hayalinde asılı...

"Basit!" diye açıkladı bir adam. "Boyunlarında bir kement, bir atın üstüne oturtuyorlar. Sonra bir kırbaç darbesi, oldu da bitti işte, hızlı ve temiz iş."

Ağaca tırmanan asker halatları kesiyordu. Süngüsü pek keskin değildi. Ölüler -tuhaf, mavi kütleler- birbiri ardına düştü ve ezilmiş otların üzerine boylu boyunca yatırıldı. Bazı askerler şapkalarını ellerine alıp istavroz çıkardı, başkaları kararsız kaldı. Delirmiş gibi küfreden bir subay geldi. Nerede kalmışlardı? O işe yaramaz, korkak, güçsüz, sızlanan, burnu sümüklüler!.. Sonra onları neyin durdurduğunu gördü, bir an için dehşet içinde sessiz kaldı, sonunda dingin bir sesle, "Pekâlâ yurttaşlar, ilerliyoruz..." dedi.

Yeşil ot yumaklarından hafif yükseltilerin bulunduğu, yer yer bataklık olan düz arazilerden, koruluğun dışından gelen davul seslerine doğru hâlâ üç dalga halinde ilerlediler. Top mermileri şeker fabrikasına düşüyor, tuğla ve moloz fıskiyeleri yaratıyordu. Christoffel fabrikanın pencerelerinin ve yarısı açık, ahıra benzeyen bir yapının tahkim edilmiş olduğunu gördü. Destek olarak kullanılan kalın kirişlerin üzerinde zaman zaman bir Prusyalı miğferinin sivri ucu görünüyordu ve sonra Prusyalıların arkadan dolma silahlarının tipik, sert çatırtısıyla mermilerinin keskin, düzenli ıslığını işitiyordunuz. Christoffel bir adamın kollarını kaldırışını, ince çığlığıyla davulların monotonluğunu delip geçerken düşüşünü gördü. Başka biri aniden gelen bir emre itaat edermişçesine, sessizce düştü. Christoffel'in kalbi güm güm atıyordu. Görüşü bulanıklaştı, sonra tekrar durulaştı. Başlarında güçlü ayaklarıyla sanki her metrekaresini şahsen mülkiyetine alıyormuşçasına yere basan Biedenfeld bulunan saflar, yer yer bel veriyor, bocalıyor, ama üç dalga halinde ilerlemeyi sürdürüyordu.

Derken Christoffel, olayın ihtişamını, azametini, kavrayıcı gücünü gördü. Titreyen dizlerine rağmen sonsuza kadar böyle yürüyebilirmiş gibi geldi ona. Düşmana doğrulttuğu süngüsü ve tüfeği, sanki

onun bir parçası haline gelmişti. O, zalimlerin kalesine hücum eden büyük kardeşliğin parçasıydı. Belki bu onun hayal gücüydü. Belki de iki yanındaki askerler ayak parmaklarındaki şişlikleri veya karılarını düşünüyor ya da hiçbir şey düşünmüyordu. Varsın öyle olsun. Ama onların düşünceleriyle kendisininkilerin aynı ve bir olduğunu, Waghäusel'deki tarlalarda bu inatçı, kızgın, aralıksız ilerleyişin hayatının doruk noktası olduğunu ve her şeyin yerli yerine oturmaya başladığını hissetti. Yolculukları ve işi, arayışları ve sırları, komplo ve başkaldırı, Köln'deki iki editör ve Offenburg'daki büyük söylevler, Comlossy ve kömür yakıcı, sırtındaki kamçı izleri ve Glaubitz, o ağaçtaki askerler, Cehennem Vadisi'nin sisleri ve Josepha, Josepha, Josepha... Bunların hepsi Waghäusel'in Kutsal Tapınağı ile tuhaf küçük kulesine götürüyordu ve bu, muhafızları artık bir miğferin çivileri değil de yüzler, omuzlar, tüfekler olan, arkalarında duman ve sarı alevler yükselen şeker fabrikasında durdu: Fabrika yanıyordu, devrimci topçu birliğinin kundakçı top mermileri kalasları tuzla buz ediyordu, hurra.

"Hurra!"

Christoffel koşuyordu. Bir elinde kılıç, diğerinde tabanca, kepi alnına bastırılmış, çıplak sol omzu garip bir şekilde beyaz bir dikdörtgen olan Biedenfeld koşuyordu. Davulcular koşuyordu; askerler şapkaları hoplayarak, Waghäusel yolu ile fabrikanın her iki tarafına akın ederek koşuyordu. Topçu birliği sessizliğe büründü.

"Hur-raaaa!"

Christoffel'in tüfeğinin dipçiği pencerenin çubuklarını parçaladı. Ahşap yarıldı, açıldı. Dumanın içine içine ateş etti, sonra pervaza tırmandı. Biri üzerine atladı. Oda küçüktü; içeride sadece sandalyeler ve bir masa vardı. Muhtemelen bir ofisti burası. Keskin duman gözlerini, ciğerlerini yaktı. Uzaklardan çatır çatır mermi sesleri, iniltiler, çığlıklar, koşan çizmelerin sesleri geliyordu. Fakat içeride diğer adamla o, dumanın içinde birbirlerini gizlice izliyor, kaval kemikleri mobilyalara vuruyordu.

"Orospu çocuğu!" dedi Christoffel nefes nefese. "Eller yukarı!"

Ona yalnızca alevlerin çıtırtısı yanıt verdi.

"Orospu çocuğu!"

Açık pencereden gelen bir esinti ona Prusyalının görüntüsü hakkında bir fikir verdi: korkudan sararmış, çilli bir surat, şaşkın şaşkın bakan yuvarlak, cam mavisi gözler.

Christoffel geriledi. "Dikkat et!" diye bağırdı; içgüdüsel bir ikazdı bu.

Çok geç. Önce bir kıvılcım yağmuru, ardından devrilen kirişin gürültüsü ve altında kalan, ezilen çivili miğfer, kafatası, cam mavisi gözler ve çiller. Eskiden duvarın olduğu yerde şimdi dev, diş diş boşluklar, ötesinde alevler. Christoffel'e bir yardım eli uzandı. Yanan etin pis kokusu dayanılır gibi değildi. "Dışarı!" dedi Christoffel nefes nefese, "Dışarı çıkar beni!"

Kendini bir avluda buldu. Sonra, yeşil, sümüksü bir şeyi kusuş ve acı bir tat. Avlu boş çuval yığınları, bozuk el arabaları, paslı bir kazan, terk edilmiş Prusya tren vagonlarıyla karman çormandı. Elleri başlarının üzerine kaldırılmış, havalı çivili miğferleri ezilmiş, içine göçmüş tutsaklar götürülüyordu. Bir borazan çaldı.

Christoffel askerlerin bir tulumbadan su çektiğini gördü. Sıraya girdi. Sırası geldiğinde, yarısı birleştirilmiş avuçlarından döküle döküle, açgözlülükle su içti. Arkasında sırada bekleyen askerin farkındaydı. Yüzüne biraz su vuracak zamanı dahi olmadı. Borazan...

Ne zamandır ötüyordu? Tüfeğini kaptı, genel akışı izledi –avludan dışarı, mermilerle fena halde dövülmüş bir kapıdan dışarı. Alay toplanıyordu. Ekmek dağıtılıyordu. Biedenfeld ve heyecanlı bir teğmen, Prusyalıların terk ettiği bir cephane arabasının tepesinde dikiliyordu. Biedenfeld iştahla yemek yiyor, Teğmen ise kâh Biedenfeld'in katlanabilir dürbününden bakıyor, kâh haykırıyordu: "Kaçıyorlar! Harika! Bizimkiler peşlerinde! Philippsburg içlerine doğru kaçıyorlar! Orayı ellerinde tutmaya çalışacaklar! Mevzileniyorlar! Yo, hayır hayır! Öncüleri Philippsburg'dan ayrılıyor, gerileme sürüyor..."

Askerler cephane arabasının etrafında toplandı.

"Orada!" Teğmen, Biedenfeld'i hafifçe dürttü. "Nehir! Tekneleri görüyorum! Batı sahilinden gelen tekneler! Büyük tekneler, bir feribot! A, tahliye etmeye başlıyorlar!.."

Biedenfeld elini uzattı, Teğmen gönülsüzce dürbünü ona verdi ama işaret etmeyi de bırakmadı: "Orada efendim, Ren'i görebilirsiniz, Philippsburg'un kuzeyinde, kavis..."

Biedenfeld başıyla onayladı.

"Tam bir bozgun!" diye haykırdı Teğmen. "Şimdi eğer yalnızca bizim topçu birliği..."

'Tanrım evet,' diye düşündü Christoffel. 'Topçu birliği tekneleri top ateşine tutsa, saldırımızı hızlandırabilsek!..' Kaç mil uzakta orası? Bir mil mi? İki mi? Prusyalıları Philippsburg'da, sırtları nehre dönük yakalayabilsek... Saat kaç? Güneş tepede; yakıcı, göz kamaştırıcı beyaz bir parıltı. Etrafındaki askerlere baktı, bitkin yüzlere, çukurlarına kaçmış gözlere, aşırı zorlanmaktan bir karış açık, kirli, terli ağızlara. Devrimci bir ordu neyle yürür? Sinirle mi? İrade gücüyle mi? Ve elde bunlardan ne kadarı kalmıştı?

Nefes nefese kalmış, böğürleri içine saplanan mahmuzlarla kan lekeli atıyla bir ulak. Cephane arabasının üzerindeki Biedenfeld'e verilen kâğıtlar. Christoffel, Binbaşı'nın gözlüğünü ayarlayışını, sabit bir yüzle okuyuşunu izledi. Sonra Biedenfeld, General'e götürülmek üzere bir not karalayıp biniciye verdi.

Binici dörtnala uzaklaştı.

Topçu birliğinin gürültüsü baskın çıktı.

"Askerler!" Biedenfeld elini kaldırdı. "Onları yenebileceğimizi gösterdik!" Kalın, boğuk sesindeki gerginliğe rağmen devam etti. "Hafif Süvari erlerini yendik! Onların piyade erlerini yendik!"

"Hurra!" diye haykırdı Teğmen.

Biedenfeld bir el hareketiyle susturdu onu. "Fakat daha yolun yarısındayız. Askerler!" Kaşları çatık duraksadı, sonra "Yurttaşlar! Kardeşlerim!" diye ekledi, "Şimdi yolu tamamlamak üzere ilerleyeceğiz!"

Yürümeye başladılar. Çavuşların binbir emekle, bağırış çağırış oluşturduğu düzen belki bitkinlikten, belki sıcaktan, belki de yürümeyi zorlaştıran bataklık topraktan dolayı bozulup duruyordu. Philippsburg'a doğru ilerlemiyorlardı. Philippsburg'un çatıları erişilmez, alay eden bir serap gibi sağ taraflarında kalmıştı ve güneş acımasızca yüzlerine vuruyordu. Askerler homurdanmaya başladı: Zaten orduda işler hep böyle değil mi? Asla dosdoğru gideceğin yere gitmezsin; ileri geri gidip etrafından dolaşırsın. Manevra yaparsın. Kuşatma yaparsın. Daha ne istiyorsunuz ki bizden? Arazi yürüyüşlerinden payımıza düşeni yapmadık mı? Prusyalılara saldır de, biz de saldıralım. Soluk-

larını keselim onların. Bunu yapabiliriz. Binbaşı kendisi demedi mi? Peki, bunu bizden kim istiyor? Askerlerin söz hakkı yok ki; asker sadece yürüsün, ter içinde kalsın, savaşsın, ölsün. Demokrasi? Devrim? Şu hale bak! Grandük ve Albay Pierron zamanında olduğundan daha fazla mı hakkımız var sanki? Lanet olası piç, hatırlasanıza, Rastatt'ta nasıl kovalamıştık onu. Şimdi muhtemelen Prusyalıların tarafındadır. Bana sorarsanız bu işin içinde bir bit yeniği var. Neymiş o bit yeniği? Şimdi biz, Binbaşı'nın dediği gibi, Prusyalıları yenecek askerlerken, bizim bu sıcakta ilerleyerek savaştan uzaklaşmamızı isteyen kim olabilir? Polonyalılardır! Her yer Polonyalı subay dolu, başımızdaki de bir Polonyalı general, yaa. Tek kelime Almanca bilmediğini söylediler. Yok, Polonyalılarda bir sıkıntı yok, bir Polonyalıyı on Prusyalıya değişmem. Almanya da daha iyi bir yer olacak. Sorunun kaynağı tasfiye etmediğimiz eski subaylar. Elini sallasan onlardan birine denk geliyorsun, emirler yağdırıp durduklarını görüyorsun. Biedenfeld öyle değil, Biedenfeld gayet iyi, o prense hıyar olduğunu söylemek, bunu bir prense söylemek, yürek ister yürek. Ama ötekiler... Sence kimi daha çok seviyorlar, seni mi Grandük'ü mü, ha?

"Dinleyin!" dedi Christoffel.

Dinlediler. Başlarını iki yana salladılar.

"Dinleyelim de, neyi?"

"Toplar!" dedi Christoffel. "Topçu ateşi!"

Güldüler. "Bunu özel olarak dinlemene gerek yok ki! O hep devam ediyor!"

"Hayır," dedi Christoffel, "arkadan gelen değil. *Oradaki!*" Güneyi işaret ediyordu.

"Yankı yapıyor, yankı sesidir!" dedi biri. Bir diğeri, "Belki bir yerlerde şimşek çakıyordur." Üçüncüsü "Orası Philippsburg," dedi, "Prusyalılar *Philippsburg*'dalar!"

Fakat bir dakika sonra kuşkuyla durdular. Öyle görünüyordu ki top ateşinin sesi güneyden, tam karşılarından, ilerlemekte oldukları yerden geliyordu.

"Başka Prusyalılar mı?"

"Ne olmuş?" dedi Christoffel. "Biz onları yenecek askerleriz! Hafif Süvari erlerini yendik. Piyadelerini yendik. Haydi!"

"Davullar," dedi yalvarır gibi, "davullar nerede?"

"Hah! Hey!"

İrkildi.

"Şuna bakın!" "Bizimkiler!" "Tanrım!"

Askerler durakladı. Anayolda yürüyenler çabucak kenara çekildi. Yoldan hızlı bir tırısla Ağır Süvariler geliyor, flamaları dalgalanıyordu.

"Kokmuşlar!" dedi biri, ama sesi kulağa neredeyse hürmetkâr geldi.

Birkaç asker tezahürata başladı: "Hurra!"

Ama gerçekten de tezahürat yapasınız geliyordu. Sıra sıra koşum atları, güneşte parıldayan, tavus kuşu mavisi ceketler, kırmızı eyer örtüleri ve sarı, altın parıltılı siyah orta çizgisi olan miğferler.

"Hur-raaa!"

Bin iki yüz veya belki daha fazla Ağır Süvari, atlarının üzerinde, zinde, pembe yüzleriyle geçip gitti. Christoffel artık sayamıyordu; süvarilerden bir teki bile yanlarından geçtikleri, bitap düşmüş, toz içindeki adamlara, kan lekeli üniformalara, dumandan kapkara olmuş sargılara bakmaya tenezzül etmedi.

"Kokmuşlar..."

"Onları bir de barut kokusunu aldıktan sonra görmek isterdim!"

"Onların silahsız halktan başka kimseyle savaştıklarını duymadım..."

Öncekilerden daha da dik oturan, kılıçları şangırdayan, bıyıkları kıvrımlı, beyaz eldivenli bir grup subay geçti.

"İşte Rossmayr orada!" Alçak sesli bir mırıldanma. "Madalyalarına bak –ıvır zıvır satışı yapan bir iş başlatmak için yeterli ve hepsi de Grandük'ten!"

"Prusyalıları yenmeye yardım ettiği sürece ötesi bizi alakadar etmez!"

"Şimdiye kadar hiçbir karga, başka bir karganın gözünü oymamıştır."

"Bir devrimi yapmak için her türlü insan gerekir..."

"Devrim ve Rossmayr öyle mi? Hah!"

Başka bir süvari bölüğü, derken bir tane daha; siyah atlar, beyaz atlar, bin üç yüz, bin dört yüz, ordunun tüm süvarileri, savaşa katıl-

masına engel olunması gereken Prusya yedek askerlerine karşı güneye yöneltilmişlerdi.

"İşte gittiler!" diyordu biri. "Şu, son atın son kuyruğu..."

Güneyden gelen sesler değişmişti; net bir şekilde duyulabilen, ritmik, insafsız yaylım ateşi sesleri geliyordu. Gökyüzü de değişiyordu. Sıcaktan kaynaklanan bir pus parıltıyı azaltmaksızın bütün renkleri yutuyormuş gibiydi.

"İleri, marş! Uyuyor musunuz askerler? Şu ayaklarınızı yerden kaldırın, yürüyün! İleri, marş!"

İlerlediler. Philippsburg'un görüntüsü sonunda ufkun gerisinde kaldı. Ve iki yanında intizamsız ağaçlar olan dar yol, arada bir beliren bir çalı kümesi, vahşi otlar ya da sade çimler, orada burada batak topraktan suyu çeken su yolları veya su otlarının yoğun yeşiliyle kaplı, pis kokulu durgun bir gölcükten başka hiçbir şey yoktu.

Christoffel sendeleyerek ilerliyordu. Hafiften şekerleme yaparak, kendini gölgeli bir birahaneye ya da hoş kokulu bir şarap tavernasına ya da kadınların üzerine atmayı hayal ederek de ilerleyebilirdin... Kadınlar, ah... Komikti; bir erkek bunun için hiçbir zaman ne çok yorgundur, ne çok susuz kalmıştır, ne de çok açtır... Derler ki seni astıkları ve boynun kütürdediği anda bile aklın kadınlardadır... Asılmak da nereden çıktı? Ah, evet. Birbirimizi acaba tekrar görecek miyiz, Josepha?.."

"Lanet olsun! Bastığın yere baksana!"

Yürüyüş... Yürüyüş... Zamanın artık bir önemi kalmamıştı. Sadece subayların saati vardı. Binbaşı Biedenfeld piposu ve dürbünüyle bir yerlerdeydi. Seninse yalnızca güneşin vardı ve güneş dev bir parıltıya dönüşmüş, göğü kaplamış ve beynini, gözlerini içindeki kana kadar her şeyini yakıyordu. Zaman... Zaman...

Christoffel kendine geldi, irkildi. Yanındaki adamlar, şaşkın, endişeli, gözlerini dikmiş bakıyordu. Top atışı durmuştu, uzaklardan yeni sesler yükseliyordu. Yer sarsılıyor, sarsıntı çizmelerinin tabanlarından yukarıya, damarlarından ve sinirlerinden geçerek kalbine ulaşıyordu.

İşte tam o anda görmüştü onları; önce, ufuktaki kara ama hızla büyüyen noktalar gibiydiler: atları üzerindeki biniciler ve binicisiz atlar... Dörtnala koşan, yarışan, ok gibi öne atılan atlar, vurulan kam-

çılar, uçuşan yelelere düşmüş miğferli başlar; hepsi üstlerine doğru geliyordu. Rütbe yok, emir yok; her yönden, vahşice, naralar atarak...

"Bunlar bizimkiler!.." dedi biri, dehşet içinde.

"Kokmuşlar!" Hayret içindeydiler; korkmuşlardı.

"Askerler!" diye bağırırken buldu kendini Christoffel. "Ateşe hazır olun! Onları durdurmalıyız!"

Ağzından köpükler saçan, gözleri dehşet içinde büyümüş, hızlanması için mahmuzlanmış atlar; uçuş sırasında sarsılan tavus kuşu mavisi sırtlar; korkudan gözü dönmüş yüzlere çekilmiş siyah şeritli, altın miğferler, yalnızca panik çığlıkları atabilen sesler... "İhanete uğradık!" "Kuşatıldık!" "Geri!" "Kendinizi kurtarın!" "Kurtulabilen kurtulsun!"

Christoffel tüfeğini doğrulttu, nişan aldı, ateş etti. Alnında siyah beyaz benek olan bir at durdu, başını yavaşça salladı ve pofurdadı. Sonra yan tarafa devrilerek sürücüsünü kendi altında perçinledi.

"Ağır süvariler!" diye bağırdı Christoffel. Tüfeğini tekrar dolduracak zamanı yoktu. "Ağı-ıır Süü-vaa-riii-leeer!" Tüfeğini ve süngüsünü doğrultup üstlerine yürüdü. "Durun! Duruuuun!"

Askerler neredeydi? Üçüncü Alay neredeydi? Waghäusel fatihleri?

"Durun! Duruuuun!"

Bağırıp durdu, ama nal sesleri ve kaçışın gümbürtüsü arasında sesini kendisi bile duyamıyordu. Kendisini sanki bir derenin baharda taşmış sularında, kendisini iten ve bacaklarının arasında girdap yapan akıntıya karşı, yakınlarında yüzen tahta parçalarıyla ilerlemeye çalışan bir çocuk gibi hissetti. İçinde bir kuş yuvası olan bütün bir çalılık arazi, sonra güneşin altında, mücevherlerle süslü, yeşil bir şişe. Josepha, seni seviyorum.

"Kokmuşlar!" diye lanet okudu. "Korkaklar!"

O neden kaçmıyordu? Hepsi kaçıyordu. Peki kimden kaçıyorlardı?

"Canınız cehenneme!"

...akıntıya karşı bir asker, ne anlamı vardı? Yok muydu gerçekten de? *Sınıflar hakkında ne biliyorsun?* Dikkatini toplamaya çalıştı, yürüdü, düşmana doğru.

Bir Ağır Süvari dalgası daha; "Kendinizi kurtarın!" diye haykıran.

Christoffel geriye itiliyordu, savrulup gidiyordu. Kendisini sabitledi, süngüsü yolunu açmak üzere hedeflenmiş, hâlâ mekanik bir şe-

kilde, "Durun! Korkaklar! Kokmuşlar! Durun!" diye seslenerek ilerlemeye çalıştı.

İçlerinden biri durdu: madalyalı, beyaz eldivenleriyle sıkı sıkı atının dizginlerine yapışmış bir subay. "Asker!" dedi, "Yanlış yöne gidiyorsun."

"Adamlarını durdur!" diye ona hırladı Christoffel. "Geri döndür onları!"

Bir an için birbirlerini tarttılar. Hayır, diyordu içinden Christoffel, atın üstündeki adam Glaubitz değil. Bildiği başka biri de değildi. Atın üzerindeki, madalyalı, eyerin üzerinde dimdik oturan ve Prusyalılardan kaçan bir Ağır Süvari albayıydı sadece.

"Hain!" dedi Christoffel.

Tabancayı fark ettiğinde artık çok geçti. Patlama sesini hiç duymadı. Ani ışığı gördü ve dev bir yumruk yemişçesine bir darbe hissetti.

İki atlı köprünün üzerinde karşılaştıklarında alacakaranlık çöküyordu. İnce, bir deri bir kemik olan ve eyerin üzerinde hafif kambur oturan uzunu, durup diğerinin gelmesini bekledi. Verilen selama karşılık elini şapkasına yorgun bir halde kaldırıyordu ki vazgeçti ve derhal her zamanki gergin, talepkâr, hatta neredeyse kışkırtıcı haline döndü. "Pekâlâ, General Sigel," dedi karga gibi sesiyle ve sesinde bir tehdit tonlamasıyla, "durumunuz nedir?"

Sigel omuzlarını silkti. Asimetrik gözleri, Mieroslawsky'nin omzunun üzerinden, arkada bir noktaya, bir yığın binicinin ve neferin yorgun argın ayakta dikildiği yere odaklanmıştı. "Ne yazık ki," dedi, sesini alçalttı, "ne yazık ki gün bizim lehimize değildi."

"Bu, beyefendi, yetersiz bir ifade!" Mieroslawsky'nin yüzü kıpkırmızı olmuştu. "Tümenleriniz nerede, General? Rossmayr nerede?"

Sigel ellerini kaldırdı. Günah keçisi ilan edilmeye oldum olası içerliyordu. Prusyalılar tüm yedek kuvvetlerini onun komutasındaki sol kanada yönelttiyse onun bunda kabahati var mıydı? Rossmayr'ın Ağır Süvarileri toz oldularsa, suç onun muydu?

"Sizin cepheniz nerede?" diye sordu Mieroslawsky. "Topçu birlikleriniz? Mevzileriniz?"

Sigel irkildi. Eski köprünün korkuluğunu oluşturan kalın taşların arasından bitmiş yosunlara gözlerini dikti. Alttan akan dere iç çekti ve lıkırdadı. "Prusyalıların güneyden ilerleyecek bir tümenden fazlasına sahip olduğunu," dedi, "önceden bilmek imkânsızdı." Mieroslawsky'nin hatırına konuştuğu aksak Fransızcası, muhakemesinin daha da dolambaçlı görünmesine yol açtı. "Rossmayr'ın böyle yapacağını da kim bilebilirdi?"

"Sizden mazeret duymak istemiyorum!" Mieroslawsky'nin atı, dizgini çekilince, kafasını yukarı attı. "Komutanız altında hiçbir kıta yoksa, mösyö, belki faydalı bir öneriniz vardır?"

"İnanın ki *mon Général*...*" Sigel konuşmayı kesti. Bu adamın dizlerine neden kapanıyordu ki?.. Mieroslawsky'ye bu iş için bir servet ödeniyordu, hem de peşinen ve başarısızlığa uğrayan *oydu*!

"Dinliyorum!"

Sigel kendisini dik duruma getirdi. "İnanın bana, bugün zaferi bu kadar yakından gördükten sonra, olayların aldığı yön sizin için olduğu kadar benim için de acı verici..."

"Ah, öyle mi?" Mieroslawsky eyerde doğruldu. "Biliyor musunuz, mösyö, bizi yenen kimdi? General Hirschfeldt! Halkımın katili, Schroda ve Wreschen'in kasabı..."

Sigel bakışlarını kaldırdı. Geçen yıl Schroda ve Wreschen'de Polonyalı direnişçiler yenilmişti. Mieroslawsky yenilmişti! Sigel'in tüyleri ürperdi. Burada eli uğursuz tek kişi kendisi değildi.

Mieroslawsky, kulak tırmalayan bir sesle, "General Hirschfeldt ile görülecek bir hesabım var!" dedi.

"*Mon Général*!.."

"Şu insanları görüyor musunuz?" Mieroslawsky omzunun üzerinden başparmağıyla, toplasan en fazla bir yarım tabur edecek bir avuç piyade eri ile süvarinin beklediği, kararan araziyi işaret etti. "Şimdi onları Prusyalıların üstüne yürüteceğim. İsterseniz bize katılabilirsiniz, General Sigel!"

"Ama bu delilik!"

Mieroslawsky kaşlarını kaldırdı. "Öyle mi?"

* *(Fr.)* "Generalim."

Sigel elini gözlerinin üzerinden geçirdi. İçinden, şu kahrolası Polonyalılar intihara ne kadar meyilli oluyor, diye geçirdi. Büyük yenilgiden sonra, Leipzig'de, Napolyon kendi postunu kurtarırken, Mieroslawsky'nin hemşerisi Prens Poniatowsky kendini boğmuştu...

Mieroslawsky atını çevirdi. "*Adieu*, mösyö!"

Sigel atını Mieroslawsky'nin yanı sıra sürdü ve elini men edici bir şekilde kaldırdı. "Bir dakika, *mon Général*!"

"Tanrı cezanızı versin, Sigel! Tanrı sizin şu yarım kararlarınız, yarım cesaretiniz ve yarım devrimlerinizle bütün Almanların cezasını versin! Gına geldi..."

"Diyelim ki bizimki yarım bir devrim, General Mieroslawsky, kalan yarımın yarısını da siz mi öldüreceksiniz?"

"Of!" Sigel'in elini itti. "Ne demeye geldim ki buraya! Size büyücü lazım, general falan değil!"

"Bu durumda intiharınızın bize ne yardımı olacak?"

"*Honneur*,* mösyö! Bu sözü hiç duymuş muydunuz?"

Artık neredeyse karanlıktı. Ötelerde birkaç ışık göz kırpıyordu; Neulussheim köyü. Bu sabah yola oradan çıkmışlardı: topçu birliği, piyadeler, Ağır Süvariler, düzenli askerler ve milis; flamalar, davullar, borazanlar. Neredeydi şimdi hepsi? Karanlıkta, oraya buraya dağılmış, sessizce bir yerlere ilerliyorlardı, ama yok olmuş, ortadan kaybolmuş değillerdi! '*Honneur*,' diye düşündü Sigel, sonra Amalia Struve geldi aklına. Ani gülüşüne engel olamadı.

"Bu kadar komik olan nedir?" dedi Mieroslawsky, duygusal.

"Kafamdan geçen bir düşünce?"

"Eee?"

"*Honneur!*" Sigel iğneleyici olmaya başlamıştı. "Sizin *honneur*'ünüzün içine ediyorlar. Bunlar, bu Prusyalılar, makine çağında yaşıyorlar! Sizin bir avuç hayalperest ve idealist ile, kendi makine ordusuna karşı saldırıya geçeceğinizi duysa, Hirschfeldt'in gülmekten fıtığı patlardı herhalde..."

Sigel'e gözlerini diken Mieroslawsky meraklanmaya başlamıştı. Adam eyerde kötü bir şekilde oturuyordu. Günün harareti içinde kepini kaybetmişti. Ensesindeki saçlar kendisine bol gelen ceketinin sert

* (*Fr.*) "Onur."

yakasının üzerinde tel tel duruyordu. "Bu felsefenizi nereden öğrendiniz?" diye sordu.

"Yeni yeni öğreniyorum," diye yanıt verdi Sigel. Yenilgi, ilki olmasa da ikincisi ve üçüncüsü en iyi öğretmendi; sonra dördüncü, beşinci. "Dahası," diye devam etti, "siz pek de idealist sayılmazsınız, *mon Général*!"

Mieroslawsky şimdi burnundan soluyordu.

Sigel, söz hassas bir konu olan paraya gelince duraksadı. Fakat sonra, "Size dramatik bir jest için para ödenmiyor," dedi.

"Efendim?"

Bir an sonra, Mieroslawsky kendini yeniden kaybedecekti. Sigel bunun yaklaşmakta olduğunu gördü. Tereddütle, "Siz yenilgide bile devrimi kurtarma kapasitesine sahip, bu orduyu yeniden örgütleyebilecek ve savaşa yeniden önderlik edebilecek tek adam olduğunuz için size para ödeniyor," dedi.

Mieroslawsky homurdandı; bu her anlama gelebilirdi.

Sigel, atının sakin nefes alışını hissederek, hareketsiz oturdu. Peki, neden ben değil, diye düşünüyordu, ben yapamaz mıydım? Neden kendisinin son şövalye olduğunu düşünen ve Hirschfeldt ile şahsi bir düello yapmak isteyen bu uzun boylu Don Kişot?.. Suyun köprüye hafif hafif çarpması ve uzakta bekleyen askerlerin kısık sesli konuşmaları sayılmazsa gece sessizdi; ne bir top atışı, ne de bir tüfek çatırtısı. Prusyalılar karanlığı sevmiyordu. Sigel yenilgiyle dağılmış, Prusyalıların köprübaşıyla devletin güneyinden koparılmış ordunun durumunu gözünde canlandırmaya çalıştı: Sırtınızı İsviçre'ye dayayarak, önünüzde de Rastatt kalesine tutunarak, düşmanı uzak tutma şansınız olabilirdi. Eskiden dakika başı yeni bir plan geliştirebilen zihni, ilk defa allak bullak oldu. Umutsuzca sıkıştırılmış devrimci ordunun kalıntılarını ve Prusyalıların canları istediğinde boğazlarına sarılabileceğini gördü.

Mieroslawsky'nin öksürdüğünü duydu.

"Size bir sır vereyim, General Sigel!" Mieroslawsky yine karga sesiyle konuşuyordu. "Ben sadece bir idealist ve hayalperest değilim, aynı zamanda yeniden deneyecek kadar da aptal biriyim!.."

Sigel ona hızlıca şöyle bir baktı. Karanlık olsa da Mieroslawsky'nin intihar saldırısından vazgeçmiş olmaktan fazla bir hayal kırıklığı duymadığını algılayabildi. Belki de kahramanlık kaidesinden aşağı inmek için bir mazeret arıyordu.

"Yani bu tuzaktan bir çıkış yolu mu görüyorsunuz?" diye sordu Sigel beklentiyle.

Mieroslawsky yanıt vermedi. Atını mahmuzlayıp köprünün taşları üzerinde uçuşan kıvılcımlar saçarak dörtnala uzaklaştı. Sigel onu takip etmekte güçlük çekti.

Christoffel şiddetli bir titremeyle uyandı.

Zihni netti, korkutucu bir şekilde net. Görebiliyordu, işitebiliyordu, hissedebiliyordu. Yıldızları gördü. Gökyüzünde seyreden, ilerledikçe şekil değiştiren bulutları gördü. Rüzgârda oynaşan ot yumaklarını ve onların ötesinde, kumlarla ve binlerce yılın yağmuruyla zımparalanıp kayganlaşmış düz bir kayaya benzeyen bir şey gördü.

Hayır, bir kaya değildi bu. Bir askerdi, ölmüş bir asker. Üzerinde yatıp titrediğin tarla, bir savaş alanı; canını acıtan şey, bir yara; elini kolunu bağlayan güçsüzlük ve kalbindeki, bacağındaki ıslak ve yapışkan soğukluk, kan kaybı.

Christoffel inledi.

Kim duyacaktı ki onu? Rüzgâr mı? Bulutlar mı? Ölenlerin ötesini toplamak için dolaşan iblisler mi?.. Biraz da olsa kontrol edebildiği sol elini hareket ettirdi ve yavaşça, göğsünün üzerinde acının yayıldığı sağ omzuna kadar götürebildi. Geçtiği yerleri hisseden parmakları yapışkan bir ıslaklığa ulaştı. Bir insanda ne kadar kan vardı? Ve ne kadarını kaybedebilirdi?

Sessizliği dinledi. Gece bin türlü sesle doluydu; hışırtılar, pır pırlar, kıpırtılar ve fısıltılar. Bunun son kez olması ne komik, diye düşündü. Korkmuyordu. Bu sabah, çarpışmadan önce korkmuştu, ama o korku şimdi yoktu. Belki korkmak için bile insanın biraz gücü olması gerekiyordu. Ne güzel... bir yaprağın üzerinde inci gibi bir çiy tanesi, parlak sabaha aynalık ediyor! Josepha'nın düşüncesiyle içi coştu; onunla geçirdiği, ona tatmin duygusu veren pek az anın hatırasıyla. İçinde

bir şey isyan etti: Burada ölecekse neden uyanmak zorundaydı ki? Parmakları yarayı inceledi. Islaktı, tamam, ama artık kan akmıyordu, yara kabuk bağlıyordu.

Yıldızlar. Ay yoktu; ay batmıştı. Saat kaçtı acaba? Bu geceden sağ çıkma ihtimali var mıydı? Sabah güneşi sıcaklık, yani yaşam getirecekti. Sıcaklık –ve sinek getirecekti; mavi sinekler, yeşil sinekler. Sineklerin leşlerden, ölülerden ya da yarı ölülerden beslendiklerini görmüştü. Almayayım, teşekkür ederim. Ve susuzluk. Donmak yerine beyaz, acımasız sıcakta kavrulacaktı. Ve Prusyalılar. Korulukta asılı olan üç adamı düşündü. Prusyalılar sıcaktan da kötüydü, sineklerden de. Onlarda ilave olarak bir de nefret vardı. *Sınıflar hakkında ne biliyorsun?* Merhamet nedir bilmeyen sınıf kini.

Sus! Sesler!

Christoffel kalkmak için çabaladı; sol dirseğine dayanarak hafifçe doğruldu; otların arasından dikkatle baktı. Bunlar asker olmayan, Prusyalı olmayan, tarlada ağır ağır ilerleyen, belli ki bir şeyler arayan iki adamdı. Christoffel seslenmek istedi, ama hâlâ çok uzaktalardı ve sesinin onlara ulaşamayacağını biliyordu.

Sonra, aradıkları şeyin ne olduğunu anladı. Üstüne bir kez daha halsizlik çöktü, yine uzandı.

"Çevir şunu!" diyordu biri.

"Ağırmış da puşt!" diye homurdandı diğeri. "Gel, şu çizmeler için bana yardım et."

"Katılaştıkları zaman," dedi ilki, "ayaklarını kırmak zorunda kalıyorsun. Sanki hâlâ içlerinde bir iradeleri varmış gibi."

Diğeri güldü. "Ölü ölüdür. Ölünün iradesi olmaz, aklı olmaz, hiçbir şeyi olmaz." Islık çaldı. "Para! Bir de yüzük."

"Pek de iyi bir yüzük değil."

"Seçici mi olacağız yani şimdi? Tanrı verir, Tanrı alır. Bir köylü müşkülpesent olamaz."

"Bunun parmağı kalın," dedi biri. "İzin vermiyor!"

"Sana söylüyorum, onun iradesi yok. Kes, çıkar!"

"Peki ya ruhu?"

Diğeri küfretmeye başladı. "Ruhu mu!.. Hay lanet olsun ruhuna! Seni ne diye getirdim ki zaten? Kapının önünde binlerce askerin sa-

vaştığını kaç kere gördün hayatında? *Sen* mi öldürdün sanki onu? Ben mi öldürdüm? Kim alsın yüzüğü? Kargalar mı alsın? Ver şu süngüyü bana!"

Christoffel takırdamalarını engellemek için dişlerini sıktı.

"Ruhmuş!" diye mırıldandı adam. "Hangisi sıcak tutar insanı, çizme mi, ruh mu?"

"Geri gelmeyeceğinden emin misin?"

"Nasıl?"

"Geceleyin, tekinsiz bir saatte. Çıplak ayakla gelip dört parmaklı eliyle pencerene vurur da yüzüğüyle çizmelerini geri isterse..."

"Ver o zaman çizmeleri bana. Ben alıyorum. Sen almıyorsun, tamam mı? Gör bakalım!" Tükürdü. "İşte! Güzel yüzükmüş... Seyyar satıcıya satarım bunu. Ederini vermez, ama hayatı olduğu gibi kabul edeceksin, ben hep bunu derim..."

Adımları uzaklaştı. Christoffel tekrar nefes alma cüretini gösterdi. Acı bütün şiddetiyle geri gelmişti ve soğuktu. Cebinde bir yüzüğü ve birkaç küçük bozuk paradan fazlası olduğundan değildi endişesi. Zaten son parasını Josepha'ya harcamıştı; sadece, ayaklarındaki çizmeler hiç de fena değildi.

Yine adımlar; kumların arasında hışırdayan, sonra otlar tarafından sesi boğulan. Christoffel'in zihni son hız çalışıyordu. Ölü numarası yap! Ganimet kokusu aldılar bir kere, seni gözlerini kırpmadan öldürürler. Karşı koyamazsın onlara. Yaşamak istiyorsan ölü numarası yapacaksın. Yaşamak mı istiyorsun? Evet, bir saat de olsa, bir gün de olsa –yaşamak! Şuna bak: O kadar kan kaybettim, yine de yaşama azmim var. Ama bu çizmeleri kaptırmak da delilik olurdu. Zaten bu kahrolası gün çizme meselesiyle başlamadı mı? Ayakları su toplayan, kanayan zavallı çocuk... O buğday tarlalarında öldü.

"Bana hiç ölmüş gibi gelmedi."

"Yerdeki şu koyu şey, kan. Kesinlikle ölmüş!"

Ayağının ucuyla, Christoffel'in göğüs kafesine bastırdı. Yeni bir acı; ani, çok şiddetli, eskisini bile aratan bir acı.

"Hiç sesi çıkmıyor, görmüyor musun?"

Christoffel'in cebine sokulan sarsak bir el.

"Hey," el durdu, "o neydi?"

"Ben de duydum..."

Rüzgâra rağmen duymaya çalışarak, kesik kesik soluk alarak, çömeldiler. Rüzgâr gecenin seslerinden çoğunu taşıyordu: bir dingilin gıcırtısı, bir atın pofurtusu, sesler...

Christoffel'in içinde ince bir umut ışığı belirdi. Haykırmak, uzanmak, tutunmak istedi. Herhangi bir şeye tutunmak! Hayata tutunmak! Hâlâ ölü gibi yatıyordu.

Gıcırtı sesleri daha yakına geldi. İki adam fısıltılı bir tartışma içindeydi: Biri koşalım, gecenin içinde gözden kaybolalım diye yalvarıyordu; diğeri öyle yaparsak, gelen artık kimse, onun daha çok dikkatini çekeriz diye itiraz ediyordu.

At arabasının içindeki insanların sesleri şimdi net bir şekilde ayırt edilebiliyordu. Silahların tangırtısını, bir adamın ata hafifçe vuruşunu, birinin güneş doğmadan önce Neulssheim'ı hayli geçmiş olmaları gerektiğini açıklayışını işitiyordunuz.

Tam o anda çapulculardan biri kendini kurtarıp kaçtı. Doğruldu, ok gibi fırladı; diğeri de peşinden gitmeye mecbur oldu. Gıcırtı sesleri kesildi. Çok yakınlardan gelen bir ses, "İki kişiydiler," demişti.

Belli ki asıl yetkili olan ikinci kişi, "Kontrol edelim," dedi.

"Bundan nefret ediyorum," dedi diğeri. "Zaten yavaş gidiyoruz."

"Emin olmamız lazım!"

Temkinli askerlerdi. Prusyalılar mı? Seslerinden pek öyle anlaşılmıyordu, ama bir askerin aksanına bakarak otuz altı Alman kralından hangisine bağlılık yemini ettiğini anlamak kolay değildi. Yaklaştılar, daha da, daha da yaklaştılar. Şimdi Christoffel'in başındalardı.

"Bizimkilerden mi?" diye sordu biri.

"Evet."

Christoffel gözlerini açtı. Biri yanında diz çökmüş, dikkatle ona bakıyordu.

"Christoffel?"

Christoffel inledi.

"Christoffel, beni duyabiliyor musun? Konuş!"

"Lenz," diye fısıldadı Christoffel, "Lenz! Lenz..."

Başı omuzuna düştü. O âna kadar gayet net olan zihni şimdi bir sis bulutuyla kaplanmış gibiydi. Ağzına dayadıkları şişeyi belli belirsiz

hissetti. Sonra kaldırıldı. Bir at arabasına yerleştirildi. Biri yarasına bakıyor, yarayı sarıyordu. Üzerini örttüler. Sert kumaştan kalın bir paltonun kirli sakalına sürtündüğünü hissediyordu. Araba gıcırdadı. Christoffel güzel bir şekilde sallanmaya, dalgalanmaya başladı.

"Lenz!"

Başta Lenz'in onu duyup duymadığını bilemedi, ama arabacının yanından üzerine eğilip de rahat olup olmadığını sorduğuna göre belli ki duyuyordu.

"Yenilmedik!" Christoffel konuşma gayretiyle yüzünü buruşturdu.

"Onlara yenilmedik," diye onayladı Lenz, dudaklarının kenarında hafif acı bir çizgiyle, "Kendimize yenildik," diye ekledi.

Christoffel, at arabasının yanı sıra yürüyen, şafağın ilk grisiyle yüzleri külrengi milis askerlerine baktı. Üzerindeki uyuşuklukla mücadele etmeye çalıştı. Bilmek istiyordu; neden, niçin böyle olduğunu anlamak istiyordu. Fakat sonunda kaderin mantığına güven duymaya teslim oldu. Yaşayacaktı, biliyordu.

"Lenz!" dedi.

"Efendim?"

"Bu işin sonu, değil mi?"

"Hayır."

"Yine savaşacak mıyız?"

"Elbette! Ama sen şimdi, seni bir doktora götürünceye kadar uyumaya çalış."

25. Bölüm

Eğer General Mieroslawsky orduyu kurtaracaksa, bu koşullar altında yalnızca tek ihtimal kalmıştı: Kuzeydoğudan sınırımıza dayanan Bavyeralılar, Hessenliler ve Mecklenburglular ile güneybatıdan üzerimize gelen Prusyalılar arasından dolambaçlı bir geçit bulmaya çalışmak...

Gustav Struve'nin *Baden'de Üç Halkın Ayaklanmasının Tarihi* (Bern, 1849) kitabından Lenz tarafından yapılan alıntı.

Bu yol üzerindeki duraklar sonsuza dek hafızasında çakılı kalacaktı.

Her şey Heidelberg'de başlamıştı. Lenz'in gelişiyle; huzursuzluğun, dedikoduların ve getirilen her yaralıyla biraz daha tırmanan bitmez tükenmez kaygıların ortasında beliriveren Lenz'le başlamıştı. Erkek hemşirelerden biri, bir subay sizi soruyor, demişti. Lenore koğuştan dışarı yürürken, dizlerinin boşalmasını, omuzlarının sarsılmasını, ellerinin titremesini engellemeye çalışmıştı.

Lenz koridorda duruyordu. Dar pencerelerden içeri giren ve dans eden toz tanecikleriyle sanki elle tutulur bir hale gelen ışık huzmeleri, aralarında bir duvar gibi duruyor, onları birbirlerinden ayırıyordu. Ona dokunabilecek kadar yaklaşana dek, ışık huzmelerinin içinden teker teker geçmişti. Yüreği ağzındaydı.

"Ne kadar yorgun görünüyorsun!" demişti Lenz. "Doktor Walcher'e şikâyet etmeliyim. Sana uyumak için zaman vermiyorlar mı?"

Lenore gülmüştü. "Sana veriyorlar mı?"

Lenz'in barut rengi gözleri bitkinlikten solgundu. Çökük yanakları ve ağzı, kirli bir sakalla kaplıydı. Banyo yapması gerekiyordu.

Lenore alnını Lenz'in göğsüne yaslamış, "Tanrım," demişti, "sana şükürler olsun. Bu adamı tekrar görmeme izin verdiğin için sana şükürler olsun."

Lenz, Lenore'nin başını kaldırdı. Gözleri birbirine kilitlenmişti. Sonra nazikçe öptü onu Lenz. "O kadar kötü değildi," dedi. "Becker beni ordunun asıl kuvvetine bir tür irtibat subayı olarak gönderdi. Hiçbir Prusyalıya, vurulacak kadar yakın olmadım. Tek yaptığım, birliklerini kaybedenleri toparlamak, geri dönmeleri için onlara rehberlik etmek ve bazı yaralıları toplamaktı... Christoffel de bu yaralılardan biri..." Ağzı bir çizgi haline gelmişti. "Ona mümkün olan en iyi şekilde bakılmasını sağlayabilir misin?"

Christoffel... Lenore, paylaştıkları o kısacık zamanda gelen davetsiz misafire içerlemişti. Lenz'in söylediği bir sözden ya da ani bir sessizlikten, onun Christoffel ile dostluğunun arkasında açıkladığından daha çok şey olduğunu hissetmişti.

"Çok mu kötü yaralanmış?"

Lenz omuz silkti. "Ben doktor değilim. Sadece beygir gibi kuvvetli bir bünyesi olduğunu biliyorum."

"Onun için ne gerekiyorsa yapacağım..." Durdu. "Peki sen..."

"Ben iyiyim."

"Kalmayacak mısın? Kısa bir süre bile mi? Sana bir fincan çay yapardım."

"Ben yalnızca seni görmek için, hayatta ve iyi olduğumu göstermek için uğradım. Lenore..." Durdu. Lenore'yi omuzlarından kavrayıp tutmuş, yüzüne, saçlarına, dudaklarına bakmıştı. Sonra, gayet normal bir ses tonuyla eklemişti: "Becker'e gitmem gerek. Emirler var..."

Doktor Walcher onları fark etmeden aceleyle yanlarından geçip gitmişti. Arkasından, el kol hareketleri yaparak arabalardan, atlardan, tüm at arabalarına ve özel araçlara el koymaktan söz eden iki subay geliyordu. Hademeler sedyelerle içeri daldı. Koğuştan biri seslendi: "Matmazel Lenore!"

Lenz onu kollarına almış ve sımsıkı sarılmıştı ona. Lenz'in gözlerindeki acıyı görünce bir an için nefesi kesilmişti; sanki bana veda ediyor, diye düşünmüştü. Sonra içindeki her şey isyan etti, hayat isyan etti. Lenz'i kucakladı, onun dişlerini dudaklarında, elini kürek kemiğinin altında ve bedenini bedenine yapışmış hissetti.

"Matmazel Leno-o-o-ore!"

Lenore'nin gördüğü son şey, Lenz'in ince sırtı, ensesinde küçük bir çocuğu andırır şekilde uzamış saçları olmuştu.

Kalbi bu hatırayla dolup taşıyordu... Neredeydi şimdi? Becker'in tümeninin savaş alanından çekilecek son tümen olduğu söyleniyordu. Heidelberg'i mümkün olduğu kadar ellerinde tutup mağlup ordunun geri çekilebilmesi için yolu açık tutma görevi onlara verilmişti.

Ah, bu ricat yolu ve durakları: Heidelberg, Gutleuth, aniden görünüp güzelliğiyle insanı sersemleten ışıl ışıl nehir şeridiyle Neckargemünd. Sonra daralan, güneye sapan yol. Dağlara kıvrılarak çıkınca –Wiesenbach, Mauer. Sıcaklık yükseliyor, atların ayakları sürçüyor, sinirler bozuluyordu. Ağır ağır ilerleyen hastane treni, sürekli, hızlı ricat halindeki silahlı asker grupları tarafından sollanıyordu. Artık birlikler halinde ilerlemiyorlardı. Bütünlük tamamen yitmiş görünüyordu. Yol kenarları, atılmış teçhizatla doluydu. Lüks hafif gezinti arabalarından köylülerin yük arabalarına varıncaya dek en tuhaf araçlar, araçtan dışarı sallanan bacaklar, kırbaç yedikçe inleyen atlarla aşırı bir kalabalık yanlarından geçiyordu. Askerler araçlara binmek için yalvarıyor ve araca asılan ellerine ve lanet okuyan ağızlarına insafsız tüfek dipçikleriyle vurularak savuşturuluyorlardı. Bir arabada koltuk kapmak, bir şişe şnaps'a veya büyük bir gümüş parçaya eşdeğerdi. Düzenli ordu ya da milis askerleri, sersemlemiş halde yol kenarına yığılmış ve yüzleri hastalıklı bir kırmızıya ya da tükenmişlikten külrengine boyanmıştı. Sarhoşlar ya gülünç bir biçimde ya da Prusyalılardan onlara savaşı kaybettiren şu kahrolası Polonyalılara kadar herkesi silip süpüren ağır bir dille, şarkılar söyleyerek sallanıyorlardı. Yalnızca topçu sınıfı az çok disiplinli bir görüntü koruyordu: Lenore onların, silahların ve cephane arabalarının geçişlerini izledi. Topçular dik yokuşta atların çekişini kolaylaştırmak için arabadan inip toplarının yanı sıra yürüyorlardı.

Onca insan, atlar ve üzerinde ilerleyen araçlar için yol çok dardı. Doktor Walcher'in konvoyu, ya bir top ya da yolcuları yol hakkının kendileri ait olduğunu haykırıp engellendikleri takdirde şiddet uygulamakla tehdit eden, el konulmuş bir araba tarafından tekrar tekrar engelleniyordu. Ya da arabalardan birinin tekeri hendeğe kayıyor ve Doktor Walcher'le Lenore dahil, eli ayağı tutan herkes ona omuz ver-

mek zorunda kalıyordu. Birden çok kez, sadece Doktor Walcher'in ikna ediciliği ve yaralıların görüntüsü, hastane araçlarını, umutsuzluğa düşmüş, vahşet görmüş, lidersiz kalmış asker gruplarının el koymasından korudu.

Zorunlu geri çekilme kargaşası içinde, Lenore'nin kendi derdini düşünmeye zaman bulamaması belki de iyiydi. Olanlar ve olacaklar, acil ihtiyaç yığını içinde gözden kayboluyordu. Yoldaki tekerlek izleri ve hastane kafilesinin önünden daha çok silah ve araç geçtikçe daha da derinleşen ve yolu yeniden kazan başka tekerlek izleri yüzünden işkence çeken yaralı bedenler için ne yapılabilirdi? Kötü yaylı ya da hepten yaysız vagonlar ve arabalar sallanıyor ve sarsılıyordu. Hareketsiz yatan biri için katlanılabilir olan ağrı, dayanılmaz hale geliyordu. Ayrıca toz, susuzluk ve açlık da vardı. Çiftlikler ve köyler, hastane konvoyu ulaşamadan tamtakır hale geliyordu. Ne yapabilirdiniz? Birkaç söz, bir dokunuş ve elinizden geldiği kadar neşeli bir yüzden başka yaralılara ne verebilirdiniz? Umut kendini yer isimlerinin, geri çekilme rotası boyunca yer alabilecek şehirlerin etrafında örüyordu: Sinsheim'da, Bretten'de, Durlach'ta, hiç değilse en geç Karlsruhe'de yatak, ilaç, sargı, dinlenme, gölge imkânı olacaktı. Geriye dönüp bakıldığında, Heidelberg'deki koğuşun leş kokusu bile, arzu edilen bir şey gibi görünüyordu.

"Lenore..."

Arabanın yanı sıra yürürken öyle derin düşüncelere dalmıştı ki, Doktor Walcher'in sesiyle irkildi.

"Nasıl gidiyor?"

"İyi," dedi, "iyi!" ve farkında olmadan, uzun yürüyüşler için yapılmamış olan ayakkabılarına baktı. Ayaklarının da uzun yürüyüşlere hazır olmadığını düşündü. Sonra babasının elindeki, üç ay içinde Teğmen Gramm tarafından ödenecek üç yüz guldenlik senet geldi aklına. Bir anda bu yürüyüşün bütün dehşeti üstüne çöktü ve sıcağa rağmen ürperdi.

"Bir sorun mu var?" diye sordu Doktor Walcher hızlıca; iri, kahverengi gözleri üzüntülüydü. "Çok mu sıcak? Ateşiniz mi var? Bir dakika durun, nabzınıza bakacağım."

Lenore güldü ve yürümeye devam etti. "Ben iyiyim, gerçekten!" Bir aradan sonra kaygısızca ekledi, "Hastanız olmak istemediğimden değil. Sizi, güvenmeye yetecek kadar gözlemledim, Doktor..."

"Demek öyle..." Lenore'nin çalışmaktan zayıflamış ve yürüyüşten dolayı yanmış yüzüne, hâlâ bir köylü kadını gibi bağladığı başörtüsüne, yıpranmış ve lekeli elbisesine, bu yol üzerinde tam bir rahatsızlık kaynağı olan, dönüp duran eteğine göz ucuyla baktı. "Sevgili Kızım," dedi, "yapmakta olduğunuz bu olağanüstü şeyi ve çalışırken sergilediğiniz örnek gösterilecek tavrı ne kadar takdir ettiğimi size belirtmeyi hep istedim. İltifat etmiyorum, dikkatinizi çekerim! Hissettiklerimi ifade etmeye çalışıyorum. Size bunu söyleyecek zamanı hiç bulamadığım için özür dilemeye çalışıyorum..."

Neden bulamamıştı ki? Mahcup görünüyordu.

"İnanın bana! Zorluklar ve bu zorluklara nasıl dayandığınız... sizinle gurur duyuyorum, çok gurur duyuyorum. Ben..."

Yine durdu.

Sonra hâlâ sıcak ve içten sesi ciddileşti. "Benim için de her zaman kolay olmadı. Olmayacak da. Dresden'de devrimin yenik düşmesi, cesur halkımızın dağıtılması ve şimdi de bu..."

"Yani beklentiniz...?" Dudakları gergin bir çizgiye dönüştü.

Doktor Walcher aniden kendisini toparladı. "Ben hiçbir şey beklemiyorum. Ne zafer ne de yenilgiyi tahmininde bulunabilirim! Ben sadece, ne kadar harika bir insan olduğunuzu size neden daha önce hiç söylemediğimi açıklamaya çalışıyorum. Ve şimdi, bu yolda, bu fırsatı bulduğum için ne kadar mutlu olduğumu..."

"Lütfen!" Lenore, doktorun ona karşı duygularını biliyordu. Karlsruhe Belediye Sarayının mumla aydınlatılan koridorunda, Doktor Theophrast Walcher o perdenin arkasından çıkıp Lenz'le askere alınacakların listesi üzerinde uzun saatler çalıştıktan sonra onu canlandıracak kanyağı kendisine verdiğinden beri biliyordu. "Buna gerek yok..."

Doktor Walcher'in eli ona dinlemesini rica etti. "Zaman bulabilirdim. Doğru anı da bulabilirdim. Ama size söylemekten kaçındım –Lenz'e karşı hislerinizden dolayı– ve benim size duygularımdan dolayı. Bir iki gün içinde ayrılacağımız için, size bunu şimdi söyle-

yebiliyorum. Evet, ayrılacağız!" Lenore'nin itirazı üzerine tekrarladı. "Beklediğinizden çok daha fazlasına katlandınız. Artık eve dönme zamanınız geldi."

"Eve mi?"

"Bir yere! Herhangi bir yere! Nerede korunacaksanız oraya."

Lenore duraksadı. "Peki, bana övgülerde bulunmanızın nedeni ne? Giderayak yapılan bu övgülerin?"

Doktor Walcher'in gözlerine hüzün çöktü. "Ben, Lenore, Lenz'in de size aynı şeyi tavsiye ettiğinden eminim."

"Hayır, etmedi!" diye karşı çıktı Lenore. "Biz oradan ayrılmadan önce beni Heidelberg'de gördü ve böyle bir şey söylemedi!"

"Sizi tekrar gördüğünde eminim söyleyecektir!" Walcher bunu sert bir şekilde söyledi. "Sonuç ne olursa olsun, öyle fırtınalı bir şeyin içine giriyoruz ki, bunların dışında kalmanız gerek..." Sesi yumuşadı. "Sizinle açık konuştum. Size olan düşkünlüğümü anlatıp da bedeninizle, zihninizle, kalbinizle hayatta kalmanız konusunda ilgisizlik taslayabilir miyim?"

"Hastanede kalıp sizinle çalışmamı imkânsız hale getirmek için söylemiş olamaz mısınız?"

Sorusu ağzından çıktığı anda pişman oldu. Bu insanın içinde bu tür hesapların zerresi bile yoktu ve kendisinin önünde savunmasızdı. 'Lenz,' diye düşündü Lenore. Lenz'den dolayı bu işe sımsıkı sarılmıştı. Bu iş ona bir şekilde bu savaşta, bu devrimde, onun yanında olduğu yanılsamasını veriyordu. Lenz'in ardından koşup önüne engel olarak çıkan herkesi –babasını, şimdi de şefkatine ve ona sevgiyle dolup taşan kalbine rağmen Doktor Walcher'i– ezip geçme tutumunu koruyordu...

"Affedersiniz," dedi. "Lütfen, affedin beni!"

"Unutalım gitsin," dedi Walcher dümdüz bir sesle. "Aramızda konuşulmuş her şeyi unutalım ve devam edelim. Ben yapabileceğime eminim, siz de yapabilirsiniz. Yardımınıza ihtiyacım var."

Lenore başıyla onayladı.

"Yani, şimdi!"

"Kesinlikle!"

Bir el hareketiyle, yıkık dökük araçlar; tökezleyen atlar; birkaç avuç dolusu samanın üzerinde yatan ya da oturan, gözleri ateşten ya-

nan, sargıları pıhtılaşmış kanla kaplı yaralılar; tahta bacaklar, koltuk değnekleri, sinek konvoyları geçene kadar kendisiyle kalmasını önerdi. Lenore bunu bütün gün yaşamıştı, ama hiç bunaltıcı bütünselliğiyle resmigeçit halinde görmemişti. Son araba yaklaşırken Doktor Walcher'in kolunun desteğini kabul etti. Askerî hizmette kullanılmak üzere el konulmuş atı ve yük arabasıyla, bunları bu geri çekilişten kurtarmak umuduyla gelmiş asık suratlı bir köylü olan sürücü, başparmağıyla omzunun üzerinden işaret etti. "O!" dedi kısaca.

At arabasının ön tarafı öyle kalabalıktı ki, dingilin üzerinde eğim vermişti. Lenore, Christoffel'i gördü ve ona gülümsedi. Christoffel de gülümseyerek karşılık verdi. Sağlam eli arabanın kenar tahtalarından birini tutuyordu, diğer koluysa yaralı omzunu koruyacak bir askının içindeydi. Solgun görünüyordu, ama ağzı inatçıydı ve güneşten dolayı kırpışan gözleri hayata ilgisini sergiliyordu. Arabanın bütün arka tarafı her sarsıntıda kafası yana doğru sallanan, yüz üstü yatmış birine bırakılmışken önde bir düzine adamla birlikte tıkış tıkış gidiyor olmaya da aldırmıyor gibiydi.

"Haydi!" dedi Doktor Walcher köylüye. "Neden burada olduğumuzu biliyorsun!"

"Bu benim işim değil!" Adam Lenore'ye baktı, burnunu çekti ve baş parmağıyla işaret parmağının arasından sümkürdü. "Peki ya benim atım?"

"Kaçacak değil ya."

Adam, her adımda başı alçalıp yükselen atı yükünü çekmeye devam ederken isteksizce indi. Sonra köylünün omuzlarından, Doktor Walcher ile Lenore'nin dizlerinden tuttuğu cesedi indirdiler. Ölü adam uzun boylu, iri kemikli, kıyafetlerine bakılırsa bir işçiydi ve ölüyken ağırlığı yaşarkenkinden daha fazla hissediliyordu. Köylü, taşlar ayaklarının altından kayarak yüklerini yolun sağındaki bayıra taşırlarken, sessizce söylenip küfrediyordu. Onu ormandaki küçük bir açık alanda, otların içine bıraktılar. Köylü kasketine dokunarak ve yük arabasıyla ilgili bir şeyler mırıldanarak onları orada bıraktı.

Doktor Walcher bütün ağırlığıyla diz çöktü, bir sargı parçasıyla çeneyi bağladı ve ölü gözleri kapadı. O ana kadar o yüzden kaçınmış olan Lenore ona bir göz attı. Külrengiydi, kısa kesilmiş sakalının

kahverengisi matlaşmış ve ölümün ıstırabıyla çarpılmış dudaklarının arasından, düzensiz ve lekeli dişleri görünüyordu.

"Onu gömmemiz gerek," dedi Walcher ayağa kalkarken.

"Küreğimiz yok."

"Biliyorum. Taşlar, biraz toprak, yosun, dallar, yapraklar alacağız. Sinekler ona saldırmasın, yeter." Doktor Walcher duraksadı. "Zaten cenaze töreni geride kalanlar içindir. Ölülerin umurunda değildir."

Lenore'nin zihnini uyuşturmaya yardımcı olacak bir yoğunlukla çalıştılar. Zihni uyuştu ama bütünüyle değil. Bölük pörçük bazı düşünceler kaldı: Giderek bir tümseğe dönüşmekte olan bu adam kimdi; aşkları, arzuları, nefretleri neler olmuştu? Ve onu bu son battaniyesiyle örtmek neden ona düşmüştü? Walcher neden onu seçmişti? Neden hademelerden birini değil? Onu korkutup kaçırmak istediğinden mi? Ama ölüm, hastanede her gün gelen bir ziyaretçi olmuştu!.. Yoksa ölümle ilgili konuşmanın konvoyun içinde yayılmasını önlemek istediğinden miydi? Tesadüfen el altında bulunduğundan mı, ya da hâlâ duygularının Lenore'nin ellerinde bir yabancıya göre daha güvende olacağını hissettiği için mi?

Ölü adamın üstü neredeyse örtülmüştü. Yalnızca yüzü açıktaydı, başı bir yosun yığınının üzerinde hafifçe yükselmişti. Doktor Walcher sırtını dikleştirdi ve Lenore'ye tuttuğu dalı –parlak yapraklı kayın ağacı– getirmesini işaret etti. Onu nazikçe adamın başının üzerine yerleştirdi. Bu âdeta bir tabutun nihai olarak kapanışı gibiydi. Yoldan gelen sesler ve tekerlerin gıcırtısı sönük ve uzak tınlıyordu. Hafif bir rüzgâr ağaçların tepelerini hareketlendirdi.

Her biri şimdi derme çatma mezarın birer yanında sessiz duruyorlardı. "Siz olmasanız bu çok zor olurdu, Lenore," dedi Doktor Walcher sonunda. "Teşekkürler." Sonra saatine baktı, cebine attı ve kepini çıkardı.

Lenore kayın yapraklarının altında yatan yüzü düşünmemeye çalıştı, fakat bireyselliğini kaybediyor olsa da kendini hatırlatıp duruyordu. Boz renkli sakalı, tuhaf dişleri, kemikli siması gözden kaybolmaya başladı; *bir* yüz haline geldi, herhangi birinin yüzü, Walcher'in, Struve'nin, Sigel'in, babasının – evet, Lenz'in de... Bir kâbus...

Doktor Walcher bir avuç toprak almıştı. "Kardeş," diye hitap ediyordu ölmüş adama, "onurlu bir şekilde aramızdan ayrıldın. Minnet ve alçakgönüllülükle seni insanlığın hafızasına emanet ediyoruz."

Lenore'nin sallandığını gördü.

"Topraktan geldik, toprağa döneceğiz," dedi hızlıca ve elini açtı. Toprak küçük kara topaklar halinde, şefkatlice düştü.

Lenore etrafını yeniden gördüğü zaman yüz gitmişti. Doktor Walcher, "Lenore, lütfen!" ve "Lenore kendinize gelin..." diye mırıldanarak ona güç vermeye çalışıyordu.

Lenore ağlıyordu. Kendini kaptırmıştı, omuzları ta derinlerden gelen ve uzun süredir orada beklediği görülen hıçkırıklarla sarsılıyordu. Gözyaşları, yalnızca dalların altında uzanan adam için değil, görmüş olduğu tüm ölümler ve yaşadığı ıstıraptan dolayıydı. Âdeta kalbini sıkıştıran ve baskı yapan bir demir halka infilak etmiş, acı ve üzüntüyü serbest bırakmış ve onu sakinleştirip rahatlatmıştı.

Doktor Walcher'in uzattığı büyük, ekoseli mendili aldı

"Kendinizi devam edebilecekmiş gibi hissediyor musunuz?" dedi Doktor Walcher endişeli bir sesle.

"Tabii ki devam edebilirim," diye yanıtladı, gözlerini kurulayarak. "İhtiyaç duyulduğu sürece."

26. Bölüm

Ettlingen'e vardık; buradayken Herr Corvin-Wiersbitzki bizden Durlach'a ilerlememizi istedi. Durlach'ta bulunan Becker, Karlsruhe tümüyle boşaltılana kadar düşmanı durdurmakla görevliydi. Willich, Becker'e bir chevauleger'yle* birlikte bir not yollayarak bu iş için ne kadar zamana ihtiyacı olduğunu sordu. Adam on beş dakika sonra geri geldi ve Becker'in birliklerinin geri çekilmekte olduğunu bildirdi. Biz de bu nedenle herkesin gitmekte olduğu Rastatt'a doğru ilerlemeye başladık. Rastatt yolunda tam bir düzensizlik hâkimdi. Her türlü birlikten çok sayıda asker, ya yürüyor ya da çaresizlik ve şaşkınlık içinde kamp kuruyordu. Yakıcı güneşin altında ve bu genel düzensizlik içinde adamlarımızı bir arada tutmak için epey uğraştık. Rastatt kalesine çıkan yokuşta Palatinalı birlikler ve birçok Baden taburu kamp kurmuştu. Palatina'dan gelen birliklerin mevcudu bir hayli azalmıştı... Bizim kolordu da, adamlar cesaretlerinden hiçbir şey kaybetmemiş olsalar da, ölenler, hastalananlar ve firar eden öğrenciler yüzünden epeyce küçülmüş ve beş yüz kişi kadar kalmıştı...

F. Engels'in *Reich Anayasası İçin Kampanya* kitabından Lenz tarafından alıntılanan bölüm.

...Weill isimli Yahudi'nin bir ajan olduğunu duydular. "O Yahudi'yi istiyoruz!" diye haykırdılar, öfkelerini ondan çıkarmak için sabırsızlanarak... Masumiyetine teminat olarak gösterdiği şeyler işe yaramadı. Otoritelerin artık vahşileşmiş kitleler üzerinde bir etkisi kalmamıştı. Liderlerin gayretiyle kalabalığın adamı caddenin ortasında katletmesi önlendi. Savaş geleneğine göre kapının dışında kurşuna dizilecekti. Ren Kapısı'nın dışına götürüldü ve orada, bir kale hendeğinde vuruldu...

Prof. Ludwig Häusser tarafından yazılmış *Denkwürdigkeiten zur Geschichte der Badischen Revolution* [Baden Devrimi Hatıraları] kitabından Lenz tarafından yapılan alıntı.

Dün maalesef halk –şu ana kadar vatan hainlerine karşı çok yumuşak bir şekilde uygulanan– adaleti kendi ellerine aldı ve ajan olduğuna inandık-

* Hafif Süvari –*çev.*

ları iki adamı öldürdü... Kendisine her yönden ihanet edildiğine inanan halk, kendisini korumak için böylesine gözü kara bir şekilde hareket etti...

Gustav Struve'nin *Baden'de Üç Halkın İsyanının Tarihi* kitabında Lenz'in altını çizdiği kısım.

Biri ona el sallıyordu.

Engels, ayrıntılar için eğitilmiş gözleriyle hareketi algıladı, son günlerin izlenimleriyle dolu zihni bu öğeyi ancak yanından dörtnala geçtikten sonra ve komutanı Willich'in, atını mavi gömlekli işçi piyadeler müfrezesinin ortasında sürdüğü kolun başına yaklaşınca kaydetti. Engels kısa bir süre kafa yordu, sonra eli ve onu kimin sallamış olabileceğini çabucak unuttu.

"Rastatt'ın içinden ilerlemek istiyorum," diyordu Willich ona. "Eğer böyle devam edersek, yaklaşık bir saat içinde oraya varırız. Zor olduğunun farkındayım." Willich güneşin vurduğu gökyüzüne baktı ve başının hafif bir hareketiyle, yolun her iki tarafındaki düzensizlik ve dermansızlık sahnelerinin farkında olduğunu işaret etti. "Fakat bir kez daha dinlendikten sonra devam etmek daha güç olacaktır."

Engels başını sallayarak onayladı. Marx'ı Palatina'da bırakıp Willich'in gönüllüler kolordusuna katıldığından beri geçen haftalar içinde askerleriyle konuşurken kardeşçe bir ifade olan *Du*'yu* kullanan ve karşılık olarak onların da kendisine aynı şekilde hitap etmesine izin veren bir zamanların Prusyalı teğmeninin askerî muhakemesine güvenmeye başlamıştı.

Willich yola, sıcakla ve tozla mücadele eden, geride kalmış kola bir göz attı. Tüfekli erler ve at üstündeki birkaç asker ile, kimi kendi kolordusundan, kimi başka birliklerden askerlerle dolu yük arabaları. "Yeniden bir düzen kuralım!" derken kaşlarını çattı. "Engels, birlik komutanlarına askerlerini harekete geçirmelerini söyleyeceksin. Rastatt'a yaklaşırken kolordunun safları sıklaştırarak, flamaları sallayarak ve davullar çalınarak uygun adım yürüyor olmasını istiyorum..." Duraksadı. Kararlı yüzünü hızlıca bir sırıtış kapladı. "Bu bizim ve ilgili başka herkesin morali için iyi olacak!"

* (Alm.) sen –*çev.*

Engels, atının güçlü kuvvetli ve babasının tekstil işinin onun iyi bir sürücü olabilmesini mümkün kılmaya yetecek kadar kazançlı olmasından memnun, atını bir dakika önce gelmiş olduğu yoldan geri sürdü. Onunkisi bir çoban köpeğinin işiydi: Her nerede kolordudan bir grup asker görse onlara cesaret veriyor ve onları ileri doğru dürtüyordu: Daha hızlı, kardeşler, devam edin, bu seyahatin sonuna yaklaşıyoruz. Bunlar genel olarak iyi adamlardı. Çekirdekleri geçen yıl Berlin barikatlarında ve Almanya'nın başka yerlerinde savaşmış işçilerden oluşuyordu. Bunlar Fransa'ya sürgüne giderek polisin *Arananlar* listelerinden yakayı sıyırmış olanlardı. "Merhametli" Paris hükümeti onları daha kolay izleyebilmek için yoğun olarak Besançon'da tutmuştu. Orada sürgün arkadaşları Willich, onları, hepsinin kendilerine güvenerek bekledikleri, savaşın bir sonraki evresi için hazırlamıştı. Engels talepkâr olsa da, askerlerin hiçbirini iltifata boğmasa da ve arada bir öfkeye kapılsa da, genel anlamda askerlerin sevgisini kazanmış olduğunu biliyordu. Ve bir tür geçişim süreciyle, bu sevgi kolorduya eklenen diğer birliklerin içine de sızıyordu.

Öğrenciler bölüğü başarısız olduğum tek yer, diye düşündü Engels. Onlarla düzgün bir ilişki kurmayı asla başaramamıştı. Gerçekten devrimci, cesur, istekli birkaçı dışında, onların, seferin ta başından beri hoşnutsuz, kendilerine her harekât planının söylenmesini isteyen, ayaklarının ağrımasından yakınan ve savaş bir pazar gezintisinin rahatlığını sağlayamadığı her durumda homurdanmaya başlayan, ürkmüş genç züppeler olduğunu görmüştü. Engels suratını ekşitti. Geri çekilişin bir noktasında öğrenciler Willich ile kendisine bir delegasyon yollamışlardı: Bitmek tükenmek bilmeyen yürüyüşü onaylamıyor ve kendilerinin azat edilmelerini talep ediyorlardı. İşte o zaman tepesi atmış ve savaş sırasında azat edilmek diye bir şey olmadığını onlara bağırarak söylemişti. Ama firar etmek istiyorlarsa edebilirlerdi. Yarısı firar etti.

Biri ona *el sallıyordu*!

Bu kez anında tepki verdi. Atını durdurdu, tozlu gözlüğünü çıkardı, özenle temizledi ve dikkatle baktı. Ne Willich'in mavi gömlekli işçileri ne de öğrenciler birliğinden kalan pek az kişi ortadaydı –yalnızca yol boyunca gıcırdayarak ağır ağır giden birkaç yük arabası vardı.

"Yurttaş Engels!"

Engels atını yük arabalarından birine doğru çevirdi ve miyop gözlerini kırparak, arabadan sarkan bacaklara, sargılı omuz ve kola, kendisine bakan askerin grileşmiş yüzüne, köşeli çenesine, kare alnına baktı. Bulanık hatıraların içinden Köln'deki editör odası, Marx'ın masasının önünde ayakta duran bir adam –çuval gibi bir pantolon, eski püskü bir ceket, yıpranmış bir atkı– ve kendisinin Marx'a, *Sence bu yoldaşı sahiplenmemiz gerekmiyor mu?* diye soruşu geldi.

"Christoffel!" dedi. Atından atlayıp arabanın demirlerinin arasından uzanan eli tuttu. "Kötü mü vuruldun? İyileşeceksin değil mi?"

"Öyle görünüyor ki özellikle bu kurşun için ben çok çetin bir cevizmişim!" Christoffel sırıttı. Kendisini daha iyi hissediyordu. Ne de olsa ateş ve iltihap yoktu... Lenore ne zaman fırsat bulsa yarasını yıkayıp sargılarını yeniliyordu. "Biraz halsizim, hepsi bu."

"Nerede vuruldun?"

"Waghäusel!"

Engels giderek daha istekli hale geliyordu. "Waghäusel nasıldı? Gerçekten neler oldu? Yani –o kurşun gelene kadar..."

Waghäusel... Christoffel düşünmeye çalıştı. Alnında ince bir ter tabakası hissetti. Söylediğinden daha halsizdi. "Gerçekten bilmiyorum. Ben... ben sıcağı hatırlıyorum, yürüyüşü, gürültüyü ve koşmayı, dumanı, kokuyu, ağaçlarda asılı askerleri, bizim askerlerimiz, buğdayların arasından atlarını süren Prusyalı Hafif Süvari erlerini ve Ağır Süvarileri... Ama ne zaman, nerede, ne için? Ben subay değilim, emirlere uydum..." Durdu ve gözlerini kapadı. Madalyalı, canavar gibi Ağır Süvari subayının belli belirsiz ortaya çıkışını, tabancayı gördü. "Size yardımcı olamadığım için üzgünüm..." Başını kaldırıp Engels'e baktı. "Sizin ve Yurttaş Marx'ın söz ettiği şu iç savaş; onu şimdi yaşıyoruz, değil mi?"

"Büyümesi engellenmiş bir şekilde," diye kabul etti Engels tereddütle.

Konuşmanın başında oldukça ilgili olan arabadaki yaralılar ve köylü sürücü, kayıtsız yarı uyku durumlarına tekrar gömülmüşlerdi. Engels apoletini düzeltti. Taşıdığı kılıç ve tabancası yüzünden apoleti rahatsızlık veriyordu. Şu Christoffel'i sorgulamamalıydı ya da bu ka-

dar doğrudan olmayan bir yaklaşımı seçmeliydi. Ama belki de almış olduğu yanıt mümkün olan tek yanıttı. Bir asker için savaş gürültü, koşuşturma, duman ve kokudan başka neydi ki? Onu ve Willich'in gönüllülerini, Bavyeralıların elindeki Landau kalesine karşı başarısız girişimlerinden –talihsiz, sonsuza kadar kahvaltı modundaki pisboğaz General Sznaida'nın Palatina ordusunun yanı sıra acele geri çekilişlerinden– sonra, Ren'i Knielingen'de geçerek Baden'in içine, Karlsruhe'ye, oradan dağların içine ve Becker ile buluşup daha geri çekilmek için bu sefer dağların dışına yönelten iniş çıkışlarında, bir o yana bir bu yana savrulmalarında, kendi izlenimleri çok daha net, belirgin ve akılcı mıydı? İçinde bulunduğu çarpışmalar, her iki tarafta da haritaları yayıp duran bazı subayların içinde bir mantık bulmaya çalıştıkları bir kargaşadan başka neydi ki?

"Sizin ve Yurttaş Marx'ın şu küçük kitabı," diyordu Christoffel, "Köln'de bana verdiğiniz..."

"Hâlâ sende mi o?"

"Çoktan verdim. Demek istiyorum ki başka bir kitap yazacak mısınız? Bu konuyla ilgili, bizimle ilgili? Waghäusel'i onun için mi soruyordunuz?"

Engels, Christoffel'i süzdü. Esrarengiz adam –saf ama bir o kadar da... Hayır –bu iç savaş ya da bu şey her neyse, onun hakkında bir kitap yazmayı planlamıyordu. En azından zihni, olayların komik yönleriyle altlarında yatan trajedi arasında gelip gittiği müddetçe yazmayacaktı. Bir an için buna hak ettiği alaycılıkla davranıp bir sonraki anda kaçırılan fırsatlar, kaybedilen hayatlar yüzünden saçını başını yolma yoluna girdiği müddetçe yazmayacaktı. Bu mücadelenin tarzının, bu kadar dar görüşlü olmasının, küçük burjuvalıktan mı, yoksa Almanlıktan mı kaynaklandığından emin olmadığı müddetçe yazmayacaktı.

"Yoksa gazetenize mi yazıyorsunuz?" diye sormaya devam etti Christoffel.

"Gazete artık yok."

"Ah!"

"Kapatıldı."

"Peki, Yurttaş Marx nerede?"

"Keşke bilseydim. El sıkışıp vedalaştığımızda Paris'e doğru yola koyulmuştu..."

Christoffel arabanın hareketiyle sessizce sallandı. Engels de yanı sıra yürür, kılıcı her adımında yumuşakça sallanır, çizmeleri yolun tozuyla kaplanırken hiçbir şey söylemedi. At burnunu onun avcuna sürttü ve pofurdadı. O da atın düzgün ensesini okşadı.

"O halde bu bir kitap olacak!" dedi Christoffel. "Fakat bir kitap çok nihai bir şey değil midir? Bizim işimiz henüz bitmedi –yoksa sizce...?"

"Hayır, hayır!" Engels, düşüncesi dilinden hızlı koştuğunda hep olduğu gibi, kekelemeye başladı. "Bir kitap yazmayı hiç düşünmedim bile..."

Christoffel konuyu takip etmedi. "Köln'de," diyordu, "general olma planlarınız vardı..." Gözleri Engels'in külrengi, üstüne oturan frakının üzerinde çaprazlama duran solgun siyah, kırmızı ve altın renkli kuşağı ve yumuşak, geniş kenarlı şapkasının üzerindeki hırpalanmış kırmızı tüyü sorguladı –tek fark edilebilir rütbe işaretleri bunlardı.

"General!" diye omuz silkti Engels.

Christoffel kendisini tedirgin hissetti.

"General!" Engels güldü. "Bir sonraki iç savaşta, umarım."

Kızgın bir şekilde, aniden durdu. Farkında olmadan, Christoffel'in sözlerinden çıkardığı anlamı teyit ederek, birkaç vuruşma ihtimali sayılmazsa, bu savaşın bitmiş olduğunu ima etmişti... Ekşiyip asabileşiyordu. Eh, atı olan bir asker için bile, sporla eğitilmiş bir beden için bile, bu son günler yorucuydu.

"Hepinize tekrar bir göz atma zamanı geldi!"

Engels döndü. Asıl ihtiyaçları gölge olsa da, genç kadının sesindeki neşe bir araba dolusu yaralıyı canlandırmış görünüyordu. Boşluğa dalmış gözler odaklanmaya, başlar doğrultulmaya başladı. Christoffel de canlanmıştı.

Engels'e sakin bir şekilde gözlerini diken genç kadın arabanın yaklaşmasını bekledi. Araba onunla aynı hizaya gelince, Christoffel, "Matmazel Lenore, arkadaşım, Yurttaş Engels ile tanıştırayım!"

"Biz tanıştık," dedi Engels.

Gözlüğünü aceleyle çıkarmak üzere olan Engels'in parmakları yarı askerî bir selamlamayla şapkasının kenarına dokundu.

"Matmazel Einstein," Lenore o sırada Christoffel'in sargısını düzeltmekle meşguldü, "geri çekilişin bu zor koşulları altında bile planınızı gerçekleştirebildiğiniz için sevinç duydum."

"Oldu," dedi Lenore Christoffel'e, "böyle daha iyi!" Ve Engels'e, "Karlsruhe'de karşılaştığımızdan bu yana sizin de başınızdan çok şey geçmiş olmalı..."

Engels kaşlarını çattı. Çok değişmiş miydi? Çünkü Lenore değişmişti: Lenore'nin havasında artık Engels'in hatırladığı, daha iyi sınıftan genç bir hanımdan, yoksul kesimin daha iyi duruma gelmesi için istekli, gönüllü bir hayırseverden eser yoktu. Onun kendini beğenmiş hali de gitmişti. Onda bir erkeğe, askere yakışır bir hava verecek, zayıflamış, neredeyse kemikli yüzüne, şişmiş gözkapaklarına, çatlamış dudaklarına rağmen onu daha da çekici kılan bir soğukkanlılık vardı.

Lenore, maharetli elleriyle, net, her hastasına özel gelen sesiyle işine bakıyordu. Engels'in tıbbi bilgisi sınırlıydı, ama onun bu koşullar altında yapabileceğinin ne kadar az olduğunu –ve bunu ne kadar iyi yaptığını– görmeye yetecek bilgisi vardı. Ateşler içinde yanan bir başın altına yastığı daha rahat edeceği şekilde koymak, taşıdığı birkaç küçük şişeden ilaçları idareli dağıtmak, sargı yenilemek, terli bir yüzdeki tozları silmek gibi işlerdi bunlar. Askerlerin ondan hoşlandığı, ona saygı duyduğu görülüyordu. Erkeklerin bu savaşında kendisine bir yer edinmişti. Yeni bir şey. Bu da resmin bir parçasıydı. Yenilgiye uğramış birey için oldukça cılız bir teselli olsa da, savaş nasıl sürmüş ya da nasıl sona ermiş olursa olsun, bu, uzun vade için bir umuttu.

Lenore işini bitirmişti. Arabanın yanından yavaşça yürürken kendinden emin bir halde, ama belirli bir beklentiyle Engels'e baktı.

"O zaman, Karlsruhe'de karşılaştığımızda," diye gülümsedi Engels, "benim de bir planım vardı ve bunu gerçekleştirdiğimi söylemekten memnunum."

"Öyle mi?"

"Devrimin politikasında bir değişiklik olmadıkça" –kendisini ihtiyatlı bir şekilde ifade etmişti; bu noktada Karlsruhe'deki ve Palatina'daki liderleri ikna etmede, kendisinin ve Marx'ın başarısızlığını tartışmanın bir anlamı yoktu– "iş silahlı çatışmaya vardığında Devrime yardımcı olacağıma kendi kendime söz vermiştim..." Başını öne

fırlatan, ilgi isteyen atını sakinleştirdi. "Willich'in Gönüllüleri'ndeki işçilere katıldım ve şu anda onun emir subayıyım."

"Bir kitap yazacak!" diye lafa karıştı Christoffel, kendisini zarar görmemiş eliyle sabitleyerek. "Bu, son bölümü olacak!"

"Öyle mi?" diye sordu Lenore, dudaklarını nemlendirerek.

"Şimdi, Christoffel kardeş, önce bu savaşı yapalım, sonra o kitabı yazmayı düşünelim!" Canı sıkılan Engels kekelemesini kontrol etmeye çalıştı. Son bölüm! Yenilgi!.. Hangi tür savaş olursa olsun, bir kez eldiveni yerden alınca* yenilme riskiniz de vardır, ama bu işinizin bittiğini ilan etmeniz için bir neden midir? Ve zor, uzun süren bir savaşın sonundaki bir yenilginin devrimci etkisi –kolaylıkla kazanılmış bir zaferinki kadar büyük değil midir?.. Ama bunu söylemedi. Bunu kıza söyleyebilirdi, o ve Engels yalnız olsaydı: Lenore bunu muhtemelen kavrayabilirdi. Peki ya bu arabadaki erkekler kavrayabilir miydi, şu anda moralinin, yenilgide döktüğü kanı telafi etmesi gereken asker Christoffel kavrayabilir miydi?

Lenore, Engels'e bakıyor, gözleri endişesini yansıtıyordu. "Ama diyelim ki," diyordu Lenore, "biri böyle bir kitap yazdı, siz ya da Andreas Lenz..." Bunun özümsenmesi için durakladı. "Bölümlerin sayısını ya da sonucunu belirleyecek olan yazar olmayacaktır. Bu hâlâ bize bağlı. Değil mi, Yurttaş Engels?"

Engels, Lenore'nin sözünü ettiği edebî çekişme üzerine yorum yapmamayı seçti. Şiirden yıllar önce vazgeçmişti. "Birkaç saat önce Albay Becker'i gördüm," dedi. "Umut doluydu. Prusyalıların, Peucker'in Neckar Kolordusunun ileri birlikleriyle buluşmasıyla kapatabileceği bütün kıskaçlardan kurtulmuştuk. Ve ordu ayakta kalmıştı; küçülmüştü, bu doğru, ama bir başka gün savaşacak güçteydi."

Tanrım, evet, diye düşündü Engels; yalan söylemiyordu. Prusyalıların bocalamalarını ve korkaklıklarını hesaba katsak bile, bu ayakta kalış bir başarıydı.

"Bir de şu ordunun dayanma gücüne bakın! dedi Becker bana. Waghäusel gibi kötü komuta edilmiş, çekişme dolu, düşmanın her yanı sardığı bir yenilgiden sonra, ordu zor yollardan, gerektiğinde savaşa-

* Düello yapmak isteyen kişi karşı tarafı düelloya davet etmek için yere eldiven atar. Karşı tarafın eldiveni yerden alması düello teklifinin kabulü anlamına gelir. –*çev.*

rak, zor bir geri çekilmeyi gerçekleştirdi ve barış zamanında bir haftadan fazla zaman alacak bir mesafeyi üç gün içinde yürüdü."

"O yolu biz de yürüdük," dedi Lenore sade bir şekilde. "Biliyoruz."

Engels güldü. "Kesinlikle!" Ama kızın kesin ifadesi hikâyenin bir sonraki bölümüyle ilgili sorusunu ortada bırakmıştı –Engels taktikler açısından sorunun yanıtını biliyordu.

"Becker bir Murg hattından söz etti..." dedi. "Sol kanadımız Rastatt kalesine kilitlendiğinde, sağımızsa Vürtemberg sınırına dayandığında, Murg nehri boyunca uzanan hat nispeten kısaydı ve bizim elimizdeki kuvvetlerle tutulabilirdi. Onun arkasında ordu yeniden örgütlenebilir, saflarını takviye edebilir, bir karşı atak için hazırlanabilirdi."

Anlatılanlar kulağa bütünüyle inanılır geliyordu ve Engels, Lenore Einstein'ın, asker Christoffel'in, yaralıların, işiten herkesin buna inanmasını umut etti. Lenore'nin yüzündeki ifade ona hiçbir şey anlatmıyordu, sesiyse kontrollüydü ve "Teşekkür ederim, Yurttaş Engels. Sanırım hepimize yardımcı oldunuz," derken hiçbir sonuca ulaşmaya olanak vermiyordu.

Engels gözlerini kırpıştırdı ve bir aradan sonra, "Benim yola çıkma zamanım!" dedi. Christoffel'in serbest elini elinin içine aldı ve "İyi şanslar!" dedi, "Tez zamanda iyileş! Hepiniz iyileşin!"

"Yurttaş Engels?"

"Evet, Matmazel Einstein?"

Dudakları çatlak ve pütür pütür olsa da hafif bir gülümsemeyle açıldı. "Rastatt'ta mevzilenmiş sol kanadımızla..."

"Rastatt'ta mevzilenmiş sol kanadımızla, sizi ve Teğmen Lenz'i orada tekrar görmeyi umuyorum," diye sözünü tamamladı Engels. Gözlüğünü çıkarıp cebine koydu. O gözlüğü, çeşitli otoritelerin ona mavi gözlerinin onun en dikkat çekici özelliklerinden biri olduğunu söylemesi üzerine almıştı. Sonra selam verdi, atının eyerine atladı ve mahmuzladı.

Gece boyu kuzeyden gelen trenlerin gümbürtüsü, Einstein'ın uykusunu bölüp durdu.

Sabahleyin dil öğretmeni Weill özel olarak kiralanmış bir gezinti arabasıyla geldi ve Einstein'ın tezgâhtarlarının ona söylemiş olduklarını teyit etti: Trenler Karlsruhe'den ya da her nerede felaketten kurtarılmışsa oradan ordunun levazımını getiriyorlardı. Vagonların tepelerinde ya da pencerelere, kapılara, tamponlara maymunlar gibi asılan yüzlerce, belki de binlerce asker, milis ve her türden ayaktakımı trenle gelmişti. İltihaplı eklemleri onu bu konuda duyarlı kılan Weill, Her halükârda yürümekten iyidir, dedi.

Einstein, Weill'in Frankfurt'tan, Paris'ten getirdiği mektupları okudu. Weill akıllı adamdı; ama çok fevri ve ticaret anlayışından yoksun olduğu için başarılı olamamıştı. Fransız pasaportu olduğundan, Karlsruhe'deki Fransız elçi onu arada bir ketumluk ve kıvrak zekâ gerektiren küçük işlerde kullanıyordu. Çok kere cepheyi geçmiş ve çok şey görmüştü. Einstein mektupları bir kenara bıraktı.

"Yorgunsunuz herhalde?"

Weill başını iki yana salladı. "Ben zaten çok uyumam. Sürekli ağrı."

Einstein adamın kısacık kesilmiş saçlarına, son derece hareketli, etli yüzüne baktı. "Ne düşünüyorsunuz? Bu daha ne kadar sürecek?"

"Karşı tarafta olduğunuz zaman," Weill tombul parmağıyla Frankfurt, Köln, Berlin'in olabileceğini hissettiği yeri işaret etti, "şu Baden ordusunun Napolyon'unkinden daha büyük olduğu izlenimini alıyorsunuz. Frankfurt Prusyalılarla dolup taşıyor. Taburlar birbiri ardına güneye gönderiliyor, silahlar, atlar –büyük bir savaş... Bu arada, Alman Millet Meclisinin, Frankfurt'tan Stuttgart'a taşındıktan sonra bir Vürtembergli general ile birkaç süvari tarafından dağıtıldığını biliyor musunuz? Şair Uhland göğsünü kılıçlarına siper etti dediler, ama hiçbir etkisi olmamış."

"Şu şairler," dedi Einstein, "her zaman sorun çıkarırlar, ama nadiren etkili olurlar..."

Bir tezgâhtar kapıyı çaldı ve Einstein'a bir not getirdi.

Einstein notu açtı ve aceleyle karalanmış birkaç kelimeyi okudu. "İçeri gelsin," dedi. Weill'e, "Sanırım bizim için resmin tamamlanması çok zaman almayacak."

Kendisini giyene çok bol gelen bir mavi gömlek kapı eşiğinde belirdi. Kurum kaplı kirli suratında dalkavukça bir sırıtış vardı. Selamlamak ya da acil bir bağış beklentisiyle uzanmış eline sabun ve su iyi gelecekti.

Einstein bu eli görmezden geldi. "Kızım?" dedi. "Kızımdan haber var mı?"

Stäbchen çok şey anlatan bir omuz silkişiyle karşılık verdi.

"Eh..." Einstein'ın gözleri çukurlarının daha derinlerine girmiş gibiydi. "O halde başka ne öğrendiğinizi anlatın!" Ve elinin bir hareketiyle, "Herr Weill'in önünde konuşabilirsiniz. Kendisi arkadaşım olur."

"Büyük bir fedakârlık örneği göstererek geldim buraya," dedi Stäbchen. "Karlsruhe'de kalsaydım, çoktan eski işime dönmüştüm."

"Fedakârlıklarınız göz önüne alınacaktır." Einstein başını salladı. "Tıpkı buraya kadar yolculuğunuzun verdiği rahatsızlık gibi. Önemli zamanlar iş harcamalarını hep artırır. Evet?"

"Sona erdi. İşleri bitti. Tamamlandı!"

"Size görüşleriniz için para ödemiyorum."

"Geldiğim tren, Yurttaş Goegg'in şahsi gayreti olmasa yola çıkamazdı. Brentano hiçbir şey yapmadı. Geçen hafta hemen hemen hiç ofisine gelmedi. Karlsruhe civarında uzun uzun at bindi. Ama Willich'in Gönüllüleri gelip tekrar teçhizatlandırılmak istediklerinde etkinleşti. Onlardan bazılarının hiç silahı yoktu, ama tırpanları vardı. Sonunda Brentano'yu, cephaneliği kendilerine bırakmazsa cebir kullanmakla tehdit ettiler..."

"Niye sırıtıyorsunuz?" Bankerin yüzündeki sarı ton kızgınlıkla koyulaştı. "Size duygularınız için de para ödemiyorum!"

Stäbchen'in ifadesi tatsızlaştı. Einstein kimin tarafındaydı? Yoksa başı derde girecek olan kızı için mi endişeleniyordu?

"Mördes, hükümetin kasasını boşalttı," diye devam etti Stäbchen son derece nötr bir sesle, "fakat tüm gizli belgeleri arkasında bıraktı, darphanenin bütün kalıp ve plakalarını, mühürleri ve damgaları. Sonunda Goegg, alelacele Bruchsal'dan gelip hükümetin en önemli dosyalarının taşınması için son dakika düzenlemelerini yaptı. Ordu levazımını yükletip demiryoluyla Rastatt'a nakliyesini yaptırdı. De-

miryolu araçlarını korumaya aldırdı ve son trenin arkasından demiryolu hattının sökülmesini emretti..."

"Hepsi bu mu?"

"Prusyalıları karşılamak için hazırlık yapan Karlsruhe Sivil Muhafızlarından söz edebilirim," diye hizmetini sundu Stäbchen, ağırlığını bir yorgun ayağından diğerine vererek ve gizliden gizliye rahatlık ve konfor içinde oturup kendisine bir bardak su bile ikram etmeyerek onu bir köle gibi ayakta tutan iki şişman Yahudi'ye lanet okuyarak. "Prensi karşılamak için bir geçit töreni planlıyorlar; flamalar, bando, her şey. Karlsruhe'de öncekinden daha fazla dedikodu vardı, ama tümüyle ortadan kaybolmuş görünen Matmazel Josepha hakkında tek bir şey bile duymadım. Dilerseniz..."

Einstein akışı kesti. "Bu kadarı gayet yeterli." Ağır altın zincirin iki kere çapraz geçtiği yeleğini açıp sol cebinden düşünceli bir şekilde kaşlarını çatarak baktığı bir banknot çıkardı, fakat bir süre sonra, "Sanırım bu yeterli," sözüyle Stäbchen'e uzattı.

Stäbchen'in ani bakışı miktarın umduğundan az ve korktuğundan çok olduğunu gösterdi. Yahudi orospu çocuğu, malın değerinden kendisi kadar anlıyordu ve tam olarak aldığının karşılığını ödemişti. "Başka bir şey?" diye sordu saygılı bir sesle.

"Şimdilik yok."

Stäbchen çekilirken, yetenekli kulakları, Einstein'ın diğer adama gelişigüzel söylediği, işlerin nasıl gittiğini kendi gözleriyle görmek istediğine ilişkin sözlerini yakaladı.

Poststrasse'nin köşesinde duran iki yaşlı beyefendinin etrafı, yüzleri ekşimiş adamlarla, gözü yaşlı kadınlarla, şaşkın sorular soran çocuklarla kuşatılmıştı. Etkilenmemeye çalışsalar da etraflarındaki ruh halini biraz hissettiler.

Eski Ahit'e olan inancı nedeniyle, isyancılara verilen her türlü cezayı haklı görme eğiliminde olan dil öğretmeni Weill, ölesiye bitkin askerlerin düzensiz kafilesini gördü ve Einstein'a dönüp, fısıltıyla, "Bir daha asla savaşmazlar," dedi. "Sanki Tanrı onlara cezalarını vermiş gibi..."

Einstein bastonunun sapını düşünceli bir şekilde çenesine hafifçe vurdu. Alametleri o da görebiliyordu: güçleri kendilerini terk ettiği noktada, gölgede güneşte her yerde düşen askerler, ilerlemeye takatleri kalmamış atlar, eyerlerini sırtlarında taşıyan, sendeleyerek yürüyen, birbirini destekleyen iki Ağır Süvari. Sanki kale duvarlarının korumasına bir kez ulaşıncaya dek, bu noktaya kadar onların ilerlemesini sağlayan dayanma gücü buharlaşmıştı. Fakat Einstein insan iradesinin toparlanma gücünü, kendi hayatından biliyordu. Teğmen Gramm'ın borcunun ödeneceğinden kuşkusu yoktu; ama ödemenin yapılacağı günden, Weill ya da şu Stäbchen denen adam kadar emin olamıyordu. Çoğu şey bu ordunun toparlanmasına ne kadar zaman bırakılacağına ve onu toparlamak için hangi komutanlığın ön plana çıkacağına bağlıydı. Arkadaşı Brentano'nun zamanı dolmuştu; teraziye vurulmuş, tartıda eksik çıkmıştı... Savaşta son şansa komuta edecek bir adam var mıydı ve bu savaş yapılırken onun, Simon Einstein'ın, ringa balığıyla dekore edilmiş mağazasına tutunması mantıklı mıydı?

Duraksamasını onaylarcasına, manzara değişti. Gruptan ayrı düşmüş daha az insan vardı ya da yan sokaklara dalmışlardı. Bir dakika için Poststrasse, kenarlarda bekleyenler hariç, güneşin altında bomboş duruyordu. Derken, bir kısmı sivil paltolar içinde, üst düzey subaylardan oluşan bir grup atlı, kılıçları kemerlerinden sallanarak hızlı tırısla geldi. Sonra yine boşluk –ama ara ara, kibirli, meydan okuyan bir davul sesi boşluğu deliyordu. Ve sonra bir kuvvetin düzgün adım ilerleyen öncü birliği, bir bayrak, kırmızı, kıpkırmızı, gözü ısıran, cart bir ateş kırmızısı ve boğuk ama muzaffer bir sesle hep bir ağızdan şarkıya başlayan askerler: *Allons enfants de la patrie...!* Terli ve pejmürde gömlekleri, yamalı pantolonları, birçok çift çizmeden dışarı fırlamış ayak parmaklarıyla ayaklarını yere sertçe vurarak geçtiler. Omuzlar dik, başlar yukarıda, süngüleri ve tüfeklerinin namluları parıltılar saçarak ilerlediklerinde, bir sevinç gösterisi dalgasıyla hurralar, yanları sıra ilerledi, büyüdü ve evlerin duvarlarından, el sallayan insanlardan yankıları yükseldi.

"Gönüllüler!" dediğini işitti Einstein, elleri koca gözlü bir çocuğun omuzlarının üzerinde olup onu kıpırdanmaktan alıkoyan, eski püsküllü bir paltosu olan küçük, yaşlı bir adamın, "Willich'in Gönüllüleri!

Onlar işçi, biliyorsun, tıpkı bir zamanlar senin babanın olduğu gibi ve buraya özgürlük yolunda savaşmaya geldiler. Büyük ve güçlü olarak büyü ve bu gördüklerini sakın unutma. Anlıyor musun?"

Einstein, Weill'e göz attı: Gösterinin şoku ve etkisi Weill'in gözünden kaçmışa benziyordu. Einstein'ın duygularıysa karışıktı. İçinde, farklı bir soyun bu ezikliğe bir tür yakınlık duymasını engelleyemeyecek kadar eziklik vardı; onların kendilerine, ona, aklı başında her türlü gelişime oluşturdukları tehdidi görse de.

Artık *Marseillaise*'i söylemiyorlardı. Einstein şimdi söyledikleri marşın sadece belli bölümlerini anlayabiliyordu: işçinin dünyası, adalet ve kırılan zincirlerle ilgili bir şeyler. Tüm ütopyaların içinde, bu, umutları en zalimce boşa çıkaranı olacaktı. O insan doğasını biliyordu. Kızını düşündü, onun bu mavi gömlekli fanatikler yanında ezildiğini düşündü ve kalbi paniğe yakın bir şeyle sarsıldı. Tanrım, eğer o bu işe yaramazın yanında olmayı kafaya koymuşsa, bırak onu olsun –yeter ki bu kişisel ve genel felakete aptalca, inatçı bir şekilde, bodoslama dalmakta ısrarcı olmasın!..

Ütopyacıların marşı, yerini, nalların tıngırtısına ve ağır tekerlerin Rastatt parke taşları üzerindeki takırtısına bırakmıştı. Sahra topları birbiri ardına geçiyordu. Her topun arkasından, cephane sandıkları üzerinde geçit yaparcasına oturan personeliyle cephane arabası geliyor, topçu çavuşları ve subayları, kasıla kasıla yürüyen, şahlanan, dizginden rahatsız olan ve Einstein'ın hayvancılık yıllarından türünü ve cinsini çok iyi bildiği zinde atları acemice sürüyorlardı. Bu hayvanlara dükün, düklük prenslerinin ve Fürstenberg Prensinin ahırlarından el konulmuştu. Bu güçlü top ve birinci sınıf at eti gösterisine bakınca, Einstein insanların yenildiklerine inanmayı reddetmelerini anlayabiliyordu. Topçu birliğini takip eden kol aynı derecede etkileyiciydi.

"İsviçre Alayı!" diye açıklıyordu yaşlı, ufak tefek adam çocuğa. "İçinde birçok İsviçreli olduğunu söylüyorlar, ama çoğu Avrupa'nın her yerinden ve diğer Alman devletlerinden. Buraya özgürlük yolunda savaşmaya geldiler. Sakın unutma, çocuğum, onları gördüğünü sakın unutma. Başlarındaki beyaz saçlı adam, albayları, Böning. Onu gördün mü?"

Böning sanki bir sabanın önünden alınıp getirilmiş gibi görünen, geniş göğüslü bir kısrağın üstüne oturmuştu. Puro içiyor ve fiske vurarak külleri caddeye döküyordu. Gözlerindeki güven verici ışıltı, kalabalığın Prusyalıları yenme çağrılarını onaylıyordu. Atın arkasından bir fifre ve davul sırası, onların da ardından, yaşlı, ufak tefek adamın dehşet içindeki çocuğa anlattığı gibi, neredeyse bütün bir Prusya tümenini Durlach'ta tutmuş ve bir tabur gönüllü Prusya askerinin tavşan gibi kaçışmasını sağlayıp halk ordusunun başkent Karlsruhe'yi vaktinde boşaltmasını mümkün kılmış kahramanlar geliyordu. Einstein kahramanlara bir göz attı. Kir pas içinde olmalarına ve savaşın izlerine rağmen, tükenmişliğe rağmen, bir cesaret havası sergilemeyi başaran, tasasız görünen bir kitle... 'Bunlar yenildiklerini bilmiyorlar mı,' diye düşündü. Onlara cesur bir çehre takınmaları mı söylenmişti?

Ani sessizlik onu düşüncelerinin içinden çekip aldı.

Alaydaki son kişi de geçmişti. Ama arkasından, tek ya da bir düzen içinde, hiçbir davul takip etmiyordu onu; hiçbir bayrak, hiçbir silah, hiçbir binici de. Bunun yerine, uzaktan, bir parodi, bir şaka gibi görünen, bir çingene kafilesi geliyordu. Güçlerinin son zerresiyle sürünerek ilerleyen, bazısı eski, bazısı yeni, bazısı kırık dökük, bazıları capcanlı boyanmış, açık ve kapalı arabalı, lando ya da gezinti arabası şeklinde olan en tuhaf araç çeşitlerine koşulmuş atlar... Ama bunlar çoğunlukla parmaklıklarının arasından hasırların dışarı uzandığı köylü arabalarıydı. Bunların üzerinde de, tıkış tıkış mekânın ve yaralarının izin verdiği her türlü pozisyonda durabilen, savaştan arta kalanlar; büyük sözler söylenip büyük işler yapıldıktan sonra geriye kalan gerçeklik buydu işte. Yaralılardan bir kısmı dermansızca el salladı, toz grisi sargıların altında göz çukurlarının içinde derine kaçmış donuk gözler; kirli sakallı, bir deri bir kemik yanaklar... Başkaları göğüslerinin içinden seslendiler, anlaşılır sözlerden çok bir hırıltıydı çıkardıkları. Geri kalanlar da bedenleri tekerin çarptığı her taşa bir av olarak, hareketsiz uzanıyordu.

"Bunlar kim?" diye sordu çocuk, bir çocuğun inatçı parlak sesiyle.

Ama yaşlı adam sessizdi. Yumruğu bastonunun sapına kenetlenmiş Banker Einstein ise, zihninin gerisinde koşan bir düşüncenin yüzeye çıkmasını engellemeye çalışıyordu. "İğrenç!" diye mırıldandı.

"Halkın tutkularını böyle tahrik etmek!" dedi, –bu yenik ordunun yılgın liderlerinden hiçbirinin, geçit töreninin bu trajik ve zalimce etkili perde arasını hayal etmeye ve uygulamaya koymaya ne zamanları, ne de hayal güçleri olduğuna bir an için bile inanmasa da.

"Ne, pardon?" diye soruyordu Weill, hareketli yüzü yakınlık göstererek. "Ne dediniz?" Ve sonra, parmağı heyecanla işaret ederek, "Bakın, orada!.. Arabanın arkasında!.. O değil mi?"

Eli işvereninin kolunu kavramak istedi. Fakat Einstein çoktan aceleyle yanından ayrılmış, kalabalığın içinde kaybolmuştu. "Bu kesinlikle o!" diyordu biri tam Weill'in arkasından, "Matmazel Lenore Einstein'ın ta kendisi!" Bu sözleri bir kıkırdama ve ileri doğru itiş izledi ve Weill yanında, Einstein'ın evine gelmiş, çok büyük mavi milis gömlekli küçük adamı buldu.

Stäbchen başını sallıyor ve bir dizi kıkırdama sesi çıkarıyordu. "Zavallı Bay Einstein! Hepsi, aşağılık bir herifin genç hanımın aklını başından alması yüzünden! Ama sana söylüyorum, Weill," Stäbchen ispiyoncu meslektaşının bu teklifsizlikten irkildiğini fark etti, "modern eğitimin sonucu bu. Eğer bu genç hanım daha az edebiyat ve bilim, daha çok din ve aşçılık öğrenmiş olsaydı –kaşer* aşçılığı, hee, hee..." Kıs kıs güldü.

Weill bu yeni refakatçisinin yanından uzaklaşmaya çalıştı, ama her tarafı insanlarla engellenmişti ve Stäbchen de sülük gibi ona yapışmıştı.

"Size haksızlık ediliyor," dedi Stäbchen soğukkanlı bir şekilde. "Bütün hayatı boyunca cimrilik yapıp para biriktiren, hiç kimseye değerini ödemeyen bir adamın bankerlik işinde başarı elde ettikten sonra kızı, onu baştan çıkaran ve yaşlı adamın milyonlarına dalan genç bir yezide kurban gidiyor, masum kurbanının yanı sıra başka kadınları da olan bu adama. Sana hikâyeler anlatabilirim, Weill –hikâyeler!"

Böbürlenmesi, alay bandosunun ve davulların askerî bangırtısı, buna karşılık veren halkın tezahüratı içinde kaynayıp gitti –sevgiyle "bizim" kelimesini tekrarlayan bir tezahürat.

Yaşlı, ufak tefek adam, "Bu Üçüncü Alay," diye anlatıyordu çocuğa. "Bunlar buralı, Rastattlı. Bu devrimi onlar başlattı ve savunmak için

* Yahudi inançlarına uygun hazırlanan yiyecekler. *–çev.*

de buraya geri geldiler. Büyüdüğün zaman özgürlük yolunda savaşan Alman askerlerini gördüğünü unutma, çocuğum. Bandonun arkasında yürüyen askere bak. Evet, oradaki, yapılı bacaklı, ağzında pipo olan... Omzunda asılı püskülü gördün mü? O, Binbaşı Biedenfeld. Waghäusel'de Prusyalı bir Hafif Süvari eri onun apoletini kılıcıyla kesti, fakat bu Hafif Süvari erinin hayatı boyunca kılıcıyla kestiği son şey oldu, çocuğum..."

Safları seyrelmiş alay yürüyüp geçti; çizmeler parlaklığını, düğmeler ışıltısını, yüzler kışla düzenliliğini yitirmiş olsa da, onbaşılar ve çavuşlar mangalarının ve takımlarının sağında, subaylar bölüklerinin önünde yürüdü. "Hey, merhaba!" diye bağırdı bir kız ve bir çiçek attı; bir asker el salladı. Ve yavaş yavaş caddenin kenarı ile geçip giden kıtalar arasında, şu ana kadar az çok korunmuş olan mesafe kapandı. Önce bir kız, derken bir diğeri bir askerin koluna asılmak için ileri atıldı. Kızın yüzü sanki karanlık bir koridorun gerilerinde ya da alçak tavanlı bir meyhanenin pis kokulu bir köşesinde değil de, Tanrı'nın huzurunda nişanlanmışçasına askerinkine doğru döndü.

Uşak ile hizmetçi kadın aşk hikâyelerinden hiç hoşlanmayan ve iltihaplı eklemleri ağrıyan Weill, gevşeyen baskıyı çekilmek için kullanmayı düşündü. Tam o anda geçen askerlerden biri durup arkasından gelenleri de durmaya zorlayarak ve heyecanlı askerlerden bir grup oluşturarak bir haykırış yarattı, "Casus!"

Weill'in sinirleri, kendiliklerinden, onlara azgın ayaktakımından korkmayı öğreten yüzyılların deneyimine uygun olarak büzüştü. Fakat genç, yuvarlak yüzlü, kalın dudaklı askerin kolu onu işaret etmiyordu. Weill'in kalbi yeniden attı, kanı yeniden uzuvlarının içinden akarak beynini çalıştırdı.

"İşte o! O bir casus!"

Kol doğrudan Stäbchen'i işaret ediyordu.

Stäbchen çılgın gibi etrafına bakındı. Lanet olsun şu çocuğa da, onun hafızasına da! Lanet olsun Türkenlouis'e! Burada ortaya çıkacak her şeye! Onlar umutsuzdu, yenilmişlerdi, sırtları duvara dayanmıştı. Burada hiçbir kâğıt işine yaramazdı; hiçbir tartışma. İhanetin kokusunu her yerde alıyorlardı –ajanlar, casuslar, yabancılar, Yahudiler...

Yahudiler!

"Yakalayın onu!" diye haykırdı Stäbchen ciğerlerinin bütün imkânıyla. "İşte o! Yahudi'yi tutun!" Korkunun verdiği güçle Weill'in paltosunun yakasını kavradı.

Belki bu ani hareket, belki "Yahudi!" haykırışı, belki de kalktığını gördüğü yumruklar ve parıldayan kılıçlar yüzünden, Weill paniğe kapıldı. Kendisini çekip kurtardı ve kaçmak için döndü. Ama kalabalıkla, askerlerle ya da bağırıp duran Stäbchen'le baş edecek güçte değildi, "Pasaportuna bakın! O bir yabancı! O bir casus! Tutun onu! Yahudi'yi tutun!"

Sonra Stäbchen uygun bir evin kapısından içeri doğru yok oldu.

Weill koştu. Biri ona çelme taktı. Yumruklanıp itilerek dizlerinin üzerine düştü. Bir kılıç kafa derisini kesti, kanlar beyaz saçlarının arasından alnına doğru aktı ve onu yarı kör etti. Weill'in elleri yalvararak yükseldi: "Lütfen, hayır, iyi insanlar! Ben masumum..." Ağzının ortasına atılan bir yumruk onu susturdu. Kuvvetsizce inledi, çöktü.

"Asın onu!"

Bu, genç askerdi. Josepha'yı hayal ederken yüzünde olan o ezik ifade artık yoktu ve kalın dudaklarının somurtuşu zalimleşmişti. Stäbchen ya da bu adam, bu Yahudi, ne fark ederdi? Bunların hepsi birer tehditti; kendisi gibi adı konmamış arzuları, kararsız düşünceleri ve nafile arayışları olmayan kimselerdi.

"Yahudi'yi öldürün!" "Onu bana bırakın!" "Hain!" "Casus!"

Birbirlerinin yolunu tıkıyorlardı. Yumrukları, ayakları, kılıçları birbirine dolanıyordu. Kadınlar çığlık atıyor, erkekler nefes nefese küfrediyordu. Arada bir, bir inilti duyuluyordu, "İmdat, hayır, iyi insanlar, acıyın, lütfen! Ben masumum. Tanrım, Tanrım..."

Bu şiddet karşısında sesini yükselten, ya da bir soruşturma öneren pek az mantıklı ses, kendini kaybetmiş, kulak tırmalayıcı bir koronun arkasında kayboluyordu, "Casus!" "Yahudi!" "İsa'nın katili!" "Bizimkiler sizin yüzünüzden öldü!" "Haine ölüm!" "Ölüm!" "Ölüm!"

Weill kaldırıldı. Biri sığır çobanı, diğeri birliğinden ayrı düşmüş bir asker olan iki iriyarı adam, onu omuzlarından tutup caddeden aşağı sürükledi. Güruh ilerledikçe büyüyordu. Ara ara Weill, yükselen yumrukların, savrulan kılıçların arkasında bütünüyle gözden kayboluyordu. Sonra, paltosu kanlı paçavralara dönüşmüş, kaşkolü

ortadan kaybolmuş halde, yırtılmış benekli yeleğinin örtemediği boynu ve beyaz kıllı göğsüyle, yeniden ortaya çıktı. Sol gözü kapalıydı, sağ gözü mor şişlikler arasından deli gibi bakıyordu. Artık kendisine atılan yumruklardan kurtulmaya çalışmıyordu. Parçalanmış dudakları sürekli hareket halindeydi –dua mı yoksa anlamsız sözler mi, kim bilebilirdi?

Böyle bir günde bekleme odası Einstein'ı öfkelendirdi. Bu, ona, sırf yaşamak, hareket etmek ve iş yapmak için bir damga pulu, bir kâğıt, bir izin için her polis komiser muavininin, her köy muhtarının, her idare görevlisinin, her kapı görevlisinin keyfini beklemek zorunda kaldığı yılları hatırlattı. El pençe divan duruşları, yaltakçılıkları, verdiği hediyeleri ve ödediği rüşvetleri... Peki, ne için? Doğası gereği ve temel insan hakları gereği bir insanın hakkı olan şeyler için. Ah!.. Bıkmış bir şekilde homurdandı ve bir el hareketi yaptı. General'in geçişli odalarının kapısının yanındaki sandalyede canı sıkkın, bacak bacak üstüne atmış bir şekilde oturmuş emir eri bakışlarını kaldırdı.

"Sizce bu daha ne kadar sürer?" diye sordu Einstein.

Emir eri omuzlarını silkti.

"Mesajımı bizzat General Mieroslawsky'ye verdiniz, değil mi?"

"Evet."

Einstein volta atmaya başladı.

"Size söyledim, General beklemenizi istiyor." Emir erinin Leh aksanı, kayıtsızlığına bir de tepeden bakan bir hava katıyormuş gibiydi. "Kurmay toplantısı yirmi dakika da sürebilir bir saat da, bütün gece de."

'Bütün bu Polonyalılar esasında Yahudilerden nefret ederler,' diye düşündü Einstein. "Benim vaktim dar," dedi, "üstelik buraya toplantı başlamadan önce geldim."

Emir eri pencereye gitti ve caddenin dikkat çekecek kadar artan gürültüsünü, çığlık kargaşasını, ayak seslerini engellemek için pencereyi kapadı. "Savaştayız," dedi yerine dönerken. "Duymadınız mı? Savaş, tüm diğer işlerin önüne geçer."

"Ben bir hükümet işi için buradayım," diye çıkıştı Einstein.

Emir eri yeniden sandalyesindeydi. "Bu toplantı olmazsa," diye belirtti hoş bir şekilde, "ne bir hükümetiniz kalacak, ne de başka bir şeyiniz."

Einstein kendisine ders veren bu genç adam haklı olduğu için kızgındı. Direnişçi orduda herhangi bir görevi olan herkes Mieroslawsky tarafından bu konferansa çağrılmış görünüyordu. Gelenlerin furyasıyla yana itilmiş Einstein, onların bu odadan geçtiklerini görmüştü, hepsi inanılmaz figürlerdi. Son gelenlerden biri de, evine ve hayatına tecavüz eden şu Lenz'di, şeytan ciğerini alsın.

Hava basıktı, Einstein boğulur gibi oldu. Pencereye gitti, hızla açtı, nefes aldı. Dışarıdaki gürültü korkutucuydu, bir ayaklanma var gibiydi. Bir öbek heyecanlı kişinin kollarını dövdüklerini, ellerini vahşice salladıklarını, arkalarından insanların hızla seğirttiğini gördü. "Asın onu!" ve "Hain!" gibi haykırışlar duydu. 'Kanun tanımazlık,' diye düşündü, 'anarşi: sonun başlangıcı.' Birden, kendisi için çok olmasa da Lenore için korku hissetti.

"Beni dinleyin," Einstein yüzünü tekrar odaya döndü, "genç adam! Generaliniz bu kargaşayla ilgili bir şey yapmayacak mı? Belki içeri girip ona bundan söz edersiniz ve aynı zamanda ona beni hatırlatırsınız..."

Durdu. Toplantı odasının kapısı açılmıştı. Bir an için bazı subayların sırtları göründü, tartışan sesleri duyuldu. Sonra kapı kapandı.

Lenz orada duruyordu. Lenz, ona bakmaya isteksiz, duraksadı, sonra aceleyle geçip gitmek için harekete geçti.

"Yurttaş Lenz!" diye seslendi Einstein.

Lenz döndü.

"Beni artık tanımıyor musunuz?" Einstein'ın ağır kapaklı gözleri ona ciddi bir şekilde baktı. "Yoksa tanımak istemiyor musunuz?"

"Sizi tanıyorum, efendim. Ama, lütfen, beni affedin..." Takipteki bir kalabalığın yarattığı kıyametin seslerinin hâlâ geldiği pencereyi başıyla işaret etti. "Acil bir görevim var."

"Sizi fazla tutmayacağım!" Soluk yüzündeki keskin hatlar derinleşti. "Sadece tek kelime."

"Evet?"

"Öyle sanıyorum ki kızımın iyiliğini siz de benim kadar düşünüyorsunuz."

"En az sizin kadar, efendim."

"O halde, oradan geldiğiniz için," Einstein, yorgun bir şekilde, toplantının yapıldığı arkadaki odanın kapısını işaret etti, "sanırım, sizin de benim kadar bilginiz var."

"Korkarım, acele etmeliyim, efendim..."

"Lütfen, yalvarıyorum..."

Lenz, Einstein'ın sesindeki kaygı üzerine durdu ve bekledi.

"Sadece kısa bir süre için Lenore'nin benimle kalmasına izin verin," diye devam etti Einstein. "Onu razı edin. Onu bu... bu şeyden kurtarmama izin verin." Lenz'in bileğini tuttu.

"Lenore, efendim, kendi kararlarını verme konusunda her zaman ısrarcıdır." Lenz kendini kurtardı. "Kusuruma bakmazsanız, gerçekten de –dışarıdaki şu velvele– birini öldürüyorlar."

Aceleyle dışarı çıktı. Einstein bunalmış bir şekilde oturdu. Caddeden gelen gürültü uzaklaşıyordu. Ayaktakımı ya avını parçalayıp yutmuştu ya da avlarını beraberlerinde sürükleyerek ilerliyordu. Lenore'yi düşündü... ve sonra: Kararlar!.. Arkasına yaslandı ve elleri dizlerinde, yüzyıllardır süren sabrı ve kadere boyun eğmeyi ifade eden duruşuyla başını eğdi.

Birden sıçrayarak dik oturdu. General'in dairesine açılan kapı itilerek açılmıştı. Toplantıya katılanlar gidiyordu. Pencerenin dışındaki alacakaranlık karanlığa dönüşmüş, ışıklar yanmıştı.

Einstein'ın beyni tekrar harekete geçip Mieroslawsky ile acil konuşmanın taslaklarını oluşturdu. Toplantıdan çıkan yüzler bazı ihtilaf noktalarının aynen devam ettiğini gösteriyordu. Tartışma hâlâ mayalanıyor, hoşnutsuzluk hâlâ irin topluyordu. 'Yenilgi geçimsizliği doğurur,' diye düşündü Einstein. 'Yalnızca muzaffer olanın fikirleri kolaylıkla kabul görür.'

Son subay da bekleme odasını terk edince, emir eri Einstein'a gelip her zamankinden daha belirgin Leh şivesiyle, "General şimdi sizi görecek," dedi.

Einstein kapıdan içeri onu takip etti. Kısa, gürbüz bir yüzbaşı, haritaları dürüyordu. Mieroslawsky, çizmeli uzun bacakları masanın

altından uzanarak oturmuş, yorgun ve kızarık gözleri dikkat etmiyormuş izlenimi vererek ziyaretçisine bakıyordu. Kısa süre sonra emir subayı, Einstein'ı sıradan bir hizmetkâr gibi dikilirken bırakıp geri çekildi.

Einstein kibarca öksürdü. Kanın tepesine sıçradığını hissediyordu. General von Strathmann gibi biri, ona servetinden ötürü saygıyla davranmıştı. En yüksek kademedeki memurlar, ne tür bir hükümetin memurları olduğu umurunda değildi, ona beklemeye hakkı olan saygıyı gösterirdi. Ama bir general olarak ünü hiçbir yerde kanıtlanmamış bu küstah Polonyalı asilzade, ona bir koltuk bile göstermeye tenezzül etmemişti.

En yakındaki sandalyeye geçti.

"Küchelbecker!"

Yüzbaşı, düzgünce dürülmüş son haritayı da yana çekti.

"Tercüme eder misin?"

Einstein, mükemmel bir Fransızcayla "Buna gerek yok," dedi. "Anlıyorum ki, Mösyö Brentano'nun size gönderdiğim mektubunu okuma şansınız olmadı?"

"Küchelbecker?"

Yüzbaşı mektubu masanın üzerine, gaz lambasıyla aydınlanmış dairenin içine koydu ve bilgi verdi: "Mektup, sivil ya da askerî tüm otoritelerin, Rastatt'ta banker olan Mösyö Einstein'a mümkün olan her türlü desteği vermesini talep ediyor."

"Öyle görünüyor ki Mösyö Brentano size çok değer veriyor," dedi Mieroslawsky, sesinin tonuyla bu değerlendirmenin yalnızca Brentano'ya ait olduğunu ifade ederek. "Peki, isteğiniz nedir?"

"Geçiş izni."

"Geçiş izni mi?"

Einstein, elleriyle bastonunun tepesinden destek alarak rahat bir şekilde bacak bacak üstüne attı. Geçen günlerin yenilgileriyle hüsranı son sınıra dayanmış bu gergin adamın aklından geçenleri görmek pek de fazla gayret istemedi. "Kızım Lenore ve kendim için geçiş izni," diye ilave etti Einstein. "Sanırım Rastatt'ın kapılarından geçmek için belgeye ihtiyaç var. Hiç şüphesiz onları ciddi bir şekilde korumaya almışsınızdır."

"Kaçaklara karşı her türlü tedbiri alıyoruz, mösyö," diye yanıtladı Mieroslawsky.

"Ben bir işadamıyım," diye anlattı Einstein duygusuzca; gözlerini, kıvırcık sakallara, nemli dudaklara, lambanın solgun ışığında bile Mieroslawsky'nin, hayatını doyasıya yaşama dürtüsünü gösteren yüzüne dikerek baktı. Paris'te banka hesabı olan bu adamın, ticaretin giriş kapılarını, surları, cephe hatlarını, sınırları aştığı gerçeğinin farkında olduğuna inanıyordu.

"Yine de size, bu özel zamanda buradan ayrılmayı neden istediğinizi sormak zorundayım."

"Gerçekten açıklamamı istiyor musunuz?"

"Küchelbecker!"

Yüzbaşı yaklaştı. "Buyurun, efendim?"

"Bizim hastane birimlerimizde bir Matmazel Einstein yok muydu?"

"Sanırım vardı, efendim."

Mieroslawsky döndü. "Sizin kızınız Lenore olabilir mi, mösyö?"

Einstein, General konuşurken genizden gelen olağan dışı tonu dinledi. Sonra hızlıca, "Kızım Lenore, elbette," dedi.

"Peki, kendisi de buradan ayrılmak istiyor mu?"

Einstein buna ne yanıt vereceğini düşünürken kapı ardına kadar açıldı. Emir eri uzun adımlarla içeri girdi; arkasından da, Lenz. Lenz'in yakası açılmış, ceketinin bazı düğmeleri kopmuş, elleri titriyordu. Âdeta bir tımarhanenin kapısından şöyle bir bakmış gibi bir hali vardı.

"General..." sesi neredeyse hiç çıkmıyordu. "Onları durduramadım. Denedim. İnanın bana, denedim. Başka birkaç kişi de çok uğraştı."

"Pardon? Ah, Küchelbecker!"

Fakat Lenz zaten söylediklerini Fransızca tekrar etme mücadelesi içindeydi. Sonra devam etti, "Ona ulaştığımda yarı ölüydü. Kim olduğunu belirlemek imkânsızdı."

"Küchelbecker! Teğmen'e bir kanyak ver."

"Peki, efendim." Küchelbecker yeşil, metal çerçeveli şişeden bir kadeh doldurdu.

Lenz içkiyi mideye indirdi. "Yahudi'yi öldürün, diye nara atıyorlardı! Onu asın!"

"Demek Yahudi'ydi?" dedi Mieroslawsky, bir anda buz gibi.

Einstein ayaktaydı. "İğrenç!" Kınama Mieroslawsky'nin ses tonunu olduğu kadar, ayaktakımının eylemini de içeriyordu. "On dokuzuncu yüzyılın ortasında! Almanya'da!"

"Israr ettim... Nihayet onun bir ajan olduğunu düşündüklerini öğrendim. Bir kanıtları var mıydı? Kanıt mı? Vatan hainliği vardı; yok muydu? Hükümette, orduda, her yerde..." Lenz soluklanmak için durdu. "Ben de bir casus muydum: yoksa neden Yahudi'yi savunacaktım ki?"

"Bir Yahudi..." Mieroslawsky kısa bir el hareketi yaptı. "Bu olmasaydı bile, yeterince sıkıntımız yok muydu?"

Einstein irkildi, ama bir şey demedi.

"Evet, Teğmen?" Mieroslawsky konuşmayı bitirmek istiyordu. "Sonra?"

"Bu adamın mahkeme önüne çıkarılması gerektiğini söyledim. Güldüler. Ne mahkemesi? Devlet vatan hainleri ve halk düşmanlarıyla doluydu ve onlardan bir teki bile asılmamış, bir teki bile vurulmamıştı! Ama bir adamı öldürene kadar dövemezsiniz dedim." Lenz durdu. "Bu noktayı anlamış gibilerdi."

"Ne büyük bir adalet duygusu!" dedi Einstein. "Sizin özgürlüğünüz bu mu, Lenz? Demokrasiniz? Cumhuriyetiniz..."

"Teğmen rapor vermeye çalışıyor, mösyö," dedi Mieroslawsky.

"Yaşadığınız dünyadan hoşlanmıyorsanız vurun Yahudi'ye, bu mu yani?" Einstein durdu. Mieroslawsky'den hâlâ bir geçiş izni istiyordu.

"Rapor edecek başka bir şey yok," dedi Lenz. "Adamı Ren Kapısı'ndan dışarı sürüklediler, o noktada kuru olan hendeğin içine attılar ve adamdan geri kalanı vurdular..."

"Teşekkür ederim, Teğmen!" Belli ki Mieroslawsky yeterince dinlemişti. "Siz kesinlikle elinizden geleni yaptınız! Küchelbecker! Yakın geri bölgede düzeni sağlamak için gerekli emirleri hazırlayın. Başka bir şey var mı, Teğmen?"

Lenz cebinden üzerine kan sıçramış bir kâğıt çıkardı, masanın üzerine koydu. "Bu onun pasaportu. Fransız. İsmi Leopold Weill."

Einstein öne doğru sendeledi. Bir eliyle sımsıkı masaya tutunurken, diğeriyle pasaportu almaya çalıştı, ama parmakları ona itaat etmedi.

"Mösyö! Onu tanıyor muydunuz?"

"O..." Einstein sırtını dikleştirdi, yüzü külrengine çalan bir sarıydı, "...benim arkadaşımdı."

"Bu çok üzücü," dedi Mieroslawsky. "Çok üzüldüm. Ama siz de duydunuz, gerekli önlemleri aldık."

"General!"

"Evet, mösyö?"

"Biraz önce bana geçiş izni istememin nedenini sormuştunuz." Einstein ölen adamın belgesini işaret etti. "Hâlâ nedenini bilmek istiyor musunuz?"

Son hastaya da bakılmış, en kötü vakalar kaledeki askerî hastaneye sevk edilmişti. Ardından ayağının altındaki yer sallanmaya başladı ve hastane duvarlarındaki ucuz donyağı ışıkları kara, yumuşak bir sise dönüştü.

Ama geçti. Yeniden görebilene kadar bir kapı dikmesine tutunabildi. Bir refakatçi tarafından çağrılan Walcher yanına geldiğinde, kendisinin görevden alınmasına izin vermeyi reddetti. Walcher onu bir faytona bindirip Poststrasse'ye götürdü. Hizmetliye, Matmazel Einstein'ın hemen yatırılması, kendisine bir fincan çay ve yiyecek bir şeyler verilmesi talimatıyla beraber bazı haplar verdi. Sabah hastasını görmek için geri dönecekti.

Lenore odasında, temiz, beyaz çarşaflı eski yatağında, tuvalet masasına bir ışın gönderen abajurlu lambanın olduğu odasında uzanıyordu. Tanrı'ya şükür, babası henüz eve dönmemişti. Lenore o dönmeden şu hapın işe yaramasını diledi. Onunla karşılaşma yarına kalsa daha iyi olacaktı. Ama hap işe yaramayı reddetti. Lenore'nin sinirleri, bölük pörçük yüzlerce görüntünün –ve Lenz'in, tekrar tekrar Lenz'in– fırtınadaki bulut parçaları gibi üzerine gelip durduğu bir zirvedeydi. Kalbi ağrıyordu. İçindeki her şey ağrıyordu: kasları, eklemleri, kemikleri, ruhu. Lenz... Ya gelip onu askerî hastanede ararsa?.. Walcher'e onun

nerede olduğu bilgisini her zaman oraya bırakmasını söylemeyi unutmuştu... Bir not yazmalıydı, o not hastaneye götürülmeliydi, bu gece, şimdi... Kâğıtlar neredeydi, kalem, zil neredeydi, orada, komodinin üzerinde, küçük bir çıngırak, Dresden porseleni, üzerinde mavi bir nar, çiçekler, yapraklar, birbirine dolanmış dallar, bütün bir bahçe, bütün bir küçük dünya... Battaniye o kadar ağırdı ki kaldıramıyordu, kolunu kaldıramıyordu, zili çalamıyordu, yazamıyordu, Lenz'i göremiyordu...

Adımlar.

Biri. Lenz mi? Hayır, o değil. Ama adımlar. Ona kalemi, kâğıdı, mürekkebi verecek biri, şu mektubu götürecek biri.

Babası.

Yavaşça geldi, parmak uçlarında yatağa yaklaştı, ona gözlerini dikti, gülümsedi. Babası ne kadar da yaşlanmıştı. Derisinin kıvrımları ne kadar gevşemiş, gözlerinin etrafında nasıl da kara halkalar oluşmuştu!

"Eh, Lenore, demek eve döndün?"

Alnına dokunan eli hafif, kuru.

"Dönmek iyi, değil mi?"

Lenore gayret ederek başıyla onayladı.

"Şimdi her şey iyi olacak, değil mi?"

Lenore'nin elini araştıran, tutan eli; tıpkı o çocukken tuttuğu gibi.

"Sanki biraz bakıma ihtiyacın var gibi."

Lenore gülümsemeye çalıştı.

"Bunu yapacağız. Yarın ya da sonraki gün, sen uykunu alır almaz buradan ayrılacağız, sen ve ben. Ve bunlardan hiçbirinin yaşanmadığı bir yere gideceğiz. Ne gürültü, ne heyecan, ne savaş..."

"Hayır."

Einstein duymamış görünüyordu.

"Düşündüm de ne çok şey oldu, korkunç derecede çok şey. Kalbinin istediği buysa, Lenz'ine sahip olmana izin vereceğim. Ama şu geçene kadar sen ve ben dinleneceğiz, bir tatil yapacağız."

"Hayır. Lütfen."

Duymuş olmalıydı. O kendisini, konuşurken net bir şekilde duymuştu.

"Eminim senin Lenz'in de bunu kabul edecektir. Ona *ve* bana karşı çıkmak istemezsin. Görevin olarak gördüğün şeyi yerine getirdin, hiçbir yerde senin yaptığını yapan bir genç kadın yok. O halde biz gideceğiz. Belki İsviçre'ye, dağlardaki bir göle, huzurlu, güzel..."

"Hayır. Lütfen. Yapamam."

Neden işitmek istemiyordu? Şu çıngırağa uzanmalıydı. Nar. Kâğıt, kalem, mürekkep. Bahçe.

"Uyu, cancağızım. Yarın güneş parlayacak ve hava açık olacak. Önünde dört hızlı atla rahat bir faytonda oturmanın, yanından akıp geçen ağaçları, tepeleri, köyleri seyretmenin ve posta arabasının düdüğünü işitmenin ne kadar neşe verici olduğunu göreceksin. Her türlü trenden daha iyi."

Lenore'nin, bileğine yumuşakça vuran eli: *Mektup. Walcher. Lenz.*

"Gelecek misin? Her şey hazır. Geçiş izni, atlar..."

"Hayır. Lütfen. Ben kalacağım."

İşitmemiş miydi? Einstein gülümsüyordu. Lenore'nin üzerine eğildi, onu her iki gözünden hafifçe öptü. Sonra parmaklarının üzerinde yürüyüp dışarı çıktı, ama kapıda geri dönüp "İyi geceler," diye fısıldadı.

Çan! Nar, bahçe, mektup. Ölmüş adamın yüzü. Hayır. Lütfen hayır! *Hayır!* Lenz. Andreas Lenz. Andreas.

27. Bölüm

Savaş sert ve vahşi olmuştu. Prusya kıtaları Gernsbach'a girdiğinde, hırçınlıkları kontrol edilmesi güç bir öfkeye dönüşmüştü. Oraya buraya dağılmış, şehrin içinde dolaşan ya da binaların içinde ve bodrum katlarda bulunan direnişçileri neredeyse istisnasız bir şekilde öldürüyorlardı. Ertesi gün, ölmüş birçok direnişçi, içine kaçmış oldukları ateşe verilmiş evlerin bodrum katlarından sürüklenerek çıkarıldı...

Prusya Kraliyet Ordusundan Yarbay Staroste tarafından yazılmış *Baden'deki Olaylar, 1849* kitabından Lenz tarafından yapılan alıntı.

Üç gün.

Bu, Lenz'in kendisine ve Becker'e, Murg Mucizesi diye adlandırdığı üç gündü –düzensiz olanların yeniden örgütlendiği, düzgün teçhiz edilmemişlerin yeniden teçhiz edildiği, onlara biraz soluklanma, doyurulma, yeniden gözden geçirilme şansı verildiği üç gün –Ren nehrinin yakınındaki Steinmauern'den, Oetigheim, Rauenthal, Bischweier ve küçük Rothenfels kasabasından Vürtemberg sınırındaki dağlarda bulunan Gernsbach'a kadar kabaca bir yay içinde mevzilenmek için üç gün –komuta kadrosunun kendi içindeki sürekli pazarlığıyla geçen, Mieroslawsky'nin savunmasını Murg nehrinin ön tarafında mı, yoksa arka tarafında mı yürüteceğine bir türlü karar veremediği üç gün –Prusyalıların, Karlsruhe sokaklarında kasılarak yürümekle, hanımlara kur yapmakla ve hapishaneleri doldurmakla geçirerek, devrim ordusuna kazandırdığı üç gündü.

Fakat bugün Prusyalılar yürüyüş halindeydi. Öğleden sonrasının bir kısmını, Ettlingen'den ve Karlsruhe'den gelen yolları gözeten ileri karakollarda geçiren Lenz onları görmüştü; önce küçük dürbünüyle, sonra çıplak gözle: Neredeyse gönülsüzce ilerleyen, her geçidi, her çalılığı, her çiftlik evini kontrol eden, direniş olabileceğinden kuşkulandıkları her yerden çekilen, yedek kuvvetlerini devreye sokan,

bataryalarından yaylım ateşi açan ve genel olarak, sanki direniş ordusunun topu topu on üç bin askerlik kalıntısıyla değil de, büyük bir Avrupa gücünün silahlı kuvvetleriyle karşı karşıyalarmış gibi davranan Prusyalılar.

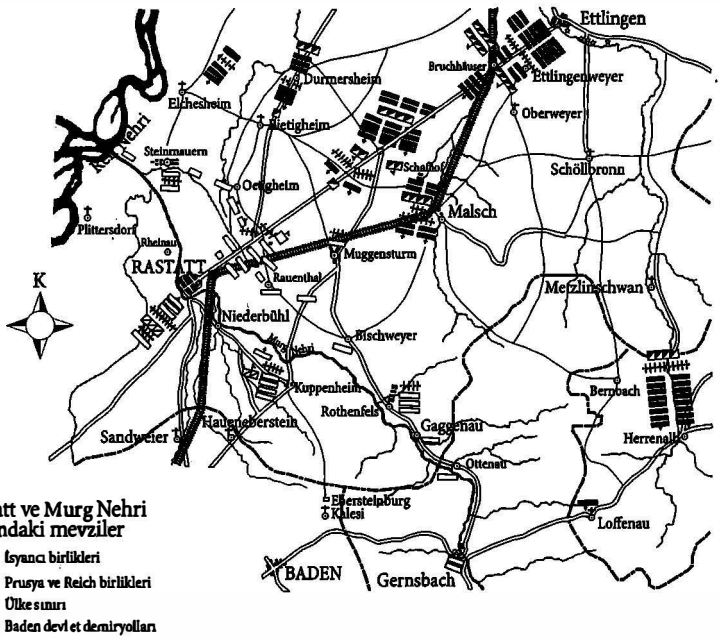

Onları izlemek büyüleyiciydi; korkak titizlikleriyle gülünç, muazzam tehditleriyle ürkütücüydüler. Kahve zamanında karakol mevkiinden biri Lenz'e doğru sürünerek gelmiş ve ona hattın, Oetigheim köyünün ötesine ve Oetigheim'dan Muggensturm'a giden tali yolun gerisine çekilmekte olduğunu söylemişti. Lenz yeterince şey görmüştü. Atının birkaç ağacın korumasında bağlı durduğu yere yürüdü. Prusya'nın arkadan dolma silahlarının sivri mermilerinin tipik, iğrenç ıslığını duydu ve üzerine ateş edildiğini fark etti. Başını eğerek savuşturdu. Prusyalılar çok yükseği hedefliyorlardı. Eyere atlarken bir mermi başının üzerindeki ağaçta çirkin bir yarık açtı, dalın kıymıkları ezilmiş kemik parçaları gibi beyaz beyaz asılı duruyordu.

Atını, ilerleyen savaşın sesleri arasından geri sürmüştü. Waghäusel'deki ve öncesinde Ladenburg'daki gibi, her şeyin rastgele olmakta olduğu izlenimini edinmişti. Belirgin bir düzen olmaksızın ilerleyen, kimi gülen, tüfekleri sanki tavşan avına çıkmışlar gibi dirseklerinin oyuğuna oturtulmuş olan, başkaları bilinçli bir gayretle ilerleyen küçük asker kıtaları... Karlsruhe ve Ettlingen yollarının çatal yaptığı yerde, kavis çizen top ateşiyle Oetigheim'ı döven bir bataryayla karşılaştı. Topçular gömlekleriyle çalışıyor, ağır toplarını hareket ettiriyor, bunları yüklüyor, nişan alıp ateş ediyorlardı.

Becker'i, küçük, tembel tembel akan Federbach deresinin üzerinden geçen demir iskeletli demiryolu köprüsünün yanındaki ahşap bir barakada buldu. İçeri girerken gözü duvardaki köşesi kıvrılmış takvime takıldı: Koca bir 28, üzerinde de zahmete girilerek yazılmış dolambaçlı bir yazıyla *Haziran*. Sormak istedi, bu doğru muydu? Geri çekilme boyunca ve sonrasında, zamanın, gecelere sarkan günlerin, bir anda günlere dalan gecelerin kesin olarak farkındaydı, ama tarihlerin değil.

Gözleri, yanındaki haritanın üzerinde olan Becker, Lenz'in verdiği tekmili dinledi. Becker yaşlanmış görünüyordu. Gözlerinin ve çenesinin altındaki deri gevşemişti. Ama soruları her zamanki gibi titizdi, yorumları güven vericiydi ve hareketleri keskindi. Prusyalıların harekât hattı açıkça belliydi: Hirschfeldt, Karlsruhe yolundan aşağı geliyordu. Von der Gröben komutasındaki yeni, İkinci Prusya Kolordusu, devrimci merkeze saldırmak için Ettlingen'den ilerliyordu. Dağlardaysa, Reich Generali Peucker'in Vürtemberg sınırı boyunca sızarak ilerleyen karışık insan sürüsü, devrimci sağ kanadı vurmak için hazırlanıyordu.

Becker doğruldu. "Fakat onların bu kadar rahat bir şekilde mevzilenmelerine izin vermeyeceğiz. Bu gece karşı saldırıda bulunacağız!"

Lenz bakışlarını takvimden çekti.

"Bunu Böning ile ayarladım," diye sözünü sonlandırdı Becker. "Sen Uluslararası Alay'dan bir bölük alıp Oetigheim'ı geri alacaksın."

"Bir bölükle mi?"

"Sana bundan daha fazlasını veremem."

Daha fazla tartışmasına set çeken bu sözler, arkasındaki avcı zincirinde daha şimdiden dağılmış adamlarının boğuk adımlarıyla arazide ağır ağır ilerlerken, Lenz'in kulaklarında çınlıyordu. Pembe, yeşil, mavi pastel renklerin pusu batıya doğru uzanıyor, ötelerdeki karanlığa karışmak üzere gözle görülür şekilde sönükleşiyordu. Kara buluttan yamalar gökyüzünde salınıyordu. Kuzeye doğru, Oetigheim'ın ötesinde, ufuk Prusya kamp ateşlerinin kolyesini takmıştı. Anlaşılan, Altesleri Prusya Prensi bir güç gösterisine karar vermişti.

Saldırı fikri tabii ki çılgınca, diye düşündü Lenz. Becker de, bu saldırıyı gerçekleştirmek üzere günbatımında yürüyerek gelmiş askerler de, muhtemelen bunu biliyordu. Tek başarı şansı, bunun böylesine akıl almaz bir fikir olmasından geliyordu. Prusyalılar onları yerlerinden atacak bir alay gelmesini bekleyebilirlerdi, asla bir avuç yarı sivili değil. İki yanda da gölgeler yükseldi, kısılmış sesler, fısıltılı bir "İyi şanslar!" dileği gönderen biri –onlara geçiş izni veren son karakollardı bunlar. Şimdi kendi başlarınaydılar. Hayır, orada: Karanlıktan yükselen bir yüz daha.

"Lenz?"

Elini kavrayan bir el. Bir anlık ayışığında aydınlanan bir yüz: beyaz, her şeyiyle mükemmel, bir Yunan tanrısı. "Sizi desteklemeye çalışacağım," diyordu burada komutan olan Dortu.

"Teşekkürler." Lenz eli sıktı. "Teşekkürler, üstesinden geleceğiz."

Dortu geceye karıştı. Ettlingen ve Karlsruhe yollarının çatalındaki batarya ateşi kesmişti. Bir yerlerde, muhtemelen Rastatt'ta bir çan ağır ağır çalıyordu: sekiz, dokuz, on. Saat on. Lenz, avcunun içinde sıkı sıkı tuttuğu tabancasıyla yürümeyi sürdürdü. Fazla sıkı tuttuğunu fark etti ve kavrayışını gevşetmeye çalıştı.

Biri öksürüyordu.

Kızgın bir çıkışmayla terslemek üzereydi ki, öksürüşü –üst taraftan– tekrar işitti.

Sonra gergin bir, "Kim var orada?" duyuldu.

Adam siluet halindeki şeklini görünür kılacak şekilde ortaya çıktı; üstü yassı bir miğfer, mızrak, atından inmiş Prusyalı mızraklı süvari.

"Kimsin?"

Lenz tabancasının horozunu çekti. Şakırtının sesi çok yüksek geldi. 'Cinayet işleyeceğim,' diye düşündü. 'Ve bu konuda kesinlikle sakinim, sakinim ama titriyorum ama belki de gece havasından, ya o ya ben, vur şu kahrolası adamı!'

Geri tepme elini itti. Ateşin ani ışığında yassı tepeli miğferi olan siluetin devrildiğini gördü. Bir anda ötedeki Oetigheim'ın evleri hayat buldu. Işıklar yanıyor, insanlar pek az sayıdaki sokaklarda aceleyle koşuşturuyor, kişneyen atlar tutulup üzerine biniliyor, subaylar bağırarak askerlerini çağırıyor, köyün çıkışlarında piyade erleri toplanmaya çalışıyordu.

Lenz kılıcını çekti, işaret etti: "İleri!"

İlerlemeye, ilerledikçe de ateş etmeye devam ettiler. Karanlıkta avcı zinciri boyunca kurşunların kuru çatırtısı, geniş bir bölge boyunca ateşin kısa süreli parıltıları, kıtalar halinde saldırıda bulunulduğu yanılsamasını yarattı –hurra olmaksızın, şaşırtıcı olduğu kadar kaygı verici de olan bir sessizlikte. Prusya süvarileri önce köyün bir ucuna, sonra diğer ucuna dörtnala gittiler. Bir ahır yanmaya başladı. Korkmuş büyükbaş hayvanlar böğürerek kıtaların arasına çılgınca kaçıştılar. Yangın, alevler, evlerdeki ışıklar Lenz'in askerleri için hedeflerini ana hatlarıyla belirledi. Mermileri, Prusyalılar gecenin içinde giderek daralan, hayalet gibi bir yaydaki parıltılar dizisinden başka bir şey görmezken, etkisini göstermeye başladı.

Lenz gülmekte olduğunu fark etti. Kafasında beliren düşünce! Dev Golyat karşısında sapanını çıkaran Davud, Macbeth'e karşı gelen Büyük Birnam Korusu –bu gerçekten de güzeldi işte! Adalet buydu. Bu, büyük canavara karşı gelen küçük halk, yüzyılların çirkin, uğursuz çürümüşlüğüne karşı nefretin saf, beyaz aleviydi.

"İleri!" diye işaret etti tekrar.

Nefret, büyük, muhteşem, yakıcı nefret. Güçsüze güç, zanaatı olmayana kurnazlık, dilsizeana amaç veren nefret. Bizimle ol, bizimle ilerle, tüfeklerimizi hedefe doğrult, süngülerimize kılavuz ol. Tüm gecelerden çok bu gece, tüm saatlerden çok bu saat –Âmin!

Arkasındaki askerlerin düşmana yaklaştıkça kendi aralarında bütünleştiklerini hissetti. Prusyalıların ateşi arttı, ama rastgeleydi; hedefi hâlâ yalnızca gölgelerdi. Fakat orada, ilk evlerin arasından at

üstünde çıkan, hâlâ birbirine kenetli, ama besbelli ki yayılacak bir atlı müfreze, yarım süvari bölüğü ya da biraz daha fazlası.

Lenz tehdidi gördü, büyük şansı da gördü. "Mızraklı süvarilere..." diye bağırdı, "Hazır! Nişan al! Ateş!"

Sonra kılıcını kaldırıp ileri koştu. Arkasında düzensiz bir yaylım ateşiyle mermiler çatırdadı. Önünde, mızraklı süvariler kargaşa içinde çözüldü. Lenz şimdi süvarilere ulaşmıştı. En yakındaki biniciyi, sanki rüyadaymışçasına, kılıçla vurarak yolundan çekti. Rüyadan tek farkı şimdi kolu hareket etmiş, kılıcı kesmişti; rüyada bunu pek yapamazdınız. Kendisine bir mızrağın saplanmasından kaçındı. Bir mermi vızıltısı yanından geçti. Dev bir at yükseldi. Sonra, bir anda, askerleri yanındaydı. Kemiklerin üzerinde çatırdayan süngüler, yine ateş, acı içinde haykıran bir asker ve sonunda şaşırtacak kadar yavaş ve net bir ses: "Gittiler. Toz oldular. Topu birden."

Lenz kılıcını gördü. Kan içindeydi. Koluyla alnını kuruladı, bütün bedeni soğuk ter içindeydi. Mızraklı süvariler, ya da onlardan kalanlar, dörtnala tekrar Oetigheim'ın içine gidiyorlardı. Kanatlarda onun birliği, gelişigüzel bir şekilde de olsa, hâlâ ilerliyordu. Tanrım, çıplak çimlerin üzerinde, yüzü ellerine gömülü, gözleri kapalı, beş dakika uzanmak için neler vermezdi...

"Haydi!" diye seslendi. "Peşlerinden gidelim!"

Bu kez askerleriyle ilerledi; onlardan biri olarak, aynı çizgide, aynı hızda, uygun adım. Onlar şimdi kendilerini gizleyecek ağaçları olan yoldaydılar. Prusya savunması zayıflamıştı. Mızraklı süvariler, piyadelerden bir kısmını kendileriyle birlikte çekerek, atlarıyla köyün içinden sürüp öteki ucundan çıkmışlardı. Prusyalılar gecenin gölgelerinden korkuyorlardı.

Bir bahçe çiti... Çiçek kokusu; tatlı, iç bayıltıcı... Lenz atladı, ayakları yumuşak yatağın içine gömüldü. Küçük bir köpek acı bir sesle havladı. Binanın tepesinin ötesinde, ahırın alevleri, koyu sarılar ve kırmızılar. Silah sesleri, ama uzaklaşıyor bile. Bir gül yoğunluğunun üzerinde cisimleşen çivili bir miğfer, yere tangırtıyla vuran bir tüfek, yalvaran bir adam: "Acıyın bana! Öldürmeyin beni! Teslim oluyorum! Mecbur ettiler beni! Demokratım ben! Gerçekten!"

"Diğer demokratlar nerede?" dedi Lenz.

Adamın ağzı açık kaldı. "Kaçtılar."

"Sen neden kaçmadın?"

"Benim görevim onların geri çekilişini örtmekti."

Lenz tüfeği aldı: yeni bir arkadan dolma silah. "Ellerini başının arkasına koy," diye emretti, "geriye dön! İleri, marş!"

Adamın ayağı takıldı, bahçe kapısından dışarı, sokağa çıktı. Sokak hengâme içindeydi. Bir uçta devam eden çarpışma; diğerinde evlerinden çıkan insanlar, sevinçten ağlayan kadınlar, yangından kaçmış inekler ve yolu tıkayan, yarı çıplak çocuklar, tutsağa tüküren, çarpık yüzlü bir adam, itilen bir yangın arabası; Lenz'in yakasına yapışmış, dişsiz, yaşlı bir adam: "Ama kalacaksınız değil mi? Kalacak mısınız? Kalacak mısınız?.."

"Lenz! Lenz!"

Dortu... Siperlerinden çıkıp geldiğin için çok yaşa Dortu, emirle ya da emirsiz, kimin umurunda! Lenz onu kucakladı: "Kardeşim, onları yendik. Pek büyük bir zafer sayılmaz, ama yine de..."

"Düzeni kurmaya yardımcı olmalısın," Lenz bir eliyle caddeyi işaret ederken, diğer elini Dortu'nun omzuna koydu. "Arkamda bu kargaşayla nasıl savaşırım?"

"Madde bir," dedi Dortu, "Nerede savaşacaksın?"

Lenz dinledi. Uzaklardan, Oetigheim'ın kuzeyine doğru, pek az silah sesi duyulabiliyordu. Etraftaki seslerse köylülerin ve son Prusyalıları saklandıkları yerlerden çıkaran, kendi askerlerinin sesiydi.

Gece ikide Lenz tekrar ahşap kulübedeydi. Becker, Oetigheim'ın boşaltılması emrini gönderirken oraya varmıştı. Bir an için sözler beynine kaydolmadı. Sonra ilkel masaya yürüdü, yumruğunu masanın üzerine koydu ve "Biz yeni aldık orasını!"

"Yani?" Becker'in dudakları titredi. Lenz onu hiç böyle görmemişti: Zapt edilen öfke, patlayanından daha korkunçtu. "Tümenin ana gövdesi Murg'ün öbür yanına çekiliyor. Bu tarafta, böylesine açık bir mevzii korumaya yeterli kuvvet tutmuyoruz."

Lenz takatinin kesildiğini hissetti; yalnızca hüsran kalmıştı, bir de bitkinlik. "Askerler bunu nasıl karşılayacak?" diye sordu, ölü bir sesle.

"Kötü," dedi Becker. Bir anlık düşünceden sonra, "Sen şimdi uyumak istersin, Lenz. Enerjiye ihtiyacın olacak." Kulübenin ambarı gibi görünen bir yere giden açık kapıyı gösterdi.

Lenz atına bakmak için dışarı çıktı. Eyer ve eyer çantalarıyla geri döndü ve horultuyla uyuyan Tiedemann'ın ve uyanıp dirseğine dayanarak hafif doğrulan ve "Ben Corvin-Wiersbitzki, selam. Siz kimsiniz?" diye sorduktan hemen sonra dönüp yine derhal uykuya dalan zarif kokulu subayın yanında kendisine yatak yapmaya girişti.

Ama uyuyamıyordu. Açık olan küçük penceresine rağmen, bu yer rahatsızlık verecek derecede katran kokuyordu. Komuta odasında biri her hareket ettiğinde, yerdeki tahtalar gıcırdıyordu. Ulak ve subayların geliş gidişi aralıksızdı. Her şive ve ses tonuyla konuşan asker vardı. Dışarıdan, uzak ve pek de uzak olmayan mesafelerden, kurşun seslerinin ve çeşitli ses perdelerinden ve yüksekliklerinden işaretler veren borazanların yankıları geliyordu. Bir süre sonra Lenore'yi düşündü, sonra Josepha'yı, sonra ölmeyi, sonra ölümün en aptalca, en mutlak boşluk olduğunu. Hayatta en azından bazı iyi şeyleri tatmış olduğu için minnettardı ve tam şu anda birazcık daha Lenore diledi, evet Josepha, ya da Offenburg'daki o kız evet, hani ona benim askerim diye seslenen ve onu Devlet Komitesine seçtiren Julia, Maria ismi her neyse evet, erkek nedir ki, bir topak pislik ve tek ölümsüzlük sevgi...

Uyumuş olmalıydı. Bir milis askeri onu sarsar ve o doğrulurken, pencerenin dar aralığı sönük bir yeşildi ve hem Tiedemann, hem de Corvin-Wiersbitzki gitmişti. Yandaki odadan Becker'in bitap ama sabırsız sesi geliyordu, "Lenz! Bir sakıncası yoksa...!"

Lenz, paltosu ve teçhizatıyla, darmadağınık başında yamuk duran, üzerinde solgun siyah, kırmızı ve altın renkli arması olan eski şapkasıyla içeri girdi. Becker ona bir kupa sıcak, sütsüz kahve hazırlatmıştı.

"Sizin gittiğinizi sanmıştım!" diye homurdandı Lenz. "Tekrar Murg'ün karşı kıyısına."

Becker'in kalın bıyığı diken diken olmuş gibiydi, ama o kendine hâkim olup tümenin, treninin ve karargâhının, tam olarak emredildiği gibi, Murg'ün güneyinde, Niederbühl'de olduğunu aktaran kısa yanıtla yetindi. "Fakat sen, Lenz kardeş," Becker güçlü, düzgün dişlerini gösterdi, "Prusyalılarla başa çıkma konusunda kanıtlanmış yete-

neğinden ötürü, birkaç *chevauleger** ile ilerleyip düşmanın gerçekten nerede durduğunu benim için öğreneceksin."

Becker ona talimat vermeye devam ederken, Lenz kahvesini yudumladı. Direnişçilerin geri çekilmesine rağmen, Prusyalılar gecenin geri kalanı boyunca ilerlemeye cesaret edememişlerdi. Son haber alındığında, Oetigheim henüz yeniden işgal edilmemişti. Çivili miğferler Muggensturm'da görülmüştü. Fakat Grandük'ün Rastatt'taki cephaneliği sonunda açılıp Baden hattının bir kısmı Prusya türü miğferlerle yeniden donatılmış olduğu için –düşmanınkinden tek farkı üzerlerinde bulunan Grifon'du–** Muggensturm'daki çiviler, mıntıkası o köyün sınırına dayanan ve şu anda Polonyalı Oborski tarafından komuta edilen, Thomé'nin tümeninin karakollarına ait olabilirdi. Herhangi bir soru?

"Yalnızca bir şey..." Lenz duraksadı.

"Evet?"

"Eğer geri dönemezsem, bunu Lenore'ye söylemenizi isterim. Sizden duyması daha iyi olur."

Becker ayağa kalktı, Lenz'i atına götürdü ve eyer vuruşunu izledi. İki *chevauleger*, kısa tüfekleri omuzlarında meyilli, hızlı, küçük kemikli atlarını dizginlerinden tutarak ve birbirleriyle kısık sesle konuşarak bekliyordu. Doğudaki yeşil, muzaffer bir portakal rengine dönüyordu. Hava temiz ve tatlıydı. Bir kuş dimdik yukarı uçtu, titrek sesi yüksekliklerde kayboldu.

"Bu, ölünecek bir gün değil," dedi Becker.

"Ölmemeye çalışacağız!.." Lenz iki askerine işaret etti ve eyere atladı. Dinlenmiş atlar çabucak yola koyuldu. Lenz gelmiş oldukları yola dönüp baktığında Becker gözlerini onlara dikmiş, hâlâ orada duruyordu.

Aceleyle gerçekleştirilmiş hafriyatı ve hafif tertip tutturulmuş düz siperleri geçip Federbach deresinin yanındaki seyrek ağaçlı ormanlık alandan çıkar çıkmaz, sollarında Ettlingen yolu, sağlarında demiryolu seti, uzun bir dörtnala gidişle en az on beş dakika at sürdüler. Çok uzakta, Ren vadisine doğru, Prusya topçu birliği ateşe başlıyordu, ama

* Bavyera Krallığı'nda bir çeşit Hafif Süvari. *–çev.*

** Kartal başlı, aslan gövdeli ejderha. *–çev.*

yakınlarda hiçbir şey yoktu. Arada bir, birkaç tüfek atışı, tek başına ot biçen bir köylü; gülünç, ama savaş olsun olmasın, otların biçilmesi gerekiyordu. Evet, köylü Muggensturm'dan olduğunu söyledi. Oradan gün doğarken yola çıkmıştı. Muggensturm'da hiç Prusyalı yoktu. Dün gece oradaydılar, Oetigheim'da yeniden ateş başlayınca tekrar ayrılmışlardı.

Daha ileri, ama daha ihtiyatlı bir hızla. İki *chevauleger* memleketleri Palatina'dan ve oradan ne kadar uzakta olduklarından söz ediyordu. Ama sesleri kulağa pek mutsuz gelmiyordu. Özgürlükten konuşuyorlardı ve onlar için özgürlük, hep geriye bakan ve siz tepelerine binene kadar sizi görmeyen beceriksiz Prusyalıları avlamaktı. *Chevauleger*'leri dinleyince savaş insana ördek avı gibi geliyordu.

Lenz durdu. İlerideki orman –orada bir ışık parlamıştı, bir an için pirincin yansıttığı parlak sabah güneşi... Bir daha!

Lenz atını mahmuzladı. Sarı şapkaları çenelerinin altından sıkıca bağlı *chevauleger*'ler onunla aynı tempoda ilerledi. Ormanın kitlesi, gövdeleri ayrı tek tek ağaçlara bölünmüş, gövdeler arasındaki mesafe de çivili miğferlere açılmıştı –altı, sekiz, bir düzine, iki– ama kimse onlara ateş etmiyordu.

"Bizimkiler," dedi soldaki *chevauleger*.

Sağdaki başını sallayarak onayladı. Lenz atını yavaşlattı; *Chevauleger*'ler de aynısını yaptı. Ağaçların arasındaki çivili miğferler ilgi göstermeye başladı. Piyade ceketlerinin mavisi Berlin'de de Karlsruhe'de de aynıydı. Avuç içinizden daha büyük olmayan bir Baden grifonunu aynı boyuttaki Prusya kartalından ayırt etmek için yaklaşıp bakmanız gerekiyordu.

Sonra Lenz, onların yalnızca piyadeler olmadığını gördü. Aralarında geniş boşluklar olan ağaçların arasında bir grup atlı da beklemedeydi –miğferlerinden siyah Prusya at kılından tüyler çıkmış subaylar. Onlardan üçü, duruşlarında saldırganlıktan çok merakla, eşkin gelerek ormanın dışına çıktı.

Lenz'in solundaki *chevauleger* tüfeğine davrandı, Lenz'den gelen homurtu elini durdurdu.

Başta gelen Prusya subayı, cansız bir halde gözlerini dikerek durdu. Diğer ikisi, kararsız biz şekilde onun arkasına saklandı.

Yapılacak tek şey vardı: yüzsüzlüğe vurmak. "Nasılsınız beyler?" dedi Lenz.

İlk subay, Lenz'in şapkasındaki armayı işaret etti. Ağzı, "*Siz* burada ne arıyorsunuz?" demeyi başarana kadar, bir balığınki gibi açılıp kapandı.

"Sadece bakınıyoruz!" dedi Lenz. Karşısındaki konuşamamayı sürdüredursun, Lenz ekledi: "Göreceğimizi gördük, teşekkür ederiz!" Prusyalılardan birinin aklına bu sohbeti mermilerle noktalama fikri gelmeden, Lenz atını vahşice kaldırdı, arka ayaklarında çevirdi, haykırdı, "Ge-e-e-ri-i-i!" ve peşinde iki *chevauleger,* hayvanlarının toynakları altında uçuşan çimen artıklarını geride bırakarak hızla uzaklaştılar.

İlk Prusya silah sesleri gelene kadar menzil dışına çıkmışlardı. Sabahın ve hızlı sürüşün etkisiyle zindeleşmiş Lenz, Becker ile duygusal vedasını ve Lenore ile ilgili görevlendirmeyi düşündü ve kıvrandı. Fakat sonra kendi kendini teselli etti. Burlesque*, trajedinin meşru bir parçasıydı.

Saat on bir civarında Mieroslawsky, kalabalık maiyetinin başında, Rastatt'tan at üstünde geldi. Becker, onu, Federbach deresinin karşısına götüren demir iskeletli köprünün ayağında karşıladı. Mieroslawsky atından indi. Becker'i Murg nehrinin öte kıyısında bulunan tümen karargâhında değil de burada bulduğu için kaşları kalktı. Dün geceki emirleri uyarınca Becker'in yerleştirdiği yalnızca iki değil de üç taburu olduğu gerçeğini duyunca hiçbir yorumda bulunmadı. Üçüncüsü, Dortu'nun komutasındaki Freiburg Halk Milisiydi. Becker'in raporu boyunca, Küchelbecker'in kendisinin önünde tuttuğu bir haritadan durumu kontrol etti ve sonunda, Becker'in iki taburunu daha yollamasını emretti. Becker onların herhangi bir harekâta katılabilmeleri için, Niederbühl'den yola çıkıp ağır teçhizatlarını Rastatt'tan geçirmeleri gerekeceğini söyledi. Mieroslawsky yanıtladı, "O zaman acele edin!"

Lenz, Prusya ateşi altında pisliğin içinde bir saat geçirdikten sonra, Dortu'dan yeni gelmişti. Prusyalılar sonunda Oetigheim'ı yeniden

* Komiklik etmek –*çev.*

ele geçirmiş, oradan saldırıyorlardı –bir saatte üç dalga. Lenz kir pas içinde, terliydi ve yorgunluğunu hissetmeye başlamıştı. Ama şimdi ortaya çıkan manzara, kaçırılmayacak kadar olağanüstüydü: atına tekrar binip seti eşkin gidişle geçtikten sonra, demir iskeletli köprünün tepesinde duran Mieroslawsky; neredeyse beyaz gökyüzüne karşı yalnız, uzun bir siluet, sırtı birazcık eğik, başında silindir şapkası – meşhur Don Kişot'un başına taktığı berber leğenini andıran bir şey.

Mieroslawsky, Prusya şarapnel patlamalarını ve serseri kurşunlarını küçümseyerek orada durdu. Arada bir Küchelbecker geniş, açılı hareketlerle verilen emirler için atın yanında beklemek üzere yukarı tırmanıyordu. Mieroslawsky, Becker'in var olan tüm kıtalarını Prusyalıların Oetigheim ve Muggensturm'dan başlattıkları kıskaç harekâtını engellemek için bir karşı hücuma yolluyordu. Hafriyatın arkasında ve siperlerin içinde yalnızca asgari bir kuvvet kalmıştı.

Sonra siluet donmuş gibi oldu. Atta pek az olan hareket, adamda hiç yoktu.

Ardından, her savaşta yinelenen o dönemlerden biri geldi: zarlar atılmıştır, karar artık sizin kontrolünüzden çıkmıştır, beklemekten başka bir şey yoktur. Yol çatalındaki batarya namluları elverdiğince hızlı ateş ediyordu. Tekdüze "Huuum!"ları, Prusya tarafından gelen karşılıklarıyla ve tüfeklerle misketlerin yoğun çatırtısıyla, mermi ıslıkları, top mermilerinin vınlaması, patlamaların çirkin çatırtısı ve öldürme işiyle meşgul askerlerin karmakarışık çığlıklarının sesiyle buluşuyordu. Sadece kaledeki büyük toplar sessizdi. Kendi güçleriniz ateş menzillerinde hareket ettiği sürece onları kullanamazdınız. Nereden bakılırsa bakılsın, *Général-en-Chef** tarafından komuta etmekten mahrum bırakılmış Becker, kulübesinin girişinde bir cephane kutusunun üzerine oturmuş puro içiyordu. Yakınlarda dört ulak yere bir battaniye sermiş, zar oyununa başlamıştı. Para el değiştiriyor ve gitgide daha çok subay, bahse girmek için çevrede toplanıyordu. Eski Prusya teğmenliğinden yazarlığa dönmüş, şimdi Mieroslawsky'nin kadrosuna dahil olmuş, binbaşı apoletleri takan Corvin-Wiersbitzki, bir yandan Lenz'i modern bataryaların üstünlükleri konusunda aydınlatırken, usta bir terzinin elinden çıkmış kırmızı binici pantolo-

* *(Fr.)* "Başkomutan."

nundaki tozları eliyle silkeliyordu. Elinizde bu top bataryalarından yeterince bulunduğunda, tüm düşman mevzilerini çökertebilirdiniz.

Lenz bakışlarını kaldırdığında General'in silueti gitmişti. Saniyeler sonra, Mieroslawsky, öfkeli uzun yüzüyle atını kulübede dizginleyip, "Geri çekilseniz iyi olur, Albay Becker. Prusyalılar siperlerin etrafından dolaştılar; askerleriniz kaçıyor," dedi.

Meseleyi örnekler gibi, bir avuç milis, Prusyalıların her iki kanatta da olduğunu, siperlerin bir tuzak olduğunu bağırarak dağınık geri çekilme halinde geçtiler.

"Peki ya Dortu?" diye Becker'e fısıldadı Lenz. "Peki ya bu saldırıya geçme emri verilmiş diğerleri? Kafaları kesilecek, tabii zaten yapılmadıysa!"

Mieroslawsky, peşindeki maiyetiyle birlikte Rastatt'a doğru dörtnala gidiyordu. Becker'in yüzü külrengi, sert favorileriyle parantez içine alınmış koyu bir kaş çatmaydı. "Üstesinden gelmeye çalışayım mı?" diye önerdi Lenz.

Becker başını iki yana salladı. "O işe bakılacak."

Lenz zar oyununun bitmiş olduğunu gördü. Ulaklar aceleyle atlarına biniyordu.

"Aslında," diye devam etti Becker, "ben bu mıntıkayla ilgili çok endişeli değilim..."

Kulübe hızla boşaltıldı. Bir milis askeri alevden çok duman çıkaran küçük bir ateş üzerinde kâğıtları yakıyordu.

"Kalenin duvarları altından geri çekileceğiz," dedi Becker. "Rastatt silahlarına Prusyalılara saldırma şansı vereceğiz ve bu gece karşı saldırıda bulunacağız. Dahası, sanırım Prusyalılar bunu yapacağımızı biliyor. Korkarım onların buradaki bütün hamlesi bir yanıltmaca."

Becker'in enerjiyle zıplayan atı onun için tutuluyordu.

"Lenz!" Becker şapkasına vurdu. "Cephenin diğer ucunda, Gernsbach'a doğru neler olup bittiğini öğrenmek istiyorum. Şu atı *sen* al..."

Lenz tereddüt etti.

Becker, Lenz'in göğsüne kardeşçe bir yumruk attı. "Haydi, yola çık! Ve lütfen, öyle kötü son sözler istemiyorum."

Becker'in atına hiç soluk alma fırsatı vermemesine ve yalnızca arazinin engebeleri onu atın bacakları için endişelendirince tırısa geçmesine veya hareket halindeki kıtalardan atılan kurşunlardan ya da ötedeki şarapnel patlamalarından dolayı durmaya zorlandığı zamanlar dışında hiç yavaşlamamasına rağmen, Gernsbach'a hiçbir zaman ulaşamadı. Birden çok kez Prusyalıların görüş alanına girdi ve ateşlerine maruz kaldı. Cephenin merkezi boyunca, Kuppenheim'ın karşı tarafında, Oborski'nin tümeninin mevzilerine –daha az başarılı da olsa– Lenz'in Becker'e uyguladıklarını görmüş olduğu şekilde baskı uyguluyor gibi görünüyorlardı. Fakat bu onu sakinleştireceğine, Becker'in ona bulaştırmış olduğu endişeyi artırdı: Peki ya sağ kanat? Peki ya cephenin dayandığı şu ikinci mevzi? Peki ya Gernsbach, dağlar, Vürtemberg sınırı?

Vadinin düz, yer yer yumuşak inişleri yokuşları olan, ara ara fundalık ya da ormanlıkların serpiştirildiği otlak ve çayırlardan oluşan özellikleri değişmeye başladı. Her iki tarafta da koyu yeşilden kasvetli bir külrengine ve kahverengilere, nehrin yatağında daralan, yolları ve yerleşim alanlarını kendi engebelerine daha da uymaya zorlayan, öğle sıcağının bir kısmını gölgeleriyle emen ilk dağlar yükseldi. İleride daha yukarıda, Rothenfels'in ilk evleri, hoş çatıları ve parıltılı pencereleriyle dağ yamacı boyunca yerleşmişti; bir yaz rüyası, en derin huzur, tam bir saçmalık! Tam önünde, Murg'ün üzerindeki, bu noktaya kadar her iki kıyıda birden ilerleyen yolları birleştiren köprü vardı. Köprü belli ki bir toplanma noktasıydı. Lenz köprüdeki bir ileri bir geri, daimi hareketi gördü. İki yakada da küme küme askerler, bitkinliğin hayal edilebilecek bütün pozisyonlarında oturan ya da uzanan kıtalar, bataryalar, milis, gönüllülerin yayılmış olduğu yakın araziler vardı. Yaklaştıkça hepsi çok tanıdık gelen seslerin gürültüsünü, heyecan belirtisini, yaygarayı duydu. Atı son gayretini göstermesi için mahmuzladı ve el hareketleriyle konuşurken eli ötedeki dağlara bıçak gibi saplanma hareketi yapıp duran Palatina milis yüzbaşısının etrafında gruplaşmış bir subay kümesinin yakınındaki köprünün ayağına ulaştı.

Lenz, gözleriyle, tükürükler saçarak konuşan, terleyen yüzbaşının işaret ettiği açıyı takip etti. Yükseklerde, görünmez bir eğimden yük-

selen, hızla kalınlaşan, soluk mavi gökyüzüne karşı kirli siyah, yer yer yumuşakça dalga dalga yükselen, rüzgâr ondan parçalar koparıp onları dağıtana dek mantar gibi büyüyen bir duman bulutu duruyordu. Ve şimdi, atı sakin dururken, Lenz aynı yönden gelen belli belirsiz top seslerini ve Yüzbaşı'nın ağlamaklı, "Yangın mermileri! Tanrım, tam bir cehennemdi! Ve öyle beklenmedik bir şeydi ki!" sözlerini işitti.

Gernsbach yanıyordu. Lenz atından indi. Kolanları gevşetti ve bir paçavrayla atını kurulamaya başladı. Dizleri titriyordu, ama at sürmekten mi, açlıktan mı, yoksa Yüzbaşı'nın acı dolu bir sesle, nefessiz, parça parça anlattığı hikâyeden mi, bilmiyordu.

Sabahleyin, devriyeler sınırın ötesindeki Vürtemberg kıtaları ile görüşme yapmış ve onlara dostça niyetleri konusunda güvence verilmişti. Vürtembergliler yalnızca Prusyalıların kendi tarafsız topraklarına tecavüz etmelerini engellemek için tüm güçleriyle oradaydılar. Ve öğleden hemen sonra, ilk Vürtemberg askerleri sınırı geçtiğinde hâlâ bağırıyorlardı: "Ateş etmeyin, kardeşler, biz size yardıma geldik." Ta ki seksen adım sonra, arkalarında beliren Prusyalılar ateş açabilsin diye, aniden hatlarını bölene kadar.

Lenz alnını eyere yasladı. Bu hikâyeyi biliyordu. Aynı eski hileyi, Hessenliler savaşın başında, devrimcilerin düşmanın dürüstlüğüne aynı çocukça güveni karşısında kullanmışlardı. Fakat bu, savaşın muhtemelen sonu, son muharebesiydi. Hiçbir şey öğrenmemişler miydi?

"Merhaba, sevgili Lenz...?"

Yavaşça başını kaldırdı ve kendisini, tarihe mal olmuş *Neue Rheinische Zeitung*'un editör ekibinin bir yarısıyla karşı karşıya buldu: bu kez mahmuzlu, çizmeli, yarı askerî kesim ve üzerine sıkı sıkı oturan külrengi paltosuyla; kendine hâkim, savaşın kiriyle lekelenmiş az çok sakin yüzüyle.

"Sanırım sizi tanıyorum," dedi Engels.

"Demek bize katıldınız," dedi Lenz, "son çatışma için mi?"

"Ben Willich'in emir subayıyım."

Palatinalı Yüzbaşı, Prusyalıların, sınırda küçük bir kasaba olan Gernsbach'ta birkaç yüz milis askerine karşı binlercesinin, piyadeler, atlar, toplarla nasıl sağanak gibi geldiklerini anlatıyordu. Belki de

kendi acele kaçışını açıklamak için durumu biraz abartıyordu. Fakat hikâyeyi kendi başına yeterince anlatan duman bulutu, her zamankinden daha kara bir şekilde orada duruyordu.

"Peki, sizce şimdi ne olacak?" dedi Lenz, Karlsruhe ziyareti sırasında gösterdiği çözümleme yeteneğiyle Engels'in şapkasından olası bir çözümü çekip çıkarmasını umarak.

Engels'in yüzü konuşurken hafifçe seğirdi, "Bunu bilemem. Bischweier tarafından yeni geldim. Orayı neredeyse ele geçirdik, sonra geri çekilmek zorunda kaldık. İki bölükten otuzdan fazla asker kaybettik, ölüler ve arkamızda bırakmak zorunda kaldığımız yaralılar. Prusyalılar muhtemelen onları tutsak etti. Onlara neler yapacaklarını Tanrı bilir."

Hayır, diyordu Palatinalı yüzbaşı hararetli bir şekilde, Prusyalılar Gernsbach'a girmemişti veya en azından o kadar çabuk giremezlerdi!.. Milis kuvvetleri kendilerini evlerde sağlama almışlar ve her duvarı, bir mazgallı siperę çevirmişlerdi. Murg'ün üstündeki küçük, ahşap köprü imha edilmişti. Prusyalılar sığ yerlerden yürüyerek geçmeye çalışırken teker teker vurulmuş, cesetleri değirmenin setini tıkamıştı. Ah, hayır, keyiflerince ilerleyememişlerdi –geri çekilip yangın mermilerini kasabaya atmaya, evlere sistemli bir şekilde, birbiri ardına ateş açmaya başlamışlardı. O evlerde çocuklar vardı, yaşlılar vardı...

"Görüşürüz," dedi Engels.

Bir piyade kolu, köprünün karşı tarafına doğru, savaştan berelenmiş bir bayrağı takip ediyor, dağlara doğru çıkmak için dönüyorlardı. Arkalarından dört top, seke seke geliyordu; zorlanan atlar, topları iten askerlerle birlikte. Engels bir doru kısrağa binip sürdü, diğer kıyıda piyade koluna katıldı.

Palatinalı yüzbaşının bütün bildiği, Gernsbach'ta –duman tüten harabelerde, mahzenlerde– onların hâlâ savaştığıydı... Peki, o halde neden terk etmiyorlar diye sordu biri. Yüzbaşı hızlı hızlı ve anlaşılmaz şekilde konuşmaya koyuldu –takviye güçlerinin eksikliğiyle ilgili bir şey, Albay Mersy nereye kaybolmuştu, tüm bu askerler ne işe yarıyordu...

Yüzbaşı köprünün kenarındaki bölgede rahat rahat dolaşan veya keyifsiz bir şekilde oturan veya uzanan, savaşın seslerine, o saatin ge-

rektirdiği şeylere, devrimin kaderine kayıtsız milis ve askerlere doğru bir el hareketi yaptı. Bunlar şoka uğramış insanlar gibi, diye düşündü Lenz. Sayıları da, köprüye doğru yeni gruplar geldikçe artıyordu. Lenz yeni gelenlerden birkaçıyla konuştu: Cephenin dağlık bölümünden, Michelbach'tan, Gaggenau'dan geliyorlardı. Çoğu yalnızca kısa bir süre için çatışma içinde bulunmuş ve Prusyalılarla karşılaştıkları yerde onları geri püskürtmüşlerdi. Fakat bunun ne anlamı vardı? İhanete ve kuşatılmaya karşı savaşamazdınız, bu eski hikâyeydi; Gernsbach'a bakın. Lenz, Gernsbach'ın düşmüş olduğunun kanıtı olmadığını ve Gernsbach elde tutulduğu sürece, bütün hattın da tutulabileceğini söyledi. Onu kendi görüşleriyle baş başa bıraktılar.

Lenz durumu kendi gözleriyle görmeye karar verdi. Köprüyü dörtnala aştı, sonra sağa dönüp nehir boyunca giderek, çocukluğunun sayısız gezilerinin varış noktası olan Rothenfels'in ilk evlerini geçti. İleride net bir şekilde ateş ediliyordu. Tepelerde yarım düzine çarpışma eşzamanlı olarak devam ediyor görünüyordu. Fakat yoldan aşağı doğru, gruptan ayrılıp azar azar gelenler çoğalıyordu ve yüzler, kadere baş eğmeyi anlatan o bitap, bıkkın ifadeyi takınmıştı. İki topu ve bunların cephane sandıklarıyla çekilmekte olan bir topçu çavuşu, Prusya öncü birliklerinin bir buçuk kilometreden daha yakın olan Gaggenau'da görüldüğünü söyledi. Willich'in gönüllüleri onları zapt etmeye çalışıyordu. Çavuş ne kadar süre dayanacaklarını bilmiyordu. Kendi silahlarının düşmanın eline düşmesini istemiyordu. Bu nedenle uzaklaşıyordu. Adam sakin ve güvenilir görünüyordu. Lenz geriye, tekrar Rothenfels'e ve köprüye doğru döndü.

Albay Mersy gelmişti, ama kargaşa artmış görünüyordu. Mersy açılır kapanır bir kamp iskemlesine oturmuştu, etrafında yardımcıları, kucağında da bir harita vardı. Lenz atından atladı ve ona tekmil vermek için bekledi. Mersy arada bir, bir yardımcısına bir şeyler söylüyor, o yardımcı aceleyle uzaklaşıp kısa süre sonra başını iki yana sallayarak dönüyordu. Ucu kalkık, basık burunlu ve hantal görünen Mersy, bu karışıklığın ortasında bile iş bilir bir asker izlenimi veriyordu. Kesinlikle dönek Rossmayr'dan veya Mieroslawsky'nin sonunda Rastatt'ta ev hapsine aldığı, komplocu Thomé'den daha iyi bir asker, diye düşündü Lenz.

"Pekâlâ, Teğmen?" Mersy başını kaldırdı.

Lenz, durumla ilgili doğrudan bir izlenim edinmek üzere, Becker tarafından gönderildiğini belirtti.

Mersy ona gözlerini kısarak baktı. Lenz sözlerinin kasıtsız bir alay içerdiğini çok geç fark etti. Fakat Mersy sadece elini yakınlardaki arazilerin üzerinde dolaştırıp sordu: "Bundan yeterince doğrudan bir izlenim edinebileceğinizi sanıyor musunuz?"

"Peki ya Gernsbach?" dedi Lenz, bir duraklamadan sonra.

Mersy haritasını kıvırdı. "Şahsen General Sigel'den, baskı çok arttığı takdirde Gernsbach garnizonunun savaşı bırakacağı haberini aldık."

"Anlıyorum," dedi Lenz. Bakışı duman bulutuna döndü. "Peki, onlara, yukarıdakilere söylendi mi?"

"Onlardan bazıları bizimle bağlantı kurdu," Mersy cebindeki madenî paraları gergin bir şekilde şıngırdattı. "Birtakım subaylar kendilerini kurtardı. Gernsbach'taki diğerleriyle irtibatımızı kaybettik..."

Lenz bulut resmine karşı gözlerini kapadı. Gözlerini tekrar açtığında Engels'i doru kısraktan inerken gördü. Yalın bir baş sallayışıyla onu selamlayan Engels, aceleyle ilerledi, Mersy'ye üstünkörü bir selam verdi ve acilen başladı: "Albay Willich içten dileklerini iletiyor, efendim." Telaş, sözlerine hafif bir tekleme katıyordu. "Albay Willich kendisine takviye olarak bir çift bölük göndermenizi takdirle karşılayacak. Eğer vaktinde gelirlerse Gaggenau'da tutunabileceğini düşünüyor."

Yine Mersy'nin el hareketi. Sonra bir homurtu, "Bu adamlarla hâlâ bir şey yapabileceğinizi düşünüyorsanız bütün tümeni alın!"

"Yani, efendim?"

Mersy haritasını cebine koyarak doğruldu. "Beni duydunuz. Size tam yetki veriyorum!" Taş gibi bir yüzle yardımcılarına döndü.

Engels, Lenz'e baktı. Birbirlerine tek kelime etmeden oradan ayrıldılar. Atlarını dizginlerinden tutarak, otlağın karşı tarafına doğru yürüyerek uzaklaştılar, duyarsız askerleri geçtiler. Her ikisi de ne bir tabur, ne de hatta bir bölük arıyordu. Zihinsel durumu ateşin içine tekrar yöneltilebilecek kadar iyi durumda olan, düzenli asker ya da milislerden ne kadar küçük olursa olsun bir müfreze arıyordu.

"Onları alt eden şey ne?" dedi Lenz sonunda, ani bir boğulma duygusuyla savaşmak maksadıyla boğazına masaj yaparak. "Prusyalılar değildi. Kafa kafaya geldikleri her yerde *onlar* Prusyalıları yendi."

Engels durağan bulutu işaret etti. Akşamın gelmesiyle birlikte rüzgâr durunca, bulut Gernsbach üzerinde dik ve kara duruyordu. "Onları vuran *oydu*," dedi. "Düşmanın etraflarından dolanıp arkalarında görünmesi, onları kuşatabileceği, yok edebileceği düşüncesi..."

"Peki, bu ne?" dedi Lenz. "Korkaklığın özel bir şekli mi?"

Engels taranmaya muhtaç kızılımsı sakalını kaşıdı. "Bu benim bu sefer sırasındaki dördüncü görevim. Şöyle anlatayım: Birisine saldırmak üzere çokça coşturulmuş cesaret, sahip olabileceğin en sıradan özelliktir. Mermilerin ıslıklarının hiç önemi yoktur. Sahada çok korkaklık gördüm, ama gerçek çatışma sırasında, bir düzineden çok değil. Öte yandan kahramanca ahmaklıklar tonla..."

Gelmekte olan, hâlâ bir tür düzeni bulunan, tüfekleri omuzda, başlarında güvenilir bir askere benzeyen bir çavuş olan bir müfrezeyle karşılaştılar. Engels onları durdurdu, durumu açıkladı: Gaggenau, yalnızca kısa bir yürüyüş mesafesi, gönüllüler hâlâ direniyor, bunu yapabiliriz, Prusyalıları geri püskürtebiliriz...

Herkes Prusyalıların durdurulması gerektiğini, yoksa yapılacak tek şeyin kaçmak olacağını ve zaten yarısı kaybedilmiş küçük Baden devletinde kaçacağınız pek fazla yer olmadığını bildiği halde, Lenz yüzlerinin kapandığını gördü.

Engels kendisine dönerken Lenz, "Şimdi ne olacak?" dedi. Askerler kendilerini yerlere atmışlardı; her biri bireysel bir birlik, hiçbiri bir bütünün parçası değildi. Onları bir arada tutan kuvvet bir anda temelinden yıkılmıştı.

"Şimdi ne olacak? Willich'i bulmak zorundayım."

"Demek istedim ki..." Lenz duraksadı. "...daha uzun vadede..."

Atlarına binip, Willich'in istediği iki bölük olmaksızın uzaklaştılar. Köprüyü tekrar geçtiler ve Rothenfels'e doğru, ateş seslerine doğru geri döndüler. Engels'in Willich'e kötü haberi ulaştırmak için hiçbir acelesi yokmuş gibi görünüyordu. Lenz de bu mıntıkada işlerin sonucunu yakında öğreneceği için onu sıkboğaz etmedi. Atlar, bu soluklanmadan memnun, rahat bir tempoda yürüyordu.

"Daha uzun vadede," diye bıraktığı yerden devam etti Engels, "bu seferberlik, sonu ne olursa olsun, sorunları sadeleştirmeye yardımcı oldu. Kaybeden taraf gerçekte küçük burjuvazi; koca ağızları, küçük fikirleri olan, anayasayla halkın gözlerini boyayan ve prenslerle yoksullara aynı demokrasiyi satmaya çalışan insanlar. Orada..." Gernsbach'ın yanmakta olduğu dağları işaret etti, "...orada duman haline gelen şey yalnızca küçük bir kasaba değil, büyük bir yanılsama. Prusyalı generaller şu andan itibaren yalnızca iki kuvvetin iktidar için ciddi bir şekilde çarpışacağını ortaya koyuyorlar: bir yanda, en aşağılık şekliyle ve en vahşi yöntemleriyle gericilik ve diğer yanda, devrim, gerçek devrim. Ve bu devrim, Almanya'da işçi sınıfı iktidarı ele almadığı sürece tamamlanmayacak."

"Bu ancak çok uzun bir vadede gerçekleşebilecek, değil mi?"

Engels yanıt vermemeyi tercih etti.

Belki de, diye düşündü Lenz, Engels kadar keskin zekâlı biri bile, tarih içinde hedef tarihler belirlemeye cesaret edemiyor; oysa, bu konuda en azından yaklaşık bir fikre sahip olmak bile, kişinin moralini büyük ölçüde yükseltirdi. Lenz, Engels'e baktı, küçük, etkileyici ağzına, büyük, etkileyici gözlerine. Engels'te felsefe vardı, halbuki kendisinde, Andreas Lenz'de yoktu. O, Lenz, *şimdi* için çok büyük bir açlık içindeydi ve etraflarında çok somut olan yenilgi, kalbinde fiziksel bir acı gibiydi. Halbuki Engels, acılı ya da acısız, büyük resmi görüyordu.

Rothenfels'teki Hotel Elisabethenquell'de Willich'in karargâhını buldular. Lenz bu yeri biliyordu. Rastatt Lisesi öğrencileri buraya kaçak bira partileri için, daha üst sınıftan aileler ise, pazar öğleden sonrası kahve ve kekleri için landonlarını* sürerek gelirlerdi. İşte böyle bir öğleden sonra, bin yıl önce, Lenore'yle burada karşılaşmıştı. Lenz kendisini gördü: Artık bir çocuk değil, bir adam da sayılmaz, sefil ceketinin dikişlerini patlatıyor, bilekleri çok kısa ceket kollarının içinde garip, boynu, ölmüş babasından an kötü bağlanmış atkısının üzerinde sıska, saçı uzun ve yüzü şairane bir şekilde solgun. Bu esnada Lenore, ince belli zarafetiyle doğuştan bir prenses gibi. Ve tıpkı bin yıl önce, barış zamanında olduğu gibi, otelin seyisi şimdi onun ve Engels'in atını almaya gelmişti. Gergin bir şekilde volta atan nöbetçi askerle,

* Lüks binek arabası –*çev.*

merdivenlerden koşarak çıkan ulaklarla ve bazıları yaralı, sundurmada oturmuş, biralarına gözlerini dikmiş, yarım düzine maviye bürünmüş, savaş yorgunu askerle tuhaf bir tezat.

"Hiçbir şey yok mu?" dedi Willich, yemek odasında karışık bir masadan onları selamlayarak.

"Hiçbir şey yok," dedi Engels ve kendini bir koltuğa attı. Sonra Willich'in kızarmış gözlerindeki soruyu görerek ekledi, "Bu, Becker'in kadrosundan Yurttaş Lenz."

Başka bir ulak geldi. Willich mesajın mührünü kırdı, okudu, yutkundu. Sonunda, solgun dudaklarla ulağa, "Albay Mersy'yi görürsen ona teşekkürlerimi ilet ve bu koşullar altında onun kararına uymaya mecbur olduğumu söyle."

Ulak geriye döndü. Willich bir dakika kadar elindeki kâğıda kaşlarını çatarak baktı. Sonra Engels'e çarpık bir yüzle döndü ve Lenz'in varlığını önemsemeden okudu: "Her şeyin kaybedildiği kanaatindeyim. Oos yönünde geri çekiliyorum." Sesi, sanki boğazı zımparalanmış gibi çıkıyordu. "Sizin birliğiniz bu nedenle benim komutamdan çıkmıştır. Bununla birlikte, düşman kuşatmasından kaçınacak bir güzergâh seçmenizi öneririm. Hoşça kalın ve iyi şanslar, Mersy."

Engels cebinden bir saat çıkardı.

"Saat kaç?" dedi Lenz.

"Yediye geliyor."

Willich halihazırda yürüyüş emirleri veriyordu ve Becker'e söyleyecek bir şeyi yok gibiydi. Engels not tutuyor, habercileri yolluyordu. 'Belki de sessizce ayrılmak en iyisi,' diye düşündü Lenz. Becker'i bulmadan önce hava kararmış olacaktı. Burada yardımcı olabileceği bir şey yoktu ve öğrenilecek her şeyi öğrenmişti.

Engels'in atını ve kendisininkini otelin arkasında, bin yıl önce Lenore'nin kendisine doğru geldiği çardağın yakınındaki bir direğe bağlı buldu. Prusya toplarının *bum!* sesleri şimdi çok daha yakından geliyordu. Ayrılmakta olan Willich'in adamlarının itiş kakışları ve hareketi otelin ön tarafında odaklanmıştı. O, iki hayvanla yalnızdı. Çardak hatırladığından küçüktü: Yıllar, gençliğin ölçülerini küçültüyordu. Oraya, en azından Lenore'nin, çok zaman önce, iri, koyu, ciddi gözlerini ona dikerek durmuş olduğu noktaya kadar girmenin baş-

tan çıkarıcılığıyla savaştı. Güneşin titreşen noktalarından oluşan bir örüntüyü hatırladı. Onu gördüğünde dili bağlanmış ve hödüklüğünden dolayı kendi kendini horlamıştı. Birden Lenore ayak parmaklarının üzerinde yükselmiş, Ah, Andreas, diyerek Lenz'in saçlarını karıştırmış, onu yanan bir yüz, kalbinde bir sızı ve bütün öğleden sonra süren bir duyguyla bırakmış, herkes ona bakıp neler olduğunu tahmin etmişti.

Lenz arkasındaki adım sesleriyle büzüştü. Doru kısrak, başını kaldırıp yumuşakça pofurdadı.

"Gitmişsinizdir diye korktum!" Engels'in sesinde telaş vardı ve hafifçe kekeliyordu. "Yakın zamanda karşılaşamayabiliriz, biliyorsunuz!"

"Tabii eğer karşılaşırsak," dedi Lenz.

"Eh, şimdi..." Engels atına hafifçe vurdu ve kolanları kontrol etti. "Hayat... Beni –Matmazel Einstein'a hatırlatın. Fevkalade bir kadın! Rastatt'a şu zorunlu yürüyüşte onunla karşılaştığımı kuşkusuz biliyorsunuz..." Sanki başka bir şey, önemli bir şey söylemek istercesine Lenz'in yüzüne miyop gözleriyle dikkatlice baktı, fakat yalnızca Lenz'in elini kavradı, kısaca sıktı ve mırıldandı: "*Adieu!*"*

Lenz'e evin kapısını açtı.

Onu kollarına çekti, kuru, ateşten yanan dudaklarını onun dudaklarına bastırdı. Koridorda solgun, başka bir şafağın ışığı, yüzündeki gölgeleri derinleştirdi. Parmakları Lenz'in gözkapaklarına, şakaklarına, saçına, sanki Lenz'in gerçekten orada olduğundan emin olmak istiyorlarmış gibi dokunup durdu.

Yavaşça üst kata çıkarlarken Lenz, bitkinliğinin bulanıklığı içinde, ne kadar yakınlaşmış olduklarını ve sanki sürüklenen bir gemi enkazında yalnızlarmış gibi, birlikte olmanın ne kadar basit olduğunu hissetti. Savaş, yüzeyleri düzgünleştirmeye isteksiz vahşi bir heykeltıraş gibi her ikisine de damgasını vurmuştu.

"Ev terk edilmiş gibi sessiz," dedi Lenz, ve kısa, zoraki bir kahkaha attı.

* (Fr.) Elveda –*çev.*

Lenz'i oturma odasına götürdü. Lenz şapkasını ve kılıcını, tüfeğini ve çapraz fişekliğini çıkardı ve daha az sıcak karşılanan bir konuk olarak geldiğinde Dresden heykelciğini kırmış olduğunu hatırlayarak, bunları dikkatlice bir kenara koydu.

"Babam ayrıldığında," diyordu, "hizmetçi ve kâtiplerin çoğuna yol verdi. Evi çökmekten korumak için yalnızca iki üç kişi kaldı. Benim hiçbirine ihtiyacım yok. Zaten çoğunlukla hastanedeyim." Ona kanepeyi işaret etti. "Kahvaltıyla geri geleceğim."

Lenz gözlerini ovuşturdu. Kale silahlarının arada bir ateşi, pencere camlarının titremesi, caddelerdeki askerî harekâtın sesleri olmasa, merakının uyandığını hissedecekti. Herkesin bildiği hikâyeydi: Yoksulun teki, bir anda, prensesin sahibi olmak dahil, malikânenin efendisi haline gelmişti. Ya da, adı, *Kedi Gidince Meydan Farelere Kalır* olan, eski ve çok bilinen bir peri masalıydı bu. Öte yandan, bir asker, rahatı reddetmemeliydi. Rastatt, Reich'ın en modern kalesiydi ve bu, birtakım etmenlere bağlı olarak, uzun ve acı bir kuşatma olabilirdi. İnsan, önüne çıkan fırsatlardan en iyi şekilde yararlanmasını bilmeliydi.

Kestirmiş olmalıydı. Önünde çok beyaz bir örtüyle kaplı, çiçekli porselenler, parlatılmış gümüşler olan küçük bir masa duruyordu. Ekmek kesilmişti. Her şey vardı: kaymak, tereyağı, bal. 'Cennet Sofrası* diye aklından geçirdi. Bütün hayatımız boyunca bunu ararız, işte burada: En güzel umutlarının çöktüğü yerde.

"Uyumuşum..." dedi Lenz.

Lenore gülümsedi. "Herhalde ihtiyacın vardı."

"Senin yok mu? Sen ne zaman geldin –yani– eve?"

"Senden birkaç dakika önce. Ne geceydi! Dün gece daha hafif vakaları tahliye etmeye başladık. Sonra hiç tren kalmadı. Sonra Walcher bir lokomotifle üç vagon buldu, ama o zamana kadar Prusyalılar istasyonu bombalamaya başlamıştı. Sonunda nehrin güneyinde bir yerde, açık raylarda yükledik. Walcher benim de gitmemi istedi."

"Neden gitmedin?"

"Neden gitmedim? *Sen* neden gitmedin?"

---

* *Land of Cockaigne*: Uyuyan insanın kazandığı, bütün güzel yiyeceklerin göklerden yağdığı hayali bir yeri anlatan bir ortaçağ masalı. *–çev.*

Neden gitmediğini düşündü. Becker, Niederbühl'den tümeninden kalanlarla ayrıldığında ona neden katılmamıştı? O şimdi bu tuzakta oturmak yerine bütün Kuzey Baden'i, dağları ve toprakları, yolları ve ara yolları arkasına almış, Oos'a yakın olacaktı...

"Yanda bir leğen var," diyordu Lenore, "bir sürahi sıcak su, sabun, havlu."

Her şeyi düşünmüştü. Doğruldu ve itaatkâr bir şekilde iki günlük savaşın kirini ellerinden yıkamak için gitti. Aynadan kendisine pis, tıraş olmamış, iştah kaçıran biri bakıyordu. Silkindi ve sonra, adımlarını sürükleyerek, Lenore'nin yanına döndü.

Lenore, tam bir rahatlık içinde, kahve koyuyordu. Engels haklıydı, diye düşündü: *Fevkalade* bir kadın. Bu zor geceden ve aynı derecede zor başka kaç geceden sonra, kendini hayran olunacak şekilde idare ediyordu.

"Şeker?" dedi Lenore.

"Teşekkür ederim."

"Sence tüm bunları karneye bağlamak zorunda kalabilir miyiz?"

Lenz ona hızlı bir şekilde baktı. Lenore, son derece özgüvenli, endişenin bir kırıntısı bile olmadan, kendi fincanını karıştırıyordu. Walcher için paha biçilmez biri olmalıydı.

"Yani," diye devam etti, "tahminimce sen ve ben evi idare edeceğimiz için. Kuşkusuz, kileri daha etraflıca kontrol etmeliyim..."

Lenz güldü.

Lenore'nin kaşları kalktı.

"Bütünüyle aynı fikirdeyim sevgilim," dedi Lenz ve çiğnedi. "Babanın cömert bir şekilde kullanmamız için bıraktığı bütün konfordan faydalanmalıyız. Yalnızca bu fikir birden komik geldi. Ama düşünecek olursan, Hektor da Truva'nın surlarında görevini yerine getirdikten sonra Andromakhe'nin yemeğini yemek için eve gelmişti." Balın yoğun sarısının ekmeğine damlamasına izin vermek için kaşığını kaldırdı. "Fakat bu şenliğin ne kadar süreceğini sana söyleyemem. Bütün bildiğim, Rastatt'a ulaşan son insanlardan biri olduğum. Ve kapıya yaklaşırken, az önce atla gelmiş olduğum Niederbühl yolunun Prusyalı Hafif Süvari erleriyle kaynadığını gördüm."

Lenore'nin kendisine dokunan eli soğuktu.

"Şu an için," dedi Lenz, "çember kapandı."

"Ve biz içerideyiz..."

"Öyleyiz." Lenore'nin elini avcunun içinde ısıttı. "Rastatt bunun için inşa edildi; surlar, kale burçları, üç güçlü kale! Prusyalıların kursağına kemik gibi saplanacağız."

"Ama sonunda çember kırılacak."

"Kesinlikle," diye onayladı Lenz, yeniden doldurması için fincanını uzatırken. "Sadece zaman meselesi. Ordu yeniden oluşturulmalı ve yeniden örgütlenmeli. Kuzeydeki yedekler safları doldurmalı..."

Lenz kendisini dinledi. Sözleri eşit dozda kayıtsızlık ve güven içeriyordu. Gerçi Lenz, Lenore'nin de büyük geri çekiliş sırasında ve sonrasında çok fazla şey görmüş ve baktığı yaralılardan çok fazla şey işitmiş olduğundan şüphelendi. Kendisi de neredeyse kırk sekiz saat süren savaştan sonra, yalancı rolünde zirvede değildi.

"Mieroslawsky, Becker, hatta Sigel gibi insanların bizi yüzüstü bırakacağına ihtimal vermem," diyordu Lenore.

"Ben de!" diyerek ona katıldı Lenz ve mekanik bir şekilde yedi. Yenilmiş cephe boyunca Rothenfels'ten Niederbühl'e dün gece at sürüşünü düşündü. En canlı merkezî mevzi olan, terk edilmiş Kuppenheim, bırakılmış Murg Köprüsü; Niederbühl'de Becker ile bir araya gelişi; acele verdiği tekmil; Becker'in Kuppenheim'ı yeniden işgal etme yolundaki ümitsiz girişimi için birkaç yüz askeri toplayışı; kaçınılmaz geri çekilişin yürek burkan ıstırabı; Becker'e duygusal, siyasi ve kişisel nedenlerle Rastatt'ta savaşmayı tercih ettiğini söylediğinde son, ciddi veda.

"Biraz uyumalısın," dedi Lenore. "Gözlerin açık rüya görüyorsun."

"Gerçekte rüya gördüğümü sanmıyorum," diye kaşlarını çattı Lenz. "Rüyada tekrar görmeyi istemeyeceğin kadar kötüydü gördüklerim." Çok fazla şeyi itiraf ettiğini gördü. Gelecek haftalara, ancak duygularını sıkı bir şekilde kontrol altına alabilirsen ve kendi kendini kandırma konusunda sağlam bir görünüşü ayakta tutabilirsen katlanılabilir; onun iyiliği, kendi iyiliğin ve birlikte iş göreceğin insanların iyiliği için. "Ama uyku konusunda haklısın," diye ilave etti. "Yorgunluk şimdi ortaya çıkıyor."

Lenore onun elini tuttu ve koridordan aşağı götürdü. Lenz merdivenleri ve Lenore'nin neden oraya tırmanmadığını merak etti. Onun

odası, eflatun ve külrengi, kırık Dresden heykelciğiyle üst kattaydı. Oldukça büyük bir odayı açtı ve içine onun önünde girdi, sonra dönüp ona baktı, yüzündeki kararsızlık loş ışığa rağmen fark edilebiliyordu.

Belli ki anne babasına ait sayvanlı, dev gerdek yatağı; Lenz'in gözleri yarı karanlığa uyum sağlarken çarşafın yoğunluğu giderek artan beyazı; halılar; yağlıboya bir resim, ten renkleri; terlikler, Lenore'ninkiler; her şeyi düşünmüştü.

Lenz onu öptü.

"Kaldığına memnun musun?" Lenore'nin devam eden tereddüdü. "Belki diğerleriyle geri çekilseydin daha büyük bir şansın olacaktı..."

Lenz elleri dizlerinde, yatağa oturdu. Yatak yumuşak ve rahattı; geçen gece, horlayan Tiedemann ve parfüm dükkânı gibi kokan Herr Corvin-Wiersbitzki ile yattıkları kulübenin kalaslarından oldukça farklıydı.

"Seni burada bulacağımı düşündüm," dedi, gerçekçi olarak.

"Ben de beni bulmak isteyeceğini düşündüm," dedi Lenore.

Lenz kıyafetini çıkarmaya başladı, yere düşenleri döşemenin üzerinde bırakıyordu.

"Senin için bir erkek geceliği getirdim," dedi Lenore.

"Yatak takkesi de var mı?"

"Andreas!" dedi korkmuş halde. Ağlamak üzereydi.

Lenz uzandı ve örtüyü üzerine çekti. "Durma öyle!" dedi. "Yatağa gel!"

Lenore yatağın yanına geldi. "İyi uykular," dedi. "Ben yukarı çıkacağım..."

Lenz onu bileğinden sertçe tuttu. "Bu birlikte uyuyacağımız, ikimiz için de yeterince büyük olan ilk yatak," dedi. "Sen de gel. Tartışamayacak kadar yorgunum. Hatta düşünemeyecek kadar yorgunum."

"Ama ben... sadece farklı olacağını hayal etmiştim..."

"Öyle mi? Tanrım..." Uykulu bir şekilde döndü. "Üzgünüm."

Bir süre sonra, Lenore'nin süzülerek örtünün altına girişini hissetti. Lenore onun yanına sokuldu, eli onun elini aradı, sıcaklığı onun bitkinliğini aldı. Hektor, Andromakhe ile evdeydi.

28. Bölüm

Yurttaş Başkomutan Mieroslawsky'ye:

Geçici Hükümet tarafından ordumuza komuta etmek üzere davet edildiniz ve şu ana kadar ordumuzun başında kaldınız.

Çeşitli savaş cephelerinde muzaffer olsa da, ordu vahim durumların çakışması nedeniyle ağır yaralar alarak geri çekilmek zorunda kaldı. Siz şahsen, General, disiplin ve düzeni sağlamanın en etkili yollarıyla ilgili çeşitli birliklerin subaylarından fikir sormayı gerekli gördünüz. Bu subaylar 'yalnızca doğuştan buralı olan', askerlerin dilini ve âdetlerini bilen birinin bu görevin altından kalkabileceği yanıtını verdiler.

Bu ifadelerden ötürü, General, görevinizin sonlandırılmasını istediniz. Kutsal davamız için bu büyük fedakârlığı yapmakta bir an için tereddüt etmediniz. Yabancı kökenli subaylarımıza karşı durmaksızın güvensizlik eken gericilik, bu şekilde, ortak amacımızı tehlikeye sokmayı ve baltalamayı hedefleyen sinsi bahaneden yoksun kalmış oldu.

Bu koşullar altında, Yurttaş General, arzunuzu yerine getirmek ve sizi, vermiş olduğumuz yüksek makamdan affetmek yoluyla zorunlu bir görevi yerine getirdiğimize inanıyoruz. Demokrasi için savaşa, kendisini büyük bir özveri, büyük bir cesaret, büyük bir sebatla adamış, çok yetenekli bir kişinin kaybından üzüntü duyuyoruz.

Bize düşen görev, sizi engelleyen ihanetlere rağmen, ordumuza pek çok zafer yaşatan soylu ve cesur gayretlerinizi derinden takdir ettiğimizi ifade etmektir, Yurttaş Başkomutan.

Kardeşçe selamlar.

Offenburg, 1 Temmuz 1849

Baden Geçici Hükümeti
İmza: Werner, Savaş Bakanı
Goegg, Maliye Bakanı

Orijinal belgenin, Lenz'in elyazısıyla, "Goegg'den 12 Şubat 1852 tarihinde alındı" notu düşülmüş kopyası.

"...Sizi engelleyen ihanetlere rağmen, ordumuza pek çok zafer yaşatan soylu ve cesur gayretlerinizi... Kardeşçe selamlar..."

Goegg, elleriyle kürsünün kenarlarını kavramıştı, okumaya ara verdi ve başını kâğıttan kaldırdı. Milletvekillerinin yüzleri yağ lambalarının bunaltıcı sarısında donuk görünüyordu. Külrengi salonda, kıvranan kitlenin tek renkli noktası Amalia Struve'ydi.

Sessizlik sürüyordu. Goegg yüzünü sildi. Kurucu Meclisin onayı için hükümetçe sunulmuş Mieroslawsky'ye mektup taslağı, yenik ordudan ulaşan mesajlara, Freiburg'un içine akan ve sokaklarda kamp kuran yenilmiş askerlere eşlik eden bir cenaze konuşması gibiydi. Işığı katedralin canavar şeklindeki heykelcikleriyle, payandalarıyla ve kuleleriyle kesilmiş ay, meclisin bu geçici toplantısını yapmakta olduğu salonun pencerelerine garip gölgelerini düşürmüştü. Her şey geçici, eğretiydi. Şekli, şeklin hayrı için korumaya çalışıyordunuz. Önergeler sunuyor, oylama için çağrıda bulunuyor, demokrasinin özü halihazırda tarihin girdabıyla dibe çekilmekte iken, kıskanç bir şekilde onun biçimsel işlemlerine bağlı kalmaya çalışıyordunuz.

Goegg'in arkasında bir çıngırak çıngırdadı. Goegg kâğıtlarını topladı ve yavaşça hükümet sırasına döndü. Beyaz yüzlü ve hasta görünen Brentano, diktatör arkadaşına yer açmak için biraz toparlandı. Gözlerine elleriyle gölge yapan Brentano kayıtsız bir şekilde notlar alıyordu. "Mektup hakkında konuşmak isteyen?" diye soruyordu başkan, Yurttaş Damm.

Salondan Yurttaş Thiebaut, "Olduğu gibi kabulünü öneriyorum," diye homurdandı.

"Öneri üzerine konuşmak isteyen?"

"Ben destekliyorum!" Parlak sesiyle Struve'ydi bu. Meclis belli ki aynı görüşteydi. Mieroslawsky'den kurtulduğuna mutlu olanlarla, mağlup olana tutunmakta bir anlam görmeyip daha az mutlu olanlar vardı.

"O halde oylamaya geçiyoruz!" Yurttaş Damm, dinleyici sıralarından gelen huzursuz yorum uğultusuna bir uyarı olarak çıngırağını çınlattı. "Lehte olanlar? Aleyhte olanlar? Çekimser kalanlar?"

Brentano hâlâ yazıyordu.

"Oybirliğiyle!" diye hükme bağladı Yurttaş Damm.

Dinleyiciler sıkılmıştı. Brentano elini kaşından indirdi ve yukarıdaki kalabalık sıralarda büyüyen curcunaya ters ters baktı: çoğu

berbat görünen yerel milis, Rastatt bölgesinden yeni çıkarılmış yaralı askerler, demiryolu işçileri, sığır çobanları, ustalar. Çoğu iç açıcı bir görüntü vermiyordu. Halkın, meclis görüşmelerine kabulünün tehlikedeki demokrasi davasını desteklemesine yardımcı olacağını iddia eden Struve grubuna boyun eğmek hataydı. Sanki Struve bu saçmalığa inanıyormuş gibi!.. Struve, sadece, güvenilmez ayaktakımının kendi güvenilmez planlarını destekleyeceğini zannediyordu.

"Sıradaki madde," diye seslendi Yurttaş Damm, "savaşla ilgili hususlar. Sayın Milletvekili Yurttaş Junghanns'ı kürsüye davet ediyorum. Milletvekili Yurttaş Junghanns, lütfen."

Yurttaş Junghanns hafif adımlarla koridoru geçti. Güçlü renkleri seven, oldukça kıvrak zekâlı, keskin yüz hatları olan, dar göğüslü, çevik bir adamdı. Devetüyü-sarı damalı pantolonu, yosun yeşili frakı ve turuncu kravatıyla birleşince gözlerini ve bir tutam saçını solgunlaştırmıştı.

"Yurttaşlar!" Junghanns'ın sesi, hafif sıklet sahibine bakınca, şaşırtacak denli tumturaklıydı. "Yurttaşlar, hükümetin, büyük devrimci kahraman ve demokrasi savaşçısı General Mieroslawsky'ye yollayacağı mektubu dinlediniz. Bir düşünün! Bu çapta, böyle bir askerî deneyime sahip bir insanın kendisini başkomutanlıktan çekme zamanı geldiğine hükmetmesinin, daha fazla direnişin boşuna olacağına hükmetmesinin ne anlama geldiğini bir düşünün..."

"Bu bir yalan!"

Salonun ön sırasında oturan Amalia Struve ayağa fırlamış, şemsiyesini sallıyordu.

"Bu bir yalan! General asla böyle bir şey söylemedi!"

Dinleyici mırıldanmaları tehlikeli bir şekilde yükseldi. Kırmızı yüzlü bir asker, sargılı kolunu sallayarak bağırdı: "Dönekler! Korkaklar! Biz savaştık ve savaşmaya devam edeceğiz!"

Yurttaş Damm çıngırağını hızla çaldı. Milletvekili Junghanns ellerini yatıştırıcı şekilde kaldırdı ve gürültünün üzerinde haykırdı, "Kimse bırakmaktan söz etmedi! Fakat gerçekleri kabul etmeliyiz!"

Brentano yanında oturan Mördes'e göz attı. Mördes akıllı davranıp sonradan Milletvekili Junghanns'a verilen görevi reddetmişti: Herkesin gerçek olduğunu bildiği, ama kimsenin resmen kabul etmeye cesaret etmediği şeyi, ilk kez beyan etme görevini.

Brentano, Mördes'e gizlice bir not verdi; Mördes de onu Yurttaş Damm'a iletti. Heybetli göğüs kafesi ve omuzlar üzerinde tatsız yüzüyle Yurttaş Damm çıngırağını çaldı. "Eğer bu meclisin itibarına saygı gösterilmezse, salonu boşalttıracağım!" diye tehdit etti. "Meclis Güvenlik Görevlisi sessizliği sağlayabilir mi, lütfen!.."

Dinleyici sıralarında mevzilenmiş yeşil üniformalı Freiburg Sivil Muhafız müfrezesi, hıncahınç dolu sıraların içine girmek için gönülsüz bir girişimde bulundu, ama çabucak vazgeçti.

"Bu meclisin bir itibarı, halkın da bir itibarı var!" diye itiraz etti Struve, saç tutamı karışık. "Ve halkın itibarı, Yurttaş Junghanns'ın çıkarımıyla zedelenmiştir. Halkın çok sağlam bir sezgisi vardır..."

"Sizi uyarmalıyım Yurttaş Struve, kürsüde değilsiniz!" Yurttaş Damm'ın çıngırağı yeniden iş başındaydı.

Dinleyicilerde yuhalamalar başladı. Fakat Amalia koltuğunda kaldığı ve Struve saldırısını kürsüden yapmadığı için, gürültü yatıştı.

"Bu meclise ve buradaki herkese," Yurttaş Junghanns turuncu kravatını çekiştiriyordu, "Baden'in egemen halkının itibar ve onurunun hiçbir zaman mevzubahis olmadığını ifade etmek isterim. Ben sadece hükümetin, ordunun ve halkın büyük inanç duyduğu bir askerin görevden çekilişinin, içinde bulduğumuz durumu bir şekilde tasvir ettiğini gözlemleme iznini kendime verdim..."

Junghanns, kötü tercih değilmiş, diye düşündü Brentano. Sebatkârdı. Konuya kararlı bir şekilde yaklaşıyor, konu dışına çıkmıyor, dinleyicilerinin yavaş yavaş zorunluğun dayattığı belli yaklaşımlara alışmalarını sağlıyordu. Brentano seğiren parmaklarını kontrol etmek için ellerini kavuşturdu. Bu kadar aşikâr bir sonuç hakkında bu kadar söze ne gerek vardı! Sanıyorlar mıydı ki *o* Prusyalıların ezilmesini ve barış istemelerini tercih etmezdi?

Zalim baş ağrısı! Yatak istirahatine, tam bir huzura, sessizliğe ihtiyacı vardı. Bu işe ne demeye girişmişti ki?.. Hırs, pekâlâ; fakat bir başkasından çok daha hırslı değildi. İktidar... İktidara, iktidarın en demokratik sistemlerde bile sağladığı küçük saygı simgelerine gizli bir heves mi? Bir kişinin kaderini elinizde tutma, onu yükseltme ya da alçaltma, kelimenin en gerçek anlamıyla onu yaratma ya da devirip yok etme gücü...

Brentano, Junghanns'ı dinlemeye çalıştı. Adam hâlâ hedefine doğru sinsice yol alıyor, tarihin seçkinleriyle ilgili soylu imge ve göndermelerle dolu sözler söylüyordu. Yeri geldiğinde hepsi, sağ ya da sol kanat, kendi demagojilerine kapılmış geri zekâlılar, bunu yapardı. Ve kendisinin, Devlet Komitesi deneyiminden sonra bu Kurucu Meclise umut bağlaması nasıl bir aptallıktı?.. Çoğunluğu yetersiz, kendini beğenmiş palavracılardı. Bildikleri tek politika, bütün sorumluluğu kendisine yüklemekti. Goegg para toplama konusunda verimsizse, bu kimin suçuydu? Lorenz Brentano'nun. Savaş Bakanı gerekli silah ve cephaneyi tedarik edemediğinde, kimin hatalı olduğu iddia edilirdi? Lorenz Brentano'nun. Ordu Neckar'da, Waghäusel'de, Murg'de yenildiğinde Mieroslawsky iltifat aldı, ya şamar oğlanı görevini kim gördü? Yine, Lorenz Brentano. Ve Junghanns, kıvrım kıvrım konuşmasının kaçınılmaz sonuna gelir gelmez, ağrıyan başının üzerinde kopacak fırtına da cabasıydı.

Peki, diye düşündü Brentano, öyle olsun. Gerekirse yalnız başına duracaktı, tıpkı artık başkentte uyumaya cesaretleri kalmayan yurttaş milletvekilleri hükümet merkezini –Rastatt'a, Offenburg'a, Freiburg'a, harita üzerinde ne kadar güneyde olursa o kadar iyi– taşımaları için ona baskı yaptıkları o son günlerde Karlsruhe'deki kadar yalnız. Gerekirse, pes etmeyecekti, uygun olduğunu düşündüğü tek yolun, mümkün olan tek yolun yalnız savunucusu olacaktı. Tek başına... Gerçekten bu kadar yalnız mıydı? Gerçek çoğunluklarla ilgili politikacı sezgisi vardı, bir de onların arzuları ile kendi arzusunu birleştirip böylelikle onların arzusunu kendisininkine göre şekillendirecek politikacı yeteneği. Aşağıda, sıralarında oturan, Junghanns konunun yakıcı noktalarına doğru milim milim yaklaşırken onu çeşitli duygularla dinleyen şu adamların hangisi, kendi demokratik hakları ve farklı kesimlerin sorunlarına aynı anda hitap eden oldukça karmaşık bir çözüm olan bir anayasa için gerçekten de ölmeye hazırdı? O halde o, çoğunluğa sahipti. Yapması gereken tek şey onları maskelerini düşürmeye zorlamaktı.

"...müzakereler!"

İşte, Junghanns söylemiş ve durmuştu. Söz salona düşmüş ve derhal hacim kazanmıştı. Goegg kaskatı oturuyor, bir lambanın ışığı onun

ipek atkısının albenisini artırıyordu. Mördes, her öksürüğün ve her kıpırtının son yankısını yakalamak istercesine elini kulağının arkasında tutuyordu. Alnı çamaşır yıkama tahtası gibi kırış kırış olan Struve ayağa fırlamaya hazırlanıyordu. Ama bir ya da iki saniye, dinleyicilerden bile tek bir ses çıkmadı; salonda sanki nefes bile alınmıyordu.

Derken bir kadının, Amalia'nın sesi, yüksek bile değil, ama o durgunluk içinde korkunç bir şekilde net duyuldu, "...düşmanla mı?"

"Vatan haiņliği!" diye haykırdı kolu sargılı asker. "Kahrolası orospu çocuğu!"

Sivil Muhafız müfrezesi harekete geçmeye çalıştı. Dinleyici sıraları bir anda bir yuhalama korosuna dönüşmüştü. "Bu nedir?" diye bağırdı Milletvekili Junghanns kızarmış bir yüzle. "Sokağın yönettiği bir hükümet mi?"

Hantal ve kısa bacaklı Struve sırasından çıkmıştı; kürsüye doğru birkaç adım yürüdü ve Yurttaş Damm'a yaklaştı. "Struve'ye hurra!" diye sesleniyordu dinleyicilerden biri. "Bizim liderimiz Struve!"

Yurttaş Damm, Struve'yi işitmek için masasının üzerinden eğiliyordu.

"Bizim adamımız Struve!" yine dinleyicilerden.

Yurttaş Damm'ın çıngırağı kızgın bir şekilde çaldı. "Yurttaş Milletvekili Struve usul hakkında söz almak istiyor. Usulle ilgili bir sorunun önceliği olduğundan, Yurttaş Junghanns'ın sözü kısa bir süreliğine devretmesini rica edeceğim."

"Onlara anlat, Struve kardeş!" sesi duyuldu dinleyici sıralarından.

Struve, Junghanns'a kalmasını işaret edip, "Bir dakikadan fazla almayacak," diyerek konuşma kürsüsüne geçti. Sonra, alnının pembesi ve saçının kızıl tutamı Yurttaş Junghanns'ın yosun yeşili arka planında çarpıcı bir şekilde öne çıkarak kendisini dinleyicilere bakacak şekilde çevirdi.

"Sevgili Yurttaşlar!" Struve'nin sesi yeni bir etki yaratıyordu. "Halkın ve ordunun kendisine rehber olsun diye bu meclise ve bu hükümete baktığı şu anki acil durumda zaman çok önemli. Eğer şimdi açık bir şekilde ifade edeceğim önergeyi kabul edersek, kendimizi gereksiz pazarlık ve dertlerden koruyarak, savaş durumuna geçmiş devrimin kurtuluşu için doğrudan tedbirlerle ilgili hayati tartışmaya geçebiliriz."

Struve cebinde el yordamıyla gözlüğünü aradı. Junghanns bu fırsattan yararlanıp elini sertçe indirerek Yurttaş Damm'a döndü ve keskin bir sesle, "Yurttaş Başkan! Usulle ilgili bir konuya değinmek bir önerge verme ayrıcalığını içermez!"

Damm tereddütle etrafına bakındı. Mördes ona başka bir kâğıt uzattı. Damm ona göz attı; sonra aşikâr bir şekilde sıkıntılı, hükmedilmiş, "Korkarım, Yurttaş Struve..."

Daha fazlasını söyleyemedi. Dinleyici sıraları, belirleyici bir şeyin usule ait bir ağız dalaşı maskesi altında ortaya çıktığının farkına vardı. "Struve'yi istiyoruz!" diye haykırdılar. "Önergeyi istiyoruz!" Amalia'nın şemsiyesi inip kalkıyor, ritmi belirliyordu. Brentano midesi bulanmış bir şekilde doğruldu ve Damm'a söylendi, "Dinleyicileri çıkarın!" Damm ellerini aciz bir şekilde kaldırdı.

Birden düzen tekrar döndü. Struve gözlüğünü bulmuş, burnunun üzerine yerleştirmişti ve titreyen parmaklarıyla buruşuk, büyük boy bir kâğıt tutuyordu. "Benim önerim," diye başladı ciddi bir şekilde, "düşmanla yapılan her türlü müzakerenin anavatana yapılan bir ihanet olarak görülüp ona göre cezalandırılmasıdır!"

Kürsüden indi. Eldivenini yere atmıştı. Tatmin olmuş bir şekilde hızlı, keskin bir şekilde başını salladı: Artık, nihayet, devrim ve savaş sırasındaki bütün o kaçamaklı davranışlarından sonra, Brentano ve çevresindeki beyefendiler gerçek yüzlerini göstereceklerdi.

"Vatan hainlerine ölüm!" diye haykırdı bir ses dinleyici sıralarından.

"Şu sınırsız aptal..." Tekrar koltuğuna dönen Brentano, Mördes'e fısıldıyordu, "Struve'ye cevap vermelisin. Biz kendimizi yok etme peşinde koşan manyaklar değiliz. Bir şeyin korunması gerekiyorsa, müzakere etmeliyiz..."

Mördes'in kaşları yay şeklinde kalktı. "Bunu Junghanns'ın söyleyeceğini düşünüyordum!"

"Buna karşı mı?"

Dinleyiciler çılgınca bağırıp çağırıyordu. "Oylama! Oy! Oy! Oylama istiyoruz!" Amalia şemsiyesini yana koymuş, eldivenli elleriyle koroyu yönetiyordu. "Oy! Oy! Oy!"

"Sevgili Brentano!" Mördes'in ağzı alaycı bir çizgi şeklini almıştı, "samimi olarak, bir etki uyandıracağımı düşünmüyorum."

"Ama oylama!" diye işaret etti Brentano. "Bu önerge kabul edilecek!"

"Yani?" diye sordu Mördes. "Kimin umurunda?"

"Benim umurumda."

Brentano kürsünün yolunu tuttu. Bir kaş çatışı Yurttaş Junghanns'ı ve onun portakal, yosun yeşili, devetüyü sarısı renklerini uzaklaştırdı. Dinleyiciler kırılma noktasına yaklaştıklarını hissetti. Elebaşılar öne çıkıyordu. Koro halinde bağırış kesildi. Brentano'nun gözleri salondaki ve balkondaki dinleyicileri taradı. Gerçekten umurumda mı, diye düşünüyordu. Yoksa kitle aklının kokuşmuş dumanlarına küçümseyerek bakan Mördes haklı mıydı? Brentano dudaklarını ıslattı. Hayır, bir insanın tavrı, kendisiyle ilgili bırakmak istediği imaja bağlıydı. O, iyi de olsa kötü de, bu devrimi Baden'de yapmıştı. Ona kişiliğinin damgasını vurmuştu. Son nefeslerini alıyor olsa da, onun ellerinden alınmasına dövüşmeden izin vermeyecekti.

Peki ya mücadeleyi kaybederse?

Konuşmaya başlarken soru zihninin gerisinde kaldı. Hâlâ şekillenmemiş olsa da yanıtı da öyleydi ve bu bir şekilde iç rahatlatıcıydı: Reddedilmiş liderin yönettiklerine karşı hiçbir yükümlülüğü kalmazdı. Görevden alınmış diktatör, artık onun iradesine bağlı olmayanlar karşısında özgürdür.

"Bu kriz anında, sevgili yurttaşlar," diyordu, "her şeyden çok birliğe ihtiyacımız var! Birlik ve güven! Niyeti onurlu olsa da, Yurttaş Struve'nin önergesi güvensizlik yaymak ve saflarımızı bölmek üzere tasarlanmıştır..."

Balkondan gelen ilk "Hayır!" haykırışlarını savuşturmak için ellerini kaldırdı. Şu anda dinleyiciler önemsizdi. Önemli olan oylardı ve oyları elinde tutan salondaki korkmuş kabadayılara, köktencilerin baskısına boyun eğdiklerinde neleri risk altına sokacaklarını net bir şekilde anlatmalıydı. Struve'nin mantıksız *va banque** taktiğine karşı kendi siyasi varlığının bütün ağırlığını riske atmalıydı.

"Şunu anlamanızı rica ediyorum," inatçı sesi gürültüyü kesti: "Bu önerge, göründüğü gibi, genel olarak paylaşılan bir vatanseverlik

* Duygusal anlamda dengesiz ya da tecrübesiz kumar oyuncularının geliştirdiği ve çoğunlukla feci sonuçlar yaratan riskli bir stratejidir. Özünde, tek bir kartla veya zarla vs. bir insanın tüm varlığını tehlikeye sokma anlamı taşımaktadır. *–çev.*

duygusunun ifadesi değildir. Gizli bir güvensizlik oyu için oynanan zekice ifade edilmiş bir oyundur ve hükümet bunu bu şekilde değerlendirmelidir."

"Ayakkabı kimin ayağına uyuyor meselesi, değil mi?" diye espri yaptı Struve koltuğundan.

Kızgın bir hareket kahkahayı kesti. Brentano hâlâ hayranlık uyandırıcıydı. "Her türlü müzakere yalnızca hükümet tarafından başlatılabilir. Böyle bir inisiyatifin yokluğunda kesinlikle ne Milletvekili Struve'nin önergesi ne de bu konuda yapılacak oylama için herhangi bir temel vardır."

Struve ayaktaydı. "Biz sadece müzakerelerde Milletvekili Junghanns'ın ifade ettiği türde bir girişimi peşinen engellemek istiyoruz. Bu devrim asla jandarmalar, çapulcular ya da prenslerle muhatap olacak kadar itibarını düşürmeyecektir..."

Yurttaş Damm'ın çıngırağı tiz bir sesle çalıyordu.

"Jandarma yok, çapulcu yok, prens yok!" sözleri slogan olarak balkonda yükseldi. Ve biri dalga geçti:

Küçük bir adam vardı, büyük bir zamanda yaşadı.

Trala, trala, tra –hop sassa!

Brentano'nun yüzü kızardı. "Dahası, bu hükümetin geçmiş, şu an ya da gelecekteki müzakerelerinin," sesi salonun en gizli yerlerine kadar ulaşıyordu, "ve bunlar her kimle yürütülüyorsa, vatana ihanet olarak nitelendirilmesi kabul edilemez. Hiçbir hükümet bu koşullar altında iş göremez, hele bizimki kadar güç durumdaki bir hükümet. İstiyorum ki sizler, yurttaş milletvekilleri ile benim aramda hiçbir yanlış anlama olmasın: Eğer bu önerge kabul edilirse, ben istifa etmek durumunda kalacağım."

Birden dönüp hükümet sırasına geri yürüdü. Salondan yer yer alkışlar geldi. Bir milletvekili yüksek sesle, "Bravo, Brentano!" dedi, ama çağrı zayıf bir karşılık buldu. Milletvekillerinin çoğunluğu düşünceliydi. Onlarla Prusyalılar arasında, fena halde yenik düşmüş askerlerin tarumar edilmiş birkaç birliğinden başka bir şey yokken, uzun süredir onların gözünde, aklı, devlet adamlığını ve dengeyi temsil etmiş bir adamın ani kaybı ihtimali yüzünden içlerine sıkıntı düşmüştü.

Struve suskunlukta yatan tehlikeyi hissetti. "Şantaj!" dedi, milletvekillerinin çoğu tarafından duyulabilen bir sahne fısıltısıyla ve Yurttaş Damm'ın iznini beklemeksizin salondakilere ve balkondakilere hitap etmek için aceleyle tekrar kürsüye çıktı. "Bu salonda mevcut güçlüklere gözlerini kapayan tek bir insan yoktur. Hal böyleyken –çoğunluğun duygularını dile getirdiğime inanıyorum– biz Almanya'nın bu küçük köşesinde, demokrasinin soylu, savaşla yaralanmış bayrağını yükseltmeye kararlıyız." Başı dik, buruşuk alnı ve kaşları lambalardan birinin ışığında ön planda, durdu. "Sancaklarımız uçuşarak yenilebiliriz, ama teslim olmayacağız, teslim olmak için müzakereye de girmeyeceğiz!"

"Asla!" dinleyici sıralarında yankılandı. "Teslimiyet yok!" "Kahrolsun vatan haini!" Kocaman ve parlayan gözleriyle Amalia, bir ahir gün peygamberi gibi esinlenmiş görünüyordu.

"Tanrı aşkına!" diye tısladı Brentano Yurttaş Damm'a. "Durdur şu belagat tacirini! Oylamaya geçelim!"

Fakat Struve üstünlüğünü bırakmıyordu. "Önümüzdeki önergenin ifadesinde –şahsi bir hakaret şöyle dursun– herhangi bir sitem olduğu anlamını çıkarmakla yanılgıya düştüğü konusunda Yurttaş Brentano'yu temin etmek isterim. Fakat aynı zamanda şerefli hükümet başkanımızı da, hangi kaynaktan gelirse gelsin, bu meclisin tehditlere boyun eğmeyeceği konusunda, Tanrı'nın ve halkın huzurunda temin etmek isterim. Baden halkının hakkıyla seçilmiş temsilcilerinden oluşan bu meclis, vicdanı doğrultusunda oy verecektir; Alman devriminin çıkarları doğrultusunda..."

"Yeter artık!" diye karşılık verdi Brentano. Struve'nin meseleyi bulanıklaştırmasının yanına kâr kalmasına izin vermeyecekti. "Yeter! Benim tavrımı biliyorsunuz. Oylayalım!"

Ve bu kez ikilem yaşamaktan bıkmış balkon, Brentano'nun çağrısına uydu. "Evet, oylayalım!" "Bitirelim şu işi!" "Oylayalım!"

Yurttaş Damm'ın kolu çıngırağını çalarken geniş daireler çizdi. "Bu önerge..." notlarına baktı, "...düşmanla yapılan her türlü müzakerenin anavatana yapılan bir ihanet olarak değerlendirilerek cezalandırılması... bu önerge destekleniyor mu?"

Salondan haykırışlar, "Evet!" "Önergeyi destekleyin!"

"Peki o halde..." Başkan ayağa kalkmıştı. "Lehte olanlar, lütfen 'Evet' diyerek belirtsinler..."

"Usul meselesi! Usul meselesi!" Struve'nin her iki eli de havadaydı. "İtiraz ediyorum! Usul meselesi!"

"Milletvekili Struve," dedi Damm rahatsızlıktan yorgun bir halde. "Başkan olarak size soruyorum: Bu gerekli mi?"

"Evet, Yurttaş Başkan! İsim okunarak oylama yapılmasında ısrar ediyorum. Bu meclisi seçen Baden halkının, temsilcilerinden her birinin bu konu hakkındaki kararını bilme hakkı var!"

Yurttaş Damm, Brentano'ya kararsızlıkla baktı. Brentano solgun, alt dudağını ısırarak oturuyordu. Megaera'larının* peşine takılmış balkon bağırıyordu, "İsim okunarak oylama! Açık oylama!"

Brentano'nun kafatası patlamakla tehdit ediyordu. İsim okunarak oylama... Bu kelle saymak anlamına geliyordu. Genel bir 'Evet' ya da 'Hayır'ın isimsizliğine saklanma olanağı kalmamıştı. Salondaki o korkaklardan her biri, milletvekili arkadaşlarının ve Struve'nin gürültücü ayaktakımıyla doldurduğu balkonun bakışları altında oy vermek zorunda kalacaktı. Kaçının kendi süslü sözlerini reddetmeye ve açık bir şekilde, rağbet görmeyen bir ihtiyacın safına geçmeye elverişli karakteri vardı? Ve bu devrimden, büyük bir bezginlikten başka hiçbir şey kazanmamış olan kendisi, Lorenz Brentano, Struve'nin şu isim okunarak oylama hilesini engellemek için son bir gayretle kendisini bir kez daha feda etmeli miydi? Her şey öylesine kabak tadı vermişti ve öyle ortadaydı ki –iğrençti bu. Genel çöküşün ortasında görüntüyü kurtarmak duygusu neydi? Oylar ne tarafa giderse gitsin, rüyanın sonu gelmişti; külrengi uyanışın eli kulağındaydı.

Yurttaş Damın hâlâ bekliyordu. Kararın beklentisiyle kurnaz yüzü gerilmiş Mördes ve son önerinin sonuçlarının şimdi tam olarak farkında olan Goegg de öyle.

Brentano'nun hafifçe omuz silkişi, yüzünü ellerine yorgun bir şekilde indirişi...

Konuşurken Yurttaş Damm'ın sesinde hafif bir titreme vardı. "Başkanlık makamı, Delege Struve'nin usul itirazının haklı olduğu hükmüne varmıştır."

---

* Yunan Mitolojisinde Uranos'un karnından doğmuş, yılan saçlı, ağızlarından kan akan üç tanrıçadan biri. *–çev.*

Struve kısaca baş salladı ve kürsüden indi.

"Şimdi isim okunarak oylamaya başlayacağız. Kâtip, lütfen, isim listesini okuyabilir mi?"

Kürsünün dibindeki bir masadan kuru bir ses geldi. Salonun arkasından biri öksürdü.

"Milletvekili Au?"

"Evet."

"Milletvekili Augenstein?"

"Hayır."

"Milletvekili Bauer? Yok mu? Milletvekili Berger?"

"Evet."

"Milletvekili Brentano?"

"Hayır."

"Milletvekili Bronner?"

"Evet."

Ve diğerleri. Kuru ses. Yanıtlar. Evet. Hayır. Evet. Evet. Brentano hesabı şaşırdı. Ayrıca biliyordu. Ve artık umurunda değildi.

"Delege Wolff burada yok. Delege Zimmermann?"

"Evet."

Sonra bir duraklama. Balkonda bir adam tezahüratta bulunmak istedi, fakat durduruldu. Kâtip, Başkan'la fısıltılı bir konuşma içindeydi. Brentano ellerini yüzünden çekti ve onlara baktı. Çenesi kalın sakalının altında seğirdi.

"Sonucu açıklıyorum," dedi Yurttaş Damm yavaşça. "Bu meclisteki toplam yetmiş beş üyeden kırk beşi mevcut. Yirmi sekizi 'Evet' oyu verdi, on beş ise 'Hayır'. Önerge kabul edilmiştir."

Balkon kükreyişlere boğuldu. Kepler havalara atıldı; insanlar birbirlerini kucakladı ve birkaçı, sanki Prusyalıların yenildiği açıklanmış gibi, sevinçten ağladı.

Amalia Struve şemsiyesini savurarak, el çantasını deli gibi sallayarak, salonun merdivenlerinden aşağı uçarcasına indi.

Bazıları koltuklarında donup kalmış, başkaları heyecanın farklı hallerinde olan milletvekilleri Brentano'nun kalktığını gördüler. Bir an için kendisini oturmakta olduğu küçük sırayla destekledi. Sonra, kâğıtlarını bir evrak çantasının içine süpürerek Mördes ve Goegg'e

kısaca baş salladı ve orta koridordan yukarı uzun, yalnız yürüyüşüne koyuldu.

Struve harekete geçen ilk kişiydi. Her iki eli kısmen rica, kısmen bir set halinde uzanmış bir halde, Brentano'ya doğru aceleyle geldi. Fakat Brentano onu kenara itti. Omuzları eğik, morumsu gözkapakları gözlerinin üstüne inmiş, yeşil ceketli muhafızlardan birinin kendisi için açık tuttuğu kapıdan dışarı doğru, kör bir şekilde yoluna devam etti.

"Struve!"

Bu, yüzü canlı, elleri onun elini arayan Amalia'ydı.

"Evet, sevgilim," dedi Struve, hâlâ menteşelerinde savrulan kapıya boş gözlerle bakarak. "Evet."

"Kazandık, Struve!" diyordu Amalia. "Görmüyor musun? Sonunda! Kazandık!"

"Evet, sevgilim," dedi Struve tekrar. Bu doğruydu, –şimdi artık bu zaferin bir anlamı kalmamışken– Brentano'ya üstün gelmişti. Yurttaş Damm'ın çıngırağı kulağının içinde çaldı.

"Ara!" diye ilan ediyordu. "Meclis bir ara verecek."

O meclistekiler, görevime devam etmem ricasıyla bana –korkunç bir cezayla tehdit ettikleri aynı kişiye!– bir delegasyon göndermeye o gece karar verdiklerini unutmak istiyor. Delegasyonu reddettiğim takdirde maruz kalacağım fiziksel şiddeti gayet iyi sezinleyebiliyordum; özgürlüğümden bile mahrum bırakılabilirdim. Bu yüzden, sağlığım için çok gerekli huzur ve sessizliği konuksever İsviçre'de aramayı tercih ettim... İnsanların bana ihtiyaç duyacağı zaman gelince, onların çağrısı kulaklarıma boş yere ulaşmayacak. Ancak, gücünü yalnızca en mide bulandırıcı eylemlerle sürdürebilen bir terör rejimine hizmet etmeye hiçbir zaman razı olmayacağım!.. Almanya'nın hükümdarları tarafından vatana ihanetle suçlanmış, Freiburg'daki meclis tarafından ülkeye ihanet etmiş biri ilan edilmiş olarak, böyle bir muameleyi hak edip etmediğim konusunda kesin hükmü vermeyi size, halka bırakıyorum.

Lorenz Brentano'nun Baden Halkına Çağrı'sından Lenz tarafından yapılan alıntı.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

İsyancıların İsviçre'ye Geçişinden Önceki Durum, 11 Temmuz 1849

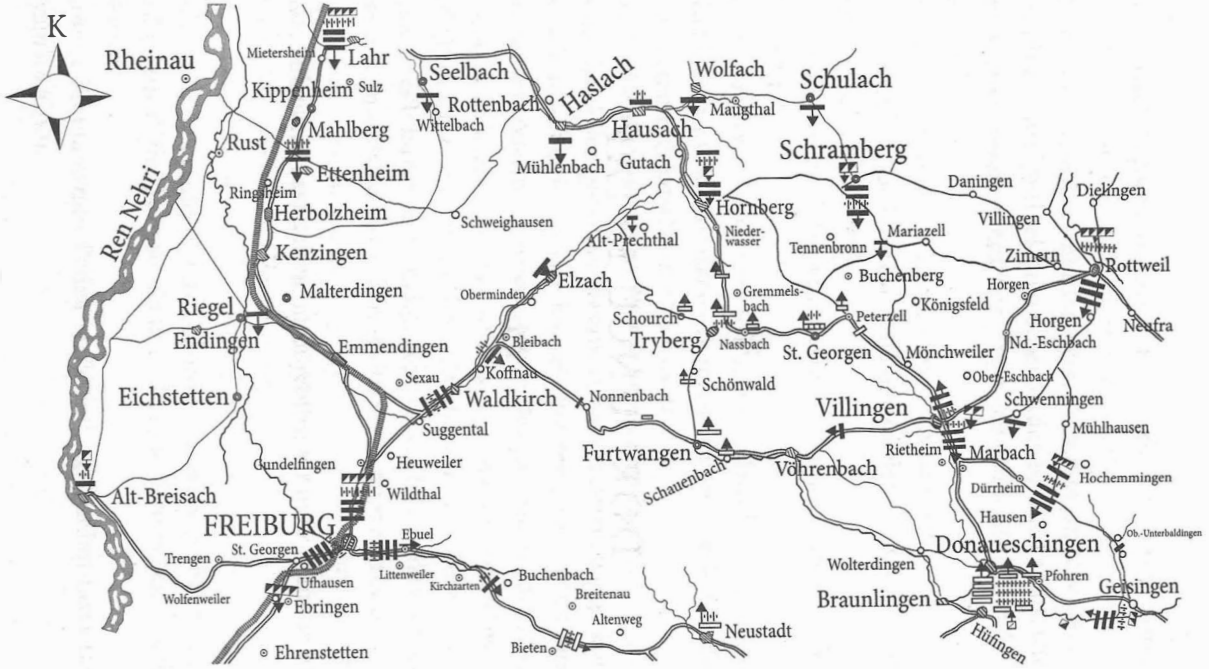

Yukarı Ren'e son çekilme öncesinde isyancıların mevzileri

Prusya birliklerinin mevzileri, 6-7 Temmuz

29. Bölüm

İsviçre sınırını geçerken ve silahlarımızı teslim etmek üzere omuzlarımızdan indirirken, gözyaşlarım su gibi akıyordu... Ama o gün ben, ağlayan tek kişi değildim. Askerlerin çoğu sanki başlarını kaldırıp size bakmaktansa yerin dibine girmeyi tercih eder gibiydi. Daha sonra, bizler tavuk sürüleri gibi kışkışlanıp birbirimizden ayrıldığımızda, üzüntü asık suratlılığa dönüştü...

Lenz'in belgeleri arasında bulunan *Badenli Bir Askerin 1849 Ayaklanması Sırasında Bruchsal Hapishanesi'ndeyken Yazdığı Hayat Hikâyesi* kitapçığından alıntı. Yazarı bilinmiyor. Üzerine, "Yüzbaşı Andreas Lenz'e, eski günlerin anısına. H. Christoffel" notu düşülmüş.

Hareketsiz uzandığınızda dev çamların fısıltısını ve gövdelerini saran kabuğun gıcırtısını duyuyordunuz. Kulübenin yapraklı ince dallarla kabaca örülmüş çatısından, dağ tepelerini kucaklayan bulutları, görmekten çok hissediyordunuz. Uzaklardan, gecenin huzur ve sükûnetine karşı anlamsız bir meydan okuma halinde, nöbetçi askerlerin ayak sesleri, nadiren de bir "Kim o?" sesi geliyordu. Yerde yanınızda uzanmış adam inliyordu. Kimi hayal ediyordu? Geçmişteki çarpışmaları mı, geri çekilişleri mi, onu terk eden kasabalıları mı, birer birer uzaklaşan umutları mı? Şu dağların arkasındaki geleceği mi? Yarını, ertesi günü, ertesi günden sonraki günü mü?

Christoffel kulübede uyuyanları rahatsız etmekten kaçınmak için pozisyonunu dikkatlice değiştirdi. Bu, demek ki, devrimin sonu, son kamp yeri, son geri çekilişiydi. Üç tarafından İsviçre'nin dağlarıyla kıstırılmış ve en fazla bir kilometre genişlikteki bir geçitle Almanya'nın geri kalanına bağlanan küçük bir toprak parçasıydı bu; Jestetten ve Lottstetten adında iki köy; iki düzine top, iki yüz at, iki bin beş yüz yaya adam; giysileri paçavraya dönmüş, yorgun, yenik askerler, milis, gönüllüler. Önceki geceye kadar Prusyalıları İsviçre toprakla-

rına girmeye zorlamak için son bir hamleyle ilgili dedikodular vardı. Bu, İsviçre Cumhuriyeti'ni de çatışmanın içine çekmek ve onun desteğiyle Almanya'ya muzaffer bir şekilde dönmeyi garantilemek içindi. Dünkü savaş meclisinde, Willich'in bağırarak asla gerçek bir savaş yapmadıklarını, sırtlarının duvara dayandığını, sonunda ciddi bir savaşa başlamaları gerektiğini söylediği iddia edildi. Fakat topçu birliğinin yalnızca iki saatlik cephanesi vardı ve yiyecekleri tükeniyordu. Söylendiğine göre, İsviçreli bir temsilci gelmiş ve sınır boyunca başlayacak herhangi bir silahlı çatışma durumunda, hükümetin asker olsun, subay olsun, direnişçilere sığınma hakkı vermeyeceği tehdidini savurmuştu.

Christoffel sargısını sıyırdı. Omzundaki yara iyileşiyordu. Omzunu hareket ettirmesi güçtü, ama kolu artık gülle gibi değildi. Garip, diye düşündü; beyin moral bozukluğunun çukurlarına kayıyor olsa bile beden nasıl da çalışmaya, kan üretmeye, iyileşme dokusunu örmeye devam ediyor. Rastatt'tan gelen o trende o hâlâ yaralılardan biriydi. Freiburg'a, iyi yurttaşlar Prusyalıları karşılamaya hazırlanırken vardılar. Eh, o noktadan sonra iş ayaklarına düşüyordu. Fena halde hırpalanmış toplulukları Donaueschingen'e girerken, o yerin belediye başkanı kanun ve düzenin, Altesleri Grandük ve yerel toprak beyi, Prens von Fürstenberg dahil, geri dönüşünü ilan ediyordu. Yaralandıktan bu yana Christoffel ilk kez eline bir tüfek almış ve yalnızca kırk sekiz saatliğine de olsa, devrimin yeniden tesis edilmesine yardımcı olmuştu. Bir silahı hissetmek iyi gelmişti; silahsız bir asker neye yarardı ki? Sonra yer isimlerini hatırlamayı bıraktı. Dağlar daha da yükseldi, çamlar daha da karardı, haberler daha da kötüleşti. Struve –birkaç gün önce Brentano'yu suçlu gösteren aynı Struve– karısını almış ve Brentano'nun peşinden İsviçre'ye gitmişti. Hükümet –Yurttaş Goegg ve Yurttaş General Sigel– Baden yaylalarının küçük bir dağ kasabasından diğerine koşturup dururken resmî açıklamalar yapıyor, nadiren bir noktada bu açıklamaların basılmasına yetecek kadar uzun kalıyorlardı. Vadiler boyunca av devam ediyordu, ahali tereddütlü, asık suratlıydı ya da duruma göre sizinle derdini paylaşıyordu. Nereye dönseniz Prusyalı öncü birliklerini görüyordunuz. Christoffel dişlerini gıcırdattı. Direnişçi ordunun bu son kamp yerine

kadar dayanmış küçük kısmı kendisi gibi insanlardı: sakatlanmış ve yenilmiş ama yıkılmamış; savaş nedeniyle yüreği katılaşmış, ama savaşmak için başka bir şansları ve yerleri de olmayan.

Karanlık olduğu ve diğerleri uyuduğu sürece olan biteni mantık çerçevesinde düşünüp kabul edebiliyordu: Asker sefaletini yaşamış olduğu ve bir askerin hayatının yalnızca bütün askerlerin hayatı iyileştiği zaman iyileşeceğini anladığı Freiburg'daki kışla günlerinden, bu basit gerçeğin acınası bir hayalden başka bir şey olmadığı şu ana kadar. Bunların arasında, bunların hepsinin arkasındaki itici gücü arayış vardı; Comlossy, Amalia Struve, Köln'deki o iki editör. Zaferin kısa süren görkemi ve ilk kuşkular vardı. İşkence acısıyla aşk acısı vardı. Savaşın sarhoşluğu ile şoku ve geri çekilişin uzun, upuzun sersemliği vardı. Ona göre iki ay kadar bile olmayan bir süreye sıkıştırılmış bir hayat. Şimdi, şafak sökmeden ölmek zorunda kalsaydı üzülecek miydi? Her şeyin boş olduğunu mu düşünecekti? Karanlık olduğu sürece, en azından kendi kendine, bunun bir çeşit ölüm olduğunu itiraf edebilirdi. Şu Engels denen adam bir kitap yazabilirdi. Peki *kendisi* ne yapabilirdi? Lenz'in kendisine yardımcı olacak kadınları vardı, Lenore, Josepha, evet, Josepha. *Onun* kimi vardı? Ayakkabı imalatçılığının içine etmişti ve ortada, uğruna askerlik edebileceği hangi dava kalmıştı?

Ama güneş doğar doğmaz, aksi yöndeki tüm işaretlere rağmen, o yine bütün bunları kabul etmeyi reddedecekti. Belki de onlara başka bir gün lütfedilecekti. Dün bütün gün dinlenmelerine izin verilmişti. Yıkanmış, yemiş, uyumuş, kıyafetlerini yıkamış ve tüfeklerini temizlemişlerdi. Onların durumundaki bir askerin hayatı günlüktü, saatlikti ve umutları kısa vadeli, alçakgönüllüydü. Umutların sonunda, burada daralan ve dağlardan getirdiği hareketliliğin acelesi içinde hızlı akan Ren nehrinin üzerinde, küçük bir köprü uzanıyordu.

Neredeyse fark edilmeyecek bir biçimde, çatıdaki yaprakların arasındaki ince boşluklar, huzursuz bir örüntü içinde, ince beyaz çizgilerden oluşmuş bir kenar çizgisi yarattı. Yılın bu zamanında geceler bir güneşle diğeri arasında, tıkız bir sandviç oluştururdu. Her şey geri dönülemez bir şekilde akıp gidiyor, tekerlek parmakları gözlerinizin önünde dönüyordu, Tanrı yardımcımız olsun...

Christoffel büzüldü.

Tiz ve kesik kesik duyulan borazan sesi, insanı iliklerine kadar ürpertiyordu.

Kulübedeki diğerleri irkilerek uyandı: veremli öksürüğü ve yanağında kıllı kara beniyle sıska terzi; alçalıp yükselen bir sesle ve hep sizin ötenize bakarak konuşan Saksonyalı dizgici; Palatina'dan, atı bir dağ yolunda ayağını kırmış ve bu nedenle vurulmuş *chevauleger*.

"Kalk borusu!" dedi *chevauleger*, gerinerek ve ayak parmaklarını hareket ettirerek. "Lanet olası çok erken bence."

Birileri, kulübenin kapısı olarak iş gören dalları yana çekti. Bir baş içeri uzandı ve kaba bir ses tehdit etti, "Kalkın haydi! Ne bekliyorsunuz, günaydın öpücüğü mü? Yarım saat içinde hareket ediyoruz!"

"Artık yürünecek bir yer yok!" dedi dizgici esneyerek. "Ne bu acele!"

"Ben sizin politikacılarınızdan değilim!" diye yanıtladı kapıdaki ses. "Size derhal kalkmanız gerektiğini söylemek için emir aldım ve söyledim. Bana kalsa, Prusyalılar sizi toplayana kadar burada yatabilirsiniz."

"Lanet olsun senin Prusyalılarına!" dedi terzi ve öksürdü. "Onlardan kim korkuyor ki!"

"Merak ediyorum..." dedi *chevauleger*, su toplamış ayağını inceleyerek.

"Neyi merak ediyorsun?" dedi dizgici.

"Ah, sen anlamazsın!"

"Neden anlamayayım?"

"Merak ediyorum," dedi *chevauleger*, "acaba atlar için bir cennet var mıdır? Şimdi şu benim kısrağı al. Bu dünyada ona bir saatlik mutluluk verecek ne yaşadı? Orada yatarken bana nasıl baktığını görmeliydin; beni silahımı doldurup kafasına tutarken seyretti, biraz biraz titredi, ama tamamen sessiz kaldı. Âdeta o kutsal şehitlerden biri gibi bana, kardeş, seni affediyorum, demeye çalışarak..." *Chevauleger* sümkürdü ve ceketini giymek için yarı doğruldu. "Tam öyle, seni affediyorum. Ve tetiği çeken ben. Tabii, sen anlamazsın," dedi dizgiciye. "Bunu anlamak için bir süvari ya da en azından asker olman gerek."

"Tartışmayın arkadaşlar!" Christoffel kulübenin dışına sürünerek çıkmak için dizlerinin üzerinde doğruluyordu. "Ben atlarınıza cenneti, insanların cennetinden önce bağışlayacağım. Burada karşılaştığım subay çetesiyle yukarıda da karşılaşacaksam – subaylar, efendiler, toprak sahipleri ebediyete kadar etrafımda dolanıp bana harpımı nasıl çalacağımı, kanatlarımı nasıl çırpacağımı söyleyeceklerse, beni şu bulutları temizlemeye ve şu paslı yıldızı cilalamaya göndereceklerse ve bunları yaparken çabuk davranmamı söyleyeceklerse– hayır, teşekkür ederim."

"Cennet buralardan farklı olması gerektiği için cennet," dedi terzi.

Christoffel yavaş yavaş kapıya ulaşmıştı ve gözlerini ovuşturarak kulübenin dışında duruyordu. "İnsanlar için bir cennet," dedi yapraklardan çatıya ve altındaki üç adama, "çok muhtemeldir ki Baden Grandükalığı ile aynı şekilde yönetiliyor. *Bunu* değiştirmeyi başarsaydık, orada da adalete ve demokrasiye inanabilirdim..."

Güldü ve uzaklaştı. Kampın çingene görünüşü sabahın erken saatlerinin pusuyla yumuşamıştı. Askerler süt gibi bir düzlemde hareket ediyor ve sessizliği bozmaktan sakınırcasına seslerini alçaltıyorlardı. Yoksa uyanmakta olan silahlı bir kampın olağan gürültüsünü baskılayan, önlerindeki günün doğal endişesi miydi? Christoffel yüzünü ve boynunu yakındaki bir derenin buz gibi soğuk suyuyla yıkadı. Onun yanında çıplak ayakla duran ince, küçük bir asker ağzını uzun uzun ve dolu dolu çalkalıyordu. Sonra tükürdü ve "Ödeme yapılması konusunda herhangi bir şey duydun mu? Dün bize Konstanz'a geçen herkese Goegg tarafından beş gulden, onbaşılara ve çavuşlara altı gulden ödeneceği söylendi."

Christoffel böyle bir hikâye duymamıştı.

İnce, küçük asker ayaklarını yıkamak için yere oturdu. "Biliyor musun," dedi kabarcıklı suya, "bendeki bu şansla, benim için yol Konstanz'da değil burada biter. Şu Sigel bizi yabancı bir ülkede tek kuruşsuz salıverebilir. İsviçre'yi biliyor musun?"

Christoffel bildiğini söyledi.

"Pek konuksever sayılmazlar, değil mi? Yani son gömlekleriyle kalmış insanlara..." ne demek istediğini sergiledi. "Delik kısmı gömlek kısmından fazla."

Christoffel İsviçre'nin çok sayıda müflisi kabul etme konusunda aşırı istekli olacağından kuşkuluydu. İnce, küçük asker iç çekti ve kalktı. "Gidip bir şeyler yesem iyi olacak," dedi ve ağır ağır yürüdü.

Christoffel kazanların altındaki ateşleri ve oluşmakta olan yorgun sıraları gördü. Kulübeden kendi teneke kupasını ve kaşığını getirdi. Aşçılar su gibi bir çorbayı kepçeyle koyuyor ve her asker beklemekten kurumuş, kalın bir dilim ekmek alıyordu.

Bacakları yayılmış bir halde, yemek için oturdular. Christoffel kupasını otların üzerine koydu. Ekmekten küçük parçalar koparıp dilini en azından oldukça sıcak olan çorbayla ıslatarak, düşünceli bir şekilde çiğnedi. Hâlâ yutmakla ilgili sorunu vardı. *Chevauleger* yine ölmüş atından söz edecek oldu, ama terzi onu susturdu. Her zamanki gibi herkesten öteye bakan dizgici, İsviçre'ye yalın ayak yürümek zorunda kalacağından yakınıyordu; biri çizmelerini çalmıştı. "Kimsenin bunları çalma zahmetine gireceğine inanmazdınız," dedi. "O çizmeler ben onları aldığımda peş para etmezdi ve Kara Orman'daki çukurlar ve taşlar hepten işlerini bitirdi. Ama hiç yoktan iyiydi..."

"Çizmelerine sahip çıkacaktın," dedi Christoffel.

Dizgici dinlemiyordu. "Bizim gibi ayvayı yemiş insanlar," diye devam etti kendine özgü ağıtına, "insanlardan kendi yoldaşlarına karşı biraz ahlaklı davranmalarını beklemez mi? Ya da çalmaları gerekiyorsa, bir insanın kaybetmeyi göze alabileceği bir şeyi çalsınlar... Ama bir askerin çizmeleri!.."

Çekilmez hale gelmişti. Christoffel ekmeğinden kalanı cebine atıp kalktı. Bir dakika sonra borazan yeniden çaldı; tiz düdükler öttü, "Sıraya gir!" Christoffel cılız çıkınını kaptı, kulübenin yanındaki çatkıdan tüfeğini aldı. Kötü bir adam olmayan dizgici, çıkınının kayışını takmakta ve tüfeğini sağlam omzuna almakta ona yardımcı oldu.

Yürüyüş başladı, bir ordunun yürümesinden çok bir ayak sürümesiydi bu. Gökyüzü parlaktı, çimlerin üzerinde çiy taneleri parlıyor, çamlar çok taze ve temiz kokuyor, alakargalar ise yürüyüş kolu yaklaşırken heyecanla gaklıyordu. Fakat askerler boyunlarında görünmez zincirler varmışçasına ilerliyordu; erkenden sarhoş olup kolları kenetli, salınarak yürüyen ve neye kafa tutmak için olduğunu bilmeseler de kükreyenler hariç, bütün askerler böyleydi. Bir davul

sabit bir şekilde, ağır ağır, cenazede gibi çalıyordu. *Chevauleger*, "Bu son olamaz, değil mi?" diye sordu.

Ama kimse cevap vermedi.

Yürüyüş kolu durdu, sonra tekrar yüz metre kadar ilerledi, sonra durdu ve ayakta beklediler. Christoffel çevreyi inceledi. Açık bir alandaydılar. Arkalarında, üzerlerinde gri küf lekeleri olan koyu çam gövdeleri, tıpkı bir kilisenin sütunları gibi yükseliyordu; ötede köprü vardı. Açık alan her türlü top ve her şekil ve yaşta araçla kaplıydı. Ayağına bukağı vurulmuş atlar otluyordu. Uzatılan bekleme süresi askerlerin sinirine dokundukça oluşup dağılan gruplarda, her çeşitten ve renkten üniforma görülüyordu. Ceketinin yakası açık, kelleşen kafası nehirden gelen hafif rüzgâra açık, sakallı bir topçu bir kütüğün üzerinde durmuş, vaazında kıyamet atlılarının üzerlerinde olduğunu, fakat Tanrı'nın ve adaletin çok uzakta olamayacağını anlatıyordu. "Müsterih olun, kardeşlerim, iyi ve sadakatle savaştınız, ektiğinizi de biçeceksiniz." Sabah güneşi Ağır süvari miğferlerinin pirinci ve köprünün girişinin yan tarafında duran siyah, kırmızı, altın renkli bayrağın üzerine ışıltılar saçıyordu.

"Yoklama!"

Emir yankılandı, tekrar yankılandı. Christoffel kendi birliğini aradı. Askerler sıraya girmişlerdi. Çavuşlar ellerinde kâğıtlarla acele içinde, mangalarının ve takımlarının önünde mevzi alıp isimleri okumaya başladılar.

"Burada!"

"Burada!.." "Burada!.."

Fakat sık sık, ismin okunmasını sessizlik takip ediyordu. Sonra çavuş bir an için tereddüt ediyor, kaşlarını çatıyor ve listesinde o ismin üstünü çiziyordu. Bu esnada, iki büyük bando davulu açık alanın öte yanına taşınmış ve bayrağın yanına kurulmuştu. Bazı subaylar onun arkasında toplandı. Kâğıt ve bozuk paralar davulların üzerinde kümelendi.

"Para!" dedi biri. "Tanrım! Para!"

Takımlar halinde davullara yönlendiriliyorlardı. Kendi sırasındaki neredeyse son asker olan Christoffel, sıra santim santim ilerlerken, askerlerin ödemelerini almak için ellerini uzatışlarını gördü. Birbiri

ardına, çoğunlukla geniş, nasır tutmuş, çalışmaktan ya da silahın yağının derinin çatlaklarında birikmesinden kararmış eller. İnşa etmeye yarayacak, dünyayı döndürecek eller. Onların yapacak başka bir şeyi olmaması imkânsız göründü.

"Christoffel, Hans!" dedi ruhsuz bir ses.

Christoffel öne çıktı. Davulun derisinin üzerinde oturan adam, başparmağıyla işaret parmağını ustaca hareket ettirerek parayı saydı. Christoffel, kendisini dilenci gibi hissetti; ama kahrolsun, bana bu verilenden çok daha fazlasına sahibim, diye düşünerek avcunu açtı. Sonra eli birkaç madenî parayla kapandı.

"Sonraki!" dedi ruhsuz ses.

"Christoffel!"

Bu, içinde duygu olan başka bir sesti. Christoffel bakışlarını kaldırdı. Mutemedin arkasındaki subay grubundan, dudakları selamlama, cesaretlendirme ya da her ikisi olabilecek şekilde yarım bir gülüş halinde, Yurttaş Becker ortaya çıkıyordu. Derin çizgilerle bölünmüş alnı, çukurlarına kaçmış gözleri, çökmüş yanakları keyifsizliğini anlatıyordu, fakat duruşu askerce kontrol altındaydı.

"Başardığını görmekten memnunum!" diyordu Becker, davul derisindeki işin öte yanından.

"Evet, Yurttaş Becker, başardım. Ama çok üzgünüm."

"Ordu orada dağılabilir." Becker köprüyü ve nehri başıyla işaret etti. "Ama biz asker olarak kalacağız."

"Ordusuz asker nedir ki?"

Becker, çizmeleri yere sıkıca basarak durdu. "Başka ordular olacak," dedi, boğazında bir pürüzle. "Bu kavga bitmediği sürece, onlar yeraltındaki bir yangın gibi orada burada yeniden türeyecek. Sen de kıvılcımı taşıdığını unutma..."

Elindeki madenî paralar Christoffel'in selamlamak için elini başına kaldırmasını engelledi. Safının bir parçasıydı, saf harekete geçti ve söyleyebileceği sözler boğazındaki yumruyu sıkıştırıp geçmeyi reddetti.

"Sonraki!" Ruhsuz sesin sabrı tükenmişti. "Boş boş durmayın, aval aval bakmayın, bu işi bitirmemiz lazım!"

Son toplanmaya çağıran ve yüksek sesinin ortasında çalmayı kesen borazan yeniden duyuldu. Topçular atları toplarına bağlamaya başladı. Köprüde yarım düzine İsviçreli asker boy gösterdi. Korkuluklara yayılmış, uzun saplı pipolar içiyor ve Alman sahilindeki sahneye kararlı bir aldırmazlıkla bakıyorlardı.

Çamların olduğu taraftan, hantal bir atın üzerinde şapkasız bir adam geliyordu. Bu, en sonunda Mieroslawsky'nin yerine yeniden başkomutan atanmış olan Sigel'di. Sıraya giren askerlere kaşlarını çatarken, tel tel saçının birkaç teli rüzgârda hareket ediyordu.

Sonunda elini kaldırdı. "Askerler!" diye başladı. "Yurttaşlar! Kardeşlerim!" Sesi tükendi, eli düştü. Atının üstünde poz veriyordu. Başka zamanlarda rahatsız edici olan Napolyonvari pozunun şimdi hüzünlü bir yanı vardı. "Ren'i geçeceğiz," dedi sonra ve sabırları ve sadakatleriyle Almanya'nın bu terk edilmiş ucuna gelmiş bu askerlere umut verecek bir söz ararcasına yeniden durdu. Askerler bekliyordu. Arkalarda bir yerlerde bir sarhoştan kısa bir tezahürat geldi.

Sigel eyerinde doğruldu. "İleri..." diye seslendi sert bir şekilde, "Marş!"

İlk olarak piyade birliği dağınık saflar halinde harekete geçti. Christoffel gözlerini, önünde yürüyen dizgicinin çıplak, pislik içindeki topuklarından alamıyordu. Güzel Ren nehrinden hiçbir şey görmedi. Yalnızca köprünün kalaslarının arasındaki çatlaklardan ara sıra griliği görüyordu, ama bunu, ne gördüğünün farkında olmaksızın görüyordu. Köprünün tam ortasında, görevlendirilmiş İsviçreli bir subay gırtlaktan gelen bölge lehçesiyle tekrarlayıp duruyordu, "Şimdi, acele edin, askerler! Dosdoğru ileri! Geri kalmayın! Sallanmayın! Şu işi bitirelim!"

Tam karşıda bir tüfek öbeği ve kılıç yığını, dağınık dikenleriyle iki dev kirpi vardı. Askerler köprüden yorgun argın geçtikten sonra, sıra ile ilerleyip tüfeklerini bir kirpiye, kılıçlarını diğerine atıyorlardı. Christoffel sırayı körlemesine takip etti; dünya bulanıktı. Ben küçük bir çocuk değilim, deyip durdu kendisine, burada bağıra bağıra ağlayamam, ben bir askerim, kahretsin. Fakat yalnızca metalin çarpışı ve tangırtısı ile otların üzerindeki ağır ayak sürüşlerini duyduğunuz

tuhaf bir sessizlik vardı ve Christoffel gözkapaklarının arkasındaki yanmayı hissetti.

"Gelsene asker! Ne bekliyorsun? Tüfek buraya, kılıç oraya!"

Bir el ona yardımcı olmak istedi.

"Yapmayın," dedi Christoffel yumuşakça. "Ben yaparım." Yavaşça omzundan tüfeğini aldı, onu bir an için tuttu, sanki canlı bir şeymişçesine kundağı sıktı ve bir tınlama ve tangırtıyla, artık dinleneceği yığının üzerine attı. Ardından kılıcını yerinden çıkarıp bıraktı. Sonra tökezleyerek ilerledi.

Gözleri tekrar görmeye, zihni kaydetmeye başladı. Dünya, aşağı yukarı, beş dakika öncekinin aynıydı. Ayaklarınızın altında yeryüzü, başınızın üstünde gökyüzü ve ikisinin arasında her türlü yaşam: otlar, ağaçlar, böcekler, kuşlar, insanlar. Ama yine de bir şey farklıydı ve sadece silahlarınızı yanınızda sürüklemediğiniz için değildi bu. Geri çekiliş bile bir hareketti, kaçışın bile bir amacı vardı, çözülmede bile ahenk anları vardı. Fakat şimdi tek başına ya da gruplar halinde duran bu askerler amaçsızdı. Bir boşluğun içinde, havada asılı duran, yüzen zerreler gibiydiler. Savaş sona ermişti; onunla birlikte kaçış, hedef, gerilim, hareket de. Christoffel de, işleri tekrar harekete geçirecek bir şeyin olacağı yolundaki zayıf umutla ya da sadece durup beklemekten başka yapacak bir şey olmadığı için suskun, duruyordu. Ne kadar zamandır duruyordu? Bir dakika? On dakika? Yarım saat? Köprüden hâlâ çizmelerin güçlükle yürüyüş sesleri, toynakların tok sesleri, tekerlerin gürültüsü geliyordu...

"Hey, sen!"

Bir süngü onu dürttü.

"Alık alık ne bakıyorsun öyle? Gösteri bitti! Şu ayaklarını topla, yürüt onları, yolu görüyorsun, bir daha seni burada görmeyeyim, yoksa şu tembel sırtında bir tane kurşun bulursun!"

Bu, çenesinde veya dudağının üstünde tek bir tüy bile çıkmamış, midesinde iyi, sıkı bir İsviçre kahvaltısı, içindeki enerji fazlasını süngüsüyle amaçsız adamları dürtmek için kullanan, parlak bir İsviçre üniforması içindeki bir çocuktan gelmişti.

Chevauleger, yumruğu kalkık, çocuğa döndü. Christoffel onu çekti. "Onu öldüreceğim!" diye tehdit etti *chevauleger*.

"Haydi, gidelim!" dedi Christoffel. "Kokmuş küçük şerefsiz haklı: Burayı tıkıyoruz. Orada yol var. O yol bizi bir yerlere götürecek..."

Yavaşça geçip gitmiş pek az kişinin peşinden yola koyuldular. Christoffel ve *chevauleger* normal bir hızla yürüyorlardı. Çıplak ayağı yüzünden engelli dizgici ve veremli terzi peşlerinden sürünerek geliyordu. Dizgici bu konuda babacandı. Arada bir Christoffel onun bir şarkıyı, hep aynısını, aynı dizelerini, aynı ağlak tenor sesiyle söyleme girişimini duyuyordu:

Tanrı iyilik yapmak istediği kulunu
Koca, geniş dünyaya gönderir...

Yol çatallaştı. Sağ kol Ren'in İsviçre kıyısından devam edecek gibiydi. Sol kol ise verimli, çatıları yeşil tepelerin arasında rahat bir şekilde kurulmuş bir köye götürüyordu.

"Besleyici görünüyor," dedi *chevauleger*, pantolonunu yukarı çekerek.

Christoffel'in herhangi bir tercihi olmadığı için sola saptılar. Ulaştıkları köy, konumunun vaat ettiği kadar semiz ve varlıklıydı. Fakat genç kızlar havalı *chevauleger*'ye bakıp birbirlerini dürtse ve kıkırdasa da, yetişkinler kısık gözlerle, genç erkekler sıkı ağızlarla ve hepsi sıkılmış yumruklarla duruyordu. Havadaki şüphe neredeyse elle tutulacak hale gelmişti. Sanki insanları iki kafalı ve her iki kafasında da keskin boynuzları olan bir ülkeden gelmişsiniz gibi.

Chevauleger bir tulumbada durdu, ağzını çalkaladı ve geçen zamanla bir kişinin konukseverlik içgüdüsü canlanır umuduyla uzun uzun içti. Ancak köylüler, herhalde tulumbayı alıp gitmesin diye, yalnızca öyle durup gözlerini dikmiş bakıyorlardı.

"Tanrım!" dedi *chevauleger* ve tükürdü. "Ne ülke ama!"

Köylüler sessiz kaldı.

"Gidelim," dedi Christoffel. "Yol bir yerlere götürür!" Şimdi dizgicinin şarkısını ve uzaktan, bu avare hayatın Tanrı'nın lütuflarından biri olduğunu söyleyen şarkı sözlerini duyabiliyordu. Belki de solgun pamuklu gömlek ve eski püskü bir pantolon içindeki şarkı söyleyen zavallı yoldaşının burada daha çok şansı olurdu.

Christoffel ve *chevauleger* arkalarında küfürler, çığlıklar ve bir arbedeyi işaret eden ses kargaşasını duyduklarında neredeyse köyün dışındaydılar. Birbirlerine baktılar ve tek bir söz etmeden dönüp geriye koştular.

Terzi ve dizgici, sırtları bir evin duvarına yaslanmış ve etrafları köyün güçlü kuvvetli genç erkekleriyle kuşatılmış, üzerlerine yağmur gibi inen yumrukları savuşturmaya çalışıyorlardı. Kenarlardaki yaşlı erkek ve kadınlar el hareketleri yapıyor ve oğullarına tezahüratta bulunuyor, pis yabancılara, Kızıllara ve komünistlere lanet okuyorlardı. Yüzünün ortasına vurulan terzi kan tükürüyor ve sessiz bir yalvarışla ellerini kaldırıyordu. İmdat çığlıkları atan dizgici hâlâ kendini savunuyor, vuruyor ve tekmeliyordu. Fakat bir bıçağın parıltısı vardı ve onun korktuğu görülüyordu.

Chevauleger tiz bir savaş çığlığı attı, atlayarak saldırıya geçti, köyün delikanlılarını dağıtırken kimileri ötekilerin bıçaklarının üstüne yuvarlandı. Christoffel aynısını yaptı; iyi yumruğunu, dizini, çizmesini ve bir silah görevi görecek kadar kalın kafatasını ayrım gözetmeksizin kullandı. Kendi köyünde ve seyahatlerindeki uzun deneyimler bu tarz göğüs göğse çarpışmada her türlü hileyi öğretmişti. Acı uluyuşları şimdi öteki taraftan geliyordu ve yerel şampiyonlardan bazıları iki büklüm, nefes nefese, elleri kasıklarında, topallayarak savaş alanından kaçıyordu. Sonra Christoffel geriden tutuldu. Biri sargısına çengel atmıştı. Boğazı sanki bir mengenenin içinde gibiydi. Tokmak gibi bir yumruk gözünü dövüyordu. Lanet olsun şu sargıya! Lanet olsun şu yaraya! Lanet olsun şu kullanamadığı kola!

Sargı açıldı.

Yırtıldı mı, yoksa sadece kayıp da mı çıktı, bilmiyordu. Yalnızca kötü durumdaki koluyla bir anlık bir özgürlüğe sahip olduğunu, onu hareket ettirmesi ve onunla vurması, yumruğunun indiği yeri acıtacak şekilde vurması gerektiğini biliyordu. Saldırdı. Yarasının patlayacağını düşünmüştü. Sonra boğazındaki mengene açıldı, tokmak vurmayı kesti, artık özgürdü. Aynı anda durgunluğu algıladı: Birazdan mağlup ve kanlar içindeki, kadınlarına karşı onurları ve şöhretleri tehlikede olan köylüler daha büyük ve daha iyi bir girişim için yeniden bir araya geleceklerdi.

Terziyi yakaladı. "Koş!" diye tısladı ve peşi sıra gelen dizgici ve *chevauleger* ile çözülmüş halkadan ileri fırladı.

Kesik kesik havlayan bir köpek sürüsünün desteğiyle, köyün genç erkekleri, gönülsüz bir takip girişiminde bulundular. Fakat birkaç yüz metre sonra, kızıl direnişçileri kaçırdıklarıyla övünmekle yetinip vazgeçtiler.

Son köpek de kuyruğu bacaklarının arasında döndükten sonra dört sığınmacı kesiklerini saymak ve morluklarıyla ilgilenmek için yolun kenarına oturdu. Terzi gerçekten hasta görünüyor, ama bunu kabul etmek istemiyordu. Dizgicinin bir dişi kırılmıştı, bu da hiçbir şey yapmadıklarını, onun ve terzinin barış içinde köye geldiklerini, hiçbir şey söylemediklerini, hiçbir şey istemediklerini, yalnızca bir anda halk düşmanları olarak kuşatılıp saldırıldıklarını şikâyetvari anlatırken konuşmasına daha da tuhaf bir kıvraklık vermişti. Şuna bak; o ne komünist ne de sosyalistti, sadece demokrat fikirli, sıradan bir işçiydi...

Chevauleger güldü ve gerindi. "İyi bir kahvaltıya yakın en iyi şey," dedi, "güzel bir sevişme ve tam arkasından gelen iyi bir kavga... O kızları gördünüz mü? Bazıları isteyeceğiniz her şeye sahipti!" Tatlı tatlı ıslık çalmaya başladı, ama birkaç notadan sonra aniden kesti ve "Öyle hissediyorum ki o köyle işim bitmedi..." dedi.

"Eh, benimki bitti!" dedi Christoffel omzunu temkinli bir şekilde hareket ettirerek. İyi atlatmıştı, bir ev kadar büyük görünen ve hızla kapanan gözü hariç. Ama bu da geçecekti. İçinde sessiz bir sevinç hissediyordu: Yumruklarını kullanan ve iyi kullanan bir adam tabii ki hayatta bir anlam bulacaktı.

30. Bölüm

KARL MOOR: Hayır. Öyle olduğunu sanmıyorum. Bunlar benden bedenimi bir korse içine sıkıştırmamı, irademi de kanunlarla sarmamı istiyorlar. Oysa kanunlar, insanın fıtratını bozmuş, kartal gibi uçabilecek olan insanları salyangoz yürüyüşüne mahkum etmiştir. Kanunlar henüz büyük bir adam meydana getirmemiştir. Ama hürriyet, dev insanlar, coşkun ruhlar doğurmuştur. Kanunlar bir zalimin karnına yerleşir, o zalimin midesinin keyfine göre davranır ve o zalimin yelleriyle pekişirler. Ah keşke Her-mann'ın ruhu hala kül altında parlasaydı. Getir beni, benim gibi civan mertlerle dolu bir ordunun başına, o zaman Almanya, karşısında Roma ve Isparta'nın bile birer rahibe manastırı hükmünde kalacağı bir cumhuriyet olurdu.*

Schiller, *Haydutlar*, 1. Perde, 2. Sahne –Oyunun, Lenz'in belgeleri arasında bulunan nüshasında bu sözlerin altı çizilmiştir.

Kadınlar ve çocuklar, yaşlı insanlar, savaşa katılmamış olanlar... Hepsi, Prusyalıların savaşı yürütme biçiminin kurbanı! Yaralı, vücudu yer yer yanmış, uzuvları kopmuş ve sakatlanmış bu kurbanların hastaneye getirilişini görmemiş olanlar, bu kaleyi cesurca savunanların işgalcilere karşı hissettikleri nefretin ölçüsünü kestiremez. Sakın, Prusyalı topçular daha iyi nişan alamazdı ya da subayları askerî hedeflerle savunmasız sivillerin evleri arasındaki farkı göremezdi, demeyelim. İşin aslı şu ki, bu gelişigüzel topçu ateşi ve yangın mermisi kullanımı bir politikadır –Rastatt'ın yıkılmaz surlarını değil, halkın zihinlerini ve yüreklerini yıkmak için tasarlanmış, soğukkanlı bir terör politikası... Prens Wilhelm ve General von der Groeben'i temin ederiz ki, özgürlüğü savunanların yürekleri ve zihinleri kalelerimizin taşlarının yontulduğu kaya kadar sağlamdır. Direneceğiz, karşı saldırıda bulunacağız, kazanacağız!

Lenz'in belgeleri arasında bulunmuş, 9 Temmuz 1849 tarihli *Der Festungsbote*'deki bir başyazıdan.

"Hayır, hayır, hayır! İmkânsız!" Corvin-Wiersbitzki el çırptı. "Siz hiç âşık olmadınız mı, sevgili Comlossy? Aşk, duyuyor musunuz? *Aşk!* Sevdiğinizden bir söz, tek *bir* söz beklerken acıyan kalbiniz, yanan gözleriniz, titreyen elleriniz olmadı mı?.."

* Friedrich Schiller, *Haydutlar*, çev. Medeni Beyaztaş (Bakış Yayınları, 2002), s. 29-30.

Corvin'in gözleri, sanki ona, biz birbirimizi anlıyoruz ama, maalesef, duygu yelpazesi ağustosböceğininki kadar olan şu ahmak da rolünü oynamalı, diyormuş gibi, Lenore'nin üzerinde parladı

Fidel Frei, Corvin-Wiersbitzki'nin dirseğinin yanına başka bir bira koydu. Schiller oyununda yaşlı, ölmekte olan Kont Moor rolüyle ya da Rastatt Sivil Muhafızlarına komuta etmekle meşgul olmadığı zaman, provaların yapıldığı Türkenlouis'deki işiyle ilgileniyordu.

Yarbay Corvin-Wiersbitzki mekanik bir şekilde birasını içti ve yakasını açtı. "Şimdi, lütfen, Yurttaş Comlossy! Sorun şu ki, anlaşılan siz, doğanız itibarıyla, bir Franz Moor, kardeşini evinden ve ocağından kovan, kendi babasını yavaş yavaş öldüren ve hiç ara vermeden kardeşinin nişanlısı, güzel Amalia'nın kalbini kuşatma altına alan bir alçak değilsiniz. Schiller bize bu karakterden nefret edecek bir şey veriyor. Siz de onu öyle oynamalısınız ki sizden nefret edebilelim..."

Comlossy başını salladı.

"...dışarıdaki Prusyalılardan nefret ettiğimiz kadar sizden nefret edelim," diye vurguladı Corvin. "İşte bu yüzden bu oyunu sergilemeyi seçtik. Özgürlük ve saflık –bunların ahlaki zaferini sergilemek istiyoruz! İkiyüzlülük –insanların bunu tanıyıp nefret etmesini istiyoruz. Ve siz, sevgili Comlossy, şu anda ikiyüzlülüğün simgesisiniz, anlıyor musunuz?"

"Anlıyorum, Albay, gerçekten anlıyorum!" Comlossy, Lenore'ye baktı ve ağzını mahcup bir şekilde gererek çiçekli yeleğini karnının üzerine çekti. "Ama bakın Schiller burada ne diyor: Franz onun önünde dizlerinin üstüne çöker ve elini tutkuyla öper... Bu biraz ani değil mi? Bunu yumuşatamaz mıyız? Demem şu ki, adam esas olarak paranın peşinde..."

Corvin-Wiersbitzki ayağa kalktı. Özel dikim kırmızı binici pantolonuna ve zarif çizmelerine yakışır biçimde yaylanarak, Lenore ve Comlossy'ye doğru yürüdü. Yarbayın yakışıklı denebilecek bir adam olduğunu düşündü Lenore; hatları güçlüydü; dolgun dudakları nemliydi; dalgalı sarı saçları, güzel biçimli başına sıkıca sarılıyordu –ama yaratmaya çalıştığı etkinin fazlaca bilincindeydi.

"Biliyorum, sevgili Comlossy," Corvin meyhanenin müşteri salonunu işaret etti, "Türkenlouis düş gücünün yükseklere uçmasına pek

müsait bir yer değil. Gerçek bir sahnemiz ve gerçek dekorlarımız olduğunda siz de farklı hissedeceksiniz. Ama Yurttaş Frei'ın kuşkusuz kaba sıralarını ve sandalyelerini, zihninizde soylu Amalia'nın özel oturma odasının rokoko mobilyaları gibi canlandırmaya çalışın. Bu yerin ekşi kokusunda, hanımefendinin rayihasını yakından aldığınız parfümünü koklamaya çalışın."

"Ne kokusu?" diye itiraz etti Fidel Frei, yaşlı Kont Moor'un perişan, grimsi peruğunu geri iterek. "Dürüst şeyler içen dürüst insanların bu yere getirdikleri koku dışında hiçbir koku yok. Buna devrimin kokusu, diyebilirsiniz...!"

Corvin onu duymazdan geldi. "...ve Matmazel Einstein'a bakın, gözlerine, yüzüne, onun bütün kişiliğine –işte o zaman o alçak Franz'ı anlamaya başlayacaksınız! Doğru, onun derdi para; Moor'ların mülkü, gücü; ama hepsi bu mu? Hayır, Franz aynı zamanda şehvet düşkünü. Onun, gelişimi engellenmiş çirkin bedeni, arzuladığı kadının tam da uzak duruşuyla, o kadının bedeni ve ruhuyla kardeşine, her şeyi –dostluğu, sevgiyi– çok kolaylıkla elde eden, çok yetenekli kardeşine ait olduğu gerçeğiyle kızışan tutkularla dolu... Şimdi, sevgili Comlossy, bu hareketin ne kadar doğal olduğunu görüyorsunuz."

Birden Corvin dizlerinin üstünde, Lenore'nin eli iki elinin arasındaydı. Lenore elini çekmek istedi, ama Corvin bu eli, Lenore'nin fazla ateşli bulduğu bir küçük öpücük yağmuruna tutuyordu. "Asla," diye seslendi, gözlerini Franz Moor'un mest olmuşluğunda kapayarak, "asla, asla dönmeyecek ve ben ona, sizi seveceğime dair kutsal yeminimi ettim!"

Lenore sahne yönetimine uyarak irkildi. "Siz kendi kazdığınız kuyuya düşüyorsunuz! Tam da bu kameriyede o bana –eğer ölecek olursa– başka birini asla sevmemem için yalvardı; ne utanmaz, ne iğrenç bir şey yaptığınızı görün! Derhal çekilin gözümün önünden!"

Corvin-Wiersbitzki doğruldu, duruşu bir tehditti. "Beni tanımıyorsunuz, Amalia..." Franz Moor'un repliklerini tehdit dolu bir sesle söylüyordu. "Beni hiç tanımıyorsunuz!"

"Ah, sizi tanıyorum!" Lenore sahneye devam ediyordu. "Şu andan itibaren, sizi tanıyorum –ve siz *onun* gibi olduğunuzu mu iddia ediyorsunuz?.."

Lenore durdu. Bu provalar sırasında Türkenlouis'e damga vuran karışıklığın içine, sanki sözleşmişçesine Lenz girdi. Lenore'ye sırıtıyordu. Kolunun altında bir tomar kâğıtla bir masanın etrafından dolaştı, bir sıraya tırmandı ve kısa bir tokalaşmayla Comlossy'yi selamladı.

"*Onun* gibi mi?" diye tekrarladı Lenore, gözleri tekrar Corvin'de, dudakları kendisine özgü bir tarzda kıvrılmış, sözleri tam olarak Friedrich Schiller'den. "Gidin diyorum size. Değerli bir saatimi çaldınız; dilerim hayatınızdan ödersiniz!"

Corvin duruşunu rahatlattı ve karakterin dışına çıktı. "Kısa bir mola verelim mi? Bu arada Yüzbaşı bizi son zafer haberlerinin derlemesinden haberdar eder?" Ellerini çırptı. "Ara!" Ve Lenz'e, "Gazeteniz ne kadar? İki metelik? Ucuz o zaman!"

Lenz ona gazeteyi uzattı. Başlığında büyük, kalın, siyah harflerle *Der Festungsbote** yazıyordu, başyazı kutusunda küçük puntolarla *Editör: Yüzbaşı Andreas Lenz* notu vardı. Lenz yeni rütbesinden hep biraz rahatsızlık duyuyordu. Savaş Konseyinin kuşatılmış kalede kendi kendilerine ve gelişigüzel yaptıkları ilk toplantısında, birbirlerini askerî ihtişam içinde terfi ettirmişlerdi: Tiedemann, Biedenfeld, Böning albaylığa; Corvin-Wiersbitzki yarbaylığa; Konrad Heilig binbaşılığa ve topçu birliğinin komutanlığına yükselmişti. Doktor Walcher şimdi *Herr Oberstabsarzt*** olmuş ve o da, görece genç olduğundan, bir yüzbaşılıkla ödüllendirilmişti. Bununla birlikte, kendisine emanet edilen gazete gerçek bir şeydi –eğer istediklerini yapabilirse, onun Otuzuncu Burç kadar güçlü tabyası, onun *Kale Habercisi*. Ve o gazeteleri elde etmek için her şeyi yapmaya hazır Prusyalı kadro tarafından gösterilen ilgiye bakılacak olursa, belirgin bir etkenliği vardı.

Matbaada geçen bir geceden sonra getirmiş olduğu ilk nüshalardan bir tomarı dağıtmayı bitirmişti. O alçak tavanlı mahzene, mürekkep, yağ, kurşun ve parafin kokusuna, gözden bile hızlı şekilde harfleri kutularından alan adamların hareketliliğine bayılıyordu. Kuşkuları katlanılmaz hale gelmekle tehdit ettiğinde, gazeteyle ilgili yapılacak hiçbir iş olmasa da matbaaya kaçıyordu. Orası ona ait, Lenore'yle içinde hâlâ Hektor ve Andromakhe'yi oynadıkları Poststrasse'deki evden tamamen farklı, kendi özel kalesiydi.

---

* (*Alm.*) "Kale Habercisi."

** (*Alm.*) "Cerrah."

Bara gidip kendisine küçük bir elma brendisi koydu. Peruğu yamuk duran Kont Moor, Fidel Frei, gazeteyle meşguldü. Hepsi gazeteyi okuyordu: Comlossy, Corvin, askerler, sahne görevlisi ve Schiller'in haydutları olarak gönüllü çalışan askerler ve milis erleri. Lenz brendiyi içti, birkaç madenî para bıraktı ve *Festungsbote*'nin üzerine eğilmiş başlara gözünü dikti. Şimdi okuyanların düşüncelerinin bir parçası haline gelen sözlerin onun sözleri olduğu düşüncesiyle, tanımlanması zor, hafif bir heyecan hissetti. Adamlardan bazılarının, sözcükleri ve cümleleri hecelerken, dudakları bilinçsizce hareket ediyordu. Comlossy eleştirel bir gözle okuyordu. Corvin, alt düzeydeki bir çalışma arkadaşının yazısını okuyan edibin isteksiz ifadesini taşıyordu. Lenore'nin saçı ensesinden ikiye ayrılmış, pürüzsüz cildi ve ensesinin yumuşak çukuru ortaya çıkmış, Lenz'in yutkunmasına neden olmuştu.

Biraz sonra Lenore yanında, yalnızca onun kulağına, "Çok az haber var!" diyordu.

"Haber uyduramam ki!" Lenz, geceki çalışmasından yorgun gözlerini mümkün olduğu kadar sabit tutmaya çalışıyordu. Lenore'ye kalenin merkezi olan Sınır Kontu Ludwig Wilhelm'in sarayının ikinci katındaki odada, Tiedemann'a gece yarısı yaptığı ziyareti anlatamazdı. *Çok az haber var!* Rastatt'ın atanmış komutanı ve valisi olarak bu insanın kendisine yardım edebileceği umuduyla tam olarak Tiedemann'a söylemiş olduğu şeydi bu. Ama Tiedemann, birinin üstünde Rastatt'ın böbrek şeklindeki çeperini, diğerindeyse yüksek Baden arazilerinin kasabalarını ve dağlarını gösteren iki harita masasının arasında volta atıp durmuştu. Tiedemann sonunda bu ikinci haritada durup belli belirsiz işaret etti ve geveleyerek konuşmasıyla, Sigel nerede, diye sordu. Ben bilmiyorum. Sen de bilmiyorsun. Ama istediğin haber bu, değil mi?

"Sigel nerede?"

Lenz irkildi. Soruyu soranın kim olduğu belli değildi. Muhtemelen oradaki figüranlardan biri, ama bir kez sorulunca, sorunun geçiştirilmeye izin vermeyecek bir önemi vardı.

"Ordu nerede?"

"Haber yok, ha?"

"Biz yalnız değiliz, değil mi?"

"Yoksa bu bir askerî sır mı?"

Lenz, gerçekleri kesinlikle saptırmadan herkesin umutlarını yükselten o askerî çözümlemelerinden birine başlamak üzere, kendine yol açarak bardan uzaklaştı. Ancak Comlossy zaten ayağa kalkmış, el hareketleriyle sessizliğe çağrıda bulunuyordu. "Yurttaşlar...!"

"İzninizle!" Yarbay Corvin-Wiersbitzki *Festungsbote*'nin kendisindeki nüshasını kenara koydu ve ellerini çırptı. "Burada hiçbirimizin herhangi bilgisi olmayan olaylar hakkında yorum yapmak için bulunmuyoruz. Alman edebiyatında önem taşıyan, gösterimi bu kuşatmanın bezginliğinden kurtulmaya, zihinlerimizi geliştirmeye, gönül gücümüzü yükseltmeye yardımcı olabilecek meşhur bir oyunun ilk perdesinin provasını yapmak için buradayız." İyi toparlanmış sözlerinin tam olarak sindirilmesine izin vermek için bekledi. Doğrulup poz verebilmek için ayağını bir sandalyenin üzerine koyarak devam etti, "Yoksa aramızda kuşatmanın sonunda kaldırılacağından ve bu garnizonun kurtulacağından kuşku duyacak kadar devrime ve kendisine inancı olmayanları araştırmaya ihtiyaç mı var?.. Pekâlâ, Yurttaş Comlossy, Yurttaş Einstein; Franz Moor'un, kardeşi Karl ile son görüşmesinin tahrif edilmiş tasviriyle başlayan, özel oturma odası sahnesini baştan alacağız! Comlossy, Amalia ile konuşuyorsunuz: Sakin, güzel bir akşamdı..."

Lenore, Lenz'e gülümseyerek, sahne olarak hizmet gören alana geri döndü. Koca göbeğini içine çeken Comlossy en yumuşak ses tonuyla başladı, "Sakin, güzel bir akşamdı; kardeşim Karl, Leipzig'e gitmek için ayrılışından önceki akşam, beni ikinizin sık sık oturup aşk hülyaları içinde muhabbet ettiğiniz o kameriyeye götürdü..."

"Evet?" diye zorladı Corvin. "Aşk hülyaları! Şu anda Franz Moor kendi hülyasını yaşıyor. Bunu canlandırmaya çalışın, Yurttaş Comlossy...!"

Ama Comlossy'nin dikkati başka yerdeydi. Pencerenin dışında acele adımlar, heyecanlı seslenişler, bağrışlar vardı. Fidel Frei peruğunu sıyırmıştı. Yığılmış mobilyaların üzerinden atlarken yeşil komutan ceketini ve kepini toplamış, havuç rengi karışık saçları uçuşarak kapıya doğru gidiyordu. Corvin, baba Kont Moor'un ortadan kaybolmasını protesto edemeden Frei gitmişti; kapı açık kalmış, üzerindeki dövme demirden türbanlı baş caddenin parlaklığına karşı bir filigran olarak duruyordu. Lenz, Lenore'nin bakışındaki anlamı yakaladı: *Festungsbote*'de eksik olan haber mi gelmişti?

"...ikinizin sık sık oturup aşk hülyaları içinde muhabbet ettiğiniz," diye tekrarlıyordu Comlossy otomatik olarak. "Çok uzun zaman hiçbir şey söylenmedi. Sonra Karl elimi sımsıkı tutup sesindeki gözyaşlarıyla..."

"Bir temsilci!"

Frei tekrar kapı eşiğindeydi. "Prusyalılar bir temsilci gönderiyorlar!" Nefes almak için durdu ve çatlak bir sesle ilave etti, "Barış yapmak istiyorlar, deniyor. Sigel onları Freiburg yakınındaki büyük muharebede yenmiş..."

"Saçmalık!" dedi Corvin.

Comlossy ona saldırdı. "Prusyalıların her seferinde kazanacağını kim söylemiş?"

Corvin cebinden küçük bir kolonya şişesi çıkardı, avcunun içine vurarak birazını aldı ve alnıyla şakaklarını ovdu. "Bu sabahki prova bitmiştir!" diye duyurdu. "Yarın birinci sahnenin geri kalanı ve ikinci sahne için aynı saatte, aynı yerde buluşacağız. Sorusu olan var mı?"

Gösteriye ilişkin herhangi bir soru olsaydı bile, kimse kalıp bunları sormayı dert etmezdi. Türkenlouis'in müşteri salonu saniyeler içinde boşalmıştı. Frei orayı aceleyle kilitleyip Leopold Hisarı ve Niederbühl Kapısı'nda toplanan kalabalığın peşinden koştu.

Lenz ve Lenore, Kapı'nın yanında yoğunlaşan kalabalığın içinde sıkışmışlardı. Önlerinde kırmızı tuğladan koca sur yükseliyordu. Surun üstünde iki top, kalın ağızlarını düşmana doğru yöneltmişti. Giderek daha çok insan, Biedenfeld'in Üçüncü Piyade Alayı'ndan, Böning'in gönüllü takımlarından, milis kuvvetlerinden askerler, yurttaşlar, kaburgalarını dürten bir dirsek ya da kaba etlerini çimdikleyen bir el olunca çığlık atan yaşlı ve genç kadınlar katıldıkça, kalabalık ileri geri sallanıyordu. Kalabalığın ruh hali her yeni dedikoduyla değişiyordu. Teslim olmaları için temkinli bir şekilde yükselen sesler vahşi bir şekilde bağırılarak susturuldu, suçlayıcı "Vatan haini!" çığlığı tekrar tekrar atıldı.

Lenz kolunu Lenore'ye dolamış, onu elinden geldiğince baskılardan koruyordu. Ona bir göz attı. Lenore'nin yüzü sıkıntılı ve yorgun, dudakları renksiz görünüyordu.

"Lenore?"

"Önemli değil!" Kendini zorlayarak gülümsedi. "Biraz midem bulanıyor da. Geçer."

"Şu insanlar! Böyle tıkış tıkış! Hava yok!" İzdihamın dışına çıkacak bir yol arandı. "Bir de hastanedeki şu lanet olası iş!" diye söylendi. "Hepsinin üstüne bir de şu provalar! O rol için başka bir kadın bulamazlar mıydı? Kendine fazla yükleniyorsun!.."

Lenore dudakları sımsıkı, başını iki yana salladı.

"Evet, öyle yapıyorsun! Peki, ne için...?" Lenz nedenini biliyordu. Fazla çalışıyordu, çünkü kendini kara kara düşünmekten alıkoymanın tek yolu buydu. Yine de Lenz kızgın bir şekilde devam etti: "Sonunda hasta düşeceksin. Sonra ne olacak? Bunun yanı sıra, seninle şu aptal Corvin hakkında konuşmak istiyorum. O evli, eğer tahmin etmediysen; bilinen bir cibilliyetsiz..."

Durdu. Lenore'nin bu kuşatılmış kalenin içinde hasta düşmesi korkusuyla yaşadığı neredeyse panik hali aklını bulandırıyordu. Tam da Herr von Corvin-Wiersbitzki'nin günahları hakkında görüşlerini açıklayacak kişiydi.

Lenore'nin elinin kendi elini kavradığını hissetti. "Lenore!" diye yakardı Lenz.

"Lütfen, götür beni buradan."

Lenz kendisini beden yığınlarının üstüne attı. Onun bu hamlesinin sonucunda mı kalabalık yarılmıştı, yoksa yeni bir dedikodu mu kalabalığın bir kısmını kenara çekmişti, bilinmez. Aniden bir boşluk oluşmuştu. Lenore'yi o boşluktan çekerken kendisini duvarın kalınlığının içine açılan dar bir yan kapıda buldu.

İçerisi serin ve neredeyse tamamen karanlıktı. Bir süre sonra yukarıdaki bir kapaktan gelen ve dik bir şekilde yukarı çıkan taş bir merdivenin gölgeli ana hatlarını açığa vuran hafif bir titrek ışığı görüyordunuz. Eskilikten değil de nemli harçtan ve sızıntıdan kaynaklanan bir küf kokusundan dolayı nahoş bir mahzen havası hâkimdi. Lenz merdiveni işaret etti. "Çıkabilecek misin?.. Ben de yardım ederim sana."

Lenore bu konuda iyiydi. İkide bir Lenz'e yaslanmak için durarak ve kendisini toparlayarak cesaretle tırmandı. Işık daha da parlaklaşıyordu. Kapak belli ki açıktı. Dışarıdan sesler geliyordu.

"Birkaç basamak daha," dedi Lenz, "sonra dışarıda, surun üzerinde olacaksın. Orası havadardır ve kasabanın en güzel manzarası oradadır..."

Lenore birden durdu. Lenz yüksek zemine çıkması için son adımında ona yardımcı olmuştu. Ve Lenore, farkında olmadan ağzı açık kalarak ve rahatsızlığını unutarak orada durdu. Mazgallı siperlerin ötesinde hafif meyilli bayır, duvarların donuk kahverengimsi kırmızısının etrafında yeşil bir önlük gibi uzanıyordu. Uzakta, Niederbühl köyünün çatıları yeşilliklerin arasında parlıyordu. Daha yakınlarda minicik birkaç köylü buğday biçiyor, kadınlar bunları demet haline getiriyor, oyuncak atları olan oyuncak bir araba yanaşıp duruyordu. Pamuk gibi beyaz bir bulut mavi gökyüzünde âdeta bir sahne dekoru gibi asılıydı. Uzaklarda, miğferleri kesik kesik parıldayan bir süvari kıtası, iki yanında ağaçlar olan bir yolda at sürüyordu. Bütün bu tablo, sağda ve solda ray üzerine oturtulmuş iki küt burunlu kale topu ve korkuluğa yaslanmış, pirinç dürbünüyle kalenin dışındaki hareketi gözlemleyen, Baden ordusunun en uzun askerinin, önce çavuş, sonra yüzbaşı, şimdi de binbaşı olan Heilig'in uzun boylu görüntüsüyle çerçeveleniyordu.

Heilig birinin yüksek zemine çıktığını fark edip kuşkuyla arkasına döndü, ama Lenz'i görünce asık suratı canlandı ve eliyle manzarayı şöyle bir tararken, "Nasıl? Güzel tablo, değil mi?" diye sordu. Lenore'ye başıyla verdiği selam acemiceydi. "Bu toplar için ideal mevki," diye açıkladı. "Niederbühl'ün ilerilerine kadar her şeye hâkim, kapıyı ve yakın yolları koruyor." Top arabasına eliyle hafifçe vurdu. "Ama sanırım, bunlar sizin için sıkıcı, Matmazel..."

"Hiç de değil, Yurttaş Binbaşı," diye onu temin etti Lenore.

Fakat eski Çavuş Heilig onun önünde utangaçlığını aşamıyordu. Onunla ilgili duyduğu tek şeyin yaralılara hemşirelik yapması ve kendini feda etmesi olduğuna inanmayı bütün kalbiyle istese de, onun o baş belası asker, General Strathmann eşliğinde Türkenlouis'e salınarak girişini hatırlıyordu. Lenore onun sınıfına ait değildi, bu kadar basitti. Ve Lenz'in içinde olmasa da, onun içinde, Lenz'in bir noktada terk ettiği zavallı şeye, ağız sulandırıcı Josepha'ya karşı bir tür sadakat vardı.

"Şu toplar," diye sürdürdü Heilig kaskatı, fakat devam etmedi, "kendinizi iyi hissetmiyor musunuz, matmazel? Başınız mı dönüyor? Burada oldukça yüksekteyiz..."

Bir borazan sesi geldi. Heilig dürbününe uzandı. Topçular korkuluğa doğru koştu.

"Ben iyiyim, teşekkür ederim," dedi Lenore.

"Buraya çıktık," diye açıkladı Lenz, "çünkü Lenore kendini kalabalığın içinde bir an için kötü hissetti."

Heilig artık dinlemiyordu. Dürbününü borazan sesinin geldiği Niederbühl yakınındaki koruluğa yöneltmişti. Ağaçların arasından borazancı, çarpık bacaklı, küçük bir atın üzerinde oturmuş ve bangır bangır borazanını çalarak ortaya çıktı. Onun arkasından bir Hafif Süvari çavuşu atını beyaz ateşkes bayrağını sallayarak sürüyordu. Çavuşun arkasından da ince belli ve baston yutmuş kadar dik, tüylü miğferindeki siyah at tüyü geniş göğüslü süvari atının her hareketiyle sallanan, madalyalarla donatılmış temsilci geliyordu.

Üçü de atlarını dörtnala sürüyordu. Kapıdan yüz metre kadar uzakta, yokuşun yarısında durdular. Borazancı uzun, çetrefilli bir selam borusu öttürdü, sonra enstrümanını çaldı. Beyaz bayrak gevşek bir şekilde sallanıyordu. Siyah tüylü subay atından indi, dizginleri çavuşa attı. Yolun tozuyla çizmelerinin cilaları parlaklığını kaybetmişti. Önden yürüdü.

Korkulukların altından, Lenz kale kapısının içindeki küçük kapının menteşelerinin gıcırtısını duydu. Kapı, bir Baden teğmeninin dışarı çıkması için açılmıştı. Teğmen, Prusyalının merasim alanı figürüyle karşılaştırıldığında, yıpranmış ceketi ve eski moda şapkasıyla kılıksız görünüyordu. İki asker selamlaştı. Sonra Prusyalı, gözlerinin üstüne siyah bir bağ bağlanabilmesi için miğferini çıkardı.

Heilig lanet okudu. "Böyle mikropların bizi yenebilmesi!" Başparmaklarını birbirine bastırdı. "Ama onları vuracağız!"

Prusyalı temsilci kaleye girmişti. Kale kapısının arkasındaki kalabalıktan alçak sesli, tehditkâr bir homurtu yükseldi. Lenz'in zihninde öldüresiye dövülmüş yaşlı Yahudi Weill'in görüntüsü belirdi. Ama ayaktakımının gerçek düşmanlarından hıncını her nasılsa nadiren çıkardığını biliyordu.

"Andreas!"

Lenore çok solgundu. Ani bir kasılmayla kusacak gibi oldu. Eğildi. Lenz ona koştu, alnını tuttu, onunla konuştu –lütfen, sevgilim, hastalanma, bu geçecek, sen kendin söyledin...

Lenore'nin omuzları midesinin kasılmasıyla sarsıldı. Sonunda bitmişti. Ağzını mendiliyle sildi. El çantasında kolonya şişesini arar-

ken alçak bir sesle, "Çok utanıyorum... Çok utanıyorum..." deyip duruyordu.

"Neden utanıyorsun?" diye itiraz etti Lenz. "Kimse bakmıyordu ki. Şu topçular güvenilir insanlar ve Heilig..."

"Daha iyi misiniz?" diye sesleniyordu Heilig, topun oradan. "İkinizin aşağıya inmesine yardımcı olabilir miyim? Karargâha gitmek zorundayım..."

Uzun ve hantal Heilig, onlara doğru geldi. Lenore irkildi, Lenz onu sakinleştirdi.

"Sorun yok!" diye inandırmaya çalıştı Heilig gürültülü bir biçimde. Lenore'yi aciz durumda görünce kendini daha az aşağı bir konumda hissetti. "Çok daha kötü olabilir. Benim kendi kız kardeşim haftalarca her sabah bunu yaşadı ve bu dünyaya yedi sağlıklı piç kurusu getirdi; onların geldiği yerde bir o kadar daha olabilir..." Lenz'in omzuna vurdu. "Ama sen, babalık, bu hanıma daha iyi baksan iyi olacak. Onda benim kardeşimin güçlü kuvvetli yapısı yok. Gerçi ince olanların daha dirençli olduğunu söylerler..."

"Saçma sapan konuşma!" diye karşılık verdi Lenz sert bir şekilde. "Fazla çalışmaktan oluyor. Bir kırıklık sadece. Doktor Walcher'e onu muayene ettireceğiz. Değil mi, Lenore?"

"Sen ne diyorsan, sevgilim!.." Lenz'e garip bir şekilde baktı. "Şimdi gidiyor muyuz?"

Lenore'ye eve kadar eşlik eden Lenz geç kalacağını biliyordu. Sonra Sınır Kontu Sarayına giren kapıdaki ve ana binanın girişindeki nöbetçi erlerin saçma sapan gösterisi geldi. Her zaman disiplin yanlısı biri olan Tiedemann kalenin komutasını aldığından beri daha da coşmuş ve gerekli güvenlik önlemlerini sıkıcı ve zaman alıcı işler haline getirmişti.

Temsilcinin gelişiyle yaratılan heyecanın ve Heilig'in Lenz'in beynine fırlattığı şüphe oklarının üstüne gelen bu sıkıntı dikkatini dağıttı. Yoluna çıkan herkesi kenara iterek, yivli sütunlara ve kırık saçaklara, kıvrımlı barok debdebesine kör, geniş merdivenin iki basamağını bir adımda, aceleyle çıktı. Birkaç nöbetçi ve emir eriyle daha çarpışarak

sonunda tarihî kabul odalarından birine yöneldi. Dev gibi, sessizce açılan bir kapıdan geçti ve gerçek boyutların çok daha üstünde birkaç portreyle yüz yüze geldi: Türklerin fâtihi, büyük Sınır Kontu Ludwig Wilhelm ve eşi Augusta Sibylla, her ikisi de sarıklı ve en zengin Doğu kıyafetleriyle giyinip kuşanmış.

Portrelerin altında, Lenz'in Niederbühl Kale Kapısı'ndan girişini izlediği Prusyalı Binbaşı duruyordu. Adamın gözündeki bant çıkarılmıştı, ama o hâlâ aşırı resmîydi. Birbirine yakın olan gözleri küstah bir edayla direnişçi subayların üzerinde gezindi ve masada, yüzünde bariz bir kızgınlıkla oturan Tiedemann'ın üzerinde durdu.

"O halde canınızın istediği gibi yapın ve ayakta durun!" diyordu Tiedemann, Lenz girerken. "Mesajınızın kısa olduğunu anlıyorum, Binbaşı Weltzien."

Tüylü miğferi dirseğinin oyuğunda olan Weltzien, mahmuzlarıyla mozaik parke döşemeyi çizerek bir adım öne çıktı. Her şeyi kasten saldırgan olan Binbaşı, karga sesiyle konuştu, "Ekselansları General von der Groeben'den bir tebliğ ulaştırmak ve ona bir yanıt götürmek üzere emir aldım. Aldığım emirler bir isyancı çetesiyle kardeşçe ilişkilerle ilgili değil."

"Binbaşı!" Tiedemann'ın düz eli masaya vurdu.

"Atın şunu dışarı!" dedi Böning beyaz yelesini sallayarak. "Yok, hayır. Önce yanında iyi bir puro var mı, ona bakalım, sonra atarız dışarı."

Weltzien içgüdüsel olarak göğüs cebine dokundu. Puro yoktu, onları Kuppenheim'daki karargâhında bırakmıştı. Böning kahkahalara boğuldu. Bu, Weltzien'in dengesini bozdu. Herkes utanmazca sırıtıyordu, yalnızca sessizliğe davet için hafifçe vuran ve oturaklı, beklenmedik bir tavırla, "Size sandalye teklifim, Binbaşı Weltzien, bir incelikti. Biz sizi ne kardeşlik için davet ettik ne de sizinle ya da General'inizle düşmanlıktan başka bir ilişkimiz olabilir. Gelin, sizinle işimizi görüp bitirelim!" diyen Tiedemann hariç.

Tiedemann dirseklerini masaya koydu ve sakin bir beklenti içinde temsilciye baktı. Kapıdaki bakış açısından Lenz, Tiedemann'ın yanındaki ve arkasındaki grubun tam görüntüsüne hâkimdi. Çalım atan Prusyalı aristokratın, Rastatt Kalesi'nin orada toplanmış bulunan üst

komuta kademesine küçümseme ve tedirginlikle bakmasını anlayabiliyordu. Her biri bir birey, her biri farklı bir geçmişe ve belirgin bir şekilde kişisel tarihe sahip askerler, bir grup olarak, Weltzien tarafından temsil edilen dünyayla taban tabana zıttı; Prusyalı Binbaşı'yla aralarındaki birkaç metrelik mesafede, üzerine köprü kurulamayacak bir uçurum vardı ve bu tezat, içinde toplandıkları odanın görkemli ihtişamıyla artmıştı.

Lenz bu görüntüyü zihninden kovaladı: Askerî fotoğrafa bakarsanız, bu ölümcüldü; onun bir parçası olduğundan kendisi için de ölümcüldü, Lenore için de. Hayır, kadınlara kıymazlardı, yoksa kıyarlar mıydı? Babası ona yardım ederdi. Para şu korseli, Prusyalı baston yutmuştan bile daha güçlüydü. Babası ona yardım ederdi, çünkü... Banker Einstein'ın, evine girip Dresden heykelciğini kıran, işe yaramaz ozan, Andreas Lenz'in piçini taşıyan kızını kollayacağını görmek bu kadar zor muydu?.. Fakat bu saçmalık, diye düşündü Lenz; hepsi; piç dahil. Hayal gücü almış başını gidiyordu. Reich'ın en yenisi, en güçlüsü olan bu fethedilemez kale sonsuza kadar dayanabilirdi; hiç değilse Sigel dağlardan yeniden canlandırılmış bir orduyla saldırana kadar...

Weltzien'in şu çekilmez sesi! Bu adam ne kadar zamandır, saçma sapan bıyığı her hecede sersem bir kahverengi böcek gibi zıplayarak konuşuyordu? "...böylelikle Rastatt bölgesinde Majesteleri Prusya Kralı'nın kıtalarına komuta eden Ekselansları General von der Groeben..." Evet, evet, evet, biliyoruz. Hah, buyur bakalım! "...bu kalenin derhal teslim olmasını talep ediyor."

Sessizlik. Dirseğinin çukurundaki tüylü miğferin üzerindeki pirinçten kartalın, çirkin bir gagası vardı. 'Teslim olmak,' diye düşündü Lenz. Bir fikir, adı konmadan önce uzun bir zamandır var olabilir. Ama bu ad bir kez kullanıldığında, artık yok edilemez.

Tiedemann sessizliği bozdu. Ellerini birleştirdi ve hafif bir gıcırtıyla konuştu. "Hepsi bu kadar mı, Binbaşı?" Weltzien ceketinin manşetinden küçük bir kâğıt çıkardı, metni kontrol etti ve işini layıkıyla yapmış olmanın verdiği memnuniyetle, kâğıdı yerine itti. "Ekselansları General von der Groeben, ayrıca, Baden Grandükalığı'nın ve Alman Reich'ının yasal bir şekilde kurulmuş otoritelerine karşı isyan halinde olarak kabul edildiğinizi ve sizin cephenizde herhangi bir direnişin

faydasız olmakla kalmayıp durumunuzu ağırlaştırmaya hizmet edeceğini ifade etmemi istedi."

Durum, diye düşündü Lenz, şimdiden hazırlanan idamlardı. Faydalı bir bilgi. Binbaşı Weltzien'in, sanki söylediklerini dilinin üzerinde tadıyormuş gibi, küçük, sıkı ağzının etrafındaki halinden hoşnut ifadeye bir bak hele: ...*durumunuzu ağırlaştırmaya*...

"General'inize söyleyin..." Böning'in güçlükle nefes aldığını işitebiliyordunuz, "...cehenneme kadar yolu var!"

"Jandarmalar!" diye aşağıladı Corvin. "Bunlar jandarmadan başka bir şey değil ve yalnızca jandarma terimleriyle düşünüyorlar. Başkaldıran olarak görülmekten onur duyarız, Binbaşı! Bunun dışında bir şey düşünmeniz, bizim için ancak onur kırıcı olur!"

Biedenfeld, ani bir titizlik telaşıyla bir tablaya piposunun küllerini boşalttı. "Bizim hatamız bu arkadaşı yol boyu gözleri bağlı getirmekti," diye homurdandı. "Geri gönderirken insanlara, yiyecek dolu dükkânlara, istediğiniz kadar bira, ilaveten şarap satan tavernalara bir bakma şansı verelim ona. Teslim olmak!.. Von der Groeben bir saldırıda bulunsun ki askerlerimiz ve Binbaşı Heilig'in kale topları biraz atış talimi yapsın!"

Tiedemann elini kaldırdı. Parlak, güçlü dişlerini zoraki bir gülümsemeyle ortaya çıkararak, "Subay arkadaşlarımın sunduğu bu kadar görüş General von der Groeben'in mesajıyla ilgili duygularımızın bir göstergesi olarak hizmet etmiş olabilir. Ancak bizim için sadece akademik değeri olan bir noktayı netleştirmek gerekirse: Teslim olmamızı isterken, General koşullar konusu üzerinde biraz düşünmüş olmalı. Bizi bu konuda aydınlatabilir misiniz?"

Lenz irkildi. Tiedemann neden soruyordu bunu? Böyle bir talep ve temsilcinin tavırları, bu toplantıya bir nokta koymak için yeter de artardı. Tiedemann kasabadaki hemen hemen açıkça teslim olmayı benimsemiş unsurlara karşı ilave bir tartışma mı istiyordu? Yoksa –Lenz duraksadı– şahsen Tiedemann'da bu fikri bir şekilde düşünmesine yol açan bir şey mi vardı?

"Koşullar!" diye tekrarladı Weltzien. İlk kez gözlerindeki kibir başka bir ifadeye boyun eğdi, karşıtını tartmak ister gibi görünen kurnaz bir farkındalık. Ama hemen ardından, o ifade gitmişti ve ses önceki gibi kulak tırmalıyordu: "Koşulsuz, tabii ki! Koşulsuz teslimiyet!"

Gerilim bir kahkaha tufanıyla dağıldı. En yüksek sesli kahkahayı Biedenfeld atmıştı. Profesyonel bir asker olarak, askerî açıdan, en azından şimdilik, en ufak bir dayanağı olmayan talebin komikliğini gerçekten görmüştü. Corvin küçümseyerek güldü. Heilig, sanki boyalı tavanın arkasında bu komikliğe şahit olacak birisini ararmışçasına başını geriye atarak kahkahayı bastı. Böning'in gözleri neşeyle parladı. Hayatta çok şey görmüş Doktor Walcher için bile ne açlıktan ölmüş ne de saldırıya uğramış bir kalenin koşulsuz teslim edilmesi talebi kendi deneyimini aştığından, o da yumuşak tavrıyla gülüyordu.

'Fazla neşeliler,' diye düşündü Lenz. Bir şekilde kulağa biraz sahte gibi geliyor. Öte yandan Binbaşı Weltzien gerçekten de şaşırmış görünüyordu. Sesini neredeyse tiz bir tona yükselterek duyurdu: "General von der Groeben, teklifi reddetmeniz halinde kaleyi topa tutacağı bilgisini size vermemi istedi. Sonuçta yaşanacak mala yönelik zararlar ve sivil kayıplar ile ilgili bütün sorumluluk sizin omuzlarınızda olacaktır!" Bir kez daha söylediklerini manşetinin içindekilerle karşılaştırdı, ama ilave edilecek bir nokta bulamamış gibiydi ve Sınır Kontu ile eşinin resimlerinin altına doğru çekildi. "Pekâlâ!" diye bağırdı oradan kulak tırmalayıcı bir sesle. "General'e ne söyleyeyim? Evet mi, hayır mı?"

Lenz sessizce odayı geçip Tiedemann'ın etrafındaki grubun yanına gitti. Tiedemann'a hiçbir zaman yakın olmamıştı; Becker'in kadrosunda ortak hizmet sürelerinde bile. Tiedemann'ın kalenin komutanlığına atanması da –ki bu tek bir kişide demokrat, yabancı devrimci savaşta sınanmış subay ve Baden yerlisinin bir karışımı olarak hiç de şaşırtıcı değildi– onları birbirine fazla yakınlaştırmamıştı. Lenz bu adamın yanıtının her ince ayrıntısını yakalamak istiyordu.

Tiedemann başka subaylarda bulunan süs şeridi ve yaldızı olmayan ceketini aşağı çekti; Yunan seferinden gümüş yıldızı parıldıyordu. "Topa tutmak mı?" diye başladı. "Topa tutulmak bizi korkutmaz. Ama General'inize şunu söyleyin, Binbaşı Weltzien, bildiğimizden daha çok ateş gücü varsa bile, alacağı tek sonuç acı çeken masum kadın ve çocukların görüntüsü karşısında asker ve milis kuvvetlerimizin öfkesini azdırmak olacaktır. General'iniz ağır silahlarla kaleyi alabileceğine inanıyorsa, bizi çoktan topa tutmaya başlamış olurdu. Şu iki yıllık tarih, geçen yıl Berlin'de kendi prensiniz Wilhelm dahil, şu anda ha-

yatta bulunan gerici tek bir generalin bile, sınıfının ve hükümdarının amacına hizmet edebilecek hiçbir suçu işlemekte tereddüt etmeyeceğini göstermiş bulunuyor. Beni anlıyor musunuz, Binbaşı Weltzien?"

Weltzien öksürüğe benzer bir ses çıkardı. Tiedemann onu bir homurtuyla susturdu. Lenz düşündü: Bir an için bu adama neredeyse yanlış hüküm vermişim.

"Teslim olmaya gelince; koşulsuz ya da değil. Babam, Heidelberg'de tarih profesörüdür. Gençken onun derslerine girdim. Görüşlerimiz farklılaşmaya başlasa da, geçmişin büyük askerlerini ondan öğrendim; Alman, Romalı, Yunan. Onların halklarına ve ideallerine karşı sorumluluklarına nasıl baktıklarını da."

Durdu. Lenz, Prusyalının, Tiedemann'ın yanıtını zırvalıktan başka bir şey olarak görmeyeceğinden emindi. Yüreği olmayan ve yalnızca güce saygı duyan insanlara yürekten konuşmanın bir faydası yoktu.

"İşte bu yüzden, Yunanlar Türk boyunduruğundan kurtulsun diye savaştım. General'inize söyleyin, ben ülkeme, Alman odunundan yapılmış bir boyunduruğun altına girmek için dönmedim." Tiedemann gözleri parlayarak doğruldu. "Yanıt: Hayır!"

Corvin, Tiedemann'ın dirseğine sakinleştirici bir el koydu.

"Tamam, tamam," diye mırıldandı Tiedemann ve daha Weltzien'in bıyığı cevap verme girişimiyle titreşmeye başladığında sözünü kesti. "Burayı terk ederseniz memnun olurum, Binbaşı. Artık burada bulunmanıza gerek yok!"

Weltzien eliyle miğferine vurarak başına geçirdi. Kovulmak ona acı vermişti. Kimin kabalığı göze alabileceğiyle ilgili içinde güçlü bir his vardı: Bu insanlar kesinlikle edepsizlik yapacak bir konumda değildi. Tiedemann'ın sabırsız "Evet?" sözüne kibirli bir "İzninizle!" ile karşılık verdi.

Böning, eli kılıcının kınında, baş sallayışı kulağının yerinde olan korkunç boşluğu ortaya çıkararak ona yaklaştı. Böning'in yüzüne bakınca, onun Weltzien'i iteleyerek dışarı mı çıkaracağı, yoksa üzerinde puro mu arayacağı, yoksa sadece gözlerini mi bağlayacağı net değildi.

"Sizi uyarıyorum!" dedi tükürükler saçarak Weltzien.

Böning yumruklarını kalça hizasında durdurdu ve Weltzien'in siyah tüyünün tepesinden siyah binici çizmelerinin ucuna kadar öl-

çüsünü aldı. Bu bakış altında, kolunun manşetinde bu beklenmedik durumla ilgili hiçbir metin olmaması yüzünden ve kendi düşüncelerinin de daha ifade edilemeden dağılma gibi kötü bir alışkanlığı bulunduğundan, Weltzien'in öfkesi hızla kabarmaya başladı.

"Kabadayılık etmek ha, aşağılamak ha?" diye sorguladı. Fikir –zapt edilemez kale – kayıp yaşayan saldırgan – gönülsüz askerler... Kahrolası ciddi hata – sizi temin ederim!" Şiddetle kaşlarını çattı. İşaret etmek istediği noktaya çok dolambaçlı bir yoldan gitmekte olduğundan korkuyordu. "Ayrıca –takviye beklentisi– ha!"

Lenz şu *ha*'dan hoşlanmamıştı. İçinde, böbürlenmeden fazla bir şey var gibiydi. Böning de buna tepki göstermişti. Tütün sarısı sakalını kaşıyordu, gözleri birer çizgi haline gelmişti. Tiedemann'ın yanındaki diğerleri hareketsizdi.

"Sigel –ha? Güneydeki direnişçi ordu –nerede o?" Weltzien ayak parmaklarının ucunda doğruldu. "Bilmiyorsunuz değil mi? Ah, çok kötü, çok kötü!"

"Siz bizim ordumuzu merak etmeyin!" diye karşılık verdi Biedenfeld. "Çok geçmeden nefesini ensenizde duyacaksınız!"

"Öyle, ha? Peki, ikinci hata, sizi temin ederim! Artık direnişçi ordu yok –gitti –puf – ortadan kayboldu –buharlaştı, ha!"

Bu son *ha!* Lenz'e bir kamçı darbesi gibi geldi. Böning'in istemeden irkildiğini, hatta içlerinde pek de en duyarlı sayılamayacak Heilig'in bir an için gözlerini kırpıştırdığını gördü.

"Yalan!" dedi Tiedemann.

"Bu söz için size tokat!" dedi Weltzien kulak tırmalayarak. "Ama ellerimi kirli istemem."

"Çık dışarı!" dedi Tiedemann.

Böning cebinden bandı çıkardı ve Weltzien'in gözlerini bağladı. Düğümü atarken elleri hafiften titriyordu. Sonra Weltzien'i omzundan kabaca tutup kapıdan dışarı, onu yakalamak için bekleyen teğmenin ellerine itti.

"Hiç duyulmadık şey!" dedi Tiedemann, kapı kapandıktan ve onlar kendi başlarına kaldıktan sonra.

"Size söylüyorum," dedi Corvin-Wiersbitzki yüzünü buruşturup zeki bir görüntü vererek, "bütün bu şey bir tiyatro oyunu! Koşulsuz

teslimiyet! Aramıza girip kulaklarımıza şu dedikoduyu sokmak için bir gösteri!.."

"O aktör değildi!" Bu noktada Corvin'e karşı çıkmak Lenz'e bir şekilde iyi geldi. "Bu adam Prusya patates çölünde üretilmiş gerçek bir şeydi."

"Oyun yapıyor olsaydı," dedi Doktor Walcher, "yalanı bu kadar aşikâr olmazdı."

"Katılıyorum," dedi Tiedemann.

"Bir insan ne kadar kabalaşabilir!" dedi Corvin.

"Lanet olasının burnu bir karış havada!" diye ateş püskürüyordu Biedenfeld. "Kendisine bir havalar veriyor! Prusyalı serseri! Onlar o bombardımanı düzenleyemeden önce hücum etmekten yanayım!"

"Bravo!" dedi Corvin.

"Hareket!" dedi Walcher. "Hareket, bizi hasta eden şeye karşı en iyi panzehirdir." Sözlerinin altını çizen alışılmadık bir sertlik vardı. "Yapmak zorunda olduğumuz şeyi yaparsak, şu Binbaşı Weltzien bir dahaki sefer farklı konuşacak."

Lenz, o ana kadar hiç konuşmamış olan Heilig'e bir göz attı. Bakışları karşılaştı: Heilig'inkiler sakin, dostçaydı. Bu bakışlarda, Lenz'e köylünün kasabın yolundaki arabasının arkasına bağlanmış ineklerini hatırlatan türden bir hayvan sabrı vardı. Buz gibi bir parmak yüreğine dokundu. Sonra Lenore'yi düşündü, ama genel bir üzüntü çerçevesinde; hiçbir şey somut değildi.

Biedenfeld'in önerdiği hamle o gün gerçekleşmedi. Öyle görünüyordu ki Prusyalılar bombardımanlarını başlatmak için yalnızca elçilerinin ve beyaz bayraklı borazancının dönüşünü beklemişlerdi. Dakikalar içinde caddeler boşaldı. Uzaklardan, kilise çanlarının gergin çalışı ve aceleyle bir çağrıya giden itfaiye takımının tangır tungur sesleri geliyordu.

Lenz, çılgınca kaçışan ağlayan çocukların, inleyen kadınların ve kızgın erkeklerin oluşturduğu kuyruğun ucu girişe akın ederken, Otuzuncu Burç'a vardı. Halk çanaklarını, yataklarını ve ev eşyalarını sürükleyerek yeraltı korunaklarının güvenliği için yaygara koparı-

yordu. Onları durdurmanın ya da sakinleştirmenin yolu yoktu. Ağır, kavisli kılıcı her hareketinde ayağına dolaşan küçük, dağınık saçlı, Polonyalı bir gönüllü, onları kontrol etmeye çalışmıştı. Kendisini duvara yapıştıran akınla serseme dönmüş, Lenz'e gerçekte ne olduğunu anlatamadan, öylece duruyordu.

Dar merdiven boşluğuna sıkışmış sığınmacıların yanından dikkatle tırmanan Lenz, kendisini, gayet iyi bildiği nemli yarı karanlığa çıkaracak adımları attı. Orada, meşale ışığının hava akımında turuncu turuncu titreştiği yerde, Çavuş Rinckleff'in uğrak yeri olan geçit vardı. Oradaki hücrelerden birinde Struve tutulmuştu. Başka birisindeyse devrimci hayallerle dolu, Lenz adında genç bir onbaşı...

Sığınmacıları geride bırakarak yukarı çıkmaya devam etti. Bir sonraki kat menfezlerden içeri akın eden gün ışığı bölmeleriyle bölünmüştü. Tepedeki silah mevziine top mermilerini ve barut torbalarını taşıyan iki büklüm gölge figürler etraftan geçiyordu.

Lenz onların peşinden sessizce merdivenin son basamağını aştı. Bir an için parlaklıktan gözleri kamaştı. Biri yoldan çekilmesi için ona küfretti. Kabaca kenara itelendi. Derken bir parlama ve insanı tüm diğer seslere sağır eden bir gümbürtü koptu. Muazzam bir kara kütle onu geri tepti ve yanmış barutun keskin kokusu burun deliklerinin içini hafifçe yaktı.

"Orada... Vurdu onları!"

Bu sözler sanki yalıtılmış duvarların arasından geliyordu. Lenz, Heilig'in âdeta bir zebani gibi sıçrayıp durduğunu, topçularına sağa sola sallanan kollarla komuta ettiğini, ilk topu, sonra diğerini sanki tüfekmiş gibi şahsen hedefe ayarladığını gördü. Başı açıktı, üzerinde gömleği ve yüzünde en derin sevinç sırıtışı vardı. Bu onun işi, onun dünyası, onun hayatıydı ve o anda bunu dibine kadar yaşıyordu.

Bir başka çatırtı, bir başka geri tepme.

Lenz bu defa önceden uyarılmıştı. Ağzını açık tuttu ve sağırlık daha çabuk geçti. Murg nehrinin tembel akan şeridinin ötesinde, demiryolu setinin diğer tarafında, bir pislik fıskiyesi birtakım kara, sivri nesneyi yukarı fırlatarak havada bir mantar oluşturdu.

"Tam isabet!" diye bağırdı biri. "Kıyamet günü geldiğinde kendi parçalarını bir araya toplamakta güçlük çekecekler."

Heilig, emirlerini Ludwig ve Leopold hisarlarındaki askerlere götürecek habercileri gönderiyordu. Prusyalıların demiryolu setinin arkasında, Rastatt istasyonuna yakın iki ya da üç bataryaları, Niederbühl yakınındaki korunaktaysa en azından bir bataryaları vardı. Havada ıslık çalarak giden, parlayan, siyahımsı bir iz bırakan ve çatıya ya da sokağa kötü bir gümbürtüyle düşen yangın bombaları ve vurunca patlayan, yıkımı yayan, çirkin yaralar açan, kırık parçalarıyla öldüren top mermileri atıyorlardı. Bunu yüksek bir kavisle ağır topları havaya fırlatan eski tarz havanlar izledi. Verilen zarar önemsizdi, fakat kahrolası şeyler istemeseniz de yere dalmanıza yol açan gıcırtılı bir sesle iniyordu.

Kasabada birçok yangın başladı. Lenz, büyük ahırları yanmakta olan Zum Waldhorn hanından belli belirsiz çığlıklar duyduğuna inandı. Meyhanenin çapraz kalas desteklerini sarmış alevleri görebiliyordunuz. Ani bir rüzgâr dumanın bir kısmını savurduğunda, ateşe pompalanmakta olan ince bir su gümüş gibi parlıyordu. Acınacak kadar yetersizdi. Prusyalılar yoğun yaylım ateşlerini yanmakta olan hedeflerine yöneltmeye devam ederken, itfaiyeciler birçok defa çalışmayı hepten bırakacak gibi olmuşlardı.

Giderek Heilig'in Otuzuncu Burç'taki silahları ve Ludwig ile Leopold hisarlarının ağır topları etkili olmaya başladı. Prusya topçu birliği kale bataryalarını geri vurmak için mevzilerini değiştirmek zorunda kaldı. Prusya top mermileri ve yangın mermileri artık duvarlarda ve surlarda zararsızca renkli çizgiler bırakmıyordu. Kısaltılmış mermi yolu rahatsızlık verecek kadar yakın mesafeye düşmelerini sağlıyordu. Heilig'in takımındaki askerler, Prusya topçularıyla alay edip onlara, Lenz'in deneyimli kulağına bile yeni ve diriltici gelen, en güzel, en cilalı hakaretlerinin bile savruldukları insanlar tarafından takdir edilmeksizin havada öylece asılı kalacağını fark ettikçe, daha da açık saçık bir hal alan küfürler döktürüyorlardı. Sonunda bir top mermisi burcun tam altındaki hendekte iki üç kat yükseğe kadar çamur sıçratarak ve genç bir topçuyu çamurlar içinde bırakarak patladı. Çocuk korkuluğun üstüne atladı, üzerinden çamur damlayan pantolonunu aşağı çekti ve tezahürat ve kahkahalar arasında parlak poposunu açıp bir yandan da eliyle işaret ederek Prusya Prensine hakarete başladı.

"İn aşağı!" diye kükredi Heilig. "Ne sanıyorsun burayı? Sirk mi?"

Çok geç kalmıştı.

Lenz, Prusya arkadan dolma tüfeğinin sivri mermisinin 'Zi-i-i-ing' sesini duydu. Bir saniye için çocuk, gözlerinde şaşkınlık, ani bir korkuyla ağzı yarı açık durdu. Sonra kollarını havaya kaldırdı ve pantolonu bileklerine kayarak geriye yıkıldı, duvardan aşağı doğru gözden kayboldu.

"Prusya domuzlarının pis, rezil çocukları!" Heilig elinin tersini dumanla lekelenmiş yüzüne sürdü. Bir adımda en yakındaki topa gitti. Topçuyu eliyle kışkışlayarak mermiyi namluya bastırıp sıkıştırdı ve topla, çocuğun ölümünden önceki anda görmüş olması gereken bir noktaya nişan aldı.

Lenz onu izliyordu. Tuhaf düellosuna, uğultu ve çarpmaya, dumana ve aleve, ölümün kendisine olan saplantısı, kendisinin de olayın içinde olduğunu ona unutturuyordu. Heilig'in dudakları gerilmiş, ateş ederken yoğunlaşma ve nefretle buruşan yüzünde dişlerini açığa çıkarmıştı.

Muhtemelen hedefini vurdu. Lenz bunu kontrol etme zahmetine girmedi. Heilig'in atı andıran yüzü, iyi mizaçlı haline geri dönmüştü. Bu çok uzun, zihni meşgul adam, sakarca dönüp "Bunu yazmalısın, Lenz kardeş..." dedi. Ve terli gömleğini derisine yapışan yerinden çekerek, "Yaz, yoksa insanlar, neler olduğunu ve bizim, hepimizin ne yapmaya çalıştığımızı nereden bilecek?"

Prusya ateşi seyrekleşiyordu. Lenz bir kilisenin burçtan görülebilen saatine bir göz attı. Fakat şu anda kendini bitirmiş gibi görünen bombardımanın başlangıcına dikkat etmeyi unutmuştu. 'Lenore,' diye düşündü, 'onun nasıl olduğunu öğrenmeliyim. Eğer onu tanıyorsam, hastanededir. O böyle tek yönlü bir zihne sahip.'

"Bunu yazmak," dedi Lenz, "tabii ki yazacağım."

Oradan ayrılıp merdivenlerden aşağı indi. Çocuklar birbirlerine çarparak, cıyaklayarak koridorda koşuyorlardı. Sokaklar, evlerin delik deşik olmuş duvarlarına şaşkın şaşkın bakan, yüzlerinde, yaşadıkları şok ile hayatta kaldıkları için rahatlamış olmanın karışımı bir ifade, duman tüten enkaza tırmanıp geçen insanlarla dolmaya başlıyordu.

31. Bölüm

...İnsanlık ve medeniyet adına, aralarında insancıl davranışı her zaman benim kutsal yükümlülüğüm olarak addettiğim sizin kendi askerlerinizin da bulunduğu cesur ancak talihsiz silah arkadaşlarımız için, ekteki liste uyarınca talep edilen sülükleri tedarik etmeniz istenmektedir. Alman kültürünün standartlarına güvenerek talebimin karşılanacağı yolunda haklı bir umuda sahibim ve olumlu yoldaki değerli yanıtınızı sabırsızlıkla bekliyorum.

İmza: G.N. Tiedemann

Rastatt kalesinin Komutanı tarafından yazılmış ve Prusya Kraliyet Ordusundan General von der Groeben'e bir temsilciyle gönderilmiş bir mektuptan. Aynı temsilci Tiedemann'dan Heidelberg'deki babasına yazılmış, Groeben'in onu göndermesi ricasıyla bir mektup getirmişti. Babanın yanıtından alıntılar aşağıdadır.

G.N. Tiedemann'a,

Rastatt Kalesi Komutanı

Oğlum,

...Yunanistan'dan dönüşünün hemen ardından, gözleri çılgınlıktan kör olmuş, ahlaki değerleri hiçe sayan demokratlar, seni ve askerî deneyimini devrimci hareket için kullanmak istediklerinde, bunun Alman Reich'ının anayasasını korumak ve savunmak ya da sevgili Alman anayurdunun birliğini ve büyüklüğünü gerçekleştirmek değil, kızıl bir cumhuriyet kurmakla ilgili bir mesele olduğu konusunda seni uyarmıştım... Benim ricalarım ve muhakemelerim seni ikna edemese ve doğru yolda tutamasa da, bilgin olsun diye ekte gönderdiğim, basiretsiz Brentano'nun duyurusu, gözlerini kesinlikle açacaktır. Sana yalvarıyorum... taşıdığın isme daimi utanç verecek ve sana kesin olarak bir suçlunun ölümünü getirecek bu davayı bırak. Bir ayağı çukurda olan zavallı anne ve babana acı. Zavallı eşine ve küçük oğluna kıyma. Hepsinden öte ölümüne dayanamayacak iyi, şefkatli anneni düşün... Yapabiliyorsan, o kandırılmış ve kör edilmiş askerleri geri getirmek için... akıllarının başlarına gelmesi ve atayurtlarına karşı görevlerini yapmaları için... bir girişimde bulun. Göğsünde soylu bir kalp çarpan Grandük'ün merhametine güven. Grandük'ün görevlerine dönen askerlere mayısta yaptığı af ilanını iliştiriyorum; onları bundan haberdar

et. Baden'in tümü Reich kıtalarıyla işgal edilmiş olduğundan, Rastatt'ı savunmak için her türlü girişim boşuna ve çılgınlık olmakla kalmayacak, aynı zamanda utanç verici ve onursuz bir girişim olacaktır... Rastatt'taki savaşı sonlandıracak kadar hayırlı olduğun takdirde, umuyorum ve arzu ediyorum ki affa layık olursun. O zaman Almanya ve Avrupa'dan mümkün olduğu kadar çabuk ayrıl... ve Amerika'ya git. Yolculuk için masrafları Bremen'deki amcana göndereceğim. Tanrım seni aydınlığa kavuşturursun! Sadık babanın kalbindeki tek dilek şimdi bu.

İmza: Tiedemann

Yaşlı Tiedemann'ın oğluna yanıtı da Prusya temsilcisi tarafından ulaştırılmıştı. Her iki mektup, da Gustav Nikolaus Tiedemann'a karşı askerî mahkeme zabıtlarında ibraz edilmiştir. Bunların Lenz belgelerindeki kopyaları mutat resmî damgayı ve memurun notunu taşımaktadır: "Herr *Bankier* Einstein için kopyalanmıştır." Yaşlı Tiedemann'ın söz ettiği Brentano duyurusu Feuerhalen, İsviçre'de yayınlanmıştır. Buńdan alıntılar Lenz'in elyazısıyla belgelerinin arasında bulunmuş ve Üçüncü ile Yirmi Sekizinci Bölümlerde verilmiştir.

Oyunun ikinci perdesi bir zafer parıltısı içinde doruk noktasına ulaşıyordu.

Schlossplatz'daki seyirciler yavaş yavaş oyunun içine çekilmişlerdi. Comlossy resmî bir şekilde, "Siz gerçek Franz'ı görecek ve dehşete düşeceksiniz! Babam ona karşı gelen enseye hafifçe vurup okşadı. Bense sivri mahmuzu etinize saplayacak, keskin kamçıyla vuracağım..." derken, duygular zirveye ulaştı.

Bu politika olduğu ve kendi alanı içinde bulunduğu için, Franz gibi Comlossy de repliklerini, dinleyicilerin kendi deneyimleriyle bağlantı kurmalarını sağlayan bir kinle söylemişti: Patatesin böceklendiği yıllar; Grandük'ün tahsildarlarının acımasız vergi baskıları; inzibatların zincirleri ve kırbaçla dövmeleri. Comlossy kendinden nefret ediyor görünüyordu. Sözleri, seyirciyi oluşturan askerlerin ve milislerin, sıradan yurttaşların ve eşlerinin içlerini parçalıyordu.

"Kendi mülkümde, patatesin ve sulu biranın bir tatil ikramı olmasını sağlayacağım. Benim karşıma kırmızı yanaklarıyla çıkacak olanın vay haline! Fakirliğin ve köle gibi korkmanın solgunluğu benim bayrağımın renkleridir ve ben size bu kıyafetleri giydireceğim!"

Şimdi, soylu Karl Moor ve onun kanun kaçağı çetesindeki yetmiş dokuz adam, Bohemya ormanlarındaki barınaklarında bin yedi yüz hükümet askerinin üstün kuvvetiyle kuşatılmıştı. Tıpkı Rastatt'ın hali! Ve adi yüzlü, küçük bir rahip, temsilciliğe soyunmuş, çok itibar ettikleri Yüzbaşı Karl'ı yetkililere teslim ettikleri takdirde hepsinin affedileceği yolundaki yazılı vaadiyle gelmişti.

Bu sahnenin, Corvin-Wiersbitzki için yazılmış olabileceğini düşündü Lenz. Adam, Karl rolünün her ayrıntısıyla ilgilenmişti: siyah deriden dar ceket, ince ağızlı kılıç, dalgalı saçının üzerine iddialı biçimde oturtulmuş tüylü kep. Corvin-Wiersbitzki, çınlayan bir sesle kılıcını, tabancasını, esaret ve işkence ihtimaline karşı yanında taşıdığı zehir şişesini üstünden atarak teslim oldu. Sonra, karakteri kendini feda etmenin zirvesine taşıyarak, her türlü potansiyel döneklik riskini ortadan kaldırmak üzere, sahnenin solundaki mukavvadan kesilmiş ağaca kendini bağladı.

Askıda kalışın doruk noktası olan bu anda, kanun kaçaklarından birinin haykırışı duyuldu, "Cehennem bizi dokuz kez kuşatsa da, Yüzbaşı'nın yanında durmayan korkak bir köpektir!" Karl'ın yüceliğinden etkilenmiş bir başkası, af vaadini taşıyan kâğıdı rahibin elinden alıp yırttı ve ayaklarının altında çiğnedi. "Affınıza mermilerimizle cevap vereceğiz!" diye bağırdı. "Defol, aşağılık herif! Seni bize yollayan saygın Senatoya, Moor'un kıtasında tek bir hain bulamadığını anlat! –Herkes Yüzbaşı'nın etrafında kenetlensin!"

Bu sözler üzerine, Corvin-Wiersbitzki kendisini bağladığı bağlardan kurtardı ve öne çıktı. Sağ yumruğu meydan okuyarak ileri uzatılmış, sessiz meydana konuştu: "Şimdi gerçekten özgürüz, yoldaşlar! Bu sıkılmış yumrukta bütün bir ordunun gücünü hissediyorum. Ya özgürlük ya ölüm! En azından hiçbirimizi canlı ele geçiremeyecekler!.."

Bangır bangır öten borazanlar ve sahnenin dışından öten alarmlar, alkışlar, ayakları yere vurmalar ve seyircilerin hurra sesleri arasında, kanun kaçakları, doğrulttukları kılıçlarıyla sayıca kendilerinden yirmi kat üstün düşmanla savaşmak üzere ilerlediler. Göze batan melodrama ve yazar Schiller'in Moor'un kanun kaçaklarına karşı ortaya koyduğu, fazlasıyla aşikâr askerî eşitsizliğe rağmen, Lenz etkilenmişti.

Kısa bir göz atış onu subay arkadaşlarının da kendisi kadar etkilendiklerine ikna etti. Şimdi Böning veya Biedenfeld –hatta Tiedemann– askerleri ve milisi kanun kaçaklarını örnek almaya davet etse, herkes tüfeğini alıp adam gibi adamların, gerçek adamların yalnızca Bohemya'nın erişilmez ormanlarında bulunmadığını gösterirdi. Bönning bir şeyler mırıldanıp burnunu siliyordu. Tiedemann sahneye fırlamış, Corvin'in elini sıkıyor ve oyuncuları tebrik ediyordu. Yeniden bir alkış tufanı koptu. Kahırlı Kontes Amalia rolünde son derece güzel ve çekici görünen Lenore, Lenz'in, Corvin-Wiersbitzki'nin yönetmenliğinin bir parçası olduğundan kızgın bir şekilde kuşkulandığı çiçekleri alıyordu. Arka planda alarmlar ve çarpışma gürültüsü, sözde devam eden savaşa gerçekçilik katmak için devam ediyordu.

Lenz donakaldı.

Bunlar sahne sesleri değildi! Bir anda üzerinden, ensesinden parmak uçlarına kadar bir ürperti geçti: Peki, neydi bu sesler? Uzaktaki bir fırtınanın yankıları mı? Fakat gök gürültüsü fazlasıyla tekdüze, fazlasıyla sürekli, fazlasıyla düzenliydi...

Alkışlar ve konuşmalar kesildi. Dekor değiştirenler Bohemya ormanlarının mukavva ağaçlarını bırakıp dinlediler. Sahne görevi gören iskeleden Schlossplatz'ın diğer ucuna kadar bütün hareket, düzenli ordunun ve milisin mavileri, şapka ve miğferlerin pirinci, atkı ve başlıkların kızılları, sarıları, açık eflatunları, morları, sivil silindir şapkaların grileri, kahverengileri ve siyahlarına kadar bütün renkler askıda kalmıştı. Lenz ensesinden ter aktığını hissetti. Batıdan beyaz saçaklı bir bulut dalga dalga yükseliyor, ani bir güneş ışınıyla deliniyor, boşluğu düz çizgiler yarıyordu.

Bir atlı parke taşlı meydana dörtnala geldi, ona bir yol açıldı. Lenz kuşku götürmez havuç renkli saçı gördü. Hâlâ Kont Moor'un erik renkli kostümü içinde olan Fidel Frei, hayvanını ve peruğunu sımsıkı tutuyordu. "Sigel!.." sesi anormal bir şekilde tizdi. "Sigel geliyor! Bunlar onun topları! Sigel yakında! Hurra!"

Meydan ufalanan partiküllere ayrıldı. Ya atından düşen ya da coşkulu ellerin sürükleyip uzaklaştırdığı binici ortadan kaybolmuştu. Yalnızca hayvanın başı, panikten büyümüş gözleriyle, keşmekeşin üzerinde kalmaya çalışıyordu.

Lenz, Lenore'yi bulmaya çalıştı, ama bu imkânsızdı. Akın halinde ilerleyen kalabalık onu Heilig'e fırlattı. Bir koçbaşı gibi ilerleyen Heilig nereye gitmek istediğini bilir gibiydi. Lenz onun peşine takıldı ve baskı azalıp kitle surların gözetleme için uygun şu ya da bu noktasına yöneldikten sonra da onunla kaldı.

Sonradan Lenz, Ren Kapısı'na ulaşıncaya ve mazgallı siperlerin arkasındaki gözetleme yerine tırmanana kadar Heilig ile onun arasında geçen tek bir sözü bile hatırlamadı. Adamın yüzü gereksiz müdahaleye karşı kepenklerini indirmişti.

"Bunun ne olduğunu düşünüyorsun?" diye sordu Lenz sonunda.

Heilig'in eli büyük, ince memeli kulağının arkasında çanak gibiydi. Lenz'in sorusu cevapsız kaldı. Heilig etrafında toplanmış kişilerin de farkında değildi: Siviller ve askerler destek ordusunun ilk parıltılarını bekliyorlardı.

Lenz uzaktaki silahlarla ilgili haberler için kapıyı aralık bırakırken kalp atışlarını sayıyordu: Her on ila on bir saniyede bir peş peşe ateş eden, ağır kalibreli birçok batarya; cephanenin gereksiz harcanmasına önem verilmeksizin yoğun bir yaylım ateşi açmıştı. Eh, topçu birliği her zaman direnişçi ordunun belkemiği ve gücü olmuştu. Bir askerin o silahlardan birini kullanabilmesi için düşünen bir adam olması gerekirdi ve düşünen bir adam da yarı devrimciydi. On bir, on iki, on üç, on dört... Lenz'in kalbi hızla çarpmaya başladı. Ateş neden kesilmişti? Hedefine bu kadar yakınken, Sigel'in ordusu durur, tereddüt eder, döner miydi?..

Beyaz kenarlı bulut çözülmüş, yerini kendinden emin olmayan bir gökyüzünün yeknesak belirsizliğine bırakmıştı. Ren Kapısı'ndaki askerler kısık seslerle konuşuyorlardı.

Heilig incelemesinin içinden sıyrıldı. "Bütün o beyinsiz, acemice, yassı kafalı fikirler!" dedi, sesi garip bir şekilde çatlak. "O topların sesini getiren rüzgâr güneybatıdan geldi. Fakat Sigel güneydoğudan veya doğudan yanaşacaktır. Ya da Ren'in öte yakasındaki Fransa hariç herhangi bir yerden... Biz Strasbourg'un kale toplarının atış talimlerini duyduk..."

Bir anda dinleyicileri olduğunun bilincine varıp konuşmayı kesti.

Ren Kapısı'ndan yola koyulup Sınır Kontu Sarayına doğru geldikleri yoldan geri döndüler. "Acele etsek iyi olur!" dedi Heilig.

Lenz ağzındaki acı tattan kurtulmak için tükürdü.

"Üçüncü perdeyi kaçırmak istemiyorum," dedi Heilig, hızını kesmeden.

Lenz'in aklına ne üçüncü perde, ne de oyun gelmişti. Fidel Frei komik atının üstünde, Lenz'in meslektaşı Schiller tarafından yaratılmış güzel düşleri dağıtan bir gerçekçilik pusulası sunmuştu. Ve parçaları tekrar birleştirmek için Corvin-Wiersbitzki veya Comlossy'den, hatta Lenore'den daha usta oyunculara ihtiyaç vardı.

"Bu benim gördüğüm ilk tiyatro oyunu," diye bilgi veriyordu Heilig. "Ben askerlerin çoğundan daha iyi durumda olsam da, tiyatro bize göre değildi... Şu Franz Moor gibi insanlar olduğuna inanabiliyor musun? Ve zavallı Amalia gibi?.. Ne güzeldi! Söylediği bazı sözler insanın içine işliyordu..."

Yandan Heilig'in yüzüne bakınca, onun, tam bitmemiş askerî işlerin nasıl bir şekilde bitirilmesi gerekiyorsa, oyunun da devam etmesi gerektiğine ikna olmuş olduğunu fark etti. Yoksa Heilig de mi rol yapıyordu? Heilig, üçüncü perdenin Schiller'inkinden çok farklı olacağını mı bekliyordu?

Fakat Heilig hâlâ sakin sakin oyunla ilgili konuşuyordu. "Bana çok güç görünen fikirlerin elli yıl önce bir şair tarafından yazıldığını ve burada, Rastatt'ta olanların yalnızca bize olan bir şey olmadığını, çok gerilere dayanan ve geleceğe kadar uzanan bir hikâyenin parçası olduğunu düşününce..."

Sınır Kontu Sarayına yaklaşırlarken kargaşaya ve kıyamete dönüşen gürültüye tepkisizliğine bakılırsa sağır olmalıydı; elini Lenz'in omzuna koydu.

"Sana bunu neden anlatıyorum, Lenz kardeş? Seninle Türkenlouis'in aynı köşesinde oturup aynı kızları sıkıştırdığımız için mi? Yoksa sende, benim gibi insanların ne hissettiklerini söyleyecek yetenek ve eğitim olduğu için mi? Lanet olsun... bilmiyorum..."

Şimdi Lenz'i de kendisiyle aynı tempoda gitmeye zorlayan eliyle, neredeyse koşar gibiydi. "Ne şanslısın!" diyordu. "Ne şanslı..."

Sonra elini çekti.

Lenz, Heilig'in başının ve omuzlarının bir savaş alanı haline gelen Schlossplatz'ın üzerinde alçalıp yükseldiğini gördü. O andan itibaren Lenz, zıvanadan çıkmış, her türlü ölçüyü kaçırmış, çılgın bir genel kavganın acı tahterevallisinden kendini korumanın derdine düşmüştü.

Sahne çoktan darmadağın olmuştu. Lenore düşüncesi –neredeydi?– zihnini delip geçti. Meydanda sanki kaba, beyaz çuha parçalarından bir kasırga esmiş gibi görünüyordu. İnsanlar çuha için savaşıyor, onu çekiştiriyor, lime lime ediyor, tozun içinde, üzerinde tepiniyorlardı. Orada, ağır bir çuha topunu çeken birkaç milis, kılıçlarıyla üzerlerine gelen, ayırım gözetmeden yüzlerine ve çuha topuna vuran, lanet okuyan yarım düzine piyade tarafından hırpalanıyordu. Diğer yanda, bir milis kıtası saldırıdaydı; papaz tarafından kutsanmış gerçek bir savaş bayrağı kadar pis, kanlı ve yırtık pırtık o şeyden bir parça alabilmek için erişebildikleri bütün askerleri bıçaklıyor ve sopa ile dövüyorlardı. Sarayın yan kanadındaki bir sandık odasından, bazıları sarhoş olan paçoz, sakallı milis askerleri beyaz çuha balyalarını birbiri ardına dışarı atıyorlardı. Balyalar yerde sekerken sökülüyor, çuhanın rulosu açılıyor ve bu barbarlıkta, milis kuvvetlerinin, Baden askeriyesinin gurur ve sevinci olan beyaz, sıcak paltolarının kumaşına saygısızlığını gören askerler daha da öfkeleniyordu. Düzenli ordunun kızgın erleri, yüzlerce milis askerinin sırtlarına giyecek bir gömlekleri bile olmadığını, gönüllülerin açık, çıplak, rüzgâra maruz kale surlarında gece boyu dişlerinin takırdadığını, bu askerlerden çoğuna hükümet tarafından bir battaniye bile verilmemiş olduğunu unutmuştu. Küfürler ve pençeler, karşılıklı yumruklar, geri çekilmeler ve ihanetlerle ilgili, kaybedilen savaşlar ve suya düşen umutlarla ilgili eski küskünlükleri ortaya çıkardı. Lenz'in solundaki ince, çarpık bacaklı bir milis askeri, bir kumaş parçasında delik açarak elle şekil verilmiş üstünkörü bir gömleği üzerinde deniyordu. Kızgın eller onu kaptı ve külhanbeyi dört Ağır Süvarinin kumaşın dört köşesinden çekiştirmesiyle gömlek onun idam ipi oldu. Adam kulakları delen bir sesle çığlık attı; çarpık bacakları kasılıp duruyordu. Lenz'in sağında genç bir asker kaldırım kenarında oturmuş, inliyor, kafasındaki bir

yaradan akan yoğun kan, parmaklarına yayılıyordu. Lenz'in arkasında bir çift sivil leş kargası, fraklarının altına tıkıştırdıkları metrelerce kumaşla kimseye fark ettirmeden sıvıştı. Her yanda, Strasbourg atış taliminin yankılarıyla ilişkili olduğunu Lenz'in son derece net bir şekilde gördüğü bir kavgada –atış taliminin hem tamamlayıcısı hem de doğal sonucu olarak gördüğü kavgada– çılgına dönmüş askerler bir anafora kapılmış sürükleniyordu.

İşte onun kavga edenleri ayırma girişimiyle kargaşanın içine dalmasını engelleyen bu oldu. Bu şok ya da sürpriz değildi. İzlediği şey, devrimin bütünlüğünü yitirişiydi. Hayallerinin, ruhunun derisi soyulmuş eti ortaya çıkana dek, birbiri ardına yanmış bir deri gibi kendisinden soyulup ayrılışını görmüştü. Fakat acılar içinde can çekişmenin bu denli iğrenç olacağını beklememişti: Palyaço Frei atının üstünde, korumaya çalıştığınız tek hayalle alay ediyor; devrimi savunmak için kalmış bir avuç asker, Yakup'un oğulları gibi, bir parça kumaş için kavga ediyor.

Tekerlerin tıngırtısı, emirlerin haykırılışı onu harekete geçirdi. Yine Heilig vardı, takımı sarayın avlusunda bazı hafif topları hazırlıyor ve namlularını askerlerle milisin kapışmasına yönelterek onları mevzilendiriyordu.

Sonra Tiedemann göründü ve Böning.

Ama ne bir çağrı yapılmış, ne de bir silah ateşlenmişti. Kavga aniden, kendiliğinden durdu; bir öfke nöbetinin sırf tükenmişlik nedeniyle durması gibi. Askerlerin çoğu, birbirlerini hırpalamalarının nedeni olan ganimeti kurtarma zahmetine bile girmedi. Yer yer tutkular bir anlığına alevleniyor ve rastgele bir yumruk atılıyor, karşıdakinin yüzüne bir küfür savruluyordu. Fakat yavaş yavaş adamlar yenik düşmüş gibi sessiz sedasız uzaklaştılar ve alanı Heilig'in bataryalarına ve Grandük'ün beyaz çuhasından kalan parçaları toplayan sokak çocukları sürüsüne bıraktılar.

Lenz, başında kör bir ağrı, ayakları kurşun gibi, meydanı ayak sürüyerek geçti. Sahne olarak kullanılmış yerde durdu ve uğradığı yıkıma, tuhaf bir şekilde yana yatmış kanatlara, yırtılmış mukavva ormana, Kont Moor'un malikânesinin ezilmiş mobilyasına keyifsiz bir şekilde baktı. Bu gelişigüzel enkaz sığınağından, soylu Karl'ın zarif,

yırtılmış siyah pantolonunun açıkta bıraktığı bacak kıllarıyla, Yarbay Corvin-Wiersbitzki ortaya çıktı. Onun arkasından her zamankinden daha solgun ve Schiller'in rejisinin nazik Kontes Amalia'dan talep ettiğinden daha dağınık bir saçla Lenore geldi. Acemice bir tereddütten sonra Lenz ona gitti ve ağzında geveledi bir "Müsaadenle!" diyerek, kabarık eteğinin dantellerine yapışmış büyük, çirkin bir örümcek ağını eliyle fırçaladı.

Corvin-Wiersbitzki soğukkanlılığını yeniden kazanmıştı. Dar ceketini çekiştirdi, düzeltti ve "Matmazel Einstein'ı zarar görmeden sizin korumanız altına tekrar getirebildiğim için son derece memnunum, Lenz. Orada bir an için durum oldukça kötü göründü. Böyle bir şey hiç görmedim! Duyulanın arkadaşımız Sigel'in topları olmadığı haberi geldiğinde..."

"Biliyorum, Yarbay." Lenz, durumun gerektirdiği ironiyle eğlenemeyecek durumda olduğundan kısaca başını salladı. "Durumu tüm detaylarıyla biliyorum. Ve şimdi, izin verirseniz, Matmazel Einstein'a rahatsız edilmeden dinlenebileceği ve bu aptalca sıkıntıyı atlatabileceği bir yere kadar refakat etmek istiyorum."

Kabarık eteği daha fazla yanaşmasına izin vermediğinden Lenore'yi elinden tuttu ve Corvin-Wiersbitzki'yi bu teatral ihtişamın döküntüleri arasında bıraktı.

Çoktandır beklenen yağmur gelmiş, dev damlalar, kuşatanları ve kuşatılanları korunmaya zorlamıştı. Sonradan, bu yağmur, bütün gece sürecek gibi görünen bir çiselemeye dönüştü.

Lenore ekmeği dilimledi, kendisine ve Lenz'e adil bir şekilde pay etti. İştahı olmadığını iddia ederek zaten azıcık olan etin çoğunu Lenz'e verdi.

"Mecbur kalmadıkça kendini açlıktan öldürmenin bir anlamı yok," diye itiraz etti Lenz. Eti daha eşit bir şekilde bölüştürdü ve sürahiden bira koydu. Bira kalede bolca bulunuyordu. Birayı mayalamak için gerekli şerbetçiotu, malt ve daha başka neye ihtiyaç duyuluyorsa, sınırsız görünüyordu. Alt kattan, kasabaları ve köyleri Prusyalılar ta-

rafından işgal edilmiş ve şimdi evde konaklayan milis askerlerinin kısık sesleri geliyordu.

Lenz düşünceli bir şekilde çiğniyordu. Aşağıdaki mırıltılar, dışarıdaki yağmurun pıtırtısı, bu oturma odasının rahatlığı, Şam kumaşıyla kaplı ve üzerinde altın çerçeveli tabaklar ile ağır gümüşler bulunan küçük masa, hep birlikte, felaketin ortasında sıcacık, bir rahatlık köşesi, bütün o sarsak temeline rağmen Lenz'in hoşlanmaya başladığı ve bütün bu yapı çöktüğünde muhtemelen özleyeceği bir sıcaklık ve hoşnutluk yaratmıştı. Lenz bu düzenli, aile tarzı yaşama bağımlı hale gelmiş olmalıydı!.. Bu haylazı evcilleştirmek Lenore'nin ne kadar zamanını almıştı? On gün? İki hafta? Bu kaçınılmaz bir süreç miydi? Kasaba ile kaleyi birleştiren bu kuşatma muharebesi Hektor'u Andromakhe ile sıcacık ev rutinine mi yöneltmişti?

"Biraz konuşalım mı?" dedi Lenore.

Lenz sorgulayarak baktı. Üzerinde sahne kostümü yerine rahat bir elbise vardı ve saçlarına yeniden şekil vermişti. Saçları doğum günü gecesinde Türkenlouis'i ziyaret ettiği zamanki gibi görünüyordu; ortadan ayrılmış ve ince ensesi ile yüzünün şeklini, büyük, koyu, canlı gözlerini vurgulayacak şekilde, yumuşak bir topuzla arkada toplanmıştı. Fakat enerjisi ve keskin zekâsıyla bir sonraki adımda ne yapacağını bilmeyen, bütün garnizonun subaylarını parmağında oynatan, erkek dünyası onun heveslerine uyum sağlamayı reddettiğinde huysuzlanan o doğum günü akşamının genç kızı, artık bir kadın olmuştu.

"Şu Corvin..." dedi Lenz kaçamak bir şekilde. "Sanırım ben gerçekten kızdım."

"Ah, Corvin." Elinin küçük bir hareketiyle işini bitirdi. "Kendisi ve benim için, o oyuğu çok çabuk bir şekilde buldu. Bu onun zekâsını gösteriyor. Ama içinde fazla uzun kaldı."

"Eşlik etmek için, şüphesiz," dedi Lenz. Kendisi de karışıklığı bastırmak için hiçbir şey yapmamış olsa ve Corvin'inki gibi bir mazereti –narin, savunmasız bir genç hanımı koruma mazereti– olmasa da, Lenore'nin Corvin hakkındaki yargısı karşısında haince bir memnuniyet hissetti.

"Benim seninle konuşmak istediğim konu bambaşka," diye devam etti Lenore.

Bakışları, üzerine incecik tereyağı sürdüğü ekmek diliminin üzerinde kaldı. Lenz iç çekti. Aptalın pek az sürecek huzuru! Hektor'u beşiğin kenarına bağlamaya çalışan Andromakhe. İşte olacak olan buydu... Şanslı Lenz, demişti Heilig ona.

Lenore'nin eline uzandı. Ama Lenore konuşmaya başlamıştı, "Rastatt düştüğünde bizim halimiz ne olacak, Andreas?"

"Bunu neden soruyorsun?" diye sordu ve kendi saçma sapan sorusu karşısında suratını ekşitti.

"Corvin'le özel görüşmemiz," diye yanıtladı Lenore.

"Ah!"

"Etrafımda bütün o çarpışma ve yaygarayla o uydurma sığınakta onunla çömelirken bunu düşündüm –ilk kez de değil. Ama bu hiçbir zaman bu kadar yakın ve bu kadar gerçek görünmemişti. Hep aklımdasın, Andreas –sen ve ben."

"Pekâlâ," dedi Lenz, pek de kendinden emin olmadan, "ben öldürülmüş olsaydım ne olacaktı –Neckar nehrinde, Waghäusel'de, Murg boyunca uzanan köylerden herhangi birinde?"

"Bu başka bir şey!"

"Neden?"

Lenore tabağını parmaklıyordu. Lenz'in içinden minik bir heyecan dalgası geçti: onun ince, konik parmakları. Damarlarında binlerce yıllık kültürün sezgisel bilgeliği ve içgüdülerinin ona öğretmediklerini hızlıca öğrenmek için aynı şekilde doğuştan gelen bir yetenek vardı.

"Neden?" diye tekrarladı Lenz'in sorusunu ve ona ciddi bir yüzle baktı. Lenz bekledi: ilmiği hazırlayan Andromakhe. Ama bir şekilde tatsız gelmiyordu.

"Çünkü..." diye duraksadı Lenore. İnsan bu tür şeyleri genellikle konuşmazdı, hatta ima yoluyla bile. "Karlsruhe –Dul Steeg'in tavan arasındaki oda– bir denemeydi. Şimdi birlikte yaşıyoruz."

Lenz kaşlarını çattı. Evet, sevgilim, biliyorum, her şeyi biliyorum, bana anlatmak zorunda değilsin ve ben bunun için mutluyum, çok mutlu, diyemedi...

"Ve şimdi ileriyi planlayabileceğimiz için," diye sözünü tamamladı Lenore. Ve gözleri sorgularken, "Teslim olma olasılığı için plan."

Bu söz Lenz'i ürküttü.

"Andreas..." Lenore'nin yüzünden bir acı dalgası geçti, sesi hassaslaştı. "...bu temkinli yaklaşımıma içerlememelisin. İyi nedenleri var..."

"Eminim."

Lenore durdu.

'İlmiği çeken Andromakhe,' diye düşündü Lenz. Ve sorguladı, "Hangi nedenler?"

"Sülükler."

Sülükler, diye düşündü, pek anlamayarak. Ve bir çocuk değil, çocuğumuz... "Sülükler?"

"Sülükler," diye doğruladı Lenore. "Ve buz. Ve bazı mektuplar."

Lenz biranın kalanını bardağına döktü. Tatsızdı.

Lenore'nin sesi yine sakindi. "Birkaç gün önce, hastanenin sülük stoku tükendi. Doktor Walcher sülüklerin mucizeler yarattığına inandığından değil, ama yardımcı olduklarını hissediyor ve onları kullanıyor. Tiedemann'a raporunda bu konudan söz etti. Doktor Walcher'den anladığıma göre, Tiedemann bir şey yapacağını ve bunun Prusya'nın niyetini ve insanlığını sınamak için mükemmel bir fırsat olacağını söylemiş..."

Lenz burnundan soluyordu. "Bunların yeterince sınandığını sanıyordum."

"Ve dün," dedi Lenore elinden geldiğince sakin bir şekilde, "bize taze sülükler geldi."

"Sülükler bayrak taşımaz," diye itiraz etti Lenz, "menşeleri de belli değildir. Murg nehrinden gayet normal bir şekilde avlanabilirler. Nehrin bir kısmı da bu surların içinden akıyor, değil mi?"

"Tiedemann'a herhangi bir rapor verilmeden o kaynak denendi."

"Buzdan söz ettin. Mektuplardan."

"Dün kalenin mahzeninden Prusya karargâhına iki vagon dolusu buz, bir de Otuzuncu Burç'ta tutulan iki Prusyalı tutsağın gittiğini bilmiyor musun?"

"Sülüklere karşılık olarak mı?"

Lenore omuzlarını silkti.

"Anlaşılan düşündüğüm kadar iyi bir gazeteci değilim." Lenz'in ağzındaki çizgiler derinleşti. "Bu sessiz cömertlik yarışını ilk kez duyuyorum... Peki ya mektuplar?"

"Corvin'e sor. Biz saklanırken bildikleriyle beni etkileme çabası içinde anlattı. Anlaşılan o ki, sülüklerle bazı mektuplar gelmiş ve buzlarla gitmiş..."

Lenz kafasını netleştirme gayretiyle salladı. Gerçekler bir kalıba oturmuyordu. Ya da, çok büyük ihtimalle, o kalıp öyle muazzam bir büyüklükteydi ki, aklı onun genişliğini kabul etmeyi reddediyordu. Strasbourg topları, Schlossplatz üzerine saçılan beyaz çuha, sülükler, mektuplar. Son göründü, Lenz kardeş; duyarlı Andromakhe, Hektor'u Aşil'in savaş arabasının arkasında, Truva'nın kumlarının içinde yüzükoyun sürüklenmekten korumaya çalışıyordu.

"Ne yapmamı öneriyorsun?" dedi Lenz ve onun yanıtını beklemeden devam etti: "Bu üniformayı çıkarıp bir deliğin içinde saklanmamı mı? Bu kalede altı bin kişiyiz. Altı bin delik var mı?"

"Bunu söylemiyorum," diye Lenz'i sakinleştirmeye çalıştı Lenore. "Yalnızca düşünmeliyiz diyorum; bir yol bulmak için birlikte düşünmeliyiz."

"Ben özel bir yolu hak ediyor muyum?" diye sordu Lenz sert bir sesle, onu insafsızca cezalandırdığını duyumsayarak. "Birkaç tekerlemeli şarkı yazdığım için mi bu kadar kıymetliyim? Yoksa Matmazel Einstein benimle evlenmeyi istiyor diye mi? Yoksa..."

Durdu. Lenore'nin gözleri dolmuştu. Nedense, üst perdeden sıraladığı soylu ilkeler kendisine kuşkulu görünmüştü. İkna edilmek mi istiyordu?

Lenore'nin alıkoyduğu yaşlı kâhya kadın sofrayı toplamak için içeri girdi. Ertesi gün yapacağı yemekleri ve yarım düzine başka ayrıntıyı öğrenmek istiyordu. Lenz doğrulup pencereden yağmurlu, kararan caddeye kaşlarını çatarak bakarken, Lenore doğal görünme çabası içinde, fazlasıyla parlak bir neşeyle soruları yanıtlıyordu.

"Andreas!" dedi yumuşakça.

Kâhya kadın gitmişti.

"Keşke aramızdaki bu meselelerin bahsini açmasaydım," dedi Lenore. "Bazen benim çevremdeki çoğu genç kadın gibi hayattan korunurum nasılsa, diye düşünüyorum..."

Lenz, ellerini kaldırdı, sonra tekrar indirerek ona baktı.

Lenore, Lenz'in yanına geldi, kolunu onun beline, başını omzuna koydu. Lenz bu yükümlülükler dünyasında kendisini sefil bir şekilde yetersiz hissediyordu. Onun, Türkenlouis günlerinden manevi kuzeni olan François Villon, böyle bir durumda, her türlü bağı üzerinden atıp sarhoş olurdu. Fakat bu on dokuzuncu yüzyılın ortasıydı, farklı bir çağdı ve Üstat Villon devrimci liderliğin olduğu kadar aile sorunlarının da dışında kalmıştı. Darağacına giden pek çok yol olduğunu düşündü Lenz... Lenore ağlıyor muydu?

Lenz için konuşmak güçtü. "Şu anda hiçbir şeye karar verecek durumda değilim. Bu akşamki kadro toplantısından sonra, belki... Sen evde mi olacaksın?"

"Ben görevdeyim." Yüzünü Lenz'e döndü. "Lütfen, anlamaya çalış. Ben de kontrolü yitirmemek için elimden geleni yapıyorum."

Evin zilinin keskin sesi konuşmalarını kesti. Lenz dudaklarını Lenore'ninkilere bastırdı ve onun içinden geçen anlık titreyişi hissetti.

"Andreas..." Gözleri Lenz'in gözlerini yakalamaya çalışıyordu. "... sana söylemek zorunda olduğum bir şey daha var."

Lenz kaşlarını çattı. Odanın kapısı açıldı. Kâhya duyurdu, "Herr Comlossy!" ve Lenore Lenz'den ayrılırken özür mahiyetinde durakladı. "Herr Comlossy, Yüzbaşı Lenz ile görüşmek istiyor."

Merdivenlerden çıkan Comlossy soluk soluğa kalmıştı. Şemsiyesinin ucundan sular damlayarak ve bu uygunsuz saatte ani gelişi için ayaküstü özür dileyerek kâhyayı aceleyle geçti. Sonra kendi kendisine, dünyada Lenz'e açacağından daha fazla sorun olduğunu hatırlattı. Konuşurken ağır bir gülümseme sade yüzünü aydınlattı: "Sevgili Matmazel Einstein, oyunu yarıda kesen o talihsiz olay, Amalia rolündeki performansınızın beni ne kadar etkilediğini söyleme şansını elimden aldı." Lenore'nin başlamak üzere olan itirazı karşısında parmağını salladı. "Korkarım, benim oyunum sizinkinin yanında sönük kaldı."

"Ben rolünüzü harika bir şekilde oynadığınızı düşünüyorum," dedi Leonore. Lenz, suratı asık, sessiz kalmıştı.

"Tekrar oynamalıyız," dedi Comlossy, "*bütün* oyunu." Şemsiyesinin ucunda küçük bir su birikintisi oluşmuştu. "Bu öğleden sonra kargaşayı engellemek için gerçekten de çalıştım," diye ilave etti.

"İzninizle..." dedi Lenz. Comlossy'nin elinden şemsiyeyi ve şapkayı alıp özürlerin tekrarını kısa kesti. Ona paltosunu çıkarmakta yardımcı olup her şeyi, kapıda beklemekte olan kâhyaya verdi. Ona dönerek tasarladığından daha sert bir sesle, "Korkarım, bu öğleden sonra çok saf bir tiyatro oyununun amatör performansından çok daha fazla şey bozuldu," dedi.

"Tam da bu yüzden, izninizi istemeden ziyaretinize geldim," diye yanıtladı Comlossy sakince ve çiçekli yeleğinin cebinde enfiye kutusunu arandı.

"Bira içer misiniz?" diye teklif etti Lenore. "Ya da çay? Lütfen oturun."

"Teşekkürler." Comlossy yavaşça bir sandalyeye oturdu. "Zahmet etmeyin. İzninizle." Enfiye kutusunu açtı.

Lenz'in bakışı Comlossy'nin koca göbeğini çevreleyen çiçekli yeleğine takılmıştı. 'Kader,' diye düşündü, 'kendisini garip şekillerde gösteriyor.' Comlossy konuşmaya başlamadan o bu adamın neden gelmiş olduğunu biliyordu: Lenore'nin yaptığı gibi, onu talep etmek için. Lenz bir zamanlar görmüş olduğu bir kilise sunağındaki *Talepler* adlı alegoriyi düşündü –güçlü renklerle boyanmış ahşap oymada, dev elleri olan, patlak gözlü adam kendisini farklı yönlerden çekiştiren, sert hatlara sahip yaratıklara endişeyle bakıyordu. Comlossy'nin, "Benimle aynı fikirde misiniz, Yurttaş Lenz?" diye sorduğunu duydu.

"Tabii," diye yanıtladı, gözlerini kırpıştırarak.

"Bu geç saatte biz Rastatt'ı ve demokrasiyi kurtarmak istiyorsak, üyeleri devrimci düzeni sürdürecek en köktenci tedbirlerden kaçınmayacak, sıkı, disiplinli, sadık bir örgütlenme yaratmalıyız!.." Comlossy dizine vurdukça enerji saçıyor gibi görünüyordu. "Bir kulüp! Cumhuriyetçi bir kulüp! Gustav Struve'nin Karlsruhe'de bizden istediği Kararlı İlerleme için oluşturulan yavan gevezelik derneği türünden bir şey değil ama...! Hayır, kamusal yaşamın her yönünü, erzakın her gramını, her savunma karakolunu ve Yurttaş Tiedemann tarafından yapılanlar dahil, her eylemi kontrol eden, asayişi temin için kurulan bir örgüt. Şu mektuplar..."

Comlossy mektupları biliyordu.

"Sülükler..."

Sülükleri de biliyordu. Bilgilendirilmişti.

"Beyaz çuha..." dediğini duydu Lenz onun. "...Kargaşa..."

Lenz başını salladı.

"Nereye kadar, soruyorum size, Yurttaş Lenz! Her şeyin elimizden kayıp gitmesine izin verecek miyiz?"

Robespierre, diye düşündü Lenz. Bir an için bu Rastatt şemsiye imalatçısının kararlılığını ve içsel kuşkusuzluğunu kıskandı. Robespierre'inkilerin de tek makul yöntemler olduğunu biliyordu. Fakat Robespierre'in faaliyet alanı fokur fokur kaynayan bütün bir ülkeydi, tek bir küçük, morali bozuk kale değildi...

"Bu kale elde tutulabilir!" Comlossy yine dizine vurdu. "Ve bu, Alman gericiliğinin etindeki diken ve Almanya'da –sonrasında da bütün Avrupa'da– devrimi yeniden canlandıracak kıvılcım olabilir!"

"Bugün olanlardan sonra bile mi?" dedi Lenz.

Lenore kıpırdandı, ama hiçbir şey söylemedi. Lenz'e öyle geliyordu ki Lenore'nin bir parçası inanmak istiyor ve Comlossy'nin düz çizgisinden, tüm zorluklara rağmen koruduğu kararlılığından etkileniyordu.

"Bugün olanlardan sonra bile!" Comlossy'nin bakışları sertleşmişti. "Ben bu kalenin yönetim kadrosunun bir üyesi değilim. Savaş meclisinde sesim yok. Ancak askerî liderlerin en azından bir kısmının desteği olmaksızın ihtiyacımız olan örgütlenmeyi yaratamayız. Ben birkaçının etkin katılımını isterim. Yardımcı olur musunuz, Yurttaş Lenz? Bu teklifi getirip onları ikna eder misiniz?"

Lenz, Lenore'nin endişeli bakışını, sıkılmış dudaklarını gördü. Lenore aniden solmuş görünüyordu ve Lenz onun midesinden tekrar hastalanmasından korktu.

"Peki, peki..." Comlossy'nin tutkusu zayıflıyordu. Halinde tavrında polisin şüphesini çekebilecek hiçbir şey olmayan, kararlılık yönünden kendi halinde, iyi niyetli bir kasabalıya dönüştü. "Sanırım, sizi bütünüyle ikna edemedim..."

"Hayır, ettiniz!"

"İşbirliği yapacaksınız, Yurttaş Lenz, değil mi?"

"Ben hiç reddettim mi?" diye sordu Lenz yorgun bir şekilde.

Comlossy doğruldu. "Biraz inancınız olsun! İnanç, onsuz en iyi örgütlerin bile başarısız olacağı vazgeçilmez manevi değerdir. Ve unutmayın..." Lenz kadar Lenore'ye de hitap ediyor gibiydi. "Rastatt yenilgiyle elden gitse bile, ileride olacak çarpışmaların yönünü ve sonucunu bu yenilginin tarzı belirleyecektir."

"Ama biz dünyaya bir kez geliyor, yalnızca bir kez yaşıyoruz."

Lenz, Lenore'nin yabancı, neredeyse düşmanca ses tonuna şaşırıp döndü.

Comlossy eğildi. "Korkarım, fazla uzun kaldım, Matmazel."

"Hayır, hayır!" dedi Lenore onu temin etmek için aceleyle. Giysisinin kolundan mendilini çıkardı ve gergin bir şekilde çekiştirdi. "Üzgünüm... Andreas sizi desteklemeli. Bu yalnızca... çok korkunç..."

Pencereye yürüdü ve sırtı iki erkeğe dönük, orada durdu. Lenz onun hıçkırığını duyduğunu sandı. Fakat Lenore ona döndüğünde gözleri kuruydu ve yüzü her türlü duyguya kapalıydı.

Lenz konuşurken, geçmişinden bir şeyi yeniden yaşıyormuş gibi tüyler ürpertici bir duyguya kapıldı. Bu duygu kesinliğe ulaştı. Günü ve olay yerini hatırladı. Kendisinin ya da Comlossy'nin fikirlerinin fiilî bir tekrar olduğunun bilincine vardı: siyasi kulüp, halk mitingi, sivil ve askerî faaliyetlerin denetlenmesi, *teröre* başvurulması... Fakat şimdi her şey iç içeydi ve boyutlar daralmıştı: Karlsruhe'nin Belediye Sarayındaki huzursuz toplantıdan Sınır Kontu Rastatt Sarayındaki bu küçük, barok tarzındaki, sırmalı odasına; mekân olarak, savaş alanında bir orduyla bütün Baden emrinize amadeyken bütünüyle kuşatılmış, çekişmelerle dolu bir kaleye; zaman olarak, kronik bir hastalığın ağır ilerleyen sürecinden dörtnala ilerleyen veremin ölüm döşeğine.

Onu baştan sona, nezaketle dinlediler. Lenz, duygudaşlıkları ne düzeyde olursa olsun, gruptaki herkesin onun ya da Comlossy'nin önerisini dinlemekten hoşnut oldukları hissine kapıldı. Bu gece yüzleşecekleri gerçek anını erteliyordu.

Bitirdiği zaman bir sessizlik oldu.

"Bu öğleden sonra yaşanan olayı bir siyasi kulübün yokluğuyla açıklamak tabii ki yetersiz kalacaktır," dedi Tiedemann sonunda.

"Strasbourg'dan gelen o bombardıman sesi, göklere yükselen umutlar. Ve sonra..." Parmaklarını şaklattı.

Heilig'in uzun gölgesi masanın üstüne düştü. "Belki de kendi top seslerimizi pek az duyduğumuz için başkalarınınki çok fazla geliyor!"

"Ben de topçuyum!" Corvin zarif bacaklarını üst üste attı. "Merminizi ve barutunuzu havai fişek gibi harcamak çözüm değil. Sizin görüşünüze de katılmıyorum, Lenz, her şeyin elimizden kayıp gitmesine izin verdiğimize, yeterince çaba sarf etmediğimize..."

"Tiyatro oyunları sergiliyoruz," dedi Lenz.

"*Festungsbote*'yi yayınlıyoruz!" diye karşılık verdi Corvin. "Cidden, gelin asıl gerçekleri gözden kaçırmayalım. Biz halkın ve garnizonun fiziksel ve ahlaki yapısını ve bu kalenin askerî gücünü korumayı başardık..."

"Ahlaki yapı!" Böning, askerleri milis kuvvetlerine beyaz çuhayı vermeyi reddetmiş Biedenfeld'e dik dik baktı. "Garnizonumuzun yarısı yırtık pırtık kıyafetler içindeyken ne ahlaki yapısı!"

Biedenfeld parladı. "Garnizonumuzun yarısı ayaklanırken ne ahlaki yapısı!"

"Ahlaki yapı ve askerî güç!" diye ısrar etti Corvin. "Şu ana kadar Prusyalıların bir saldırıya girişmemesini başka nasıl açıklıyorsunuz?"

"Belki de bizim teslim olmamızı bekledikleri içindir!"

Biedenfeld ve Böning hariç, herkes Lenz'e baktı. Lenz yüzünü ateş bastığını hissetti: Onu bunu söylemeye ya da bunu böylesine açıkça söylemeye teşvik eden şey neydi?

Tiedemann'ın yanağı seğiriyordu. "Bir sakıncası yoksa düşüncenizi biraz açıklayabilir misiniz, Yüzbaşı Lenz?"

Fakat Lenz yanıt vermekten kurtulmuştu. Böning ve Biedenfeld dövüşen iki horoz gibi birbirine saldırıyordu.

"Hayır, askerlerinizin soygununa ve hırsızlığına *göz yummayacağım*!" Biedenfeld piposunu masanın üzerine attı; kor halindeki küller muhteşem ahşabın üzerine döküldü. "Eğer milisinizi kontrol edemiyorsanız, Yurttaş Böning, komutayı bunu yapabilen birine bırakın!"

"Devrim iki farklı asker sınıfı bilmez!" Böning yanan purosunu Biedenfeld'e doğrulttu. "Nasıl oluyor da sizin askerlerinizin benim-

kilerden daha iyi kıyafetleri, daha iyi ayakkabıları, kalacak daha iyi yerleri var; nasıl daha iyi besleniyor, daha iyi silahlanıyorlar? Onların yasayı kendi ellerine almasını onaylamıyorum. Ama buna da şaşırmıyorum!"

"Yarbay Corvin'in bizim için sahneye koyduğu, Schiller'in şu güzel oyunu bir yana..." çelik çerçeveli gözlüğünün arkasından Biedenfeld'in gözleri küçümsemeyle kısıldı. "...gerçek hayatta bir kaleyi bir kanun kaçakları çetesiyle koruyamazsınız."

"Kanun kaçakları...!" Böning beyaz yelesini karıştırdı. "Eğer erzakları istifleyip kale surlarının arkasına saklamak sizin tabi olduğunuz yasaysa Yarbay, askerlerim ve ben kanun kaçağı sıfatıyla hareket etmekten onur duyacağız!"

Biedenfeld'in yüzündeki ince kırmızı damarların sayısı artmış görünüyordu. "İstiflemek mi dediniz? Saklamak mı?"

"Evet!" dedi Böning tükürükler saçarak. "İstiflemek! Saklamak!"

Tiedemann masaya güm diye vurdu. "Lanet olsun! Sokaklarda kargaşa! Yönetimde kargaşa! Benim işimi bir başkası üstlensin!.."

Miğferini kafasına bastırdı, sandalyesini geri itti ve uzun adımlarla kapıya doğru yürüdü, fakat Doktor Walcher'in nazik sorgulamasıyla önü kesildi: "Hepiniz size biraz arsenik vermemi ister miydiniz?" Hemen ardından, "Yani, intihar etmeye kararlıysanız, bir tıp insanı olarak size en etkili biçimde yardımcı olabilirim."

"Benden özür dileyeceksiniz, beyefendi!" diye hırladı Biedenfeld, Böning'e.

"Asıl siz özür dileyin!" diye karşılık verdi Böning.

"Biz genel bir biçimde özür dilendiğini varsayıyoruz," dedi Doktor Walcher önceki kadar uysal sesiyle. "Yurttaş Tiedemann! Komutayı yeniden devraldınız."

Tiedemann şamdanların parıltısına doğru gözlerini kırpıştırdı, ağır adımlarla masaya geri yürüdü ve miğferini çıkardı. "Üzgünüm," diye mırıldandı. Bir an için, eski konuşma tarzına döndü: "Başından vurgulamalıydım: Sorumluluk benim ve suçu üstleniyorum: erzakın istiflenmesinin, surların arkasına saklanmasının, disiplinin bozulmasının, her şeyin suçunu..." Sonra canlılığı kayboldu, gözkapakları düştü. "Herhangi bir öneri?"

Lenz bekledi. Diğerleri de öyle. Hakikat anı yaklaşıyordu.

"Büyük çaplı bir hücumda bulunmamız önerildi," diye devam etti Tiedemann tereddütlü bir şekilde.

Önerinin kimlerden geldiğini söylemedi. Şu ya da bu şekilde, yönetici kadronun veya Savaş Konseyinin her toplantısında bu fikir ortaya çıkmış ve bu toplantıların hepsi de bu konuda hiçbir karar verilmeden bitmişti. Lenz, insanların cevaplamayı zamana yaymak istedikleri, mihenk taşı sorulardan biriyle yüz yüze olduğunu biliyordu.

"Şimdi kıtaların aşırı enerjisini gördüğümüze göre," diye şaka yaptı Corvin sonunda, "bazılarımız bir hücumu çekici bulabilir..."

Heilig dev bileklerini ovuşturdu. Biedenfeld, hâlâ suratı asık, asabi bir şekilde piposunu ısırıyordu. Doktor Walcher parlak gözleriyle yüzleri ve tepkileri izliyordu.

"Tabii," diye tamamladı sözünü Corvin, "bir hücum, donumuza kadar her şeyimizi kaybetmemize de yol açabilir."

"Surların arkasında saklanmaktan iyidir!" dedi Böning, sözlerini net bir şekilde Biedenfeld'e hedefleyerek.

Biedenfeld öksürdü, konuşacak oldu, fakat kızgın sessizliğine yeniden döndü.

"Yüzbaşı Lenz?" diye seslendi Tiedemann.

Lenz bakışlarını kaldırdı. Ah, evet –en düşük rütbeli olarak, görüşünü ilkönce açıklaması bekleniyordu. Çok kuvvetli bir anlamsızlık duygusuyla mücadele etti. Bocaladığı için de genel açıklamalara sığındı.

"Savaşları düşmanı yok ederek kazanırsınız," dedi. "Düşmanla karşılaşmadan onu nasıl yok edeceğiz?"

"*Kazanmak* mı dediniz?" diye sorguladı Corvin, yumuşakça.

"Evet, kazanmak!" Lenz'in sesi çatallanmıştı. "Yoksa bizim bilmediğimiz, kazanmamızı imkânsız kılan bazı bilgilere mi sahipsiniz, Yarbay Corvin?"

Lenz birden durdu. Hakikat anı!.. Öyle yapmayı istemeden ya da bu defa öyle yapmayı istemeden, Corvin'i zor bir duruma sürükleyerek buna mecbur bırakmıştı.

Fakat o an bir kez daha ertelendi, sonunda Böning'in sözünün iğneleyici tarafını kavrayıp homurdanan Biedenfeld tarafından, "Bu

surların arkasına saklanmak, ha?" Biedenfeld'in yumruğu piposunun haznesinin etrafını çevirmişti. "Benim alayımın içindeki askerlerin hayatlarını ve kendi hayatımı feda etmenin askerî bir anlamı olduğunda, hayatlarımızı veririz, beyefendi! Sigel'in ordusunun toplarını duyduğumuzda, gerçek topları, kamp ateşlerini gördüğümüzde, gerçek ateşleri, hayatlarımızı veririz! O zamana kadar, her askeri ve her mermiyi -beyaz çuhanın her metresini de- saklayacağım, Albay Böning!"

"Ve o zamana kadar..." Böning geniş kenarlı fötr şapkasını tutmuş, parmaklarıyla yoğuruyordu. "... o zamana kadar kaba etinizin üzerinde oturacak mısınız?"

"Bunun yanıtını verdim, beyefendi!"

"Peki, ya Sigel hiç gelmezse?" dedi Heilig, koyu bir kırmızılık, çenesinden bir atınkini andıran uzun yüzüne yayılırken.

İşte geldi, diye düşündü, o kesin hakikat anı. Sessizlik uzadı. Herkes, saflığı konudan son kaçışı engelleyen ve her geçen saniyeyle falsosunun giderek daha çok farkına varan Heilig'e bakmaktan kaçınmaya çalışıyordu.

Bu durumun içinden çıkamaması Heilig'i soru sormaya devam etmeye zorladı. "Sigel gelmeyi başaramazsa, hiç savaşmayacak mıyız?"

"Fakat iki gözüm!" Tiedemann şiddetle kaşlarını çattı. "Hiç kimse bu ihtimali aklından bile geçirmiyor ki!"

Lenz, Tiedemann'ın performansından utandı. Bir Corvin ya da kendisi bile daha iyi rol yapabilirdi.

Biedenfeld, şimdi ortada olduğundan, durumunu savunmak için konuya girdi. "Hiç kimse mi?" diye soruyordu. "Gerçekten hiç kimse mi? Bu, en yavaş zihinlerin en son bu öğleden sonra yakaladığı, bizim sürekli düşüncemiz değil miydi?.. Ah!" Ah'a mide bulantısını ifade eden bir hareket eşlik etti. "Yan yana savaştık ve yan yana ölmek zorunda kalabiliriz. Tanrı aşkına, gelin, birbirimize karşı dürüst olalım!"

"Şimdi, Biedenfeld kardeş," Doktor Walcher masanın kenarına gelmiş ve yatak ucundan bir hastaya seslenir gibi konuşuyordu, "ben Sigel'in bizi kurtarıp kurtarmayacağını bilmeyi tercih etmiyorum."

Elini Biedenfeld'in apoletine, kılıçla kesilmiş eskisinin yerine takılan, yeni olanına koydu. "Sigel'in gelmesi ya da gelmemesi bizim savunmamızın yürütülmesinde en ufak bir fark yaratmamalı ya da..." Duraksadı. "...kişisel davranışımızda."

"Ben öyle demezdim!"

Walcher döndü. "İtiraz mı ediyorsunuz, Yarbay Corvin?"

"Bizi intihara karşı uyaran siz değil miydiniz, Doktor?" Corvin-Wiersbitzki, Lenz onu tanıyalı beri ilk kez kontrolünü yitirerek, kokulu mendilini buruşturarak gıcırtılı bir şekilde, "Bize ne anlatmaya çalışıyorsunuz, Walcher? Sülük işinin içinde siz de yok muydunuz? Aslında onu başlatan siz değil miydiniz? Sigel'in bizi kurtarıp kurtarmayacağına aldırmadığınızı iddia eden siz!"

"Durun bir dakika! Sülüklerle ilgili duyduğum şey ne?" Sorusunu seslendirirken Biedenfeld'in yüzü derin bir kaş çatışla buruştu: "Burada gerçeği anlatacak biri yok mu?"

Walcher başını eğdi ve ilginç bir şekilde Tiedemann'a baktı. Kimse konuşmuyordu.

"Peki, o zaman..." Biedenfeld, Böning'e doğru yürüdü ve onu dürttü. "...gel, ahbap, çıkalım buradan. Seninle ilgili görüşümü biliyorsun, ama hiç olmazsa dostlarının arkasından iş çevirenlerden değilsin!"

Tiedemann doğruldu. Konuşurken bakışlarını sabit tutmaya çalışıyordu, "Kalmanızı rica ediyorum. Size bir açıklama borçluyum."

"Hem de nasıl!" diye söylendi Böning ve dudaklarının arasında purosuyla ilave etti: "Ama iyi bir açıklama olsa iyi olur!"

"Gerçekten basit," dedi Tiedemann, sözleri zorlukla duyulur bir şekilde. "Bunun raporunu kendi inisiyatifimle size verecektim, ...hemen ardından..."

"Hemen ardından?" diye tekrarladı Corvin, bir kez daha sandalyesinde rahatça oturarak.

"Meselelerin beni memnun edecek şekilde çözülmesinin hemen ardından." Acı çekerek kekeliyordu. Sonra patladı: "Ayrıca, bazılarınız bunu gayet iyi biliyordu!"

"Ah, şimdi..." Corvin acımasızdı. "...biraz önce sorumluluğun bütünüyle size ait olduğunu söylemediniz mi?"

Tiedemann başını eğdi. Duraksayarak açıklamasına başladı: sülükler için Prusyalılarla müzakereleri; Prusyalıların derhal olumlu yanıt vermeleri, uzlaşmacı yaklaşımlarının öncekilerle tamamen tezat oluşturması; bir cömertçe hareketin bir başkasını davet ettiği yolundaki kendi kanaati; Doktor Walcher'in sülüklere ihtiyaç duyduğu kadar Prusyalıların yaralıları için şiddetle ihtiyaç duyduğu çok miktarda buzu kale mahzeninden gönderme kararı; ilave olarak da giderek azalan stoklardan beslenmeleri gereken gereksiz kişiler olan bir çift tutsağı, bir diğer yüce gönüllülük ifadesi olarak, buna eklemesi. Evet, aynı zamanda, Heidelberg'deki ailesine, karısına ve küçük oğluna, babasına ve annesine kişisel bir mektubu iletme fırsatından da yararlanmıştı –herhalde bu anlaşılır bir şeydi?

"Başkalarının da bu surların dışında aileleri var," dedi Biedenfeld soğuk bir şekilde. "Mektuplaşma ayrıcalığınıza onları neden dahil etmediniz?"

Tiedemann sanki soru onun kavrayışını aşıyormuş gibi baktı. Ahlaki çelişkiler içinde kıvranıyordu. Lenz bu adam adına içten içe ürperdi.

"Peki, sonra başka mektuplar oldu mu?" Yine, Corvin'in hafif alaycı sesi.

"Evet, bana General von der Groeben'den gelen bir mesaj. Baden'de her yere seyahat edebilecek iki subayımıza güvenli geçiş belgesi vermeyi teklif etti..." Tiedemann yutkundu. "...direnişçi ordunun artık var olmadığına onları ikna etmek için."

Lenz, gözleri bir şamdana sabitlenmiş, hareketsiz duruyordu. Şamdanı özel bir dikkatle inceliyordu: gümüş işi, üç çatallı ayak, ayrıntılı bir şekilde birbirine bağlanmış kollar. Geri kalan günlerinde bu şamdanın her ayrıntısını hatırlayabilecekti.

"Ve?" dedi Corvin, çizmesinin ucunu bir aşağı bir yukarı savurarak. "Ne öneriyorsunuz?"

"Bu hücumu yapmamızı öneriyorum," diye yanıtladı Tiedemann ölü bir sesle. "Bizzat ben yöneteceğim."

Corvin'in ayağı, vurmayı kesti. Biedenfeld'in elindeki pipo gitmişti. Doktor Walcher dudaklarını nemlendirdi.

Tiedemann haritayı masanın üzerine yaydı. "Mevzilenme şöyle olacak..." diye başladı.

Lenz, Böning'in omzunun üzerinden Rastatt surlarının böbrek şekline, Tiedemann'ın, ötesindeki mıntıka, çaprazlama geçen yol, demiryolu, nehir üzerinde hareket eden parmağına baktı. Fakat Lenz'in dikkati dağılıp duruyordu. Prusyalılar böyle bir teklifte bulunmak için kendilerinden çok emin olmalıydılar! Peki, Corvin neden Tiedemann'ın sırrını ortaya dökmüştü? Korkudan mıydı? Açık arazide yapacağı bu gezinti ona bir şölen kadar çekici göründüğü için mi? Yoksa her iki nedenden dolayı mı?..

Sonra Lenz, Lenore'yi ve ona hamile olup olmadığını sormayı artık ertelememesi gerektiğini düşündü. Andromakhe Hektor'a çocuk vermiş miydi? Hektor onlarda yaşamayı sürdürmüş müydü?

...kadro toplantısından sonra, pestilim çıkmış bir halde matbaaya gittim. Bu kez ihtiyaç duyulandan çok haber vardı; hepsi de rahatsızlık vericiydi. Tiyatro gösterisiyle ilgili övgü dolu bir haber yazdım; Schiller'den Corvin'e kadar herkesi öven. Beyaz çuha ile ilgili çarpışma konusunda, çocukların yalnızca eğlendiklerini ima eden; takriben değil, tam yedi satır; bir de Fransız topçu birliğinin Strazburg'daki talimiyle ilgili kısa, gerçeklere dayalı bir haber. Planlanan Cumhuriyetçi Kulüp hakkında uzun bir başyazı... Profesyonelleşiyorum; kalemimden her biri gerçek olan, her biri gerçeği örten ifadeler dökülüyor...

...boğucu bir gece... Şafakta evdeyim. Geç uyudum, başka bir Prusya bombardımanının yarısına dek. Prusyalılar topçu takviye kuvvetleri, Iffezheim'a doğru mevzilendirilmiş ilave bir batarya getirmişler; bir de mermi yolları tüyler ürpertici bir gürültüye ve mermi düşerken müthiş bir çarpmaya neden olan, ele geçirilmiş bazı eski Baden havanlarını. Friedrich Hisarı'nın topları Iffezheim bataryasının mühimmatla dolu bir cephane arabasını vurup havaya uçurdu, Prusya topçularının rastgele parçalarını havaya saçtı. Batarya ateşi kesti...

...bombardıman, başarılı karşı yaylım ateşi, kaleden çıkma harekâtı için duygusal açıdan iyi bir hazırlık gibi görünüyor. Düzenli ordu ve milis gitmeye hevesli. Evet, *düzenli ordu*!.. Corvin'in açıklaması Biedenfeld'de aksi bir etki yarattı. Biedenfeld'in Karlsruhe Kapısı'nın yanındaki toplanma noktasında, onun seçkin Üçüncü Alay'ının neredeyse bir taburunun başında beklediğini görüyorum...

...Böning beni yanına çağırdı. Bir milis bölüğünün komutanı olacağım. Andromakhe'nin hiç şansı yok; öğle yemeği soğuyacak...

...şu sefil bekleyiş! Güneş tam tepeden vuruyor, neredeyse hiç gölge yok, askerler solmakta. Heilig'in platformda yürüdüğünü görüyorum; başı ve omuzları korkuluğun üzerinde, alanı tarıyor...

...tam iki otuzda, Ludwig Hisarı'nın ve Otuzuncu Burç'un topları.

Adamlarım uyandı, hurralar, tezahürat. Boğazımda bir yumru hissetmemek elimde değil –bizim durumumuzda olan biten her şeyden sonra: bu şevk! Teçhizatlarını, cephanelerini bir kez daha kontrol ediyorum. Askerlerin bazıları dün çalınan beyaz çuhadan kabaca dikilmiş paltolar giyiyordu. Sıcağa rağmen onları arkalarında bırakmayı reddediyorlardı. Demiryolu setinin arkasındaki Prusya bataryaları düzen kurmakta pek başarılı değildi. Ateşleri aralıklıydı ve hiçbir zarar vermiyordu...

...kapı gıcırtıyla açılıyor. Saat üç. Ne bir borazan, ne davullar, ne de bağırışlar; yalnızca el işaretleri; kalın, siyah kemerli girişten hızla geçen askerlerin yankılanan çizmeleri. Sonra bayır –yeşil ve kahverengi yamalar. Kısmen hasat edilmiş tarlaların sarısı. Açık mavi, parlak gökyüzü; harika bir görüş netliği; ufka kadar her şey net. Ufuk! Haftalardır surların içine hapsedilmenin ardından –mesafe; ufuk! Açık araziye çıkıyoruz...

...Tiedemann siyah, yüksek sağrılı bir atın üstünde. Bugün, demiryolu setine ve istasyona doğru eşkin giderken çok yakışıklı görünüyor...

...Bu yolu, her karışını, kenarındaki ağaçları, tren saatlerinde meydana gelen koşuşturmayı...Dere tepe talim yaptırıldığımız, Murg boyunca uzanan bu araziler. Tanrım, işte burada devrimden bir gün önce askerlerin toplantısı olmuştu. Ben iki fıçının üstüne yerleştirilmiş kalasın üzerinden konuşma yapmıştım. Zorla devrimci yapılan, bütün o iriliğine rağmen havalara kaldırılan Thomé'yi hâlâ görebiliyorum. Benim söylediğim şarkı neydi? *O halde davulcu vur davula, vur bir daha! Yeni zamanlar yeni davullar ister...* Bu sözleri Josepha'yla birlikte olduktan sonra yazmıştım. Josepha nerede? O zaman nerede, yeni zaman...

...ter gözlerimi yakıyor. Başı açık, beyaz saçları uçuşan Böning başta, setin karşı tarafına geçtik. Prusya topçu birliği, bir topu geride bırakıp kaçmış. Böning'i işte böyle hatırlamak istiyorum: bacakları açık duruyor, gövde yana dönmüş, dev bir çekici sallayıp o topu deliyor. Ötelerde, Prusya karakollarının geri çekilmiş olduğu koruluktan, sivri uçlu mermilerinin pis ıslığı duyuluyor. İstasyon bütünüyle terk edilmiş görünüyor. Rampa hattında bir lokomotif, dumansız duruyor. Prusyalılar Heilig'in toplarının korkusuyla demiryolu hattını kullanmaya asla cesaret etmediler...

... Niederbühl'den hafif silahların ateşi, şaşkın bağırışlar. Umarım, şu ilerleyen Biedenfeld'in piyadeleridir. Birden, köy kilisesinin kulesinde bir bayrak –kızıl. Rüzgârda dalgalanan saf, güzel bir kızıllık...

...şarabın nereden geldiğini bilmiyorum. Bazıları Niederbühl'den diyor:

bir köylü arabasında birkaç fıçı, ganimet. Askerlerin çoğu mataralarını doldurabildi; sıcak bir gün. Kemerlerde, baş aşağı asılı, ölü tavuklar görüyorum. Vahşi görünüşlü bir adam bağrışan, düzensiz bir domuz ailesini güdüyor. Prusyalılar hâlâ arada bir bize ateş etseler de, çoğumuz otların üzerinde kamp kurduk ve bütün bu olay yavaş yavaş bir kitlesel piknik görünümünü alıyor...

...ben içtim, şişeyi kaldırıp içtim... Askerler iyi huylu... Çıkma harekâtının büyük bir başarı olduğunu düşünüyorlar ve zaferden, Sigel'in o yeni, harika orduyla geleceğinden söz ediyorlar...

...koruluğa yaptığımız saldırıyı, sanki şu anmış gibi, bütün ayrıntılarıyla görüyorum: on dörtten daha büyük olmayan, sopalarını fırıl fırıl döndüren, Prusyalılara anlaşılmaz tehditler savuran, ince yüzünden terler akan, eski püskü gömleği kaburgalarına yapışmış davulcu çocuk. Neredeyse bayırdan bayıra dans eden, hasat edilmiş tarlayı çaprazlama aşan, koruluğa hep daha, daha yaklaşan, kocaman bir sırıtış... koruluğun eteğindeki Rauenthal'dan mızraklar, at, Prusya mızraklı süvarilerinin düz tepeli miğferleri; bir süvari kıtası. İkinci bir süvari kıtası. Her ikisi de saldırı için yayılıyor. Muazzam bir resim; ama biraz sinir bozucu. En ileride olan benim bölüğüm ilk şoku yaşayacak...

...işaret veriyor, sonra bağırıyorum: "Serbest ateş!"

...muazzam resim dağılıyor... darbe anı... şahlanan, sendeleyen atlar... yakın mesafeden tabancam... çığlıklar... kıyım, kılıçları körlemesine saplama... Mızraklı süvariler arkalarını dönüyor...

...davulcu çocuk orada yatıyor, çiğnenmiş, bir mızrakla yere mıhlanmış... mızrağın sapı, sanki genç kalp, yaşamını kendisini delen silaha aktarmışçasına titreyip duruyor... çocuk ölümde, yaşamda göründüğünden de küçük; dişleri son, ölümcül acıyla sonsuza kadar açıkta...

...Mızraklı süvarilerin ikinci kıtası üzerimize geliyor... askerlerim dağılmaya başlıyor... çekilmelerini emrediyorum...

...demiryolu istasyonu ve kuzeyiyle kuzeydoğusundaki iki küçük korunak, bize ihtiyacımız olan tutunma noktasını sağlıyor. Böning tam mevcutlu olmayan bir milis bölüğü getirmiş. Sakin bir şekilde ufak tefek işleri halledip savunmayı örgütlüyor...

...o terk edilmiş lokomotifi çalıştırmaya çalışan iki adam. Eski tanıdık olduğumuz ortaya çıkıyor: Aşağı Laudenbach'taki bozgundan sonra benim Karlsruhe'ye gece yolculuğumdaki lokomotifin ateşçisi ve makinisti. Bugün her şey bana Josepha'yı hatırlatmak için komplo kurmuş... Makinist, "Ah, Asker Kardeş, hâlâ buralarda mısın?" diyor... Ordunun Rastatt'tan son geri çekilme telaşı içinde onun ve ateşçinin lokomotifleriyle bağlantıları kesilmiş, makineyi istasyonda bırakıp kaleye gelmek zorunda kalmışlar ve milise katılmışlar. Onlara lokomotifi çalıştırmanın bir anlamı olmadığını söyleyecek cesaretim yoktu...

...Prusyalılar: mızraklı süvariler, artı onları destekleyen piyadeler... böylesine küçük ölçekli bir çıkma harekâtına karşı böylesine büyük bir gayret... cepheyi yarıp geçmemizin yeni bir ayaklanmaya neden olacağından mı korkuyorlar? Birkaç haftalık işgalleri etrafı bu kadar çabuk alevlenmeye hazır hale mi getirmişti?.. Yukarıda, Niederbühl'deki mücadele de şiddetlenmişti; Biedenfeld'in baskı altında olduğu görülüyor...

...Prusya atağı gelişiyor, yaklaşıyorlar... Bir barakanın köşesinde yarı gizlenmiş Böning öfkeyle purosunu pofurdatıyor. Biz hâlâ ateşi kesmiş durumdayız...

...Yaşasın! Kulakları sağır eden patlamalar; fışkıran toprak fıskiyeleri; askerler düşüyor, atlar kişniyor, yaralılar sürünüyor. Heilig bir yaylım ateşi başlatmış bulunuyor. Prusyalılar kaçıyor, tam bir kargaşa. Böning purosunun ucunu kesiyor. Kendi kale toplarımızın ateş menziline girerken takibimizi kesiyoruz...

...Tiedemann götürülüyor, başı kabaca sargılı. Niederbühl'den bizim mevziimize doğru at üstünde gelirken vurulmuş. Arkamdan birisi, "Ölmek istedi..." diyor. Konuşanın kim olduğunu keşfedemedim, sormak da istemiyorum...

...şimdi lokomotif buharını tüttürüyor. Bacasından beyaz duman kıvrılıp çıkıyor, ateşçi piston kolunun bileziğini yağlıyor, makinist lokomotifin etrafını dolaşıp sanki bir atmış gibi ona hafifçe dokunuyor... sonra platformuna çıkıyor, kumanda kolunu çekmeye başlıyor. Lokomotif hareket ediyor, onu uyarmak istiyorum, Prusya hatlarına yönelmiş durumda... aniden atlıyor, yuvarlanıyor, doğruluyor, giderek daha hızlı bir şekilde alacakaranlığın içine kayarak giden lokomotifine gözlerini dikiyor; hep daha hızlı...

...karanlık. Surlardan ve kale burçlarından kale topları ateşlerini sürdürdü. Prusyalıların kısmen içine girdiği Niederbühl alevler içinde. Alçaktan giden gece bulutlarının kenarları gül rengi. Bizim mıntıkamızda mücadele kesildi ve biz, top mermileri Otuzuncu Burç'tan rüzgâr gibi gelip hedeflerini vururken gösteriyi izlemeye odaklanabiliyoruz. Kilise kulesindeki saat on ikiden vurulunca muazzam bir tezahürat. Bir dakika sonra kule yavaşça çöküyor –bir gümbürtü ve uğultu, sonra hızla yükselen, abartılı kızıl alevler, oradan dalgalanmış bayrağın hatırası...

...kaleye geri çekilmeyi emreden Böning, birisi ona nedenini soruyor. "Çünkü purom kalmadı!"...

...hastanenin leş kokusu. Merdivenleri tökezleyerek çıkıyorum. Büyük, yarı karanlık oda, sıra sıra karyolalar...

...Lenore...

Andreas Lenz'in elyazısıyla, kısmen olaylar sırasında, kısmense olaylardan sonra yazılmış, 16 ve 17 Temmuz 1849 tarihli notlardan.

32. Bölüm

Evlerinde konaklamış olduğum herkesi ziyaret ettim ve her yerde eski görüşlerinin zerre kadar değişmemiş olduğunu gördüm. Aksine, görüşleri daha da keskinleşmişti, fakat bunu göstermeyi göze alamazlardı. Çoğu ne hissettiklerini yüksek sesle söyleyebilecekleri zamanların tekrar geleceğine inanıyordu...

Yazarı bilinmeyen *Badenli Bir Askerin 1849 Ayaklanması Sırasında Bruchsal Hapishanesi'ndeyken Yazdığı Hayat Hikâyesi* kitapçığından alıntı. (Üzerine, "Yüzbaşı Andreas Lenz'e, eski günlerin anısına. H. Christoffel" notu düşülmüştür.)

İnce bir pus gelmiş, parıldayan bir ayna olan gölü matlaştırmıştı. Karşıdaki Fransız sahili ve açık günlerde görülebilen kasabası Evian, güneşte kavrulmuş, titrek havanın içinde çizgilerini kaybediyordu.

Engels ağrıyan gözlerinden gözlüğünü çıkardı ve sandalyesini tentenin gölgesine çekti. Sonuncusundan bir önceki masadaki İngiliz çift, incir çekirdeğini doldurmayacak bir konu hakkında gürültülü bir şekilde konuşan, kanlı canlı, tıknaz bir adamla solgun yüzlü karısı sayılmazsa, teras, sabahın bu geç saatinde boştu.

Garson kız geldi, koyu renkli ve ışıltılı gözlerle Engels'e baktı; gergin bir şekilde onu tartıyor ve siparişini dinlerken olduğu yerde sallanıyordu. Parlak, siyah buklelerinin üzerine takılmış fırfırlı, beyaz başlık ve genç, sıkı göğsünün altındaki beyaz, kolalı önlüğüyle, sanki masasının kenarına konmak için gelmiş, ilk ani harekette cıvıldamaya ya da uçup gitmeye hazır bir kuşu andırıyordu.

"...ve yumurtalarımın da iki buçuk dakika kaynamasını istiyorum," diye sözünü bitirdi Engels. "Bunu aşçıya söylemeyi unutmazsınız değil mi?"

"İki buçuk dakika," diye tekrarladı garson kız arkadan gelen omuz silkişi kadar duygusuz sesiyle, "*La vie soignée*,* ha?"

* *(Fr.)* "Özenli yaşam."

Engels neredeyse o ani hareketi yapacaktı. Fakat İngiliz çift yanlış anlardı. "Ayrıca," dedi, "rica etsem, bana bir kalem ve mürekkep, birkaç da kâğıt getirebilir misiniz?"

"*Mais oui, Monsieur!*"*

Bir koşu gitti.

Kanlı canlı İngiliz adam, Hintli oğlanları ve arkasından salladıkları tüyden yelpazeleri özlemişçesine sıcaktan şikâyet ediyordu. Engels içini çekti: İki evre arasında olmaktan nefret ediyordu –bir iş bitmiş, diğeri daha başlamamış. Bu onu huzursuz ve huysuz yapıyordu. *La vie soignée!* Ne demezsin, bu zoraki tatili yapacak kadar bile parası yoktu!

Kırmızı yüzlü İngiliz adamın karısının sesi, tırnağın camı tırmalarken çıkardığı sesi andırıyordu. Vevey, istenmeyen şeylerle doluydu: dilenciler, yankesiciler, haydutlar. Bunların hepsi nereden gelmişti? Almanya'dan mı? Rezalet! Polis neredeydi?

Adam kendisini mendiliyle yelpazeledi. Polis, dedi aşağılayarak. Kıta Avrupası'ndan ne bekleyebilirsin ki! *The Times*'ta, şu an sınırları içinde bulundukları Vaud Kantonu Hükümetinin kendisini Kızıl, kendi tabirleriyle, sürekli devrim diye adlandırılan bir şeye inananlar topluluğu olarak ilan ettiklerini okumuştu.

Kadın yüzünü buruşturdu.

"Fakat," dedi adam, "burada sterlin İngiltere'dekine oranla iki kat değerli ve Brighton ya da Batı'da kalmaya bizim gücümüz yetmez..."

Engels dinlemeyi bıraktı. İngiliz orta sınıfında dehşet verici bir şey vardı: Hint tepelerinde bağrışan kabile halkını, Manchester pamuklu bez fabrikalarındaki çocukların veremli öksürüklerini ya da nerede olursa olsun, sürekli devrimin risklerini aynı sükûnetle karşılayan insanlar –yeter ki sterlinin alım gücü iki misli olsun. İmparatorlukların malzemesi işte böyle bir şeydi.

Garson kız kahvaltısını getirdi ve onun tam istediği kadar pişirilmiş yumurtalarını soymasını merakla bekleyerek ortalarda dolandı.

Engels yumurtalardan birinin başını kesti.

"İki buçuk dakika kaynamış değil mi?" diye sordu kız. "Olmuş mu?"

---

* *(Fr.)* "Tabii ki, Beyefendi."

Engels bacaklarını uzatarak arkasına yaslandı. Sınırdan İsviçre'nin neredeyse yarısını yürüyerek gelmesine rağmen, kıyafetlerinin düzgünlüğünü korumayı başarmıştı. "*La vie soignée*," diye tekrarladı kıza. "Kesinlikle!"

Kız gırtlaktan gelen bir sesle güldü ve kalçalarının hareketiyle eteğini döndürerek sekti. Engels onu seyretti ve geri dönmesini bekleyerek gülümsedi. Kız çok geçmeden geldi ve Engels'in önüne aynı çevik canlılıkla kalem ve kâğıdı koydu. İngiliz çift yine sığınmacı istilasının tatsızlığından konuşuyor ve sırtında lime lime olmuş mavi Baden ceketiyle oradan geçen birini işaret ediyordu. Engels, göl kıyısında yürüyüp çınar ağaçlarının arasında gözden kaybolan adamın sadece geniş, bodur sırtını gördü.

İştahı kaçmıştı. Tam doğru sürede kaynatılmış olsa da, yumurta tatsızdı. Tabakları itti, kâğıdı önüne çekti, kalemi mürekkebe batırdı ve mürekkebin fazlasını silkeledi. *Vevey, 25 Temmuz 1849*, diye yazmaya başladı ve *Sevgili Bayan Marx*, diye devam etti...

Gözlüğünü yerleştirmek için durdu. Gölün ışıklı yüzünde bir vapur, Lozan'dan gelen sabah vapuru süzülerek gidiyordu. Sorun şu ki, diye düşündü Engels, kişisel deneyimimle daha işim bitmedi. Yenilgiyi akla uygun bir şekilde açıklayabilse bile, kişisel katılımının tortuları hâlâ orada duruyordu. Peki, ne zaman hesapları kapatacak ve meseleye bir son verecek zamanı olacaktı? Vevey'e gelene kadar, Willich'in yürüyüş kolundan kalanlar bir İsviçre kantonundan diğerine geçmişlerdi. Sürekli olarak aralarındaki tartışmalardan ve kendi çözümlemelerinden, birbirlerini suçlamalarından ve kehanetlerinden beslenmeleri, herhangi bir şeyi sonucuna kadar düşünmeyi imkânsız kılıyordu. Tanrı'ya şükür, şimdi dağılıyorlardı. Savaşta son derece soğukkanlı olan, durumu çok çabuk kavrayabilen Willich, içlerindeki en can sıkıcı adam haline gelmiş, sürekli ideolojiden dem vuruyor ve her derde deva sosyalist görüşlerini hararetle anlatıyordu.

Engels içini çekti. Marx'ı, aralarında anında oluşan anlayışı, zihindeki örümcek ağlarını dağıtan birbirini tamamlayıcı uyarıcı düşünmeyi, bakış açısını korumaya yardımcı olan ve *la misère Allemande*'ı* yenmenin en iyi yolu olan tek şeyi –iyi bir kahkahayı– özlemişti.

* *(Fr.)* "Alman sefaleti."

Garson kız geri gelmiş, merakla başını uzatıyordu.

Engels bakışlarını kaldırdı.

"Yazı!" dedi garson kız, dudaklarını bükerek. "Neden yemiyorsunuz? Yoksa yumurtalar pek istediğiniz gibi değil miydi?"

"Sorun yumurtalar değil," dedi Engels.

"Tabii, değil!" dedi garson kız, onun yazdıklarını görmek için yeni bir girişimle. "Sorun sevgi. Evet, anlıyorum. Genç bir erkek... *Onlardan* biri misiniz?"

Sefil mavi ceketi içindeki adam yine geçmişti. Garson kızın başlığını sallayışı onu kastediyordu.

"Evet."

"Ah, *les Prusses*,"* dedi garson kız. "Çok mu korkunçtu?" Cevabı beklemeksizin devam etti, "Bütün bu atışlar, savaşlar ve yürüyüşlerden sonra, aşk için deli olmalısınız. O güzel mi?"

İngiliz adam gürültülü bir şekilde öksürdü.

"Kim güzel mi?"

"Yazdığınız kişi!"

"Ah, şey, evet..." Engels miyop gözlerini kırpıştırdı. "Kocası güzel olduğunu düşünüyor."

"Kocası?" Garson kız kızgın bir şekilde yalpaladı. Yüzünde bir anlık bir kuşkuyla mücadele ediyordu: Müthiş mavi gözleri ve ilginç bir yüzü olan bu genç adam sütü bozuk biri miydi? Yoksa verdiği bilgi müsait olduğunu mu belirtiyordu? İngiliz ısrarla işaret ediyordu. "Evet, evet, geliyorum!" dedi garson kız ve döndü.

Engels kendi kendine güldü. Kalemini bir kez daha mürekkebe batırdı, yazmış olduğu üç kelimeyi okudu, *Sevgili Bayan Marx.* Ve devam etti, *Siz ve Marx benim uzun sessizliğime şaşırmış olmalısınız. En voici les causes...***

Düşündü. *Nedenler...* Garson kızın kendisine vermiş olduğu kâğıda baktı. Uzun sessizliğinin nedenleri, bir zamanlar o askerin kendisinden yapmasını istediği, bir gün yazabileceği bütün bir kitaptı. Bunlar birkaç satıra nasıl sığdırılırdı? Marx'a yazmamıştı, çünkü Prusyalılar Palatina'nın sınır kasabası Homburg'u alınca Paris'le

* *(Fr.)* "Prusyalılar."

** *(Fr.)* "İşte [sessizliğimin] nedenleri."

iletişim kesilmişti. Yazmamıştı, çünkü demokratların bocalamaları konusunda Marx'ın ve kendisinin bütün çekincelerine karşın, kavganın içine girme arzusuna karşı koyamamış ve içine girince de rapor vermek için ne iç rahatlığı, ne de boş zamanı olmuştu. Yazmamıştı çünkü... Çünkü Marx'ın tutuklandığını duymuştu, kimse nerede ve ne koşullar altında olduğundan emin değildi. Bunun gerçek olmadığını umuyordu. Fakat Komünistler Birliği'nin birkaç önemli üyesi kesinlikle hapse atılmıştı.

Kalemindeki mürekkep kurumuştu. Engels, dikkati dağılmış bir şekilde, fincanına uzandı. Kahvesi de soğumuştu. Öyle zamanlar olmuştu ki, kulaklarında Prusya mermilerinin ıslıkları duyulsa da, kendini, Paris'teki Marx'tan ya da tek silahları beyinleri ve belirli bir sınıfa, belirli bir türe ait ve belirli deneyimlere sahip insanlar arasında gelişen o tarif edilemez yakınlık olan ve Almanya'nın çeşitli devletlerinin polisi tarafından sürekli izlenen insanlardan, daha az tehlikeli bir konumda hissetmişti. Marx özgürse, Jenny derhal bu mektubu ona göndermeli ve ondan yazmasını istemeliydi. Nereye yazacaktı? Engels fincanını bıraktı. Bir adres bile veremiyordu. Babasından para alabilse, Lozan ya da Cenevre'ye gidip oradan neler yapılabileceğini görebilirdi. Devrimin yenilgisi ve bu seferberliğe son veren bozgun, örgütlenmenin bütün zincirlerini koparmıştı. Bir yerlerden bağları yeniden örmeye başlamak gerekti.

"Yurttaş Engels!"

Engels sandalyesinde dik duruma geçti. Gölün parlak pusunu arkasına aldığı için gölgede kalan askerin tıknaz figürü terasa yaklaşıyordu. Engels kısık gözlerle baktı. "Vay, Yurttaş Christoffel!"

"Şu hale bak!" diyordu İngiliz kadın. "Yapabileceğin *hiçbir şey* yok mu? Burası Kalküta'ya benzemeye başladı. Buranın sahibini çağır, ne duruyorsun!"

Engels, Christoffel'i karşılamak için doğruldu. Sonra, sonuncudan bir önceki masaya hızla dönerek, kırmızı yüzlü kocaya İngilizce seslendi, "Umarım, arkadaşımın bana katılmasının bir sakıncası yoktur?"

"Ne demek, hiç sorun yok," dedi adam, tükürükler saçarak ve kırmızı yüzü, sterlin, sterlinin satın alma gücü, Brighton ve Bath'ın

zevklerinden kaçınma nedenleri üzerine yorumunun duyulmuş olabileceği düşüncesiyle morardı. "Senin için de sorun değil, sevgilim, değil mi?" dedi karısına. Kadın yüzünü ekşiterek başını iki yana salladı. Birkaç dakika sonra adam hanımını ve silindir şapkasını alıp ayrıldı.

Engels, Christoffel için, yumurtalarla ilgili özel bir talepte bulunmaksızın, kahvaltı ısmarladı. Christoffel ağır ağır yiyordu. İki lokma arasında yolculuğundan söz etti. Kısa, geniş parmaklarıyla ağzına bir parça ekmek veya bir kaşık dolusu yulaf lapası atarken kesik kesik söylenen cümleler. Hayır, Willich'in müfrezesiyle ya da başka herhangi birileriyle hareket etmemişti, ama genel akışı izlemişlerdi. *Chevauleger* bir kadınla kalmıştı; dizgici iş bulmuştu; terzi ölmüştü, veremdi, bilirsiniz. Şimdi yalnızdı –ne para, ne ev, ne bir bağ, hiçbir şey– fakat epeyce iyi ve sağlıklıydı. Sırtı yaralıydı ama iyiydi. Omzundaki yara neredeyse iyileşmişti...

"Hiçbir bağ yok mu?" dedi Engels, Christoffel güzelim beyaz peçeteyi harcamamak için ağzını elinin tersiyle silerken.

"Yani..." Christoffel yüzünü ekşitirken geniş burnunu kırıştırdı. "...hepimizin bağlarının olduğu yer hariç..."

Engels düşünceliydi. O kendisini babasının tekstil işi yaptığı ve köklerinin olması gereken Renanya'nın Barmen şehrindeki kadar Lozan, Cenevre, Paris, Londra'da da rahat hissediyordu –aslında ufuklara ve eylem için enerjiye ihtiyacı olduğu için daha da rahat. Neden? Bunun nedeni aldığı eğitim miydi, entelektüel olması mıydı, dünyayı Platon'dan Hegel'e ulaşan bir bağlamda görmesi miydi? Bir insanı devrimci yapan neydi? Kaç etki, deneyim, düşünce süreci gerekiyordu ve bu dönüşüm her bireyde ne kadar farklılık gösteriyordu!

"Diyeceğim o ki..." Engels, Christoffel'in geniş alnına ve onun üzerinde âdeta bir sazdan çatı gibi duran, kötü taranmış saçlarına baktı. "Diyeceğim o ki senin bağların hareketle kurulmuş."

Christoffel dişlerindeki bir kırıntıyı emerek oradan çekti. "Zamanında gezmiştim," dedi sonunda. "İsviçre, Fransa... Ben savaşını bir gün Polonya'da, ertesi gün Yunanistan ya da İtalya'da verenlerden değilim." Rütbelerin söküldüğü, kabaca yamanmış ceketinin yıpranmış kollarına baktı. "Yorgun olduğum ya da kendimi yenilmiş hisset-

tiğim için değil. Ama yaşadıklarımızdan sonra, kendimi nerede olduğuma bakmadan tüfeğe ya da yabaya sığınan biri olarak göremem ve kurtulmak istediğim, sadece, genel olarak her türlü yaşlı kral ya da dük değil, oradakiler..." Omzunun üzerinden teraslı üzüm bağlarının ve yüksek dağların ötesini, onun Baden olarak, Almanya olarak hissettiği yeri işaret etti.

Josepha'nın olduğu yer, diye düşündü ve güzelim beyaz peçeteyi avcunun içinde ezdi. Ve İsviçre yollarındaki uzun yürüyüşü sırasında bin kere yaptığı gibi, son gecelerini, dar karyolayı, eski battaniyenin üzerindeki ayışığı desenini ve ona kalbi sevgi ve korkuyla boğularak, Nasıldı, nasıldı diye soruşunu düşündü...

"Sınıflar," dedi, yarı ezbere bir biçimde. Sonra, sanki bu karşılaşma için zihninde sıralamış olduğu söz dizilerini ezberden okuyormuş gibi, "Köln'de, Yurttaş Engels, sizi ve Yurttaş Marx'ı gazete büronuzda ziyaret ettiğimde bana sınıflardan söz etmiştiniz. Hiç unutmadım. İnsanlara ve yaptıklarına bu açıdan baktım ve her şeyin net ve basit hale geleceğini umdum. Ama sonra, muharebeler birbiri ardına kaybedilirken, her şey paramparça olup dünün vaatleri bugün unutulurken ve biz kendi ülkemizden kaçarken, ben bazen herkes tarafından ihanete uğradığımızdan şüphe ettim..."

Fransız sahili, Evian, pusta gözden kaybolmuştu. Sıcaklık tentenin altına sızmıştı. Delişmen garson kız bile masadan masaya aheste bir şekilde gidiyor, mermer yüzeyleri umursamazca siliyordu.

"Kitabınıza başladınız mı?" dedi Christoffel, Engels'in kalemini, mürekkep şişesini ve kâğıdı başıyla işaret ederek.

"Hayır," dedi Engels, "bu, kitabın başlangıcı değil. Fakat sorduğuna memnun oldum. Sanırım kitabı yazacağım, çünkü kafasında sorular olan tek kişi sen değilsin. Ben de bu başarısızlıklardan dolayı sıkıntıdayım."

Christoffel'in küçük, gözlemci gözlerindeki soruyu gördü. Yüklerini taşımak için yapılmış omuzları gördü.

"Ama herkes mi sana ihanet etti?" diye sordu özenle. "Bu yalnızca kendi cesaretlerinden kaçan, büyük ağızları olan küçük adamların güldürüsü değil miydi? Ya da sonuna kadar savaşanlar yok muydu ve onlar bunu neden yaptılar?"

Uyarılmış düşüncelerinin ileri doğru yarıştığı zamanlarda hep olduğu gibi, cümlelerinin birbiri üzerinde takla atmasını engellemeye çalışarak durdu.

"Net sonuç ne?" diye sordu. "Savaşma isteği olmadığını kim gösterdi? Sen ve ben mi?"

"Hayır."

"Kim o zaman?"

Christoffel parmaklarıyla saydı. "Dükkân sahipleri, mülk sahipleri, memurlar, hukukçular, kâtipler..."

"Kasaba sakinleri, küçük burjuvazi, ha?"

Christoffel başıyla onayladı.

Gölün yüzeyi kurşuni bir renk almıştı. Tenteden görülemeyen dağlardan uzun, yumuşak bir hırıltı geldi.

"Devrimi kabul etseler de," diye sürdürdü Engels, "hatta başında yönetseler de mi?"

"Evet."

"O halde senin çıkardığın ilk sonuç bu! Köln'de her şeyin ne kadar karmaşık göründüğünü hatırlıyor musun? Şimdi her şey daha basit hale geliyor. Brentano ve küçük burjuvazinin Almanya'ya yayılmış bütün o çetesi saygınlığını yitirdi. Uyuz köpekler bile onların elinden kemik almaz artık. Şu andan itibaren bu, gerçek kutuplar arasında: bir yanda feodal beyler ve büyük üreticiler, diğer yanda devrim. Sana söylüyorum, Christoffel, bütün değerleri yaratan sınıf, proletarya bütün gücü eline almadan devrim neticelenmiş olmayacak!.."

Kekelemesini kontrol altına almak için dudaklarını sıkıştırdı, kâğıt ve kalemine özlemle göz attı. Marx'ın bu konudaki görüşünü almak için bunu da yazmış olsaydı keşke.

"Proletarya..." Christoffel hecelere özenle şekil veriyordu, "tam güç... Ama buna daha ne kadar yolumuz var?"

Engels, gözlerini Christoffel'in yüzüne dikti: iri gözenekli, kösele gibi, kırışıklıklarında toz taneleri olan bir cilt. O yüzde çokça güven ve hiçbir kesin yanıtı olmayan umut da vardı. Nibu Dağı'ndan Vaat Edilmiş Topraklar'a bakan Musa oraya asla ulaşamayacağı düşüncesine karşı felsefi bir bir tavır takınabilirdi. Ama Christoffel gibi, çölü

güçlüklerle geçen ve biraz rahatlığa susayan bir adamın kısa vadeli hedeflere ihtiyacı vardı.

"Senin Baden'ine gelince," dedi Engels, doğrudan bir yanıttan kaçınarak, "Prusya kılıcının hâkimiyetine biraz güven! Asla başarısız olmaz. Aynı mağaza sahiplerini, küçük mülk sahiplerini, hukukçuları ve memurları öylesine karamsarlığa sürükleyecek ki her türlü düzeni, işçilerinki de olsa, ona tercih edecekler. Ve Prusya kılıcı altında kasabalılarınız kadar acı çeken işçilerle köylüler, Brentano ve çevresiyle deneyimlerini boş yere yaşamadı! Bir sonraki isyan geldiğinde, gösteriyi, ağzı laf yapan bir küçük burjuvazinin değil de kendilerinin yürütmesini sağlama bağlayacaklar..."

Dağlardaki gök gürültüsü yaklaşmıştı. Rüzgârın ilk anaforları suyun üzerinde gümüş helezonlar çiziyordu.

"Bir sonraki ayaklanma geldiğinde..." Christoffel'in gözlerine ışık gelmişti. Üzerindeki ağırlık kısmen onu terk etmiş gibiydi. "Bana nasıl yardımcı olduğunuzu bilemezsiniz, Yurttaş Engels. Sadece kahvaltıyı da kastetmiyorum."

Engels onun böylesine açık bir şekilde ifade edilmiş minneti karşısında pek de mutlu değildi. Christoffel'in zihninde rahatlattığı kuşkular onun başının etini yiyordu. Bunlar kesinlikle yeni değildi. Tabii, tarihsel olarak bakıldığında, herhangi bir başkaldırı sırasındaki deneyimin hiçbir şekli, bir sınıf gelişiminin ve büyük sanayide yıllar süren emekle gelen bilinç artışının yerini tutmazdı. Ama ya bu başarısız Baden olayı daha uzun bir dönem için Almanya'daki son ayaklanmaysa, zirvesinde onun ve Marx'ın ilerlemekte olduğu devrimler dalgası ya çekiliyorsa?

Yine kâğıt ve kalemden işaret geldi. Sorunu Marx'la tartışarak çözmeyi diledi. Ne yapılabilirdi? Yedi ya da yedi kere yedi yıllık verimsiz ve çirkin yıla giriyorlarsa nasıl bir örgütlenme şekli seçilmeliydi?

Dağlardaki ağır hava dinmiş gibiydi. Göl sakinleşiyordu; tek hareketi sanki nefes alıyormuş gibi kabarmasıydı. Sıcağın baskısı devam ediyordu.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu çabucak, Christoffel'in kalkmak istediğini görünce.

Christoffel bir kez daha omzunun üzerinden işaret etti. "Karar vermemde bana yardımcı oldunuz, Yurttaş Engels. Görmeyi çok istediğim biri var," duraksadı, "memlekette..."

"İsmi ne?"

Christoffel ensesini kaşıdı. "Josepha."

"Josepha..." diye tekrarladı Engels. Garson kız Christoffel'in tabaklarını almaya geldi. Ucuz parfüm kokuyordu ve masaya eğilirken koluyla Engels'in kulağına ve yanağına değmeyi başardı. "Josepha," dedi Engels. "Bu, sizin taraflarda sık kullanılan bir isim olmalı, öyle mi?"

"Evet. Neden sordunuz?"

Engels omuzlarını silkti. Küçük cüzdanını çıkardı ve elindeki pek az kâğıt para ile madenî paraları saymaya başladı. "Sanırım, alacak olduğun riski biliyorsun, değil mi?"

Christoffel başıyla onayladı.

"Yurtdışından dönen direnişçi bir asker olarak yakalandığın takdirde..." Engels kalemiyle oynuyordu, "karşında yasal şüpheleri ve anayasal tereddütleriyle geçen yılın Baden mahkemeleri olmayacak. Prusyalılar her yerde kendi askerî mahkemelerini kurdu. Ölüm cezaları olduğunu duyduk. Freiburg'da genç Dortu idam edildi..." Eli kaydı ve tuttuğu kalem mektupta tırtıklı bir delik açtı. Engels kaşlarını çattı ve kâğıdı buruşturdu.

Christoffel etrafına bakındı. Garson kız gitmişti, teras boştu, kafenin önündeki caddede bir Allah'ın kulu bile yoktu. Hızlı bir kıvrılmayla ceketi omuzlarından düştü; başka bir hareketle yıpranmış, terli gömlek sırtından kaydı.

Engels, Çavuş Rinckleff'in Christoffel'in sırtına yaptığı şekli gördü; dilini damağına yapıştıran kızgın bir kırmızılık. "Eh," dedi sonunda, "sanırım neyin ne olduğunu biliyorsun."

Christoffel giysilerini giydi. Ceketini düğmeleyince, "Ülkeyi biliyorum ve sıradan insanların dilini konuşuyorum. Onların arasında sudaki balık gibi dolaşabilirim..." Ani bir zarafetle, eli sıçrayan ve taşların arasında kaybolan bir alabalığın perendesini tanımladı; "... anladınız, değil mi?"

Engels parasını iki kümeye ayırdı, biri öteki kadar cüzi. İlkini masanın karşı tarafındaki Christoffel'in önüne iteledi, ikincisini cüzdanının içine süpürdü.

Christoffel payını cebine atmadan önce dikkatlice saydı. "Bunu size borçluyum, Engels kardeş," dedi, kulağa daha mesafeli gelen "yurttaş"tan vazgeçerek. "Bunu hangi adrese iade edebilirim?"

Her zaman insanların ruh haline karşı duyarlı olan Engels bu değişimin önemini yakaladı ve gülümsedi. "Rastatt'taki Comlossy vasıtasıyla ödeyebilirsin. Kale henüz düşmediyse de bir iki güne düşecektir. Comlossy'yi, saklanıyor olsa bile, bulmaya çalış. Ona beni gördüğünü ve konuştuklarımızı anlat. Çalışmaya devam ettiğimizi, oradaki durum ve kendi niyet ve önerileri hakkında bize haber ulaştırması gerektiğini ona söyle. Ona de ki..." Engels durup yutkundu. "Ona Alman halkının asla unutmayacağını söyle; ne vatan hainliğini ne de çekilen acıyı, ne korkaklığı ne de kahramanlığı."

Göl yeniden bir aynaya dönüşmüştü. Üzüm bağlarının üzerindeki Mont Pèlerin'den bir çan sesi, öğle olduğunu duyurdu. Christoffel ayağa kalktı.

Engels elini uzattı. "İyi şanslar!"

"Teşekkürler," dedi Christoffel. "Elveda."

Engels onun enli, sağlam, ayaklarını asker gibi yere sağlam basarak, gözleri aklı başında olarak ileri odaklanmış halde uzaklaşmasını izledi. Sonra başka bir kâğıt aldı, kalemi mürekkebe batırdı ve bir kez daha yazmaya koyuldu: *Vevey*, tarih, *Sevgili Bayan Marx...* Şimdi sözler rahatça akıyor, kalem düşüncelerinin hızını yakalamaya çalışırcasına acele, eğimli harflerle birbiri ardına satırları yazıyordu.

33. Bölüm

Sahra, 6 Mayıs 1862

Sevgili Yüzbaşı Lenz,

10 Mart tarihli mektubunuz bana geçmişi hatırlattı. 1849 olaylarına ilginizin yeniden canlandığını anlıyorum. Ben de sık sık bu iç savaş ile çok daha küçük olan, her ikimizin de eski muharipleri olduğumuz diğeri arasında kıyaslamalar yapma isteği duyuyorum. Geriye bakınca, Rastatt'ta karşılaşmamış olmamızı çekingenliğime bağlıyorum. Sizi kuşatma sırasında birkaç kez gördüm ve *Festungsbote*'yi düzenli olarak okudum, ama size yaklaşma fırsatım hiç olmadı.

O dönemle ilgili düşüncelerime gelince: Rastatt teslim olmadan hemen önce annemle babama yazdığım bir mektup var. O mektubu sağ kalmayacağım düşüncesiyle yazdım. Sağ kaldım, yakalanmaktan, hapse atılmaktan, Prusyalılar tarafından yargılanmaktan kurtulmayı başardım ve neredeyse bir mucize olarak, Amerika sahiline güvenle ulaştım. Babam mektubu saklamış; ölümünden sonra diğer yadigârlarla birlikte bana gönderildi.

Bu mektubu evdeki dosyalarımdan ayırıp size göndermek için önemli kısımların kopyalarını çıkarttım. Bu da size yanıtımın neden geciktiğini açıklıyor. Sanırım, yirmi yaşında bir genç olarak Rastatt'ta yazdıklarım, kalenin son saatlerindeki ruh halini bugün hatırlayabildiklerimizden çok daha iyi tasvir ediyor. Çıkartmış olduğum kopyayı size yolluyorum.

Şahsen iyi olmanız ve sizin ve benim şu anda içinde yer aldığımız çatışmanın muzaffer sonuçları için en iyi dileklerimle,

Saygılarımla,
İmza: Carl Schurz, Tuğgeneral, Piyade

Rastatt, 21 Temmuz 1849

Sevgili Babacığım ve Anneciğim,

Sizi, geleceğimi ve bütün hayatımı ilkelerime feda ettiğim yolundaki onurlu inancım boynumu eğmemi yasaklamasaydı, önünüze zavallı bir günahkâr gibi çıkardım. Ben zevk ve eğlence peşinde koşan bir adam mıydım? Beni acele olarak eyleme sürükleyen, alçakça nedenler miydi? Yoksa ben düşünüp tartmadan anlık bir duygu ya da çocukça bir hevesin peşine düşecek çılgın bir çocuk muydum? Bu son soru içime ağırlık veri-

yor;ben düşünmek için bana zaman veren kuşatmanın hüzünlü yalnızlığı boyunca bunu sık sık kendime sordum! Ama bakın! Şimdi karar günü önümde. İlkelerim uğruna ya öleceğim ya da bitmez tükenmez hapis sürecinde zincire vurulacağım zaman geldi. Şu an ben yetişkin bir erkek gibi sakin ve kararlıyım. Korkunç gerçekliği bütün romantik fantezileri ortadan kaldıran şu anda, zihnim iki katı net ve görevimi cesaret ve onurla yaptığım konusunda harika bir inanca sahibim. Asla şu andaki kadar gurur duymadım, çünkü biliyorum ki gurur duymak için hiç daha büyük bir gerekçem olmadı...

Bu gece bizim keşif subaylarımız döndü. Basit bir şekilde, her şeyin kaybedildiğini rapor ediyorlar. Günlerdir ordumuz artık dağılmış durumda. Kuşatma için gerekli bütün donanıma sahip Prusyalılar askerlerini kentin etrafında yoğunlaştırıyorlar. Bu kaleyi daha fazla tutmak istemek delilik olacaktır. Şimdi iki seçenek arasında bir tercih yapacağız: Ya Ren'in üzerinden, oradan da Fransa'ya kestirmeden gideceğiz ki bu pek mümkün değil, ya da kaleyi teslim edeceğiz –bu kesin olmasa da daha muhtemel. Direnişçi tarafta olup hapse atılan bütün Prusyalı yurttaşlar askerî mahkemede yargılanacak ve büyük ihtimalle ölüme mahkûm edilecek. Ben de onlardan biriyim...

> Daha sonra ABD Senatörü ve İçişleri Bakanı olan kişiden Lenz'e mektup; sözü geçen ek, Lenz'in belgeleri arasında bulunmuştur.

Gerçekten tiksindirici olan şey Alman Anayasası için savaşan bu kişilerin görünüşüydü. Bazılarında inatçı bir nefret, diğerlerinde neredeyse uyuşukluk denebilecek bir kayıtsızlık vardı. Daha genç olanlarında, bazıları on beş yaşında çocuklardı, özellikle yürek parçalayan bir ümitsizlik ve korku görünüyordu. Ağlıyor ve ellerini ovuşturuyorlardı. Yaşlılığa yaklaşırken direnişçi gömleklerine bürünmüş başkalarının yüzlerinde, günahkârlığın damgası vardı.

Spartalılar, çocuklarının genç zihinlerinde sarhoşluğa karşı bir tiksinti yaratmak için ayyaş köleleri onlara gösterirlerdi. Tam da aynı şekilde, bu tür insanlara karşı sürekli bir nefret yaratmak için, toplumsal değerlere inanmayanlardan birini, maceracı kıyafeti içinde, dudaklarında Tanrı'ya lanetlerle, bakışlarında utanmaz zampparalığın çiğliği, ceplerinde korkmuş halktan çaldıkları ganimetler olduğu halde bir Rastatt direnişçisini sergilemeniz yeterdi. Hatta, bekledikleri gibi, firar etmeyi ve böylece adil cezalarından kaçmayı umdukları çeşitli ambarlarda yatırılmak yerine korunaklara kilitlendikleri için bariz bir şekilde şaşkınlardı...

> Prusya Kraliyet Ordusundan Yarbay Staroste tarafından yazılmış *Baden'deki Olaylar, 1849*'dan Andreas Lenz tarafından yapılan alıntı.

Bu sarılma, sanki yaşamının bütün amacı, zirvesi, tamamlanmasıymış gibi onu kucakladı.

Sonra elleri geri düştü. Saçları çözülmüş ve solgun, rahatlamış yüzüne barok bir çerçeve olan beyaz yastığın üzerine serilmişti. Hafif rüzgârla hışırdayan perdeler batan güneşin ışınlarıyla oynaşırken gölgeler hareket ediyordu.

Lenz gözlerini ve alnını öptü.

O gülümsedi, "Andreas!"

Lenz omzunun çukurunu okşadı. Kulağının şekli ne mükemmeldi! Bir şeyleri görebiliyor, ama yine de bir gün onlar size kendilerini gösterene kadar gerçekten göremiyorsunuz. Bu kulak örneğin; kıvrımları, şekli, renk tonları, kadifemsi yuvarlaklığıyla kulak memesi, dişlerinin arasına aldığında insanı duygulandıracak kadar yumuşak... Bir kadın kısmen hep keşfedilmemiş bir şey olarak kalır, siz de keşfetmek için yıllarınızı verebilirsiniz. Bu kadar yılı olacak mıydı...?

Lenz, günün sıcaklığına rağmen hafifçe titreyerek oturdu.

"Gitmek zorunda mısın?" dedi. "Hemen mi?"

Lenz başını salladı. Onu sardığı battaniye bir yana kaymıştı. Harika bir cildi vardı, görebildiği hiçbir leke ve ne göğüslerinde ne de göbeğinin şeklinde henüz hiçbir değişiklik yoktu. Eh, bunun için henüz çok erkendi. Onun içindeki zavallı piç, serçe parmağınızın tırnağından daha büyük olamazdı. Tabii o kadar büyükse, diye düşündü Lenz. Büyük olasılıkla Lenz'i ya da belki de, Lenore'yi göremeyecekti. Lenz, Büyükbaba Einstein'ın mutlu düşüncelerini hayal edebiliyordu. Lenore cesur bir kadındı, kahretsin, evet –ve sınıfının ve toplumun gözünden düşmeye aldırmamak onun bütün cesaretini gerektirecekti.

Lenore üzerini yavaşça örttü. Alt kattan, milisin yerleştirildiği yerden, kuvvetli adımlarla gezinen çizmelerin sesi geliyordu. Teçhizatlarını topluyorlardı; çantalarını sürüklüyor, üst üste yığıyorlardı. Günlerdir evden bir şeyler kaybolup duruyordu. Bunların bazılarının değerli olduğunu, Lenore, gözünde acı bir ifadeyle ona söylemişti. Tanrım, diye iç geçirdi Lenz, onlar almasa Prusyalılar alacaktı. Belki de o, yasal olmayan kayınbabasının mal mülkü için heyecanlanmayacak kadar ipsiz sapsız bir maceracıydı.

Lenore'ye geri döndü ve ona bir kez daha sımsıkı sarıldı. "Lenore! Bana yardım et ki korkmayayım."

"Sana yardım etmeye *çalışıyorum*..." Lenore onun başının arkasını ve ensesini okşadı. Onu, kendisine olan ihtiyacına bir sınır ya da son koymayacak kadar seviyordu. "Korkman için hiçbir neden yok. Sen de bunu benim kadar biliyorsun. Her şey yerli yerine oturup ayarlanıncaya kadar belki birkaç günlük rahatsızlık... Sen onursuz hiçbir şey yapmadın, hiçbir suç işlemedin, vicdanın temiz. Yirmi dört ya da kırk sekiz saat içinde savaş bitecek ve her savaştan sonra askerler evlerine dönerler. Sen de eve döneceksin..."

Lenz onun başını nazikçe yastığa yerleştirdi.

"Eve döneceksin," diye tekrar etti Lenore. Çıplak, yumuşak kolu beyaz çarşafın üzerinde, Lenz'in elini tutuyordu.

"Peki ya sen?" diye soruyordu Lenz, "Sen nerede olacaksın?"

"Muhtemelen burada," dedi Lenore. "Kadınlara bir şey yapmayacaklar ve..." hafif bir tereddüt, "ve babam da geri dönmüş olacak." 'Babam,' diye düşündü ve evi eskiden olduğu haliyle, kâtipler, hizmetçiler, yemekler, babası masanın bir ucunda kendisi diğer ucunda, partiler, müzik ve gösterişli haliyle hayal etti ve Ağır Süvari teğmeni Gramm'ın dev cüssesini babasına senedi için üç yüz guldeni öderken gördü. Her savaştan sonra, demişti Lenore, askerler evlerine döner... Hangi askerler? Ne tip bir savaş?

"Andreas!"

Lenz onun çığlığıyla irkildi. "Haydi ama..." dedi. Az önce Lenore her zamanki Lenore'ydi, dengeli, Lenz'i kuşatan ruh halini hafifletebilecek güçte. Aşağıdaki kahrolası milisler, başka birinin evinde yaşıyor olma duygusunu tamamen kaybetmişlerdi. Yaklaşan sonla birlikte, disiplinin son kırıntısı da cehennem olup gitmişti. "Sana endişe verecek kadar duygusal bir aptal oldum," dedi Lenz. "Özür diliyorum. Biliyorsun, sevgilim, söylendiği gibi, başa gelen çekilir. Benim gömleğim nereye kayboldu?"

"Şurada!" diye işaret etti Lenore. "Babamınkilerden bir tane hazırladım, bir de temiz ayak sargıları..."

"Teşekkürler." Lenz gerinerek esnedi. "Gömleğinin bundan daha iyi bir davaya katkıda bulunamayacağını babana söyle. Ve Corvin'in ima ettiği gibi, Prusyalılar bize bir genel af çıkarırlarsa, temiz gömlek borcu da buna dahil olacaktır."

"Genel af mı?" Lenore oturup çarşafı vücuduna sardı. Bir saniye için saçının lüleleri omuzlarının üzerinde dans etti. "Bana hiç bundan söz etmedin."

Lenz ayak sargılarını ayağına dolamakla meşguldü. Omuz silkişi Lenore'nin sitemini geçiştirdi. "Prusyalıların sözüne ne kadar güvenebilirsin ki? Hatta Corvin'inkine? Kesin olarak bildiğim tek şey onun geri döndüğünü, Prusyalıların kendisine iyi davrandığını, istediği her yere seyahat edebildiğini, ordumuzdan hiçbir iz bulmadığını ve Rastatt'a yeniden girmeden önce General von der Groeben tarafından kabul edildiğini söylediği."

"Peki, Groeben herhangi bir söz vermemiş mi?"

Lenz çizmelerini giydi. "Corvin'i biliyorsun!" dedi, sağ topuğunu yere vurup ayağını esneterek. "Corvin muğlak konuşmayı iyi beceriyor. Sözlerini öyle ayarlıyor ki sen onlardan tam olarak duymak istediğin sonucu çıkarabiliyorsun." Sol çizmesinin ayağına rahat oturmasını sağladı. "Ve Corvin'e kesin bir şey söylettirmeye çalıştığımda, yalnızca, ne onun ne de von der Groeben'in müzakereye yetkili olmadığı yanıtını verdi."

"Ama şimdi müzakere etmiyorlar mı?"

Lenore kalkmış, sabahlığını düğmeliyor, uzun parmaklı dar ayakları terliklerini aranıyordu. Oda, bir çatıdan yansıyan son güneş ışıklarının yansımasıyla pembe bir ışık içindeydi. Lenz, hareketsiz bir halde, neredeyse fiziksel olarak zamanın sıkıştırdığını hissetti.

"Evet," dedi, "Corvin bir kez daha Biedenfeld ile birlikte von der Groeben'in karargâhına gitti. Şimdi onun güven belgesi var."

"Corvin'e güvenmiyor musun?"

"Ne fark eder ki? Biedenfeld yeterince dürüst, kendine özgü antikalıkları olan yaşlı biri. Fakat Corvin değerli kellesini kurtarma karşılığında Rastatt'ın teslim olmasını düzenleyen bir anlaşma yapmışsa, onun yapabildiği tek şey zaten düşmüş bir elmayı toplamak olmuştur..."

Lenore, Lenz'in yanına gitti ve ceketini çekiştirdi. Fakat ne kadar denese de bol duruyordu. Lenz kilo vermişti. Yine de Lenore'nin fırçalayıp ütülediği eski üniformasının içinde pek de kötü görünmüyordu. Lenz bu savaştan hiçbir şey kazanmamıştı; ne zengin olmuş, ne madalya almış, ne de hatta giysi edinmişti. Fakat Lenore onun, Yüzbaşı Andreas Lenz'in buradan son kez çıkarken bakımlı olmasını istiyordu...

"Tabii ki," diyordu Lenz, "Savaş Konseyi'nde düşmüş elmalardan veya düşmüş herhangi bir şeyden söz etmeyeceğim. Almanya'nın her yerinde ışıklar sönerken, son bir ateşli zafer patlaması yapamaz mıyız?"

"Asla kabul etmezler..." Onun bu şiirselliği karşısında, onu bunun için sevdiğini düşünerek, başını iki yana salladı. "Senin ve Comlossy'nin örgütlemek istediğiniz şu devrimci kulüp gerçek bir kuvvet halini almış olsaydı bile –umutsuz bir dava uğruna topluca ölüme gitme? Bu insanlarla değil, Almanya'da değil."

"Ama zaten ölmeleri gerekiyorsa?" Meydan okuyan saldırganlığı onu düşünmekten alıkoyuyordu. Lenore'nin ve kendisinin umudunu yeşertmeye çalıştığını unutmuştu. "Onların düzenlerine karşı nasıl bir tehdit oluşturduğumuzu ve bizim birkaç bin kişimize karşı tüm Prusya ordularını, artı Hessenlileri, Mecklenburgluları, Bavyeralıları ve daha bilmem kimleri saldırtmak zorunda kaldıklarını düşün: Doğru dürüst silahı ve kıyafeti olmayan, kötü yönetilen bir avuç direnişçiye karşı bütün bir kutsal Alman İmparatorluğu... İşte biz bu kadar güçlüyüz! İşte bu yüzden bunu yapmak zorundalar."

Lenore'nin yüzünün rengi çekilmişti.

"Endişe etme!" Lenz gülmeye çalıştı. "Beni biliyorsun, Lenore! Benim hayal gücüm benimle birlikte koşuyor. Ne de olsa bir ozanım. Bütünüyle farklı bir yere doğru sürüklenirken mi hayal kuracağım? Bütün bu iş Prusyalılar için kabul edilemez bir şey: inşaatları bile henüz tamamlanmamış bu zavallı, yalıtılmış kalenin önünde neredeyse dört hafta durmaya zorlanmak! Bu işi sonuçlandırmak için görünüşü kurtaracak her türlü tavizde bulunurlar ve daha yeni sakinleşmeye başlamış bir ülkede adı ve kaderi kamuoyunu kışkırtacak yeni kurbanlar yaratmayı kesinlikle istemeyeceklerdir. Onların ve Grandük'ün politikası Affet ve Unut olacaktır –mümkün olduğu kadar çabuk!" Lenore'yi koltuğa götürüp oturttu, koltuğa dayanmış başını hafifçe okşadı. "Oldu işte–! Bu, olan bitene daha gerçekçi ve olası bir bakış açısı değil mi?"

"Evet," dedi Lenore. "Evet, sevgilim."

Alt kattan başka bir gürültü, küt diye bir çarpma sesi, sonra küfür, bet bir sesle söylenen bir şarkı ve gülüşmeler geldi.

"Ne zaman döneceksin?" diye sordu Lenore.

"Bilmiyorum."

Lenore yüzünde acıyla bekledi.

"Her şey verilecek karara bağlı. Teslim olma bile askerî bir operasyondur ve hazırlık, örgütlenme, çalışma gerektirir..."

"Ben de Doktor Walcher'e haber vermek zorundayım," dedi Lenore.

Lenz başıyla onayladı. Pembe ışık soldu, odanın arkası, içinde pirinç lambanın sarımsı bir ışıkla parladığı karanlık bir kadifeye dönüyordu. Lenz bunun bir veda olabileceğini biliyordu, Lenore da biliyordu. Fakat ikisi de bunun acısından uzak durmayı tercih etmişti.

"Şu gömlekle ilgili," dedi Lenz, "babana kızını da ödünç almadığımı, kesin olarak aldığımı ve gerekli kâğıtlarla törenleri bu nahoş durum biter bitmez ayarlayacağımı da söyleyebilirsin."

"Andreas!" dedi Lenore.

Lenz tepki vermedi. Bilincinin altında her ne yatıyorsa onun derinliklerinden Josepha'nın resmi, hayatta olup olmadığı sorusu yükselmişti. Tabii ki hayattaydı, o dokuz canlılar soyundandı. Ve soru ısrar etti: neredeydi, ne yapıyordu, bunu kiminle yapıyordu? Fakat görüntüsü bulanıklaştı, belirsizleşti, gözden kayboldu ve Lenz'in kalbinde beklenen sıkışma oluşmadı.

"Sen bir şey mi söylüyordun, Lenore?"

"Hayır," dedi Lenore, yüzünde yeni bir yumuşaklıkla. "Yalnızca adını söyledim... Ama bunu yanında taşımanı istiyorum." Doğruldu. Yataktaki yastığının altından küçük, Fas işi bir kutu getirdi, açtı ve Lenz'e altın bir madalyon uzattı.

Lenz madalyonu aldı, parmağıyla dokundu, bir şey söylemek üzereydi, ama söylemedi. Sonunda onu çat diye açtı. İçinde onun saçının sarı bir iplikle bağlanmış bir buklesi vardı.

"Benim muskam..." dedi Lenz sonunda. Sonra madalyonu kapadı, öptü, cebine koydu ve onu kendisine veren elleri hafifçe okşadı.

"Sana şans getirsin," dedi Lenore. "Seni bana geri getirsin."

"Bir şey daha var..." Lenz onun ellerini bıraktı ve yakındaki bir sandalyenin sırtında asılı duran kılıç kayışına uzandı. "Bunu kendi içimde çözmem uzun bir zamanımı aldı." Kendi kendisine idam, düğün ve ölüm çanlarının tek bir defada çaldığı idamdan önceki gecede kâğıtların imzalanması ve törenlerin yapılması mümkün olsaydı, bunu bu şekilde çözüp ona söyler miydi, diye düşünmek için durdu.

"Babana şunu da söyle: Yerde ve gökte onun tanıdığı bütün otoriteler nezdinde, biz karı kocayız ve taşıdığın çocuk benim çocuğum."

Lenore ona sokuldu. Dudakları onun dudaklarına hafifçe dokundu. Sonra yumuşakça ona, "Seni şu anda ne kadar sevdiğimi sana anlatamam, Andreas," dedi. "Çocuğuna bunu, senin ve benim neler hissettiğimizi anlatacağım gün gelecek..."

Lenz kını ve kılıcı kemerine taktı. Lenore'yi seviyordu, buna hiç şüphe yoktu ve kendisini buna adamıştı. Fakat kader günü olan yarın karşısındaki erdemlilik duygusunu, minik, tırmalayıcı bir endişe lekeliyordu: Ne ölçüde ikiyüzlü bir insandı?

"Andreas..." dedi Lenore. Sesinin tonunda farklı, neredeyse trajik bir yan vardı. "Şimdi çok emin misin? Bütün bunları şeyden dolayı söylemiyorsun, değil mi?"

"Ölüm mü?.. Lanet olsun!" Lenz güldü. "Biz birlikte *yaşayacağız*, Lenore! Anlıyor musun? *Yaşayacağız*!"

Bir anda bunun doğru olduğu içine doğdu; kendisinin yaşayacağını, Lenore'ye vaadinin tanrılara bir adak, kralın kendi teslimiyetinin ve yaşamın alış ve altı çizili olan verişinin bir simgesi olarak dalgalara attığı yüzük gibi olduğunu ve anısına olan bütün saygısına karşın, şair, asi ve çapkın Villon Kardeş'in onun modeli olmadığını anladı.

Her şey tasfiye halindeydi.

Evde alt kattaki milisler esrarengiz bir havadaydı. Onu gördüklerinde uzak duruyor, garip şekilli bohçalar taşıyor, elleri boş olarak yeniden görünmek üzere ortadan kayboluyor, tuhaf bir şekilde gülüyor, onun omzuna şaplak indiriyor, şnaps kokuyor, onun ilerlemesini engelliyorlardı. Daha cesur olanları ne zaman teslim olunacağını, sonra nereye gideceklerini, ne kadar eşyayı taşımalarına izin verileceğini sordu. Diğerleri utanç içinde, geride durdu. Bazılarında da bir çeşit ağırbaşlılık, umutsuzluğa karşı bir duruş vardı.

Kuşatma boyunca boş olan caddeler şimdi en karanlık köşelerden çağıldayan ve yönünü kaybetmiş bir şekilde sert adımlarla yürüyen çizmelerin, amaçsız ateşlenen tüfeklerin, anlaşılmaz işaretler veren borazanların karmaşasıyla doluydu. Evlerin kapıları ve girişlerinde

pazarlık, takas, satış fısıltıları vardı. Yarı açık pencerelerden kadınların kıkırdamaları, erkeklerin boğuk gülüşleri geliyordu; talepler, retler, küfürler, hıçkırıklarla. Yükselen ayın gölgelerini bir cadı ayini istila ediyor ve fırıl fırıl dönüyordu. Bir yerlerden birisi yanıt vermeyen bir dünyaya haykırıyordu: "İmdat! Hırsızlar! Cinayet!"

Lenz sokaklarda uyurgezer gibi ilerliyordu. Bir kez daha itilip kakıldı. Tiz bir ses, haftasına varmadan boynundan asılacağını öngördü; onlara müstahaktı, ona ve onun gibilere. Dirseklerini kullandı ve birkaç küfür sıraladı, ama bunu mekanik bir şekilde yaptı. Bir şarkı ve onun zapt etmek istediği sözleri aklından çıkmıyordu. Gecenin bu saatinde hissettiği duyguları ifade eden ve içinde başka bir şafağın zayıf vaadini saklayan bir ninni:

Sus, çocuk, ağlama...

Kendi duygusal yanını biliyordu; işte böyle zamanlar bunu ön plana çıkarıyordu. Böyle zamanlarda, başka insanlar hesap defterlerinin kırmızı ve siyahlarını düşünürdü: Şunları yapmak istedim, şunları yaptım ve bedeli şu oldu. O maliyet ya da muhasebeden hiçbir zevk almazdı. Sermayesini tüketmişti, geriye ne kalmıştı? Birkaç konuşma, karalanmış birkaç not, birkaç düzine dağınık mısra, bir rahimdeki meyve... Hal böyleyken: omuzlarını esneterek, özgürlük! Kaç kuşak bunun bir anına dahi tanık olmadan yaşamıştı. Ama o özgürlüğü tatmıştı; tatlı, kendinden geçiren yönünü hissetmişti. Kıvılcımı ve alevi görmüştü ve eğer bunu unutursa ya da vazgeçerse adam değildi.

Schlossplatz'a doğru kalabalık yoğunlaştı. Koşuşturma ve hareket farklı bir karakter aldı: Temsilciler Kuppenheim'daki Prusya karargâhından dönmüştü. Sınır Kontu Sarayının ikinci katındaki yüksek, kemerli pencereler parlak bir şekilde ışıklandırılmıştı; canlı portakal rengi kasvetli duruma ve meydanın karanlığında dolanan insanlara anlamsız bir işaret veriyor gibiydi. Nöbetçi askerler sarayın girişinde Lenz'e ve kimi tam kimi kısmen üniformalı, kimliklerini vermeden geçen yarım düzine askere duygusuz bir kayıtsızlıkla bakıyorlardı. Burada da dağılma, çökme, teslim olma duygusu hâkimdi.

Lenz, grubu avlu boyunca, ana binaya ve yağ lambalarının ışığında mermer genişliği donuk bir şekilde parlayan merdivenlerden yukarı

takip etti. Konsey toplantısına kalenin ve kendilerinin kaderini belirlemeye yardımcı olmak için gelmiş bu insanları tanımıyordu. Nedeni, diye düşündü Lenz, yeterince basitti. Her birliğin, iki subayı ve iki askeri delege olarak göndermesi istenmişti. Şimdi, sonun kaçınılmaz olduğu ve ölümlerden ölüm beğenmek gerektiği bu zamanda, başından beri gücünün seferber edilmiş olması gereken demokrasinin kendisi, sorumluluğu birkaç omuzdan pek çok omza dağıtmak için son dakika girişimi olarak zorla hizmete konmuştu.

Her şey Türk Odasının büyük kapısında bir araya geliyor gibiydi. Lenz, Sınır Kontu Ludwig Wilhelm'in bir zamanlar resmî kabulleri için kullandığı dev dikdörtgeni hayal meyal hatırladı. Bir okul çocuğu olarak oraya götürülmüş, duvarlardaki Şam kılıçlarının parıltısı, ustaca işlenmiş mızraklar ve kalkanlar, mücevherli armalar, sarıklı miğferler, üstü cam kutulardaki dövme gümüş kadeh ve tepsiler, Sınır Kontu'nun Türk savaşlarından ganimetlerinin bütün o görkemi, onu ağzı açık bırakmıştı. İçeri girince, onca yıl sonra tekrar gördüğünde, Lenz oradaki görkemi bir miktar sönükleşmiş, parıltısını donuklaşmış buldu. Belki de titreşen ışıklar, yer yer yükselen tütün dumanları, yıkanmamış, endişeli, terleyen o kadar çok adamın buharı Türk Odasındaki zafer hatıralarının sislenmiş ve bayağı görünmesine yol açmıştı.

İnsanlar duvarlar boyunca açık bir dikdörtgen oluşturmuştu. Girişte sürekli itişme halindeki geç gelenler, açık tarafı gören bir yere sıkışmak için çabalıyordu. O tarafta uzun bir masa kurulmuştu; yüzeyi, uyumsuz, pek de Türk görünmeyen bir havası olan mürekkep şişesi dışında, boştu –ama acaba mürekkep şişesi bir tehdit havası da mı taşıyordu? Bir teslim belgesinin imzalanması mı gerçekleştirilecekti?

Masanın arkasında dar bir kapı açıldı. Şapkasız, ışıkta gözlerini kırpıştıran, koyu mavi göğsündeki Yunan yıldızı dikkat çeken Tiedemann girdi. Salondaki uğultu fısıltıya döndü. Tiedemann masanın arkasındaki bir sandalyeye ilerledi, selam vermekle bir selamlama sözü arasında gidip geldi, hiçbirini yapmamaya karar verdi ve önündeki mürekkep şişesine sessizce gözlerini dikerek oturdu.

Böning, Biedenfeld ve Corvin sırayla içeri girdiler. Derken Corvin'le keşif yolculuğunu yapmış, ne idüğü belirsiz, eskiden alay berberi olan Yüzbaşı Lang geldi. Heilig'in ya da Doktor Walcher'in masada yer al-

maması Lenz'in dikkatini çekti. Onlar da, kendisi gibi, dikdörtgenin üç yanındaki duvarlar boyunca sıralanmış subay ve askerlerle kalmayı tercih etmişlerdi. Başı ve omuzları kule gibi Heilig yuvarlak bir Türk kalkanının altında durmuştu. Parıldayan metale karşı, üzgün gözleri ve uzun çehresiyle, bir Bizans ikonu üzerindeki aziz gibi duruyordu. Lenz'in bakışlarıyla karşılaşan Walcher, ona başını sallıyordu. Sanki bir yatağın başucunda konuşuyormuş gibiydi; Eh, kardeş, şimdi şu bacağını kesmek zorundayız, ama ikisini kaybetmektense bir bacak daha iyidir, ha?

Tiedemann konuşmaya başladı.

İlk sözlerini yalnızca ona yakın olanlar duyabildi. Çok geçmeden eski metalik tonunu ve kısaltmalı anlatımını yakaladı. Fakat elleri saklanacak bir yer arayıp duruyor ve sırtının arkasına veya ceketinin düğmelerinin arasına ya da kolunun içine kayıyordu.

Lenz, onun, "...en fazla bir haftalık erzakı," dediğini duydu. "Şarap ve bira –aynı şekilde... Barut ve cephane, toplar –yaklaşık olarak tek bir uzunca çarpışma için; piyade –biraz daha iyi... İlaçlar, kimyasallar –hiç yok. Sülükler..."

Bazı başlar kalktı. Tiedemann okuduğu listeden bakışını kaldırdı. Elleri telaş içinde ceplerini arıyordu.

"Yeterli!" dedi. "Resim yeterince net! Fakat yalnızca bu, müzakere etmemize yol açmazdı. Bu odadaki hepimiz ve bu kaleyi cesurca savunanlardan her biri memnuniyetle mahrumiyet, açlık, eziyet çekerdi..."

Sesindeki duygu, sözlerine olan derin inancını gösteriyordu. Durdu. Çenesi hareket ediyor, yanakları seğiriyordu. Lenz, Corvin'in küçük bir kristal şişeyle oynadığını gördü: Şişenin tıpasını çekti, kokladı, sıkıca kapadı, uzun, aristokrat parmaklarının arasında fırıl fırıl döndürdü –oldukça sıkılmış bir seyirciydi.

"...eziyet çekerdi!" diye tekrarladı Tiedemann ve "Eğer bu eziyet davamızın zaferini, özgürlüğün, Baden'in ve Alman halkının zaferini garanti edecek olsaydı..." Yeniden duraksadı ve sonra sanki ezbere söylüyormuş gibi aceleyle, "Eğer Rastatt'a kadar savaşarak ilerleyecek ve kuşatmayı kaldıracak bir ordu olsaydı..."

Kılıcının kabzasının arkasına kaçmış sol eli sığınağından çıktı ve belli belirsiz Corvin'i işaret etti. Corvin kristal şişeyi cebine attı ve başını salladı.

"Albay Biedenfeld!"

Biedenfeld çelik çerçeveli gözlüğünün üzerinden Tiedemann'ın yıldızına dikkatle bakıyordu.

"Albay Biedenfeld!" Tiedemann kuru dudaklarını diliyle ıslattı. "Bu noktadan itibaren, lütfen, siz devralır mısınız?"

Biedenfeld ağır bir şekilde yerinden kalkıp başını bir yandan bir yana hareket ettirirken yaşlı bir aslana benzer bir havası vardı. "Evet, Yurttaşlar..." diye homurdandı ve eli sanki Waghäusel'deki Hafif Süvari erleri tarafından kılıçla sökülmüş apoletinin hâlâ yerinde olduğundan emin olmak istermişçesine omzuna uzandı. "Albay Corvin ve ben, Prusyalı General ile konuştuk. Beklendiği kadar edepliydi. Fakat teslimiyetin koşulsuz olmak zorunda olduğunda ısrar etti."

O son söz, kısmen tahmin ediliyor olsa da, balta gibi düştü. Herkesle birlikte Lenz de irkildi. Yalnızca Heilig sessizce ayakta duruyordu, başı hafif eğikti, yuvarlak Türk kalkanı başını çerçeveliyordu.

Biedenfeld gözlüğünü çıkarmış, ona hohluyor ve büyük, buruşuk bir mendille siliyordu. Gözlüğünü tekrar burnunun üstüne yerleştirirken, boğuk bir sesle, "Ben de farklı olacağını ummuştum. Hükümdarımız, Grandük'e, onun hoşgörüsüne ve halkına karşı babacan sevgisine koşulsuz teslim olacağımızı, fakat Prusya ordusunun asgari düzeyde belirli garantileri taahhüt etmesi gerektiğini ileri sürmüştüm."

Corvin tekrar kristal şişesiyle oynuyordu. Tiedemann, ağzı anormal bir şekilde incelmiş, sandalyesinde dimdik oturuyordu.

Biedenfeld seyircisini bir uçtan bir uca tarayan bakışlarından birisiyle daha baktı. "Bizim bu talebimiz üzerine," dedi, "General von der Groeben, yasal otoritelere teslim olunması gerektiği ve Altesleri Grandük'ün yokluğunda Baden'de yasal otoriteyi Prusya Kraliyet Ordusunun temsil ettiği yanıtını verdi..."

Böning'in purosundan sakalını pudralayan uzun bir kül düştü. Biedenfeld, Böning'in pasaklılığı kendisinin ya da General von der Groeben'in mantığına karşı bir eleştiri içeriyormuşçasına kaşlarını çattı. Sonra sözlerine son verdi: "Ancak, Prusya Generali şu koşullar altında garnizona davranışta mümkün olan bütün özenin gösterilmesini benimseyeceğine kişisel olarak söz verdi."

"Tanrım, evet," dedi Lenz sessizliğe, "bizi vuracakları mermilere tereyağı sürecekler."

Birisi yapmacık, kişneyen bir gülüşle gülmeye başladı. Böning, ilk kez, ağzından purosunu aldı. Heilig arkasındaki cilalı kalkan başını yansıtacak şekilde başının açısını değiştirmişti.

Corvin zıpladı. "Espri duygunuzu takdir ediyorum, Yüzbaşı Lenz!" diye sitem etti keskin bir şekilde. "Fakat bu sizin bu konudaki özel yeteneğinizi sergilemek için pek uygun bir saat sayılmaz!"

"Neden?" diye karşılık verdi Lenz. "İnfaz memurunu kandırmak için bir düzen mi kurdunuz?"

Corvin'in bir an için Lenz'in üstüne atlamayı istermişçesine acımasızca çarpılan yüzü sakinliğini yeniden kazandı ve neredeyse şefkatli bir sesle konuştu: "Bunu anlaşılır bir heyecan olarak sizin hesabınıza yazacağız, Yüzbaşı Lenz. Bizim bu kahramanca mücadelemizden sonra, bu garnizonun subaylarının, düşmana, birbirlerinin onuruna dil uzatmaya başlamak gibi bir iyiliği yapmamaları gerektiğini düşünüyorum."

Tiedemann'ın "Bravo!"su duvarlar boyunca ifade bulan genel bir onayla yankılandı. Purosu tekrar dudaklarının arasında olan Böning onu kızgın bir şekilde çekip çıkardı.

"Albay Biedenfeld'in raporuna ilave olarak," dedi Corvin, kendinden hoşnutlukla, "*Koşulsuz teslimiyet* sözlerinin acımasız olduğunu ve bu fikrin çok ağırımıza gittiğini biliyorum. Ama hakiki vaziyetin söylendiği kadar kötü olacağını düşünmüyorum. Subay olanlarımız için kolay olmayacaktır. Ama diğer rütbeler umutlarını Prusya kıtalarının insanlığına ve bu savaşın nefretinin sürmesini hiç istemeyecek Grandük'e bağlayabilir..."

O iyi Prusyalıların merhameti! diye düşündü Lenz. Grandük! Ama kimse gülmedi. Acı espriyi kimse algılamamış gibiydi.

"Subaylara gelince..." Corvin, Biedenfeld'den katlanmış bir kâğıdı istedi ve aldı. "...bize General von der Groeben tarafından verilen, teslimiyet koşullarının taslağından bazı yerleri okuyacağım. Dördüncü Madde: Tüm silahlar kapıların dışındaki yokuşa bırakılacak; subayların eşyaları at arabalarına yüklenecek ve Prusya refakatinde kaleden çıkarılacak. Kıdemli subaylar at üstünde kalabilir."

Bir elini, avuç içi yukarı dönük, sanki 'Gördünüz mü?' der gibi kaldırdı ve oturdu. Duvarlar boyunca uğultu tek tük haykırışlara, bir hayret ah'ına ya da onaylayan bir hı-hı'ya kadar yükselmişti. Lenz Dördüncü Madde'nin altında yatan şeytani zekâyı algılamıştı. Öyle bir izlenim yaratıyordu ki, atları ve eşyalarıyla bir kez surların dışına çıkınca, yüzbaşı, binbaşı ve albay beyefendilere dost fatihleri tarafından iyi yolculuklar dilenecekti. Oysa gerçekte bu Prusyalıları hiçbir şarta bağlamıyordu. At arabası ile taşınacak eşyaların tasarrufu ya da direnişçi subayların binek hayvanlarını ne kadar tutmalarına izin verileceğiyle ilgili tek söz yoktu. Ya bunu Corvin'e yutturmuş olan von der Groeben bir Prusyalı general için fevkalade zekiydi ya da bu tuzağı görmemiş olan Corvin izin verilebileceğinden daha aptaldı.

"Yorumda bulunmak ister misiniz, Yüzbaşı Lenz?" diye sordu Corvin.

Kendini bir kez daha ilginin odağında bulan Lenz, tereddütlü bir şekilde öne çıktı. Herhalde Corvin'in bu sorusuna, istemsizce yaptığı kızgın bir hareket neden olmuştu. Ya da belki Corvin teslim olma konusunda her türlü muhalefeti arayıp bulma konusunda gecikmeyi hiç istemiyordu. Lenz konuşması gerektiğinden emin değildi. Başkaları, örneğin Böning, daha iyi olabilirdi. Şu an ona uygun görünmüyordu. Duvar kenarlarındaki delegeler kitlesi şu ana kadar profillerini çizmemişlerdi. Ama bu fırsat ona verilmişti.

"Teslimiyet belgenizin Dördüncü Madde'sini dinledim, Albay Corvin," dedi odanın ortasından, "ve diğer maddelerin de bu madde kadar çift anlam içerip içermediğini merak ettim."

"Prensipte anlaşmaya varır varmaz onları da okumayı planlıyoruz," dedi Corvin yumuşak bir sesle. "O maddeler; önerilen saatler, yürüyüş rotaları, toplanma noktaları ve benzeri konularla ilgili olacak."

"Teşekkürler," dedi Lenz. "Dördüncü Madde yeterli... Bu Dördüncü Madde, ağlayan bebeğe verilen emzik, inatlaşan eşeğin burnunun önüne tutulan saman destesi... Diyor ki koşulsuz teslimiyet yalnızca bir şekil meselesi, bu konuda endişe etmeyin, subaylar bile istedikleri her şeyi, artı atlarını alabilirler ve subaylar bunu yumuşakça yaparlarsa askerler için de zor olmaz."

Etrafına bakındı. Ama yüzler belirsiz ışıkta belirsizliklerini sürdürüyordu.

"Fakat koşulsuz teslimiyetin sadece tek bir manası vardır, yurttaşlar. Kapılar açılıp bu surların dışına çıktığımız ve silahlarımızı teslim ettiğimiz anda, başlarımızı bir ilmiğin içine sokmuş oluruz. O ilmiği çekmekse özgürlüğün en kötü düşmanlarının gücü dahilindedir."

"O kapılardan bazıları dün gece açık kaldı!" dedi biri kuru bir şekilde. "Nöbetçi askerler firar etti."

"Biz hiçbir garanti talep edemeyecek kadar, kendimizi Prusya kıtalarının merhameti olarak adlandırılan şeye, hükümdarımız Grandük'ün insafına teslim etmek zorunda kalacak kadar zayıf mıyız?" diye sordu Lenz. "Prusyalıların merhametini daha önce görmedik mi? Bazılarınız ağaçlara asılmış savunmasız tutsaklar bulmadı mı? Gernsbach'taki alevleri görmediniz mi? Ve eski Baden ordusunda hizmet etmiş olanlarımız, boğazlarımızdan kan fışkırana kadar ellerimiz ayaklarımıza bağlandığında, derimiz parça parça sarkana kadar kamçılandığımız zaman Grandük'ün hoşgörüsünden nasibimizi almadık mı?"

Devrimci hitabeti dinleyicilerini isyana sevk ettiğinde omurgasından aşağı inen ürpertiyle birlikte hissettiği heyecanın benzerini hissetti. Fakat duvarların oralardaki kımıltılar itirazdan çok boyun eğişe benziyordu.

"Direnemez miyiz?" diye sordu. "Düşmanı kalemize verimsiz saldırılarla kendisini tüketmeye zorlayamaz mıyız? Neden Prusyalılar teslim olmamız için bu kadar istekli? Çünkü Rastatt'ı alamıyorlar ve almaya çalışmak da istemiyorlar. Ve çünkü kapılarımızda bekledikleri her gün onların daha da komik duruma düşmesine yol açıyor!"

Konuşmaya devam etti. "Bırakalım, Prusyalılar surlarımıza saldırıda başlarını yaralasınlar, o zaman *koşulsuz* sözü General von der Groeben'in kelime dağarcığından silinir! Bırakalım, Baden'in, hayır, bütün Almanya'nın özgürlük âşığı halkı Rastatt örneğinden cesaret alsın ve Prusyalıların kendi arkalarında yeniden ayaklansın. Bugün özgürlüğü savunanların hangi kapıdan çıkacaklarını ve hangi silahlarını yokuşun hangi kısmına bırakmaları gerektiğini belirleyebilen aynı General von der Groeben işte o zaman kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırıp bütün insancıl ordusuyla birlikte sıvışacaktır..."

Kıkırdamalar duydu, bazı yüzlerde keyifli gülümsemeler gördü. Bunlar hayal gören çocukların gülümsemesi gibiydi ve o dinleyicileri

ve kendisi için pek hoş görüntüleri hayalinde canlandıran bir hayalperestti. Titreyen ışıkları ve parıldayan hazineleriyle bütün oda kendisini gerçek dışılığa bırakmıştı. Fakat bütün bu şey, ta en başından beri, Alman gerçekleriyle ilk ciddi çarpışmasında paramparça olmak zorunda olan güzel bir hayal değil miydi? '*Ve gelip size sorarlarsa...*' diye düşündü ve bir zamanlar yazmış olduğu mısraları umutsuzca zihninden atmaya çalıştı:

Ve gelip sana sorarlarsa,
Abşalom nerede, ah, nerede?
Onlara rahat olmalarını söyle,
Çünkü o çoktandır orada asılı–
İple asılı değil ve
Ağaçta asılı değil;
Alman özgürlüğünün
Hayalinde asılı...

Rüyanın sürmesini ve kalenin dayanmasını istiyorsa konuşmaya devam etmesi gerektiğini biliyordu. İnsanlığın harika fikirleri –özgürlük, demokrasi, adalet– Prusyalıların daha büyük orduları var diye, daha az ilham verici hale mi gelmişti?.. Kimse onun sözünü kesmiyordu, ne Corvin, ne Biedenfeld, ne de Tiedemann ve kesinlikle purosu dudaklarının arasında ölü ve soğuk duran Böning.

Konuştu, fakat akıntıya karşı yüzmek gibiydi konuşmak. Sonunda, dinleme nezaketi rahatsız edici olmaya başladı ve Lenz sabrın tükenmeye başladığını hissetti. Onların tek arzuları vardı: kendilerine olan saygılarını olabildiğince koruyarak bu işten sıyrılmak. Oysa onun onurları ve gururlarıyla ilgili talepleri yalnızca utançlarını ve keyifsizliklerini derinleştirmeye hizmet ediyordu.

Lenz, etrafını kuşatan sessizlik içinde geri çekildi.

Teslimiyet konusu üzerine oylama yapılmamıştı. Hiçbiri gerekli değildi ve Lenz'in, genişletilmiş Savaş Konseyi'nin oylamaya gitmesi konusunda ısrar etmeye cesareti kalmamıştı. Ne de şimdi madde madde okunan şartlara özel bir dikkat sarf ediyordu –teslim olma zamanı, kuralları, hazırlıkları; insani sonuçları açısından hâlâ akıl almaz bir şey için ciddi, soğuk sözcüklerdi bunlar.

Prusyalıların çizmesi olsun ya da olmasın, dünyanın devam edeceğini kuşkusuz biliyordu. Ama bu düşüncenin onun için fazla bir çekiciliği yoktu.

Türkenlouis hanına hangi yoldan geldiğini bilemiyordu. Şenlik ve yas karmaşasıyla dolu sokaklarda, zihni ninninin başlangıç sözlerine takılı, körlemesine tökezleyerek ilerlemişti.

Sus, çocuk, ağlama...

Bir de sanki bunun söylenip söylenmemesi önemliymiş gibi, bir mısra bularak, onu çıkararak, başa dönerek üzerinde çalışmaya uğraşıyordu.

Sonra, kısa bir süre için görünen aya karşı, dövme demirden sarıklı başın bildik ana hatları ortaya çıktı. Kapı, bir parça ışığın, seslerin, kaba bir şarkının birkaç ölçüsünün dışarı sızmasına izin verecek şekilde aralık duruyordu. Kapıyı tekmeleyip açtı, sonunda sahili ayaklarının altında hisseden, gemisi batmış bir denizci gibi, kolları açık, odaya daldı.

En yakındaki sıranın üzerine çöktü. İçerisi kalabalıktı. Kısmen ortamdaki dumanın, kısmen de kendi zihninin dağınıklığının etkisiyle puslu görüntünün içinden yavaş yavaş yüzler belirdi. Masasındaki fahişeler, etli burunlu sarışın ile sert hatları olan, küçük, pırıltılı gözleri sürekli olarak muhtemel müşteriyi değerlendiren diğeri; kalın dudaklı, yuvarlak yüzlü genç asker; vahşi bıyıklı bir başkası; kafası bir zamanlar beyaz olan sargıyla sarılı, pörsümüş çavuş; bir de herkesin üzerinde sallanan, Türk Odasındaki halesi olmayan, ama aynı hüzünle bakan Heilig.

Uzak köşedeki masada Comlossy oturuyordu. Başparmakları çiçekli yeleğinin kol boşluklarında, can sıkıcı küçük kasabalı çevresinin bir parçası, selamı tanıdığını belirten hafif bir baş sallamadan başka bir şey değil. Fidel Frei'dan abartılı bir el sıkış, meraklı bir soru, "Son bir içki için mi buradasınız, Lenz Kardeş? Ne içeceksiniz? Ama artık hesaba yazmak yok! Kimse yarın nerede olacağını bilmiyor..."

Lenz farkında olmadan Türkenlouis'in arka odasının meşe kapısına bir göz attı. Sımsıkı kapalıydı. Arkasındaki odadan hiçbir ışık,

büyük Amalia Struve'nin yankısı gelmiyordu. Ve ona yapışan, vücudunun her kıvrımı ondan haberdar olan Josepha yerine, balta yüzlü bir fahişe eşsiz haz vaatleri fısıldıyordu.

"Frei Kardeş!" diye seslendi Lenz. "Bu şeylerin tadı umurumda değil. Bana elinde olanların en sertini ver!"

"Tam da günün havasına uygun seçim!" diye seslendi Frei ve barına doğru döndü. Lenz pörsümüş çavuşun kaba sesli tesellisini işitti. "Bunları daha önce de yaşadım. O zamanlar gençtim ve onların Rusya'nın içinden dağılarak döndüğünü gördüm, *La Grande Armée**..."

"Yine de," dedi genç asker, "hepimiz bunun için dövünerek ağlamaya başlayacaksak... Beni alın, örneğin. Bütün bu devrimi ben başlattım!" Gürültülü bir şekilde içiyor ve kıkırdayan sarışını ayıplıyordu: "Bu gerçek! O yaşlı piç Strathmann bizi sarayın önünde sıraya dizip ne şikâyetimiz olduğunu sorduğunda, kim çekinmeden açıkça konuştu? Kim *ekmek* dedi? Ben! İşte her şey o zaman, o sözle başladı!" Yumruğunu masaya indirdi. "Öyle değil miydi, ha?"

Lenz önünde, içinde renksiz, sert kokulu, o baktıkça bulutlanan bir sıvı olan küçük, kalın bir bardak buldu. "Evet," dedi genç askere. "Sen *ekmek* diye cevap verdin ve sonra bunlar olmaya başladı. Yalnızca merak ediyorum, sen ağzını kapamış olsaydın, olaylar nasıl gelişecekti?"

Bıyıklı asker pasaklı sarışını dirseğiyle dürttü. İkisi genç askerin şaşkın yüzüne güldüler. Bu gülüş onu zıvanadan çıkardı ve sıçradı. O sıçrayınca masa ve içkiler sallandı, bira sarışının kucağına döküldü, sarışın ona küfretti ve bıyıklı askerden kendisini korumasını istedi.

Gürültü kalabalığın dikkatini çekti. Fidel Frei, elleri havada, uyardı: "Bu akşam kavga yok!"

"Nedenmiş?" diye itiraz etti pörsümüş çavuş. "Yoksa kokmuş eski pislik yığınını Prusyalılar için derli toplu tutmak istediğinden mi?"

"Kokmuş eski pislik yığını!" Frei, Türk savaşının kanları donduran resimlerini işaret etti. "İnsanların sanat zevkini de doyuran bir hanı başka nerede bulacaksın, ha?"

"Lanet olsun!" dedi çavuş. "Gerçek bir vatansever ve özgürlük âşığı olarak, Frei kardeş, bu yeri savaş alanına çevirsek bize teşekkür

* *(Fr.) Büyük Ordu*: I. Napolyon'un Moskova seferine çıkan ordusu –*çev.*

etmelisin! En azından, şu idam mangasıyla karşı karşıya geldiğinde, düşmana askerî ya da maddi değeri olan hiçbir şey bırakmadığını bilirsin..."

"Bu doğru!" diye alkışladı bir milis askeri başka bir masadan. "Gelin, her şeyi dağıtalım!"

Fidel Frei bağırdı, "Hayır! Bakın, şimdi çağırırım..." ve durdu. Bu gece hiçbir polis, hiçbir muhafız, düzeni sağlayacak hiçbir güç olmadığını hatırladı; yalnızca rütbe kargaşası, mayalı içki ve askerlerin beyinlerindeki kasvet vardı.

"Savaş boyunca dövüştük," diye ayrıntılara indi milis askeri. Çenesinden gevşek biçimde sarkan ve zayıf yanaklarıyla şakaklarını vurgulayan ince bir bıyığı vardı. "Ve her zaman kahrolası beyefendiler gibi savaştık. Belki de bütün kötülüğün kaynağını, mülkleri yağmalasaydık, yaksaydık, tarumar etseydik daha iyi olacaktı..."

"Yine de işe fakirin mülküyle başlama!"

Bu, Comlossy'ydi. Comlossy kalabalığın arasından geliyor, tavrındaki bir şey, ona, sarhoşların ağzını kapatan ve bir dalaşa girecek kadar işin tadını kaçıranları dizginleyecek bir ağırlık kazandırıyordu.

"Al!" dedi Comlossy, Fidel Frei'ın barın altında sakladığı gitarı Lenz'e uzatarak. "Nasıl şarkı söyleneceğini unutmamışsındır, Lenz Kardeş, değil mi?"

Lenz bir teli çekti, sonra elini alete bastırarak sesi susturdu.

"Bize bir şey söyle, Lenz kardeş," diye rica etti Comlossy. "Her şey söylenmiş ve yapılmışsa, mücadele diye bir şey kalır mı? Bunun getirdiği değişimler, iyi ya da kötü, her neyse, insan gelişiminin hikâyesi içine karışacak. Ama bir melodi, bir şiir; bu insanları uzun, çok uzun zaman etkileyebilir. Bunu verebileceğin için şanslısın. O halde, söyle!"

Bu bir emirdi. Lenz bunu kabul etti. Her şeyin parçalara ayrıldığı ve batağa saplandığı bu keşmekeşin ortasında, şemsiye imalatçısı Comlossy'nin devamlılığı temsil ettiğini, bir ipin hâlâ örülmekte olduğunu, uzak geleceğe doğru örülmeye devam edeceğini hissetti.

Fidel Frei, Lenz'in önüne o dumanlı şeyden bir kadeh daha koydu. Lenz aceleyle içti, sonra gitarı aldı, bir kalçasını masanın kenarına, bir ayağını da sandalyenin kenarına yerleştirdi ve deneme kabilinden birkaç teli çekti. Oda sessizleşti.

"Sus, çocuk, ağlama..."

diye başladı Lenz ve tekrarında, dizenin melodisini mırıldandı. Hanın ter ve tütün dumanıyla zenginleşmiş sıcak, ekşi kokusu onu sardı. Josepha'nın anısı yine neredeyse fiziksel olarak etrafındaydı; gırtlaktan gelen gülüşü, güzel, mükemmel bir meyvenin eti gibi çıplak omuzları, içlerinde minik altın benekleriyle yeşil gözleri. Kapının açılıp içeri bir kolunda sarsak Strathmann, diğerinde hantal Teğmen Gramm ile Lenore'nin gelmesini bekliyordu.

Derken aklına bir türlü gelmeyen sözler kendiliğinden döküldü.

Sus, çocuk, ağlama...
Prusyalı geçiyor.
Prusyalının kanlı eli
Baden toprağımıza uzanmış.
Tanrı bilir ne kadar sürer
Tekrar özgürlüğe kavuşmamız...
Sus, çocuk, ağlama.

Tellerde akortsuz bir tıngırtıyla gitarı masanın üstüne koydu.

Sarışın gözlerini sildi. Diğer kızın yüz hatları sertliğini kaybetmişti. "Tanrım," dedi, "düşününce ne kadar korkunç..."

Vahşi bıyıklı adam bıyığını elinin tersiyle sıyırdı ve sonunda sordu, "Neden bize neşeli bir şey söylemiyorsun, Lenz kardeş? Örneğin hanımları döndürmek istetecek bir Tra-la-la Hop-sassa? Yaşlı askerler, o süngüleri düşmüş halde oturduklarında, dünya nereye gider?"

Ayağa kalktı, kasım kasım kasıldı, hayali bir gitarın tellerini çekti ve tiz bir soprano sesiyle ötmeye başladı:

"Sus, çocuk, ağlama..."

Sarışın güldü; gözlerinden yaşlar geliyor, makyajının bozulmasına son noktayı koyuyordu.

Yaşlı çavuş sıranın üstüne çıktı ve seslendi, "Frei! Herkese benden içki, Yüzbaşı Lenz'e duble! Gurur meselesi yapmazsın Yüzbaşı, değil mi? Bunu, *Grande Armée*'nin çekildiğini görmüş bir askerden kabul edeceksin ve..."

Durdu ve Lenz'in bakışlarını aniden çevirdiği yöne döndü. Caddeye açılan kapı gıcırtıyla açılmış, gerçekten de, geçmişten bir hayalet

eşikten girip durmuştu –ama Lenz'in bir süre önce hayalinde canlandırdığından tamamen farklıydı.

Şık ekose tasarımlı pantolonu ve son moda frakıyla varlıklı Stäbchen, kapı eşiğinde poz veriyordu. Uzun, ipek şapkasını çıkardı, etrafına bakındı ve gülümsedi.

"Ne kadar çok eski dost var!" diye seslendi. "Hepinize günaydın..." Ve paltosunun düğmelerini kasten açıp yelek cebinden uzun zincirli bir saat çıkararak, "sabah *olmuş* bile değil mi?"

"Oldu," dedi Lenz.

Stäbchen'in yüzündeki gülümseme uçup gitti. Zafer anında bir terslik oluşmuştu ya da belki de zamanlaması yanlış çıkmıştı.

"*Aydın* bir gün değil," diye devam etti Lenz ve gitarı kaparak Stäbchen'e yöneldi.

Stäbchen şapkasını bir vuruşta başına oturtmuştu. "Sizi uyarıyorum!" dedi, sesi sahte arkadaş canlısı havasını yitirmişti. "Şahsımda Majesteleri Prusya Kralı'nın Askerî Yönetiminin yetkilisini görüyorsunuz..."

Gitar Stäbchen'in kafasında parçalandı; şapkasını ezdi ve kafatasına çerçeve oldu. Stäbchen geriye, kapının dışına doğru tökezledi. Herkes eline ne gelirse –büyük bira bardakları, maşrapalar, sandalye ayakları, bir gaz lambası– kapıp Stäbchen'in peşinden kapıya koşturur, pervazlardaki kamaların arasından itişerek çıkar ve caddeye dökülürken, Türkenlouis'in müşteri salonunda vahşi haykırışlar yankılanıyordu.

Lenz, Heilig'in uzun gölgesini gördü. "Orada..." dedi nefes nefese Heilig, "şu yöne gitti!"

Şu yön dar evler ve karanlık geçitlerle doluydu. Arada bir, ay göründüğünde ya da perdesi iyi örtülmemiş bir pencereden ani bir lamba ışığı yayıldığında, Lenz tam önünde koşan ekose pantolonu ve paltoyu gördüğünü sanıyordu, fakat bir süre sonra, öncülüğü daha uzun bacakları olan Heilig'e bıraktı.

"Kahretsin!"

Lenz kendisini, taşları iyi döşenmemiş dar yolun tam ortasından geçen pis su akıntısının içinden çıkardı. Elleri leş gibi kokan bir çamurla kaplıydı. Pantolonunun dizleri çamurla ıslanmıştı. Çizmeleri,

her hareketiyle taşların üzerinde takırdayan garip bir şeye yakalanmıştı.

"Kahrolası *mouchard!**" Lenz yılgınlıkla inledi ve aynı yoldan geri dönen Heilig'e döndü. "Onu neden takip etmedin? Az kalsın yakalayacaktın!"

Heilig, Lenz'in kalkmasına yardımcı oldu. "Bir yerin acıyor mu?"

"Lanet olsun, hayır!" Lenz ayağını salladı. "Sanmıyorum." Çizmesinden düşen gitardan kalanlar, kopmuş tellerle ahşap parçalarının arapsaçıydı. Ellerini mendiliyle temizlemeye çalışan Lenz hurdaya baktı. "Onu elimizden kaçırdık," dedi. "Her şey bize karşı dönmüş görünüyor, değil mi?"

"Onu kaçırdık," diye onayladı Heilig, karanlığın içine dikkatle bakıp kimseyi göremeyerek.

Yalnızlardı. Diğerleri uzaklaşmış ya da alçak tavanı, iç rahatlatan duvarları ve ılık kokuları en azından bir güvenlik yanılsaması yaratan Türkenlouis'e geri dönmüşlerdi.

Lenz, Heilig'in elini dirseğinde hissetti. Bir an için, Banker Einstein'ın büyük, beyaz, sayvanlı karyolasını ve kendisini bekleyen Lenore'yi düşünmüştü ve dev topçu Konrad Heilig'in eli kendisini dik tuttuğu, nereye olduğunu bilmediği bir yöne çevirdiği için memnundu.

"Ama," diyordu Heilig, "onun nereden geldiğini merak ediyorum."

"Stäbchen'in mi?" diye sordu Lenz kayıtsızca.

"Sence bütün bu kuşatma boyunca Rastatt'ta mıydı?" diye devam etti Heilig ve kendi sorusunu kendisi yanıtladı. "Tanrım, dışarıda bize karşı hazırlanmış olanlara bir de bu surların içindeki mikropları ekleyince, bu kadar dayanabilmiş olmamızın bir mucize olduğunu hissetmeye başlıyorsun." Heilig uzun, kanca burnunu ovuşturdu. Sonra kepini alnından iterek ve halihazırda sabah rüzgârının işaretini taşıyan havayı koklayarak sözünü tamamladı. "Ya da geceleyin kapılar korumasızken girdi, belki de bu gece. Vay be..." Lenz'in dirseğindeki eli mengene gibi sıktı. "...Prusyalılar haberimiz bile olmadan bütün kaleyle birlikte çekip gidebilirlerdi!"

"Onu öldürmeliydim!" dedi Lenz. "Çok önceden!" Ve kızgınlığı patlak vererek, "Yapmalıydım, yapmalıydım, yapmalıydım!" dedi.

* *(Fr.)* "Muhbir."

"Yalnızca sen mi?" Heilig, Lenz'in kolunu bıraktı.

"Pekâlâ," dedi Lenz. "Biz."

Sessizleşti. Gökyüzünün rengi, mavimsi bir külrengine dönüyordu. Önlerinde, Otuzuncu Burç'un tehditkâr görüntüsü yükseliyordu.

Heilig başıyla kale duvarını işaret etti. "Orada yapacak bir işim var. Gelmek ister misin?"

Lenz fiziksel ve duygusal yorgunluğunu adamakıllı hissediyordu. Fakat o anda yalnız kalma korkusu, dinlenme ihtiyacından büyüktü. Heilig'in peşinden, burcun muhafızsız kapısından merdiven boşluğuna hızla yürüdü.

İçeride dönen merdivenleri, geçitleri ve siperleri muhtemelen uykusunda bile kolayca çıkan Konrad Heilig'in giderek uzaklaşan ayak seslerini takip ederek yukarı, yukarı, yukarı, zifiri karanlığın içinden el yordamıyla ilerlemeye güvenmek zorundaydı. Burç terk edilmiş gibiydi. Lenz ürperdi. Hafif, gergin öksürüğü derin bir şekilde yankılandı. Bu karanlığın içinde, aşağıda bir yerlerde hapsedilmişti. Burada Çavuş Rinckleff hüküm sürmüştü. Struve isyandan önceki gece buradan götürülmüştü. Hayaletler, hayaletler, hayaletler. Peki, özgürlük meşaleleri neredeydi? Burada bir yerlerde de, çok uzakta değil, barut depoları olmalıydı. Lenz cebinde çelik ve çakmaktaşını aradı; herhangi bir paçavra, bir parça ip fünye görevi görebilirdi... Tanrım, nasıl bir son! Pürüzlü, iri taş parçalarından yapılmış burç, gökyüzüne doğru fırlayan bir alev püskürtüyor, dev bir duman bulutu ve birbiri ardına patlamaların gümbürtüsü...

Olduğu yerde kaldı: Heilig'in aklındaki "iş" bu muydu? Heilig derinlere dalan o sessiz insanlardan biriydi. Planlarını kimseye anlatmazdı, sadece *yapardı*. 'Gelecek birkaç saniye içinde hiçbir gayret sarf etmeden meleklerin çok daha yakınına uçarsam komik olurdu,' diye geçirdi aklından Lenz...

Dinledi. Karanlıkta damlayan suyun sesi. Heilig ortalarda yoktu. Burcu havaya mı uçuracaktı gerçekten? Saçmalık! Heilig iyi bir asker, sadık bir demokrattı, fakat olağanüstü bir gösteri düzenleyecek bir adamın hayal gücünden yoksundu.

Birkaç adım daha, başka bir merdiven, ışık. Lenz platforma çıktı. Temiz hava onu çarptı, gözlerini temizledi ve alnının gerisindeki bas-

kının bir kısmını kaldırdı. Topları gördü. Kara burunları, gölgeli çalı ve koruluklarla beneklenmiş ovadaki parıltılı nehir şeridinin ötesindeki inişli çıkışlı tepeleri işaret ediyordu. Şafak Rauenthal, Kuppenheim ve Niederbühl'deki Prusya kamp ateşlerinin ışıltısını sönükleştirmişti. Uzaklarda bir borazan ötüyor, bir diğeri uzun uzun, hasret dolu seslerle karşılık veriyordu.

"Bana şu çekici ver!"

Bu Bir Numaralı silahın üzerinde duran, tek söz etmeden kendisine itaat eden topçuyu cüce gösteren Heilig'di.

"Sivri çubuk!"

Küçük bir nesne Heilig'e uzatıldı.

Heilig sivri çubuğu topun falyasına koydu. Çekici tutan eli havaya kalktı. Kolu yukarı kalkmış bu koca adam gökyüzüne karşı siluetiyle orada dururken muazzam görünüyordu.

Sonra çekiç indi, sivri çubuğu çirkin, çatırtılı bir sesle falyanın derinine sürerek silahın ateşleme mekanizmasını bozdu.

Lenz, topçunun yüzünde istemeden oluşan seğirmeyi gördü. Batarya takımının korkuluk duvarının orada toplaşmış geri kalan bölümü, bakmamaya çalışıyordu. Çavuşun piposundaki tütün, çektikçe parıldayıp duruyordu.

"Bunun acı verdiğini biliyorum!" diye homurdandı Heilig, İki Numaralı silahla, sanki onu düşmana son bir salvo için hazırlama arzusundaymış gibi, kaygan, parlak vidalarıyla oynarken. "Silahının ruhunu öldürmek bir topçuya acı verir –ruhunu!" diye tekrarladı ve bağırdı: "Sivri çubuk!"

Bir kere daha çekiç sesi ve çatırtı.

İnsan boyutlarının çok üstündeki cellat, Üç Numaraya gitti. "Belgede diyor ki," diye mırıldandı, "tüm toplar ve teçhizat zarar görmemiş şekilde teslim edilmeli." Bir bağırtı daha: "Sivri çubuk!" Ve takıma, "Neden orada duruyorsunuz! O kadar vaktimiz yok! Biraz canlanın! Leopold Hisarı'na, Ludwig Hisarı'na, Friedrich Hisarı'na! Topların konumlandırıldığı her yere: Falyaları çivileyin, bütün topların, işitiyor musunuz, hepsinin!"

Kepi eğrilmişti, komutlarını haykırırken çekicini sallıyordu. "Topçu komutanının emri: Bütün toplar! İş başına!.."

Güneş alçak, kara bir bulut kümesinin üzerinden, kırmızı doğuyordu. Sonra Lenz çekicin Üç Numaralı topun üstüne indiğini işitti.

Öğle olur olmaz, görece varlıklı Rastatt evlerinde beyaz bayraklar ortaya çıktı. Çeşitli toplanma noktalarına zorla yürümekte olan asker ve milis, bu evlere bakarak yumruklarını sallıyordu. Fakat evlerin kapıları kilitli, zemin kat pencerelerinin panjurları sımsıkı kapalıydı ve savaş artık askerlerin elinden alınmıştı.

Daha sonra çelenkler göründü: Daha varlıklı sınıftan ailelerin tombul kadınları, askerlerin ayaklanmasından beri ilk kez süslerini, incik boncuklarını ve süslü, güzel elbiselerini göstermeye cesaret ederek üst katların pencere eşikleri arasına çiçekli yeşilliklerini astılar. Prusyalıların bombalamasından sonra idareten bir çatı kondurulmuş Zum Waldhorn meyhanesinde ise mavi ve altın renkli, dev bir tabela, dumandan kararmış duvarların büyük bir kısmını kaplamıştı: *Kurtarıcılarımız hoşgeldiniz!*

Lenz, tayın ve ödemeler konusunda kadronun içinde olsa ve yalnızca Tiedemann'a karşı sorumlu olsa da, atını Corvin ve diğer ileri gelenlerle birlikte kapıdan dışarı sürecek konumda göremedi kendini. Savaşın bu son yürüyüşünde askerlerle birlikte olmak istiyordu. Bu ise bir yazı tura durumuydu: Askerleri ayaklanmayı başlatmış ve onu hapisten kurtarmış eski alayı olan, Üçüncü Alay'a mi katılacaktı, yoksa Karlsruhe günlerinde eğitmiş olduğu ve Neckar nehrinin kuzeyinde ilk yamaç çarpışmalarından Rastatt'ta şu çıkma harekâtına kadar hizmet vermiş olduğu milis kıtalarıyla mı gidecekti? Sonunda şans karar verdi: Böning'e rastladı ve Böning ona resmen el koydu. "Subaylara ihtiyacım var!" diye homurdandı sakalının arasından. O andan itibaren Lenz kışlalara, ordugâhlara, toplanma noktalarına sevk edilecek askerleri önüne kattı, onları kollar halinde düzenledi. Bu ona düşüncelere dalması için bir saniye bile bırakmadı.

Gönüllü ve milis birlikleri yavaş yavaş Schlossplatz'da toplanıyordu. Böning'in birliğinden kalanlar; Palatina'dan ve sınırın ötesindeki Vürtemberg'den gönüllü gruplar; Durlach'tan ve Freiburg'dan eksikli iki milis taburu, Mannheim'dan ve Heidelberg'den milis için aske-

re alınanlardan aşağı yukarı yarısı; sonra yüz kişi kadar bile olmayan Polonyalılar ve bir avuç Macar; Renanya'dan bazı işçiler; birçok yerden adamlar –güneydeki Sardinya'dan kuzeydeki Rusya'ya kadar yarım düzine sonuçsuz devrimden geriye kalan, birlikleriyle bağları kopmuş, ama şevk dolu çeşit çeşit insan. Bunların hepsi birleşik Avrupa polis makinelerinin dip tarama ağlarından sıyrılmayı başarmış, gelip bu köşeye sıkışmış, sonunda da yakalanmıştı.

İşte böyle durumlarda askeriyenin rutininin ve saç yolduran şekilciliğinin değeri ortaya çıkıyor, diye hissetti Lenz. Emirleri haykırma, hatları düzgün hale getirme, acele etme ve bekleme, düzenleme ve yeniden düzenleme, kontrol ve tekrar kontrol, kıyafetleri ve silahları denetleme, davul ve borazan çalma... Böylece kendinizi meşgul tutuyor, görünüşünüzü koruyordunuz. Meydanın kenarındaki, bazıları kesinlikle oh olsun demek için gelmiş sivil halk bile çavuşların ısrarlı teşviklerinden, "Derli toplu durun, şimdi! Dik-kat!" ve kendi takımlarının önünde, orduları berduş kıtası gibi görünse, üniformaları perişanlıkla gülünçlük arasında gidip gelse de, uzun adımlarla, kasılarak yürüyen subaylardan etkilenmeden edemediler.

Bulaşıcı bir merak, heyecan ve meydan okuma, askerlerin duruşunda, kaba, gürültülü şakalarında, abartılı gülüşlerinde kendisini gösteriyordu. Freiburg milis bölüğünde hizmet vermiş birkaç öğrenci, o gece "Zum Engel" meyhanesinde buluşacaklarını yüksek sesle iddia ediyordu. Savaş öncesindekine benzer asabi bir kıpraşmaydı bu. Peki, savaşa gitmiyorlar mı, diye düşündü Lenz, yaptıkları tüm savaşlardan farklı olarak, silahlar teslim edildiğinde ve düşmana karşı durmak için çıplak göğsünüzden ve onun içinde her nasıl bir karakter varsa ondan başka hiçbir şeyiniz kalmadığında başlayacağı için, bir askerin bütün yüreğini ve cesaretini isteyen, daha zorlu bir savaşa...

"Taa-bur!" diye çınladı bir ses, meydanın öte yanından ve ona diğer sesler katıldı, "Böö-lüüük!" ve "Takım!", sonunda da neredeyse hep bir ağızdan, "*Hazır ol!*"

Lenz, hatlar donakalıp askerler kıpırtısız dururken arkasındaki takırtıları ve sertçe yere basan ayak seslerini duydu. Ve sonra, geniş kenarlı fötr şapkası beyaz saçlarının üstünde, sakalı kırpılmış ve taranmış yaşlı adam, tek başına, safları birer birer geçerek geldi. Böning

tüm gözlerin üzerinde olduğunun farkında değilmiş gibiydi; en ufak bir hareketinin, işaretinin, kaş çatışının neye alamet olduğunun izlendiğinin; bu askerleri dağılmaktan ve morali bozulmuş bir insan sürüsüne dönüşmekten kurtaran ince gönül gücü kabuğunu, kendisinin orada tuttuğunun da farkında değil gibiydi. Adımları sağlamdı; güneşin parıltısıyla sulanan gözleri keskin bir şekilde gözlemlemeyi sürdürüyordu. Şu ya da bu askerin önünde duruyor, benekli elleriyle bir kayışı ya da keseyi düzeltiyor, bir iki soru soruyordu: "Seninle Waghäusel'de karşılaşmıştık, değil mi, evlat?" ya da "Seni hatırlıyorum, şu tepeyi tekrar almaya yardım etmiştin!" Bu esnada asker, kâğıt kadar ince tabanları, çarpık topukları ve kopuk bağları olan ayakkabılarının içindeki ayaklarının üstünde dimdik duruyordu. "Çok iyi, çok iyi..."

Yalnız uzun yolun sonuna doğru Böning'in omuzları çökmeye başladı. Lenz onun âdeta kafatasının üzerindeki baskıdan kurtulmak istermişçesine kafasını salladığını gördü. Ama zaten artık askerlerin dikkati, binicisi için kemikleri fazlaca narin, soluk kahverengi, safkan bir atın üzerindeki Tiedemann tarafından yönlendirilen, saraydan aşağı at süren subayların süvari alayına dönmüştü.

Tiedemann atını dizginledi, maiyeti arkasında duruyordu. Böning aynı düzgün, kısa adımlarla ona doğru yürüdü ve Lenz'in işitemediği bir şey söyledi –muhtemelen sıradan bir rapor. Derken Böning bitirdi, Tiedemann da üzengisinin üzerinde biraz doğrulup hatlara bakıyordu. Birden, düşünmeden, yarı selamlama yarı göze siper hareketiyle elini miğferine kaldırdı. Davullar çalmaya başladı.

Durduklarında, Tiedemann seslendi, "Yurttaşlar!" Hemen ardından, "Kardeşlerim!"

Askerler yüzlerini onun koyu göğsündeki büyük Yunan yıldızına döndüler.

Tiedemann belli ki konuşmak istiyor, fakat ne sözler ne de ses çıkıyordu boğazından. Sonunda kılıcını çekti, havada tuttu ve doğal olmayan bir şekilde çökmüş bir ses tonuyla haykırdı, "Hurra!"

"Hurra!" diye seslendi Lenz, bağırışı askerlerinkiyle karıştı. Bu, kıtanın komutanına tam olarak toplu, disiplinli bir *hurra*sı değildi. Boğuktu, şekilsizdi. Tiedemann, hareketsiz duran kıtanın önünde şimdi şapkasız olan yaşlı adamı bırakarak, maiyetiyle birlikte uzaklaştı.

Böning düşünceler içinde kaybolmuş gibi görünüyordu. Her şey –güneşin altında kalmış meydan, askerlerin dikdörtgeni, liderlerinin beyaz saçlı, iri figürü– sanki büyülü gibiydi. Bir emir eri kare göğüslü, güçlü eklemli bir ata yol açarken büyü bozuldu. Böning kendine geldi, geniş kenarlı fötr şapkayı başına bastırdı ve eyerin ön kaşı ile arka kaşına tutunarak ve kendisine eyer üzerinde ayar vermeden hayvanın sırtının üzerinden bedenini yarı atarak atına bindi. Sonra, rahat bir şekilde, bir puro yaktı ve bölük komutanlarına askerlerini kendi arkasından ilerletmeleri için işaret etti.

Davullar başladı. Uzun, mecburi hareketsizlikten sonra bacaklarınızı hareket ettirmek, uygun adım yürümek, sağınızdaki, solunuzdaki, önünüzdeki ve arkanızdaki askerin ritminin kaldırımdan ve evlerden yankılanmasını duymak iyiydi. Yalnız değildiniz, en azından Schlossplatz ile Niederbühl Kapısı arasındaki mesafede.

"Marş söyleyin!"

Emir iletildi. Önde, koca atının üzerinde alçalıp yükselen Böning purosuyla tempo tutuyordu. Sesleri çıktığı kadar, muhalif bir biçimde, şarkı yükseldi:

Allons enfants de la patrie!
Le jour de gloire est arrivé...

Le jour de gloire... Bir şekilde, diye düşündü Lenz, bu uygundu. Bir şekilde, kendi marşı bile olmayan bir devrimin sonunda onlar burada yürürken, dünün büyük değişikliklerinin mirasçısıydılar ve kendi şevklerini yarının daha büyük mücadelelerine iletiyorlardı. Ve bir an için, bu küçük Alman kale kasabasının birbirine sokulmuş evlerinin arasında, geçmişin nefesini hissetti Lenz. Kolun yanı sıra koşturan ya da kâğıt şapkalar ve tahta kılıçlarla geçit töreni yapan çıplak ayaklı yumurcakların yarın aynı oyunları oynayacağını ve Prusyalılar kaz adımı yürüyüşleriyle geldiklerinde, aynı şekilde heyecanlı olacaklarını ne kadar bilse de...

Pencerelerdeki ya da yolun kenarına sıralanmış yüzlere bakmamaya çalıştı. Onlar artık önemli değildi; ağlamaları ya da "oh olsun" demeleri, taş kalpli görünmeleri ya da gülümsüyor olmaları. Rota belli, son yakındı. Yalnızca Poststrasse'de basit mağaza cephesi ve küçük

Simon Einstein, Bakkaliye tabelası olan evin ikinci katına göz attı. Fakat pencerelerde kimse yoktu, perdeler çekiliydi.

Marchons, marchons...*

Küçük bahçeler, evler seyrelmeye başladı. Derken kırmızıya çalan külrengi sur... İleride, solda, Otuzuncu Burç'un dış hatları... Sağda dev Leopold Hisarı'nın tabya ve surları. Sonra kapı, kara bir boğaz, sonunda dışarıdaki gökyüzünün ince kavisi.

Adımlar sürüklenmeye başlıyor. Her sırt çantası yüz kilo sanki. Kapının iç tarafında karmaşa; insanlar bağırıyor, tıklım tıklım; emirler kızgın, yeni, keskin, yüksek perdeden.

"Pekâlâ, askerler!" Lenz saftan dışarı adım attı, yüzünü birliğine döndü. "İlerleyelim! Bir-ki üç dört! Bir-ki üç dört!"

Uygun adım yürüdüler, talim sahasındaki gibi. Yürüdüler, bir-ki üç dört; serin, gölgeli yankılarıyla onları karşılayan kapının karanlığına ve zincirleri her iki yanda iki sıra, silahları atışa hazır, dürten, itip kakan, zorlayan, süngü ucu batıran Prusya piyadesiyle uzamış gibi görünen asma köprüye doğru. Çavuşlar bağırıyordu: "Haydi bakalım, sizi bitli asiler! Haydi yürüyün! Sallanmak neymiş, size göstereceğiz! Çabuk! Daha çabuk! Subaylar buraya, askerler şu tarafa! Hey sen, seni aptal, duymuyor musun?"

Lenz kulağına yediği yumrukla sendeledi. Şapkasını yerden aldı, bu defa göğsüne yeni bir darbe geldi. Zorlukla soluyarak doğruldu.

"Ne bekliyorsunuz? Kılıçlar buraya, tabancalar oraya! Hızlanın! Uyumayın! Korunaklarda uyursunuz!"

"Nerede uyuruz?"

"Soru sormayın! Buraya gelin! Görmüyor musunuz?"

Lenz gördü. Aptalca sarı bıyığı, boş bakan gözleri, zayıf çenesi ve yüksek yakasıyla tipik Prusyalı teğmeni gördü. Sanki önünde kiraya bir hafta daha ek süre için yalvaran Pomeranya köylülerinden biri varmışçasına atının yüksekliğinden aşağı bakıyordu. Kamçı teğmenin elinde aniden kıpırdadı, ama Lenz'in yüzüne inmedi; yalnızca biraz uzakta, silahsız ve rahatsız duran milis subayları grubunu işaret ediyordu.

* (*Fr.*) "Yürüyelim, yürüyelim!"

Kapıdan ani bir müzik sesi yükseldi; arsız, şen davul ve fifre, trompet ve trombon. Teğmenin ilgisini talep ediyor, şok olmuş kulaklarına inanamıyor, onu gözü dönmüş bir öfkeye doğru sürüklüyordu. Atını mahmuzladı ve birkaç şahlanan adımdan sonra hayvanı tam Biedenfeld'in önünde dizginledi. Köprüyü tam geçmiş olan Biedenfeld, bandosunu, alayın geçişini selamlayacak biçimde sıralıyordu. Kapıdan ilk mavi saflar tören adımlarıyla, silahları parıldayarak, kolları müziğin ritmine uygun sallanarak çıkıyordu.

"Susun!" diye haykırdı teğmen. "*Schluss!** Kesin şu müziği!"

Müzisyenler, tereddüt içinde, birer birer durdular. Bir fifreden son bir ciyaklama çıktı ve kesildi. Alay yaklaştı. Dışarıda, silahları alınmış askerler, onlara eşlik eden Prusyalılar ve gösteriyi seyretmek için gelmiş Prusyalı subaylar köprüye doğru döndüler.

Biedenfeld'in yüzü öfkeyle buruştu. Bugün, sahip olduğu her madalyayı sergileyen göğsü, piposunu ağzından alıp yüksek sesle ve ağır ağır konuşurken sanki genişliyordu, "Bilmeni isterim ki genç adam, ben hâlâ bu alayın komutanıyım!" Ardından yüzünü tekrar alay bandosuna dönüp emretti: "Devam edin!"

"Durun!"

O siyah tüylü miğfer, o ses, o ince bel hemen tanınıyordu. Yaya gelmiş Weltzien, sessizce teğmeninin imdadına yetişmişti.

"Siz kim olduğunuzu sanıyorsunuz, beyefendi!" Weltzien, elleri belinde, Biedenfeld'i dikkatle süzüyordu. Sonra ayağını bandoya doğru vurdu. Müzik yavaşça kesilip Weltzien'in tiz, kışkırtıcı sesini karşılıksız bıraktı.

"Komutan? Sen mi? Hah! Komutan falan yok! Alay yok! Bando yok! Hiçbir şey yok!.. Konumunuz –asi! İsyankâr! Kanuna, prense, otoriteye karşı! Hiçbir hak yok! Anlaşıldı mı?"

Biedenfeld geri adım atmadı. Dişlerinin arasında piposunu üfleyip duruyor, Weltzien'in miğferinin tepesindeki tüyü, ince bir duman halkasıyla çevreliyordu. Alayın sıra sıra yanlarından geçen askerleri, albaylarına son bir selam için "Sola Bak!" emrini yerine getiriyorlardı.

Weltzien gerginleşiyordu. "Çıkar şu pipoyu ağzından! Tütün içmek otoriteye saygısızlık! Prusya Kraliyet Ordusuna! Anlaşıldı mı? Ha?"

* *(Alm.)* "Son."

Biedenfeld'in kaşları tek bir koyu çizgi halini almıştı.

"Teğmen!" diye seslendi Weltzien. "Emri uygula!"

Teğmen'in binici kırbacı havayı yardı. Biedenfeld'in piposunun parçaları yokuşun kuru otları üzerine uçtu. Biedenfeld'in gayriihtiyari hareket eden eli kılıcının kabzasındaydı. Alay durdu, saflar birbiri üstüne yığıldı. Onlardan homurtuya benzer bir şey yükseldi. Prusya tüfekçileri hattının ötelerinde bir emir verilmişti. Horozları kaldırılan tüfeklerin kuru tıkırtısı birbiri ardına geldi. Uzakta, Hafif Süvari erlerinin bir kıtası aceleyle atlarına biniyordu.

Biedenfeld'in eli düştü. Pipo sapının dudağından sökülüp alındığı yerde, dudağının üzerinde bir kan damlası duruyordu. "Binbaşı!" dedi, sesi titreyerek, "General von der Groeben bizi temin etti... insanca... onurlu..."

Konuşmayı kesti. Prusyalı Binbaşı'nın dar, duygusuz yüzüne bir sırıtış oturmuştu.

"Haydi bakalım!" diye bağırdı Prusyalı çavuşlar. "Acele edin! Sallanmayın! Ayaklarınızı yerden kaldırın! Koşar adım!"

Lenz, Biedenfeld'in yüzünün solduğunu gördü; gözleri donuklaşmıştı. Alay sürüklene sürüklene ilerliyor, cesaretini yitirmiş bir asker hattı iki sıra çivili miğferlinin arasından itekleniyordu.

Lenz, ağzında acı bir tatla döndü.

Ardından yaltakçı, tiksindirici, yine de arsızlıkla dolu, tanıdık bir ses duydu. "İşte o, orada!" diyordu ses. "Onlardan biri! Kışkırtıcılarının en tehlikelilerinden biri!"

Stäbchen tekrar işinin başında, parmağıyla insanları polise gösteriyordu. Lenz, Binbaşı Weltzien'in nefret, aşağılama ve henüz pek aşılamamış korku karışımı bakışını gördü. İpek şapkası dün geceki karşılaşmadan beri hâlâ ezik olan Stäbchen, mutlu bir şekilde gülümsüyordu.

Weltzien'in miğferindeki siyah at kılı vurgulu bir şekilde sallandı. Az sonra iki kaslı, iyi beslenmiş Prusyalı inzibat, çağrılmış gibi geldi. Lenz, kendisini oradan, tekrar asma köprünün üzerinden, Rastatt'a doğru uzaklaştırırlarken onların kendisini kavrayışlarından irkilmemeye çalıştı.

34. Bölüm

Halk tekrar böyle liderler tarafından mı sürüklenecek ve biz Nisan ve Eylül 1848 ile Mayıs 1849'daki ayaklanmaların daha kanlı bir tekrarıyla mı karşı karşıya kalacağız? Sanmıyoruz. Devrimci demokrasinin bu özel evresi bize göre bitmiştir. Devrimci atmosferin devam eden görünmez etkilerinden şüphe ettiğimizden ya da devrimin Haziran ve Temmuz 1849'da yenilgiye uğratıldığı gibi aptalca bir umutla kendimizi kandırmak istediğimizden değil! Ona karşı gerçek savaş daha başlamadı... Demokratik öğretilerin yıkıcı gücü, iç barışın her şeyi endişeyle denetleyen, sınırlayan ve takip eden polis tarafından sürdürüldüğü son otuz yıllık dönemde olduğu gibi, bugün de faaliyet halindedir. Hiçbir fiziksel güç bu yıkıcılığı kontrol altına alamaz. Kötülüğün pisliğinin altında, vahşi, denetimsiz tutkular molozunun altında, bir asırdan fazladır dünyaya dönüşümlü olarak hükmetmiş ve kafasını karıştırmış, dönüşümlü olarak halka esin vermiş ve ona gaddarca davranmış fikirlerin kendisi, neredeyse karşı konulmaz bir dürtüyle iş başında. Bu fikirler kitlelerin arasında köksalmaya başlamıştır...

Heidelberg'de Profesör Ludwig Häusser tarafından yazılmış *Denkwürdigkeiten zur Geschichte der Badischen Revolution*'dan [Baden Devrimi Hatıraları], Heidelberg, 1851, Lenz'in elyazısıyla alıntılanmış ve işaretlenmiş kısım.

Kara, ağır, uyuşuk uykusu yalnızca bölüp pörçük rüyalara izin veriyor; net bir şekilde Doktor Walcher'e ait bir sesle neticelenen rüyalara. Ne diyordu? Ah, evet, bu haplardan iki tane al, başka alma, Lenore. Ama o dört tane almıştı. İkisinin bir faydası olmamıştı. İki tane her şeyi, her sesi, caddedeki her adımı, surlardaki her hışırtıyı, sinirlerin her seğirişini şiddetlendirmişti...

"Korkma, canım." Serin, kuru bir el alnına dokundu. "Buradayım."

Çığlık mı atmıştı? Yoksa neden babası ona korkma diyecekti ki? Babası...

Lenore, açılması için gözlerini zorladı. Gözkapakları isteksizce itaat etti, fakat gözleri bir türlü odaklanamıyordu, her ne kaydediyor-

sa puslu kalıyordu. Yakında ne vardı? Uzakta ne? Yatağı dahil bütün bu gölgeli dünya sallanıp duruyordu. Kendi yatağı, evlilik oyunu oynadığı o büyük, sayvanlı karyola değil. Kendi yatağı neden güvenilir değildi? Duran tek şey ona hep yıllanmış ahşapları, tozlu hesap defterlerini, mumları, *Bocksbeutel* şarabını ve enfiyeyi hatırlatan, yaşlı adamın o hafif, tanıdık kokusuydu.

İşte bu onun babasıydı; geri gelmişti. Gözleri kapandı; korumada, uykulu ve sıcak hissederek uykuya daldı. Yatak yerinde durmaya başladı. Evdeki sesler yine kuşatma öncesindeki gibiydi. Dünya bir kez daha her zamanki düzenindeydi ve her şey iyiydi.

Fakat bu duygu yalnızca birkaç dakika sürdü. Bu arada bilinci, uyuklama maskesi altında, çalışmayı sürdürüyordu. Hafızası ilacın bulanıklığından çıktı ve bu son haftalar boyunca onu sarsmış duygular tekrar kalbine doluştu.

Bu kez uyandığında sıçrayarak oturdu ve kollarını uzattı. "Baba!" dedi, "Ah, Baba..."

Babası Lenore'nin yatağının kenarına oturdu, başını koltuk altına aldı ve "Haydi, bak her şey yolunda canım... Beni endişelendirdin; çok, çok uzun süre uyudun..."

"Ne zaman geldin?"

"Dün gece."

"Dün gece mi?" dedi, gözleri pencereyi arayarak. "Şimdi saat kaç?"

Einstein, Lenore'nin yastığını düzeltti, kalktı, pencereye yürüdü ve ağır perdeleri açtı. Hava külrengiydi, yağmur çiseliyordu. "Saat on biri geçiyor," dedi, "sabah on biri."

Lenore alnını kırıştırdı. Neredeyse yirmi dört saattir baygındı. Dışarıda at süren kıta Prusyalılar olmalıydı. Rastatt Prusyalı, dünya Prusyalı.

Lenore tekrar oturdu, elleri açıldı. "Lütfen, baba," diye ısrar etti, "Kalkmalıyım. Dışarı çıkmalıyım."

"Sakin ol, canım!" Einstein yanına koştu. "Hizmetçiyi çağıracağım. Sana çay getirsin, ne istersen onu getirsin. Dışarı çıkacak durumda değilsin." Durdu. "Hatta bir süre göz önünde olmasan daha iyi olur."

"Kalkmak istiyorum."

"Genç adamın için mi?"

Lenore babasına baktı. Gözleri tekrar işlevlerini yerine getirmeye başlamıştı. Babasının güçlü alnının üzerindeki kısa, ak karışmış buklelerini gördü; gözleri bilge, yaşlı bir kuşun gözleri gibiydi; her zamanki gibi, kolalı, beyaz yakasının köşelerinin rahatsızlık verdiği çenesinin altındaki gevşek deri ve başının arkasındaki çizgili duvar kâğıdı. Yüzü esrarengizdi.

"Canım," dedi Einstein cevap alamayınca, "beni çok farklı bir şekilde karşılayacağını ummuştum."

Lenore gülümsemeye çalıştı. Prusya dünyasına geçmeyi önlemek için yapabileceği bir şey bulamamış olsa da, bu süreç boyunca uyumuş olduğu için kendini suçlu hissetti. Doktor Walcher, dün son hastane turlarını yaptıktan sonra Lenore'nin elini sıkmış, sonra öpmüş, sonra onu selamlamış ve görevinden resmen azat etmişti. "Size hiçbir madalya veremem, Lenore," demişti. "Bizim hiç madalyamız olmadı. Ama size devrimin minnetini ifade edebilirim, ve bu askerlerin..." Eli birkaç saat sonra Prusya askerî doktorların devralacağı kasvetli, tuğla duvarlı odaları taramıştı. Sonra gözleri dalgın, ayaklarını sürüyerek uzaklaşmıştı.

Babasının, "Pekâlâ," dediğini duydu, "madem kendini yeterince güçlü hissediyorsun, kalk o zaman. Seni çalışma odasında bekliyorum."

Lenore merdivenlerden inerken tırabzana tutunmak zorunda kaldı. Fakat evdeki telaşın gayet iyi farkındaydı; alt katlarda telaşla dolanan, birbirlerine seslenen hizmetçiler, kova ve bakraçların tangırtısı, çekilen mobilyaların sesi. Anlaşılan hepsi geri gelmiş, kâhyanın tiz sesli emirleri üzerine işe koyulmuşlardı. Potansiyel müşterilerden âdet olan itaatkâr baş eğişi zorla almak için mağazanın tavanından sallanan taze ringa balığıyla bankerlik ofisi de muhtemelen yeniden açılmıştı.

"İçeri gel!"

Einstein iş başındaydı. Kâğıtlarını kenara itti ve Lenore'nin evlat öpücüğünü kabul etmek için doğruldu. Lenore'nin selamlama sözleri

azıcık coşkuluydu ve kısa kesti. Üst katta onu talihsiz karşılayışını telafi etmek istemişti. Fakat ya ilaçlardan ya da Lenz ile ilgili kaygılarından, her şey hızla sönümleniyordu.

Einstein çay için küçük masayı işaret etti. "Bana eşlik etmeni özlemişim," dedi. "Yalnızca yemek zamanlarında da değil. Bana bu zevki bağışlar mısın?.."

Otururlarken Lenore'nin gülümseyişi doğaldı. Einstein o eski, havalı zarafetini kaybetmemişti ve onun çayını koyarken, Lenore sanki eski usuller, eski zamanlar ve eski ilişkiler geri dönmüş gibi hissetti.

Çalışma odası her zaman olduğu gibiydi: Einstein'ın duvar dibindeki masası; kenarları eskimiş, döşemelik kumaşı yıpranmış rahat koltuğu; elinin altında bulunması gereken rakamları içeren, ince, fazlaca kullanılmış iş defterleri; parlak, çift kollu gazyağı lambası ve üzerinde boylu boyunca bir patika bulunan çimenlik gibi, yılların adımlarının izini tam olarak gösteren bir halı. Ancak Lenore ilk bakışta göze çarpmayan bazı değişiklikleri de algılamıştı: odanın daha yeni süpürülmüş ve tozları alınmış görüntüsünden daha fazla bir şey.

"Evet," dedi Einstein, Lenore'nin bakışının farkında olarak, "birkaç şey gitmiş. Alınmış, sanırım. Daha kötüsü de olabilirdi. Öyle anlıyorum ki bombalanan, yakılan evler olmuş, başka evler bütünüyle yağmalanmış." Yumurtasını düzgün bir şekilde soydu. *"C'est la guerre."** Ama Tanrı'ya şükür ki bitti."

Lenore onun serzenişi karşısında duyarlıydı. Yaşanan mücadele hakkında ne biliyordu ki; belli belirsiz tahayyül edilen bir fikir uğruna ölen insanlar, hainlik ve fedakârlık hakkında ne biliyordu? Einstein, bazıları eve yerleştirilen milisler tarafından götürülmüş, hayatının hatıralarına bağlıydı. Gözlemci, sakin, duygularını karıştırmadan, müdahil olmadan izlemeyi başarmıştı. Birbirlerinden ne kadar ayrı uçlara savrulmuşlardı!

"Görüyorsun," dedi Lenore, "evde pek fazla değildim. Hastane vardı, sonra bir tiyatro oyunu koyduk sahneye. Schiller, *Haydutlar*..."

"Çok mu kötüydü?"

"Oyun mu? İkinci perdenin sonunda kesildi."

"Senin buradaki hayatını kastetmiştim."

---

* *(Fr.)* "Savaş bu."

"Hayır," dedi Lenore, dosdoğru babasının yüzüne bakarak. "Son derece tatmin ediciydi. Her açıdan."

Einstein saatinin ağır zincirini parmaklarında çevirdi. "Bunu duyduğuma memnun oldum. Frankfurt'ta, kardeşinin evindeyken ve her neredeysem seni sık sık düşündüm. İyi olup olmadığın konusunda hep endişe yaşadım."

"Benim hayatımın bir amacı vardı!" diye haykırdı, birden yenilgi olsun olmasın, kişisel bir zafer kazanmış olduğunu fark ederek. "İnanmaya değer bir şey için çalıştım, savaştım. Sevdim..."

Lenore babasının yüzünü gördü.

"Ah, baba. Bundan bir an bile pişmanlık duymadım. Ben onun karısıydım..."

Lenore, saat zincirinin babasının parmağının eklemini koparacağını düşündü. Einstein zinciri kavrayan elini gevşettiğinde fincanına uzandı ve bir iki yudumdan sonra, "Öyle olacağını tahmin etmiştim," dedi. Gözlerinin altındaki kıvrımlar garip bir şekilde seğiriyordu. "Bu *senin* hayatın, canım. *Senin* yatağın ve orada yatmak zorunda kalacaksın."

"Lütfen, baba!" Onun elinin üstündeki gevşek, kıllı deriye, sicim gibi duran damarlara dokundu. "Lütfen, anlayış göster. En azından göstermeye çalış."

"Hiç fikrin var mı, Lenore, senin..." Einstein seçmiş olduğu ifadeye tutunmaya karar verdi. "... senin genç adamın şimdi kendisini nerede bulduğu konusunda?"

"Neden..." dedi hızlıca, "Senin var mı?" O kısacık anda, Lenore'nin kafa tutuşu onu terk etmişti.

"Sanırım," diye devam etti Einstein dikkatlice, "o da, diğerleri gibi, tutsak alındı."

"Tutsak mı alındı? Nerede?" Lenore sandalyesini geri itti ve ayağa kalktı. "Nerede tutuluyor? Gidip onu görmeliyim..."

"Korkarım bu mümkün değil."

"Bana yardım etmelisin!" Lenore yeni bir itirazı beklemedi. "Onu ne kadar tutacaklar?" diye devam etti, babası yanıtı biliyormuş gibi. "Söz verdiler... Subayların atları, eşyaları bırakılacaktı..." İkisinin de bu vaade pek güven duymadıklarını unutmuştu. "Bu onun tutsak alınmasıyla ne kadar uyuşuyor? Bu doğru değil..."

"Atları ve eşyaları boş ver!" dedi Einstein, onu sakinleştirerek. "Bir yere gitmeyi de unut. Ayaklarının üzerinde bile duramıyorsun."

Çok doğru, diye düşündü Lenore. Sanki bir koltuk değneğiymişçesine, sandalyenin sırtına tutunuyordu. "Ona bir şey yapmayacaklar, değil mi?" diye sordu, kendi sesindeki yalvarışa içerleyerek. Yıkılmamalıyım, dedi kendi kendine. Fakat içinizdeki her şey ağlamak istediğinde cesur olmak zordu. Babası da onun neşelenmesini kolaylaştıracak pek bir şey yapmıyordu.

Lenore, sakin konuşabildiği zaman devam etti: "Sence bizim halimiz ne olacak?"

Bizim... Belli ki kendisiyle genç adamın halini kastediyordu. Fakat Einstein onun yeteri kadar genel terimlerle konuşma çabasını takdir etti. Bu ona da, aynı derecede genel bir yaklaşıma izin veriyordu. "Her kuşatma kuşatılanların ufkunu daraltır," diye başladı. "Görüş açıları doğal olarak tek taraflı hale gelir."

Lenore'nin duygularına saygı gösterecek bir yol arayışı içinde durdu.

"Adaletin iki tarafı yoktur," dedi Lenore.

Einstein, ağır gözkapaklarının altından gözlerini dikti. Kalbini ılık bir parıltı doldurdu. Ne zaman kesin konuşsa, tam kendi kızı oluyordu. Onu şaşmaz ilkeleri için de seviyordu. Çünkü hayat, Einstein'ı, ilkelerini zorunluluklara göre esnetmeye zorlamıştı. "Adalet..." dedi, bir gülümsemeyle. Ve dışarıda yürüyen Prusya kıtasının sesini başıyla işaret ederek: "Her soyut kavramın içeriğini, kazanan belirler."

Lenore çayını karıştırıyordu.

"İç!" dedi Einstein. "Bir şeyler ye!" Bir ekmek dilimine yağ sürdü ve onu ısırdı. "Biliyorsun, yemek hiçbir yerde evdeki kadar lezzetli olmaz. Tüm o akşam yemeği ve öğle yemeği davetleri, resmî kabuller, otel yemekleri..." Kötülercesine omuzlarını silkti.

Lenore ekmeğini itaatkâr şekilde, azar azar ısırarak yedi.

"Ben zorunlu yokluğumdan istifade ettim," dedi Einstein, bacaklarını rahat bir şekilde uzatarak. "Frankfurt'taydım ve Rothschild ile çok ilginç bir konuşma yaptım. O da benim gibi şu anda işleri genişletmek için hiç olmadığı kadar iyi fırsatlar olduğunu düşünüyor. Demiryolu, çelik, makine aksamı, tekstil: Elimizdeki buhar gücü ve

modern ulaşımla, önümüzdeki yıllarda büyük değişimler yaratmak için yalnızca sermaye temini gerek. Yüzyıllık ilerleme, kısacık bir on yıla sığacak. Gerçek bir devrim..."

"Devrim mi?" Bu kez Lenore'nin başını sallayışı Prusya yürüyüşüne dikkat çekmek içindi.

"Devrim, kesinlikle!" diye kendi kendine güldü, gözlerinde sinsi bir bakış vardı. "Rothschild ile benim, senin Struve'lerinden ve Brentano'larından daha etkili devrimciler olduğumuzu söylemeye cüret ediyorum..."

Bu düşünce ilgisini çekmişti, daha da canlandı. Lenore inanmaz gözlerle dikkatle bakıyordu.

"Üstelik bizim yaptığımız devrim geri alınamaz," diye devam etti, kendi fikriyle mest olarak. "Aksine, bizim devrimimiz, koşullarını ona uydurması için herkesi zorlayacaktır; Prusya Kralı'ndan en düşük seviyedeki çalışana kadar."

"Sizin devriminizde demokrasi ve özgürlük de var mı?"

Einstein, Lenore açısından memnundu. Alaycılık bir yaranın iyileşmesinin ilk aşamasıydı. Fakat kendi yanıtını alaycılıktan uzak tuttu. "Demokrasinin daha iyi makineler, daha fazla üretim, daha iyi ve daha büyük kârlar sağladığı ortaya çıkacak olursa, demokrasimiz olacak ve Prusya Kralı bunu uygulamaya sokmaya yardımcı olmaktan memnuniyet duyacak. Biliyorum. Kardeşiyle, Prens'le konuştum..."

"Prusya Prensi'yle mi konuştun?" Lenore'nin sesi düz ve rencide ediciydi, yüzü solgundu.

Einstein'ın aralarında yeniden kurmayı başardığını düşündüğü yakınlık uçup gitmişti. Eski ağrı, eski yararsızlık duygusu geri gelmişti. Alaycı, neredeyse kışkırtıcı bir ses tonuna sığındı.

"Evet, Prens Wilhelm'le," dedi. "Geçen yıl Berlin'deki olaylardan beri adlandırıldığı gibi, Misket Prensi, müdahale ordusunun başkomutanı ve Prusya tahtının muhtemel varisi. Çok güzel karşılandım ve Kral Hazretlerinin iyi niyeti konusunda temin edildim. O zamandan bu yana bana Baden Grandükalığı'nın yarısını satmayı teklif eden insanların akınına uğruyorum."

"Peki, Kral Hazretlerinin iyi niyeti karşılığında ne vermek zorunda kaldın?"

Einstein'ın morumsu dudakları sımsıkıydı. "Başından geçenleri göz önüne aldığım için, Lenore," dedi bir müddet sonra, "bu sözü ve ima ettiklerini affediyorum."

Fincanını doldurulması için uzattı. Lenore onun ellerinin titrediğini gördü. Suratını öfkeli bir kızarıklık kapladı. Lenore onun Prens ile pazarlıklarının rahatsızlığını örtmeye çalıştığından kuşkulandı. Aynı zamanda, içinde, Prens ile iş yapan babasının Lenz için Prens'ten ricada bulunmaya razı edilebileceği yolunda bir umut yeşerdi...

"Bu ülkenin neye ihtiyacı var?" dedi vahşi bir şekilde. "Özgürlüğe, demokrasiye, bayraklara, hitabete mi? Neye ihtiyacı olduğunu sana söyleyeyim: bir sandık malın Almanya'nın bir ucundan diğerine bir düzine sınırda durdurulup kontrol edilmeden ve alıcının bir düzine yerel yöneticiye gümrük ödemeden gönderilebileceği bir hükümet sistemine. Bu ülkenin, ekonomik bir büyüme temeline hizmet edebilecek tek bir büyük birleşik bütün halinde kaynaştırılmaya ihtiyacı var. Ortaçağdan çıkıp bu sanayi devrimi, uluslararası ticaret ve bankacılık çağına adım atmaya ihtiyacı var. Onun..."

Kısa, keskin bir homurtuyla nefes nefese geriye yaslandı.

Fakat hemen devam etti. "Benim için, ekonomik ve mali sistemimizin gereksinimleri karşılandığı sürece kişilerin, siyasi felsefelerin ve idari yöntemlerin önemi yok. Tırnağımın altındaki karalık umurumda olmaz –bu işler yürüdüğü müddetçe. Maliyeti neyse ödemeye de hazırım. Senin o Struve'nin ya da Brentano'nun çılgın halk hâkimiyeti fikirlerine memnuniyetle izin verirdim. Frankfurt'taki Ulusal Meclisin hoşlarına giden her aptal yasayı çıkarmasına izin verirdim. Yeter ki Almanları modern bir ulus haline sokabilselerdi. Peki, şimdi cumhuriyetçi erdemin tüm o vaizleri, senin gezgin şövalyelerin neredeler? Dağılmış, yenik, Prusya jandarmalarının sefil kolordusuna teslim olmuş durumdalar!.."

Lenore onun aşağılaması karşısında irkildi. Einstein bunu gördü. Fakat sözünü geri alamayacak kadar açılmıştı. Ayrıca hâlâ kılıfına uydurmaya çalışıyordu.

"Pekâlâ..." Parmağıyla dışarıdan gelen sesi işaret etti. "Bu durumda, kırbaçlarıyla ülkeyi ihtiyacı olan şekle sokmak jandarmalara kalıyor. Garip görünümlü bir cüce olacak gelecekteki şu Almanya: ticaret ve

polisin bir melezi, ruhu feodal ayrıcalıklarla faiz oranlarının bir bileşimi, arması yarı banka çeki yarı sansür memurunun damgası. Fakat..."

Omuzlarını silkti. Her zaman acımasız biriydi, ama Lenore onun hiç bu kadar acımasızca konuştuğunu hatırlamıyordu.

"Biz seçtik!" diye açıkladı, özetleyerek. "Alman halkının sözüm ona temsilcilerinin o çenebaz meclisi, Frankfurt'taki St. Paul Katedrali'ni bir daha dönmemek üzere terk ettiğinde, Frankfurt borsasında hisse fiyatları yükseldi. Sen özgürlükten söz ettin, değil mi, Lenore?.. Özgürlük nedir? Ailesinin bir sonraki yemeğinin nereden geleceğini bilmeyen zavallı işçi için nedir? Boş bir söz. Önce ona bir iş ve onu açlıktan koruyacak bir ücret ver, sonra ona fikirlerden söz etmeye başla. Tüm bunlarla ilgilenildikten sonra, özgürlük, yine içinde yaşıyor olduğun toplumun koşullarına, hemen hemen zorunlu bir şekilde sağladığın uyumun yarattığı, belli belirsiz bir rahatlama duygusundan başka bir şey olmayacaktır. Bunun için mi bu kadar yürek acısı ve fedakârlık?.. Bırakın insanlar ticaretlerini yapsın, paralarını kazansın. O zaman artık ne felsefi zırvaları konuşacak ne de Tanrı tarafından tayin edilmiş hükümdarına karşı ayaklanmayı düşünecektir. Ve kendilerini saçma sapan durumlara sokmakta ısrar eden azınlığa gelince, onlar için de zindanlar var."

"Lenz şimdi orada mı?"

Einstein gözlerinde göründüğünü bildiği hayal kırıklığını gizlemek için gözkapaklarını indirdi. Lenore kendisini anlamayacak kadar ve zihni kendi sorunlarıyla meşgul olmasına rağmen, besbelli hoş olmayan bu görüşleri açıklamasının, ayaklarının tekrar yere basmasını sağlama yolunda bir deneme olduğunu hissetmeyecek kadar aptal değildi.

"Evet, orada," diye teyit etti. "Hepsi orada." Bir an duraksadıktan sonra, Lenore'nin yüzünün ani çöküşü karşısındaki korkusunu kontrol edemeyerek, "Lenore! Tanrı aşkına! Sana yalvarıyorum... Kendini bırakmamalısın! Yıkılmayı kaldıramazsın!"

"Kaldıramayacağımı biliyorum!"

Alışılmadık bir sertlikle söylenmiş sözlerinin tonu Einstein'ı afallattı. Lenore'de artık tanıyamadığı çok şey vardı. Kendini bitkin, dışlanmış, yaşlı hissetti.

"Yıkılmak için bir neden yok," diye devam etti Lenore aynı ses tonuyla. "Prusya Prensi'nin huzuruna çıkma şansına erişmiş ve şüphesiz, basit bir milis yüzbaşısının zindandan çıkarılması gibi küçük bir meselede nüfuzunu kullanabilecek bir babam varken, bu sorun olmaz."

"Senin genç adam orada hızlı bir kariyer yaptı," dedi Einstein, "değil mi?"

"Bunu hak etti," diye belirtti Lenore soğuk bir şekilde.

"Hiç şüphesiz."

Sessizlik oldu. Giderek artan bir moral bozukluğuyla, Lenore kendisiyle ona yardımcı olabilecek tek insan arasındaki gediğin genişlediğini gördü. Bir an için ona kendisi ve Lenz için yalvarma noktasına geldi; bir içgüdü ona yalnızca bunun aradaki engeli kaldıracağını söylüyordu. Fakat o an geçti, Banker Einstein tekrar parmaklığın kendi tarafında, Lenore da kendi tarafındaydı –kapana kıstırılmış bir eşkıyanın kadınıydı, Lenz'in hayatında olmuş bütün fahişelerden tek farkı da iddialı halleriydi.

Einstein masasına gitti ve dikkatsiz bir şekilde kâğıtlarını karıştırdı. Gözüne Teğmen Gramm tarafından imzalanmış senet ilişti. 'Ah,' dedi içinden; bu adam da kendisine geliyor olacaktı. Kaç gündü o, yüzde altıdan, üç yüz gulden. Eh, para parayı çekiyor. Adamın cesaretine bak; Lenore'yle evlenmek istiyormuş!.. Başka kim bunu istemek için gelirdi? Ah, gelirler, diye yanıtladı kendisini, gelirler. Para yaşlı, sakat acuzeleri arzulanan güzellere, Yahudi seyyar satıcıların kızlarını baroneslere, en şaibeli şöhretleri el değmemiş saflıklara dönüştürür. Pekâlâ, diye düşündü, ama Lenore'nin öğrenmesi gerekiyordu. Şu andan itibaren çizginin dışına çıkmayacaktı...

Ve çok emin olmak istermiş gibi sordu: "Yani sen benim Prusya yönetimiyle utanılası tanışıklığımı, gerçekten de, başka herkesi bırakıp tek bir adam için mi kullanmamı istiyorsun?"

Lenore, aceleyle, "Evet!" dedi, sonra daha tereddütlü bir "evet..."

"Evet mi?" diye tekrarladı. "Anlıyorum..."

Ve Lenore'nin zihninde belli belirsiz bir kuşkudan başka bir şey olmamış olan şey, kesinliğe ulaştı. Doğal bir arzuyu bir ahlak meselesi haline getirerek, ahlak dışı bir tercihi kendisine dayatarak babası

onu kendi seviyesine çekmeye çalışıyordu. Ama Lenore'nin umurunda değildi. "Evet!" dedi. "Bu benim senden ricam. Son ricam olacak."

"Biliyorsun..." Einstein son derece samimiydi, "her zaman senin tüm makul isteklerini yerine getirmeye çalıştım."

"Bunun makul olmadığını mı düşünüyorsun?"

Einstein ona döndü. Lenore babasının elini, çok hafif, başında hissetti ve kendisine üzgün bir şekilde söylediklerini dinledi: "Mesele yalnızca senin genç adam dışında biri olsaydı, şansımı denerdim. Uzağa gitmemize bile gerek kalmazdı. Rastatt'ın Prusyalı komutanı Binbaşı Weltzien evimizde misafir olacak. Fakat Andreas Lenz..." Einstein bu ismi gönülsüz bir şekilde kullandı. "...sıradan bir durum değil."

"Neden?" dedi Lenore çabucak. "Onlarla Andreas hakkında konuştun mu?"

"Bir şekilde öğrendim." Lenore'nin geri çekilişi onun başka bir protestoyu beklemesine yol açtı. "Ve lütfen söz konusu bu genç adam, eh, benim yürekten bağlı olduğum tek insanı sahiplendiği ve ırzına geçtiği için bunu söylediğim fikrini kafandan at..."

Lenore babasının elini arayıp sıkarak, bir gülümsemeyle, "Pek de benim iradem dışında değil," dedi.

Einstein elini kurtardı ve çok yürünmüş ayak izi üzerinde volta atmaya başladı. "Öyle bile olsa," diye yanıtladı, "durumun güçlüğünü anlamaya çalış."

Lenore onun yumuşak, ağır yürüyüşünü dinledi.

"Prusyalıların da," diye devam etti Einstein, "herkes gibi bir fiyatı var. Tutsaklardan birine evde, işte ihtiyaç duyduğumu ve ona kefil olmaya hazır olduğumu söylediğim takdirde, kuşkusuz makul bir karşılıkla onun serbest bırakılmasını sağlayabilirim."

Lenore *fakat* sözünü bekliyordu.

Einstein durdu, saatinin zincirindeki köstekle amaçsızca oynuyordu. "Fakat Prusyalıların da," dedi, "birkaç pazarlık edilemez kalemi var. Maalesef onbaşı, şimdinin yüzbaşısı Lenz de onlardan biri."

"İyi de neden?" diye haykırdı Lenore, gözlerinde şüpheyle. "O kadar kişinin içinden neden bir tek o? Onun hakkında ne biliyorlar ki? Bu kişisel kin neden?"

"Onunla ilgili özel herhangi bir şey bilmiyorlar. Onun türünü biliyorlar. O türün insanı olduğu için ondan nefret ediyorlar."

"O da diğer herkes gibi onların tutsağı," diye diretti Lenore. "Direnişçi orduda bir askerdi..."

"O bir entelektüel!" diye karşılık verdi Einstein. "Bir yazar! Bir sözcü! İnsanların şekilsiz duygularını alıp bunları söze döken ve böylece, bir güce, tehlikeye, kudretlilerin koltuklarının altına konan bir patlayıcıya çeviren bir adam!"

"Fakat ne bu duyguları, ne de bunları ortaya çıkaran koşulları o yaratmıyor ki!"

"O olmadan bu duygular asla orduları harekete geçiren ve devrimi şimdi yenmiş olsa da, Prusya Prensi'nin yüzündeki o seğirmeye yol açan somut bir güç haline gelmezdi. Söz, Lenore, söz her zaman şüphe çeker! Prusyalı makam sahibi, bir sözün yalnızca söylediği şey olduğunu, arkasında hiçbir ikinci, yıkıcı anlamın gizlenmediğini nasıl bilebilir? Bir Alman hükümetinin daire başkanı, bir sözün olduğu yerde kalacağından, binbir çeşit çırayı tutuşturmak için uçup gitmeyeceğinden nasıl emin olabilir? Ve burada, senin genç adamın şahsında, onlar o ele avuca sığmaz sözü yakaladıklarına ve Rastatt korunaklarının kalın duvarları arkasına güvenli bir şekilde kilitlediklerine inanıyorlar. Ödül avlarından vazgeçmelerini mi istiyorsun?"

"Yazdığı o birkaç şiir... Birkaç şarkı..." dedi Lenore, korkmuş bir şekilde.

"Canım!" diye kaşlarını çattı Einstein, yarı kızgın yarı eğlenerek, "Ya o kale gazetesi, *Festungsbote*? Emin ol, her satırını okudular ve canları çok yandı. O yalnızca bir milis yüzbaşısı olabilir, ama Prusya yönetiminin gözünde onun bir direnişçi albay kadar ağırlığı var. Albaylar, askerlerin ayaklarına, nereye yürüyecekleri ve silahı ne zaman ateşleyecekleriyle ilgili emirler verdi; o ise askerlerin aklına komuta etti..."

Einstein kahvaltı masasına döndü ve kızının karşısına oturdu. Lenore onun gözlerindeki ciddi, neredeyse şefkatli ifadeyi görünce bir baş dönmesi ve boğazında tıkanma hissetti. Midesindeki kasılma arttı ve onu sarstı. Lenore mide bulantısıyla savaşmaya çalışarak, masanın kenarına tutundu.

"Dur bakalım!" dedi Einstein, onun ani rahatsızlığı karşısında aciz. "Senin amonyak ruhun nerede?.. Söyle bana... Getireyim..."

"Ona ne yapacaklar?" diye sordu Lenore, bir gayretle.

"Amonyak ruhu!" Einstein aceleyle doğruldu. "Nerede?"

"Lütfen, baba!"

"Pekâlâ, pekâlâ!" Endişesiyle sabırsızlığı arasında kalan Einstein rahatsızdı. "Sanırım askerî mahkeme olacak."

"İdam?"

"Şimdi değil, Lenore! Bunu şimdi tartışamayız! Sen yine hastasın. Aldığın o haplar... Öyle görünüyor ki bunların bir yan etkisi var..."

"Ben hasta değilim," dedi Lenore. "Hamileyim."

Einstein çarpılmış gibi kalakaldı. Utanç verici, diye düşündü; sonra: ne kadar sıradan! O zamana kadar okuduğu ya da duyduğu tüm aile dramlarında bu konu geçerdi ve böyle durumlar onu her zaman kıvrandırırdı. Böyle şeyler sadece aptalların başına gelirdi. Bunun gerçek olduğunu ve aptal kızı yakınlardaki bir süvari tarafından baştan çıkarılan yarım akıllı bir fırıncının değil de, küçük burjuva ahlakını küçümseyen, çocuğuna modern bir eğitim veren ve ona erişkin sağduyusu olan bir kişi olarak davranmış banker Simon Einstein'ın başına geldiğini kendisine hatırlattı.

Yoksa bu bir hile miydi? Ucuz bir şantaj mı? Lenore'ye baktı. O mide bulantısı nöbetlerinden birine yakalanmak üzere idiyse, bununla güzel savaşmıştı. Einstein'a durumunu söylediği an, yüzüne bir tür huzur gelmişti. Yüzü sakin, kontrollü, hâlâ solgundu, ama suçluluk, utanç ya da pişmanlık yoktu.

Ne diyordu Lenore?

"...ve buradaki veya yukarıda inandığın her türlü otoritenin önünde, bizim karıkoca olduğumuzu ve taşıdığım çocuğun onun çocuğu olduğunu sana söylememi istedi benden."

"Peki, sen bu çocuğu istiyor musun?" diye sertçe sordu Einstein ve Lenore'nin afallamış bakışına, "Haydi, haydi! Dünkü çocuk değilsin. Bu düşünce kafana gelmiş olmalı. Ne aşamadasın? Kaç aylık?"

Lenore doğruldu. Gözleri kuru olsa da sesi titriyordu ve yüzü Einstein'ın daha önce hiç görmediği kadar sertti. "Bu çocuk," dedi, "ondan bana kalan tek şey olabilir."

"Abartmayı bırak!" Einstein'ın öfkesi patlamıştı. "Galiba benim bir canavar olduğumu düşünüyorsun! Ben kalbi kırılmış, sıradan bir erkeğim ve kullanılmış olmama içerliyorum. Geçmişte, ailemizden bir kadın senin gibi hamile kalsa, benim ve senin atalarımız kendi elbiselerini parçalar, başlarına kül döker ve sanki biri ölmüş gibi yas tutardı. Ne yapmamı bekliyorsun? Harp çalıp Kral Davud gibi dans mı edeyim?.."

"Andreas ile benim tarafımızdan yapılan hiçbir şey," dedi Lenore yumuşakça, "senin kalbini kırmak için yapılmadı."

"Hah!.." Einstein'ın eli tiksintiyle savruldu. "En kötüsü de, sana Prusyalılar hakkında söylediklerimin hepsi doğru. Bir bürokrasi kendisini ilkelerle bezediğinde, aptal, inatçı ve insanlık dışı olur. Yurttaş Lenz'i onlardan nasıl çekip alayım ki gerçekten korktuğu cezayı alabilsin –bir eş ve kuluçkadaki çocuklar?.." Eliyle Lenore'yi susturdu. "Tamam deneyeceğim, deneyeceğim!.. Git, şimdi lütfen git. Umarım birkaç dakika yalnız kalma ihtiyacımı anlarsın."

Lenore, kapının arkasından sımsıkı kapandığını duydu. Sahanlıkta korkuluğa tutunarak durdu ve pencereden merdiven boşluğuna düşen ışığa körlemesine baktı. Deneyecek, deneyecek, diye yineledi ve başka her şey önemini yitirdi.

Yavaş yavaş evin ve içindeki seslerin farkına varmaya başladı. Hizmetçiler belli ki halıları hâlâ silkeliyor ve siliyor, ortalığı düzenliyordu. Ne kadar zamandır babasıylaydı? Şimdi saat kaçtı? Öğle miydi? Yoksa öğleden sonra mı? Zamandan, akıp gidecek günlerden, artık devrimden önceki gibi ya da bu son hummalı, duygu yüklü haftalar gibi olmayacak hayattan korkmaya başladı. Farkında olmadan eli karnına gitti ve yüzü rahatladı, gözlerine yumuşaklık geldi.

İrkildi.

Kapı zili ısrarla çalıyordu. Hizmetçiler zemin kattaki hole yöneldiler. Caddeden nalların yere vuruşlarının, acı bir gıcırtıyla duran at arabalarının, emirlerin, lanet okumaların, kaldırıma gürültüyle çarpan ağır bir nesnenin, iyi kotarılmış ve şimdi evin kapısı açık olduğu için net bir şekilde işitilebilen bir diğer lanet okuma salvosunun sesleri geldi.

Babası çalışma odasından çıktı. Lenore'yi sahanlıkta görünce şaşırmıştı. Fakat tek yorumu, "Anlaşılan misafirimiz geldi," oldu.

"Misafirimiz mi?"

"Binbaşı Weltzien. Sana söylemiştim, Rastatt komutanı. Burada konaklayacak."

"Ah, evet," dedi Lenore. "Unutmuşum."

Einstein enfiye yüklü parmak ucunu burun deliklerine götürdü, kutuyu cebine koydu, yeleğini çekiştirdi ve gözlerinde yaş birikerek, "Binbaşı'yı karşılarken bana katılabilirsin," dedi.

Alt katta karga gibi bir ses, "İçeri gel, içeri gel!" diye bağırıyordu. "İçeri gel, iki gözüm!"

Einstein kolunu Lenore'ye uzattı. Ancak birkaç basamak inince duvara yaslanmak zorunda kaldılar; çizmeli ve miğferli tüfekçiler terler içinde homurdanarak, bavulları, kutuları, çantaları, bir sandıkla birkaç portmantoyu, seyahat çantalarını ve son olarak da çeşitli şapka kutularını taşıyorlardı.

"Fritzchen!" diye seslendi bir kadın. "Benim şemsiyem nerede, Fritzchen?"

Hükümetin dağıttığı kep ve kıyafete sığmadığı görülen, tuhaf görünüşlü, kısa bir adam şimdi eli dümdüz bir şekilde çilli alnının kenarında, Einstein'ın karşısında dikilmiş, tekmil veriyordu: "Kroll, August, Herr Binbaşı Weltzien'in emir eri!" Dikkat çekecek derecede art niyetsiz olan gözleri Lenore'yi dikkatle incelemek üzere kaydı. Eli selam pozisyonundan düşmüş, korkuluğa yaslanmış, "İyi anlaşacağız, iyi anlaşacağız!" diyordu. Sonra, yeniden iş bilir haliyle midesini içeri çekip konuştu: "Herr Binbaşı eşyalarının nereye konulacağını bilmek istiyor!"

Kâhya kaybolmuş bir şekilde, koşarak geldi. Çünkü fatih beklenenden fazla bir öteberiyle taşınıyordu. Herr Einstein'ın emirleri nelerdi? Einstein kaşlarını çatarak baktı. Siyah tüylü miğfer sahanlığa gelirken, Einstein, Lenore'yi dirseğinden tutup tekrar merdivenlerden yukarı yönlendirdi.

Lenore'yi görünce Weltzien durdu. Topuklarını birbirine vururken mahmuzları tangırdadı, kılıcı sallandı, yüzü kızardı. Düğme gözlerini memnuniyetle kapayarak, "Matmazel Einstein, sanırım! *Enchanté*!*" diye bağırdı.

Lenore kokuyu aldı. Alkol ve kolonya kokusu geliyordu.

---

* *(Fr.)* "Memnun oldum."

Weltzien gözlerini açtı ve merdivenlerden aşağı seslendi, "Ah, canım! Harika! Canım!" Ve Lenore'ye tekrar dönerek, "Esef duydum. Herr *Papa* sır saklamış. Yoksa büyük kutlamaya katılmanızı rica ederdik; subaylar... zafer... Matmazel!" Miğferini çıkardı, dirseğinin oyuğuna yerleştirdi ve eğildi.

"Teşekkür ederim, beyefendi," dedi Lenore kaskatı.

"Sevgilim!" diye tekrar seslendi Weltzien. "Harika!"

"Geliyorum, Fritzchen!"

Hafif, hızlı adımlar duyuluyordu. Sonra tırabzanın üzerinde, her adımla hoplayan, zengin, kızılımsı lüleler belirdi. Sonra omuzlar; yuvarlak, beyaz. Göğsünün bir kısmını açıkta bırakan ve kıvrak beline sımsıkı oturmuş, omuzları açık, siyah bir saten kıyafet giymişti.

"Matmazel Einstein'la tanış!" dedi Weltzien gösterişli bir şekilde. "Herr Einstein, bu da Matmazel Josepha Wundt. Kendisi benim... seyahat... seyahat arkadaşım olur."

Josepha elini uzattı.

Einstein elini öptü. Sonra, dosdoğru, abartılı bir şekilde makyajlı gözlerine bakarak, "Hoşgeldiniz Matmazel Josepha," dedi.

Josepha güldü. "Burada kendimi evimde hissedeceğimden eminim. Eski dostların arasındaymış gibi."

"Ben de eminim," diye onayladı Einstein.

Weltzien'in sırtına hafifçe vurdu ve "İşitiyor musun, Fritzchen? Sana buranın rahat olacağını söylememiş miydim? Tam bir beyefendidir, Herr Einstein, tam bir beyefendi...!"

Lenore'nin yüzü kızardı.

Lenore tam o anda Josepha'nın dikkatini çekmiş gibiydi. Lenore'ye seslendi, "Ah, Matmazel Lenore!" Bir coşkunluk gösterisi içinde kolunu Lenore'nin koluna geçirdi, onu merdivenlerden yukarı kendisiyle birlikte çıkmaya zorladı.

Arkalarından bakıp Josepha'nın "İkimiz dost olacağız, değil mi Matmazel Lenore? Biz kızlar pek çok düşünceyi paylaşırız -sevdiklerimizi örneğin..." diye kuş gibi şakımasını işitince, Einstein'ın yüzü gerildi.

Weltzien hafifçe yalpalayarak peşlerinden gidiyordu. Gözleri parıldayıp duruyor, mutlu mutlu sırıtıyordu.

35. Bölüm

Sevgilim,

Hayattayım, neşem yerinde ve sağlığım idare ediyor. Seni sık sık düşünüyorum, özellikle geceleri. Burada tutulduğumuz şartlarda uyku pek gelmiyor. Ayrıca kıymetli saatleri uyuyarak harcamak da istemiyorum.

Bu korunakta tıkış tıkış olan bizlerin yardıma ihtiyacımız var. Ve sanıyorum, diğerlerinin konulduğu yerlerde de durum aynıdır. Yiyeceğe, battaniyeye, tütüne, fincan ve kaşığa kadar her şeye ihtiyacımız var. Ve ilaçlara! Birçoğumuz hasta. Doktor W. tifüsten söz ediyor. Prusyalılar yalnızca ölmek üzere olanları hastaneye götürüyor. Muhafızlardan bazılarına rüşvet vererek bir şeyler getirtebiliyoruz. En iyi yardım, tayınları artırmaları ve en azından en temel ihtiyaçlara izin vermeleri için Prusyalılar üzerinde kamu baskısı uygulamak olacaktır. Şu anda bunların nasıl örgütlenebileceğini bilebilecek arkadaşlarla temasa geçmeye çalış. Yurttaş temsilcileri mi? Dilekçeler mi? Kadınların, çocukların sessizce toplanmaları mı? Dışarıdan gelecek, unutulmadığımıza dair en küçük bir işaret harikalar yaratacak...

Güvenilir haberlere ihtiyacımız var. Şu an olduğu gibi, günlerimizi yarı karanlıkta geçirince, tek bilgi kaynağımız Prusyalı askerlerin şüpheli sempatileri olunca, en yıkıcı dedikodulara açık oluyoruz. Askerî mahkemeler duruşmalara başlamış: bildiğimiz bu. Bir muhafız, genç Dortu'nun Freiburg'da tutsak edildiğini ve kurşuna dizildiğini haber verdi. Bu doğru mu? Askerî mahkemelerin yalnızca Prusyalı subaylardan oluştuğu, bunun tek istisnasının Badenli savcılar olduğu doğru mu? Her hükmü Prusya Prensinin şahsen gözden geçirdiği, af dileklerini reddettiği doğru mu?

Gördüğün gibi, hâlâ direniyoruz. Silahımız sebat ; davamız ve kendi adımıza duyduğumuz gurur, zaferimiz. Senin için duyduğum sevgi ve senin bana duyduğun sevgiye güvenim, bana özel bir kuvvet ve umut veriyor. Seni şefkatle öpüyorum.

A. L.

Not: Bu mektubu sana getirene hiçbir şey ödeme, bir ödül de verme. Bana senin cevabını getirdiğinde ben bununla ilgileneceğim.

Lenz'in belgeleri arasında bulunan, buruşuk, gri bir ambalaj kâğıdının küçük bir parçasına kurşun kalemle, Lenz'in el yazısıyla yazılmış, tarihsiz bir not. Yazı çok küçük; son birkaç satır pek okunamıyor ve imza kenarda dik olarak atılmış.

Heilig sabahın erken saatlerinden beri yoktu.

Teğmen Gramm, Prusyalı bazı muhafızlarla birlikte gelmiş ve sanki Badenli bir subay için bir Prusya hapishanesinde görev almak büyük bir onurmuş gibi bağırıyor, kasılarak yürüyordu. Heilig'i dışarı götürmüştü; Tüfekçi Liedtke'nin fısıltıyla söylediğine göre, askerî mahkemeye.

Heilig hiçbir şey söylememişti. O saatte uykudan uyuşmuş olabilirdi ya da kimsenin işine yaramayacağı için duyguları tahrik etmemeyi seçmişti. Başını kapıya çarpmamak için eğilmiş ve sağında bir Prusyalı, solunda bir Prusyalı, önünde Gramm, arkasında Tüfekçi Liedtke ile gitmişti.

Sonradan hiç kimse Heilig'den söz etmedi. Fakat onun gidişi ve karşısına çıkacağı mahkeme, rutubetli sipere sindi. Doktor Walcher'in köşede, karantinada tuttuğu hastaların iniltileri bile kesilmiş gibiydi.

Nasılsa olacaktı, diye düşündü Lenz. İçlerinden biri korunaktan ilk ayrılan olacak ve dönmeyecekti. İlk tercih kendisi de olabilirdi; dosyası yeterince kabarıktı. Böning de olabilirdi veya Biedenfeld ya da herhangi biri. Lenz tutsak arkadaşlarına baktı, milislere, askerlere, subaylara. Prusyalılar rütbe ya da birlik ayırımı yapmıyordu. Asi, asiydi. Bu konuda çok demokratiktiler. Kendisi gibi yıkanmamış, tıraş olmamış ve kötü kokan insanlar etrafta oturmuş ya da uzanmıştı. Yerin görülebilen her karesi çürümekte olan hasır, kirli kıyafetler, kırık teçhizatla kaplıydı. Duvarlardaki ınazgal deliği, taşın kalınlığına üç boyutlu bir etki vermişti. Sanki her şey insanın cesaretini kırmak için birlik olmuştu.

Lenz, kolları ve ayaklarıyla tırmandı. Türkenlouis'deki, pembe, yuvarlak yanakları solmuş ve bütün devrimi, yaptığı ekmek çağrısıyla başlatmakla artık övünmeyen, kalın dudaklı, genç askeri geçti. Gömleğinin dikiş yerlerinden bit toplayan, sert yüzlü milis askerini geçti. Artık ilgisizce oynanan, bahse konan hayali paraları hiçbir kazanç getirmeyen, bitmek tükenmek bilmez iskambil oyununu geçti; Böning'in, gri yüzlü, donuk bakışlı Biedenfeld'in yanına çömeldiği yere ulaştı.

"Hayır, hayır!" diyordu Böning. "Bunu sana kaç kez söyleyeceğim, Biedenfeld kardeş, sen buna kişisel bakmakla hata yapıyorsun. Heilig'in dünyasında, bu konuda suçlanacak kişinin sen olduğunla ilgili bir düşünce olma ihtimali yok..."

Biedenfeld, teslim olma sırasında Prusyalı teğmenin kırdığının yerine geçen yedek piposunu emip duruyordu. Pipo boştu. Biedenfeld'in taş gibi yüzünde, Böning'in savını dinlediğini ve dinliyorsa da anladığını gösteren hiçbir işaret yoktu.

Böning başını kaldırıp Lenz'e baktı. "*Sen* anlat ona. Teslim kararının hepimiz tarafından verildiğini ve onun Prusya generaliyle konuşmalarını nasıl aktardığı dikkate alınmaksızın, zaten verileceğini anlat ona..."

Lenz, sadece Böning'e yardımcı olmak amacıyla, gönülsüz, razı oldu. Böning, tutsaklıklarının başından beri kırılgan olmuştu. Havadan, özgürlükten ve purodan mahrum kalınca kilo vermişti. Keçe gibi yelesi ve sakalı, kırışmış alnı ve ağır, yorgun bakışı Lenz'e hasta, yaşlı bir köpeği hatırlattı.

"Kahrolası, güven dolu aptal..." diye mırıldandı Biedenfeld. "Ya da Yehuda.* İkisinden biri."

"Bunu söyleyip duruyor!" diye Lenz'e feryat etti Böning ve Rastatt savunma kadrosunda çok sık olarak birlikte savaştığı adamı iyileştirme konusundaki sabırlı girişimini sürdürmek için tekrar Biedenfeld'e döndü.

Lenz, kale kapısının dışındaki yokuşta Biedenfeld'in içinde bir şeylerin çöktüğünü fark etmişti. Biedenfeld'in kafa yapısına göre, bir asker, hiçbir sapmaya izin vermeyen, tanımlanmış ahlaki standartları olan bir kişiydi. General von der Groeben'in, yüce gönüllü davranışı ifade eden belirsiz imalarına ve yarım vaatlerine güvenmişti. Corvin'in koşulsuz teslimiyeti benimseme konusundaki gerekçeleri ne olursa olsun, Biedenfeld Prusyalıların tutsakları için tasarladığı planlardan şüphelenmiş olsaydı kesinlikle savaşırdı. Ama şüphe bile etmemişti. Alayını yürütmüş ve bando eşliğinde teslim olmuştu. Biedenfeld'in vicdanı acımasız bir yargıçtı.

Böning de bunu biliyordu. Fakat yararsızlığına rağmen, ısrarını inatla sürdürüyordu. Walcher'in köşesinde tifüsten ölmek üzere olan askerler Biedenfeld yüzünden ölmüyordu. Kimse Biedenfeld'in bir aptal ya da bir Yehuda olduğunu düşünemezdi. Hele Heilig'in böyle düşünebileceği, yahu, bu düpedüz saçmalıktı!

* İsa'yı ele veren havari –*çev.*

Belli ki Böning, herkesin dayanma gücünün, Biedenfeld'in ruhsal dengesinin pamuktan ipliğine bağlı olduğunu hissediyordu. Tanrım, evet, diye iç çekti Lenz. Bir tek bu korunağın savunmasına harcanan gayret ve yoldaşlığın yarısı bütün kalenin savunmasına ve savaşın sürdürülmesine harcanmış olsaydı, her şey çok farklı olabilirdi. Sanki onlar yokuştan tutsaklığa götürüldükleri an yeni bir direniş kıvılcımı parlamıştı. Artık elde edilecek defne dalları, ancak tantanasız bir şehitlik için olacakken, savaşta ve kuşatmada çok sık yoksun kaldıkları kararlılık ve sebat, şimdi, gecikmiş bir biçimde çiçek açmıştı. Prusyalıların bile bunun farkında olduğu görülüyordu. Fethedenin açık bir şekilde yanında olan ve polis ya da ispiyoncu rolünü üstlenmiş Teğmen Gramın gibi birkaç Badenli subay, asla tek başlarına gelmiyordu.

Walcher, Lenz'e katıldı. Doktor yumuşak, nazik tavrını korumuştu ve o, siperde bacaklara takılmadan, yorumlara ve şikâyetlere yol açmadan etrafta dolaşmayı başaran tek kişiydi.

Böning'in üzerine eğildi; dudaklarından çok gözleri konuşuyordu. Lenz anladı. Walcher'in arkasına, köşedeki hasta adamlara baktı. Şimdi içlerinden beşinin yüzleri etrafın loşluğu içinde beyaz, gözleri morumsu çukurlarında derinde, sakalları keskin köşeli çenelerinde dağınıktı.

"Dua etmekten başka yapabileceğin bir şey yok," diyordu Walcher, Lenz'in Türkenlouis günlerinden bildiği bir adamın ismini söyleyerek.

Lenz sendeleyerek kapıya gitti ve bağırarak kapıyı yumruklamaya başladı, "Muhafız, muhafız! Kapıyı aç! Muhafız!"

Herkes gerginleşti.

"Muhafız!" Lenz'in yumrukları acıyordu. "Muhafız!"

Kilidin içinde hiçbir anahtar dönmedi; hiçbir sürgü çekilmedi; kalın demir kapıdaki deliğin diğer tarafından bir göz dahi bakmadı.

"Dur artık!" dedi milis askeri, yüzünde acı dolu bir ifadeyle bit kırmaya geri dönerken. "Vura vura yumruklarının derisini soyacaksın, ama o hayvan muhafız nasılsa yine gelmeyecek. Gelse bile yalnızca sana ve herkese güçlük çıkaracak."

Adam haklıydı. Lenz kendini yenilmiş hissetti. Gösteriş gerçek boyutlarına dönmüştü. Kaşındı. Sinirleri miydi, yoksa derisi mi, emin değildi. Fakat şimdilik girişkenliği tükenmişti ve pislik içindeki ce-

ketini çıkarıp kontrol etmeye bile mecali yoktu. Bunun yerine milis askerinin yılmaz bir hız ve düzenle çalışan çevik parmaklarını, öldürücü tırnaklarını boş boş gözlemlemeye başladı.

Bir süre sonra dikkati yine Böning'e kaydı. Yaşlı adam korunağın, kim bilir oraya nasıl gelmiş, az sayıdaki eşyasından biri olan tabureye tırmanmıştı. Bu Böning'e gövdesini mazgalın derin aralığının üstüne yükseltme fırsatı vermişti. Lenz biliyordu ki bu pozisyonda, o aralık, gökyüzüne ve savunma hendeğinin dışındaki toprak şeride, civar manzarasının bir bölümüne, göz alabildiği kadar yeşile, kahverengiye ve solgun maviye bakma imkânı veriyordu. Fakat oraya güneş yansıyordu ve insan, uzayan gölgelere bakarak, günün solmasını ve zamanın geçişini de izleyebiliyordu. Arada bir toprak şeritte ağır ağır gezinen, aralıktan onlara doğru yükselmiş tanıdık bir yüzü görmeyi uman insanlar görünüyordu. Ta ki en yakındaki Prusyalı devriye koşar adım gelip tehdit edercesine savrulan kılıçlarla insanları uzaklaştırana dek.

Lenz gelişigüzel bir şekilde yönünü yarığa çevirdi ve ayağıyla taburenin devrilmesini önleyen Doktor Walcher'e sordu, "Özel bir şey var mı?"

Walcher yine omuzlarını silkti.

Böning nihayet tabureden indi ve anlaşılmaz bir şeyler mırıldanarak Biedenfeld'in yanındaki ince hasırına geri döndü. Lenz kendisini çıkıntının üstüne yükseltti ve dışarıya dikkatle baktı. Toprak şeritteki otlu kısımlar ve paytak paytak yürüyen, duran, bir buluta suçlayarak ulumak için başını kaldıran ve aceleyle yürüyüp giden, kaburgaları çıkmış bir köpek hariç hiçbir şey görünmüyordu.

Lenz kaygılı bir şekilde çıkıntının oradan ayrıldı ve Böning ile Walcher'in yanına çömeldi.

"Gitmişler, değil mi?" dedi Böning.

"Galiba," diye teyit etti Lenz.

Saçını kesik kulağından geriye doğru sıvazlayan Böning yandan Lenz'e göz attı. "Prusyalı subaylar," dedi, "bir düzineye yakın. Bölgeyi denetliyorlar."

"Yalnızca bakıyorlar mı?" dedi Lenz.

Böning sesini neredeyse mırıltıya çevirdi. "Adımla ölçüyorlar."

"Kaç adım?"

"On iki."

"Yere işaret koyuyorlar mı?"

"Beyaz çubuklarla."

Sessizleştiler.

Böning'in arkasındaki küçük bir hareket mutlak hareketsizliği bozdu. Biedenfeld boş piposunu ağzından çıkardı. "İnfaza hazırlık yapıyorlar," dedi ve ağzındaki seğirmeyi kontrol altına almak için piposunu tekrar dişlerinin arasına sıkıştırdı.

Lenz doğruldu. Önüne çıkan kim ya da ne olursa olsun umursamadan tekrar kapıya gitti, yumrukluyordu. Yumrukları yarılıyormuş gibi bir duygu hissetti.

Birden sürgü çekildi. Bütün korunak bir tablo gibi hareketsiz kaldı.

Heilig miydi?

Anahtar döndü, kapı gıcırtıyla açıldı. Koşulsuz babacanlığı, favorili sakin yüzüyle Tüfekçi Liedtke çerçevede göründü.

"Bak şimdi!" dedi Lenz'e, tüfeğinin kayışındaki dikkatli eliyle. "Kapıyı kırmayacaksın, değil mi?"

Lenz serseme dönmüştü. Tüfekçi Liedtke'ye toprak şeritteki şu Prusyalı subaylarla ilgili ne bildiğini tabii ki soramazdı. Ya Heilig?.. Soru kursağında kaldı. Sonunda bağırdı, "Nöbetçi subayı çağırmanızı talep ediyorum! Burada hastaneye kaldırılması gereken insanlar var! Yalıtılmış olarak! İlaca, sabuna, yeni hasırlara ihtiyacımız var."

"Ballı pasta ve kuştüyü yatak da ister misin?" Tüfekçi Liedtke miğferli başını iki yana salladı. "Yoksa burayı Karlsruhe'deki Hotel Pariser Hof ya da Baden-Baden'de kendi inayetli şahsiyetiyle Altesleri Prens Wilhelm'in konaklamaktan memnuniyet duyduğu Kurhaus mu sanıyorsun? Sen nerede olduğunun farkında mısın? Burası bir Prusya askerî kraliyet hapishanesi!" Boynunda ani bir şişkinlikle böğürdü: "Siz de kahrolası kural ve yönetmeliklere saygısı olmayan, homurdanan ve hasta rolüne yatan kahrolası bir insan sürüsüsünüz!"

Eli ileri fırlayıp Lenz'in göğsüne vurdu. Lenz arkaya doğru yuvarlanarak, Prusyalılar ve haşaratla birlikte Lenz'e de lanet okuyan, bit toplayan milis askerinin kollarına düştü.

"Hey, sen!" Tüfekçi bir parmağını Böning'e doğru büktü. "Buraya gel!"

Böning denileni yaptı.

İskambil desteleri esrarengiz bir biçimde ortadan kaybolmuştu, iskambil oynayanlar boyunlarını uzattılar. Biedenfeld gözlüğünü takmış, Doktor Walcher kaşlarını çatmıştı.

Tüfekçi Liedtke kasten verilmiş bir havayla cebinin düğmesini açtı ve küçük bir paket çıkardı. "Eh!" diye şaplak attı Böning'in omzuna, "sözümün eri miyim?"

Arzu ve gurur arasında gidip gelen, eli bir uzanıp bir çekilen Böning çelişki konusunda bir inceleme konusuydu. "Geç bunları!" diye mırıldandı, gururu incinmiş bir şekilde.

Tüfekçi Liedtke'nin yüzünü iyi yüreklilik bürümüştü. Paketin kâğıdını yavaşça açtı, yere düşmesine izin verdi ve Böning'in avcunun içine saydı, "Bir puro! İki! Ve üç! Ve bir tane daha... dört!"

Lenz dikkat çekmeden ayağını kâğıt parçasının üzerine koydu.

Böning kırgın görünüyordu.

"Herhangi bir şikâyet var mı?" diye sordu Tüfekçi Liedtke.

Böning'in dudakları hareket etti. "Altı!" dedi sonunda. "Altı olmalıydı!"

"Ya ben?" dedi Tüfekçi Liedtke hayretler içinde bir sesle. "Bana hiç ödül yok mu? Ya komisyonum? Hiçbir şey?"

"Ama sana yüzüğümü verdim!" Böning'in kırışıklık ağını sağlıksız bir pembelik renklendirdi. "Tanrım, içinde küçük bir taş da vardı. Karımdan bana kalan tek hatıraydı!"

"Purolarını istiyor musun, istemiyor musun?" Tüfekçi Liedtke arkadan dolan yeni tüfeğini açıkgöz bir tavırla omzundan aldı ve tüfek horozunu çekti. "Kurallar ve yönetmelikler var! Hapishanede tütün içmek yok! Bulunan bütün tütün, puro, pipo, tütün içme araçlarına el konulacaktır. Eh?"

Böning, bir an için, sanki puroları ezip onları muhafızın yardımsever bir şekilde ışıldayan yüzüne atacakmış gibi oldu. Sonra çarpık bir şekilde güldü. Purolardan birinin ucunu dişiyle kopardı ve Tüfekçi Liedtke'ye, "Ateş, lütfen?" dedi.

Tüfekçi Liedtke tüfeğini tekrar omzuna astı. Çakmak kutusunu çıkardı, çakmaktaşını çaktı, kıvılcımın aleve dönüşmesine yardımcı oldu ve dostça bir gülümsemeyle, Böning ilk mavimsi dumanı dilinin

üzerinde çevirirken birkaç mahkûmun da çıkan külrengi bulutu içlerine çekmek üzere gelişlerini izledi. Lenz'in, puroların sarılı olduğu kâğıdı aldığını fark etmemişti.

Kapıda Lenz ona yetişti.

"Yine mi sen?" Tüfekçi Liedtke bir sabah için yeterince iyilik yaptığını hissediyordu. "Daha fazla güçlük mü çıkarmak istiyorsun?"

Lenz başını iki yana salladı.

Muhafız bekledi. "Bütün günümü sana harcayamam!"

Lenz korunağa hızlıca bir bakış attı. Adamlar alçak, rutubetli tavana doğru ip gibi yükselen dumanın yakınında toplaşmışlardı. "Heilig'e ne oldu?" diye sordu.

"Uzun arkadaş mı?" Liedtke kaşlarını çattı. "Arkadaşın Tanrı'yla barışsa iyi olur!" Tüfekçi Liedtke'nin kıllı eli, yere paralel, düz bir şekilde boynuna gitti. "Onu bir daha göremeyeceksin." Lenz'in gözlerindeki ifadeyi görünce rahatlatacak bir şekilde ekledi, "Eh, bu daha başlangıç!"

"Evet," dedi Lenz biraz duraksadıktan sonra, "öyle tahmin ediyorum." İkinci bir duraksamadan sonra: "Benim için bir şey yapar mısın?"

Tüfekçi Liedtke gülümsedi. "Puro mu?"

"Hayır." Lenz ceketinin astarındaki küçük yırtığa uzandı ve Lenore'nin madalyonunu çıkardı. Hızlı bir şekilde altının parıltısının muhafıza doğru parlamasına izin verdi ve aynı hızla elini adamın ulaşamayacağı şekilde kapadı. "O kadar çabuk değil!"

Gözleri parlayan Tüfekçi Liedtke, Lenz'e, korunağın dışına gelmesi için işaret etti ve geçidin duvarına tutturulmuş bir fenere doğru onu dürttü, "Şunu bir görelim! Yakından!"

Lenz elini kısmen açtı.

Tüfekçi Liedtke madalyonu, onun zarif oval şeklini, içindeki küçük inciyi bir an için görür gibi oldu. "Daha yakından!" diye ısrar etti. "Daha yakından!"

Lenz, elini her an geri çekmeye hazır bir şekilde, madalyonu ışığa tuttu.

"Altın, öyle mi?" diye mırıldandı tüfekçi. "Küçük bir yüzük... Küçük bir madalyon... Önemsiz bir adam savaştan ne kazanabilir, sorarım sana? Benim memlekette, Berlin'de bir ailem, üç tane burnu

sümüklü çocuğum ve bağırsakları altüst olmuş, sırt üstü yatan bir kadınım var. Benim hayatım da güllük gülistanlık değil. Bilmem anlatabildim mi?"

Lenz, bir an gözünde Tüfekçi Liedtke'nin kulağının arkasına inecek keskin bir darbeyi, tüfeğini kapmayı, Tiedemann'ı, Corvin-Wiersbitzki'yi ve bu geçit boyunca dizilen diğer bütün korunaklardaki askerleri dışarı çıkarmayı, şaşkın Prusyalıları geçip Rastatt'ı tekrar ele geçirmeyi canlandırdı... Bayraklar, çanlar, özgürlük!.. Geçmişin yankıları...

Geçidin aşağısında nahoş sesler... Mahmuz şakırtıları, kılıç tıngırtıları. Tüfekçi Liedtke onu gölgelerin içine çekti. "Pekâlâ," diye fısıldadı, "ne istiyorsun?"

"Kasabaya bir mesaj götürmeni istiyorum."

"Yok, olmaz!"

"Sadece küçücük bir kâğıt..."

"Dinle!" Tüfekçi rahatsız bir şekilde güldü. "Ben bu korunakları biliyorum. Hayatımın on yılını buralarda geçirmek istemem. Sekiz puro, ha? On!"

"Ben puro sevmem."

"Tütün, o halde. Ya da enfiye... Ya da yiyecek... Bir sosis."

Lenz başını iki yana salladı.

"Peki, o halde..." diye içini çekti tüfekçi. "Geri dön!"

Lenz yola koyuldu.

"Bekle bir saniye!" Tüfekçi Liedtke heyecanlı bir şekilde öksürdü. "Bana o şeyi ver! Mesajını götüreceğim."

Lenz madalyonu tekrar astarının içine attı. "Onu alacaksın. Mesajıma yanıtı bana getirdikten sonra."

"Seni hayvan! Bu kadar dürüst bir adam olmasaydım!" Tüfekçi Liedtke'nin ağır yumruğu Lenz'in omzuna yapıştı. Lenz kendisinin korunağa doğru sürüldüğünü hissetti. Kapı itilip açıldı ve Lenz içeri itildi. Yere kapaklandığında arkasındaki kapının kilitlendiğini duydu.

• • •

Puro, Böning'in bakış açısını farklılaştırmış, buna daha mutlu bir eğilim katmıştı. Her şeyi planlamıştı: birini hemen, ikincisini askerî mahkemeye giderken, üçüncüsünü hüküm verildikten sonra, sonuncunu da, eh, o son, uzun yürüyüşte.

Yavaş yavaş çevresindeki yüzlerin farkına varmaya başladı; kıskançlığın, şüphenin, hatta düşmanlığın. Heilig ve toprak şeridi adımlayan –bir adım, iki, on ikiye kadar– Prusyalı subay ile ilgili düşüncesi onu rahatsız ediyordu... Duman gözüne kaçtı. Bu son günlerde gözleri çok yaşarıyordu. Rutubet ve soğuk gözleri için iyi değildi, sonsuz loşluk da. Lenz ne yazıyordu orada? Mazgal deliğinin altında, ışığın yanında duruyordu; ayağı dizinin yazı tahtası görevi görmesi için taburenin üzerinde, Prusyalı inzibatın arama yapan elinden kaçmış bir kalemin dibi parmaklarının arasındaydı.

Sallanan Böning'in etrafını yüzler kapladı. Böning o kadar uzun süredir içmemişti ki, tütün ona baş dönmesi, sarhoş edici bir duygu vermişti, ama fena değildi.

Yüzler...

Böning içini çekti. Puroyu dudaklarının arasından çıkardı, neredeyse yarılamıştı. Puroyu dikkatle iki parmağının arasında tuttu. Onu sevgiyle düşünerek fiske vurup külü silkeledi ve verdi. Tatsız bir renkteki ıslak, küçük bir topaktan başka bir şey kalmayana dek ağızdan ağza dolaşmasını görmemeye çalıştı. Konuşmak istedi, uzun süredir aklında olan düşünceleri, bu son gün ve gecelerde, içinde oluşmuş, insanla ilgili, özgürlükle ilgili sözleri söylemek istedi...

Fakat konuşamadı. Bunlar kulağa fazla büyük gelecekti. Elini gözlerinin üzerinden geçirdi. Ve çatallı, yaşlı adam sesiyle şarkı söylemeye başladı:

> Kudretli sütunların yüksek dağlarda durduğu,
> Okyanusun nefes aldığı ve adanın göğünün
> Seni ebedi şanıyla örttüğü yerde,
> Benim Yunanistan'ım, özgürlük beşiği–

Melodi tuhaftı; sanki yabancı bir sahilde öten bir kuş gibi. Bundan hoşlanmıştı. Çağların ötesinden gelir gibiydi. Lenz'in yazmayı kestiğini gördü. Zaten niye yazıyordu ki? Muhtemelen bir şeylerin hayatta kalacağını umuyordu. Seslendi, "Lenz Kardeş, senin sesin daha güzel, şarkıyı da biliyorsun. Sana bunu Karlsruhe gecelerinde öğretmiştim...!"

"Çoğunu unuttum," dedi Lenz.

"Sen ozansın. Uydur!"

Lenz kalemi ve kâğıt parçasını cebine attı. Yazmakta olduğu şeyi bitirmiş gibiydi.

"Askerin yenilmez ruhunun her küçük köyde
Göründüğü yerde, servilerin büyüdüğü yerde,
Avrupa'nın en iyileri sende buluşuyor,
Yunanistan'ım, özgürlük beşiği–"

Şarkı coştu, korunağı canlılığıyla doldurdu; en uzak, en karanlık köşeleri canlandırdı; kalp atışlarını hızlandırdı.

"Orada düşmana karşı gururla sancaklar yükseliyor–"

Lenz'in sesi şimdi netti, nefretle keskinleşmişti; bu esnada Böning boğuk bir sesle ona eşlik ediyordu.

"Her yerdeki insanlar adına ilk darbeyi vurmak için
Kılıcı kınından çıkar –ilki de senin adına–"

"Hep beraber!" diye haykırdı Lenz: "Birlikte!"

"Yunanistan'ım, özgürlük beşiği!"

Koronun kulakları tırmalayan bir sesle, var güçleriyle söylediği şarkı tavanın alçak kemerlerinde yankılanıyordu. Melodinin minör tonu keskin sesli cüretkârlığın altında kalmıştı. Şarkı söyleyen askerler ayakta duruyor, yüzleri Yunanistan'daki mücadelenin şanlı izlerini ve –ve aktarma yoluyla– kendi şanlarının izini yansıtıyordu.

"Demek şarkı söylüyorsunuz?"

Teğmen Gramm'ın iri yüzü her zamanki kadar kırmızıydı.

"Çok eğleniyorsunuz, öyle mi?" Hızlı bir bakışla tepeden tırnağa silahlı iki Prusya gönüllü askerinin iki tarafında durduğundan emin olurken, elindeki at kırbacını çizmelerinin siyah yüzeylerine vuruyordu. "Ama yiyecek, hizmet ve daha bilmem neler için şikâyetler, öyle mi? Yakında farklı bir nağme söyleyeceksiniz!"

Gramın somurttu. İstediği etkiyi yaratamamış olduğunu üzüntüyle hissetti. Yüzbaşı Glaubitz olsa şimdi bu gürültücü kalabalığın üzerine yürürdü, ama Glaubitz askerî mahkemede tanıklık yapmakla meşguldü.

"Hey, sen!"

Gramm'ın bir kurban arayan kızarmış gözleri Lenz'in üzerinde durdu ve kırbaç işaret etti.

Lenz rahatsız bir şekilde döndü. Gramm'ın tam teçhizatlı tören kıyafetiyle girişi resmî görünüyordu. Yoksa şu tüfekçi onu madalyonla etkilemeye çalıştığı bilgisini mi vermişti? Yoksa tıbbi yardım için gürültülü talepleri bu özel yankıyı mı yaratmıştı? Ya da... Heilig! Muhtemelen buydu.

Gramın şüpheli bir sesle sordu. "Seni tanıyor muyum?" Bir saniye sonra bağırıyordu, "Bir subay seninle konuşurken hazırolda duracaksın, seni kızıl orospu çocuğu!"

Lenz sessizce itaat etti. Bu, güçle şişinen astına, bir zamanlar onun kendi tutsağı olduğunu, geçen yılın yenilgisinden sonra onun üzengilerine bağlandığını ve tekrar karşılaştıklarında rollerin tekrar değişmiş, onun galip, Gramm'ın da tutsak olduğunu hatırlatan ya da –birden çok kez onun Lenore'ye yaptığı alaycı yorumların kaynağı olduğu– Lenore'ye evlilik teklifinde rakip oldukları gerçeğini yüzüne vuran bir algı yaratmanın anlamı yoktu...

Güçlükle soluyuş, genel bir gerginlik, kapıya doğru yeni başlayan telaş Lenz'i donukluğundan çıkardı.

"Geri!" diye kükredi Gramm, iki gönüllü askerine tüfeklerinin dipçiğini kullanmalarını işaret ederek.

Tüfekçi Liedtke ve ikinci bir Prusyalı tarafından korunan kapının dışında, yalnızca omuzlarına kadar görülebilir olsa da, kesin bir şekilde Heilig duruyordu. Lenz'in ve diğerlerinin kafasında aynı coşkulu düşünce doğdu. Heilig buraya geri getirilmişse, demek ki mahkeme onu suçlu bulmamıştı!

Heilig içeri girmek için eğildi. Sonra bütün boyuyla olmasa da doğruldu. Bu korunakta kilit altında tutulduğundan beri, her harekette kafasını vurmaktan kendisini koruyan bir kambur edinmişti. Buna rağmen, Gramm onun yanında cüce gibi kaldı. Teğmeni geçerken, Heilig'in uzun, ata benzer yüzü, kaderine boyun eğmeye doğru dümen kıran sonsuz bir üzüntüyü ifade ediyordu.

Yeniden öfkelenmiş Gramm yumruğunu Heilig'e salladı, karışık bir küfür saldı ve tehdit etti: "Şu mahkeme pek yumuşakmış! Boy-

nundan asılmalıydın! Ya da kale hendeğinin en pis olduğu yerde boğulmalıydın!"

Heilig boş gözlerle baktı. Gramm'ı işitmiş miydi?

Lenz gayri ihtiyari koşup Heilig'i kucakladı; çeneniz en iyi ihtimalle bu adamın göğüs cebine ulaşabildiği zaman yapılan şey tuhaf görünse de. Ardından Heilig'e akın eden Böning ve bir insan kalabalığı –sonra da muhafızların onlara sert bir şekilde vuran tüfek kabzaları, anlaşılmaz emirler haykıran Gramın.

Saniyeler sonra, hızlı hızlı soluyan Gramm kısılmış gözleriyle değişen sahneyi inceliyordu. Etrafında boşluk vardı. Kendi morluklarıyla ilgilenen mahkûmlar çekilmişlerdi. Heilig mazgal deliğinin yakınındaki hasır bir yatağın üzerinde oturuyordu. Yalnızca uysal görünüşlü, ince omuzlu bir adam sanki hiçbir şey olmamışçasına ilerleme cüretini gösterdi.

Bu, Gramm'ın moralini, tüfekli dört adamıyla kontrol edebildiği izdihamdan da çok bozmuştu. "Peki, *sen* ne istiyorsun?" dedi tükürükler saçarak.

"Size birileri için aracılık etmek istiyorum," dedi Doktor Walcher.

"Ne istiyorsun...?" Gramm başındaki zonklamayı, akşamdan kalmışlığı hissetti. Önceki gece Poststrasse'ye gitmiş, üç yüz Baden guldenini Banker Einstein'a iade etmiş, Matmazel Lenore'yi sormaya cesaret dahi edememiş ve zil zurna sarhoş olana kadar içmişti.

"Sizinle şu köşede yatan insanlar adına konuşmak istiyorum." Walcher omzunun üzerinden köşeyi işaret ediyordu. "Ama bir anlamda da, siz de dahil olmak üzere, hepimiz adına."

Gramm çabucak refakatindeki dört adamın da orada ve tetikte olup olmadıklarını kontrol etti. Emin olduktan sonra her zamanki formülünü küstahça söyledi: "Bir subay seninle konuşurken hazırolda duracaksın, seni kızıl orospu çocuğu!" Sonra ilave etti: "Kurallara uygun tekmil ver, yoksa seni hücreye atarım!"

Doktor Walcher içinde oluşan nefreti yuttu. Heilig'in dönüşüyle sağlandığını hissettiği çıkarımla güçlenmiş bir şekilde her iki elini dümdüz bir şekilde çuval gibi pantolonun dikişlerinin üzerine yerleştirdi ve haykırdı, "Önceden Halk Milisi kadrosunda baş sağlık subayı olan Doktor Theophrast Walcher tekmil vermek istiyor, efendim!"

Gramm pek çok şekilde yorumlanabilecek bir şey homurdandı.

"Şu köşeye yerleştirdiğim adamlar ağır hasta." Walcher'in gözleri askerî bir doğrudanlıkla Gramm'ın kabarık göğsüne bakıyordu. "Tüm belirtileriyle tifüs."

Herkes Heilig'den haber almaya can atıyor olsa da, dikkatler Gramm ile doktora çevrildi.

"Tifüs," diye belirtiyordu Walcher, "çoğunlukla ölümcül olan bir hastalıktır."

"Ah?" Gramm'ın uykulu zihni bir an için netleşti. "İyi o zaman. Tifüs, Altesleri Grandük'ü isyancı başına on iki kurşun masrafından kurtaracak!"

On iki kurşun. Aptalca bir alayla söylenen sözler Heilig'in dönüşüyle yükselen umutları yaraladı. On biri kurşun, biri ahşap on iki mermi infaz mangası tarafından ateşleniyordu.

Walcher gözlerini kapadı. Bakışlarını şimdi bir kez daha Gramm'ın göğsündeki o düğmede tutmaya zorladı. Lenz onun düz bir sesle konuştuğunu duydu: "İzninizle tekmil vereyim, efendim, bildiğimiz kadarıyla bu korunaktaki hiçbir kimsenin idamına karar verilmedi, ayrıca siz de bu hükmü vermeye yetkili değilsiniz. Rica etsem..."

"Rica mı etsen... ne?" Gramm'ın kırmızı yüzü mosmor kesilmişti. "Rastatt'ın teslim alınmasıyla direnişinizin bittiğini, yenildiğinizi, işinizin bittiğini sana söyleyeyim, seni kızıl orospu çocuğu, *kaput*! Ve hiçbiriniz –hiçbiriniz, duydunuz mu?– buradan sağ çıkmayacaksınız!"

Walcher, elleri pantolon dikişlerinde, saldırı karşısında hafifçe sallandı. Fakat duruşunu sabit, sesini aynı seviyede tuttu. "Tifüs, Teğmen! Sorumlu bir Badenli subay olarak sizden benim bulgularımdan üstlerinizi haberdar etmenizi rica etmeliyim..."

Gramm'ın domuz budu kalınlığındaki eli, Walcher'i kirli ceket yakasından kavradı ve vahşice salladı. "Muhafız!" diye bağırdı Gramm.

Fakat Walcher, her kelimesinde başı vahşice silkelenerek konuşmayı sürdürdü. "Tifüs... bulaşıcı... son derece... ölümcül... sizin için de... Teğmen..."

Gramm onu bıraktı. Walcher'den uzaklaşarak boğuk bir sesle konuştu: "Bulaşıcı mı?" Karmaşık düşüncelerden sonra gönüllü askerlere emir verdi: "Şu mahkûmu alın! Hücre hapsi! İsyana kalkışma!"

Topuklarının üzerinde döndü ve sinirli sinirli yürüdü. Yuvarlak omuzlu, başı alçakta küçük bir figür olan Walcher dışarı çıkarıldı. Lenz hücre hapsi için kullanılan hücreleri biliyordu. Birinde kalmıştı...

"Hey!"

Lenz irkildi. Kolu çekiştiriliyordu.

Tüfekçi Liedtke bir sıra çürük dişini açmıştı. Açıkgöz bir göz kırpış, yarı bastırılmış bir fısıltı: "Notu kime götürüyorum?"

Lenz'in, düşünce raylarında makas değiştirmek için bir saniyeye ihtiyacı vardı. Sonra aceleyle mırıldandı: "Matmazel Einstein, Poststrasse!" ve yuvarlanıp küçük bir topak yapılmış kâğıdı, gizlice, Tüfekçi Liedtke'nin avcuna bıraktı.

Kapı anında kapandı, sürgü çekildi, anahtar kilidin içinde gıcırdadı. Uzun süredir bastırılmış heyecan bir girdap olmuştu; askerler toplaşıyor, el kol hareketleri yapıyor, birbirlerini sorguya çekiyor, varsayımlarda bulunuyordu. Kendilerine yardımcı olan kişiden mahrum bırakılmış köşedeki hastalar bile doğrulup bilgi almak için seslerini yükselttiler.

Derken bu hareket, sırtı duvara dayalı, ipleri kesilmiş bir kukla gibi sessiz oturan Heilig'in etrafında birleşti. Heilig kuru, çatlak dudaklarını yaladı ve sanki daha da çok kendi içine çekiliyormuş gibi dizlerini karnına çekip kollarını bacaklarının etrafına doladı.

"Heilig Kardeş!" diye seslendi Böning, bir kereliğine kıdemli subay olarak otoritesini ortaya koyarak. "Lütfen, anlatır mısın?" Bir duraksamadan sonra, daha şefkatli bir sesle: "Tekrar bizimlesin, Heilig kardeş. O... o ölüm hücresinde değilsin! Yani... ! Ama anlatmalısın! Bilmek istiyoruz..."

Heilig bakışlarını kaldırdı. "Ah!" dedi, kuru bir gülümsemeyle. "Beni tekrar buraya getirdikleri için sandınız ki..." Eli hareket etti. "Ama üzgünüm, maalesef..." Ve sonra ekledi: "Yarın sabah erkenden."

Biri dua etmeye başladı. Lenz kendisini infazdan önceki gece hayal ederken midesi kasıldı. "Of, kapat şu çeneni!" diye lanet okudu kaba bir ses, ama dua devam etti, sesler kaybolup yeniden yükselerek.

"Sadakatsizlik," dedi Heilig, "sadakatsizlik ve ağır ihanet... Suçumun bu olduğunu söylediler, bu ve Rastatt ağır topları yüzünden kaybedilen canlar, verilen zarar..." Lenz, Heilig'in gözlerinde bir ışığın parladığını gördü. Heilig'in sesi özel bir tını kazanmıştı. "Evet, kardeşlerim, onları yaraladık!.."

"Büyük bir mahkeme mi?" diye sordu biri. "Konuşmana izin veriyorlar mı?"

"Konuşsan ne diyeceksin ki?" Heilig omuzlarını silkti. "Anlamazlar." Bir aradan sonra, sesi yine donuk, tekrarladı, "Sadakatsizlik..." Başını iki yana salladı. "Bana son bir dileğim olup olmadığını sordular. Ben de ne kadar iyi olduklarını düşündüm, ama yargıç bunu sormak zorunda olduklarını söyledi. Ben de son gecemi yalnız geçirmek istemediğimi söyledim, hâlâ açıksa beni Türkenlouis'e götürüp orada bir şişe şarap içmeme izin verip vermeyeceklerini sordum."

"Orası kapandı mı?" diye sordu genç asker, kalın dudaklarını bükerek. En sevdiği meyhanenin talihsizliğini kavramak, az önce kendisiyle konuşan bir adamın kesin ölümünü kavramaktan daha kolaydı.

"Türkenlouis'in işleri," dedi Heilig, "büyük ihtimalle yolunda gidiyordur. Fakat yanımda refakatçi olsa bile beni dışarı bırakamayacaklarını söylediler. Ben de buraya, sizin yanınıza getirmelerini söyledim. Benim burada olmamın sizin için zor olacağını biliyorum. Senin için, Lenz ve sizin için, Yurttaş Böning ve sizin için, Albay Biedenfeld; hepiniz için... Oradakilerle birlikte yaşamaktan da zor." Köşedeki tifüslüleri işaret etti ve durdu. "Fakat sadece bu gecelik," diye ilave etti. "Bakın, ben hayatımda hiç yalnız olmadım, ne çocukluğumda, ne yaptığım işi öğrenirken, ne de orduda. Ve yarınki yürüyüş yeterince büyük bir yalnızlık olacak..."

"Müzik!"

İnsana çılgınlık gibi geliyordu.

"Müzik! Bayraklar!" Biedenfeld piposunu sallayarak bir aşağı bir yukarı ağır ağır yürüyordu. "A-a-a-lay!" diye bağırdı. "İle-riii marş!" Heilig'in önünde durdu. "Ve ben, Heilig kardeş, alayımı dışarı yürüttüm!"

"Ah, evet," dedi Heilig. "Yargıç, yardımcılarına söylerken duydum; bir sonraki dava sizinki olacakmış, Albay Biedenfeld. Hepsi kabul etti."

Biedenfeld'in göğsünün derinliklerinde derin bir iç çekiş her yerini sarstı. Lenz, Biedenfeld'in elinin gevşediğini fark etti. Pipo elinden kaydı, en yakındaki adamın üzerine basabileceği şekilde taş döşemeye düştü.

Yunanistan'ım, özgürlük beşiği... Bu mısra ve melodi, makul bütün bağlamların dışında, Lenz'in aklından geçti. Pipoyu aldı ve Biedenfeld'e geri verdi.

"Koyuyorum!" "Alıyorum!" "Yüz!" "İki katı!" "Beş yüz!" "Bin!"

Oyuncuların gürültüsü, kâğıtların yere vuruluşu bütün gece sürdü. Hemen hemen herkes, oynayarak ya da bahse girerek, oyuna katılmıştı.

"Haydi, joker!" "Şu ası al bakalım, tepele onu!" "Maça kızı, lanet olsun, mahvoldum, yeni bir borca ihtiyacım var, hey kasa, bana ne kadar borç verirsin?"

Duvardaki lamba fitilinin ve birilerinin bir şekilde bulduğu pek az sayıdaki donyağı kandilinin yanında toplaşmışlar, oyuncular ve bahisçiler birbirlerini daha yüksek paralar için teşvik ediyorlardı. Sürekli değişen ışıklar yüzlere değip geçiyor ve tavanın kemerleri boyunca dev bir gölge tiyatrosu yaratıyordu. Kasa olan kel kafalı, siyah sakallı Polonyalı, duvarı hiyeroglifle, kazançlar ve kayıplar, borçlar ve alacaklarla doldurmak için paslı bir çivi kullanıyordu. İyi talihiyle ilgili batıl inançlar geliştiren ve sanki gidişi durdurmak istercesine düşük olasılıklar yönünde bahse giren Lenz bir servet yaparken, Heilig abartısız olarak gömleğine kadar kaybetmiş, üzerinde yalnızca pantolonu ve rezil, yıpranmış atletiyle titreyerek oturuyordu. Ancak tüm itirazlara rağmen, kumar borcunun namus borcu olduğunda ısrar ederek, kahrolası Prusyalılar çıplak bir adamı vursunlar, diyordu!

Mazgal deliğinin uzun dikdörtgeni yumuşak, mavimsi bir külrengi olarak görünmeye başladı, kandiller yana yana tükendi ve duvardaki fitil solgunlaştı. Oyunun hızı kesildi. Bahisler mekanik bir hal aldı. Sesler şimdi kendinden daha az emindi. İnsanlar birer birer sessizleşti. Bazıları Heilig'den uzaklaştı. Aralarında Lenz'in de bulunduğu diğerleri, onları halihazırda Heilig'den ayırmakta olan boşluğa köprü olmak için son, umutsuz bir çabayla ona daha yaklaştılar.

Heilig yarı çıplak, tüyleri diken diken olmuş göğsünü kaşıdı. Lenz onun kürek kadar büyük kürekkemiklerinin hareketini izledi. Adamın muazzam bir kemik yapısı vardı ve kasları güzel bir oynaklıkla geriliyor, esniyordu; sanki bir saat içinde gevşeyip sonsuza kadar uzanmayacaklarmış gibi.

"Eh," dedi Heilig ve boğazını temizledi, "sizce gelme zamanları değil mi?"

Kimse yanıtlamadı.

"Sanırım gelecekler," diye devam etti Heilig. Biraz düşündükten sonra, "Komik: Gerçekten gergin olduğumu sanmıyorum."

Bekledi.

"İyisin," dedi Lenz sonunda ve bir anlamı olan ve şu anda Heilig'in çekilmeye başladığı uzaklığa ulaşabilecek bir şey söylemek için beynini zorladı. "Senin gibi yaşamış bir insanın..." Lenz kendi sesini dinledi; garip bir şekilde tizdi, "böyle bir insanın gergin olması için bir neden yok."

Heilig ona baktı. Mazgal çıkıntısı şimdi beyaz görünüyordu; gündüz olduğu artık inkâr edilemezdi. Sonra Heilig'in gözleri dolaştı, barınağın duvarları boyunca, yüzleri geçti, tifüs köşesini geçti, tutsaklığının bütün işaretlerini geçip beyaz ışığa doğru geldi.

"Bu doğru, değil mi?" dedi, yarım sesiyle.

Lenz elini Heilig'in elinin üzerine koydu.

Sonra, yanlarında, korkmuş görünen ve gözlerini ovuşturarak, "Hangisi? Hangisi?" diye sorup duran siyah giysili, yuvarlak yüzlü, oralı bir papazla birlikte, Prusyalılar geldi.

"Buradayım!" dedi Heilig doğrularak ve çıplak ayak, başı eğik, tamamen yalnız, öne çıktı.

"Sanırım hazırsın," dedi papaz, titreyen bir eli uzatarak.

Heilig başını salladı.

"Bu halde mi?" diye bağırdı Gramm. "Aklını mı kaçırdın sen? Majesteleri Prusya Kralı'nın özel askerî mahkemesiyle dalga mı geçiyorsun? Eşyaların nerede? Gömleğin, çizmelerin, ceketin..."

"Kaybettim."

"Gramın kendisine inme inecek gibi görünüyordu. Arkadan biri kıs kıs güldü.

"İskambil oyununda kaybettim, efendim."

Tüfekçi Liedtke araya girdi. "Eşyalarını getirin çabuk!" diye tavsiye etti. "Acele edin!"

Gecenin galipleri ganimetleri getirdi. Lenz, Heilig'in giyinmesine yardım etti. Heilig, yalnızca sakarlığıyla, çizmelerini giymekte zorlanmasıyla, ruh halini belli ediyordu

"Lanet olsun senin tembel postuna, be adam!" Gramm'ın dili çözülmüştü. "Haydi, bitir şunu! Merasimi geciktiriyorsun!"

"Peki, efendim!"

"Durma orada! Yürü! Yürü!.." diye komut verdi Gramm.

"Tüfekçi! İki asker mahkûmun önünde, ikisi arkasında, iki yanında da birer asker!.. Ne istiyorsunuz, Peder? Çok zamanımız yok. On iki asker doldurulmuş silahlarıyla bekliyor, bilmem kaç tane de üst düzey subay var. Hepsinin de karnı aç!.. Dua mı? Ne duası? Arkadaşın dua için bütün bir gecesi vardı ve o geceyi kâğıt oyunuyla geçirdi. İşte bunlar böyle insanlar, Peder. Gidelim!"

Heilig döndü. Böning oradaydı, eli Heilig'in elini arıyordu.

"Veda için bütün bir gecesi vardı! Geriye dön lan! Tüfekçi, kelepçeler! Marş! Marş!"

Böning'i kenara ittiler.

Lenz, Böning'in dengesini güçlükle kazandığını gördü. Beyaz saçının birkaç tutamı açık kapıdan gelen soğuk esintiyle hareket ediyordu. Sonra kapı kapandı. Böning, mekanik bir şekilde, kalan üç purosunun olduğu cebin düğmesini açıyordu. Fakat ne yapmakta olduğunun bilincine vardı ve düğmeyi aceleyle tekrar iliklediı. Ağır ağır, yaşlı bir adamın tereddütlü adımlarıyla mazgal deliğine doğru yürüdü.

Lenz, Türkenlouis'den tanıdığı genç askerin ve milis askerinin Böning'in taburenin üzerine çıkmasına yardımcı oluşunu ve Böning kendisini mazgal deliğinin çıkıntısına çıkarmaya çalışırken özenle el uzatmalarını izledi.

"Görebiliyor musunuz?"

Belki de Böning işitmemişti. Lenz'in sorusuna yanıt gelmedi. Biedenfeld ifadesiz bir yüzle piposunun sapını çiğniyordu. Oradan buradan gelen bir sesle, hasırda bir çatırdamayla, hastalardan gelen bir iniltiyle irkilen bir adam, birden fısıldanan bir dua.

Derken, bütün bedeni sarsılan Böning'den acı bir feryat: "Kardeş! Seninleyiz!"

Ve sonra yaylım ateşi.

36. Bölüm

Direnişi kırmak için grandükalığa giren müttefik kıtaların Baden Grandükü ve Grandüşesine yaptıkları hizmeti ve ilgili kıtaların askerî faziletlerinin ebedi hatırasını minnetle takdir etmek için, Grandük, Baden'de asilere karşı askerî harekâtta onurla davranan herkes için bir hatıra madalyası yaptırdı.

Madalya top madeninden yapıldı. Ön yüzünde, defneden bir çelenk içinde daire şeklinde, *Leopold, Baden Grandükü*, yatay satırlardaysa *Cesur Kurtuluş Ordusuna* ibaresi. Arka yüzünde iki palmiye yaprağıyla sarılmış, dik duran, yalın bir kılıç –ordunun cesaretiyle ülkeye geri dönen barışın simgesi.

Madalya, Baden'deki en üst düzey nişan olan, Sadakat nişanının sarı ve kırmızı kurdelesine bağlı olarak takılacak.

Prusya Kraliyet Ordusundan Yarbay Staroste'nin *Baden'deki Olaylar, 1849* kitabından Andreas Lenz tarafından yapılan alıntı.

"Demek onları öldürdüler..."

Yarı özet yarı ölüm ilanı olan sözlerin, unutulup gitmelerini engelleyen özgül bir ağırlığı vardı. Masada oturan iki adamı başlarını öne eğmeye zorladı. Dumandan kararmış duvardaki guguklu saatin tıklama sesi ürkütücü hale geldi.

"Onları vurdular," diye devam etti Comlossy sonunda. "Heilig, Biedenfeld, Tiedemann, Böning..."

Christoffel her isimde başını sallıyordu.

"Ve sonu da henüz görünmüyor." Comlossy başını kaldırdı. "Engels Kardeş'ten haber almak çok sevindirici. Christoffel Kardeş, eğer yine Rastatt'ın dışına çıkacak olursan ve Engels Kardeş'i görecek olursan, lütfen ona de ki..."

"İçeri girmeyi başardım," dedi Christoffel, "kontrollere rağmen. Dışarı da çıkarım."

"Engels Kardeş'e onların öldüğünü söyle. Bu devrimde ve bu savaşta yanlışları, eksikleri ne olursa olsun, bunu kendi sonlarıyla telafi ettiler. Böning... Böning'i hatırlıyor musun?"

"Elbette."

"İhtiyar, manga ateş etmeden hemen önce, purosunun izmaritinden son bir nefes çekmiş ve haykırmış: 'Tanrım, beni öldüren katillerin cezalandırılması istemek üzere sana geliyorum!'"

"Âmin," dedi Christoffel.

"Belki bu mezbelede saklanırken bunları nasıl bildiğimi merak ediyorsun?" Comlossy'nin yorgun gözleri misafirinin gözlerini aradı. "Buraya gelen birtakım bağlantılarım var, genel çöküntüden kurtulabilenler –ve yeni kurulanlar."

"Bu kadarını tahmin ettim," dedi, yolunu o bağlantılardan biri aracılığıyla bulmuş olan Christoffel.

Comlossy, parmaklarının masaya vurmasını engellemek için ellerini kavuşturdu. "Prusyalılar ateş mangalarına her askeri almıyorlar. En katı yüreklileri, en vahşileri bulmak için eratı tarıyorlar. Öyleyken bile, insanlar, sabah olduğunda bu üniformalı canilerin infazın yapıldığı toprak alandan solgun ve titreyerek döndüklerini görmüş... Ölülerimiz için ne tabut var, ne mezar. Köpekler gibi gömülüyorlar."

"Tanrı'nın rahmeti üzerlerinde olsun," dedi Christoffel, dinî inançları en iyimser görüşle dahi yarım olsa da.

"Tanrı'nın yapabileceği en küçük şey bu!" diye mırıldandı Comlossy. Derin bir nefes aldı. "*Biz* ne yapabiliriz diye kafa patlatıyorum!"

Christoffel'in belleğindeki Comlossy, rahat, tombulluğa meyilli, isyancı düşüncelerini gizleyen sakin bir yüze sahip bir insandı. Şimdi karşısında oturan adamın yüzü sert, gevşek derili, yüzünde kapalı mekânda kalanların solgunluğu; çiçekli yeleği, bir festivalden sonra unutulmuş flama gibi sarkmış, perişan hale gelmişti. Comlossy, etli kısmı büzüşmüş, yalnızca buruşuk bir kabuğu ve acı çekirdeği kalmış bir meyve gibiydi.

"Gerçek durumu görmesi için insanın Rastatt'a gelmesi lazım," dedi Christoffel. "Baden'in her yerinde geniş kenarlı şapkası, mavi gömleği ya da siyah deri kemeri olan erkek avı sürüyor. Uzun, yabani bir sakal şüphe çekiyor. Prusyalı bir subay yaklaşırken ağızlarından

puroyu çıkarmadıkları için tutuklanan adamlar gördüm. Ajanlar, muhbirler, gammazlar bayram ediyor. Ve ülke rivayetlerle çalkalanıyor. Mannheim'da, Freiburg'da infazlar oldu... Fakat burada, Rastatt'ta durum en kara dedikodulardan bile kötü."

Comlossy ayağa kalktı ve odanın bir kova suyun durduğu köşesine gitti. Teneke bir kupayı daldırdı, içti, ağzını sildi. "Sen de ister misin?"

"Hayır, teşekkürler."

"Sunacak başka bir şeyim olmadığı için üzgünüm. Bu kulübenin sahibi olan yaşlı kadın, yiyeceğimizi ve bir maşrapa birayı getirebilecek kadar karanlık oluncaya dek beklemek zorundayız." Comlossy kupayı çengeline astı. Bu harap kulübesinde bile alışkanlıkla düzeni sürdürüyordu.

Christoffel, Comlossy'nin ayaklarını sürüyerek masaya dönüşünü izledi.

"Evet, Biedenfeld," diye kaldığı yerden devam etti Comlossy. "Önünde sonunda kaçınılmaz olan bir teslimiyette oynadığı rol ve Prusyalıların dürüstlüğüne çocukça güveni nedeniyle onu ne kadar suçlayabiliriz, bilemiyorum. Hangisi olursa olsun, cezasını iki kez ölmek suretiyle ödedi."

"İki kez mi?" diyerek kaşlarını çattı Christoffel. Ve bir askerin kaç kez öldüğünü düşündü. Waghäusel'deki o buğday tarlası vardı ve ona boş bir mideyle savaşmanın daha iyi olduğunu, öyle olunca insanın daha çabuk kızdığını söylemişti Biedenfeld. Sonra ayakları su toplayan çocuk ve Hafif Süvari erinin Biedenfeld'in apoletini kesen kılıcı.

"Son saatini onunla geçiren papazdan, dolaylı olarak, biliyorum –iki kez!" Comlossy duraladı. "Papaz, Biedenfeld'i hazırlamak ve ona yardımcı olmak için ölüm hücresine gece saat üçte girmiş. Biedenfeld'in ne hazırlanmaya ne de yardıma ihtiyacı varmış. Sakin görünüyormuş. İkisi güneş doğana kadar konuşmuşlar. Sonra Otuzuncu Burç'un kapalı avlusuna götürülmüşler. Fakat askerî mahkemenin infaz emrini duyuracak yardımcı yargıcı gelmemiş. Sonunda kırmızı suratlı, Gramın adında bir Badenli Teğmen gelmiş..."

"Gramm mı?"

"Demek onu tanıyorsun?"

Christoffel onun istençsiz sorusu karşısında kızgın, elini salladı. "Biri sırtıma imzasını atarken Gramm da oralardaydı... Gramm ne demiş?"

"İnfazın ertelendiğini söylemiş. Anlaşılan General von der Groeben, Biedenfeld'in teslimiyet görüşmeleri sırasında sözüne çok güvendiği Prusyalı general, vicdan azabı yaşamış ve Prusya Prensi'ne çeşitli kanallardan bir mektup göndermiş. Groeben, Prens'ten, Biedenfeld'in hayatını bağışlamasını istemiş. 'Bu adamı müzakereler sırasında tanıdım; Biedenfeld demagogların yanlış yönlendirdiği bir kurban,' demiş. Ve Altesleri mektupla ilgili karar vermediği müddetçe Biedenfeld hayatta kalmalıymış."

Christoffel o saatlerde Biedenfeld'in duygularını hayalinde canlandırmaya çalıştı, fakat bir ürpertiyle vazgeçti.

"Ancak bu esnada, yasanın, askerî mahkeme tarafından ölüme mahkûm edilen kişinin infaz edilmesi için öngördüğü yirmi dört saatlik süre dolmak üzereymiş. Ve Strauss adlı cesur bir Yahudi avukat, tam zamanında iletilmek üzere elinde Biedenfeld'in vekâletini üstlenmeye hazır olduğunu, onun özgür olduğunu ve Baden'de şu anda en yüksek mahkeme olan askerî mahkeme aslında kendi hükmünü iptal ettiği için başka bir mahkeme tarafından da yargılanamayacağını bildiren yasal bir belgeyle askerî mahkemenin kapısında bekliyormuş..."

"Ve Biedenfeld kaybetmiş."

"Hayır, kazanmış!" Comlossy kaşlarını kaldırdı, gözleri anlamlıydı. "Prens –eh, Prens benzersiz prens tarzıyla General von der Groeben'in lütfen kendi işi olmayan konularla ilgilenmemesini yazmış. Fakat yirmi dört saat dolmuş ve Avukat Strauss elinde kâğıdı ve arkasında askeriyenin kendi yasalarıyla, oradaymış!"

Comlossy kendisine gülümseme izni verdi. Bu, Christoffel'in Rastatt'ın en karanlık, en pis, en rezil mahallesinin dibindeki bu avluya açılan dar kapıdan girdiğinden beri görmüş olduğu ilk gülümsemeydi.

"O halde onu nasıl vurdular?" diye sordu Christoffel.

"Eh, kendi yasalarını göz ardı ettiler!" Comlossy omuzlarını dikleştirdi. "Benim hayattaki deneyimime göre yasa, yasal gücü elinde tutanların işine geldiği süreçe yasadır; bir saniye daha fazla değil. Yalnızca bizim gibi hayalperestler, kendi yaptıkları anayasalarla ve

başkalarının hayat ve haklarına saygıyla, kendi elimizin ayağımızın bağlanmasına izin verir. Gaddarca bir ders aldık, Christoffel Kardeş!"

Christoffel başını salladı. Dersi öğrenmeye istekliydi. Sınırı geçtiği ve Baden toprağına bir kez daha, bir köylünün ağır yürüyüşüyle yürüyen, bir köylünün çok yamalı pantolon ve ceketini giyen, toprağı ve insanları bir köylünün kurnaz gözleriyle gözlemleyen bir köylü olarak ayak bastığı an öğrenmeye başlamıştı.

"Papaz, Biedenfeld'in hücresine dönüp, onu uykudan uyandırıp, hazırlanmasını söylediği zaman," diye bitirdi Comlossy, "gece geç bir saatmiş. Biedenfeld'in ikinci kez öleceğini algılaması bir saniyesini almış. Papaza dönmüş. Sorusunu sorarken yanağından bir damla gözyaşı inmiş: 'Bu biraz ağır değil mi?' Ve papazın sessizliği karşısında şöyle demiş: 'En azından artık kimse, beni, hayatıma karşılık Rastatt'ı vermekle suçlayamaz.' Sonra doğrulmuş ve serbest, desteksiz, son yürüyüşüne çıkmış."

Christoffel gözünde canlandırdığı görüntüye gözlerini kapadı: Kendi alayının önünde Waghäusel sahrasında ilerleyen, saçına ak düşmüş, güçlü kuvvetli asker; sağlam, ölçülü, güvenli adımlar atan kalın bacakları.

"O da, Böning gibi, gözlerinin bağlanmasını istememiş," dedi Comlossy. "Cellatlarının gözünün içine bakmış. Kötü nişan almışlar. Gramm işi kendi tabancasıyla bitirmek zorunda kalmış."

Bir süre, sadece guguklu saatin sesi duyuldu. Dışarıda bir yerlerde, küçük bir çocuk bağırarak annesini çağırıyordu. Christoffel terörün fiziksel etkisini hissetmeye başladı. Bu, insanı, adı Rastatt olan kapalı dünyada, Prusya işgali altındaki kalenin surlarının ötesindeki kırsal bölgelerde olduğundan daha fazla örseliyordu. Her şafakta infaz mangasının yaylım ateşinin yankıları ve sonra kendi kışlalarına doğru caddelerden geri yürüyen küçük katiller müfrezesi... Uyanık uzanan, dinleyen, aralarında fısıldaşan insanlar: Bu defaki kim ve yarınki kim olacak?.. Christoffel, Türkenlouis'de onun yaklaşmasıyla rengi solan ve talebi karşısında tereddüt eden seyisi şimdi anlıyordu. Sonunda Comlossy'ye getirildiği dolambaçlı yolu anlıyordu. Comlossy'nin sürekli infazlara yeniden dönmesini anlıyordu. Burada ölümle birlikte yaşıyorlardı ve bu, bir savaşta insanın karşı koyma şansı olan

ölüm gibi değildi. Burada ölüm, cesaretinizin iliğini emip bitiriyor ve Comlossy gibi bir karakterin bile içini boşaltmakla tehdit ediyordu.

Comlossy'nin düşünceleri onunkine paralel bir rotada gidiyor gibiydi. "Sana marazi geldiysem kusura bakma," diye af diledi. "Ama bir sincap kafesinde dönüp duruyorum ve durumu anlatmak bile, bu dönüşü yavaşlatmaya yardımcı oluyor. Şimdi... Askerî mahkemenin gündemindeki sonraki davalar Doktor Walcher'in, Tiedemann'ın genelkurmay başkanı Corvin-Wiersbitzki'nin ve senin genç ozanın..."

"Lenz mi?"

"Evet. Davaların hangi sırayla görüleceğini bilmiyoruz, ama sen Lenz'i tanıyorsun, hatırlıyorum!"

"Evet."

Comlossy, Christoffel'in dudaklarındaki hafif kasılmayı fark etti.

"Eğer o beni Waghäusel'deki savaş alanından almamış olsaydı," diye açıkladı Christoffel, biraz fazla hızlıca, "ben şu anda sağ olmayabilirdim."

"Demek, öyle." Comlossy masanın üzerindeki bir çatlağı inceledi. "Prusyalılar ondan özellikle nefret ediyor gibiler. Kuşatma sırasında burada yayınlanan gazetenin editörüydü."

Josepha'yı... düşündü Christoffel. Bu hatıranın gömülü kalacağını ummuştu; Josepha, Lenz, Josepha, Lenz, Josepha –atlıkarınca gibi.

"Korkarım ki..." Comlossy konuşmayı kesti. Konuğunun artık bütün ilgisinin kendi üzerinde olmadığını hissetti ve Christoffel'in, hiçbir çıkış yolu olmayan bu bunaltıcı hikâyelerden ancak bu kadarını kaldırabileceğine kanaat getirdi. "Hâlâ etkin olan pek az dostun sadece yas tutmakla meşgul olduklarını düşünme, Christoffel Kardeş," diye güven verdi. "Engels Kardeş'e, para ve yiyecek toplayıp bir kısmını korunaklara göndermeyi başardığımızı anlatabilirsin. Elimizden geldiğince mahkûmların ailelerine de yardımcı oluyoruz. Haber ulaştırıyoruz. Senin de bildiğin gibi, kalenin kapıları ve yan kapılar gündüzleri sıkı denetim altında, geceleri de güvenli bir şekilde kilitli olmasına rağmen, kaleden kaçış için bir rota bile oluşturduk."

Lenz, diye düşünceye daldı Christoffel. Ve aynı davaya adanmış iki erkeğin yoldaşlığı, hiçbir kadın yüzünden sarsılmamalı ilkesi, kafasında Comlossy'nin olası bir kaçış rotası imasıyla karıştı.

"Fakat gün içinde tüm çıkışlarda muhafız olduğunu, gece de kilitli olduğunu söyledin!.." diye sorguladı yavaşça.

"Öyle!" diye doğruladı Comlossy. "Ama surların altından giden geçitler var. Bir insan eğer kalçalarına ya da en fazla göğsüne kadar soğuk bir banyo riskini almaya gönüllüyse, bunların içinden yürüyerek gidebilir."

Geçitlerin, Murg nehrinin sularını, kalenin surlarını çevreleyen hendeklere yöneltmek için yapıldığını açıkladı. Bunların ağzına kadar suyla dolması tasarlanmış, ama bent kapaklarındaki inşaat hiçbir zaman bitmediği için bunlar o kadar suyu tutmamış. Kuşatma sırasında geçitler asker kaçakları tarafından kullanılmıştı, neden daha iyi bir amaca da hizmet etmesinler?

"Bunun bizim için neleri başarabileceğini bir düşün!" diye özetledi Comlossy. "Bir çırpıda korunaklardaki tutsakların morali yeniden canlanacak. Prusyalıların huzurunu kaçıracak ve bölgenin dalkavuklarına Tanrı korkusunu salacak. Ve bütün halkın önünde, hareketin ölmemiş olduğunu –tam tersini– belgeleyecek!"

Muhtemel eylem ve başarı düşüncesiyle Comlossy'nin yüzü parladı. Kalenin inşaat işçileri olan arkadaşlarından aldığı, surların altındaki suyollarıyla ilgili betimleme, kaçışın kulağa mantıklı gelmesini sağlıyordu.

Ancak Christoffel'in, planın bariz mantıksızlığını gözden kaçırmayacak kadar aklı başındaydı. "Pekâlâ," dedi, eğer bir yanılsama varsa, onu vurgulamakta tereddüt ederek, "şansımız yaver giderse onları Rastatt'tan nasıl çıkaracağımızı biliyoruz. Fakat korunaklardan nasıl çıkaracağız?"

"Bu," dedi Comlossy, gözleri bulutlanarak, "sorunun çözülmemiş kısmı."

"Para!" Christoffel, üç dört küçük madenî parayı pantolon cebinde şıngırdattı. "Para hemen her kilide uyacak anahtardır."

Comlossy'nin eli, viran çevresini kendi içine alan küçük bir daireyi tanımladı.

"Bir miktar para topladık demiştin," diye kendini savundu Christoffel. "Prusyalı askerler de herkes kadar fakir ve fakirlerin talepleri küçük olur."

"Ama fakirler nadiren yalnızdır ve hele orduda, hemen hemen hiçbir zaman. Bunu sen de biliyorsun, Christoffel Kardeş. Hayır. Biz bir subaya rüşvet vermeliyiz. Ve Prusyalı subaylar senin benim toplamayı umabileceğimizden çok daha fazla paraya sahipler..."

"Banker Einstein," Christoffel geniş çenesindeki sert kılları ovdu, "çok zengin bir adam. Kızı Lenore de, Türkenlouis'deki seyisten öğrendiğime göre, her gün evde oturup iki gözü iki çeşme ağlıyormuş."

"Banker Einstein, Christoffel Kardeş, öyle zengin ki Prusya kent komutanı, erkek ve dişi bütün maiyetiyle, onun evinde konaklıyor."

"Anlıyorum."

"Ve korku her sokakta, her pencerenin arkasında pusuda bekliyor. Yalnızca insanları izle, Christoffel Kardeş. Eski tetikte olma halinin geri geldiğini ve dünün en boşboğazlarının bugünün en büyük korkakları olduğunu göreceksin. İnfaz mangasının tüfekleri iyi nişan almıyor olabilir. Ama her seferinde gerçek hedeflerini, insanların ruh halini vuruyorlar."

"Ki bu sıradan bir başkaldırıyı bile engelliyor."

"Öyle," dedi Comlossy.

'Lenz,' diye düşündü Christoffel. "Ama korunaklara ulaşmanın bir yolu olmalı!" diye ısrar etti.

"Olmalı," dedi Comlossy. "Ama sen biliyor musun?"

Christoffel ayağa kalktı. Köşedeki kovaya gitti. Damağındaki kuruluk duygusundan kurtulmak için su içti.

Sonunda kupayı kenara koydu. "Bu yolu bulmakta yardımcı olabilirim," dedi. "Olamam mı?"

Christoffel sokaklarda rahatlıkla gidip geliyordu, büyük bir havuzda küçük bir balık.

Günler uzun, meyhaneler açıktı; güneş parlıyordu. Pencereler Prusyalıların miğferlerindeki, düğmelerindeki, kılıç kabzalarındaki pırıltıyla rekabet halindeki ışığın yansımalarıyla parıldıyordu. Hafif Süvari erleri ve mızraklı süvariler, el bombası atan askerler ve tüfekçiler, topçular ve piyadeler, ceketleri, pelerinleri, şapkaları, manşetleri, kayışları, apoletleri, kordonları, şeritleri ve madalyalarıyla kırmızı-

ların, mavilerin, gümüşlerin, siyahların, yeşillerin ve turuncuların canlı bir paletini oluşturuyor, pastel renkler bariz bir şekilde flört ettikleri kadınlar tarafından tamamlanıyordu. Bir gazeteci çocuk yeni, Prusya ruhsatlı bir gazetenin son baskısını satıyordu: "Prusyalılar kötü şöhrete sahip evleri temizliyor! Tüm ayrıntılar! Rastatt'tan yüzlerce kadın sürüldü!" –Christoffel'e öyle geliyordu ki temizlik epey yüzeysel kalmıştı ya da bunlar olmazsa olmaz olduğundan, sürülenlerin kaleye tekrar sızmalarına izin verilmişti. Bu sabah, garnizonun, askerî rahibin askerî bir şekilde kısa ve öz pazar duasını dinlemek, koro halinde ulumak, Majesteleri Kral'a hurra demek için gezici bir sunağın etrafında dikdörtgen şeklinde dizildikleri görülen Pazar Meydanında, Prusyalı teğmenler ve kurmay yüzbaşılar şimdi yerel burjuvazinin hanımlarıyla geziniyorlardı. Bandolar bira bahçelerinde bangır bangır çalıyordu. *Marseillaise* yasaklanmıştı. Prusya marşları modaydı ve bir tenor sesi titrekçe şakıyordu:

Prens Wilhelm yerden yere vurdu
Asi kızıl ayaktakımını...

Her yer neşeli ve mutlu görünüyordu. Etrafta para, şarap ve şnaps vardı. Ve siz fazla tiz gülüşleri, fazla vurgulu saygıyı, fazla ani sessizlikleri yakalamak için yakından gözlemlemek zorundaydınız.

Eğer Christoffel bir askerin, oradan geçen birinin veya polis memurunun dikkatini çekecek olsa, onun, birkaç tavuk ya da bir sepet sebze meyve teslim etmeye gelmiş ve askerî şaşaa, kentin yeniden canlanan hayatı karşısında ağzı açık kalmış, dönüş yolculuğu aklından uçup gitmiş bir köylü veya ırgat olduğu sanılırdı. Bu izlenim Christoffel'in yüzündeki bakışla güçleniyordu. Çoğu zaman ağzı açık ve boş boş bakarak düşüncelere dalıyordu. Bir Prusyalı hemen yana çekilmediği için ona aptal deyip lanet okuduğunda ahmakça sırıtıyordu.

Aslında Christoffel'in hiçbir planı yoktu, amaçsızca sürükleniyordu. Comlossy'ye verdiği, korunaklara ulaşacak bir yol bulma sözünün mantıklı hiçbir temeli yoktu. Bu neredeyse içgüdüsel bir tepki olmuştu. Memleket toprağına adım attığı andan itibaren her şeyin, genel ve kişisel şeylerin daha iyiye gideceğine inanıyordu. Araştırmaya ve mücadeleye inatla devam ediyordu. Hatta köyüne döndüğü

gece bile cesaretini kaybetmemişti. Annesi onu ağıtlarla karşılamıştı: Kız kardeşi Tina, Prusyalı bir tüfekçiden gebe kalmıştı. Niklas da herifin, orada, salak kızın eteğinin altına girip çıkacak kadar kaldığını ilave etmişti. Josepha? Josepha çoktan Prusyalı bir subayla gitmişti. Ne subayı? Dürbün denen bir şeyi ve başının üstünde siyah bir at kuyruğu olan bir subay. Christoffel yoksa o subayı bulmayı mı planlıyor, diye gülmüştü Jobst sessizce. Onun yerine zarar görmüş ailesine yardım etse ya da en azından kendisinin ve Josepha'nın yatak, yemek ve ufak tefek şeyler için borçlu olduğu parayı ödeseydi. Ona orospu Josepha'dan kalan tek şey olan ve *August Kroll, emir eri* tarafından imzalanmış, kendilerine yüz kırk iki Baden guldeni ödeneceğine dair kâğıdı göstermişlerdi...

Christoffel, Poststrasse'ye girdi ve Prusyalı subayların hanımları etkileyişlerini izledi. Eğer, Comlossy'nin korktuğu gibi, Banker Einstein Prusyalılarla müttefik olduysa, onun parasına ulaşmak mümkün olmazdı. Acaba kızının da görüşleri değişmiş miydi? Christoffel merak etti. Onu, Heidelberg'den, dağların içinden Rastatt'a doğru o amansız geri çekiliş sırasında görmüştü. Onun hafif, sakin elini alnında, becerikli ellerinin sargısını değiştirişini hissetmiş, onun sakin, kontrollü sesini duymuştu. Şimdi yalnızca ağlıyor muydu? O da korunaklara erişmek için bir yol aramıyor muydu?

Poststrasse her türlü at arabasıyla hareketliydi. Bunlardan bazılarına, güzel küheylanlar üstünde oturan, arka koltuklardaki hanımlarla gösterişli bir şekilde konuşan, birkaç saniyede bir eyerin üzerinde eğilip tanıdıklarını selamlamak için sözlerine ara veren subaylar eşlik ediyordu. Christoffel, arkasındaki ahşap bir askıdan sallanan ringa balıkları caddeden belli belirsiz görünen, mağaza vitrinli evi buldu. Evin özel girişine, içindeki uykulu askerin ağırlığını bir o ayağına bir bu ayağına verdiği bir nöbetçi kulübesi eklenmişti. Belli ki görevi bitmiş ikinci bir asker, kışla kepi saman sarısı saçının gerisine itilmiş, sundurmada oturuyordu. Sıkkın bakışı arabaların geçişini izlerken, neredeyse tam bir daire şeklinde büzülmüş dudakları büyük, siyah bir puroyu tutuyordu.

Muhtemelen Herr Einstein'dan çok evindeki konuğun, kent komutanının korunması için konmuş askerlerin varlığı, Christoffel'in-

ki kadar uyduruk biçimde sahte kâğıtları olan bir adam için, içeri girmeyi denemeyi tehlikeli bir iş haline getiriyordu. Christoffel nöbetçi askere küfretti, sonra da, artık dirseklerini kısa ve kalın dizlerine koymuş, düz tuttuğu elini batmakta olan güneşin ışıklarına karşı gözlerine siper eden ve caddenin karşısında ilgisini çekmiş gibi görünen bir noktaya bakan askere küfretti. Christoffel ilgi noktasının kendisi olduğunu anlamakta biraz gecikti; arazi olmak için yeterli vakti kalmadı. Umudunun puro içeni kendi görüntüsüne alıştırmakta yattığını düşündü. Çünkü Matmazel Lenore evden çıkıp ona kendisine yaklaşma şansı verene dek, belki saatlerce burada bekleyebilirdi. Sonra belki tekrar gelip yine bekleyebilirdi.

Bir süre sonra asker doğruldu ve trafikteki geçici bir durgunluktan yararlanarak caddeyi geçti. Christoffel, pek kısa pantolon yüzünden kalın, sıkı baldırlarının çıplak olduğunu gördü. Asker, gömleğini, askerin üniforma giymesi fikrine leke sürecek şekilde giymişti. Christoffel'den iki adım ötede, August Kroll durdu, ağzından purosunu aldı, başını iki yana salladı ve ilan etti: "Polise benzemiyorsun!"

"Hayır," dedi Christoffel, kafası karışmış. "Benzemeli miyim?"

Kroll purosundan külleri silkti. "Burası onlarla kaynıyor."

"Neden?" diye sordu Christoffel. "Siz askerler etrafı kolaçan etme konusunda yeterince iyi değil misiniz?"

"Ama gözcüleri kim gözleyecek?" dedi Kroll. "Hem sonra, gözcüleri gözleyenleri kim gözleyecek?"

"Eminim ki bilmiyorum," diye yanıtladı Christoffel. "Bu büyük insanların üzerinde düşüneceği bir şey. Ben küçük bir adamım."

"Ben de öyle," dedi Kroll.

"Büyük bir purosu olan küçük bir adam..." diye gözlemledi Christoffel.

August Kroll eliyle küçük, çok hızlı bir hareket sergiledi.

"Bir insan önce böyle puroları görecek ki sonra..."

Christoffel, Kroll'un elinin hızlı hareketini aynen yineledi.

"Bir tane ister misin?"

"Sakıncası yok."

"Binbaşının puroları." August Kroll cebinden bir tane çekip çıkardı ve Christoffel'e uzattı. "*Benim* binbaşımın."

"Sen emir eri misin?"

"Sen köylü müsün?"

"Hı-hı," diye başını salladı Christoffel.

Kroll purosunun yanan ucunu uzattı. "O halde emir erleri hakkında ne biliyorsun?"

Christoffel tam ilk nefesini çekmek üzereydi. Dumanı nefes borusunun yanlış tarafına çekti ve bir öksürük nöbetine yakalandı. Sonunda, gözleri yaşlı, açıkladı: "Bir köylünün *salak* bir köylü olması gerekmez, Emir Eri Kardeş!"

"Bir askerin de salak bir asker olması gerekmez, Köylü Kardeş!"

"Bu doğru," diye kabul etti Christoffel, kendinden çok emin olmamakla birlikte.

At arabaları önlerinden geçerken bir süre ikisi de sessizlik içinde purolarını içti. Güneş batıyor, gölgeler uzuyordu. Arada bir, iki adam bir duman halkası içinden birbirlerine bakıyordu. İkisi de fark etti ki, her birinde, diğerinde de olan bazı şeyler, aralarında tuhaf bir hısımlık vardı: kardeş, ama farklı gezegenlerden.

Sonra Christoffel sordu: "Neden polis olduğumu düşündün?"

"Çünkü burada onlardan geçilmiyor!" dedi Kroll anlamlı bir şekilde. "Çoğunlukla kılık değiştirmekten hoşlanan, yağlı tipler. Böyle birini tanıyor musun?"

"Ben polisten uzak dururum," dedi Christoffel. "Kimi izliyorlar? Seni değil, umarım, Emir Eri Kardeş?"

August Kroll başıyla Einstein'ın evindeki üst pencereyi işaret etti. "Onu!"

"*Onu* mu?" diye kaşlarını çattı Christoffel.

"Kızı. Matmazel Lenore. Onun asilerle beraber olduğunu söylüyorlar. Ama onu pek göremezsin. Odasından çıkmaz."

Christoffel bu bilgiyi kafasında tarttı. Comlossy zorlukların yarısından bile söz etmemişti. Sonra emir erinin gözlerinin üzerinde olduğunu fark etti. "Bana neden öyle bakıyorsun?" diye sordu.

"Buralarda neden gezindiğini merak ediyorum. Polis değilsin. Nesin o zaman? Ve ne istiyorsun?"

"Yalnızca buradan geçiyordum."

"Yeterince doğru değil. Oyalanıyordun."

"Bu da mı yasak?"

Kroll'un sırıtışı bütün yuvarlak, neşeli yüzüne yayıldı ve purosundan son nefesini çekip izmariti ayağının altında ezdi. "Bir amaçla oyalanıyordun."

Komik, küçük asker caddeyi geçtiğinden bu yana, Christoffel kafasında uygun bir hikâye bulmaya çalışıyordu. Şimdi, sonunda, kendisini sorguya çeken tarafından neredeyse köşeye sıkıştırıldığı anda aklına bir fikir geldi. Banker Einstein'ın evindeki başka bir pencereyi işaret ederek, "Kent komutanı burada kalıyor, değil mi?"

"Onun purosunu içiyorsun!" dedi Kroll.

Christoffel elindeki parıldayan izmarite yeni bir saygıyla göz attı. "O halde, eğer sen onun emir eriysen, belki bana yardımcı olabilirsin?"

"Her ne dersen, Köylü Kardeş!" Kroll güdük işaret parmağını öteki işaret parmağının etrafında çevirdi. "İşte böyle. Binbaşımı parmaklarımda böyle oynatabilirim. İyi bir emir eri, biliyorsun, aynı zamanda subayın sütannesi, itiraf dinleyen rahibi, şamar oğlanı ve pezevengidir. İyi bir emir eri savaşı kazanabilir de, kaybedebilir de. Mareşal Blücher'in, çıbanını tam zamanında yarıp onun eyerde oturabilmesini ve ordusuyla en çok ihtiyaç duyulan yere, Waterloo'ya gitmesini sağlayan bir emir eri vardı. Ve Makedonya'nın kralı olan ve tüm o Persleri, Mağribileri, Türkleri ve Çingeneleri yenilgiye uğratan Büyük İskender'in de bir emir eri vardı. O emir erine, pembe bir kurdeleyle takılan Altın Koyun Postu nişanlarının Büyük Haç Nişanı iki kez verilmişti. Bu ise, benim binbaşımı Prusya'daki Potsdam'dan bu harap, orospularla dolu, şnaps'la sırılsıklam eski kaleye kadar tek parça halinde getirdiğim için Grandük'ünüzden aldığımdan çok daha fazla... Şimdi, senin kent komutanından istediğin neydi?"

"Bir şikâyetim var."

"Neyle ilgili?"

"Para."

"Para!" dedi August Kroll ve cebinden Binbaşı Weltzien'in purolarından başka bir tanesini çıkardı. Onu Christoffel'e vermiş olduğuyla yakarak açıkladı: "Para biz Prusyalılarda hep kıt olmuştur. Askere alınanlar ve ağzı kalabalık palavracılar hariç, bizim topraklarda pek

az şey yetişir. İşte bu yüzden biz herkesten ödünç almaya çalışır ve ne kadar büyük olduğumuzla, üzerimize gelenleri nasıl alt edeceğimizle böbürleniriz. Başkaları bizi alt ettiği zaman da, bize hâlâ üstün erdemlerimizi anlatacak filozoflarımız, şairlerimiz ve profesörlerimiz var. Şimdi, bizim büyük Kral Frederick'imizi al. Sence bizi neden tüm bu savaşların içine soktu? Çünkü borç içindeydi! İngilizlere, Ruslara, Fransızlara, ona birkaç bin yerel parayı peşin vermeye gönüllü herkese borçlu. Para! Neden, köylü kardeş, burada canınızın isteyebileceği kadar şarabı, eti ve ekmeği olan, güzel, zengin bir ülkeniz var. Sana söylüyorum, sizin son kuruşunuzu sizden sıkıp çıkarana kadar burada ensenizde oturuyor olacağız! Bir de parayla ilgili şikâyet etmek için geliyorsun!.. Ne kadar?"

"Yüz kırk iki gulden, Baden guldeni."

August Kroll kaşlarını çattı. Bir nedenle, meblağ zihninin gerisinde bir şeyleri çağrıştırmıştı. "Birisi bunu senden mi aldı?" diye sorguladı. "Bir asker mi?"

Christoffel başını iki yana salladı. "Bir asker bunu bize ödedi."

"Peki, bu şikâyet edilecek bir şey mi?"

"Nakit ödemedi. Bir senet imzaladı."

"Ha!"

Christoffel başını kaldırdı. "Ha" sesi irkilme duygusu vermişti. Ama emir eri, içinde bir yaprağın gevşemiş olan purosunun ucunu sakin bir şekilde yalıyordu.

"Ve bu senet karşılığında kimse bize para ödemiyor," diye devam etti Christoffel. "Ne köyün muhtarı. Ne oradaki teğmen. Hiç kimse. Kıçına bir tekme atıp cehenneme gitmeni söylüyorlar."

"Öyle mi gerçekten?" Kroll esef içinde diliyle cık cık sesleri çıkardı. Hikâye tam uyuyordu, ama ne kadar uğraşsa bu adamı hikâyeye uyduramıyordu. "Şu senedi bir görelim!"

"Yanımda değil."

"Kimde o zaman?"

"Kardeşlerimde."

Kroll yüzünü buruşturdu. Şimdi hikâye yerli yerine oturmuştu. "Ne iyi kardeşlerin var!" Lanet okudu ve Niklas ile Jobst'un özelliklerini zengin, müstehcen, asker diliyle anlatmaya koyuldu.

Şaşırma sırası Christoffel'deydi. Fakat Kroll ona hayret edecek zaman bırakmadı. "Biliyor musun!" diyordu, "Sanırım seni binbaşıma tavsiye edeceğim. Şu ana kadar senin kıçına tekme atan herkesten daha iyi bir tekme atacaktır! Başkalarının kıçlarına yakınlık duyan, özel Prusyalı bacakları var ve o bir uzman. Şu ana kadar Rastatt'ın erkek nüfusunun üçte birine çizmeleriyle vurmuştur ve biz buradan çıkmadan geri kalan üçte ikiyi de bitirip çevredekiler üzerinde çalışıyor olacaktır. Yani sen gidip şikâyet et! Ya da belki beklemek bile istemezsin? Ola ki onu caddede durdurmak istiyorsundur? Çünkü onun geldiğini görüyorum –orada, şu hafif gezinti arabasının yanındaki benekli atın üzerinde... Hey, neyin var senin? Bembeyaz oldun! Puro sana iyi gelmedi mi...?"

Josepha...

Yumuşak omuzlarını ve kızıl kahve saçlarını belirginleştiren yeşil kadifeyle kuşanmış Josepha, başı, geniş sırtlı atının üzerindeki Weltzien'e dönmüş, gezinti arabasında oturuyordu. Yüzü Weltzien'in sohbetinden hoşlanmış ve canlanmış olmanın bütün işaretlerini veriyordu. Bu esnada, gözleri, dış görünüşünün, refakatçisinin, toplumsal konumunun yarattığı etkiyi ölçmek için caddede ve pencerelerde geziniyordu. Hanımlar diz bükerek reverans yapıyor, erkekler şapkalarını çıkarıyor, subaylar selamlıyordu. O ara sıra bu saygıyı ağır bir baş sallayışı, ciddi bir gülümseme, kibar bir "*Bonjour!*" ile kabul ederek, hepsini hakkı olarak alıyordu. Hardal rengi frakı ve buna uygun silindir şapkası içindeki arabacı dizginleri hafifçe çekti, dilini dişlerinin arkasına getirip sertçe üfledi ve lüks koşumlar içindeki iki zarif at tıngırtılarla durdu.

Josepha.

Puro, Christoffel'in elinden düşmüştü. Kalbi, yayı patlamak üzere olan bir saat gibi koşarak, gölgelere doğru gerilemeyi başardı. Arabacının paltosundaki siyah şeride kadar her şeyi görürken, çok uzun süredir bastırdığı duygular ve umutlar içini yaktı. Bir an için iki Josepha vardı: güzelliğiyle onu baştan çıkaran, onu kollarında tutan ve onun seyyar satıcıdan getirdiği kurdeleyi alan Josepha ile oradaki gezinti arabasındaki Josepha. Sonra ikisi birbiriyle bütünleşip tek bir harika, gülümseyen, yeşil gözlü, çıplak göğüslü fahişeye dönüştü.

"Hey, August!"

Bu, sesi bir teneke trompet sesi gibi çıkan binbaşıydı. Emir eri aceleyle caddenin karşısına geçti. Weltzien'in kısrağının yanında, kralına, ülkesine ve komutan subayına tam güvenilir bir sadakat tablosu içinde hazırolda durdu ve haykırdı, "Er Kroll, tekmil veriyor! Hiçbir vukuat, olağandışı bir şey olmamıştır, her şey düzen içindedir!"

Weltzien atından indi ve dizginleri Kroll'a attı. Sonra at arabasının kapısını açtı, elini Josepha'nın dirseği için uzatırken Josepha eteğini zarifçe topladı, kaldırıma indi. Gezinti arabası ilerledi. Christoffel, meraklı izleyicilerin ve bir anda ortaya çıkan sokak çocuklarının başları üzerinden, bukleleri hoplayan, eteği dönüp duran Josepha'ya son bir kez bakabildi. Josepha nöbetçi askerin kaskatı figürünü geçip sallanan ringa balıklı evin ardına kadar açık girişinden içeri girdi.

Christoffel gölgeliğe daha da sokuldu.

Düşünceleri kış günü sinekleri gibi uyuşuk bir biçimde ilerliyordu. Asker arkadaşlarının elçisi seçilip Köln'deki o iki editöre doğru yolunun üzerinde Rastatt'a ve Türkenlouis'e uğradığından bu yana, iniş çıkışları olmuştu. Belirsiz bir biçimde, şu anda, bir insanın düşebileceği en alçak noktaya ulaşmış olduğunu hissetti. Bunun ötesi mahvolmaktı. Ve tüm bunlar, Lenz'in yaptığı gibi, birilerinin alıp canı isteyince attığı ucuz bir fahişe yüzündendi.

Sonra, pek de iyileşmemiş olan yarasına, sırtındaki çizgi çizgi izlere yeni bir acı veren bir şiddetle, yalnızlığı üzerine çöktü. Çöken alacakaranlığa, iki evin arasında onu saklayan gölgelere, kokuları ve koruması içine onu kabul eden dar yola minnet duydu.

Caddenin karşısında nöbetçi askerin topuklarının çat diye kapanması, doğrultulan tüfeğin şakırtısı Christoffel'i kendine getirdi. Einstein evinin kapısı bir kez daha açıldı; koridordan akan ışıkta, Lenore'nin silueti göründü. Dışarı adım attı ve bir aşağı bir yukarı caddeye baktı. Sonra pelerinine sarılarak aceleyle yola koyuldu.

Böyle bir fırsat için orada olduğunu, bunun için beklediğini, bunun için fark edilmeyi, tutuklanmayı, zindanı ve daha kötü şeyleri göze aldığını hatırlamak için Christoffel'in bilinçli bir zihinsel çaba sarf etmesi gerekti. Eşit derecede bilinçli bir fiziksel çaba da onu saklandığı gölgelikten çıkardı. Poststrasse'deki trafik artık bir perde

görevi göremiyordu. Azalmıştı. Burjuva evlerinde akşam yemekleri yeniyordu. Subaylar, konakladıkları evlere dönmüş, pazar gecesi iskambil partileri, içkisi, eğlence peşinde avareliği için kendilerine çekidüzen veriyordu. Lenore, diken üstünde görünüyor, arkasına bakıp duruyordu. Christoffel'i fark etse de etmese de, adımlarını çabuklaştırdı, aralarındaki mesafeyi korudu, hatta artırdı.

Kent merkezinden Murg nehrinin karşısına yöneliyordu; fakirlik ve ahlak bozukluğunun loş pencerelerin arkasında, gürültü içinde birlikte yaşadığı, bir arka avlu müştemilatında Comlossy'nin kendi kırılgan ağını ördüğü varoşların alçak, dar evlerini geçti. Prusyalılar kasabanın bu kısmına, sadece üçlü dörtlü gruplar halinde, haz arayışı için geliyorlardı. Burada, Christoffel için, alışık olduğu karanlığın içine karışıp gözden kaybolmak kolaydı. Lenore içinse sarkıntılık edilmekten korunmak çok daha zordu. Yüzsüz tekliflerin ve açık saçık yorumların hedefi olarak aceleyle ilerlemeye devam etti.

Sonunda kulübe ve çürümekte olan ev kalabalığı geride kaldı. Yol, çitle çevrilmiş bostanlara çıkıyordu. Ağaçları rüzgârda göğüs geçiren, çalılıkları vahşice büyümüş, garip bir şekilde yumaklanmış, ihmal edilmiş küçük bir parkı geçti. Derken kaleye benzeyen dev dikdörtgen, karaltı gibi göründü; arkasından ışıklar, sesler, parke taşlı bir meydan.

Christoffel görüş alanının dışında kalmaya çalışıyordu. Lenore bir nöbetçi ere gitti, o da bir çavuşu çağırdı. Çavuş geldi, onu dinledi, favorilerini çekiştirdi, alaycı bir şekilde güldü ve sonunda boştaki bir askere emir verdi.

Asker, Tüfekçi Liedtke'yi getirmek üzere koşuyordu.

"Hey, Liedtke!" diye seslendi biri. "Yürek ağrın geldi!"

"Bak şu orospu çocuğuna!" Bu başka bir sesti. "Evinde karısı ve yarım düzine çocuğu var, hem de!"

"Bunu nasıl beceriyor, merak ediyorum! Bak bana, tamamen özgür ve hiçbir bağı olmayan biri olmama rağmen..."

"Sen hiç Liedtke'yi gördün mü? Göğsündeki kılları gördün mü? Kıllı adamlar uzun tutabiliyor; senin gibi değil: Girdi çıktı tamam!"

Gülüşmeler.

Lenore ışığa, gölgeye, tekrar ışığa volta atıyordu.

"Matmazel!"

Lenore durdu.

"Tüfekçi Liedtke, en güzel kıyafetini giyer giymez burada olacağını söylüyor!"

Gürültülü kahkahalar.

Ve Liedtke geldi. Diğerlerine, çavuşa göz attı. Üzerinde bir miktar kuşku, hatta korku vardı ve Lenore'ye ilk sözleri, duygularını pek saklamıyordu. "Tekrar gelmemeliydiniz!"

Lenore'yi ileriye, asker arkadaşlarından uzağa, Christoffel'e doğru çekerek götürdü.

"Gelmek zorundaydım," diyordu Lenore, "Mahkemeye çıkacak ve..."

Christoffel karanlığın içinde büzüldü.

"Sizin kahrolası mesajlarınızı taşıdığımı öğrenecekler," diye fısıldıyordu Tüfekçi Liedtke, "sonra da..." Bir insanın nefes borusundan çıkan son sese benzer bir ses çıkardı.

Lenore sessizdi.

"Hakkını ver delikanlı!" diye bağırıyordu biri cesaretlendirerek. "Prusya Kraliyet Tüfekçilerinin şanı için!"

Tezahürat.

"Bunu ona verir misin?" diye fısıldadı Lenore.

"Ne? Bir mektup daha mı?"

"Evet, bir mektup daha," diye yanıtladı Lenore sessizce, "ve onun için birkaç kâğıt."

"Yazılar, yazılar!" Tüfekçi Liedtke kızgındı. "İkiniz şu yazışmayı bitirmeyecek misiniz?.. Benim gibi zavallı bir adam da kellesini tehlikeye atıyor! Ne için, keşke bilsem...!"

Christoffel, Tüfekçi Liedtke'nin eline sayılan madenî paraların şıngırtısını duydu.

"Pekâlâ!" dedi tüfekçi sonunda. "Bu kerelik, Matmazel!.. Ama buraya tekrar gelmeyi o güzel, küçük aklından geçirme bile! Şu sataşmaları ve kıs kıs gülmeleri dinlemek benim için can sıkıntısı, Matmazel, ve çektiğim bu güçlükler için bir dokunma veya kucaklama bile yaşamıyorum!"

"Paranızı aldınız," dedi Lenore. "Şimdi gidin!"

Liedtke asık suratlı bir şekilde homurdandı. Fakat tamamen yalnız olarak, kale benzeri binanın önündeki belli belirsiz aydınlanmış

alanda, tüfekçi arkadaşlarının yüksek sesle bağırışlarıyla, ayrıntılar üzerine sorularıyla ve onun ortadan kaybolduğu süre herhangi büyük bir beceriyi sergilemek için çok kısa olduğundan, onun sözde erkeklik gücü konusundaki bariz şüpheleriyle yüzleşmek üzere geri gitti.

Lenore eve doğru tekrar yola çıkmıştı, yine hızlı ve aceleciydi, fakat net bir şekilde daha az gergindi.

"Matmazel Lenore!" dedi yarım bir ses.

Lenore durdu ve hareketsiz kalakaldı. Uzaktaki bir fener küçük bir ağacın titreşen yapraklarını aydınlatıyordu.

"Kimsiniz?" dedi Lenore karanlığın içine, boğuk bir sesle. "Benden ne istiyorsunuz?"

Christoffel yaklaştı. "Beni hatırlamıyor musunuz?" Christoffel kepini kaldırdı. "Asker Christoffel? Benim yaramı ne kadar sık sardınız, fincanımı dudaklarıma kadar kaldırdınız, oturmama yardımcı oldunuz. Sizi hayatımın sonuna kadar unutmayacağım..." Aceleyle konuşuyordu. "Susun!.. Gelin buradan gidelim, konuşabileceğimiz bir yere!"

"Değişmişsiniz!" dedi Lenore, Christoffel'in hızlı konuşmasının aniden ortaya çıkışı karşısında yaşadığı şoku bastırmak için olduğunu algılayarak. "Bir de karanlıkta..."

Elini onun elinin içinde hissetti, sürüklendiğini hissetti ve Lenz'in esarete yürüyüşünden beri ilk kez kendini bir erkeğin yönlendirmesine ve kararlarına bırakarak, gönüllü bir şekilde ona itaat etti.

"Uzun bir yol geldim," diyordu Christoffel. "Rastatt'a gizlice girdim. Poststrasse'de bekliyordum..." Konuşmasını kesti. O sahne onu tekrar vurup kalbinin boğazında atmasına, dilinin tutulmasına yol açmıştı: o gezinti arabası, yeşil kadifenin üstündeki omuzlar, yuvarlak, beyaz, yumuşak...

"Evet?" dedi Lenore.

Çitlerden birinin yakınında dar bir bankı görmekten çok duyumsadı. Boğazını temizledi. "Şuraya oturalım mı?" diye önerdi, ama yanıtını beklemedi.

Oturdular. Bulutlar bir dakikalığına aralanıp turuncu ayın ışığını her iki yanında çitler, ötesinde meyve ağaçları, böğürtlenler ve romantik gece manzarasını tamamlayan tek tük çardaklar olan eğri bir yola saldı.

Lenore titredi.

"Üşüdünüz mü?" dedi Christoffel, endişeli.

Lenore başını iki yana salladı. "Gerginlik," dedi. "İşler kolay değil."

Christoffel ona baktı. Kederini kefen gibi sarınacağını beklemişti. Fakat gözleri kuru ve alev alevdi. O korkunç geri çekilme sırasında Christoffel'in inceldiğini fark ettiği narin yüzü şimdi bir deri bir kemikti; alnı kocaman, burnu ince, dudakları sıkı görünüyordu.

"Dullar hiçbir zaman güzel değildir," dedi Lenore.

Ay bir bulutun arkasında kayboldu.

"Böyle konuşmayın," dedi Christoffel. "Belki de hüküm çok sert olmayacak ve birkaç yıl sonra onu serbest bırakacaklar..."

Christoffel, onu inandıramadığını biliyordu.

"Biz..." –sesine bir sabırsızlık tonu sızmıştı –" bir plan, bir gizli düzen –düşünmüş olmalısınız diye...!"

"Ben başka hiçbir şey düşünmedim!" dedi Lenore. "Onu seviyorum ve onun çocuğunu taşıyorum."

Christoffel elini tutmak istedi. Ama bütün söyleyebildiği, "Fazla zaman yok. Sokağa çıkma yasağından önce sizi eve götürmeliyim," oldu.

"Biliyorum," dedi Lenore ve bir panik duygusuyla, karşısında kendisine yardıma gelen ilk kişi olduğunu ve ona kendi cesaretsizliğinden başka teklif edecek hiçbir şeyi olmadığını düşündü.

"Yine de," diyordu Christoffel, "Lenz ile irtibata geçmeyi başardınız!.."

Lenore hafifçe irkildi.

"Siz Tüfekçi Liedtke ile konuşurken ben yakınlardaydım. Yani bir yol var..."

Hayır, Lenore vazgeçmemişti. Asla vazgeçemezdi. Onda inatçı bir damar vardı; yere düşmüşken ayağa kalkmış, yenilmiş, yara bereli, kanlar içinde, kıyafetleri tozlu, karışmış sakallarını düzeltip, dağılmış eşyalarını zavallı tablalarına yığıp bir sonraki köye gitmiş atalarına dayanan bir damar. Fakat bu adama, Christoffel'e gerçeği söylemek boynunun borcuydu.

"Hiçbir yol göremiyorum. Avukat, tabii. Biedenfeld'i savunan, Strauss adlı Avukat Andreas Lenz'i de savunacak. Babam ücretini ödüyor."

"Ben kaçış demek istemiştim!" diye sözünü kesti Christoffel. "Lenz mesajlarında bundan hiç söz etti mi?"

"O *tüm* mahkûmlara yardımcı olmak için yapılması gerekenleri yazıp duruyor."

"Peki, biz *ona* yardımcı olsak, bu tüm mahkûmlara da yardım olmaz mı?" diye sordu Christoffel.

"Ama korunaklara kim girebilir ki? Kimse buna cesaret edemez, para için bile. Hem sonra onu, surların her bir metrekaresinin Prusyalılar tarafından korunduğu Rastatt'ın dışına nasıl çıkaracağız?"

Bulutların tekrar aralanması Christoffel'e onun yüzünü ve yüzüne aniden dolan şevki görme imkânı verdi.

"Bazen bulduğuma inanıyorum," diyordu Lenore. "Azıcık bir şansla işe yaraması gereken fikri: Kendimi Prusya Prensi'nin ayaklarına atarım ya da bin kadının önünde yürürüm. Muhafızlar kadınlara ateş edemez, değil mi? Ya da askerî mahkemeyi sıkboğaz ederim, savlarım mahkemenin bütün yasal temelini yıkar. Ya da Prusyalı askerleri kışkırtırım ve onlar hükümlüye ateş etmeyi reddeder ve Badenliler gibi başkaldırırlar..." Durdu. "Ta ki bunun da bir başka hülya olduğunu fark edip, bir sonraki üzerinde çalışmaya başlayana dek."

"Matmazel Lenore," dedi Christoffel ağırbaşlı bir şekilde, "bize Lenz'i korunaklardan çıkarmak için yardımcı olursanız, biz de –yani bazı arkadaşlarımla ben– onu Rastatt'ın dışına gizlice kaçırabiliriz."

"Ah, Christoffel..." Lenore hıçkırıklara boğuldu.

Christoffel bekledi.

Sonra, Lenore hâlâ kendisiyle mücadele eden bir sesle, "Hayatımı veririm..." dedi.

"Biz hayatınızı değil işbirliğinizi istiyoruz." Christoffel duraksadı. Hiçbir planı yoktu. Onunla konuşana dek hiçbir plan tasarlamamıştı. Yalnızca, ani bir baskının en az kitle eylemi ve muhafızlara rüşvet verme girişimi kadar olanaksız olduğunu biliyordu. Geriye yalnızca bir ihtimal kalıyordu, haliyle çok zayıf bir ihtimal: Lenz korunaktan askerî emirle, uygun şekilde damgalanmış ve imzalanmış geçerli bir emirle alınmalıydı.

Kim tarafından imzalanmış?

"Binbaşı Weltzien'le tanışıyor musunuz, Matmazel Lenore?"

"Onu evin içinde görmemek mümkün değil. Ama ondan kaçınıyorum..." Lenore durdu. "...ondan ve fahişesinden..."

"Çok kötü!" dedi Christoffel, kalbinin ekstra vuruşunu kontrol ederek.

"Çok mu kötü?" diye sordu. "Neden?"

"Çünkü ondan bir iyilik isteyebilirdiniz."

Lenore anlamaya başlıyordu.

"Fakat babanızın," diye devam etti Christoffel, "bu tür huzursuzlukları yoktur ve umarım, Herr Kent Komutanıyla daha iyi ilişkilere sahiptir?"

"En iyi ilişkilere," diye onayladı Lenore, kesin bir aşağılamayla.

Christoffel kendi kendine sırıttı. "Eh o zaman, bu basit! O halde siz Weltzien'den bu küçük iyiliği istemesi ve binbaşı cephesindeki herhangi bir isteksizliği gerekli yağlama miktarıyla geçirmesi için babanızı razı edeceksiniz."

"Ne tür bir iyilik?"

"Randevu izni. Hükümlüye son bir güzel yemek vermiyorlar mı? Neden bu kader mahkûmu âşığa, mutsuz geliniyle son bir akşam vermesinler..."

"Bizim evimizde mi?"

"Evet, tabii! Her şeyin nasıl yerli yerine oturduğunu görmüyor musunuz? Weltzien'in kendisi de orada kalıyor. Ev korunuyor. Neden şüphe etsin ki? Ve babanızın elinden geleni ardına koymamasını sağlayın. Her erkeğin zayıf bir noktası vardır. Tabii binbaşının da. Duygusallık, gösteriş, kahramanlık. Bu kartları ne pahasına olursa olsun oynayın. Hamileyim, demiştiniz... Babanız bunu bahane edebilir!" Lenz'i bu korunaktan bir yarım saat için bile olsa çıkaracak neyse o!.."

Başka bir hülya mı?.. "Andreas bana mı getirilecek?" dedi Lenore, yumuşakça, sanki Lenz'i karşılıyormuş gibi. "Christoffel, sevgili dostum, benim Otuzuncu Burç'a girmem için bile izin alamadık. Duygusallık, gösteriş ve kahramanlığın uygulandığından ve benim acı çektiğimi görmekten hoşlanmayan babamın sizin yağlama dediğiniz şeyi nasıl teklif edeceğini bildiğinden eminim... Lenz özel bir durum." Onu özel yapan tüm nedenleri sıralayabilirdi, ama duygusal açıdan konuya tekrar giremeyecek kadar yıpranmıştı ve sadece tekrar etti: "Lenz özel bir durum..."

Gökyüzü şimdi derin, endişe verici bir siyahlıkla kaplanmıştı. Fenerin titreşen ışığı kayıp bir noktaydı. Uzaklarda bir çan çaldı.

"Bir sonuca bağlayalım!" dedi Christoffel, neredeyse kaba bir şekilde. "O halde Weltzien üzerinde kimin etkisi var?"

"Sürtüğünün."

"Sürtüğünün..." diye tekrar etti Christoffel, donuk bir şekilde. "Josepha. Evet."

Weltzien gizli planın ana karakteri olarak belirdiğinden beri bu fikrin aklında olduğunu yeni fark ediyordu.

"Bu Josepha'yı tanıyor musunuz?" diye sorduğunu duydu Lenore'nin.

Cevap vermedi. Onun yerine, kısık bir sesle, "O halde onunla konuşacaksınız!" dedi.

"Korkarım bunu yapamam."

"Neden? Çünkü, –sesini dengelemek için durdu– alçak, adi bir fahişe olduğu için mi?"

"Kendime göre nedenlerim var."

"Benim yok mu?" Christoffel ayağa fırlamış ve onun önünde durmuştu, gecenin içinde daha koyu bir siyah külçe. "Josepha'nın önünde diz çöküp yardımını dilenmemek için bir neden, Matmazel Lenore, yalnızca bir neden söyleyebilirsiniz. Bu da Lenz'i Rastatt'ın dışına çıkarmanın başka bir yolunu göremediğiniz için olacaktır. Şimdi size böyle bir yolun olduğu söylendi. Şimdi lütfen sizi engelleyen şey her neyse, onu aşın ve harekete geçin!"

Lenore da doğruldu. Başı dönüyordu. Kendisini asker Christoffel'in de gördüğü gibi görüyordu: kindar, kıskanç, aşkı kıskançlığına teslim olduğu için sevdiğini öldürecek kadar dar kafalı. Fakat kırılgan bir gururu sürdürdü ve duygusuz bir şekilde: "Başıma vurulmadan da ikna edilebilirdim."

"İsabet."

Çan tekrar çaldı.

"Acele etmeliyiz," dedi Lenore.

Christoffel aynı fikirde olduğunu mırıldandı ve onu tekrar anayola çıkarmak için dirseğinden tuttu. Birden onun ince, sıcak dudaklarını yanağında hissetti.

37. Bölüm

Yürüyüş sırasında veya savaş meydanında birçok kez korkuya kapılan bu adamlar, Rastatt'taki hendeklerde kahramanlar gibi can verdi. Bir teki bile merhamet dilenmedi, bir teki bile titremedi. Alman halkı o yaylım ateşlerini, Rastatt'taki korunakları unutmayacak; emirleri veren yüksek şahsiyetleri de, korkaklıkları yüzünden bu rezilliklere meydan veren vatan hainlerini de unutmayacak...

> Friedrich Engels'in *Reich Anayasası İçin Kampanya* kitabından Andreas Lenz tarafından yapılan alıntı.

... bizim korunaktaki subaylardan yalnızca Doktor Walcher ile ben kaldım. Hücre hapsinden geldiğinde, damarlarındaki kan külrengine dönmüş gibiydi. Hasta olmadığını söylüyor ve elinden gelen en iyi şekilde tifüs vakalarıyla ilgilenmeye devam ediyor. Kendisini sürükleyip duruyor. Elleri titriyor. Bazen onun, gözleri kapalı, ağzı yarı açık, cansız bir şekilde oturduğunu görüyorum.

Kafamdan atamadığım düşünceleri onunla konuşacak yürek bende yok. Askerlere yük bindirmek de istemiyorum. Lenore'nin yollamayı başardığı birkaç sayfa kâğıt iyi bir dinleyici olacak, hem de uzun bir süre; eğer yazımı okunabilecek en küçük harflere indirgeyebilirsem.

Öbür gün -bana çarşamba olduğu söylendi- askerî mahkemede davam görülecek. Bana Dortu, Heilig, Böning, Biedenfeld ya da Tiedemann ile aynı hükmün verileceğinden en ufak bir şüphem yok. O hâkimler beni iki ya da üç kez öldürebilse, muhtemelen yaparlar: Hem askeri, hem de askerin sözlerini gömmek zorundalar. Keşke yazdığım sözler daha çok, daha iyi, daha keskin olsaydı. Benim için yaşamak yazmaktan daha neşe vericiydi. Kaç kez, bir anlık bir görüntü, güzel bir kıvılcım sımsıkı tutulamadan uçup gitti? Pek azı kalıyor...

Yani perşembe gün doğumunda. Umarım hava idare eder. Yağmur çiselerken, kurşun gibi asılı bulutlarla, her şey solarken, hiçbir kenar çizgisi, hiçbir renk yokken, bir de sen ıslak ve sıkıntılıyken vurulmak fazlaca moral bozucu olur. Bana gerçek bir gün doğumu ve sabah gökyüzü ver; tarlaların üzerinde yükselen tarlakuşları ve uzaklarda duru ve yüksek sesle öten bir borazan!..

Canım acıyacak mı? Bir saniyeden daha az belki, betimlenemez ve hiçbir zaman betimlenmeyecek bir ağrı... Yaşamın iliğine işleyen bir ağrı, her şeyi yırtıp atan: sonra, kara huzur.

Kara huzur. Kara hiçlik. Keşke bir şekilde ölümden sonraki yaşama inanabilsem. Günahlarım, içtiğim ve ücretini ödemediğim şarap, gülüp geç-

tiğim ve itaat etmediğim güç sahipleri, seviştiğim ve ciddiye almadığım kadınlar için cezam her neyse ödemeye gönüllü olurdum. Cehennemde kızarmaya, şeytanlar tarafından çimdiklenip etimin burkulmasına ve bu devrimi yüzüne gözüne bulaştırmış ve büyük ihtimalle, arkasından gelecekleri de yüzüne gözüne bulaştıracak bütün o sözde Alman devrimcilerinin yüksek perdeden feryatlarını dinlemek zorunda kalmaya aldırmazdım. Hatta küçük, beyaz bulutların üzerinde yüzerek Prusya prenslerinin, generallerinin ve askerî mahkeme hâkimlerinin imanlı ilahi söyleyişlerini sonsuza kadar dinlemeyi kabul ederdim. Cennet ya da cehennem; ikisini de mantık ve aydınlanma filozoflarının güvenle beklememi sağladıkları kara hiçliğe tercih ederim. Kendinden bir iz bile olmaksızın görmek zorunda kaldığında, sonsuzluk ne kadar korku verecek şekilde uzanıp gidiyor: kara, kara huzur, soğuk ve kayıtsız, yıldızsız gece, sabahsız: ölüm... Kendiliğinden hareket eden ve gözlerini açan, kalbi ve çok farklı türden düşünceleri, bir belleği ve duyguları olan, değerli, karmaşık, hayat boyu bir kez yaşayabilen ve üreme için öylesine zevkli bir aygıta sahip bulunan bu şey –gidiyor, yok oluyor. Ölümsüz bir ruh yok mu? Hiç mi? Gün doğumunda tarla kuşlarının yanı sıra, daha yükseğe, daha yükseğe kanat çırpabilecek bir buğday tanesi değerinde bir şey bile yok mu?

İşte bunun için dünyayı değiştirmek istedik, aşağıdaki bu dünyayı, emin olabildiğimiz tek dünyayı. Ölümsüzlük?.. Eğer hayat sonsuz varlığın içinde kısa bir bölüm ise korkaklık, taviz ve görevi ihmal için mazeretiniz vardır. Eğer o bir kez yaşanan, asla tekrarlanmayacak bir fırsatsa, onun her saniyesinden sorumlusunuz.

İşte bunun için dünyayı değiştirmek istedik. Başka bir dünyamız yok. O bize, onu güzel, verimli, çiçekli ve sunabileceklerini herkesle adilce paylaşabileceğimiz bir bahçeye çevirmemiz için, kısa bir süreliğine verilmiştir. Geride kalan yıllarıma şöyle bir bakınca, üzüntü duyacağım neler var, kimlere özür borçluyum? Şu Dresden heykelciği: Tüfeğimin dipçiği ona vurup tuzla buz ettiği için üzgünüm. Aşağı Laudenbach'tan Heidelberg demiryolu istasyonuna sürdüğüm o at: Ayrılırken onun sırtını hiç okşamadığım için üzgünüm. Bana dostluklarını veren erkekler, sevgilerini veren kadınlar: Gereği gibi karşılık veremediysem üzgünüm. Fakat bu mücadelede davranış şeklim için hiçbir özür borçlu değilim. Bunu askerî mahkemeye anlatacak ve savunmamı bitireceğim. Bir insanın tek hayatı, tek gururu ve tek onuru vardır –bunlar tektir...

...Buraya kadar tekrar okudum. Esasında çok basit şeyler için söylenmiş çok büyük sözler. Ve kendimden çok fazla söz etmişim. Ben yalnız mıydım? Hiç yalnız oldum mu? Şimdi yalnız mıyım? Bu hapishanenin küflü, terli, bok kokusu, etrafımda olan ve benim de parçası olduğum, ezilenlerin kardeşliğinin devam eden varlığını kanıtlamıyor mu? Ben yalnız da ölmeyeceğim, tekrar dirilip duran bir kabilenin üyesi olarak öleceğim. Biz canlı canlı gömüldük, aslanlar tarafından parçalandık, kazıklarda yakıldık, asıldık, dört parçaya bölündük, boğularak idam edildik, çarka bağlandık, taşlanarak

öldürüldük, çarmıha gerildik –ve yine geri döndük. İsimlerimiz unutuldu, etlerimiz çürüdü, kemiklerimiz rüzgârla savruldu: Ama biz yaşıyoruz, tekrar, tekrar ve tekrar. Ölümsüzlük işte budur, *Biz*'im ölümsüzlüğü.

Ve biz yine geri döneceğiz. Zafer gününü gözümde canlandırıyorum: Her insanın, elleri bütün diğer insanların elleriyle kenetlendiği için kendi haklarına sahip olduğu bir adalet ve özgürlük çağı. Ekmeğin ve şiirin bol, ve kardeşliğin bütün dünyayı sardığı bir çağ. Biz ışığı getireceğiz; savaş topu barış makinelerine dönüşecek; pırıltılı lokomotifler korkunun, baskının ve keyfî gücün sona ermiş olduğu kıtalar arasında trenleri hızla hareket ettirecek. Benim, sizin, herkesin çocukları dik ve hoş büyüyecek. Bizimkini tarih öncesine atacak yeni bir dönemi başlatacak yeni bir soy; bizimkinin sesini, savaş artığı bir borazan kadar kaba ve cırtlak bırakacak, yeni melodilerle yeni şarkılar.

Gün doğumunda onlar beni yürütürken bunu düşünmeye çalışacağım. Metin hep aynı, yalnızca sahnede başrolü oynayan oyuncu değişiyor. Beni dikecekleri noktayı biliyorum, emirleri biliyorum, sesleri, mermi atışlarının kaçınılmaz çatırtısını –Prusyalılar, terörü gözlerimizin önünde uygulayarak bizi ona alıştırdılar. Bunu, devrime katılır katılmaz olmasa da, zaman içerisinde öğrendim: Devrimci, mezardan izinli ölü bir adam gibidir. İşte bu yüzden kimsenin yas tutmasını istemiyorum: Ne, büyük bir mutluluk borçlu olduğum senin, Lenore; ne de, ola ki sonumu duyacak olursan, senin, Josepha. Ama beni hatırlayın; en iyi yönlerimi hatırlayın; beni gördüğünüz gibi hatırlayın. Sonsuza kadar yirmi dört yaşında kalacağım. Kel bir kafa, kambur bir sırt, koca göbek, hasta böbrek, çapaklı göz, gut bana göre değil. İleri yaşın ikirciklenmeleri, duraksamaları, eğer'leri ve evet ama'ları bana göre değil. Bana göre değil...

Lenore, çocuğa anlat...

...Doktor Walcher bana geldi, bir adam öldü, muhafıza haber vermeli, cesedi dışarı taşımalıyız. Tifüs. Bu korunaklar insanın işini infaz mangası kadar kesin bir şekilde bitiriyor...

...Ölüm ve ölmekle ilgili yazıyorum. Onunla savaş meydanında yüzleştim –fakat orada ölümün gerçek dehşeti eksikti: Kesinliği; korkmuş, intikam peşindeki aristokratlardan oluşturulmuş bir askerî mahkemenin kesinliği; Prusyalı dakikliğiyle işleyen, benim üstüme üstüme gelen Prusyalı bir makinenin kesinliği...

Ben!..

Korkumla, ürperen etimle ben!

Ah, yıkılmama izin verme. Bırak, bunun üstesinden diğerleri gibi geleyim. O son birkaç adım için ihtiyaç duyduğum bir parçacık gücü, vakarı yüreğime ver...

Andreas Lenz'in belgeleri arasında bulunan, onun el yazısıyla yazılmış, tarihsiz notlar.

38. Bölüm

KAMUYA DUYURU

Rastatt sakinlerinin bütün silahları teslim etmeleri için kendilerine yeterli süre tanındığından, yarından itibaren evleri arattıracağımı ve silah saklayan herkesin tutuklanacağını duyuruyorum.

Silah satılan bütün dükkânlar şimdilik kapatılmıştır. Kamu görevlileri haricinde hiç kimse üniforma içinde görülmeyecektir. Sivil Muhafızlar işbu duyuruyla feshedilmiştir. Devletin ve Altesleri Grandük'ün bütün malları derhal Saraya teslim edilmelidir. Ayrıca güzel, zengin Baden'i yok olmanın eşiğine getiren hain askerlerin ve isyankâr gönüllülerin mallarının ya da teçhizatlarının bulundurulması da yasaktır.

Bu tür asker ya da gönüllüleri evlerinde barındıranlar ya da kaçmalarına yardımcı olanlar derhal tutuklanacak ve yasalar onlara bütün sertlikleriyle uygulanacaktır.

Yerel sakinlerin bazıları haince eylemlerden kendilerini uzak tutmayı başaramamakla çok saygın ailelerini ebediyete kadar utanca boğmuşlardır. Baden kıtalarını sadakat yeminlerini bozmak için kandırmak suretiyle Rahman olan Tanrı'yı ve öbür dünyayı inkâr etmişlerdir. Aynı zamanda, her türlü düzenli ordunun askerlerine küçümseyerek bakmayı âdet edinmişlerdir ki biz, kendi adımıza, bunu hiçbir şekilde hoş göremeyiz.

Bütün sakinlerin kıta toplanma alanlarından uzak durmaları emredilmiştir. Aynı şekilde, bütün nöbet noktalarına en az on iki adımlık bir mesafeden itibaren pipolar ağızdan çıkarılacaktır.

Prusya askeriyesinin ilkeleri ve inançları her yerde yeterince bilindiğinden, kötü niyetli insanlar için en korkunç sonuçlar ortaya çıkacağından, işbu duyuruyla bu kişiler, kendi çıkarları için, askerlere yaklaşma ve onları yanlış yola sevk etme girişiminde bulunmaya karşı uyarılmaktadır. Yerel halk tarafından mahkûmlara yiyecek gönderilmeyecektir. Buna karşılık, mahkûmlara yeterli yiyecek verilmesi hususuyla bizzat ilgileneceğim.

Rastatt, 27 Temmuz 1849

İmza: von Weltzien, Binbaşı ve Komutan

Kamuya duyurunun Lenz'in belgeleri arasında bulunan nüshasında, bir duvardan çıkarıldığını akla getiren izler bulunmaktadır.

"Kakaonuzu doldurayım mı?"

Josepha, Lenore'nin yanıtını beklemedi. Ev sahibi rolünü oynuyordu ve bunun hakkını yüzde yüz veriyordu. Bu, onun büyük bir şiddetle âdeta boğazında çarpan kalbinin sakinleşmesine yardımcı oluyordu.

"Teşekkür ederim," dedi Lenore ve fincanına dolan yoğun, kahverengi sıvıyı seyretti.

Josepha bir anda çıplak göğüslerinin Lenore'nin görebileceği şekilde kıyafetinden taştığını fark etti. Eli kıyafetini kapamak için boğazına gitti, fakat hemen sonra düşündü, saklayacak neyim var ki? Günün herhangi bir saatinde kendiminkini onunkiyle ya da başka birininkiyle kıyaslayabilirim.

"August!"

Huysuz, sabırsız sesleniş iki oda öteden, Weltzien'in komutanlık görevlerini yürüttüğü yerden gelmişti.

"Üç kuyruklu şeytan adına, bu adam kendisini nereye sakladı yine?" Weltzien'in sesi birkaç kapalı kapının ardından bile rahatlıkla duyuluyordu. "August!"

Emir eri August, kolunun altında kakaoyu getirdiği tepsi, sakin bir şekilde sordu: "Başka bir arzunuz var mı, Matmazel Josepha?"

"Sanmıyorum, hayır," dedi Josepha dalgınca. "Teşekkür ederim."

"Bana ihtiyacınız olursa, Matmazel, çanı çalmanız yeterli," dedi kibarca. Sonra, "Geliyorum, efendim!" diye bağırarak ağır adımlarla yürüdü.

Lenore, emir eri ile Josepha arasında bir kader birliği havası sezdi. Öyle ya, ikisi de aynı adamın ihtiyaçlarını karşılıyordu. Yarı kapalı gözkapaklarının altından Josepha'yı gözlemledi, düzgün beyaz cildini, şehvetli dudaklarını, yalnızca tek şey anlatan yeşil gözlerini: 'Afeti cihan,' diye düşündü Lenore, 'ikinci sınıf.' Lenz'in bu kadın karşısında duyduğu zayıflığı anlayıp acımalı mıydı, yoksa Josepha'nın dişiliği karşısında net bir şekilde hissettiği aşağılık duygusu yüzünden kendisinden nefret mi etmeliydi, emin değildi.

"Fritzchen'im..." dedi Josepha, –"benim onu Fritzchen diye çağırmamı istiyor, biliyor musunuz– çok talepkâr olabiliyor!" Gülmeye

yeltendi ve sonra, başından beri ziyarete damgasını vuran uzun, ağır duraklamaların içine düştü.

"Belki de uygunsuz bir zamanda geldim?" diye sordu Lenore nazikçe.

"Hayır, hayır!" diye temin etti Josepha aceleyle. "Bana her zaman uygun." Ve yine, Keşke Lenz'in bu sıska orospuda ne bulduğunu anlayabilseydim, diye düşündü. Güzel bile değil. Gözleri, belki... Ama şu sivri burnu ve ince ağzı... ! Parasıdır ve aklıdır, ne olacak –tam bir entrikacı! Belki de onun hayatta ilerlemekte kendisine yardımcı olabileceğini hissediyor. Ozanların zengin eşlere ihtiyacı vardır. Bir de bana bak: yatak örtüleri arasından başka hiçbir yerde işe yaramayan ateşli bir kadın.

İki oda ötede Weltzien görevle ilgili kriz anlarından birini yaşıyordu. "Yıkıcı", "Kızıl!", "Asi ayaktakımı!", "Köktenci!" sözleriyle zirveye ulaşan yaylım ateşlerinin arasına dilekçinin zayıf mazeretleri karışıyordu. Son bir çığlık ve kapı çarpılarak kapatıldı.

"İşte biri daha gidiyor!" diye omuz silkti Josepha. "Tekmeyi yedi. Benim Fritzchen çok sinirli..." Bu kadın benden ne istiyor, diye düşündü. Yüksek ve kudretli Matmazel Einstein şimdi neden geldi? Benim dünyada yükseldiğimi sonunda fark ettiği için mi? Yoksa istediğim her saat Andreas'ını dili dışarı sarkarak peşimde koşturacak neyim olduğunu keşfetmek mi istiyor? Yoksa hasetinden mi geldi?.. Ani bir kızgın hareketle, Josepha başını iki yana salladı. Saçındaki son kâğıt bigudi düştü –Lenore'yi kabul etme gerginliğinden, onu çıkarmayı unutmuştu. Bigudiyi yerden aldı ve tuvalet masasının üzerinde, tarakların, fırçaların, pudraların ve kremlerin arasında düzensiz bir yığın halinde duran diğerlerinin içine attı. "Zaman..." diye sohbetin konusuna tekrar döndü. "Kuzum, yalnızca bir adam için güzel olmak zorundaysan, dünyadaki bütün zaman senindir."

"Tek bir adam..." diye tekrarladı Lenore ve kakaosunu yudumladı. Resmî karargâhında, Binbaşı Weltzien'in terör kurbanı başka bir yurttaşla ilgilendiği duyuluyordu. "Çok zor bir adam ama, değil mi?"

"Hangi adam değil ki?" diye yanıtladı Josepha, gözleri büyük ve doğrudan Lenore'nin üstünde. İma netti.

Lenore kızardı. Fincanını bıraktı. "Demek istiyorum ki, Binbaşı çok güçlü ve etkili..." Parmakları kenetlenip çözülüyordu. Hiçbir yere varamıyordu. Bu aptalca ve aşağılayıcıydı ve zaman, hakkında konuştukları zaman, durmak bilmeden ilerliyordu. "Demek istiyorum ki size gerçekten hayranlık duyuyorum."

"Neden?"

"Çünkü..."

"Çünkü ben yağlı lokmayı kapmayı başarmış fakir bir terzi, önemsiz bir kimseyim diye mi?.. Biraz pasta buyurun, neden yemiyorsunuz, canım?.. Bu benim doğal halim, bilmiyorum, erkekler kendiliklerinden bana meylediyor sanırım. Ben kendimi onların önüne atmıyorum, plan yapmıyorum, tuzaklar kurmuyorum..." Josepha bacak bacak üstüne attı. "Fritzchen'ime gelince, onun önemli olduğunu inkâr etmiyorum. Prusya ordusundaki herkes Rastatt gibi büyük bir kalede kent komutanı yapılmaz. Onunki, Prusya'nın en eski isimlerinden biri. Ailesinin orada kilometrelerce toprağı olduğunu söylüyor. Bu işgal işi biter bitmez beni oraya götürecek ve Potsdam'da bana bir ev açacak. Benim de bir *salonum* olacak ve tüm önemli generaller, elçiler ve Tanrı bilir daha hangi örümcek kafalılar gelip bana iltifat edecekler..."

"Sizin adınıza sevindim." Lenore nakışlı mendilini kolundan çekip yüzüne hafifçe dokundu. Hava kokuyla ağırdı. Öğleden sonranın boğucu havası, yarı açık pencereye rağmen, Josepha'nın küçük oturma odası ve kabul odası karışımındaki sıkışmış kokuları tutuyordu. "Böyle bir erkek tarafından sevilmek ve onun üzerinde etki sahibi olmak size büyük bir tatmin veriyor olmalı."

Josepha ona bir bakış fırlattı. Etkisini neden ve ne amaçla kullanmalıydı?

"August!" Weltzien yine bağırıyordu. "Şu kahrolası emirler nerede?"

August belli ki tepki verememişti. Weltzien'in öfkesi o anki ziyaretçisine yöneldi. Lenore kapının şiddetle açıldığını ve bir adamın sendeleyerek çıktığını duydu. Sonra kapının mandalı yerine düştü. Sessizlik.

Lenore fincanını aldı ama içmeden yerine koydu. İçindeki gerilim yükseliyordu. Zaman, diye düşündü, ah, Tanrım, zaman! Ne

zamandır şurada oturup birçok hassas noktaya dokunup kendisini ve Josepha'yı daha büyük düşmanlığa sürüklemekten başka bir şey başaramamıştı. "Peki," dedi, "Binbaşı Weltzien'i sizin için çok özel bir iyilik yapmaya ikna edebileceğinizi düşünüyor musunuz?"

"Benim için mi, yoksa sizin için mi?"

"Emin değilim," dedi Lenore, şakaklarında ateş yükselerek. Bu kapıyı, kendi babasının evindeki nefret ettiği bir yabancının kapısını çalarken gururundan daha fazlasını ayaklar altına almıştı. Şimdi de tükürdüğünü yalamak zorunda kalacaktı ve bunu hakkıyla yapacaktı! İnsan ne kadar beceriksiz olabilirdi!

Josepha kakaosunu içiyor ve küçük bir kaşıkla pastasını kesiyordu. Zarafeti beyninin içinde çalkalanan soruların etkisiyle yara almış gibiydi. Lenore'nin bu konuşmaya nereye bağlayacağını merak ediyordu. Banker Einstein'ın bunca parasıyla Fritzchen'den doğrudan alamayacağı iyilik ne olabilirdi? Ya da Einstein neden gelip onunla kakao içmemişti? Josepha güvenine değer olduğunu, Kontes de Holtzheim'ın Karlsruhe'deki mavi oturma odasından bir kere bile söz etmemiş olmakla, kanıtlamamış mıydı? Gerçi yanından geçerken onu dürtüp, anlaşmamızı hatırlayın, Herr *Bankier* ve onu kızınız matmazelden gizli tutmanın sizin için değerini düşünün, deme isteğini hiç duymadığı söylenemezdi... Sonra Josepha kendisine hayret ediyordu. Fritzchen bütün yerler içinde Rastatt'a ve Rastatt'taki bütün evler içinden bu eve taşındığı günden beri diğer kadınla büyük buluşmayı beklemiş ve Lenore'nin kendisinden kaçınma becerisi ile nazik kayıtsızlığı –bir gülümseme, başıyla selam, bir 'İyi akşamlar!'– karşısında; merdivenlerde, koridorda, Poststrasse'de, evin girişinde karşılaştıklarında Lenore'nin aşağılayıcı tavrı karşısında, her gün giderek artan bir kızgınlık hissetmişti. Ve şimdi işte o an gelmişti. Peki, tatmin duygusu, o zafer duygusu neredeydi?

Dudağında kalan kırıntıyı yaladı ve tabağını itti. "Sevgili Lenore," diye yeniden başladı. "Size Lenore diyebilirim, değil mi? Endişe edecek hiçbir şey yok. Benim Fritzchen'im kolayca öfkelenir, ama ona doğru davranırsan, iyiliğin kendisidir. Özellikle hanımlara karşı!" Bakışlarını tavana doğru çevirdi. "Böyle bir erkeği hiç görmemişsinizdir!"

Ama Lenore istediği iyiliği hâlâ söylememişti.

Josepha bekledi.

Lenore düşünüyordu. Josepha'nın tatlılığına güvenmiyordu. Bu üzerine giydirilmiş, takınılmış bir şeydi. Bu kadının kalbine, arkasını dönüp ona ve Andreas Lenz'e, Potsdam'daki *salon*, günde üç öğün yemek, mücevher, kıyafetler ve güvenlik için ihanet edebilecek bu metresin kalbine gidecek bir yol bulmalıydı.

"Belki de size çok önceden gelmeliydim," diye başladı Lenore, sözlerindeki dürüst duyguya kendisi de şaşırarak. "Geçmişte aramızda geçenler ve birbirimiz hakkında hissettiklerimiz ne olursa olsun, sizi bu çatının altında nezaketle karşılamak üzere uygun davranışı sergilemeliydim..."

Elbisesinin kıvrımlarını dizinden aşağı doğru daha şık bir şekilde düzenlemek üzere olan Josepha niyetini unutup gözünde yeni bir farkındalıkla öne uzandı.

"Beni engelleyen yalnızca gurur," diye devam etti Lenore, "ya da kıskançlık değildi. Asıl kısmı ıstırap olan bir duygu bileşimiydi."

"Istırap!" diye haykırdı Josepha, kuşkulu, Lenore'nin gördüğü kadarıyla gerçeği konuştuğunu duyumsuyor olsa da. "Bu dünyada size ıstırap verebilecek ne olabilir ki, canım?"

Lenore'nin anlamaktan uzak bakışını, hayretle açılan dudaklarını gördü.

"Haydi, haydi, canım!" dedi. "Bana yalnızca siyasetten dolayı kederli olduğunuzu söylemeyin! Sizin gibi bir kız!" Josepha büyüklük taslamıyordu. Yaşamında o kadar az şefkat görmüştü ki, böyle bir ihtiyacın her türlüsüne karşı duyarlıydı. "Gençsiniz, zenginsiniz, zekisiniz; eviniz, aileniz, hizmetçileriniz var! Bütün hayat önünüzde uzanıyor..." Acı bir çizgi ağzını yamulttu. "İstediğiniz erkeğe sahipsiniz..."

"Çok zalimsiniz!" dedi Lenore ani bir soğuklukla.

"Kim zalim?" diye patladı Josepha. "Sen! Baban! Hepiniz..."

Lenore ellerini açıp uzattı. "Size bunlar korunakların duvarlarını yarabilecek gibi görünüyor mu? Ya da siz, Prusyalıları yeterince iyi tanıyan biri olarak, benim herhangi bir ricamın şu askerî mahkeme yargıçlarının vereceği ölüm cezasını engelleyebileceğine inanıyor

musunuz? İstediğim adam...! Peki ya kapının dışında, yakınlarda bir sabah, ona ateş etmeleri emredilen infaz mangasının parmaklarını engelleyebilir misiniz?"

Josepha'nın eli kalbine doğru uçtu. "Andreas... orada mı? Şu korunaklarda?.."

"Otuzuncu Burç'ta."

"Askerî mahkemeye mi çıkacak?.."

Lenore ona baktı. "Bilmiyor muydunuz?" dedi donuk bir şekilde.

"August!" Weltzien'in sesi. "O uyuz siğil domuzun oğlu nerede! O kahrolası emirler nerede! August!"

Bir süre sonra, Josepha, "Nasıl bilebilirdim?" dedi. Tekrar bir duraklamadan sonra: "Ben onun orduyla gittiğini, İsviçre'ye geçtiğini düşündüm..."

"Gitmedi."

"Bu korkuyu yaşadığım zamanlar oldu." Josepha sanki kendi kendisiyle konuşuyor gibiydi. "Kondurmak istemedim. Korunakların yakınına bile hiç gitmedim..."

"O halde yardım etmeye çalışacak mısınız?" diye sordu Lenore tereddütle. Kendi duyguları ve Josepha'nınkiler öyle bir çalkantı içindeydi ki herhangi bir yanlış söz, ikisinin de istemediği tepkilere yol açabilirdi. "Muhtemelen bunu yapabilecek tek kişi sizsiniz," diye devam etti Lenore. "Binbaşı Weltzien'in nüfuzundan ve size ne kadar değer verdiğinden siz kendiniz söz ettiniz –Potsdam'da daire, *salon*..."

Josepha sersemlemiş bir şekilde başını salladı. Zihninde, hepsinin sonu kendisi ve Lenz'in görüntüsüyle son bulan entrikalar dönüyordu: onu zincirlerinden kurtarma; sihirli bir dokunuşla açılan burcun dışına, kent kapısından dışarı çıkarma; onunla hoş ağaçlar arasında ve sonsuz, mavi, parlak ufka doğru uzanan kırların içinde uzanan bir yolda kol kola yürüme.

"Potsdam..." dedi. "Salon, ah, evet..." Ve sonra kulak tırmalayan sözleriyle, "Ben kimim, biliyor musun?"

"Evet," dedi Lenore, içinde hayal kırıklığıyla. "Sanırım biliyorum. Josepha..." İlk kez karşısındakinin ismini söylemişti. "Bunu benim iyiliğim için yapmanı istemiyorum, benim için değil."

"Senin için değil," diye tekrarladı Josepha, önünde yükselen yeni bir görüntü karşısında gözlerini kapayarak: Andreas Lenz'in mermilerle delik deşik ince tenli, beyaz göğsü, yaralar kıpkırmızı parlıyor; kendisini okşamış eli mum gibi ve ölü. "Peki, kimin için?"

"Çocuk için. Onun karnımda taşıdığım çocuğu için."

"Bu da mı var!" Josepha güldü. "Tam bir boğa, değil mi! Benim hiç böyle bir sorunum olmadı. Bu hususlarda nasıl dikkat edileceğini bilirim. Güzel bir terbiyesi, güzel kıyafetleri ve güzel dirsekleri olan senin gibi değilim ben!.. O halde bu *senin* için, tabii. O çocuk senin dünyanda senin hakkın, en azından böyle düşünüyorsun. O çocuğun bir isme ihtiyacı var. Binlerce başka piç gibi büyüyemez..."

"Üzgünüm," dedi Lenore. Savaşa Lenz'in peşinden gitmiş, kanın, pisliğin ve ıstırabın içine cesaretle atılmıştı. Şimdi de onun peşindeydi ve diğeri onu ne kadar aşağılarsa aşağılasın, buna dayanabilirdi. "İnan bana, Josepha, seni incitmek gibi bir düşünce aklımdan bile geçmedi."

Yutkundu.

"Hakkım!" dedi bunun üzerine. "Ben Andreas Lenz'i seviyorum. Sadece yaşamasını istiyorum. Ona bunun için yardımcı olursan, kendimi ve çocuğumu alıp senin ve Andreas'ın yolunuzdan çekilirim..."

Bunu ciddi olarak söyledi. Ya da şu anda ciddiydi ve ciddi olduğuna karşısındakinin inanmasını umdu ve buna dua etti –herhangi bir şartı, ikinci bir düşüncesi olmaksızın.

"Peki, ya ben onu istemiyorsam?" diye sıçradı Josepha, neredeyse kakao takımını devirerek. "O benim için ne anlam taşıyor ki, uğruna sahip olduğum her şeyi riske atayım –günde üç öğün yemeğimi, gardırobumu, bileziklerimi, yatağımı? O bana bunları sağladı mı hiç? Bana adam yollayan biri, pezevenkten de kötü değil midir? Ah, hiçbir şey bilmiyorsun, Lenore, canım, ve bunun için mutlu olmalısın..."

Lenore başını eğdi. Belki de bilinmesi gerekenlerin yarısını bile bilmediği için memnun olmalıydı. Fakat önemli değildi, hele hele ölümün eli kulağındayken. Öyle olmasa bile, senin erkeğin senin erkeğindi.

"Peki, sana ondan kurtulma hakkını kim veriyor, Lenore? *Onu istiyor musun? Onu al!* Sen, yalnızca bir kere sevmiş olan sen, tabii

doğruysa, sevgi hakkında ne biliyorsun? Benim pek çok erkeğim oldu. Sayısını hatırlamıyorum bile, çetelesini tutmadım. Ben kıyaslayabilirim –duyguları, düşünceleri; artık duyguların ve düşüncelerin olmadığı ve senin kalbinle erkeğin kalbinin bir olduğu noktayı. Sen ne Lenz'i bana verebilirsin, ne de onu benden alabilirsin. O benim kanımda. Sana bir sır vereyim, canım. Ben de onun kanındayım! Ve o ne yaparsa yapsın, nereye giderse gitsin, kiminle yatarsa yatsın, ben daima orada olacağım. Bunu anlıyorsun, değil mi?"

Lenore boş inançları olan biri değildi. Yine de ona sanki buzdan bir parmak yüreğine dokunuyormuş gibi geldi. Josepha'nın gözlerindeki o parıltı: ona büyü yapan bir cadı ve kendisinin gelecekte mutlu olmak için kalan pek az şansı... Lenore kara ağı üzerinden süpürdü. Yaklaşan kaderin baskısı altında tutkuların bu çatışmasında, içlerinden birinin zihnini açık tutması şarttı.

"Yardımcı olmazsan, Josepha," dedi, her sözünü tartarak, "o bir daha asla kimseyle yatamayacak." Ve konunun yerine ulaştığını görerek: "Yapman gereken tek şey onu korunağın dışına çıkarmak için bir yol bulmak. Gerisi halledilecek." Lenore sustu. İsimleri vermemek, özellikle de yalnızca şüphe duyabileceği ilişkilere dokunabilecek isimleri vermemek daha iyiydi. "...onu Rastatt'ın dışına güvenle çıkarabilecek imkânları olan arkadaşlar tarafından," diye sözünü tamamladı.

"August!" Weltzien yine bağırıyordu. "O budala, tıkanık mankafa nerede!" Kapılar hızla açıldı, adımlar yaklaştı. "Koparacağım onun..."

Josepha'nın odasına uzun adımlarla giren Weltzien'in aklı tehdidini ayrıntılandırmayı kesecek kadar başında olduğundan, emir erinin hangi tarafının koparılacağı gizli kaldı. Bunun yerine, belinden eğilip selam verdi, nemli dudaklarını Lenore'nin elinin arka tarafına bastırdı ve "Ah, Matmazel Einstein! Geldiğinize çok memnun oldum! Geldiğinize çok memnun oldum, Josepha'ma ben uzaktayken yardımcı olduğunuza... Askerlerin hayatı yoğun yoğun yoğun... Genç hanımlar... Güzel bir dostluk, ha?"

Lenore anladı. Canı sıkılan Josepha muhtemelen onu didikleyip duruyordu. Weltzien'in eğlendirme sorunu kısmen çözülmüş ve onu Potsdam'daki *salona* götürecek sosyal takdirin ilk adımı atılmış olduğundan şimdi rahatlamıştı.

"Josepha, canım..." Weltzien'in yüzü tekrar içeri girdiği zamanki hırçın, mızmız ifadesine bürünmüştü. "Sen bilmezsin, ha? Emirlerim, bütün tomar, imzalanacak, teğmen bekliyor, çok tatsız, bulamıyorum, gitmiş, nerede?"

"Ama Fritzchen..." Lenore, Josepha'nın, içindeki çalkantıya rağmen, seven, sarılan, şehvetli metrese hızlıca dönmesine hayranlık duymadan edemedi. "...senin emirlerini ben nasıl bileyim. Onları genelde nerede tutuyorsun?"

"Masamın üstünde, her öğleden sonra oraya konur!" Şaşkın, ağlamaklı görünüyordu. "Onları gözlerimle gördüm! Gitmiş."

"Belki de onları okudun ve sonra bir yere koydun. Hatırlamaya çalış!"

Weltzien birbirine yakın gözlerini kırpıştırarak, kızgın bir şekilde omuzlarını silkti. "Onları neden okuyayım ki! Öyle şeyleri hiç okumam. Yapacak daha önemli işler var. Sadece imzalarım, teğmen gelir, gider, etkinlik, ordu, ha?"

Josepha hoş bir şekilde gülümsedi, ayak parmaklarının üstünde yükselip onu öptü. Ancak Weltzien'in kafası hâlâ karışıktı ve başını öyle bir çevirdi ki Josepha'nın dudakları ağzına ulaşmak yerine aptal bıyığını sıyırıp geçti.

"Sevgilim!" Weltzien, Josepha'nın çenesinin altını okşadı. "Böyle içeri daldığım için kusura bakmayın. Genç hanımlar birlikte, çok güzel. Devamı da gelsin, ha?" Sonra Lenore'ye doğru eğilip selamladı. "Matmazel, hizmetkârınızım!" Ve topuklarının üzerinde dönüp esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolan günlük emirlerle ilgili bir şeyler mırıldanarak dışarı çıktı.

Josepha yüzünü Lenore'ye dönüp dosdoğru onun gözlerinin içine bakarak oturdu. "Neden söylemiyorsun?" diye sordu sonunda.

"Neyi söylemiyorum?"

"Onunla ilgili, benimle ilgili ne düşündüğünü! Sanki yüzün bunu göstermiyormuş gibi... Kendini baskı altında tutma, canım. Senin dudak büküşünün benim için hiçbir anlamı yok, buna katlanabilirim! Benim hayatım ne ki? Hayatın bana yaşatabileceği en kötü şeyleri yaşadım ve senin hiçbir görüşün beni incitemez!.. Sen benim yerimde doğsaydın, nasıl bir şey olurdun, görmek isterdim!"

Lenore rica etti: "Josepha!.."

"Ah, üstüme gelmeyi bırak! Reddettiğimi kim söyledi! Kalbinin kanını o adam için damla damla vermeye hazır olan ben... Andreas Lenz'i kurtarmak için ne gerekirse yapacağım!"

Birdenbire durdu, nefesi hızlanmıştı. Bu anın dramının, ruhen yaşadığı büyük heyecanın farkındaydı. Ve sonra böbürlenmesinin boşluğunu fark etti. O mahkûmlardan birine ilginin en ufağını bile belirtse, Fritzchen'in kaşlarının nasıl kalkacağını görüyordu. Lenz'i kurtarmak için ne yapabileceğine dair en ufak bir fikri yoktu ve bunu kabul etmekten dehşet duyuyordu.

"Dinle, Josepha!"

Josepha kapıldığı paniği açığa vurmamaya çalıştı.

"Josepha! Weltzien masasına imza için konan o emirleri hiç okumadığını söyledi, değil mi?"

Josepha alnını kırıştırdı. Fritzchen, o canavar, emirleri okusa ne olurdu, okumasa ne olurdu? O emir yığını her durumda sonsuza dek kaybolmuştu! "Evet," diye yanıtladı sonunda, "Sanırım, öyle söyledi."

"İyi o halde..." Lenore'nin gözlerine bir ışık can katmış, bütün yüzü, cildinin dokusu değişmişti. Josepha'nın elini sımsıkı tuttu. "... görmüyor musun, eğer Weltzien'in rutini buysa, okumakla canını sıkmadan her emri imzalıyor..."

İrkildi, döndü.

"August," dedi Josepha baygın bir şekilde, "girmeden önce her zaman kapıyı çal. Matmazel Einstein'ı nasıl ürküttüğünü görüyorsun!"

August sırıttı.

"Bu kadar zamandır neredeydin? Binbaşı sana isimler verirken neredeyse kendi damarını patlatacaktı!"

"Onu duydum." August fincanları, tabakları, kakao demliğini aldı ve tepsisinin üzerine yerleştirdi. "Binbaşı'nın sesi o şekilde geldiği zaman genellikle yolunun üzerinde durmam..." August'un serbest eli kendi yuvarlak, sağlam kalçasına yavaşça dokundu. "Değerli bir yeriniz bir adamın çizmelerine yeterince sık hedef oluyorsa, kalın kafalı biri bile zaman içinde öğrenir bunu..."

Lenore emir erine gözlerini dikti. Gerçekten bir aptal, Prusyalı bir asker karikatürünün hayat bulmuş hali miydi? Ve yine onun Josep-

ha'yla yüzeyde göründüğünden başka bir ilişkisinin olduğunu belli belirsiz hissetti.

August tepsiyi tekrar masaya koydu. Josepha'nın itiraz eden elini dikkate almaksızın, onun tuvalet masasından bigudi kâğıtlarından birini aldı, açtı ve gözlerini kısarak, okurken dudaklarını hareket ettirerek, baktı. Sonra bigudilerden bir ikincisini, bir üçüncüsünü, bir dördüncüsünü aldı ve aynı işlemi tekrarladı, sonunda onları basit bir yapboz gibi birbirine uydurdu.

"Şimdi, bunu neden yaptın!" diye sordu sonunda, her zamanki yavan gülümsemesi yerini adamın bütün karakterini değiştirmiş görünen, son derece ağırbaşlı bir ifadeye bırakmıştı. "Başka kâğıt bulamadın mı?"

"Ah, şu aptal emirler!" diye dudak büktü Josepha. "Onlara kimin ihtiyacı var ki!"

August iç çekti. Sonra tuvalet masasının önündeki döşemeli tabureye oturdu ve kısa tıraşlı, yuvarlak kafasını kaşıdı. "Senin başını beladan nasıl uzak tutacağım?" dedi. Sonra Lenore'ye: "Kendisinin, şimdi tam olarak ben veya binbaşı veya Majesteleri Prens Wilhelm gibi, Prusya ordusunun bir parçası olduğunu anlamayı reddediyor."

Josepha müstehcen fakat kesin bir hareketle, Prusya ordusunun ve Prens'in kendilerine ne yapabileceklerini düşündüğünü ifade etti.

"Pekâlâ, pekâlâ," dedi August. "Bana bunların gerisinin nerede olduğunu söylesen daha iyi olacak."

Josepha tuvalet masasının çekmecesini işaret etti.

Zarif mendiller, çeşitli pudra kutuları, taraklar ve parfümler arasından August günün emirlerini çıkardı.

Josepha onun üzerine eğildi. "Söylemeyeceksin değil mi?"

August yukarı baktı. Josepha yakınında, neredeyse ona dokunacak gibi durdu. Kısa bir an için, Lenore, August'un görünüşte kayıtsız kalmak için nasıl bir çabaya ihtiyaç duyduğunu gördü. "Söylemek... Biz yalnızca küçük insanlarız. Küçük insanlar birbirleriyle dayanışma içinde olduklarında, hayatlarını kolaylaştırırlar."

Josepha'nın dudakları kafasının üst kısmındaki sert saçları süpürüp geçerken gözlerini bir an için kapadı.

"Çok cana yakın, değil mi?" Josepha, Lenore'ye döndü ve yakınlığının emir eri üzerindeki etkisine aldırmaksızın güldü. "O olmasaydı ne yapardım bilmiyorum! Biz bütünüyle August'a bağımlıyız, Fritzchen'im ve ben, değil mi?"

Gülümsedi. Ama bu kaygılı bir gülümsemeydi. Onu başından atmayı diliyordu. Aklı Lenz'i, korunakları, askerî mahkemeyi, infaz mangasını ve kendisiyle Lenz'i kol kola yürürken hayal ettiği, ufuklara doğru giden o yolu düşünmeye dönmek istiyordu.

August kalktı. "Bigudi yapmak için kullandığınız şu emri kopyalasam iyi olacak, Matmazel Josepha, sonra da bütün bu desteyi Binbaşı'nın masasına koymak için bir hokus pokus düşünsem..."

"Bekle!" diye seslendi Lenore. "Sen..."

Duraksadı. Bir Prusyalı askerin düzenini bozmaya çalışırken yakalanan herkes için öngörülen cezayı biliyordu. Duvarlara ve mağaza vitrinlerine yapıştırılan duyuruyu Weltzien'in kendisi imzalamıştı. Ve düzeninin bozulmasına izin veren herhangi bir askere verilen ceza hiç de daha az sert olmayacaktı.

'Zaman,' diye düşündü Lenore yeniden, zaman daralıyordu. Ve sonra: Kumar neydi? İşlerin olduğundan daha kötüye dönmesi mümkün müydü?

Josepha'ya baktı. "Peki, o farklı bir emir yazsa?"

Josepha'nın gözleri sorguladı. Yavaş yavaş Lenore'nin fikri içine kök saldı. Heyecan yüzüne renk verdi. Kollarını emir erine sarıp haykırırken bıkkınlık yerini neredeyse çocuksu bir heyecana bırakmıştı. "Ah, tabii! Tabii bunu yapmalı. Yapacaksın, değil mi, sevgili August? Haydi, yapacağım, de!" August kendini kurtardı.

"Ne yapacağım?"

Josepha onu masaya çekti ve oturttu. "Şimdi, dinle," dedi aceleyle, yalvararak, "çok basit ve korkacak hiçbir şey yok. Yalnızca birkaç satır, şu, şu adamı, şu, şu saatte, şuraya ve şuraya getirmenizi istiyorum. Bu tür şeylerin nasıl doğru şekilde söyleneceğini biliyorsun..."

"Hangi adam...? Nereye...? Ne için...?"

"Gerçekten, August! Kalın kafalıyı oynamaya çalışma! Sen öyle değilsin, biliyorsun! O sahte yüz kırk iki Baden guldeni makbuzunu

kesip beni Christoffel'in o iyi kardeşlerinin pençelerinden kurtardığından beri, bana karşı şu kadarcık bir şeytanlığını görmedim..."

August yüzünü çarpıttı. Christoffel ve neden Rastatt'a dönmüş olduğu hakkında hâlâ kafası net değildi. Lenore bu insanları birbirine bağlayan bağları biraz görmeye başlıyordu. Derinlemesine incelemeyi şu anda gücünün ötesinde bırakan nedenlerden dolayı, içi umut doldu.

"Lenore, neden *sen* açıklamıyorsun!" diyordu Josepha sabırsız bir şekilde. "Zekânla, bu konuda çok daha iyisin!"

Josepha'nın sesi kızgındı ve pohpohlama niyetiyle söylenmemişti. Fakat Lenore gücenecek durumda değildi. Düşüncelerini olabilecek en iyi duruma getirmeye, en inandırıcı sıraya koymaya çalıştı. Bu ümitsiz projenin güvenli ve sıradan bir iş gibi görünmesine çalıştı, sanki kalbi şakaklarında bir düzine küçük çekiç gibi atmıyormuş gibi. Konuşurken emir erinin yüzünü değerlendirmeye çalıştı.

"Ya sonra?" diye sordu August, o bitirdikten sonra. "Mahkûm, Otuzuncu Burç'tan çıktıktan sonra ne olacak?"

Zirvesinde Lenore'nin düşüncesini taşıyan umut dalgası patladı. Bu August denen adama yanıt verdiğinde, o tam resmi görecekti. Peki, ya bunu binbaşısına anlatırsa? Acaba kafasında alacağı ödülleri mi topluyordu? Rütbenin yükselmesi, onur nişanları, madalyalar ve hizmetini tamamladıktan sonra iyi maaşlı bir iş?.. Lenore kuru dudaklarını ısırdı. Pencerenin dışında rahatlatacak bir kıpırtı bile yoktu. Küçük odada, Josepha'nın parfümü baş döndürücüydü.

"Mahkûm, Otuzuncu Burç'tan çıkınca," dedi Lenore, her sözü bir engele takılırcasına, "iyi arkadaşlar onu Rastatt'ın dışına çıkaracak."

August bacak bacak üstüne attı. "Size bunu kim söyledi?" dedi.

"Mahkûmun Rastatt'a gelen bir arkadaşı. Bir... bir köylü."

"Christoffel adında bir köylü mü?"

Lenore'nin şakaklarındaki çekiçler durdu. Kalbi birkaç atışı kaçırmış gibiydi.

Dünya yeniden istikrarlı bir hale geldiğinde, Josepha'nın ayağa kalktığını gördü. "Christoffel mi?" diye soruyordu Josepha. "Burada mı?" Ve sonra, bir kez daha, "Christoffel!" dedi içinde bir miktar haz olan şok ve sıkıntı karışımı olan yarım sesle.

"Hı-hı," diye homurdandı August. "O makbuzu paraya çevirmek ve sizin için borçlandığımız o yüz kırk iki guldeni almak istediğini söyledi, Matmazel Josepha." Düşünceli bir şekilde baldırını kaşıdı. "Veya belki de bu bir bahaneydi..." İnce beyazımsı kaşları bir kaş çatışla örülmüştü ve sanki Lenore'nin orada olduğunu yeni hatırlamış gibi ona döndü: "Peki, bu mahkûm kim?"

"Onu tanımazsın," dedi Lenore, emri yazacaksa adını bilmek zorunda olduğunu unutarak. Yüzü, tekrar gelen korkuyla kapanmıştı. Yuvarlak kafası, hasır rengi dağınık saçı, aptal sırıtışı ve zeki gözleriyle August denen adam esrarengizdi.

"Lenz," dedi Josepha, "Andreas Lenz," sesindeki kıvraklıkla ismi okşayarak.

"Bir ozan," diye ilave etti Lenore, sanki bu ya da onu beğendirmek için söylediği herhangi bir şey önemliymiş gibi. Emir erine baktı. Senin ellerindeyiz, diye yalvarıyordu gözleri, Lenz ve ben –hatta Josepha– hep birlikte, bütünüyle.

August bacağına masaj yapmayı bitirmişti. "Sadece merak ediyorum," dedi kaygısızca. "Çünkü insan, olur da bir şey ters giderse, kimin yüzünden vurulacağıyla ilgili fikri olsun istiyor."

Lenore'nin kalbi yine düzgün bir tempoya gelmişti. "Çok haklısın," dedi, emir erinin tombul elini elinin içine alsa mı diye düşünüp, onun muhtemelen utanacağına karar vererek bundan vazgeçti. Sonra Christoffel'in söylemiş olduğu bir şey kafasında August'un önceki bir sözüyle bağlandı. "Fakat mesele Lenz isminde bir adamdan daha fazlası," diye devam etti. "Bir insanın infaz mangasının tüfeklerinden kurtulmuş olmasının bütün küçük insanlar için ne kadar büyük bir anlamı olacağı..."

"Küçük insanlar," dedi August, "evet, evet." Dalgın bir biçimde Prusya Kraliyet Ordusu pantolonunun garip kesimi yüzünden baldırının ortada kalmış kısmına gözünü dikti. Sonra, kasını son bir kez mıncıklayarak ayağa kalktı ve sırıttı: "Şanslı adam şu Lenz..."

Lenore hiçbir şey demedi. Ne de Josepha bir tepki verdi. Tuvalet masasına oturdu. Saçına rötuş yapıyor ve duygusal bozukluğun yüzündeki işaretlerini pudrayla kapatıyordu.

"Kalem ve mürekkep var mı?" diye sordu August.

Josepha, Lenore'nin ta annesinin zamanından odanın döşemesinin bir parçası olduğunu bildiği, ahşap kakma küçük, zarif yazıhaneyi işaret etti.

August masayı açtı. Altın ve kobalt porselen masa takımının içinde bir kalem duruyordu. August onu çekinerek mürekkep şişesine batırdı. "Mürekkep yok!" dedi.

"Mürekkep yok!" diye tekrarladı Josepha. "Benim yazacak neyim var ki? Ve kime?"

"Kâğıt da yok."

"Kâğıdım olsa," diye tuvalet masasının üzerindeki bigudilere omuz silkti, "Fritzchen'in emirlerini kullanır mıydım?"

"Surat asma," dedi August, "önemli değil."

Yumuşakça ıslık çalarak dışarı çıktı.

"August!" Bu yine Weltzien'di. "Şu cüce burunlu gergedan ne cehenneme gitti! August!"

August, elinde kurallara uygun, resmî boyutta ve kurallara uygun kötü kalitede bir kâğıt, cebinde küçük bir şişe mürekkeple geri geldi. "Fazla zamanımız yok," dedi. "Beş dakika, çok çok on dakikaya kadar, gelip bakmasına yetecek basıncı biriktirmiş olur."

İnce bacaklı, zarif sandalye, August kendisini ona yerleştirip, kaba etinin bir kısmı oturağın dışına taşacak şekilde otururken inledi. Eli ağır, harfleri biçimsiz, ama bir ordu kâtibine ait denecek kadar düzenliydi. "...Kent Komutanı'ndan," diye mırıldandı yazarken, "... Otuzuncu Burç..." "...Komutanı'na..." burnunu çekti, düşündü, mürekkep lekeli başparmağıyla burnunu sildi. "Konu... Mahkûm Sorgulama..."

Josepha pofladı. O da bir keresinde Weltzien'e sorgulama için getirilmişti.

Mırıldanma daha alçak sesle devam etti, zaman zaman tamamıyla kayboldu. "Mahkûm Lenz, Andreas... şüpheli Avusturya ajanı...bu ofise...muhafaza altında...çok büyük önem...meselesi...mutlak gizlilik...akşam saat dokuzda...sorumluluk..."

"Sorumluluk!" diye tekrarladı August, başını eğdi ve emeğinin sonucunu inceledi. Bir kez daha kalemi aldı, mürekkebe batırdı, gösterişli bir hareketle ilave etti: "İmza..."

Josepha yazı yazanın arkasında duruyordu. Lenore onun parmaklarının August'un omzuna çok hafif bir şekilde dokunduğunu gördü. "Teşekkürler," diyordu Josepha, "teşekkür ederim August."

"Eh," August başını yavaşça iki yana salladı, "bu da işin bir parçası." Mürekkep hokkasını kapadı. Kobalt ve altın kumluktan kâğıda kum serpiştirdi, bir an için tuttu ve kumu üfledi.

"August!"

Josepha irkildi. Kapılar vuruluyordu. Koridor gezinen mahmuzlu çizmelerin sesiyle yankılanıyordu.

"Geliyorum, efendim!"

Emir eri kurtardığı emir destesini kavradı. Yenisini aralarına iteledi, kakao artıklarıyla dolu tepsiyi aldı ve başka bir kelime etmeden odanın dışına çıktı.

"Augu-u-u-ust!"

Lenore tepsi taşıyan gürbüz, küçük adamın arkasından kapanan kapıya, arkasından Josepha'ya gözlerini dikti. Kararan ışıkta Josepha'nın gözleri parıldıyor ve yeşilleri olağanüstü derin görünüyordu.

Derken, koridordan dökülen tabakların tangırtısı ve yerde kırılışının, tokat atılan bir kafaya inen boğuk darbelerin, keskin ve hırçın feryatların sesi geldi. "Bu sana öğretecek –disiplin ve uyanıklık– kulaklarını yıka, ha! Sefil!"

"Para mı?" dedi. "Ne için?"

Ağır, yün sabahlığı kendine sıkıca sardı. Üşüyordu. Şimdi hep üşüyordu ve her şeyi öyle sıkıca kavrayan mavi damarlı elleri, güneş olsun olmasın, çok fazla titriyordu.

Lenore yarım gülümsemeyi başardı. Babasının çalışma odasına girdiğinden beri, vahşi umut ile vahşi korku arasındaki tahterevalli yerini sakinliğe bırakmıştı –güvenden dolayı değil, hüzünden dolayı. Merak etti, bu hüznün nedeni, duvarların bilindik koyu yeşili, tüyleri kalmamacasına yıpranmış kilimler, mobilyanın tatlı rengi miydi? Babasının sessiz bir teslimiyet iması taşıyan sesi miydi?

"Bana anlatmak istemez misin?" dedi.

Yaşlı, hasta ve yıpranmış görünüyordu. Karaciğeri ağrıyor da olabilirdi. İşini ve servetini zamanın imtihanları içinden güvenle taşımıştı. Her şeyi önceden görmüş ve akıllıca, tam vaktinde harekete geçmiş, şimdi zirveye ulaşmıştı. Prusya ordusunun çok miktarda satın alma ve sözleşmeleri, Baden Grandükalığı hazinesinin ödeme emriyle, onun bankasından geçiyordu. Ve o gözle görülür şekilde küçülüyordu. Kıyafetleri vücudunda bol duruyor, koca göbeğine rahat bir şekilde dolanan ağır saat zinciri sarkıyordu. Gözleri morumsu halkaların üzerinde büyük ve koyuydu, içlerindeki beyazsa eski bir fildişi gibi sararmıştı.

"Sana Teğmen Gramm'ın senedi için ödediği üç yüzü verebilirim." Artık oldukça nadir olan kıkırdamalarından biri için kendine izin verdi. Sonra teklifinin şüphe götürür üslupta olduğunu fark edip kızgın bir şekilde kaşlarını çattı. "Eh, peki," dedi, "sanırım aklında bundan daha fazlası vardı."

"Evet. Çok daha fazlası..."

Onu tekrar görmeyebilirdi. Bu düşünce, aklına ilk kez gelmeyen bu düşünce, aniden güç kazandı ve babasını çok büyük sandalyesinde ve çok büyük paltosunun içinde küçük gördüğünde kalbi sıkıştı. Binbaşı Weltzien o emri imzaladığı ve bu maceralı işin tüm diğer çarkları birbiriyle uyum içinde hareket ettiği takdirde, bu, büyük ihtimalle babasıyla son anlarından biri olacaktı. O ve Lenz, Prusyalıların silahlarının ulaşmadığı ülkelere kaçacaklardı; yasaklı, sürgün. Oysa yaşlı adam kötü giden sağlığıyla eli kolu bağlı, orada kalacaktı.

"Gözyaşları mı?" dedi Einstein. "Canım!" Ve eski zamanlardaki sıcaklığının telaşıyla, "Biliyorsun, sana her şeyi veririm! Ama bu parayı şu disiplin budalasına rüşvet olarak vermek üzere son bir girişim için istiyorsan... Tanrım, *denemediğimi* mi düşünüyorsun? Seni acı çekerken görüp buna ellerim ceplerimde katlanabileceğimi mi sanıyorsun?" Eliyle bir hareket yaptı. "Weltzien'le konuştum. İş birini bir fikre ikna etmek üzere konuşmaya gelince dilim tutulmaz, biliyorsun. O odun kafalıyı ikna etmek için döktüğüm dillerle çürük bir tahta parçasını ödül olarak verilen bir boğa olarak satabilirdim. Ve emin olabilirsin ki ricalarımı, bunun kederli bir genç hanım ile onun minnettar babasının bir teşekkür ederim'i ve el sıkmasından daha

somut bir takdirle karşılanacağının uygun miktarda imasıyla da yağlayıp balladım..."

Lenore onu öptü. Tüm bunları kendisine söylemeden yapmıştı. Ve bunu Lenz'den nefret etmesine ve onu ölçüsüz bir zampara, şantajcı ve hayırsız biri olarak görmesine rağmen yapmıştı.

"İşte görüyorsun..." Einstein, Lenore'nin yüzünü okşuyordu. "Korkarım kartlarımı oynadım. Bunu senin hatırın için ve... onun hatırı için yaptığımı söylemek zorunda olmak içime acı veriyor..." Hafif bir baş işaretiyle Lenore'nin karnını işaret etti. İçini çekti ve sonra devam etti: "Hiçbir şey kolay olmayacak, canım. Ne senin için, ne benim için. Ama ben seni dünyaya göğüs germek ve iki ayağının üzerinde durmak üzere yetiştirdim." Sesi, gururlu ve asilleri mağazasındaki ringa balığı yüzünden eğilmek zorunda bırakan asiliğiyle yankılandı. "Seni eğitme tarzım benim aleyhime döndü. Ama şimdi senin işine yarayacak."

Evin içinde bir yerlerden Weltzien'in cırlak sesi ve Josepha'nın kahkahası geliyordu. Fakat bu bile odayı donuklaştırmış ve tüm sertlikleri, sivrilikleri yumuşatmış görünen hüzün tarafından sessizleştirildi.

"Yine de paraya ihtiyacım olacak," dedi Lenore.

Einstein dudaklarını büktü. Uzun, kemikli parmağı çenesine vurdu. "Tedbirsiz bir şey yapmayacaksın, değil mi?" Gergin bir şekilde güldü. Lenore'nin şu Lenz denilen adam hayatına girdiğinden bu yana yaptığı her şey kaprisli, ani ve tedbirsiz olmuştu. "Yani..." Başını iki yana salladı. "Hayır."

Lenore pencereye gitti ve camı açtı. Dağlarda uzaktaki bir şimşek fırtınasının pembesi yanıp sönüyordu. Buradaysa yalnızca kısa bir rüzgâr esintisi kâğıt parçalarını ve diğer çöpleri kaldırımlarda sürüklüyordu. Odaya tekrar döndüğünde, masa lambasının ışığında babasının yüzünü gördü. Artık o yüzde karışıklık yoktu. Lenore'nin planı her ne ise bunun uygulanabilir olmadığını ve Lenore'nin, Weltzien'le görüşmesinin konuya nokta koyduğunu kabul etmeyi reddettiği için para konusunda ısrar ettiği sonucuna varmıştı.

"Reddetmeyecek misin?" diye sordu Lenore.

Einstein anlayışlı bir şekilde gülümsedi. "Ne kadar istiyorsun?"

"Ben onu bir armağan olarak istemiyorum," dedi Lenore, atlar, seyahat ve teferruat için ve kendisiyle Lenz bir yere yerleşip para kazanıncaya kadar yaşamaya yeterli olduğunu hissettiği miktarı hızla hesaplayarak. "Andreas ve ben bunu sana son kuruşuna kadar ödeyeceğiz."

"Lenz mi? Ah, o adam bir günlük para bile kazanmamıştır, kazanmayacak da!" Einstein'ın dudakları gerildi. Bu koşullar altında kehaneti zalimceydi.

Lenore üzerinde durmadı. "Çünkü kimse onu gereğince idare etmedi," dedi sakin bir şekilde. "Onun birçok yeteneği var. Bunları şimdiye kadar har vurup harman savurdu. Bütün ihtiyacı olan ona rehberlik edecek, değişen ruh hallerinde ona yardımcı olacak, ona sabır gösterecek biri!"

"Rehberlik edecek, yardımcı olacak, sabır gösterecek!" diye tekrarladı Einstein, kafası yine karışık. Nasıl bir hayal dünyası kurmuştu kendine? Fakat belki de bu iyiydi. Bu günlere dayanmasını mümkün kılıyordu. Ve Lenz'in bu hayali yıkacağı ve her şeyin bittiğini söyleyeceği andan dehşet duydu.

"Dört bin gulden," dedi.

"Dört bin mi?" Einstein alnını kırıştırdı. "Bu oldukça büyük bir sermaye!.." Sonra kendisine her şeyin bir oyun gibi, gerçek dışı, paranın mukavvadan paralar olduğunu hatırlattı. "Peşin olarak mı?" diye gülümsedi. "Yoksa bir kısmını bağlantılarımdan ödeme emri olarak almayı mı düşünürsün?"

"Bizim her zaman ödeme emirlerinin karşılıklarının ödenebileceği yerlerde olacağımızdan pek emin değilim," dedi Lenore. "En iyisi nakit; kâğıt para, madenî para."

Einstein rahatsız bir şekilde kımıldandı. Çünkü bir hayal dünyasında Lenore dikkate değecek kadar doğru kararlarla konuşuyordu.

"Lütfen, baba!" Gözlerindeki titrek ışıltı dehşeti anlatıyordu. "Parayı almam lazım, onu gecikmeden almam lazım!"

Onun o aciliyet duygusu Lenore işini bitirdikten sonra bile onunla kaldı. Yüzü değişti.

"Lenore!" diye seslendi.

Titreyerek ayağa kalktı. Hayal kurmakta olan *kendisiydi*!

"Çocuğum!"

Lenore kollarıyla onu sardı. Einstein'ın omuzları sarsılıyordu. Babasının anlaşılmaz sözler gevelediğini duydu. Yalnızca en sonunda anladı. İbranice eski bir dua okuyordu.

Weltzien'in eli bardağı devirerek masanın bir ucundan diğerine savruldu. Şarap döküldü ve beyaz kumaşı mora boyadı. Tavuğun kalanı tabaktan kayıp tuzluk, puronun dibi ve yağlı gümüş takım arasına düştü.

"Josepha, bezelyem..." Gözleri odaklanma gayretiyle kırpıştı. "Beni sevmiyorsun!"

"Ah evet, seviyorum."

Weltzien'in elleri Josepha'nın her yerindeydi. "Hayır, sevmiyorsun!" diye ısrar etti. "Sevmiyorsun, sevmiyorsun, sevmiyorsun!.. August!"

"Herr Binbaşı?"

Weltzien emir erinin anlaşılması imkânsız suratına gözlerini dikti. "August, neden kimse beni sevmiyor?"

August, gözleri Binbaşı'nın başının üzerindeki bir noktada sabit, kaskatı durarak, en tiz sesiyle bağırdı, "İzninizle tekmil vereyim, efendim, herkes Herr Binbaşı'yı seviyor!"

Weltzien bir an için donakaldı. Küçük bıyığının altındaki ağzı belirsiz bir sırıtışla yayıldı. Bakışı Josepha'nın onayını arandı. Sonra beynindeki alkol sisleri biraz çekildi. "Orospu çocuğu!" dedi, masaya vurarak. "Yalan söylemiyorsan kahrolayım!" Kanepenin arkasına yaslanarak oturdu. "Herkes yalan söylüyor..." Hâlâ hazırolda duran August karga sesiyle konuştu: "İzninizle tekmil vereyim, efendim, herkes yalan söylüyor!"

Weltzien bunu enine boyuna düşünmeye çalışarak kaşlarını çattı. Sonunda parmağını August'a salladı. "Cinlik ediyorsun, ha? -Kalın kafalı Prusya aristokratı, ha? -hatalı hesap! -yılanlar!.." Geniş bir el hareketiyle, buruşuk gömleğinin kalbinin bulunduğunu tahmin ettiği yerini tokatladı. "Koynumda beslediğim yılanlar!" Ve Josepha'ya,

omzunu beceriksizce okşayarak, "–güzel, pürüzsüz tenli, soğuk, kıvranan yılan!.."

Josepha, August'a endişeli bir bakış attı. Başın bir hareketi ve temin eden bir göz kırpış, hayati emrin gerektiği gibi imzalandığını, gönderildiğini ve her şeyin plana uygun ilerlediğini işaret etti: Fritzchen'inin koynundaki yılanlar, cıvık sarhoşluğunun bir parçasıydı. Yine de Josepha rahatsız olmuştu.

"August!"

"Herr Binbaşı?"

"Şu Lenz denen adamı tanıyor musun?"

Josepha karın boşluğunun büzüldüğünü hissetti. Fritzchen'i onunla kedi-fare oyunu oynuyordu. Josepha'nın dudakları sessizce August Kroll'a yalvarıyordu.

"İzninizle tekmil vereyim, efendim," fakat solgunlaşmış görünen gözbebekleri hariç, emir erinin yüzü her zamanki kadar uysaldı.

"İyi adam, August!"

"Bu Lenz denen adam Berlin'deki Spittelmarkt Müzik ve Kültür Derneği'nin muhasebecisiydi ve cenazelerde hep bariton soloları söylerdi. Ta ki birikmiş paralarla kaçana kadar. Ondan aldıkları en son haber onun jandarmalar tarafından yakalandığıydı. Ama para gitmiş, içkiye harcanmıştı. Sanırım hiçbir şey size cenazelerden daha hızlı biçimde içme alışkanlığı veremez, efendim. Çünkü içkinin masrafı sevgili merhumun, dul eşinin ve yetimlerinin hesabına yazılır. O zavallı küçükleri bazen kayıp ve terk edilmiş görmeniz ne utanç verici. Ama kabul etmeliyiz ki bu Müzik ve Kültür Derneği her şeyi çok düzgün örgütlüyordu. Biri ölmeyegörsün, o Lenz denen adam, siyahlar içinde ve yüzü acıyla buruşmuş halde, anında kapıyı çalıp Spittelmarkt Müzik ve Kültür Derneği'nin başsağlığı dileklerini getirir ve hizmetlerini sunardı. Üç şarkı seçebilirdiniz, 'Tanrım, Sana Daha Yakın...', 'Fani Dünyayı Arkada Bırakıyorum...' ve..."

Birden durdu. Josepha kahkahayla sarsılıyordu. Kadehine uzandı. Şarap nefes borusuna kaçmış ve onu boğmakla tehdit ediyordu.

Weltzien onun yüzüne tokat attı.

"Fritzchen!.." Çığlık, protestodan çok rahatlamaydı.

"Bu kadar komik olan ne?" diye sordu. Ama sorusunu hemen unuttu ve kızgın bir şekilde düzeltti: "O Lenz değil, çok farklı biri, yerel asi, bir şeyler yazıyor, tehlikeli!" Josepha'ya döndü ve alnındaki bukleyi üfleyerek uzaklaştırdı. "Kıvranan, pürüzsüz tenli, yılan, ha? -Ama güzel!"

Josepha yutkundu. Onun kendine has talaş kokusu, şarap kokulu nefesiyle koyulaşmıştı. Bu akşamı ve geceyi ardında bırakmış olmayı diledi -ama sonra ne olacaktı? Sonra yarın gelecekti. Yarın, Allah'ın izniyle, Andreas Lenz özgür olacaktı...

"August!"

"Herr Binbaşı?"

"Matmazel Josepha'ya benim neyle evli olduğumu söyle!"

"İzninizle tekmil vereyim, efendim. Herr Binbaşı Prusya'nın en kuru odunuyla evli!"

"Çok iyi, August!" Weltzien kadehini arandı ve doldurulması için uzattı. "Şimdi Matmazel Josepha'ya onunla ne yapacağımızı anlat!"

August topuklarını vurdu ve mest olmuş bir halde sırıttı. "İzninizle tekmil vereyim, efendim. Matmazel'i bizimle birlikte Potsdam'a götüreceğiz ve ona bir..."

Josepha dinlemiyordu. Yarın, yarın Lenz özgür olurken, o yarın ve yarın ve yarın Fritzchen'ine, belki de birbiri ardına gelecek Fritzchen'lere bağlı olacaktı...

"Şu Lenz denen adam!"

Josepha irkildi. Fritzchen'i bir sarhoşun ısrarcılığıyla aynı konuya dönüp duruyordu. Şimdi de kendi kendine gülüyordu.

"Fakat Mösyö Einstein onu tanıyor, para teklif etti." Josepha'ya doğru eğilip kalçasını sıkıca tuttu ve sıkılığını parmaklarıyla yokladı. "Çok para teklif etti; benim evcil yılanım için güzel, küçük bir ödenek, ha?"

Yine Josepha derinlerinde panik duygusunun ıstırabını yaşadı.

Weltzien ona yiyecekmiş gibi bakmaya çalışıyor, ama gözbebekleri sendeliyordu. "Prusyalı bir subay," diye ilan etti, "satın alınamaz!" Sonra Josepha'yı kendine çekti ve sanki bir devlet sırrı veriyormuş gibi, fısıldadı: "Şu Lenz denen adamla ilgili -dosya var -tehlikeli bir

karakter –Mösyö Yahudi bankerin parasını geri çevirdim –edebiyatçılar –bozguncu karakterler –hepsi –ha?"

Yabancı siyasi terimlerin anlamı Josepha'ya kapalı kaldı. Kanyak ve kırmızı şarapla her zamankinden daha oynak hale gelen bölük pörçük mantığı da takip edemedi. Lenz'in görüntüsü şekil aldı ve odadan, karman çorman, dağınık masadan, Fritzchen'inden ve hatta August Kroll'un sert etinden daha büyük gerçeklik kazandı. Lenz'i Türkenlouis'de, dizlerinde gitar, dünya onun, hayat onun ve gözlerinde bir kahkaha olan haliyle ve son sevişmelerinin son bir yansımasıyla gördü.

"August!"

"Herr Binbaşı?"

Weltzien zeki görünme girişimiyle gözkapaklarını kıstı. "Matmazel Josepha'ya söyle" –durdu, düşündü "–nefret –neden nefret ediyorsun –ve niye?"

Sorunun şaşkınlığı bir an için emir erinin maskesinin düşmesine neden oldu; nefrete benzer bir şey gerçekten de yüzünde vardı. Fakat abartılı askerî duruşu, saf kimliğine geri dönmesine yardımcı oldu. "İzninizle tekmil vereyim, efendim," diye bağırdı, "ben yürümekten, bitten ve yulaf lapasından nefret ederim."

"Ha?" Weltzien'in yüzüne hafif bir şüphe bulutu indi. Sonra yanıtın gerçekçi niteliğinin yalnızca iyi niyeti garanti etmekle kalmayıp aynı zamanda fikrini de kanıtlamaya yardımcı olduğuna karar verdi. "Halk..." Kolunun hareketiyle taradığı alan, August Kroll'un, emir erinin onları temsil ettiğini işaret ediyordu "–derdini anlatamayan, cahil, gayretli, –ama aynı zamanda aşağılık, kolayca yoldan çıkar, kandırılır –tehlike, –Lenz, –o türden insanlar, edebiyatçılar, barut hakkına kıvılcım gibi, –bom!"

Neredeyse duygusal bir titreme Josepha'nın bütün vücudundan geçti. Gülen, seven Lenz'in görüntüsü halka hitap eden Lenz'le buluştu: Bir kıta askerin başındaki Lenz, barut hakkını ateşleyen kıvılcım, patlama, ışık, gümbürtü –ve silip süpürme, yaşam nefesi, özgürlük!

Weltzien doğrulmuş, sallana sallana ayakta duruyordu. "Herkes" –eliyle bir hareket yaptı "–yerini bilmeli, –düzeni, ha? Prusya Kraliyet Ordusu gibi, –askerler, subaylar, Majesteleri Kral –şu Lenz, onun

türü, edebiyatçılar –asi zihinler, başıbozuk –iyi olan tek asi ölü asidir, ha? Nöbet noktasından en fazla on iki adıma kadar pipolar ağızlardan çıkarılacak..."

Son sözler tam bir arapsaçına dönüşüyordu. Weltzien'in bacakları büküldü ve tabakların üzerine yüzükoyun düşecek gibi oldu. August onu ustalıkla yakaladı ve kanepenin köşesine oturttu: adam boyunda, bulanık bakan gözleri, alt dudağının üzerinde salyasıyla çirkin bir oyuncak bebek.

Josepha onun koma halinde kalacağını umdu. Dikkatlice doğruldu. Fakat Weltzien uzanıp onu tuttu. Yarı bilinçli durumuna rağmen tutuşundan kurtulmak mümkün değildi.

"August!" dedi kurbağa gibi bir sesle.

"Herr Binbaşı?"

"Anlat –Matmazel Josepha'ya" –Weltzien'in dili peltek, ağırdı "– Prusyalı subayın niteliklerini –ha?"

August, Josepha'ya duyduğu acıma gayet açık, omuzlarını silkti. "İzninizle tekmil vereyim, efendim," diye bağırdı, "Prusyalı subay dökme demir ve sadakatten yapılmıştır!"

"Dökme demir ve sadakat! –duyuyor musun, Josepha –duyuyor musun? –ve dünya" –Weltzien, Josepha'yı hâlâ tutarak, doğruldu "– dünya sesimizi duyacak –evet, duyacak –duyacak –evet, efendim..."

Sonra Josepha'yı kollarına çekti.

"August!"

"Herr Binbaşı?"

"Işıkları söndür!.. Geriye dön!.. Dışarı!"

39. Bölüm

Sevgili Babacığım,

Senin ve benim, kalplerimizdeki duyguları birbirimize anlatmak için çok fazla söze ihtiyaç duyduğumuzu hiç hatırlamıyorum. Bundan emin olmak, telaş içinde geçen bu son dakikalarda kendimi ifade etmekteki yetersizliğime tahammül etmekte bana yardımcı oluyor ve senin anlayışına ve affediciliğine sığınmamı sağlıyor. Eminim ki kiminle ve neden gittiğimi biliyorsun. Kolay yolu seçmedim. Önümüzdeki saatlerde ve gelecek zamanlarda şansımızın yaver gitmesi için dua ediyorum. Kalbini kırdığım için üzgünüm. Hayatımı birleştirdiğim adam, ben ve çocuğumuz burada, seninle yaşayabilseydik ne kadar mutlu olurduk! Yine de sana layık bir kız evlat olduğumu ve benim başka bir şekilde davranmamı istemeyeceğini hissediyorum. Benim karakterimi oluşturan ve görüşlerim, yaklaşımlarımla ilgili ilham veren biri varsa o da sensin. Andreas'a sevgim, bu devrim ve bu savaştaki deneyimlerim, senin üzerimdeki etkilerini netleştirdi ve derinleştirdi. Bu konuda bir tercihim de yok: Fırsat kendini sunduğunda hiçbir şey yapmamak benim, başkasının değil benim, sevdiğim adamı infaz mangasının tüfeklerine teslim etmem anlamına gelecekti. Şimdi, en azından, onun hayatını kurtarmaya çalışacağım...

Ah, Baba, neden bu çatışma dolu zamanda doğduk?.. Ayrılıyorum, adieu... Lütfen, bunu bulduğunda kalp atışlarımın yankısını hissetmeye ve şimdi ve daima sana uzanan elimi görmeye çalış.

Seni seven kızın,
Lenore.

Not: Bu mektubu yok et...

...ve merhum babamın yazı masasının gizli bir bölümünde büyük bir şans eseri keşfettiğimde, senin çok duygulandıran mektubunu okumadan edemedim, sevgili kardeşim. Babam senin istediğin gibi, mektubu yok etmek yerine, ona çok büyük bir değer vermiş gibi görünüyor. Onu sana göndermiyorum, çünkü hangi başlık altında dosyalayacağımı bilemiyorum. Öte yandan onu atma sorumluluğunun altına girmek de istemiyorum. Erkek kardeşin olarak bir söz söylememe izin verirsen: Veda mektubunda ifade ettiğin duygulara rağmen, hareketini ben de, diğer erkek kardeşlerin Leo, Siegfried ve Harry de hiçbir zaman onaylamadık. Hatta pervasız kararının sevgili babamızın zamansız ölümüne katkıda bulunmuş olabileceğini

de hissediyoruz. Senin ve ailenin Yeni Dünya'da işlerinizin yolunda gittiğini öğrenmekten memnun olduk. Küçük oğlum, Heinrich, Chicago'dan mükemmel durumda gelen Kızılderili baltası için özellikle teşekkür ediyor. Bunun bir savaş baltasından başka bir şey olmadığını bilseydim, seni zahmete sokmazdım. Üstelik bu nesne, Heinrich kadar küçük bir çocuk için uygun bir oyuncak sayılmaz. Kardeşlerin ve bütün ailemiz, mutlu ve sağlıklı bir 1852 için yeni yıl dileklerime katılıyor.

Sadık kardeşin,
Bernhard Einstein.

Rastatt, 27 Aralık 1851

Chicago, Illinois'teki Matmazel Lenore Lenz'e gönderilmiş mektup ve ilişiğindekiler Lenz'in belgeleri arasındaydı. Hiçbirinin üzerinde eliyle yazılmış bir not bulunmamaktadır.

"Ah, Teğmen, beni korkuttunuz!"

Poststrasse'nin alacakaranlığında dev gibi ve hantal görünen Teğmen Gramm mutsuz görünüyordu. "Matmazel!" Topuklarını kavuşturunca mahmuzları çınladı ve Lenore'nin korkudan uyuşmuş elini öptü. "Matmazel! Bu..." İri yüzünü kızarıklık kapladı. "Bu... çok tuhaf bir tesadüf! Ben de tam sizi düşünüyordum..."

"Öyle mi?" diye güldü Lenore, gergince.

"Ama sonra..." Gramm duraksadı. Çok da samimi olmamalıydı. Lenore onu *reddetmişti* ve babası faizi peşinen içinden alınmış üç yüz Baden guldeniyle onu kapı dışarı etmişti. Dudaklarını büzdü. Eh... Değişen koşullar her şeyi değiştiriyordu. Ve Prusya şanının onun miğferli başına düşen yansıması, grandükalığın kendi adamlarından kaçmakta olan bir Baden subayından oldukça farklı bir görüntüydü. Cömert olmayı göze alabilirdi. "Sizi sık sık düşündüm, Matmazel," diye yeltendi ve beceriksizce kendi standart "İzninizle," sözünü ekledi.

"Öyle mi?" Lenore şimdi kendini kontrol altına almıştı. Zihni tam hız çalışıyordu. Bütün muhtemel durumlar içinden, bu gösteriş budalası aptal, hayat ve ölüm, doğru zamanda, doğru noktada, Christoffel tarafından belirlenen bir yer olan, Niederbühl'e giden yola bitişik surun dışındaki küçük korulukta olmasına bağlıyken, karşısına çıkmak için şu anı seçmişti.

"Evet, sizi düşündüm," diye tekrarladı Gramm, "ve sizi sürekli sordum, Matmazel, hatta babanızın bana avans verme iyiliğinde bulun-

duğu üç yüz guldeni geri ödemek için geldiğim zaman bile." Sempatik bir şekilde dilini damağında şaklattı. "Ama bana hasta olduğunuz söylendi."

"Öyleydim." Lenore içinde para olan el çantasına dokundu. Niederbühl Kapısı sokağa çıkma yasağında kapatılmadan önce oraya varmak için yirmi beş dakikadan daha az zamanı vardı. O korulukta iki kahverengi atla boş yere bekleyen köylü arabası, köylü kadının sürücü koltuğunun altında bulunan şalı ile başlığı ve beklenen erkek yolcu için eski pelerininin asla kullanılmama ihtimali karşısında ürperdi.

"Fakat eğer sağlığınız biraz bile bozulmuş olsa," dedi Gramm, sohbeti uzatacak bir konu bulduğuna memnun, "günün bu saatinde evin dışına çıkmamalısınız. Bu akşam soğukları, izninizle, özellikle hassas yapısı olan kişilerin kan dengesini bozabilir."

"Öyle mi?" Lenore onu geçmeye çalıştı. Yolunun üzerindeki iri bir külçeydi.

"Halam Regine," diye devam etti, "kan dengesiyle ilgili bir sorun yaşadı ve kimse halamı battaniyelerle ve tüyden kılıflarla sarmadan odasının penceresini asla açmazdı. Ama o günden güne soldu, zayıf düştü ve öldü, zavallı kadın. Soğuktan insanın kanı kadar çabuk etkilenen bir şey yok..."

"Teğmen," dedi, "korkarım..."

"Ah, peki!" Başını eğerek kaşlarını kavuşturdu. Bu hareket onun normal olarak iyi huylu bir öküze benzerliğini vurguladı, ama tahrik edildiğinde tehlikeliydi. "Burada sonsuza kadar duramayız, öyle değil mi? İzninizle, Matmazel, size yolunuzda eşlik edeceğim. Rastatt'ın sokakları, biliyorsunuz, bu saatte çok güvenli değil!"

"Güvenli değil mi?" Lenore'nin dudağı hayal kırıklığıyla titredi. Sanki şehrin Prusya kordonu içinde o kendi özel koruması altına girmiş gibi, dirseğini kendine mal ettiğini hissetti.

"Pekâlâ," dedi Teğmen, nazik bir şekilde onu solunda tutarak, "hangi yöne gidiyoruz?"

"Hangi yöne mi?" Lenore'nin yüzündeki ani gülümseme cana yakınlıktan daha ötesiydi: Kurtarma fikrinin ve hissettiği bütün rahatlamanın güzelliğini de kapsamına almıştı. "Kendinizi gerçekten böyle uygunsuz bir duruma sokmak istiyor musunuz, Teğmen?"

"İz...ninizle..." diye kekeledi, bir şeylerin pek de olması gerektiği gibi gelişmediğini algılarken. "Uygunsuz, Matmazel Einstein? Ne demek istiyorsunuz?"

"Tanrım, beyefendi!" Onun gülüşü Teğmeni ürküttü. "Kafanızda gözleriniz yok mu, Teğmen, biraz inceliğiniz? Âşığımla buluşmak için yola çıktım!"

Teğmenin eli onun dirseğinden düştü. Lenore onun, tıpkı sahile vurmuş bir balık gibi, birkaç kez güçlükle nefes aldığını gördü. Sonra geriye döndü ve koyulaşan alacakaranlığa karıştı.

Donyağının içinde fitil cızırdıyordu. Bir an için alev parlak bir sarı şeklinde parlayıp tekrar her zamanki donukluğuna döndü.

Lenz, Doktor Walcher'e yaklaştı. Doktor her kısa cümlesi bir mücadeleyle, ağır ağır konuşuyordu.

"Çok zamanım olmayabilir," diyordu. "Hayır, Lenz, lütfen bana karşı çıkma. Ben doktorum. Biliyorum."

Lenz kolunu Walcher'in etrafına dolayıp oturmasına yardımcı oldu. Çürüyen hasırın, ebediyen rutubetli kıyafetlerin, yıkanmamış derinin, terin ve hastalığın pis kokusu yoğunlaşıp ölümün işareti olan o özel kokuya dönüşmüştü. Walcher bir deri bir kemikti; burnu bile çökmüş gibiydi; dişlerinin üzerinde sımsıkı gerilmiş dudakları, yüzünün kurukafaya benzer etkisini vurguluyordu.

"İhtiyacınız olan tek şey temiz hava ve iyi beslenme," dedi Lenz. "O hayvan Gramm'ın size yaşattığı tecrit günleri direncinizi azalttı."

Walcher ince, sıcak elini Lenz'in elinin üstüne koydu. "Beslenme mi?" dedi. "Benim bağırsaklarım rafadan bir yumurtayı bile kabul etmeyecektir. Tifüsün içimi kemirdiğini hissediyorum. Doktor... Nasıl bir doktordum ben? O kadar az şey biliyoruz ki..."

Sesi yavaşça kayboldu. Mazgal deliğindeki dikdörtgenin son grisi de solmuştu. Gece, kalın surların dışında da içerideki kadar karanlık vaat ediyordu. Korunaktaki insanlar rahatsız uykularına koyuluyorlardı.

"Yarın mı?" diye sordu Doktor Walcher. "Yarın mı?"

"Yarın," diye onayladı Lenz.

"Sana şans diliyorum," dedi Walcher. İçini çekti. "Ah, bir duruşmayı o kadar çok umdum ki. Her şeyi yüzlerine vurmak istedim: alçakça cinayetleri, ihaneti, zulmü..." Durdu, nefes almak için mücadele etti. "Ama sen söyleyeceksin, Lenz, benim için, bu korunaklarda ölüp çürümüş et gibi bir çukura atılanlar için!"

Walcher'in gözleri inci kabukları gibi parladı. "Bu sizi zorluyor," diye itiraz etti Lenz. "Tabii ki, konuşacağım. Çenemi kapayamayacaklar. Sonuna kadar, onlar beni oraya dikene kadar konuşacağım..." Dışarıda Heilig'in, Böning'in, Biedenfeld'in, Tiedemann'ın ve diğerlerinin ölmüş olduğu toprak şeridinin önünde uzandığı mazgal deliğini işaret etti.

Walcher başını salladı. "Ve sonra," dedi, "Lenore..."

Lenz hafifçe uzaklaştı ve hızlıca geri geldi. Onunki gibi bir tepkiye gerek olmayan tek an varsa o da şimdiydi: biri ölmek, diğeri de infaz edilmek üzere olan iki insan arasındaki kıskançlık!

"Lenore'yle ilgili ne var?" diye sordu.

Ama yanıt almadı. Kapıda şakırdayan anahtarların tanıdık sesi hepsini durdurdu. Muhafızın lambasının keskin konisi korunakta beyaz bir bölüm oluşturdu. Karanlık bedenler, oyuklu, sakallı yüzler, nemli duvar lekeleri arasından kayıp geçti.

"Lenz, Andreas!" diye seslendi, Lenz'in Tüfekçi Liedtke'ye ait olduğunu anladığı, aksi bir ses. Ve yine, "Lenz! Nerede o?"

"Burada!"

"Neden hemen söylemiyorsun!"

Işık Lenz'in üstüne indi. Lenz bir an körleşmiş gibi durdu. Yarın, mahkeme toplanana kadar bekleyemeyecek ne istiyor olabilirlerdi ondan?

"Neyin var senin? Sağır mısın, dilin mi tutuldu?"

Tüfekçi Liedtke'nin ışığı hareket etti. "Zahmet olmazsa çağrıldığın zaman buraya gel!"

"Lenz!"

Bu, Walcher'di. Lenz dinledi.

"Onlara anlatacak mısın?"

"Tabii!"

Artık duruşmaları gece mi yapıyorlar, diye düşündü. Halktan mı korkuyorlar?

"Eller!" Tüfekçi bir çift kelepçeyi el yordamıyla aranırken mırıldandı, "Sizin gibi heriflerle sıkıntının hiç sonu yok! Paydos ve borazan sesleri duyulunca diğerlerinin işi biter..." Küçük anahtar kilide uymak istemiyordu. "Işığı tutsana, görebileyim, mankafa!" diye hırladı diğer askere; Lenz'eyse, "Daha yukarı! Kaldırsana şu ellerini!.. Diğerleri bira içmeye, kızlarla zaman geçirmeye gider, ama ben değil! Ah, hayır! Ben gece uyku zamanı gidip Yurttaş Asileri getirebilir, onları kentte dolaştırabilirim!.. Acıtıyor, değil mi? Eh, acıtması isteniyor zaten, bunlar gömlek düğmesi değil..."

"Beni nereye götürüyorsun?"

"Bilmek istemezdin!" diye homurdandı Tüfekçi Liedtke rahatlamış bir halde. Sonunda mekanizmayı çalıştırmıştı. "İşte, şimdi hazırız ve şu bilekler onları saran şeyler içinde rahat. İnsan sizin gibi heriflerle ne kadar dikkat etse azdır, değil mi?" Lenz'in omzuna vurdu. "Pekâlâ!.. İleri, marş!"

Ağır kapı Lenz'in arkasında çarpıp kapandı. Lenz boşluktan gelen, kısa, kof sesten ürktü: Başlangıçta çok kalabalık olan korunak, ölüm onu daha havadar yaptıkça anılarla dolmuştu. Yine de duvarları, koruma, yoldaşlık, yarım yamalak da olsa hayat demekti. Esintili, kötü aydınlatılmış geçitte, Tüfekçi Liedtke önde, diğer asker geride yürürken, Lenz kendisini bütünüyle yalnız hissetti.

Merdivenler, yankılar, gölgeler. Lenz tökezledi. Dizleri katı, ayakları artık kendilerinden emin değil, kasları gevşemiş ve birbirine acı verecek şekilde bağlanmış elleri destek için bir yere uzanamayacak haldeydi. Otuzuncu Burç, kaderinin bir parçasıydı. Bu merdivenlere, bu geçitlere aniden kalabalıkların doluşunu, coşkulu sesleri, direnişçi askerleri hatırladı... Gölgeler, yankılar, merdivenler.

Ve sonra iyi, temiz hava. Gökyüzü! Onun küçük bir kesitinden daha fazlasını en son ne zaman görmüştü? Kara, kocaman, ufukta yavaşça turlayan bulutlar; kısa bir an için göz kırpan bir yıldız; bu nefesinizi kesiyordu. Kenarlarda bir yerde, Tüfekçi Liedtke bir muhafıza bir kâğıt gösteriyordu –muhtemelen emirler. Asker kâğıda pek de göz atmadan Liedtke'ye eliyle devam etmesini işaret etti.

"Gidelim!" diye homurdandı Liedtke, göz ucuyla yarı meraklı, yarı şüpheli bir şekilde mahkûmunu inceleyerek. "Sen önemli bir herifsin, öyle mi, seni özel olarak sorgulamak istediklerine göre?"

Gökyüzü, yaz gecesinin kokuları Lenz'in bilincinden uçup gitti. Hemen alarm haline geçmişti: sorgulama... Ne için? Kim tarafından?

Tüfekçi Liedtke, burcun görüş alanından çıktıklarından emin olmak için geriye bir göz attı. Sonra Lenz'e yanaştı, tüfeğini omzuna taktı, dudaklarının arasına bir puro sıkıştırdı ve keyifle yaktı. "Avusturya ajanısın, değil mi?"

Lenz dumanı içine çekti. Bir şekilde, puronun parıltısının minik halkası bütün o fantastik resme uymuştu: her iki yanında miğferlerin parıldayan pirinçleri, uzaktaki ışık benekleriyle önünde uzanan karanlık yol, her yerde çalılıklar...

"A, *bana* güvenebilirsin!" Tüfekçi onu dürttü. "Arada bir sana küçük iyilikler yapmadım mı, ha?" Puroyu dudaklarının arasından aldı ve parmaklarıyla takdir ederek dokundu. "Diğerleri..." Burcun yönüne dönerek omuzlarını silkti. "Onlar yalnızca sıradan asiler. Ama sen, bizim Binbaşı Weltzien seni ızgarada şöyle bir kızarttıktan sonra özel askerî törenle vurulacaksın. Binbaşı da zeki biri, çok zeki! Sanıyor musun ki rastgele bir dangalağı bu kentin komutanı yaparlardı?"

Lenz, bilgiyi tartarak, bu yürüyüşün sunduğu görkemli özgürlük yanılsaması ile belli ki yüzleşmek üzere olduğu aptalca muamele arasındaki ince çizgiye kaşlarını çattı.

"Emirlerde öyle diyor!" diye sırrını emanet etti Tüfekçi Liedtke, yazıdan alıntı yaparak: "Şüpheli Avusturya ajanı... yakın gözetim altında ulaştırılacak... vesaire, vesaire. Sen her zaman nasıl ifade ettiklerini biliyorsun, orduyu biliyorsun..." Aniden sesi endişeli geldi. "Boşboğazlık etmezsin, değil mi? Yani o küçük iyiliklerle ilgili. Benim Berlin'de üç tane burnu sümüklü çocuğum ve bir yığın hastalığı olan zavallı bir karım var..."

Lenz gecenin seslerini, yapraklarda hışırdayan rüzgârı, sıçrayan çekirgeleri, usandıran çığlıklarını atan çobanaldatanı dinliyordu. Sonra sinsice, kararlı, kıpırdanan ipin farkına vardı. Onun farkına varır varmaz, o her neyse, uzun süredir kendileriyle olduğu duygusunu hissetti. Yolun karanlık taraflarını gözetlemeye çalıştı, fakat solundaki askerin elindeki fenerin yere saçtığı ışık, gözün çeşitli gölgeleri ayırt etmesini imkânsız kılıyordu.

"Sana adil davranmadığımı söyleyemezsin," diye devam etti Tüfekçi Liedtke. "Benim hep senin o caniler çetesinin geri kalanından farklı olduğundan bir miktar şüphem oldu ve..."

"Hey!" Lenz'in solundaki asker durdu ve fenerini kaldırdı. "O ne? Ne o..."

Sözleri tangırtılar içinde yok oldu. Fener ve miğfer yere çakıldı. Işık söndü. Lenz'in ayaklarının yakınında kısa, keskin bir mücadele oldu, sonra da sessizlik.

Tüfekçi Liedtke'nin purosu düşmüştü. Tüfeğinin namlusunu kararsız bir şekilde karanlığa hedeflerken haykırıyordu: "Cinayet! Düşmanlar! Alarm! İmdat!.."

Miğferinin pirinci üzerindeki ani bir yansıma yüzünün konumunu gösterdi. Lenz kelepçeli kollarını kaldırdı ve bir tokmak gibi indirdi. Tüfekçi Liedtke'den son gördüğü şey, adamın favorileri arasında sonuna kadar açık ağzı, dehşet içinde ortaya çıkmış dişleriydi.

"Mükemmel!"

Bu sesi tanıyordu! Bir el uzandı, onu çalıların arasından kenara çekti.

"Şimdi, atla! Yukarı, yukarı!"

Bir çit. Lenz denedi, ama dizleri izin vermedi ve hâlâ kelepçeli olan elleri de bir engeldi.

"Pekâlâ, buradan, tırman!"

Adam çömelmiş ve kendi sırtını bir sıçrama tahtası olarak sunuyordu.... Yoldan, arkalarından bir ateş sesi geldi. Uzaklarda bir yerlerden sesler geliyordu. Sonra Lenz öbür tarafa geçti.

"Christoffel!"

Bir kulübe. Ötede, kolayca açılan bir bahçe kapısı. Sonra kambur çatılı, kara, kör gözlü pencereleri olan, alçak evler.

"Şuradan!"

Bir yan yolun içine. Gecenin rüzgârıyla sallanan, dar, kasvetli bir ışık halkası salan bir sokak lambası...

"Koş!" Yine Christoffel'in eli. "Tanrı aşkına, dostum, haydi koş!"

Lenz nefesinin daraldığını hissetti, düzensiz soluklar. Gülmek, ağlamak, bağırmak için duyduğu arzu göğsünü bir bıçak gibi kesiyordu. Hiçbiri mümkün değildi. Gücü yoktu. Bir ateş daha... Takip şekil

almaya başlıyordu. Köpekler havladı. Pencerelerden birinde bir ışık görüldü.

"Şu yoldan yukarı!"

Sessiz bir patika. Artık evler yok, yalnızca bir çalı çiti; ayaklarınızın altında gıcırdayan çakıllar.

Lenz durdu. Bir kasılmayla sarsılmıştı. Bir an için yavaşça, keyifle yığılacağını düşündü. Christoffel dış hatları karanlık bir şekilde belirgin, zor zapt ettiği bir sabırsızlıkla, dikiliyordu.

"Sıkıntı yok," diyordu, alçak bir sesle. "Bir dakikamız var. Nereye yöneldiğimizi bilmiyorlar."

"Fakat..." Lenz'in boğazındaki, onu boğmakta olan şey çözülmeye başladı. "Sen nereden çıktın böyle... tam da zamanında... nereden bildin..."

"Daha sonra!"

"Sana nasıl teşekkür edeceğim... beni... beni tekrar yakalarlarsa... bu..." Lenz kollarını uzatmak istedi, ama duyduğu acı ve kaba gıcırtı ona kelepçeleri sert bir şekilde hatırlatıyordu, "...muhteşem! Mucizevî!"

"Daha sonra! Daha sonra!"

Christoffel onu çalı çite doğru sıkıca bastırıyordu. "Sus!"

Biri *geliyordu*. Hafif adımlarla, temkinli, çakıllar olmasa neredeyse duyulmayacak bir şekilde; sanki dinlermiş gibi, ikide bir durarak; sonra tekrar ilerleyerek. Ancak birbirine seslenen, el fenerlerini sallayan, birbirlerini cesaretlendirmek için tüfeklerini ateşleyen takipçiler sürüsü hâlâ oldukça uzaktaydı.

Christoffel'in kızgın bir hareketi Lenz'i çalı çite yapıştıran baskıyı rahatlattı. Sonra Lenz onlara doğru aceleyle gelen kadını gördü. Başlığı gevşemişti ve ensesinden geriye kurdelesiyle asılıydı. Gecenin sunduğu cılız ışık onun karışık buklelerine bir parıltı veriyor ve boğazında düğümlü şalı, bedeninin kıvrımlarını pek de örtemiyordu.

Lenz kanının kalbine hücumunu hissetti.

Birbirlerine bakarlarken ikisi de tek bir söz etmedi. Josepha'nın büyük, sanki ateşliymiş gibi parlak gözleri, Lenz'in görüntüsüne, bundan sonraki bütün zamanlarda hep bunu seyretmek isterlermiş gibi sabitlenmişti. Yarı aralık dudakları hareket etti. Lenz ellerini uzattı. Josepha onlara dokundu, kelepçelerinin soğuk çeliğini hissetti ve hıçkırığını kısmen bastırdı.

"Ah, Andreas!"

"Ne istiyorsun!" Christoffel'in acısı ve hayal kırıklığı kulağı tırmalayan sesinde belirginleşmişti. "Neden geldin? Üçümüzün de öldürülmesini mi istiyorsun?"

Josepha'nın omuzları çöktü. Kederli, suçlu bir şekilde Christoffel'e baktı. "Düşündüm ki..."

"Düşündün ki!.." Christoffel'in öfkesi gitgide kabarıyordu. "Yalnızca bize beş paralık yardımda bulundun diye, düşündün ki... Bacaklarının arasındaki beyninle..."

"Christoffel!" derken yakaladı kendisini Lenz. Yumrukları serbest olsaydı, onları kendisini kurtaran adama karşı kullanacaktı.

"Tercih senin," diyordu Christoffel düz bir sesle. "Bu patikadan aşağı, bir buçuk dakika sonra Murg'ün toprak seti. Nehir orada oldukça sığ. Karşı kıyıda da bir geçit, kale duvarının altından sur dışındaki hendeğe götürüyor. O geçitten, Niederbühl'e giden yolun ve bir korunun kenarına çıkacaksın. Orada bir köylü arabasının içinde seni götürmek için Matmazel Lenore hazır bekliyor... Sence gitsen daha iyi olmaz mı?"

Takipçiler izi yakalamış gibiydiler. Bağırışları, işaretleri, ışıkları yönlerini bulmuştu.

"Gitsen iyi olur." Josepha'nın sesi bir çocuğunki gibi alçak ve yüksekti. "*Adieu!*" Elin hafif bir sallanışı ve bir kez daha, "*Adieu...*"

"Şu kelepçeler!" diye lanet okudu Lenz. Onu kucaklayamıyordu.

Christoffel onu çekiştiriyordu. *Bu patikadan aşağı*, sözleri Lenz'in zihninde mekanik bir şekilde tekrar buluştu, *Murg'ün toprak seti... surun altındaki geçit...* Hemen arkasında Christoffel olduğu halde koştu. Bacakları şimdi ona itaat ediyordu. Nefesini kontrol edebiliyordu. Hapishane uyuşukluğu üzerinden gidiyordu. *Niederbühl'e giden yol... bir koru... bir köylü arabası... Matmazel Lenore...*

Durdu.

"Şimdi ne oldu?" dedi Christoffel sabırsızca. "Sadece iki yüz metremiz kaldı, belki de üç. Kendini topla!"

Fakat bu kez takipçiler arasındaki sesleri, emirleri seçebiliyordunuz. Birinin heyecanla keşfedişi, "Aşağıda... işte oraya gidiyorlar!"

"Onu bırakamazsın," dedi Lenz.

Christoffel'in ağzı bir çizgi halini almış, kare çenesi sertti.

"Josepha'yı o insanların ellerine bırakamazsın!"

Christoffel homurdandı.

"Gel!" Lenz geri dönmeye yeltendi.

"Hayır!" Christoffel kararını verdi. "Sen devam et. Dümdüz. Korkuluğun üstünden, toprak setten aşağı... ve bizi bekle. Hemen gelmezsek..." Durdu ve gırtlağını temizledi. "Eh, o zaman, geçidi kendi başına bulmak zorunda kalacaksın. Onu görürsün."

İşte Lenz yalnızdı. Çalı çitin gölgesine sığınarak, düşünmemeye ve dinlememeye çalışarak, yeni kavuştuğu gücünü koruyarak, koşmaktan çok hızlı yürüyordu. Kelepçeleri aslında bir yardım, onların neden olduğu acı bir oyalanma, onların neden olduğu yük, ne zaman bir anahtarcıya ya da eğesi olan birine ulaşabileceği konusunda düş kaynağıydı. Çalı çit aniden bitti, patika sona erdi. Önündeki uzantının üzerinde, birkaç tutam ot dışında hiçbir şey yoktu. Burada duran bir insan figürü, gece karanlığında bile, tüfeği olan her asker için mükemmel bir hedefti. Yere sanki bir sarhoş tarafından çakılmış desteklere çivilenmiş, uydurma bir tahta korkuluk uzantıya sınır oluşturuyordu. Onun ötesinde, görünmeyen, sessizce akan nehir, daha da ötesinde siyaha karşı siyah olarak belli belirsiz görünen, sur vardı.

Lenz ileri doğru fırladı. Her iki eliyle korkuluğu tutarak üzerinden atladı ve ayaklarını basacak sağlam yeri kaybedip, dik toprak setten aşağı yuvarlandı. Kelepçeli olduğundan hiçbir yeri tutamıyordu. Sakinleşti ve kendini aşağı doğru hızlı bir düşüşe bıraktı. Suyun Otuzuncu Burç kadar uzaktan duyulabileceğinden korktuğu şapırtı sesiyle nehre düştü, su yuttu, kusacak gibi oldu, dipteki balçıkla mücadele etti ve sonunda soğuktan ve heyecandan titreyerek göğsüne kadar suyun üstüne çıkabildi.

Akıntının hafif hafif çarpması ve şırıltısı hariç, her şey sessizdi. Kendisine tarif edilmiş geçidin girişi için karşı kıyıya dikkatle baktı. Hiçbir şey görünmüyordu; yalnızca suyun üstünde duran ince pus. Gökyüzünde kendi kurbağa görüş açısından olağanüstü yüksek ve heybetli görünen birkaç yıldız belirdi. Kalbi acı verecek kadar hızlı atıyordu. Kaderindeki bu değişim onu hayrete düşürüyordu. Ne olduğunu, nasıl oluştuğunu, bu eyleme kimlerin dahil olduğunu ve bunun nereye

götüreceğini çözmeye kalkıştığı her defasında ipler karışıyordu. Gelip geçen, ani gölgeler içerisinde üç boyutlu tek izlenim Josepha idi. Karanlığın içinden somutlaşan, onu sesiyle, varlığıyla dolduran Josepha.

Yine ateş, iki, üç, yaylım ateşi...

Lenz'in kalbi deli gibi çarpıyordu. Ateş oldukça yakından gelmişti. Köpekler kısık havlayışlarıyla kendilerini boğuyor gibiydi. Öne atıldıkça, tasma ve kayış nefes borularını tıkıyordu.

Derken başka bir ses, toprak setin üzerindeki bir hışırtıdan başka bir şey değil.

"Burası!" diye seslendi Lenz boğuk bir sesle ve yine, korkuyla, "Josepha, burası!"

Gökyüzüne karşı net bir şekilde silueti görünüyor, kendisini korkuluğun üzerine kaldırmaya çalışıyor, pelerin, etek, fırfırlar onu engelliyordu. Peki, Christoffel neredeydi?

Lenz sığ suda toprak sete doğru geri yürüdü.

Bir ateş... bu kez yalnızca bir.

Lenz onun büzüldüğünü gördüğünü sandı. Ama bu imkânsızdı. Aralarında bütün o dik yokuş belli belirsiz görünüyordu. Bir an sonra korkuluğun üzerinden atlamış ve yokuştan aşağı doğru, ayaklar önde, kelepçelerin Lenz'e izin vermediği bir çeviklikle kayıyordu.

Onu setin dibindeki sığ suda doğrultabilmek için elinden gelen en iyi şekilde yardımcı oldu. Ağır bir şekilde Lenz'in koluna dayanıyordu.

"Bir tarafını incitmedin, değil mi?" diye sordu Lenz.

Gözleri pırıldayarak ona baktı. "Hayır," dedi ve beklenmedik bir şekilde kopan yumuşak bir gülüşle, "Hayır, kendimi incitmedim."

"O halde her şey iyi olacak."

"Ah, evet," dedi, fısıltıdan öte olmayan bir sesle. "Evet."

Köpeklerin havlama sesleri bir miktar uzaklaşmıştı. Nehrin iki ya da üç yüz metre yukarısında fenerler titreşiyor, emirler haykırılıyor, işaretler veriliyordu.

"Andreas..." dedi.

"Evet, Josepha?"

"Seni hep sevdim." Başını Lenz'in omzuna gömdü. "Yalnızca seni."

Nehirden gelen bir su sıçramasıyla ayrıldılar.

"Christoffel!"

"Kapa çeneni!" diye tısladı Christoffel. Her yanından su damlayarak, kıyafeti bedenine sarılmış, saçları alnına yapışmış halde onlara doğru geliyordu. "Onları başka yöne çektim, ama çok geçmeden bu tarafa yönelirler. Gidelim!"

Josepha tökezledi.

Christoffel onu yakaladı. "Geceleri," diye söylendi, "kadınlar yatakta olur."

Josepha ayak basacak sağlam bir yer bulmakta güçlük çekiyordu. Nehrin çamurlu, oyuklar ve kaygan kayalarla dolu dibi, kıvrımları suyla dolmuş ve bacaklarına yapışan, onu aşağı çeken etekleriyle işbirliği içindeydi.

"Şunları neden toplamıyorsun!" diye homurdandı Christoffel. "Lenz de seni eteklerin yukarıda gördü, ben de!"

Josepha, su yavaş yavaş kalçalarına yükselirken inlemesini bastırarak itaat etti.

"Asıl!" Christoffel, yumuşamış bir halde, dirseğini uzattı. "Ve sıkı tutun! Seni yönlendireceğim!"

Josepha'ya yardımcı olmaya çalışmış olan Lenz, arkadaşının ve kurtarıcısının kabalığına karşı, kıyı boyunca yükselen haykırışlara karşı, onlara yönelecek ilk bakışta üçüne de hiç şüphesiz ihanet edecek olan suyun yüzündeki gümüş dalgacıklara karşı dişlerini gıcırdattı. O anda, önünde açılan muhteşem özgürlük manzarasını ya da onu bu noktaya kadar getirmek ve daha ileri kaçış rotasını hazırlamak için tek vücut olmuş olması gereken birçok insanın özverilerini görmüyordu. Yalnızca bütün güçlükler için derin bir kızgınlık ve onun bağlı ellerine yapışan bu solgun, üstü başı darmadağın kadın için büyük bir acıma duygusunu biliyordu.

Derken zifiri karanlık.

"Başını suya soksan iyi olur."

Bu, surlardan içi boş bir biçimde yankılanan, Christoffel'in sesiydi. Lenz ayağının altında sağlam zemini hissetti; taşları, döşenmiş yolu ve durgun, soğuk, yeraltı kokusunun burnunu büzüşünü. Bir yerlerden bir hışırtı, minik ayakların pıtırtısı geliyordu: sıçanlar.

Josepha bütün ağırlığını onun üzerine veriyordu. Şiddetli bir biçimde titriyordu. Lenz yuvarlak surlardan çıkıntı yapmış, oldukça düz,

oldukça kuru, kaya tabakası gibi bir yapı hissetti. Josepha'yı onun üzerinde dinlendirdi. Gözlerinin bu gece içindeki gece dünyasına uyum sağlaması için bekledi ve Josepha'nın neden eteğinin suyunu sıkmak için hiçbir girişimde bulunmadığını merak etti. 'Tükendi,' diye düşündü ve başka herhangi bir sebepten çok Josepha'ya güven vermek için, "Burada en azından şu an için güvendeyiz, değil mi Christoffel?" dedi.

Christoffel'in geçidin içinde ileri doğru suların içinde yürüdüğünü duydu. "Sanırım öyle!" diye geldi onun boğuk yanıtı.

"Görüyorsun, değil mi, Josepha?" dedi Lenz. "Güvendeyiz."

"Evet," dedi. "Güvende."

Onların güvenliği Josepha için önemli görünmüyordu... 'Bunca çabadan sonra doğal bir kendini bırakış,' diye düşündü Lenz. Sonra Josepha için, güvende olmanın ondan vazgeçmek zorunda olmak anlamına geldiğine uyandı. Geçidin diğer ucunda, surların ötesinde, Niederbühl yolunun ötesinde, o korulukta bir köylü arabası bekliyordu, Lenore bekliyordu.

"Josepha!" diye sordu Lenz, "neredesin?"

"A, burada!" Josepha'nın sesi çok yakından, tam olarak onu oturtmuş olduğu yerden geliyordu.

Lenz kısaca güldü. Elleri uzanabildiği kadar uzanıp onun başını arandı ve sonunda ıslak saçını buldu. "Burası çok karanlık," dedi. "Seni hiç göremedim. Bir anda korktum."

"Korktun mu? Neden?"

Suda yürüme sesleri tekrar yaklaşıyordu. Christoffel öksürdü. "Pekâlâ, siz, ikiniz!" Duraladı. "Ben geçidin öbür yanına gittim. Orada hiç kimse yok ve hendek oldukça kuru." Yine bekledi. "Evet?"

"Sen ve Andreas gidin!" dedi Josepha.

"Fakat bu söz konusu olamaz!" diye itiraz etti Lenz. "Geride kalmak için mi hayatını tehlikeye attın?"

Josepha'nın sesi konuşurken kırılgandı: "Ben yalnızca seni bir kez daha görmek istedim."

"Lenore'den dolayıysa..." Lenz duraksadı. "Sanırım... bu durumda..."

Christoffel'in eli Lenz'i dizginledi. "Şimdi, dinle, Josepha! Şimdi kapris yapacak zaman değil. Burada ben görevliyim ve sana söylüyorum... Ah, bunun anlamı ne!"

Eğildi ve Josepha'yı kaldırmak ve harekete geçirmek için koltuk altlarından tuttu.

Bir iki saniye geçti.

"Bir sorun mu var?" diye sordu Lenz.

"Ben tekrar düşündüm de..." Christoffel'in sesi çok sakindi. "Belki de Josepha haklı."

"Josepha!" diye seslendi Lenz.

"Evet, Andreas?" Sesindeki gevreklik kaybolmuştu.

Fakat Christoffel, Lenz'in konuşmasını engelledi. Hızlı hızlı konuştu: "Dördümüzün birlikte şansı yok. İkişer ikişer ayrılmalıyız. Sen ve Lenore; Josepha ve ben. Pekâlâ, Lenz, haydi. Seni bu geçitten geçireceğim ve randevun için yola çıkaracağım. Yalnızca birkaç dakika alacak. Sen burada bekle, Josepha ve bir yere kımıldama, tamam mı?"

"Neden hep birlikte gidemiyoruz," dedi Lenz, "en azından diğer tarafa geçene kadar?"

"Çünkü ben öyle söylüyorum!" diye bağırdı Christoffel öfkeyle.

Lenz omzunda onu iten, aman vermez eli hissetti.

"Hiç uzun vedalar yok, şimdi!" diye emretti Christoffel. "Duygusallık için zaman yok, ölüm kalım meselesi varken!"

Başka bir itiş Lenz'i karanlığın içine daldırdı. Tökezledi, başını vurdu, lanet okudu, sonra bu karanlık içinde bir kedi gibi görebilen Christoffel tarafından dengesine kavuşturuldu. Lenz direnmeyi bıraktı. Ellerinin birden çok kelepçeyle kelepçelenmiş olduğunu düşündü. Kendisinin dışındaki güçlerdeydi kontrol. Yoksa hayatı, sona erdiğini, bittiğini düşündüğü sefil hayatı ona bir kez daha verildiği için mi böyle koşuyordu ve bu hayatı şimdi dayanılmaz biçimde arzuladığı için mi, zihnini başka her şeye kapamıştı?

Hızla büyüyen bir külrengi halka ileride göründü. Beyninde bölük pörçük bir düşünce karmaşası, *harika hava hayat taze dudaklar ciğerler içki bulutlar gökyüzü kadın parmak uçları Tanrı uçmak özgür ışık güneş muazzam savaş davulu şan yaşasın yukarı yukarı yukarı* gibi sözler dönüp duruyordu. Dev bir şiir; şekillenmemiş, fakat her zaman yazmak istediği şiir, bunu biliyordu, yaşam şiiri. Ve derin bir soluk aldı, titreyerek, ağladıktan sonra nefes aldığınız gibi.

Karşı bayıra tırmandılar.

"İşte!" dedi Christoffel, işaret ederek. "Şu ağaç kümesini görüyor musun?"

Geçidin koyu siyahından sonra, gece parlak, gölgeleri ve genel görünüşü güzel bir şekilde belirgindi.

"Sesini alçak tut!" diye tavsiye etti Christoffel. "Ve bana teşekkür etme. Bunu senin için yapmadım."

Lenz duraksadı. "Lütfen, Josepha'ya söyle..."

"Ona ne söyleyeceğimi biliyorum. Endişe etme."

Ardından Lenz kendi başınaydı. Dikkatle, arazinin sunduğu her türlü örtüyü kullanarak, koruluğa doğru yola çıktı.

"Josepha!"

Yanıt vermedi.

"Josepha!"

Yalnızca yankı ve sıçanların kaçışması.

Balçıkla kaplı çıkıntı boyunca el yordamıyla yürüyerek, gözleri yanmaktan kör, sonunda onu buldu. Yana devrilmiş, başı taşın üstünde duruyordu.

"Josepha!" diye zorladı, sesinde panik.

Josepha'yı oturttu, onu tuttu, sonra sarstı. Josepha'nın başı sola, sağa, öne yattı.

Christoffel inledi. Elleri daha önce, onun ayağa kalkmasına yardımcı olmaya çalıştığında hissetmiş olduğu ıslaklıkla yapış yapıştı. O gerçeği açığa vuran tuzu tatmamayı her şeye rağmen umarak avcunu yaladı.

Boğazını açmak için zorladı. Sarsak parmaklarıyla elbisesinin düğmelerini çözmeye çalıştı; sonra yırttı ve kulağını göğsüne yasladı.

Elleri yana düştü.

"Josepha..." dedi, sesi durgun, sanki küçük bir meseleyi onunla konuşmak istermiş gibiydi. Sonra ikisi arasında artık tartışacak hiçbir şey olmadığını hatırlar gibi oldu. Ayağının altındaki çamurun içine diz çöktü ve başını onun dizine koydu.

Hıçkırıkları, sanki biri yüreğine ulaşmış ve onu boğuyormuşçasına, derinlerinde sıkışıp kaldı.

SON SÖZ

3 Temmuz 1863

Bugün üçüncü gün.

İki gün süren bombardımanın ardından, piyade ateşinin ve saldırı ile karşı saldırının çatırtı ve patırtılarından sonra, yaralıların ve ölmekte olanların çığlıklarından sonra, bu sessizlik ezici. Albay Heath, Gettysburg'dan tam mezarlığa doğru palas pandıras geri çekiliş sırasında, ilk gün öldürüldü. Binbaşı Weber ve McDuff dün yaralanmıştı. McDuff akşamüstü, ağzından aniden fışkıran kan onu sonsuza dek susturuncaya dek acı acı haykırarak öldü. Alayın kumandası şimdi bende... Hep birlikte üç yüz yetmiş kişiyiz.

Bu sessizlik... Bir şey olacak, hepimiz bunu biliyoruz. Hayatta ve savaşta kararların şekillendiğini hissettiğiniz zamanlar vardır. Fakat hiçbirimiz duygularını diğerlerine göstermeye cüret edemiyoruz. Ben en azından gerilimleri kabullenmeyi göze alıyorum. Adamlarım ben yazarken beni seyrediyor ve ben, bir kalemim ve defterim olduğu için memnunum. Ve bu sıcak...! Burada, yukarıda, Mezarlık Bayırında, sıcağa bir şekilde katlanılabiliyor. Mermi parçaları ve tüfek misketleriyle yaralanmış ağaçlar bir miktar gölge yapıyor. Fakat Emmitsburg yolunun tam bu tarafındaki ön yamaçta, askerler, yontulmamış taşlardan ve pislikten göğüs siperlerinin arkasında, parlak güneşin altında bekliyor.

Geri çekilme esnasında mezarlığa geldiğimde, giriş kapısındaki tabelaya rastladım: "Bu alanda ateşli silah kullanan kişilere, yasalar bütün sertliğiyle uygulanarak kovuşturma açılacaktır." Mezarların arasında Steinwehr tümeninin top mevzileri ve avcı çukurları vardı ve işte ben Carl Schurz'a burada rastladım. O şimdi tümgeneral ve o gün XI. Kolordunun geçici olarak komutasını üstlenmişti. Fakat sayıca bizim iki katımız olan Konfederele kuzeyden saldırdıktan sonra, Steinwehr'in bu ihtiyat mevziini son çare olarak kullanmamız için kurmasını sağlayacak aklı olsa da, o beni hâlâ bir askerden çok politikacı olmasıyla etkiledi. Konuşkan biri olan Schurz birdenbire özgürlük bildirgesinden söz etti, Lincoln'ün bildirgeyi kendisinin teşvikiyle yayınladığını ima etti. Ben kibarca sessiz kaldım. Sonra geçen yıl yine başarısız olan Sigel'den ve bu adamın kendisine büyük bir general havası verme konusundaki olağanüstü yeteneğinden söz etti. Bu yüzden hâlâ pek çok asker Sigel'e büyük hayranlık

duyuyor ve Schurz'un o gün görevini üstlendiği General Howard'ı başarısız biri olarak görüyor. Bu konuda taraf tutmadım. Kendimi çok yorgun hissediyordum ve geçen yıllar içinde insanı oldukça karmaşık bir varlık olarak görmeyi öğrenmiştim –suçlaması kolay, ama yargılaması zor. Nihayet, Steinwehr'in bataryalarının yaylım ateşleri arasında, Schurz Rastatt'la ilgili hatıralarından söz etmeye başladı. Bir de ortaya çıktı ki o da Christoffel'in benim rotam olarak seçtiği surlar altındaki aynı geçitten kaçmış. Aradaki tek fark Schurz'un asla Prusyalıların tutsağı olmamasıymış. Rastatt'ın teslim oluşundan hemen sonraki günlerde iyi yürekli bir bıçakçının atölyesinde saklanmış.

Bu son günlerde Baden'deki eski, çoktan unutulmuş iç savaşı çok sık düşünmeme yol açan şeyin, sadece Schurz ile tesadüfi karşılaşmamız olduğuna inanmıyorum. Ruh halimi, özellikle yaz sıcağında bana o eski çarpışmaların manzarasını hatırlatan, üzerinde savaştığımız ağaçlı tepecikleri, inişli çıkışlı dağları, dereleri, kırları ve çayırlarıyla buraya, Pennsylvania'ya bağlamıyorum. Benzerlikler daha derinlere iniyor. Ne kadar belirsiz görünseler de, küçük bir Alman grandükalığında kendilerini on dört yıl sonra Birleşik Devletler'de olduğundan ne kadar daha farklı ortaya koyabilseler de, bu benzerlik sorunlarda yatıyor. Şimdi, özgürlük bildirgesinden sonra, bu iç savaşın devrimci karakteri inkâr edilemez hale geldi. Neckar boyunca çatışmalarımızın, Waghäusel'deki ve Rastatt'taki savaşın güçsüz borazanları, güneydeki Little Round Top'tan konuşlanmanın diğer ucundaki Culp's Hill'e kadar ve kölelik güçlerinin toplandığı Seminary Ridge'le aramızdaki çatışmalı topraklar boyunca, bugün Mezarlık Bayırının kayaları arasında yankılanıyor.

1849'daki yenilgi sırasında bana kimin yepyeni orduların türediği anlattığını şimdi hatırlamıyorum –Becker, Engels ya da hatta, bilinmeyen, adı meçhul bir milis askeri olabilir. O her kim idiyse, sözleri gerçeğe dönüştü ve benim kafamda dünün ve evvelki günün ölüleri diğer, kıyaslanamayacak bir biçimde daha küçük savaşla bütünleşti... Fakat onların fedakârlıkları daha az mıydı?

Ölüm takıntısı korkunç bir şey... Bu, Christoffel gelip beni ölümün ağzından çekip aldığından beri benimle. Ben sık sık ondan yalnızca izinli olduğumu düşündüm ve bu fikir insanın her türlü denemesinde ve girişiminde başarılı olmak için sahip olması gereken ciddiyetten uzak tuttu beni. Bir şekilde ben bu savaşı ve bu çarpışmayı bekledim. Arada geçen süre bir oyalanmadan ibaret.

Beni affet, Lenore. Sana sıradan bir kocadan daha kötü bir koca olduğumdan değil. Her şeyin mükemmel bir şekilde dengede göründüğü uzun dönemler de oldu: iş, üç öğün yemek, çocuklar. Ve benim evde ve sarhoş olduğum, seninle seviştiğim ve seni ötekinin adıyla, Josepha diye çağırdığım son yılbaşı gecesi için de beni affet...

Ölen ölmüştür, sevgilim ve geri dönemez. Bunu hep hatırla...

Başka bir batarya tam gerimizde göreve hazırlandı. Antietam'dan bu yana bu yoğunlukta bir topçu gücü görmedim. General Gibbon'un emir subayı Teğmen Haskell şimdi geldi. Bizler şimdilik yedek tümeniz, fakat acil görev için hazır halde durmamız gerekiyor. General Meade bu civarda herhalde. Bu da muhtemelen düşmanın esas çabasının bu bölgeye yönlendirileceği anlamına geliyor.

Saat bir. Onbaşı Brenner bana kahve getirdiğini söylüyor, ama ılık. Bunu içmek istiyor muyum? Evet, memnuniyetle. Oturup içiyorum. Şu korkunç sessizlik!

> Vurun! Vurun davullar! –Çalın borazanlar! Çalın!
> Gevezeliği bırakın, –keşkelere vakit ayırmayın,
> Ürkeklere aldırış etmeyin...

Bunu iki yıl kadar önce okumuştum. Whitman adında bir şair tarafından yazılmış. Bu mısraları okudum ve bu adamı kardeşim gibi hissettim...

Birbiri ardına iki top atışı... İşaret mi? Biri bunların dün Konfederelerin Sickle'ın askerlerini çıkardığı şeftali bahçesinden geldiğini söylüyor. Ve şimdi...

Başladı. Konfedere topçular cephenin bütün merkezi boyunca ateş açtılar –yüz, hayır, yüzden fazla top. Düz bir iri kayanın arkasındaki konumlanma noktamdan duman örtüsüyle kaplanan sığ vadiyi görüyorum. Konfedere baraj atışına yanıt veren topçularımız koroya katılıyor. Sanki dev bir borulu org, kafayı yemiş gibi: Büyük, aralıksız gümbürtüden oluşan arka plana karşı, patlayan top mermilerinin düşüşü, kurşunların gürültüsü ve keskin ıslıkları, şarapnelin tıslaması, uğultusu ve çatırtısı, topçu atlarının tiz feryadı, askerlerin figanı, inlemesi ve sızlanması var. Bu muazzam uyumsuz gürültüye kıyasla birkaç dakika öncesinin sessizliği fevkalade, tasavvur edilemez bir şey haline geldi. Etraftaki taşlar derin yarıklarla ufalanıyor, çelik parçalarıyla vurulan ağaçlar titriyor, parçalanıyor ve kırılıyor. Onbaşı Brenner beyaz yüzlü, gözleri kapalı, bir ağaç gövdesine yaslanmış –yalnızca kalçadan yukarısı var olan bir gövde...

Ben adamlarımın etrafındayım. Bir hayli ölü var. Fakat biz arkamızdaki topçulardan ve ikmal hizmetlerinden daha az zayiat veriyoruz. Konfedere topçu komutanı belli ki bizim tepeyi korumak için dağın diğer tarafındaki bayırda düzene girdiğimize inanıyor. Ateşinin çoğunu oraya yöneltti.

Kirli, yerle kucaklaşan askerler muhteşem. Frederick Town'dan yukarı zorunlu yürüyüşten sonra, iki gün savaştıktan sonra, kanlar içinde, püskürtülmüş, yolunu değiştirmiş, bilmem ne kadar zamandır süren bu sinir bozucu, cehennemî ateşten sonra, bana öyle geliyor ki yeni bir kararlılık sergiliyorlar. Bu, inanıyorum ki dün veya önceki günlerde, haftalarda, ay-

larda ve yıllarda gözle görülür bir şey değildi. Sanırım, bu, bu tepelere ve kayalara tutunmayı başardığımız için. Sanki -eh, en azından benim için- Baden'deki umutsuzca kötü yönetilmiş savaşlara kadar giden bir kalıp değişiyormuş gibi. Bizler artık köle sahipleri, gericiler ve vatan hainleri tarafından itilip kakılmıyoruz. Frederick Town'dan yürüyüş sırasında bana, kölelerin özgürleşmesi için savaştığını bilmiş olsaydı, asla birlik ordusuna hizmet etmeyi düşünmeyeceğini söyleyen Albay Heath, gizliden gizliye sempati duydukları tarafından vuruldu. Ordu komutasının kararsızlıkları ve duraksamaları, Güneyin, özellikle de 'Beyefendi' Lee'nin yenilmezliğiyle ilgili batıl korku şu an için yok olmuş görünüyor. Halk kendi ağırlığını koyuyor. Bizim Offenburg'da ve Rastatt'ta söylediğimiz 'Marseillaise' ve 'John Brown'ın Cesedi' şarkıları da böyle bir perdeden yazılmıştı...

Garip... Toplarımız birer birer sustu. Yalnızca düşman durmadan, acımasızca mermi atıyor. Öğleden sonra üç. Neredeyse iki saattir bunu yaşıyoruz. Zamanı şaşırdım. Hayır, buna alışmış değilim. Kimsenin bunu yapabileceğini sanmıyorum. Fakat benim zihnim düzensiz bir biçimde, deli gibi tarayarak, hayal ve gerçekliği birbirine katarak faaliyetteydi. Derler ki bir insan ölürken, onun bütün hayatı ölüm anında hızla, yıllar bir anın içine sığışmış gibi gözünün önünden geçer. Bütün bunlar muhtemelen göreli: bir anın ve bütün hayatın eşit olması; ve bizim yaşadığımıza inandığımız hayat, gerçekte, çok daha büyük bir rüya içinde sadece bir an olamaz mı?

Josepha...

Hiç yazmadığım kitaplar, kâğıda aktarmadığım şiirler, hiç sevmediğim kadınlar nerede?

Üç on beş. Konfedere topları ateşi kesti. Dünyanın kokusu yakıcı. Güneşte pişmiş toprak, kanı hemencecik emiyor. Oldukça uygunsuz bir biçimde, bir kuş şakımaya başlıyor.

İşte orada, Seminary Ridge'deki ormandan, Konfederasyonun safları, sanki resmigeçit halindelermiş gibi, sancakları dalgalanarak, alay alay üstüne, tugay tugay üstüne ormandan çıkıp cephenin merkezi boyunca uzanan uzun saldırı hatlarının içine çark ediyor, ilerliyor ve ilerlemeyi sürdürüyor. On, on iki, on beş bin asker, belki de daha çok... Onların önünde ve arkasında dörtnala giden, bir suyolu veya raydan bir çit ya da bir tümsek ani bir dağılma yarattığında onları düzenleyen atlılar. Bu saldırı, bu şekliyle, aklımızı başımızdan almak için tasarlanmış en üst düzeyde bir kibir gösterisi. Hey, siz, insan sürüsü, diyorlar sanki bize; bakın bize, şimdi sizi ezip geçeceğiz! Peki, biz de bakıyoruz. Güneş, süngülerinde ve tüfek namlularında parlıyor. Adamlarıma hareket emri verdiğimde alçağı hedeflemelerini söyledim.

Şan olsun! Toplarımız yeniden ateşe başlıyor; top mermileri önce, sonra şarapnel, sonra da, saldırı hatları Emmitsburg yolunu geçip inşa ettiğimiz taş çite yaklaşırken, peşrev mermileri. Havalı külrengi saflarda boşluklar oluşuyor, fakat bunlar tekrar tekrar kapanıyor ve sağ ve sol kanatları güçlük içinde olsa da gelmeyi sürdürüyor. Aşağıda, göğüs siperlerinin arkasında, piyadelerimiz ateş etmeye başlıyor. Saldırı hatlarında, askerler devriliyor. Bu, görülmez bir elin dişlerini birbiri ardına kırdığı uzun, çok uzun bir tarak gibi. Ve onlar hâlâ geliyor.

Onları şimdi işitebiliyoruz. Topların gürlemesi ve çatırtısının üzerinden, kurşunların vınlaması ve çatırtısı üzerinden: neredeyse insana ait olmayan, boğuk, yuvarlanan, uzayıp giden bir çığlık...

Taş duvarı geçtiler. Bir düzine, elli, yüz kişi, daha çok; haykırarak, askerlerimizin üzerine atlayarak, onları süngüleyerek. Generalin şapkası kılıcının ucunda yükselen bir subay. Sanki bizler, yukarıdan, göğüs göğse çarpışmanın iniltilerini ve lanetlerini duyabiliyormuşuz gibi.

Askerlerimiz dağılıyor, Webb'in Tugayı. Önce tek başlarına, dönüyorlar, geri çekiliyorlar... Ah tanrım, hayır, bu sefer değil, lütfen...!

Dörtnala gelen, deli gibi el kol hareketleri yapan, bağıran Teğmen Haskell. Sanki biz, hepimiz, şu anın, ne yapmamız gerektiğinin, nelerin buna bağlı olduğunun farkında değilmişiz gibi.

İlerliyoruz.

Şimdi...

Eski adı Andreas Lenz olan Yüzbaşı Andrew'un belgeleri bu yazıyla sona eriyor.

1849 baharı; Baden eyaleti. Liberal, sosyalist ve milliyetçi fikirlerin bir arada olduğu, ekonomi ve ticaretin "hayatın anlamı" haline geldiği bir devir. En temel haklarından yoksun bırakılmış, yoksullukla yüz yüze bir halk... Belki de bir devrim için en uygun ortam... Ve bir devrim gerçekten yaşanıyor. Ama hızla başlayan bu devrim saman alevi gibi sönüyor ve sonraki iki yıl içinde kazanımlarının çoğunu kaybediyor. Peki neden?

Lenz Belgeleri işte bu soruyu da kurcalayan tarihî bir roman: Sebep, birlik olamayan reformcular mı? Siyaseten deneyimsiz kadrolar mı? Karşılarındaki devletin, yani Prusya'nın ezici askerî ve siyasi gücü mü? Yoksa devrimci ruhun henüz tam olarak yeşermemesi mi?

Yazar Stefan Heym, türünün en önemli örneklerinden biri olan bu tarihsel anlatıyı başarıyla kotarıyor ve devrimin kaderini çizmiş isimleri kurgu karakterlerle bir araya getiriyor. Devrimci politikacılar Gustav-Amalia Struve çifti, General Franz Sigel, demokrat gazeteci Amand Goegg, liberal politikacı Lorenz Brentano, I. Enternasyonal'in kurucularından J.P. Becker birer roman karakterine dönüşüyor. Tüm dünyada gerçekleşecek devrimlerin düşünü kuran Marx ve Engels ise kuşkuyla yaklaştıkları Baden Devrimi'ni roman kahramanlarıyla birlikte masaya yatırıyor.

Lenz Belgeleri, okura bir devrim laboratuvarına girme olanağı sunuyor. Stefan Heym, sonunu bilsek de başka türlü olmasını umduğumuz, başka türlü olabileceğini de gördüğümüz bu kısa dönemi bir ozanın gözünden anlatarak, bir anlamda devrimin şiirini de yazıyor.

Siyasi-tarihî roman geleneğinin bu önemli yapıtı, şimdi Türkiyeli okurlarla buluşuyor.

60 TL. KDV'den muaftır

ISBN 978-605-172-362-4

9 786051 723624

yordam edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap